Digitized by Google

4° Ph. Sp. 142

Philos. Logica. Scr. part. 566.

R.

Digitized by Google

142
.part. 566.

R.

<36700054510013
<36700054510013
Bayer. Staatsbibliothek

Digitized by Google

Digitized by Google

Phil. 841

PETRI HISPANI

SVMMVLAE LOGICALES

CVM

VERSORII PARISIENSIS

CLARISSIMA EXPOSITIONE.

Paruorum item Logicalium eidem Petro Hispano aſcriptum opus, nuper in partes ac capita diſtinctum.

QVAE OMNIA A MARTIANO ROTA INFINITIS FERE *erroribus maxima ſunt diligentia caſtigata.*

Duos demum Indices nunc primum excogitatos, quorum alter ſingulorum textuum ac capitum, alter uero, eorum, quæ in toto opere ſcitu digna habentur, imprimi curauimus.

VENETIIS,
APVD F. SANSOVINVM.
M D LXXII.

Sum Ioh. Georgij à Werdenstein

Bayerische Staatsbibliothek München

Digitized by Google

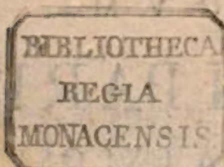
BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

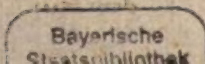
Bayerische
Staatsbibliothek

Digitized by Google

INDEX SVMMARVM SINGVLORVM TEXTVVM TRACTATVVM MAGISTRI PETRI HISPANI.

In Procemio.

Index Summarum Tractatus I.

SVMMA TRACTATVS.

Summæ partes.

Index Summarum Tractatus II.

SVMMA TRACTATVS.

Summæ partes.

Duæ

Digitized by Google

Index Summarum Tractatus III.

SVMMA TRACTATVS.

De

Index Summarum Tractatus IIII.

SVMMA TRACTATVS.

De principiis syllogismi simpliciter, propositione, s. & termino. Dici de Omni, dici de Nullo. De syllogismis perfectis, ac imperfectis primæ, secundæ, ac tertiæ figuræ. Modus item imperfectos syllogismos ad perfectos primæ figuræ modos reducendi per regulas inseritur. 117

Summæ partes.

Index Summarum Tractatus V.

SVMMA TRACTATVS.

De syllogismo Topico seu probabili, de multiplicibus argumẽtationis speciebus, Enthimemate scilicet, exemplo, inductione, syllogismo. De locis dialecticis, tam extrinsecis quàm intrinsecis. Multorum itẽ terminorum ad omnes artes et sciẽtias communium uniuersalis notitia. 138

Summæ partes.

Index Summarum Tractatus VI.

SVMMA TRACTATVS.

De syllogismorum multiplicitate, ac disputationum uarii s generibus & illarũ instrumentis seu syllogismis diuersis. de quinque metis ipsarum terminis, uel intentis finibus. Fallaciarum item tã in dictione quã extra numerus, iuxta triplex potentialis

Index Summarum Tractatus VII. Paruorum Logicalium.

SVMMA TRACTATVS.

Summma Tractatus. 7.

INDEX SVMMARVM AC CAPITVM PARVORVM LOGICALIVM.

PETRO HISPANO ASCRIPTVM OPVS.

De compositione in Communi.

De Negatione & affirmatione.

De Dictionibus Exclusiuis.

De Exceptiuis dictionibus.

De Dictionibus consecutiuis, & primo de coniunctione Si.

De Coniunctione An.

De Coniunctione Vel.

De Coniunctione Et.

De Coniunctione Nisi.

De Coniunctione Quin.

De Dictione Quàm.

De Dictione Quicquid.

De Incipit & Desinit.

De Necessario, & Contingenter.

De

De Reduplicatione.

NOTABILIVM DICTORVM OMNIVM, QVAE IN PETRI HISPANI volumine, ac Versorij expositione continentur, nouus elenchus.

A

An

Cur

 tentiale

Personalis

Q

Regula

R

S

Suppositio

FINIS.

VERSORII DOCTORIS PARISIENSIS

COMMENTARIA IN PETRI HISPANI SVMMVLAS

Hoc est totius Logicæ Aristotelis compendium.

De singulis huius libri causis, atque totius Dialecticæ facultatis partitione.

EXORDIVM.

STE est tractatus Summularum Magistri Petri Hispani, in quo ipse compendiose determinat de his, quæ in libris Logicæ Aristotelis, Boethii, & Porphirii prolixe continentur. Et dicitur Liber summularum per similitudinem ad summam proprie dictam. Est enim summa proprie dicta, magnus numerus, resultans ex aggregatione plurium paruorum numerorum, & transumptiue per similitudinem ad summam proprie dictam, aliquis liber, in quo est aggregatio plurium tractatuum particularium, uel capitulorum, dicitur Summa, & Summula est diminutiuum a summa, sic accepta secundum transumptionem. Et quia ille Liber breuis est & compendiosus, ideo uocatur summula, & definitur sic. Summula est quoddam breue compendium in breui, & generali comprehendens illa, quæ in libris logicalibus diffuse, & in speciali tractantur. Et dicitur Petri Hispani ad denotandum causam efficientem huius tractatus. Ipse enim hunc tractatum extraxit a libris Aristo. & aliorum Logicorum, & per hoc patet titulus huius libri. Est enim titulus nominatio libri secundum omnes, uel aliquas suarum causarum.

Efficiēs cã huius libri.

C

D

Primo sciendum, quod huius libri, sicut & aliorum sunt quatuor causæ, scilicet causa efficiens, materialis, formalis, & finalis. Causa autem efficiens dicta est. Et eius causa materialis, siue subiectum attributionis, sicut etiam totius Logicæ est argumentatio, quæ nihil aliud est quam quidam processus rationis nostræ de notitia noti ad ignoti notitiam, & capitur ibi ratio in prædicta definitione, ut capitur ab Isac. quam sic definit, quod est animæ uetitæ intelligibilis uirtus faciens currere causam in causatum. Et quod argumentatio sit subiectum huius scientiæ, sic probatur ratione, quia conditiones subiecti attributionis conueniunt argumentationi respectu huius scientiæ, ergo ipsa est subiectum attributionis

Quid rõ discursiua.

Argumentatioẽ Logicæ subiectum.

butionis huius scientiæ, vnde tres sunt conditiones subiecti attributionis. Prima est, quòd illud sit principalius consyderatum in scientia, cuius est subiectum, & ideo passiones subiecti, & principia, & partes subiectiuæ, & integrales, quæ consyderantur ratione subiecti, & non principaliter non habent rationem subiecti. Secunda conditio est, quòd omnia considerata in scientia, cuius est subiectum, habeant reductionem ad tale subiectum, & sub eo contineantur quantum ad rationem formalem suam, & modum consyderandi. Vnde aliqua reducuntur ad subiectum ut principia eius, aliqua ut passiones, & aliqua ut partes subiectiuæ vel integrales. Tertia est, quòd tale subiectum sit adæquatum scientiæ, cuius est subiectum ita quod sub tali ratione formali in nulla alia scientia consyderetur, sed quòd tale sit sibi proprium sub tali formali ratione. E

Octo modis sumitur subiectum.

Secundo sciendum quòd subiectum octo modis sumitur. Primo modo pro obiecto alicuius potentiæ, ut color dicitur subiectum uisus .i. obiectum. Secundo modo pro famulo alicuius domini, ut famulus dicitur subiectus suo domino. Tertio modo pro corpore posito sub alio, ut fundamentum dicitur subiectum parietis. Quarto modo pro subiecto accidentis, ut paries est subiectum albedinis. Quinto pro subiecto propositionis, ut homo est animal. Sexto pro subiecto propriæ passionis, ut homo est subiectum risibilis. Septimo pro subiicibili uel inferiori respectu alicuius superioris, ut homo respectu animalis. Octauo pro subiecto attributionis, de quo modo est hic principaliter propositum, & describitur sic. Subiectum est cuius completa, & perfecta notitia intenditur in scientia, cuius est subiectum, & sub cuius ratione formali omnia tradita in illa scientia consyderantur, & ad ipsum habent attributionem & ordinem qui modi in his uersibus notantur. F

Subiectū attributionis cuiuscunq; sciētiæ.

Obiectum, uerna, positum sub cui, quod inhæret.
Quod prius est copula proprij logicaliter infra.
Quo simul ars hæret, sunt bis subiecta quaterna. G

Intrisecus & extrinsecus finis huius artis

Tertio sciendum, quòd duplex est causa finalis. s. intrinseca & extrinseca. Vnde finis eius intrinsecus est perfecta & completa cognitio sui subiecti, scilicet argumentationis, & hoc quantum ad sua principia, partes, & proprietates, sicut & in qualibet scientia speculatiua finis propinquus est perfecta cognitio sui subiecti. Sed eius finis extrinsecus est cognitio omnium aliarum scientiarum, quæ per argumentationem acquiruntur. Et ideo, cum omnis scientia nostra sit bonum perfectio ipsius animæ excedens in perfectione omnia bona corporis, sequitur quòd Logica, per quam omnes aliæ scientiæ acquiruntur est utilis & necessaria. Vnde bonitas rei, & utilitas attenduntur ex parte sui finis

Logicæ totius diuisio.

Quarto sciendum, quòd causa formalis huius tractatus est duplex, scilicet forma tractandi, & forma tractatus. Forma tractandi est suus modus procedendi, qui est quadruplex, scilicet definitiuus, diuisiuus probatiuus, & ratione nostri exemplorum positiuus. Cuius sufficientia sic habetur. Nam omnis modus procedendi in aliqua scientia, aut est de bene esse, aut est de necessitate doctrinæ. Si primū, sic est quartus modus, qui est exemplorum positiuus. Si secundum, hoc est dupliciter, aut se tenet ex parte scientiæ tantum, & sic est argumentatiuus, aut se tenet ex parte rei scibilis, & hoc est etiam dupliciter, quia aut notificat ipsum scibile quantum ad sua essentialia, & sic est modus definitiuus, aut notificat illud quantum ad potestatem, & sic est diuisiuus. Et Forma tractatus est diuisio libri per tractatus, & tractatuum per capitula, & capitulorum per partes, & partium per lectiones. Vnde in hoc libro sunt septem tractatus principales. Primus est de enunciatione, correspondens libro perihermenias. Secundus est de uniuer- H

A ſalibus, correſpondens, libro Prædicabilium Porphirii. Tertius eſt de prædicamentis correſpondens libro Prædicamentorum Ariſto. Quartus eſt de Syllogiſmo ſimpliciter correſpondens libro Priorum. Quintus eſt de Locis dialecticis correſpondens libro Topicorum. Sextus eſt de Fallaciis correſpondens libro Elenchorum. Septimus eſt de Paruis Logicalibus conſyderans de aliquibus proprietatibus terminorum, ſcilicet de ſuppoſitionibus, de relatiuis, de appellationibus, ampliationibus, reſtrictionibus, & de dictionibus ſincategorematicis, qui Tractatus non correſpondet alicui ſpeciali librorum Logicę, ſed eſt extractus a diuerſis libris. Et licet uia doctrinæ ille tractatus ſequatur tractatum Fallaciarum, tamen ordine naturæ debet immediate ſequi tractatum Prædicamentorum, quia ibi determinatur de paſsionibus terminorum incomplexorum. Et ſic patent titulus, cauſæ, & diuiſio huius libri. Et ſi quæratur, cui parti Philoſophiæ ſcientia libri ſubordinatur. reſpondetur, ſermocinali. quia Logica eſt
B ſcientia tractatus de ſermone.

Sed contra prædicta arguitur primo ſic. Iſte Liber eſt tantum vna Summula, igitur male nominatur Summulæ in plurali numero. Secundo ſic. Anima eſt ſubiectum ſcientiæ huius Libri, quia eſt ſubiectum cuiuslibet ſcientiæ. igitur non argumentatio.

Tertio ſic. Scientia eſt habitus concluſionis, ſed argumentatio non eſt concluſio, igitur de ipſa non eſt ſcientia, nec eſt ſubiectum.

Quarto ſic. Prius nunquam reducitur ad poſterius, ſed principia ſubiecti præcedunt ipſum, igitur nunquam habent reductionem ad ipſum, ut dictum eſt prius.

Quinto ſic. Finis logicæ eſt perfectio Animæ, cum ſit finis cuiuslibet ſcientiæ. ergo perfecta cognitio argumentationis non eſt hic finis, cum illa cognitio ſit effectus animæ conſequens ſuum eſſe completum.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q ſi conſyderetur iſte Liber, ut eſt unus
C totalis tractatus, bene dicitur Summula in ſingulari, ſed, ſi conſyderetur ut continens plures partiales tractatus, bene dicitur Summulæ in plurali.

Ad ſecundum dicitur. q licet anima ſit ſubiectum inhæſionis cuiuslibet ſcientiæ capiendo ſubiectum pro ſubiecto accidentis, non tamen eſt ſubiectum attributionis eius, de quo ſolum eſt hic ad propoſitum. Ad tertium dicitur. q de concluſione tantum eſt ſcientia directe tanq̃ de obiecto proprio eius, ſed tamen indirecte eſt ſcientia de ſubiecto concluſionis, & de eius prædicato, de principiis & partibus eiuſdem ſubiecti. modo licet argumentatio non ſit concluſio tantum, tamen ut deſignatur per modum incomplexi poteſt eſſe ſubiectum uel prædicatũ concluſionis. Ad quartum dicitur, q licet principia ſubiecti ſecundum ſuum eſſe non habeant reductionem ad ſubiectum, tamen poſsint reduci ad ipſum quantum ad rationem conſiderandi, & iſto modo poſteriora ſunt. Ad quintum, negatur conſequentia. & cauſa eſt, quia licet perfecta cognitio argumentationis
D ſit ipſamet perfectio, ſiue effectus animæ, tamen bene eſſe poteſt perfectio eius accidentalis, & poteſt perficere ipſam in ordine ad ſuum finem ultimum, qui eſt ſumma fœlicitas. ideo, Rũſiones.

PETRI HISPANI
SVMMVLARVM LOGICAE TRACTATVS PRIMVS.

SVMMA TRACTATVS PRIMVS.

De vocibus. De Nomine, & Verbo. De Oratione, & eius speciebus. De propositione categorica, hypothetica, & modali, deq; aliarum oppositionibus, ac circa ipsarum veritatem, & falsitatem quam plurimis regulis.

Quid Dialectica, & eius ad cæteras artes vtilitas.

Primo to. c.12. & secundo Poste.ca. vlti. & 4.Me. t. c.1.& i plerisque alijs locis.

IALECTICA est ars artium, scientia scientiarum, ad omnium methodorum principia viam habens. Sola enim Dialectica probabiliter disputat de principijs omnium aliarum scientiarum.

Postquam dictum est de causis huius Libri, & titulo eius, hic consequenter accedendum est ad materiam eius. In principio autem huius Auctor præmittit proœmium. & quia in proœmio quilibet Auctor debet reddere auditorem beneuolum, docilem, & attentum, ideo ratione huius Auctor primo ostendit excellentiam, vtilitatem, & ordinem huius scientiæ, ratione cuius primo definit Dialecticam dicens, q; est ars artium, &c. In qua definitione ostenditur excellentia eius, cum dicitur [Ars artium] & tangitur vtilitas eius, cum dicitur [Ad omnium methodorum principia viam habens] pro cuius definitionis intellectu. G

Primo sciendum est q; ars dupliciter accipitur, vno modo specialiter, vt ab Aristo. definitur q; est recta ratio rerum a nobis factibilium, & sic est vnus habitus intellectualis ab alijs distinctus. & hoc modo diuiditur per septem artes mæchanicas, quæ continentur his versibus.

Ars mechanica quid.

Lana, Nemus, Miles, Nauigatio, Rus, Medicina.
His ars fabrilis coniungitur mechanicæ sunt.

Alio modo sumitur ars generaliter vt definitur a Tullio, quæ est collectio plurium præceptorum in vnum finem tendentium. & hoc modo est quoddam superius ad scientiam & ad artem proprie dictam. & hoc modo ponitur in definitione Dialecticæ, ratione cuius primo ponitur ars q̃ scientia, & non capitur specialiter vt opponitur scientiæ: quia sic opposita poneretur in eadem definitione. H

Liberaliũ & mechanicarũ artiũ numerus quinq; habitus intellectus 6. Ethi. ca.4.

Secundo sciendũ est q; ars gñaliter capta sub se comprehẽdit plures habitus intellectuales, & non est vnus habitus intellectualis ab alijs distinctus. Vnde quinq; sunt habitus vel virtutes intellectuales, quibus non contingit falsum dicere. s. Sapientia, Scientia, Intellectus, Prudentia, & Ars. duorum sic habetur sufficientia. Quia ois habitus intellectualis, vel est speculatiuus vel practicus. si speculatiuus, hoc tripliciter. vel dicit cognitionẽ principiorũ & conclusionũ simul, & sic est Sapientia, vel principiorũ tm̃, & sic est Intellectus, vel cõclusionũ tm̃, & sic est sciẽtia.

A Vel sic omnis habitus est speculatiuus, uel practicus. Si speculatiuus, hoc est dupliciter, uel circa principia, uel circa conclusiones, si secundum, sic est Scientia si primum, hoc est dupliciter, uel circa principia demonstrationum, quæ sunt principia cognoscendi, & sic est intellectus. uel circa principia rerum, quæ sunt principia quo ad esse, & sic est Sapientia.

Si sit practicus, est dupliciter, uel circa agibilia, & sic est Prudentia, quæ sic describitur. Prudentia est recta rō rerum à nobis agibilium, uel circa factibilia, & sic est Ars. Vnde Sapientia est cognitio de primis causis, & principiis complexis rerum, sed intellectus est habitus principiorum indemostrabilium. scientia uero est habitus conclusionis firmus, certus & euidens per demonstrationem acquisitus, & omnes isti habitus aliquo modo continentur sub arte generaliter dicta, quia in quolibet est collectio plurium præceptorum uel regularum ad unum finem tendentium. Ex quo patet q sub arte accepta generaliter cōtinētur septem B artes liberales, quia illæ continentur sub scientia, quæ sunt Grammatica Logica, Rhetorica, Musica, Arithmetica, Geometria, & Astrologia. Tres primæ dicuntur triuiales, quasi tribus uiis in unum finem tendentes, quia Grāmatica consyderat de sermone congruo uel incongruo: Logica uero de sermone uero uel falso. Rhetorica de sermone ornato, uel inornato, & sic procedunt in cognitionem sermonis. Aliæ dicuntur quadriuiales, quasi quatuor uiis in unum finem tendentes. s. in cognitionem quantitatis, quia Arithmetica est de quantitate discreta non contracta. s. de numero. Musica est de quantitate discreta contracta ad sonum. Geometria de quantitate continua non contracta. Astrologia de quantitate continua contracta ad motum, unde omnium liberalium artium sic potest haberi sufficientia. Omnis ars liberalis est circa sermonem, uel circa quantitatem si primum, sic est tripliciter, uel circa sermonem congruum uel incongruum, & sic est Grammatica, aut circa sermonem uerum uel falsum, & sic est Logica, aut C ornatum uel inornatum, & sic est Rhetorica. Si circa quantitatem, hoc est dupliciter, uel circa quantitatem continuam, uel discretam, si secundum hoc est dupliciter, aut circa ea simpliciter & non contractam, & sic est Arithmetica, quæ est de numero in communi, uel est circa quantitatem discretam contractam ad sonum, & sic est Musica, quæ consyderat de numero sonorum, si primum hoc est dupliciter, aut est circa causam simpliciter non contractam, & sic est Geometria, aut circa ipsam contractam ad motum, & sic est Astrologia, unde uersus.

Liberaliū artium numerus.

Sufficiētia liberalium artium.

Gra, loquitur dia uera refert, re uerba colorat.
Mus canit, ar. numerat, Geo ponderat. As. colit Astra.

Istæ autem artes dicuntur liberales triplici de causa. Prima quia antiquitus solum liberi, & nobiles consueuerunt eis studere. Secunda, quia liberant homines eis studentes a curis mundanis. Tertia, quia ordinantur ad opera per animam tantum exercenda, quia anima libera est respectu corporis, ideo istæ artes dicun D tur liberales. Artes uero mechanicæ, dicuntur potius seruiles, quia ordinantur ad opera per corpus exercenda, corpus autem seruit animæ, & dicuntur illæ liberales artes alia de causa, quia liberæ informant intellectum nostrum sine aliqua difficultate, & per hoc Physica, & Metaphysica, quæ non libere informant intellectum non dicuntur liberales, quia Methaphysica est de nimis eleuatis supra intellectum, Physica uero est de nimis immersis materiæ.

Ars mechanica unde dicatur.

Tertio sciendum q Methodus accipitur dupliciter, uno modo proprie prout est breuis & recta uia cito ad terminum ducens, alio modo transumptiue & similitudinarie, & sic est scientia compendiose tradita, cito ducens in cognitionem sui subiecti, & hoc modo capitur in ista definitione cum dicitur, q Logica habet

uiam ad principia omnium Methodorum, sensus est, omnium scientiarũ, & ualet per hoc ad illarũ principia, quia consyderat de argumentatione per quam inquirimus de principiis oĩum scientiarũ, & quia nulla scia ab ista docet modũ arguẽdi probabiliter, ideo sola Dialectica disputat de principiis aliarum scientiarũ. E

Duõnes. Quarto sciendum ꝙ Dialectica dupliciter accipitur. Vno modo generaliter pro tota logica. Alio modo specialiter solum pro illa parte Logicæ, quæ traditur in libris Topicorum hic autem definitur pro tota Logica, tamen sub nomine suæ partis. Logica enim probabiliter disputat ratione suæ partis, quia illud, quod conuenit parti etiam aliquo modo conuenit toti gratia partis, & sic patet definitio Dialectice & quomodo hic capitur scilicet communiter.

Sed contra hanc definitionem primo arguitur. Ars est de factibilibus a nobis, cum sit recta ratio rerum a nobis factibilium, sed logica non est de factibilibus a nobis ergo non est ars.

Secundo sic. Modus sciendi non est scientia, sed Logica est modus sciendi, ergo Logica non est scientia. F

Tertio sic Ille genitiuus artium, siue scientiarum denotat excellentiam Logicæ ad alias scientias cum omnis genitiuus pluralis numeri reflexus super suũ nominatiuum singularem importat excellentiam, sed Logica non est excellentior aliis sciẽtiis cũ multæ sint excellentiores ipsa. ut puta scia Methaphysicę ergo &c.

Quarto arguitur, sic. Logica est quidam Methodus, ergo si docet uiam ad principia, sequitur, quod doceat uiam ad principia suiipsius, quod est inconueniens.

Solutio. Quinto arguitur. Principia scientiarũ sunt per se nota, ergo Logica non ualet ad cognitionem illorum principiorum. Ad rões. Ad primũ istorum dr̃ quod licet ars specialiter capta sit de factibilibus a nobis non tñ ars generaliter capta, & isto modo capitur hic, & sic Logica bene est ars Ad secundum dr̃ ꝙ Logica dupliciter accipitur uno modo pro perfecta argumentationis cognitione, quæ dicitur Logica docens, & sic dicitur scientia, nec est modus sciendi, alio modo pro usu argumentationis, quo utimur in aliis scientiis, qui usus dicitur Logica utens, & sic est modus sciendi, & non est scientia proprie dicta. G

Ad tertium dr̃ ꝙ Logica non est excellentior in dignitate omnibus aliis scientiis, & in perfectione, est tñ excellentior cæteris in usu sui subiecti, & applicatione eius ad acquirendum alias scientias. Ad quartum dr̃, ꝙ de rõne argumentationis, per quam possumus inquirere de principiis Logicæ, est, ꝙ Logica ualet ad inquirendum sua principia secundum ꝙ argumentatio est instrumentũ sciendi argumentatio.n.in uniuersali consyderata est subiectum Logicæ, & in particulari bene est instrumentum ad inquirendum de principiis eius. Ad quintum dr̃, ꝙ licet principia scientiarũ sint per se nota secundum se, tamen quandoque sunt ignota quo ad nos, & sic ex parte nostri argumentatio ualet ad cognitionẽ eorũ.

Primo Posterior cap. 6.

Ordo huius artis ad alias.

Et ideo in acquisitione omnium aliarum scientiarum Dialectica debet esse prior. Dicitur autem Dialectica à dia, quod est duo, & logos, quod sermo, uel ratio quasi duorum sermo, uel ratio scilicet opponentis, & respondentis in disputatione. Sed, quia disputatio non potest haberi nisi mediante sermone, nec sermo, nisi mediante uoce, nec uox nisi mediante sono, omnis enim uox ex sonus, ideo à sono tanquam à communiori inchoandum est. H

Postquã Petrus Hispa. posuit definitionem dialecticæ, & probationẽ unius par

A tis eius, in qua definitione ostensa est excellentia, & utilitas huius scientiæ, hic cõsequenter ostendit ordinem huius scientiæ. hic consequenter ostendit ordinem huius scientiæ ad alias, & interpretationem huius nominis dialectica. Ad reddendum auditorem huius scientiæ docilem & attentum ostendit de quo, & quo ordine sit in hac scientia consyderandũ. Ratione autem primæ infert unum corrolarium dicens quòd Dialectica in acquisitione aliarum scientiarum dicitur esse prior. Cuius ratio est. quia principia omnium aliarum scientiarum, & etiam conclusiones acquiruntur per argumentationem sed Logica consyderat de argumentatione, & docet modum arguendi. ergo debet prius acquiri quam aliæ scientiæ. ideo in acquisitione debet esse prior.

Primo sciendum ꝙ una scientia dicitur esse prior alia dupliciter. Vno modo ordine naturæ & perfectionis, & sic scientiæ reales præcedunt Logicam. & ratio est. quia ordine naturæ scientię ordinantur sicut & sua subiecta, sed ens reale prius B est ente rationis, ergo sciæ reales, ut Physica, & Metaphysica, quæ sunt de ente reali, præcedunt Logicam, quæ est de ente rationis, & similiter alias scias rationales. ut sunt Grãmatica & Rhetorica. Alio modo una scia dr prior alia ordine doctrinæ. & quo ad nos, & hoc modo intelligitur ꝙ Logica est prior aliis scientiis ideo notanter dicitur ꝙ non sit prior simpliciter, sed in acquisitione, eo quòd dicitur prius acquiri aliis scientiis, quæ per argumentationem acquiruntur. Quonam mõ Logica Gra. præcedat.

Secundo sciendum, ꝙ Auctor ponit interpretationem huius nominis Dialecticæ. quod potest dupliciter deriuari. uno modo potest dici a dia, quod scribitur per I. Latinum, quod est de, & logos sermo, & ycos, scientia, quasi scientia de sermone. Alio modo à dyas per I. Græcum quod est duo, & logos, sermo, & ycos, scientia, quasi scientia de sermone duorum. s. opponentis, & respondentis, licet enim idem posit arguere, & respondere, & per se facere disputationem, tñ hoc est inquantũ ipse tenet locum duorũ. Ex hoc patet ꝙ hic nõ accipitur, dicitur, C prout tantũ ualet sicut profertur, uel prædicat, sed ut tantũ ualet, sicut deriuatur. Quid noĩs dialecticæ.

Tertio sciendum ꝙ in hoc libro incipiẽdum est determinare de sono tanquam a communiori in hac scientia cõsyderato. Cuius ratio est, quia Logica consyderat de argumentatione tanquã de proprio, & adæquato subiecto eius, & de disputatione, quæ fit mediante argumentatione, sed argumentatio non potest fieri nisi mediante sermone, nec sermo nisi mediante uoce, nec uox, nisi mediante sono, ideo à sono tanquam a communiori incipiendum est, quia cõior est omnibus istis. Subiectũ Logices.

Quarto sciendum, ꝙ dupliciter potest fieri argumentatio, siue disputatio. Vno modo mentaliter, quando homo disputat per seipsum consyderando, & talis disputatio potest fieri sine uocibus, & sermone. Alio modo uocaliter, & talis proprie est disputatio, quasi duorum putatio, nam talis semper est inter opponentem, & respondentem, & ita non potest fieri nisi mediante sermone, & in hoc habetur ordo huius scientiæ ad alias, & interpretatio huius nominis Dialectica, & de quo D sit terminandum, & à quo sit incipiendum.

Sed contra prædicta primo arguitur. Grammatica debet prius acquiri quam Logica, cum Logicus præsupponat significationem terminorum, & modum congrue loquendi, qui per Grammaticam habetur, ergo Grammatica prior est in acquisitione, & non Logica. Argumẽ.

Secundo arguitur. Plures medici acquisiuerunt scientiam, medicinæ ante inuentionem Logicæ, & etiam multi, qui non habuerunt Logicam, ergo Logica non est prior in acquisitione aliarum scientiarum. Patet in Hipoc. qui naturaliter fuit Logicus.

Tertio. Sonus & uox ab ore animalis æque cito proferuntur, ergo sonus non præcedit uocem. igitur uox non fit mediante sono.

Quarto sic. Idem non debet cõsyderari in diuersis scientiis, sed sonus consyderatur in Physica, ergo non debet consyderari in Logica.

Quinto sic. Qualitas est prior quam sonus, cum sit genus soni, ergo magis incipiendum est à qualitate quam à sono.

Solutio. Ad argumenta. Ad primũ dicitur, quod duplex est Grammatica.s. positiua, & regularis. Positiua est cognitio, quæ est de significatis terminorum, & regulis Grammaticæ, non cognoscendo causas eorum, & ista bene præcedit Logicam. sed non est scientia proprie dicta, sed quædam cognitio imperfecta. Sed Grãmatica regularis est cognitio propter quid regularum Grammaticalium, quæ cognoscuntur probatiue, & per causas. & talis bene est scientia, & non potest acquiri ante Logicam nisi imperfectæ, cum acquiratur per argumentationem, quæ per Logicam cognoscitur.

Logica medicis necessaria est. Ad secundum dicitur, ꝙ licet tales medici acquisiuerunt Medicinã imperfecte per quandam argumentationem naturalẽ factam.s. naturali cognitione intellectus qui est naturaliter discursiuus, non tamen perfectæ acquisiuerunt eam, & per argumentationem artificiose factam, quia non habuerunt artem arguendi, & inde fuit ꝙ inciderunt in errorem. Et similiter dicendum est de aliis scientiis, quæ non acquiruntur perfecte sine argumentatione de qua est, Logica.

Ad tertium dr̃, ꝙ licet sonus non præcedat uocem secundum tempus, tñ bene præcedit secundum naturam, & in ratione principij formalis, & ideo uox fit mediante sono in genere causæ formalis, & non efficientis. Ad quartum dr̃, ꝙ idẽ. sub diuersis rationibus, põt in diuersis scientiis consyderari, licet non sub eadem ratione. modo sonus in Physica cõsyderatur ut passio rei naturalis, & in Logica ut est signũ cõceptus mẽtis, ideo diuersis rõnibus hic, & ibi cõsyderatur. Ad quintum dr̃ ꝙ qualitas est cõior sono secundũ prædicationẽ, non tñ ut est signum cõceptus mentis, quia non significat conceptum nisi ut est in sono. & sub illa rõne sonus hic consyderatur, licet ẽt sonus non sit signum cõceptus, nisi ut est in uoce, quia tamen est proximum genus uocis, oportuit hic de ipso determinare.

Sonus, quid sit, deque definitionem natura.

Sonus est quicquid per se & proprie ab auditu percipitur. Dico autem proprie, quia licet homo, uel campana audiatur, hoc tamen non est nisi per sonum eius.

Postquam Petrus Hispa. posuit procemiũ suum, hic cõsequẽter aggredit̃ tractatum. & quia in illo primo tractatu, cuius enuntiatio est subiectum, determinatur de nomine & uerbo eo, ꝙ sunt partes enuntiationis, & in eorum definitionibus ponitur uox, cuius sonus est genus, ideo Auctor primo determinat de sono, ipsum definiendo. Sonus est quicquid auditu proprie, & per se percipitur.

Quid sẽsibile p se & sensibile p accidẽs secundo de Aia t. 47. Pro cuius intellectu primo sciẽdum est, ꝙ sensibile in communi dicitur illud, quod aptũ natũ est sentiri. & diuiditur in sensibile per se, & sensibile per accidẽs. Sensibile per se est, quod per se immutat sensum, & non ratione alicuius accidentis. sicut color per se, & non ratione alicuius accidentis eius immutat uisum, & sapor gustum. Sensibile per accidens est, quod non ratione sui, sed ratione alicuius accidentis eius immutat sensum, sicut campana immutat auditum non ratione sui, sed ratione soni eius, qui sibi est accidens.

Sẽsibile p se duplex ubi supra. Secundo sciendum quòd sensibile per se iterũ diuiditur in sensibile cõmune & proprium. Sensibile commune, est quod a pluribus sensibus sentiri potest, sicut

A sicut ista quinque, magnitudo, numerus, motus, figura, quies quæ dicuntur communia, non quia ab omnibus sensibus percipiantur, sed a pluribus. Sed sensibile proprium, est quod ab unico sensu sentiri potest. sicut color est proprium obiectum uisus, sicut proprium sensibile, & sonus proprium obiectum auditus, & odor olfactus, & sapor gustus, & qualitates tangibiles, quæ sunt calidum, frigidum, humidum, & siccum, sunt proprium obiectum tactus.

Tertiò sciendum est quòd sensibile in communi, ut patet ex prædictis, est genus soni. & illud debet intelligi in sua definitione, cum dicitur quicquid percipitur, idest aliquid perceptibile uel sensibile, quia percipitur, in illa definitione dicit aptitudinem, & non actum & sic illa pars definitionis soni ponitur loco generis. deinde ponitur, per se, ad differentiam sensibilium per accidens, quia ut dictum est, sonus est sensibile per se, & dicitur proprie ad differentiam sensibilis communium. quia sonus est sensibile proprium auditus. & subiungitur ab audi
B tu, ad differentiam proprium sensibilium aliorum sensuum, & sic intellectus definitionis est, quòd sonus est sensibile per se & proprium auditus. & melius sic definitur per suum genus propinquum, quod est sensibile, quàm per suum genus remotum, quod est qualitas sensibilis, ut definit ipsum Buridanus. & posset et ista definitio probari, quia tres conditiones bonæ definitionis sibi conueniunt, igitur est sufficiens.

Quartò sciendum ꝙ tres sunt conditiones bonæ definitionis. Prima est ꝙ definitio debet conuenire omni contento sub definito. Secunda est quòd conueniat soli definito. & ratio harum conditionum est. quia definitio componitur ex genere, & differentia propria definiti, sed illa differentia competit omni cõtento sub definito, & soli definito, quia conuertitur cum ipso, ideo definitio de-
C bet conuenire omni, & soli. Tertia conditio est, ꝙ definitio debet sufficienter explicare naturam definiti, & facere ipsum differre a quolibet alio. Ratio est, quia natura rei sufficienter explicatur per genus, & differentiam, quæ dicunt primam potentiam, & ultimum actum naturæ rei, definitio autem fit ex genere, & differentia, & ratione differentiæ proprie facit definitum differre a quolibet alio. Istæ autem tres conditiones conueniunt definitioni soni, ut probatur inductiue, igitur est sufficiens. Definitionis conditiones.

Sciendum ulterius quòd quadruplex est definitio. s. quiditatiua, descriptiua, causalis, & quid nominis. Definitio quiditatiua est oratio quid est esse rei significans per essentialia, ut homo est animal rationale, & mortale. Definitio descriptiua est oratio quid est esse rei indicans per accidentalia, ut homo est animal gressibile bipes. Definitio causalis est, quæ datur per causas. i. efficientem, uel materialem, ut ira est accensio sanguinis ad cor. Definitio quid no-
D minis, est oratio significans quid per nomen importatur, sicut uacuum dicitur spacium non repletum corpore, possibile tamen repleri, sed quia definitio cadit sub prima operatione intellectus, ideo sciendum ꝙ tres sunt operationes intellectus. prima est simplicium apprehensio, secunda est compositio, uel diuisio, tertia est discursus, & ratiocinatio. Quadruplex definitio.

Sed contra prædicta primo arguitur. Omnis definitio est falsa, in qua prædicatur uniuersale, uniuersaliter sumptum, sed sic est in illa. sonus est quicquid, nam quicquid est signum distributiuum, includens materiam suæ distributionis. igitur definitio est male posita. Secundo sic. Audibile non est de essentia soni, sed accidens eius, igitur sonus, cum percipiatur per auditum, per accidẽs percipitur ab auditu, & non per se. Tertio sic. Omnis motus est sensibile commune, ut patet ex prædictis, sed sonus est quidam motus, cum sit motus aeris re Argumen.

fracti,

fracti, ut dicitur in libris de Anima, ergo sonus est sensibile cõe. & sic in ista definitione male ponitur proprie. Quarto arguitur sic. Nullum obiectum potentiæ passiue debet definiri per potentiam, cuius est obiectum, cum ipsum sit prius, & notius ipsa potentia, sed sonus est obiectum auditus, qui est potentia passiua, igitur. Quinto sic. Silentium proprie, & per se percipitur ab auditu, quia non percipitur ab eo per aliquod accidens, nec etiam percipitur ab aliis sensibus quã ab auditu, igitur definitio conuenit silentio igitur nõ conuenit soli sono definito. E

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur ꝙ quicquid est signum distributiuum, sed tamen ibi non tenetur distributiue, sed infinite, & tñ ualet quicquid percipitur .i. id, quod est perceptibile. ergo non ibi prædicatur uniuersale uniuersaliter sumptum. Ad secundum dicitur, ꝙ licet audibilitas sit accidens proprium soni, non tamen est sibi accidens cõe, quod contingit adesse, & abesse, ideo sibi bene conuenit per se, sicut propria passio conuenit per se suo subiecto. Ad tertium dicitur, ꝙ licet sonus, quantum ad suum materiale, dicatur motus aeris, quia semper multiplicatur cum motu aeris. tamen quantum ad suum formale non est motus localis, sed est qualitas causata ex uiolenti fractione aeris, uel alicuius alterius medii ideo non est sensibile commune. F

Ad quartum dr̃, ꝙ obiectum potentiæ passiuæ non definitur a priori, & quiditatiue per potentiam, cuius est obiectum, tñ bene definitur per ipsam a posteriori, & descriptiue. & hoc qñ potentia est nobis obiecto notior, sicut est in proposito. Ad quintum dicitur, quod licet silentium percipiatur priuatiue ab auditu scilicet per carentiam soni, non tamen positiue & per se, sicut sonus, ideo non sibi competit præsens definitio.

Definitio uocis, & eius instrumenta.

Sonorum, alius uox, alius non uox. Sonus uox, idem est quod uox. Vnde, uox est sonus ab ore animalis prolatus, naturalibus instrumentis formatus. Naturalia autem instrumenta, quibus uox formatur sunt hæc. guttur, lingua, palatum, quatuor dentes, & duo labia, & pulmo. unde uersus. Instrumenta decem sunt, guttur, lingua, palatum. Quatuor, & dentes, pariter duo labia pulmo. Sonus non uox, est ille, qui generatur ex collisione duorum corporum inanimatorum, ut fragor arborum, strepitus pedum. G

Præmissa definitione soni, hic consequenter Auctor ponit diuisionem eius ipsum diuidendo per sonum uocem, & sonum non uocem. Cuius diuisionis ratio est, quia omnis sonus fit ex uiolenta fractione aeris, uel alicuius corporis uel igitur in tali fractione fit formatio uocis ab ore animalis cum naturalibus instrumentis, uel fit ex percussione corporum sine tali formatione. si primum, sic est sonus uox. si secundum, sic est sonus non uox. Et potest ista diuisio probari per conditiones, quæ conueniunt bonæ diuisioni. H

Diuisionis conditiones. Primo sciendum ꝙ tres sunt conditiones bonæ diuisionis. Prima est, ꝙ membra debent esse opposita, quod debet intelligi ꝙ sint opposita, uel formaliter, uel uirtualiter, sic ꝙ aliquo modo includant modos contradictionis oppositos. quia in his, quæ diuiduntur, uel distinguuntur inter se semper unum includit aliquo modo negationem alterius. Secunda est, ꝙ membra diuisionis non debent excedi a diuiso, sed debent euacuare totam naturam ipsius diuisi, siue Potestatem,

A testatem, sic q nihil contineatur sub diuiso, quod non sit in aliquo membrorum diuisionis. Tertia est, q illa membra simul sumpta non excedant diuisum, sed cum eo conuertantur. Sed istæ tres conditiones in prædicta diuisione reperiuntur, ut potest facile declarari, ideo ipsa est sufficiens. Et est prædicta diuisio generis in suas species, quia diuisum æqualiter, & una definitione dicitur de membris diuidentibus. Et licet sonus uox sit perfectior, & prior uia perfectionis q̄ sonus non uox ex parte proprie naturæ & perfectionis, & speciei, non tamen respectu soni in communi sed se habent æqualiter.

Secundo sciendum q uox dicitur sonus ab ore animalis prolatus naturalibus instrumentis formatus. Et ibi, ponitur sonus, loco generis, & ponitur ab ore animalis prolatus ad differentiam soni facti ex percussione duorum corporum. & ponitur naturalibus instrumentis formatus ad differentiam tussis, & sternutationis, & multorum sonorum, quæ fiunt ab ore animalis, & tamen non formantur B naturalibus instrumentis. ideo non sunt uoces. unde in formatione uocis decem instrumenta requiruntur. s. guttur, lingua, palatum, quatuor dentes, pulmo, duo labia. Et licet plura requirantur in causatione uocis, tamen ista sufficiunt ad debitam formationem tanquam instrumenta propinqua.

Tertio sciendum q quadrupliciter fit formatio uocis. Primo enim per respirationem fit attractio aeris ad polmonem. Secundo aeris attracti circa pulmonem ingrossatio. Tertio fit aeris ingrossati reuerberatio ad arteriam uocalem, in qua expulsiue causatur sonus. Quarto fit soni in aere repercussio, & debita distractio, & formatio cum plectro linguæ ad palatum, & ad dentes, & ex diuersa percussione causatur diuersitas uocis, & per defectum huius, soni facti ab ore animalis sine tali formatione cum naturalibus instrumentis, non sunt uoces. Et hæc generatio uocis explicatur in definitione eius, quæ sic ponitur in secundo de Anima, q est repercussio aeris respirati ab anima ad uocalem arteriam cum C imaginatione significandi.

Gn̄atio ac uocis formatio ex. ij. de aïa t. c. 87.

Quarto sciendum quód sonus non uox est ille, qui causatur ex collisione corporum inanimatorum, ut fragor arborum, strepitus pedum. & est collisio, mutua perseusio duorum corporum adinuicem. & dicitur collisio ex con, quod est simul, & læsio. & ponitur hic loco generis. Dicitur corporum inanimatorum quantum ad modum faciendi sonum, quia non oportet quod talia corpora sint inanimata secundum substantiam suam, quia fragor arborum, & percussio manuum sunt soni non uoces, & fiunt a corporibus, quæ sunt animata secundnm substantiam, sed sunt inanimata quantum ad modum operandi, quia faciunt talem sonum ut sunt corpora dura, & non ut sunt animata.

Sed contra prædicta arguitur primo. Nulla forma simplex est diuisibilis, sonus est forma simplex, igitur male diuiditur. Secundo. Sonus tubæ, & instrumentorum musicalium est quædam uox, cum habeat continuationem, melo- D diam, & articulationem, quæ sunt proprie passiones uocis, & tamen non fit ab ore animalis cum naturalibus instrumentis. ergo contra definitionem uocis.

Argumen.

Tertio sic. Homines edendi, & quædam aues carentes labiis, & dentibus faciunt uocem, & tamen non habent instrumenta prius enumerata, ergo ad formationem uocis non requiruntur prædicta instrumenta.

Quarto sic. In fractione panni uel papiri fit sonus non uox, & tamen ille non generatur ex mutua collisione, idest percussione duorum corporum inanimatorum, igitur.

Quinto sic Tussis est sonus non uox, & tamen non fit ex percussione duorum corporum inanimatorum, ergo contra definitionem.

Ad

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur quòd nulla forma simplex est diuisibilis in partes in eq.ales,& quantitatiuas, quia caret talibus, tamen bene est diuisibilis in partes subiectiuas, sicut genus in suas species, & hoc modo hic diuiditur sonus in species eius,& licet illud membrum sonus non uox.sit quoddam in complexum includens negationem tamen ponitur ad circumloquendum unam speciem positiuam,& incomplexam defectu nominis simplicis sibi impositi. E

Ad secundum dicitur, ꝙ licet uoces tubæ,& cæterorum instrumentorum dicantur uoces transumptiuæ, & similitudinarie,eo ꝙ per similtudinem participant prædictas passiones uocis,non tamen sunt uoces proprię.

Ad tertium dicitur ꝙ homines edentuli, & aues formant quodammodo uoces indistincte,& imperfecte,non tamen uoces dictas bene distinguuntur propter defectum illorum instrumentorum.

Ad quartum dicitur quod, licet in fractione panni non est formaliter mutua percussio duorum corporum,tamen ibi est æquiualenter quantum ad suum effectum,qui est subita,& uiolenta fractio aeris, quæ potest fieri per subitam subtractionem partium talis corporis. F

Ad quintum dicitur ꝙ licet in tussi nō sit percusio corporum inanimatorum secundum substantiam eorum, tamen sunt ibi corpora inanimata quantum ad modum operandi,quia non fit ibi aliqua formatio uocis secundum aliquam uirtutem cognoscitiuam animæ.

Quid uox significatiua, & non significatiua.

Vocum alia significatiua alia non significatiua. Vox significatiua est illa quæ auditui nostro aliquid representat, ut homo, equus, uel gemitus infirmornm, qui significat dolorem. Vox non significatiua est illa,quæ auditui nostro nihil rapresentat, ut bu,ba,baf. G

Postq̄ Auctor præmisit diuisionem soni,& definitiones membrorum,hic consequenter subdiuidit illud membrum, de quo est sermo ad propositum.s.sonum uocem,aliud membrum relinquens,quia suo proposito non deseruit.Et diuidit uocem in significatiuam,& non significatiuam cuius diuisionis rō est, quia omnis uox se obiicit intellectui, uel ergo aliquid representa intellectui, tanq̄ signū alterius, uel solum representat seipsam, & non est signum alterius significati. Si primum est uox significatiua. Si secundum est uox non significatiua. Et non est ista diuisio generis in suas species,sed subiecti in accidentia, accidit enim uoci ꝙ secundum se accipiatur, & ut signum alicuius significati,nec illæ sunt essentiales,& formales differentiæ uocis,sed accidentales

Quid uox significatiua. Primo sciendum ꝙ uox significatiua est illa, quæ auditui aliquid repræsentat, & intelligitur ꝙ repræsentat aliquid tanquam significatum eius, cuius ipsa est signum. Signum autem,ut dicit Tullius, est quod offert se auditui, aliquid relinquens intellectui,ideo talis uox mediante auditu,aliquid repræsentat intellectui quod fit hoc modo,quia uox ordinata ad significandum(cum sit quidam sonus)p se,se obiicit auditui,& per auditum species,uel similitudo illius uocis præsentatur intellectui,per quam speciem intellectus cognoscens impositionnem uocis ad significandum,cognoscit & accipit speciem significati talis uocis, & sic mediante auditu representat intellectui suum significatum. H

Secundo sciendum quòd uox significatiua duo includit. Primum est materiale

A teriale, quod est ipsa vox. Secundum vero est formale, quod est virtus significandi, & repraesentandi actualiter suum significatum. quae virtus sibi prouenit per institutionem, & ordinationem ad significãdum. per hoc enim quod ipsa ponitur ad aliquod significandum, & efficitur signum eius, accipit virtutem repraesentandi actualiter illud significatum. & haec virtus quandoque vocatur significatio habitualis, quia habetur ab ipsa voce, tanquam a forma materia, & quandoque ratio significandi, quia est ratio, & causa, propter quam vox est significatiua, & datur ipsi voci quandoque per ordinationem primi imponentis, qui ordinat vocem ad suum significatum, & non ad aliud. quandoque vero venit per ordinationem, quae fit ab instinctu naturae, quae instigat & inclinat animalia ad formandum voces praesentantes suos affectus. Ex quo patet ꝙ ad vocem significatiuam requiritur primo ꝙ habeat significatum aliud a se, cuius ipsa est signum. Secundo requiritur ꝙ habeat ordinationem ad tale significatum, vel secundum B placitum, vel secundum instinctum naturae.

Quid formale ac materiale in voce significatiua ex primo. ph. perih. r men. c. 1. & 2. 52. doc.

Tertio sciendum ꝙ licet quinque sint obiecta propria sensuum particularium, sicut superius visum est, tamen, quia vox percipitur per auditum, magis imponitur ad significandum conceptus, & affectiones animae quam obiecta aliorum sensuum ab auditu. Cuius ratio est quia voces sunt in potestate nostra, & possumus formare ipsas cum volumus, & variare secundum multas differentias, non autem possumus formare ad placitum nostrum obiecta aliorum sensuum, vt puta colores, vel sapores. ideo vox est magis conueniens ad significandum conceptus animae, & ad hoc ꝙ fiat significatiua, quam caetera sensibilia.

Cur voce potius quã aliquo caeterorũ sensibiliũ conceptus animi exprimamus.

Quarto sciendum ꝙ vox non significatiua est, quae nihil auditui repraesentat, C quod sic intelligitur. nihil repraesentat praeter seipsam per modum signi, licet bene aliquid repraesentet per modum rei sicut buff, & baff, quae non repraesentant. Si tamen illae voces proferantur indignanter, vel cum asperitate vocis possunt significare derisionem, vel aliquem effectum mentis, & essent interiectiones. sed quando proferuntur sine speciali signo in gestu corporali, vel in modo proferendi, sic sunt non significatiuae. & per hoc patet diuisio vocis, & definitiones membrorum eius.

Vox non significatiua.

Sed contra praedicta primo arguitur. In bona diuisione membra diuisionis non debent excedere diuisum, sed significatiuum excedit vocem, cum multa sint significatiua, quae non sunt voces, sicut est circulus ante tabernam. ergo ista diuisio non valet.

Argumen.

Secundo sic. Omnis vox repraesentat animal cuius est illa vox, ergo vox non significatiua aliquid auditui nostro repraesentat. Tertio sic. Vox se non obijcit D intellectui, sed tantum auditui, sed auditus non apprehendit significatum vocis, igitur vox significatiua nihil auditui repraesentat.

Quarto sic. Omnis vox fit cum intentione significandi, vt patet in secundo de Anima, ergo omnis vox est significatiua.

Tex. c. 90. & ibi doc.

Quinto sic. Omne subiectum alicuius propositionis est nomen, & per consequens vox significatiua, sed buff. & baff. bene sunt subiecta propositionis, vt dicendo buff est vna vox. ergo tales sunt nomina, & per consequens sunt voces sigñatiuae.

Ad argumenta. Ad primum dicitur ꝙ significatiuum in cõi, bene excedit vocem, nec est membrum huius diuisionis sed significatiuum vt est adiectiuum vocis, & tantum valet sicut vox significatiua non excedit vocem, & isto modo hic intelligitur. Ad secundum dicitur, ꝙ licet vox non significatiua repraesentet animal, sicut effectus suam causam, non tamen sicut signum suum significatum, cui imponitur ad significandum de qua repraesentatione est hic ad propositum. Ad tertium

Solutio.

tertium dicitur, q licet uox significatiua non primo se obiiciat intellectui, tamen E
bene se obiicit ex consequenti mediante auditu, quia per auditum repræsentat suam similitudinẽ, & ex consequenti significatum intellectui. Ad quartum dicitur, q in secundo de Anima solum principaliter intelligitur de uoce significatiua, & per analogiam de nõ significatiua unde non oportet quòd definitio analogi pro qualibet sui parte conueniat cuilibet membrorum diuisionis, sed sufficit, q complete conueniat primo, & secundum alias partes aliis. Ad quintum dicitur. quòd buff, potest esse subiectum propositionis, non q habeat significatum, sed solum prout ab intellectu capitur loco unius uocis, impositæ ad significandum talem uocem imperfectam, & tunc tenetur materialiter.

Vox diuiditur, in naturaliter, & ad placitum significantem.

Vocum significatiuarum alia significat naturaliter, alia ad placitum. Vox significatiua naturaliter, est illa, quæ apud omnes homines idem repræsentat. ut latratus canum, & gemitus infirmorum. Vox significatiua ad placitum, est illa, quæ ad uoluntatem primi instituentis aliquid repræsentat. ut homo, hominem, equus equum. F

Quid uox naturaliter & q̃ ad placitũ significet ex ij. ph. t. cõ. 5.6. & inde & ibi doc.

Postq̃ Auctor posuit diuisionem uocis in communi, & definitiones partium eius, hic consequenter subdiuidit uocẽ significatiuam dicens, q uocum significatiuarum, quædam significat ad placitum, & quædam naturaliter. Cuius ratio est. quia omnis uox significatiua habet impositionem & ordinem ad suum significatum. uel ergo talis significatio fit secundũ instinctũ naturæ, & sic est uox sigñatiua naturaliter. uel secundum placitum imponẽtis, & sic est uox sigñatiua ad placitũ.

Primo sciendum q uox significatiua naturaliter est illa, quæ apud omnes homines idem significat, ut gemitus infirmorum. Cuius ratio est. quia talis uox ordinatur ad significandum, & repræsentandum suum significatum per instinctum naturæ, quæ inclinat animal ad formandum talem uocem, & ad exprimendum suas affectiones, ut puta ad exprimendum iram, famen, tedium, uel gaudium, & sic de aliis, & quia natura est eadem apud omnes, & eodem modo inclinat animalia ad explicandum suas passiones, ideo uox significatiua naturaliter idem repræsentat apud omnes, sed significatiua ad placitum non significat idem apud omnes, sed solum apud illos, qui nouerunt eius impositionẽ ad significandum. G

Secundo sciendum q uox significatiua naturaliter, & uox significatiua ad placitum quadrupliciter differunt. Primo in prolatione quia uox significatiua naturaliter non perfecte formatur, neque profertur pp impetũ passionis, quæ impedit hominem ad debite proferendum, sed uox significatiua ad placitum est debite prolata, & formata. Secundo differunt ex parte significationis, quia significatiua naturaliter apud omnes idem repræsentat, alia uero non, sed tantum apud illos, qui cognoscunt eius impositionem. Tertio differunt ex parte significati. quia sigñatiua naturaliter sigñat affectiones, & passiones appetitus, alia uero significat conceptum intellectus. Quarto ex parte causæ suæ ordinationis ad significandum. quia significatiua naturaliter ordinatur ad significandum ab instinctu naturæ, alia uero secundum placitum imponentis. H

Tertio sciendum est, q uox significatiua ad placitum est illa, quæ ad placitum primi imponentis aliquid repræsentat. Vnde differunt uoluntas, & placitũ, quia uoluntas

A uoluntas est potentia uolitiua, uel actus eius, qui incipit ab intra, & terminatur ad extra scilicet in bonum cognitum, sed econtra placitum nominat actum uoluntatis, qui incipit ab extra, & terminatur ad intra. incipit.n.a re cognita, & terminatur ad uoluntatem. Et quia uox significatiua ad placitum imponitur ad significandum rem, quæ concipitur ab anima, & illa cognitio primo uenit ab extra, ideo magis proprie dicitur significare ad placitum q̃ ad uoluntatem. Ad placitũ significare & ad uolũtatẽ quid.

Quarto sciendum, ꝙ cum res præsentatur sensui, mediante sensu generat suam similitudinem in anima, & per illam similitudinem anima format intra se conceptum rei, quem postea uult exprimere, propter quod imponit uocem ad significandum talem conceptum, & mediante ipso rem conceptam, & ideo apud proferentem, uox primo significat conceptum, licet apud audientem, primo repræsentet rem conceptam. unde ipsa proprie non significat conceptum tantum, nec rem tm̃, sed rem sub conceptu. Vnde ista quatuor scilicet res, conceptus res, B uoces, & scripturæ sic se habent, ꝙ conceptus significant res a quibus causantur in anima, & uoces immediate significant conceptus, & scripturæ significant uoces, & sunt signa tantum, nec ulterius significantur per aliud. Ex illis patet diuisio uocis significatiuæ, & definitiones membrorum eius.

Sed contra prædicta primo arguitur sic. Sicut se habent conceptus ad res, ita uoces ad conceptus, sed conceptus naturaliter significant res, ergo uoces naturaliter significant conceptus. & per consequens nullæ uoces significant ad placitum. Secundo sic. Omne signum habet similitudinem sui significati, sed omnis uox significatiua est signum rei, ergo habet similitudinem rei, & per consequens significat eam naturaliter, & nulla significat eam ad placitum. Argumen

Tertio sic. Illa uox significat naturaliter, quæ ex sui natura repræsentat suum significatum, sed gemitus infirmorum ex sui natura non repræsentat suum significatum, quia si proferatur ab homine sano, talis non significat dolorem. C ergo talis non significat naturaliter. Quarto quilibet cognoscens impositionem uocis significatiuæ ad placitum, cognoscit significatum eius, sed omnes possunt cognoscere talem impositionem, sicut omnes possunt cognoscere impositionem huius uocis homo. ergo talis uox idem significat apud omnes. Quinto sic. Illud, quod fit ad placitum, est uariabile in infinitum, cum uoluntas hominis in infinitum uarietur. ergo, si uox significet ad placitum, sua significatio erit uariabilis in infinitum, & sic nulla erit certa cognitio de significatione uocis significatiuæ, quod est inconueniens ergo ipsa non significat ad placitum instituentis.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quòd licet sit in istis simile in hoc quòd uoces significant conceptus, & conceptus res, est tamen dissimile in hoc, quòd conceptus est essentialis similitudo causata a re ipsa naturaliter, ideo significat eam naturaliter. sed uox non causatur naturaliter a conceptu, sed a uolun- D tate concipientis. ideo significat ipsum naturaliter. Ad secundum dicitur quòd signum causatum a natura, semper habet similitudinem sui significati. sed non oportet de signo causato per uoluntatem, sicut patet de circulo tabernæ, qui non habet similitudinem uini. Ad tertium dicitur, ꝙ si talis uox eodem modo formaretur ab homine sano sicut ab homine infirmo, tunc semper repræsentabit dolorem, sed si non habet formam eandem prolationis cum gestu corporali, non repræsentabit idem, nec erit eadem nisi materialiter. Ad quartum dicitur. ꝙ, si omnes cognoscerent impositionem huius uocis, homo, tunc significaret idem apud omnes, sed non sine notitia suæ impositionis, quia illa impositio non est nota apud omnes, sicut est inclinatio naturalis, qua uox significat naturaliter. Solutio.

Ad

Ad quintum dicitur quód illud quod fit ad placitum cuiuslibet indifferenter E uariatur in infinitum, non tamen id, quod determinate fit ad placitum unius, si cut est uox significatiua, quę significat solum ad placitum primi instituentis.

Vocis significatiuæ ad placitum diuisio.

Vocum significatiuarum ad placitum, alia complexa, alia incomplexa, ut oratio, alia incomplexa, ut nomen uel uerbum.

Postquam Auctor posuit diuisionem uocis significatiuæ, & definitiones membrorum eius, hic consequenter Auctor diuidit uocem significatiuam ad placitum, per uocem complexam; & incomplexam. Cuius diuisionis ratio est, quia omnis uox significatiua ad placitum, uel continet plures uoces significatiuas, uel unam tantum. Si primum est uox completa, si secundum, est incompleta.

Primo sciendum est ꝙ quælibet res dupliciter accipitur, uno modo secundum F se, & tunc fit conceptus simplex, siue incomplexus, ut cum Socra. secundum se, & non per habitudinem ad aliud apprehenditur, secundo modo aliquid concipitur secundum compositionem, uel habitudinem ad aliud, ut cum Socra. apprehenditur, siue cognoscitur sub albedine, uel alio accidente, & tunc fit conceptus complexus, ideo est duplex conceptus rei. s. complexus, & incomplexus, & quia uox significatiua ad placitum significat conceptum animæ, ideo aliqua est complexa, significans conceptum animę complexum sicut oratio, & alia est incomplexa conceptum incomplexum significans, ut nomen, & uerbum per se sumptum.

Complexorum rõ. Secundo sciendum, ꝙ uox complexa est illa, in qua vniuntur plures uoces significatiuæ, & repræsentant conceptum complexum. & ideo ad perfectam rationem uocis complexæ tria requiruntur. Primo ꝙ ibi sint plures uoces significatiuæ, & illæ uoces habeant se tanquam materiale uocis complexæ Secundo quod illæ uoces habeant complexionem, & unionem, ita ꝙ una se habeat ut determinatio, alia uero ut determinabile, propter cuius defectum hæc non est uox comple- G xa homo asinus, quia licet ibi sint plures uoces significatiuæ, tamen non habent complexionem intrinsecæ inter se, cum ibi non sit unio determinationis, & determinabilis, & hoc secundum est formale in uoce complexa. Tertio requiritur, quod talis uox significet complexum conceptum, sed illud est minus principale in uoce complexa, quamuis tamen requiratur ex parte causæ finalis.

Incõplexorum ratio. Tertio sciendum ꝙ uox incomplexa est illa, quæ continet solum unam uocem significatiuam, sicut homo, uel asinus, & repræsentant conceptum incomplexũ & ad talem uocem non sufficit ꝙ habeat significatum incomplexum, sed magis requiritur, ꝙ sit tantum una uox significatiua, ideo, licet definitio solum habeat unum significatum remotum, quod est definitum, quod significatum est incomplexum, quia tamen continet plures uoces significatiuas, & etiam suum significatum propinquum, s. complexum conceptum generis, & differentiæ definiti, est com- H plexum, ideo est uox significatiua complexa.

Quarto sciendum, ꝙ ad uocem incomplexam nõ requiritur ꝙ habeat tantum unum significatum, sed sufficit ꝙ sit actualiter una. s. quantum ad uocem, & modum proferendi. Et ideo nomen æquiuocum, sicut est canis, est bene uox incomplexa, quia licet habeat plura significata, tamen est dictio actualiter una, non continens plures uoces significatiuas. Nec requiritur ad uocem significatiuam incomplexam, ꝙ non sit composita ex pluribus vocibus, sed sufficit, ꝙ illæ uoces non sint in toto significatiuæ, ideo nomen compositæ figuræ, cuius partes eius

non

A non sint significatiuæ, est uox incomplexa, ideo non est idem complexio secundum Logicum, & compositio secundum Grammaticum. Et per hoc patet diuisio uocis significatiuæ ad placitum, & definitiones membrorum eius.

Sed contra prædicta primo arguitur. Vox incomplexa est pars uocis complexæ, & in ipsa continetur, igitur unum membrum huius diuisionis continetur in alio, & per consequens membra non sunt opposita, nec diuisio est sufficiens. Argumen.

Secundo sic. Omnis conceptus est incomplexus, sed uox significat conceptũ, ergo omnis uox est incomplexa, & sic diuisio est insufficiens maior patet quia intellectus non potest plura simul intelligere, sed unumtantum, ergo omnis conceptus est incomplexus. Tertio sic. Oratio est tantum una uox significatiua, & nõ continet plures uoces, cum sit unum nomen igitur male dicitur, ꝙ quædam est uox complexa, ut oratio. Quarto sic. Omne complectens uocem, & significatum, est complexum, sed omnis uox cõtinet uocem, & significatum, ergo quælibet uox B est complexa, & nulla est incomplexa. Quinto sic. Oĩs uox componitur ex literis, & syllabis, quæ Grammaticaliter elementa uocantur, igitur quælibet uox est incomplexa, ergo male dicitur, ꝙ aliqua est incomplexa, ut nomen, & uerbum.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet uox incomplexa materialiter cõtineatur in uoce complexa, non tñ formaliter tanquàm pertinens ad formam uocis incomplexæ. & licet in uoce complexa maneat forma uocis incomplexæ, tñ illa se habet per modum materiæ respectu formæ totius uocis complexæ. Ad secundum dicitˀ, ꝙ licet intellectus nr̃ possibilis non possit intelligere plura simul per modum plurium, tñ põt intelligere plura se habentia per modum unius, quia plura simplicia ibi sunt sub una complexione. Ad tertium dicitur ꝙ si sumatur oratio pro illa uoce, uel intentione, tunc est uox incomplexa, sed si sumatur pro re subiecta intentioni, siue pro sigñato illius uocis, ut hic sumitur, tunc est uox complexa. Ad quartum dicitur, ꝙ si capiatur complexio gñaliter pro quacunq; complexione reali, uel ẽt rationis, tunc conceditur ꝙ omne cõplectens uocem, & sigñatum, est complexum, sed si capitur specialiter pro unione pluriũ uocum sigñatiuarum, ut hic sumitur in proposito, sic maior est falsa. Ad quintum dicitur, ꝙ licet uox sigñatiua componatur ex literis, & syllabis, tanq̃ elementis, quia tñ non sunt uoces sigñatiuæ, ideo non debet dici ꝙ sit uox complexa. Solutio. C

Nominis definitio, & explicatio.

Nomen est uox significatiua ad placitum, sine tempore, cuius nulla pars separata, aliquid significat, finita, & recta. Vox in ista definitione ponitur loco generis, Significatiua, ponitur ad differentiam uocis non significatiuæ. Ad placitum, ponitur ad differentiam uocis significantis naturaliter. Sine tempore, ponitur ad differentiam uerbi, quod significat cum tempore. Cuius nulla pars separata aliquid significat, ponitur ad differentiam orationis, cuius partes separatæ aliquid significant. Finita ponitur ad differentiam nominis infiniti, ut non homo quod non est nomen secundum Dialecticum, sed nomen infinitum non equus. Recta, ponitur ad differentiam nominum obliquorum, ut Catonis, Catoni, quæ non sunt nomina secundum Dialecticum, sed nomina obliqua, uel casus nominum. Vnde solus nominatiuus, siue rectus dicitur esse nomen secundum Dialecticum. Ex primo perihermenias c.2. & D. S. D

Postquàm Auctor determinauit de sono, & uoce, quæ sunt principia materialia partium orationis, hic consequenter determinat de partibus orationis, scilicet de nomine, & uerbo priusquam de tota oratione, eo ꝙ partes, ex quibus fit aliquod totum naturaliter præcedunt ipsum totum. &, quia nomen substantiam significat, a quo egreditur actus, uerbum uero significat actum egredientem a substantia, ideo prius determinat de nomine, quam de uerbo ipsum sic definiés, Nomen est uox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, & recta. E

Pro quo sciendum primo, ꝙ uox, in ista definitione ponitur loco generis, quia uox habet modum generis respectu uocis significatiuæ, & non significatiuæ, & totum residuum ponitur loco differentiæ, scilicet significatiua, ad differentiam uocis non significatiuæ, ad placitum, ad differentiam uocis naturaliter significantis, Nomen enim consyderatum materialiter quantum ad ipsam uocem secundum placitum, imponitur ad significandum. si tamen consyderetur formaliter sub ratione signi, illo modo de necessitate est signũ, quia hoc est de ratione signi. F

Nominis a uerbo differentia ex 4 physi.te. com. 130. & idem.

Secundo sciendum, ꝙ nomen significat per modum substantiæ & per modum permanentis, & non per modum fluxus, & fieri. & quia tempus est mensura motus, & fluxus, ideo nomen significat sine tempore. quod ponitur ad differentiã uerbi, quod significat cum tempore. & licet multa nomina, ut dies, annus, & similia significent tempus, non tamen cum tempore. Vnde significare tempus est de suo principali significato importare tempus, sed significare cum tempore est cum suo principali significato importare unam differentiam temporis, ut præsens, uel præteritum. & hoc nulli nomini conuenit, in quo differt a uerbo. Deinde ponitur. Cuius nulla pars separata aliquid significat, ad differentiam orationis, cuius partes separatæ aliquid significant, & ponitur finita, ad differentiam nominis infiniti. & ponitur recta ad differentiam nominum obliquorum.

Quæ a nominis rõne excludant.

Tertio sciendum, ꝙ secundum Logicum solum illud est nomen quod potest esse subiectum enuntiationis, & de quo aliquid potest uere, uel false enuntiari. & quia nomen infinitum non potest esse subiectum enuntiationis, quia non significat aliquid determinatum, de quo aliquid possit enuntiari uere, uel false, similiter nomen obliquum, quod non significat per modum substantiæ absolute, sed per modum dependentis, non potest esse subiectum uerbi, ideo nomina infinita, & obliqua non sunt nomina secundum Logicum. Item nomen est uox primo, & per se significatiua, sed nomen infinitum non est primo, & per se significatiuum, sed solum ratione nominis finiti, cui iungitur negatio infinitans, & nomen obliquum solum significat ex consequenti ratione recti, a quo descendit, ideo nomina infinita, & obliqua non sunt nomina. G

Nomẽ infinitum, & eius conditiones.

Quarto sciendum, ꝙ nomen infinitum est, cuius priuata est certa, & determinata qualitas remanente substantia infinita, ut non homo, non equus. In nomine enim est substantia, quæ finitur per qualitatem, & est qualitas determinans substantiam, & negatio adueniens nomini per compositionem tollit illam qualitatem, & compositionem eius cum substãtia relinquens substantiam indeterminatam, & sic reddit nomen infinitum. Sed ad hoc ꝙ aliquod nomen infinitetur requiruntur duæ conditiones. Prima est ꝙ habeat qualitatem determinatam, defectu cuius transcendentia, ut res. uerum, bonum, & ens, capta in communi, & infinita, ut quis, & aliquis, & signa distributiua, ut omnis, quilibet non possunt infinitari, quia non habent qualitatem, & substantiam determinatam. Secũda est, ꝙ tale nomen non sit negatiuum, sed habeat qualitatem positiuam, defectu cuius nemo, nihil, & similia non possunt infinitari, ex quibus patet intellectus definitionis. H

Sed

A Sed contra prædicta arguitur primo. Nulla materia uere prædicatur de toto composito, cum nō dicat totum esse eius, sed uox est materia nominis, ergo male dicitur, quòd nomen est uox. Secundo sic. Fluxus, & fieri mensurantur tempore, sed motus importat fluxum, & fieri, & multa alia, ergo motus quod est nomen significat cum tempore. Argumen.

Tertio sic. Partes nominis compositi significant aliquid separate, sicut partes huius nominis equiferus, & tamen est nomen, ergo male dicitur cuius partes separatæ nihil significant. Quarto sic. Nomen infinitum potest esse subiectum enunciationis, ut dicendo non homo currit, & similiter nomen obliquum, ut dicendo, regis interest. ergo ipsa sunt nomina secundo Logicum. ergo contra definitionem. Quinto sic. Aliquis, est nomen infinitum, & similiter alter, & reliquus, & tñ in ipsis nō est priuata qualitas determinata, quia nunq̄ habuerūt qualitatem determinatam. ergo contra definitionem nominis infiniti.

B Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet materia proprie dicta, quæ est materia ex qua in naturalibus, non uerificetur de toto composito, quia non dicit totum esse eius tamen materia in qua, & materia secundum modum, bene uerificatur de eo, cuius est, ut dicendo album est homo. modo uox secundo modo est materia nominis, & habet similitudinem cum materia rei artificialis in hoc, ꝙ sicut materia rei artificialis prædicatur in recto de composito, ut patet dicendo domus est fundamentum parietes, & tectum, ita etiam materiam secundū modum cuiusmodi est uox respectu nominis. Ad secundum dicitur, quòd motus dupliciter accipitur, uno modo secundum suum esse reale, uel materiale, quod habet in mobili, & sic non est ens permanens, sed successiuum. alio modo secundum esse, quod habet in anima, quæ retinet primam partem ipsius motus cum aliis sequentibus. & isto modo est ens permanens, & quia modus significandi eius immediate sumitur a tali modo intelligendi, quo concipitur ab anima, Solutio.

C ideo motus non significat per modum fluxus, licet significet fluxum. ideo non significat cum tempore. Ad tertium dicitur, quòd si partes nominis compositi consyderentur, ut sunt partes orationis, sic bene aliquid significant, sed, si considerentur, ut sunt partes nominis compositi sic nihil significant. & causa est. quia illæ partes in nomine composito non imponuntur ad significandum, sed totum nomen composito uno concepto significat suum significatum. Vnde partes huius nominis equiferus in hoc nomine nihil significant per se, licet bene significent ut sunt partes huius orationis equus ferus.

Ad quartum dicitur, ꝙ si nomen infinitum cōsyderetur ut nomen infinitum est, sic non potest esse subiectum enunciationis, sed si consyderetur inquantum uirtute intellectus determinatur ad aliquod subiectum finitum, ut non homo capitur pro omni alia parte ab ipso homine fit subiectum enunciationis, sed tunc non capitur ut est infinitum, sed per modum finiti. Dicitur secundo quòd in hac

D oratione, regis interest, & similibus, obliquus non est subiectum, sed nominatiuus in tali oratione intellectus, ut patet resoluendo, regis interest, hoc est aliquid est pertinens regi. Ad quintum dicitur, quòd si capiatur generaliter nomen infinitum pro omni illo, quod significat substantiam infinitam, & habet significatum indeterminatum, sic aliquis, & reliquus, bene sunt nomina infinita, & similiter omnia pronomina. sed si capiatur specialiter pro illo, quod fit infinitum per aduentum negationis, pro quo hic definitur, sic non sunt nomina infinita. ideo hæc definitio non conuenit alijs a definito.

Verbi definitio, et explicatio.

Verbum est uox significatiua ad placitum, cum tempore, cuius

nulla pars separata aliquid significat, finita, & recta. Cum tempore, ponitur ad differentiam nominis, quod significat sine tempore, Finita, ponitur ad differentiam uerbi infiniti ut non currit, non laborat, quæ non sunt uerba secundum Dialecticum, sed uerba infinita. Recta, ponitur ad differentiam uerborum obliquorum, ut currebat, cucurrit, quæ non sunt uerba secundùm Dialecticum, sed uerba obliqua Solum enim uerbum præsentis temporis indicatiui modi, dicitur, esse uerbum secundùm Dialecticum. Reliqua autem alia uerba eiusdem modi, & aliorum modorum dicuntur uerba obliqua. Omnes autem aliæ differentiæ ponuntur hic in uerbo eadem ratione, qua ponebantur, & in nomine. Et sciendum est quòd Dialecticus solùm ponit duas partes orationis, scilicet nomen, & uerbum. Alias autem omnes appellat syncategorematicas, idest consignificatiuas. E F

Postquàm Auctor determinauit de nomine, quod significat substantiam, a qua egreditur actus, quod quidem nomen in propositione dicitur subiectum, & est materia propositionis, hic consequenter determinat de uerbo, quod significat actum egredientem a substantia, & est prædicatum formale propositionis, ipsum primo sic definiens. Verbum est uox significatiua ad placitum cum tempore, cuius uulla pars separata aliquid significat finita, & recta.

Partes definitióis uerbi exponuntur.

Pro cuius intellectu primo sciendum ꝙ in hac definitione ponitur uox loco generis, & totum residuum ponitur loco differentiæ, scilicet significatiua ad placitum &c. & alia eadem ratione hic ponuntur, qua ponebantur in definitione nominis, sed cum tempore, ponitur ad differentiam nominis, quod significat sine tempore, & ponitur finita, & recta, ad differentiam uerborum infinitorum, & obliquorum, quæ secundum Logicum non sunt uerba. In ista autem definitione non ponitur illa particula, & est semper eorum, quæ de altero dicuntur nota, eo quòd non respicit naturam uerbi nec de necessitate ponitur, quia illa solum ponitur de bene esse ad maiorem declarationem, & non de necessitate. G

Signãre cũ tpe uide 4. phy. te.cõ. 101.

Secundo sciendum, ꝙ omnis fluxus, & fieri mensuratur tempore. Tempus.n. est mensura motus, & fluxus secundum prius & posterius, & quia uerbum secundum suum essentialem modum significandi significat per modum fluxus, & fieri, ideo omne uerbum significat cum tempore, idest cum proprio significato consignificat tempus, non tamen capiendo tempus proprie, prout est numerus motus, sed capiendo tempus generaliter pro omni modo temporis, ut reperitur in qualibet mensura durationis, scilicet in eternitate, in æuo, & tempore proprie dicto, sicut enim uerbum non semper significat uerum fluxum, sed sufficit quòd significet per modum fluxus, sic non semper consignificat uerum tempus, sed consignificat per modum temporis. H

Verborũ infinitorũ natura, duo exigit.

Tertio sciendum, ꝙ uerbum infinitum est cuius est priuatus actus specialis, remanente actu generali infinito. Sicut enim in nomine est substantia, & qualitas, finiens talem substantiam, sic in oi alio uerbo ab isto uerbo est, includitur actus generalis, qui est esse, & actus specialis, siue res uerbi, quæ importatur per participium illius uerbi. Ideo omne uerbum præter est, resoluitur per est, & suum participium, ut currit, idest est currens, & ideo, sicut in nomine finito negatio, remouens qualitatem determinatam a substantia, facit nomen infinitum, similiter in uerbo, negatio tollens actum specialem, qui determinat actum generalem

A reddit uerbum infinitum, quod se extendit tam ad ens q̃ ad non ens. Ex quo patet quòd tale uerbum non potest enunciari de subiecto, quia non significat aliquem determinatum actum, qui per intellectum dicitur de alio enunciari. ideo secundum Logicum non est uerbum, unde tale uerbum non potest esse infinitũ in oratione, nec etiam infinitandum est in oratione, quia negatio sibi adueniens in oratione negat compositionem actualem extremorum, & non compositionem intrinsecam ipsius uerbi. Vnde ad hoc ꝙ uerbum infinitetur duo requirũtur. primo ꝙ significet ante infinitationem actionem, uel passionem determinatam, & non generalem, & propter hoc uerbum est, significat generalem actum essendi inclusum in omni alio uerbo. secundo requiritur ꝙ tale uerbum non determinet sibi tale certum suppositum, & ideo uerba exceptæ actionis, & uerba primæ, uel secundæ personarum non possunt infinitari.

Quarto sciendum quòd uerba obliqua sunt uerba cæterorum temporum, & B modorum a præsenti indicatiui modi, quorum aliqua sunt obliqua secundum tempus tantum, ut præteritum, & futurum indicatiui, alia uero secũdum modum tantum, ut præsentia aliorum modorum, alia autem secundum utrumque, ut præterita, & futura de aliis modis. Vnde talia uerba obliqua non possunt uere uel false enunciari de aliquo, nec faciunt per se, & primo orationem uerã, uel falsam. & quia solum secundum Logicum illud est nomen quod per se primo, & non ratione alterius potest dici subiectum enunciationis. similiter illud est uerbum apud Logicum quod primo, & per se, & non ratione alterius uere, uel false prædicatur, ideo secundum ipsum uerba obliqua non sunt uerba. Vnde secundum ipsum, tantum duæ sunt partes orationis. & capit specialiter partem orationis pro parte requisita necessario ad orationem ueram, uel falsam, & non capit eam generaliter sicut Grammaticus, qui capit partem orationis pro omni uoce significatiua, quæ ponitur in oratione, siue ponatur ut pars princi- C palis, siue ut dispositio partium, ratione cuius ipse ponit octo partes orationis, & per hoc patet determinatio definitionis ipsius uerbi. Verba obliqua, & ipsorum natura.

Sed contra prædicta primo arguitur. Verbum significat per suam significationem, sed significatio est de natura uerbi, cum uirtus significandi sit de ratione eius, ergo uerbum significat naturaliter, & non ad placitum. Argumen.

Secundo sic. Creare est uerbum, & tamen non significat cum tempore, quia nõ significat fluxum, & fieri, sed actionem, quæ fit in indiuisibili, ergo male ponitur, cum tempore.

Tertio sic. Literæ, & syllabæ sunt partes uerbi. & sunt significatiuæ separatæ, quia sicut uoces significant conceptus ita literæ, uel syllabæ significant uoces. ergo partes uerbi aliquid separatæ significant.

Quarto sic. Verbum infinitum potest prædicari in oratione, ergo est uerbum. antecedens patet, quia significat actum communem enti, & non enti, sed oẽ cõius D põt ꝑdicari de suis inferioribus, ergo tale uerbũ apud Logicum dicitur uerbum.

Quinto sic. Istæ propositiones sunt ueræ, Adam fuit, Antichristus erit, & tamen ibi prædicantur uerba obliqua, ergo uerbum obliquum potest uere prædicari de alio. igitur est uerbum secundum Logicum.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd si uerbum consyderetur formaliter in ratione signi, sic uirtus significandi est de ratione, & de natura eius. sed hic hoc modo non capitur, sed, si consyderetur materialiter in ratione uocis, sic significatio non est de ratione eius seu natura, sed sibi attribuitur ad placitum, & hoc modo intelligitur in ista definitione referendo ad placitum ad ipsam uocem, quia significatiuum ad placitum refertur ad uocem. Solutio.

Ad secundum dicitur, quòd creare non significat fluxum realem, qui

mensuretur tempore,sed significat per modum fluxus, & fieri.ideo significat sub E
modo temporis, & hoc sufficit. Ad tertium dicitur, quòd, si capiatur litera pro figura scripta in aliqua superficie, tunc literæ, & syllabæ sunt significatiuæ uocum, sed sic non sunt partes uerbi. sed, si capiatur litera pro uoce indiuisibili significata per illam figuram,quæ proprie dicitur elementum, tunc literæ,& syllabæ bene sunt partes uerbi, sed non sunt significatiuæ.

Ad quartum dicitur, q; omne communius determinatum potest prædicari de suis inferioribus,sed communius indeterminatum,& infinitum,quòd non potest accipi p intellectum pro aliquo certo, & determinato non prædicatur de suis inferioribus.mô sic est de uerbo infinito.Ad quintum dicitur,q; uerba ꝑterita,& futura indicatiui modi non ꝑdicantur uere de aliquo, nec faciunt orationem uerã, uel falsam,inquantum obliqua sunt,sed solum inquantum includunt præsens tps indicatiui. Iuxta illud.propositiones de præterito, uel de futuro non sunt ueræ, uel falsæ,nisi per reductionem ad illas de præsenti.unde illa non est uera,Adam F
fuit,nisi quia ista fuit uera,Adam est.& similiter de futuro suo modo.

Orationis definitio,ac diuisio.

Oratio est uox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ aliquid significant.Hoc totum, cuius partes separatæ aliquid significant. ponitur ad differentiam nominum, & uerborum, quorum partes separatæ aliquid non significant. reliquæ autem particulæ ponuntur hic sub eadem ratione, qua in nomine & uerbo ponebantur.

Postq̃ determinatum est de nomine,& uerbo,quæ sunt partes materiales enunciationis,hic consequenter Auctor determinat de oratione,quæ est genus enunciationis, & quia definitio explicat esse rei, diuisio uero posse siue separationem G
partium eius,& esse præcedit posse uel separationem, ideo anteq̃ diuidat orationem ponit eius definitionem, quæ talis est. Oratio est uox significatiua ad placitum,cuius partes separatæ aliquid significant.

Triplex orõnis acceptio. Pro quo primo est sciendum, q; oratio accipitur tripliciter. Vno modo pro re subiecta intentioni secundum se, & illo modo non definitur hic, quia ex uox complexa,& complexorum inquantum huiusmodi non est definitio. Alio modo potest capi absolute pro illa intentione, uel illa uoce significatiua, quæ est oratio, & sic iterum non definitur hic,quia partes eius separatæ nihil significarent. Tertio modo capitur pro illa intentione ut est significatiua rei subiectæ, quæ est significatum eius,& in illo modo hic definitur.sicut.n.homo definitur sub illa uoce,homo, & pro significato eius quod est animal rationale, ita similiter hæc uox, oratio, definitur pro suo significato pro quo est uox, quædam complexa.

Q̃ro, una uox sit uel plures ipsa oratio. Secundo sciendum q;, licet oratio non sit una uox incomplexa, est tamen una H
per complexionem. & potest dici una propter duas causas. Primo ratione formæ,quia ibi est unitas ordinis, & complexionis plurium uocum significatiuarum, quæ sub tali forma uniuntur. Secundo ex parte finis, quia prædictæ uoces uniuntur ad significandum unum conceptum complexum,ideo in definitione orationis bene ponitur uox tanquam genus.

Tertio sciendum,q; licet oratio non fuerit primo, & per se imposita ad significandum,tamen fuit ex consequenti imposita ratione impositionis suarum partium. per hoc.n. q; partes sunt significatiuæ, oratio composita ex ipsis, trahit suum signatum, & tñ habet significatum distinctum ab illis, quia illæ partes significant conceptus simplices, oratio uero per se, & primo significat conceptum.

complexum

A complexum, Et eodem modo potest dici orationem significare ad placitum ratione impositionis suarum partium, quæ facta est ad placitum, licet oratio secundum se non significet primo ad placitum, ideo in definitione orationis conuenienter ponitur significatiua ad placitum ratione differentiæ, sicut in definitionibus nominis, & uerbi. Et ibi ponitur, cuius partes separatæ aliquid significant, ad differentiam nominis, & uerbi.

Quarto sciendum q̃ duplices sunt partes orationis, quædam sunt remotæ, ut litteræ, & syllabæ, & quædam propinquæ, ut nomen, & uerbum primæ auté nõ sunt significatiuæ, nec sunt partes orationis, nisi secundum quid, sed aliæ sunt significatiuæ, quæ proprie dicũtur partes orationis, de quibus intelligitur in ista definitione, & p̃ hoc habetur declaratio huius definitionis orationis, quæ satis cõcordat definitioni eius sic positæ a Prisciano, oratio est congrua dictionum ordinatio congruam perfectamq; sñiam demonstrans ex modis sigñandi causata.

B Sed contra prædicta primo arguitur. Nullum complexum potest definiri, cum non habeat unum esse, oratio est quid complexum ergo male hic definitur. Secundo sic. Nulla quantitas est uox, cum sit quædam qualitas, oratio autem est quædam quantitas, cum sit species quantitatis discretæ, igitur male dicitur quod oratio est uox. Argumẽ.

Tertio sic. Omnis uox significatiua ad placitum habet aliquod significatum proprium, oratio non est huiusmodi, quia non significat, nisi ratione suarum partium, ergo male dicitur, oratio est uox significatiua.

Quarto sic. Nullum significans de necessitate significat ad placitum, sed illa oratio currit, in prima eius formatione significabat suum significatum. s. hominem, currere, nec poterat aliud significare, similiter quælibet alia oratio, ergo oratio non significat ad placitum primi imponentis.

Quinto sic. Dicendo sic curro pluit, sunt orationes, & tamen partes earum separatæ nihil significant. igitur male ponitur, cuius partes separatæ &c.

C Ad argumenta. Ad primum dicitur q̃ nullum complexum, complexe designatum, potest definiri, quia ibi non esset explicatio unius definiti secundum nomen tamen complexum significatum incomplexe sub uoce incomplexa, bene definitur, & sic est in proposito. Ad secundum dicitur, quòd si capiatur oratio pro mensura prolationis, sic est quantitas discreta, nec illo modo hic definitur. sed si capiatur pro uoce significatiua complexa, sicut capitur in proposito, sic non est quantitas, sed quantum ad suum materiale, quod est uox quædam, est qualitas. Ad tertium dicitur q̃ licet oratio trahat suum significatum causaliter ex suis partibus, nõ tamen trahit illud formaliter a partibus, sed habet proprium significatum ratione compositionis partium, & illud est conceptus complexus sigñatorum suarum partiũ. Ad quartum dicitur, q̃ illud, quod necessario significat suum sigñatum, non significat per se primo ad placitum, sed ex consequenti, & Solutio.

D sic est de oratione, quæ sigñat ad placitum pp̃ impositionem suarum partium, factam ad placitũ, sed supposita tali impositione partium oratio composita ex ipsis, necessario habet sigñatum determinatum. Ad quintum dicitur, quòd illæ uoces, curro, pluit, & similes, ex ui sermonis non sunt orationes, sed uerba tantum. sed uirtute intellectus, qui subintelligit supposita in uerbis primæ, & secundæ personarum, & in uerbis exceptæ actionis sunt orationes, & partes separatæ aliquid significant, dum intelligitur suppositum, ut curro, tantum ualet sicut ego curro, & pluit, sicut Deus, uel natura pluit, & sic de similibus.

Diuisio orationiss in perfectam, & imperfectam.

Orationum alia perfecta, alia imperfecta. Oratio perfecta, est illa,

quæ perfectum sensum generat in animo auditoris, ut homo currit. E
Oratio imperfecta est illa, quæ imperfectum sensum generat in animo auditoris, ut homo albus. Orationum perfectarum, alia indicatiua, ut homo currit. alia imperatiua, ut Petre fac ignem, alia optatiua, ut utinam essem bonus clericus, alia subiunctiua, ut si ueneris ad me dabo tibi equum, alia deprecatiua, ut miserere mei Deus. Harum autem orationum, sola indicatiua oratio dicitur esse proposito.

Postq̃ Auctor præmisit definitionem orationis, quæ explicat ipsam a priori, hic consequenter ponit diuisionem eius, quæ explicat ipsam a posteriori, ipsam sic diuidens. Orationum, alia perfecta, alia imperfecta. Cuius diuisionis ratio est. quia omnis oratio repræsentat aliquem sensum intellectui. uel ergo repræsentat sensum perfectum, & sic est oratio perfecta, uel imperfectum, & sic est oratio imperfecta. F

Quis perfectus orationis sensus, ac imperfectus.

Pro quo sciendum primo q; sensus perfectus est ille, qui perfecte terminat actum intellectus, non suspendens animum audientis ad inquisitionem alterius requisiti ad suam intellectionem, ut cum dicitur homo est animal, ibi est sententia completa, non requirens additionem alterius, ut complete intelligatur. Sed sensus imperfectus est ille, qui non terminat perfecte actum intellectus, sed indiget alio ut complete intelligatur, ut dicendo, homo albus, ibi est sententia incompleta, & imperfecta, in qua intellectus audientis non perfecte terminatur. ideo est ibi sensus imperfectus. Vnde clare patet, q; hic nõ capitur sensus pro potentia sensitiua animæ, sed capitur pro sententia, quæ est significatio orationis.

Secundo sciendum, q; oratio perfecta est illa, quæ perfectum sensum generat in animo auditoris, idest in intellectu audientis ipsam. Per hoc enim q; ipsa præsentatur auditui sua species, siue similitudo defertur ad intellectum, & intellectus cognoscens significationes terminorum apprehendit per illas signãtiones perfectum sensum orationis. Et ita oratio perfecta, mediante sua specie, & similitudine, generat perfectum sensum in intellectu audientis. Sed oratio imperfecta dicitur illa, quæ imperfectum sensum generat in animo auditoris. & ibi capitur generat, ut dicit aptitudinem, & non actum, quia talis oratio non semper generat sensum in actu, sed bene secundum aptitudinem. G

Diuisionis pfectę orationis adæquata rõ.

Tertio sciendum q; oratio perfecta diuiditur per orationem indicatiuam, imperatiuam, optatiuam, subiunctiuam, coniunctiuam, & deprecatiuam. Quarum sic habetur sufficientia. quia omnis oratio perfecta explicat perfectum sensum. uel ergo explicat conceptum intellectus, uel affectum appetitus. Si conceptum, hoc est dupliciter, uel explicat talem conceptum categorice, & determinate, & sic est indicatiua. aut dubitatiue, & conditionaliter, & sic est coniunctiua. Si explicat affectum, hoc est dupliciter. uel pertinet ad appetitum concupiscibilem, & sic est optatiua uel irascibilem, & hoc est dupliciter. quia uel denotat imperium, quod fit ad minores, & sic est imperatiua, uel deprecationẽ, quæ fit ad maiores, & sic est deprecatiua, & hæc est diuisio generis in suas spẽs, & similiter præcedens quia licet oratio non sit uerum genus secundum rem, tñ est genus secundum modum. & diuiditur ad modum diuisionis generis & similiter oratio perfecta. Et ideo istæ diuisiones sub diuisione generis continentur. H

Quarto sciendum q; oratio indicatiua est, cuius uerbum principale est indicatiuum. & imperatiua, cuius uerbum principale est imperatiuum. & sic de alijs modis suo modo. &, quia uerbum indicatiuum cæteris est perfectius, ideo oratio indicatiua cæteris perfectior est. Vnde sola indicatiua significat uerum,

uel

A vel falsum, eo quòd aliæ non dicunt determinate aliquid esse, uel non esse, sed sola indicatiua ratione verbi indicatiui, ideo ipsa sola dicitur propositio, uel enunciatio. Ex quibus apparet diuisio orationis, & definitiones membrorum eius, & diuisio orationis perfectæ.

Sed contra prædicta primo arguitur. Nihil est perfectum, cui potest fieri additio, sed cuilibet orationi potest fieri additio, ergo nulla oratio est perfecta. Argumenta.

Secundo sic. Omne, quod habet debitam compositionem materiæ, & formæ est perfectum. Dicitur enim perfectum cui nihil deest de requisitis ad suum complementum, sed omnis oratio habet debitam cōpositionem materiæ, & formæ, ergo omnis oratio est perfecta, & sic diuisio dicta non ualet. Tertio sic. Nulla oratio agit in animo auditorum, igitur nulla generat perfectum sensum in intellectu. Antecedens tripliciter probatur. primo, quia omne, quod agit est suppositum. secundo, quia oratio non præsentatur intellectui, quia uox non peruenit ad B intellectum sed ad auditum tantum, tertio, quia intellectus est impassibilis cū sit immaterialis, & passio oriatur a materia. ergo oratio non agit in intellectum.

Quarto sic. Aliqua est oratio perfecta infinita, quia talis componitur ex nomine, & uerbo, & tamen talis non ponitur in diuisione orationis perfectæ, igitur illa non est bona.

Quinto sic. Ista oratio optatiua, uellem esse bonus clericus, significat uerum uel falsum, ergo non sola indicatiua significat uerum, uel falsum. Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dr̄ ꝙ aliquid dicitur perfectum dupliciter uno modo simpliciter, & absolute, cui nulla simpliciter potest fieri additio. Et sic orō non est perfecta, sed solus Deus. Alio modo in genere, uel specie, cui nihil deest de requisitis ad suam perfectionem in tali genere, vel specie, & sic oratio dr̄ perfecta, & sibi non potest fieri additio essentialis, requisita ad suum genus, uel speciem, sed accidentalis tantum. Ad secundum dr̄ ꝙ licet omnis oratio possit di- C ci perfecta perfectione primaria, quæ resultat ex debita compositione materiæ, & formæ eius, quæ est eius modus proferendi, tamen non omnis oratio est perfecta perfectione finis orationis qui est representatio conceptus perfecti complexi. Ad tertium dicitur, ꝙ oratio non agit per modum efficientis principalis, & tanquam quod, quia hoc conuenit soli supposito, tamen bene agit per modum formæ, uel instrumenti, uel tanquam quo. Dicitur secūdo ꝙ ipsa præsentatur ex cōsequenti intellectui secundum suam speciem, licet non secundum se. Dicitur tertio, ꝙ licet intellectus non sit passiuus passione corruptiua tamen bene est passiuus passione saluatiua, & perfectiua, quia potest perfici per ipsum intellectum. Ad quartum dicitur ꝙ licet oratio infinita habeat nomen, & uerbum obliquum non tamen rectum, quare non perfectum sensum generat in animo, ideo non est oratio perfecta, nec debuit poni in diuisionem eius. Ad quintum dr̄, ꝙ ista ego, uellem esse bonus clericus, si consyderetur ut optatiua est, & explicat desiderium, D non est uera neque falsa, sed si consyderetur ut uirtualiter includit unam indicatiuam, scilicet istam, uoluntas mea est ut essem clericus, sic est uera, uel falsa, & ita dicendum est de similibus.

Vide 3. de aīa t.ca. 3. 14. & ibi docto.

De propositione, ac eius multiplici diuisione.

Propositio est oratio uerum, uel falsum significans indicando, ut homo currit. Propositionum, alia categorica, alia hypothetica.

Postquam Auctor determinauit de oratione, quæ est genus enunciationis, hic consequenter determinat de ipsa enunciatione de qua principaliter, intenditur in hoc primo tractatu. Et ipsam primo definit sic sub nomine propositionis dicens. Propositio est oratio uerum, uel falsum significans indicando. In qua

definitione

d. finitione ponitur oratio loco generis, uerum uel falsum significans, ad differentiam orationum imperfectarum, & aliarum perfectarum ab indicatiua, quia nulla earum significat, verum, uel falsum & ponitur indicando, ad maiorem explicationem, s. ad ostendendum q sola indicatiua dicitur propositio. & quanuis hoc possit intelligi per hoc, quod dicitur uerum, uel falsum significans, non tñ æque explicite. ideo illa pars non superfluit, quãuis etiam aliqua propositio hypothetica non sit indicatiua, non tamen significat uerum, uel falsum, nisi per reductionem ad indicatiuam. E

Enũciationis, ac propositionis discrimen. Pro quo est sciendum primo, q propositio & enunciatio dicũt idem realiter, sed differunt ratione quid nominis. Nam dicitur enuntiatio inquantum penes ipsam extra intellectum enunciatur prædicatum de subiecto. dicitur.n. enunciatio ab e, quod est extra, & nunciatio, quia ipsa est quasi nuncius intellectus, nuncians conceptum interiorem extra intellectum. Sed dicitur propositio inquantum ponitur pro alio. s. pro conclusione inferenda in argumentatione. sed quia idem sunt realiter propositio, & enunciatio, ideo hñt eãdem definitionem essentialem. Vnde definitur enunciatio, quod est oratio in qua uerum, vel falsum est. & hęc est eadem cum definitione propositionis. Ideo hic definitur enũciatio sub noīe propõnis, quia hic consyderatur inquãtũ ordinatur finaliter ad syllogismũ. F

Quid verũ uel falsum significare Secundo sciẽdum, q significare uerum, est significare aliquid ita esse sicut est, uel aliquid ita non esse sicut non est. Et significare falsum est significare aliquid esse, uel non esse, aliter q̃ est. ideo propõ significat uerum quando repręsentat aliquam compositionem adæquate sicut est. & significat falsum, quando repræsentat illam cõpositionem inadæquatæ, & aliter quam sit. Ex quo patet, q ueritas propositionis est adæquatio eius ad suum significatũ, & falsitas est inadęquatio. Patet ulterius q primum significatum, & formale propositionis est compositio extremorum, & verum uel falsum sunt significatum materiale, & secundarium propositionis. Ipsa.n. primo significat illam compositionem, & dr̃ significare uerum, uel falsum quantum ad modos significandi uel repræsentandi illam compositionem. & per hoc patet declaratio definitionis propositionis. G

Tertio sciendum q propsitio in cõi diuiditur in propositionem categoricam, & hypotheticam. Cuius diuisionis ratio est, quia omnis propositio est oratio uera, uel falsa. uel ergo talis oratio componitur immediate ex terminis, uel ex pluribus orationibus, si primum est categorica. si secundum est hypothetica. & hãc diuisionẽ ponit Arist. in lib. perihermenias aliter hoc mõ. enunciationum alia est una simpliciter, q̃ dr̃ categorica, alia est coniũctione una, que dr̃ hypothetica.

Quarto sciendum q ista diuisio dicitur dari penes substãciam propõnis, quia propõ categorica, & hypothetica differunt secundum suam speciem. idest secundum materiam & formam ipsarum, & ex consequenti secundum totam substantiam. quia categorica habet subiectum, & prædicatum materiale pro materia, & habet copulam uerbalem pro forma. hypothetica uero habet duas categoricas pro materia, & coniunctionem unientem ipsas pro forma. & per hoc patet declaratio huius diuisionis. H

Argumen. Sed cõtra predicta primo arguitur. Nulla distincta de seinuicem verificantur, cum diuisio semper includat oppositionem, & in ea fundetur, sed propositio & oratio distinguuntur, cum oratio sit communior propositione, igitur male dr̃ q propositio est oratio. Secundo sic. In bona definitione non debent poni opposita, sed in ista ponũtur uerum uel falsum, quæ sunt opposita, ergo non est bona. Tertio sic. Omnes oratio, quę semper significat suum significatum, ad quod est imposita ad significandum est uera, sed omnis propositio repręsentat suum significatum, ut hæc propositio. homo currit, semper significat hominem currere,

A siue currat siue non, ergo omnis propositio semper significat uerum, & nunquam falsum. Quarto sic. Membra diuisionis propositionis non sunt opposita, quia unum in alio continetur ut pars alterius, quia categorica est pars hypotheticæ. igitur illa diuisio est insufficiens. Quinto sic Hæc oratio, tantum homo currit, est propositio, & tamen non est categorica quia continet plures categoricas, nec hypotheryca, cum non sit ibi coniunctio, ueniens plures categoricas, ergo diuisio illa est insufficiens.

Ad argumenta. Ad primũ dicitur, ꝙ illa, quæ sunt distincta essentialiter, ut opposita uel disperata de seinuicem non uerificantur. sed illa, quæ distinguuntur accidentaliter tantum, ut superius, & inferius, bene uerificantur de seinuicem. & hoc modo solum distinguuntur propositio & oratio. Ad secundum dr. ꝙ si consyderentur opposita ut opposita sunt, & destruunt seinuicem, sic non debent poni in eadem definitione, sed si consyderentur ut circumloquuntur aliquod superius, B uel explicant diuersas passiones inferiorum definiti, sic bene ponuntur disiunctiue in eadem definitione, & sic ponuntur uerum, & falsum in eadem definitione ad circumloquendum propriam passionem propositionis, ꝙ diuersas passiones suorum inferiorum. Ad tertium dicitur. ꝙ oratio non dicitur uera, eo ꝙ representat suum significatum, sed quia representat ipsum adæquatæ. ideo maior rationis est falsa. Ad quartum dr. ꝙ categorica materialiter continetur in hypothetica tanquam pertinens ad materiam eius, non tamen formaliter, tamquam pertinens ad formam eius. & licet ibi maneat categorica secundum formã eius, tñ illa forma se habet per modum materiæ respectu hypotheticæ. ideo non manet ibi formaliter, & sic bene opponuntur illæ propositiones secundum formas. Ad quintum dr. ꝙ ista, tñ homo currit, est formaliter categorica, quia solum ponit formaliter unam categoricam præiacentem eius, sed est uirtualiter hypothetica, quia uirtualiter. & implicite continet duas categoricas coniunctas copu- C latiue, ut patet in resolutione eius, quia ualet tantum homo currit, sicut, homo, & nihil aliud ab homine currit.

De propositione categorica.

Propositio categorica est illa, quæ habet subiectum, prædicatum, & copulam, tanquam principales partes sui, ut homo currit. in hac. n. propositione, homo currit, homo est subiectum, currit uero prædicatum, & quod coniungit unum cum altero, est copula, ut patet in resoluendo. ut homo currit, idest, homo est currens. ibi hoc nomẽ homo, est subiectum, & currens, prædicatum, & hoc uerbum est, dicitur esse D copula, quia coniungit unum cum altero. Et dicitur categorica a categorizo, quod idem est quod prædico. unde dicitur categorica. i. propõ prædicatiua. Subiectum est illud, de quo aliud dicitur, s. prædicatum. Prædicatum est illud, quod de altero dicitur. s. de suo subiecto:

Postq̃ Auctor posuit definitionem propositionis, & eius diuisionem in categoricam, & hypotheticam, hic consequenter incipit determinare de membris illius diuisionis. & quia propositio categorica pars est propositionis hypotheticæ, & pars naturaliter præcedit totum, quod ipsa componit, ideo prius determinat de propositione categorica, qui hypothetica, ipsam sic definiens. Propositio categorica est illa, quæ habet unum subiectum, unam copulam, & unum prædicatum, tanquam principales partes sui.

Argumen.

Pro quo primo ſciendum, ꝙ in hac definitione per hoc relatiuum, illa, intelligitur genus definiti. ſ. propoſitio. eſt. n. relatiuum identitatis ſubſtantiæ, & ſuppo nit pro ſuo antecedente, quod eſt propoſitio, ideo dat intelligere genus definiti, Et totum reſiduum ponitur ad differentiam hypotheticæ propoſitionis, in qua licet ſint ſubiectum, prædicatum, & copula. non tamē tanquam partes principales ſui ſed ſicut minus principales, & remotæ. & per ſubiectum. & prædicatū, intelligitur materia propōnis categoricæ, & ꝑ copulam, intelligitur forma partis, & ſua forma totius eſt eſſe unitū, reſultans ex unione copulæ prædicati, & ſubi. ideo ꝑ hanc definitionem ſufficienter explicatur natura propōnis categoricæ. E

Subiectū ꝑdicatum & copula qd ſint.

Secundo ſciendum ꝙ in omni propoſitione categorica dicitur aliquid de aliquo, & ideo in qualibet propoſitione categorica tria requiruntur. Primo illud, de quo aliquid dicitur, ſ. ſubiectum, ſecūdum eſt illud, quod dicitur de aliquo. ſ. prędicatum materiale. tertium eſt illud, per quod, uel mediante quo unum dicitur de alio, quod eſt copula eſt prædicatum formale propoſitionis. & ideo dicitur categorica, quaſi prædicatiua, a categorizo. quod eſt idem, quod prædico, quia ſemper ibi prædicatur aliquid de ſubiecto, & magis dr̄ prædicatiua a ꝑdicato, q̄ ſubiectiua a ſubiecto, quia prædicatum in ipſa habet rationem formæ, ſubiectum uero rationem materiæ. modo a formaliori debet fieri denominatio, & ideo attenditur hęc denominatio principaliter ex parte prædicati formalis quod eſt copula. F

Quid ſubiectum & ꝑdicatū propoſitionis.

Tertio ſciendum ꝙ ſubiectū propoſitionis dicitur illud, de quo dicitur aliud, ſcilicet prædicatum. Et prædicatum eſt illud, quod dicitur de alio, ſ. de ſubiecto. Duplex tn̄ reperitur prędicatum in propoſitione, ſ. materiale, quod unitur cum ipſo ſubiecto per copulam, & prędicatum formale quod unit prędicatum materiale cum ſubiecto, quod eſt ipſa copula, ut in hac propoſitione, homo eſt aīal, ibi hoc uerbum eſt, dicitur prædicatum formale, & animal, dicitur prædicatum materiale, & quandoq; in propoſitione, prædicatum materiale, & formale ſecūdum uocem & realiter diſtinguuntur, quandoque uero differunt ratione tantum, & non ſecundum uocem, ut hic. homo currit. G

Propoſitio de ſecūdo & tertio adiacente.

Quarto ſciendum ꝙ propoſitionum categoricarum, quædam ſunt deeſt, ſecundo adiacente in quibus non ponitur aliquo prædicatum materiale, præter illud uerbum eſt, ut hic. homo eſt. Aliæ ſunt propoſitiones de tertio adiacente, in quibus præter illud uerbum eſt, ponitur prædicatum aliud materiale, ut hic. homo eſt animal. & in propoſitionibus de tertio adiacente prędicatum materiale, & formale ſecundum uocem diſtinguuntur, & formaliter, ſe in illis de ſecundo adiacente non diſtinguuntur realiter, ſed ratione tm̄. probatur, quia tale uerbū ſignificat, quendam actum per modum fluxus, & fieri, & importat illum ut fluit ab agente, & recipitur in patiente, ratione cuius uerbum ſignificat per modum actionis, uel paſſionis, & dicibilis ab alio. & de ratione actus, uerbum dicit, id quod unitur cum ſubiecto, & habet rationē prædicati materialis. ſed inquantū reſpicit id, cuius eſt, ſ. id, a quo fluit, uel in quo recipitur, eſt unitiuū ſuipſius ad ſubiectum, & habet rationem prædicati formalis. ideo in propoſitione de ſecundo adiacente prædicatum materiale, formale, ratione diſtinguuntur. H

Argumen.

Sed cōtra prædicta arguitur primo. Tantum ſunt duæ partes principales orationis. ſ. nomen & uerbū, ergo propō categorica non hēt tres partes principales.

Secundo ſic. In iſta propoſitione, homo eſt, non reperiuntur ſubiectum, & prædicatum, & copula, & tamen eſt categorica, igitur definitio non conuenit omni contento ſub definito.

Tertio ſic. In iſta propoſitione. homo eſt homo, homo eſt ſubiectum, & tamen de ipſo non dicitur aliud, cum idem prædicetur de ſeipſo, ergo male definitur

A nitur subiectum, quòd est de quo aliud dicitur.

Quarto sic. Subiectum, & prædicatum opponuntur: quia de ratione subiecti est esse sub, & prædicati est esse supra, ergo prædicatū non potest dici de subiecto.

Quinto sic. Idem non potest esse definiens, & definitum respectu eiusdem, quia si sic, idem ignotius & notius esset respectu eiusdem. sed subiectum definitur per prædicatum, ergo male definitur prædicatum per subiectum.

Ad argumenta. Ad primum dicitur. ꝙ licet sint tantum duæ partes orationis essentialiter distinctæ quantum ad modos significandi scilicet nomen & uerbum tamen sunt plures accidentaliter, distinctæ scilicet quantum ad situm & numerum earum in propositione, & sic distinguitur prædicatum materiale, & subiectum propositionis. Ad secundum dicitur. quod licet in illa propositione, homo est, prædicatum, & copula non distinguantur secundum uocem, & realiter tamen distinguuntur ratione ut prius visum est. & ideo potest resolui in istam, B homo est ens. ubi prædicatum, & copula uocaliter distinguuntur. & similiter quælibet propositio, in qua ponitur nomen & uerbum tantum potest resolui per participium illius uerbi, & per hoc uerbum est, ut homo legit. i. homo est legens. Ad tertium dicitur quòd in illa, homo, est homo, licet prædicatum non sit realiter aliud a subiecto, est tamen aliud secundum situm & numerum uocis, & hoc sufficit, quia non sumitur hic aliud proprie ut dicit diuersitatem essentialem. Ad quartum dicitur, ꝙ subiectum & prædicatum accepta formaliter, quantum ad intentiones subiecti & prædicati, opponuntur, ideo ista est impossibilis, subiectum est prædicatum, tamen ipsa accepta materialiter quantum ad illud, quod sunt, non opponuntur, & hoc modo unum dicitur de alio. Ad quintum dicitur, quod licet in entibus absolutis idem non sit definiens & definitum, tamen bene est in relatiuis, in quibus unum potest esse magis, & minus notum altero secundum diuersas rationes, & huiusmodi sunt subiectum & C prædicatum. & ideo per seinuicem conuenienter possunt definiri. Solutio.

Diuisio propositionis categoricæ, in uniuersalem particularem, indefinitam, & singularem.

Propositionum categoricarum, alia uniuersalis, alia particularis, alia indefinita, alia singularis. Propositio uniuersalis est illa, in qua subiicitur terminus communis, signo uniuersalis determinatus. Vel propositio uniuersalis est illa quæ omni, aut nulli inesse significat, ut omnis homo currit. nullus homo currit. Terminus communis est qui aptus natus est prædicari de pluribus, ut homo est terminus communis, quia prædicatur de Socrate & Platone, & de unoquoque homi- D ne. Signa uniuersalia sunt hæc omnis, nullus, nihil, quilibet, alter, uter, neuter, & similia.

Postquam Auctor præmisit definitionem propositionis categoricæ, hic consequenter Auctor eam diuidit per uniuersalem propositionem, particularem, & indefinitam, & singularem. Cuius diuisionis sufficientia sic haberi potest. quia in omni propositione categorica est subiectum, prædicatum & copula. uel ergo subiectum eius tenetur pro unico supposito, & sic est singularis, uel pro pluribus & hoc dupliciter. uel tenetur sub quātitate indeterminata per signum, & sic est

est indefinita, uel sub quantitate determinata per signum & hoc dupliciter. quia E
uel illud subiectum determinatur per signum uniuersale, & sic est uniuersalis, uel per signum particulare, & sic est particularis. Et dicitur ista diuisio sumi ex parte quantitatis propositionis.

Primo sciendum ꝙ quantitatis propositionis, est dispositio subiecti qua mensuratur acceptio eius pro unico uel pro pluribus. Et dicitur ista dispositio quantitas transumptiue per similitudinem, quia sicut quantitas proprie dicta est mensura substantiæ, sic ista est mensura subiecti propositionis. Et quia ista diuisio sumitur ex parte dispositionis subiecti propositionis, ut patet per sufficientiā eius ideo sumitur ex parte quantitatis. & iterum. quia illa quantitas se tenet ex parte subiecti & materiæ, licet immediate sumatur ex parte quantitatis. Ex quo patet ꝙ non est diuisio gn̄is in suas species, quia illa diuisio semper fit per formales drīas. quod non conuenit isti diuisioni, sed magis est diuisio subiecti accñtia.

Quid nā uniuersalis propó sit & quæ ipsam consti tuant.

Secundo sciēdum ꝙ propositio uniuersalis est in qua subijcitur terminus cōis signo uniuersali determinatus, ut omnis homo currit. Et ad ipsam requiritur pri F
mo ꝙ ibi sit communis, communiter tentus, defectu cuius ista non est uniuersalis, omnis homo est totum in quantitate, sed singularis, quia licet homo secundū se sit terminus cōis, tamen ibi capitur singulariter pro seipso, non distributo in ordine ad prædicatum. ideo illa propositio est singularis Secundo requiritur, ꝙ distribuatur per ipsum, & teneatur vniuersaliter, defectu cuius ista non est uniuersalis, non omnis homo currit, sed particularis, quia illud signum omnis, non distribuit subiectum, sed per negationem impeditur actio eius. & sic patet ꝙ in propositione uniuersali requiritur terminus uniuersalis uniuersaliter tentus, & ꝙ sit uniuersalis habet ex parte sui significati, & quod sit uniuersaliter tentus, habet a signo uniuersali, & ab hoc ultimo proposito dicitur uniuersalis.

Tertio sciendum ꝙ ad notificandum definitionem propositionis uniuersalis Auctor notificat terminum communem, & signa vniuersalia. Vnde terminus cōmunis est aptus natus prædicari de pluribus. Et huius ratio est, quia terminus cō G
munis dicitur cuius significatum est cōmunicabile multis, sicut homo significat humanitatem, quæ communicabilis est Socrati & Platoni, & sic de alijs, & quia tale significatum commune est repertum in multis actu uel aptitudine, ideo terminus communis potest prædicari de multis, & communitas eius attenditur ex parte sui significati, & non ex parte uocis, quia ex parte uocis homo non habet maiorem communitatem quām Socrates.

Quid signum uni uersale.

Quarto sciendum ꝙ signum uniuersale dicitur quod facit terminum, cui iungitur teneri uniuersaliter pro omnibus suis suppositis, vel est signum quod significat qm̄ uniuersaliter. i. ꝙ terminus, cui, additur tenetur vniuersaliter, & distributiue & signorum, quædam significant uniuersaliter, & affirmatiue, alia uniuersaliter & negatiue. Ex quo patet ꝙ signum uniuersale est quædam dispositio subiecti non tñ absoluta dicens quale sit subiectum secundum se, sed est dispō respectiua, dicens qualiter subiectum subijcitur prędicato, & propter hoc reperta fue H
runt. & per hoc patet prima diuisio propositionis categoricæ, & definitio primi membri eius.

Argumē.

Sed contra prædicta primo arguitur Membra diuisionis propositionis categoricę non sunt opposita, igitur &c. Antecedens patet, quia particularis propositio continetur in uniuersali. igitur illæ non sunt oppositæ, uel opposita essent in eodem. Secundo sic. In ista, cuiuslibet hominis asinus currit, subiicitur terminus communis signo uniuersali determinatus, & tamē est in definita igitur definitio propositionis uniuersalis conuenit alijs a definito. Tertio sic. Ista est uniuersalis, nihil est in bursa, & tamen non subiiciuntur terminus communi, sed tantummodo

A modo signum uniuersale.s.nihil,igitur contra illam definitionem. Quarto sic. Ista est uniuersalis,non homo currit, cum sit contradictoria istius, homo currit, tamen ibi non ponitur signum uniuersale igitur in illa definitione male ponitur, signo uniuersali determinatus. Quinto sic, Omne uniuersale prædicatur de multis sed nullum signum prædicatur de multis igitur nullum est signũ uniuersale.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ propositio particularis,licet secundũ suum significatum contineatur in uniuersali, non tamen formaliter,& secundũ uocem, ideo formaliter bene opponuntur penes uniuersale, & particulare. Ad secundum dicitur ꝙ ista,cuiuslibet hominis asinus currit,est duplex subiectum.s. subiectum locutionis, quod reddit suppositum uerbo,& subiectum distributionis,quod ibi distribuitur per signum uniuersale,ratione primi est indefinita,ratione secundi est uniuersalis.sed quia enuntiatio simpliciter denominaturquam est simpliciter indefinita.& similiter dicendum est de istis,cuiuslibet hominis oculus est dexter omnem hominem uidet,Socrates. Ad tertium dicitur,ꝙ licet in ista nihil est in bursa, nõ ponatur explicite terminus communis, tamen uirtualiter ponitur & implicite in illo signo nihil,quod includit terminum suæ distributionis, scilicet ens. Ad quartum dicitur.ꝙ in ista non homo currit,licet non ponatur formaliter signum vniuersale tamen ibi ponitur distributio ex consequenti ratione negationis,quæ per se primo negat ueritatem huius propositionis, homo currit, & per hoc remouetur prędicatũ a quolibet supposito subiecti,quia hoc requiritur ad falsitatem huius,homo currit,& ideo ex consequenti ponit istam, nullus homo currit,& distribuit subiectum. Ad quintum dicitur,ꝙ nullum uniuersale, signum est uniuersale in prædicando,sed bene in distribuendo, quod sufficit ut aliqua dicantur signa uniuersalia. Solutio. B

C *Quid particnlaris ac indefinita propositio sit.*

Propositio particularis est illa;in qua subiicitur terminus communis,signo particulari determinatus, ut aliquis homo currit, quidam equus mouetur.Signa particularia sunt hæc, aliquis quidam,reliquus. alter,& similia. Propositio indefinita est illa, in qua subiicitur terminus communis,ullo signo determinatus,ut homo currit.

Postquam auctor determinauit de propositione uniuersali,quæ inter alias hét perfectiorem quantitatem eo ꝙ subiectum eius teneatur in actu, & secundum modum enunciandi pro omnibus suis suppositis,quod non fit in aliis, hic consequenter auctor determinat de propositione particulari,& indefinita. Et quia propositio particularis habet quantitatem sui subiecti determinatam per signum, D non autem indefinita,ideo prius determinat de particulari ipsam sic definiens. propositio particularis est illa,in qua subiicitur terminus communis signo particulari determinatus,ut quidam homo.

Primo sciendum,ꝙ in propositione particulari subiectum contrahitur ad standum pro aliqua parte eius,siue pro aliquo suorum particularium, & inde dicitur particularis,& quia terminus discretus non habet aliquam partem subiectiuam sub se,ideo non habet cõtrahi standum pro aliquo eius particulari,nec potest esse subiectum alicuius propositionis particularis,ideo oportet ꝙ in ea subiiciatur terminus communis non habet de se maiorem determinationem ad standũ pro natura simplici quã pro particularibus, nec ad standũ pro omnibus suppositis simul, Particularis propõ, & eius subiectum.

mul, uel pro aliquibus tantum, ideo ad determinandum ipsum pro aliquo parti E
culari eius, requiritur quòd sit determinatus per signum particulare.

Secundo sciendum q signum particulare est dispositio subiecti, determinans ipsum pro parte indeterminata eius. s. pro indiuiduo uago in ordine ad prædicatum, & inde dicitur particulare a parte, quia contrahit terminum ad aliquã partem eius, ut dicendo, quidam homo currit, illud signum quidam determinat hominem ad indiuiduum eius, licet indeterminatum, homo enim remoto illo signo non haberet talẽ determinationem, sed posset indifferenter accipi pro natura communi, uel pro suppositis, & non est signum particulare dispositio absoluta subiecti, sed est dispositio respectiua subiecti, dicens qualiter subiectum prædicato subiicitur, sicut dictum est de signis uniuersalibus.

Indefinita propositio. Tertio sciendum q propositio indefinita est illa, in qua subiicitur terminus cõmunis sine signo, ut homo currit. Cuius ratio est quia propositio indefinita est indeterminata secundum quantitatem, & acceptionem sui subiecti, & quia termi F
nus singularis semper habet determinatam acceptionem, quia tenetur pro unico determinato supposito ideo in propositione indefinita non potest subiici terminus discretus, sed ibi requiritur terminus communis acceptus cum signo uniuersali, uel pariculari, semper habet determinatam quantitatem, ideo ad propositionem indefinitam requiriur q talis terminus ponatur sine signo, determinante ipsum ad certam quantitatem mensurando acceptionem ei pro unico supposito, uel pro pluribus, & ad propositionem indefinitam, & perticularem requiritur, q sit ibi terminus communis communiter tentus, defectu cuius hæc non est indefinita, homo est species, quia homo ibi tenetur simpliciter.

Vnde dicatur propõ indefinita. Quarto sciendum q propositio indefinita non dicitur indefinita, quia non habeat determinatam quantitatem secundum rem, & intellectum, quia omnis propositio secundum rem habet determinatam quantitatem cum in ea si determinata acceptio sui subiecti, sed dicitur indefinita, quia acceptio sui subiecti non G
est determinata ad certam quantitatem secundum modum enunciandi, quæ prouenit ex dispositione subiecti per signũ uniuersale, uel particulare. Ideq dicitur indefinita, id est indeterminata, quia subiectum eius nõ est determinatum signo uniuersali uel particulari ad aliquam quantitatem, & licet subiectum eius supponat determinate quantum ad illud, pro quo uerificatur locutio, tamen quantum ad modum enunciandi tenetur indeterminate. quia non determinatur per signũ & per hoc apparent definitiones propositionum particularis, & indefinitæ.

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitnr. Hæc est particularis, non omnis homo currit, & tamen ibi non est terminus communis signo particulari determinatus igitur contra definitionem.

Secundo sic. Nullum communius potest determinare minus commune, cùm sit magis determinatum quàm sic communius, sed signum particulare est communius, & minus determinatum qui terminus communis. quia potest applicari ad H
terminum communem, ergo non potest determinare terminum communem.

Tertio sic. Signum particulare non remouet communitatem termini cõis quia quidam homo uerificatur de tot hominibus, sicut homo, ergo signum particulare non contrahit terminnm commun.em ad aliquam eius partem,

Quarto sic. Hęc est indefinita, Sortes. est dictio dissyllaba, quia Socra. ibi tenetur pro uocibus prolatis a diuersis hominibus, & potest pro qualibet uerificari, & tamen ibi non subiicitur terminus communis, igitur in indefinita non semper subiicitur terminus communis,

Quinto. Ista est indefinita, tantum homo currit, & tamen ibi non ponitur terminus communis sine signo, igitur &c.

Ad

A Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet in ista, non omnis homo currit, non sit signum particulare formaliter, tamen ibi est uirtualiter ratione negationis remouentis uniuersalitatem signi uniuersalis sequentis, & ponentis ex consequenti particularitatem. Ad secundum dicitur, q licet signum particulare sit minus determinatum secundum speciem q̃ terminus communis, quia applicabile est indifferenter ad omnes species, tamen est magis determinatum secundum numerum, & quo ad hoc potest contrahere terminum cõem ad aliquam partem eius. Ad tertium dicitur, q licet signum particulare non contrahat terminum communem ad partem determinatam eius. s. ad indiuiduum signatum, tñ bene contrahit ipsum ad partem indeterminatam. &, licet quidam homo, uerificetur de tot suppositis de quot homo, non tamen potest teneri pro natura simplici, sicut homo per se sumptus, ideo est ibi determinatio quantum ad acceptionem & prædicationem indiuidui. vnde quidam homo, non prædicatur de multis hominibus, nisi æquiuoce, licet bene prædicatione speciei. Ad quartum dicitur, q, si Socrates sumatur pro uno supposito est terminus discretus, sed, si sumatur loco unius uocis impositæ ad significandum omnes similes uoces in prolatione, sicut sumitur in hac, Sortes, est dictio dissyllaba, sic habet rationem termini communis, & ideo illa est indefinita, & Socra. ibi supponit determinate. Ad quintum dicitur, q licet in ista, tm̃ homo currit, sit signum exclusiuum, non tamen signum uniuersale, uel particulare disponens subiectum secundum uniuersalitatem uel particularitatem, & de illo solum est hic ad propositum. Solutio.

B

De propositione singulari, & eius subiecto.

Propositio Singularis est illa, in qua subiicitur terminus singularis uel discretus, ut Socrates currit. uel terminus communis cum pronomine demonstratiuo primitiuæ speciei, ut iste homo currit. Terminus singularis uel discretus est qui aptus natus est prædicari de uno solo, ut Socrates de seipso.

C

Postquàm determinatum est de propositione uniuersali, particulari, & indefinita, hic consequenter Auctor determinat de propositione singulari. Ratio ordinis est. quia in tribus primis subiiciuntur terminus communis communiter acceptus, qui semper potest teneri pro multis. in singulari uero subiicitur terminus singulariter captus, qui non potest teneri pro pluribus, ideo in illis tribus est perfectior quantitas subiecti quàm in singulari. ratione cuius inter has propõnes auctor ultimo determinat de singulari, ipsam sic definiens. Propositio singularis est D illa, in qua subiicitur terminus discretus uel cõis cum pronomine demõstratiuo.

Pro quo sciendum primo, q in propositione singulari subiectum debet teneri singulariter, & pro uno tantum sic, q non possit teneri pro pluribus, ratione cuius ipsa dicitur singularis. Et, quia omnis terminus communis, communiter acceptus tenetur pro pluribus in actu uel in aptitudine, ideo in propositione singulari non potest subiici terminus cõis, communiter acceptus, sed ibi requiritur terminus discretus, qui solum sumitur pro uno, uel aliquod sibi ęquiualens, quod ẽt tenetur singulariter, & pro uno tantum, sicut est terminus communis, sumptus cum pronomine demonstratiuo, quod quidem pronomen contrahit terminum communem ad unum suppositum determinatum.

Secundo sciendum, q quatuor modis fit propositio singularis. Primo modo,

Quatuor modis fit singularis propositio

quando ibi subiicitur terminus discretus, ut Socra.currit. Secundo modo, quã- E
do ibi subiicitur terminus communis cum pronomine demonstratiuo, ut iste homo currit. quod debet intelligi de pronomine demonstratiuo primitiuo, & non deriuatiuo, quia hæc est indefinita, mea tunica est alba. Tertio quando subiicitur terminus communis captus pro natura simplici significata per ipsum, uel habens suppositionem simplicem, ut homo est species, animal est genus. Quarto, quando subiicitur aliquod dictum, quod solum supponit pro uno singulari dicto, ut hic, hominem currere est possibile, uel hic, hominem esse animal est necessarium, est propositio uera, similiter in omnibus modalibus.

Tertio sciendum, ꝙ, cum dicitur, hominem currere est possibile, illud dictum, quod est, hominem currere, accipitur pro seipso in defectu unius uocis, quę non est imposita ad significandum ipsum. ideo supponit pro tali dicto, nec potest supponere, nec appellare pro aliquo alio dicto, sicut non potest sumi pro isto dicto, asinum moueri, uel hominem esse asinum. ideo tenetur singulariter, & reddit F
propositionem singularem, & licet ibi non subiiciatur terminus discretus formaliter, tamen ibi subiicitur uirtualiter, & æquiualenter, & similiter in aliis singularibus. Vnde, ad declarationem diffinitionis propositionis singularis, hic definitur terminus discretus.

Aduerte ꝙ declaratur hic definitio termini singularis.

Quarto sciendum, ꝙ terminus discretus est, qui est aptus natus prædicari de uno solo. Cuius ratio est, quia terminus discretus habet significatum incommunicabile, quod est discretum i. distinctum ab aliis, sed incommunicabile non conuenit pluribus actu, uel aptitudine. & quia ab esse in pluribus sumitur dici de pluribus, ideo terminus discretus non potest dici de pluribus, sed tantum de uno solo. i. de seipso, unde patet ꝙ idem sunt terminus discretus secundum Logicum, & nomen proprie qualitatis secundum Grammaticum, sicut idem sunt terminus communis, & nomen appellatiuum. Nomen enim appellatiuum habet significatum communicabile multis, proprium uero incõmunicabile, & per hoc patet de- G
claratio definitionis propositionis singularis, & terminis discreti.

Argumẽ.

Sed contra prædicta arguitur. Ista est singularis homo est species, & tamen ibi non subiicitur terminus discretus, uel terminus communis cum pronomine demonstratiuo, ergo contra definitionem propositionis singularis.

Secundo sic. Ista est singularis, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. & tamen ibi non subiicitur terminus discretus, nec formaliter, nec uirtualiter, quia subiectum actu tenetur pro pluribus. ergo definitio est mala.

Tertio sic In ista, totus Socra. est albus, subiicitur terminus discretus, & tamen non est singularis. quia æquiualet isti quælibet pars Socra. est alba, modo æquiualentes sunt eiusdem quantitatis, ergo definitio conuenit aliis a definito.

Quarto sic. Nullum indeterminatum contrahit terminum communem ad standum pro aliquo uno singulari discreto, sed pronomen demonstratiuum est indeterminatum, quia significat substantiam infinitam, & potest demonstrare gene- H
raliter omne ens reale, uel rationis. igitur terminus communis, sumptus cum pronomine demonstratiuo non facit propositionem singularem.

Quinto arguitur sic. Socrat. est terminus discretus, & tamen prædicatur de isto Socra. & de illo, ergo terminus discretus non prædicatur solũ de uno solo.

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ in ista, homo est species, non subiicitur terminus discretus formaliter, sed bene uirtualiter, quia homo, ibi tenetur simpliciter pro natura simplici, in se accepta per modum unius discreti. & habet modum singularis unius respectu huius prædicati species, quod conuenit sibi secundum se, & non ea parte, qua communis est suis inferioribus. sed inquantum differt ab eis.

Ad

A Ad secundum dicitur, quod si in ista omnes Apostoli Dei sunt duodecim. omne sumatur distributiue sincategoreumatice est uniuersalis, & falsa, & si collectiue uel cathegoreumatice est singularis, & uera. & licet subiectum ibi teneatur actu pro pluribus, tamen illa plura accipiuntur ut collecta per modum unius discreti, ut sunt unum subiectum huius numeri duodecim. & sic est ibi uirtualiter terminus, & discretus uel singularis. Ad tertium dicitur, quòd, si in illa totus Socra. est albus, si totus, teneatur collectiue pro perfecto, est simpliciter singularis, sed si teneatur distributiuæ pro partibus integralibus, ut tantum ualet, sicut quælibet pars, tunc est uirtualiter uniuersalis, sed adhuc est formaliter singularis. Ad quartum dicitur, quod pronomen consyderatum secundum suos modos significandi essentiales, qui sunt significare per modum substantiæ indeterminatæ, & determinabilis, est indeterminatum, nec potest determinare, nec contrahere terminum communem. sed ipsum consyderatum quantum ad suos modos significandi accidentales, qui sunt relatio, uel demonstratio, uirtute demonstrationis B contrahit terminum communem, cui additur ad standum pro uno supposito determinato. Ad quintum dicitur, quod licet Socra. dicatur æquiuoce de isto, & de illo non tamen uniuoce secundum unam rationem. & licet illæ Socra. & alius habeant eandem rationem communem, ut quia conueniunt in nomine hominis, non tamen ut conueniunt in hoc nomine Socra. significat eos secundum idem significatum, nec secundum eandem impositionem uocis.

Diuisio propositionis in affirmatiuam, & negatiuam, & quid utraque sit.

Propositionum categoricarum alia affirmatiua, alia negatiua. Affirmatiua est illa, in qua prædicatum coniungitur cum subiecto, ut C homo currit. Negatiua est illa, in qua prædicatum remouetur a subiecto, ut homo non currit.

Postquàm Auctor præmisit diuisionem propositionis categoricæ, sumptam ex parte quantitatis materiæ eius, & etiam posuit definitiones membrorum eius hic consequenter ponit aliam diuisionem propositionis categoricæ, quæ se tenet ex parte formæ, & qualitatis essentialis propositionis, dicens, propositionum, alia affirmatiua, alia negatiua. Cuius diuisionis ratio est. quia in omni propositione categorica est compositio prædicati, & subiecti, uel ergo ibi compositio est secundum uoces tantum, & sic est negatiua, uel fit secundum uoces, & significata, & sic est affirmatiua. Diuisio generis in suas species.

Pro quo sciendum primo, quod in omni uoce complexa est compositio plurium uocum significatiuarum. Et quia omnis propositio categorica est, quædam uox D complexa ex subiecto, & prædicato, ideo in qualibet categorica est compositio subiecti & prædicati. Sed subum quandoque componitur cum prædicato secundum uocem, & significatũ simul ut hic, homo est animal, ibi est compositio hominis, & animalis secundum uoces, & ibidem, significatur compositio eorum secundum significata. Qñque uero componuntur subiectum, & prædicatum secundum uoces tantum, & ibi significatur diuisio eorum quantum ad significata, ut hic homo non est asinus significatur diuisio, & remotio significatorum hominis, & asini.

Secundo sciendum, quod propositio affirmatiua est illa, in qua prædicatum affirmatur de subiecto, ut homo currit, & ponitur illa, loco generis, & residuum ad dĩam propositionis negatiuæ, in qua prædicatum non affirmatur de subiecto. Et dicitur aliquid affirmari de subiecto aliquo, quod componitur cum ipso Quid propositio affirmatiua.

mediante copula uerbali non negata. Et quia in propositione affirmatiua prædicatum componitur cum subiecto mediante copula uerbali sine negatione, & ibi designatur compositio subiecti, & prædicati, ideo in ipsa prædicatum componitur cum subiecto, non est tñ intelligendum de intentionibus subiecti, & prædicati, q̃ componant inter se, sed dẽt intelligi de rebus subiecti intentionibus illis. E

Quid propositio negatiua, & eius ab affirmatiua discrimen.

Tertio sciendum, q̃ propositio negatiua est illa, in qua prædicatum remouetur a subiecto, ut homo non currit. Ratio est, quia illud dr̃ remoueri a subiecto, quod solum componit cum eo secũdm uocem, & denotatur diuidi, & separari ab eo secundum rem, & sic est in negatiua. vt prius dictum est. ideo in ea prædicatum remouetur a subiecto secundum modum enũciandi. s. mediante negatione compositionis designatæ per uerbum est, & per hoc differunt propositio affirmatiua, & negatiua. Ex quo patet q̃ propositio affirmatiua, & negatiua inter se differunt secundum spẽm. Cuius ratio est. quia quæcunque differunt secũdum suas formas essentiales sic, q̃ dr̃ia sumatur ab illis formis essentialibus dũmodo cõueniant in gñe, differunt in spẽ, sed dr̃ia propõnis affirmatiuæ, & negatiuæ sumitur secundũ suas formas essentiales, quia sumitur ex parte compositionis, quæ est forma essentialis categoricæ, ideo propositiones illæ speciæ differunt, & ideo diuisio prius posita est diuisio generis in suas species secundum modum. F

Affirmatio & negatio, qd & qua ratione sint essentiales drię ex prime Perihermē.ca.56.

Quarto sciendum, q̃ affirmatio, & negatio dupliciter accipiuntur. Vno modo formaliter. s. affirmatio pro compositione affirmatiua prædicati cum subiecto, negatio pro compositione negatiua eorundem, quæ fit per negationem appositam uerbo, capiendo negationem pro aduerbio negãdi, & isto modo affirmatio, & negatio sunt dr̃iæ essentiales enunciationis categoricæ. Alio modo materialiter. s. affirmatio pro oratione affirmatiua, negatio pro oratione negatiua, & hoc modo sunt species enunciationis, & ab Aristo. definiuntur. Affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio uero est enunciatio alicuius ab aliquo. & capiendo isto modo, diuisio præsens fit in species, sed capiendo affirmationem & negationem primo modo formaliter, sic fit per differentias formales. G

Argumen.

Sed contra prædicta primo arguitur sic. Nulla oratio, in qua destruitur forma compositionis, est propositio, sed negatiua est huiusmodi, quia negatio destruit compositionem, quæ est forma propositionis. igitur nulla propositio est negatiua.

Secundo sic. Hæc est categorica, quodlibet est, uel non est, & tamen non est affirmatiua, uel negatiua, quia unum membrum affirmatur, & aliud negatur, & sic non debet magis dici affirmatiua q̃ negatiua. igitur contra diuisionem datam. Tertio sic. Hæc est affirmatiua, Socra. qui non currit mouetur, & tñ ibi prædicatum non affirmatur de subiecto, cum ibi sit negatio negans præcedens prædicatum, ergo male definitur propositio affirmatiua. Quarto sic. Vbi prædicatum componitur cum subiecto non remouet ab eo, sed in propositione negatiua prædicatum componitur cum subiecto cum hoc sit de ratione propositionis, igitur non remouetur prædicatum a subiecto. igitur. &c. Quinto sic. Hæc est negatiua homo non est animal, & tamen prædicatum non remouetur a subiecto, cum impossibile sit animal remoueri ab homine igitur &c. H

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̃ licet in propositione negatiua destruatur compositio significatorum subiecti, & prædicati, non tñ destruit copula uerbalis secundum se, nec compositio prædicati, & subiecti secundum uocem. Ad secundum dicitur, q̃, si ista quodlibet est, uel non est, sit una disiunctiua, sic est affirmatiua, quia eius copula principalis. s. coniunctio illa, uel non negatur, & similiter, si sit categorica de disiuncto predicato, est affirmatiua, quia principalis eius copula non negatur, sensus enim est, quodlibet est ens, uel non ens, & illud

verbum

A uerbum est,non negatur. Ad tertium dicitur, q̃ hæc est simpliciter affirmatiua. homo,qui non currit mouetur, quia principale uerbum eius.s. mouetur, non negatur,& licet negatio negans præcedat ipsum,hoc tñ non est immediate, sed actus eius terminatur super illud uerbum currit,quod se tenet ex parte subiecti, quia hoc totum,qui non currit, est quædam implicatio determinatiua subiecti. Ad quartum dicitur, q̃ ubi prædicatum componitur cum subiecto, non remouetur ab eo secundum id in quo componitur, sed bene secundum aliud modo in negatiua prædicatum secundum diuersa componitur, & diuiditur a subiecto,ut uisum est prius. Ad quintum dicitur, q̃ in ista,homo non est animal prædicatum non remouetur a subiecto secundum rem,sed bene secundum modum enunciandi.s.per negationem,qua denotatur ab ipso separari, & hoc modo intelligitur remoueri in definitione propositionis negatiuæ,ideo non sequitur.

B

De triplici propositionis interrogatione.

Diuisa propositione,tripliciter, sciendum est,quòd triplex est quæsitiuum,per quod quærimns de ipsa propositione, scilicet Quæ, Qualis,& Quanta, Quæ, quærit de substantia propositionis. unde ad interrogationem factam per Quæ respondendum est categorica uel hypothetica. Qualis quærit de qualitate propositionis, ideo ad quæstionem factam per qualis: respondendum est affirmatiua, uel negatiua, Quanta, quærit de quantitate propositionis, ideo per Quanta respondendum est uniuersalis, uel particularis, indefinita, uel singularis, unde uersus.

C

Quæ ca. uel hyp, qualis, ne, uel af, V. quanta par. in, sin.

Postquàm Auctor posuit tres diuisiones, unam propositionis in communi,& duas propositionis categoricæ, hic consequenter ostendit alia quæsitiua illis diuisionibus correspondentia ad quærendum de membris earundem dicens, q̃ secundum triplicem diuisionem propositionis, triplex est eius quęsitiuum s.quę, qualis,quanta. Quorum sic habetur sufficientia. quia omne quæsitiuum absolutum propositionis,uel quærit de substantia eius, uel de accidente. Si primum sic est quæ. Si secundum hoc est dupliciter,uel quærit de quantitate,& sic est quanta uel de qualitate,& sic est qualis.

Pro quo sciendum primo, q̃ hic non enumerantur omnia quæsitiua generaliter, quibus potest interrogari de propositione, sed solum enumerantur hic quæsitiua correspondentia tribus prædictis diuisionibus, quibus quærimus de substantia, quantitate,& qualitate propositionis, & magis hæc enumerantur quam alia quæsitiua, ut sunt, ne, an. utrum duplici ratione. Primo, quia ista tria quærunt de substantia qualitate,& quantitate propositionis, alia uero de ueritate, & falsitate, modo inferius determinatur de oppositione, conuersione, & æquipollentia propositionum, ad quas cognoscendi necessarium est cognoscere semper substantiam, qualitatem,& quantitatem propositionis, non autem ueritatem,& falsitatem propositionis. alia ratio est, quia ista tria quęrunt de his, quæ conueniunt propositioni secundum se absolute, alia uero de his, quæ sibi conueniunt respectiue, scilicet per respectũ ad eius significatum, ideo ista hic potius enumerantur, quàm alia.

D (margin letter beside "tiua correspondentia")

Quæ ſuba qualis, qua litaté, quã ta quantitatem quærit enũtiationis,

Secundo ſciendum, ꝙ ut dicitur in textu, quæ, quærit de ſubſtantia propoſitionis, eo ꝙ eſt nomen infinitum, ſignificans ſubſtantiam infinitam, & quæſitiuum ſubſtantiæ rei, ad quam applicatur, & quærit inſtrumentaliter tantum, non aũt principaliter per modum principalis agentis, & ſibi debet reſponderi categorica, uel hypothetica, quæ dicunt ſubſtantiam propoſitionis. Et ſunt membra diuiſionis eius datæ penes ſubſtantiam. Sed quanta, quærit de quantitate propoſitionis, eo ꝙ eſt quæſitiuum quantitatis ad quod debet reſponderi uniuerſalis, uel particularis, indefinita, & ſingularis, eo ꝙ illa ſunt membra diuiſionis propoſitionis, ſumptæ penes quantitatem eius, & materiam. Sed qualis quærit de qualitate propoſitionis, eo ꝙ eſt quæſitiuum qualitatis, & ſibi debet reſponderi affirmatiua, uel negatiua, quæ dicunt qualitatem propoſitionis. E

Tertio ſciendum, ꝙ ſubſtantia accipitur dupliciter. Vno modo proprie ut eſt ens per ſe, ſicut dicimus, ꝙ hoc nomen homo ſignificat ſubſtantiam. Alio modo tranſumptiue, & generaliter pro omni illo, quod accipitur ſecundum ſe, & per modum ſubſtantiæ. ut cum dicitur, ꝙ albedo eſt ſubſtantia albi. In propoſitione autem non reperitur ſubſtantia proprie dicta, ſed intelligitur, ꝙ in ipſa eſt modus ſubſtantiæ, & ideo quæ, non quærit de ſubſtantia abſoluta, ſed de ipſa accepta per modum ſubſtantiæ. Similiter in propoſitione non reperitur quantitas proprie dicta, ut eſt menſura ſubſtantiæ materialis, ſed ibi reperitur tranſumptiue. i. ſimilitucinaria quantitas, ut eſt menſura acceptionis ſubiecti propoſitionis, & ſimiliter eſt de qualitate. unde affirmatio, & negatio ſecundum ſimilitdiem dicuntur qualitates propoſitionis. F

Qũo affirmatio, ac negatio ſit propoſitionis qualitas.

Quarto ſciendum, ꝙ dupliciter poteſt intelligi affirmationem, & negationem eſſe qualitates propoſitionis. Vno modo, ꝙ ſint qualitates accidentales, & accidentia cõſequentia propoſitionem affirmatiuam, & negatiuam, & hoc modo non debet intelligi, quia non adueniunt ipſis poſt ſuum eſſe completum quia nõ eſt propoſitio affirmatiua, niſi habeat affirmationem. Alio modo, quòd ſint qualitates eſſentiales illarum propoſitionum. Et iſto modo dicuntur qualitates propoſitionis, & habent modum accidentis reſpectu propoſitionis in communi, cuius ſunt differẽtiæ diuiſiue, ſicut ſemper differentiæ diuiſiuæ alicuius generis habent modum accidentis reſpectu illius generis. G

Argumen.

Sed contra prædicta arguitur primo ſic. Per utrum, bene quærimus de ſubſtantia propoſitionis, & etiam de quantitate ut dicendo utrum iſta, homo currit, ſit categorica uel hypothetica, & tamen illud quæſitiuum non enumeratur inter iſta, igitur hic inſufficienter enumerantur quæſitiua, correſpondentia tribus diuiſionibus præmiſsis. Secundo ſic. Per quæ quærimus de quantitate propoſitionis, dicendo quæ quantitas eſt in hac propoſitione. homo eſt, ergo, quæ non ſolum quærit de ſubſtantia propoſitionis. Tertio ſic. Omnis quantitas eſt cõtinua uel diſcreta, ſed propoſitio non habet quantitatem cõtinuam, nec diſcretam, igitur non habet quantitatem, nec quanta quærit de quantitate eius. Quarto ſic. H unius quęſitiui eſt tantum unum reſponſiuum, ſed quanta eſt unum quæſitiuum, igitur non ſibi debent reſponderi iſta quatuor, ſ. uniuerſalis, particularis, indefinita, & ſingularis, Quinto ſic. Qualis eſt quæſitiuum qualitatis in cõi igitur non eſt proprie quæſitiuum propoſitionis. ergo male enumerãt inter quęſitiua eius.

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ per illud quæſitiuum utrum, bene quæritur indirecte de ſubſtantia, uel quantitate propoſitionis, non tñ directe, ſed per ipſum quæritur directe de ueritate propoſitionis in qua poteſt fieri mentio de ſubſtantia. vel quantitate ut hic, utrum homo currit, ſit categorica, directe quæritur ueritas huius propoſitionis, homo currit. eſt categorica. Ad ſecundum dicitur, ꝙ per quæ quandoque quæritur de quantitate propoſitionis. accepta per modum

A modum ſubſtantiæ ſecundum ſuam eſſentiam,non tñ quæritur de ipſa ſecundum eſſe quantitatis ut eſt denominatiua propoſitionis, ſed hoc ſolum fit per quanta. Ad tertium dicitur, ꝙ omnis quantitas proprie dicta eſt continua, uel diſcreta, non tamen quantitas accepta tranſumptiue,ſicut hic accipitur.

Ad quartum dicitur, ꝙ unius quæſitiui eſt tantum unum reſponſiuum adæquatum.& proprium,tñ poſſunt eſſe plura particularia non adæquata,& ſic eſt de illo quæſitiuo quanta, proprium eius reſponſiuum eſt quantitas propoſitionis in communi,particularia uero reſponſiua eius,contenta ſub quantitate propoſitionis ſunt, vniuerſale, particulare,& ſic de cæteris,& debet reſponderi tantum unum reſponſiuum cum quæritur de unica propoſitione,& de diuerſis dantur diuerſa reſponſiua.Ad quintum dicitur ꝙ qualis in communi eſt quæſitiuum qualitatis propoſitionis, & etiam proprium, eo ꝙ non quærit de aliis accidentibus eius.Et ſimiliter diceretur de aliis quæſitiuis.

B

De propoſitionum in terminis communicatione.

Item propoſitionum categoricarum,aliæ participant utroque termino,ut homo currit,homo non currit,aliæ uero altero termino tantum,ut homo currit,homo diſputat. Aliæ uero nullo termino, ut homo currit, Socrates mouetur. Item propoſitionum participantium utroque termino, quædam participant utroque termino ſecundum eundem ordinem,ut homo currit,homo non currit,quædam uero ordin econuerſo,ut homo eſt animal,animal eſt homo.

Poſtꝙ Auctor determinauit de propoſitione ſecundum ſe,& quãtum ad principia eius,hic conſequenter incipit determinare de aliquibus paſſionibus eius. ſ.de oppoſitione,conuerſione,& æquipollẽtia,Et anteꝗ de ipſis determinet,duas C diuiſiones ponit ualentes ad cognitionem ipſarum.Quarum prima eſt propoſitionum categoricarum,quædam participant utroque termino,al æ uero uno tantum,aliæ uero nullo.Cuius diuiſionis ſic poteſt haberi ſufficientia, quia omnes propoſitiones categoricę,uel conueniunt in extremis.uel diſconueniunt.Si conueniunt hoc eſt dupliciter uel conueniunt in utroque ſimul, & ſic eſt primum membrum,uel in altero tantum, & ſic eſt ſecundum,uel diſconueniunt in utroque ſimul,& ſic eſt tertium.

Pro quo primo ſciendum,ꝙ participare tripliciter accipit. Vno modo idem eſt quod participati rationem ſuſcipere,ſicut ſpecies participat genus. quia ſuſcipit definitionem eius.Secundo modo idem eſt,quod partem rei capere ſicut due fratres dicuntur patris bona participare.Tertio modo idem eſt, quod conuenire D in aliquo,ut qñ aliqua duo conueniunt in aliquo tertio,& iſto modo ſumitur ꝓpoſito,& ideo illæ propoſitiones dicuntur participare utroque termino,quæ conueniunt in utroq; ſuorum terminorũ ſeu extremorum,ſ.in ſubiecto,& prædicato *Quid termino participare.*

Secundo ſciendum,ꝙ terminus eſt dictio materialiter,& per ſe terminans propoſitionem.Et dr̃ materialiter,ad dr̃iam copulæ uerbalis,quę terminat formaliter,& dr̃ ꝑ ſe ad dr̃iam diſpoſitionum ſubiecti,& prædicati,ſicut ſunt ſigna diſtributiua,& adiectiua,quæ non terminat per ſe propoſitionem. Et dicitur terminus a terminando,eo ꝙ terminat propoſitionem ſicut extremum eius. *Quid propoſitionis terminus.*

Tertio ſciendum,ꝙ conuenientia,uel diſconuenientia unius propoſitionis ad aliam,eſt accñs reſpectiuum propoſitionis,& non abſolutum,& quia iſta diuiſio, attenditur penes conuenientiam, & diſconuenientiam propoſitionis unius ad

aliam, seu cum alia ex parte suorum terminorum, sequitur, q̃ ista diuisio sumitur secundum accidentia propositionis, quare ista diuisio est subiecti in accñtia nõ gñis in suas spẽs. Et ualet ista diuisio ad cognoscendũ quibus propõnibus oppositio, conuersio, & æquipollentia conueniunt, & quibus non, quia solum conueniunt propositionibus utroque termino participantibus. vnde istæ tres sunt passiones respectiuæ, quæ solum conueniunt propositioni per comparationem ad aliam propositionem. E

Quarto sciendum, q̃ propositiones utroque termino participantes iterum diuiduntur, quia quædam participant utroque termino eodem ordine, aliæ uero ordine conuerso. unde illæ sunt participantes utroque termino eodem ordine, quæ sunt eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati. ut homo est albus, homo nõ est albus. Sed illæ sunt participantes ordine conuerso, quarum prædicatum unius est subiectum alterius, & econtra, ut homo est albus, album est homo, & per hoc faciliter daretur sufficientia huius diuisionis. Et ualet ista diuisio similiter sicut præcedens ad cognoscendum quibus propositionibus oppositio, & æquipollentia conueniant quia solum conueniunt participantibus utroq; termino eodem ordine, & quibus conueniat conuersio, quia solum conuenit participantibus utroque termino ordine conuerso. Et per hoc patent istæ duæ diuisiones propositionum categoricarum. F

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur, Distinctæ propositiones semper habent distinctos terminos, cum distinguantur per sua subiecta, & prædicata, ergo nullæ propositiones distinctæ participant utroque termino. Secundo sic. Omnes propositiones categoricæ conueniunt in ratione propositionis categoricæ, cum quælibet propõ categorica semper habeat duos terminos, subiectum, & prædicatũ, igitur nullæ participãt altero termino tm̃, cũ tm̃ excludat oẽ aliud. Tertio sic. In oĩ propõne categorica reperit̃ hoc uerbũ est, & tñ est terminus, quia terminat, & actuat propositioné, & ẽt est prædicatum propositionis. ergo oẽs propositiones aliquo termino participant, & non sunt aliquæ nullo termino participantes. Quarto sic. In quolibet propositione est unus ordo, ergo diuersæ propositiones hñt diuersos ordines, ergo nullæ sunt propõnes participãtes eodem ordine, contra secundam diuisionem. Quinto sic. Ordo propositionis est ordinatio suorum terminorum. s. subiecti, & prædicati, sed in omnibus est ordinatio eadem, quia subiectum, & prædicatum similiter ordinantur, cum semper subiectum præcedat prædicatum, igitur nullæ sunt participantes ordine conuerso. G

Solutio. Ad argumenta. Ad primũ dr̃, q̃ licet oẽs propõnes diuersę habeãt diuersos terminos scd̃m numerum quia qđ semel dictũ est in una propõne, amplius resumi non potest idẽ numero, tñ bene hñt eosdẽ terminos scd̃m spẽm uocis, & significati simul. Ad scd̃m dr̃, q̃ si tm̃, faciat exclusioné respectu conuenientiæ propõnis in cõi, sic nullæ categoricæ cõueniunt tm̃ uno terminorum. sed si faciat exclusioné respectu conuenientiæ terminorum, sic aliquæ propõnes conueniunt in altero tm̃. & sic intelligitur circa præcedentem diuisionem. Ad tertium dr̃, q̃ hoc uerbum, est non est terminus quia licet terminet propõnem formaliter, & in ratione copulæ. non tamen materialiter, inquantũ hẽt rationem copulæ. & si aliqñ sit prædicatũ, ut hic, homo est, tñ in ratione copulæ non dr̃ prædicatum materiale. ideo ratione ipsius non oẽs propõnes participãt uno termino. Ad quartũ dr̃, q̃ licet diuersæ propositiones sẽper habeãt diuersũ ordinẽ in numero, non tñ in spẽ. Ad quintũ dr̃, q̃ licet subiectũ, & prædicatũ, accepta scd̃m illas intentiones similiter ordinent̃ in propositione, quia sẽper illud, quod habeat rationẽ subi ꝓponit̃ alteri tñ quantũ ad res subiectas intẽtionibus illis non semper similiter ordinantur, quia aliqñ subiectũ unius ꝓpositionis bene sit prędicatũ alterius, & ecõuerso. H

De

A *De propositionum oppositione, quæq; sint contrariæ, ac subcontrariæ.*

Item propositionum participantium utroque termino secundum eundem ordinem, aliæ sunt contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ contradictoriæ, aliæ subalternæ. Contrariæ sunt, uniuersalis affirmatiua, & uniuersalis negatiua eiusdem subiecti & eiusdem prædicati, ut non omnis homo currit, & nullus homo currit. Subcontrariæ sunt, particularis affirmatiua, & particularis negatiua eiusdem subiecti, & prædicati, ut quidam homo currit. & quidam homo non currit.

B Postq̃ auctor præmisit duas diuisiones ualentes ad cognoscendum conuersiones, oppositiones, & æquipollentias propositionum, hic consequenter determinat de illis passionibus. & primo de oppositionibus. Cuius ratio est, quia oppositio solum conuenit propositionibus, quæ participat secundum eundem ordinem, & conuersio conuenit illis, quæ participant ordine conuerso, ideo oppositio præcedit conuersionem. Et quia æquipollentia sumitur respectu propositionum oppositarum, quæ fiunt æquipollentes, ideo etiam oppositio præcedit æquipollentiã, quare conuenienter determinatur prius de oppositionibus, quàm aliis.

Primo sciendum, q duplex est oppositio, quædam est oppositio rerum, uel terminorum, quę est repugnantia aliquorum duorum, non permittentium se simul, & respectu eiusdem & de ista non determinatur hic, sed in Post prædicamentis. Alia est propositio propositionum, uel modorum enunciandi, quæ est repugnantia duarum categoricarum eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati in qualitate, C & quantitate simul, uel in altero eorum, & illo modo hic consyderatur de oppositione, & de propositionibus oppositis. unde ad cognoscendum species oppositionis prædictæ, hic auctor ponit diuisionem propositionum oppositarum.

Duplex oppositionũ genus. Perihermenias. ca. 5.

Quatuor propositionum oppositio.

Pro quo sciendum secundo, q propositionum oppositarum, aliæ sunt contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ contradictoriæ, aliæ subalternæ. Cuius diuisionis sic habetur sufficientia. quia omnes propositiones oppositæ habent repugnantiam inter se, uel ergo repugnant in qualitate, & quantitate simul. & sic sunt contradictorię, uel in altero eorum tantum, & sic est dupliciter. quia uel repugnant in quantitate solum, & sic sunt subalternæ, uel in qualitate hoc est tripliciter. uel ambæ sunt uniuersales, & sic sunt contrariæ, uel ambæ sunt particulares, & sic sunt subcontrariæ, uel ambæ sunt singulares & sic iterum sunt contradictoriæ.

Tertio sciendum, q contrariæ sunt uniuersalis affirmatiua, & uniuersalis negatiua eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati, ut quilibet homo currit, & nullus D homo currit, & in ipsis requiritur identitas subiecti, & prædicati in tribus, uel secundum tria. Primo, q sint eadem secundũ uocẽ, ratione cuius istæ non contrariantur, quilibet homo currit, nullũ rationale currit. Secundo q sint eadem secundũ signata, ratione cuius istæ non contrariant̃, oĩs canis currit, nullus canis currit, si canis teneat̃ æquiuoce, qa pñt ambæ simul esse ueræ. Tertio q sint eandẽ q̃tum ad supposita, pro quibus tenentur, ita q æque ample, & æque stricte in utraq; teneantur, ideo istæ non contrariãtur, oĩs homo est albus, nullus homo fuit albus, quia in prima supponit pro præsentibus tñ, & in secũda pro præsentibus, & præteritis simul, & sic non sunt eiusdem subiecti secundum rem, & uocem, quod tamen requiritur in omnibus oppositionibus.

Quæ ppositiones cõtrarię sint

Quarto sciendũ, q subcontrariæ sunt Particularis affirmatiua, & particularis negatiua

Quæ subcontrariæ.

negatiua eisdem subiecti, & eiusdem prædicati. Vnde ad ipsas requiritur, quòd ambæ sint particulares, uel indefinite. Ratio est, quia subcontrariæ dicunt quasi subcontrariis positæ, sed subcontrariis non ponuntur propositiones, uniuersales, nec singulares, quia non sunt eiusdem subiecti cum ipsis, ideo subcontrariæ debent esse ambæ particulares uel indefinitæ. Et quia non repugnant in quantitate, oportet eas repugnare in qualitate, & sic una debet esse affirmatiua, alia negatiua. & non ponuntur aliquæ subcontradictoriæ sicut subcontrariæ, quia una est particularis in contradictoriis, sub qua non potest simul alia propositio, quia sub particulari nunquam est sumere aliquid. Et p hoc patet diuisio propositionum oppositarum, & definitio contrariarum, & subcontrariarum. B

Argumē. Sed contra prædicta primo arguitur. Istæ propositiones omnis homo non currit, nullus homo currit, participant utroq; termino, & eodem ordine, & tamen non sunt contrariæ, nec subcontrariæ, & sic de aliis, sed sunt æquipollentes, igitur hic male diuiduntur propositiones utroq; termino participantes eodem ordine. Secundo sic. Omnia contraria sunt formæ actiuæ, & passiuæ inter se, sed propositiones nunquam actiuæ, & passiuæ, cum propositiones non agant, nec patiantur inter se, igitur nullæ sunt contrariæ. F

Tertio sic. Definitio contrariarum conuenit istis, omnis homo est albus, nullus homo est albus, & istis, omnis homo currit, nullus homo currit, & tamen, istæ non sunt contrariæ quia in prima, homo supponit pro uiris, & mulieribus, & in secunda, pro uiris tantum. igitur, &c.

Quarto sic. Propositiones, quæ simul se compatiuntur in ueritate, non opponuntur, quia non habent repugnantiam, sed subcontrariæ simul se compatiutur, in ueritate, ergo non opponuntur.

Quinto sic. Istæ sunt subcontrariæ, iste homo currit, iste homo non currit, quia sunt positæ subcontrariis, quæ sunt uniuersales, & tamen illæ non sunt particulares, nec indefinitæ, igitur male definiuntur subcontrarię.

Solutio. Ad argumenta Ad primum dicitur, q̄ hic non diuiduntur propositiones participantes utroque termino in communi, sed tantum participantes utroq; termino, quæ sunt oppositæ. ideo, cum prædictæ propositiones sint ęquipollentes, non contrariantur. Ad secundum dicitur, quòd licet contraria incomplexa sint, formæ actiuæ, & passiuæ, non tamen complexa, de quibus hic solum est ad propositum. G

Ad tertium dicitur, q̄ de uirtute sermonis istæ non contriantur, omnis homo currit, nullus homo currit, quia subiectum in utraque non tenetur pro æqualibus suppositis, sed uirtute usus sunt contrariæ. quia secundum usum homo restringitur ad standum pro uiris tm̄, & est ibi restrictio ab usu, sed de aliis dicitur, q̄ uere contrariantur, quia albus in prædicato per consignificationem eius restringit hominem in utraq; ad standum pro uiris, pro quibus solum distribuitur.

Ad quartum dicitur, q̄ licet subcontrariæ non repugnent in ueritate, tamen bene repugnant in falsitate, & etiam in qualitate, ideo opponuntur. Ad quintum dicitur, q̄ licet singulares sint positę sub uniuersalibus, quæ sunt contrarię, non tamen ponuntur sub ipsis secundum idem subiectum, quia in contrariis terminus communis, ut homo, supponit pro omnibus suis suppositis, & in illis singularibus pro uno solo, ideo non habent idem subiectum cum suis uniuersalibus, quod tamen requiritur ad subcontrarias respectu contrariarum. H

Contradictoriæ, ac subalternæ propositiones, quæ sint.

Contradictoriæ sunt, uniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua,

A tiua, uel uniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, eiusdem subiecti, eiusdem prædicati, ut omnis homo currit, quidam homo non currit, uel nullus homo currit, quidam homo currit. Subalternæ sunt, uniuersalis arffirmatiua, & particularis affirmatiua, uel uniuersalis negatiua, & particularis negatiua eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati, ut omnis homo currit, quidam homo currit. nullus homo currit, quidam homo non currit. & hoc totum patebit in sequenti figura.

Postq̃ Auctor determinauit de contrariis, & subcontrariis propositionibus, hic consequenter determinat de contradictoriis, & subalternis. Ratio ordinis est, quia contrariæ, & subcontrariæ sunt eiusdem quantitatis, sed contradictoriæ,
B & subalternæ sunt diuersæ quantitatis. Et quia contradictoriæ opponuntur simpliciter, & secundum rem, subalternæ uero secundum modum tm̃, ideo prius Auctor determinat de contradictoriis q̃ de subalternis, ipsas sic definiens. Contradictoriæ sunt uniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, uel uniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua eiusdem subiecti, & prædicati.

Vbi primo sciendum, q̃ duplices sunt contradictoriæ. Quædam sunt repugnantes in ueritate, & falsitate, & qualitate, & non in quantitate, & tales sunt contradictoriæ secundum rem ex parte suorum significatorum, non autem secundum rem, & modum simul. & hoc modo duæ singulares eiusdem subiecti, & prædicati, & diuersæ qualitatis bene sunt contradictoriæ. Aliæ sunt contradictoriæ, quæ repugnant in ueritate, & falsitate, in quantitate, & qualitate simul, & istæ sunt contradictoriæ secundum rem, & modum simul, & perfecte contradictoriæ, & solum de talibus datur ista definitio, & non de aliis. ideo bene dicitur, quòd
C contradictoriæ sunt eiusdem subiecti, & prædicati, & diuersæ quantitatis, & qualitatis simul. Vnde in talibus est perfecta contradictio.

Contradictoriarum multiplicitas.

Secundo sciendum, q̃ contradictio est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, ad idem, secundum idem, similiter & in eodem tempore. unde ad ipsa in hæc quinque reperiuntur requiri. Primo requiritur q̃ affirmetur idem de eodē secundum rem & uocem, defectu cuius istæ non contradicunt. Tullius currit, Marcus non currit. Secundo, quòd prædicatum in utraque enuncietur de subiecto comparato ad idem. ideo istæ non contradicunt, Socra. est pater Platonis, Socra. non est pater Tullii.

Contradictionis natura.

Tertio, q̃ prædicatum affirmetur, & negetur de eodem secundum eandē partem, uel rationem. ideo istæ non contradicunt, Socra. uidet secundum oculos, & Socra. non uidet secundum aures.

Quarto, q̃ subiectum in utraque teneatur similiter. ideo istæ non contradi-
D cunt, homo est species, nullus homo est species, quia in prima homo tenetur pro natura simplici, & in secunda pro suppositis. Quinto, q̃ prædicatum enuncietur in utraq; pro eodem tp̃e, ideo istæ non contradicunt Socra. currit hodie, Socra. non curret cras. & per istas conditiones satis potest cognosci natura contradictoriarum.

Tertio sciendum, quòd subalternæ sunt uniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua, uel uniuersalis negatiua, & particularis negatiua eiusdem subiecti, & prædicati. unde ad ipsas requiritur quòd sint diuersæ quantitatis. Cuius ratio est quia in subalternis una ponitur supra aliam sicut totum supra partem, sed duæ uniuersales non ponuntur supra se inuicem, nec duæ particulares eiusdem subiecti, & prædicati, ideo in subalternis requiritur una uniuersalis, quæ

Subalternarum natura.

ponatur supra, & est subalternans, & alia particularis, quæ ponatur infra, & est subalternata. Secundo requiritur, quòd sint eiusdem qualitatis, quia negatiua nunquam ponitur sub affirmatiua de eodem subiecto, & prædicato, nec econuerso. ideo subalternæ sunt, uel ambæ affirmatiuæ, uel ambæ negatiuæ. E

Oppositio subalterna & cur eam omisit Ari.

Quarto sciendum, quòd subalternæ non opponuntur secundum rem ex parte suorum significatorum, sed secundum modum tantum. Cuius ratio est. quia solũ propositiones illę opponuntur secundũ rem, quæ repugnant in ueritate, & falsitate ex parte suorum signatorum, sed subalternæ non repugnant in ueritate, & falsitate, quia psũt simul esse ueræ uel falsæ. ergo non opponuntur secundum rẽ. Ideo Aristo. inter oppõnes non enumerauit oppõnem subalternam, quia cœpit oppositionem specialiter pro repugnantia duarum propositionum secundum affirmationem, & negationẽ, sed Pet. Hispa. qui cœpit oppõnem generaliter pro oĩ repugnantia duarũ propõnum eiusdem subiecti, & prædicati in qualitate, uel quãtitate, ideo posuit oppõnem subalternã. unde ipsæ subalternæ opponunĩ scd̃m modũ enunciandi. s. ex parte quantitatis sui subiecti, & penes uniuersale, & particulare. & per hoc patet quid sint subalternæ, & contradictoriæ. F

Argumen.

Sed contra prædicta arguitur primo. Istæ contradicunt Socra. est, Socr. non est, cum ibi sit affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, & tamen ibi nulla est uniuersalis uel particularis, ergo contra definitionem contradictoriarum. Secundo sic. In contradictorijs subiectum debet teneri similiter, sed in uniuersali, & particulari non tenetur similiter, quia in una distribuitur, & in alia non. igitur uniuersalis, & particularis non sunt contradictoriæ. Tertio sic. Istæ contradicũt omnis homo est ens, quidam homo est non ens, & tñ ambæ sunt affirmatiuæ. ergo in contradictoriis una non est affirmatiua, & alia negatiua. Quarto sic. Vniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua eiusdem subiecti, & prædicati nõ opponuntur inter se, quia particularis continetur sub uniuersali, & sequitur ad uniuersalem, ergo subalternæ non opponuntur. Quinto sic. Duæ subcontrariæ sunt subalternæ, quia sunt sub aliis positæ, & tamen non sunt uniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua, nec ecõuerso, igiĩ contra definitionẽ earundẽ. G

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod licet istæ singulares, sint contradictorię secundum rem non tamen secundum rem, & modum simul, quia non repugnant in quantitate, & qualitate, sed solum in qualitate, & de contradictoriis secundum rem, & modum simul, datur ista definitio.

Solutio.

Ad secundum dicitur, quod in uniuersali, & particulari, subiectum non tenetur similiter quantum ad distributionem, tamen tenetur similiter, quantum ad illa, pro quibus sumitur, quia in utraque tenetur pro omnibus suis suppositis, uel pro his, ad quę restringitur. Ad tertium dicitur, quod illæ bene contradicunt uirtualiter & non formaliter, & eo modo quo contradicunt, una est negatiua uirtualiter. s. ista, homo est non ens, quæ includit istam, homo non est ens. Ad quartum dicitur, quod particularis continetur, & sequitur ad uniuersalem ratione sui significati, & non ratione quantitatis, secundum quam opponuntur, & habent repugnantiam. Ad quintum dicitur, quòd licet subcontrariæ sint subalternæ respectu suarum contrariarum, non tamen sunt inter se subalternæ, quia una non ponitur sub alia, & hæc definitio intelligitur de his, quæ adinuicem sunt subalternæ seu subalternantur, & omnia hæc patent in figura sequenti. H

A *Præsenti figura, propositionum oppositiones clare conspiciuntur.*

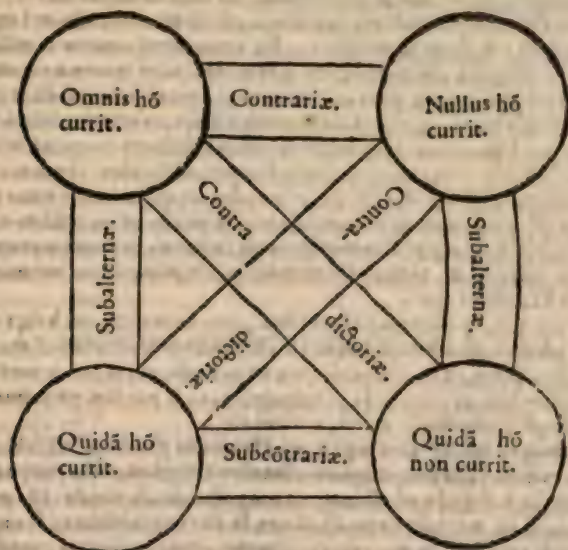

B

C

De triplici propositionum materia, naturali seu necessaria, contingenti, ac remota.

Propositionum triplex est materia.s.naturalis, contingens,& remota. Naturalis est illa, in qua prædicatum est de essentia subiecti, uel proprium eius, ut homo est animal, homo est risibilis.

Qua ratione propositioni mat̨eria insit.

Postq̄ Auctor determinauit de oppositionibus oppositionum, consequenter uult determinare de legibus oppositionum. & quia illæ leges, uel regulæ uariantur secundum uariationem materiæ propositionum. ideo anteq̄ de ipsis determinet prius agit de materia propositionum. & licet propositio non habeat materiam proprie dictam, quia nullum accidens uel ens rationis habet materiā D proprie dictam propositio autem secundum suum materiale. quod est uox, est accidens,& quantum ad formale, quod est esse signū compositionis est ens rationis ideo non habet materiam proprie dictam, sed similitudinarie tantum.

Primo sciendum, q̄ propositio habet materiam ex qua similitudinarie, & materiam in qua, & circa quā. unde materia ex qua, sunt subiectum, & prædicatū, & subiectū uocis est materia in qua, uel ipsa uox si propositio consyderet̄ q̄tum ad suum formale, sed enunciabile, de quo est ipsa propositio, est sua materia circa quam. hic autem capitur materia propositionis solum pro conditione materiæ suæ ex qua.i.pro habitudine prædicati ad subiectū. ideo materia propositionis, ut hic sumitur, est habitudo prædicati ad subiectum, in qua fit compositio prædicati cum subiecto,& in qua subiectum, & prædicatum conueniunt.

Secundo

Cur propositionũ triplex sit materia.

Secundo sciendum, ꝙ triplex est materia propositionũ .s. naturalis, contingẽs, & remota; quod probatur per sufficientiam. quia materia propositionis est habitudo prædicati ad subiectum. uel ergo illa habitudo dicit repugnantiam prædicati cũ subiecto, & sic est materia remota, uel dicit conuenientiam, & hoc dupliciter. uel dicit conuenientiam necessariã, & sic est naturalis, uel contingentẽ & accidentalem, & sic est contingens. Et quia conuenientia necessaria perfectior est, q̄ contingens, & contingens q̄ remota. ideo materia naturalis perfectior est aliis, deinde contingens, & remota ultimo est imperfectior cæteris. E

Materia naturalis.

Tertio sciendum est, ꝙ materia naturalis est illa, in qua prędicatũ est de subiecti essentia, uel proprium eius, ut homo est animal, uel homo est risibilis. Et dicitur talis materia naturalis, quia prædicatum naturaliter conuenit subiecto, & habet naturalem habitudinem ad ipsum, sed id, quod habet naturalem habitudinem ad subiectũ est de natura, & essentia subiecti, uel necessario consequens naturam subiecti sicut proprium consequitur speciem. licet enim proprium non ut de natura sui subiecti, tamen immediate consequitur illam naturam, ideo naturaliter inest subiecto suo. F

Quarto sciendũ, ꝙ essentia dicitur illud, quo formaliter res habet esse, sicut humanitas est illud, quo homo habet esse, & similiter anima rationalis. Esse aũt, secundum Boethum, est existentia formæ in materia, uel actus in potẽtia. Quid autem sit proprium uidebitur in prædicabilibus. & per hoc patet intellectus huius diuisionis, & definitionis materiæ naturalis.

Argumen.

Sed contra prædicta primo arguitur. Habitudo prædicati ad subiectũ est forma, in qua extrema illa propositionis cõueniunt. ergo materia propositionis est forma, ergo illa habitudo nõ est materia propositionis. Secundo. Ista propositio. Socr. est ens, est in materia naturali, cũ ens sit de rõne substãtiæ, & omniũ suorũ inferiorum, & etiam est in materia contingenti, quia prædicatũ potest adesse, & abesse subiecto, cum Socr. possit esse, & non esse ergo materia naturalis, & contingens coincidunt igitur membra diuisionis materiæ propositionis non opponuntur. Tertio sic. Hæc est in materia naturali, animal est homo, & similiter ista, homo est homo, cum istæ sint necessariæ. & tamen prædicatum non est de essentia subiecti, cum inferius non sit de ęssentia superioris, nec idem de essentia suiipsius, nec etiam est proprium eius. igitur contra definitionem materiæ naturalis. Quarto. Ista ignis est calidus, est in materia naturali, cum sit necessaria, & tamen prædicatum non est de essentia sui subiecti, cum prædicatum possit adesse uel abesse subiecto, cum sit accidens eius, nec propriũ, quia contingit aliis, & similiter argueretur de ista, aqua est frigida. Quinto. In ista, homo est animalitas, prædicatum est de essentia subiecti, tamen illa non est in materia naturali, sed in remota, cum sit impossibilis, quia prædicatum non potest uere dici de subiecto, ergo illa definitio conuenit aliis a definito. G

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet illa habitudo sit forma respectu subiecti, & prædicati, tamen habet modum materiæ respectu compõnis actualis propositionis. ideo bene dr̃ materia propositionis. Ad secũdum dr̃, ꝙ si capiatur ens nominaliter, ut idem est quod habens essentiam, sic est de essentia substãtiæ, & etiã cæterorum entiũ, & hoc modo ista, Socr. est ens, est in materia naturali, sed, si capiatur participaliter, ut tñ ualet sicut existens, si conuenit substantiæ contingenter, & similiter Socrati, & sic illa est in materia contingenti. & sic non est idem prædicatum illius propositionis, nec eadem propositio dum est in materia naturali & contingenti. Ad tertium dicitur, ꝙ licet homo non sit de essentia animalis in communi, est tñ de essentia aliquorum suppositorum animalis, s. illorum, quæ continẽtur sub homine. & in ista, animal, est homo, animal supponit pro H

A nit pro sui suppositis, & homo pro natura simplici, & sic uerificatur locutio pro suppositis animalis, quæ sunt sub homine. ideo prædicatum est de essentia subiecti quantum ad supposita, pro quibus verificatur de ipso. & in ista, homo est homo, homo in subiecto supponit pro suis suppositis, & in prædicato pro natura simplici. ideo prædicatum est de essentia subiecti.

Ad quartum dicitur, q; licet esse calidum non sit proprium ignis quarto modo, est tamen proprium eius secundo modo, & hoc sufficit ad hoc q; sit in materia naturali. quia proprium secundo modo, & quarto modo, necessario conueniunt. & semper. ideo faciunt propositionem in materia naturali, & de ista, aqua est frigida, dicitur, q; si esse frigidū dicat aptitudinem, est in materia naturali, & est proprium aquæ secundo modo, sed, si dicat actum, est in materia contingenti, & potest adesse, & abesse ipsi aquæ. Ad quintum dr̃, q; licet animalitas secundum rem sit de essentia hominis, non tamen secundū modum quo prædicatur in B illa propositione, quia ibi prædicatur in abstracto prout sumitur cum præcisione suorum inferiorum, ideo sub tali modo non conuenit subiecto, sed illa est in materia remota. ideo.

De hoc uide Porphirium ca. v. & ibi Docto.

De contingenti ac remota propositionum materia.

Contingens materia est illa, in qua prædicatum potest adesse, & abesse subiecto prętereius corruptionem, ut homo est albus, homo non est albus. Remota materia est, in qua prædicatum nullo modo potest conuenire subiecto, ut homo est asinus, lignum est lapis.

Postq̃ Auctor determinauit de materia naturali, hic consequenter determinat de materia contingenti, & remota & primo de materia contingenti, quę sic definitur. Materia contingens est illa, in qua prædicatum potest adesse, & abesse C subiecto, ut homo currit. In hac definitione ponitur adesse, ad differentiam materiæ remotæ, in qua prædicatum non potest conuenire subiecto. & ponitur abesse, ad differentiam materiæ naturalis, in qua prædicatum non potest abesse subiecto.

Quid contingēs materia.

Primo sciendum, q; materia dicitur contingens eò q; prædicatum contingenter conuenit subiecto, illud autem, quod contingenter conuenit alicui, potest sibi adesse, cum non habeat repugnātiam, & ēt potest tali subiecto abesse, quia non conuenit sibi necessario ideoquod contingēter inest potest non inesse. ideo bene definitur materia contingēs, in qua prædicatum potest abesse, & adesse subiecto. non est tñ intelligendū q; possit adesse, & abesse simul secundū actū, quia hoc implicat contradictionem. sed secundū aptitudinem, & successiue quantū ad actum.

Cur talis materia cōtingens dicatur.

Secundo sciendū, q; contingens a quo uenit contingēter, dupliciter accipitur. Vno modo pro omni eo quod potest esse, & conuertitur cum possibili, & dici D tur tam de necessario, q̃ de non necessario Alio modo spec aliter pro contingenti non necessario, quod potest esse & non esse, & diuiditur p contingens natū ad utrūlibet, & contingens raro. Contingens natum est, quod est magis determinatum ad esse q̃ ad non esse, ut frigus in hieme. Et contingens raro est, quod est magis determinatum ad non esse q̃ ad esse, sicut bos natus cum duobus capitib. Contingens ad utrūlibet est, quod non magis determinatū est ad esse q̃ ad non esse, sicut uirum ludere, & a contigenti hoc modo accepto venit contingenter, quod denominat materiam contingentem, & non a contingenti in communi accepto, quia tale contingens non semper potest esse & non esse, cum dicatur de necessario, quod non est contingens, sed semper est.

Contingētis diuisio ex primo periherme nias ca. ul.

Tertio sciendum, q; materia remota est illa, in qua prædicatum non potest

conuenire

Quid materia remota. conuenire subiecto, ut homo est asinus, & ratio est. quia in materia remota prædicatum habet repugnantiam, & distantiam cum subiecto, & a tali repugnantia, uel remotione prædicati a subiecto, dicitur materia remota. illud autem, quod habet repugnantiam cum aliquo, non potest sibi conuenire, sicut asinus per repugnantiam, quam habet cum homine, per irrationale, non potest sibi conuenire, ideo bene dicitur materia remota, in qua prædicatum non potest conuenire cum subiecto propter remotionem eius a subiecto. E

Quarto sciendum, ꝙ tripliciter potest fieri remotio prædicati a subiecto. Vno modo per negationem, negando ipsum a subiecto. Alio modo remouendo ipsum de propositione, & a subiecto secundum uocem, & de istis remotionibus non est hic ad propositum. Alio modo ꝙ remoueatur prædicatum secundum suum significatum a subiecto propter repugnantiam, quam habent adinuicem, & a tali remotione, per repugnantiam prædicati a subiecto, dicitur materia remota. Ex quo patet, ꝙ propositiones affirmatiuæ in materia remota sunt falsæ, & negatiuæ ueræ, sicut in materia naturali affirmatiuæ sunt ueræ, & negatiuæ falsæ. In contingenti uero, affirmatiuæ, & negatiuæ possunt esse ueræ, & falsæ, & per hoc patét definitiones istarum materiarum. F

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo. Ista est in materia contingenti, homo est quantus, & tñ quantum non potest abesse subiecto, igitur contra definitioné, maior patet, quia illa propositio non est in materia remota, nec in materia naturali, cum prædicatum non sit de essentia subiecti, uel proprium eius. ergo est in materia contingéti. Secundo sic. Hæc est in materia, contingenti coruus est niger, tamen prædicatum non potest abesse subiecto, cum sit accidens eius inseparabile, ergo contra definitionem. Tertio sic. In ista, homo uiuit prędicatum adesse potest, & abesse subiecto, & tamen non est in materia contingenti, cum uita sit de esse hominis, & eadem cum anima eius, & similiter de ista, homo est, ergo illa definitio conuenit aliis a definito. Quarto sic. Hæc est in materia remota, Socrates est albedo, uel qualitas, & tamen prædicatum potest conuenire subiecto, ergo male definitur materia remota. Quinto sic. Ista est in materia remota, homo non est asinus, cum affirmatiua, & negatiua sint in eadem materia, & tamen prædicatum potest conuenire subiecto, quia uere enunciatur de ipso, ergo definitio est mala. G

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ ista, homo est quantus, est in materia naturali, & licet quantum non sit proprium homini quarto modo, est tamen sibi proprium secundo modo, & quarto modo proprium respectu corporis de genere substantiæ, quod est superius ad hominem, ideo illa est in materia naturali, sicut, & ista, homo est risibilis. Ad secundum dicitur, ꝙ licet nigrum non possit faciliter abesse coruo remanentibus suis principiis complexionalibus, tamen potest sibi abesse per mutationem suæ complexionis, unde non dicitur accidens inseparabile, quia ullo modo possit separari, sed quia cum difficultate. Ad tertium dicitur, quod si uiuit dicat actum uiuendi, & esse actuale uiuentis, sic potest abesse homini, & illa est in materia contingenti. Sed si dicat aptitudinem, sibi conuenit naturaliter, & non potest sibi abesse, & illa est in materia naturali, & similiter ista, homo est, quia est, potest dicere actum, qui contingenter aduenit cuilibet rei creatæ, & sic est in materia contingenti, uel esse possibile, & in suis causis, quod semper conuenit rei, & sic est in materia naturali. Ad quartum dicitur, ꝙ albedo secundum rem potest inesse Socrati non tamen secundum denominationem ut designatur in abstracto quia designatur cum præcisione subiecti, & sic non potest uerificari de subiecto, cum secum habeat repugnantiam sub tali modo significandi. Ad quintum dicitur, ꝙ licet illud prædicatum uere anũ H

cietur

A cietur negatiue de subiecto non tamen propter hoc habet conuenientiam cum eo, sed magis repugnantiam, quia dici de alio negatiue non sumitur abesse in, sed potius a non esse.

Oppositarum propositionum leges, & primo de contrarijs.

Lex siue natura contrariarum talis est, q̧ si una est uera reliqua erit falsa, & non econuerso. Possunt enim ambæ simul esse falæ in contingenti materia ut omnis homo est albus, nullus hō est albus. in naturali autem materia, semper si una est uera, reliqua erit falsa, & econuerso, ut omnis homo est animal, nullus homo est animal. Similiter in remota materia, ut omnis homo est asinus, nullus homo est asinus. Et B in materia contingenti, quando prædicatum est accidens est inseparabile, ut omnis coruus est niger, nullus coruus est niger. Sed illæ, quæ sunt de accidente separabili, ambæ possunt simul esse falsæ, ut omnis homo est albus, nullus homo est albus.

Postq̄ Auctor determinauit de materia propositionum cuius cognitio ualet ad cognoscendum leges oppositionum, hic consequenter prosequitur determinando de illis legibus propositionum oppositarum. Et quia propositiones contrariæ præcedunt omnes alias oppositiones semper ordinem superius positum, eo quòd contrariæ sunt ambæ uniuersales, & habet perfectiorem quantitatem aliis propositionibus oppositis, ideo hic Auctor determinat de lege contariarum priusquam de aliis.

Primo sciendum, q̧ duæ contrariæ nunq̄ possunt esse simul uerę in quacunq; C materia. Cuius duplex est ratio. Prima est, quia in contrariis una est uniuersalis affirmatiua, denotans prædicatū conuenire subiecto pro omni supposito eius & alia est uniuersalis negatiua, denotās prædicatum remoueri a quolibet supposito subiecti, sed quia impossibile est idem prędicatum simul conuenire cuilibet supposito subiecti, & a quolibet remoueri, quia hoc implicat contradictionem, ideo duę contrariæ non possunt simul esse ueræ. Secundo ratio est, quia si duæ cōtrariæ quæ ambæ sunt uniuersales sint simul uera, & ad ueritatē uniuersalis sequat̄ ueritas particularis per legem subalternarum duæ subcontrariæ, quæ sunt particulares essent simul ueræ cum ipsis, & per consequens propositiones contradictoriæ essent simul ueræ, quod est impossibile ergo contrariæ non possunt simul esse ueræ. *Duæ cōtrariæ simul uere simul.*

Secundo sciendum, q̧ duæ contrariæ bene pn̄t esse simul falsæ in contingenti materia, dum tamen accidens est separabile. cuius ratio est quia in materia con- D tingenti prædicatum pōt conuenire subiecto pro aliquibus suppositis, & pro aliquibus non, sicut albū conuenit homini pro aliquibus suis suppositis, & pro quibusdam non. sed pro illa parte, qua non conuenit subiecto uniuersalis affirmatiua falsificatur. & ea parte qua conuenit, uniuersalis negatiua reddit̄ falsa. igitur in tali materia contingenti, ambæ cōtrariæ possunt simul esse falsæ, & dr̄ notanter, dum accidens est separabile. quia si esset inseparabile, affirmatiua semper esset uera, & negatiua falsa, & sic non possent simul esse falsæ. *Contrariæ simul falsę in cōtingēti materia.*

Tertio sciendum, quòd duæ contrariæ in materia naturali, & remota nunq̄ pn̄t simul esse falsæ. Cuius ratio est, quia in contrariis in materia naturali semper uniuersalis affirmatiua est uera, cum prædicatum subiecto conueniat pro quolibet supposito, & uniuersalis negatiua falsa. & econuerso est in materia

remota, uniuersalis affirmatiua est falsa, & negatiua uera. & sic ibi duæ contrariæ nũq̃ possunt simul esse falsæ. Ex quibus patet, q̃ tres sunt partes in lege cõtrariarum. Prima est, q̃ cõtrariæ nunq̃ possunt esse simul ueræ, sed repugnant in ueritate. Secunda est, q̃ in materia contingenti possunt simul esse falsæ, & sic non repugnant in falsitate. Tertia est, q̃ in materia naturali, & remota non possunt simul esse falsæ. E

Qua rõne contrariæ semp in ueritate, aut in falsitate repugnẽt. Quarto sciendũ, q̃ repugnantia in ueritate conuenit cõtrarijs ratione formæ suæ oppositionis, quia in quacunque materia, sint conuenit ipsis semper. ideo pertinẽt formaliter ad legem ipsarum. sed repugnantia in falsitate. q̃nq; cõuenit ipsis. ut in materia naturali, & remota. & q̃nq; nõ, ut in contingenti. & sic repugnantia in falsitate non conuenit ipsi ratione formæ suæ oppositionis, sed ratione materiæ. & ideo non pertinet formaliter ad legem ipsarum, sed solum primum membrum scilicet repugnantia in ueritate.

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Omnis lex est cõstitutio quædam, præcipiens bonum, uel prohibens malum, sed in contrarijs non est talis constitutio, igitur nullæ sunt leges contrariarum. Secundo sic. Istæ, omnis homo currit. & nullus homo currit, possunt simul esse ueræ. quia ambæ simul habent potentiam ad hoc q̃ sint ueræ, cum nunc quælibet sit in potentia ad ueritatem, igitur contrariæ possunt simul esse ueræ. Tertio sic Istæ contrariantur, omnis hõ est totum in quantitate, & nullus homo est totum in quantitate, & tñ sunt simul ueræ, ergo contrariæ p̃nt simul esse ueræ. Quarto sic. In contrarijs includuntur subcontrariæ, igitur, si contrariæ sunt simul falsæ, sequitur, q̃ & subcontrariæ, quod est impossibile. igitur contrariæ non possunt simul esse falsæ in contingenti materia. Quinto sic. Istæ contrariantur in materia naturali, uel remota, omne animal est homo, nullum animal est homo, & tamen sunt simul falsæ, igitur contrariæ in materia naturali, uel remota, possunt simul esse falsæ. F G

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̃ lex uno modo capitur proprie ut est regula operationum humanarum, docens modum bene uiuendi, sicut est lex naturæ, uel diuina, uel humana, & hoc modo est præcipiens bonum uel prohibens malum, & sic non capitur in propositio. Alio modo capitur similitudinariæ, ut est regula de modo repugnantiæ propositionum oppositarum, & solum hoc modo capitur hic, & conuenit contrarijs. Ad secundum dicitur, q̃ hæc est duplex, contrariæ possunt simul esse ueræ. quia hæc determinatio simul, potest referri ad possunt, & sensus istius est, simul habent potentiam ut sint ueræ. & hoc modo est uera, alio modo potest referri ad esse ueræ, & sic est falsa. & sensus istius est, q̃ contrariæ possunt simul esse ueræ, & sic ponitur simul in præsenti loco. Ad tertium dicitur, quòd, si in illis, homo distribuatur, sic sunt contrariæ, & tunc ista est falsa, omnis homo est totum in quantitate, sed, si homo teneatur ibi simpliciter pro seipso distributo, sic non sunt contrariæ, quia ambe sunt singulares, & ita debet teneri homo de ui sermonis ratione illius attributi, totum in quantitate. Ad quartum dicitur. q̃ ad falsitatem uniuersalis non sequitur falsitas particularis, ideo non oportet q̃, si duę subcontrariæ includantur in duabus contrarijs simul falsis, q̃ propter hoc sint falsæ. Ad quintum dicitur, quòd, licet illę sint materia remota, uel naturali, tñ ibi est prædicatio indirecta, & hoc, quod dictum est prius, q̃ contrarię in illis materijs non possunt simul esse uerę, debet intelligi in prædicatione directa, & ordinata. unde, licet illa omnis hõ est animal sit in materia naturali, tñ ista omne animal est hõ, ponitur in materia remota, quia animal ibi stat non solum pro hominibus, sed etiam pro alijs animalibus, quibus homo non potest conuenire. H

Sub

A *Subcontrariarum, ac contradictoriarum lex.*

Lex siue natura subcontrariarum talis est, quòd si una est falsa, reliqua erit uera, & non econuerso. Possunt enim ambæ simul esse ueræ in contingenti materia, & hoc, quando accidens est separabile, ut quidam homo est albus, quidam homo non est albus. Vnde lex subcontrariarum contrario modo se habet ad legem contrariarum. Lex seu natura contradictoriarum talis est, quod si una est uera, reliqua est falsa, & econuerso, in nulla enim materia possunt ambæ esse simul ueræ, uel falsæ, ut omnis homo est animal, quidam homo non est animal.

B Postq̃ auctor determinauit de lege contrariarum, hic consequenter determinat de lege subcontrariarum, in qua sunt plures partes sicut in lege contrariarũ. Prima est, ꝙ duæ subcontrariæ in nulla materia possunt simul esse falsæ. Cuius ratio, est quia, si duę subcontrariæ possunt simul esse falsæ, duæ contradictoriæ erunt simul falsę, ut si istæ subcontrariæ, quidam homo currit, quidam homo nõ currit, sint falsæ, cum ad falsitatem particularis sequatur falsitas uniuersalis, ut ad falsitatem istius, aliquis homo non currit, sequatur falsitas istius, omnis homo currit, ergo duæ contradictorię erunt simul falsæ, quod est inconueniens. ideo, si in subcontrariis aliqua sit falsa, reliqua erit uera, & non econuerso.

Primo sciendum, ꝙ secunda pars legis subcontrariarum talis est, ꝙ duæ subcontrariæ in materia contingenti possunt simul esse ueræ, ratio est. nam in materia contingenti prędicatum potest inesse subiecto pro aliquo supposito, & pro aliquo non inesse. sed pro illo supposito, cui conuenit uerificatur particularis affirmatiua, quia ad ueritatem eius sufficit prædicatum eius inesse subiecto pro unico supposito, & pro supposito, cui non inest uerificatur particularis negatiua, quia ad ueritatem eius sufficit prędicatum remoueri ab unico supposito subiecti. ideo in materia contingenti duæ subcontrariæ possunt simul esse ueræ, ut istæ, quidam homo est cęcus quidam homo non est cæcus. Cur ĩ materia contingẽti sub cõtrarię simul uerę.

C

Secundo sciendum, ꝙ in materia naturali, & remota duæ subcontrariæ nunq̃ possunt simul esse ueræ. ratio est. quia in materia naturali prædicatum conuenit omni supposito subiecti, ideo negatiua semper est falsa, & affirmatiua semper uera. sed in remota, prædicatũ remouetur a quolibet supposito subiecti, ideo semper affirmatiua est falsa, & negatiua uera. Ex quo patet, ꝙ tres sunt partes in lege subcontrariarum. Prima est, ꝙ non possunt simul esse falsę. Secunda est, ꝙ in materia naturali, & remota nunq̃ possunt simul esse ueræ, nec falsæ, & sic semper repugnant in falsitate, & hoc conuenit eis ratione formæ suæ oppositionis, ideo

D pertinet formaliter ad legẽ ipsarum. q̃sique repugnant in ueritate, & q̃nq; non cõuenit ipsis rõne materiæ, nec pertinet formaliter ad legem ipsarum. unde patet quòd lex subcontrariarum econtrario se habet ad legem contrariarum.

Tertio sciendum, ꝙ duę contradictorię in nulla materia possunt simul esse uerę cuius ratio est. quia in contradictoriis denotatur idem inesse, & non inesse eidem. quia idem affirmatur & negatur de eodem, sed impossibile est idem inesse & non inesse eidem, hoc enim est primum principiũ omniũ complexorum. ideo contradictorię nunquã possunt simul esse uerę, sed si una est uera, alia falsa est. Contradictorię nunquã simul uerę.

Quarto sciendum est, ꝙ contradictorię in nulla materia possunt simul esse falsę. ratio est. quia, si possent simul esse falsę. cum unum contradictoriorum sit ens, & aliud non ens, sequeretur, ꝙ inter ens, & non ens esset dare medium, sed hoc Contradictorię nunquã simul falsę.

est impossibile, quia ens continet omnis entia, & oẽ aliud ab ente dicitur non ens ideo contradictoriæ non possunt simul esse falsæ. & sic habent repugnantiã in ueritate, & falsitate simul, & utrunq; pertinet formaliter ad legem ipsarũ. & hoc est quod dicitur, ꝙ contradictoriæ magis opponuntur q̃ contrariæ. & subcontrariæ, quia contrariæ in ueritate opponuntur, subcontrariæ, in falsitate solum, subalternæ in quantitate solum. E

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur sic. Duæ contrariæ possunt simul esse falsæ, sed falsitas uniuersalis prouenit ex falsitate alicuius particularis eius, igitur ad falsitatẽ contrariarũ oportet, ꝙ subcontrariæ sint simul falsæ. Secundo sic. Idẽ non potest inesse, & non inesse eidem, nec uere affirmari, & negari de eodem, sed in subcontrariis semper idem affirmatur, & negatur de eodem in materia contingenti non possunt simul esse ueræ. Tertio sic. Istæ sunt ueræ simul, quodam ens est bonum, quoddam ens non est bonum, & tamen sunt in materia naturali, quia bonum est proprietas entis. ergo in materia naturali subcontrariæ possunt simul esse ueræ, quod est contra legem earum. Quarto sic. In morte Socratis, Socra. habet simul esse, & non esse, igitur duo contradictoria quãq; sunt simul uera. Antecedens patet, quia, si esse, & non esse sibi non simul conuenirent in eodem instanti, sibi conuenirent in diuersis instantibus, & ibi esset tempus intermedium, in quo Socra. nec haberet esse, nec nõ esse & sic duæ contradictoriæ essent simul falsæ. & cum hoc sit impossibile, oportet dare primũ, quod simul habet esse, & non esse. Quinto sic. Vnum contradictoriorum est falsum igitur alterum est falsum. & sic põt simul esse falsa. consequentia tenet quia uel alterũ est falsum, uel non alterum. Si non alterum, cum non alterum, & neutrum æquipolleant, sequeretur, ꝙ neutrum erit falsum, sed erunt ambo uera. F

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dr̃, ꝙ ad falsitatẽ uniuersalis non sequitur falsitas particularis eius, sed tantummodo unius suarum singularium. & licet ueritas unius singularis sufficiat ad ueritatem particularis. tamen ad falsitatem singularis non sufficit falsitas particularis, quia plus requiritur ad ueritatem singularis, quàm particularis, scilicet prædicatum inesse, & non inesse pro uno supposito determinato, quòd non requiritur ad particularem. G

Ad secundũ dr̃, ꝙ licet idẽ numero inesse, & nõ inesse non possit eidẽ numero, tñ põt inesse, & non inesse eidẽ in specie ꝓ diuersis suppositis, & sic pro diuersis suppositis uerificantur subcontrariæ. Ad tertiũ dr̃, ꝙ si capiantur bonũ, ut est passio entis, & cõuertitur cũ ente, illæ sunt in materia naturali, & negatiua est falsa. sed si capiatur, ut dicit bonitatẽ moris, illo modo est accidens respectu entis, & illæ sunt in materia contingenti. Ad quartum dr̃, ꝙ in morte Socra. ipse habet esse, & non esse in eodẽ instãti, capto materialiter, diuerso tñ formaliter, quia ut est finis præteriti habet in eo esse, & ut est principiũ futuri habet in eo nõ esse. & qa nõ est idem instans formaliter, ideo esse, & non esse nõ dicunt simul cõuenire Socrati, nec etiã oportet ibi esse tẽpus mediũ. Ad quintũ dr̃ ꝙ alterũ, uno modo capit indefinite, uel particulariter, & tñ ualet sicut unũ, uel aliquod, & sic bene sequit unũ contradictoriorũ est falsum, ergo alterũ, & ualet ꝓbatio cõsequentiæ. Alio modo relatiue, ut est relatiuũ diuersitatis, & sic cõsequentia nõ ualet nec probatio eius, quia hoc modo non alterum & neutrum non æquipollent, ideo. H

Subalternarum lex, qua quomodo in ueritate, ac falsitate se consequantur ostenditur.

Lex seu natura subalternarum talis est quòd si uniuersalis est uera sua particularis erit uera, & no econuerso, potest enim uniuersalis esse

falsa

A falsa sua particulari existente uera, &, si particularis est falsa, sua universalis erit falsa, & non econuerso.

Postquã Auctor determinauit de lege contradictoriarum, quæ repugnant in qualitate, & quantitate simul, hic consequenter determinat de lege subalternarum, quæ repugnant in quantitate solum. Subalternæ enim non repugnant in ueritate, quia possunt simul esse ueræ. nec in falsitate, quia possunt simul esse falsæ. nec in qualitate, ideo solum repugnant in quantitate. ideo inter omnes propositiones, subalternæ minime repugnant siue opponuntur, ratione cuius Auctor ultimo determinat de ipsis. & primo dicit, q̄ si uniuersalis est uera, particularis est uera, & non econuerso.

Vbi primo est sciendum, q̄ ad ueritatem uniuersalis sequit̃ ueritas particularis sibi subalternæ. Cuius sunt duæ rõnes. Prima q̄, si prædicatũ uere dicam de B quolibet supposito subiecti, sicut dicit uniuersalis ẽt uere dr̃ de aliquo supposito subiecti, quod sufficit ad ueritatem particularis. ideo ad ueritatem uniuersalis sequit̃ ueritas suæ particularis. Secũda rõ est, quia si uniuersalis est uera sua particulari existente falsa, sequeretur q̄ contradictoriæ essent simul ueræ, & simul falsæ. quia si ista esset uera, oĩs homo currit, & illa falsa, quidam homo currit. subcontraria istius. s. quidam homo non currit, per legem subcontrariarum esset uera, sed hęc aliquis homo non currit, contradicit primæ. s. omnis homo currit, quæ ponebatur uera, igitur duæ contradictoriæ erunt uerę simul. etiam si illa sit uera, omnis homo currit, per legem contrariarum, sua contraria erit falsa. s. nullus hõ currit, sed ista contradicit illi particulari, aliquis homo currit, iõ, si ista ponatur falsa, & uniuersalis uera, duę contradictorię erunt simul falsę, quod est impossibile. ideo relinquitur q̄, si uniuersalis est uera, sua particularis erit uera. Si subalternas est uera, subalterna est vera & non econtra, si subalterna est falsa, subalternãs, est falsa, & non econtra.

C Secundo sciendum, q̄ ad ueritatem particularis non sequitur ueritas uniuersalis, & ratio est. quia in materia contingenti prædicatum potest conuenire alicui supposito, & tamen non cõuenire oĩbus, ideo particularis potest esse uera. quia ad ipsam sufficit prædicatum uere dici de subiecto pro aliquo, uniuersali tamen existente falsa, ideo quamuis ad ueritatem uniuersalis sequatur ueritas particularis, non tamen econuerso.

Tertio sciendũ q̄ ad falsitatẽ particularis sequit̃ falsitas suæ uniuersalis. Ratio est. quia, si prædicatum non uerificetur de aliquo supposito subiecti, quod requiritur ad ueritatem particularis, non uerificabitur de quolibet, sicut requiritur ad ueritatem uniuersalis. igitur, si particularis est falsa, sua uniuersalis est falsa, licet non econuerso, etiam si particularis poneretur falsa, & non uniuersalis eius, sequeretur, q̄ duæ contradictorię essent simul ueræ, & simul falsæ, quod probaretur eodem modo sicut probatum est in prima parte legis subalternarum. Ad falsitatẽ particularis sequit̃ falsitas vniuersalis.

D Quarto sciendum, q̄ ad falsitatem uniuersalis non sequitur falsitas particularis. Ratio est. quia ad falsitatem uniuersalis sufficit prædicatũ falso dici de aliquo supposito subiecti, & ad falsitatẽ particularis requiritur falso dici de oĩbus. Sed, si falso dicatur de uno, non oportet quòd falso dicatur de omnibus aliis. ideo ad falsitatem uniuersalis non sequitur falsitas particularis, & hoc in materia contingenti. quia in materia naturali, & remota, si uniuersalis sit falsa, ẽt, & particularis, & p̃ hoc habentur quatuor partes, quæ sunt in lege subalternarum. Ex prædictis colligitur q̄ ad ueritatem uniuersalis affirmatiuę, prædicatũ debet inesse subiecto pro quolibet supposito, & ad falsitatẽ sufficit, q̄ remoueat̃ ab aliquo seu vnico supposito. Sed ad ueritatem particularis, uel indefinitæ sufficit prędicatum uerificari de subiecto pro unico supposito eius, & ad falsitatem eius oportet ipsum falso dici de quolibet supposito, & ad ueritatem singularis re- Ad falsitatẽ vniuersalis non sequitur falsitas particularis.

quiritur, q; uerificetur de unico determinato supposito, & ad falsitatem, q; remoueatur ab eodem. E

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Ad positionem uniuersalis non sequitur positio particularis, ut ad positionem animalis non sequitur positio hominis. ergo ad ueritatem uniueralalis non sequitur ueritas particularis.

Secundo sic. Non sequitur, omne animal præter Socratem currit, ergo quoddam animal præter Socratem currit. Igitur ad ueritatem uniuersalis non sequitur ueritas particularis.

Tertio sic. Ad ueritatem huius, quidam homo est animal sequitur ueritas huius, omnis homo est animal, & ad istam, aliquis Sol lucet, sequitur ista, omnis Sol lucet, igitur ad ueritatem particularis sequitur ueritas uniuersalis.

Quarto sic. In omni bona consequentia consequens includitur in antecedente, sed in falsitate particularis non includitur falsitas uniuersalis, quia in particulari non includitur uniuersalis sua, ergo ad falsitatem particularis non sequitur falsitas uniuersalis. F

Quinto sic. Vbicunq; subiectum tenetur pro æqualibus suppositis, & ubi est idem prædicatum, est eadem causa ueritatis, & falsitatis, sed in uniuersali, & particulari eius subiectum tenetur pro æqualibus suppositis, alias non essent oppositæ; igitur habent eandem causam ueritatis, & falsitatis. ergo ad falsitatem uniuersalis sequitur falsitas particularis.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q; ad positionem uniuersalis incomplexi, quod est superius alicuius inferioris, non sequitur positio sui particularis, sed ad positionẽ uniuersalis complexi, quod est ꝓpositio uniuersalis, sequiť positio sui particularis, & de isto uniuersali solum est hic ad propositum. Ad secundum dř, q; ibi male capitur particulare illius propositionis uniuersalis, quia exceptio nõ potest addi termino capto particulariter. sed sic debet capi sua particularis, aliquod animal, aliud a Socrate currit, & tunc bene sequitur ad suam uniuersalẽ. G

Ad tertium dř, q; licet in illis propositionibus ad particularem sequatur uniuersalis, hoc tamen non est ratione modi enunciandi, sed tm̃ gratia materiæ, quia non sequitur in omnibus. unde duæ primæ sunt in materia naturali, in qua uniuersalis, & particularis eius æquipollent quo ad ueritatem, & in alijs est unum solum suppositum subiecti, quare, si particularis est uera etiam uniuersalis. Ad quartũ dř, quòd licet in falsitate particularis non includatur formaliter falsitas uniuersalis, tamen includitur uirtualiter, quia in hoc, q; prædicatum falso diciť pro qualiter supposito subiecti includitur, q; falso dicitur, pro aliquo quod sufficit ad falsitatem uniuersalis. Ad quintum dř, q; in uniuersali, & particulari subiectum dicitur de æqualibus suppositis, nõ tamen eodem modo, quia in uniuersali distribuitur, & tenetur in actu pro omnibus suppositis eius, & in particulari solum tenetur pro omnibus in aptitudine, & non in actu, cùm non distribuatur. & sic patet de lege subalternarum. H

De triplici propositionum conuersione, Simplici, per Accidens, & per Contrapositionem.

Item propositionũ, utroq; termino participantium, ordine cõuerso, triplex est cõuersio. s. simplex, per accidens, & ꝑ contrapositionem.

Postq̃ Auctor determinauit superius de oppositione, q̃ est passio propositionum participantium utroq; termino eodem ordine, hic consequenter determinat de conuersione, quæ est passio propositionum participantium utroq; termino ordine conuerso. Et quia conuersio dicitur analogice. i. secundũ prius, & posterius

A sterius de suis speciebus, ideo Auctor non definit eã in cõi, sed diuidit, & postea definit eam in suis spẽbus hic tamen uidendum est de ratione eius in communi

Primo sciendum, ꝙ cõuersio accipitur dupliciter. Vno modo generaliter. pro quacunq; mutatione rei de uno in aliud, sicut est conuersio de bono in malum, ut conuersio aquæ in uinum, & sic dr̃ tam de conuersione terminorum q̃ rerum & propositionum. Alio modo capitur specialiter solum mutatione unius propositionis in aliam, quæ est conuersio propositionum, & sic est proprietas propositionum, quæ conuertuntur, & sic consyderatur hic, & non primo modo.

Secundo sciendũ, ꝙ conuersio propositionum adhuc accipitur tripliciter. Vno modo cõiter, pro omni mutatione unius propositionis in aliam, & sic continet sub se conuersionem in terminis, & conuersionẽ in oppositam qualitatem, quæ conuenit propositionibus de contingenti ad utrumlibet, ut dicendo Socratem currere est contingens. secundo modo capitur minus cõmuniter prout est mutatio prædicati in subiectum, & e conuerso, siue ibi sit bona consequentia, siue non. tertio capitur proprie, prout est mutatio prædicati in subiectũ, & ecõtra, cum bona consequentia unius propositionis ad aliam, unde, quia mutatio situs terminorum, cum qua est bona consequentia dicitur debita mutatio, alia autem ubi non est bona consequentia, dicitur indebita mutatio, ideo conuersio magis proprie significat mutationem situs terminorum propositionis cum bona consequentia unius propositionis ad aliam quàm significet aliam mutationem, & solum hoc tertio modo sumitur hic conuersio. (Ad cognoscendũ aũt conuersiones tã proprie quam improprie dictas. secundũ præcipue regulæ a doctoribus ponuntur hic quæ uidẽ ex tex.)

B

Tertio sciendum, ꝙ conuersio sic definitur. Conuersio est propositionũ, utroq; termino participantiũ ordine conuerso unius ad aliam formalis consequentia. In qua definitione ponitur formalis consequentia loco generis, ipsa enim est superius ad argumentationem, conuersionem, & ad alias simplices consequentias. & est formalis consequentia, quæ tenet in omnibus terminis simili forma arguendi retenta. Deinde ponitur propositionum utroq; termino participantium, ad dr̃iam consequentiæ propositionum, quæ non sunt utroq; termino participantes sicut est in enthymemate. uel exemplo ponitur ordine cconuerso, ad differentiam consequentiæ propositionum, quæ sunt utroque termino participantes eodem ordine. sicut est consequentia inter subalternas, uel inter æquipollentes. Ex quibus patet, ꝙ in qualibet conuersione, cùm sit quædam consequentia, requiruntur duæ propositiones. & prima est conuersa, & est antecedens respectu alterius, secunda uero dicitur conuertens, & ex consequens ad aliam.

C

Quarto sciendum ꝙ propositionum categoricarum utroq; termino participantium ordine conuerso, triplex est conuersio, simplex. per accidens, & per contrapositionem, cuius diuisionis sufficientia sic hr̃. quia omnis conuersio est consequentia unius propositionis ad aliam cum mutatione situs terminorum. uel ergo in illis propositionibus termini hñt contrariam positionem, sic ꝙ in una ponantur finite, & in alia infinite, uel habent similem positionem sic quod eodem modo teneantur in utraq;. si primum, sic est conuersio per contrapositionem, si 2m, sic est dupliciter, uel una propositio sequitur immediate, & conuertibiliter ad aliam, & sic est conuersio simplex, uel non conuertibiliter, sed solum ex consequẽti, & sic est conuersio per accidens, in qua conuertens non sequitur immediate ad conuersam, sed per alterum. s. ratione unius propositionis, quæ sequitur primo ad conuersam, ad quam sequitur sua conuertens, sicut inferius patebit. (Triplicis conuersionis sufficiẽtia.)

D

Sed contra prædicta primo arguitur. Conuersio dicitur mutatio prædicati in subiectum, sed prædicatum, cùm habeat rationem formæ non potest mutari in subiectum, quod habet rationem materiæ ergo conuersio non est possibilis, nec est passio propositionum. Secundo sic. Conuersio est mutatio situs termino-

rum propositionis,igitur debet dici passio terminorum. & non propositionum. E
Tertio sic.Conuersio non est aliqua argumentatio, cùm in ipsa non sit medium, & tamen in omni argumentatione est aliquod medium.igitur conuersio non est consequentia formalis.

Quarto sic Homo,& risibile conuertuntur,& non conuertuntur per aliquam harum specierum conuersionis,igitur male ponuntur tm̃ tres spés conuersionũ.

Quinto sic Arist.sufficienter determinans de conuersionibus non posuit conuersionem per contrapositionem,igiẽ hic male ponit inter species conuersionis.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur,ꝙ conuersio est possibilis.cum oẽs eius causæ sint possibiles & licet prædicatum formaliter sub intentione prædicati nõ possit mutari in subiectum,tñ quantum ad illud, quod est bene mutatur in subiectum,& econtra. Ad secundum dicitur, ꝙ conuersio debita quantum ad rationem, a qua sumitur nomen conuersionis dicitur mutatio situs terminorum, dicitur enim conuersio quasi simul uersio subiecti in prædicatum, & econtra,& F secundum hoc in suo nomine non est bona consequentia, sed quantum ad id, cui nomen imponitur est consequentia cum mutatione terminorum,& talis consequentia est passio propositionum,& non terminorum, & adhuc mutatio terminorum non conuenit terminis secundum se, sed ut sunt in propositione. ideo est passio propositionis, sibi conueniens ratione terminorum. Ad tertium dicitur, quòd licet conuersio non sit aliqua argumentatio,tamen non sequiẽ,ꝙ non sit cõsequentia formalis,quia cõsequentia est quoddam superius ad argumentationem,& simplices cõsequentias,cuiusmodi sunt conuersio,& æquipollentia. Ad quartum dicitur,ꝙ homo,& risibile inter se conuertuntur per conuertibilitatem,& non per conuersionem,sic enim differunt conuersio,& conuertibilitas,& conuertentia,quia conuertibilitas est passio terminorum conuertibilium,qui de se inuicem uniuersaliter uerificantur, sed conuertentia est passio relatiuorum,quæ adinuicem referuntur,ut sunt pater, & filius,& conuersio est pas- G sio propositionum.Ad quintum dicitur, ꝙ Arist.consyderat conuersionem, ut est principium reductiuum syllogismorum imperfectorum ad perfectos, & quia conuersio per contrapositionem ad hoc non deseruit, quia in ipsa non manent idem termini simpliciter,qui tamen debent remanere in reductione syllogismorum,ideo illam non enumerauit Arist. inter conuersiones.sed Pet.Hisp.consyderauit conuersionem,ut est passio propositionis, & conuersio per contrapositionem est quædam passio eius,ideo ipsam cum aliis enumerauit,inde etiam prouenit,ꝙ Auctor iste determinauit de conuersione in primo tractatu, ubi consyderat de enunciatione, & Arist.de conuersione in libro priorum determinat, ubi consyderat de syllogismis.

Cur Aris. omisit conuersioné p contrapositionem.

Vide primo Priorum.c.2.3. & 4.

Simplex conuersio, & in quibus propositionibus ea utamur. H

Simplex conuersio est quando de prædicato fit subiectum, & de subiecto prædicatũ,manente eadem qualitate, & quantitate propositionis& hoc modo conuertitur uniuersalis negatiua in seipsam,& particularis affirmatiua in seipsam, ut nullus homo est lapis, nullus lapis est homo,quidam homo est animal,quoddam animal est homo.

Postq̃ Auctor præmisit diuisionem conuersionis, hic consequẽter determinat de membris eius,& quia in conuersione simplici, & per accidens manent idem termini,& secundum rem,& uocem,& in conuersione per contrapositionem solum

A lum manent ſecundum uocem,& uariantur ſecũdum ſignificationem , ideo prius determinat de conuerſione ſimplici,& per accidẽs q̃ de alia , & quia in conuerſione ſimplici eſt ſolum mutatio ſitus terminorum , & non mutantur quantitas,nec qualitas propoſitionis , & in conuerſione per accidens eſt mutatio quantitatis cum mutatione ſitus terminorum,ideo prius agit de conuerſione ſimplici,quam per accidens .

Primo ſciendum , ꝙ conuerſio ſimplex eſt mutatio prædicati in ſubiectum,& econtra manente eadem quantitate,& qualitate.in qua definitione ponitur mutatio loco gñis,deinde ponitur prædicati in ſubiectũ,& econtra, ad differentiam conuerſionis per contrapoſitionem , ubi non mutatur ſimpliciter prædicatum in ſubiectum , ſed mutantur termini finiti in terminos infinitos , & ſic uariant̃ ſcd̃m ſignificata. Deinde ponitur manente eadem qualitate,& quantitate , ad differentiam conuerſionis per accidens , ubi eſt mutatio quantitatis propoſitionis , non B tamen remanet hic eadem qualitas , uel quantitas in numero , quia conuertens , & conuerſa numero differunt,ſed ſolum manet eadem in ſpeciem.

Secundo ſciendum , ꝙ iſta conuerſio dicitur ſimplex duplici de cauſa . Primo quia ibi eſt ſimplex mutatio, prædicati in ſubiectum, ſine mutatione quantitatis. uel terminorum finitorum in infinitos terminos , ſicut in conuerſione , per contrapoſitionem,quæ non eſt ſimplex mutatio, ſed eſt mutatio complectens plures mutationes. ſecunda cauſa eſt , quia in hac conuerſione propoſitio conuerſa per ſe primo,ideſt ſecundum ſe totam conuertitur,& non gratia partis , ſicut in conuerſione per accidens,ubi uniuerſalis non ſecundum ſe totam conuertitur, ſed ſecundum ſuam particularem.& inde eſt ꝙ in iſta conuerſione una propoſitio ſimpliciter conuertitur in aliã.& ideo in conuerſione ſimplici eſt conſequentia conuertibilis,quia ſicut conuertens ſequitur ad conuerſam , ita econuerſo , quod tamen non fit in conuerſione per accidens,ubi licet particularis conuertens ſequa C tur ad uniuerſalem,nõ tamen contra,ut licet ſequatur,omnis homo eſt animal, ergo quoddam animal eſt homo,non tamen econtra .

Conuerſio ſiplex cur dicatur.

Tertio eſt ſciendum,ꝙ ſecundum conuerſionem ſimplicem conuertitur particularis affirmatiua,quod ſic probatur,quia bene ſequitur , quidam homo eſt animal,ergo quoddam animal eſt homo . & eſt ibi mutatio prædicati in ſubiectum, & econtra, igitur ibi eſt bona conuerſio . Antecedens patet. quia , ſi iſta ſit uera , quidam homo eſt animal, oportet, ꝙ aliquid idem ſit homo , & aĩal.tunc ſignet̃ illud idem quod ſit homo,& animal,& uocetur Socrates, & arguitur ſic per ſyllogiſmum expoſitorium,ideſt ex ſingularibus factum.Socrates eſt homo , Socrates eſt animal,ergo quoddam animal eſt homo , & ſic iſta, quoddam animal eſt homo , ſequitur ad illam .ſ.quidam homo eſt animal , ad quam ſequuntur præmiſſæ illius ſyllogiſmi expoſitorii.

Quæ propoſitiones ſimpliciter cõuertant̃.

Quarto ſciendum,quód iſta conuerſione etiam conuertitur uniuerſalis nega- D tiua,quod probatur ſic . quia bene ſequitur,nullus homo eſt lapis,ergo nullus lapis eſt homo.quia oĩs conſequentia eſt bona,in qua eſt oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis,ſed ſic eſt de iſta,quia ad illam, quæ eſt contradictoria conſequentis,quidam lapis eſt homo,ſequitur iſta,quidam homo eſt lapis per conuerſionem ſimplicem particularis affirmatiuæ , iam probatam , & illa eſt oppoſitum antecedentis, ergo prima conſequentia fuit neceſſaria . Et poteſt aliter ſic argui.ſi non ſequitur , nullus homo eſt lapis , ergo nullus lapis eſt homo, oppoſitum conſequentis ſtabit cum antecedente,ſed ad ipſum ſequitur contradictorium antecedentis , ergo duæ contradictoriæ ſtabunt ſimul in ueritate , quod eſt impoſsibile. igitur oportet primam conſequentiam fuiſſe neceſſariam.

Vniuerſalis negatiua ſimpliciter conuertitur .

Sed contra prædicta primo arguitur.In omni conuerſione eſt mutatio pdicati cum

Argumen.

eum mutatione subiecti, ergo in qualibet conuersione sunt plures mutationes, & per consequens nulla est mutatio simplex siue conuersio. Secundo sic. Hæc est cõuersio simplex, Socra est homo, igitur quidam homo est Socra. & tamen ibi non remanet eadem quantitas, cum prima sit singularis, & secunda sit particularis, igitur in conuersione simplici non manet eadem quantitas. E

Tertio sic. Nullus homo est species, igitur nulla species est homo, non sequitur, cum antecedens sit uerum, & consequens falsum, cum contradictorium consequentis sit uerũ, s. aliqua species est homo. igitur uniuersalis negatiua non bene conuertit simpliciter. Quarto sic. Non sequitur nullus senex erit puer, ergo nullus puer erit senex, cum antecedens sit uerũ, & consequens falsum. igr conuersio simplex uniuersalis negatiuæ, non est bona consequentia.

Quinto. Non sequitur, quidam lapis est in muro, ergo quidam murus est in lapide. igitur particularis affirmatiua non conuertitur simpliciter.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet in conuersione simplici sint duæ mutationes in numero quantũ ad terminos propositionis, tamen est una tantum in specie, s. mutatio situs terminorum, & non est complectens plures mutationes specie, sicut est in aliis conuersionibus. Ad secundum dicitur, q in illa conuersione non manet eadem quantitas quantum ad modum enunciandi, tamen manet eadem uirtualiter, quantum ad id, pro quo uerificantur illæ propositiones. quia sicut singularis pro unico supposito uerificatur, ita & particularis, & indefinita, ratione cuius de singularibus, particularibus, & indefinitis idem est iudicium quantum ad conuersiones. Ad tertium dr, q illa, nullus homo est species, debet sic conuerti, nulla species est aliquis homo, ad hoc q homo in secunda euidenter teneatur pro suppositis, sicut in prima. Ad quartum dicitur, q illæ duæ. s. nullus senex erit puer, & nullus puer erit senex possunt capi in sensu composito, & tunc est sensus, nullus senex sub forma senis erit puer, & sic ambæ sunt ueræ, & possunt capi in sensu diuiso, & sensus talis, nullus senex, quantum ad id, quod est, erit puer. & sic prima est falsa, sicut, & secunda, quia ibi senex supponit pro omnibus senibus præsentibus & futuris ratione uerbi de futuro, & pro omnibus illis distribuitur. modo de aliquo futuro sene, qui forsan cras nascetur, uerum est dicere q erit puer. Ad quintum dicitur, q illa non conuertitur sic, quidam lapis est in muro, ergo quidam murus est in lapide, sed debet sic conuerti, ergo quoddam ens in muro est lapis, quia prædicatum primæ non est murus, sed ens in muro. & similiter etiam dicitur de istis, quidam oculus est in capite, quoddam uinum est in dolio. F G

Quid conuersio per accidens, & quæ propositiones ea conuertantur.

Conuersio per accidens est facere de prædicato subiectum, & de subiectum prædicatum manente eadem qualitate, sed mutata quantitate. Et sic conuertitur, uniuersalis affirmatiua in particularem affirmatiuam, ut omnis homo est animal, quoddam animal est homo. & uniuersalis negatiua in particularem negatiuam. ut nullus homo est asinus, quidam asinus non est homo. H

Postquam Auctor determinauit de conuersione simplici, in qua solum est mutatio prædicati in subiectum, & econtra, hic consequenter determinat de conuersione per accidens, in qua sunt duæ mutationes. s. prædicati in subiectum, & quantitatis, ipsam sic definiens. Conuersio per accidens est transpositio prædicati in subiectum, & econtra, manente eadem qualitate, sed mutata quantitate. Cuius definitionis

A definitionis est eadem explicatio sicut præcedentis præter hoc, q; hic ponitur mutata quantitate, ad differentiam conuersionis simplicis.

Primo sciendum, q; hæc conuersio dicitur per accidens, quia per ipsam non conuertitur propositio secundum se totam, & per se primo, sed gratia partis. s. secundum suam particularem, ut hæc, omnis homo est animal, ergo quoddā animal est homo. prima non conuertitur nisi ratione suæ particularis. s. quidam homo est animal, quæ conuertitur simpliciter in aliam, & non conuertitur secundū se totam, hoc est secundum omnes suas singulares. etiam illa conueniens sequitur ad ipsam secundum partem eius, & non per se primo, modo id, quod conuenit alicui secundum partem sibi conuenit per accidens, & per alterum, ideo talis conuersio per accidens nominatur.

Secundo sciendum, q; secundum hanc conuersionem debite conuertitur uniuersalis affirmatiua in particularem affirmatiuam probatur, quia hic est bona con B sequentia cum transpositione subiecti, & prædicati, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est homo. ergo ibi est debita conuersio, cum conuersio sit formalis consequentia unius propositionis ad aliam cum mutatione prædicati in subiectum, & econtra. Antecedens probatur, quia ad istam, omnis homo est animal, sequitur ista, quidam homo est animal per legem subalternarum. & ultra sequitur, quidam homo est animal, ergo quoddam animal est homo, per conuersionem simplicem. ergo de primo ad ultimum sequitur, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est homo per illam regulam consequentiarum, quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ sequitur ad antecedens, & talis consequentia uocatur de primo ad ultimum. & sic uniuersalis affirmatiua bene conuertitur per accidens, non tamen potest conuerti simpliciter, quia argueretur a non distributo ad distributum a parte prædicati primæ propositionis, quod non distribuitur in prima eo q; est prædicatum propositionis affirmatiuæ, & tamen C distribueretur in secunda cum esset subiectum propositionis uniuersalis. Cōis consequentiarum regula.

Tertio sciendum, q; per conuersionem per accidens, debite conuertitur uniuersalis negatiua in particularem negatiuam patet. quia hæc est bona consequentia cum transpositione terminorum, nullus homo est lapis, igitur quidam lapis non est homo. igitur uniuersalis negatiua bene conuertitur per accidens. Antecedens patet, quia bene sequitur, nullus homo est lapis, ergo nullus lapis est homo per conuersionem simplicem uniuersalis negatiuæ, ad quam sequitur ista, quidam lapis non est homo per legem subalternarum, ideo sequebatur ad primam, & illa est bona consequentia. Item, si non sequatur, nullus homo est lapis, ergo quidam lapis non est homo, oppositum consequentis stabit cum antecedente in ueritate. s. omnis lapis est homo, sed ad ipsam sequitur, quidam homo est lapis, per conuersionem per accidens uniuersalis affirmatiuę, sed illa est contradictoria antecedentis, igitur duæ contradictoriæ stabunt simul in ueritate, quod est impossi D bile. & similiter posset probari conuersio per accidens uniuersalis affirmatiuæ. Qua rōne vniuersalis negatiua ī suā pticularē p accidens conuertatur.

Quarto sciendum, q; ut supponitur in hac probatione ultima, in omni mala consequentia oppositum consequentis stabit in ueritate cum antecedente. Cuius ratio est. quia in omni mala consequentia antecedens potest esse uerum, consequente existente falso. & ideo oppositum consequentis ipsius potest stare in ueritate cum antecedente. unde consequentia non dicitur mala, nisi quia cōsequens eius non includitur in antecedente. sed potest esse falsum antecedente existente uero, ideo suum oppositum potest esse uerum cum antecedente talis consequentiæ, & econtra in bona consequentia. unde ex uero nūquā sequitur falsum, licet ex falso, qñq; sequatur uerum Ex quibus patet q; uniuersalis affirmatiua, & uniuersalis negatiua bene conuertuntur per accidens, sed nulla particularis potest Quæ nam sit cōsequētia mala, & eius rō.

conuerti

conuerti per accidens, quia si sic, conuerteretur in uniuersalem: sed ad particularem nunquam sequitur formaliter sua uniuersalis: ideo particularis nunquam conuertitur per accidens. E

Sed contra prædicta primo arguitur. Qualitas rei consequitur quantitatem eius: igitur mutata quantitate mutabitur qualitas, ergo in conuersione per accidens non manet eadem qualitas mutata quantitate.

Argumen. Secundo sic. Non sequitur, omnis homo uidet lapidem: igitur quidam lapis uidet hominem, ergo uniuersalis affirmatiua non bene conuertitur per accidens Tertio sic. Non sequitur, omnis homo est mortuus, & econtra quoddam mortuum est homo, cùm antecedens possit esse uerum, consequente existente falso. ergo uniuersalis affirmatiua non bene conuertitur per accidens. Quarto sic. Non sequitur, nullus homo est mulier, ergo quędam mulier non est homo. igitur contra conuersionem uniuersalis negatiuę. Quinto sic. Non sequitur, nullum animal, pręter hominem est rationale, ergo quoddam rationale non est animal, F pręter hominem, igitur uniuersalis negatiua non debet conuerti per accidens.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q mutata quantitate in numero, mutatur qualitas secundum numerum, quia qualitas sequitur quantitatem in esse numerali, sed mutata quantitate in specie non mutatur qualitas in specie, quia secundum suum esse specificum nô sequitur quantitatem. & de ista est hic ad propositum. Ad secundum dicitur, q illa non bene conuertitur, sed debet sic conuerti omnis homo uidet lapidem, ergo quoddam uidens lapidem est homo. est enim regula in conuersionibus, q, quando in propositione ponitur uerbum adiectiuum pro copula principali, antequàm conuertatur propositio, illud resoluendum est per est, & suum participium, & debet illud participium accipi in prędicato, & reduci ad subiectum conuertentis, aliter non fieret de prędicato primę subiectum secundæ. Ad tertium dicitur, q illa non bene conuertitur, quia in ista, omnis homo est mortuus, homo supponit pro pręsentibus, & pręteritis simul ratione illius G præteriti mortuus, & in alia tenetur pro pręsentibus tantum, & non ampliatur, sed debet sic conuerti, omnis homo est mortuus, ergo quoddam mortuum, est uel fuit homo. unde habendum esse pro regula, q termini conuertentis, & conuersæ debent teneri ęque ample, & æque stricte, idest pro ęqualibus suppositis, aut illæ non essent participantes utroq; termino: ideo ista sic conuertitur omnis homo est generandus, ergo quoddam generandum, est uel erit homo, & debet poni uerbum futurum, ut homo stet in secunda pro futuris sicut in prima. Ad quartum dicitur, quòd illa debet sic conuerti, nullus homo est mulier, ergo quædam mulier non est aliquis homo. & ponitur aliquis homo, ut homo stet in secunda pro uiris tantum sicut in prima Ad quintum dicitur, q illa male conuertitur, sed debet sic conuerti, nullum animal præter hominem est rationale, ergo quoddam rationale non est animal, aliud ab homine, resoluêdo pręter, per aliud & ab, & sic debet fieri in omnibus exceptiuis. De istis tamen & reduplicatiuis H & exclusiuis habet uideri in Paruis logicalibus, quo modo in speciali conuertantur, & sic patet de conuersione per accidens.

Regula ad conuertendas propositiões valde necessaria.

Conuersio per Contrapositionem, & quæ propositiones ea conuertantur.

Conuersio per contrapositionem est, quando de subiecto fit prædicatum, & de prædicato subiectum, manente eadem qualitate, & quantitate, sed terminis finitis in terminos infinitos mutatis. Et hoc modo conuertitur uniuersalis affiematiua in seipsam, & particularis

negatiua

A negatiua in seipsam, ut omnis homo est animal, omne non animal est non homo, & quidam homo non est lapis, quidam non lapis non est non homo. vnde uersus.

Feci Simpliciter conuertitur, Eua per Acci.
Asto per Contra, sic fit conuersio tota.
Asserit A, negat E. sunt uniuersaliter ambæ.
Asserit I. negat O. sunt particulariter ambæ.
Ecce tibi Sim, armigeros Ac, Arma bona Con.

Et notandum quòd illud signum, quod est in subiecto propositionis, quæ debet conu rti quodcunque sit illud, debet poni supra totum
B prædicatū, & reducere ipsum ad subiectum in conuertente propōnis. præterea, eadem est conuersio, indefinitæ singularis, & particularis.

Postq̃ determinatum est de conuersione simplici, & per accidens, ubi termini mutantur solum secundum situm, hic consequenter determinat de conuersione per contrapositionem, ubi termini mutantur secundū situm, & significata simul, ipsam sic definiens. Conuersio per contrapositionem est mutatio subiecti in prędicatum, & ecōuerso manente eadem qualitate, & quantitate, sed mutatis terminis finitis in terminos infinitos. cuius definitionis similis est explicatio sicut prędentium. nisi quia hic ponitur mutatis terminis finitis in terminos infinitos, ad differentiam conuersionis simplicis, & per accidens

Primo sciendum, q terminus finitus, & infinitus contradicunt, ideo dicuntur
C habere contrariam positionem & non similem, & quia in ista conuersione termini infiniti mutantur in terminos infinitos habentes contrariam positionem terminis finitis, ideo talis conuersio dicitur per Contrapositionem unde quia terminus finitus, & infinitus contradicunt, ut dictum est, & quanto unum contradictoriorum est communius, & de pluribus dicitur, tanto suum contradictorium est minus commune, & de paucioribus dicitur, ideo quanto terminus finitus est communior, & generalior, tanto terminus infinitus est specialior, ut patet per exemplum, animal enim est communius, quàm homo, & econtra, non homo est communius, quàm non animal, quia dicitur de omnibus aliis ab animali [& cum hoc de aliis animalibus ab homine, & non animal solum dicitur de aliis ab animali.

Qua rōne hęc cōuersio per Cōtrapositionē dicatur.

Secundo sciendum, q per istam conuersionem debite conuertitur uniuersalis affirmatiua, patet quia hæc est bona consequentia, omnis homo est animal. ergo
D omne non animal est non homo, igitur uniuersalis affirmatiua conuertitur in uniuersalem affirmatiuam per contrapositionem. Antecedens, patet quia bene sequitur, omnis homo est animal, igitur omnis homo non est non animal, quia animal, & non animal contradicunt, & ultra, omnis homo non est non animal, igitur omne non animal non est homo per conuersionem simplicem uniuersalis negatiuę, & ultra, omne non animal non est homo, ergo omne non animal est non homo, quod homo, & non homo contradicunt, ideo de quocunque uerificatur homo negatur non homo, ergo de primo ad ultimum sequitur, omnis homo est animal. ergo omne non animal est non homo. Aliter etiam posset probari, quia sicut animal est superius ad hominem, ita non homo ad non animal ratione infinitationis ut dictum est, ideo sicut animal uniuersaliter uerificatur

uerificatur de homine, ita non homo de non animalibus. E

Tertio sciendum, ꝙ particularis negatiua debite conuertitur per contrapositionem. patet, quia bene sequitur, quidam homo non est lapis, ergo quidam non lapis non est non homo, & sic ibi est debita conuersio. Antecedens patet, quia bene sequitur, quidam homo non est lapis, ergo quidam homo est non lapis, quia lapis, & non lapis, contradicunt. & ultra, quidam homo est non lapis, igitur quidam non lapis est homo, per conuersionem simplicem particularis affirmatiuæ. & ultra, quidam non lapis est homo, igitur quidam non lapis non est non homo, quia homo, & non homo contradicunt. ergo de primo ad ultimum bene sequitur, quidam homo non est lapis, ergo quidam non lapis non est non homo, & sic particularis negatiua bene conuertitur per contrapositionem, non tamen conuertitur simpliciter, nec per accidens, quia ibi argueretur a non distributo ad distributum ex parte subiecti primæ, quod in prima non distribuitur, cùm sit subiectum propositionis particularis, & tamen in secundo distribueretur, cum esset prædicatum propositionis negatiuæ. F

Duo notabilia, ad cõuersiones, necessaria.

Quarto sciendum, ꝙ circa conuersiones prædictas Auctor ponit duo notabilia in textu. Primum est, ꝙ signũ positum in subiecto propositionis, quæ debet conuerti, debet poni supra totum prædicatum eius, & illud aggregatum debet poni in subiecto conuertentis. Ratio est, quia signum non est subiectum, nec pars eius, sed est dispositio subiecti in quantum subiecti, ideo nunq̃ debet poni ad prædicatum, sed semper ad subiectum, & hoc est intelligendum de conuersione simplici, & per contrapositionem, ubi manet eadem quantitas, & idem signum, & non de conuersione per accidens, ubi mutatur quantitas. Secundum notabile est ꝙ eadem est conuersio particularis, indefinitæ, & singularis. Ratio est, quia sicut singularis pro unico supposito uerificatur, ita & particularis, & indefinita, ideo de ipsi idem est iudicium quantum ad conuersiones. unde ex prædictis patet, ꝙ uniuersalis affirmatiua conuertitur per accidens, & per cõtrapositionem simul, & uniuersalis negatiua simpliciter, & per accidens. Sed particularis affirmatiua solum conuertitur simpliciter, & particularis negatiua solum per contrapositionem. & per hoc habentur omnes conuersiones. vnde uersus. G

Simpliciter feci conuertitur eua per acci.
Asto per contra sic fit conuersio tota.

Qui sic intelliguntur. Feci. i. uniuersalis negatiua designata per E. & particularis affirmatiua designata per I. conuertuntur simpliciter. Eua. i. uniuersalis negatiua designata per E. & uniuersalis affirmatiua designata per A. conuertuntur per accidens. Asto. i. uniuersalis affirmatiua designata per A. & particularis negatiua designata per O. conuertuntur per contrapositionem.

Argumen.

Sed contra prędicta arguitur primo Termini finiti, & infiniti non sunt idẽ termini, igitur in conuersione per contrapositionem non remanent idem termini, igitur ibi non fit de subiecto prædicatum, nec contra Secundo sic. Sicut se habet homo ad animal, quia sicut se habet affirmatio ad affirmationem, ita se habet negatio ad negationem. sed homo non potest uniuersaliter dici de animali, ergo non homo non potest dici uniuersaliter de non animali. igitur hæc est mala conuersio, omnis homo est animal, ergo omne non animal est non homo. Tertio sic. Si particularis negatiua conuertantur per contrapositionem argueretur a non distributo distributum a parte subiecti conuersæ, quod distribuitur in secunda, & non in prima, igitur talis conuersio particularis negatiuæ non ualet. Quarto sic. Hæc est bene conuersio, aliquis homo est Socrates, igitur Socra. est homo, & tamen signum subiecti non debet addi prædicato conuersæ, quia termino singulari non debet addi signum. igitur signum positum in subiecto non semper H

per

A per debet addi prædicato in conuersione simplici. Quinto sic. Duæ singulares diuersæ qualitatis contradicunt non autem duæ particulares, ergo de particularibus, & singularibus non est idem iudicium.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet in conuersione per contrapositionem non manent idem termini semper significatum, & modum significandi manent tñ idem termini semper uocem, quia in termino infinito includitur tota uox termini finiti, ideo fit de prædicato subiectum semper quid, & illæ propositiones sunt utroque termino participantes. Solutio.

Ad secundum negatur maior, quia homo est inferius ad animal, sed nõ homo est superius ad non animal, ideo non se habet similiter, & illa auctoritas, sicut se habet homo ad animal, ita non homo ad non animal, &c. intelligitur in conuertibilibus, & non inter inferius, & superius. Ad tertium dicitur, ꝙ in hac conuersione subiectum conuersæ non manet simpliciter, & semper significatum

B eius, ideo non est idem, quod distribuitur in prædicato conuertentis, & in subiecto conuersæ est non distributum, quare non arguitur a non distributo ad distributum. Ad quartum dicitur, ꝙ illud notabile solum intelligitur quando prædicatum conuersæ est terminus communis, cui bene potest addi signum, non autem quando est terminus singularis. Ad quintum dicitur, ꝙ licet de particularibus, & singularibns non sit idem iudicium quantum ad oppositionem, est tamen idem iudicium quantum ad conuersionem. Sicut affir. ad affir. ita nega. ad nega. uerificatur in conuertibilibus.

De propositionum hypotheticarum natura, deq; triplici earum. specie, Conditionali, Copulatiua, Ac Disiunctiua.

C Propositio hypothetica est illa, quæ habet duas propositiones categoricas coniunctas tanquam principales partes sui, ut si homo currit, homo mouetur. Et dicitur hypothetica ab hypo, quod est sub, & tesis, quod est positio, quasi suppositio, siue suppositiua locutio, quia in ea una pars eius supponitur alteri. Propositionum hypotheticarum tres sunt species, scilicet conditionalis, copulatiua, & disiunctiua.

Postq̃ superius determinatum est de propositione categorica, quę est simplex enunciatio, & de qua principaliter in hoc tractatu intenditur, hic consequenter Auctor determinat de propositione hypothetica, quæ componitur ex pluribus categoricis, & sequitur categoricam sicut compositum sua componentia, ipsam

D sic definiens. Propositio hypothetica est illa, quæ habet duas categoricas coniunctas per aliquam coniunctionem, uel per aliquod sibi equiualens, ut si homo est, animal est.

Pro quo sciendum primo, ꝙ in hac definitione per hoc relatiuum illa, intelligitur genus definiti, s. propositio, quæ habet modum generis respectu propositionis hypotheticæ. & residuum ponitur ad differentiam propositionis categoricæ. unde ibi ponitur, quæ habet duas categoricas ad explicandum materiam propositionis hypotheticæ, duæ enim categoricæ materialiter componunt hypotheticam, & ponitur coniunctas, ad ostendendum formam totius hypotheticæ, quæ est esse coniunctiuum duarum categoricarum inter se, & ponitur per aliquã coniunctionem, propter formam partis hypotheticæ. sicut enim in categorica

subiectum,

subiectum,& prædicatum sunt materia, & copula est forma partis, & esse unitiuum subiecti, & prædicati est forma totius, sic in hypothetica duæ categoricæ sunt materia,& coniunctio,ipsas uniens forma partis, & esse unitiuum ipsarum est omnino forma totius. E

Secundo sciendum, quòd propositiones hypotheticæ possunt dici affirmatiuæ uel negatiuæ,quia ut dictum est habente copulam principalem. &,si illa ponatur cum negatione dicuntur negatiuæ,& si sine negatione dicuntur affirmatiuæ, & sic possunt dici quales,sed non quantæ Cuius ratio est,quia quantitas propositionis se tenet ex parte subiecti propositionis,sed subiectum categoricę non est pars principalis propositionis hypotheticæ,sed tantummodo remota,& a partibus remotis non debet fieri denominatio rei, ideo hypotheticæ,non dicuntur alicuius quantitatis.

Tertio sciendum,quòd prædicta definitio propositionis hypotheticæ potest dici quiditatiua secundum modum Ratio est quia explicat naturam propositionis hypotheticæ per genus,& differentiam,hoc est per materiam,& formam eius. F ideo ostendit principia essentialia definiti,& essentiam eius eo modo, quo habet essentiam,& per ipsam habetur sufficienter quid est propositio hypothotica. Et dicitur hypothetica ab hypo quod est sub,& thesis positio,quasi suppositiua locutio,quia in ipsa una categorica est potentia ad aliam. unde prima se habet quodammodo in potentia ad secundum,ideo aliquo modo sibi supponitur.

Hypothetica,ex mõ diuiditur in tres tantũ species.

Quarto sciendum,quòd propositio hypothetica diuiditur per conditionalem, copulatiuam,& disiunctiuam,quæ dicuntur species eius secundum modum.quæ diuisio sic probatur. quia in omni propositione hypothetica coniunguntur duæ cathegoricæ.uel ergo coniunguntur secundum uoces tantum,& sic est disiunctiua,uel secundũ uoces,& significata simul,& hoc dupliciter.quia uel illa significata.denotatur continere seinuicem, sicut antecedens continet consequens,& copulatur per modum unius,& sic est conditionalis,uel copulatur per modum diuersorum,& sic est copulatiua, & per hoc patet ꝙ in conditionali, in qua uniuntur duæ categoricæ per modum antecedentis,& consequentis, & per modum unius magis uniuntur categoricæ quàm in aliis,ubi uniuntur per modum diuersorum & adhuc magis in copulatiua quàm in disiunctiua,ideo conditionalis præcedit copulatiuam,& copulatiua disiunctiuam. G

Argumen.

Sed contra prędicta arguitur primo. Idem est propositio,& propositio una,sicut habet Philosophus,idẽ est hõ,& unus hõ, sed hypothetica non est propositio una,igitur,nec est propõ,& per consequens male ponit propõ esse genus eius. Secundo sic. Ex duobus actu existentibus non potest fieri unum tertium,sed duæ categoricæ sunt duæ propositiones in actu,igitur hypothetica non fit ex duabus categoricis. Tertio sic. Hæc est hypothetica, Socra. currit, qui mouetur, & tamen ibi non est coniunctio unius ipsas categoricas,igitur contra definitionem hypotheticæ. Quarto sic. Aliqua est hypothetica causalis, ut hæc quia Sol lucet dies est,& aliqua temporalis,ut quando Sol lucet dies est.& aliqua localis,ut Socra. currit ubi Plato disputat,& tamen illæ species non ponuntur in diuisione propositionis hydotheticæ igitur diuisio non est bona. H

Quinto sic eadem est copulatiua.& disiunctiua, ut Socr. currit,& Plato, uel Robertus disputat,igitur membra illius diuisionis coincidunt, igitur diuisio est insufficiens.

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet hypothetica non sit una simpliciter,est tamen una coniunctione,quia capit unitatem a coniunctione uniente ipsas categoricas.

Ad secundum uero dicitur,quòd licet ex duobus existẽtibus actu,ut actu sunt, non

A non fiat unum tertium, tamen ex ipsis inquantum unum est in potentia respectu alterius, bene fit unum tertium actu, sed in hypothetica, una categorica bene est in potentia ad aliam, est tamen categorica secundum proprium eius actum, qui est unio prædicati, & subiecti in hypothetica, tamen ille actus proprius non est sibi ultimus actus, sed ipsa est sub actu totius hypotheticæ, ideo non dicitur ibi esse sub actu proprio, nec manet ibi sub forma propria tanquam sub ultima forma, quia forma eius se habet per modum potentiæ ad formam totius hypotheticæ. Ad tertium dicitur, quod in illa propositione non est coniunctio explicite, licet sit implicite, & implicatur in hoc relatiuo qui, quod tantum ualet sicut, & ille, ideo sensus est, Socra. currit, qui mouetur. i. Socra. currit, & ille mouetur, & similiter diceretur de istis, Socra. est tantus, quantus est Plato, & Hector est talis, qualis est Paris. Ad quartum dicitur, quòd illæ species hypotheticæ continentur sub istis tribus, tanquàm sibi inferiores, ideo non debuerunt cō-
B tra ipsas enumerari. unde causalis continetur sub conditionali, & temporalis, & localis sub copulatiua, quia cum dicitur Socra. currit, quando Plato disputat, sensus, est Socra. currit in aliquo tempore, & in eodem Plato disputat, & similiter cum dicitur Socra. currit, ubi Plato disputat. sensus est Socra. currit in aliquo loco, & in eodem Plato disputat, & sic utraque resoluitur in copulatiuam. Ad quintum dicitur, quòd licet eadem hypothetica sit materialiter copulatiua, & disiunctiua, non tamen est eadem formaliter, quia secundum quòd in ipsa possunt capi diuersæ coniunctiones pro copula principali, sic est diuersarum specierum, ut in ista, Socra. currit, & Plato uel Robertus disputat, & si sit copula principalis, est copulatiua, & si uel est copula principalis, est disiunctiua.

C *Quid sit Conditionalis, & quid ad eius veritatem & falsitatem exigatur.*

Conditionalis est illa, in qua coniunguntur duæ categoricæ per hāc coniunctionem si, ut si homo currit homo mouetur. & categorica illa cui immediate adiungitur, hæc coniunctio, si, dicitur antecedens, reliqua uero consequens. Ad ueritatem conditionalis exigitur, quòd antecedens non possit esse uerum sine consequēte, ut si homo est animal est, unde omnis conditionalis uere est necessaria, & omnis conditionalis falsa est imposbilis. Ad falsilatem eius sufficit, quòd antecedens possit esse sine consequente, ut si Socrates est, albus est.

Postq̄ Auctor posuit definitionem propositionis hypotheticæ, & eius diuisio-
D nem, hic consequenter determinat de membris eius, & quia conditionalis perfectior est omnibus aliis, quia in ipsa uniuntur duæ categoricæ per modum antecedentis, & consequentis, in aliis autem solum uniuntur per modum diuersarū propositionum, ideo prius determinat de conditionali, quàm de aliis eam sic definiens. Conditionalis est illa, in qua coniunguntur duæ categoricæ per hanc coniunctionem si.

Primo sciendum, q̄ talis propositio dicitur conditionalis, quia ponit ueritatem sui consequentis conditionaliter tantum, & non absolute. unde ponit suam ueritatem sub illa conditione, si antecedens est uerum, denotando consecutionem unius propositionis ad aliam. &, quia ista coniunctio, si, denotat consecutionem, & antecessionem unius propositionis ad aliam, ideo in conditio- *Coniunctio si, quid denotet.*

E nali

nali duæ categoricæ conuenienter coniungnntur per hanc coniunctionē si, uel E
per aliam sibi æquiualentem. Ex quo patet, q ad perfectam rationem conditionalis sufficit q una propositio denotetur sequi ad aliam, & hoc fit in propositione causali, ubi denotatur, quod antecedens est causa consequentis, & infert ipsum, ut hic, quia Sol lucet dies est. ideo causalis est una species contenta sub conditionali, sed ultra rationem conditionalis addit causalitatem sui antecedens respectu consequentis, ratione cuius plus requiritur ad ueritatem eius, quàm ad ueritatem conditionalis.

Veritas cōditionalis. Secundo sciendum, quòd ad ueritatem conditionalis, requiritur, quòd antecedens non possit esse uerum sine consequente hoc est sine ueritate sui consequentis. Cuius ratio est quia conditionalis uera importat consequentiam necessariā, sed in omni bona consequentia, si antecedens sit uerum, consequens eius erit uerum quia consequens, actu in intellectu includitur antecedentis, ratione cuius ex uero non sequitur nisi uerum. ideo in omni conditionali, si antecedens est ue- F
rum, consequens eius erit uerum.

Falsitas cōditionalis. Tertio sciendum, q ad falsitatem conditionalis requiritur q antecedens possit esse uerum sine consequente. Ratio est. quia conditionalis denotat consequentiam unius propositionis ad aliam. Sed adhoc q sit mala consequentia, oportet q antecedens possit esse uerum consequente eiusdem existente falso, nisi sit repugnantia terminorum antecedentis, eò quòd in tali consequentia consequens non includitur in antecedente, ideo propter habitudinem antecedentis, & consequētis non repugnat antecedens esse uerum sine consequente. unde in conditionali illa propositio, cui immediate iungitur hęc coniunctio si, dicitur antecedens; alia uero consequens.

Conditionalis uera necessaria est falsa impossibilis. Ex prædictis patet, q omnis conditionalis uera est necessaria, quin dicit necessariam consequentiam unius propositionis ad aliam, quod requiritur ad ueritatem eius, sed omnis conditionalis falsa est impossibilis, quia ipsa dicit consequentiam unius propositionis ad aliam, & illa consequentia pro G
nullo tempore est necessaria, siue sit ibi habitudo contingens siue impossibilis, ideo est pro omni tempore falsa, & sic est impossibilis.

Modo duo arguēdi in condōnalibus necessarii. Quarto sciendum, q a tota conditionali duobus modis arguitur. Vno modo a positione antecedentis ad positionem consequentis, ut hic, si Socra. currit, Socrate mouetur, sed Socra currit ergo mouetur. Secundo modo. a destructione consequentis ad destructionem antecedentis, ut si Socr. currit Socra. mouetur. ergo si non mouetur, ergo si non currit, & tales syllogismi dicuntur hypothetici. Posset etiam argui per alias regulas consequentiarum, ut per istam. Quicquid sequitur ad consequens bonę consequentiæ sequitur ad antecedens eius. Et per istam. Quicquid antecedit ad antecedens, antecedit ad consequens. Et ratio est, quia conditionalis est quædam consequentia, ut dictum est.

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Hęc est conditionalis si homo esset asinus esset rudibilis, & tamen ibi non coniunguntur duæ categoricæ, sed duæ ora- H
tiones coniunctiuę. igitur male definitur propositio conditionalis. Secundo sic. est conditionalis, Socrates currit, igitur mouetur, cùm sit hypothetica. & non sit copulatiua, nec disiunctiua, & tamen ibi non coniunguntur duæ categoricæ, per hanc coniunctionem si ergo contra definitionem. Tertio sic. In ista si homo est asinus, equus currit. antecedens non potest esse uerum sine consequente, quia illud antecedens nullo modo potest esse uerum. & tamen non est uera conditionalis, ergo ad ueritatem conditionalis non sufficit, q antecedens nō possit esse uerum siue consequente. Quarto sic. Hęc conditionalis uera est, si Socrates currit Socrates mouetur, & tamen non est necessaria, cùm utraque pars sit contingens. ergo non omnis conditionalis uera est necessaria. Quinto sic. Ista est

A est falsa, si homo currit, homo est albus, & tamen potest esse uera, supposito q omnes currens sit album. igitur non omnis falsa est impossibilis.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q ista non est conditionalis per se primo, sed solum per reductionē istarum coniunctiuarum ad propositiones indicatiuas. Ratio est, quia conditionalis denotat ueritatem sui consequentis sequi ad ueritatem sui antecedentis, sed antecedens non potest esse uerum, uel falsum, nec consequens, nisi sit oratio indicatiua. Ad secundum dicitur, q licet in illa non ponatur formaliter hæc coniunctio si, ponitur tamen uirtualiter in hac coniunctione ergo, quæ denotat habitudinem unius propositionis ad aliam. sicut illa coniunctio si. & licet illa propositio ponat ueritatem sui antecedentis, hæc tamen non est inquantum conditionalis, sed uirtute modi positionis, & prolationis propositionis categoricæ. Ad tertium dicitur, quod licet in illa propositione antecedens non possit esse uerum, propter repugnantiam suorum termi- Solutio. Cōditionalis significatio dependet ex habitudine antecedentis & consequentis.

B norum, hoc tamē non repugnat propter habitudinem eius ad suum consequens, cum possit esse uerum sine consequente, quia si poneretur esse uerum per impossibile, non propter hoc sequeretur consequens, ideo illa non est conditionalis uera. Ad quartum dicitur, q licet utraq; pars illius cōditionalis sit contingens, tñ habitudo unius ad aliam est necessaria. & hoc sufficit ad ueritatem conditionalis, quæ solum denotat necessariam habitudinem unius categoricæ ad aliam. Ad quintum dicitur, quod si supponatur illa uniuersalis, omne currens est album, tunc inclusio sequitur de necessitate. sed hoc erit uirtute illarum duarum præmissarum, omne currens est album, & homo currit, & non uirtute illius solius propositionis homo currit. ideo illa conditionalis prima non propter hoc efficitur uera, sed semper est impossibilis.

C

De copulatiua, & quæ ad eius ueritatem, seu falsitatem requirantur.

Copulatiua est illa, in qua coniunguntur duæ propositiones categoricæ per hanc coniunctionem, & uel aliquā sibi similem, ut Socrates currit, & Plato disputat. Ad ueritatem copulatiuæ exigitur utramque partem esse uerum, ut homo est animal, & Deus est. Ad falsitatem eius sufficit alteram partem esse falsam, ut homo est animal, & equus est lapis.

Postq̃ auctor determinauit de propositione conditionali, hic consequenter secundum ordinem prius positum determinat de copulatiua, ipsam sic definiens.

D Copulatiua est illa in qua coniunguntur duæ propositiones categoricæ per hāc coniunctionē &, uel per aliquod sibi æquiualens. Et ponitur per hanc coniunctionem, & ad differentiam aliarum specierum hypotheticæ, in quibus categoricæ coniunguntur per alias coniunctiones, & dicitur talis propositio copulatiuam magis quam aliæ hypotheticæ, quia licet in aliis coniungantur categoricæ per aliquam coniunctionem, tamen in ista solum copulantur per coniunctionem copulatiuam. unde in conditionali coniunguntur per modum unius, sicut antecedens, & consequens, quæ includunt seinuicem, & in disiunctiua solum coniunguntur quantum ad uoces, & disiunguntur quantum ad significata. ideo in sola copulatiua categoricæ uniuntur simpliciter, & per modum diuersorum.

Primo sciendum, q ad ueritatem copulatiuæ requiritur, q utraq; pars sit uera. Cuius ratio, est quia copulatiua simul ponit ambas partes eius, simul asserendo eas secundum sua significata. ideo ad ueritatem eius requiritur q utraq; pars sit uera. ipsa enim est sicut totum integrale respectu partium eius, sed ad esse totius integralis sequitur esse cuiuslibet partis principalis eius, ideo ad ueritatem copulatiuæ requiritur ueritas utriusque partis, quamuis in temporali ultra hoc requiratur, q ambæ partes sint ueræ pro eodem tempore, & hoc est. quia species semper addit aliquid ultra suum genus. modo temporalis est una species copulatiuæ. etiam in locali requiritur utranq; partem est ueram pro eodem loco, ut hic, Socrates currit, ubi Plato disputat, hoc tamen non requiritur ad ipsam, inquantum copulatiua est, sed in quantum est talis copulatiua. E

Secundo sciendum, quòd copulatiua, inter omnis propositionis hypotheticæ species, habet minorem unitatem, quia ipsa ponit duas categoricas simul, quantum ad ueritatem earum sicut prius dictum est. Conditionalis autem solum ponit habitudinem unius ad aliam. & Disiunctiua solum ponit ueritatem unius categoricæ. ideo copulatiua habet minorem unitatem inter omnes, & est simpliciter propositio plures, & solum est una coniunctione, & secundum quid unde, quia copulatiua simul ponit ueritatem utriusq; partis eius, ideo arguendo a tota copulatiua ad ueritatem cuiuslibet partis eius seorsum, est bona consequentia. ut bene sequitur, homo est animal, & Deus est, ergo homo est animal. F

A tota copulatiua ad alteram partem est bona cōsequentia.

Tertio sciendum, quòd ad falsitatem copulatiuæ sufficit alteram partem esse falsam. Ratio est, quia ipsa simul ponit ambas partes eius, sicut uniuersalis omnes suas singulares. ergo propter falsitatem unius categoricæ, ipsa est tota falsa & copulatiua, cuius ambæ partes sunt falsæ, non est magis falsa intensiue, quam illa, quæ habet tantum unam falsam, licet sit magis falsa extensiue, quia falsitas eius ad plura se extendit. Ex istis sequitur, quòd arguendo ad falsitate unius categoricæ ad falsitatem totius copulatiuæ est bona consequentia. Sequitur etiã quòd ad possibilitatem copulatiuæ requiritur possibilitas utriusque partis eius, & non sufficit quòd ambæ partes sint secundum se possibiles, sed requiritur quòd sint inter se compossibiles. ideo ista non est possibilis. Socr. est, & Socr. non est, quia illæ duæ non sunt compossibiles inter se in ueritate, cum sint contradictoriæ. Sed ad necessitatem copulatiuæ requiritur necessitas utriusque partis eius ad impossibilitatem sufficit impossibilitas unius partis eius. Et ad contingentiam sufficit contingentia unius partis, nisi altera sit impossibilis. G

Quarto sciendum, q ad dandum contradictionem in copulatiuis hr talis regula, q copulatiua, & disiunctiua de partibus contradicentibus contradicunt, quia non possunt simul esse ueræ, nec simul falsæ, sed repugnant in ueritate, & falsitate simul. Et posset etiam aliter dari contradictio in omnibus hypotheticis. ferendo negationem ad principalem copulam hypotheticæ, uel præponendo negationem toti propositioni, quia non est uerius dare contradictionem, quam toti propositioni præponere negationem. & per hoc patet quid sit propositio copulatiua, & quid requiritur ad falsitatem, & ueritatem eius. H

Regula necessaria ad copulatiuarum cōtradictionem cognoscendam.

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Hæc est copulatiua, Socrates, & Plato currunt, & tamen ibi non sunt duæ categoricæ, igitur contra definitionem copulatiuæ. Secundo sic. Hæc est copulatiua, omnis homo currit, quia copulatiue continet istas, Socr. currit. Plato currit, & sic de aliis, & tamen ibi non est coniunctio copulatiua, igitur contra definitionem.

Tertio sic. Hæc est copulatiua uera, homo est animal, & equus est lapis, igitur ad ueritatem eius non requiritur ueritas utriusq; partis. Antecedens patet. quia

A quia omnis propositio, aliquid dicens, ita esse sicut est, e uerã, sed illa dicit aliquid esse sicut est igitur est uera, quia dicit hominem esse animal. Quarto sic. In copulatiua magis uniuntur duæ categoricæ, q̃ in disiunctiua, in qua uniuntur secundum uoces, tantum, igitur copulatiua est magis una, quàm disiunctiua. igitur non habet minorem unitatem omnibus aliis. Quinto sic. Totum ualet tantũ, quantum quælibet pars, igitur ad hoc, q tota copulatiua sit falsa, oportet quamlibet partem esse falsam, & non sufficit falsitas alterius partis.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q si in illa propositione, Socra. Plato currunt, illa coniunctio, &, copulet inter terminos. s. inter Socr. & Platonem ipsa est categorica de copulato subiecto, sed si copulet inter propositiones, ipsa est copulatiua, & tunc ibi sunt duæ categoricæ. s. Socr. currit, & Plato currit. Ad secundum dicitur, q licet ista, omnis hõ currit, materialiter continet plures categoricas, etiam copulatiuæ, tñ illæ non continentur per modum plurium, & formaliter, sed per modum unius tantum, ideo non est copulatiua. Ad tertium dicitur, q licet ista, omnis homo est animal, & equus est lapis dicat aliquid esse sicut est, quantum ad partem sui significati, non tamen quantum ad suum totum significatum quod ipsa affirmat, quod requiritur ad ueritatem propositionis copulatiuæ. Ad quartum dicitur, q licet in disiunctiua categoricæ minus uniatur quàm in copulatiua, quia tamen disiunctiua solum ponit ueritate unius categoricę, ideo habet simpliciter maiorem unitatem quàm copulatiua. Ad quintum dicitur, q si capiatur tota, distributiue, tunc ad hoc, quòd tota copulatiua, si falsa, requiritur falsitas utriusque partis eius, sed si capiatur tota copulatiua pro perfecta, sic tota dicitur falsa propter falsitatem unius partis.

Solutio.

B

De disiunctiua, deque eius ueritate ac falsitate.

C Disiunctiua est illa in qua cõiunguntur duæ propositiones categoricæ per hanc coniunctionem uel, aut aliam sibi æquiualentem, ut Socrates currit, uel Plato dispurat. Ad ueritatem disiunctiuæ sufficit alteram partem esse uerã, ut hõ est animal, uel equus est asinus, tamen permittitur, quòd utraq; pars eius sit uera, sed non ita proprie, ut homo est animal, uel equus, uel hinnibilis. Ad falsitatem eius oportet utranque partem eius esse falsam, ut homo est asinus, uel equus est lapis.

Postq̃ Auctor determinauit superius de propositione copulatiua, in qua duæ categoricæ coniunguntur secundum uoces, & significata simul hic consequenter determinat de disiunctiua, in qua categoricæ coniunguntur secundum uoces tantum, ipsam primo sic definiens. Disiunctiua est illa, in qua coniunguntur duæ ca-
D tegoricæ per hanc coniunctionem uel aut per aliam sibi æquiualentem.

Primo sciendum q hæc propositio dicitur disiunctiua, eo q in ipsa duæ categoricæ disiunguntur quantum ad significata, & quia hoc fit conuenienter per coniunctionem disiunctiuam, ideo in ipsa categoricæ uniuntur per aliquam coniunctionem disiunctiuam. Coniunctionis. n. disiunctiuæ duo sunt actus. Primus est coniungere uoces, in quo conuenit cum aliis coniunctionibus, ratione cuius coniunctio dicitur. Secundus actus est disiungere significata, ratione cuius dicitur disiunctiua. & in hoc differt sic ab aliis speciebus coniunctionis, & per hoc patet intentio definitionis præmissæ.

Secundo sciendũ, q ad ueritaté disiunctiuæ sufficit alterã eius partem esse ueram. Ratio est, quia disiunctiua ponit duas categoricas. s. unam sub disiunctione Ad ueritaté disiuncti

næ quid re quiratur. ad aliam. ideo de suo formali significato tm̄ ponit unam categoricam, nō tm̄ deter minate hanc uel illam, sed indeterminate. Ideo ad ueritatē eius sufficit alteram partem esse ueram, cùm ponat solum unam illarum partium, ipsa.n.est sicut to tū uniuersale. Sed ad eē totius ac necessitatem uniuersalis sufficit positio unius suarum partiū, sicut ad pōnem animalis sufficit positio hominis, ideo ad uerita tē disiunctiuæ sufficit ueritas unius partis. Ex quo patet ꝙ ad possibilitatē eius requiritur possibilitas alterius partis eius. & similiter ad necessitatē partis eius sufficit necessitas unius partis eius, quia eadem est ratio de possibilitate sicut de necessitate eius, & ueritate. E

Tertio sciendum, ꝙ ad falsitatem disiunctiuæ requiritur utranq; partem esse falsam quia, si tm̄ una sit falsa, & alia uera, cùm ad ueritatem eius sufficiat ueri tas unius partis, ipsa erit uera simpliciter, & non poterit dici falsa. Ideo ad hoc, ꝙ ipsa sit falsa, requiritur falsitas utriusq; partis eius, sicut ad destructione uni uersalis requiritur destructio omnium suarū partium subiectiuarum Ex quo se quitur, ꝙ ad impossibilitatē disiunctiuæ requiritur impossibilitas utriusq; partis eius quia si una esset possibilis, tota diceretur possibilis. Et ad contingentiā eius requiritur utranq; partē esse cōtingentē, uel ꝙ una sit impossibilis, & alia cōtin gens, quia, si una sit necessaria, & alia cōtingēs, tota diceretur necessaria. & hoc intelligendū est in affirmatiuis, quia opposito modo se habet in negatiuis. F

Duo modi arguēdi in disiūctiuis. Quarto sciendum, ꝙ dupliciter arguitur a disiunctiuis. Vno modo, a tota di siunctiua cum destructione unius partis ad pōnem alterius, ut hō est animal, uel equus est lapis, sed equus non est lapis igitur homo est animal. Secundo modo, arguendo a ueritate unius partis ad ueritatem totius, & est bona consequentia. unde bene sequitur, hæc est uera, hō currit, igitur hæc est uera, homo est asinus, uel hō currit. Et posset argui a falsitate totius disiunctiuæ ad falsitatem utriusq; partis, & ecōuerso. De mō aūt dandi cōtradictionē in disiunctiuis satis dictū est.

Argumē. Sed contra prædicta primo arguitur. Hæc est disiunctiua, omnis propositio ē uera, uel falsa, cùm ibi sic coniunctio disiunctiua, & tamen ibi non sunt duæ ca thegoricæ, igitur. G

Secundo sic. Coniungere, & disiungere, sunt actus oppositi, qui non possunt conuenire eidem, sed coniunctio disiunctiua habet disiungere propositiones, igi tur per eam non coniunguntur duæ categoricæ in disiunctiua. Tertio sic. Omne totum integrale simul ponit oēs suas partes, sed disiunctiua est totum integrale, cum integretur ex suis partibus, igitur simul ponit utranq;, & ad ueritatem eius non sufficit ueritas unius partis. Quartus sic. Disiunctiua non ponit ueritatem alicuius partis eius, quia non ponit ueritatem, nec primæ, nec secūdæ, igitur ad ueritatem eius non requiritur ueritas unius partis. Quinto sic. Hæc disiunctiua est falsa, omnes homines, sunt asini uel homines, & asini sunt asini, & tamen una pars eius est uera, scilicet hæc, asini sunt asini, igitur ad falsitatem disiunctiuæ non requiritur falsitas utriusque partis. H

Solūtio. Ad argumenta Ad primū dicitur, ꝙ, si hæc coniunctio uel, coniūgat inter ter minos, sic illa nō est disiunctiua, sed categorica de disiuncto prędicato, cuius prę dicatū est hoc totū, uerū uel falsum, & sic est uera. sed, si coniūgat inter proposi tiones, sic est una disiunctiua falsa, & sic in ea sunt duæ categoricæ. s. istę omnis propositio est uera, uel omnis propositio est falsa. Ad secundū dicitur, ꝙ coniun gere, & disiungere non possunt conuenire eidē, & respectu eiusdem, sed bene re spectu diuersorū, & sic simul conuenit coniunctioni disiunctiuę coniungere, & di siungere, qa coniungit uoces, & disiungit significata respectu alicuius tertij. Ad tertiū dr̄, ꝙ si consideretur disiunctiua scd̄m uocē, bene est totū integrale suarū categoricarū, sed non consideretur quantū ad sigñata eius, quia nō ponit forma

liter

A liter significatū utriusq; partis de suo significato formali, ponit tñ significatum unius tñ.

Ad quartum dicitur, quòd licet disiunctiua non ponat ueritatem alicuius partis eius determinate, tamé ponit ueritatem eius indeterminate sub disiunctione ad aliam. Ad quintum dr, q in illa propositione, prima categorica potest esse de disiuncto prædicato, & sic est una copulatiua uera, quia utraque pars est uera. prima enim pars est, omnes homines sunt asini, uel homines, Secunda est, asini sunt asini, alio modo, secunda categorica potest esse de copulato subiecto, & sic est disiunctiua falsa, quia utraq; pars est falsa, prima pars est omnes homines sunt asini, secunda est, homines & asini sunt asini. & sic eo modo, quo est disiunctiua habet utranq; partem falsam, & sic patet de hypotheticis.

De propositionum æquipollentijs duæ ponuntur.

B Sequitur, De æquipollentiis de quibus tales dantur regulæ. Quarū prima est talis, Si alicui signo uniuersalis, uel particulari præponatur negatio, æquipollet suo contradictorio. & iō æquipollēt istę duę, non omnis homo non currit, quidam homo non currit, & ita de aliis. Secunda regula talis est, si alicui signo uniuersali postponatur negatio, ęquipollet suo cōtrario, sicut istę, omnis homo nō est animal, nullus homo est animal, uel istæ, nullus homo non currit, omnis homo currit, & ita de aliis signis uniuersalibus affirmatiuis, uel negatiuis.

Postquàm Auctor determinauit de propositionibus tam categoricis, quàm hypotheticis, hic consequenter determinat de quadam passione propōnis. s. de æquipollentia, quæ per se primo conuenit propōnibus categoricis, & per categoricas hypotheticis. & licet ordine naturę æquipollentia debeat immediate poni post oppositiones, & ante conuersiones, sicut posuit Buridanus, eo q regulæ æquipollentiarum dantur per respectum ad oppositiones, tñ ordine doctrinæ conuenientius ponuntur post propositiones hypotheticas ad innuendum quòd æquipollentiæ, non solū conueniant propositionibus categoricis, sed etiam ex consequenti hypotheticis. s. ratione suarum partium. ut illæ æquipollent, si nullus homo mouetur, nullus homo currit, &, si non quidam homo mouetur, non quidam homo currit.

C

Primo sciendum, q æquipollentia dicitur æquiualentia duarum propositionum in qualitate, & quantitate, in ueritate, & falsitate, per aduentum negationis facta. Et dr̄ æquipollentia ab æqui, quod est æquale, & polleo es, quod est idem, quod ualeo es, ideo æquipollentia, & æquiualentia, idem dicunt realiter. Sed æquiualentia communiter accipitur pro æquiualentia rerum, terminorū, & propositionū. Aequipollentia uero, quamuis ita generaliter, & ita cōiter possit accipi, tñ magis proprie sumitur pro æquiualentia propositionū, q̄ pro alijs. ideo æquiualētia se habet ut genus ad æquipollentiam, iō bene ponitur in sua definitione loco generis & residuum, quod sequitur loco differentiæ ad explicandum specialiter naturam æquipollentiæ propositionum. — *Quid & unde dicatur æquipollētia.*

D

Secundo sciendum, q triplex est negatio. s. negans, infinitās, & priuans. Negatio negans est, quæ negat totum, quod reperit post se, & eius oppositū ponit, cuius proprius actus est negare in cōpōnem propositionis intrinsecam. Sed negatio infinitans est, quæ negat compōnem intrinsecam termini finiti, faciēs ipsum infinitū, sicut est negatio nominis infiniti, uel uerbi infiniti, quæ solum infinitat, & negat qualitatem, uel actum determinatum, relinquens substantiam infinitam, — *Triplex negatio. s. negans, infinitans, & priuans.*

nitam, uel actum indeterminatum, ut non homo, & non currit. Sed negatio priuans est, quæ negat habitum subiecti, & relinquit subiectum cum aptitudine ad habitum sicut est cæcitas, & de negatione negante solum intelligitur in definitione æquipollentiæ, & in regulis sequentibus, non autem de aliis negationibus. E

Tertio sciendum, quod æquipollentiæ propositionum quatuor regulis notificãtur in textu. Quarum prima est, si alicui signo uniuersali, uel particulari præponatur negatio æquipollet suo contradictorio. cuius ratio est, quia contradictoriæ repugnant in qualitate & quantitate simul, sed negatio præposita signo mutat quantitatem signi, & qualitatem copulæ in suam oppositam, eo quod ipsa totum negat. quod post se reperit. ideo facit propositiones prius repugnantes in qualitate, & quantitate simul esse eiusdem qualitatis, & quantitatis. & sic facit cõtradictorias æquipollere per aduentum eius.

Quarto sciendum, quod secunda regula est, quod si alicui signo uniuersali postponatur negatio æquipollet suo contrario. cuius ratio est, quia contrariæ repugnant in qualitate solum, & in quantitate non, sed negatio, postposita signo, & addita copulæ, mutat qualitatem copulæ, & non quantitatem, quia nõ agit in præcedẽs. ideo ipsa facit prius contrarias esse eiusdem qualitatis, & æquipollere inter se. Et harum regularum exempla, satis patent in textu. F

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Signo nõ est addenda negatio, ut dicitur Primo Perihermenias, neque infinitans, neque negans, eo quod actus negationis negantis est negare compositionem subiecti cum prædicato. igitur signo non debet preponi negatio aliqua, ut dicit prima regula. Secundo sic. Nulla negatio dat proposition. aliquam quantitatem, sed solum negat, & destruit id, quod reperit. igitur negatio addita signo particulari non dat sibi quantitatem uniuersalem. igitur non facit ipsam æquipollere suo contradictorio. Tertio sic. Contradictoriæ nunquam sunt æquipollentes, cum simul repugnent in qualitate, & quantitate. ergo negatio præposita signo non facit contradictorias ipsas æquipollere. G

Quarto sic. Negatio postposita signo est eiusdem uirtutis sicut præposita, cum sit eiusdem naturæ & rationis. igitur, sicut negatio præposita signo facit æquipollere contradictoria, ita negatio postposita, & sic non facit æquipollere contraria. igitur contra secundam regulam. Quinto sic. In istis, omne non currens mouetur, est negatio postposita signo, & tamen non facit contrarias æquipollere, quia illæ non æquipollent in ueritate. ergo secunda regula falsa.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod signo non est addenda negatio infinitans, quia non est infinitabile, tamen sibi põt addi negatio negans, & licet actus primus negationis negantis sit negare compositionem orationis, tamen secundario potest negare quantitatem signi, & alia, quæ reperit post seipsam. Ad secundum uero dicitur. quod licet negatio negans, per se solum neget id, quod post se reperit, tamen ex consequenti potest ponere oppositum illius quod ipsa negat, licet sit per accidens, & non per se. ideo, quando negat particularem quantitatem, ex consequenti ponit uniuersalem, & econtra. & negando negationem, ex consequenti ponit affirmationem. Ad tertium dicitur. quod si capiantur contradictoriæ formaliter, ut cõtradictoriæ sunt, nunquam sunt æquipollentes, sed repugnãtes. sed si capiantur materialiter, secundum illud quod sunt, bene sunt æquipollentes per aduentum negationis, sic quòd illę duæ quæ prius erant contradictoriæ, per aduentum negationis fiunt æquipollentes, & sic intelligitur ista regula, & omnes aliæ regulæ sequentes. Ad quartum dicitur, quòd licet negatio postposita signo secundum se sit æqualis uirtutis sicut præposita, tamen non est eodem modo applicata ad subiectum, quod debet negare, eo quòd non reperit post se quantitatem propositionis sicut alia. ideo non mutat quantitatẽ, nec faciat æquipollere H

A pollere contradictoria. Ad quintum dicitur, quòd licet in illis negatio postposita signo, tamē nō seruetur supra causam principalem propositionis, sed supra illud participium currens. ideo non facit contrarias æquipollere, sed solum mutat subiectum propositionis. Vnde regula intelligitur sic, quòd sit negatio postposita signo, & toti subiecto, cadens supra copulam propositionis, quod tamen non fit in istis.

Declaratio regulæ pulcherrima.

Tertia æquipollentiarum regula ponitur,

Tertia regula talis est, quòd si alicui signo uniuersali, uel particulari præponatur, & postponatur negatio, æquipollet suo subalterno. sicut istæ duæ, nō omnis homo non currit, quidam homo currit, uel istæ non nullus homo non currit, quidam homo non currit, & sic de aliis,

B simul, de quolibet alio signo. Ex istis regulis sumitur alia regula talis, Si duo signa uniuersalia negatiua ponantur in eadem orōne, ita quòd unum in subiecto, & reliquum fuerit in prædicato, primum æquipollet suo contrario per secundam regulam, reliquum uero contradictorio per primam regulam, ut illa, nihil est nihil, æquipollet hic, quodlibet uel aliquid. quia per secundam regulam, non nihil & quodlibet æquipollent, sunt omnis non & nullus, & per primam regulam, non nihil, & aliquid æquipollent. Vnde hæc, nihil est nihil, æquipollent huic, quodlibet est aliquid, quia non nihil, & aliquid æquipollent, sicut non nullus. & quidam. unde uersus.

C Non omnis, quidam non, omnis non, quasi nullus.
Non nullus, quidam, sed nullus non, ualet omnis.
Non aliquis, nullus: non quidam non, ualet omnis.
Non alter neuter, neuter non, præstet uterque.

Item.

Præ, contradic, post contra, præ postque subalter.

Postq̄ Auctor determinauit, & posuit duas regulas. s. primam ad habendum æquipollentiam contradictoriarum, & secundam ad habendum æquipollentiam contrariarum hic consequenter ponit tertiā, ad habendū æquipollentiam subalternarū, quæ talis est. Si alicui signo uniuersali, uel particulari p̄ponatur, & postponatur negatio, æquipollet suo subalterno, quia subalternæ repugnant in quātitate solum, & non in qualitate, sed negatio præposita signo mutat quantitatem

D propositionis, & postpositiua impedit ne mutet qualitas, quia una negatio destruit actum alterius, & ideo prima negatio uariat quantitatem propositionis, & non qualitatem, & per consequens facit æquipollere subalternas.

Primo sciendum quod ut in ista regula habetur, duæ negatione æquiualent uni affirmationi. cuius ratio etiam, quia prima negatio, quæ post seipsam reperit aliam negationem, negat & destruit ipsam, sed destructa negatione ponitur affirmatio, quia de quolibet est affirmatio uel negatio uera & de nullo ambæ simul. & ideo duæ negationes cadentes supra seinuicem æquiualent uni affirmationi.

Secundo sciendum, quòd duæ affirmationes non æquiualēt uni negationi, sed duæ negationes uni affirmationi. cuius ratio est, quia una affirmatio nō destruit aliam,

aliam, sed magis affirmat eam. affirmatio enim non est instrumentum intellectus ad destruendum illud, quod prius dictum est, uel quod reperit potest se, sicut est negatio. ideo non destruit affirmationem sequentem, quare non ponit negationem per destructionem affirmationis, sicut fit in negationibus. & licet affirmatio ex consequenti destruat negationem ratione oppositionis, tamen non primo, & per se destruit sicut negatio, sed solum ex consequenti, per hoc ꝙ primo ponit suum significatum proprium cum quo non potest stare negatio eius. E

Tertio sciendum, ꝙ licet in textu ponatur tres regulæ speciales de æquipollentia contradictoriarum, contrariarum, & subalternarum, tamen nulla ponitur de subcontrariis. Cuius ratio est. quia, si daretur æquipollentiam in subcontrariis, uel negatio præponeretur, & postponeretur signo particulari, uel præponeretur tantum, & sic utroque modo mutaretur quantitas propositionis. ideo subcontrariæ non essent eiusdem quantitatis, uel postponeretur tantum, & hoc dupliciter. quia uel esset in affirmatiua, uel in negatiua. si secundum sic esset negatio ponendo duas negationes ut hic, quidam homo non currit. Si primum, sic esset penitus eadem propositio cum alia, & sic non esset æquiualentia duarum propositionum, ideo in istis non potest dari æquipollentia. F

Quarto sciendum, ꝙ ex præcedentibus regulis Petrus Hispa. infert quartam regulam quodammodo continentem primam, & secundam, quæ talis est. Si in eadem locutione ponatur duo signa uniuersalia negatiua, unum in subiecto, & reliquum in prædicato, primum æquipollet suo contrario, & reliquum suo contradictorio. Cuius ratio est, quia primo signo postponitur negatio secundi, & sic æquipollet suo contrario per secundam regulam. & secundo signo præponitur negatio primi, & sic æquipollet suo contradictorio per primam regulam, ut illæ æquipollent, nihil est nihil, & quodlibet est aliquid. unde ad retinendum prædictas regulas cum exemplis earum ponuntur metra in textu quæ satis faciliter possunt intelligi per ea, quæ dicta sunt.

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Duæ subalternæ minus repugnant, quã duæ contradictoriæ, ideo minus requiritur ad faciendum eas æquipollere, sed ad æquipollentiam contradictoriarum sufficit una negatio, ergo, cum duæ negationes magis faciant q̃ una, sequitur ꝙ ad æquipollentiam subalternarum non requiruntur duæ negationes, igitur contra tertiam regulam in ordine, & primã huius lectionis. Secundo sic. Vna negatio non potest destruere aliam, igitur per hoc, ꝙ negatio præposita, & postposita se destruant, non fit æquipollentia subalternarum. Antecedens patet, quia omne, quod corrumpitur a suo contrario corrumpitur, sed duæ negationes non opponuntur, immo sunt eiusdem rationis. igitur una non destruit aliam. Tertio sic. Duæ negationes non ponunt affirmationem, quia unum contradictoriũ nunquã ponit reliquum. sed negatio contradicit affirmationi, ergo negatio præposita, & postposita signo, non facit æquipollere subalternans. Quarto sic. Signum uniuersale est dispositio subiecti, inquantum subiectum est, ergo nunq̃ debet poni in prædicato. igitur in quarta regula supponitur falsum, ꝙ signũ uniuersale ponaĩ a parte prędicati. Quinto sic Istæ nõ ęquipollẽt, nihil est nihil, & qđlibet est aliquid. qa prima est negatiua, cũ ibi ponatur tm̃ una negatio ante copulam, & alia est affirmatiua, ig. ĩ cõtra quartam regulã. G H

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ minus requiritur ad æquipollentiã subalternarum, q̃ contradictoriarum. quia ibi solum requiritur mutatio quãtitatis, & in contradictoriis requiritur mutatio quantitatis, & qualitatis simul. & , licet duæ negationes sint aliquid plus quam una secundum uocem, tamen secundum actum negandi minus faciunt, quia solum mutant quantitatem, & una sola præposita signo mutat quantitatem, & qualitatem simul. Ad secundum dicitur,

A tur, quòd, si duæ negationes consyderentur secundum suam rationem, sic non opponuntur. sed si una consideretur inquantum est instrumentum intellectus ad negandum aliquid, & alia, ut est obiectum, quod negatur, supra quod cadit actus negandi, illo modo bene opponunt secundum rationem agentis, & patientis, & sic una destruit aliam quantum ad suos actus, & non secundum substantiam eius. Ad tertium dicitur, quòd licet negatio per se primo non ponat affirmationem, tamen bene ex consequenti, & per accidens, negando negationem, qua negata ponitur affirmatio.

Ad quartum dicitur, q signum uniuersale, ut includit in se terminum suæ distributionis, siue significatum termini, qui per ipsum distribuitur bene ponitur in prædicato propositionis, & adhuc inquantum distributum est potest poni a parte subiecti, seu a parte prędicati, licet magis proprie ponat a parte subiecti.

Ad quintum dicitur, quòd licet in ista, nihil est nihil, secunda negatio non ponatur ante copulam, secundum uocem, tamen ponitur secundum intellectum & B sensum constructionis, quia debet resolui secundum nihil, per non & aliquid, & est sensus, nihil est nihil, idest, nihil non est aliquid, ideo illa simpliciter est affirmatiua, & æquipollet alteri affirmatiuę, & sic patet de æquipollentiis.

De Modalium propositionum natura, deque earum formatione, & usu.

Modus est adiacens rei determinatio, & habet fieri per adiectiuum. Sed adiectiuum est duplex. Est enim quoddam adiectiuum nominis, ut albus, niger, & similia: & quoddam est adiectiuum uerbi, ut aduerbium, quia secundum Priscianum, aduerbium est uerbi adiectiuū. & ideo dupelex est modus. Vnus est nominalis, qui fit per adiecti C uum nominis; ut hic, homo albus currit, alius uero aduerbialis, qui fit per adiectiuum uerbi, ut homo currit uelociter.

De mō, & eius diuisione, deq; aduerbiorum multiplicitate.

Item aduerbiorum, quædam determinant uerbum, gratia compositionis, ut ista sex necessario, contingenter, possibiliter, impossibiliter, uere, & false; alia determinant uerbum gratia rei uerbi, ut fortiter agit, uelociter currit, alia determinant uerbum, gratia temporis, ut hodie crassa, alia aduerbia temporalia, alia determinant uerbum ratione modi, ut aduerbia optandi, & hortandi, & sic de aliis. Et secundum hoc sumitur multipliciter modus per aduerbia.

D Postq̃ Auctor determinauit superius de propositione de inesse, in qua denotatur simplex inhærentia prędicati ad subiectum, & est compositio simplex hic consequenter uult determinare de propositione modali, in qua est compositio modificata, & composita secundum rationem ex compositione dicti, & modificatione, ratione cuius modalis sequitur illam de inesse, sicut compositum suum simplex. &, quia propositio modalis dicitur a modo, per quem formaliter modificatur, ideo, antequam Auctor notificet propositionem modalem, prius determinat de modo in communi definitiue, & diuisiue, ut eliciat modum facientem propositionem modalem.

Primo sciendum, q modus est adiacens rei determinatio. Et huius ratio est, quia idē est modus realiter secundū Logicum & adiectiuū secundū Grāmaticū, sed

sed omne adiectiuum est determinatio adiacens rei.s.suo substantiuo, omne.n. E adiectiuum est determinatio sui substãtiui, & sibi adiacet. ideo modus bene dicitur determinatio adiacens rei. & ponitur ibi determinatio loco generis, quia determinatio est quoddam superius ad determinationem, quę fit per adiectiuũ, & ad determinationem, quę fit per substantiuum, uel per inferius additum suo superiori, ut animal homo. Deinde dicitur adiacens rei ad differentiam determinationis factæ per substantiuum. Ex ista definitione patet quòd omne adiectiuũ siue sit determinatio uerbi, siue rei subiectæ, uel prędicatæ, uel subiecti inquantum subiectum, uel prædicati inquantum prædicatum est, ut signa uniuersalia, uel particularia, & aliæ dispositiones respectiuæ, possunt dici modi, accipiendo modum communiter sicut accipitur hic.

Adiectiua modi dici possunt.

Secundo sciendum, quòd modus in communi sic diuidit, quia quidam est modus nominalis, alius aduerbialis. Cuius ratio est quia omnis modus habet fieri per adiectiuum cum sit adiacens rei, uel ergo sit per adiectiuum nominis, & sic est F modus nominalis, uel per adiectiuum uerbi, quòd est aduerbium, & sic est aduerbialis, qui modus est determinatio determinans ipsum uerbum, & sibi adiacens, unde talis modus potest dici uerbalis ratione obiecti sui, quod determinat, quia est determinatio uerbi, & potest dici aduerbialis ratione sui subiecti, eo quòd est aduerbium.

Adiectiua, determinat nõia aduerbia uero uerba.

Tertio sciendum est, quòd nomen significat per modum permanentis, siue per modum quietis, uerbum uero per modum fluxus, & fieri, & quia adiectiuum nõis significat per modum permanentis, ideo solum habet determinare nomẽ, uel aliquid captum per modum nominis secundum suos modos significandi, sed aduerbium significat per modum fluxus, & fieri in alio, ratione cuius est conueniens determinatio uerbi, & adiectiuum eius, omnia isti modi sic differunt inter se. quia modus nõialis est adiectiuum nominis, & etiam determinatio nominis substantiui, sed modus aduerbialis habet fieri per aduerbia, & est determinati uerbi. G

In uerbo quatuor sunt cõpõnes, tẽpus, modus, pe- nes quæ cũcta sumuntur aduerbia.

Quarto sciendum, quòd modus aduerbialis subdiuiditur per quatuor modos secundum diuisionem aduerbiorum, quia quædam modificant uerbum gratia compõnis, ut pssibiliter, impossibiliter, & sic de aliis, alia uero gratia rei uerbi, ut uelociter, cõmuniter, fortiter, alia uero gratia temporis, ut aduerbia temporalia, alia gratia modi, ut aduerbia optandi, & hortandi. cuius ratio etiam, quia uerbum spãliter adiectiuum includit in se quatuor ista.s. compositionem, quæ est actus generalis, & rem uerbi, quæ dicitur actus ipsius uerbi, ut in hoc uerbo currit importatur compositio, quæ est actus generalis eius, & cursus in ipso dicitur rei uerbi, & est actus specialis, per ipsum importatus tertium est tempus, quartum est modus, sed duo prima sunt essentialia uerbo, duo uero ultima sunt modi significandi accidentales eius. Et secundum ista quatuor sunt diuersa aduerbia uerbum diuersimode determinantia. Ex prædictis patent definitio & diuisio modi, & subdiuisione eius. patet etiam quòd omnis modus cadens in propositione H est determinatio subiecti, uel prædicati, uel compositionis ipsorum, quia semper est determinatio alicuius nominis, uel alicuius uerbi.

Sed contra prædicta arguitur primo. Omnis determinatio est actio, quia determinare est agere, sed modus non est actio, igitur non est determinatio. Secundo sic. Impossibile, est modus, & tamen non est determinatio rei adiacens, quia non significat aliquam formam alteri adiacentem, igitur male ponitur definitio modi. Tertio sic. Omne nomẽ significat per modũ per se stantis, cum oẽ nomẽ significet per modum substantiæ, igitur nullum est adiectiuum nominis, nec modus nominalis. Quarto sic. Vnus. determinabilis est tantum unica determinatio, sed uerbum est unum determinabile, ergo male ponuntur plura aduerbia. quæ

possunt

A possunt determinare idem uerbum. Quinto sic. Quædam aduerbia determinant uerbum gratia loci, ut aduerbia localia, & quædam gratia numeri, ut aduerbia numeralia, igitur insufficienter enumerātur aduerbia determinantia uerba.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̧ determinare effectiue, & per modum agentis est agere, sed non determinare formaliter. ideo, licet determinatio actiua sit actio, non tamen determinatio formalis de qua intelligitur in definitione modi. Ad secundum dicitur, q̧ licet impossibile, non significet formam realem, adiacentem compositioni, quia significat impossibilitatem, quæ est priuatio potentiæ. tamen significat formam, & determinationem secundum modum intelligendi. quia impossibilitas bene apprehenditur per modum formæ, & determinationis compositionis, & sic significatur per hunc modum impossibile. Ad tertium dicitur, q̧ duplex est modus substantiæ, scilicet modus permanentis, & per se stātis, & omne nomen significat per modum substantiæ quantum ad modum permanentis, sed sola substantiua significant per modum per se stantis, adiectiua uero per modum alteri adiacentis. Ad quartum dicitur, quòd unius determinabilis secundum idem esse, uel eadem rationem est unica determinatio, sed tamen unius determinabilis materialiter secundum diuersas rationes, possunt esse plures determinationes, & sic est de uerbo, quòd diuersis rationibus determinatur per aduerbia. Ad quintum dicitur, quòd aduerbia loci, & numeri, & alia multa determinant uerbum gratia rei uerbi, & continentur in illa diuisione. unde aduerbium numeri non determinat uerbum ratione numeri, qui est modus significandi uerbi, sed ratione numeri rei significate per uerbum. ut cum dicitur Socrates omnis currit, ibi determinatur currit, ratione qualitatis cursus significati per ipsum uerbum, non autem ratione numeri singularis, aut pluralis absolute. Solutio.

C *Modi sex tantum, uerbi compositionem determinantes, modales propositiones format.*

Sed omissis omnibus aliis, nunc est dicendum solum de illis modis, qui compositionem determinant, & sunt hi sex, necessario, contingenter, & cætera. Cum enim dicitur, homo currit necessario, hic significatur, quòd compositio cursus cum homine sit necessaria. cum autem dicitur, homo currit bene, uel uelociter, significatur, quòd cursus hominis sit bonus, uel uelox, & ita in ista determinatur res uerbi, in prima uera cōpositio. & sic intelligendum est de aliis prædictis aduerbiis. Vnde solus ille modus, qui determinat compositionem, facit propositionem modalem & solum de tali hic intendimus. Et sciendum, D quòd isti sex modi, quandoque sumuntur aduerbialiter, ut possibiliter, impossibiliter, necessario, contingenter, uere, & false, quandoque nominaliter, ut possibile, impossibile, necessarium, contingens, uerum, & falsum.

Postq̄ Auctor determinauit de modo in cōi, tam definitiue, q̄ diuisiue, hic cū sequenter ostendit de quo mō est intentio specialiter hic, ad propositum, dicens quòd hic solum in spāli dicendum est de mō, qui determinat uerbum gratia cōpositionis, & cōpōne propōnis. Cuius ratio est, quia hic solum principaliter consideratur modus faciēs propositionem modalem, sed solus modus determinans compositionem propositionis, facit propositionem modalem, eo quòd compositio

tio est forma totius propositionis, ideo modus ipsam modificans reddit propositioné modalem. Sed modi determinantes subiectum. uel prædicatũ quia solum modificant partes materiales propositionis, non faciunt propositioné modalem, quare de illis non est amplius determinandum. E

Primo sciendum, quòd compositio propositionis potest dupliciter determinari. Vno modo generali determinatione, quando sibi additur aliquis modus entis, sine ampliatione ipsius compositionis, & hoc modo determinatur istis modis uere. uel false. Sed quia generalis determinatio non est determinatio simpliciter, sed secundũ quid tãtum, ideo compositio hoc modo non simpliciter modificatur, nec fit simpliciter modalis propõ. Alio mõ determinatur speciali determinatione, quando.s. modus dicit specialem modum entis, & ampliat compositionem ultra tempus præsens, & sic determinatur istis modis possibile, impossibile, contingens, & necessarium, & hoc modo simpliciter fit propositio modalis.

Modus duplex.

Secundo sciendum, quod ad modũ facientem propõnem modalem requiruntur tres conditiones. Prima quòd talis modus determinet compositionem propõnis defectu cuius adiectiua, quæ determinant subiectum, uel prædicatum, materiale propõnis, uel uerbum gratia rei uerbi, modi uel temporis non reddunt propositionem modalem Secunda conditio est, quòd talis modus dicat aliquam differentiam, uel modum entis circa talem compositionem, defectu cuius negatio, & isti modi, opinabile, & inopinabile, uel credibile, non faciunt propositionem modalem. Tertia est, quòd talis modus ampliet compõnem ultra tempus suæ præiacentis, defectu cuius uere, & false non faciunt propositionem modalem simpliciter dictam, sed generaliter tantum. F

Tertio sciendum, quòd tantum quatuor sunt modi facientes simpliciter propositionem modalem.s. possibile, impossibile, contingens, & necessarium, probatur per sufficientiam, quia omnis modus, faciens propositionem modalem, determinat compõnem propositionis. uel ergo circa ipsam dicit non esse, & sic est impossibile, uel dicit esse, & hoc dupliciter. uel dicit simpliciter esse, & in actu, & sic est necessarium, uel esse permixtum potẽtiæ, & hoc est dupliciter. uel dicit ipsum per respectum ad suum actum, & sic est possibile, uel per respectum ad suam causam contingentem, & sic est contingens. unde quod isti modi determinent cõpositionem patet, quia cum dicitur Socr. necessario currit, designantur quòd cõpositio cursus cum Socr. sit necessaria, & non necessitas Socratis secundũ se, nec cursus, sed necessitas compositionis unius cum altero. sed si dicatur, Socra. currit fortiter, designatur quòd ille cursus est uelox. G

Modus capitur tam nominaliter quam aduerbialiter.

Quarto sciendum, quòd prædicti modi possunt sumi dupliciter. Vno modo nominaliter, alio modo aduerbialiter. Et ratio est. quia modus in cõi, & adiectiuũ idem sunt. sed omne adiectiuum potest sumi nominaliter, cum significet per modum permanẽtis, & aduerbialiter cum significat per modum fluxus, & fieri. ideo illi modi possunt duobus illis modis accipi, & utroque modo faciunt propositionem modalem simpliciter. quia simpliciter determinant compositionem propositionis, different tñ quia, qñ sumuntur nominabiliter, determinant compositionem acceptam per modum nominis, ut hic, Socra. currere est possibile, compositio istius dicti Socratem currere, sumitur nominaliter, sed quando sumuntur aduerbialiter determinant compositionem uerbaliter designatam, ut hic, Socr. currit possibiliter. Ex dictus patet qui, & quot sunt modi facientes propositioné modalem, & quot modis accipiantur. H

Argumẽ.

Sed contra prædicta primo arguitur sic. Omne determinabile est in potentia, sed compõ propositionis, cum sit forma totius, est in actu tantũ, & per consequens non est determinabilis, igitur nullus modus determinat illam compositionem.

Secundo

A Secũdo arguitur sic. Modus determinans partem totius ex consequenti denominat totum ut signum distribuens primo subiectum propositionis ex consequenti denominat totam propositionem uniuersalem ergo modi determinantes subiectum uel prędicatum debent denominare totam propositionem,& non solum modus determinans totam compositionem. Tertio sic. Determinationes entis incomplexi non determinant compositionem orationis,sed necessarium,& contingens sunt determinationes entis incomplexi,quia ens dicitur necessarium,uel contingens,ergo isti modi non determinant compositionem.

Quarto arguitur sic. Per se,& per accidens faciunt proppsitionem modalem, ut dicendo Socra. accidentaliter currit,igitur non sunt tantum quatuor modi facientes propositionem modalem. Quinto sic. Nihil,quod significatur nominaliter determinat compositionem uerbi,sed solum illud,quod designatur aduerbialiter, sed modi facientes propositionem modalem determinant uerbum gratia

B compositionis,igitur non possunt nominaliter designari.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet compositio orationis non sit in potentia respectu esse totius propositionis, sed in actu tantum tñ est in potentia respectu determinationum accidentalium eius,ideo bene pôt modificari. Idem.n respectu diuersorum bene est in potentia.& in actu simul. Ad secundum dicitur, quod in accidentibus, quæ non conueniunt toti nisi gratia partis accidens partis bene denominat totum,sed in illis, quæ possunt conuenire toti, & partibus,accidens partis non sufficit denominare totum,& sic est de modificatione quia tota propositio potest per se primo modificari, quando modificatur sua forma totius,& possunt modificari suæ partes,sed illa modificatione non denominatur propositio modalis. Ad tertium,dicitur,quòd si contingens,& necessarium accipiantur ut sunt differentiæ entis incomplexi, sic sunt determinationes eius,sed si accipiantur ut sunt differentiæ entis complexi, quod est inhærentia Solutio.

C prædicati ad subiectum,sic sunt determinationes compositionis,& sic sumuntur in propositio. Ad quartum dicitur,quòd per se,& per accidens non sunt modi distincti ab istis,quia per se sub necessario continentur reductiue,& per accidens sub contingenti. Ad quintum dicitur,quod licet illud,quòd sumitur nominaliter non possit determinare compositionem uerbaliter acceptam, sed solum aduerbium,tamen potest bene determinare compositionem nominaliter captam quo modo determinant isti modi nominaliter capti.

Per se, æqualet necessario, sicut p accidens contingés.

Quid Modalis propositio sit.

Propositio modalis estquæ modificatur aliquo istorum sex modorum scilicet possibile,contingens,impossibile, necessario,uere,& false,ut Socratem currere est possibile Socratem currere est contingens,

D & sic de aliis.

Et sciendum quòd in modalibus uerbum debet subiici, modus autem prædicari. omnes autem aliæ propositiones, quæ non determinantur per illos sex modos, dicuntur de inesse, id est simplici inhærentia prædicati ad subiectum,& per hoc patet diuisio propositionis,quæ solet fieri. Propositionum. alia modalis,alia de in esse. Illæ autem propositiones,quæ modificantur his modis,scilicet uere,uel false,ad præsens relinquantur, quia eodem modo sumitur oppositio, & æquipolentia in eis sicut in illis de in esse. In his autem modis, qui sunt

possibile

possibile, impossibile, contingens, & necesse, non sic sumitur opposi- E
tio, & æquipollentia, ut postea patebit.

Postquam Auctor determinauit de modo, qui est principium formale propositionis modalis, hic consequenter determinat de propositione modali. & quia substantia rei procedit passiones eius, ideo prius determinat de propositione modali secundum se, quàm de equipollentiis, & oppositionibus eius, ipsam primo sic definiens. Propositio modalis est illa, quæ modificatur aliquo istorum sex modorum. s. possibile, impossibile, contingens, necessarium, uerum, & falsum.

Primo sciendum, quòd propositio modalis dupliciter accipitur. Vno modo communiter pro omni propositione, in qua modificatur compositio, siue hoc sit determinatione generali, siue speciali. & sic uerum, & falsum faciunt propositionem modalem, & hoc modo definitur hic in generali. Alio modo capitur specialiter solum pro illa propositione, cuius compositio speciali determinatione modificatur ampliando ipsam ultra tempus suæ præiacentis. & sic solum fit propositio modalis per illos quatuor modos, possibile, impossibile, contingens, & necessarium, & solum illæ, quæ sunt modificatæ his modis, sunt simpliciter modales, & de illis in sequentibus solum determinabitur, eo quòd nō habent easdem equipollentias, & oppositiones, sicut illæ de in esse. Illæ uero, quæ modificantur per uerum, & falsum, habent easdem equipollentias, & oppositiones, sicut illę de in esse, quia non habent ampliationem ultra tempus præsens, ideo de illis non determinabitur amplius. F

Quæ modales compositæ, & quę diuisę

Secundo sciendum, quòd duplex est propositio modalis. s. composita, & diuisa. Composita est illa, in qua prædicatum dicti componitur cum materia, & forma ipsius subiecti, & debet proferri dictum prolatione continua, ad designandum illam compositionem non pausando inter partes dicti, sed inter dicti, & modum. Diuisa est illa, in qua prædicatum dicti solum componitur cum materia subiecti, & diuiditur a forma eius. & debet proferri prolatione discontinua, ad designandum illam diuisionem inter partes dicti pausando, & non inter dictum, & modum, ut hæc, album esse nigrum est possibile. si nigrum componatur cum albo, pro subiecto albedinis, & pro ipsa albedine, tunc est composita, & falsa, sed, si componatur cum albo pro subiecto albedinis, & diuidatur ab albedine discontinuando partes dicti, sic est diuisa, & uera. Ex quibus patet quòd tam in modalibus diuisis, quàm compositis, modus determinat totam compositionem dicti, licet differenter. ideo utraque est simpliciter modalis, & de utraque intelligitur definitio prius posita, nec differunt specie essentiali composita, & diuisa de eodem modo, sed specie accidentali solum. G

Tertio sciendum, quòd in propositionibus modalibus dictum subiicitur, & modus semper prædicatur. Cuius ratio est, quia sicut se habent esse, & non esse in illis de inesse, ita modus in modalibus, sed in illis inesse, esse, uel non esse est prædicatum formale, ergo similiter modus in modalibus est prædicatum formale, & non materiale, quia est illud, quo prædicatum materiale denominatur in esse subiecto. Item illud, quod est determinatio, & se habet per modum formæ respectu compositionis dicti, nunquàm subiicitur in propositione modali, sed semper prædicatur, eo quòd determinatio non habet subiici suo determinabili, sed modus se habet ut forma respectu compositionis dicti, quia est determinatio eius, licet non sit determinatio compositionis, quæ est inter dictum, & modum. igitur in modalibus nunquàm modus subiicitur, sed semper prædicatur. H

Quarto sciendum, quòd in modalibus dictum est illa oratio, cuius compositio modificatur, siue sit composita ex accusatiuo casu, & uerbo infinitiuo, cui

additur

A additur modus nominaliter captus, siue sit oratio perfecta, cui additur modus aduerbialiter captus. & talis oratio, ante aduentu modi, dicitur præiacens propositioni modali. & tale dictum, est materia propositionis, & modus determinans compositionem eius se habet ut forma partis, & esse modificatum compositionis resultans ex unioni modi & compõnis dicti, quæ faciunt unum sicut determinatio, & determinabile est forma totius propositionis modalis. & per hoc patet quid sit propositio modalis, & quot modis dicitur, & quid sit subiectum, & prædicatum eius.

Sed cõtra prædicta primo arguitur. In ista, Socrates currere est possibile. hic dictum, Soc. currere, est illud quod modificatur per illum modũ possibile. & tamẽ non est propositio modalis, sed tantũ eius subiectum, ergo propositio modalis, non est, quæ modificatur aliquo istorum sex modorum. Secundo sic. Hæc est modalis, hominem esse asinum est impossibile, & tñ nõ modificatur igitur. Minor B patet, quia in illa ille modus impossibile, destruit totã cõpositionem dicti, igitur non determinat, uel modificat ipsam. Tertio sic. Aduerbium in oratione nunquam prædicatur, sed modus in modalibus quandoque ponitur aduerbialiter, ergo modus in ipsis non semper prædicatur. Quarto sic. Modalis aliquando conuertitur, igitur in ea fit de prædicato subiectum, & econtra ergo, cum modus quandoque prædicetur per conuersionem mutatur in subiectum, & sic non semper prædicatur. Argumen.

Quinto sic. Vniens semper est formalius unito, sed modus unitur cum dicto mediante copula uerbali, igitur modus se habent in modalibus ut prædicatum materiale, & non ut formale.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet illud dictum modificetur primo per modum partis, & tanquàm quo, tamen tota propositio modificatur per modum totius, & tanquam quod, licet hoc sibi conueniat per compositio- C nem dicti, quæ primo modificatur ideo tota propositio dicitur modalis, & non ipsum dictum tantum. Ad secundum dicitur, quòd impossibile, non destruit primo, & per se illam compositionem, sed ex consequenti tantum, quia per se primo negat unum specialem modum entis a tali compositione. s. possibilitatem siue potentiam ad esse, qua negata, destruitur ex consequenti compositio. Ad tertium dr, ꝙ aduerbiũ per se sumptũ non est prædicatum propositionis, sed aduerbium cõiunctum cum uerbo, sicut determinatio suo determinabili potest esse prædicatum formale propositionis, & sic est de modo aduerbialiter posito in propositione modali, quia determinat formaliter uerbum gratia compositionis, & inde fit unum prædicatum formule. Ad quartum dicitur, quòd propositio modalis non conuertitur secundum sed totam sic, ꝙ modus ponatur in subiecto, sed solum conuertitur quantum ad dictum faciendo de prædicato dicti subiectum, & econtra, unde modales de possibili, & necessario secundum dictum, eodem modo D conuertuntur sicut ille de inesse. & similiter illæ de contingenti accepto pro possibili. sed in illis de contingenti ad utrumlibet, fit conuersio in oppositam qualitatem, & uniuersalis negatiua in eis conuertitur simpliciter in terminis, sed particularis affirmatiua conuertitur simplciter. Sed in illis de impossibili primo ad conuertendum illas oportet uidere quibus æquipollent de necessario, & conuertere illas de impossibili, sicut conuertuntur suæ æquipollentes de necessario, & in eis uniuersalis affirmatiua non conuertitur in terminis, sed particularis negatiua bene conuertitur in terminis. Ad quintum dicitur quòd modus non unitur cum dicto mediante uerbo inquantum est modus, sed solum inquantum nominaliter significatur in ratione modi, & non est in potentia ad copulam unientem, sed est prædicatum formale respectu compositionis. Solutio. Propositionis categoricę diuisio in modalem, & de inesse.

F Formatio

Formatio Modalium propositionum iuxta quatuor modos. E

Et sciendum, quòd unusquisq; istorum quatuor modorum facit quatuor propositiones modales. Et, cum quatuor sint modi, erunt quater quatuor propositiones, & sic sunt sexdecim propositiones. Verbi gratia. Iste modus, qui est possibile, si sumatur sine negatione, facit unā propositionem modalem, ut Socratem currere est possibile, si sumatur cum negatione posita ad uerbum, facit secundam propositioné, ut Socrates non currere est possibile si uero sumatur cū negatione posita ad modum, facit Tertiam propositionem, ut Socratē currere non est possibile, si sumatur cum duplici negatione, una posita ad modum, & alia ad uerbum, facit Quartam propositionem, ut Socratem non currere F non est possibile. & sic secundum unumquemq; istorum quatuor modorum sumuntur quatuor propositiones. Vnde uersus.

Destruit V. totum, sed A. confirmat utrunque.
Destruit E, dictum, sed destruit I. quoque modum.
E dictum, Iq; modum negat A. nil, sed V. totum.

Postq̄ auctor determinauit de propositione modali quantum ad substantiam eius, hic consequenter determinat de suis passionibus. s. de æquipollentiis, & oppositione. Et, quia æquipollentiæ, & oppositiones modalium faciliter cognosci nequeunt nisi cognoscatur multiplicatio propositionum modalium, ideo anteq̄ de illis passionibus determinet, prius ostendit quot propositiones possunt multiplicari secundum quemlibet modum. G

Vide ad hoc in primo Priorū in multis locis.

Primo sciendum, q̧ in propositione modali duplex est compositio. Prima est compositio partium dicti inter se, Secunda uero est compositio modi cum dicto, quæ est principalis in ipsa. Et, quia qualitas propositionis, siue affirmatio, & negatio attenduntur ex parte compositionis, ideo propositio modalis potest dupliciter dici affirmatiua, & negatiua. s. ex parte modi, & ex parte dicti. illa autē, in qua negatur modus, est simpliciter negatiua modalis, sed illa, in qua solum negatur compositio dicti, non est simpliciter negatiua, sed ut dicit Arist. habet negatiuam figuram, & potest dici negatiua de dicto.

Singuli modi quatuor propōnes formant.

Secundo sciendum q̧ secundum istum modum possibile, per uariationē affirmationis, & negationis possunt fieri quatuor propositiones modales. Prima est affirmatiua, tam de dicto q̄ de modo. ut possibile est esse. Secunda est negatiua de utroque, ut non possibile est non esse. Tertia est negatiua de dicto solum, ut possibile est non esse. Quarta est negatiua solum de modo, ut non possibile est esse. Et H similiter possunt fieri quatuor secundum quemlibet aliorum modorum. & sic in toto possunt multiplicari in sexdecim propositiones modales secundum quatuor modos. Vnde prædictæ quatuor propositiones per quatuor uocales significantur. per A, significat̄ affirmatiua tā de dicto q̄ de modo, per V, negatiua de utroq;, per E, negatiua de dicto solum, per I, negatiua de modo solum. Iuxta illos uersus.

E dictum Iq; modum negat A nil, sed V totum.

Vel illos uersus.

Destruit V totum, sed A affirmat utrumq;.
Destruit E dictum, destruit I quoq; modum.

A Ex quibus patet quomodo sumitur, & uariatur qualitas in modalibus.

Sed ad uidendū de q̄titate ipsarū est tertio sciendū, q̄ in modalibus tripliciter attendit quantitas: primo ex parte dicti, qđ est subiectū totius propōnis, secundo ex parte subiecti dicti, tertio ex parte modi. Vñ ex parte dicti oēs sunt singulares, qa in ipsis dictum singulariter accipit pro uno solo dicto indefecto unius uocis impositæ ad significādū ipsum, sed ex parte subiect. dicti pñt dici uniuersales, particulares, indefinitæ, & singulares, secundū q̄ tale subiectū differenter, tenet uniuersaliter, particulariter, indefinite, aut singulariter. sed ex parte modi, aliquæ sunt uniuersales, sicut sunt illæ de necessario, & impossibili, aliæ particulares, sicut sunt illæ de contingenti, & possibili, & nullæ sunt indefinitæ, aut singulares. Quarto sciendū, q̄ q̄titas modalis sumpta ex pte modi non est q̄titas suppositorū, sed temporū, q̄ est mensura acceptionis copulæ respectū tpis secundū ampliationē modi, sicut q̄titas suppositorū est mensura acceptionis subiecti respectu suorū suppositorū, unde modales de necessario, & impossibili dicuntur uniuersales, eo quòd necessarium ampliat ad omne tempus affirmatiue, sicut omnis distribuit, uniuersaliter, & affirmatiuæ, & impossibile, ampliat ad omne tempus negatiue, sicut nullus distribuit uniuersaliter, & negatiue. Sed illæ de possibili, & contingenti sunt particulares, quia utrunque ampliat particulariter, & affirmatiuæ, quia solum ampliant ad præsens, & futurum, & habet sicut illud signum quidam. Vnde uersus.

Ex parte modi modales, uniuersales dicuntur, uel particulares.

B

Omne necessarium, impossibile est quasi nullus.
Possibile est quidam, quidam non possibile non.

Et per hoc patet de multiplicatione, qualitate, & quantitate propositionum modalium.

Sed contra prædicta primo arguitur. Secundum hunc modum possibile, possunt fieri infinitæ propositiones modales, igitur male dictum est, quòd secundū ipsum, solum sunt quatuor propositiones modales. Secundo sic. Omnes propositiones de eodem modo sunt eadem propositio in specie, eo quòd modales specie distinguuntur ex parte modis, qui est forma propositionis modalis. igitur nullus modus facit quatuor propositiones modales in specie. Tertio sic. Ista, Socratem currere non est possibile, & similiter aliæ, ubi possibile negatur, non est de possibili, sed de impossibili, uel necessario, igitur male dicitur, quòd possibile facit unam negatiuam propositionē modalem ex parte modi. Quarto sic. Cuiuslibet rei est tantum una forma, sed qualitas est forma propositionis, igitur unius propositionis modalis est una qualitas. & sic in istis non potest accipi duplex qualitas. Quinto sic. Modus in modalibus se habet per modum formę, sed quantitas rei se tenet ex parte materiæ, & non ex parte formæ, igitur in ipsis non sumitur quantitas ex parte modi.

Argumen.

C

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̄ secundum quēlibet modū possunt fieri infinitæ propositiones in numero, non tamen possunt fieri plusquam quatuor in specie, & solum de tali multiplicatione secundum speciem est hic ad propositū. Ad secundum dicitur, q̄ licet omnes modales de eodem modo affirmato sint eadem propositio in specie essentiali, & ex parte modi, tamen bene uariantur specie accidentali ex parte affirmationis, uel negationis dicti. Ad tertium dicitur, q̄ licet propositio, in qua negatur possibile, quantum ad significatum eius, sit de impossibili, uel de necessario, tamen est formaliter de possibili, quod ibi ponitur secundum uocem. Ad quartum dicitur, q̄ licet unius modalis sit tantū una qualitas principalis, tamē possunt esse plures subordinatæ ad inuicē, quarū una est minus principalis, & subordinatur alteri, sicut compositio dicti respectu cōpositionis modi cum dicto. Ad quintum dicitur, quod quantitas suppositorum

Solutio.

D

 sumitur

sumitur ex parte subiecti, & materiæ propositionis, tamen quantitas temporũ bene sumitur ex parte formæ. ideo potest sumi ex parte modi amplianus compositionem ultra tempus eius. E

De Modalium æquipollentijs regulæ nonnullæ traduntur.

Harum autem propositionum modalium æquipollentiæ, siue consequentiæ, quatuor regulis cognoscuntur. Prima regula talis est. cuicunque dicto affirmato attribuitur possible, eidem attribuitur contingens, & ab eodem dicto remouetur impossibile, & ab eius contradictorio opposito remouetur necesse. Secunda regula est cuicunque dicto negatio attribuitur possibile, eidem attribuitur contingens, & ab eodem remouetur impossibile, & ab eius contradictorio opposito remouetur necesse. Tertia regula est. a quocunque dicto affirmato remouetur possibile, ab eodem remouetur contingens, & eidem attribuitur impossibile, & eius contradictorio opposito attribuitur necesse. Quarta regula est. a quocunque dicto negato remouetur possibile, ab eodem remouetur contingens, & eidem attribuitur impossibile, & eius contradictorio opposito attribuitur necesse. F

Istarum autem regularum exempla disponuntur in quatuor lineis siue ordinibus figuræ sequentis qui possunt per hos uersus denotari.

Primus amabimus est Edentulique. Secundus.
Terrius Illiaca, sedent Purpurea Quartus.

G

	Omne. Purpurea. Quarta Regula.	Contrariæ.	Nullus. Iliace. Tertia regula.	li. 3
Linea 4. Ordo 4.	Nõ possibile ẽ nõ eẽ. Non contingens est non esse. Impossibile ẽ nõ esse. Necesse est esse.	Subalternæ. Contra- dictoriæ. Subalternæ.	Nõ possibile est esse. Non contingens est esse. Impossibile est esse. Necesse est non esse.	ordo 3
	Amabimus. Prima Regula.	Subalternæ. Contra- dictoriæ. Subalternæ.	Edentuli. Secunda Regula.	
Linea 1. Ordo 1.	Possibile est esse. Contingens est esse. Nõ impossibile est eẽ. Nõ necesse est nõ esse. Quidam.	Subalternæ.	Possibile est nõ esse. Cõtingens est nõ eẽ. Nõ ipossibile ẽ nõ eẽ. Non necesse est esse. Quidam non.	li. 2 H ordo 2

Omnes autem illæ propositiones, quę sunt in prima linea æquipollent, sibi inuicem per primam regulam, & conuertuntur inter se, quæ autem in secunda linea, æquipollent per secundam regulam, & similiter conuertuntur. & quæ in tertia, per tertiam, & quæ in quarta per quartam. Ad cuius expositionem dantur quidam uersus.

Omne

A Omne, necesse, ualet, ualet impossibile, nullum.
Possibile, est quidam, quidam non, possibile est non.

Carmina ad modalium consequentias.

Postq̃ Auctor ostendit multiplicationem propositionum modalium ad cognoscendum earum æquipollentias, hic consequenter determinat de æquipollentiis earum, quarum cognitio ualet ad cognoscendum consequentias propositionum modalium, quia inter æqpollentes semper una propō sequitur ad aliā, & econuerso, eo q̊ sunt æquipollentes, siue æquiualentes in ueritate, & falsitate.

Vbi primo sciendum, q̊ hic magis determinatur in specialis de æquipollentiis modalium, q̃ de connersionibus earum, eo q̊ modales eodem modo conuertuntur sicut ille de inesse, & solum quantum ad dictum. sed æquipollentia, non cōuenit ipsis eodē mō sicut illis de inesse, quia in ipsis uariatur æqpollētia, & etiā
B sumitur ex parte modi ampliantis compositionem, & non ex parte subiecti propositionis, sicut in illis de inesse, & etiam conuenit ipsis inquantum sunt modales ideo oportuit specialiter determinare de æquipollentia earum.

Secundo sciendum, q̊ prædictæ æquipollentiæ quatuor regulis cognoscuntur. Prima est. Cuicūq; dicto affirmato attribuit̃ possibile, eidem attribuitur contingēs, & ab eodē remouetur impossibile, & ab eius cōtradictorio opposito remouetur necesse. Cuius ratio est, quia possibile, & contingens conuertuntur, igitur cuicunq; attribuitur possibile, & cōtingens, & possibile, & impossibile contradicūt: ideo cuicunq; attribuitur possibile ab eodem remouetur impossibile, quia unū contradictoriorum remouet reliquum. & si aliquid dictū sit possibile, potest aliquando uerificari, & suum contradictorium potest esse falsum, ideo si alicui dicto attribuitur possibile, ab eodem remouetur impossibile, & ab eius contradictorio remouetur necesse. Secunda regula. cuicunque dicto negato attribuitur
C possibile, eidem attribuitur contingens, & ab eo remouetur impossibile, & a suo contradictorio opposito remouetur necesse. Tertia regula est. a quocunque dicto affirmato remouetur possibile, ab eodem remouetur contingens, & eidem attribuitur impossibile, & suo contradictorio attribuitur necesse. Quarta regula est, a quocunque dicto negato remouetur possibile, ab eodem remouetur contingens, & eidem attribuitur impossibile, & suo contradictorio attribuitur necesse, & istæ tres regulæ possunt eodem modò probari sicut prima.

Regulæ quatuor, uirtute quarū tenent consequentiæ.

Tertio sciendum, quòd modus dicitur attribui dicto, quando affirmatiuæ prędicatur de ipso, & dicitur ab eo remoueri, quando negatur de ipso. Dupliciter tamen potest intelligi modum remoueri a dicto. Vno modo, quòd remoueatur ab ipso secundum rem, & uocem, & sic non debet intelligi in proposito, quia, si sic remoueretur, non remaneret propositio modalis. Alio modo, quòd remoueatur secundum modum enunciandi per negationem, & sic capitur hic remouetur,
D prout tantum ualet sicut negatur.

Qn̄ modus dicto attribuatur seu remoueat̃.

Quarto sciendum, q̊ prædictarum regularum exempla disponuntur in quatuor lineis, siue ordinibus, & omnes de primo ordine æquipollent per primam regulam, & consequuntur se inuicem, & omnes de secundo per secundam, & sic de aliis. & omnes illi ordines habentur per hos uersus.

Primus Amabimus est, Edentulique secundus.

Tertius Iliacæ, Purpurea, reliquus.

Prima dictio. s. amabimus significat primum ordinem, & quatuor eius uocales dant intelligere quatuor propositiones primi ordinis significando per primum A. propositionem de possibili esse affirmatiuam tam de dicto quàm de modo, & per secundum A. illam de contingenti esse affirmatiuam de utroq; & I. significat

significat illam de impossibili esse negatiuam de modo, & V. significat illam de necessario esse negatiuam de utroque, & similiter exponerentur aliæ dictiones pro aliis ordinibus secundum significationes suarum uocalium iuxta sententiam illorum uersuum in proxima expositione positorum superius. Et per hoc patent æquipollentiæ propositionum modalium. E

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur sic. Hoc dictum hominem esse animal, est possibile, & tamen non est contingens, cum sit necessarium, ergo male dicitur in prima regula, cuicunque dicto affirmato attribuitur possibile eidem attribuitur contingens. Secundo sic, Huic dicto negato. Deum non esse attribuitur possibile, dicendo, Deum non esse est possibile & tamen ab eo non remouetur impossibile cum semper sit impossibile. igitur contra secundam regulam.

Tertio sic. Impossibile semper negat dictum, cui attribuitur, quod destruit compositionem eius. igitur non potest attribui dicto affirmato, contra tertiam regulam. Quarto sic. Propositio affirmatiua, & negatiua nunq̄ sunt æquipollentes, F quia non æquiualent in qualitate. igitur propositio negatiua de possibili, & affirmatiua de necesse, nunq̄ equiualent contra quartam regulam. Quinto sic. Omnes propositiones æquiualentes debent esse eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati, cum æquipollentia duarum propositionum utroque termino participantium secundum eundem ordinem, sed illa de possibili, & de necessario, quæ ponuntur in quarta regula, non habent idem subiectum, quia in eis contradictoria dicta subiiciuntur, nec idem prædicatum, quia non est idem modus in ipsis igitur illæ propositiones non equiualent.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd si capiatur contingens specialiter pro contigenti non necessario, quod diuiditur per contingens natum, raro, & ad utrumlibet, illud dictum hominem esse animal non est contingens, sed, si capiatur generaliter contingens, ut conuertitur cum possibili, & diuiditur per necessarium, & non necessarium, sic bene est contingens, illo modo capitur contingens. hic. Ad secundum diciturr, q; licet ab hoc dicto, Deum non esse, non uere remoueatur impossibile, tamen false remouetur ab ipso eodem modo, sicut possibile false sibi attribuitur. Ad tertium dicitur q; licet impossibile neget uirtualiter dictum, cui attribuitur, non tamen formaliter. ideo potest attribui dicto formaliter affirmato. Ad quartum dicitur, quod licet affirmatiua, & negatiua de eisdem extremis nunquam sint equipollentes, tamen illæ de diuersis extremis possunt æquipollere, quo ad ueritatem, & falsitatem, licet non secundum qualitatē. G

Ad quintum dicitur, q; si capiatur æquipollentia specialiter pro æquiualentia propositionum utroque termino participantium in qualitate, & quantitate, ueritate, & falsitate, sic maior est uera, sed si capiatur generaliter pro quacunque æquiualentia duarum propositionum in ueritate, & falsitate, sic est falsa, & in proposito sic accipitur equiualentia generaliter.

H

Regulæ communes ad omnium modalium accidentia.

Item æquipollentia, & conuertentia, & consequentia propositionum modalium potest haberi per has regulas. Prima regula. Omnes enim propositiones de possibili, & impossibili æquipollent uerbo similiter se habente, & modo dissimiliter, ut Socratem currere est possibile, & Socratem currere non est impossibile. Secunda regula. Omnes propositiones de possibili, & de necesse equipollent, uerbo, & modo dissimiliter se habentibus, ut Socratem currere est possibile, & Socratem

A eratem non currere non est necesse. Tertia regula omnes propositiones de impossibili, & necesse æquipollent, uerbo dissimiliter se habente, & modo similiter. ut Socraté currere non est impossibile, & Socratē nó currere nó est necesse. & intelligatur modus similiter, & dissimiliter se habere quantum ad affirmationem, & negationé, ut dicatur modus similiter se habere, quando affirmatur, uel negatur utrobiq; Dissimiliter autem, quando affirmatur in una, & negatur in altera, & eodē modo intelligēdum est de uerbo sicuti dictum est de modo. Et sciendū est, quòd prædictæ regulæ non faciunt mentionem de contingenti, eò quòd contingens conuertitur cum possibili. unde idem est iudiciū de B propositionibus utriusque. Exempla autem huius quærantur in superiori figura disposita per quatuor ordines in prima, secunda, tertia, & quarta linea, quia ista regula est generalis ad omnes.

Postq̃ Auctor superius ostendit per quatuor regulas æquipollentias, & consequentias modalium, hic consequenter notificat ipsas secundum alias regulas. & quamuis ipsæ æquipollentiæ sufficienter notificentur per regulas prædictas, tamen magis facile cognoscuntur per istas regulas cum aliis, qua per alias tantum. ideo istæ regulæ ad maiorem, & faciliorem cognitionem hic conuenienter, ponuntur, & non superfluæ.

Primo sciendum, quod negatio posita ad modum negat quantitatem ampliationis temporum, quę se tenet ex parte modi, & etiam qualitatem propositionis, quia negat modificationem, & ex consequenti compositionem modificatam. ideo C mutat quantitatem, & qualitatem propositionis, & facit contradictorias æquipollere ipsa enim negatio præposita modo similiter se habet in modalibus sicut negatio præposita signo in illis de inesse. Sed negatio posita ad dictum tantum, negat solum compositionem propositionis, & non quantitatem modi, & sic non mutat quantitatem ipsius, quia in negando præuenit ampliationem modi. ideo talis negatio mutat qualitatem, & non quantitatem, & se habet negatio postposita signo, quę facit æquipollere contrarias, sed negatio posita ad dictum, & ad modum simul, mutat quantitatem solum, ideo se habet ut negatio præposita & post posita signo, & facit æquipollentiam subalternam. Negationis officiū in modalibus.

Secundo sciendum, quòd ad cognoscendum prædictas æquipollentias ponuntur hic tres regulæ. Prima est, quod propositiones de possibili, & impossibili ęquipollent uerbo similiter se habente, & modo dissimiliter. Cuius ratio est, quia propositiones de possibili, & impossibili contradicunt, sed negatio posita ad mo D dum tm̃, facit contradictorias æquipollere, ut dictum est, ideo propositiones de possibili, & impossibili æquipollent modo dissimiliter se habente, & uerbo similiter. Et dicitur modus similiter se habere quantum ad affirmationem, & negationem, quando in utraque affirmatur uel negatur, & dissimiliter, quando in una negatur, & in alia affirmatur. & ita intelligitur uerbum similiter, uel dissimiliter se habere suo modo. Prima regula.

Tertio sciendum, quòd secunda regula talis est Omnes propositiones de possibili, & necessario æquipollent uerbo, & modo dissimiliter se habētibus. Cuius ratio est quia propositiones de possibili, & necessario affirmatiuæ de dicto, & modo simul opponuntur subalternæ, sed negatio posita ad dictum, & ad modum simul facit in modalibus æquipollentiam subalternatum, quia se habet sicut Secunda regula.

negatio præposita & postposita signo in illis de inesse, ideo propositiones de E
possibili,& necessario æquipollent posita negatione ad dictum, & ad modum simul. unde ex illis duabus regulis sequitur quod propositiones de contingenti,& impossibili etiam æquipollent uerbo similiter se habente,& modo dissimiliter. sed illę de contingēti,& necessario ęquipollent uerbo,& modo dissimiliter se habentibus,quia illæ de possibili,& contingenti adinuicem conuertuntur.

Tertia regula.

Quarto sciendum,pro tertia regula,quod propositiones de impossibili, & necessario æquipollent uerbo dissimiliter se habēte,& modo similiter. Cuius ratio est.quia illę de impossibili,& necessario affirmatiuę de utroq; contrariantur,sed negatio posita ad dictum tantum in modalibus facit contrarias æquipollere, quia solum mutat qualitatem,igitur illę de impossibili,& de necessario æquipollent uerbo dissimiliter se habēte, & modo similiter. Hic aūt nō ponuntur regulæ in textu de ęquipollentijs propositionum de contingenti, quia de ipsis idem est iudicium,sicut de illis de possibili, eo, quòd contingens, & possibile conuer F
tuntur,capiendo contingens in cōi,ut se extendit ad necessarium,& non necessarium.& causa est,quia utrunque ampliat ad præsens, & ad futurum affirmatiue & non ad pręteritum,eo quod utrunque dicit potentiam,& potentia se habet ad pręsens, & ad futurum, quia ad pręteritum nulla est potentia. ideo propositiones de possibili, & contingenti adinuicem conuertuntur,& æquipollent uerbo, & modo similiter se habentibus.

Ad præteritum nulla est potétia.

Argumé.

Sed contra prædicta primo arguitur. Istæ duæ æquipollent de possibili, & impossibili,Socratem currere est possibile,& Socratem currere nō est impossibile, & tamen uerbum non se habet similiter,quia in una negatur hoc uerbū est,& in alia affirmatur,igitur illę de possibili,& impossibili,nō æquipollent uerbo similiter se habent. Secundo sic Oēs ęquipollentes in modalibus sunt eiusdem quantitatis ex parte modi, igitur modus in omnibus eodem modo ampliat, & se habet similiter, igitur illæ de possibili, & impossibili non æquipollent modo dissi- G
militer se habente. Tertio sic, illæ non æquipollent,Socratem currere est possibile,& Socratem nō currere, nō est necesse,quia prima aliquid ponit,& secūda non, cùm sit negatiua tam de dicto,q̄ de modo. igitur illę de possibili,& necessario, non æquipollent, uerbo, & modo dissimiliter se habentibus. Quarto sic. Impossibile semper includit negationem,& necesse affirmationem.igitur impossibile,& necesse non possunt similiter se hr̄e quantum ad affirmationem, & negationem,ergo propositiones de ipsis non æquipollent, modo similiter se habē te,& uerbo dissimiliter.

Quinto sic. Illa quæ sunt inter se diuersa,non conuertuntur,sed possibile, & contingens sunt diuersi modi,nam aliter,non essent quatuor modi facientes propositionem modalem. ergo possibile, & contingens non conuertuntur inter se.

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet in illis propositionibus uerbum uniens modū cum dicto,se habeat dissimiliter, tn̄ uerbum dicti se habet si H
militer,& solum de illo hic intelligit. Ad secundū dr̄,quòd licet in omnibus modalibus,q̄ æquipollēt, modus se habeat similiter quātū ad amplirationem,nō tn̄ quantum ad affirmationem, & negationem. & hoc modo intelligitur modus dissimiliter se hr̄e,uel similiter. Ad tertium dicitur,quod ista,Socratem nō currere non est necesse,nihil ponit primo,& per se,tamen ponit aliquid ex consequenti,quia negat hoc dictum Socratem non currere esse necessarium,ideo ex consequenti ponit suū cōtradictorium esse possibile. Ad quartū dicitur, q̄ licet impossibile includat negationem intrinsecam, tn̄ non includit extrinsecam,de qua solum est ad propositum,ideo quò ad illam possunt similiter se habere,& dissimiliter impossibile,& necessarium.

Ad

A Ad quintum dicitur, ꝙ licet illa, quæ conuertuntur quantum ad supposita, & rõnem formalem non sint diuersa, tamen illa, quæ conuertuntur quantum ad supposita, & non quantũ ad rõnem formalem pñt esse diuersa, & sic possibile, & contingens conuertuntur, & faciunt inter se disti nc̄tas propositiones modales.

Oppositiones modalium nonnullis carminibus patefiunt.

ITEM propositionum modalium, aliæ sunt contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ contradictoriæ, & aliæ subalternæ. Vnde Quartus, & Tertius ordo contrariantur. Vnde uersus.

Tertius est quarto semper contrarius ordo.

Primus autem modus, & secundus subcontrariantur. Vnde uersus.

Si tibi linea subcontraria prima secundæ.

B Item primus ordo, & tertius, & similiter secundus, & quartus contradicunt. Vnde uersus.

Tertius est primo contradictorius ordo.

Pugnat cum quarto contradicendo secundus.

Item prima linea subalternatur quartæ, & secunda tertiæ. Vnde uersus.

Prima subest quartæ uice particularis habens se.

Hanc habet ad seriem se lege secunda sequentem.

Vel sic.

Ordo subalternus sit primus, siue secundus.

C Et hoc totum patet in superiori figura.

Postq̃ Auctor determinauit de æquipollentiis modalium, quæ sunt inter propositiones eiusdem qualitatis, & quantitatis, hic consequenter determinat de oppositionibus ipsarum, quæ quidem oppositiones sunt inter propositiones diuersæ quantitatis. & primo ponit talem diuisionem. Propositionum modalium, aliæ sunt contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ contradictoriæ, aliæ subalternæ, cuius diuisionis eodem modo potest dari sufficientia, sicut data est de oppositionibus propositionum de inesse.

Primo sciendum, ꝙ inter propositiones modales superius positas in quatuor ordinibus, omnes de primo ordine, quæ signantur per Amabimus, sunt particulares ex parte modi, uel formaliter, uel æquiualenter. & ẽt affirmatiuæ, quia omnes, & æquipollent isti Socratem currere est possibile, quæ est particularis affirmatiua. Et omnes de secundo ordine, quæ significantur per Edentuli, sunt particulares negatiuæ, quia æquipollent isti, Socratem non currere est possibile quæ est particularis negatiua. Et omnes de tertio ordine, quæ significantur per Iliace, sunt uniuersales negatiuæ, quia æquipollent isti, Socratem currere est impossibile. Et omnes de quarto ordine, quæ significantur per Purpurea, sunt uniuersales affirmatiuæ, quia æquipollent isti Socratem currere est necesse.

Quantitas oĩum modalium in quocunque ordine.

D

Secundo sciendũ, ꝙ quartus, & tertius ordo, siue propõnes de tertio, & quarto ordine inter se cõtrariantur. & rõ est qa uniuersalis affirmatiua, & uniuersalis negatiua contrariant̃, illæ autẽ de tertio ordine sunt uniuersalis negatiuæ, & illæ de quarto uniuersales affirmatiuæ, ut patet intuẽti, Sed propõnes de primo, & secundo subcontrariantur, & rõ est qa illæ de primo sunt particulares affirmatiuæ. & illæ de sc̃do sunt particulares negatiuæ. Sed illæ de primo ordine cõtradicũt illis

de tertio,

de tertio, quia in primo particulares affirmatiuæ, & in tertio uniuersalis negatiuæ Similiter illæ de secundo, quæ sunt particulares negatiuæ contradicunt illis de quarto, quę sunt uniuersales affirmatiuæ & sic ibi est repugnantia in quantitate, & qualitate simul. E

Tertio sciendum, quòd ad dandum contradictionem in modalibus de modo, ferenda est eadem negatio ad modum, & non ad dictum. cuius ratio est, quia contradictio est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem. Sed in modali affirmatiua modus formaliter affirmatur de compositione dicti, & est prædicatum formale respectu ipsius. igitur ad dandum contradictionem debet ferri negatio ad modum, dicto remanente eodem. Item sicut se habet uerbum in illis de inesse, ita modus in modalibus, sed ad dandum contradictionem inde inesse, negatio debet ferri ad uerbum, igitur negatio in modalibus debet ferri ad modú, & non ad dictú. & nó refert utrum immediate ponatur ad modum, uel ad compositionem, qua componitur cum dicto, ut non refert dicere, Socratem, currere est non possibile, uel Socratem currere non est possibile.

Ad consequétia modalú ad necessaria.

Quarto sciendum, quòd propositiones de primo ordine subalternantur illis de quarto, & illæ de secundo subalternantur illis de tertio. quia repugnant in quantitate, ut patet per ea, quæ dicta sunt. & per hoc possunt haberi plures consequentiæ istarum modalium. quia omnes particulares sequuntur ad uniuersales, quibus subalternantur, ut illæ de primo ordine sequuntur ad illas de quarto ordine, ut ad istam, Socratem currere est necesse, sequuntur omnes de quarto ordine per æquipollentiam, & omnes illæ de primo ordine per legem subalternarum, similiter ad istam, Socratem non currere est necesse, sequuntur omnes aliæ propositiones de tertio ordine per æquipollentiam, & omnes illæ de secundo ordine per legem subalternarum. & sic ad istas duas, Socra. currere est necesse, & Socratem non currere est necesse, sequntur omnes illæ modales de quatuor ordinibus, & etiam in ipsi possunt haberi consequentiæ secundum leges oppositionum superius positas. Ex prædicti patet, quòd ad necesse esse, sequitur possibile esse per legem subalternarum. & etiam ad necessarium sequitur possibile, primum patet per legem subalternarum, quia necesse esse est de quarto ordine, & possibile de primo. Alia ratio est, quia possibile in communi dicitur tam de necessario, quam de non necessario, quia dicitur de omni illo, quod non est impossibile, & non habet repugnantiam ad esse. ideo est superius ad necessarium, sed superius sequitur ad suum inferius, ergo ad necessarium sequitur possibile. consequentia ualet per locum a species ad genus suum, si consyderentur possibile, & necessarium quo ad supposita, de quibus uerificantur, & si consyderentur quo ad ampliationem ipsorum est locus a toto in quantitate ad suam partem, quia necessarium ampliat uniuersaliter, & affirmatiuæ. & omnium istorum exempla possunt uideri in præcedenti figura. F G

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo. Omnes contrariæ sunt uniuersales, sed nullæ modales sunt uniuersales, cum omnes sint singulares, igitur nullæ modales contrariantur. Secundo sic. Omnes contrariæ repugnant in qualitate, sed propositiones de quarto ordine. & de tertio non repugnant in qualitate, quia istæ sunt ambæ affirmatiue, Socratem currere est necesse, Socratem non currere est necesse. igitur illæ de quarto ordine, & tertio non contrariantur. Tertio sic. Subcontrariæ sunt eiusdem subiecti, sed illæ de primo ordine, & secundo non sunt eiusdem subiecti, ut patet de illis Socratem non currere est possibile, igitur non sunt subcontrariantur. Quarto sic. Illæ de secundo ordine sequuntur ad illas de quarto, igitur non contradicunt sibi. Antecedens patet, quia sequitur, Socratem currere est necesse, igitur Socratem currere est contingens, H

per

A per legem ſubalternarum,& ultra ſequitur, Socratem currere eſt contingens, igitur Socratem non currere eſt contingens per conuerſionem in oppoſitam qualitatem. & ſic iſta de ſecundo ordine ſequitur ad primam, quæ eſt de quarto. Quinto ſic. Particulare non ſequitur ad ſuum uniuerſale, ſed neceſſarium eſt uniuerſale reſpectu poſsibilis, igitur ad neceſſarium eſſe, non ſequitur poſsibile eſſe. & ſic propoſitiones de primo ordine non ſubalternantur illi de quarto.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd ex parte totius dicti omnes modales ſunt ſingulares. tamen ex parte modi aliquæ ſunt uniuerſales, & aliquæ particulares. ideo poſſunt eſſe contrariæ. Ad ſecundum dicitur, quod licet iſta, Socratem non currere eſt neceſſe, ſit formaliter affirmatiua ex parte modi, tamen eſt uirtualiter negatiua, quia uirtualiter includit iſtam, Socratem currere non eſt poſsibile. Ad tertium dicitur, quòd licet in propoſitionibus de ineſſe ſub contrariæ ſint eiuſdem ſubiecti formaliter, tamen non requiritur in modalibus, Solutio.

B quia in ipſis non ſumitur eodem modo oppoſitio ſicut in illis de ineſſe. Ad quartum negato antecedente, dicitur ad probationem, quòd licet propoſitiones de contingenti ad utrumlibet conuertantur in oppoſitam qualitatem. non tamen propoſitiones de contingenti communi, quod ſe extendit ad neceſſarium, & non neceſſarium, de quo eſt hic ſermo, & licet illæ propoſitiones realiter ſint de contingenti ad utrumlibet, tamen prima non ſequitur ad ſuam uniuerſalem inquantum eſt de contingenti ad utrumlibet, ſed inquantum eſt de contingenti communi, & ſub illa ratione non habet conuerti in oppoſitam qualitatem. Ad quintum dicitur, quod licet ad uniuerſale in prædicando non ſequatur ſuum particulare, ſicut ad animal non ſequitur homo, tamen ad uniuerſale in diſtribuendo, uel ampliando, ſicut eſt neceſſarium reſpectu poſsibilis, bene ſequitur ſuum particulare. Et hæc de primo tractatu dicta ſufficiant.

VERSORII PARISIENSIS E

EXPOSITIO,

IN SECVNDVM TRACTATVM PETRI HISPANI.

SVMMA TRACTATVS SECVNDI.

De Quinque uniuersalibus, seu prædicabilibus. Genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidenti. Deque his communibus ac proprijs. F

RAEDICABILE quandoque sumitur proprie, & sic solum dicitur prædicabile quod de pluribus prædicatur, quandoque sumitur communiter, & sic dicitur prædicabile, quod de uno solo siue de pluribus prædicatur. unde prædicabile, proprie sumptum, idem est quod uniuersale, sed differunt in hoc, quòd prædicabile definitur per dici de, & uniuersale per esse in. est enim prędicabile quod aptum natum est dici de pluribus, uniuersale autem quod aptum natum est esse in pluribus. G

Postq̃ Petrus Hispanus in primo tractatu determinauit de enunciatione siue propositione, quæ componitur ex terminis incomplexis, hic consequenter incipit determinare de ipsis terminis incomplexis. Ratio ordinis est, quia licet ordine naturæ termini præcedant enunciationem, tamen uia doctrinæ scientia de enunciatione conuenienter præponitur scientiæ de terminis incomplexis. s. de prædicabilibus, & prædicamentis, eò quod totum est nobis notius suis partibus, & etiam quia oratio perfecte. s. propositio, quæ continet nomen, & uerbum, de quibus agitur in primo tractatu quodammodo præsupponitur cognita in Grammatica. ideo procedendo a notioribus, Auctor prius determinat de enunciatione, & consequenter de terminis incomplexis, licet econuerso ordinetur in Logica. & primo determinat de incomplexis quantum ad rationes uniuersalium in hoc secundo tractatu, deinde quantum ad rationes ordinabilium in genere secundum sub, & supra in tertio tractatu. H

Vniuersalis uariæ acceptiones.

Primo sciendum, q; licet uniuersale dicatur multipliciter, quia quoddam est uniuersale in causando, sicut Deus, aliud in cognoscendo, sicut intellectus, aliud in distribuendo, sicut signum uniuersale, & aliud in representando, ut species intelligibilis, tamen hic solum est propositum de uniuersali in prædicando, quod est

A est natura communis, quæ potest prædicari de multis. & tale uniuersale iterum capitur dupliciter. Vno modo materialiter pro tali natura obsolute, & non per comparationem ad intentionem uniuersalis, & sic eius consyderatio pertinet ad Metaphysicum, alio modo consyderatur formaliter quantum ad rõnem, & intẽtionem uniuersalis, & sic consyderatur a Logico, & sic est proprium subiectum huius tractatus, quia principaliter consyderatur in hac scientia, & sub eius rõne formali alia hic tradita consyderantur, & in nulla alia scientia consyderatur sub propria ratione uniuersalis, prædicabile autem est propria passio eius.

Secundo sciendum, ꝙ tota argumentatio componitur ex enunciationibus. enunciatio autẽ ex terminis incomplexis, qui sunt ordinabiles in genere secundũ sub, & supra, sicut subiectum, & prædicatum. quæ quidem ordinatio fit secundũ rõnẽ uniuersalis, ut generis, aut speciei, nec potest cognosci illa ordinatio, que fit in prædicamentis, nisi prius cognoscantur rationes uniuersalium, quia ordinare B nescit qui rationes ordinabilium ignorat. ideo hæc scientia de uniuersalibus utilis est ad cognitionem prædicamentorum enunciationis quantum ad omnes eius species. Valet etiam ad assignandum definitiones, quæ fiunt ex genere, & dr̃ia, uel ex gñe, & proprio, & ad cognoscendũ diuisiones generis in suas species, uel subiecti in accidentia. & isti sunt fines extrinseci huius sciẽtiæ, sed eius finis intrinsecus est perfecta cognitio uniuersalem quantum ad rationem uniuersalis. Et per hoc patet causa materialis, & finalis huius tractatus, formalis, & efficiens eodem modo sunt assignandæ, sicut dictum est in primo Tractatu. Vniuersalium notitia, ad quæ sit utilis.

Tertio sciẽdum, ꝙ hic primo determinatur de uniuersali in communi, deinde speciali quantum ad partes eius. Et ad cognoscendum eius definitionem Auctor præmittit diuisionem prædicabilis in cõmuni, quód diuiditur in prædicabile proprie sumptũ, quod prædicatur de multis uniuoce, & in prædicabile cõiter sumptũ, quod prædicatur de uno solo uniuoce, siue de multis æquiuoce. & per hoc C facile dare rationem huius diuisionis, & de prædicabili proprie dicto solum est hic, ad propositum, non autem de prædicabili communiter sumpto.

Quarto sciendũ, ꝙ prædicabile, & uniuersale proprie sumptũ idem sunt secũdũ rem, quia ẽ eadẽ natura cõis realiter, quæ dicit̃ uniuersalis, & prædicabilis, tñ differunt rõne, quia dicit̃ uniuersale inquantũ aptũ natũ est eẽ in multis. dicit̃. n. uniuersale quasi unum uersum in multis, sed dicitur prædicabile, prout aptũ natum est prædicari de pluribus. & per hoc habẽtur definitiones uniuersalis, & prædicabilis. Vniuersale. n. est, quod est aptum natũ esse in multis, & prædicabile est quod est, aptum natũ prædicari de multis. & quia esse in multis naturaliter præcedit dici de multis, ideo ratio uniuersalis præcedit rationem prædicabilis. & sic ipsum uniuersale se habet ut subiectum, prædicabile uero ut passio eius. & per hoc patet quid sit uniuersale, & quid prædicabile, & quomodo inter se conueniant, & differant. Prædicabile, & uniuersale in quo differant.

D Sed contra prædicta primo arguitur prædicabile proprie sumptum continetur sub prædicabili cõiter sumpto, igitur in membra prædictæ diuisionis coincidunt, & non opponuntur. Secundo sic. Omnis passio realiter differt a suo subiecto, prædicabile est passio uniuersalis, igitur differt ab eo secundũ rem. Maior patet, quia idem non potest demonstrari de seipso, cum non habeat causam inhærentiæ ad seipsum, sed passio potest demonstrari de suo subiecto, igitur differt ab eo secundũ rem. Tertio sic. Quæcunque sunt eadem realiter habẽt eandẽ definitionem, quia definitio explicat esse essentiã rei. ergo, si uniuersale, & prædicabile sint secundum rẽ, rõnes eorum nõ differunt. Quarto sic, sol est prædicabile, & tñ non prędicatur de pluribus nec ẽt luna, ergo definitio prædicabilis est insufficiens. Quinto sic. Deus est quoddã uniuersale, cũ sit causa uniuersalissima, Argumen.

& tamen

& tamen non est aptus natus esse in multis, ergo male ponitur definitio uniuersalis. E

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd, si consyderentur prædicabile proprie sumptum, & prędicabile communiter sumptum secundum illud quod sunt, non opponuntur, sed unum sub alio continetur. sed, si consyderentur quantum ad rationes communis, & proprij, ut sunt membra huius diuisionis, habēt oppositionem. Et licet prædicabile communiter sumptum conuertatur cum diuiso quantum ad supposita, non tamen quantum ad modos suę acceptionis. Ad secūdum diciturr quòd, licet omnis passio extrinseca realiter differat a suo subiecto, non tamen intrinseca. & licet idem secundum rem, & rationem simul, non possit de seipso demōstrari, tamen idem rem, differens secundum rationem, bene potest demonstrari de seipso, quo modo sunt uniuersale, & prædicabile. Ad tertium dicitur, quòd licet ea, quæ sunt eadem realiter habeant eadem definitionē quiditatiuam, possunt tamen habere diuersas rationes descriptiuas secundum diuersos essendi eisdem rei. & sic est de uniuersali, & prædicabili. F

Ad quartū dicitur, quòd licet Sol non prædicetur actu de multis, nec sit actu in multis propter repugnantiam suæ materiæ, quæ tota actuata est per unam formam prædicatur de multis secūdum aptitudinem suæ formæ, quę de se communicabilis est. Ad quintum dicitur, quòd Deus est uniuersale in causando, & non in prædicando, de quo datur definitio.

Quinque prædicabilia quæ sint.

Prædicabile autem, siue uniuersale, dicitur in Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, & Accidens, & solum de his quinque hic intendimus.

Postq̄ Auctor definiuit uniuersale, & prædicabile proprie sumptum, hic consequenter ponit diuisionem uniuersalis, seu prædicabilis dicens, quod prędicabile diuiditur in Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, & Accidens, quæ diuisio probatur per sufficientiam. quia omne prædicabile prædicatur in quid, uel in quale. si in quid, hoc est dupliciter, uel in quid de pluribus differentibus numero, & sic est Species, uel in quid de pluribus differentibus specie, & sic est Genus, si in quale, hoc est dupliciter. uel in quale essentiale, & sic est Differentia, uel accidentale, & hoc est dupliciter. uel in quale conuertibile, & sic est proprium, uel non conuertibile, & sic est Accidens. & istorum etiam faciliter daretur sufficientia secundum quòd consyderantur in ratione uniuersalis accipiendo diuersas rōnes ipsorum uniuersalium. G

vniuersale triplex. Primo sciendum, quòd uniuersale secundum suum esse diuiditur. s. in uniuersale in re, ante rem, & post rem. & ante rē ad huc dupliciter. s. ante rem natura, & tempore simul, & ante rem natura tantum, & sic uniuersale ante rem natura, & tempore simul, est natura cōis accepta, secundum esse, quod habet in intellectu primæ causæ, uel in causis secundis in quo esse natura, & tempore pręcessit productionem singularium, sed uniuersale ante rem natura tantum, ē eadem natura cōis consyderata secundum se, & quantum ad sua principia essentialia sine respectu ad sua singularia, quę ipsa naturaliter præcedit tanq̄ principium formale ipsorum, licet non habeat suum esse extra singularia. Sed uniuersale in re, est natura cōis, accepta secundum esse quod habet in suis indiuiduis, quibus dat eē, & rōnē tanq̄ principium intrinsecum, & essentiale ipsorum. sed uniuersale post rē, est eadem natura cōis accepta secūdum esse quod habet in intellectu nostro, per H

quem

A quem abstrahitur a suis singularibus. & illo modo uniuersale quandoque dicitur intentio, quia mediante ipso, intellectus tendit in cognitionem rei ad extra. unde intentio dicitur conceptus rei.

Secundo sciendum, q duplex est intentio. s. prima, & secunda. Prima intentio est conceptus primarius quem habemus de re. Sed secunda intentio est secundarius conceptus, quem intellectus facit de re iam cognita in prima intentione, ut cum intellectus concipit naturam animalis secundum se, ibi est prima intentio. & significatur iste conceptus hoc nomine primæ intentionis Animal. Sed, cum intellectus concipit illam eandem essentiam per respectum ad multa inferiora, in quibus est, ibi est secunda intentio, & significatur hoc nomine secundæ intentionis. s. uniuersale, quia hoc modo concipit ipsam tanquam unum uersum in multis, & percipit uniuersalitatem illius naturæ communis, quia cognoscit eam per respectum ad multa. &, cum cognoscit illam naturam esse communem ad multas species, sibi attribuit generalitatem, quæ significatur hoc nomine genus. & similiter daretur exemplum de aliis quatuor prædicabilibus. Quid prima, & secunda intétio.

B

Tertio sciendum, quod in præsenti diuisione non diuiditur uniuersale pro re aliqua subiecta intentioni uniuersalis, sed pro ipsa communi intentione. &, quia talis intentio communis non significat aliquam unam naturam, ideo non potest habere aliquam unam definitionem simpliciter, cum unitas definitionis præsupponat unitatem definiti, ideo non dicitur uniuoce de quinq; prędicabilibus, quia nihil est unum realiter, q sit uniuocum ad quinque prædicabilia. quæ dicunt res diuersorum generum, & etiam intentio uniuersalis non dicit essentiam rei secundum se, nec quiditatem eius, sed formaliter importat respectum superadditum essentiæ, ut uisum est ideo non potest prædicari in quid de quinque prædicabilibus, quare non est genus ad quinque prædicabilia.

Quarto sciendum, q uniuersale dicitur de istis quinque uniuersalibus analogice, idest secundum prius, & posterius, cuius ratio est. quia uniuersale debet esse unum in multis, sed unum non potest esse in multis nisi per diuisionem eius, sed diuisio primo conuenit generi, quod diuiditur per differentias formaliter, &, quia genus constituit speciem cum differentia, ideo dat sibi diuisibilitatem. ipsa tamen diuiditur solum diuisione materiali per sua indiuidua Et differentia est in specie, & etiam proprium, ideo utrunque diuiditur per diuisionem speciei, & per ipsam habet esse in multis. & similiter accidens commune, quod diuiditur diuisione speciei, uel generis per diuersa indiuidua, habet esse in multis. & sic esse in multis primo conuenit generi, secundo speciei, tertio, per speciem conuenit differentiæ, proprio, & accidenti. ideo uniuersale per ista quinque diuiditur diuisione analogi in sua analogata, & non generis in suas species.

C

Sed contra prædicta primo arguitur. Ens est prædicabile, cum prædicetur de multis, & tamen non continetur sub aliquo istorum quinque uniuersalium, ergo diuisio nulla. Argumen.

D

Secundo sic, uniuersale, quod hic diuiditur est aliquod uniuersale, cum sibi cōueniat definitio uniuersalis prius posita, & tamen non continetur sub aliquo istorum membrorum diuisionis, igitur. Tertio sic. Prędicabile, & prædicamentum idem sunt, sed decem sunt prędicamenta, igitur decem sunt prædicabilia, igitur. Quarto sic. Genus uere prædicatur de specie. ergo genus, & species non opponuntur inter se, igitur ista diuisio non datur per membra opposita. Quinto sic. Qualitas est accidens, & etiam genus cum sit unum prædicamentum. igitur genus, & accidens, quæ sunt membra diuisionis coincidunt igitur diuisio non est bona.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd ens non prædicatur tanquam aliquod unum de multis, quia non prædicatur uniuoce, ideo non est uniuersale, nec prædicabile Solutio.

prædicabile proprie sumptum, licet sit prædicabile cõiter sumptum, quia æqui-uoce præd cañ de multis. & hic solum diuiditur prædicabile proprie sumptum. Ad secundum dicitur, quod uniuersale, quod hic diuiditur, non dicit aliquam unam communem naturam, quæ sit in multis, ideo non est aliquod uniuersale, sed est una intentio communis dicta analogice de quinque prædicabilibus, & definitio uniuersalis non conuenit, sibi æqualiter pro omnibus suis suppositis, sed solum sibi conuenit tanquam communi analogo secundum prius, & posterius nec datur ista definitio pro ista intentione secundum se, sed pro re subiecta intentione. Ad tertium dicitur, quòd licet idem sit realiter prædicabile, & prædicamentum, hoc tamen est diuersis rationibus, quia dicitur prædicabile inquantum potest prędicari de pluribus, & prædicamentum inquantum metitur, & colligit omnia prædicabilia eisdem coordinationis, sicut est genus generalissimum, uel ipsa tota coordinatio dicibilium eiusdem generis. Aliter enim distinguuntur prædicabile, prædicamentum, & prædicatum. nam prædicabilia distinguuntur per suos modos prædicandi de suis subiicibilibus, & prædicamenta secundum diuersos modos prædicandi de prima substantia, secundum quòd prædicantur uniuoce, & denominatiue, & prædicata secundum diuersos modos inhærendi suis subiectis, scilicet essentialiter, uel accidentaliter. ideo non oportet tot esse prædicabilia quot sunt prædicamenta, uel prædicata Ad quartum dicitur, quòd si genus, & species consyderentur materialiter quantum ad id, quòd sunt genus prædicatur de specie, & sic nõ opponuntur, sed si consyderentur formaliter quantum ad intentiones generis, & specie opponũtur, quia genus dicit respectum ad diuersas species, & species ad suum genus, quod ipsa specificat, & determinat. Ad quintum dicitur, quòd qualitas. per respectum ab substantiam dicitur accidens, & per respectu ad sua inferiora dicitur genus, ideo non est idem formaliter quod dicitur genus, & accidens, sed materialiter tantum. & secundum diuersas formas respectiuas sibi attribuuntur illæ diuersæ intentiones. E F G

Prędicabile, prædicamentum, & prædicatũ qũo distinguantur.

De generis triplici acceptione.

Cap. ij. uniuersalium.

GEnus dicitur tripliciter. Primo modo dicitur genus collectio multorum se habentiũ quodammodo ad seinuicem, & ad unum principium, ut collectio eorum, qui sunt de eadem parentela, descendentium ab uno, ut Romani a Romulo. Secundo modo dicitur genus, quod est principium uniuscuiusque generationis, ut pater, uel patria, siue locus. Tertio modo dicitur genus, cui supponitur species, & hoc ultimo modo sumitur hic genus.

Postq̃ determinatum est de uniuersali in communi tam definitiue, q̃ diuisiue, hic consequenter in speciali determinat de quolibet quinque prædicabilium, &, quia, genus, species, & differentia prædicantur essentialiter, ideo prius de ipsis determinatur, quàm de alijs, quæ prędicantur accidentialiter, & prius de genere, & specie. quæ prædicantur in quid quàm de differentia, quæ prædicatur in quale. Illud enim, quod prędicatur in quid importat essentiam rei per modum substantiæ, & quod prædicatur in quale importat essentiam per modum accidentis, idest sub modo qualitatis & quia genus est in multis speciebus, species uero in multis indiuiduis, ideo genus est uerius uniuersale, quàm species. quare Auctor prius determinat de genere, quam de specie, primo ponens eius acceptiones ad eliciendum membrum, de quo est sibi ad propositum. H

Vbi

A Vbi primo est sciendum, q tres sunt acceptiones generis. nam primo modo accipitur genus, ut est collectio multorum quodam modo se habentium ad seinuicem, & ad unum principium, ut est collectio multorum eiusdem cognationis, uel progeniei, ut tota progenies Romanorum, quæ descendit a Rumolo, dicitur unum genus, & hoc modo genus est idem quod progenies. secundo modo dicitur genus quod est principium alicuius generationis, ut primus pater, uel genitor progeniei dicitur genus respectu filiorum, per hoc scilicet, quòd ab eo transmittitur semen, unde ille generant. Etiam locus est principium generationis per hoc q in eo est uirtus generatiua, & conseruatiua locati. ratione cuius homines nati in eodem loco conueniunt in colore, uel in complexione, uel in aliquo alio propter unitatem uirtutis generatiuæ loci quæ coadiuuat uirtutem generatiuam patris, inde locus dicitur genus. Tertio modo dicitur genus id, cui supponitur species. & illo modo est genus logicum, & alii modi sunt modi B dicti in ciuilibus, ad cuius similitudinem genus logicum sumitur. Vide x[ii] ioa ubi hæc ad unguem.

Secundo sciendum, q hic specialiter est determinandum de genere logico. & non de aliis acceptionis generis. Et quia genus logicum, sumptum est per similitudinem a genere dicto in ciuilibus, ideo hic enumerantur istæ duæ primæ acceptiones, ad quarum similitudinem dicitur genus logicum ut per illas acceptiones habeatur cognitio de genere logico. & quia hic non enumerantur omnes acceptiones generis, sed solum illæ, ad quarum similitudinem dicitur genus logicum. ideo hic nulla fit mentio de genere fœminino masculino, actiuo, passiuo, & neutro, quia ad similitudinem eorum non sumitur genus logicum, licet forsan habeat aliquam similitudinem cum ipsis. Genus logicum.

Tertio sciendum, q genus logicum habet aliqualiter conuenientiam, & differentiam cum genere primo modo dicto. conuenit enim in hoc, quia sicut genus primo modo dictum dicit collectionem multorum ad seinuicem, ita genus logi- C cum dicit collectionem multarum specierum, quæ sub eo continentur, sed sic differunt, quia talis collectio est totum integrale respectu collectorũ in ipsa, sed genus logicum est totum uniuersale respectu specierum, & non totum integrale.

Quarto sciendum, q genus logicum, & genus secundo modo dictum conueniunt etiam, & differunt. Conueniunt quidem, quia sicut genus secundo modo dictum est principium suorum generatorum, sic etiam genus logicum est principium formale suarum specierum. & sicut secundo modo dictum trasfundit uirtutem generatiuam, & semen propagationis per sua generata, sic etiam genus logicum multiplicat suam essentiam per suas species. Sed differunt quia genus secundo modo dictum non est totum per essentia in quolibet generatorum, ideo de ipsis non prædicatur nomine, & ratione. sed genus logicum est totum per essentiam in qualibet specie eius. ideo de ipsis prædicatur uniuoce, unde patet, q secunda acceptio generis maiorem habet conuenientiam cum genere lo- D gico, quam prima. ideo sibi iuxta ponitur tanquam magis pertinens ad propositum, quam prima. & per hoc patent acceptiones generis, & ordo ipsarum.

Sed contra prædicta primo arguitur sic. Omne genus est uniuocum, igitur non est æquiuocum, igitur non sunt acceptiones generis. Secundo sic. Genus semper dicit aliquid unum, sed collectio multorum eiusdem progeniei non est aliquid unum, ergo non debet dici genus. Tertio sic Genus est unum uniuersale, sed principiũ gñationis, ut pater, uel locus est unũ singulare, igiẽ nõ debet dici genus. Quarto sic. Omne, qđ est genus est gñans, uel genitum, quia genus dr̃ a gigno gignis, uel de g gnorris, sed patria, uel locus non est gñans uel genitus, ergo non est genus. Quinto sic. Genus, & species idem sunt, quia dicent eandem essentiã. sed idẽ non poniẽ sub seipso, igitur genus non est cui supponitur species. Argumen.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ genus logicum captum pro re subiecta intentioni semper est uniuocum, tamen intentio generis in communi bene dicitur æquiuoce de genere ciuili, & logico. Ad secundum dicitur, quòd collectio multorum eiusdem prolis non est aliquid unum in numero, tamen est aliquid unum propter unitatem principij materialis, quod est semẽ propagationis multiplicatum in tota progenie, a quo existentes in illa progenie habent affinitatem inter se, & ad suum principium. Ad tertium dicitur. ꝙ licet genus logicum semper sit uniuersale, non tamen genus dictum in ciuilibus, sed est quãdoq; singulare, sicut pater generans aliquam prolem. Ad quartum dicitur, quòd licet locus non sit generans principale, tamen coadiuuat uirtutem principalis agentis ratione uirtutis diffusæ in loca a corporibus cœlestibus. Ad quintum dicitur, ꝙ licet genus, & species dicant eandem essentiam, non tamen sub eodẽ modo essendi, sed sub diuersis. quia genus dicit eam sub esse confuso, & communi, species uero sub esse determinato per differentiam. ideo genus ratione communitatis bene ponitur supra speciem. E F

Quid sit genus.

Et definitur sic. Genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid est, ut animal prædicatur de homine, & de equo, & leone quę differunt specie.

Postq̃ Auctor posuit tres acceptiones generis, hic consequenter determinat de tertia. s. de genere logico, de quo solum est hic ad propositium, ipsum primo in ratione prædicabilis definiens sic. Genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid. In qua definitione subintelligitur, uniuersale loco generis per hoc relatium quod, dans intelligere suum antecedens scilicet uniuersale. deinde ponitur prædicatur in quid, ad differentiam differentiæ proprij. & accidentis, quæ prædicantur in quale. deinde ponitur de pluribus differentibus specie, ad differentiam speciei, quæ prædicatur solum de uno, sed potius distinguitur ab eo per primam partem definitionis, in qua subintelligitur uniuersale. G

Primo sciendum, quòd genus est nomen secundæ intentionis, & in sua significatione duo repræsentat. Primum est natura communis pluribus speciebus, quæ dicitur res subiecta eius. Secundum est respectus naturæ communis ad diuersas species, qui dicitur generalitas. & conceptus generalitatis illius est intentio generis. Primum est materiale in genere, & se habet ut substantia, cui nomen generis attribuitur. Secundum uero est formale, & se habet ut qualitas, a qua nomen generis imponitur, ideo genus formaliter inquantum genus est, dicit talem respectum generalitatis. & quia talis respectus non est actualiter in rebus, sed solum in intellectu, qui abstrahit talẽ naturam a pluribus speciebus, & ipsam postea ad eas comparat, ideo talis intentio habet fundamentum in re, & complementum in intellectu. Ex dictis patet ratio quare genus quandoq; supponit pro illa natura communi, ut dicendo genus prædicatur in quid, qñq; uero pro intentione generalitatis, ut dicendo genus est secunda intentio. in hac autem definitione definitur genus sub intentione communi pro ipsa re subiecta, cui conuenit prædicari in quid. H

Prædicari quid sit, & quid ad ipsis reqrit. Secundo sciendum, ꝙ prædicari dupliciter capitur. Vno modo generaliter ut comprehendit prædicari uere, uel false, affirmatiue, uel negatiue. Alio modo specialiter pro prædicatione uera, & affirmatiua, & hic sumitur prædicari specialiter, & non generaliter, quia indiuiduum potest prædicari in quid negatiue,

A uel falſe de pluribus differentibus ſpecie, ſed hoc non eſt prædicari ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid. Et dicit hoc uerbum prædicatur, aptitudinem & non actum, ſicut in aliis definitionibus uniuerſalium. Et ad hoc ꝙ aliquid prædicetur requiruntur tres conditiones. Prima, ꝙ ſit forma, ideo materia non poteſt prædicari de toto compoſito. Secunda, ꝙ ſit forma totius, ideo forma partis non eſt prædicabilis, ut hæc non eſt uera, homo eſt animal rationalis. Tertio eſt, ꝙ illa forma deſignetur per modum totius, ideo forma deſignata in abſtracto per modum partis non eſt prædicabilis, ut hæc non eſt uera, Socr. eſt humanitas, ſed iſta Socrates eſt homo, quia ibi tenet per modum totius.

Tertio ſciendum, ꝙ illud prædicatur in quid, quod importat formam eſſentialem rei per modum per ſe ſtantis, & non præſupponit aliquid ante ſe, quod qualificet, & determinet. & quia genus importat eſſentiam ſpeciei per modum per ſe ſtantis, & non ſub modo adiacentis alteri, quia non præſupponit aliquid B ante ſe, quod determinet ſicut facit differentia, ideo genus prædicatur in quid. Aliquid tamen poteſt tripliciter dicere quid, ſi re eſſentiam rei. uno modo ſecundum rem, & modum ſimul, ſicut genera, & ſpecies de genere ſubſtantiæ. alio modo ſecundum rem tantum, ſicut differentia ſubſtantialis, quæ dicit quid tantum ſecundum rem per modum qualitatis. Tertio modo, ſecundum modum tantum, ut genera, & ſpecies accidentium.

• Quarto ſciendum, quòd genus in ſua potentia habet differentias oppoſitas, per quas diuiditur, ſed quælibet differentia conſtituit unam ſpeciem ſub genere, ideo genus ſub ſe continet ſpecies oppoſitas, & diſtinctas, in quibus eſt eſſentialiter, ideo prædicatur de differentibus ſpecie. & per hoc patet intellectus definitionis.

Sed contra prædicta primo arguitur. Omnis definitio debet notificare naturam definiti, ſed in illa ponitur illud nomen infinitum, quod, quod nihil poteſt notifi C care, eo ꝙ eſt infinitum, & ignotum, igitur definitio mala eſt. Secundo ſic. Omne prædicabile dicit formam totius, ſed genus non dicit formam totius, ſpeciei, ſed ſe habet per modum partis materialis ad ipſam, & differentia per modum formæ, igitur male dicitur, ꝙ genus prædicatur de ſpecie. Tertio ſic. Omne quod prædicatur dicit totum eſſe illius, de quo prædicatur, genus autem non dicit totum eſſe ſpeciei, cum non dicat eſſe datum ſpeciei per differentiam. igitur non prædicatur de ſpecie. Quarto ſic. Omnis forma qualificans aliquid dicit quale, & prædicatur in quale, ſed genus dicit formam qualificantem aliquid cum omnis forma qualificet materiam ſuam, ergo genus prædicatur in quale, & non in quid. Quinto ſic. Quæcunque conueniunt in aliquo indiuiſibili ſecundum eſſentiam ſunt idem eſſentialiter, & in ſpecie, ſed quæcunque ponuntur ſub genere conueniunt in uno indiuiſibili per eſſentiam, quia genus eſt indiuiſibile ſecundum eſſentiam. igitur illa, quæ ſunt ſub genere conueniunt in ſpecie, & ſunt idem eſſen D tialiter. igitur genus non prædicatur de pluribus differentibus ſpecie. — Argumen.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet hoc pronomen quod, de ſe ſit infinitum, tamen in illa definitione capitur finite, & finitur per ea quæ ſibi adduntur, & per ſuum antecedens ideo poteſt notificare definitum. Ad ſecundum dicitur, ꝙ ſi conſyderetur genus, ut contractum eſt ad ſpeciem per differentiam, bene habet modũ partis materialis, & ſpecies modum totius, ſed ſi conſyderetͬ in cõi, ut ſub ſe continet multas ſpecies, ſe habet per modũ totius, & eſt totum uniuerſale reſpectu ſpeciei. ideo hoc modo põt de ſpecie prædicari. Ad tertium dicitͬ, ꝙ ſpecies habet duplex eſſe ſ. confuſum, qđ habet in genere, in quo cõuenit cũ aliis ſpeciebus, & eſſe diſtinctũ qđ habet per differentiã, in quo differt ab aliis ſpeciebus. & licet genus non dicat totum eſſe diſtinctũ ſpeciei, tamẽ dicit totũ eſſe confuſum — Solutio.

 ſuſum

sursum eius. Ad quartum dicitur, φ licet forma qualificans aliud, designata per modum adiacentis alteri, & qualificantis alterum dicat quale, & prædicetur in quale tamen forma essentialis designata per modum per se stantis non dicit quale, sed solum prædicatur in quid, quia non capiatur sub illo respectu, quo qualificat aliud, sed ab eo abstrahitur mô, sic est de genere ut prius patuit. Ad quintum dicitur, φ omnis contenta sub genere conueniunt potentialiter in uno indiuisibili secundum essentiam, non tamen actualiter. ideo non oportet φ inter se conueniant essentialiter, & specie. ideo genus non solum prædicatur de differentibus specie, sed etiam de conuenientibus. E

Idem, ac differens quot modis dicantur.

Ad cognoscendum autem hoc membrum de differentibus specie, oportet scire, φ differens dicitur tot modis quot modis dicitur idem. Idem autem dicitur tripliciter, scilicet idem genere, idem specie, idem numero. Eadem genere sunt, quæcunq; sub eodem genere continentur, ut homo, & asinus sub animali. Eadem specie sunt quæcunque sub eadem specie continentur, ut Socrates, & Plato sub homine. Idem numero dicitur quadrupliciter. s. idem nomine, idem definitione, idē proprio, & idem accidente. Eadem nomine dicuntur quorum res est una nomina uero plura, ut Marcus Tullius Cicero. Eadem definitione dicuntur, quorum unum est definitio alterius, ut animal rationale mortale, & homo. Eadem proprio dicuntur, quorum unum est proprium alterius, & conuertitur cum eo, ut risibile, & hō. Eadem accidente dicuntur quorū unum est accidens alterius, ut Socrates, & albedo quæ est in ipso. Similiter differens dicitur tripliciter. s. genere specie, numero, Differentia genere sunt, quæcūq; sub diuersis generibus continentur, ut homo, & arbor, quia hō continetur sub hoc genere, quod est animal, & arbor sub hoc genere, quod est Planta. Differentia specie sunt, quæcunque sub diuersis speciebus continentur, ut Socra. sub homine, & Brunellus sub asino. Differentia numero sunt, quæcunque diuersum numerum constituunt, ut Socrates, & Plato, F G

Postq̃ Auctor posuit definitionem generis, hic consequenter declarat aliquas partes eius, & primo illam partem differentibus specie. Et quia priuatio cognoscitur per suum habitum, & differens se habet per modum priuationis respectu eiusdem, ideo ad cognoscendum modos differentis, Auctor notificat modus eiusdem, quia tot modis dicitur differens, quot modis dicitur idem. Nam quot modis dicitur unum oppositorum, tot modis dicitur, & reliquum. Etiam eadem forma est causa identitatis inter illa, quæ conueniunt, & causa diuersitatis ab aliis, nam per eandem formam hebet res identitatem in se, & diuersitatem ab aliis, ideo primo uidendum est de modis eiusdem. H

Pro quo sciendum, primo, φ idem dicitur tripliciter, idem genere, idē specie, idem numero. patet per sufficientiam. quia omnis identitas. & unitas sumitur a forma. uel igitur sumitur a forma incōicabili, & sic est idē numero, uel cōicabili, & hoc est dupliciter. uel sumitur a forma completa, & determinata, & sic est

idem

A idem ſpecie, uel incomplexa, & indeterminata, & confuſa,& ſic eſt idem genere. & inter iſtos modos, eadem numero habent maiorem unitatem quam eadé genere,uel ſpecie,quia habent maiorem diuiſionem.ideo ille eſt perfectior modus identitatis. hic aũt non ponitur ideo ſecundum analogiam, quia illa non eſt identitas,ſimpliciter,nec ſumitur ab aliqua forma una.& hic ſolum enumerantur modi identitatis,qui ſumuntur ab aliqua identitate formæ.

Secũdo ſciẽdum,quód eadem genere ſunt quę ſub eodem genere continẽtur. & per oppoſitum dſia genere, quæ ſub diuerſis generibus continẽtur.& licet genera generaliſſima quãdoq; dicãtur differẽtia genere,tamen magis proprie diuerſa genera dicuntur, ꝙ differentia genere.Differunt.n diuerſa, & differentia. quia diuerſa ſunt,quę in nullo cõi uniuoco conueniunt,differentia uero,quæ in aliquo communi conueniunt, & in aliquo ſpeciali differunt, quod non conuenit generibus generaliſſimis. Sed eadem ſpecie ſunt, quæ continentur ſub eiſ- Differẽs & diuerſum diſtinguuntur.
B dem ſpeciebus,& differentia ſpecie, quæ ſub diuerſis ſpeciebus continentur.Et eadem numero ſunt, quæ non faciunt diuerſum numerum inter ſe, ut Socra & homo, & prouenit talis unitas a forma, quæ format, & actuat materiam, & realiter idem ſunt unitas numeralis, & indiuiſo, ſed differunt rõne, quia dicitur unitas inquantum cauſatur a forma, quæ unit partes materiæ, & indiuiſio, inquantum prouenit a materia, quæ reddit formam incõmunicabilem.Sed differentia numero ſunt, quæ faciunt diuerſum numerum inter ſe, ut Socra.& Pla.& prouenit illa diuerſitas originaliter ex parte materiæ diuiſæ ab agente in diuerſas partes ſub quantitate,complectiue aũt prouenit a forma totius, q́ uariatur ſecundũ eſſe in diuerſas partes materiæ prius diuiſæ,& ꝑ hoc hr̃ qũo ſpés diuiditur diuiſione materiæ, & qũo indiuidua eiuſdem ſpéi formaliter differunt.

Tertio ſciẽdum,quod idem numero quadrupliciter dicitur.ſ. idem nomine, idem definitione, idem proprio, idem accidente, quod patet per ſufficientiam. Quæ eadẽ numero dicantur.
C quia quæcunq; ſunt eadem numero, uel ſunt eadem eſſentialiter,uel accidentaliter. ſi primũ,eſt dupliciter. uel ſunt eadé ſecundum ré,& rationem ſimul, & ſic ſunt eadem nomine,uel ſunt eadem ſecũdũ eſſentiam tm̃,& differunt rõne,& ſic ſunt eadem definitione,in quibus definitio ſecundũ naturã præcedit definitũ. ſi ſunt eadem accidentaliter,hoc eſt dupliciter.uel ſunt unum accidentaliter accidente proprio,& ſic ſunt eadem proprio,uel communi, & ſic ſunt eadem accidẽte.& ſicut habeẽ ſufficientia modorũ eiuſdem,ita põt dari ſufficientia modorum differentis, & ẽt modorum unius,quia unum & idem, realiter idem ſunt.

Quarto ſciendum, quòd eadem nomine dicuntur,quorum res eſt una,nomina uero plura, & hoc modo ſynonima dicuntur eadem. Sed eadem definitione dicuntur, quorum unum eſt definitio alterius, uel etiam de definitione, ſicut ſpecies eſt una definitione cum indiuiduo, & omne ſuperius eſſentiale cum uo inferiori eſt idem. Eadem proprio ſunt, quorum unum eſt proprium & eadem
D accidente ſunt quorum unum eſt accidens, & prouenit hæc unitas formaliter ex parte formæ accidentalis, quæ ſeipſa inhæret formaliter ſuo ſubiecto, effectiue uero ex parte ſui ſubiecti, quod dat accidenti eſſe,& unitatem in genere cauſæ efficientis,materialis, & finalis.

Sed contra prædicta arguitur primo. Cœlum & terra ſub eodem genere cõtinentur.ſ.ſub corpore, & tamen non ſunt eadé genere,quia corruptibile,& incorruptibile differunt pluſꝗ genere.ergo male hic definiuntur eadem genere. Secũdo ſic. Homo, & aſinus differunt ſpecie, & tamé non continguntur ſub diuerſis ſpeciebus, igitur male definiuntur differentia ſpecie. Tertio ſic. Socr. & Plato differunt numero, & tamen non faciunt diuerſum numerum inter ſe, ſed tm̃ fa.& ciunt unum numerum.ſ.binarium. ergo male definiuntur differentia numero.&to. Argumẽ. Vide x. Meth. t.c. 26 & ibi Auerroim oés Doctor.

Quarto sic Plura nomina sunt differentia nomine,ergo non possunt esse eadem nomine,quorum res est una nomina uero plura.Quinto sic.Vbi sunt diuersæ formæ ibi sunt diuersa esse,subiectum,& accidens important diuersas formas, igitur non habent unum esse,nec sunt eadem numero. E

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q corruptibile,&incorruptibile nunquam sunt eadem in genere Physico,quod est materia,eo q habent eiusdem rationis materiam tantum bene possunt esse eadem genere Logico. de quo solum est hic ad propositum.Ad secundum dicitur, q licet homo & asinus non sint sub diuersis speciebus,tamen habent diuersas differentia specificas, quibus differunt specie,ideo possunt differentia specie,sed magis proprie dicuntur diuersæ species. Ad tertium dicitur,quod si capiatur numerus proprie, prout est multitudo ex unitatibus aggregata,sic Socra.& Plato non faciunt diuersum numerum,sed, si capiatur improprie,pro unitate numerali, uel communiter se extendit ad numerum,& unitatem, sicut hic capitur, sic Socra.& Plato faciunt diuersum numerum,idest diuersas unitates numerales,siue materiales. Ad quartum dicitur, F quod licet diuersa nomina sint differentia ex parte uocis, siue nominis nominantis possunt tamen esse eadem ex parte rei nominatæ, & propter illam unitatem dicuntur eadem nomine.Ad quintum dicitur,quòd licet subiectum,& accidens habeant diuersa esse essentiæ,tamen habent unum solum esse existentiæ,per quod subiectum existat per se,accidens uero ex consequenti,ad existentiam subiecti,uel substantiæ.

Quid nam sit prædicari in quid, aliaq; generis definitio datur.

Illud autem dicitur prædicari in quid,quod conuenienter responde tur ad interrogationem factam per quid,ut cum quæritur,quid est homo?conuenienter respondetur, animal. ergo animal prædicatur de homine in quid.Aliter autem definitur genus sic.Genus est cui supponitur species. G

Postq Auctor notificauit illud membrum definitionis generis.s.differentibus specie,hic consequenter notificat aliud membrum.s.prędicari in quid dicens,q illud dicitur prędicari in quid, quod conuenienter respondetur ad quæstionem factam per quid cuius ratio est,quia interrogatiuum quid, quærit de substantia, & quiditate rei,& quia interrogationi debet esse proportionata responsio, ideo ad illud interrogatiuum quid, debet responderi illud, quod dicit essentiam, & quiditatem rei. ideo quod conuenienter respondetur ad quæstionem factam per quid,dicitur prædicari in quid.

Primo sciendum,q forma,actus, quiditas,rō,essentia,& natura,idem secundum rem,sed differunt rationibus. quia essentia rei quinque modis consyderaē. Primo modo inquantum informat materiam,uel totum compositum,& sic dicitur forma secundo modo,prout actuat potentiam materiæ,& sic est actus tertio modo,ut est principiū essendi,& sic dicitur essentia.est.n.essentia id,quo res habet esse,quarto modo consyderatur inquantum est principium cognoscendi rem & sic dicitur quiditas, quasi dicens quid est res,quia res formam eius ab intellectus cognoscitur.& etiam quandoque dicitur ratio,quia est id quo ratio,uel intellectus cognoscit ipsam rem quinto modo consyderatur, inquantum est principium operandi,& sic dicitur natura, & dicitur Natura a nascor nasceris,quia ab ea nascuntur motus,& operationes compositi,uel quia est principium nascentiæ rei,& per hoc patet quid sit quiditas rei, & quid prædicatur in quid, quia illud quod importat quiditatem rei per modum substantiæ. H

Secundo

A Secundo sciendum, q genus, species, differentia, & definitio important eãdem essentiam realiter, sed sub diuersis modis essendi, quia genus importat eam sub confuso esse determinabili, per differentias oppositas formaliter, differentia uero importat eandem essentiam per modum formantis, & qualificantis potẽtiam generis, & hoc, quia determinat genus ad speciem. Species uero importat illam essentiam per modum formati, & determinati, implicite tamen. Sed definitio importat eum per modum completi, & explicite. explicat eñ ipsam a prima potentia usq; ad actum ultimum per genus, & differentiam speciei. ideo definitio prædicatur in quid de specie, tñ non est unum prædicabile tñ, sed complectitur plura prædicabilia. s. genus, & differentiam alia uero, quia sunt incomplexa, dicuntur prędicabilia & quia a modis essendi sumuntur modi prędicãdi, & non ab essentia secundũ se, ideo genus, & species, quę importãt essentiã sub modo substãtię, prædicantur in quid, non aũt differentia, quæ importat eam sub modo qualitatis. Genus, species, differentia, diffinitio, eandẽ ubi diuersis essendi modis. essentiã dicunt.

B Tertio sciendum, q genus dupliciter consyderatur. Vno modo sub ratione prędicabilis, & sic de ipso data est definitio prius posita. Alio modo sub ratione gñis, in quantum habet respectum ad plures species, & sic de ipso datur hæc definitio, Genus est cui supponitur species. cuius ratio est, quia in ordine prædicabilium cõius debet poni supra minus cõe, cum possit de ipso prædicari uniuersaliter, & non econuerso, sed genus est cõius q̃ sit species, quia ad hoc q sit genus, requiritur q possit esse in pluribus speciebus, & q sub eo sint plures species aptitudine. & quia in perpetuis, sicut sunt uniuersalia, non differunt esse, & posse secundum tẽpus ideo, cum genus sit in potentia ad plures species, ẽt habet plures spẽs sub se in actu & licet genus secundũ totã suam essentiam possit saluari in unica specie, non tñ secundum totam eius potentiam, quia potestate continet omnes species sub se. ideo semper manet cõius, & species conuenienter ponitur sub eo. De hoc p Doct. viij. Physi. primo. & Cęli & mun. & 12. Met.

Quarto sciendum, q sub gñe aliquid dupliciter ponitur. Vno modo lateraliter,
C ut differentia, quæ a latere contrahit partem potestatis gñis, & a latere concurrit ad constõnem speciei tanq̃ determinans essentiam gñis ad speciem. Alio modo directe, ut id, quod importat essentiam gñis per modũ determinatę substantię, & sic species supponitur gñi, ẽt immediate, & formaliter, quia per differentiam genus determinatr ad speciem. indiuidua uero ponuntur sub gñe mediante specie, & hoc materialiter, quia spẽs diuidit per indiuidua solum diuisione materiali, & non formali. ideo conuenienter dr̃ q genus est, cui immediate directe, & formaliter supponitur species, & non dña, uel indiuiduum propter causas iam dictas.

Sed contra prædicta primo arguitur. Si quæratur quid est oratio, conuenienter respõdetur bene, q est uox, & tñ uox non prædicatur de oratione in quid, cũ oratio non habet quiditatem, eo q est ens rationis. igitur male definitur prædicari in quid. Secundo, si quæratur, quid est chymera? bene respondetur, q est quid imaginabile, compositum ex impossibilibus componi, & tamen hoc non prædi-
D catur in quid de chymera, cum ipsa non habeat quiditatem. Tertio sic. Vnius definibilis, unica est definitio, cum unius rei sit unum esse, & definitio sit oratio explicans esse rei. ergo male ponitur hæc secunda definitio generis. Quarto sic. Potentia ponitur sub actu, & non econuerso, sed genus est potentia respectum speciei, igitur ponitur sub specie, & sibi non supponitur species. Argumen.

Quinto sic. Prius non debet definiri per posterius, sed species est posterior genere. igitur genus male definitur per speciem.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet orõ non habeat quiditatem secundũ rem, & simpliciter, tamen habet quiditatem secundum modum eo modo, quo habet esse, cũ quiditas non sit aliud q̃ rei entitas, ut notificatiua ipsius. ideo uox de orõne in quid prædicatur eo modo, quo rñdetur ad interrogationẽ eius factã Solutio.

per quid. Ad secundum dicitur, q si de chymera, quæratur quid rei, non ualet definitio, sed si quæratur quid nominis bene datur illa definitio, & potest prædicari in quid de chymera, uel ét secundũ modum prædicatur in quid de ipsa ostendendo entitatem eius, prout est ens rationis. Ad tertium dicitur, quod licet unius rei sit unicũ esse essentiæ, & unica definitio quiditatiua, tñ possunt esse plures modi essendi, uel plura esse accidentalia, quæ explicantur per definitionem descriptiuam. ideo unius rei secundum plures modos essendi pñt esse plures definitionis descriptiue. & sic est de genere in istis definitionibus. Ad quartum dicitur, q duplex est potentia. quædam est potentia subiectiua, quæ est potentia materiæ, uel subiecti, per quam potest suscipere formam, alia est potentia formalis, quæ est aptitudo formæ aptæ determinari per diuersas formas, & licet potentia subiectiua ponatur sub actu, non tamen potentia formalis, sed ponitur supra actum, & hoc modo genus est potentia respectu speciei. Ad quintum dicitur, q si species capiatur pro re subiecta intentioni, sic est posterior genere, sed capiatur pro intentione concreta rei, adhuc dupliciter consyderatur. uno modo ut habet dependentiam ad suum genus quod terminat ipsum, & sic adhuc posterior, alio modo ut ipsa terminat respectum, & dependentiam intentionis generis, & sic est prior genere, cum terminans præcedat terminatum, & solum hoc modo capitur in definitione generis postremo posita. E F

Diuisio generis in generalissimum ac subalternum, & quid unumquodque ipsorum.

Porphirius & Doct. in cap. de genere.

Et diuiditur in genus generalissimum, & genus subalternum. Genus generalissimum est, supra quod non est aliud genus superueniens. uel genus generalissimum est quod, cum sit genus, non potest esse species. Et diuiditur in decẽ generalissima, quæ sunt decẽ prædicaméta. s. substãtia, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, quando, situs, ubi, habitus. Hæc autem decẽ prædicamenta dicuntur generalissima, quia nullum genus habent supra se. licet enim ens dicatur de istis decem, tamen non dicitur de ipsis uniuoce, sed æquiuoce, siue multipliciter. ideo non est genus eorum. De his autem decem nihil modo dicemus, sed in prædicamentis determinabitur de ipsis. Genus subalternum est quod, cum sit genus, potest esse species, ut animal est genus hominis, & equi, & est species corporis animati. G

Postq̃ Auctor determinauit de genere definitiue ponendo duas definitiones eius, hic consequenter determinat de ipso diuisiue, dicens q genus diuiditur in genus generalissimum, & genus subalternum, cuius ratio est. Quia omne genus ordinatur in ordine prædicamentali. uel ergo est principium sui ordinis sic, q non ponit̃ sub alio, & sic genus generalissimum, uel subordinat̃ alteri, & sic est, genus subalternum. & istorum membrorũ, gñalissimum dicitur perfectius genus q̃ subalternum. ratio est, quia ratio generis a generalitate sumitur. & communitate sui ambitus, sed genus generalissimum habet maiorem generalitatem, & communitatem, quàm subalternum, quia plura sub se continet. ideo perfectius dr̃ genus. quare sequitur q diuisio prædicta est diuisio analogi in sua analogata. H

Primo sciendum, quòd genus gñalissimum est quod cũ sit genus non põt esse species. cuius ratio est, quia genus gñalissimum habet, q sit genus. & q sit gñalissimum. primum habet per respectũ ad suas species, quarũ dicit̃ genus, & secundũ habet per negationẽ prioris generis, quod sit generalibus ipso. & utrunque explicatur

A plicatur in definitione prædicta, primum cum dicitur, quod cum sit genus, secundum per hoc quod dicitur, non potest esse species, quia si non possit esse species, non habet aliquod genus communius ipso, ideo aliter sic potest definiri. Genus generalissimum est, supra quod non est aliquod superueniens genus.

Secundo sciendū, q̀ generalissimum dupliciter exponitur. s. affirmatiue, & negatiue, negatiue sic. Generalissimum est generale, & nihil est eo generalius affirmatiue sic. Generalissimum est quod est generale, & omni alio est generalius. quod potest dupliciter intelligi, uel q̀ omni alio generalius sit simpliciter. uel omni alio de suo ordine. unde, si exponatur generalissimum affirmatiue, & intelligatur q̀ sit omni alio generalius simpliciter, sic substantia non esset gn̄alissimū, ipsa. n. non est omni alio gn̄alior. s. quantitate, & tunc qn̄titas non esset genus generalissimū, & sic oportet tm̄ unum esse genus generalissimum. Sed si exponatur generalissimum negatiue, uel affirmatiue cum ista restrictione, quod sit B omni alio de suo ordine generalius, substantia bene est genus generalissimum, & similiter alia prædicamenta, & hoc modo capitur hic generalissimum.

Tertio sciendū, q̀ genus generalissimum diuidit̄ per decē prædicamenta, quæ sunt substātia, quātitas, ad aliquid, qualitas, actio, passio, situs, habitus, ubi, quando, & dicuntur ista generalissima, quia non habent aliquod genus supra se. quia licet genus gn̄alissimum diuidatur per ista decem, tamen non est genus ipsorum. sed solum est intentio cōis, quæ de ipsis prædicatur accidentaliter, & licet ens dicat̄ de omnibus illis, tn̄ non est genus ipsorum, quia nō prędicat̄ de ipsis uniuoce nam, quod prædicatur uniuoce, prædicatur s̄m unū nomē, & una rōnē, æqualiter participatā a multis, sed rō entis, quæ est habere essentiā, uel habere actum essendi, non æqualiter participatur a decem prædicamentis, quia actus essendi primo conuenit substantiæ, & per substantiā solum conuenit aliis. s. accidentibus, & non conuenit ipsis per se. Similiter habere essentiam uerius conuenit substan- C tiæ quàm aliis. Item omne genus diuiditur per differentias formales, quæ sunt extra rationem generis, sed ens non diuiditur in decem prædicamenta per differentias formales, quæ sint extra rationem, uel naturam entis, quia tunc essent non entia modo non ens nullam cōstituit spēm sub ente, ideo ens non habet differentias formales, nec est genus ad decem prædicamenta, sed est commune analogū.

Ens nō est genus ad decem prædi. sed analogum.

Quarto sciendū, q̀ genus subalternū dicitur qđ cū sit genus bene pōt esse species. cuius rō est, quia subalternū mediat positione, uel rōne ordinis inter gn̄alissimū, & specialissimū, rōne cuius habet duplicē respectū, primo habet respectum gn̄alissimi, qđ est sibi superius, & ab illo dr̄ spēs, secundo habet respectum suorū inferiorum, a quo dicitur genus, & sic bene dicitur qđ, cum sit genus pōt esse spēs & dicitur subalternum, quasi alternatim sub supra positum. s. positione formali, & non dicitur subalternum, quia est sub altero natum, quia tunc species specialissima diceretur subalterna, & per hoc patet de diuisione generis, & de difinitionibus membrorum eius, & de diuisione generis generalissimi. D

Quid sit genus subalternū.

Sed cōtra prædicta primo arguit̄. Omnis diuisio generis fit per differentias in species eius, sed ista diuisio generis non fit in spēs eius, cum gn̄alissimū nō possit esse spēs. igitur illa diuisio nō est sufficiēs. Secūdo sic. Quod potest habere esse determinatū per differētiā pōt esse spēs, sed genus gn̄alissimū est homini, quia substantia habet esse determinatū p̄ rōnale ad hominē, ergo generalissimū pōt esse spēs. Tertio sic Quod dicitur per superabundantiā uni soli conuenit, sed generalissimū per superabundantiā dicitur, igitur uni soli conuenit, igitur non sunt decem prædicamenta: Quarto sic. Omne, quod prædicatur in quid est communius alio est genus, sed ens prædicatur in quid de quolibet prædicamentorū, & est cōmunius quolibet, quia si quæratur quid est substantia cōuenienter rn̄detur q̀ est ens,

Argumen.

ens,ergo ens est genus ad decem prædicamenta. Quinto sic. Opposita nunq̃ simul possunt esse in eodem,genus, & species opponuntur secundum intentionem eorum,ergo genus sub alternum non est genus simul,& species. B

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur,ꝙ dupliciter dicitur diuisio generis. uno modo ratione modi diuisionis, quia fit secundum formam diuisionis generis per differentias oppositas. Alio modo dicitur diuisio generis ratione diuisi, eo ꝙ ibi diuiditur genus uel intentio generis. Et licet diuisio generis primo modo dicta semper fiat in diuersas species,non tamen diuisio generis secundo modo dicta,& illa non est propria diuisio generis,sed communis analogi, & hoc modo est diuisio. quia hic non diuiditur genus pro aliqua speciali re subiecta intentioni, sed pro intentione cõi generis concreta rei, quæ non habet differentias formales.

Ad secundum dicitur, ꝙ si gñalissimum consyderetur quantũ ad essentiã eius bene põt habere determinatũ esse per dñam. sed si consyderetur secundũ suũ modum essendi,quo dr̃ cõissimum sui ordinis, sic non põt habere esse determinatum per dñam.& quia genus gñalissimum utrunq; importat.s.essentiam,& talem modum essendi,ideo ut gñalissimum est,non põt esse tale determinatum. Ad tertiũ dicitur,ꝙ licet illud,quod superabundantiam dicitur, uni soli conueniat in uno ordine,tamen põt conuenire diuersis in diuersis ordinibus,& sic est de decem prędicamentis,quorum quodlibet in suo ordine dicitur generalissimum. F

Ad quartum dicitur,ꝙ ens dupliciter capitur.uno modo participaliter, ut tm̃ ualet sicut existens.uel habens actum essendi,& sic non prædicatur in quid de aliquo prædicamento,sed ipsis accidentaliter,uel contingenter conuenit. alio modo nominaliter, & tantum ualet sicut habens essentiam, & sic bene prædicatur in quid de prædicamentis sed non est communius, aliquo illorum communitate naturæ,uel rei,quæ diuidatur per illa decem,sed est solum communius cõmunitate uocis.ideo non dicitur uniuoce de ipsis. Ad quintum dicitur,ꝙ si genus,& species comparentur secundum idem, sic opponuntur secundum suas intentiones,sed respectu diuersorũ non opponuntur.& hoc modo cõueniunt subalterno. G

Quid nam Species sit.

SPECIES est quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid est. In hac autem definitione hoc uerbum prædicatur, dicit aptitudinem, & non actum. Similiter in aliis. ut homo prædicatur de Socrate, & Platone, & de aliis particularibus hominibus, quæ sunt plura differentia numero, ut prius patuit. Et prædicatur de his in quid, quia cum quæritur quid est Socrates, conuenienter respondetur, homo.

Postq̃ determinatum est de genere,quod est principium speciei,hic consequenter Auctor determinat de specie, quæ capit rationem, & naturam uniuersalem ab uno genere,ipsam primo sic definiens. Species est quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid.in qua definitione per illam particulam quod prædicatur de pluribus, habetur, quòd specie est unum prædicabile, per quod intelligitur genus definiti.deinde ponitur differẽtibus numero, ad differentiam generis,quod prædicatur de differentibus specie, & ponitur in quid, ad differentiam differentiæ,proprij,& accidentis, quæ prædicantur in quale. & conuenit hæc definitio speciei specialissimæ tm̃,& non subalternę Ratio est,quia hic definitur species in ratione prædicabilis. in cuius signum ponitur hoc relatiuum,quod,referens prædicabile,uel uniuersale. sed species specialissima solum H

est

A est prædicabile ab aliis distinctum, & nõ subalterna, sed illa continetur sub prædicabili generis.

Primo sciendum, q̃ spés dupliciter accipit. Vno modo proprie, ut est uniuscuiusque forma i. pulchritudo uel formitas corporis, quę consistit in debita quãtitate, & debita mẽsuratione mẽbrorũ corporis cũ uiuacitate colorum, & hoc mõ dr̃ species in ciuilibus. Secundo modo capitur spés trãsumptiue pro forma communicabili, quę ponitur sub assignato gñe, & illo modo dr̃ spés Logica unde nomen spéi primo repertum est in ciuilibus, & per similitudinem translatum est ad spém Logicã. qa sicut spés, quę ẽ pulchritudo actuat ipsum corp⁹ remouẽdo eius turpitudinem, sic spés Logica actuat, & determnat ipsum genus, & remouet eius turpitudinem. s. potentialitatem, & indeterminationẽ. ab hoc. n. quod est specificare, dicitur species. & de specie secundo modo dicta est hic ad propositum. Spẽs dupliciter sumitur.

Secũdo sciendum, quòd natura speciei ut puta natura hominis tripliciter con B syderatur. Vno modo secundum se, & absolute, & sic non dr̃ uniuersalis, nec particularis, quia non capitur sub aliqua secunda intentione. Alio modo capitur sub respectu ad sua indiuidua, & ab illo dicitur uniuersalis. Tertio modo per respectum ad suum genus, & ab illo accipitur intentio speciei, & secundum illum respectum habet specificare genus. hic aũt nõ definitur spés pro illa natura cõi absolute, sed pro illa natura, ut substat intentioni prædicabilis, & speciei simul, &, quia non definitur hic in rõne prędicabilis tantũ quia tunc per istam definitionem nõ differret ab alijs prędicabilibus, sed definitur in rõne prędicabilis determinati, & contracti ad spãlem modum prædicandi, & per intentionem spéi. vñ spés in suo noĩe includit prædictam naturam cõem materialiter, & formaliter includit intentionem spéi cũ intentione uniuersalis. ideo definitur pro illa re subiecta, inquantum substat intentioni uniuersalis, & speciei.

Tertio sciendum, quòd dũ in aliqua definitione ponitur uerbum, quod habet C significare actum debet capi ut dicit aptitudinem. cuius rõ est, quia definitio semper est de aliquo uniuersali, & non de singularibus eo quòd singularium non est demonstratio, & per consequens neque definitio quia definitio est medium demõstrationis, sed aptitudo se tenet ex parte uniuersalium, actus aũt ex parte singularium, cum actus, & operationes sint singularium, & suppositorum, iõ dũ uerbum significans actum ponitur in definitione debet capi ut dicit aptitudinem tantum. ideo in præsenti definitioni hoc uerbum prædicatur, dicit aptitudinem ad prædicandum, & non actum. Prædicari dicit aptitudinẽ nõ actum.

Quarto sciendum, quòd genus, & spés diuersimode multiplicantur, & diuidũtur genus. n. diuiditur diuisione formali. s. per dr̃ias formales, formaliter contrahentes essentiam generis ad diuersas spés, rõne cuius genus prędicatur de differentibus spé. sed spés diuiditur solum diuisione materiali, per hoc quòd ipsa accipitur in materia diuisa per diuersas partes, in quas ipsa multiplicatur secũdum D esse. &, quia talis diuisio materialis causat diuersa indiuidua differentia numero, ideo species prædicatur de differentibus numero. &, quia ipsa dicit totam essentiam completam illorum indiuiduorum per modũ substantiæ, ideo prædicatur de ipsis in quid. & per hoc patet intellectus definitionis speciei.

Contra prędicta primo arguitur. Nullum ens completum hẽt eẽ in pluribus, cum ens in alio sit imperfectum, & nõ per se existens, sed spés est ens completũ, sicut genus est imperfectum, ergo spés nõ habet esse in pluribus, nec prædicatur de multis. Secũdo sic. Oẽ prædicabile dicit totum esse sui subijcibilis, spés nõ dicit totũ esse indiuiduorum, qa indiuiduũ ultra spém addit materiã signatã accidentibus, quam spés non includit. ergo spés non prædicatur de indiuiduis differentibus numero. Tertio sic. Indiuiduum non habet quiditatem, nec definitionẽ, Argumen.

ergo

De hoc p Philoso. plū, & Doct. 1 Poste. t 20. & 7. Topi. & 12. de aīa. per Doct.

ergo spēs non dicit quiditatem indiuiduorum, & per consequens non prædicatur in quid de differentibus numero. Quarto sic. Genus prædicatur in quid de differentibus numero, ut aīal de Socrate, & Brunello. ergo ista definitio conuenit generi. nec ualet dicere, ꝙ genus prædicatur de differentibus numero solum mediante: quia, prædicatur immediate de differentibus, quia diuersæ species in gñe substantiæ differunt numero. igitur genus immediate prædicatur de differentibus numero. Quinto sic. Materia prædicatur in quid de hac materia & illa, quæ differunt numero, & tamen non est species, cum non sit forma totius. ergo ista definitio conuenit aliis a definito. E

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet spēs sit ens completum perfectione essentiali, & formali, non tñ est perfectum perfectione suppositi. ideo nō est per se subsistēs, sed bene potest esse in multis, sicut superius in suo inferiori, licet non sit in alio, ut accidens in suo subiecto, quod est simpliciter imperfectum.

Ad secundum dicitur, ꝙ licet species nō dicat totum esse materiale, & propriū indiuidui, quia indiuiduum ultra spēm addit materiam, uel secundum aliquos significationem materiæ, tamē ipsa dicit totum esse specificum suorum indiuiduorum, quod sufficit ad prædicandum de ipsis. Ad tertium dicitur, quòd indiuiduū dupliciter consyderatur. Vno modo ut est res particularis, terminans fluxum naturæ cōis, & isto modo bene habet essentiam, & quiditatem. Alio modo consyderatur sub ratione discreti, ut includit accidentia indiuiduantia, & hoc modo non habet essentiā nisi per suas partes, q̄a includit essentias de diuersis p̄dicamentis. nec isto modo species prædicatur in quod de indiuiduis, sed primo modo. Ad quartum dicitur, quòd licet genus mediate prædicetur in quid de differentibus numero non, tamen immediate sicut intelligitur de specie, & licet diuersæ species substantiæ per se, & primo differant numero. s. numerositate essentiæ, non tamē numerositate suppositi, de qua solum hic intelligitur. Ad quintum dicitur, quòd licet materia prædicetur in quid de differentibus numero secundum modum, non tamen secundum rem, quia ipsa non est forma dicens esse huius materiæ uel illius, nisi secundum modum tantum, & illo modo potest dici species Logica secundū modum eo modo, quo prędicatur in quid de differentibus numero. F G

Prædicat̄ spēs de differentibus nūero natura cōplete, & sic excluduntur oēs obiectiones.

Speciei alia descriptio ponitur, subalternaque ac specialißima quid nam sint declaratur.

Definitur etiam sic. Species est, quæ ponitur sub asignato genere, & de qua genus in eo quòd quid sit prædicatur, & diuiditur in speciem specialissimam, & speciem subalternam. Species specialissima est, quæ, cum sit species, non potest esse genus, ut homo, equus, & consimilia. uel sic. species specialissima est, sub qua non est alia inferior species. Species subalterna est, quæ cum sit spēs, pōt esse genus, ut animal. unde quæcunque sunt inter genus generalissimum, & speciem specialissimam, possunt esse genera, & species, ad aliud quidem, & ad aliud sumpta. sunt enim genera respectu inferiorum. species uero respectu superiorum, sicut patebit in arbore Porphyriana. H

Postq̄ Auctor posuit diuisionem speciei in ratione prædicabilis, & per respectum ad sua inferiora, secundum quem dicitur uniuersalis, hic consequenter definit ipsam sub ratione speciei, & per respectum ad sua superiora, secundū quem dicitur

A dicitur specie, dicens, quòd ipsa aliter sic definitur. Species, est, quę ponitur sub asignato genere, & de qua genus in eo quod quid prędicatur, & debet intelligi quod ponitur directe sub genere, & non lateraliter, sicut differentia. & etiam ponitur immediate, & non mediante alio, sicut indiuiduum. & conuenit ista definitio tam speciei specialissimæ, quàm subalternæ: quælibet enim illarum ponitur sub assignato genere. ideo ipsa est communior præcedente.

Primo sciendum, q species sub genere ponitur positione formali, & ordine uel positione participationis, cuius ratio est, quia species ponitur sub genere. eo q est minus & magis determinata, quam genus. sed q sit magis determinata habet a differentia formali, quæ contrahit formaliter, & determinat genus ad speciem. ideo species ponitur sub genere positione formali: & etiam ordine participationis: quia participare est rationem participati in se capere seu suscipere. species autem in se suscipit generis rationem quasi eius definitionem. Vnde patet quòd B species aliter ponitur sub genere quàm indiuiduum. quia indiuiduum ponitur mediante specie sub genere: & sub specie ponitur positione materiali tantum. indiuiduum enim contrahit formam generis. uel speciei per materiam solum, quæ est principium indiuiduationis: & reddit formam incommunicabilem, per quàm efficitur minus communis, & per talem determinationem indiuiduum ponitur sub genere, uel specie, ratione cuius indiuiduum uagum generis, ut aliquod animal, respectu animalis, non ponitur sub aliqua parte determinata potestatis generis sed indifferenter contrahit genus ad indiuiduum cuiuslibet speciei. Indiuiduũ uagũ, generis ad oẽs spẽs eius attinet.

Secundo sciendum, quòd species actu, & intellectu includit essentiam generis, & ideo ipsa non potest poni indifferenter sub diuersis generibus: sed solum sub illo determinato genere, cuius habet essentiam, & ideo poni dicitur sub assignato genere idest sub suo genere determinato, cuius habet essentiam, & de ea genus prædicatur in quid, eo quòd dicit totam eius essentiam per modum sub-C stantiæ licet sub esse confuso, ut prius dictum: & per hoc patet intellectus huius definitionis.

Tertio sciendum, q species diuiditur per speciem specialissimam, & subalternam. cuius ratio est. quia omnis species est determinata per differentiam, per quam constituitur, uel ergo est totaliter determinata per differentiam, & sic est specialissima: uel adhuc est determinabilis, & diuisibilis per differentias oppositas, & sic est subalterna. Ratio est, quia ratio speciei sumitur ab hoc quod est specificare potestatem, & confusionem generis per similitudinem ad speciem in ciuilibus, quæ specificat ipsum corpus: sed in specie specialissima genus uerius determinatur. & specificatur, q̃ in subalterna, cum in subalterna genus adhuc sit determinabile per differentiã, in & specie specialissima est totaliter determinatum.

Quarto sciendum, quòd species specialissima est, quæ, cum sit species, non potest esse genus, unde ipsa respectu sui generis dicitur species, sed in quantum est D totaliter determinata per differentiam, & non amplius diuisibilis est per differentias, dicitur specialissima, quia non est diuisibilis formaliter, ideo non potest esse genus, ideo dicitur, quòd est sub qua non est alia inferior species. Sed species subalterna est, quæ, cum sit species, potest esse genus: ipsa enim est species respectu suorũ superiorũ, & genus respectu suorũ inferiorum: quia potest diuidi per differentias formales, quarum quælibet constituit speciem sub se. ideo potest esse genus respectu illarum specierum, & hoc modo omnia intermedia inter genus generalissimum, & speciem specialissimam dicuntur genera respectu inferiorum: & species respectu superiorum. & per hoc patet diuisio speciei, & definitiones membrorum eius.

Sed contra prædicta arguitur primo. Magis commune non ponitur sub mi- Argumen.

nus

nus communi,sed species cõior est q̃ genus, quia plures sunt species, q̃ genera, E
ergo species de pluribus dicitur q̃ genus, & per consequens non ponitur sub gñe. Secundo sic. Idem non est definiens,& definitum respectu eiusdem, cum idẽ non sit notius,& minus notum respectu eiusdem. sed genus prius definitum est per speciem, ergo species hic male definitur per genus. Tertio sic. Indiuiduũ uagum generis immediate ponitũ sub assignato gñe, ut aliquod aial immediate ponitur sub animali,& tñ nõ est species. ergo ista definitio non conuenit soli definito. Quarto sic. Homo est species specialissima & tamen est genus uiri,& mulieris, cum uir, & mulier specie,& formaliter differãt, ergo specialissima bene potest esse genus. Quinto sic. Nullum genus habet aliquam dñam in actu, sed in potentia solum, sed oĩs species subalterna habet unam dñam in actu, igitur non põt esse genus.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dr̃, ꝙ si species capiatur pro intentione speciei, sic est cõior, q̃ genus. sed, si capiatur pro re subiecta intẽtioni, pro qua hic definitur, nõ est cõior gñe, sed magis determinata. ideo ponitur sub genere. Ad secundum dicitur, ꝙ in absolutis, idem non potest esse definiens,& definitum, sed bene in relatiuis, seu respectiuis, unum definitur per alterũ,& econuerso. modo genus,& species relatiue dicuntur. unde in relatiuis, idem potest esse magis, & minus notum respectu eiusdem secundum diuersas rationes Relatiua.n. consyderantur tripliciter. uno modo secundum subiecta, uel fundamenta relationum, & sic unum est notius altero,& non econuerso. Secundo modo, inquantum in utroq; est una species relationis,& sic sunt simul natura,& sic ambo sunt nota æqualiter. Tertio modo, inquantum unum terminant dependentiam alterius, & sic unum est magis notum,& minus notum altero. inquantum.n. est terminans, est magis notum, inquantum uero ad aliud terminatur est minus notum. & hoc modo relatiua per seinuicem differenter definiuntur. Ad tertium dicitur, ꝙ licet indiuiduum uagũ generis immediate ponatur sub genere positione materiali, non tamen positione formali, de qua est hic ad propositum. Ad quartum dicitur, ꝙ uir & mulier non differunt specie substantiali. quare homo non est genus eorum, sed spec e accidentali solum per naturalem potentiam,& naturalem impotentiam, quæ sunt qualitatis. Ad quintum dicitur, ꝙ si genus comparetur ad suas differentias, per quas diuiditur,& inquantum est genus, nullam habet in actu, sed, si cõparetur ad differentias suis superioris, habet unam in actu. sed hoc sibi non conuenit inquantum est genus, sed in quantum est species sui superioris.

Relatiua iuxta diuersum modũ ad reliquũ ꝑ reliquũ definiri.

F

G

Prædicamentalis coordinatio.

Vt autem hoc sit magis planum, sumatur exemplum in uno prędicamento, ut substantię est genus primum. sub hac autem est corpus, sub corpore corpus animatum, sub quo animal, sub animali animal rationale, sub quo homo, sub homine sunt indiuidua, ut Socrates, Plato, & Cicero. H

Postq̃ Auctor pręmisit definitiones speciei specialissime,& etiam subalternę, & prius posuerat definitiones generalissimi, & subalterni, hic consequenter declarat omnia prædicta per exempla ponendo coordinationem prædicamentalem unius prædicamenti, s. prædicamenti substantiæ, quod est cæteris nobis notius dicens, quòd in tali coordinatione est unum genus, quod est substantia, quod diuiditur per has differentias, corporeum,& incorporeum, sub quo, per corporeum, constituitur corpus, quod diuiditur per animatum, & inanimatum, sub quo est corpus animatũ. s. sub quo est animal, sub animali animal rationale, sub quo est homo, sub homine solum sunt indiuidua.

Primo

A Primo ſciendum, quòd hæc coordinatio, ad ſimilitudinem arboris naturalis, uocatur, quædam arbor. quia ſicut in arbore naturali ſunt truncus, rami, & radices, ita per ſimilitudinem in iſta coordinatione. unde recta linea, in qua ſunt generaliſsima, & ſpecialiſsima ſe habet ſicut truncus in arbore directe protenſus. Differentiæ uero laterales ſunt ſicut rami lateraliter in arbore protenſi, & quantum ad eſſe eſſentiæ genus generaliſsimum ſe habet per modum radicis, quia ſicut in arbore tota arbor egreditur, & ét tota uirtus eius a radice, ſic etiam in generaliſsimo primo continetur totum eſſe eſſentiæ ſuorum inferiorum. unde tale eſſe primo conuenit uniuerſalibus, & per uniuerſalia ſingularibus, & quãtum ad eſſe exiſtentiæ radix ponitur in indiuiduis, quia illud eſſe primo conuenit indiuiduis, & per ipſa uniuerſalibus, quæ non exiſtunt niſi in indiuiduis. Coordinatio prædicamẽtalis ad naturalẽ ſimilatur arborem.

Secundo ſciendum, ꝙ in iſta coordinatione eſt tantum unum genus generaliſsimum. ſ. ſubſtantia, ſed ſunt plura ſpecialiſsima. Cuius ratio eſt, quia procedendo a generaliſsimo ad ſpecialiſsima fit proceſſus per diuiſionem unius in B multa: ideo ſub generaliſsimo plura ſpecialiſsima continentur: & procedendo a ſpecialiſsimis ad generaliſsimum proceditur a multitudine per collectionem in unitatem, & licet in hoc prædicamenta ſint plura ſpecialiſsima, tñ gratia exẽpli hic ſolũ ponitur unũ. ſ. homo unde intermedia inter hominem, & ſubſtantiã dicuntur ſubalterna, & dicuntur intermedia non per abnegationem: quia de ipſis non poſſunt negari ſua ſuperiora, ſed per participationem: quia participant rationes accidentales extremorum: quia generaliſsimum eſt ſupra tantum, & ſpecialiſsimũ ſolam ponitẽ ſub poſitione formali, & ſubalterna ponũtur ſub & ſupra.

Tertio ſciendum, ꝙ in linea recta prædicamentali hæc tria ponuntur. ſ. genus quod dicit quid, ſpẽs, quæ dicit aliquid, indiuiduum, quod dicit hoc aliquid. & licet indiuidua quandoq; lateraliter ponantur ſub ſpecie, tamen non eſt ad denotandum, ꝙ non ſint in recta linea prædicamentali, ſed ad denotandum, ꝙ ſpẽs di C uiditur per plura indiuidua, ipſa tñ non ponuntur in recta linea prædicamentali poſitione formali, ſed materiali ſolum, quia per materiam ſub ſpecie ponũtur, ideo quantum ad poſitionem formalem, generaliſsimum, & ſpecialiſsimum extrema dicuntur. ideo procedendo a generaliſsimo fit ſtatus in ſpecialiſsimis ſecundum poſitionem formalem, & hoc eſt quod dicit Porphyrius, a generaliſsimo ad ſpecialiſsima deſcendentem iubet Plato quieſcere.

Quarto ſciendum, ꝙ in hac arbore differentiæ ſiniſtri lateris deſignantur poſitiuæ, aliæ uero priuatiuæ. Ratio eſt quia differẽtiæ ſiniſtri lateris ſunt nobis notiores, ideo ſunt ſibi nomina poſitiua impoſita, aliæ uero ſunt minus notæ. ideo propter penuriam uocum ſignificantur per nomina priuatiua dicentia priuationem differentiarum ſiniſtri lateris, licet illæ differentiæ ſignificentur priuatiue. tamen dicunt ueras differentias poſitiuas, quæ conſtituunt ſpecies ſub genere ſubſtantiæ. Ex quibus omnibus patet intellectus huius coordinationis. Cur drĩæ ſiniſtri lateris poſitiuæ dextri ſint priuatiuæ.

D Sed contra prædicta primo arguitur. Subſtantia non prædicatur uno nõmine, & una ratione de ſubſtantiis corporeis, & incorporeis, ergo non prædicatẽ uniuoce. Antecedens patet, quia ſubſtantia non dicit aliquid unum reale, quod ſit cõmune ad illas differentias. ergo non habet unã definitionẽ, cũ unitas definitionis præſupponat unitatẽ definiti. Secundo ſic. Nulla materia totius cõpoſiti eſt genus, ſed corpus eſt materia in corpore animato, cuius anima eſt forma, igitẽ corpus hic male ponitẽ ut genus. Tertio ſic. Nullũ cõplexum per ſe, & directe ponitur in prædicamento, corpus animatũ eſt quid complexũ ergo male hic ponitẽ ut genus in directa linea. Quarto ſic. Omne corpus eſt ſenſibile, cum omne corpus poſſit uideri, ergo nullũ corpus eſt inſenſibile. igitur male diuiditur corpus animatũ ꝑ ſenſibile, & inſenſibile. Quinto ſic. Animal rõnale cõuertitur cum homine Argumen.

ne cum sit propria desinitio hominis, ergo non est genus hominis. & per conse- E
quens male supra ipsum ordinatur ut genus.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet substantia in communi nō dicat aliquid unum in numero uel specie, tamen dicit aliquod unum unitate generis, quæ est conuenientia plurium specierum inæqualiter uno gradu perfectionis communis. unde substantiæ corporeæ, & incorporeæ æqualiter in uno gradu conueniunt, quòd sunt per se subsistentes, & non in subiecto. Ad secundum dicitur, quòd corpus dupliciter capitur. uno modo ut est pars corporis animati materialis, & sic non ponitur ut genus, alio modo, ut dicit formam totius, quæ resultat ex unione formæ cum materia, per quam substantia est apta nata suscipere tres dimensiones, & hoc modo non est pars corporis animati, sed forma totius, & sic ponitur esse genus. Ad tertium dicitur, quod corpus animatum, secundum uocem & significatum propinquum sibi, quod est conceptus corporis & animæ, est quoddam in complexum. sed tamen eius significatum remotum, scilicet uiuum, quod hæc circumloquuntur, est in complexum, & hoc modo ponitur genus. Ad quartum dicitur, quod si capiatur sensibile prout est aptum natum sentiri, omne corpus est sensibile, sed si capiatur actiue, ut tamen ualet sicut aptum natum sentire, sic solum animal est sensibile. Ad quintum dicitur, quòd secundum rei ueritatem animal rationale non est genus hominis, sed conuertitur cum homine, & hic solum ponitur supra hominem ad declarandum opinionem Porphyrii, qui in sequendo opinionem Stoicorum, qui ponebant animal rationale diuidi per homines, & Deos, posuit animal rationale superius ad hominem. hoc tamen est erroneum, quòd animal rationale sic diuidatur. ideo non est tenendum. F

Quid indiuiduum sit.

Indiuiduum autem est quod de uno solo prædicatur. ut Socrates. G

Postquam Auctor determinauit de specie, hic consequenter determinat de indiuiduo, eo quòd in definitione speciei dicitur, quòd ipsa prædicatur de differentibus numero, quæ sunt indiuidua, & in coordinatione prædicamentali prius posita dicitur, quòd sub specie specialissima ponuntur indiuidua. Ideo hic definitur indiuiduum. unde indiuiduum est quòd prædicatur de uno solo, ubi ponitur quod prædicatur, loco generis. & capitur hic prædicatur communiter, ut se extendit ad prædicabile proprie sumptum, & communiter, deinde ponitur de uno solo, ad differentiam prædicabilis proprie sumpti.

Primo sciendum, quòd res particularis, ut Socr. dupliciter consyderatur, uno modo secundum se, & absolute, & sic significatur nomine primæ intentionis, ut nomine Socratis, uel Platonis. alio modo inquantum est incommunicabilis, & habet negationem communitatis respectu plurimum indiuiduorum, & sic significatur hoc nomine secundæ intentionis, quod est indiuiduum. unde indiuiduum in sua significatione duo repræsentat. Primum est illa res particularis, quam materialiter importat. Secundum est intentio incommunicabilis, quam formaliter importat, & a qua imponitur. Quandoque tamen sumitur indiuiduum pro illo nomine secundę intentionis indiuiduum, quandoque uero pro suo significato. quod est res particularis sub esse communicabili, & pro tali significato hic definitur, & non pro ipsa uoce. H

Duplex indiuiduum, uagū, & si- Secundo sciendum, ꝗ duplex est indiuiduum. s. indiuiduum uagum, quod importat naturam contractam ad determinatum suppositum, ut aliquis homo. & dicitur uagum idest indeterminatum quo ad nos, licet sit determinatum secun-

dum

A dũ rem, cũ sit unũ ens in numero. Aliud est indiuiduũ determinatũ, quod importat naturam contractam ad determinatum suppositum, quo ad nos. Et istud est quadruplex, quia aliud est determinatum nominatione, quod significatur proprio nomine sibi imposito, ut Socrates. Aliud est determinatum determinatione, quæ fit per terminum communem, cum pronomine demonstratiuo, ut iste homo. Aliud est determinatum ex circumlocutione, quod significatur per circumlocutionem proprietatum indiuidui, ut dicendo talis homo cũ crasso capite, longo Naso &c. Quartum est determinatum ex suppositione, ut Socratis filius. unde Socratis filius non est de se indiuiduum, cum possit sumi pro multis, sed solum ex illa suppositione quod Socra. habeat unicum filium, & cuilibet illorum conuenit definitio prius posita. gnatum, & hoc quadruplex.

Tertio sciendum, ꝙ de ratione indiuidui est, ꝙ sit incommunicabile multis, & per hoc differt ab uniuersali. & ideo illud qđ reddit formam incõmunicabilẽ,
B quæ de se communicabilis, est principium indiuiduationis, sed materia, quæ de se est hæc, & incõicabilis reddit formam in ea receptam incõicabilem. ideo materia est principium indiuiduationis. & ideo ratione ipsius habet indiuiduum, quod ꝑdicetur de uno solo, & ꝙ non possit conuenire multis. unde patet ꝙ spẽs secundum se sumpta non includit materiam, cum materia sit principiũ indiuiduationis, & sit incommunicabilis, licet in suis suppositis includat materiam, & formam. ideo indiuiduum ultra speciem secundum se acceptam addit materiã.

Quarto sciendum, ꝙ septem sunt proprietates, uel accidentia indiuidui, quæ his uersibus notantur. Forma, figura, locus, nomen, stirps, patria, tps. Hæc septem propria continet omnis homo, Vnde indiuiduum, cuius sunt hæ proprietates, dupliciter consyderatur. Vno modo quantum ad esse indiuidui, inquantum est ens incommunicabile, & illo modo illæ proprietates, non sunt aliquo modo principia indiuidui, sed capiunt indiuiduationem a subiecto suo. Alio mõ cõsy-
C deraẽ quantũ ad rõnẽ discreti, & sic illa accidẽtia sunt principia indiuidui quãtũ ad sensibilẽ discretionem, & quo ad nos, quia dicitur discretum quasi diuersis cretũ .i. diuersis accidentibus ab alio distinctũ. Ex quibus patet quõ capitur indiuiduum in præsenti definitione, & quot modis capitur, & quid sit principium indiuiduationis, & quomodo conditionis indiuidui concurrunt ad rationem eius. Septem in quolibet reperiũtur in diuiduo, q̃ rõnẽ eius complent.

Sed contra ꝑdicta primo arguiẽ. Vniuersaliũ tñ est definitio, & nõ singulariũ, primo Posteriorũ, sed indiuiduũ nõ est uniuersale. igiẽ, &c. Secundo sic. A prima substãtia nulla est ꝑdicatio, ut dr̃ in ꝑdicamẽtis, sed indiuiduũ substãtiæ est prima substãtia, ergo indiuiduũ nõ ꝑdicaẽ. Tertio sic. Indiuiduũ ꝑdicaẽ de multis ẽt uniuoce, ut dicẽdo, Socr. est indiuiduũ, Pla. est indiuiduũ, igiẽ nõ ꝑdicaẽ de uno solo. Quarto sic. Socra. ꝑdicatur uniuoce de isto Soc. & de alio, quia prædicatur uno nomine & una ratione de ipsis. quia eadem est definitio ipsius Soc. & alterius. ergo indiuiduum non prædicatur de uno solo. Quinto sic. Aliquis homo est in-
D diuiduum, & tamen uniuoce prædicatur de isto homine & de aliis, cum eadem ratione sit iste aliquis homo, & alii eiusdem speciei. ergo definitio est mala. Argumen.

Ad argumenta. Ad primũ dr̃, ꝙ si capiaẽ indiuiduũ, ꝓ aliqua re subiecti intentioni eius, sic nõ est uniuersale, tñ si capiaẽ pro intẽtione cõi, sub qua hic definiẽ, est quoddã uniuersale uniuersalitate intẽtionis, licet nõ uniuersalitate naturæ, & illud ꝓ quo definiẽ est singulare, & indiuiduũ. Ad secũdũ dr̃, ꝙ a prima substãtia nulla est ꝑdicatio directa, & ordinata tñ bñ est ꝑdicatio indirecta, q̃ nõ est ordinata secundũ ordinẽ superioris, & inferioris, ut qñ Socr. ꝑdicaẽ de seipso habet tñ in ꝑdicato rationem formæ, & in subiecto rationẽ materiæ. Ad tertium dr̃, ꝙ indiuiduũ, captũ pro intentione cõi, prædicaẽ de multis uniuoce uniuocatione intẽtionis, tñ indiuiduũ, captũ pro re subiecta intentioni, pro qua daẽ definitio, Solutio.

non prædicatur de multis. Ad quartnm dicitur, quòd licet iste homo, & alius habeant eandem definitionem communem suæ speciei. non tamen habent unam definitionem communem, ut conueniunt in nomine Socratis ideo Socra. non prædicatur de ipsis secundum unam rationem. unde in suis propriis definitionibus ponuntur suæ conditiones indiuiduantes, quæ non possunt simul esse in diuersis indiuiduis, ideo duo indiuidua nunquàm habent eandem definitionem propriam. Ad quintum dicitur, quòd licet aliquis homo prædicatione speciei & ratione naturæ contractæ prædicetur de multis, non tamen prædicatione indiuidui. s. quando consyderatur ex parte signi contrahentis naturam, quod est materia denotans principium indiuiduationis, quod est differens in diuersis indiuiduis. Hæc autem omnia patent in figura sequenti. quæ dicitur arbor Porphiriana. unde uersus. E

Ista tibi plana facit arbor Porphiriana. F

Genus generalissimum.

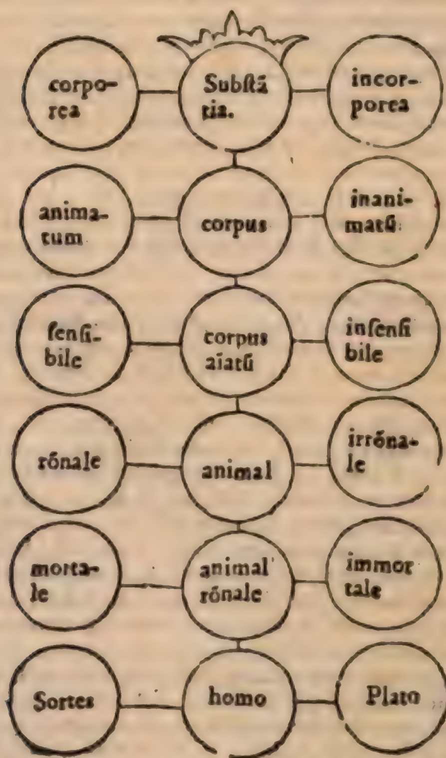

G

H

De

A

De differentia.

Differentia dicitur tripliciter, communiter, proprie, & magis proprie. Communiter differentia eſt qua alterum differt ab altero, uel à ſeipſo ſeparabili accidente, ut Socrates ſedens differt a ſeipſo non ſedente uel ab alio. Proprie differentia eſt, qua alterum differt ab altero inſeparabili accidente, ut Socrates ſimus a Platone non ſimo, unde accidens inſeparabile dicitur, ut ſimum uel aquilum. Magis proprie differentia eſt, qua alterem differt ab altero ſpecifica differentia.i. per ſpeciei differentiam, ut homo differt ab equo per rationale. & hoc ultimo modo ſumitur hic differentia, & definitur.

B

Poſtq̄ determinatum eſt de ſecundo prædicabili.ſ.de ſpecie, hic conſequenter determinat de tertio.ſ.de Differentia. Ratio ordinis eſt, quia licet differentia ſecundum naturam eius præcedat ſpeciem, ac principium conſtitutiuum ſpeciei, tamen quantum ad rationem uniuerſalis, & prædicabilis ſpecies eſt prior, quia ſpecies dicit eſſentiam rei ſub modo ſubſtantiæ, ideo prædicatur in quid, differẽtia uero ſub modo accidentis, ideo prædicatur in quale, quare ſecundum rõnem prædicabilis ſpecies debet præcedere differentiam. Item ſpecies dicitur correlatiue ad genus, ſed unum relatiuum cognoſcitur per aliud, & econuerſo, quia definiuntur per ſeinuicem. ideo ordine doctrinæ ſpecies præcedit differentiam, & debet poni immediate poſt genus. Ordinis ratio.

Primo ſciendum, ꝙ differentia in communi eſt quoddam ęquiuocum, ideo priusq̄ definiatur diuiditur. Vnde triplex eſt differentia.ſ.communis. propria, & magis propria. Ratio eſt. quia omnis differentia facit differre, & inde dicitur differens. Vel ergo facit differre eſſentialiter, & ſic eſt differentia magis propria, uel accidentaliter, & hoc eſt dupliciter. uel facit differre per accidens ſeparabile, quod habet cauſam mutabilem in ſubiecto, & ſic eſt differentia communis, uel per accidens inſeparabile, quod habet cauſam permanentem, & ſic eſt propria. &, quia differre eſſentialiter perfectius eſt quàm differre accidentaliter, & differre inſeparabili accidente eſt uerius differre quam ſeparabili, ideo differentia magis propria eſt uerior differentia quàm aliæ, & propria quàm communis. ideo in hac diuiſione, ultimo ponitur dr̃ia magis propria, de qua fit conſequens determinatio, & primo ponitur cõis tanquam remotior a uera differentia. Triplex differentia.

C

Secundo ſciendum, ꝙ differentia cõis eſt qua unum differt ab alio ſeparabili accidente. & dicitur accidens ſeparabile quod non habet cãm ſtantem, & permanentem, ſed uariabilem in ſubiecto, quare faciliter ſeparatur a ſubiecto, ſicut cauſa quam inſequitur albedo uel color in Socrate, & tale accidens dicitur accidens inquãtum eſt in ſubiecto, & differentia inquantum facit ſuum ſubiectũ differre ab aliis quæ habent formam oppoſitam. & dicitur talis differentia communis, non quia cauſetur ab accidente communi, ſed quia primo dicta eſt ſecũdum communiter loquentes, qui dicunt aliqua differre per quãcunq; diuerſitatem accidentalem, quæ percipitur a ſenſu. Cõis differentiæ rõ.

D

Tertio ſciendum, quòd differentia propria eſt qua unum differt ab alio accidente inſeparabili. & dicitur inſeparabile accidens, quod habet cauſam permanentem, & ſtantem in ſubiecto, quæ non faciliter ſeparatur a ſubiecto. Et tale duplex eſt. quia quoddam eſt inſeparabile priuatiue, quod licet non faciliter ſeparetur a ſubiecto, tñ poteſt aliquo modo ſeparari cum difficultate, ſicut albedo

in cignis & cõtinetur sub prædicabilis accidẽtis. Aliud est inseparabile negatiue, qd nullo modo a subiecto realiter separatur, sicut est accidẽs propriũ & de utroque hic intelligitur, & quia utrunq; hẽt causam permanentem in subiecto, ideo utrunque quodammodo sibi appropriatur, & inde uocatur differentia propria. E

Differentia magis propria. Quarto sciendum, q differentia magis propria est qua unum differt ab altero specifica differentia, & est specifica differentia, quæ constituit spẽm sub aliquo genere, talis enim dat speciei esse, & unitatem, & diuersitatẽ ab aliis, & dicitur magis propria per respectum ad differentiam propriam, quia magis facit differre, quàm propria, quæ facit differre accidentaliter tantum Et differt magis propria, ab aliis tripliciter. Primo, quia ipsa facit aliud, & alteratum simul differre essentialiter, & ex consequenti accidentaliter, aliæ uero faciunt alteratum tantum. Secundo, quia differentia magis propria est per se differentia, aliæ uero per accidens. Tertio, quia communis, & propria suscipiunt magis, & minus, hæc autem non se consistit indiuisibili. Item cõis differentia est separabilis. aliæ uero inseparabiles. unde sola differentia magis propria est unum prædicabile, ab aliis distinctum, aliæ uero continentur sub proprio, & accidente a quibus causantur. F

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur Socra. & Plato differunt essentialiter, & non per aliquam illarum differentiarum, quia non differunt accidente separabili, nec inseparabili, nec etiam dĩa specifica, ergo non sufficienter ponuntur acceptiones differentiæ. Secundo sic. Differentia communis est id, quod diuiditur in illa diuisione, ergo male ponitur membrum diuisionis. Tertio sic Illud, quod facit conuenire non facit differre, sed accidens separabile facit conuenire cum sit quoddam commune, in quo multa conueniunt. igitur. Quarto sic. Quia risibile est differentia propria, & tamen non est accidens inseparabile, quia non continetur sub accidente, ergo differentia propria male definitur.

Quinto sic. Sensibile est differentia magis propria, & tamen non est differentia specifica, sed generica, ergo differentia magis propria non est qua unum differt ab alio differentia specifica. G

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet Soc. & Pla. essentialiter differant. hoc tñ fit originaliter per differentiã materialem, & non formalem. hic autem solum ponuntur acceptiones differentię, quę solum faciunt differre essentialiter per formam. Ad secundum dicĩ, q licet hæc differentia, quæ hic diuidĩ dicatur cõis secundum prædicationẽ, non tamen dr cõis ratione usus ipsius, eo q primo uenit in usum communiter loquentium, sicut dĩa dicitur cõis, quæ ponitur mẽbrum huius diuisionis. Ad tertium dicitur, q licet accidens cõe sit causa conuenientiæ suorũ subiectorũ, quibus conuenit, tñ est causa differentiæ suorum subiectorũ ab aliis, quæ hñt formam sibi oppositam. Idem. n. respectu diuersorum benefacit conuenire, & differre. Ad quartũ dicitur q risibile non est accidens inseparabile, contentũ sub accidente cõi, tñ si accidens inseparabile capiatur generaliter per omni accidente, quod non separatur a suo subiecto, sicut capitur in proposito risibile bene est accidens inseparabile. Ad quintum dicitur, q sensibile nõ est differentia specifica cõstituens speciem spãlissimã, tñ est differẽtia specifica cõstituens spẽm subalternam. ideo capiendo differentiã specificam cõiter, pro omni differentia constitutiua speciei, sicut hic capitur potest dici specifica. H

Quid differentia.

Cap. iiij. uniuersalium circa finem. Differentia est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale, ut rationale prædicatur de homine, & de diis, quæ sunt differentia specie. sumus enim rationales nos, & Dii, ut uult Porphyrius

A Porphyrius. sed mortale additum nobis, separat nos ab illis. Illud aūt dicitur prædicari in quale, ad quod cōuenienter respōdetur ad interrogationem factam per quale. cum enim dicitur qualis est homo, cōueniēter respondetur rationalis. & ideo rationale pdicatur de hoīe in quale.

Postquam Auctor posuit acceptiones differentiæ, ut eliceret membrum, quod faciebat ad propositum, scilicet differentiam magis propriam, hic consequenter determinat de ipsa, ipsam primo sic definiens. Differentia est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale. In qua definitione ponitur qđ prædicatur, loco generis, & de pluribus ad differentiam induidui, de differentibus specie, ponitur ad differentiam speciei, & proprij, quæ solum prædicantur de induiduis eiusdem speciei. & ponitur in eo quod quale, ad differentiam generis & speciei, quæ prædicantur in quid. & accidentis, & proprii, quæ prædicantur in B quale accidentale, & non in quale essentiale sicut facit differentia.

Primo sciendum, ꝙ sicut genus dicit potentiam speciei, ita differentia dicit ultimum actum eius, & ratio est. quia illud, quod facit differre speciem ab omnibus aliis rebus, est ultimus actus speciei, quia per esse potentiale, & per actum communem species non differt ab aliis, sed cum ipsis conuenit, sed differentia dicit id, quod una species differt ab alia, ergo differentia dicit ultimū actum speciei. Talis autem actus consyderatur tripliciter, uno modo secundum se, & absolute, & sic significatur per nomen primæ intentionis, ut per rationale. secundo modo, ut est communicabilis pluribus inferioribus, & sic sibi attribuitur intentio, & nomen uniuersalis, tertio modo inquantum facit differre speciem, in qua est, ab aliis, & ab illo respectu capit intentionem & nomen differentiæ. & differentia quantum ad illud. s. materiale, cui nomen attribuitur, dicit ultimum actum speciei, & quantum ad suum formale, a quo imponitur, dicit respectum differen- C tiæ ad id a quo facit differre. Differētia tribus modis consideratur.

Secundo sciendum, ꝙ hic definitur differentia pro re subiecta eius, ut stat sub intentione uniuersalis, & prædicabilis, & non sub ratione intentionis differentię. Ratio est, quia hic definitur differentia, ut habet respectum ad plura inferiora eius. s. ad plures spēs in quibus est, sed secundm talem respectum habet rōnem uniuersalis, & prædicabilis. ideo hic definiē sub rōne prædicabilis, & non secundū illum respectum, quo facit differre, a quo sumitur ratio differentiæ. ideo hic non definitur differentia quantum ad rationem intentionis differentiæ, quare hic conuenientius dicitur, differentia est quod prædicatur, quam differentia est, quæ prædicatur, quia quod prædicatur, dat intelligere prædicabile, quod est suum antecedens.

Tertio sciendum, ꝙ differentia magis propria dupliciter capitur. uno modo generaliter, pro quacumque differentia constitutiua speciei, siue specialissimæ, si- D ue subalternæ, & hoc modo non definitur hic, quia hæc definitio non conuenit differentiæ conuertibili cum specie specialissima. alio modo capitur specialiter solum pro differentia generica, quæ conuertitur cum genere subalterno, & constituit speciem subalternam. & hoc modo hic definitur, talis enim constituit speciem subalternam, quæ diuiditur per plures species, ideo est communis pluribus speciebus sicut illa species, quam constituit. ideo prædicatur de pluribus speciebus etiam immediate quantum ad suum modum prædicandi de ipsis. s. in quale.

Quarto sciēdum, quod illud dicitur prædicari in quale quod importat formā, siue essentiā per modum qualitatis, sed differentia importat spēi essentiā p modum qualitatis, quia per modum qualificantis, & determinantis genus ad ipsam spēm. iō prædicatur in quale de ipsa spē. Etiam conuenienter per drīam rñdeē Q̄ſo differentia pdiceē in quale.

ad quæstionem factam per quale de ipsa specie.ideo prædicatur de specie in quale,non accidentale,sed essentiale.Est.n.triplex quale.s.quale generis,quod importat differentiam,quod non est quale simpliciter. quia differentia non aduenit generi post esse suum completum sicut accidens aduenit subiecto,sed dicit eandem essentiam cum ipso.ideo dicit quale essentiale.aliud est quale speciei,quod importatur per proprium , & est quale simpliciter.tertium est quale indiuiduorum , & est quale pure accidentale, quod importantur per accidens commune , quod est, simpliciter quale,qu a aduenit rei post esse eius completum. E

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur . Omne prædicabile dicit totum esse rei, de qua prædicatur., sed differentia non dicit totum esse speciei , cum sit tm̄ pars speciei,& non dicat totum esse confusum eius,quod importatur per genus,igitur ipsa non prædicatur de specie.Secundo sic.Differentia solum prædicatur de specie,quam constituit,sed una differentia unam solam speciem constituit, igitur differentia prædicatur de unica specie,& non de pluribus . Tertio sic. Rationale est differentia,& tñ non prædicatur de pluribus speciebus, quia conuertitur cum homine,igitur definitio differentiæ non competit omni contento sub definito. F

. Quarto sic.Illud,quod dicit quiditatem rei prædicatur in quid, sed differentia dicit quiditatem speciei,quia ponitur in sua definitione quiditatiua , igitur prædicatur in quid,& non in quale. Quinto sic . Accidens commune prædicatur de pluribus speciebus in quale,igitur ista definitio competit aliis a definito.

Solutio. Ad argumenta.Ad primú dicitur,ꝙ licet differentia non dicat totum esse speciei secundum omnes modos eius.quia non dicit ipsum per modum confusi , tñ ipsa dicit totum esse eius secundum unum modum essendi.s.actuantis,& determinantis.& quia solum dicit illud esse secundum unum modum essendi,ideo dicitur pars speciei non quantum ad esse,sed quantum ad suos modos essendi. Ad secundum dicitur,ꝙ differentia generica solum primo constituit unam speciem subalternam,tamen ex consequenti constituit species plures inferiores eius,de quibus prædicatur in quale. Ad tertium dicitur , ꝙ rationale est differentia specifica , & non generica,de qua solum datur ista definitio. ideo non continetur sub definito huius definitionis.& licet Auctor exemplificet de illa in textu, hic tamen est solum ad explicandum falsam opinionem eorum, qui posuerunt animal rationale commune ad Deos,& ad homines , & non ad ostendendú ꝙ animal rationale sit in pluribus speciebus.Exemplorum em̄ non requiritur ueritas,sed sufficit ut addiscens intelligat. Ad quartum dicitur,ꝙ licet differentia dicat quiditatem secundum rem,hoc tamen est sub modo qualitatis.& quia a modo essendi, & nō ab essentia secundum rem sumitur modus prædicandi,ideo prædicatur in quale. Ad quintum dicitur,ꝙ licet accidens prædicetur in quale accidentale,non tamen prędicatur in quale essentiale,de quo in hac definitione solum intelligitur. G

Alia differentia descriptio , prout speciei constitutiua est. H

Aliter sic definitur, Differentia est qua species abundat a genere, ut Homo abundat ab animali his differentiis,quę sunt rationale, mortale.

Postquàm Auctor posuit definitionem differentiæ sub ratione prædicabilis, & & declarauit ipsam;hic consequenter ponit aliam definitionem, quæ sibi conuenit inquantum est constitutiua speciei , quæ talis est . Differentia est qua abundat species a genere, sicut homo abundat ab animali per rationale . & primo loco huius definitionis intelligitur genus definiti ,.quod est forma, uel natura , per illud relatiuum,qua,quia sensus est,differentia est qua , id est forma,qua species abundat a genere . & per totum residuum , differentia distinguitur ab omnibus

aliis

A alijs prędicabilibus, quia in nullo aliorum species abundat a genere essentialiter.

Primo sciendum, ꝙ secundũ quinq; actus differentiæ, differentia consyderatũ quinq; modis, & secundũ hoc habet diuersas definitiones. Primo mõ consyderatũ ut est una forma cõicabilis multis speciebus, & prædicabilis de ipsis. & sic de ipsa datur prima definitio eius. Secundo modo, ut est constitutiua speciei, & actualiter includitur in ipsa datur præsens definitio. Tertio modo, ut facit differre solum speciem, quam constituit, ab alijs, & tunc sic definitur. Differentia est qua differunt a se singula, idest singulæ species alicuius generis. Differentia quinq; modis capitur.

Quarto modo, ut est diuisiua generis, & ex consequenti specierum, quæ sunt in potestate generis, & tunc definitur sic. Differentia est, quæ est apta nata diuidere genus, & ea, quæ sub genere sunt. Quinto modo, ut determinat genus ad essentiam speciei. & hoc modo est pars essentialis speciei, & secundum hunc actum sic definitur. Differentia est quod conducit genus ad esse rei, & eius quod est esse

B rei pars est, & per hoc patet quomodo secundum diuersos modos essendi differentiæ sunt eius plures definitiones, & quomodo hæc secunda differentiæ definitio aliter de ipsa datur quàm prima.

Secundo sciendum, ꝙ species actu, & intellectu includit drĩam. cuius ratio est quia species componit essentialiter ex genere, & differentia, sicut statua ex ære, & figura, sed compositũ actu includit cõponentia, ergo species actu includit differentiã, & ẽt intellectu, quia impossibile, & intelligere spẽm non intelligendo definitionem, & eius essentiã, sed in essentia speciei est differentia, ergo ipsa est de intellectu eius. Sed genus non includit suas differentias in actu, quia cum illæ differentiæ sint oppositæ, opposita simul, & actualiter essent in eodem, quod est impossibile, nec ẽt includit eas secundũ intellectũ, q̃a genus ẽm naturã eius pręcedit suas drĩas, mõ posterius non est de intellectu prioris, iõ drĩæ non sunt de intellectu generis sed genus potest intelligi non intelligendo drĩas eius.

C Tertio sciendum, ꝙ illud dicitur abundare, respectu alterius quod plus habet alio secundum actum. & dicitur notanter secundũ actũ, quia aliquid non dicitur abundare ultra aliud, quod secundum potentiam includit plura alio, sicut homo pauper, quamuis sit in potentia ad habendum plures diuitias quàm habeat diues, non tamen dicitur abundantior diuite, quia illa potentia non est reducta ad actum. & quia species actu includit differentiam, genus uero nullam includit actu, ideo species dicitur abundare a genere per differentiam, quamuis tamen genus plures differentias includit in sua potestate. Quid sit abundare.

Quarto sciendum, ꝙ potestas generis est aptitudo essentia generis, quæ hẽt determinari per diuersas differẽtias in diuersas species. Essentia. n. generis est de se indeterminata, & est de se in potentia ut determinetur ad diuersas species, ut natura animalis de se communis est, & indeterminata respectu suarum specierum, & cum hoc est in potentia ut determinetur ad hominem, uel equum per

D differentiam eius, & talis potentia, uel aptitudo per q̃ potest determinari uocatur potestas generis, & q̃nque uocatur ambitus, uel cõitas generis, quia est cõis respectu essentiæ generis ad oẽs spẽs, q̃nq; uero dicitur habitus confusus differentiarum generis, quia in tali aptitudine confusione, & potentia continentur omnes differentiæ eius, quæ postea distinctæ accipiuntur per intellectum abstrahentem illas differentias ab illo esse confuso. & non differt talis potestas realiter ab essentia generis, sed ratione tantum. quia talis essentia est ens absolutum, potestas uero respectiuum. Ex quibus patet intellectus definitionis prius positæ.

Sed contra prædicta primo arguitur Hæc definitio explicat differentiam, ut est constitutiua speciei, in qua est, & præcedens explicat differentiam, per respectum ad inferiora speciei constitutæ per differentiam, sed differentia prius re Argumen.

ſpicit ſpém q̃ inferiora eius, ideo iſta definitio debet præcedere primam. Secundo ſic. Genus includit plures differentias, ſimul, ſpecies uero unã tantum, igitur ſpecies non abundat genere per differentiam. Tertio ſic. Differentia nihil addit realiter ultra genus, quia realiter in genere continetur. igitur per differentiam ſpecies non abundat genere. Antecedens patet, quia, ſi differentia aliquid adderet ultra genus, cùm ſit in ſpecie eſſentialiter genus, nõ diceret totam eſſentiam ſpecie. Quarto ſic. Illud, quod eſt ſeparatum a genere eſt ſeparatum ab omni ſpecies eius, ſed differentia eſt ſeparata a genere cum ſit ultra naturam eius ut habetur quarto Topicorum. ideo eſt ſeparata a ſpecie, & ſic ſpecies non abundat a genere per differentiam. Quinto ſic. Species includit proprium, ſicut homo riſibile quod tamen non includit genus. igitur proprium eſt, quo ſpecies abundat a genere. igitur definitio conuenit aliis a definito. E

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet differentia prius reſpicit ſpeciem quam conſtituit, quàm inferiora determinata illius ſpeciei, tamen non prius reſpicit ipſam ſpeciem, cum ſit forma communicabilis multis. quia, ut ipſa præcedit naturaliter ſpeciem in illo eſſe, eſt apta nata eſſe in multis, & dici de multis, licet non ſic reſpiciat determinata inferiora. ideo prima definitio, explicans eam in eſſe prædicabilis conuenienter pręponitur. Ad ſecundum dicitur, ꝙ licet genus includat plures differentias uirtualiter, & ſecundum poteſtatem, non tamen in actu, quare non dicitur abundare reſpectu ſpeciei. Ad tertium dicitur, ꝙ licet differentia nihil addat realiter ultra genus ſecundum eſſentiam. addit tamen ſecundum determinationem aliquid, & ſecundum modum eſſendi, quia genus dicit eſſentiam ſecundum eſſe indeterminatum, differentia uero dicit eam per modum determinantis, & cauſat modum determinati in ipſa. F

Ad quartum dicitur, ꝙ licet illud, quod ſeparatum eſt uniuerſaliter, & ſecundum rem a genere ſit a ſpecie ſeparatum, non tamen oportet de illo quod eſt ſeparatum a genere ſecundum rationem tantum, & ſic dicitur differentiam eſſe extra genus, quia non includitur in eſſentia generis differentia, eo ꝙ differentia de ſuo formali ſignificato. ſolum dicit ultimũ actũ ſpeciei, qui non includit eſſe confuſum generis. Ad quintum dicitur, ꝙ licet ſpecies includat proprium tanquam conſequens eſſentiam, & accidentaliter non tamen includit ipſum eſſentialiter, ſicut includit differentiam. ideo ſolum abundat eſſentialiter per differentiam. G

Differentia diuiſiua, & conſtitutiua eſſe dicitur.

Et ſciendum eſt, ꝙ eadem differentia eſt diuiſiua, & conſtitutiua, ſed diuiſiua generis, conſtitutiua uero ſpeciei, ut rationale diuidit animal cum differentia ſibi oppoſita, ſcilicet irrationale. dicimus enim animalium, aliud rationale, aliud irrationale, & iſtæ duæ differentiæ cõſtituunt diuerſas ſpecies ſub animali. omnis enim differentia aduenięs generi conſtituit ſpeciem. & ideo conſtitutiua, ſeu ſpecifica nominatur. mortale enim, additum ſuper hoc genus, quod eſt animal, conſtituit hominem, & ob hoc dicit Boethus, quod ſola ſpecies definitur. Definitio. n. conſiſtit ex genere, & differentia, ſed ſola ſpecies habet genus, & differentiam, ergo ſola ſpecies definitur. H

Poſtquàm Auctor determinauit de dña ponendo duas definitiones eius. hic conſequenter ponit unum notabile ipſius differentiæ dicẽs, ꝙ eadem differentia poteſt dici diuiſiua, & conſtitutiua, diuiſiua generis, & conſtitutiua ſpeciei. cuius

A ius ratio est. quia ipsius differentiæ per ordinem sunt tres actus.

Primus est diuidere genus, unde denominatur diuisiua. Secundus est constituere spēm sub genere, quod diuidit, unde dicit̃ constitutiua. Tertius est facere differre spēm, quã constituit ab aliis, & inde dicitur differentia. Et quia unum quodque denominatur a suo ultimo actu, qui est formalior aliis. ideo ipsa magis denominatur differentia ab hoc ultimo actu, q̃ nominetur a præcedentibus. Tres sunt differentiæ actus.

Primo sciẽdum, q̄ genus dupliciter cõsyderat̃. uno modo quãtum ad essentiã eius, quæ est natura importata per genus. & quia natura est forma simplex, ideo est indiuisibilis, & tota contrahitur ad quamlibet spēm eius, sicut tota essentia animalis est in homine, & tota in equo. uariatur tñ in diuersis speciebus essentialiter secundũ esse formale, quod capit a differentijs, quę contrahunt genus ad diuersas spēs. Secundo mõ consyderatur, quantum ad p̃tãtem eius, q̃ est potentia ipsius essentiæ, q̃ p̃t cõtrahi p̃ diuersas drĩas in diuersas spēs. & q̃a hæc potentia B importat plures respectus, & una differentia, aduenies gñi, solũ cõtrahit ipsum p̃ unum respectum, quem habet ad unam speciem, & per alium contrahitur ab alia differentia, ideo genus secundum suam potestatem diuiditur per duas differentias. ideo differentia bene dicitur diuisiua generis.

Secundo sciendum, q̄ illud est constitutiuum speciei, q̄ contrahit, & determinat genus ad esse determinatæ speciei. Per hoc. n. q̄ genus specificatur in esse determinato, causat̃ species, sed differẽtia cõtrahit genus ad determinatũ esse, & distinctum speciei, ideo differentia cum genere est constitutiua speciei. In tali aũt cõstitutione, genus se habet p̃ modũ materię, nõ tñ est uera materia speciei, sed solũ secundũ modũ. quia sicut materia est determinabilis per diuersas formas, sic ẽt genus dicit potentiã formalẽ determinabilẽ per diuersas differentias, differentia uero se habet per modum formæ, uel actus, & species se habet ut totũ cõpositum ex genere, & differentia. ideo ut dicit Porphyrius, species componitur C genere, & differentia, sicut statua ex ære, & figura. Quare conuenienter differentia est constitutiua speciei. s. in genere causæ formalis, & non in genere causæ efficientis. Illud. n. quod effectiue causatẽ est extrinsecum constituto. Ex prædictis patet, q̄ tota essentia speciei completur per genus, & differẽtiam, quorũ utrunq; est forma, & non materiam. ideo species secundũ se accepta in sua essentia, non includit materiam, sed includit eam in esse physico, & in suis suppositis. Cap. de spēte. 3. & ibi per Docto.

Tertio sciendum, q̄ duplex est compositio, quędam est compositio realis, quę habet extrema realia distincta, ut cõpositio hominis ex corpe, & anima, & ad talẽ compositionẽ duo requiruntur primo, q̄ sit entium realium, secundo, q̄ illa entia sint realiter distincta. Alia est cõpositio rationis, quæ est inter entia rationis, uel alicuius, in quo extrema sola rõne distinguuntur. exemplum primi, ut cõpositio chymeræ, & alterius imaginabilis, exemplũ secundi, ut compositio primæ causæ, & uoluntatis eius. Et quia in compositione speciei extrema, non sunt D realiter distincta, quia genus, & differentia non sunt realiter distincta, sed rõne solũ. & secundum modum essendi, ideo compositio speciei ad genere, & differentia non est compositio realis, sed rationis tantum.

Quarto sciẽdũ, q̄ unũquodq; diuiditur per ea ex quibus cõponitur. sicut. n. res cõponitur ex suis partibus, ita in suas partes diuiditur. & quia species componitur ex genere, & differẽtia, iõ resoluitur p̃ genus, & differentiã, qđ fit in definitio ne quiditatiua spẽi. iõ, ex p̃dictis patet, q̄ sola species definitur definitione quiditatiua. Rõ est. quia talis definitio continet genus, & differentiam, quia debet explicare definitum a prima potentia, quę est genus usq; ad ultimũ actum, qui est differentia, sed sola species habet genus, & differentiã, quia genus gñalissimum non habet genus, nec etiã differentiam, quia differentia superior non est genus inferioris, Diuiditur unumqđq; in ea, ex quibus componitur.

inferioris, nec etiam indiuiduum habet genus, & differentiam, nisi solum mediante specie sed sola species habet genus, & differentiam. ideo sola species definitur quidditatiue. E

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Diuidere, & constituere sunt actus diuersi, & oppositi, igitur non possunt simul conuenire eidem, igitur eadem differentia non est diuisiua generis, & constitutiua speciei. Secundo sic. Genus est indiuisibile, igitur differentia non est diuisiua generis. Nec ualet dicere, q genus diuisibile secundum potestatem sit, nam potestas, & essentia generis idem sunt. igitur, cum essentia generis sit indiuisibilis, sic etiam erit sua potestas. Tertio sic. Idem non est diuisiuum, & constitutiuum respectu eiusdem, sed differentia est diuisiua generis, quia differentia est apta nata diuidere genus, & ea, quæ sub eo sunt. igitur ipsa non est constitutiua speciei. Quarto sic. Substantia est genus generalissimum, & tamen definitur definitione quidditatiua, dicendo q est ens per se, quia ibi explicatur esse substantiæ per suam essentiam. ergo non sola species definitur definitione quidditatiua. Quinto sic. Differentia dicit totū esse speciei in actu, igitur in definitione speciei præter differentiam non requirit̃ genus, cum differentia sufficienter notificet esse speciei. igitur non omnis definitio datur per genus, & differentiam. F

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q diuidere, & constituere comparata ad idem, & secundum idem, sunt actus oppositi, tamen comparata ad diuersa, non opponuntur. igitur eadem differentia potest diuidere genus, & constituere speciem. Ad secundum dicitur, q licet genus sit indiuisibile secundū suā essentiā, est tamen diuisibile secundum p̄ātem eius, & licet illa potestas non differat realiter ab essentia, distinguitur tñ secundū modū essendi, quia essentia est ens absolutum, & Potestas respectiuū, ideo Potestas diuidi pōt, essentia non diuisa. Ad tertium dr̄, q licet differētia sit diuisiua unius speciei ab aliis speciebus per hoc q separat, & facit eam differre ab aliis, tñ non est diuisiua speciei per se, & secundum, se sed constitutiua. Ad quartum dicitur, q illa definitio substantiæ nō est quidditatiua, sed descriptiua tm̃. quia ens, quod ibi ponitur non est cōmis secundū rem, q̄ substantia, sed secundū uocem tm̃. & per se non est differentia formalis, quæ contrahit ipsum ens. Ad quintum dr̄, q licet differentia dicat totū esse speciei, implicite, & secundū unum modū essendi, non tñ explicite, & secundū oēs modos essendi, quod tñ requiritur ad definitionē. Nā definitio explicat esse definiti secundum esse potentiale, & actuale simul. Ideo in definitione non sufficit differentia tantum, nec genus tantum, sed requiritur genus, & differentia simul. G

De Proprio quarto prædicabili.

Proprium quatuor modis dicitur. PRoprium quadrupliciter dicitur. Vno.n. modo dicitur proprium, quod inest alicui soli speciei, sed non omni indiuiduo. ut esse Medicum uel Grammaticum conuenit soli homini, sed non omni. Secundo modo dicitur Proprium, quod inest omni, sed non soli, ut esse bipedem inest omni homini, sed non soli. Tertio modo dicitur Proprium, quod inest omni & soli, sed non semper. ut canescere inest omni homini, & soli, sed non semper, quia solum in senectute. Quarto modo dicitur Proprium, quod inest omni, & soli, & semper, ut risibile inest omni homini, & soli homini, & semper, non ideo quòd actu semper rideat, sed quòd aptus natus est ad ridendum. & hoc quarto modo dicitur proprium, unum de quinque prædicabilibus. H

Postquam

A Postquàm Auctor determinauit de Genere, Specie, & Differentia, quæ prædicantur essentialiter, hic determinat de alijs prædicabilibus, quæ prædicãtur accidentaliter. Ratio ordinis est. quia illa, quæ prædicantur essentialiter, cũ dicant esse essentiale rei, ueriori mõ prędicantur, quã illa, quæ prędicãtur accidẽtaliter. Primo determinat de proprio, quã de accidente propter duplicem ratioñe. Primo, quia Propriũ fluit a principijs speciei, & consequitur spẽm, accidens uero a principijs indiuidui modo species est prior indiuiduo. Secundo, quia proprium ueriori modo prædicat, quam Accidens cum prædicetur conuertibiliter, Accidens autem non conuertibiliter. ideo conuenienter proprium præcedit accidẽs.

Primo sciendum, ꝙ Proprium, ut dicitur in textu, accipit quadrupliciter. primo mõ Propriũ est, quod inest alicui soli spẽi, & nõ omni indiuiduo. cuius rõ est, quia proprium primo mõ consequitur propria principia speciei contingẽter. & quia illa principia soli speciei conueniunt, cum sint propria principia. ideo proprium fluens ab ipsis conuenit soli speciei. sed, quia fluit ab ipsis contingenter, & non necessario, ideo non conuenit omni indiuiduo eius, sicut esse Grãmaticum fluit a proprijs principijs hominis mediante intellectu, & uoluntate, secundum, quòd intellectus per uoluntatem ad studium applicatur. &, quia uoluntas libere applicat intellectum, & non de necessitate, nec eodem modo inclinatur in omnibus hominibus, ideo esse Grãmaticum fluit cõtingenter ab illis principiis, & nõ conuenit omni homini. & hoc capiendo esse Grãmaticũ, ut dicit actũ, & non aptitudinem. quia, si diceret aptitudinem, sic conueniret omni homini.

Secundo sciendum, ꝙ Proprium secundo modo inest omni, sed non soli. cuius ratio est, quia tale propriũ cõsequitur cõmunia principia speciei de necessitate. &, quia illa principia cõueniũt omni indiuiduo speciei, & nõ soli speciei, cũ sint communia pluribus, ideo propriũ consequens ipsa de necessitate cõuenit omni indiuiduo speciei, sed non soli, sicut esse bipedem cõsequitur principia cõia hominis, in quibus cõuenit cũ auibus in hoc. s. ꝙ in omnibus est forma requirens talem dispõnem materiæ ad debite exercendũ suas operationes. s. gradiendo cum duobus pedibus, ideo bipes conuenit omni homini, & non soli. Et licet per accidens, quandoque homo non habeat duos pedes in actu, tamen secundum aptitudinem suæ speciei quilibet nascitur cum duobus pedibus.

Tertio sciendum, ꝙ proprium tertio modo inest omni, & soli, sed nõ semper. cuius ratio est. quia tale propriũ consequitur propria principia speciei de necessitate, non tamen sub quacunq; dispositione, sed sub una determinata ipsorum dispositione. &, quia consequitur necessario talia principia, quæ conueniunt omni, & soli, ideo omni, & soli conuenit, sed, quia solum consequitur ea sub una determinata dispõne, quæ non semper conuenit, ideo tale Proprium non semp cõuenit, ut canescere, consequitur principia naturalia hoïs necessario, ut stant sub una determinata dispõne temporis. unde canicies hominis causatur in senectute propter debilitatem caloris naturalis, qui non sufficit digerere superfluos humores cerebri, unde causatur putredo in cerebro, ex quo causatur albedo, & canities pilorum, & nõ cõuenit homini nisi in senectute, nisi per accidens in iuuentute nimis debilitetur calor naturalis. & licet in aliis animalibus generentur pili albi, tamen hoc non est ex putredine cerebri, sed humorum corporis, ideo non dicuntur canescere, sed grisescere. Vnde canicies hominibus.

Quarto sciendum, ꝙ Proprium quarto mõ inest omni, & soli, & semper, cuius ratio est. quia tale Proprium necessario consequitur propria principia speciei intransmutabiliter, & sub quacunq; dispõne. ideo sicut illa propria principia cõueniunt soli speciei, & omni indiuiduo eius, & semper, sic & propriũm quarto modo. Et istorum modorum sufficientia isto modo habetur. quia omne proprium

prium fluit a principiis speciei, uel igitur fluit ab ipsis adæquate, uel non adæqua E te si primum, est dupliciter, uel consequitur transmutabiliter, & sic est tertius modus, uel non transmutabiliter, & sic est quartus modus, si non adæquate, hoc est dupliciter. uel principia speciei excedunt proprium, & sic est primus modus: uel exceduntur ab eo, & sic est secundus modus, Et inter istos proprium quarto modo est uerius proprium, & consequenter alia, secundum q magis accedunt ad ipsum, & solum proprium quarto modo est prædicabile ab aliis distinctum, alia uero continentur sub Accidenti communi.

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Philosophus, qui sufficienter enumerat modos Proprii solum ponit tres modos eius. s. Proprium quã Proprium ad aliquid, & Proprium simpliciter. igitur male dicitur, q Proprium accipitur quadrupliciter. Secundo sic. Species de necessitate conuenit omni indiuiduo eius, igitur Proprium primo modo omni indiuiduo speciei conuenit. Tertio sic. Esse bipedem est proprium secundo modo, & tamen conuenit soli homini, igitur male dicitur, q proprium secundo modo inest omni, & non soli. Minor patet, quia bipes F est ultima dĩa definitionis hominis, qua dicitur homo est animal gressibile bipes, sed ultima dĩa semp est conuertibilis cũ definito, igĩ bipes soli hoĩ cõuenit.

Quarto sic. Illud, quod inest omni cõuenit pluribus, & non soli igitur, si Proprium tertio modo conueniat omni, non potest conuenire soli. Quinto sic. Illud, quod inest omni, est commune multis, cum multis conueniat, sed Proprium quarto modo non est commune, igitur non conuenit omni.

Solutio. Ad argumenta Ad primum dicitur, q Aristo. primo Topico. sub Proprio ad aliquid comprehẽdit duos istorũ modorum. s. primũ, & secundũ, quia utrunque dicitur Proprium suo subiecto solum per respectum ad aliquid, ut esse bipedem est Proprium homini comparato ad equum, cui non conuenit. sed quia isti duo modi distinguuntur abinuicẽ, ut dictũ est, ideo hic bene ponunĩ quatuor modi.

Ad secundũ dicitur, q licet illud, quod conuenit necessario speciei, & necessario cõueniat omni indiuiduo eius, non tamen oportet de illo, quod inest speciei contingenter, & accidentaliter, sicut est Proprium primo modo. Ad tertiũ dicĩ, q licet in definitione quiditatiua, in qua ponitur propria differentia sub nomine proprio, ultima differentia sit conuertibilis cum definito, non tamen oportet de illa, ubi ponitur propria differẽtia speciei per circũlocutionẽ tñ, sicut est in ista hõ est animal gressibile bipes, quia hæc duo. s. gressibile, bipes, circũloquunĩ propriam differentiam hominis. s. rõnale, ideo non oportet q bipes conuertatur cum homine. Ad quartũ dicitur, q licet aliud, quod inest omni insit pluribus indiuiduis, tñ non inest pluribus spẽbus, sed potest inesse uni soli. hic. n. omni refertur ad indiuidua, & soli, ad speciem. Ad quintum dicitur, q licet Proprium comparatum ad spẽm non dicaĩ commune, sed proprium, tamẽ respectu indiuiduorum speciei dicitur commune, & uniuersale. ergo potest conuenire omni, & soli.

H

Proprij, & definitionis definitio.

Et definitur sic ab Aristotele, Proprium est, quod inest omni, soli, & semper, & conuersim prædicatur de re, & non indicat quid est esse rei, ut risibile inest homini. Et non indicat quid est esse rei, ponitur in definitione proprii ad differentiam definitionis. definitio enim conuersim prædicatur de re, & indicat quid est esse rei, ut substantia animata sensibilis conuertitur cum animali, & indicat quid est esse eius. quia omnis definitio fit per substantialia. omne autem superius

est

A est de essentia sui inferioris. Definitio enim sic definitur ab Aristotele. Definitio est oratio, quid est esse rei significans. Proprium autem non indicat quid est esse rei. Quid nam definitio sit. 7. Topico. ca. iiij.

Postquàm Auctor diuisit Proprium in quatuor modos, ut eliceret membrum de quo erat sibi ad propositum. s. Proprium quarto modo, quod est unum prædicabile distinctum ab aliis, hic consequenter ponit definitionem Proprii quarto modo dicens, Proprium est, quod conuersim prædicatur de re, & non indicat quid est esse rei. hic autem ponitur, quod prædicatur loco generis. s. prædicabile deinde ponitur conuersim, idest conuertibiliter, ad differentiam aliorum quatuor prædicabilium, quorum nullum de suis subiicibilibus conuertibiliter prædicatur, & ponitur, & non indicat quid est esse rei ad differentiam prædicati definitionis, quod prædicatur essentialiter, & conuertibiliter. hæc. n. definitio proprii data est in primo Topico. ubi Proprium definitur, ut unum de quatuor prædicatis, quæ sunt genus, definitio, proprium, & accidens, ratione cuius ponitur illa particula per quam differt a definitione. B

Primo sciendum, quod species dupliciter consyderatur, uno modo in cõmuni, & secundum se, & sic consyderatur per modum unius, & non multorum, & sub tali ratione eam non consequitur Proprium alio modo consyderatur per inclinationem eius ad materiam, & ad sua indiuidua, & isto modo Proprium consequitur speciem, & de ipsa prædicatur. Et quia species multiplicata, & diuisa per sua indiuidua non habet rationem unius sed multorum, & Proprium de ipsa hoc modo prædicatur, ideo Proprium immediate prædicatur de multis, & sic est unum prædicabile, & etiam habet propria subiicibilia formaliter distincta a subiicibilibus aliorum prædicabilium unde inferiora speciei consyderata respectu accidentium, quæ consequuntur speciem sunt subiicibilia Proprii, & si consyderentur quantum ad esse essentiale, quod habent a sua specie, sunt subiicibilia speciei, ut Socrates, & Plato, sunt subiicibilia hominis, & etiam risibilis secundum diuersa esse. Proprium quo nam mõ spẽm sequatur. C

Secundo sciendum, quod Proprium fluit, & causatur a propriis principiis speciei, sicut risibile a propriis principiis hominis, per hoc. n. quod homo est rationalis, & intellectiuus, ex cognitis principiis consurgit in admirationẽ, & ex admiratione fit inquisitiuus ueritatis, & per inquisitionem inuentiuus, & per inuentionem apprehensiuus delectabilis. unde causatur in eo risibilitas, uel etiam tristabilis, unde sibi prouenit flebilitas, quia propria principia speciei conueniunt huic proprio conuertibiliter. ideo Proprium consequens ipsam conuersim prædicatur de re. s. specie. & iste est proprius modus prædicandi eius. s. prædicari conuertibiliter & accidentaliter. non est tamen intelligendum, quod Proprium formaliter fluat a propriis principiis speciei, sed fluit effectiue ab ipsis, & in gñe causę formalis fluit a principiis sui gñis, ut risibile, quod est de secunda specie qualitatis, habet principia in tali genere, ut sunt cognoscibilitas, & admiratio. Risus ac fletus ĩ homine ortus. D

Tertio sciendum, quod principia, a quibus Proprium fluit dupliciter consyderantur, uno modo secundum quod habent habitudinem potentiæ, & actus, & sub tali ratione solum sunt principia essentialia speciei alio modo consydarantur sub habitudine totius compositi ad operationem suam, & sic sunt principia effectiua proprii, ideo secundum diuersas rationes sunt principia formalia speciei, & principia effectiua Proprii. unde patet, quod Proprium non est de essentia speciei sed accidens eius, quia consequitur esse constitutiuum speciei. Quãdoq; tamen dicitur inesse speciei essentialiter, eo quod immediate consequitur essentiam speciei, sed non essentialiter tanquam existens de essentia speciei.

Quarto

Quarto sciendum, quòd illud dicitur indicare quid est esse rei, quod explicat principia essentialia ipsius rei. quia esse essentiale rei cognoscitur per illa principia, a quibus intrinsece causatur: sed Proprium non explicat, nec formaliter ostendit principia essentialia, nec est de essentia speciei, ut dictum est, ideo non indicat quid est esse rei. & per hoc differt a definitione, quæ explicat quiditatem, & essentiam speciei. per hoc. s. q importat genus, & differentiam, ex quibus tota essentia, & esse essentiale speciei constituitur. & inde dicitur definitio est oratio indicans quid est esse rei. Et sic per hoc satis potest intelligi aperte quid sit intellectus definitionis. E

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur. Omne prædicabile dicit totum esse sui subiicibilis. Proprium non dicit totum esse speciei, nec indiuiduorum eius, cum sit accidens consequens esse ipsorum, igitur Proprium non est prædicabile.

Secundo sic. Omne prædicabile debet immediate prædicari de multis, Proprium autem immediate non prædicatur de multis, sed de una sola specie, & mediante ipsa de suis indiuiduis, igitur non est prædicabile. Tertio sic. Dicendo, Socrates est risibilis, risibile prædicatur de Socrate, ut Proprium, & tamen non prædicatur conuertibiliter de Socrate, igitur Proprium prædicatur conuersim. Quarto sic. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est, & specialiter accidentia propria, igitur Proprium facit cognoscere quod quid est speciei, igitur male dicitur, quod Proprium non indicat quid est esse rei. Quinto sic. Nullum accidens extrinsecum indicat, quid est esse rei, sed definitio est accidens extrinsecum definito, cum sit oratio imperfecta, ergo ipsa non indicat quid est esse rei. F

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd Proprium non dicit totum esse essentiale rei, ut speciei, & indiuiduorum eius, tamen dicit totum esse accidentale, quod datur a forma importata per ipsum Proprium, & hoc sufficit ad hoc quòd prædicetur de specie, & indiuiduis eius. prędicabile enim dicere debet totum esse rei secundum unum modum, non tamen secundum omnes. G

Ad secundũ dicitur, q licet Proprium immediate prædicetur de specie, tamen prædicatur de ipsa accepta per modum multorum, ut est diuisibilis, uel diuisa per sua indiuidua, & non solum prædicatur de ipsa accepta per modum unius, & secundum se. ideo immediate, & secundum aptitudinem prædicatur de multis. Ad tertium dicitur, q in hac propositione Socra. est risibilis, risibile est Propriũ respectu hominis inclusi in Socrate, non tamen respectu Socratis, unde risibile sub ratione prædicabilis prædicatur de Socrate, & Plato, & de aliis hominibus, sed sub ratione proprii prædicatur de homine in communi. Ad quartum dicitur, q licet proprium faciat a posteriori, & quo ad nos ad cognoscendum quod quid est, non tamen a priori, tanquam dicens principia essentialia rei ideo non indicat esse rei. Ad quintum dicitur, q si definitio consyderetur ex parte uocis tantum, sic est accidens extrinsecum definito, sed si consyderetur ex parte uocis, & significati simul, sic non est accidens eius, quia significata definitionis sunt principia essentialia intrinseca definiti, scilicet genus & differentia. unde illa principia simul sumpta dicunt quod quid est, uel quiditatem speciei, & definitio est signum explicans illam quiditatem. ideo definitio, & quiditas differunt sicut signum, & signatum. H

De Accidente.

ACcidens est quod adest, & abest præter subiecti corruptionem, vt album, nigrum, sedere, & non sedere. hęc enim possunt adesse homini, & abesse præter eius corruptionem.

Postq

A Postq̃ Auctor superius determinauit de quarto prædicabili. sed proprio, hic consequenter determinat de ultimo. s. de Accidente. Accidens. n. inter cætera prædicabilia est imperfectius, quia solum dicit totum esse accidentale rei non conuertibiliter. ideo habet imperfectiorem modum prædicandi aliis omnibus. ideo conuenienter ordinatur in ultimo loco, & sic definitur. Accidens est quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. ubi per quod. intelligitur uniuersale siue prædicabile, quod se habet ut genus definiri, & residuum ponitur ad differentiam aliorum prædicabilium. quia omnia alia sunt de essentia rei, ut sunt. genus, species, & differentia, uel necessario sequuntur essentiam, sicut Proprium, ideo nullum aliorum potest adesse, uel abesse præter subiecti corruptionem.

Primo sciendum, q̃ Accidens dupliciter capitur. uno mõ cõiter, pro omni illo, quod aduenit rei post esse eius completũ, & sic diuiditur contra substãtiam, & dicitur de omni illo, quod non est substantia. & hoc modo accidens sub se continet
B Proprium, & Accidens commune. & illo modo non definitur hic. Alio modo capitur specialiter, pro omni illo, quod aduenit rei post eius completum, & non fluit a proprijs principijs indiuidui. & sic est prædicabile distinctum a proprio, & omnibus alijs, & hoc modo hic definitur. & tale accidens qñq; uocatur accidens cõe, qñq; infinitum, & qñq; accidens per accidens. Dicitur commune, secundum causalitatem eius, quia a pluribus causis indifferenter potest in suo subiecto causari. & dicitur infinitum, quia infinitis modis uariari potest secum uariationem principiorum indiuidui. & dicitur Accidens, quia non causatur in subiecto per causam essentialem, sed per causam accidentalem. Accidens qñq; cõe, qũq; infinitum, & per accidẽs dicitur.

Secundo sciendum, q̃ Accidens cõe, quod hic definitur potest dupliciter considerari. uno modo secundum esse particulare eius, quod habet accidentaliter in suo subiecto, & illo modo corrumpitur, & uariatur in infinitum, nec isto mõ est ens necessarium. ideo sub tali esse non definitur, omne. n. quod definitur debet
C habere esse necessarium, quod explicetur per definitionem eius. Alio modo consideratur secundum esse uniuersale, sub quo attribuitur sibi intentio accidentis. & sic capitur, ut ens necessarium, & hoc modo multa sibi de necessitate conueniunt, ut quòd sit accidens, & q̃ sit uariabile in aptitudine unde esse uariabile sibi conuenit inuariabiliter, & isto modo in uniuersali hic definitur.

Tertio sciendum, q̃ illud accidens potest adesse. & abesse suo subiecto, quod habet esse uariabile, & causatur contingenter in ipso, sed Accidens habet esse uariabile, & causatur contingenter in ipso subiecto per causam contingentem; eo q̃ consequitur principia indiuidui, q̃ sunt uariabilia, & transmutabilia. sicut rubedo causata in homine propter uerecundiam, quia causatur in eo per cãm contingentem, põt faciliter adesse, & abesse, igitur accidens cõe potest adesse, & abesse subiecto eius. & per hoc datur intelligi modus prædicandi accidentis, scilicet quod prædicatur accidentaliter, & non conuertibiliter. per hoc enim q̃ ha-
D bet causam contingentem, prædicatur accidentaliter, & quia quandoque abest, prædicatur non conuertibiliter. Cur accñs ad sit, & ab sit.

Quarto sciendum, q̃ illud, quod aduenit rei post esse eius completum, & contingenter, potest adesse, & abesse præter subiecti talis corruptionẽ, eo q̃ ante aduentum eius res est completa, ideo non est de compõne, uel cõstitutione rei ideo per aduentum eius non cõstituitur subiectũ, nec per remotionem eius causat illius corruptionem, sed accidẽs cõe aduenit rei post esse eius cõpletum, & per causam contingentem ergo potest adesse, & abesse sine corruptione sui subiecti. Item ad corruptionem posterioris non sequitur corruptio prioris, quia esse prioris a posteriori non depẽdet sed accidens cõe est posterius subiecto: ideo ad eius corruptionem non sequitur corruptio subiecti, quare potest ad esse & abesse præ-

ter subiecti corruptionem. & per hoc potest intelligi præmissa definitio. E

Argumen. Sed contra prædicta arguitur. Omne definibile habet esse necessarium, & finitum, quia contingens, & infinitũ non sunt definibilia, sed accidens non habet esse necessarium, & finitum, sed contingens, & infinitum. igitur non est definibile. Secundo sic. In nulla definitione debent poni opposita simul, sed adest, & abest sunt opposita. igitur definitio accidentis non est bona. Tertio sic. Mors, & combustio sunt accidentia, & tamen non possunt adesse præter subiecti corruptionem, igitur contra definitionem. Quarto sic. Viuere est accidens, cũ nõ sit de essentia uiuentis, & tamen non potest abesse pręter subiecti corruptionem. igitur. Quinto sic. Accidens corrumpitur per sui subiecti corruptionem, igitur non potest abesse præter subiecti corruptionem.

Solutio. Ad argumenta. Ad primũ dicitur, ꝙ licet accidens secundum esse particulare, quod habet accidentaliter in subiecto non sit necessarium, & finitum. tamen secundum esse uniuersale eius bene accipitur ut finitum, & necessarium. ideo F isto modo potest definiri. Ad secundũ dr̃, ꝙ adesse, & abesse, ut dicunt actũ, contradictoriæ opponuntur, & non possunt simul inesse eidem, sed ut dicunt aptitudinem, non opponuntur, & possunt inesse eidem simul, & sic sumuntur in ista definitione. unde sensus est, ꝙ accidẽs in uniuersali adest, & abest secundum aptitudinem, sed in particulari adest, & abest actu. sed hoc sibi conuenit successiue. Ad tertium dicitur, ꝙ mors capitur dupliciter, uno modo materialiter, ut dicit alterationem, quę præcedit corruptionem uiuẽtis, & sic est accidens, & potest adesse, & abesse ꝑter subiecti corruptionem, alio modo capitur formaliter pro

Mors an sit accidens. corruptione uiuentis. s. pro subita mutatione, qua mutatur de esse ad non esse & hoc modo non est accidens, sed mutatio substantialis, quæ reductiue est de genere substãtiæ, sicut motus est reductiue in genere sui termini ad quẽ. & similiter dicendum est de combustione. Ad quartum dicitur, ꝙ si capiatur uiuere pro esse substantiali uiuentis, secundũ ꝙ uiuere uiuentibus est esse, hoc mõ uita, uel, G uiuere non est accidens, sed esse substantiæ, sed si capiatur pro operationibus uiuentis, ut sunt uidere, & audire, sic est accidens, & potest abesse subiecto præter subiecti corruptionem. Ad quintum dicitur, ꝙ licet accidens cõe corrumpatur per corruptionem subiecti. non tamen hoc modo solum corrumpitur, sed tribus aliis modis, uno modo per accidens sibi contrariũ, ut frigus per calorẽ, alio mõ per remotionem causæ per quam est in subiecto, ut lumen corrumpitur in aere per remotionem Solis, tertio modo per remotionem termini accidentis respectiui, ut patet per corruptionem filij. ideo non oportet ꝙ propter corruptione accidentis fiat corruptio subiecti, sed corrumpi præter subiecti corruptionem.

Duæ aliæ Accidentis descriptiones, hic traduntur, ac comparantur.

H

Definitur etiam sic. Accidens est quod neq; est genus, neq; species, neq; differentia, neq; proprium, inest autem rei. uel sic. Accidens est quod contingit eidem inesse, & non inesse, ut album, nigrum, sedere, & huiusmodi, & de his duabus ultimis definitionibus dicit Aristoteles quòd secunda melior est, quam prima, quia ad intelligendum primam necesse est præscire quid sit genus, & quid species, quid differentia, & quid proprium, secunda autem per se sufficiens est ad cognoscendum, quid est quod dicitur per ipsam.

Postquam

A Postquàm Auctor posuit definitionem Accidentis, hic consequenter notificat ipsum ponendo duas alias definitiones, quarum prima est. Accidens est quod neq; est genus, neq; species, neq; differentia, neq; propriũ, inest autẽ rei. In prima parte huius definitionis, per hoc relatiuum quod intelligitur genus definiti, scilicet prædicabile, & residuum ponitur ad differentiam aliorum prædicabilium, per abnegationem enim aliorum ostenditur accidens habere unum alium modum prædicandi ab ipsis. Deinde ponitur inest autem rei, ad explicandum esse eius in subiecto.

Primo sciendum, ꝙ Accidens tripliciter consyderatur, uno modo per respectum ad subiectũ, in quo est, respectu cuius dr̃ accidens, quasi ad aliud cadens. & hoc modo datur de ipso prima definitio, illa.n. explicat ipsum per respectum ad suum subiectum. Secundo modo consyderatur per respectum ad alia prædicabilia, & ad prædicabile in communi. & hoc modo definitur per hanc definitionẽ, B quæ datur abnegationem aliorum prædicabilium, & explicat ipsum in esse prædicabilis. Tertio modo consyderatur per respectum ad causam, propter quam inest subiecto, & sic consyderatur in tertia definitione. & per hoc patet quomodo istæ definitiones diuersimode explicant accidentis. Accidens tripliciter consyderari potest.

Secundo sciendum ꝙ omnis priuatio habet esse, & cognosci per suum habitum, sed definitio explicat esse rei, ideo omnis priuatio habet definiri per respectum ad suum habitum. &, quia accidens se habet ut priuatio respectu aliorum prædicabilium, quia habet imperfectionem modum prædicandi omnibus alijs, ideo hic conuenienter definitur per abnegationem aliorum, sicut priuatio per abnegationem sui habitus. non tamen definitio est proprie negatiua, quia prima pars, qua intelligitur uniuersale, est affirmatiua, & etiam ultima. s. inest autẽ rei. & ita negatio aliorum prædicabilium explicat aliquid affirmatum. s. spãlem modum prædicandi accidentis. inde est, ꝙ prędicatur accidentaliter, & non essentialiter, ut tria prædicabilia prima, & prædicatur non conuertibiliter, & per C hoc non est proprium.

Tertio sciendum, ꝙ alia definitio accidentis. Accidens est quod contingit eidem inesse, & non inesse. ratio est quia illud, quod est in subiecto per causam contingentem, contingit eidem inesse, & non inesse, sed Accidens est hm̃oi, ut prius patuit, & in hac definitione explicatur causa, per quam accidens est in suo subiecto per hoc ꝙ dicit, contingit, idest contingenter aduenit. s. per causam contingentem. & li, inesse, & non inesse, possunt sumi octo modis, secundũ octo modos essendi in, tamen hic accipitur inesse pro illo modo, quo forma accidentalis inest suo subiecto, & similiter non inesse. & hic modus continetur sub quinto modo essendi in. & per hoc satis patet intellectus huius definitionis.

Quarto sciendum est, quod inter has tres definitiones accidentis, tertia est melior, q̃ secunda, propter duas rationes. Prima est, quia secunda explicat esse D accidentis per respectum ad alia prædicabilia, & per negationem aliorum, tertia uero explicat ipsum per respectum ad suam causam, & ad suum subiectum. &, quia accidens habet suum esse respectu causæ, & subiecti, & definitio debet explicare esse rei, ideo tertia est perfectior secunda, quia perfectius explicat esse accidentis. Secunda causa est, quia illa definitio est melior, quæ facilius explicat definitum, sed tertia facit facilius cognoscere accidens q̃ secunda, quia ad cognoscendum secundam oportet cognoscere alia prædicabilia, non autem ad intelligendum tertiam. ideo tertia est melior secunda. Comparatio definitionũ Accidentis.

Sed contra prædicta primo arguitur. Nulla bona definitio debet dari per negationem, quia negatio non explicat esse rei, sed ista definitio accidentis, in qua dicitur, accidens non est genus, &c. datur per negationem, igitur. Argumen.

Secundo sic. Color est accidens, & tamen est genus albedinis, & species qualitatis. igitur male dicitur in secunda definitione, quod accidens non est genus, neque species. E

Tertio sic. Anima Socratis non est genus, neque species. neque differentia, neq; Proprium, & inest rei. s. corpori igitur ista definitio sibi competit, & tamen non est accidens, igitur definitio mala. Quarto sic Illud, quod est semper in subiecto subsistens, non potest inesse, & non inesse in subiecto, sed accidens semper est in subiecto subsistens, ut dicit Porphyrius, igitur non contingit eidem inesse & non inesse.

Quinto sic. Pes Socratis contingit eidem inesse, & non inesse, & tamen non est accidens igitur.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dr, quòd si negatio consyderetur formaliter, inquantum dicit non ens, & est negatio pura, sic nulla definitio debet dari per negationem, sed si consyderetur materialiter inquantum ex consequenti potest, F implicare aliquam affirmationem, & dare intelligere esse definiti, sic definitio potest dari per negationem oppositorum eius. cuiusmodi est in prædicta definitione. Ad secundum dicitur, quòd licet color respectu suorum inferiorum sit genus, & respectu superiorum sit species. tamen non est genus, uel species respectu sui subiecti, sed est accidens. ideo sub illo respectu, quo est accidens nunq̃ potest esse genus, uel species, licet tamen materialiter possit dici genus, species, & accidens, respectu diuersorum. Ad tertium dicitur, ꝙ prima pars huius definitionis non conuenit animæ Socratis. s. prædicabile, nec etiam ultima, quia licet insit ei tanquàm forma substantialis materię, non tamen ut forma accidentalis subiecto. & isto modo hic capitur inesse. Ad quartum dicitur, ꝙ cum dicitur. Accidens semper est in subiecto subsistens, si semper dicat distributionem pro omnibus partibus temporis generaliter illa propositio est falsa, nec isto modo intelligitur a Porphyrio, sed, si dicat distributionem pro partibus temporis durationis accidentis, ita ꝙ sit sensus semper est in subiecto subsistens. i. quam diu durat inesse, sic propositio est uera, & accidens potest eidem inesse, & non inesse. G

Ad quintum dicitur, ꝙ pes Socratis potest eidem inesse & non inesse, sicut pars integralis suo toto, non tamen sicut forma accidentalis suo subiecto, de quo modo essendi in, hic intelligitur.

Accidens, inseparabile, & inseparabile, & in commune, & proprium partitur.

Accidentium aliud separabile, ut albedo in homine, aliud inseparabile, ut nigredo in coruo, & æthiope, & album in cigno. licet enim nigrum accidat inseparabiliter coruo, & æthiopi, & album cigno, tamen hoc non est contra definitionem, in qua dicitur, potest adesse, H uel abesse præter subiecti corruptionem, quia, ut uult Porphyrius, coruus potest intelligi albus, & æthiops nitens candore præter subiecti corruptionem. Item accidentium, aliud commune, ut album, sedere, & simũ esse, aliud proprium, ut albedo Socratis, & simitas nasi.

Postq̃ Auctor notificauit accidens per definitionem, ponendo tres definitiones, hic consequenter ipsum notificat per diuisionem ponendo duas diuisiones eius, quarum prima est. Accidentium, aliud separabile, aliud inseparabile. cuius diuisionis ratio est, quia omne accidens est in subiecto, uel ergo habet causam firmam,

A firmam,& permanentem in subiecto, & sic est inseparabile, uel habet causam uariabilem, & non stantem, & sic est separabile, unde separabile, & inseparabile sunt quidam modi accidentales, conuenientes accidenti per respectum ad subiecta, in quibus sunt. ideo hæc diuisio potest dici subiecti in accidentia.

Primo sciendum, quod separabile dicitur quod est aptum natum separari ab alio faciliter, sed dupliciter contingit aliquid separari ab alio. uno modo per realem separationem, sic quod ambo extrema remaneant facta separatione, & isto modo nullum accidens potest separari naturaliter a subiecto, licet quandoq; supernaturaliter accidens separetur a subiecto, ut in Sacramento altaris, ubi remanent accidentia separata sine subiecto. Alio modo potest unum ab alio separari per corruptionem eius, & sic accidens est separabile a subiecto, quia potest ab eo faciliter separari per eius corruptionem, eo quod non habet causam stantem, & fortiter radicatam in subiecto. Duobus modis itelligitur accidés a subiecto separati.

B Secundo sciendum, quod accidens inseparabile est quod non potest faciliter separari a subiecto, eo quod habet causam fortiter radicatam in tali subiecto, ut nigredo corui quæ radicatur in propria complexione corui, quæ non potest faciliter ab eo separari. Aliquid tamen dr̄ dupliciter inseparabile. uno modo negatiue, sic quod nullo modo p̄t separari, prout illa negatio in, addita separabili, negat actum, & potentiam simul, & sic Proprium est inseparabile realiter a specie, & ēt differentia. Alio modo dicitur inseparabile priuatiue, quod non separatur actu, uel faciliter separatur, prout illa negatio in negat actum, uel facultatem actus, & relinquit potentiam, & hoc modo accidens commune, quod non faciliter separatur dr̄ inseparabile, & non negatiue, sic quod nullo modo possit separari, sicut nigredo corui transmutata complexione corui, posset ab eo separari, non tamen hoc fieri potest faciliter.

Tertio sciendum, quod accidens secundo modo, diuiditur per cōe, & propriū, C cuius rō est. quia oē accidens, uel p̄ōt conuenire pluribus indiuiduis, uel indifferenter pluribus partibus sui subiecti, & sic est accidens cōe, ut album uel nigrū, uel est appropriatum alicui parti sui subiecti, uel alicui indiuiduo, & sic est accidens proprium, ut albedo Socrati, uel simitas naso. Ex quo patet, quod ista diuisio sicut præcedens est diuisio subiecti in accidentia, quia commune, & proprium accidunt ipsi accidenti. & licet accidens nunquam sit principale subiectū alterius accidentis. tamen potest esse subiectum proximum, & minus principale ut superficies est proximum subiectum albedinis. Diuisiones accidentis in cōe & ppriū.

Quarto sciendum quod accidens sumitur dupliciter, uno modo quantum ad causalitatē eius, eo quod indifferenter causatur a pluribus causis, & hoc modo accidens, quod hic diuiditur, dr̄ accidens cōe. alio mō dicitur commune per prædicationem, uel inhærentiam, eo quod conuenit pluribus indiuiduis, aut speciebus, & ēt pluribus partibus corporis indifferenter, & hoc mō accidens cōe est unū mem D brum huius diuisionis, tale n. dicitur commune p causalitatē, & prædicationem. sed accidens proprium licet sit cōe per causalitatem, ut albedo Soc. non tamen per prædicationem. iō dicitur proprium quia est appropriatum uni indiuiduo, uel determinatæ parti subiecti sui. Et per hoc patent duæ diuisiones accidentis.

Sed contra prædicta primo arguitur. Sicut non esse in subiecto est proprium substantiæ, sic esse in subiecto est proprium accidenti, igitur accidens semper habet esse in subiecto, & non est separabile. Secundo sic. Omne accidens adest, & abest subiecto præter eius corruptionem, ergo nullum accidens est inseparabile. patet antecedens per definitionem eius, quæ debet competere omni contento sub definito. Argumen.

Tertio sic. Idem accidens specie est separabile, & inseparabile, sicut album in

cigno est inseparabile, & in ligno separabile, ergo membra huius diuisionis coin B
cidunt. Quarto sic. Accidens commune diuiditur in secunda diuisione, sed illud non dicitur de accidente proprio, & etiam conuertitur cum uno membro illius diuisionis, igitur illa diuisio est mala. Quinto sic. Accidens proprium est unum prædicabile distinctum ab accidente, & non continetur sub ipso, igitur male ponitur membrum diuisionis accidentis in secunda diuisione.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod licet esse in subiecto in aptitudine semper conueniat accidenti, tamen esse in subiecto in actu, non semper sibi conuenit simpliciter, sed solum, quamdiu durat, ideo potest a subiecto separari per corruptionem. Ad secundum dicitur, quod licet omne accidens possit aliquo modo separari a subiecto, & abesse, non tamen quodlibet potest separari faciliter. ideo non omne accidens dicitur separabile. nullum.n. accidens dicitur inseparabile negatiue sic, quod nullo modoque separetur a subiecto, sed bene dicitur inseparabile priuatiue, quia non faciliter separatur. Ad tertium dicitur, quod idem accidens in specie dicitur separabile, & inseparabile respectu diuersorum subiectorum, non tamen respectu eiusdem subiecti, ideo ista membra non coincidunt in eodem accidene in numero. Ad quartum dicitur, quod licet diuisum in secunda diuisione dicatur cõe per causalitatem non tamen per prædicationem. ideo uerificatur de accidente proprio. quia illud est commune per causalitatem. nec etiam conuertitur cum accidente communi, quod est membrum huius diuisionis, quia illud dicitur commune per prædicationem. F

Ad quintum dicitur, quod licet proprium speciei sit proprium prædicabile distinctum ab accidente, non tamen proprium indiuiduum, de quo est hic ad propositum, sed tale bene continetur sub prædicabili Accidentis.

De communitatibus, & differentijs, Generis, Speciei, Differentiæ, Proprij, & Accidentis. G

COmmune est autem omnibus quinque prædicabilibus de pluribus prædicari. Differunt autem, quia Genus de pluribus prædicatur quam alia, & per hoc differt ab aliis.

Differentia uero differt a genere, eò quòd prædicatur in quale, Genus autem in quid. Item differt differentia a Specie, & a Proprio, quia Differentia prædicatur de pluribus differentibus specie, illa uero non. Differt etiam ab accidente, quia Accidens suscipit intensionem, & remissionem, Differentia uero non suscipit, magis, neque minus.

Differt autem Species a genere, quia genus continet species, & nõ cõtinetur ab eis. Item species differt a differentia, quia ex pluribus differentiis bene constituitur una species, ut istæ duæ differentiæ, rationale, & mortale coniunguntur ad constitutionem huius speciei homo, species uero non coniunguntur speciei, ut gignat aliam speciem. Quædam enim particularis equa cuidam particulari asino permiscetur ad muli generationem, sed non equa, & asinus in communi. H

Itẽ, Species differt a proprio, quia Species natura prior est Proprio, Proprium autem posterius specie. Præterea, quorum termini, idest definitiones sunt differentes, & ipsa sunt differentia, sed definitiones

A Proprii, & Speciei sunt differentes, ergo & ipsa erunt differentia. Item, Species differt ab accidente, quia Species prædicatur in quid. Accidens autem in quale, uel quomodo se habet. & species natura prior est accidente, omne.n.accidẽs natura posterius est suo subiecto.

Proprium autem differt ab accidente, quoniam proprium de una sola specie prædicatur, cuius est proprium, accidens uero de pluribus speciebus, & accidens primo inest indiuiduis, & per posterius, speciebus, & generibus. non enim homo uel animal currit, nisi quia Socra. uel Plato currit.

Proprium autem primo inest speciei, & per speciem indiuiduis conuenit. Item genus, differentia, species, & proprium, æqualiter participantur ab omnibus, de quibus prædicantur, accidens uero non, sed B suscipit intensionem, & remissionem.

Item, genus, differentia, species, & proprium uniuoce prædicantur, accidens, uero non prædicatur uniuoce, sed denominatiue.

Prædicari autem uniuoce est prædicari secundum nomen unum, & rationem unam, secundum illud nomen sumptam, ut homo secundum unum nomen solum prædicatur de Socra. & Plato. ut Socrates est homo, Plato est homo, & ratio eius secundum illud nomen est una, ut animal rationale mortale, secundum quòd prædicatur de suis inferioribus, ut Socrates est animal rationale mortale, & sic de aliis.
C & ob hoc ens non potest esse genus, quia licet secundum unum nomen prædicetur de omnibus, tamen non secundum rationem unam. ratio enim entis secundum quòd dicitur de substantia, est ens per se, secundum autem quòd dicitur de aliis nouem prædicamentis, est ens in alio. & ita prædicatur secundum diuersas rationes, & ideo non prædicatur uniuoce, sed potius æquiuoce, aut multipliciter. Prædicari autem æquiuoce est prædicari nomine uno, & rationibus diuersis secundum illud nomen sumptis, ut canis prædicatur nomine uno de latrabili animali. marino pisce, & celesti sidere, ratio autem secundũ illud nomen non est eadem omnibus, sed alia, & alia. Denominatiua dicuntur quæcunq; ab aliquo, solo casu sunt differentia, & secundum
D illud nomen habent appellationem, ut a Grammatica Grammaticus, a fortitudine fortis. Vnde Grammaticus, & fortis prædicantur denominatiue. & ideo accidens dicitur prædicari denominatiue.

Postquàm Auctor determinauit de unoquoq; quinque prædicabilium, hic cõsequenter determinat de ipsis comparatiue. s. comparando ipsa secundum conuenientiam, & differentiam eorum. Prius n. unumquodq; habet secundum se cognosci, quam per respectum ad aliud. & quia conuenientia est, ut habitus, & dña se habent per modũ priuationis. ideo antequam ipsa comparet secundum differentiam, ostendit conuenientiam ipsorum dicens. cõe est omnibus quinque prædicabilibus

Quid cõe oibus prædicabilibus.

prædicabilibus de pluribus prædicari, cuius ratio est, quia hoc est de ratione prædicabilis in communi, scilicet prædicari de pluribus, ideo in hoc omnia prædicabilia habent conuenientiam. E

Generis a cæteris prędicabilib⁹ discrimen.

Sed ad uidendum de suis differentiis. Primo sciẽdum, ꝙ genus differt ab omnibus aliis prædicabilibus in generali, per hoc, ꝙ genus prædicaẽ de pluribus, quam quodcunq; aliorum, & etiam quia genus est principium aliorũ prædicabilium. Est.n.principium differentiarum, quæ inchoantur in potestate generis, & etiã spẽrum, quę sunt sub ipso. & quia propriũ causatur, a spẽ, accñs uero ab indiuiduis, quorũ genus est principiũ. & iõ genus est principiu proprii, & accidẽtis, & sic est principiũ, & cã omnium aliorum quod nulli alteri conuenit. Sed in speciali primo differt a differentia, quia se habet ut determinabile, differentia, uero ut determinans. Secundo differt a spẽ, quia genus prædicatur de pluribus speciebus, species uero de multis indiuiduis. Tertio differt a proprio, quia genus prædicatur non conuertibiliter, proprium uero sic. Quarto differt ab accidente, quia genus prædicatur essentialiter, accidens uero accidentaliter tantum. F

Differẽtiæ ab aliis discrimen.

Secundo sciendum, ꝙ differentia in gñali differt ab oĩbus prædicabilibus aliis per hoc ꝙ est formaliter diuisiua generis, & facit differre essentialiter, quod nulli alteri cõuenit. Sed in spãli, primo differt a gñe per hoc, ꝙ ipsa ꝑdicatur in quale, quia dicit essentiã rei ꝑ modũ qualitatis, genus uero ꝑdicatur in quid, quia dicit essentiã rei ꝑ modũ substantiæ. ꝑ hoc ẽt differẽtia differt a spẽ. Secũdo differt a spẽ, & proprio, quia ꝑdicatur de multis spẽbus, spẽs uero, & propriũ solũ ꝑdicantur de indiuiduis unius spẽi & hoc intelligẽdo de differẽtia generica, & nõ specifica. Tertio differt ab accidente, quia accidens suscipit magis, & minus, differentia uero non. quia esse ipsius consistit in indiuisibili, cum sit ultimus actus speciei, qui semper est in aliquo determinato gradu entis.

Speciei ab alijs differentia.

Tertio sciendum, ꝙ spẽs in gñali differt ab aliis ꝑ hoc, ꝙ ipsa subijcitur respectu oĩum aliorum ꝑdicabilium. s. generi, & differentiæ secũdum prædicationem essentialem, proprio uero, & accidenti secundum prædicationem accidẽtalem. & hoc nulli aliorũ cõuenit. Sed in spãli, primo differt a gñe quia genus continet sub se spẽm, & est totũ uniuersale respectu suarũ spẽrũ, sed spẽs non cõtinet genus, quia pars nõ cõtinet suũ totũ. Secundo differt a differentia, quia ex pluribus differentiis bene fit una spẽs, sed ex pluribus spẽbus non fit una spẽs tertia. quia ex duobus entibus cõpletis existentibus in actu non põt fieri unũ tertiũ, duæ aũt species sunt entia completa in actu. Tertio species differt a differentia, quia spẽs est ens completũ in actu ex duobus. s. gñe, & differentia, sed sic non est differentia. Quarto differt a proprio, quia spẽs est cã proprii, quare naturaliter ipsum præcedit. & etiam quia definitio speciei; & proprii differunt, ut patuit prius, & species differt ab accidente, quia prædicatur in quid, accidens uero in quale. G

Proprii ab aliis differentia.

Quarto sciendum, ꝙ proprium differt ab omnibus aliis in generali, quia ꝑdicatur cõuertibiliter, quod nulli aliorũ cõuenit. Sed in spãli primo differt a gñe, spẽ, & differentia ꝑ differentias prius positas, assignando differentias aliorũ ꝑdicabiliũ a ꝓprio. Secundo differt ab accidente, quia ꝓprium de una sola spẽ ꝑdicatur, eo ꝙ consequitur ꝓpria principia spẽi, accidens uero de pluribus. Itẽ proprium, primo inest spẽi, & ꝑ spẽm indiuiduis, accidens uero econtra, eo ꝙ fluit a principijs indiuidui. Ex quo satis patet, qualiter accidens in speciali differt a cæteris prædicabilibus, quoniam positæ sunt differentię omniũ aliorum prædicabilium ab ipso, tamen in generali dupliciter differt a cæteris. Primo, quia accidens suscipit magis, & minus, alia quatuor ęqualiter participantur a suis inferioribus, Secundo, quia cætera prædicãtur uniuoce, accidens uero denominatiue. & ad declarationem huius hic definitur uniuoce prædicari, æquiuoce, & denominatiue, H

A unde prædicari Vniuoce, est prædicari uno nomine, & una ratione de multis, ut homo prædicatur de Socra. & Platone. Prędicari æquiuoce est prædicari uno nomine, & diuersis rationibus de multis, ut homo de homine uiuo, & de picto. Sed prædicari denominatiue, est prædicari uno nomine tantum & non ratione, ut album de Socrate, nomine, & ratione.

Sed contra prædicta primo arguitur. Genus non differt ab aliis prædicabilibus per hoc in quo conuenit cum ipsis, sed conuenit cum aliis in hoc, quod est de pluribus prædicari, igitur non differt ab aliis per hoc, q; prædicatur de pluribus Secundo sic. Omne superius actu, & intellectu continetur in suo inferiori, igitur species continet suum genus, q; male dicitur, quod genus continet species, & non continetur ab eis. Argumen.

Tertio sic. Ex duobus existentibus in actu non fit unum tertium, sed duæ differentiæ sunt entia in actu, uel duo actus igitur duabus differentiis non potest fieri una species. Quarto sic. Non esse in subiecto est proprium substantiæ, & tamen prædicatur de multis speciebus. s. de omnibus speciebus substantiæ, ergo proprium non prædicatur de una sola specie. Quinto sic. Omne uniuersale debet prædicari uniuoce de multis, accidens est uniuersale, igitur.
B

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q; de pluribus capitur dupliciter. Vno modo absolute, ut tm̄ ualet. sicut de multis, & hoc mō genus conuenit cum aliis. per hoc, q; de multis prædicatur, alio modo comparatiue, & per hoc genus, differt ab aliis, quia prædicatur de pluribus, quàm alia. ideo non est idem in quo genus conuenit, & in quo differt ab aliis. Ad secundum dicitur, q; licet species contineat genus sicut totum essentiale, uel inferius suum superius. s. quo ad partem potestatis eius, non tamen sicut totum uniuersale suas partes, sic, q; contineat genus secundum totam potestatem, & cōitatem eius. Ad tertium dicitur, q; ex duobus existentibus in actu, ut sic, non fit unum, sed tamen inquantum unum est in potentia ad alterum bene fit tertium. Modo duarum differentiarum una potest se habere in potentia respectu alterius per hoc, q; differentia superior constituit unum genus, quod est distinguibile & determinabile per differentiam inferiorem, non est tamen intelligendum, q; differentia inquantum differentia est, & ultimus actus speciei, sit in potentia ad aliam differentiam. sed inquantum se habet ut actus confusus speciei inferioris, & est constitutiua generis speciei. Solutio.
C

Ad quartum dicitur, q; si proprium capitur communiter pro omni proprio generis, uel speciei, sic bene prædicatur de pluribus speciebus, quia proprium generis prædicatur de uno genere, ut est in multis speciebus, sed quia tale est commune multis speciebus, ideo non habet simpliciter modum proprii sed accidentis communis. Sed si capiatur specialiter solum pro proprio speciei specialissimæ, ut hic capitur, sic de una sola specie prædicatur. Ad quintum dicitur, q; si capiatur prædicari uniuoce generaliter pro omni illo, quod secundum significatum prædicatur de multis, sic omne uniuersale debet prædicari de multis uniuoce, & illo modo accidens uniuoce prædicatur. sed si capiatur uniuoce prædicari specialiter ut est prædicari nomine & ratione essentiali de subiecto, sic non prædicatur uniuoce. & hæc de Prædicabilibus dicta sufficiant. Proprium cōe de pluribus spēbus prædicatur.
D

VERSORII PARISIENSIS EXPOSITIO,

IN TERTIVM TRACTATVM PETRI HISPANI.

SVMMA TRACTATVS.

De antepraedicamentis. De decem praedicamentis.
De Postpraedicamentis. F

Ea, quae praedicantur, aut Vniuoca, aut Aequiuoca, aut Denominatiua esse dicuntur.

Cap. 1. primae partis.

D COGNOSCENDVM praedicamenta quaedam necessaria praemittenda sunt, sine quorum cognitione nequaquàm haberi potest cognitio praedicamentorum. Et ideo distinguimus cum Aristotele triplicem mo um praedicandi. Eorum, quae praedicantur, quaedam sunt aequiuoca, quaedam uniuoca, quaedam denominatiua. G

Iste est, Tertius tractatus de Praedicamentis, in quo postq̃ Pet. Hisp. in praecedenti tractatu determinauit de Dicibili in complexo sub ratione praedicabilis, & uniuersalis, hic consequenter determinat de dicibili incomplexo sub ratione ordinabilis in genere secundum sub, & supra. Cuius ordinis ratio est, quia ordinatio secundum sub, & supra est ordinatio in linea praedicamentali, in qua genus ordinatur supra speciem, & species sub genere, & indiuidua sub speciebus, & sic de aliis. Sed quia talis ordinatio fit secundum rationes praedicabilium, ideo oportebat determinare prius de dicibili incomplexo quantum ad rationem uniuersalis, q̃ secundum rationem ordinabilis in genere secundum sub & supra, quod fit in hoc tractatu de praedicamentis. Et intitulatur hic Tractatus de praedicamentis, quia inter dicibilia incomplexa, praedicamenta sunt principaliora. a principaliori autem parte subiecti saepe fit denominatio scientiae. H

Quō praedicaméta ad Logicū, & Meth. pertineant.

Primo sciendum, q̧ praedicamenta. quae sunt genera generalissima dupliciter consyderantur. Vno modo inquantum sunt prima principia diuersitatis rerum formalia, & hoc modo non potest de ipsis aliquid demonstrari, nec de ipsis sub tali ratione habetur scientia. Alio modo consyderantur per reductionem ad aliquod commune in quo conueniunt. & hoc dupliciter, uel inquantum reducuntur

A tur ad ens,&, sunt partes entis,& hoc modo consyderantur in Methaphysica, quæ consyderat de ente inquantum ens, alio modo inquantum reducuntur ad dicibile incomplexum,& sub tali ratione in Logica consyderantur Logicus, enim non consyderat res absolute, sed inquantum referuntur ad rationem dicibilis, & prædicabilis, uel ut in ipsis fundantur aliquæ secundæ intentiones.

Secundo sciendum, ꝙ subiectũ huius Tractatus est dicibile incomplexum ordinabile in gñe ẜm sub.& supra. Dicitur dicibile, eo ꝙ hic consyderantur res ut referuntur ad dici,& dicitur incomplexum, ad differentiã subiecti primi Tractatus, quod est dicibile complexum, s. enunciatio. Dicitur ordinabile in genere, ad differentiam subiecti libri prędicabilium, quod est dicibile incomplexum sub ratione uniuersalis,& non sub ratione ordinabilis in genere,& non est prædicamentum subiectum huius tractatus, quamuis sit principalior pars eius, quia non nomina hic consyderata principaliter consyderantur sub ratione prędicamenti, sed B sub ratione dicibilis incomplexi, ordinabilis in gñe,& per hoc patet, quæ sit causa materialis huius tractatus, per quod habetur quæ sit causa finalis eius, unde finis intrinsecus est perfecta cognitio subiecti. sicut in aliis scientiis speculatiuis,& finis extrinsecus est cognitio enunciationis quæ fit ex dicibilibus incomplexis, & argumentationibus, & etiam generaliter acquisitio omnium aliarum scientiarum. Et eius causa formalis est modus procedendi, qui est definitiuus, diuisiuus,& exemplorum positiuus. Et forma tractatus est eius diuisio per capitula,& capitulorum per partes unde tres sunt partes principales. In prima traduntur. Anteprædicamenta. In secunda Prædicamenta. In tertia Post prædicamenta.

Huius tractatus cãç.

Tractatus partitio.

Tertio sciendum, ꝙ anteprædicamentum est documentum præcedens determinationem Prædicamentorũ, immediate ordinatũ ad cognitionem eorũ habendã. Et dicitur immediate ordinatũ, &c. quia licet definitiones prędicabilium ad cognitioné prædicamentorũ ualeant, non tñ immediate ordinatur ad cognoscen- C dum prædicamenta, sed ad cognoscendum ipsa uniuersalia. Et sunt tria antepraedicamenta in generali, s. definitio, diuisio,& regula. Et septẽ in spãli. s. tres definitiones, duæ diuisiones,& duæ regulæ. Quorũ sic habetur sufficientia. quia anteprędicamentum ordinatur ad cognitioné prædicamentorum, uel ergo ualet ad cognoscendũ conuenientiã, uel drĩam, uel ordiné si primũ, hoc est tripliciter. uel ualet ad cognoscendũ conuenientiã prædicamentorũ in unũ cõem æquiuocum, quod est ens,& sic est definitio æquiuocorũ, uel ad cognoscendũ conuenientiam dicibilium unius ordinis,& sic est definitio uniuocorũ, uel ad cognoscendum conuenientiam omnium prædicamentorum accidentium in unum cõe subiectum. s. substantiam, de qua dñr denominatiue,& sic est definitio denominatiuorũ. Si ad cognoscendũ differentiã, hoc est dupliciter uel docet differentiã eorũ, quæ ponuntur in genere ab his, quæ nõ ponunẽ in genere,& sic est prima diuisio, uel eorũ, quæ ponuntur in diuersis gñeribus inter se,& sic est secũda diuisio. Si ad cognoscendum ordiné in linea prædicamentali, hoc est dupliciter, uel respectu unius D coordinationis, uel diuersarũ, si primũ, sic est prima regula, si secundũ, sic est secunda. Et ista antepraedicamenta sunt illa. quæ præmittenda sunt antepraedicamẽta, sine quorum cognitione non põt haberi faciliter cognitio prædicamentorum.

Qnid ante prędicamẽtũ, & quot sint, ualet tres in genere,& septẽ in spẽ.

Quarto sciendum, ꝙ ad cognoscendum tria prima antepraedicamenta, Auctor ponit unã diuisionem modorũ prædicandi, siue eorũ, quæ prædicantur dicens, ꝙ eorum, quæ prædicantur alia sunt uniuoca, alia æquiuoca,& alia denominatiua. Cuius ratio est quia omne, quod prædicatur, uel prædicatur tanquã ꝑ multa,& sic sunt æquiuoca, uel tanquam unum,& hoc dupliciter, uel prædicantur nomine tantum,& sic est denominatiuum, uel nomine,& ratione,& sic est uniuocũ,& de his tribus postea in speciali uidebitur.

Sed

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur sic, Omne illud, de quo est scientia, habet principia per quæ de illo probantur passiones, & cognoscuntur, sed prædicamenta, cum sint prima principia, non habent principia, ergo de ipsis non est scientia. Secundo sic Logicus non habet consyderare res, cum Logica sit scientia rationalis, & non realis, ergo, cum prædicamenta sint res naturales, hic male determinatur de prædicamentis. Tertio sic. Prima principia sunt de se nota simpliciter, & quo ad nos, ergo prædicamenta erunt per se nota, & ad cognoscendum ipsa aliqua non sunt præmittenda. E

Quarto sic. In libro prædicabilium determinatum est de modis prædicandi, ergo de ipsis non debet hic determinari, sed tantum de dicibilibus incomplexi ordinabilibus in genere, & sic male distinguitur triplex modus prædicandi. Quinto sic. Membra huius diuisionis coincidunt, ergo, &c. Antecedens patet, quia homo uniuoce prædicatur de Soc. & Plat. & æquiuoce de homine uiuo, & homine picto, ergo ista diuisio est mala. F

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod licet prædicamenta nõ habeant principia formalia, & uniuoca, habent tamen effectiua, & formalia æquiuoca, ideo de ipsis, ut reducuntur in unum commune, potest esse scientia per talia principia.

Ad secundũ dr, quod Logicus non consyderat principaliter de rebus secundum se acceptis, sed tantum, ut substant intentionibus primis, & secundis, ex quibus fiunt argumentationes. & ob hoc dicit Auicẽna, quod Logica est de secundis intentionibus adiuncti primis. Ad tertium dr, quod licet prima principia complexa sint per se nota, & simpliciter, & quo ad nos, ut illud oẽ totum est maius sua parte, non tamen prima principia incomplexa, sed nobis sunt difficillima ad cognoscendum. prædicamenta autem sunt principia incomplexa, & non complexa. Ad quartum dicitur, quod licet in hoc libro non debeat determinari de aliquibus modis prædicandi quinq; uniuersalium in speciali, potest tamen determinari in generalis de aliquibus modis, ad ostendendum quõ genus prædicatur de suis inferioribus accidens de prima substantia. Ad quintũ dicitur, quod licet homo, ut accipitur pro omnibus significatis eius prædicetur æquiuoce, & quando accipitur pro uno tm̃ prædicetur uniuoce, nõ tamen est æquiuocum, & uniuocum secundum eandem acceptionem eius sed solum secundum diuersas, ideo ista membra diuisionis non coincidunt. G

Quæ dicantur Aequiuoca.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen solũ est commune, & secundum illud nomen ratio substantię est diuersa, ut cum animal significat animal uiuum, uel uerum. & pictum, & nomen solum commune est eis, & secundum illud nomen ratio substantiæ est diuersa. Dicimus .n. de Leone picto in pariete, ecce terribile animal, & de Leone uiuo H id m dicimus & de statuis regum dicimus, isti sunt tales reges, & de his, qui adhuc regnant dicimus, isti sunt reges, sumendo æquiuoce nomem regis.

Postq̃ Auctor pręmisit diuisionem dicibiliũ per uniuoca, æquiuoca, & denominatiua, hic consequenter ponit definitionem horum membrorũ, & primo ponit definitionem æquiuocorũ. Cuius ratio est, quia illa ualet ad cognoscendum reductionem prædicamentorum ad unũ cõe, quod est ens, quod dicitur æquiuoce de ipsis, & definitio uniuocorum ualet ad cognoscendum reductionem omnium dicibilium

A dicibilium eiusdem generis ad ipsum genus generalissimum,& definitio denominatiuorum ualet ad reducendum omnia prædicaméta acciddntiũ ad substantiã, de qua prædicantur denominatiue. &,quia reductio prædicamentorum ad ens est prior alijs,ideo definitio æquiuocorum conuenienter præcedit alias.&,quia etiã reductio dicibilium ad suum genus præcedit reductionem accidentium ad substantiam , ideo definitio uniuocorum præcedit definitionem denominatiuorum. sic ergo ponitur definitio æquiuocorum. Equiuoca dicuntur quorum solũ nomen est commune,& ratio substantiæ secũdũ illud nomen est diuersa In qua definitione ponitur dicuntur.i.sunt dicibilia,ad explicandũ genus definiti,qđ est dicibile.& non ponitur sunt,quia hic non consyderanẽ inquantũ sunt entia , sed inquãtũ sunt dicibilia.& totũ residuũ ponitur ad dñam uniuocorũ,& denominatiuorum,quia uniuoca non habent solum nomen commune, sed cũ hoc habent rationem,& denominatiua non prædicantur secundum diuersas rationes.

B Primo sciendum,ꝙ duplicia sunt æquiuoca.s.æquiuoca æquiuocantia,& ęquiuoca æquiuocata . Aequiuocum æquiuocans est nomen cõe , diuersis rationibus plura significans, sicut hoc nomen animal , diuersis rationibus significat animal uiuum,& animal pictum . sed æquiuoca æquiuocata dñr res diuersæ diuersis rationibus.per unum nomen significatæ , sicut animal uiuum , & animal pictum sunt diuersæ res diuersis rationibus significatæ per hoc nomen animal. Hęc autem definitio solum datur de æquiuocis æquiuocatis , & non æquiuocantibus. quia æquiuoca æquiuocata solum habent nomen cõe, tñ per hanc definitionem potest haberi definitio æquiuoci æquiuocantis, quia sicut æquiuoca æquiuocata habent unum nomen commune,& diuersas rationes,ita æquiuocum æquiuocãs est nomen cõe diuersis rõnibus plura significans.&, quia æquiuoca æquiuocata semper sunt pulres res significatæ per unũ nomen commune, ideo ad designandum istam pluralitatem,hic definiuntur æquiuoca in plurali numero. Aequiuocum duplx ęquiuocãs, & æquiuocatum.

C Secundo sciendum, ꝙ adhuc duplex est æquiuocũ æquiuocãs & similiter ęquiuocum æquiuocatum. s. æquiuocum a casu , & a consilio , quod dicitur analogum. unde æquiuocum a casu est , quod æque primo plura significat . & dicitur a casu,quia imponens ipsum ad significandum,in secunda impositione eius non habuit respectum ad suam primam significationem , sed a casu accidit , ꝙ tale nomen prius habuit aliud significatũ,sicut equus,si dicatur.idem est quod æqualis,uel idem est quod animal,& imponens ipsum ad unum significatum non habuit respectũ ad aliud. & per hoc possunt definiri æquiuoca æquiuocata a casu. Sed æquiuocum a consilio est unum nomen per prius , & posterius plura significãs.& dicuntur a consilio, quia sicut in iudicio unus imitatur iudicium alterius, sic etiam tali nomini attribuitur una significatio per respectum ad aliam, sicut animal significat animal uiuum , & ex consequenti per similitudinem significat animal pictum. unde æquiuoca æquiuocata a consilio sunt res diuersæ secundũ

D prius,& posterius significatæ per unum nomen, & de utriusq;.s.a casu, & a cõsilio datur hæc definitio æquiuocorum. Aequiuocũ a casu & a consilio,seu analogum.

Tertio sciendũ,ꝙ nomen dicitur cõe dupliciter.uno mõ secundũ uocem,quę cõis est ad multa significata,sicut Socra.dr nomen cõe ad istum Socratem , & ad illũ.alio mõ dr cõe secũdũ signatũ eius,qđ é cõe ad plura supposita, sicut signatũ eius,qđ é cõe ad plura supposita, sicut signatum hominis.s.humanitas , quæ est cõis ad oĩa indiuidua eius.hic aũt sumiẽ nomé cõe primo mõ, pro illo, quod est cõe secundũ uocé per respectũ ad plura signata, & nõ secundo modo, quia,si sic caperẽ,tunc nullus terminus singularis dicereẽ ęquiuoce de multis,cum non sit nomé cõe cõitate sui signati.unde æquiuoca æquocata,ex quo diuersæ res diuersa sunt significata eiusdem uocis,ideo habent nomen commune primo modo. Nomẽ cõe duplex.

Quarto

Quarto sciendum, quod ratio substantiæ dupliciter accipitur. uno modo specialiter E
pro definitione quidditatiua ueræ substantiæ, quæ est per se, & isto modo non accipitur hic, quia sic in accidentibus non essent aliqua æquiuoca, cum non habeãt hoc modo rationem substantiæ. Alio modo capitur generaliter pro quacunque definitione quidditatiua substãtiali, & accidẽtaliter, quæ aliquo modo explicat essentiã rei, capiẽdo substantiam pro essentia. & hoc mõ æquiuocorum ratio substantiæ est diuersa. Cuius ratio est. quia quæcunque habẽt diuersas formas, quibus significantur per unum nomen, & etiam sub diuersis conceptionibus habent diuersas definitiones secundũ tale nomen, sed æquiuoca æquiuocata sunt diuersæ res secundum diuersas formas, & diuersos conceptus, quibus significantur per unum nomen commune, & non significantur per unum conceptum communẽ. & ideo secũdum nomen ipsorum ratio substantiæ generaliter sumpta est diuersa. Et per hoc patet intellectus definitionis æquiuocorum.

Argumen. Circa prædicta arguitur primo. Canis est quoddam æquiuocum ad canem latrabilem, piscem marinum, sydus cæleste, & tamen non habet unum commune nomen, cum ipsum sit unum nomen, ergo male dicitur, quod æquiuoca habent unũ nomen commune. F

Secundo sic. In uerbis reperiũtur æquiuoca, & tamen ibi non est nomen commune, igitur definitio mala. Tertio sic. Aequiuoca a consilio habent unam rationem communem unitate proportionis, & analogiæ, & tamen sunt æquiuoca, ergo male dicitur, quòd æquiuoca habent solum nomen commune. consequẽtia tenet. quia illis æquiuocis, ultra nomen commune, est ratio communis.

Quarto sic. Canis latrabilis, marinus piscis, sunt æquiuoca æquiuocata, & tamen non habent solum nomen cõmune, sed conueniunt in ratione substantiali corporis animati, & habent unam rationem communem, ergo male dicitur, quod æquiuoca habent solum nomen commune, & rationem substantiæ diuersam.

Quinto sic. G

Vnius rei est tantũ una forma, sed significatio est forma nominis, & sic unius nominis est tantũ una significatio. ergo, & unum significatum. & per cõsequens, si æquiuoca habeant unum nomen commune, habẽt unam rationem, quæ significatur per tale nomen.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet hoc nomen canis sit æquiuocum æquiuocans, non tñ est æquiuocatũ, & de æquiuocis æquiuocatis datur tñ præsens definitio. Ad secundum dicitur, quod, si nomen capiatur specialiter pro uoce, quæ significat per modum permanentis, siue habitus, & quietis, & ut est pars orationis distincta contra uerbum. sic in uerbis non reperitur nomen. sed, si capiatur generaliter, prout est nota mentis. i. signum illius, quod in mente concipitur, sic uerbum bene dicitur. nomen, & hoc modo capitur in definitione. Ad tertium dicitur, quòd licet æquiuoca a consilio habeant rationem communem secundum modum, non tamen secundum rem, quia unitas analoga non est unitas secundum rem, sed tantum secundum modum, & ad communitatem requiritur unitas rei. unde illa, quæ habent talem unitatem proportionis sunt secundum rem diuersa, licet habeant quendam modum unitatis. Ad quartum dicitur, quod licet canis latrabilis, & canis marinus habeant unam communem rationem, ut conueniunt in corpore animato, non tamen ut conueniunt in nomine canis. ideo rationes eorum sumptæ secundũ illud nomen sunt diuersæ. Ad quintum dicitur, quod licet significatio sit forma accidentalis nominis, nõ est tamen forma essentialis. ideo unius nominis possunt esse plures significationes, sicut eiusdem rei plures formæ accidentales. sed sua forma essentialis est dearticulatio, siue modus proferendi. & ipsa uox est materia eius. H

De

A *De Vniuocis.*

VNiuoca dicuntur quorum nomen eſt cómunem, & ſecundum illud nomen ratio ſubſtantiæ eſt eadé.ut hoc nomé animal,eſt cómune homini,& boui,& ſimiliter ratio ſubſtantiæ ſecundum illud nomen,eſt eadem.dicimus enim,homo eſt animal,bos eſt animal,& homo eſt ſubſtãtia animata ſenſibilis, & bos eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. & ſic nomen eſt commune eis, & ratio eorum, ſecundum illud nomen eſt eadem.nihil enim aliud eſt homo,ſecundum, quod eſt animal,niſi ſubſtantia ani mata ſenſibilis,ſimiliter, & bos.

B Poſtq̃ Auctor poſuit definitionem, æquiuocorum hic conſequenter ponit definitionem uniuocorum dicens. Vniuoca dicuntur quorum nomen cõmune eſt, & ſecundum illud nomen, ratio ſubſtantiæ eſt eadem. In hac definitione dicuntur.i.ſunt dicibilia, ponitur loco generis definiti, quod eſt dicibile, & non ponitur ſunt,quia hic non conſyderantur uniuoca ſub ratione entis,ſed inquantum referunt ad dici, Illud quod ſequitur,ponitur ad dñam aliorum ut ſtatim declarabitur. & accipitur hic nomen commune pro uoce ſignificatiua, quæ eſt nota mentis, & non ſpecialiter ut eſt pars orationis diſtincta a uerbo, quia in uerbis reperiuntur uniuoca,ſicut & in nominibus.

Primo ſciendum, q̃ duplicia ſunt uniuoca.ſ.uniuoca uniuocantia, & uniuoca uniuocata. Vnde uniuocum uniuocans eſt nomen ſecundum unam rationem pluribus attributum, ut hoc nomen animal ſecundũ unam rõné cõem attribuit homini,& aſino.Et uniuoca uniuocata ſunt res diuerſæ ſecundum unam ratio- C nem communem per idem nomen importatæ.ut homo,& aſinus ſecundum unã rationem communem repertam in hoc nomine animal. hic aũt definiuntur uniuoca uniuocata,& non uniuocũ uniuocans, ſicut prius dictum eſt de æquiuocis. & quia uniuoca uniuocata ſunt res plures, & diuerſæ contentæ ſub eodem nomine,ideo ad notandum illam pluralitatem,hic uniuoca in plurari definiuntur.

Vniuocum duplex,uniuocans, & uniuocatũ.

Secundo ſciendũ eſt, q̃ uniuoca differunt a multiuocis, & diuerſiuocis. quia multiuoca ſunt diuerſæ uoces uni rei attributæ,quæ aliter uocant̃ ſynonima,& diuerſiuoca ſunt diuerſæ uoces diuerſis rebus attributæ,& de iſtis hic non determinatur ſicut de æquiuocis, & uniuocis. quia non ualent ad cognoſcendum reductionem prædicamentorum in aliquod unum, nec neceſſario requiruntur ad cognitionem eorum. & in iſtis non reperit̃ unum nomen cõe, ſed ſunt plura nomina. uniuoca uero habent unum nomé cõe ſignificans unum cõceptum cõem, in quo conueniunt. ideo in definitione uniuocorum conuenienter ponitur,quo- D rum nomen eſt commune,ad differentiam multiuocorum, & diuerſiuocorum.

Tertio ſciendum, q̃ uniuoca differunt ab æquiuocis. quia æquiuocum habet plura ſignificata formalia. ideo dicitur æquiuocum, quaſi æqualiter plura uocans. Et licet æquiuocum a conſilio, ex parte rõnis nominis non æqualiter uocet omnia ſignificata eius,ſed ſecundum prius, & poſterius, tñ ex parte uocis, & ſecluſa ratione ſe habet æqualiter. ſed uniuocum habet tm̃ unum ſignatum formale,& immediatum ideo dr̃ uniuocum,quaſi unum uocans, ſicut animal immediate ſignat animalitatem,& quia uniuoca uniuocata conueniunt in ſignificato formali,quod eſt forma cõis ſignificata per nomé uniuocum, & illa forma communis habet unã rationem eſſentialem, ideo uniuoca habét eadem rõnem ſubſtantiæ, ſumptam ſecundum nomen cõe eorum. ideo hæc particula. ratio

Vniuocorum ab æquiuocis diſtinctio.

substantiæ est eadem, ponitur conueniẽter ad differentia æquiuocorum. E

Quõ uniuoca a denoiatiuis distinguantur.

Quarto sciendũ, ꝙ uniuoca, & denominatiua sic differunt inter se, quia uniuoca uniuocata includunt essentialiter significatũ formale nominis uniuoci in quo conueniunt. ideo ratio propria illius significati cõis est ratio cõis, & essentialis uniuocatorum, ideo uniuocum nomine, & ratione dicitur de uniuocatis. sed denominata alicuius denominatiui non includunt essentiale significatum formale ipsius denominati, sed accidentaliter tãtum. ideo ratio essẽtialis illius significati non est ratio denominatiuorum, ut cum albus prædicatur de homine, & equo, homo, & equus sunt denominata, albũ uero denominatiuũ. & homo, & equus includunt solum accidentaliter formale significatum albi, quod est albedo. ideo ratio illius significati non est ratio illorum denominatorum. ideo per hanc particulam, rõ substantiæ est eadem, uniuoca differunt a denominatiuis. Et per hoc patet, ꝙ ista definitio explicat naturam uniuocorum, faciens ipsa differre ab omnibus aliis. ideo est sufficiens. F

Argumen.

Sed contra prædicta primo arguitur sic. Nomen uniuocum habet tm̃ unum significatum, sed uniuoca uninocata sunt res diuersę, & non sunt unum signatum nominis, ergo uniuoca uniuocata non importantur per idem nomẽ commune.

Secundo sic. Homo, & equus sunt uniuoca uniuocata, & tamen ipsorum non est una ratio substãtiæ, sed habent diuersas definitiones, cũ differãt spẽ, ergo ratio substantiæ uniuocorum non est eadem. Tertio sic. Albedo, & nigredo sunt uniuoca uniuocata, & tamen non habent eandem definitionem substantiæ communem, cum sit accidentia, ergo contra definitionem. Quarto sic. Aequiuocum dicitur, quod est æqualiter plura uocans, sed animal æqualiter uocat hominẽ, & asinum, quia tale sub suo genere æqualiter continentur, ergo male datur exemplum, ꝙ animal sit commune uniuocum homini, & asino. Quinto sic. Ratio animalis, secundum unumquamque species animalis est altera, & altera, ut dicitur Septimo physicorum. ergo hic male dicitur, quód homo, & asinus conueniunt in una ratione animalis. G

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dr̃, ꝙ si uniuoca consyderentur quantum ad id, quod sunt, & ad suas rationes proprias, sic non significantur per nomen commune uniuocum, sed si consyderentur quantum ad naturã cõem, in qua cõueniunt ex consequenti importantur per nomen uniuocum tanꝗ significata materialia eius, & illa natura communis est significatum suum formale, & immediatum. Ad secundum dicitur, ꝙ si homo, & asinus consyderentur secundum proprias ipsorum formas, sic habent diuersas definitiones proprias. sed si consyderentur ut conueniunt in animali, bene habet unam definitionem substantialem communem ipsis, quæ sumitur secundum formam communem, in qua conueniunt.

Ad tertium dicitur, ꝙ si capiatur substantia proprie proente per se, sic albedo, & nigredo non habent rõnem substantiæ. sed si capiatur generaliter pro essentia, sicut accipitur in ista definitione, sic habent bene eandem rationem substantiæ communem. Ad quartum dicitur, ꝙ licet hoc nomen animal, ex consequenti plura significet æqualiter, scilicet species sui significati, non tamen primo, & immediate plura uocat æqualiter, sed tantum unum proprium significatũ eius. ideo animal non est æquiuocũ, sed uniuocũ, æquiuocum enim est ex parte uocis immediate plura significans. Ad quintum dr̃, ꝙ si animal consyderetur secundũ esse quod habet in diuersis speciebus eius, cõtractum per diuersas drĩas, sic ratio animalis secundum unamquamq; speciem eius bene est altera, & altera. sed si consyderetur secundũ simplicem eius essentiam, sic sua ratio est eadem, & non diuersa, quia sic accipitur sua essentia indistincta, & non diuisa per differentias eius. ideo ratio explicans ipsam sic acceptam non est diuersificata. H

De

A De Denominatiuis.

DEnominatiua dicuntur quæcunque ab aliquo solo casu sunt differentia, & secundum illud nomen habent appellationem, ut a Grãmatica Grammaticus, & a fortitudine fortis. Differunt solo casu, id est sola cadentia, quæ est ex parte rei, & secundum illud nomen habent appellationem. nomen enim denominatiuum debet communicare cum nomine uniuoco in principio, sed differre in fine, ut a Grammatica Grammaticus.

Postquàm Auctor posuit definitionem uniuocorum, quæ docet reductionem dicibilium in suum genus generalissimum, quod dicitur de ipsis uniuoce, hic consequenter ponit definitionem denominatiuorum per quam cognoscitur reductio accidentium ad substantiam, de qua prædicantur denominatiue dicens, Denominatiua dicuntur, quæcunq; ab aliquo, solo casu differentia sunt, & secundum illud nomen habent appellationem. In qua definitione ponitur dicuntur, loco generis definiti, ut dictum est in præcedentibus. Deinde alia pars ponitur ad differentiam uniuocorum, & æquiuocorum. quia uniuoca, & æquiuoca non habent appellationem, idest nominationem secundum illud nomen abstractum, a quo differunt solo casu, sicut denominatiua. sed primo, & per se important sua significata, & non per cadentiam ab aliquo. Quid deoiatiuum B

Primo sciendum, q; in denominatione tria requiruntur. s. denominans, denominatum, & denominatiuum. Denominans, est forma accidentalis, quæ importatur per nomen abstractum. & dicitur denominans, quasi de se aliud nominans, quia de se dat concreto, quod prædicetur, & nominet subiectum. Sed denominatiuum est accidens concretum, quod prædicatur denominatiue de suo subiecto, ut album uel nigrum. Et dicitur denominatiuum, quasi de alio nominatiuum, quia est denominatiuum subiecti ratione formæ accidentalis, quæ est alia a subiecto. Denominatum est subiectum, de quo prædicatur accidens concretum, ut in hac prædicatione denominatiua, Socr. est albus, albedo significata in hoc nomine albus, & per illud abstractum, albedo, est forma denominans, & illud concretum album est denominatiuum Socratis, & Soc. est subiectum denominatum. Et per hoc patet, q; denominatiuum, & concretum idem sunt, & denominans, & abstractum similiter important. C Denoĩatiuũ nõ differt a concreto, neq; denominãs abstracto.

Secundo sciendum, q; ad ueram denominationem requiruntur tres conditiones. Prima conditio est, q; forma denominans sit alia a subiecto, sic q; non sit de essentia eius, sicut genus respectu speciei, & q; non fluat ex principiis essentialibus eius sicut proprium, defectu cuius prædicata essentialia, & propria non prædicantur denominatiue. hic enim non est uera denominatio, homo est humanus, uel homo est risibilis. Secunda conditio est, q; forma denominans significetur secundum cadentiam, & inhærentiam ad subiectum, ut fit in nomine concreto, ratione cuius nulla abstracta prædicantur denominatiue. Tertia conditio est, q; denominatiuum, & abstractum conueniant in principio dictionis, & differant in fine, cuius defectu, studiosus non dicitur denominatiue a uirtute, quia ibi non est conuenientia in principio dictionis. D Ad denominationẽ tres conditiones requiruntur.

Tertio sciendum, q; triplicia sunt denominatiua. quædam secundum rem tantum, & non secundum uocem, in quibus. s. forma concreti naturaliter prouenit a forma abstracti, & tamen non est conuenientia in principio dictionis, & differentia in fine, & sic studiosus dicitur denominatiue a uirtute. Alia sunt denominatiua

ua secundum uocem tantum,& nō secundum rem,quæ habent conuenientiā in principio,& differentiam in fine nominis abstracti,& concreti,& tamen non important alienam naturam a denominato,sicut homo & humanus.Alia sunt denominatiua secundum rem , & uocem simul.& sunt illa , quibus conueniunt tres conditiones prǽsuppositæ simul,sicut album , & nigrum,quæ sunt uera denominatiua,& solum de ipsis datur definitio præsens. B

In quo differāt ac cōueniant abstractū, & concretū.

Quarto sciendum,ꝙ denominatiuum,& denominans,siue concretum,& abstractum conueniunt dupliciter,& differunt dupliciter.Conueniunt primo in re significata,quia significant eandem formam essentialiter,sicut albedo , & album significant formam albedinis.Dicitur enim in prædicamentis , album autem solam qualitatem significat.Secundo conueniunt in principio dictionis , ut albedo,& album,& illa conuenientia in principio dictionis significat conuenientiā in re significata,sed differunt in modo significandi,& in modo essendi,quia concretum significat formam cum cadentia, & inhærentia ad subiectum per respectum ad subiectum . & ideo dicitur concretum quasi simul cernens formam , & subiectum eius, sicut album significat albedinem inhǽrentem suo subiecto , sed abstractum significat formam secundum se sine inhærentia,& cadentia ad subiectum,& significat eam substantiue,& per modum per se stantis , & inde dicitur abstractum,quasi ab alio tractum,quia secundum modum eius significandi significat formam cum præcisione subiecti , designando ipsam omnino sine suo subiecto,& inde est,ꝙ non potest uerificari de suo subiecto.secundo differunt in finali terminatione uocis. & ista differentia significat differentiam, quæ est in modo significandi.ideo in definitione denominatiuorum conuenienter dicitur, ꝙ differunt ab aliquo,scilicet quodlibet a suo abstracto in solo casu. quia solum differunt ab ipsis incadentia,& in modo significandi,& in hoc explicantur duæ differētiæ denominatiui,& denominantis , & subiungitur,secundum illud nomen habent appellationem.ad explicandum conuenientiam illorum in principali significato,& in principio dictionis.unde ordine naturæ,concretum habet appellationem,idest denominationem a suo abstracto, quia ab ipso accipit suum significatum,& per hoc patet intellectus definitionis. F G

Argumen.

Sed contra prædicta primo arguitur sic.In nulla bona definitione debet poni uniuersale,uniuersaliter sumptum,quia sic talis definitio non posset uere prædicari de definito,sed ista ponitur uniuersale,uniuersaliter sumptum.scilicet quæcunque,ergo male ponitur in ista definitione,quæcunque. Secundo sic.Album & nigrum sunt determinatiua , & tamen non differunt solo casu , sed etiam in principali significato,ergo in hac definitione male ponitur, ab aliquo solo casu differentia sunt.Tertio sic.Denominatiuum, & abstractum differunt in modo significandi,ut prius dictum est,& etiam in genere,sicut albedo,& albus,ergo nō differunt solo casu ergo.Quarto sic.Studiosus est denominatiuum uirtutis, quia prædicatur denoīatiue de suo subiecto,& hoc non habet nisi a forma uirtutis,& tamen non habet appellationem secundum nomen uirtutis,ergo male dicitur,ꝙ secundum illud nomen habet appellationem.Quinto sic. Abstractum denominatur a concreto,sicut a iusto iustitia,ergo abstractum habet appellationem a concreto,& non econtra,ergo male dicitur.ꝙ denominatiuum secundum illud nomen abstracti habet appellationem. H

Solutio.

Ad argumenta.Ad primum dicitur,ꝙ quæcunque in hac definitione non tenetur uniuersaliter,sed indefinite,& tantum ualet sicut illa,quæ.ideo non ponitur uniuersale,uniuersaliter sumptum.

Ad secundum dicitur,quòd licet album,& nigrum non differant inter se solo casu,tamen respectu suorum abstractorum , scilicet albedinis,& nigredinis solo

casu

A casu differunt. & sic intelligitur in definitione, q denominatiua solo casu differunt a suis abstractis. Ad tertium dicitur, q negatio consequentia, & causa est. quia, cum dicitur solo casu, non solum dr de cadentia uocis, sed et de cadentia quae est in modo significandi concreti, & abstracti. & etiam quantum ad modos essendi, qui per istos modos significandi importantur. Ad quartũ dicitur, q licet studiosus sit denominatiuum secundum rem, non tamen secundum uocem & rem simul. & solum de illis denominatiuis datur ista definitio. Ad quintum dicitur q licet secundũ formationem uocis, quae a Grammatico principaliter consyderatur, abstractum denominetur a concreto, tñ secundum ordinem uere significationis, & denominationis, cõcretũ deriuatur ab abstracto, eo q abstractum importat formã secundũ se, & concretũ importat eã per cadentiã ad subiectum. mõ ipsa secundũ se naturaliter praecedit inhaerentiam eius ab subiectum. ideo in tali ordine, concretum capit denominationem, & appellationem ab abstracto. B & talis ordo denominationis a Logico consyderatur. ideo dicitur concretum ab abstracto deriuari.

Abstractũ formã secũdũ se significat, cõcretũ in alio.

Eorum quae dicuntur, diuisio.

EOrum, quae dicuntur, quaedam dicuntur cùm complexione, ut homo currit. quaedam sine complexione, ut homo, uel currit.

Postquàm Auctor posuit in speciali tria antepraedicamenta. s. definitiones, quę ualent ad reductionem dicibilium & conuenientiam eorum in aliquod unũ commune, hic consequenter ponit duas diuisiones ualentes ad cognoscendum distinctionem, & differentiam eorum, quae ponuntur in praedicamento adinuicem, & ab his, quae non ponuntur. &, quia prius oportet distinguere illa, quae non ponuntur in praedicamento ab his, quae ponitur in praedicamento, q̃ distin C guere ea, quae ponuntur in praedicamento adinuicem, ideo Auctor ponit primo hanc diuisionem, quae ualet ad cognoscendum, quae ponuntur in praedicamẽto, & quae non dicens. Eorum quae dicuntur quaedam dicuntur cum complexione, sicut oratio, quaedam uero sine complexione, ut termini incomplexi. Cuius rõ est quia oẽ, quod dicitur exprimitur, uel significatur per uocem complexam ex pluribus uocibus significatiuis, & sic dicitur cum complexione, uel exprimitur per unam solam uocem significatiuam, & sic dicitur sine complexione.

Primo sciendũ, q dici tripliciter accipitur. uno modo ut tantum ualet, sicut deriuari ab alio, ut cum dicitur doctus dicitur a doctrina. i. deriuatur. secundo modo prout tantum ualet, sicut praedicari, ut in definitione praedicabilis cũ dicitur, praedicabile est, quod aptũ natũ est de pluribus dici. i. praedicari. tertio mõ dici, accipitur, prout tantũ ualet, sicut exprimi, uel significari per uocem significatiuam, & isto modo sumitur in proposito. & per hoc patet quid sit diuisum D in hac diuisione. Est enim dicibile, quod est significabile, & dici potest per dictionem, quae est uox significatiua ideo tantũ ualet dicere, Eorũ quae dicuntur, sicut, Dicibilium quae per uocem significatiuam exprimuntur.

Dici tria significat.

Secundo sciẽdũ, q complexio dupliciter accipitur. uno modo generaliter p quacunque compositione duorum adinuicem, siue sit duarum rerum uel dictionum, literarũ, uniuersali syllabarum. & isto modo non accipitur hic. Alio modo accipitur solum spãliter, pro cõpositione plurũ uocũ significatiuarũ & isto modo sumitur, in proposito. & ideo complexio, ut hic sumitur, est compositio ex pluribus uocibus significatiuis. Et dici cũ complexione, est significari, uel exprimi per uocem compositam ex pluribus uocibus significatiuis, & dici sine complexione, est exprimi per unam solam dictionem.

K Tertiò

Cõplexió distans, & nó distans.

Tertio sciendum, q duplex est complexio. Quędam est complexio distans, in qua extrema copulantur per copulam uerbalem, sicut in qualibet oratione perfecta. Et dicitur complexio distans, quia extrema illius compositionis accipiuntur ab anima distincte, & tanquam entia distincta concipiuntur, & postea uniuntur ad inuicem, & hoc significatur per copulam uerbalem, quæ est nota compositionis factæ in intellectu. Vel etiam dicitur distans. ideo q inter extrema eius mediat copula uerbalis. Alia est complexio indistans, cuius extrema non copulantur per copulam uerbalem, & se habent sicut determinatio, & suum determinabile, sicut fit in oratione imperfecta, ut dicendo, homo albus. Et dicitur indistans, quia extrema talis compositionis designantur confusæ, & apprehenduntur ab anima ut unum ab alio. & ideo inter ipsa non mediat copula uerbalis. E

Complexa quot, & q reponãtur in prædicãmento.

Quarto sciendum, q illa, quæ dicuntur cum complexione dupliciter possunt consyderari. uno modo inquantum habent complexionem ex pluribus uocibus, & important conceptum complexum. & isto modo complexa non ponuntur in prædicamento nisi per suas partes. &, si illæ partes sint de diuersis prędicamentis, ut hic, homo est albus, tale dicibile secundum suas partes reponitur in diuersis prædicamentis. &, si illæ partes sint de eodem prædicamento, ut animal rationale, tale dicibile ponitur in eodem prædicamento tantum secundum suas partes. quia tamen non per se est unum dicibile, sed plura, ideo simpliciter loquendo dicitur, q tale dicibile complexum non est reponibile in prędicamento. Alio modo potest consyderari illud, quod dicitur cum complexione. s. dicibile complexum, inquantum sumitur ad circumloquendum unum incomplexum, & illo modo bene ponitur in prædicamento loco illius incomplexi, quod circumloquitur, ut quando definitio ponitur loco definiti ad circumloquendi ipsam definitum. sed, si capiatur definitio inquantum includit genus, & differentiam. hoc modo non poneretur in prædicamento per modum unius, sed per modum plurium secundum suas partes. s. per modum generis, & differentiæ. & sic dicibilia complexa, ut complexa sunt, non ponuntur in prædicamento, incomplexa uero ponuntur. & per hanc diuisionem cognoscimus quomodo differunt dicibilia complexa, & incomplexa. ideo hæc diuisio ualet ad cognoscendum differentiam eorum, quæ ponuntur in prædicamento ab his, quæ non ponuntur. F

De hoc vide Bur. & alios in anteprædi.

G

Argumen.

Sed contra prędicta arguitur primo sic. Omne dicibile est prædicabile, cũ idem sit dici, & prædicari, sed omne prædicabile est incomplexum, ergo & omne dicibile. ergo nulla dicuntur cum complexione. Secundo sic Vnumquodq; habet dici, & significari eo modo quo habent esse sed omne ens habet esse incomplexum, & esse unum, ergo omne dicibile est incõplexum. Tertio sic. Canis est unũ dicibile, & tñ non est incomplexum, cum includat plura significata, nec complexum, cum non habeat plures uoces, ergo male dicitur, q dicibilium, quædam dñr cum complexione, & quædam sine. Quarto sic. Huius diuisionis membra nõ sunt opposita, quia complexum, & incõplexum in eodem incidunt. ergo diuisio est mala. Quinto sic. Omne compositum ex uoce, & modo proferendi est complexum, sed omne dicibile habet uocem, & modum proferendi, ergo nullum habet sine cõplexione. H

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q, si capiatur dicibile, ut est aptum natum prædicari, sic omne dicibile est prædicabile, sed, si capiatur ut est aptum natũ exprimi, & significari per dictionem, ut in proposito sumitur, sic non omne dicibile est prędicabile. Ad secundum dr, q licet omne ens secundũ se sit unum incõplexum, tñ in ordine ad aliud, cum quo est complexum, uel cum quo est cõponibile aliquod ens, potest dici cõplexum. licet hoc sibi conueniat formaliter per respectum ad intellectũ componenté & diuidentem, qui facit actualiter tantum complexionem, quę prius est in rebus secundũ aptitudinem. Ad tertium dicitur, q licet

A cet canis ex parte uocis, & materialiter fit unum dicibile, tamen formaliter ex parte significatorũ non est unum dicibile, sed plura. non tamen debet dici dicibile complexum, quia illa significata non habent inter se aliquam unionem, uel compositioné, nec se habent ut determinatio, & determinabile. ideo illo modo non potest dici cóplexum, uel incomplexum, quia hic diuiditur dicibile, quod aliquo modo habet rationem unius dicibilis. Ad quartũ dicitur, quod licet cóplexum, & incomplexum materialiter coincidant in eodem, eo quod incomplexũ materialiter est pars complexi, tamen formaliter opponuntur quantum ad formas complexi, & incomplexi, sicut dictum est circa diuisionem uocis, per complexam, & incomplexam, in qua multa ponuntur, quæ ad intellectũ huius diuisionis præsupponuntur. Ad quintum dicitur, quod licet compositum ex uoce, & modo præferendi habeat complexionem generaliter acceptam, non tamen habet complexionem proprie dictam, quæ est ex pluribus uocibus significatiuis de
B qua est hic solum ad propositum.

Eorum quæ sunt, diuisio, iuxta octo modos essendi in.

SED, antequam alterum membrum huius diuisionis subdiuidatur, distinguendi sunt modi essendi, quia necessarii sunt ad sequentem diuisionem cognoscendam, & ad ea, quæ postea dicentur. Primus igitur modus essendi in, est, quando dicitur aliquid in alio esse, sicut pars integralis in suo toto, ut digitus in manu, paries in domo, & similia. Secundus modus essendi in, est, sicut totum integrale in suis partibus simul sumptis, ut domus in pariete, tecto, & fundamento. Tertius modus essendi in, est, sicut species in genere, ut homo, uel bos
C in animali, & unũquodq; inferius in suo superiori. Quartus modus essendi in, est, sicut genus in specie, ut animal in homine uel boue, & similiter quodlibet superius in suo inferiori. Quintus modus essendi in, est, sicut forma in materia. & iste quintus modus subdiuiditur, quia est quædam forma substantialis, ut animal est forma substantialis hominis, quædam est forma accidentalis, ut albedo hominis, & prima harum dicitur proprie esse in, sicut forma in materia, ut anima in corpore, alia autem dicitur esse in, sicut accidens in subiecto, ut albedo in pariete. Sextus modus essendi in, est, sicut aliquid in sua causa efficiente, ut regnum in Regente. Septimus modus essendi in, est sicut
D aliquid est in suo fine, ut uirtus in beatitudine. Octauus modus essendi in, est sicut aliquid in suo continente, ut uinum in uase, locatum in loco. Hos autem octo modos essendi in, distinguit Aristoteles in quarto Physi. Boethus autem assignat nouem, quia subdiuidit quintum, quemadmodum dictum est. Vnde uersus. Carmina modorum essendi in.

In, sunt pars, totum, species, genus, & calor igni.
Rex in regno, res in fine, locoque locatum.

Postquàm Auctor posuit primam diuisionem antepraedicamentalé, hic cóseqüenter uult ponere secundã sed, quia illa diuisio non potest perfecte cognosci, nisi cognoscantur modi essendi in, ideo, priusquã Auctor ponat illã diuisioné di

uidit esse in alio per octo modos, quæ in his uersibus continentur. B

In sunt pars, totum, species, genus, & calor igni.

Rex in regno, res in fine, locoque locatum.

Sufficiẽtia modorũ essend. in. Quorum sic hr̃ sufficientia. quia oẽ, quod in aliquo, uel conuenit realiter cum eo in quo est, uel ab eo differt realiter, si conuenit cũ eo realiter in quo est dupliciter. uel est in eo per modum partis, uel per modum totius. si per modũ partis, hoc est ẽt dupliciter, uel per modum partis integralis, & sic est primus modus, uel per modum partis subiectiue, & sic est tertius modus. Si per modũ totius, hoc est dupliciter uel p modum totius integralis, & sic est secundus modus, uel per modũ totius uniuersalis, & sic est quartus modus, Si differt ab eo in quo est realiter, hoc est dupliciter. uel est in eo actualiter, uel uirtualiter tantum. si actualiter, hoc est dupliciter, uel id, quod est in alio, dat esse cui inest, & facit unum esse cũ eo, & sic est quintus modus, quo, scilicet forma est in materia, uel ab eo, in quo est, suscipit esse, & distinguitur in esse ab ipso, & sic est octauus modus, F quo locatũ est in loco. Si sit in alio uirtualiter tantum hoc est dupliciter. uel est in alio quantum ad uirtutem productiuam, quo producitur in esse, & sic est sextus modus, quo effectus est in causa efficiente, uel est in eo solum uirtualiter quantum ad bonitatem, & sic est septimus modus quo effectus habet esse in suo fine, & non est hæc diuisio antepręდicamentum, quia non immediate ordinatur ad cognitionem antepraedicamentorum, sed ad cognitionem unius diuisionis antepraedicamentalis, licet ex cõsequenti ualeat ad cognitionẽ prædicamẽtorũ.

De distinctione totius a suis partibus. Primo sciendum est, q partes diuersimode sunt in toto integrali, & totum integrale in suis partibus, quia partes sunt in toto per modũ materiæ, & cõponunt ipsum totũ materialiter, & actualiter uniuntur, & continentur ad inuicẽ per formam totius sub qua uniuntur. Sed totũ integrale est in suis partibus, per modũ formæ, cum sit uniens actualiter, & continens suas partes adinuicem. unde, cum totum habeat rationem actus, respectu suarum partium, & ex ipsis componatur, G & actus est in eo cuius actus est ideo totum conuenienter dicitur esse in suis partibus. & non differt realiter ab ipsis coniunctim acceptis, sed ratione tantum, licet distinguatur realiter a suis partibus diuisim aceptis, sicut Socra. differt a manu eius, eo quòd includit alias partes, quæ realiter a manu distinguuntur, & similiter a quacunque alia parte diuisim accepta.

Secũdo sciendũ, q diuersimode species est in genere, & genus in specie. quia species est in genere potestate tantum, & non actu, & continetur sub eo secundũ totam entitatem eius. & similiter intelligẽdũ est de qualibet alia parte subiectiua respectu sui totius. Sed genus est in specie actu, & intellectu. quia species non potest intelligi non intelligendo genus. & etiã est in specie secundum essentiam, & secundum partem suæ potestatis, & non secundum totam communitatem eius, & per hoc habetur differentia tertii modi, & quarti. & licet genus, & species sint idem realiter, quantum ad essentiam, non tamen propter hoc sequitur, quod H idem eodem modo sit in seipso eo quòd genus, & species distinguuntur secundũ diuersos modos essendi quare non est inconueniens, quòd sub illis diuersis modis unum insit alteri, & econtra.

Distinctio substantialis formæ ab accidentali. Tertio sciendũ circa quintum modũ, q forma substantialis, & forma accidentalis multipliciter inter se differunt, & differenter sunt in aliquo. Primo modo, quia forma substantialis dat esse simpliciter materiæ in qua suscipitur, quia dat sibi esse substantiale, quod est esse simpliciter, sed forma accidentalis dat esse secundum quid subiecto suo, quia solum dat sibi esse accidẽtale in genere causæ formalis, & suscipit esse a suo subiecto in triplici genere causæ, scilicet causæ efficientis, materialis, & finalis. Secundo differunt, quia forma substantialis

A nunquam præsupponit esse in actu, & completum sui subiecti, sed in potentia tantum. Sed forma accidentalis præsupponit esse completum in actu sui subiecti. Tertio differunt, quia destructa forma substantiali destruitur illud in quo est non autem destructa forma accidentali. & propter has causas quintus modus subdiuiditur a Boetho in duos modos.

Quarto sciendum, q aliquid est differenter in sua causa efficiéte, & in sua causa finali, quia res est in suo efficiente per hoc, q ipsum efficiens habet uirtutem productiuã, qua potest producere effectũ. sicut domificator habet uirtutem productiuam, qua potest producere domũ, & in efficiente per naturam non est cognitio effectus. Sed in agente secundum propositum, effectus est in sua cã quantum ad similitudinem eius, per quam cognoscitur, sicut domus est in mente Artificis secundum suam similitudinem, qua cognoscitur domus, & ad cuius imaginem ipsa producitur. Sed res est in suo fine accidentaliter tantum, scilicet quantum ad B bonitatem eius, quia tota bonitas rei ordinate ad finem prouenit ex bonitate finis, & sic sua bonitas continetur in suo fine, sicut bonitas securis continetur in secatione, & bonitas equi in equitatione. & per hoc aliqualiter habetur intellectus octo modorum essendi in.

Sed contra prædicta arguitur, primo sic. Omne contentũ exceditur ab eo, in quo continetur, sed totũ integrale non exceditur a suis partibus, sed ipsas oés continet, ergo non continetur in suis partibus, & per consequens non est in ipsis. Secundo sic. Vnũ oppositorũ non potest esse in alio, sed materia, & forma sunt opposita, cũ materia sit potétia, forma uero actus, ergo forma non est in materia. cõtra quintum modum. Tertio sic. Effectus essentialiter, & realiter distinguitur a suo efficiente, & fine, cum illæ duæ sint causæ extrinsecæ effectus. ergo res nõ est in efficiente, nec in suo fine. Quarto sic. Locus & locatum distinguũtur essentialiter, & realiter, quia locus est in locante, & non in locato. ergo locatum non ha C bet esse in loco, sed est extra ipsum. Quinto sic. Sicut aliquid est in loco, similiter aliquid est in tempore, & tamen modus essendi in tempore inter istos modos non enumeratur, ergo non sufficienter ponuntur modi essendi in. Argumen.

Ad argumenta. Ad primũ dicitur, q licet totum integrale secundum supposita, & esse actuale non excedatur a suis partibus, tamen exceditur quantum ad esse potentiale, & secundum rationem, eo q esse potentiale sibi conuenit a suis partibus, in quibus primo reperitur. Ad secundum dicitur, q licet forma, & materia, quantum ad suos modos opponantur. s. quantum ad modum actus, & modum potentiæ, non tamen secundum esse suum, per quod quidem esse consistunt materia, & forma in compositio. ideo forma bene est in materia, cui dat esse. Ad tertium dicitur, quod licet effectus non sit actualiter, & essentialiter in sua causa efficiente uel finali, tamen bene est in aptitudine in ipsis, & uirtualiter, ut prius uisum est. Ad quartum dicitur, quòd licet locatum non sit in lo- D co per inhærentiam, sic quòd loco inhæreat, tamen est in eo per continentiam, quia a loco continetur, & circundatur. Ad quintum dicitur, quòd licet esse in tẽpore non numeretur hic distincte, & formaliter, tamen æquiualenter enumeratur, quia continetur sub octauo modo, scilicet sub esse in loco, quia esse in loco, & in tempore est esse in alio, ut in mensura extrinseca rei. Solutio.

Diuisio entium penes dici, & esse in subiecto.

Eorum autem, quæ sunt. quædam dicuntur de subiecto, in subiecto uero nullo sunt, ut genera, & species substantiæ, & differentiæ earum,

quæ omnia dicuntur substantiæ uniuersales extenso nomine substantiæ, ut homo est animal rationale. Dici de subiecto, ut hic sumitur, est superius dici de inferiori, ut animal dicitur de homine, & homo de Socrate, & color de albedine. Esse autem in subiesto est ut hic sumitur secundum, quòd accidens est in subiecto. Alia uero neque dicuntur de subiecto, neque sunt in subiecto, ut indiuidua substantiæ, alia uero dicuntur de subiecto, & sunt in subiecto, ut genera, & species aliorum nouem prædicamentorum, quæ dicuntur de suis inferiobus, & sunt in subiecto, ut accidens in subiecto, ut color dicitur de albedine ut de inferiori, & est in corpore, ut in subiecto. Alia uero in subiecto sunt, de subiecto autem nullo dicuntur, ut hæc scientia est in anima, sicut accidens in subiecto, & non dicitur de aliquo inferiori, ut iste color est in subiecto, ut in corpore, & non dicitur de subiecto, omnis enim color in corpore est.

Postquam Auctor præmisit diuisionem modorum essendi in quæ, ualet ad cognoscendum secundam diuisionem anteprædicamentalem, hic consequenter ponit secundam diuisionem anteprædicamentalem dicens, quòd Entium dicibilium, aliqua non sunt in subiecto, & dicuntur de subiecto, & alia nec sunt in subiecto, nec de subiecto dicuntur; alia in subiecto sunt & de subiecto dicuntur, & alia in subiecto sunt, & de nullo subiecto dicuntur. Cuius diuisionis sic potest haberi sufficientia. quia omne ens dicibile est substantia uel accidens. si substantia, hoc est dupliciter, uel substantia uniuersalis, & sic est primum membrum, uel substantia particularis, & sic est secundum. Si accidens, hoc est dupliciter. uel accidens uniuersale, & sic est tertium membrum, uel accidés particulare, & sic est quartum membrum. Et in hac diuisione subdiuiditur secundum membrum primæ diuisionis anteprædicamentalis. s. dicibile incomplexum, non tamen diuiditur hic dicibile incomplexum in tota communitate eius, sed solum dicibile quod est ens reale. ideo ponit Aristo. in textu prædicamentorum in hac diuisione, eorum quæ sunt, & non eorum quæ dicuntur.

Hanc

A *Hanc Figuram, quæ ex Boethio sumpta est, conspicientibus, præsens incomplexorum diuisio manifesta fiet.*

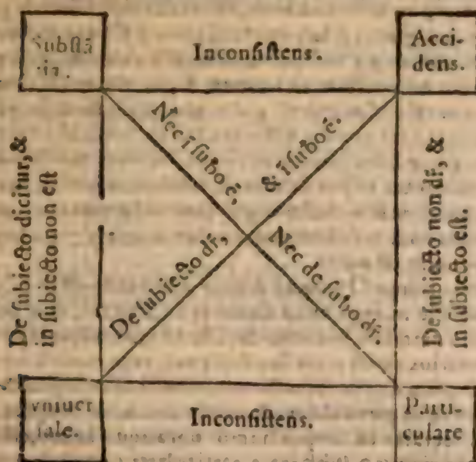

B Primo sciendum, quod dici de subiecto, & esse in subiecto sic differunt inter se, quod dici de subiecto, ut hic sumitur, est superius dici de inferiori. unde superius, eo quod dicit totum esse sui inferioris, prædicatur de suo inferiori, & sic capitur hic subiectū, non pro subiecto accidentis, sed pro inferiori subiicibili alicuius superioris. Sed esse in subiecto est esse in alio, ut accidens in subiecto, tanquam forma sibi inhærens, & aduemiens ei post esse completum. Ad hoc enim quod sit accidens requiritur ipsum habere ens completum ante se, ad quod cadit, aut inhæret. & sic capitur hic subiectum pro subiecto accidentis quod est indiuiduum de genere

C re substantiæ. & per hoc patet quomodo diuersimode capitur subiectum dicendo, quod aliqua dicuntur de subiecto, & dicendo, quod aliqua sunt in subiecto, quia scilicet in primo modo capitur pro inferiori, in secundo uero pro ente completo, & perfecto, quod est subiectum accidentis.

Secundo sciendum, quod in primo membro huius diuisionis dicitur, quod aliqua dicuntur de subiecto, & non sunt in subiecto, per quod intelliguntur substantiæ uniuersales. illæ enim habent quod sint substantiæ, & quod sint uniuersales, inquantū sunt substantiæ, non sunt in subiecto, quia proprium est substantiæ in subiecto non esse, eo quod est ens per se, & non in alio. sed inquantum sunt uniuersales, dicuntur de subiecto, quia habent inferiora sub ipsis. Sed in secundo membro dicitur quod quædam non dicuntur de subiecto, nec sunt in subiecto, & per hoc intelliguntur substantiæ particulares. Illæ. n. inquantum substantiæ, non sunt in subiecto, inquantum uero particulares sunt, non dicuntur de subiecto, quia non habent ali- Substantiæ particularis, & uniuersalis dria.

D qua inferiora sub ipsis. & per istos duos modos habetur differentia inter substantias uniuersales, & particulares.

Tertio sciendum, quod in tertio membro dicitur. Alia sunt in subiecto, & dicuntur de subiecto per quod intelliguntur accidentia uniuersalia. Illa enim inquantum accidentia sunt, in subiecto sunt, quia omne accidens habet esse in subiecto. unde proprium esse accidentis est inhærentia ad subiectum. sed inquantū uniuersalia sunt, dicuntur de subiecto. s. de suis inferioribus. & cum dicitur in quarto membro, alia sunt in subiecto, & de subiecto nullo dicuntur, per hoc intelliguntur accidentia particularia, quæ inquantum sunt accidentia, sunt in subiecto, inquantum uero particularia non dicuntur de subiecto, quia non habent inferiora. & istorum modorum siue membrorum exempla satis patent in textu.

Substantia & accidés per qd indiuiduant.

Quarto sciendum, q substantiæ particulares, & accidentia particularia diuersimode particularizantur, & indiuiduantur. quia paticulares substãtiæ particularizantur, & indiuiduantur per materiam signatam, quæ est principium indiuiduationis. & sic illæ substantiæ indiuiduantur per aliquid de suo genere. &, quia a suis speciebus per principium indiuiduationis, ideo talia indiuidua de genere substantiæ per aliquid de suo genere a suis uniuersalibus differunt sed accidentia particularia particularizantur per indiuiduationem sui subiecti, quia capiunt unitatem, & pluralitatem numeralem ab unitate, & pluralitate sui subiecti. &, quia suum subiectum non est de suo genere, ideo non indiuiduantur per aliquid sui generis, nec per aliquid sui generis differũt a suis uniuersalibus sicut substantiæ indiuiduæ. Vnde ex prædictis patet, q per hanc diuisionem cognoscitur differentia eorum, quæ ponuntur in prædicamento substantiæ ab his, quæ ponuntur in prædicamentis accidentium. etiam cognoscitur differentia eorum, quæ ponuntur in prædicamento eodem scilicet penes uniuersale, & particulare. & ideo habetur ad quid hæc diuisio est utilis. F

Argumen.

Sed contra prędicta arguitur, primo. Quicquid dicitur de subiecto est in subiecto, cum dici de, præsupponat esse in, ergo nulla dicuntur de subiecto, quæ non sunt in subiecto, ut dr̃ in primo membro. Secundo sic. Omne subiectũ prius est illo, cuius est subiectum, sed inferius nõ est prius suo superiori, ergo non est subiectum sui superioris. per consequens dici de subiecto non est dici de inferiori. Tertio sic. Aliquis homo est substantia particularis, & tamen dicitur de subiecto. i. de suo inferiori, ut dicendo Socrates est aliquis homo. ubi aliquis homo, est superius ad Socratem. ergo male dicitur q substantia particularis non dicitur de subiecto, nec est in subiecto.

Quarto sic. Omne, quod est in subiecto, est in essentia, uel esse subiecti, sed accidens uniuersale non est intra essentiam subiecti cum non sit de essentia eius, nec de esse, cum esse rei aliæ naturæ non permisceatur. igitur accidentia uniuersalia nullo modo sunt in subiecto. Quinto sic. Omnis forma cõicabilis dicitur de subiecto, hoc est de inferiori, sed accidentia particularia sunt formæ cõicabiles, cum omnis forma sit cõicabilis, ergo illa accidentia dicuntur de subiecto. quod est contra quartum membrum. G

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q si capiatur semper eodem modo subiectum, tunc uerum est, q quicquid dicitur de subiecto, hoc est de inferiori, est in subiecto. i. in inferiori sed capiẽdo subiectũ diuersimode ut accipitur in istis mẽbris, tunc nõ omne quod dicitur de subiecto, hoc est de inferiori, est in subiecto accidentis, quod est ens completum, & perfectum existens actu, quod est causa, & occasio alteri existenti in eo, sicut homo est causa albedinis existentis in eo.

Ad secũdum dicitur, q licet subiectum accidẽtis sit naturaliter prius eo, cuius est subiectum, non tñ subiectum alicuius superioris. & isto modo capitur hic, subiectum in diffinitione dici de subiecto. Ad tertium dr̃, quòd licet aliquis homo prædicatione speciei, & consyderando ipsum ex parte naturæ contractæ, dicatur de Socrate, & ut de inferiori, non tñ prædicatione indiuidui, & consyderãdo ipsum ex parte signi contrahentis naturam. sed hoc modo dicendo, Socra. est aliquis homo, prædicatur idem realiter de seipso, & non superius de inferiori. Ad quartum dicitur, q licet accidens non sit in essentia subiecti, tanquã principium eius essentiæ, tamen per inhærentiam dicitur esse in essentia subiecti ex consequenti, ut est in toto composito, & sub esse ipsius, sed tamen per se, & primo non inhæret essentiæ, uel esse, sed toti composito, licet quandoque ratione materiæ, & quandoque ratione formæ. Ad quintum dicitur, q licet omnis forma secundum se accepta sit communicabilis, non tamen forma accepta, & indi H

uiduata

A uiduata per subiectum eius, sed est incommunicabilis ideo accidens particulare, eoq; particulare, & non est communicabile, nec dicitur de subiecto.

Regulæ duæ quarum una coniungere, altera distinguere docet.

QVANDO alterum de altero prædicatur, ut de subiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia de subiecto dicuntur. ut Socrates est homo, homo est animal. ergo Socrates est animal. Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differentiæ, ut animalis, & scientiæ, quæ sunt diuersa genera. differentiæ. n. animalis sunt rationale, & irrationale. diuiditur. n. per has differentias. ut animalium, aliud rationale, aliud irrationale. Differentiæ autem scientiæ sunt naturale, morale, & sermocionale. diuidimus. n. scientiam per has differentias, ut scientiarum, alia Naturalis, alia Moralis, alia Sermocinalis.

Postq̄ Auctor superius posuit duas diuisiones ualentes ad cognoscendum differentias dicibilium inter se, tam ponibilium in prædicamento, quàm non ponibilium, hic consequenter ponit duas regulas antepraædicamentales ualentes ad cognoscendum ordinem illorum, quæ in prædicamento ponuntur. Et quia prius est cognoscere ordinem dicibilium respectu unius prædicamenti, quod docetur per primam regulam, quàm cognoscere ordinem ipsorum respectu diuersorum prædicamentorum, quòd fit per secundam regulam, ideo conuenienter præponit primam istarum regularum quæ talis est. Quando alterum de altero prædicatur ut de subiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia de subiecto dicuntur, ut si Socrates est homo, & animal prædicetur de homine, etiam prædicabitur de Socrate.

Primo sciendum, quòd in ista regula per illud quod prædicatur, siue per prædicatum, intelligitur superius, habens modum prædicandi alicuius prædicabilis, & per subiectũ intelligitur inferius alicuius superioris, ideo sensus regulę est, qn̄ aliquod superius prædicatur de suo inferiori, quæcunque prædicātur essentialiter de illo superiori, ét prædicantur de inferiori eius. cuius ratio est, quia superius actualiter includitur in suo inferiori, ideo quæcunq; insunt tali superiori, & de ipso prædicantur essentialiter, sunt etiam actualiter in suo inferiori, & de illo actualiter prædicantur. & si primum superius essentialiter prædicetur de suo inferiori, ét sua superiora prædicabuntur essentialiter, & si accidentaliter etiam sua superiora prædicabuntur accidentaliter de suo subiecto, & per hoc patet, q; ista regula ualet ad cognoscendum ordinem dicibilium in una linea pędicamentali, & quomodo de se omnia superiora alicuius generis sunt superiora suarum specierum, & etiam quæ prædicabilia possunt de se inuicem prædicari.

Primæ regulę intellectus ac ratio.

Secundo sciendum, q; secundũ istam regulam debent obseruari duæ conditiones. Prima est, q; prima propõ sit directa, & ordinata, siue sit ibi essentialis p̄dicatio, siue accidentali. oportet. n. ibi aliquod superius prædicari secundum ordinẽ alicuius quinque prædicabilium. Secunda conditio est q; in secunda propositione sit prædicatio essentialis, & directa. defectu cuius hic non arguitur per regulam, homo est aial, animal est asinus, ergo hõ est asinus. quia in secunda propositione non est essentialis p̄dicatio, cũ inferius non p̄dicetur essentialiter de suo superiori.

Conditiones duæ requiruntur ad huius regulę ueritatem.

B C D

periori.quod tamen hic requiritur propter hoc, ꝙ reducendo talem ordinem ad syllogismum,secunda propositio fit maior in prima figura,& illa debet esse universalis semper actualiter,uel uirtualiter. & non esset uirtualiter uniuersalis nisi esse ibi pdicatio essentialis,& tenet ēt ista regula in negatiuis,supposito tñ ꝙ prima propositio sit affirmatiua,quam oportet fieri minorē in prima figura,& in secunda propositione prædicatum negatur essentialiter de prædicato primæ,unde sequitur Socrates est homo,homo non est asinus,ergo Soc non est asinus. E

Tertio sciendū,ꝙ secūda regula anprædicamentalis talis est.Diuersorum generū,& non subalternatim positorū diuersæ sunt spēs,& dñæ. Cuius rō est,qa spēs, & dñæ alicuius gñis essentialiter descendunt a suo gñe,& dicunt eandem essentiā cum ipso,sed diuersa gña essentialiter differunt.ergo spēs,& differentiæ includūt essentias oppositas illorum generum,& per consequens diuersorum generum, & & nō subalternatim positorum diuersę sunt species & dñæ,& per hoc patet ꝙ illa regula ualet ad sciendum quomodo sub diuersis prædicamentis debent ordinari diuersę species,& quomodo essentiæ prædicamentorum sunt impermixtæ. F

Quæ gña subalternatim posita dicantur.

Quarto sciendum,ꝙ genera subalternatim posita dicuntur,quorum unum essentialiter est sub alio sicut corpus,& animal, & per oppositum illa dicuntur non subalternatim posita,quorum unum non continetur sub alio essentialiter ut sunt substantia,& qualitas,& hæc regula dicitur non subalternatim posita,ad differentiam generum subalternatim positorum, quia ipsorum possunt esse eædem species,& differentiæ,sicut species animalis sunt species corporis,& etiam substantiæ,licet non sint immediate respectu illorum generum & similiter differentiæ animalis ex consequenti sunt differentiæ coordinationis substantiæ, sed genera posita non subalternatim non possunt ex consequenti habere easdem differentias,nec species,propter causam prius dictam.

Argumen.

Contra prędicta primo arguitur sic. Non sequitur, Soc.est homo,homo est species,igitur Socrates est species & tamen ibi arguitur per primam regulam,ergo illa non est bene assignata.Secundo sic.Non sequitur per illam regulam, homo est albus,album est accidens,ergo homo est accidens.& tamen arguitur secundum conditiones regulæ primæ ergo,non est sufficiens. Tertio sic. Substantia, & quantitas sunt diuersa genera,& tamen corpus est species utriusque, ergo male dicitur in secunda regula,diuersorum generum diuersæ sunt species. G

Quarto sic. Animal,& scientia sunt diuersa genera non subalternatim posita, & tñ ipsorum est eadem differētia.s.rationale, quod est differētia hominis,quia diuidit animal,& etiam scientiam quia scientia diuiditur per scientiam rationalem,& realem,ergo diuersorum generum non sunt diuersæ differentiæ Quinto sic Intellectiuum est differentia hominis,& ēt angeli,& tñ homo, & angelus non cōtinentur sub eodē genere,sed sub diuersis,quia hō continetur sub corpore, & angelus est substantia incorporea.ergo diuersorū generum est eadem differentia.

Solutio.

Ad argumenta.Ad primum istorum dicitur,ꝙ ibi non arguitur per regulam, quia in hac propositione, homo est species, non est prędicatio essentialis, quia intentiones secundę non prædicantur de primis essentialiter, sed accidentaliter solum,eo ꝙ dicunt respectus accidentales,qui accidunt rebus primæ intentionis,& eodem modo diceretur de ista, hō est substantia, substantia est genus, ergo homo est genus,& sic de aliis. Ad secundum dr,ꝙ album in prædicato primæ propositionis,& in subiecto secundæ differenter teneri, quia in prima,album tenetur contractum ad subiectū,secundum ꝙ dicit totum esse eius.In secunda uero tenetur sub propria ratione eius,& non inquantum dicit esse per respectū ad suum subiectum, ideo in illa secunda propositione non prædicatur aliquid de prædicatio primę formaliter accepto,sicut tenebatur in prima, ideo non arguī H

per

A per primam regulam, sed committitur fallacia accidentis. Ad tertium dicitur, quod corpus non est species substantiæ, & quantitatis capiendo corpus uniuoce. sed capiendo æquiuoce tantum, quia prout corpus est substantia, quæ potest suscipere tres dimensiones est species substantiæ, & secundum q importat actu illam dimensionem. s. longitudinem, latitudinem, & profunditatem, est species quantitatis, & si tenetur æquiuoce, non est una species, sed diuersæ. Ad quartũ dicitur, q rationale non est eadem differentia, ut est differentia animalis, & scientiæ, quia non tenetur uniuoce, sed æquiuoce, quia secundum q dicit formam, qua possumus uti ratione est differentia animalis, & secundum q dicit scientiam, quæ est de Ente rationis est differentia scientiæ. Ad quintum dicitur, q intellectiuum non reperitur æqualiter in homine, & in angelo, nec sunt intellectus hominis, & angeli in æquali gradu perfectionis, cum intellectus angeli sit perfectior essentialiter intellectu hominis, & ideo intellectiuum dicitur
B de ipsis analogice, & non uniuoce, ideo non est different a eadem.

Pars Secunda, quæ primo continet diuisionem decem prędicamentorum.

EOrum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, singulum, aut significat Substantiam, aut Quantitatem, aut Qualitatem, aut Ad aliquid, aut Agere, aut Pati, aut Vbi, aut Quando, aut Situ esse, aut Habere. Est enim Substantia, ut exẽplariter dicatur, ut homo, equus, Quantitas, ut bicubitum, tricubitum, Qualitas, ut albedo nigredo. Ad aliquid, ut duplum triplum, Vbi, ut in loco esse. Quan-
C do, ut heri fuisse, cras fore. Situs, ut iacere, sedere, Habere, ut calciatum esse, armatum esse. Agere, ut secare, urere. Pati, ut secare uri.

Postq̃ Auctor determinauit de Antepraedicamentis, quæ necessario requiruntur ad cognitionem prædicamentorum, hic consequenter incipit determinare de prædicamentis, & quia cognitio generalis, & confusa præcedit in nobis cognitionem specialem, & distinctam, ideo determinat de ipsis in generali priusq̃ in speciali, præmittens talem diuisionem. Eorum, quæ dicuntur secundum nullam complexionem. i. unumquodque dicibilium incomplexorum, singulũ, aut significat Substantiam, aut Quantitatem, aut Qualitatem, aut Ad aliquid, & sic de aliis. de quolibet istorum satis patent exempla in textu. unde patet quòd ista diuisio non est unum antepraedicamentum. quia non præcedit determinationem prædicamentorum, sed determinat de prædicamentis in generali distinguẽdo ipsa, & exemplificando de quolibet ipsorum.

D Primo sciendum, quòd dicibile incomplexum accipitur dupliciter. Vno modo pro omni illo, quod significatur per unam uocem incomplexam, ut capitur in prima diuisione antepraedicamentali, & isto modo non capitur hic, quia multa dicibilia hoc modo incomplexa sunt, quæ non ponuntur in aliquo prædicamento, ut chymera, & multa alia entia rationis. Alio modo capitur specialiter solum pro dicibili incomplexa ordinabili in genere & hoc modo sumitur dicibile in ista diuisione, secundum q significat Substantiam, Quantitatẽ, &c. & per hoc, quòd dicit significat, dat intelligere quòd hic non consyderantur res sub ratione entis, nec homo ordinatur in prædicamentis. Sed considerantur illæ uoces, & per quas res significantur, & sub tali consyderatione ordinantur res in prædicamento.

Secundo

Quatuor cōditionibus quodlibet in pdicamento reponitur.

Secundo sciendum est, q ad hoc q aliquid sit ordinabile in genere quatuor conditiones requiruntur. Prima est, q tale dicibile sit unum formaliter, & uirtualiter. quia, si esset æquiuocum, essent plura dicibilia, & posset ordinari in diuersis ordinibus, siue in diuersis prædicamētis, & propter hoc æquiuoca, ut æquiuoca sunt non ordinantur in prædicamento. Secunda conditio est, q tale dicibile sit incomplexum, quia, si esset complexum, secundum diuersas partes eius esset in diuersis prædicamentis, uel in diuersis locis eiusdem ordinis, sicut patet de definitione. genus.n. ponit in recta linea, differentia uero in linea laterali. & propter hanc rationem complexa non ponuntur in genere secundum se ut complexa sunt, sed secundum suas partes solum, uel inquantum sumuntur pro uno incomplexo. Tertia conditio est, q tale dicibile sit ens reale, & q habeat ordinem certum in rebus, & propter hoc entia rationis, ut chimera, & hircocernus, & similia non ponuntur in prædicamentis. Quarto conditio est, q tale dicibile sit uniuersale uel particulare, quia ordinatio secundum sub, & supra sit secundum rationes uniuersalis, uel particularis, sic q particulare ponitur sub, & uniuersale supra. & propter hoc Deus non ponitur in prædicamento. non enim est uniuersalis, quia non possunt esse plures Dij, nec particularis, cum non habeat aliquid superius uniuocum. & per hoc patet q id, quod diuiditur in pręsenti diuisione est dicibile incomplexum ordinabile in genere. F

Tertio sciendum, q huius diuisionis sic habetur sufficientia. quia omne dicibile orbinabile in genere, uel dicit ens per se, uel in alio. si primum, sic est Substantia. si secundum hoc est dupliciter. uel est ens absolutum, uel respectum. si absolutum hoc est dupliciter, uel consequitur substantiam gratia materiæ, & sic est Quantitas, uel gratia formæ, & sic est Qualitas. si respectiuum, hoc est duplicter. uel sumitur a respectu substantiæ ad aliquid extrinsecum; uel a respectu alicuius extrinseci ad substantiam. si primum, hoc est dupliciter. uel dicit respectum partium substantiæ ad suum totum, & ad locum, & sic est Situs, uel dicit respectum simplicę substantiæ ad aliquid extrinsecum, & hoc est tripliciter. quia uel oritur a forma, & sic est Actio, uel oritur a materia, & sic est Passio, uel a toto compositio, & sic est ad aliquid. Si uero dicat respectum extrinseci ad substantiam, hoc est dupliciter, uel tale extrinsecum est adiacens, & applicatum simul, & sic est Habitus, uel adiacens tantum, & hoc est dupliciter. uel adiacet rei in motu, & sic est, Quando, uel in quiete, & sic est Vbi. & per hoc habetur quòd tantum decem sunt prædicamenta. G

Quid, & a quo prædicamentum dicatur, & quot sint.

Quarto sciendum, q prædicamentum est genus generalissimum respectu alicuius coordinationis, uel est ipsa tota coordinatio. Et dicitur prædicamentum de prædicari, & metior metiris, quia est mensura omnium aliorum, quæ sunt in tali genere, uel etiam quia in se, uel sub se colligit omnia prædicata eiusdem generis. &, sicut patet in definitione prædicamenti, prædicamentum potest accipi dupliciter. & utroque modo tantum decem sunt prędicamenta. quia, si sumatur primo modo pro genere generalissimo. tantum decem sunt genera generalissima. &, quia coordinationes prædicamentales distinguuntur per generalissima, quæ sunt prima principia formalia illarum coordinationum. igitur, si secundo modo sumatur pro tota coordinatione, erunt decem prædicamenta solū. H

Argumēta

Sed contra prædicta arguitur, primo sic. Ens est dicibile, & incomplexum, & similiter Res, Aliquid, Vnum, Verum, Bonum, quæ sunt transcendentia & tamē non ponuntur in aliquo prædicamento, cū ens sit cōius quolibet prædicamento. ergo illa diuisio non, ualet. Secundo sic. Deus est in prædicamento, & tñ non est in aliquo istorum, ergo diuisio mala. Antecedens patet, quia omne particulare dicibile incomplexum ponitur in prædicamento, sed Deus est quoddā particulare,

A culare, cum sit unum ens in numero, sed unum in numero, & particulare, idem sunt ergo. Tertio sic Genus, & species sunt dicibilia incomplexa, & tamen non ponuntur in aliquo istorum prædicamentorum, igitur. Quarto sic. Isti termini incomplexi, propositio, & oratio sunt dicibilia incomplexa. & ordinabilia in genere, quia propositio est species respectu orationis, & tamen non sunt in aliquo istorum prædicamentorum. Quinto sic. Materia est dicibile incomplexum, & ens reale, & sibi conueniunt conditiones ordinabilium, & tamen non ponitur in aliquo istorum ergo non sufficienter enumerantur hic prædicamenta.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quod licet ens ex parte uocis sit unum dicibile quodammodo, tamen ex parte significatorum eius non est unum dicibile, sed multa dicibilia, quia ipsum acceptum in cõi non est uniuocum, igit non ponitur in aliquo uno prædicamento, sed secundum diuersa significata eius ponitur in diuersis prædicamentis. similiter dicendum est de aliis transcendentibus. Ad secundum dicitur, ꝙ licet Deus sit unus in numero, quia est indiuisibilis, non est tamen quoddam particulare, quia particulare dicit partem alicuius totius Deus autem sub nullo continetur, & licet unum in numero, & particulare in aliquo sint, idem realiter, tamen non sunt, idem formaliter, sed differunt ratione, ut dictum est. Ad tertium dr, ꝙ licet genus, & species de materiali significato eorum dicant ens reale aliquod, tamen quantum ad sua formalia significata importat entia rationis, a quibus sumuntur intentiones secundæ, & illi respectus non sunt entia realia, ideo genus, & species non ponuntur per se in prædicamento. Ad quartum dicitur, ꝙ licet isti termini, propositio, & oratio ex parte uocis sint dicibilia incomplexa, tamen ex parte significatorum sunt dicibilia complexa, & quia hic non considerantur uoces tantum, sed capiuntur uoces pro rebus significatis, ideo propositio, & oratio, & alia, quæ important dicibilia complexa non sunt in prædicamento, ideo male ponit Buridanus undecimum prædicamentum. s. Signi ad reponendum omnia ista signa, uel entia rationis. Ad quintum dicitur, ꝙ licet materia sit ens reale reductiue, & per modum principii, non tamen est ens completum, ideo per se non ponitur in prædicamento, sed bene ponitur reductiue in prædicamento, substantiæ, & per modum principii substantiæ corporeæ, eo modo quo ipsa est ens. Solutio.

B

C

De substantia, & eius diuisione in primam, & secundam.

His habitis dicendum est de unoquoque ipsorum prædicamentorum, & primo de substantia, cum sit prior aliis prædicamentis. Substantia diuiditur in primam substantiam, & secundam. Prima substantia est, quæ proprie, & principaliter, & maxime substare dicitur, uel prima substantia est, quæ neque de subiecto dicitnr, neque in subiecto est. ut aliquis homo, & aliquis equus.

D

Postq̃ Auctor determinauit de decem prædicamentis in generali, hic consequenter determinat de ipsis in speciali. & quia substantia est prior accidentibus natura, definitione, & tempore, & est causa oĩum accidentium in triplici gñe causę. s. efficientis, materialis, & finalis & causa naturaliter præcedit suum effectum, ideo prius Auctor determinat de substantia quam de accidentibus, ipsam primo diuidens per primã. & secundam substantiam cuius diuisionis sic habetur sufficiẽtia, quia oĩs substantia, uel per se primo substat. accidentibus, ut substantia particularis, & sic est substantia prima, uel secundario substat accidentibus, ut substantia uniuersalis, & sic est secunda substantia, & per hoc patet, quod non sunt po- Accidẽs a substantia tripliciter dependet.

nendæ

nendæ tres,aut quatuor substantiæ,sed solum duæ.s.prima,& secunda,eo q; om nis substantia uel est particularis,uel uniuersalis,sed omnes uniuersales substantiæ secundo substant accidentibus per hoc,q; sunt in primis.particulares uero primo,& per se substant. E

Primo sciendū,q; substantia tripliciter accipitur.uno mō ut est prima , & perfectior pars entis,& sic est de consyderatione Methaphysici. secundo modo,ut est genus,& principium primum omnium substantiarum,ad quod omnes aliæ reducuntur.tertio modo accipitur,ut est primum subiectum omnium accidentium,& istis duobus modis consyderatur a Logico.principalius tamen ut est subiectum accidentium,quæ distinguuntur inter se secundum diuersos modos prædicandi de prima substantia,ideo hic conuenientius diuiditur per primam,& secundam inquantum est subiectum accidétium.& diuersimode substat ipsis,quàm diuideretur sub ratione generis in suas species.

Secundo sciendnm,q; nomen substantiæ a duobus sumitur.Primo modo,a per se essendo,& sic sumitur a proprio esse substantiæ,quod est esse per se, & absolutum,& hoc modo substantia uniuoce dicitur de omnibus substantiis,& est genus ipsarum. Alio modo sumitur a substando,& sic sumitur ab esse respectiuo substantiæ,quo est in potentia ad substandum accidétibus,& isto modo substantia prius dicitur de substantiis particularibus , quæ principaliter substant accidentibus, quam de substantiis uniuersalibus,quæ secundario substant.& , quia hic diuiditur substantia inquantum habet substare accidentibus & ut sic per prius dicitur de primis substantiis quam de secundis,ideo ista diuisio est diuisio analogi in sua analogata . & hinc est , q; per prius substantia diuiditur quàm definiatur quia æquiuocum prius est diuidendum,quàm definiendum. F

Quid prima substantia, & qūo substare accidentibus sibi conuenit.

Tertio sciendum,quòd substantia prima,uno modo sic definitur . Prima substantia est , quæ proprie , & principaliter . & maxime substare dicitur . in qua definitione per illud relatiuum,quæ subintelligitur substantia loco generis definiti,& ponitur proprie,ad differentia, accidentium,in quibus , licet unum aliquo modo substet alteri,sicut superficies albedini , tamen hoc non est proprie, & tanquam subiectum principale, & per se subsistens , sicut prima substantia deinde ponitur principaliter,ad differentiam secundarum substantiarum , quæ minus principaliter, & secundario substant accidentibus.Tertio ponitur maxime,ad differentiam specierum de genere substantiæ,quæ magis principaliter uidentur substare quam genera.sed adhuc prima substantia pluribus substat,quàm illa species.quia quibuscunque substat species substat indiuiduum,& ultra hoc ipsi speciei.& ponitur substare,ad explanandum esse substantiæ,quæ est susceptiua accidentium. G

Quarto sciendum.q; aliter definitur prima substantia , quæ est quæ nec in subiecto est nec de subiecto dicitur , ut aliquis homo,aliquis equus.in qua definitione subintelligitur genus definiti.s.substantia. Deinde dicitur,quæ nec est in subiecto,ad differentia accidentium, quæ sunt in subiecto.deinde ponitur . nec de subiecto dicitur, ad differentiam secundarum substantiarum , quæ licet non sint in subiecto dicuntur.Prima .n.substantia habet, q; sit substantia , & q; sit prima.inquantum.n.substantia,conuenit cum secundis substantiis . & sibi conuenit non esse in subiecto, quia hoc est cōe omni substantiæ,sed inquantum prima est, non habet inferiora sub se , nec dicitur de subiecto,& per hec differt a secundis substantiis.& ista definitio exemplificatur per indiuiduum uagum,ut aliquis homo,aliquis equus,magis quam per indiuiduum determinatum , eo q; indiuidua determinata,ut determinata sunt per cōditiones indiuiduátes, sunt ab arte relinquenda.& per hoc patet diuisio substantiæ , & definitiones primi membri eius. H

Sed

A Sed contra prædicta arguitur, primo sic. Vbi est æqualitas, ibi non est primum, & secundum, sed substantia æqualiter dicitur de ambabus substantiis, cum sit genus ipsarum, ergo male hic diuiditur per primam, & secundam. Secundo sic. Vnum membrum huius diuisionis prædicatur de alio, quia secunda prædicatur de prima, ergo prima, & secunda non opponuntur. ergo ista diuisio non datur per opposita. Tertio sic Materia prima principaliter substat, quia substat formę substantiali, & prima substantia solum substat accidentibus, & tamen non est prima substantia, ergo illa definitio conuenit aliis a definito. Quarto sic. Omnis passio, quæ realiter conuenit pluribus indiuiduis conuenit ipsis realiter ratione alicuius communis, in quo conueniunt, sed substare est passio communis, omnibus substantiis primis, ergo conuenit ipsis ratione alicuius superioris ipsarum. sed tale superius non est nisi secunda substantia, ergo substare per prius conuenit secundæ substantiæ, & principalius, quàm primæ. Argumen.

B Quinto sic. Definitio primæ substantiæ solum datur per negationem, ergo nõ sufficienter naturam definiti explicat. ergo non est sufficiens.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet substantia ut dicitur a per se essendo, dicatur æqualiter de omnibus substantiis, & uniuoce, tamen non ut dicitur a substando, & isto modo diuiditur hic. Ad secundum dicitur, q licet secunda substantia, & prima, secundum id quod sunt, non opponantur, & secunda prædicetur de prima, tamen secundum rationem primi, & secundi, opponuntur & sic sunt membra diuisionis. Solutio.

Ad tertium dicitur, q licet materia prima proprie, & principaliter substet respectu formæ substantialis, non tamen respectu accidentium, sed totum compositum principaliius substat accidentibus, & materia, & forma non substant ipsis nisi ex consequenti inquantum sunt in toto composito. & de tali substare accidentibus, solum intelligitur in ista definitione.

C Ad quartum dicitur, q licet substare per prius conueniat secundæ substantiæ. s. substantiæ in communi sicut causæ, & formæ a qua prouenit talis passio, non tamen sibi primo conuenit tanquàm subiecto. sed istud per prius conuenit primæ substantiæ, quę est ens seu subiectum completum seu subsistens per hoc, q non est in alio, & q est ultima. Ad quintum dicitur, q in secunda definitione primæ substantiæ, licet ponantur duæ negationes, tamen ponuntur ad explicandum aliquam affirmationem. ibi enim explicatur, q prima substantia est prima in substando per hoc q non est in alio, & q est ultima in prædicando per hoc, quòd non dicitur de subiecto, idest de inferiori, & etiam prima pars definitionis est affirmatiua. Duæ negationes qd operẽtur.

De Secundis Substantijs.

Secundæ Substantiæ sunt species, in quibus sunt primæ substantiæ,
D & harum specierum genera, ut homo, & animal. est enim aliquis homo in homine, qui est species, & homo in animali, quod est genus. Indiuidua substantiæ dicuntur primæ substantiæ, quia primo substant aliis, genera uero, & species eorum dicuntur secundæ substantiæ, quia secundo substant aliis. Aliquis enim homo dicitur Grammaticus, & currens, & animal, & substantia, & ita homo dicitur Grammaticus, currens, animal, & substantia. Item ea quæ dicuntur de subiecto, omnia prædicantur nomine, & ratione, ut homo prædicatur de Socrate, & Platone. Eorum uero, quæ sunt in subiecto, in pluribus ne-

que ratio prædicatur, ut hæc albedo. In aliquibus autem nomen nihil prohibet prædicari aliquando de subiecto, rationem uero prædicari de subiecto est impossibile, ut album de subiecto prædicatur, ratio uero albi nunquam de subiecto prædicatur. B

Postquam Auctor superius determinauit de primo membro diuisionis substantiæ. s. de primis substantiis, hic consequenter determinat de secundo membro. s. de secundis substantijs dicens, ꝙ secundæ substantiæ sunt uniuersalia, ut genera, & species, in quibus sunt primæ substantiæ, & dicuntur substantiæ uniuersales secundæ, eo ꝙ tales substantiæ secundario substantia accidentibus non primo, & per se, sicut substantiæ particulares. cuius ratio est, quia accidens fluit immediate a principijs indiuidui, & substantiæ uniuersales non includunt principia indiuidui, ideo non primo substant accidentibus, sed solum ex consequenti, inquantum habent esse in primis substantiis. F

De ista distinctione est maxima contro uersia iter Sco. & Th. primo Senté. & i aliis.

Primo sciendum, ꝙ substantiæ uniuersales dupliciter considerantur. Vno modo quantum ad esse essentiæ ipsarũ, & quantum ad hoc, quod est per se esse, & hoc modo sunt priores substantiis particularibus, eo ꝙ sunt causæ formales ipsarum, ipsis dantes esse, nomen, & rationem alio modo consyderãtur secundum esse existentiæ, & quantum ad hoc, quod est substare accidentibus, & hoc modo substãtiæ particulares præcedunt uniuersales. Cuius ratio est quia substãtiæ uniuersales non habent esse existentiæ, nec substare accidentibus, nisi ex consequenti, & secundum esse, quod habent in primis substantiis. & ideo substantiæ uniuersales quantũ ad existere, & substare accidẽtibus dicuntur secundæ substãtiæ.

Secundo sciendũ, quòd secundæ substantiæ diuersimode sunt in primis, & primæ in secundis. primæ enim sunt in uirtualiter, & potẽtialiter tantũ, sicut pars totius uniuersalis est in toto uniuersali, & inferius in suo superiori, sed secundæ substãtiæ sunt in primis actu, & intellectu, quia sunt de intellectu, & essentia primarum substantiarum, & solum habent esse existentię in primis substantijs, non tamen capiunt illud esse existentiæ a primis substantijs, sed in genere causæ efficiẽtis, & finalis causantur a causis extrinsecis, sicut a prima causa, & a natura. sed in genere causæ fosmalis habent a seipsis, sicut sunt formæ quædam, & non habent ipsum ab alia causa formali, & in genere causę materialis quodammodo, & secundum quid accipiunt esse a primis, quæ sunt materia in qua, respectu ipsarum secundarum substantiarum. G

Diuersus modus prędicãdi substatiarum & accidentium.

Tertio sciendum, quòd ea, quæ dicuntur de subiecto. s. superiora aliquorum inferiorum, & ea, quæ sunt in subiecto. s. accidentia, diuersimode prædicantur de suis subiicibilibus. quia superiora prędicantur de suis inferioribus nomine, & ratione. & causa est. quia illud dicitur prędicari secundum nomen cuius nomen de aliquo prædicatur, seu uerificatur, & illud dicitur prædicari ratione, cuius definitio, uel essentia includitur essentialiter in inferiori. sed omne superius secundum nomen eius uerificatur de inferiori, & includitur essentialiter in definitione sui inferioris, & etiam definitio eius conuenit suo inferiori, ideo omne superius essentiale prædicatur nomine, & ratione de suis inferioribus, & sic prædicatur uniuoce Sed accidentia aliqua, nec nomine, nec ratione de subiecto prædicantur, ut albedo, & nigredo, alia uero nomine prædicantur, sed non ratione, sicut album, uel nigrum, & sic solum prædicantur denominatiue de suis subiectis. H

Modus pdicandi accidentis ab-

Quarto sciendum, quod duplex est accidens, quia quoddam est accidens abstractum, quod importat formam accidentalem secundum se, & non secundum inhærentiam eius ad subiectum, ut albedo, & tale accidens nullo modo de subiecto

A biecto prædicatur, quia omne illud, quod de alio prædicatur, debet dicere totum esse eius, sed accidens abstractum non dicit totum esse sui subiecti, sed importatur cum præcisione subiecti, & sine inhærentia ad ipsum, ideo non prædicatur de subiecto, nec nomine, nec ratione. Aliud est accidens concretum, quod importat formam cum inhærentia ad subiectum, & tale de subiecto prædicatur nomine, sed non ratione, cuius causa est. quia prædicari ratione est essentialiter includit in ratione alterius modo accidens concretum non prædicatur essentialiter de suo subiecto, nec includitur essentialiter in ratione sui subiecti, ideo non prædicatur de seipso secundum rationem, & per hoc cognoscitur differentia secundarum substantiarum, & accidentium respectu primę substantiæ. secundæ. n. substantiæ prædicantur de ipsis uniuoce, accidentia uero denominatiue tantum. per hoc etiam cognosci potest quid est esse in subiecto, & quid dici de subiecto, quæ in definitione primæ substantiæ ponuntur. stracti, & concreti.

B Contra prędicta arguitur primo sic, Substantię secundę substant secundario accidentibus, sed substantię uniuersales non substant accidentibus, cùm accidens solum indiuiduis insit, & solam fluat a principiis indiuidui, ergo substantiæ uniuersales non sunt secundę substantiæ. Secundo sic. Substantię uniuersales sunt priores particularibus, & per conuenit eis ratio substantiæ per se esse, q̃ indiuiduis, ergo substantia uniuersales debēt dici primæ, & non particulares. Tertio sic Genus generalissimum dicitur de subiecto, id de suis inferioribus, & tamen non prædicatur ratione, quia non habet definitionem, ergo non omne superius prædicaẽ nomine, & ratione de inferiori Quarto sic Omnis forma, dans esse alteri dat etiã nomen sibi, & prędicatur nomine de ipso, sed accidens abstractum est forma dans esse suo subiecto, ergo secundum nomen de subiecto prædicatur. Quinto sic. De quocunque prædicatur definitum, prædicatur, & definitio, ergo, si accidens concretum prædicatur de subiecto, ergo, & definitio eius, & per consequens prædicatur nomine, & ratione simul. Argumen.

C Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, ꝙ licet Substantiæ uniuersales nõ primo, & per se substent accidentibus, tamen substant secundario, ut sunt in primis substantiis, & accidens conueniens primis substantiis etiam conuenit ex consequenti secundis substantiis, quę sunt in primis, ut quia Socrates est albus ex cõsequenti homo dicitur albus, & animal substantia. Solutio.

Ad secundũ dr̃, ꝙ licet substãtiæ uniuersales sunt priores primis quantũ ad esse essentiæ, & quantũ ad esse per se, tamen sunt posteriores quantũ ad actum substandi accidentibus. Ad tertium dicitur, ꝙ licet genus generalissimum non habeat propriam definitionem quiditatiuam, qua prædicetur de suis inferioribus, tñ includitur essentialiter in ratione suorum inferiorum, & etiam definitio notificans essentiam eius, conuenit ipsis. ideo prædicatur nomine, & ratione de suis inferioribus. Ad quartum dicitur, ꝙ licet omnis forma designata per modum totius

D det nomen suo subiecto, & prædicetur nomine de ipso, non tamen forma designata per modum partis cum illa non dicat totum esse subiecti. modo accidens abstractum designatur per modum partis. Ad quintum dicitur, ꝙ licet definitio accidentis concreti prædicetur de suo subiecto denominatiue, sicut ipsum accidens. non tamen prædicatur essentialiter. ideo non prędicatur nomine, & ratione, definitio enim debet conuertibiliter, & essentialiter inesse.

Secundarum Substantiarum adinuicem Comparatio.

Item secundarum substantiarum, species est magis substantia, quám genus, quia species est propinquior primæ substantiæ, quàm genus.

& etiam quia pluribus substat. quibuscunque enim substat genus, E eisdem substat species, & cum hoc species substat ipsi generi. Sed species specialissimæ æqualiter substant, & æqualiter sunt substantiæ, ut homo, equus, & similia.

Postquàm Auctor determinauit de primis substantiis, & secundis secundum se ipsa definiendo, & comparando eas adinuicem, his consequenter comparat secundas inter se dicens, quòd secundarum substantiarum magis species est substantia quàm genus, cuius auctor duas assignat rationes Prima est, quia. Secundarum substantiarum, illa est magis substantia, quæ est propinquior primæ substantiæ, cum in omni analogia illud, quod est propinquius primo, magis participet rationem analogi, sed species est propinquior primæ substantiæ quam genus, quia ordinatur inter primam substantiam, & suum genus. ergo species est magis F substantia quàm genus. Secunda ratio est, quia. Secundarum substantiarum illa est magis substantia, quæ pluribus substat secundum diuersos modos substandi, & species pluribus substat quam genus, quia substat accidentibus generis, & cum hoc substat ipsi generi. & sic substat ut subiectum accidentibus, & generi, ut inferius superiori, ideo species est magis substantia quàm genus.

Quõ una substantia, alia substã tia, magis esse intelligatur.

Primo sciendum, ꝙ substantia, ut uisum est dupliciter consideratur. Vno modo quantum ad suum proprium esse quod est per se esse, & sic sumitur a per se essendo, & sic una substantia nunquàm dicitur magis uel minus substantia quàm alia. Secundo modo quantum ad esse accidentale, quo est in potentia ad substandum alteri, & hoc modo una substantia potest esse magis substantia quàm altera. sed quia tale esse. s. in potentia ad substandum alteri, non est proprium substantiæ sed subsequitur suum proprium esse, ideo ipsa in proprio suo esse non intenditur, nec remittitur. Ideo propter hoc non debet dici suscipere magis, & minus, sicut etiam dicitur in una proprietate eius. G

Secundo sciendum, ꝙ speciem esse propinquiorem primæ substantiæ dupliciter intelligi potest. Vno modo, ꝙ sit propinquior primæ substantiæ quantum ad eius esse, & hoc modo ipsa non est propinquior quam genus. quia in esse primæ substantiæ, & genus, & species idem sunt essentialiter, & sub actu simul. Ideo quãtum ad tale esse non dicitur species primæ substantiæ propinquior. quàm genus. Secundo modo potest intelligi, ꝙ sit propinquior primæ substantiæ quantum ad modos substandi aliis, & hoc modo species est propinquior primæ substantiæ, quàm genus, quia genus habet esse indeterminatum, & confusum, species uero habet esse determinatum per differentiam, non secundum numerum, sed secundum speciem. prima uero substantia habet esse determinatum secundum numerum, & sic secundum illum modum essendi species est genere propinquior primæ substantiæ, & ẽt, quia species substat accidentibus, & etiam suis superioribus, H genus autem inquantum genus, non sed solum substat accidentibus, & non superioribus. ideo quantum ad illud, quod est substare aliis magis conuenit species cum prima substantia quam genus.

Spẽs spẽalis simæ ęqualiter substã tię sunt.

Tertio sciendum, ꝙ omnes species specialissimæ de genere substantiæ dicuntur æqualiter substantiæ cuius ratio est, quia illæ substantiæ, quæ æqualiter appropinquant primis substantiis, & æqualiter habent subiici suis accidentibus, sunt æqualiter substantiæ, sed omnes tales species specialissimæ æqualiter appropinquant primis substantiis, quia omnes immediate diuisione materiali descendunt ad indiuidua, & sic species specialissimæ sunt æqualiter substantia. & licet in anologia, membra subordinata, inquantum sunt subordinata, inæqualiter suscipiant

A suscipiant rationem analogi, tamen membra non subordinata inter se, quæ solum sunt subordinata uni tertio, possunt æqualiter suscipere rationem sui superioris, modo species specialissimæ non sunt subordinatæ inter se. ideo licet substantia sit quoddam analogum, tamen non est inconueniens q species specialissimæ æqualiter dicantur substantiæ.

Quarto sciendum, q omnes primæ substantiæ dicuntur æqualiter substantiæ. unde Socrates non est magis substantia, q̄ Plato, uel econtra. cuius ratio est, quia illæ æqualiter dicuntur substantiæ, quæ æque primo substant accidentibus, sed omnes primæ substantiæ æque primo substant accidentibus, ergo æqualiter debēt dici substantiæ. Et licet quandoq; unum indiuiduum substet pluribus accidentibus quàm aliud, tamen æque primo substant, modo substantia non dicitur magis substantia propter numerum illorum, quibus substat, sed secundum q habet plures modos substandi, & perfectiores quàm alia substantia. Priç substātiæ, æqualiter substantiæ sunt.

B Sed contra prædicta arguitur primo sic. Omnis substantia est ens per se, sed genus, & species non sunt entia per se, sed solum habent esse in alio. s. in prima substantia, ergo species, & genus non sunt substantiæ. & sic unum non est magis substantiam, quàm aliud. Secundo sic. Genus substat pluribus accidētibus, quam species, quia substat omnibus accidentibus plurium specierum eius;. species autem substat accidentibus unius speciei, sicut animal substat accidentibus omnium animalium, homo autem solum substat accidentibus hominis, ergo genus est magis substantia, quàm species, & per consequens male dicitur, q species est magis substantia, quàm genus. Tertio sic. Genus per prius conuenit primæ substantiæ, quàm species, quia Socrates secundum naturam est prius animal, quàm sit homo. ergo genus est propinquius primç substantiæ quam species, & per consequēs male dicitur, q species est sibi propinquior. Quarto sic. Genus, & indiuiduum in hoc conueniunt, quia utrunq; est indeterminatum, & quodammodo infinitum. Argumē.

C quia indiuidua uariantur in infinitum secundum potentiam, & etiam genus habet de se esse confusum. ergo genus magis conuenit cum prima substantia quàm species. ergo est sibi propinquus. Quinto sic. Vna species specialissima est perfectior substantia quam alia species, sicut homo est perfectior, & prior cæteris speciebus animalis. ergo una species specialissima est prior aliis, & per consequens non sunt æqualiter substantiæ, sicut dictum est.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet species, & genus sint in aliquo, sicut superius in suo inferiori, non tamen sunt in alio sicut accidens in subiecto suo, modo, illud, quod est in alio sicut superius in inferiori, potest esse ens per se, quādo suum inferius est substantia, quia per unum, & idem esse sunt inferius, & superius in ipso inferiori. unde, cum substantia dicitur ens per se, ibi per se, non dicit negationem cuiuslibet causæ a qua substantia habeat esse, sed solum dicit negationem alicuius entis completi, quod sit causa materialis in qua, per cuius exi- Solutio.

D stentiam substantia habeat esse.

Ad secundum dicitur, quòd licet genus quantum ad numerum accidentium pluribus substet quàm species. non tamen pluribus substat, quantum ad plures modos substandi aliis quam species, quia species substat alteri ut subiectum accidentibus, & alteri ut inferius superiori.

Ad tertium dicitur, q licet, genus, quantum ad uiam generationis, prius concurrat ad esse primæ substantiæ quam species, non tamen est propinquius primæ substantiæ quantum ad modus essendi eius, nec etiam quantum ad modum substandi aliis, sed illo modo species est propinquior primæ substantiæ, ut dictum est.

Ad quartum dicitur, quòd licet indiuiduum sit indeterminatum quantum

Imo spēs se habēt si cut numeri.vij.Metaph.

ad conditiones accidentales eius,quæ uariantur in infinitum, tamen quantum ad esse substantiale est determinatum,cum illud esse sit tm̄ unum in numero.genus autem non est hoc modo determinatum. Ad quintum dicitur, ꝙ licet una species sit perfectior aliis quantum ad gradum perfectionis suæ naturæ,& secundum hoc dicatur prior,& perfectior aliis speciebus, tamen quantum ad modum substandi suis accidentibus,una non est perfectior aliis,sed hoc modo omnes species specialissimæ de genere substantiæ dicuntur æqualiter substantiæ. B

De proprietatibus substantiæ.

HIs autem uisis dicendum est de communitatibus, & proprietatibus substantiæ. Commune est autem omni substantiæ in subiecto non esse,quia esse in subiecto solum conuenit accidenti.& hoc patet de primis substantiis per definitionem primæ substantiæ.de secundis autem patet inductione,& syllogismo inductione sic, homo non est in subiecto,equus non est in subiecto,leo non est in subiecto neque animal,& sic de singulis,ergo nulla substantia secunda est in subiecto, syllogysmo sic. Nihil eorum,quæ sunt in subiecto, prædicatur nomine,& ratione de subiecto, sed omnis secunda substantia prædicatur nomine,& rōne de subiecto,ergo nulla secunda substātia est in subiecto. Hoc autem non est proprium substantiæ,sed etiam differentiæ competit.& hoc intelligitur de differentiis substantiæ. Neque est instantia de partibus substantiæ,quæ sunt in suo toto.& ideo uidentur esse in suo subiecto, quia alius est modus essendi in,ut accidens in subiecto,& alius sicut pars in suo toto,ut prius patuit. F G

Cōe est oī substantiæ ī subiecto non esse.

Postquàm Auctor determinauit de substantia secundum se. & quantum ad esse substantiale eius,hic consequenter determinat de proprietatibus eius,quia esse substantiale rei debet præcedere proprietatem eius cū tale esse sit causa illarum proprietatum.& primo ponit istam proprietatem,ꝙ commune est omni substantiæ in subiecto non esse. Et istius proprietatis ratio est.quia nullum ens per se est in subiecto,per cuius esse substet,quia tunc non esset ens per se,sed ens in alio. unde esse in alio solum conuenit accidentibus, sed omnis substantia est ens per se, cum hæc sit definitio eius, ideo conuenit omni substantiæ in subiecto non esse.

Primo sciendum,ꝙ per id quod dicitur,commune est omni substantiæ in subiecto non esse.non intelligitur pura negatio,sed ista negatio fundatur in affirmatione,& dat intelligere unam affirmatiuam.s.ꝙ proprium est substantiæ esse per se,& non esse in subiecto.unde in tali esse duo sunt secundum rationem.s.esse per se,qui est modus essendi substantiæ.& negatio modis accidentis, qui modus est esse in alio.& licet esse per se non sit proprietas substantiæ, quia non consequitur suum esse completum,sed est ipsum esse, tamen negatio modi essendi accidentis bene ponitur proprietas substantiæ,quia consequitur rationem substantiæ,licet non distinguatur realiter a tali esse,& per hoc patet,ꝙ ista proprietas non conuenit chymeræ,nec entibus rationis.quia licet non sint in subiecto,tamen non habent esse,quod præsupponitur in ista proprietate. H

Secundo sciendum, ꝙ ista proprietas conuenit tam primis substantiis, quam secundis

A secundis. de primis patet per suam definitionem, & de secundis, per inductionem, & syllogismum in textu, quę probatio satis clara est. Aliter etiam probatur. quia esse in subiecto ut accidens est esse in alio tanquam forma adueniens sibi post eius esse completum sed secundæ substantiæ non adueniunt primis post esse earum completum, cum sint causæ formales dantes esse primis substantiis, ideo secundæ substantiæ non sunt in subiecto,

Tertio sciendum, ꝙ substantia dupliciter accipitur uno modo generaliter, pro omni illo, quod importat naturam, uel essentiam de genere substantiæ, & hoc modo substantia comprehendit omnes substantias completas, & differentias substātiales. & sic hoc modo sumatur substantia, sic ista proprietas est substantiæ propria, quarto mō. Alio modo capitur substātia specialiter, pro substantia completa solum, quæ est substantia secundum rem. & modum simul. per hoc quod importat substantiæ essentiam, & proprium modum essendi eius, & sic substantia conti
B net substantias perfectas, quæ ponuntur in recta linea prædicamentali, & hoc modo hæc proprietas est propria secundo modo substantiæ, quia conuenit omni, & non soli, quia conuenit differentiis substantiæ, quæ non sunt substantiæ hoc mō.

Quarto sciendum, ꝙ licet partes substantiæ, quæ sunt in toto suo aliquo modo uideātur esse in subiecto, quæ tñ sunt substantiæ, & per hoc aliqua substantia uideatur esse in subiecto, tñ illæ partes nō sunt in suo toto, sicut accidēs in subiecto, quia est alius modus essendi in quo partes sunt in suo toto, ab illo quo accidens est in subiecto. vnde differunt tripliciter. Vno modo, quia pars integralis est de compositione, & perfectione totius, & requiritur ad esse eius completum, accidens uero, non, sed consequitur esse completum sui subiecti. Secundo modo differunt, quia per separationem partium a suo toto, aliquo modo destruitur totū, accidens uero potest a subiecto separari præter subiecti corruptionem. Differunt
C tertio, quia pars integralis, potest remanere separata a suo toto. accidens uero non, nisi hoc sit supernaturaliter, quia secundum naturam accidēs semper est in subiecto subsistens, & per hoc patet prima proprietas substantiæ. Quō partes, substātiarum in subiecto sint.

Contra prædicta arguitur primo sic. Proprium est substantiæ in subiecto non esse ergo male dicitur, ꝙ cōe est, omni substantiæ in subiecto non esse. Secundo sic. Ista proprietas non conuenit, omni nec soli, ergo nullo modo est proprietas. Antecedens patet pro prima parte, quia forma substantialis est substantia, quæ est in subiecto, cum sit in materia, & secunda pars probatur, quia accidens quandoque non est in subiecto, ut in Sacramento altaris, ubi accidentia existunt sine in subiecto, ergo non esse in subiecto non conuenit soli substantiæ. Tertio sic. Illud, quod est in ente completo in actu, habet esse in subiecto, sed substantiæ secundæ sunt in primis, & prima substantia est ens completum in actu, ergò secunda substantia est in subiecto. Quarto sic. Omne qualificans aliquid est in subiecto,
D quod qualificat, sed differentia substantialis qualificat aliquid. s. essentiam generis, ergo est in ipsa, ut in subiecto. ergo male dicitur, ꝙ ista proprietas differentiis conuenit. Quinto sic. Differentia substantialis dicitur substantia, ergo ista proprietas non conuenit aliis a substantia per hoc, ꝙ ipsa conuenit ipsi differentiæ, & sic male dicitur in textu, quòd conuenit aliis. s. differentiis. Argumē.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet nō esse in subiecto sit propriū substantiæ in cōi. s. secundum se consyderatæ, tñ hoc est cōe substantiæ diuisæ, & multiplicatæ per sua inferiora. Ad secundū dicitur, ꝙ licet forma substantialis adueniat materię tanq̃ in illo, quod recipit ipsam, tñ non aduenit materiæ post eius esse completum, sed dat esse materiæ, ideo non est in ea sicut accidens in subiecto. Et ad secundam probationem dicitur, quòd licet accidens supernaturaliter sit sine subiecto actu, hoc est secundū actū, tñ est semper in subiecto secundum Solutio.

aptitudinem, sed substantia, nec actu, nec aptitudine unquam est in subiecto. E
Ad tertium dicitur, quod licet secunda substantia sit in prima, ut principium eius, non tamen aduenit ei post esse eius completum. ideo non est in ipsa, ut accidens in subiecto. Ad quartum dicitur, quòd differentia non aduenit generis post eius esse completum; sed implet, & perficit suum determinando ipsum ad certam speciem.

Ad quintum dicitur, quod licet differentia substantię sit substantia secundum rem quia importat essentiam substantiæ, non tamen secundum rem, & modum simul, quia non importat eam per modum entis per se, sed sub modo essendi accidentis i. qualificantis, ideo non est substantia completa, cum non habeat simul essentiam, & proprium modum essendi.

Secunda substantia prædicatur uniuoce, prima significat hoc aliquid. F

Item, omnibus secundis substantiis, & differentiis earum conuenit uniuoce prædicari de primis. Hæc enim omnia prædicantur de primis substantiis nomine, & ratione, quare uniuoce prædicantur. Item omnis prima substantia significat hoc aliquid. i. indiuiduum, & unum numero. sed substantia secunda uidetur significare hoc aliquid sub appellationis figura, eo quòd est in prima substantia, & de essentia eius, non tamen significat hoc aliquid, sed potius significat quale, quid seu aliquid commune. non enim illud quod significatur per substantiam secundam, est unum numero, sicut est illud, quod significatur per primam substantiam. G

Postquam Auctor posuit primam proprietatem substantiæ, hic consequenter ponit secundam dicens, quod omnibus secundis substantiis, & differentiis earum conuenit uniuoce prædicari de primis. cuius ratio est, quia uniuoce prædicari est prædicari uno nomine, & una ratione, sed omnes secundæ substantiæ, & differentiæ earum uno nomine, & una ratione prædicantur de primis substantiis, & includuntur essentialiter in rationibus primarum, ideo omnibus secundis substantiis, & differentiis earum conuenit uniuoce prædicari de primis. & dicitur notanter de primis substantiis, ad differentia accidentium uniuersalium, quæ licet prædicentur uniuoce de suis inferioribus. tamen de primis substantiis prædicantur denominatiue solum, & non uniuoce.

Vniuoce prædicari tripliciter sumitur.

Primo sciendum, quod prædicari uniuoce tripliciter accipitur. Vno modo cõiter pro omni illo, quod secundũ unum significatum prædicatur de pluribus, & sic continet sub se denominatiue prædicari, & hoc modo accidens uniuoce prædicatur de multis primis substantiis, ut album de Soc. & Platone prædicatur secundum unum significatum. alio mõ capitur minus cõiter, pro illo solo, quod prędicatur uno nomine, & una ratione de multis, siue sit ratio quiditatiua siue descriptiua, & sic proprium tantummodo prædicatur uniuoce de primis substantiis, ut dictum est in Prædicabilibus, quod proprium uniuoce prædicatur de indiuiduis speciei. Tertio modo sumitur proprie, ut solum conuenit illi, quod secundum unum significatum prædicatur, quod inest essentialiter subiecto. & cuius est ratio essentialis subiecti, & hoc modo proprium, & accidens non prædicantur uniuoce de primis substantiis. cum nullum eorum insit eis essentialiter, sed hęc H

solum

A solum conuenit secundis substantiis, & differentiis earum, & sic capitur in proposito. & per hoc patet, q si capiatur substantia secunda generaliter pro omni substantia uniuersali completa uel incompleta, hæc proprietas est sibi propria quarto modo. sed, si capiatur solum pro substantia completa, quæ importat substantiam sub modo substantiæ, sic est propria secundo modo, quia conuenit omni, sed non soli.

Secundo sciendum, q tertia proprietas substantiæ ponitur, quòd omnis substantia prima significat hoc aliquid .i. indiuiduum, & Vnum numero. cuius ratio est, quia hoc aliquid est indiuiduum subsistens in specie completum, sed omnis substantia prima significat indiuiduum subsistens, cum omnis substantia particularis sit per se subsistens, & etiam importat aliquid completum in specie, aliter non esset prima substantia, quæ directe ponitur sub specie, ideo omnis prima substantia significat hoc aliquid. Et rationem huius q est hoc aliquid, tria requiruntur. Primo, requiritur, q sit indiuiduum, quare nullum uniuersale significat hoc aliquid. Secundo requiritur, q subsistat per se, ratione cuius nulla accidentia significant hoc aliquid, nec etiam secundæ substantiæ, quia non per se subsistant, sed in primis, subsistere enim est sub suo proprio esse stare. Tertio requiritur, q tale indiuiduum sit in specie completum. & propter hoc anima rationalis a corpore separata non significat hoc aliquid, quia licet sit indiuiduum subsistens, non tamen est in specie ens completum, cum sit pars speciei humanæ. Et hæc tria similiter requiruntur ad suppositum, quod idem dicit, sicut hoc aliquid. & primum istorum trium importatur cum dicitur hoc. hoc enim est pronomen demonstratiuum, tantum rei singularis. tertio importatur cum dicitur aliquid. aliquid enim dicit proprie aliquid sub genere substantiæ, in specie distinctum. secundum prouenit. s. q sit subsistens ex coniunctione illorum duorum, & per hoc patet, q prima substantia habet q significet hoc, a principio indiuiduationis, & q significet

Ad hoc aliqd tria exiguntur.

B

C aliquid. habet a forma speciei, quam includit.

Tertio sciendum, q licet secunda substantia non significet hoc aliquid, eo q non est indiuidua, sed uniuersalis, uidetur tamen significare hoc aliquid, primo propter hoc q inest essentialiter primæ substantiæ, & eadem est realiter cum ipsa secundo propter figuram appellationis, quia eadem res quandoq; uocatur nomine primæ substantiæ, & quandoq; nomine secundæ, sicut Socrates quandoque uocatur sub nomine Socratis, & quandoq; sub nomine hominis, sicut per hoc nomen homo, quandoq; uocatur homo in communi, quandoq; uero in particulari sub ea forma uocis, quæ est figura appellationis.

Quarto sciendum, q omnis secunda substantia significat quale quid, sicut omnis prima substantia significat hoc aliquid. cuius ratio est, quia quale quid dicitur forma substantialis, communicabilis multis, quæ inquantum forma est, dicitur qualis secundum modum, quia qualificat aliquo modo illud, cuius est for-

Scda substătia quale quid significat.

D ma, & inquantum substantialis est, dicitur quid, quiditas enim proprie substantiam importat. sed omnis secunda substantia importat formam substantialem communem multis, ideo quælibet significat quale quid. & per hoc patet de genere, quod importat essentiam qualificabilem, per differentias eius, & ratione essentiæ dicit quid, & ratione eius, q qualificabile est, dicit quale, & similiter differentia dicit essentiam qualificatem, species uero qualificatam. & per hoc patet secunda & tertia proprietas substantiæ.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Prima substantia prædicatur uniuoce de seipsa, quia non prædicatur æquiuoce, nec denominatiue. ergo non est proprium omnibus secundis substantiis uniuoce prædicari de primis. Secundo sic. Differentia substantiæ non habet genus, & differentiam, quia differentiæ

Argumẽta.

non est differentia, ergo non habet rationem. ergo non prædicatur nomine, & ratione de primis substantiis. Tertio sic. Idem non significat seipsum, sed substãtia prima est hoc aliquid ergo non significat hoc aliquid. Quarto sic. Hoc album signat hoc aliquid, & tñ non est prima substantia, ergo significare hoc aliquid nomen est proprium primæ substantię. Antecedẽs patet. primo, q significet hoc, probatur. quia est indiuiduũ, & q significet aliquid, probatur. quia nihil est, qđ nõ signet aliquid uel nihil, sed album nõ signat nihil, ergo signat aliquid. Quinto sic. Idem signatur per primam substantiam, & secundam, sed prima substãtia significat hoc aliquid, igitur, etiam secunda, & sic non solum significat quale. B

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dr̃, q licet prædicatione impropria, substantia prima prædicetur de seipsa, non tamen prædicatione propria. Quia in prædicatione propria denotatur prædicatum esse in subiecto, sed idem totaliter non est proprie in seipso, ideo idem non prædicatur prædicatione proprie dicta de seipso. ideo ut hic dicitur ab Arist. a prima substantia nulla est prædicatio. Ad secundum dr̃, q licet differentia non habeat proprie definitionem, tñ bene est essentialiter in definitione primæ substantiæ. & hoc sufficit ad prædicandum uniuoce de ipsa. Ad tertium dr̃, q licet prima substantia, capta pro re subiecta intentioni, sit hoc aliquid & non significet hoc aliquid, tñ ipsa accepta pro intentione concreta rei bene signat hoc aliquid, & sic consyderatur a Logico, qui consyderat res, ut per uoces importantur. Ad quartum dr̃, q si capiatur aliquid, ut conuertitur cum ente, hoc album signat hoc aliquid, sed, si capiatur proprie, ut dicit quiditatẽ spẽi substantialis, ut capiatur in proposito, hoc albũ non signat hoc aliqd, sed bene signat hoc quale. album. n. solam qualitatem signat. Ad quintum dr̃, q licet prima substantia & secunda dicant idem secundum essentiam, hoc tamẽ est sub diuersis modis essendi, quia secunda, dicit illud sub esse cõi, prima uero sub esse particulari. ideo non oportet quòd, si prima significet hoc aliquid, quod etiam secunda, cum isti modi significandi sumantur a diuersis modis essendi. F G

Substantia non habet contrarium, nec suscipit magis, & minus.

Item, substantiæ nihil est contrarium, sed hoc non est proprium substantiæ, quia non conuenit soli substantiæ, sed etiam quantitati, & quibusdam aliis. Item, substantia non suscipit magis, nec minus, non autem dico quòd una substantia non substet magis quam alia, sed dico, q unaqueque substantia secundum esse suum non intenditur, nec remittitur, ut album, quod quandoq; est magis album, quandoq; minus album. Socrates uero non est magis homo in uno tempore, quam in alio, nec magis homo, quám Plato.

Cur subæ nihil sit cõtrarium. Postq̃ Auctor posuit tertiam proprietatem substantiæ, hic consequenter ponit quartam, quæ talis est, quòd substantiæ nihil est contrarium cuius ratio est, quia contraria sunt formæ actiuæ, & passiuæ sub eodem genere maxime distantes, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt actu, uel aptitudine, nulla autẽ substantia est in subiecto, ut dictum est prius, ergo nullæ substantiæ adinuicem contrariantur. & hæc proprietas non est propria quarto modo ipsi substantiæ, quia conuenit a iis scilicet quantitati, & quibusdam aliis, ut postea dicetur. H

Primo sciendum, quòd contrarietas dupliciter accipitur. uno modo generaliter, prout se extendit ad contrarietatem perfectam, & imperfectam, & isto modo contrarietas continet oppositionem inter priuationem & habitum, & etiã continet sub se repugnantiam differentiarum, quæ econtrario diuidunt aliquod, genus,

A genus, & aliquo modo tales d'riæ dicuntur contrariæ, secundum q̃ dicitur q̃ in unoquoq; gñe est una prima contrarietas. s. repugnantia d'riarum, quæ immediate diuidunt ipsum genus. alio mõ capitur cõtrarietas solum ꝓ contrarietate perfecta, quæ est repugnatia formarum actiuarum, & passiuarum eiusdem generis, quæ mutuo se expellunt ab eodem subiecto. & talis contrarietas solum reperitur inter qualitates de tertia specie qualitatis.

Secundo sciendũ, q̃, si substantia capiatur gñaliter pro omni illo, quod ponitur per se uel reductiue in genere substantiæ (siue ponatur ut substantia completa in recta linea prædicamentali, ut genus, species, uel indiuiduum, siue ponatur reductione tanq̃ principium diuisiuum generis, & cõstitutiuum speciei, ut sunt differentiæ, siue ponatur ut principia specierum de tali genere, ut materia, & forma, siue ponat̃ ut uia ad terminũ, ut generatio, & corruptio, siue ut negatio uel priuatio aliquorum de tali genere) tunc hoc mõ in substãtia bene reperitur con- Quo nam mõ intelligatur, substantiæ nihil e contrarium.
B trarietas imperfecta, quia ibi reperitur repugnantia oppositarum d'riarum, quæ imperfecte contrariantur. Etiam ibi reperitur oppositio formæ, & priuationis, & contrarietas formarum naturalium, quæ aliquo modo se expellunt ab eodẽ subiecto. & ẽt generatio, & corruptio aliquo mõ contrariant̃ imperfecte. Sed, si capiatur specialiter substantia, pro substantia cõpleta solum, q̃ est substantia secundũ essentiã, & modũ essendi, & ponitur in recta linea prędicamẽtali, sic in substantia non reperit̃ contrarietas, nec perfecta, nec imperfecta &, quia hoc modo hic accipitur, ideo bene d'r simpliciter, q̃ substantiæ nihil est contrariũ, eo q̃ nulla talis substantia est in subiecto & per hoc patet intellectus huius proprietas, & quomodo est propria substantiæ.

Tertio sciendũ, q̃ quinta proprietas substantiæ ponitur. s. q̃ substantia non suscipit magis, & minus. cuius ratio est, quia Suscipere magis, & minus, est aliquid intendi, & remitti secundum suum esse essentiale proprium, sed substantia Propriũ ẽ substantiæ nõ suscipe magis, & minus.
C non intenditur, nec remittitur secundum suum propriũ esse essentiale, quia esse essentiale substantię solum simul acquiritur. & consistit in indiuisibili. ideo substantia non suscipit magis, & minus. Et licet una substantia, qantum ad esse accidẽtale eius. s. quantũ ad actũ substandi alijs, dicatur magis substantia q̃ alia, ut prima est magis substãtia q̃ secunda, tñ quantũ ad suum proprium esse, qd' est esse p se, una non dicitur magis substantia q̃ alia, ideo non intenditur, nec remittitur secundum suum proprium esse, neque suscipit magis neque minus.

Quarto sciendum, q̃ intendi est aliquid successiue perfici in suo proprio esse, ut cũ aliquid est albũ, & efficitur albius, illa albedo perficit in suo proprio esse. & talis augumentatio perfectionis uocatur intensio, quia ibi forma tendit ab esse imperfecto in suũ esse completũ. & ecõtra, remitti est aliquid imperfici in suo esse. & dicitur illa impfectio remissio, qua si formæ amissio sui esse perfecti, uel iterata missio ad suũ esse incompletũ, & imperfectũ. Et dupliciter aliquid potest quid sit intendi ac remitti.
D suscipere intensionẽ, & remissionẽ. quo modo secundũ maiorẽ, & minorẽ ꝑmixtionẽ cum suo contrario, ut aliquid d'r esse albius, quod est nigro impermixtius, uel d'r minus albũ secundũ q̃ est nigro plus permixtũ, alio mõ fit intẽsio, & remissio secundũ maiorẽ, & minorẽ radicationẽ formæ in subiecto, q̃ quidẽ radicatio sequitur actionẽ contrariũ q̃ magis & minus disponũt subiectũ ad susceptionem talis formæ. &, quia substantia non est in subiecto, neq; habet cõtrariũ, ut prius dictũ est, ideo nullo istorũ modorũ potest suscipere intensionem, & remissionem, siue magis, & minus, capiendo substantiam pro substantia cõpleta, ut in ꝓprietate pcedenti. & hæc est proprietas eodem mõ propria substantię sicut pręcedẽs.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Ignis & aqua contrariantur. & tamẽ sunt substantiæ, ergo substantiæ aliquid est contrarium. Secundo sic. Omne Argumen.

quod

quod corrumpitur, a suo contrario corrumpitur, sed multæ substantiæ corrumpuntur, ergo substantia habet contrarium. Tertio sic. Elementa, ut ignis, & aqua, sunt substantiæ, & tamen in mixto intenduntur & remittuntur, ergo substantia suscipit magis, & minus. E

Quarto sic. Rationale est substantia, & tamen suscipit magis, & minus, quia aliqui homines dicuntur magis rationales aliis. Quinto sic. Ignis lux est magis substantia q̃ ignis flamma, & ignis flamma q̃ ignis carbo, ergo cum ignis sit substantia completa, sequitur, q̧ substantia suscipit magis, & minus.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd ignis, & aqua secundum accidens contrariantur, scilicet secundum suas qualitates, quæ sunt calidum & frigidum, humidum & siccum, tamen non contrariantur per se secundum suas formas substantiales. & de contrarietate per se solum est hic ad propositum. Ad secundum dicitur, quòd omne, quod corrumpitur, corrumpitur a suo contrario, uel per se, uel per accidens, sed non oportet omne, quod corrumpitur, habere contrarium. F nam substantia, quæ corrumpitur, corrumpitur ab aliqua qualitate. Ad tertium dicitur, quòd licet elementa in mixto secundum suas qualitates intendantur, & remittantur, non tamen secundum suum proprium esse substantiale, ideo non suscipiunt magis & minus. Ad quartum dicitur, quod rationale capitur dupliciter uno modo quantum ad formam quam importat secundum se, & sic non suscipit magis & minus. alio modo capitur, ut est principium operationis rationis. & adhuc dupliciter. uno modo ex parte ipsius formæ, & sic iterum non suscipit magis & minus, & alio modo ex parte materiæ, quæ secundum magis & minus potest esse disposita ad talem operationem rationis, & sic ex parte materiæ, rationale quantum ad operationes eius suscipit magis & minus, sed hoc est secundum sua accidentia. sed secundum proprium esse non suscipit intensionem, nec remissionem. Ad quintum dicitur, quod ignis lux quantum ad esse substantiale, non est magis ignis quam ignis flamma, sed solum quantum ad esse accidentale, ut sunt claritas, puritas, luciditas, & sic de aliis. ideo secundum suum proprium esse non suscipit magis & minus. G

De hoc est magna qõ inter Auerroim, & alios, vt patet in primo de Gene.

Proprium Substantiæ est, esse Susceptiuum Contrariorum.

Item proprie proprium est substantiæ, cum sit una, & eadem numero, secundum sui mutationem esse susceptibilem contrariorum, ut idem homo aliquando est albus, aliquando niger. aliquando calidus, aliquando frigidus, & aliquando prauus, aliquando studiosus, neque est de oratione instantia, quia licet hæc eadem oratio, Socrates sedet, aliquando sit uera, aliquando falsa, non tamen est hoc secundum sui mutationem, sed rei, ut quia Socrates surgit, aut currit. H & ideo nota, quòd uerum, & falsum sunt in rebus ut in subiecto, & sunt in oratione ut in signo, unde æquiuocatur modus essendi in, cum dicitur uerum uel falsum est in rebus, & in oratione, similiter æquiuocatur susceptibile, cum dicitur, res est susceptibilis ueri, & falsi, & oratio est susceptibilis ueri & falsi. sicut æquiuocatur susceptibile, cum dicitur, urina hominis uel animalis est susceptibilis sanitatis, & animal est susceptibile sanitatis, hæc enim suscipit sanitatem,

quia

A quia significat eam, illud uero, quia subiectum est eius. & ita huius proprium non conuenit orationi, sed substantiæ.

Postq̃ Auctor posuit quintam proprietatẽ substantiæ, hic consequenter ponit sextam, & ultimã, dicens q maxime propriũ est subæ, cum sit una, & eadem numero, secundũ sui mutationẽ esse susceptibilẽ contrariorum cuius ratio est. quia oĩa contraria sunt formæ accidentales, cum substantia non habeat contrarium, ut dictum est, sed omnia accidentia sunt in substantia sicut in subiecto, & etiam contraria fiunt circa idem subiectum in numero a quo mutuo se expellunt, ut patet per ipsorum definitionem. ergo substantia, una manens, & eadem numero, est susceptibilis contrariorum, sicut idem homo est quandoque albus, quandoque niger, quandoque calidus, quandoque frigidus, & sic de aliis.

Quare susceptiuum esse contrariorũ substantiæ maximũ proprium est.

Primo sciendum, quòd contraria non possunt recipi in eodem subiecto nume
B ro, sine aliqua sui mutatione, ideo substantia non potest sine aliqua sui mutatione suscipere contraria, talis autem mutatio non est ipsorum contrariorum tanquam subiecti, quod mutatur, cum illa cõtraria sint termini mutationis. ideo talis mutatio est substantiæ tanquam subiecti, quæ quidem substantia manet eadẽ sub utroq; contrariorum. ideo in hac proprietate bene dicitur, quòd substantia secundum sui mutationem est susceptiua contrariorum. & licet substantia secundum suum esse substantiale non mutetur, sed maneat sub utroq; contrariorum, tamen mutatur secundum suum esse accidentale, quod capit ab ipsis contrariis.

Secundo sciendum, quòd ista proprietas conuenit omnibus substantiis tam primis quã secundis, licet diuersimode. quia primæ substantiæ sunt per se susceptiuæ contrariorum, & secunda substantia ex consequenti suscipit contraria per hoc quòd habet esse in primis, per hoc enim quòd Socra. est albus, uel niger, homo ex consequenti est albus uel niger, & similiter corpus, uel substantia & sic se-
C cunda substantia manens eadem numero, cum prima substantia, est susceptibilis contrariorum, licet ex consequenti, & sic ista proprietas conuenit omni substantiæ & etiam conuenit soli, quia nulla quantitas manens eadem numero, est proprium susceptibile contrariorum, sicut eadem linea in numero non fit curua, & recta. similiter etiam, nec eadem qualitas suscipit contraria, nec eadem actio. eadem enim actio in numero non potest esse bona, & mala, & sic de aliis accidentibus. & sic ista proprietas conuenit omni substantiæ, & soli, & etiam semper secundum aptitudinem, & sic est sibi propria quarto modo.

Tertio sciendum, quòd licet eadem oratio sit, quandoq; uera, quandoq; falsa, & per hoc uideatur manens eadem numero esse susceptiua contrariorum, tamen sibi non conuenit hæc proprietas propter duas rationes. Prima est. quia ipsa non suscipit contraria, scilicet uerum, & falsum secundum sui mutationem, sed secundum mutationem rei significatæ, unde ueritas orationis est adæquatio
D eius ad rem significatam, & falsitas est inadæquatio. sed talis adæquatio, uel inadæquatio mutatur per mutationem significati propositionis, & non per mutationem orationis, sicut hæc oratio, Iacobus sedet, Iacobo sedente. est uera, ipso uero non sedente, est falsa per mutationem rei. Secunda ratio est, quia oratio non est susceptiua ueri uel falsi per modum subiecti, sed tantum per modum signi. & in illa proprietate intelligitur, quòd substantia sit susceptibilis contrariorum, tanquam subiectum ipsorum. ideo oratio non est susceptibilis contrariorum, ut hic capitur susceptibile.

Quarto sciendum, quòd uerum & falsum solum sunt in oratione ut in signo secundum quòd oratio est signum adæquatum uel inadæquatum compositionis, extremorũ, quæ est ex parte rei, & in intellectu tanquam in cognoscente, & sunt

Verũ & falsum in oratione, in intellectu, & in rebus.

tellectu, & in rebus diuersimode sunt. in rebus tanquàm in subiecto. Cuius causa est, quia ueritas est uera rei entitas, & est passio entis, sed passiones entis sunt in rebus, ut in subiecto, cuius etiam signū est, quia, si nullus intelligat significatum huius orationis, Socr. sedet, & non intelligens proferat, illa propositio erit uera Socra. sedente, & talis ueritas nō est in propositione ut in subiecto, ergo relinquitur quòd sit in rebus. & hoc patet, quia uerum & falsum diuersimode sunt in rebus, & in oratione. ideo æquiuocatur modus essendi in cùm dicitur esse in utroq; illorum, & etiam susceptibile, cùm dicitur, quod res est susceptibilis ueri, & falsi, & etiam oratio, quia oratio susceptiua est solum tanquàm signum, & res sicut subiectum. & per hoc patet intellectus huius proprietatis. E

Argumen. Sed contra prædicta primo arguitur sic. Deus est substantia, cum sit ens per se, tamen non est susceptibilis contrariorum, cum in illo nullum sit accidens. ergo non omnis substantia suscep ibilis est contrariorum. Secundo sic. Angeli non sunt susceptibiles contrariorum, cum sint formę simplices, similiter neq; cœlū, quod est separatum ab omnibus contrariis. ergo illa proprietas non cōuenit omni substantiæ. F

Tertio sic. Eadem superficies numero suscipit album, & nigrum, quæ sunt cō. traria, ergo non solum substantia est susceptiua contrariorum. Quarto sic. Duo contradictoria non possunt uerificari de eodem sine sui mutatione, sed uerum, & falsum se habent ut contradictoria respectu propositionis, ergo eadem propositio non potest esse uera, & falsa sine sui mutatione. Quinto sic. Illud, quod semper significat idem non quandoq; significat uerū, quandoq; falsum, sed una oratio semper idem significat, ut hæc oratio Petrus sedet, semper significat Petrum sedentem, siue sedeat siue non. ergo eadem oratio non sit quandoq; uera, quandoq; falsa per mutationem rei.

Solutiōes. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet capiendo substantiam communiter, pro omni ente per se, Deus sit substantia, tamen si capiatur ad substantiam speciali ter solum pro substātia uniuersali, & particulari, ut capitur in propositio, sic Deus non est substantia. Ad secundum dicitur, quòd licet Angeli nō suscipiant contraria realia, quæ sunt qualitates actiuæ, & passiuæ, nec etiam cœlum, tamen bene suscipiunt contraria in genere moris, quia secundum eorū naturam uariabiles sunt de bono in malum, sunt etiam susceptibiles scientiæ, & ignorantiæ, cœlum etiam suscipit contraria de genere situs, & de genere ubi, ut deorsum, sursum, ante, & retro, & sic de aliis, & etiam suscipit aliquas contrarietas, ut densum, & rarum. Ad tertium dicitur, quòd licet eadem superficies suscipiat contraria tanquàm subiectum quo, non tamen suscipit contraria tanquàm subiectum quod suscipit ipsa, & dat ipsis existentiam, & hoc modo substantia est susceptiua contrariorum. Ad quartum dicitur, quòd si capiatur generaliter mutatio pro quacunq; uariatione in aliqua forma absoluta uel respectiua, contradictoria non possunt uerificari de eodem sine sui mutatione, sed, si capiatur mutatio solum pro uariatione in aliqua forma absoluta, sic contradictoria bene uerificātur de eodem sine sui mutatione. modo, uerum & falsum sunt formæ respectiuę, & non absolutæ, ideo bene uerificantur de propositione per mutationem rei sine mutatione orationis. Ad quintum dicitur, quod licet oratio significet semper idem significatum, non tamen semper significat ipsum adæquate. ideo non semper est uera. G H

De Quantitate, quæ diuiditur primo in continuum ac discretum.

QVantitatis, aliud continuum, aliud discretum. Quantitas continua est cuius partes copulantur ad unum terminum commu-

nem,

A nem, Diſcretum uero eſt cuius partes non copulantur ad aliquem terminum communem.

Poſtq̃ Auctor determinauit de primo prædicamento, quod eſt ſubſtantia, hic conſequenter determinat de prædicamentis accidentium, & primo de Quantitate. cuius ratio eſt. quia prædicamenta ordinantur ſecundum q propinquius ſe habent ad ſubſtantiam, ſed inter omnia accidentia quantitas immediatius ineſt ſubſtantiæ materiali, & etiam accidentia inſunt ſubſtantiæ mediante quantitate, eo q alia accidentia a quantitate in ſubſtantia materiali acquiruntur per motũ, uel ex primo uel ex conſequenti. ſed ſubſtantia materialis non ſubijcitur motui niſi per quantitatem, ideo accidentia alia mediante quantitate in ſubſtantia acquiruntur, ideo conuenienter præponitur alijs accidentibus.

Primo ſciendum, quod licet quantitas uniuoce dicatur de oĩbus quantitati- B bus, quia prędicatur de ipſis ſecundum unum nomen, & unam rõnem, quæ eſt, q quantitas eſt menſura ſubſtantiæ, tamen, quia quantitas non põt definiri quiditatiue, & a priori ẽt non poſſet dari definitio de ipſa, qua diſtincte notificaretur quantum ad diuerſos modos, quibus menſurat ſubſtantiam, & illi modi poſſunt diſtincte notificari per diuiſionem, ideo quantitas conuenienter diuiditur antequam definiatur. unde, ſi definiretur in communi, talis definitio parum notificaret quantitatem, & ipſa magis notificatur a poſteriori per diuiſionem, ſicut etiã alia generaliſsima quandoque magis notificantur, & facilius per diuiſionem, q̃ per definitionem, quia magis diſtincte cognoſcuntur ſecundum ſuas ſpecies. Cur a diuiſiõe potius quàm defi nitione incipiat.

Secundo ſciendum, q quantitas in textu diuiditur ſic. Quantitatis, aliud continuum. aliud diſcretum. cuius diuiſionis rõ eſt. quia oĩs quantitas eſt menſura ſubſtantiæ. uel ergo menſurat ipſam ſecundum q habeat partes ſeparatas, & diſcretas adinuicem, & ſic eſt diſcreta, uel ſecundum q habet partes continuas, & C coniunctas inter ſe, & ſic eſt quantitas continua. Vnde in quantitate diſcreta, partes non copulantur ad aliquem terminum communem, ſed ſunt adinuicẽ diſcretæ, & ſeparatæ, & in quantitate continua partes copulantur ad aliquem terminum cõem, qui eſt principiũ unius partis, & finis alterius. Et in hac diuiſione dr̃ quantitatis in ſingulari numero, & non quantitatum, ad denotandũ ſeu oſtendendum unitatem generis quantitatis, & ponitur aliud, & non alia, ad oſtendendum q iſta diuiſio non eſt diuiſio generis in ſuas ſpecies ſpecialiſsimas, ſed in genera ſubalterna. unde ſenſus eſt, generis quantitatis, aliud continuum, aliud diſcretum. & magis dicitur aliquid quàm alterum, ad oſtendendum diuerſitatem eſſentialem quantitatis continuæ, & diſcretæ.

Tertio ſciendum, q iſtæ duæ ſpecies. ſ. continuũ, & diſcretum poſſunt dupliciter conſyderari. uno modo cõparando eas ad quantitatem in cõi, & hoc modo una non eſt prior altera, ſed quantitas æque primo & uniuoce dicitur de ipſis, D alio mõ comparando eas inter ſe, & hoc dupliciter. quia uno modo inter ſe comparari ſic poſſunt ſecundũ uiam noſtræ cognitionis, & quo ad nos, & ſic quantitas continua præcedit diſcretã, quia per diuiſionẽ cõtinui cauſatur quodãmõ numerus, & cognoſcitur a nobis, qui eſt quantitas diſcreta alio mõ comparanſ ſecundũ ordinẽ naturæ, & ſimplicitatis, & hoc mõ diſcreta præcedit continuã. qa unitas, quæ eſt principium diſcretæ, prior eſt ſimpliciter puncto, qui eſt principium quantitatis continuæ, eo q unitas non habet poſitionem in continuo ſicut habet punctus. & per hoc patet ordo illarum ſpecierum. Diſcretum & cõtinuũ quẽ ordinem inter ſe ſortiantur.

Quarto ſciendum, q in diuiſione quantitatis, Auctor enumerat continuũ ante diſcretum, & determinando de ipſis p̃ponit quantitatem diſcretã cõtinuæ, & hoc facit ad oſtendendũ duplicẽ ordinẽ illarum ſpẽrum inter ſe. per hoc. n. q in diuiſione,

diuisione, continuum præponitur discreto, ostenditur harum specierum ordinatio secundum ordinem nostræ cognitionis, & quo ad nos, sed determinando de ipsis, discretum præponitur continuo, ad ostẽdendum ordinem illarum specierum secundum ordinem naturæ. & per hoc satis patet ordo quantitatis inter alia prędicamenta, & quare prius diuiditur q̃ definiatur, & declaratio suæ diuisionis, & ordinis suarum specierum. E

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Vnum prædicamentũ habet unum modũ denoĩandi primam substantiam, cùm prædicamenta distinguantur secundum diuersos modos prædicandi de prima substantia. unde illa quæ non possunt habere eundem modum prędicandi cõem de ipsa, semper sunt in diuersis prędicamẽtis, sed quantitas non habet unum modum prædicandi de prima substantia, quia quantitas continua denoĩat substantiam quantam. & discreta quotã. ergo quantitas non est unum prędicamentum Secundo sic. Omne genus ęqualiter dr̃ de suis spẽbus, sed quantitas non dr̃ æqualiter de suis speciebus. s. de continua & discreta, sed discreta prior est continua, ergo quantitas non est unũ genus prędicamentale. F

Tertio sic. In omni genere est unum minimum, quod est metrum, & mensura omnium illorum, quæ sunt in tali genere, sed in quantitate sunt duo minima. s. unitas, & punctus, ergo non est unum prædicamentum quantitatis. Quarto sic. Omne uniuocum habet prius definiri quàm diuidi, quantitas est uniuocum, ergo male diuiditur prius, quàm definiatur. Quinto sic. Omne continuum est discretum, cum omne continuum sit unum in se diuisum ab aliis, ergo continuum, & discretum coincidunt. ergo membra huius diuisionis non sunt opposita.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, ꝙ licet secundum usum nostrum non habeamus unum modum denoĩandi primam substantiam per quantitatem, tñ secundum esse quantitatis habemus unum modum cõem denoĩandi ipsam. quia cum omnis quantitatis det esse quantum, põt denoĩare substantiam quantam, licet illud denoĩatiuum quo ad nos sit appropriatum quantitati continuæ, eo ꝙ habemus aliud denoĩatiuum proprium quantitatis discretæ. s. quot. etiam omnis quantitas denoĩat substantiam mensurabilem, uel mensuratam. Ad secundum dicitur, ꝙ licet comparando illas duas species inter se, discreta sit uno modo prior continua, tñ per respectum ad suum genus æqualiter se habent, & quantitas dr̃ uniuoce de ipsis. Ad tertium dicitur, ꝙ licet punctus, & unitas sint minima respectu aliquarum specierum quantitatis, tñ nullum illorum est simpliciter minimum respectu totius gñis quantitatis. quia nullum illorum est cõe principiũ oĩum specierum eius, sed esse quantitatis in cõi est minimum simpliciter in isto prædicamento. Ad quartum dr̃, ꝙ licet omne uniuocum, quod põt distincte magis notificari per definitionem q̃ per diuisionem, prius debeat definiri q̃ diuidi, non tamen oportet de eo ꝙ facilius, & magis distincte notificetur per diuisionem q̃ per definitionem. modo sic est de quantitate, ut dictum est prius. Ad quintum dr̃, ꝙ licet continuum, & discretum in uno materialiter coincidant, & secundum diuersas rationes, non tñ formaliter, & secundum unam rationem, unde aliquid subiectum, inquantum eius partes inter se copulantur ad unum terminum cõem, dicitur continuum, sed inquantum est discretum & separatum ab aliis indiuiduis dicitur discretum, & sic habent mensurari quantitate continua, & discreta, G H

De Discreta quantitate, ac eius speciebus.

Quantitas autem discreta est numerus, & oratio. unde duę sunt species eius, non enim est in numero aliquis communis terminus, ad quem partes numeri copulentur, ut in decem, quinque & quinque,

que,

A que, aut tria & septem, ad nullum enim terminum communem copulantur, sed semper discretæ sunt & separatæ. Est autem numerus multitudo ex unitatibus aggregata. similiter & in oratione, syllabæ non copulantur ad aliquem terminum communem, sed unaqueque separata est ab alia.

Postquam Auctor præmisit diuisionem quantitatis, hic consequenter determinat de membris eius s.f. de continua, & discreta. & quia ordine naturæ quantitas discreta prior est quantitate continua, cum sit simplicior, ideo prius determinat de discreta quam de continua, quia tum continua est nobis notior quã discreta, ideo notificat discretam per negationem illius, quod conuenit continuæ.s.q habeat partes, quæ per unum terminum communem adinuicem copu-
B lentur. unde sic definitur, quantitas discreta est cuius partes non copulantur ad aliquem terminum communem, sed semper inter se discretę, & separatæ sunt.& diuiditur in duas species.s. numerum, & orationem. cuius ratio est, quia omnis quantitas discreta habet partes permanentes uel successiuas. si primum, sic est numerus, si secundum, sic est oratio.

Primo sciendum, q numerus est multitudo ex unitatibus aggregata.& ibi ponitur multitudo, loco generis, & dicitur ex unitatibus aggregata.s. ex unitatibus formalibus de genere quantitatis, ad denotandum q numerus est multitudo formalis, quæ ex talibus unitatibus consurgit, ad differentiam multitudinis materialis, sicut est multitudo subiectorum habentium tales unitates, & est talis numerus quantitas discreta. & quòd sit quantitas, patet, quia omnis mensura substantiæ est quantitas. sed per numerum substantiam mensuramus, sicut per decem mensuramus decem canes uel lapides, ergo numerus est quantitas.& quòd
C sit discreta, patet, quia partes eius non copulantur ad aliquem terminum communem, qui sit terminus unius partis, & principium alterius, sed omnes unitates in numero remanent diuisæ, & discretæ inter se, cum quælibet possit ab alia indifferenter separari. Quid numerus.

Secundo sciendum, quòd causa formalis numeri est unio suarum unitatũ sub forma discretionis, quæ prouenit ab ultima unitate numeri, quæ dat sibi nomen & rationem, sicut denarius capit formam, & speciem numeri denarij, a decima unitate.& licet sic uniantur unitates sub forma discreti, tamen non copulantur siue uniuntur per copulationem ad aliquem terminũ communẽ. sed causa materialis in qua sunt numeri, sunt res numeratæ, in quibus est numerus, ut in subiecto, sicut denarius est subiectiue in decem canibus. Et causa finalis eius, est certificatio uel mensuratio substantiæ acceptæ secundum suas partes separatas, & discretas, & eius cã efficiẽs, est cã efficiẽs sui subiecti quantũ ad suum formale, &
D quantũ ad actũ numerandi est anima numerãs. & capiť numerus nõ pro numero numerato, qui est res numeratæ, sicut decem canes, uel decem equi, neque pro numero numerante effectiue, qui dicitur anima numerans, sed pro numero numerante formaliter, quæ est quantitas formalis existens in rebus numeratis. Cã formalis materialis finalis, & efficiens numeri.

Tertio sciendum, quòd oratio tripliciter accipitur. uno modo pro uoce prolata, & sic est de secunda specie qualitatis. alio modo pro uoce complexa, ut significatiua est, & sic est ens rationis quantum ad suum formale, quod est ordinatio ad significandum, & sic non ponitur in prædicamento. tertio modo accipitur pro mensura sonorum literarum, & syllabarum existentium in uoce prolata, secundum quam una syllaba dicitur breuis uel longa, & dicitur mẽsurari per prolationes suarum syllabarum, & syllaba per sonum literarum.& illo modo accipitur Oratio triplex.

pitur hic oratio formaliter pro illa mensura sonorum uocis prolatæ, & per hoc E patet quod hic non sumitur oratio ut est in uoce complexa, sed generaliter prout est in qualibet uoce prolata, prout oratio dicitur oris prolatio.

Mēsura uocis prolatæ quæ.

Quarto sciendum, ꝙ talis mensura uocis prolatæ est quantitas discreta. & primo probatur, quod sit quantitas, quia omne accidens mensuratiuum substātiæ siue sui subiecti est quantitas, sed oratio est mensuratiua sui subiecti, siue sui materialis, quod est uox prolata, ergo est quantitas, & ꝙ sit discreta patet, quia partes eius nō copulantur ad aliquem terminum communem, qui sit finis unius partis eius, & principium alterius aut econtra, unde in uoce prolata una syllaba non est principium unius partis, & finis alterius, sed omnes syllabæ orationis sunt discretæ, & separatæ abinuicem. & licet sint distinctæ, tamen capiunt formam unius discreti per aggregationem, & ordinem inter se, & per hoc aliquo modo uniuntur. & differt oratio a numero, quia licet uterq; incipiat ab uno indiuisibili, tamen in numero illud idem indiuisibile, quod est principium, resumitur cum sequentibus ad certificandum suum subiectum, sed in oratione primum indiuisibile non resumitur cum sequentibus, quia suæ partes non sunt permanētes. & per hoc satis patent species quantitatis discretæ. F

Numeri ab oratione distinctio.

Argumen.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Multitudo non est quantitas, sed relatio, cum multum sit de genere relationis sicut, & paucum. sed numerus est multitudo, ergo non est quantitas. Secundo sic. Omnis species habet aliquod indiuiduum unum numero, sed numerus non habet aliquod indiuiduum unum numero, cum nullus numerus particularis habeat unum solum subiectum in numero, sed sit in diuersis, sicut decem unitates ex quibus est denarius sunt in decem canibus. ergo numerus non est species quantitatis discretæ. Tertio sic Omne compositum ex indiuisibilibus est indiuisibile, sed numerus non est indiuisibilis, ergo non est multitudo aggregata ex unitatibus, quia unitates sunt indiuisibiles. Quarto sic. Omnis quantitas est mensura substantiæ, oratio non est mensura substantiæ, sed uocis, ergo non est quantitas. Quinto sic. Vox prolata est continua, quia passiones uocis sunt continuitas, melodia, & dearticulatio sonorum. ergo oratio, quæ est mensura talis uocis est continua, & per consequens non est quantitas discreta. G

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd si capiatur multum respectiue ut opponitur pauco, est in genere relationis, sed, si capiatur absolute ut opponitur uni, sicut etiam unitas, & multitudo opponuntur, sic multum est in genere quantitatis, & etiā multitudo. Ad secundum dicitur, ꝙ licet numerus nō habeat unū subiectum simpliciter, tamen habet subiectum unum unitate aggregationis, & hoc sufficit ad unitatem indiuisibilem alicuius numeri. quia numerus non est unus nisi vnitate aggregationis, sed est realiter multitudo. Ad tertium dicitur, quod licet compositum ex indiuisibilibus sub forma continuationis, uel copulationis sit indiuisibile, tamen compositum ex indiuisibilibus sub forma discretionis, & aggregationis simul non dicitur indiuisibile, ideo licet numerus sit diuisibilis, tamen hoc modo potest componi ex unitatibus indiuisibilibus, quæ remanent abinuicem distinctæ. H

Ad quartum dicitur, quòd licet oratio non mensuret ueram substantiam per se primo, tamen mensurat aliquid, quod habet modo substantiæ respectu ipsius scilicet ipsam uocem prolatam, quæ est subiectum eius. Ad quintum dicitur, ꝙ licet in uoce sit continuitas quantum ad sonum eius, tamen ibi est discontinuitas quantum ad figurationem. & formationem sonorum literarum, & syllabarū. & mensura huius prolationis dr̄ formaliter oratio. ideo est formaliter discreta.

Quæ

A *Quæ & quot sunt species quantitatis continuæ.*

Quantitatis autem continuæ, alia linea, alia superficies, alia corpus, alia tempus, alia locus. unde quinque sunt species eius. Quòd autem linea sit quantitas continua, patet, quia partes eius copulãtur ad aliquem communem terminum, puta ad punctum, & partes superficiei ad lineam, & partes corporis ad superficiem.

Postq̃ Auctor determinauit de quantitate discreta, hic consequenter determinat de continua, quæ est cuius partes copulantur ad aliquem terminum cõem, ipsam diuidens per quinque spẽs, quæ sunt, linea, superficies, corpus, tẽpus, & locus, quorum sic hr̃ sufficientia. quia omnis quantitas continua mensurat substantiam secundum aliquam extensionem. uel ergo secundum extensionem duratio- B nis, & sic est tp̃s, uel secundum extensionem magnitudinis, & hoc dupliciter. uel mensurat extrinsece, & sic est locus, uel intrinsece, & hoc dupliciter, uel ſm unam dimensionem tantum, & sic est linea, uel secundum plures, & hoc dupliciter, uel secundum duas, & sic est superficies, quæ mensurat secundum longum, & latum, uel secundum tres dimensiones, & sic est corpus, quod mensurat ſm longum, latum, & profundum, & quia illæ tres spẽs (.linea, superficies, & corpus intrinsece mensurant, aliæ uero extrinsece, ideo primo de ipsis uidendum est quàm de aliis. Quinque tm̃ sunt cõtinuæ quãtitatis species.

Primo sciendum, q̃ linea est longitudo sine latitudine, & profunditate, cuius extremitates sunt duo puncta. cuius ratio est. quia linea intelligitur causari ex fluxu puncti in longum, ideo linea ex fluxu puncti habet longitudinem, &, quia punctus non põt intelligi fluere in latũ, nec in profundum, ideo linea est sine latitudine, & profunditate, quod debet intelligi sine latitudine, & profunditate ipsius lineæ, & non superficiei uel corporis. quia non põt esse linea quin sit in corpore, C ideo non potest esse sine latitudine, & profunditate corporis. &, quia fluxus puncti a puncto semper incipit, & terminatur in punctum. ideo extremitates lineæ sunt duo puncta. & per hoc patet, q̃ in linea punctus est materiale eius. habet. n. modum materiæ in hoc q̃ substat suo fluxui, & fluxus eius est formale lineę, quia ipsam formaliter constituit. per hoc etiam patet q̃ linea uno modo solum est diuisibilis, scilicet secundum longitudinem, quia ipsa non habet diuisibilitatem a puncto, cum illæ sit indiuisibilis, sed solum habet a fluxu illius puncti, qui solum fit secundum unam dimensionem. Quid sit linea.

Secundo sciendum, q̃ superficies est longitudo cum latitudine sine profunditate, cuius extremitates sunt duæ lineę, cuius rõ est, quia superficies imaginatur causari ex fluxu lineæ in latum, & ideo a linea habet longitudinem, & a fluxu lineæ in latũ habet latitudinẽ, & quia non põt intelligi fluere in profundum, ideo superficies est sine profunditate. &, quia fluxus lineæ incipit a linea & in lineam termi- D natur, ideo superficiei, quæ ex tali fluxu causatur, extremitates sunt duæ lineæ. Quid sit sup̃ficies.

Tertio sciendum, q̃ corpus est longitudo cum latitudine, & profunditate, cuius extremitates sunt duæ supperficies, cuius ratio est. quia corpus imaginatur causari ex fluxu superficiei in profundũ, ideo a superficie habet lõgitudinẽ, & latitudinem. & a fluxu superficiei habet profunditatem. &, quia illæ fluxus ab una superficie incipit, & in aliam terminatur, ideo extremitates corporis sunt duæ superficies. & per hoc patet, quòd superficies diuisibilis est secundum duas dimensiones, & corpus est diuisibile secundum tres, scilicet longitudinem, latitudinem, & profunditatem. ideo corpus habet omnes tres dimensiones, & undique est diuisibile. Quid corpus.

Quarto sciendum, q̃ sicut in linea punctum est principium materiale lineæ,

Linea superficies, corpus, quãtitatis continuæ spês sunt.

& fluxus puncti est principium formale, sic etiam in superficie linea se habet ut E materiale,& fluxus lineæ est principium formale.& similiter in corpore, superficies se habet ut principium materiale, & fluxus superficiei tanq̃ formale,& de qualibet harum spẽrum probatur.primo,ꝙ sit quantitas, quia quælibet est mensura substantiæ.Secundo,ꝙ sit continua quantitas.quia quantitas continua est illa,in qua partes copulantur ad aliquem terminum communem, qui est principium unius partis,& finis alterius.sed cuiuslibet harum spẽrum partes copulantur ad aliquem terminum communem, sicut partes lineæ copulantur ad punctũ, qui est principium unius partis,& finis alterius, quia ubicunque cadit diuisio lineæ cadit supra punctum.& partes superficiei copulantur ad lineam,quia ubicunque diuidatur superficies hoc erit per lineam, quæ terminat ambas eius partes. & partes corporis terminantur ad superficiem,quia corpus per superficiem semper habet diuidi. Et hic capitur terminus communis in terminando non in prædicando,& sic patet declaratio trium specierum quantitatis continuæ. F

Argumen.

Sed contra prædicta primo arguitur sic. Vna species opposita alteri, non est de constitutione alterius, nec includitur in alia,sed linea includitur in superficie & in corpore,quare uidetur, quòd non sit species distincta ab aliis. Secundo sic. Perfectum & imperfectum non uariant speciem,sed linea, & superficies se habent ad corpus sicut imperfectum ad perfectum ergo non distinguuntur specie a corpore,& sic non sunt quinque species quantitatis continuæ. Tertio sic. Corpus est species substantiæ,ergo hic male ponitur species quantitatis continuæ.Quarto sic. Illud quod copulat partes lineæ adinuicem, habet rationem formæ respectu lineæ, quia copulare & unire, est actus ipsius formæ, sed punctus non est principium formale lineæ, sed materiale, ergo partes eius non copulantur ad punctum.Quinto sic. Terminus est indiuisibilis, quia, si esset diuisibilis, posset diuidi, & sic una pars terminaret aliam & sic non terminaret nisi gratia partis.sed superficies non est indiuisibilis,ergo non est terminus communis, ad quem partes corporis copulantur. G

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur,ꝙ licet linea includatur materialiter in superficie & in corpore,non tamen includitur formaliter tanq̃ pertinens, uel se tenens ex parte formæ corporis,uel superficiei.unde non est inconueniens ꝙ specierum distinctarum formaliter una concurrat materialiter,& uirtualiter ad constitutionem alterius,sicut binarius est materialiter de compositione ternarii. Ad secũdum dr̃,ꝙ licet perfectum, & imperfectum ſm esse tantum nõ uarient spẽm, tamen perfectum & imperfectum secundum essentiam bene uariant spẽm.modo superficies,& linea ſm perfectionem essentiæ a corpore distinguuntur,ideo ab ipsa specie differunt. Ad tertium dr̃, ꝙ licet,corpus, acceptum pro subiecto trinæ dimensionis,sit spẽs substantiæ,tñ corpus, captum pro actuali trina dimensione, ut capitur hic,non est substantia,sed quantitas. Ad quartum dr̃,ꝙ si consideretur punctus,ut est continuans,& copulans partes lineæ inter se,sic habet modum formæ in se respectu lineæ, & hoc modo solum est pũctus in potentia & non in actu, H sed si consideretur ut suo fluxu causat lineam,sic est principium materiale lineę. Ad quintum dicitur,ꝙ licet superficies sit diuisibilis secundum longitudinem, est tamen indiuisibilis secundum profunditatem,& respectu profunditatis est terminus corporis.ideo eo modo,quo est terminus,est indiuisibilis.

De Tempore ac Loco.

Partes autem temporis ad nunc, ut præteritum & futurum ad præsens, partes autem loci ad eundem terminum copulantur, ad quem corporis particulæ.

Postquam

A Postquàm Auctor determinauit de linea, superficie, & corpore, quæ mensurāt intrinsece, hic consequenter determinat de quantitabus continuis, quæ mensurant extrinsece. s. de loco, & tempore, & inde sumitur ratio huius ordinis. Potest etiam sumi alia ratio. quia licet capiendo quantitatem sub ratione mensuræ, ut consideratur a Logico & Mathematico, tempus & locus sint species quantitatis ab aliis distinctæ, tamen, si consideretur quantitas quantum ad suam diuisibilitatem & sub ratione entis ut in Methaphysica consideratur, tunc tempus, & locus non sunt species quantitatis distinctæ per se ab aliis. hoc enim modo locus non distinguitur a superficie.

Primo sciendum, q; tempus potest tripliciter considerari uno modo generaliter pro quacunque mensura durationis, siue distinguatur realiter a mēsurato siue non, & hoc modo tempus continet sub se æternitatem, quæ est mensura rei carentis principio & fine. s. primæ causæ. & æuiternitatem, quæ est mensura rei habentis principium, & carentis fine, sicut sunt Angeli, & tempus proprie dictum, quod est mensura rei habentis principiū & finem, ut sunt omnia corruptibilia. Secundo modo accipitur tempus minus generaliter pro mensura durationis, quæ est realiter distincta a mensurato, & sic solum continet æuiternitatem, & tempus proprie dictum, & non æternitatem, cum ipsa non distinguatur realiter ab æterno. Tertio modo, capitur proprie solum pro mensura durationis rei corruptibilis, & specialiter motus. & hoc modo definitur. Tempus est numerus motus secundum prius, & posterius. & in præsenti proposito sumitur tempus prout accipitur secundo modo. s. pro mensura durationis, quæ est quantitas distincta a mensurato. De hoc 4. & 8. Phisi. & 1. Cœli. Mun. B Vide. 4. Phyfi. t. c. 100. & 101.

Secundo sciendum, q; motus, & duratio rerum productarum habent mensurari per aliquam quantitatē, & certificari quo ad nos, eo q; aliquæ res dicunt æqualis durationis, & aliquæ inæqualis. æquale. n. & inæquale accipiūtur secundū quantitatem, sed motus & talis duratio non mensuratur per aliā spēm quantitatis q̄ per C tempus, ut probaretur inductiue in omnibus aliis speciebus, ergo habent mēsurari per tempus. & sic tempus, est quantitas. & quia mēsura rei continuæ debet esse continua, quia debet esse proportio mensuræ ad mensuratum, sed motus est continuus, & etiam duratio esse rei, ergo tempus est quantitas continua. Adhuc aliter probatur in textu, quia partes temporis ad unum terminum communem copulantur, ut præteritum, & futurum copulantur ad nunc præsens, quod est finis præteriti, & principium futuri. ergo tempus est quantitas continua. unde sicut in linea punctus est tota substantia rei, & ex fluxu suo causat lineam, & copulat partes eius, ita in tempore. nunc est tota substantia temporis, uel essentia, & fluxu suo de priori in posterius causat tempus, & copulat partes eius adinuicem.

Tertio sciendum, q; locus capitur dupliciter. vno modo pro superficie corporis continentis, secundum, q; in eo est uirtus generatiua, & conseruatiua locati, ibi diffusa a corporibus cœlestibus, & hoc modo sic definitur. est superficies corporis D continentis immobile primum. Alio mō capitur Mathematice uel Logice pro superficie corporis sine illa uirtute conseruatiua locati, quæ est quædā qualitas de prædicamento qualitatis, & hoc modo capitur, & definitur sic, q; est superficies corporis continentis mensuratiua locati, sicut superficies aeris circundans lapidem dicitur locus lapidis. quæ potest dupliciter consyderari. vno modo respectu corporis continentis in quo est subiectiue, & q; mensurat intrinsece secundum duas dimensiones tantum, & sic dr superficies, alio modo respectu corporis contenti, quod mensurat extrinsece secundum tres dimensiones, & sic dicitur locus. Quarto Phyfi. t. c. 43. & 46.

Quarto sciendum, q; sicut locatum mensuratur intrinsece per longitudinem, latitudinē, & profunditatē eius, sic ēt mensuratur extrinsece secundū tres dimensiones loci, in quo suscipitur, sicut uinum mensuratur secundū longitudinē, latitu Locus est quantitas continua.

dinem,& profunditatem a superficie concaua uasis,in quo suscipitur.& per hoc E
habetur ꝙ locus est quantitas,quia est mensura substantiæ.& ꝙ sit continua patet,quia partes eius copulantur ad eundem terminũ cõem, ad qué partes corporis copulantur. quia sicut partes corporis locati oẽs copulantur ad centrũ eius, sic ẽt oẽs particulæ loci, quia est idem centrum secundũ rem quod est centrum locati intrinsecum,& extrinsecum loci, & sunt æquales diametri protensæ a superficie,quæ est locus, & a superficie locati usq; ad centrum eius,& sic diametri loci & locati ad idem centrum copulantur. & isti diametri dicuntur partes loci, non essentiæ eius:quia istæ partes sunt superficies.sed dicuntur continuatiuæ loci. & etiam licet partes corporis inquantum corpus copulentur ad superficiem,tamen partes eius ut est locatum,copulantur ad centrum,& etiam partes locati.

Argumen. Contra prædicta primo arguitur sic. Motus localis primi mobilis, in quo est tempus subiectiue prius est continuus quam sit tẽpus,quia dat tẽpori continuitatem, & tñ ille motus non est species quantitatis, ergo a maiori tempus non est F quantitas. Secundo sic.Omne illud, eius partes ad eundẽ terminũ copulantur, habet simul plures partes, sed tẽporis non possunt esse plures partes simul, ergo partes eius non copulantur ad aliqué eundem terminũ, & sic non est quantitas continua.Tertio sic.Numerus non est quantitas continua sed discreta, sed tempus est numerus motus, ergo tempus non est quantitas con tinua. Quarto sic. Superficies,& locus dicunt idem realiter seu essentialiter,ergo non sunt species distinctæ,ergo locus male ponitur alia species quantitatis a superficie. Quinto sic.Omne illud, quod mensurat secundum tres dimensiones includens ipsas est corpus,sed locus habet longitudinem,latitudinem,& profunditatem, & mensurat secundum ipsas,ergo locus non est species a corpore distincta.

Solutio. Ad argumenta.Ad primũ dicitur,ꝙ licet motus localis secundũ esse sit continuus,non tñ secundum essentiam eius,quæ ubi fluens.& quia res ponitur in genere secundũ suã essentiã,ideo motus nõ est quantitas,sed tẽpus est cõtinuum se G cundum ré & essentiam simul,licet effectiue capiat continuitatem a motu,ideo magis ponitur in prędicamento quantitatis quam motus.Ad secundum dicitur, quod licet plures partes temporis non possint esse simul permanentes, tamen possunt esse simul plures successiue & in fieri, quod sufficiat ad hoc quòd copulentur ad eundem terminum communem.Ad tertium dicitur,quòd licet tempus sit materialis numerus, & numerus numeratus non tamen est numerus formalis.sed solum formalis est quãtitas discreta.Ad quartum dr̃, quòd si locus & superficies consyderentur materialiter quantum ad id quod sunt, dicunt idem essentialiter, sed si consyderentur formaliter quantũ ad suos modos mensurandi,sic spẽ differunt,& formaliter distinguunt,qa superficies mensurat intrinsece secundũ duas dimensiones tm̃, locus uero extrinsece secundũ tres dimẽsiones.

Ad quintum dicitur,ꝙ licet locus habeat tres dimensiones secundũ continentiam eius,secundum tñ essentiam habet duas tantum.s.longitudiné,& latitudinem.& solum illud est corpus,quod secundũ essentiam habet tres dimensiones. H

Communitates,seu proprietates quantitatis,tam continua quam discreta.

His uisis dicendum est de communitatibus quantitatis. Prima cõmunitas, est quòd quantitati nihil est contrarium, ut bicubito,tricubito, uel superficiei nihil est contrariũ, quia contrarietas primo inest qualitatibus, & non omnibus, sed quibusdam, quantitas autem non est qualitas, quare sequitur, quòd contrarietas non est in quantita-

A te. Item, quantitas non suscipit magis neque minus, non enim una linea magis est linea, quam aliam linea, & ternarius non est magis numerus, quàm binarius, & sic de alijs. Item proprium est quantitati secundum eam æquale, uel inæquale dici, ut unus numerus est, æqualis uel inæqualis alteri numero, & unum corpus alteri corpori, & linea alteri lineæ, & ita de singulis.

Postquam Auctor superius determinauit de quantitate secundũ se & quantũ ad suas spēs, hic cõsequēter determinat de ipsa, quantũ ad suas proprietates, quæ fluunt ab ipsa cõsyderata ꝑ inclinationē ad materiã, & ad sua inferiora, enumerãs tres ꝓprietates ipsius. Quarũ prima est quantitati nihil est contrarium. cuius ratio est. quia illud non habet contrarium, quod in materia præcedit omnem B contrarietatem, sed quantitas in materia siue in substantia materiali præcedit oĩa contraria, ergo quantitas non habet contrariũ. Minor patet, qa contraria recipiunt in materia per motũ & mutationē, quia ab eodē subiecto mutuo se expellunt. sed substãtia non subijcit motui nisi per quantitatē, quia omne qđ mouetur oportet esse diuisibile, & protensum, sed substantia non est diuisibilis nisi per quãtitatem, iõ per eam subiicit motui, hanc etiam proprietatem probat inductiue Auctor in textu, declarando eam exemplariter in diuersis speciebus quantitatis. Propriũ ē quantitati non habere cõtrar.

Primo sciendũ, quòd quantitas dupliciter consyderatur. uno modo secundum simplicē eius essentiã, uel sub ratione mensuræ, ut consyderatur a Mathematico uel a Logico, & sic in quantitate nõ est motus, nec cõtrarietas, nisi capiatur contrarietas ꝓ repugnantia duarũ differentiarũ unũ genus condiuidentiũ. alio modo consyderatur, ut est terminus rei naturalis, prout dicitur in Secundo de Anima, ꝙ in omnibus uiuentibus positus est certus terminus augmēti, & decrementi C ab anima, & sic in ista ratio perfecti & imperfecti, & sic in ea reperitur contrarietas accepta generaliter pro quacunq; repugnantia perfecti & imperfecti. & isto modo consyderatur in Naturalibus, & non in Logica. & hoc modo in illa est motus, ad quem sufficit talis contrarietas secũdum perfectum, & imperfectum. quia non oportet semper motum esse inter illa, quæ contrariantur secundum suas formas, ut patet de motu qui est de minus albedo ad magis album, & hoc est, non habere contrarium, ut capitur hic contrarium, pro contrario perfecto, cõuenit quantitati omni, sed non soli, quia conuenit substantiæ, & sic est proprium secundo modo ipsi quantitati. Quãtitas, cũ cõtrariũ habeat ad cãmotus ē.

Secundo sciendũ, ꝙ secunda ꝓprietas quantitatis est, ꝙ quantitas nõ suscipit magis & minus. cuius ratio est quia suscipere magis & minus est aliquid perfici in suo proprio esse specifico, sed quantitas non potest magis, nec minus perfici in suo proprio esse, quia esse eius consistit indiuisibili, ut patet in numero, quia D ipsi addita, uel ablata quacũq; unitate uariatur species numeri, ideo in ipsa proprium esse speciei non potest uariari secundum magis perfectum, & minus perfectum. similiter patet de quantitate continua, quia in ipsa remota uel addita aliqua parte quantitatis quantuncunq; parua uariatur species quantitatis consyderatæ sub ratione mensuræ, quia si ibi sit æqualitas, & fiat additio, uel remotio, fit inæqualitas, quæ semper est inter diuersas species, & sic patet quod quantitas continua non potest magis, uel minus perfici specie remanente eadem. Quantitas non suscipit magis, & minus.

Tertio sciendum, ꝙ magis & minus, & maius & minus adinuicem differunt quia maius & minus attenduntur secundum maiorem, uel minorem additionem partium quantitatis, & acquiruntur per augmentationem, uel diminutionem. sed magis, & minus dicunt maiorem, uel minorem perfectionē proprii esse

formæ, secundum q in subiecto est. & fiunt secundum additionem, uel remotionem perfectioris formæ in subiecto. & ideo licet quãtitas bene suscipiat maius, & minus extensiue per augmentationem uel diminutionem, non tamen oportet ipsam suscipere maius & minus intensiue, quia sic illa differunt inter se, & hæc est proprietas propria secundo modo quantitati, sicut & præcedens. E

Proprium est quantitatis inæquale, uel æquale dici.

Quarto sciendum, quod tertia proprietas quantitatis est. secundum eã æquale, uel inæquale dici, ut secundum duas longitudines duo corpora dñr æqualia uel inæqualia, & secundum duos numeros eiusdem speciei, aliquæ res numeratæ dicuntur æquales. & ratio huius est, quia æqualia sunt, quę sibi supposita seinuicem non excedunt, & inæqualia sunt, quorum unum excedit aliud. sed excessus ex parte mensuræ sumitur, & mensura sumitur secundum quantitatem, & solum secundum ipsam, ergo omni quantitati, & soli conuenit secundum eam æquale, uel inæquale dici. Item, æqualitas est rerum differentium eadem quantitas in specie, inæqualitas autem est rerum differentium diuersa quantitas, & ideo æqualia sunt res diuersæ eiusdem quantitatis inter se, ideo solum secundum quantitatem aliquid dicitur æquale, uel inæquale. & sic ista proprietas est ipsi quantitati quarto modo propria. F

Argumẽ.

Sed contra prædicta primo arguitur sic. Omnis motus est de contrario in contrarium, sed in quantitate est motus. s. augmentationis & diminutionis, ergo in quantitate est contrarietas, & sic habet contrarium. Secundo sic. Locus sursum, & locus deorsum contrariantur, & tamen sunt quantitates, ergo quantitati est aliquid contrarium. Tertio sic. Quantitas magis & minus perficitur secundũ esse quantitatis, quia numerus habet perfectius esse in quaternario quam in binario. ergo suscipit magis & minus. Quarto sic. Secundum inæqualitatem aliqd dicitur esse inæquale, uel æquale per æqualitatem, & tamen æqualitas, uel inæqualitas sunt relationes, ergo non conuenit soli quantitati secundum eam æquale uel inæquale dici. Quinto sic. Secundum uirtutem duo homines dicuntur æquales uirtute, & tamen uirtus non est quantitas, ergo non est proprium quantitati secundum eam æquale, uel inæquale dici. G

Solutiões.

Ad argumenta. Ad primum dr, q licet in quantitate consyderata secundum suũ esse Physicum, sit motus & contrarietas imperfecta, tñ in quantitate consyderata sub ratione mensuræ non est motus, nec ẽt contrarietas, & solum isto modo in Logica consyderatur. Ad secundum dr. q si locus sursum, & locus deorsum consyderentur secundum suas essentias, uel ratione mensuræ non contrariãtur, sed si consyderentur quantum ad qualitatem & influentiam, quæ sunt in illis diuersis locis, bene contrariantur. sed illo modo non sunt in genere quantitatis, quia non dicunt simplicem formam de genere quantitatis, sed important quantitatem cum qualitatibus. Ad tertium dicitur, q licet quantitas possit magis & minus perfici in esse diuersarum spẽrum, secundum q una species perfectior est altera, non tñ potest magis & minus perfici in proprio esse unius speciei, quod tamen ad susceptionem magis & minus requiritur. Ad quartum dicitur, q licet secundum æqualitatem aliquid dicatur formaliter æquale, nõ tamen effectiue, sed hoc solum conuenit quantitati. & in ista proprietate hæc propositio secundum dicit solum circunstantiam causæ efficientis propinquæ, & non causæ formalis. Ad quintum dicitur, quòd licet aliqui dicantur æquales, uel inæquales secundũ uirtutem, hoc tamen non est proprie, sed solum similitudinarie, sed proprie dicuntur similes uel dissimiles secundum suam uirtutem scilicet secundum quòd ista uirtus mensurata per respectum ad obiectum, habet modum quantitatis, & mensuræ, ideo similitudinarie aliqui dicuntur æquales secundum uirtutem, eodem modo, quo ipsa est quantitas secundum quandam similitudinem. H

De

A *De Ad aliquid, ſeu Relatione.*

AD aliquid uero talia dicuntur, quæcunque, hoc ipſum quod ſunt aliorum eſſe dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud, ut duplum dimidii duplum. & dimidium, dupli dimidium, & pater filii, pater, & filius, patris filius, & maius minore maius, & minus, maiore minus. uel ſub habitudine alterius caſus, ut ſimilis, ſimili ſimilis, uicinus, uicino, uicinus. Relatiuorum tres ſunt ſpecies. Quædam dicuntur ſecundum æquiparantiam, ut quæcunque eodem nomine dicuntur, ut ſimilis, ſimili, ſimilis, & æqualis, æquali æqualis & uicinus, uicino uicinus. Alia uero ſecundum ſuperpoſitionem, ut
B dominus, duplum, triplum, quia iſta ſupraponuntur aliis, ſicut dominus ſeruo ſuperponitur. Alia uero ſecundum ſuppoſitionem, ut ſeruus ſupponitur domino, & filius patri, & ſubduplum ſiue dimidium quod idem eſt, duplo, & ſic de aliis.

Poſtq̃ Auctor determinauit de ſecundo prædicamento, quod eſt quantitas, hic conſequenter determinat de tertio. ſ. de Ad aliquid, ſeu de Relatione. Et ratio ordinis eſt. quia omne accidens reſpectiuum habet cognoſci per abſolutum, in quo fundatur, & per quod ineſt ſubſtantię, ſed relatio eſt accidens reſpectiuum, & fundatur in quantitate, quia plures relationes fundantur in quantitate, quàm in aliquo aliorum pręḋicamẽtorum, quia in ea fundantur generaliter omnes proportiones numerorum, ut duplum, dimidium, triplum, quadruplum, & ſic de aliis, & omnes proportiones continuarum quantitatum. & ideo relatio maxime
C habet cognoſci per quantitatem. ideo licet ordine naturæ qualitas, quod eſt accidens abſolutum præcedere debeat relationẽ, tñ ordine doctrinæ, relatio conuenienter ponitẽ ante qualitatem, & poſt quantitatẽ propter cauſam prius dictam.

Accidens reſpectiuũ quomodo cognoſcatur.

Primo ſciendũ, ꝙ prædicamenta accidentium diſtinguuntur ſm diuerſos modos denominatiue prædicandi de prima ſubſtantia. &, quia ad aliquid habet unũ modum ſpâlem denominandi primam ſubſtantiã, quia denominat in hoc, quod eſt ad aliquid ſe hre ſm mutuam dependentiam, iõ ad aliquid cõuenienter ponitur unũ pdicamentũ ab aliis diſtinctũ, & cõuenientius denominatur per ad aliquid, q̃ per relatiuum ſiue relationẽ. Cuius rõ eſt, quia relatio dicit eſſentiam relationis ſm ſe ſine reſpectu ad terminum eius, uel ad ſuum ſubiectũ, cum ſit nomen abſtractum, iõ ſignificat eam, ut conceptam tñ, & non ſm ſuum eſſe & relatiuum importat eſſentiam relationis p reſpectum ad ſuũ ſubiectũ, & cũ dependentia referibilitatis, & non importat terminum eius dependentiæ, ſed ad Aliquid
D importat illam eſſentiam quantum ad eius dependẽtiam per hoc, ꝙ dř. Ad hęc .n. præpoſitio, ad, dicit dependentiam ad aliquem terminum, & cũ hoc importat terminũ illius dependentiæ per hoc, ꝙ dř Aliquid. &, quia illa duo conueniunt formaliter naturæ huius pdicamenti. ſ. dependentia, & terminus dependentiæ, iõ natura huius prædicamenti melius notificatur quantum ad ſuum eſſe formale in nomine ad Aliquid quàm per relatiuum, quod dicit eſſentiam illam per reſpectum ad ſuum materiale ſubiectum uel per relationem, quæ dicit illam eſſentiã, ut conceptam tantum. vnde res debet denominari eo modo, quo perfectius, & facilius notificatur. ideo hoc prædicamentum conuenientius primo a Platone nominatum eſt ad Aliquid, & ſic definitur in textu. Ad aliquid uero talia dicũtur, quæcunq; hoc ipſum, ꝙ ſunt, aliorũ dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud.

Quæ nam relatiua secundũ esse quæ secundũ dici dicantur.

Secundo sciendum, ꝙ duplicia sunt relatiua, quædam relatiua, sm esse, quæ solum habent esse relatiuũ huius generis, & non habent esse alterius generis, ut pater, & filius. Alia sunt relatiua sm dici, quæ habent esse alterius generis, q̃ relationis, & ultra hoc habent, respectum accidentalẽ ad aliud, quo dñr relatiua sm dici, ut scientia, quæ habet esse absolutũ de genere qualitatis, & ultra hoc importat respectum ad ipsum scibile. Et ideo propter relatiua sm esse ponitur prima pars huius definitionis. s. quæcunq; hoc ipsum, ꝙ sunt aliorum dñr. i. quorum totum esse est respectiuum. Et propter relatiua sm dici ponitur secunda pars. s. uel quomodolibet aliter ad aliud. i. aliquo mõ ad aliud referuntur, & in hac definitione ponitur dñr, & non sunt. quia hic considerantur relatiua nõ inquantũ sunt entia. sed inquantum sunt dicibilia. Et ponitur talia ad denotandum, ꝙ relatiua, semper fundantur in aliquo accidẽte absoluto, per quod substãtiæ insunt, tale. n. est denominatiuũ accidentis absoluti, per hoc patet, ꝙ si capiatur ad aliquid generaliter, ut cõpræhendat tam relatiua sm esse, q̃ secundum dici, hæc definitio est connertibilis cum ipso, sed, si capiatur spãliter. solum ꝓ relatiuis secundum esse quæ tm̃ ponuntur in prædicamento isto, sic non est conuertibilis cum ipso ad aliquid. ideo primo mõ debet hic capi ad aliquid analogicæ ad oia relatiua, & non ut est unum genus generalissimum eorum, quæ sunt in genere relationis. F

Tres relatiuorũ spẽs.

Tertio sciendum, ꝙ relatiuum diuiditur in tres species, quia quædam sunt relatiua æquiparantiæ, quædam superpositionis, & quædam suppositionis. quorum sic habetur sufficientia. quia omne relatiuum dicit respectum unius ad alterum. uel ergo dicit respectum æqualium, & sic sunt relatiua æquiparantiæ, uel dicit respectum inæqualium, & hoc est dupliciter, uel dicit respectum excessiue minoris ad maius, & sic sunt relatiua suppositionis, uel excedentis, uel maioris ad minus, & sic sunt relatiua superpositionis.

Quarto sciendum, ꝙ relatiua æquiparantiæ sunt, quæ eodẽ nomine nuncupãtur. & hoc prouenit eo, ꝙ utrunq; eorum importat relationẽ eiusdẽ speciei, quæ fundatur supra eandem formam in spẽ, ut sunt uicinus cum uicino, & similis, cũ simili. Sed relatiua superpositionis sunt, quæ secundũ sua fundamenta ponuntur super sua correlatiua, ut pater, qui quantum ad suum fundamentum, quod est generatio, actiua, ponitur supra filium, & dñs quantum ad obligationem actiuam, supra seruum, & est causa eius. Sed relatiua suppositionem sunt, quæ secundum sua fundamenta ponuntur sub suo correlatiuo, ut filius quantum ad suum fundamentum, quod est generatio passiua, ponitur sub patre, & seruus sub domino. G

Argumen.

Sed contra prædicta primo arguitur sic. Partes substantiæ, & similiter sciẽtia, & habitus non sunt relatiua, & tamen aliquo modo dicuntur ad aliud, ergo ista definitio conuenit aliis a definito, ergo non est bona. Secundo sic. Paternitas est ad aliquid, & tamen non refertur ad aliud, quia non dicitur paternitas, filii paternitas, ergo ista definitio non conuenit omnibus relatiuis.

Tertio sic. Paternitas, & pater eodem nuncupantur nomine, & tamen nõ sunt relatiua æquiparantiæ, sed superpositionis, ergo male dicitur, ꝙ relatiua æquiparantiæ sunt, quæ eodem nomine nuncupantur. Quarto sic. Omnes species eiusdem generis æqualiter sub eodem genere continentur, & una non ponitur supra aliam, ergo specierum relationis nulla est superpositio, neque suppositio. Quinto sic. Eorum, quæ supra se ponuntur, unum prædicatur de alio, sed una species relationis non prædicatur de alia, ergo una non ponitur supra aliam. ergo male ponuntur relatiua superpositionis & suppositionis. H

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dr̃ ꝙ licet partes substantiæ similiter scientia, & habitus, &, multa alia talia non sint relatiua scd'm esse, tamen sunt relatiua scd'm dici, ꝓut consequenter habẽt respectũ, quẽdã ad aliud, ut partes ad totũ, scientia

A tia ad scibile,& habitus ad habentem,modo hic definitur ad aliquid generaliter pro relatiuis secundum esse, & secundum dici. ideo hæc definitio non conuenit aliis a definito. Ad secundum dr, q; licet paternitas non referatur in abstracto actualiter ad aliquid,tamen refertur aptitudinaliter, & actualiter incócreto. Ad tertium dr,q; licet paternitas,& pater respectu suorum correlatiuorum sint relatiua,non tamen adinuicē ideo non sunt relatiua æquiparantiæ,quia non referũtur inter se sub eodem nomine. Ad quartum dr,q; si illæ spēs consyderentur secundum suas essentias,& formaliter,sic una non ponitur supra aliam, sed si consyderentur materialiter,& quantum ad sua fundamenta una bene est supra aliam. Ad quintum dicitur,q; illorum,quæ ponuntur secundum sub,& supra secundum ordinem subiicibilis,& prædicabilis,unum prædicatur de alio, non tamen de aliis, quæ ponuntur sub,& supra secundum ordinem causę,& effectus, siue principii,& B principiati,& hoc modo ista relatiua ponuntur supra seinuicem.

Communitates relationis quæ sint.

Post hæc autem sequuntur communitates relationis. Prima est,q; contrarietas est in relationeb,ut uirtus contraria est uitio, cũ utrumq; eorum sit ad aliquid.hoc autem non conuenit omni relationi, duplo enim nihil est contrarium neq; triplo. Item, relatiua suscipiunt magis, & minus,ut simile dicitur magis,& minus simile,& similiter inęquale. sed hoc non conuenit omnibus relatiuis duplum.n.non dicitur magis, & minus duplum,neque triplum,neque pater.

Postq̃ Auctor superius determinauit de relatione secundum se, ponendo definitionem;& diuisionem eius per suas species,hic consequenter determinat de ipsa secundum suas proprietates,& inter ipsas primo ponit duas communitates re C latiuorum. Quarum prima est,q; contrarietas est in relatione sicut uirtus, & uitium contrariantur,& tamen sunt relatiua secundum dici,licet simpliciter sint de prima specie qualitatis.uirtus.n.dicitur relatiue ad uirtuosum, & uitium ad uitiosum,ideo in relatiuis reperitur contrarietas.

Primo sciendum,q; duplicia sunt relatiua, ut dictum est scilicet relatiua secundum esse,& secundum dici.unde in relatiuis secundum esse non reperitur contrarietas, cuius ratio est, quia contraria sunt formæ actiuæ, & passiuæ,quæ mutuo se expellunt ab eodem subiecto,ut patet ex definitione eorum.sed relatiua secundum esse non sunt formæ actiuæ,aut passiuæ,nec sua actione se ab eodem subiecto expellunt,quia formæ actiuæ,& passiuæ sunt absolutæ. ideo relatiua secundum esse non possunt habere contrarium, sed aliquibus relatiuis secundum dici conuenit habere contrarium. Contrarietas est tantum in relatiuis secũdum dici.

Secundo sciendum, quòd relatiua secundum dici dupliciter consyderantur. D uno mō formaliter,inquantum relatiua sunt,& secundum respectum,quē addũt formis alterius generis,& isto mō in relatiuis secundum dici non est cōtrarietas. cuius rō est. quia relatiua secundum dici non contrariantur respectu illorum ad quæ referuntur.sed respectu aliorum, sicut uirtus non contrariatur uirtuoso ad quem referatur,nec uitium uitioso sed uirtus & uitium contrariantur inter se, ergo relatiua secundum dici, inquantum relatiua sunt, non contrariantur. Alio modo consyderantur materialiter ex parte suorum fundamentorum,& hoc modo aliqua relatiua secundum dici contrariantur. Rō est.quia aliqua relatiua fundanẽ in qualitatibus cōtrariis quas important,iō rōne illarum qualitatum cōtrarianẽ. Ex qbus patet,q; hr̃e contrarium non conuenit oibus relatiuis,nec ēt conuenit solis relatiuis. ideo non est aliquo modo proprium ipsis relatiuis, cum omne

omne proprium conueniat omni uel soli, sed est cōitas quędam conueniens pluribus relatiuis secundum dici. Et, quia prius posita est definitio ad aliquid a Platone, conueniens tam relatiuis secundum esse quàm secundum dici, ideo ponuntur hic communitates utrique illorum relatiuorum conuenientes. E

Tertio sciendum, ꝙ secunda proprietas relatiuorum est, ꝙ relatiua suscipiunt magis, & minus. Cuius ratio est, quia suscipere magis, & minus est aliquid manens idem in specie in suo essentiali esse intendi & remitti, sed hoc conuenit aliquibus relatiuis, ut simile manens idem in specie, dicitur magis & minus simile, & etiam dissimile, & inæquale, ergo aliqua relatiua suscipiunt magis & minus. hoc tamen non conuenit relatiuis inquantum relatiua sunt. s. secundum respectū quem habent ad sua correlatiua, sed hoc conuenit sibi ratione suorum fundamentorum, & ut sunt in subiecto, quia intendi, & remitti conuenit formæ secundum esse quod habet in subiecto, secundum quod magis & minus perficitur.

Quibus relatiuis conueniat suscipere magis ac minus.

Quarto sciendum, ꝙ hæc communitas aliter conuenit relatiuis, quàm præcedens solum conuenit relatiuis secundum dici, hæc autem conuenit relatiuis, secundum dici, & aliquibus secundū esse. quia simile, & dissimile, & inæquale bene suscipiunt magis & minus, quæ tamen sunt relatiua secundum esse, quia tamen hæc cōitas non conuenit omnibus relatiuis secundum esse, neq; ēt solis, quia conuenit qualitati, ideo non est aliquo modo propria ipsi relationi, sed est quædam communitas solum conueniens aliquibus speciebus relatiuorum. s. illis, quorum fundamenta intenduntur uel remittuntur, & augentur & diminuuntur manente eadem specie relationis. & per hoc patent duæ primæ communitates relatiuorū. F

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Nulla relatione opposita contrariantur, cum contrarietas, & oppositio relatiua sint oppositiones distinctæ, sed relatiua relatiue inter se opponuntur, ergo nulla relatiua contrariantur. Secundo sic. Vbi est contrarietas ibi est motus, sed in relatione non est motus, ut dicitur in Physi. ergo in relatione non est contrarietas. Tertio sic. Nulla forma indiuisibilis suscepit magis, & minus, sed omnis relatio est indiuisibilis, cum sit simplex respectus relatiui ad correlatiuum, ergo nulla relatiua suscipiunt magis, & minus. Quarto sic. Sicut æquale fundatur in una quantitate in specie, sic etiam simile in eadem qualitate, sed æquale non suscipit magis, & minus, ergo simile non suscipit magis & minus. cuius oppositum dicitur in textu. G

Primo Ph. tex. c. x.

Quinto sic. Relatiua non suscipiunt magis, & minus, nisi ratione suorum fundamentorum. sed quantitas, in qua fundatur inæquale, non suscipit magis & minus, ergo male dicitur in textu, ꝙ inæquale suscipit magis & minus.

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet nulla relatiua contrarientur respectu suorum correlatiuorum, quibus relatiue opponuntur, tñ bene contrariantur respectu aliorum, sicut uirtus relatiue non opponitur uirtuoso, & tñ contrariatur uitio. Ad secundum dr, ꝙ ibi est contrarietas per se ibi est motus, sed in relatione non est contrarietas per se, sed tantum per accidens. & eo modo, quo est contrarietas, est etiam motus. Ad tertium dicitur, ꝙ licet omnis relatio secundum se, & quantum ad respectum quem habet ad correlatiuum sit indiuisibilis, tamen secundum suum esse in subiecto, quod potest uariari secundum magis perfectum, & minus perfectum aliqua bene est diuisibilis, & per hoc bene potest suscipere magis & minus. Ad quartum dicitur, ꝙ licet simile fundetur in una qualitate in specie, tamen illa qualitas potest intendi, & remitti manens eadem in specie. ideo simile suscipit magis & minus, & æquale fundatur in eadem quantitate in specie, quæ non potest augeri uel diminui, intendi, uel remitti manens eadem in specie. ideo æquale non pōt suscipere magis & minus, nec est simile de æquali & simili. Ad quintum dicitur, ꝙ licet quantitas non suscipiat magis & minus, H

tamen

A tamen potest augeri & diminui. & per talem maioritatem uel minoritatem, per quam si maior uel minor recessus ab æquali & inæquali, potest suscipere magis & minus. uñ inęquale fundatur inter diuersas quantitates in specie. &, quia illæ species possunt continue uariari secundum recessum ab unitate speciei, ideo uariatur inæquale, quamuis æquale non suscipiat magis neq; minus. Aequale nõ suscipit magis & minus.

Due relatiuorum proprietates.

Item omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, ut pater filij pater, filius patris filius. Itẽ relatiua sunt simul natura, simul enim sunt duplum & dimidium, pater & filius. Item, relatiua posita se ponunt, & perempta se perimunt, ut, si duplum est, dimidium est, &, si pater non est, filius non est, & econtra.

B Postq̃ Auctor posuit duas cõitates relatiuorum, quæ non sunt ipsis aliquo modo propriæ, hic consequenter ponit alias communitates, quæ sunt ipsis aliquo modo proprie. quarum prima est. Relatiua dicuntur ad conuertentiam. Cuius ratio est quia quæ ad seinuicem secundum mutuam dependentiam eorum referuntur dicuntur ad conuertentiam, sed omnia relatiua ad sua correlatiua referuntur secundum mutuam dependentiam, ut dicendo, pater filij pater, & ecõtra filius, p̃ris filius, ibi pater refertur ad dependentiam eius ad filium, & filius ad patrem, & sic similiter est in omnibus alijs. ergo omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam.

Primo sciendum, q̄ conuertentiam dupliciter accipit. uno modo pro conuersione aliquorum secundum existendi consequentiã, & illo modo in relatiuis bene est conuertentia, ut dicendo, pater est, ergo filius est, & ęconuerso, filius est, ergo pater est. & isto modo non sumitur in hac proprietate. quia conuertentia hoc modo non solum conuenit relatiuis, sed etiam multis alijs, sicut subiecto & propriæ passioni. Alio modo sumitur conuertentia, ut est mutua dependentia relatiui, & correlatiui inter se, & hoc modo sumitur in hac proprietate. ideo dici ad conuertentiam est aliqua referri inter se secundũ dependentiam. Et differt conuertentia a conuersione, & conuertibilitate, quia conuertentia est passio relatiuorum, conuersione uero, quæ est debita transpositio subiecti in prædicatum, & econtra est passio propositionũ. sed conuertibilitas est passio terminorum conuertibilium. & illi termini dicuntur conuertibiles, qui de seinuicẽ mutuo uniuersaliter & affirmatiue uerificantur, eo q̄ habent æqualia supposita, ut homo & risibile. Quę cõuertentia relatiuis ꝓpria sit.

C (margin letter beside "go pater est")

Secundo sciendum, q̄ conuertentia relatiuorum nunquàm fit in recto casu. ratio est, quia inter relatiuum, & correlatiuum semper est transitio uel diuersitas, D sed talis diuersitas non significaretur in recto casu, sed significaretur identitas eorũ, ut dicẽdo pater est filius. & talis locutio esset falsa. sed illa cõuertentia semper fit in obliquis, quia solum obliqui significant per modũ termini, rectus uero per modum principij, & potest fieri in omnibus obliquis ut faciliter daretur exẽplum in omnibus. hoc fit tamen differenter in relatiuis secundum esse, & in relatiuis secundum dici, quia in relatiuis secundum esse fit conuertentia referẽdo utrunque ad aliud sub habitudine eiusdem casus, ut maius minore maius, & econtra, minus maiore minus. Sed in relatiuis secundum dici fit quandoque sub habitudine eiusdem casus, ut inter formam, & materiam, quandoque uero habitudine diuersorum casuum, ut scibile scientia scibile, & econtra, scientia scibilis scientia. & per hoc patet, quòd dici ad conuertentiam conuenit omnibus

relatiuis,

relatiuis, sed differenter, & conuenit solis & semper. ideo hæc proprietas est E
ipsis proprie propria, & hoc capiendo generaliter ad aliquid tam pro relatiuis secundum esse quam secundum dici. quia, si caperetur specialiter solum pro relatiuis secundum esse, hæc proprietas esset sibi proprie secundo modo.

Relatiua sunt simul natura.

Tertio sciendum, quod relatiuorum alia proprietas est, quod relatiua sunt simul natura & ratio est. quia illa, quæ posita se ponunt secundum rem, & intellectum simul, & perempta se perimunt secundũ esse, sunt simul natura. illa enim dicuntur simul natura, quæ sunt simul in naturali intelligentia, ita quod unum eorum nõ potest intelligi sine alio. nec est ibi prioritas secundum intellectum, sed relatiua posita se ponunt secundum esse, quia esse relatiuorum est esse ad suum correlatiuũ. ideo secundum rem posito uno in esse oportet suum correlatiuum esse, quod requiritur ad esse relatiui. & similiter posita se ponunt secundum intellectum, quia non potest intelligi esse relatiui, quod est dependens ad correlatiuum, nisi intelligatur illud correlatiuum ad, quod dependet. ergo posita se ponunt secũdum in- F
tellectum, & similiter perempta se perimunt, ideo sunt simul natura. s. natura relationis, & etiam sunt simul natura. i. naturali intelligentia.

Quarto sciendum, quod relatiua tripliciter consyderantur. uno modo quantum ad sua subiecta & fundamenta, & sic unum illorum bene præcedit aliud, ut pater præcedit filium. secũdo modo, inquantum habent dependentiã inter se, & unũ terminat dependentiam alterius, & econtra, & sic adhuc unum est prius alio, & quodammodo notius, ponitur in definitione alterius. s. illud, quod terminat dependentiam alterius, tertio consyderantur quantum ad hoc, quod habent esse sub forma relationis, sub qua simul ponuntur, ut quàm cito ponitur pater sub paternitate, ponitur filius sub filiatione, & hoc modo sunt simul natura secundũ rem & intellectum simul. ut dicitur in ista proprietate, & hæc proprietas eodem modo propria relationis, sicut & præcedens.

Argumen.

Contra prædicta primo arguitur sic. Conuertentia est mutua dependentia re- G
latiuorũ inter se, sed scientia & scibile, quæ sunt relatiua, non habent mutuam dependentiam inter se, quia scientia licet depẽdat a scibili, tamen scibile non habet dependentiam ad scientiam. ergo non omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam. Secundo sic. Bene sequitur, si homo est, risibile est, & econtra. ergo homo, & risibile dicuntur ad conuertentiam, quæ tamen non sunt coorrelatiua. ergo dici ad conurtentiam non solum conuenit relatiuis. Tertio sic. Causa, & effectus sunt relatiua, & tamen causam secundum naturam præcedit effectum, ergo relatiua non sunt simul natura. Quarto sic Vnum relatiuorum ponitur in definitione alterius, ergo est prius alio. ergo relatiua non sunt simul natura. Quinto sic Illa, quæ opponuntur inter se, non posita se ponunt. sed unum oppositum destruit aliud, sed relatiua opponuntur adinuicem, ergo male dicitur, quod posita se ponant, & perempta se perimant.

Solutiões.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod si scibile consideretur materialiter quã- H
tum ad id, quod est, sic non habet dependentiam ad scientiam, sed secundum naturam, præcedit eam. sed, si consideretur formaliter quantum ad rationem scibilis, sic habet respectum, & dependẽtiam ad scientiã. & dicitur cum ea ad conuertentiã. & similiter est de sensu, & sensibili. Ad secũdum dicitur, quòd si capiatur conuertẽtia, ut est conuersio aliquorum secundum existendi consequentiam, sic homo, & risibile dicuntur ad conuertentiam, sed non capiendo conuertentiam, ut est mutua dependentia relatiui, & correlatiui, ut in propositio capitur. Ad tertium dicitur, quòd si consyderentur causa, & effectus materialiter quantum ad id, quod sunt, non sunt simul natura. sed, si consyderentur formaliter quantum ad relationem causæ ad effectum, uel effectus ad causam, ut sunt relatiua,

A relatiua, sic sunt simul natura, & similiter diceretur de patre & filio, & domino & seruo. Ad quartum dicitur, quod licet unum relatiuorum, ut terminet dependentiam alterius sit aliquo modo prius alio & ponatur in definitione alterius, tamen quantum ad esse sub forma relationis, unum non præcedit aliud. Ad quintum dicitur, quod licet relatiua respectu eiusdem subiecti opponantur, & non posita se ponant, tamen respectu diuersorum subiectorum non opponuntur.

Relatiuorum alia Definitio, ac Proprietas.

Itē, alia definitio relatiuorum est talis. Ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere. & hæc est propria definitio relatiuorum. Item, proprium est relatiuorum, quod, si quis definite unum nouerit relatiuorum definite noscet, & reliquum. ut si B quis nouerit definite duplum, & definite noscet cuius est duplum. necesse est enim in utrorumque rationibus utriusque uti.

Postq̄ Auctor posuit definitionē, & proprietas ad aliquid cōiter accepti, ut se extendit ad relatiua secundū esse, & secundū dici, hic consequenter ponit aliā definitionē ipsius ad Aliquid specialiter accepti, ut solū continet relatiua secundū esse, quæ est propria definitio ad aliquid, ut est unum prædicamentū ab alijs distinctū, & data ab Aristo. corrigendo primam definitionem relatiuorum a Platone positā, quæ non est ꝓpria definitio. & hæc est definitio. Ad aliquid sunt, q̄bus hoc ipsum esse, quod sunt, est ad aliud quodammodo se habere. In cuius definitionis prima parte intelligitur genus definiti scilicet dicibile. & ponitur quibus hoc ipsum esse est ad aliud se habere, ad differentiam substantiæ, & accidentium absolutorum, & relatiuorum secundum dici, quorum proprium esse non est ad C aliud se habere. Deinde ponitur quodammodo. i. quodam speciali modo, quia esse relatiui est ad aliud tanquam ad terminum, cum quo dr̄ ad conuertentiam. Sed an sic Plato dixerit soluat apollo, qc quid dicāt fere oēs docto.

Primo sciendum, q̄ accidens absolutum, & respectiuum sic inter se differunt. quia accidens absolutum habet dependentiam solum ad suum subiectum, & nō ad terminum extrinsecum. ideo ad suum esse sufficit suum subiectum, & etiam definitur per tale subiectum. sed accidens respectiuum habet dependentiam ad suum subiectum, inquantum est accidens, & ad suum correlatiuum, inquantū est respectiuum. & ideo ad esse accidentis respectiui sequitur esse sui subiecti, & esse sui correlatiui. & habet definiri per ista duo. ideo bene dicitur in hac definitione, q̄ esse relatiui est ad aliud quodammodo se habere. & licet relatio semper sit inter duo extrema, tamen non est in utroque ut in subiecto, sed est in uno subiectiue, & in alio ut in termino, ut paternitas est in patre, ut in subiecto, & in filio, ut in termino, & filiatio est in filio subiectiue, & in patre terminatiue.

D Secundo sciendū, q̄ duplex est relatio. quædam est realis, quæ est inter duo extrema realia, & dn̄a realiter a quibus ipsa est realiter distincta, & ad hanc relationem tres conditiones requiruntur. Prima est, q̄ habeat extrema realia, defectu cuius relatio inter entia rōnis, ut relatio generis ad speciem, non potest esse relatio realis. Secunda est, q̄ extrema relationis realiter differant, ratione cuius identitas non est relatio realis. Tertia est, quod talis sit realiter distincta ab utroque extremorū, quia si esset eadem realiter, cum suo fundamento, haberet esse absolutum sui fundamenti, & nō diceretur esse realis quantum ad suū esse respectiuum, sed quantum ad suum esse absolutum, quia a perfectiori res capit denominationem, ideo non esset relatio realis, nec totum eius esse esset ad aliud, & defectu illius, relatio Creatoris ad creaturam nō est realis, quia in Deo nullū est Relationis realis ac rōnis doctrina.

accidens

accidens ab eo realiter distinctum. Alio est relatio rationis, quæ potest fieri tribus modis secundum q sibi deest una illarum conditionum, & illa relatiua, quæ dicunt relationem realem, sunt relatiua secundum esse, alia uero secundum dici, & solum de his, quæ dicunt relationem realem, quæ ponitur in prædicaméto isto data est præsens definitio. & per hoc differt ab alia definitione ad aliquid. E

relatiua simul cognoscuntur. Tertio sciendum, q ex ista definitione Auctor infert unam proprietatem relatiuorum, quæ talis est. si quis definite nouerit unum relatiuorum definite noscit & reliquum. cuius ratio est, quia quodlibet unũ definite, & distincte cognoscitur eo modo quo habet esse, & etiam eo modo quo habet definiri, cum definitio sit oratio indicans quid sit esse rei. sed esse unius relatiuorum est ad aliud ut dictũ est, ergo non potest distincte cognosci, nec definiri, nisi per suum correlatiuum, ergo si quis distincte cognoscit unum oportet distincte cognoscere reliquum. cum nullum eorum possit sine alio cognosci, ideo necesse est definire utrunque relatiuorum per sua correlatiua. F

Vnũ correlatiuũ qño in alterius definitiõe ponatur. Quarto sciendum, q in definitione relatiui non ponitur correlatiuum, tanquàm pars essentialis eius, cum relatiuum, & correlatiuum sint realiter & essentialiter distincta, & opposita, sicut pater & filius, sed ponitur eius definitione tanquàm terminus dependentiæ ipsius relatiui, quia talis dependentia non perfecte cognosceretur, nisi cognosceretur terminus eius. & ponitur talis terminus loco differentiæ, quæ in relatiuis sumitur respectu talis termini, quia de se est nobis ignota, sed circumloquimur illam per ipsum terminum. unde definiendo relationem ponitur dependentia pro genere, & subiectum & correlatiuum eius pro differentia, ut dicendo paternitas est dependentia uel relatio patris ad filium uel pater est res habens filium. & per hoc patet intellectus huius ultimæ definitionis, & ultimæ proprietatis relatiuorum.

Argumẽ. Sed contra prędicta arguitur primo sic. Quia partes substantiæ non sunt uera relatiua, & tamen conuenit eis illa definitio, cum ipsorum esse sit ad aliud quodammodo se habere. ergo ipsa non est bona. Secundo sic. Omne accidens habet dependentia ad suum subiectum, ergo esse eius est ad aliud quodammodo se habere, ergo ista definitio conuenit omnibus accidentibus aliis, & non soli definitio. Tertio sic. Vnumquodcunque definitur cognoscitur eo modo, quo habet esse, sed unum relatiuum habet esse separatum & distinctum a suo correlatiuo, ergo unum potest definire cognosci non cognoscendo aliud. Quarto sic. Loco definiti licet ponere suam definitionem. ergo, si in definitione relatiui ponatur suum correlatiuum, loco illius correlatiui poterit poni definitio eius, in qua poneretur suum correlatiuum. ergo idem poterit poni in definitione suiipsius, quod est inconueniens, & sic male dicitur, quòd relatiuum habet definiri per suum correlatiuum. Quinto sic. Vnumquodque habens genus & differentiam definiri potest per genus, & differen tiam eius, sed relatiua habent genus, & differentiam intrinsecam, ergo etiam possunt definiri per suum genus, & suam differentiam sine correlatiuo. G H

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q totum esse partium substantiæ nõ est ad aliud, ut intelligitur in hac definitione, licet ultra suum esse substantiale importent quendam respectum ad operationes totius, a quo respectu capiunt nomina propria partium, & ideo ipsis non conuenit hæc definitio. Ad secundum dicitur, q licet totum esse cuiuslibet accidentis sit dependentia ad subiectum, tamen illud esse non se habet ad aliud tanquam ad tertium cum quo dicitur ad conuertentiam, nisi in ueris relatiuis, quod tamen intelligitur in hac definitione per illam particulam quodãmodo. Ad tertium dicitur, q licet relatiuum habeat esse separatum a suo correlatiuo, tamen illud esse nõ est absolutum, sed respectiuum

A num in ordine ad suum correlatiuum, ideo habet cognosci & definiri per ipsum. Ad quartum dicitur, q; licet in absolutis loco nominis liceat ponere definitionem, non tamen in respectiuis, ideo in definitione relatiui loco correlatiui non potest poni sua definitio. cuius ratio est, quia definitio correlatiui explicat ipsum ut est dependens ad relatiuum, & ipsum ponitur in definitione relatiui tanquàm terminus dependentiæ sui relatiui. ideo definitio non explicat ipsum eo modo, quæ ponitur in definitione alterius. Ad quintum dicitur, q; licet relatiuũ habeat differentiam, tamen illa differentia non est absoluta, sed respectiua, & dependens ad terminum extrinsecum, ideo per ipsum non posset perfecte cognosci, neque notificari relatiuum nisi apponeretur terminus dependentiæ.

In absolutis, loco nominis definientis ponitur ró.

De Qualitate quid sit, & eius speciebus.

B QValitas est, secundum quam quales esse dicimur, ut secundum albedinem dicimur albi, & secundum colorem colorati, & secundum iustitiam iusti, Qualitatis autem quatuor sunt species.

Postq̃ superius Auctor determinauit de tertio prædicamento quod est ad aliquid, hic consequenter determinat de quarto.s. de Qualitate, ipsam primo sic definiens. Qualitas est, secundum quam quales esse dicimur, ut secundum albedinem dicimur albi. In qua definitione subintelligitur forma accidentalis, quæ se habet ut genus definiti, quæ aliquo modo datur intelligi per illud relatiuum quam. deinde ponitur, secundum, quam quales esse dicimur, ad differentiam, omnium aliorum prædicamentorum. quia nullum eorum prædicatur in quale simpliciter, ut faciliter probaretur inductiue, substantia enim prædicatur in quid quantitas in quantum, uel in quotum. & cætera. prædicamenta prædicantur in

Qualitas quid nam sit.

C hoc quod est habere ad aliud, cũ sint respectiua. ideo sola qualitas denominat primam substantiam simpliciter qualem, & in hac definitione hæc propositio, secundum dicit circunstantiam causæ formalis.

Primo sciendum, q; in hac definitione ponitur dicimur, & non dicuntur secundum Albertum, non ad denotandum, q; soli homini conueniat qualitas, sed ad denotandũ, q; hõ est susceptiuus plurium qualitatũ q̃ quæcunq; alia substantia. hõ. n. est compositus tam ex substantia materiali q̃ spirituali simul. ideo sibi conueniunt qualitates rerum corporalium, & etiam spiritualium. Sed substantiæ spirituales solum recipiunt qualitates spirituales. Substantiæ uero corporales aliæ ab homine solum suscipiunt qualitates corporales, & non spirituales. ideo homo cæteris substantijs est plurium qualitatum magis susceptiuus. Sed tamen posset dici facilius, q;, cũ in hac definitione ponitur dicimur, non intelligitur solum nos homines dicimur, sed intelligitur, nos substantiæ dicimur, & non

D refertur ad hominem tantum, sed ad substantiam in communi, & per hoc soluũtur plura argumenta.

Secundo sciendum, q; omnis forma accidentali habet determinare primam substantiã secundum esse, quod ipsa dat primæ substantiæ. &, quia qualitas dat substantiæ esse quale, iõ habet denominare primam substantiam qualem, & per illũ modum denominandi, per quem diuiditur ab omnibus alijs accidentibus, hic definitur. & licet quale consequatur qualitatem, ut effectus eius formalis, & sit posterius secundum naturam ipsa qualitate, tamen secundum ordinem nostræ cognitionis, & quo ad nos quale est prius quàm qualitas, quia per ipsum cognoscimus qualitatem. ideo nobis conuenienter notificatur qualitas per quale. & licet inferius quale per qualitatem definiatur, tamen hoc est a priori simpliciter

ter & a posteriori quo ad nos.non enim est inconueniens idem secundum diuer E
sas consyderationes esse notius,& ignotius, prius & posterius alio.

Quatuor sunt spés qualitatis, Tertio sciendum,q qualitatis ponuntur quatuor species, quarum prima, est habitus & dispositio,secunda, naturalis potentia, uel impotentia, tertia, passio & passibili qualitas, quarta, forma,& circa hoc aliquid cõstans figura. quarũ sic habetur sufficientia. quia omnis qualitas qualificat substantiam . uel ergo se tenet ex parte materiæ , & sic est forma , & circa hoc aliquid constans figura , quæ qualificat substantiam secundũ quantitatem, & materia eius liceteffectiue oriatur a forma substantiali . se tenet ex parte formæ, & hoc est dupliciter . uel qualificat substantiã immediate , uel mediantibus naturalibus potentijs. si secũdum,sic est habitus & dispositio, quæ primo determinat & disponit potentiam, & ex consequenti subiectũ eius, si immediate qualificat substantiam , hoc est dupliciter. uel est principium operandi determinatum uel indeterminatum . si primũ,sic est passio , & passibilis qualitas , si secundum , sic est naturalis potentia F
uel impotentia.potentia.n.de se indeterminata est quantum ad modum operandi,sed determinatur per suos habitus.

Quarto sciendum,q diuisio qualitatis est diuisio generis in suas species. quia qualitatis essentialiter, & uniuoce de ipsis prædicatur Et dupliciter potest fieri diuisio generis in suas species uno mõ per spés immediatas , & tũc solũ per duas spés, eo q sit per duas dñas formaliter oppositas , quæ solum sunt duæ sub uno genere, & solũ duas spés propinquas sub eo constituunt . Alio modo potest fieri diuisio generis per species remotas eius.& hoc qñ species propinquæ sunt nobis ignotæ,& tunc non oportet diuisionem generis fieri per duas species tantum,sed potest fieri per quatuor uel plures secundum exigentiam multitudinis earũ . & hoc modo fit hæc diuisio qualitatis . ideo in ea bene ponuntur quatuor species. & per hoc patet diuisio & definitio qualitatis.

Arguméta Contra prædicta arguitur primo sic. Differentia substantialis , ut puta rationale,non est qualitas,& tñ secundũ ipsam dicimur quales,ergo ista definitio non conuenit soli qualitati. Secundo sic. Oẽ accidens prædicatur in quale,cũ nõ prędicetur in quid,ergo secundũ quodlibet accidens dicimur quales.ergo ista definitio conuenit alijs a qualitatibus. Tertio sic. Hinnibilitas est qualitas,& tñ scđm ipsam non dicimur esse quales, ut secũdum albediné, ergo ista definitio nõ cõuenit omni qualitati.Quarto sic. Hæc diuisio qualitatis in quatuor species fit secũdum diuersos modo essendi qualitatis in substantia,sed isti modi essendi sunt accidentales,& accidũt qualitati, ergo diuisio ista est diuisio subiecti in accidétia, & non diuisio generis in suas species.Quinto sic.Habitus est unum prædicamentum a qualitate distinctum , ergo male ponitur prima species qualitatis. G

Solutiões. Ad argumenta.Ad primum dicitur,q licet dña substãtialis prædicetur in quale essentiale,quod est quale quid,nõ tñ prædicatur in quale simpliciter,quod solum dicit qualitatem substãtię accidentalé,ut capĩ in hac definitione. nec est ẽt H
talis dña forma accidentalis,quod tñ in illa definitione sub intelligitur. Ad secũdum dr̃,q si capiatur quale generaliter pro quocunque esse accidentali, sic omne accidẽs prædicatur in quale.sed,si capiatur specialiter pro esse accidentali,quod consequitur substantiam gratia formæ, & non habet aliũ modum spãlem denominandi substantiã q̃ in quale,sicut habent cætera accidétia,sic prędicari in quale soli qualitati conuenit , & hoc modo sumitur in præsenti definitione. Ad tertiũ dicitur,quòd licet per hinnibilitatem equi,nos in speciei nõ dicamur quales, tamen nos in genere.s.nos substantiæ denominamur quales . Ad quartum dicitur,quòd licet isti diuersi modi essendi specierũ qualitatis in subiecto sint accidétales qualitatis secundum modũ,tamen nõ sunt sibi accidétia secundũ rẽ,sed ma

gis

A gis sunt modi essentiales illarum specierum. ideo ista non est diuisio subiecti in accidentia. Ad quintum dicitur, quod si capiatur habitus, ut est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia, est prædicamentum a qualitate distinctum, sed si capiatur pro qualitate, quæ disponit potentiam ad operationem, ut in præsenti sumitur, sic non est unum prædicamentum, sed est prima species qualitatis.

Prima qualitatis species Habitus, & Dispositio, & eorum ab inuicem differentiæ.

Prima est habitus, & dispositio, Differt autem habitus a dispositione, quia habitus est permanentior & diuturnior, ut sunt uirtutes, & scientiæ, Scientia enim difficile est mobilis, nisi forte grandis fiat per
B mutatio, uel ab ægritudine uel ab aliquo huiusmodi circa scientem uel habentem uirtutes. iustitia enim uel castitas non cito uel de facili permutantur. Dispositiones autem dicimus, quæ de facili permutantur, ut calor, frigiditas, ægritudo, sanitas & consimilia, tamen habitus possunt dici dispositiones, sed non econuerso. Illi enim, qui habitum habent quodammodo dispositi sunt, uel melius uel peius ad ea, quæ habent, Dispositiones autem non sunt habitus. unde habitus sic potest definiri. Habitus est qualitas difficile mobilis, dispositio uero est qualitas facile mobilis.

Postq. Auctor præmisit definitionem, & diuisionem qualitatis, hic consequen
C ter determinat de speciebus eius, quarum prima est habitus, & dispositio. Cuius ratio est, quia habitus, & dispositio conueniunt tam substantiis spiritualibus, quam corporalibus, & passio & passibilis qualitas, quæ est tertia species qualitatis, & forma & figura, quæ ponuntur quarta species qualitatis solum conueniũt substantiis corporalibus, ideo habitus, & dispositio conuenienter præcedunt illas duas species. Item, habitus qualificat & determinat naturales potentias ad operationem. & ideo perfectius habet rationem qualitatis quam naturalis potentia uel impotentia. ideo conuenienter præcedit naturalem potentiam, uel impotentiam, quæ ponitur secunda species qualitatis.

Cur habitus ac dispõ primæ.

Primo sciendum, q; habitus tripliciter accipitur. uno modo ut opponitur priuationi, sicut uisus opponitur cæcitati, & sic q̃libet forma habens priuationẽ sibi oppositã, siue sit essentialis, siue accidentalis, dicitur habitus. alio modo accipitur ut est corporũ, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia, & sic est unum
D p̃dicamentum ab aliis distinctum. & istis duobus modis nõ capitur hic habitus. tertio modo prout est qualitas perfecte dispositiua sui subiecti ad operationem, sicut scientia disponit intellectum hoĩs, & ex consequenti ipsum hominem ad cognoscendum ea, de quibus est scientia. & quia perfecte disponit suum subiectũ ad operationem. ideo dicit Auer. quòd habitus est quo quis operatur quando uult. & illo tertio modo sumitur hic habitus, & est prima species qualitatis.

Qui nã habitus dicatur qualitatis spẽs.

Secundo sciendũ, quòd dispositio dupliciter accipitur. uno modo generaliter pro quacunq; qualitate, q̃ disponit potentiã sui subiecti ad operationem, siue perfecte siue imperfecte, & hoc modo dispositio sub se tenet habitum & dispositionem proprie sumptam, & hoc modo accipitur in textu cum dicitur, quòd omnis habitus est dispositio & nõ econtra, & sic capit̃ a Tullio cũ dr̃, q; habitus

Vide primo & x. Ethico, & in plerisq; aliis locis.

N est

est dispositio pfecti ad optimum, & ab Arist.cũ dicit, quod uirtus est d spõ ad E
fœlicitatem Secũdo mõ capit̃ propr ie solũ pro qualitate, quæ imperfecte dispo nit potentiam ad operandũ,& isto mõ distinguitur contra habitum sicut imper fectum contra perfectum,& sic capit̃ cũ dicit̃, quod habitus & dispõ sunt prima species qualitatis,& cum dicitur,quod habitus differt a dispositione . unde nomen dispositionis de se est commune nomen ad habitum,& dispositionem proprie captam, sed quia alteri eorum est proprium nomen impositum scilicet habitui, ideo alteri quodammodo appropriatur nomen dispositionis.

Tertio sciendum , quod habitus, & dispositio proprie capta inter se conueniunt,& differunt.unde conueniunt in hoc quòd dicunt eandem formam secundum essentiam, & utrũq; disponit naturalem potẽtiam sui subiecti ad operationem.sed differunt in hoc ,quod habitus dicit illam formam secundũ esse perfectum,& radicatum in subiecto, & perfecte disponit subiectum ad operandum . ideo habitus dicitur esse diuturnior & permanentior dispositione & d cit̃ qualitas de difficili mobilis , eo q̃ tale esse perfectum & radicatum est in subiecto,& difficile est mobile a subiecto . sed dispositio dicit eandem formam sub esse imperfecto, & imperfecte disponit subiectum ad operandum , ideo definitur q̃ est qualitas de facili mobilis a subiecto. Ex quo patet,q̃ habitus & dispositio dicũt unam & eandem formam differentem secundum esse perfectum & imperfectũ, & quia perfectum & imperfectum secundum esse non uariant speciẽ,ideo conuenienter ponuntur una species , & copulantur coniunctione copulatiua quia perfectum,& imperfectum sunt diuersi modi essendi,quos dicunt habitus & dispositio ideo conuenienter denominatur duobus nominibus,& melius quã uno solo nomine,sicut Antiqui,qui hanc speciem nominauerunt applicationem. F

Quarto sciendum,q̃ sub hac specie qualitatis generaliter ponuntur qualitates disponentes subiectum ad operandum mediante potentia.ut sunt omnes habitus,unde ipsorum habituum quidã sunt corporales, ut sanitas,robur,elegantia,agilitas , & sic de aliis . Alii uero sunt spirituales,& istorum, aliqui sunt morales,qui disponunt appetitum sensitiuum,uel intellectiuum ut sunt iustitia,tẽperantia , & fortitudo , & sic de aliis uirtutibus moralibus , & similiter de uitiis oppositis.alii sunt intellectuales, qui disponunt intellectum ad prompte , & faciliter cognoscendum intelligibilia,ut sunt sapientia, scientia, intellectus,prudentia,& ars.& istorum habituum,aliqui sunt naturaliter acquisiti , ut scientia ab homine acquiritur per studium , alii sunt infusi , ut fides,spes,charitas , alii autem concreati , ut species uel rationes rerum in mentibus Angelorum. & sic patet quæ sit prima species qualitatis, & quæ qualitates sub ipsa ponuntur . G

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic.Diuersa nomina important diuersas formas,cum nomen imponatur a forma,sed habitus , & dispositio sunt diuersa nomina,ergo dicunt diuersas formas,& non sunt una species qualitatis.Secundo sic.Quæcunque dicunt candẽ spẽm,important eundẽ modum essendi , cum unius speciei sit unus modus tm̃, sed habitus, & dispositio non dicunt eundem modum essendi,sed diuersos, ergo male ponitur una species qualitatis . Tertio sic.Nullum ens in anima reponitur in prædicamento , sed solum ens extra animã,sed sciẽtia est ens in aĩa tm̃,ergo male ponit̃ hic sub prima specie qualitatis. Quarto sic.Risibile est qualitas de difficili mobilis,& tamen non est habitus,ergo definitio habitus conuenit aliis a definito . Quinto sic . Naturalis inclinatio intellectus ad scientiam est dispositio , & tñ non est de facili mobilis a suo subiecto, ergo male dicit̃ , quòd dispõ est qualitas de facili mobilis a suo subiecto . H

Solutio. Ad argumenta. Ad primũ dicitur, quòd diuersa nomina nõ semper dicunt diuersas formas,sed quandoque dicunt diuersos modos eiusdem formæ. & sic est

in pro-

A in proposito. & licet capiendo formam generaliter pro omni illo, quod habet modum formæ, & determinantis aliud, omne nomen imponatur a forma non tamen capiendo formam specialiter solum pro forma reali.

Ad secundum dicitur, quòd licet habitus & dispō dicant diuersos modos essendi accidentales unius formæ. tñ bene dicunt unum modum essendi essentiale, qui est disponere potentiam sui subiecti ad operationem. Ad tertium dr, quòd licet scientia sit ens in anima ut in subiecto, non tamen est ens solum in anima ut in cognoscente, sic quod solum habeat esse in apprehensione animæ, & illo modo capit ens in anima, cum distinguitur contra ens reale. unde scientia, quia non est solum in apprehensione, quantum ad tale esse potest dici ens extra animã, quia habet aliud esse q̃ in tali apprehensione animę. Ad quartum dicitur, quod in definitione habitus præsupponitur quòd sit qualitas acquisita disponẽs potentiam ad operationem, & hoc non conuenit risibili. ideo sibi non conuenit illa definitio. B Ad quintum dicitur, ꝙ licet naturalis inclinatio intellectus ad scientiam sit quædam dispositio passiua quodammodo subiectiua, non tamen est dispositio formalis, de qua dispositione est hic solum ad propositum.

De naturali Potentia uel impotentia secunda qualitatis specie.

Secunda species qualitatis est, naturalis potentia, uel impotentia aliquid facile faciendi, uel patiendi, ut sanatiuus dicitur, eo ꝙ habeat naturalem potentiam ut nihil a quibuslibet accidentibus, ægritudinem inferentibus, patiatur. Aegrotatiuus uero, eò ꝙ habet naturalem impotentiam aliquid faciendi. durum enim dicitur habere naturalem potentiam resistendi sectioni, & molle naturalem impotentiam, C quia cito secatur. Cursores uero, & pugillatores dicuntur similiter, de hac specie, non ꝙ exerceant actus suos, sed quia habent naturalem potentiam hoc faciendi.

Postq̃ Auctor determinauit de prima specie qualitatis, hic consequenter determinat de secunda. s. de naturali potentia, uel impotentia, quæ conuenienter ordinatur post primam speciem, quia licet uia gñationis naturalis potentia pręcedat habitum & dispositionem, eo ꝙ habitus qualificat, & perficit naturalem potentiam, & inest substantiæ mediante naturali potentia, sicut scientia qualificat intellectum, & inest homini mediante intellectu. tamen uia perfectionis habitus præcedit naturalem potentiam, quia habitus est perfectior naturali potentia, & perfectius disponit, & qualificat substantiam ad operationem. unde habitus est prior naturali potentia. ideo hæc species bene sequitur primam, & etiam D pręcedit duas ultimas, quia illæ solum conueniunt substantiis corporeis, hæc autem conuenit tam corporalibus quàm spiritualibus, ideo conuenienter ordinatur secundo.

Primo sciendum, ꝙ naturalis potentia est substantiæ proprietas, qua est naturaliter potens ad aliquid faciliter operandum, & resistendum contrariis, sicut sanatiuum est proprietas substantiæ, qua sanus est naturaliter potens ad faciliter suas operationes exercendum, & ẽt per hoc põt resistere contrariis, & nociuis. & dicitur talis qualitas naturalis, eo quod consequitur principia naturalia. s. materiam & formam, & dicitur potentia, eo quod est uigor, & ualor formę supra materiam ad exercendum suas operationes naturales. Sed econtra naturalis impotentia est proprietas substantiæ, qua ipsa est impotens ad faciliter operandum, Quid sit naturalis potentia, uel impotentia.

 & con-

& contrariis resistendum. sicut ęgrotatiuum dicit qualitatem,qua homo est impotens ad operandum,& per ipsam etiam faciliter læditur a contrariis,& dicitur talis qualitas naturalis,non q causetur a natura rei,sed quia se tenet circa principia naturalia ipsius rei,& dicitur impotentia,eo q est uigor,& ualor materiæ supra formam in ordine ad operationes naturales eius. E

Secundo sciendũ, q naturalis potentia in substantia causatur ex uictoria formę supra materiam.& est talis uictoria uel dñium, quando materia est totaliter disposita secundũ exigentiam formę,sic,q nõ habet dispõnes contrarias impediẽtes proprias operationes ipsius formæ,sed forma potest faciliter,& libere exercere in tali materia suas operationes.Sed contra naturalis impotentia prouenit ex uictoria,uel dominio materiæ supra formam,quæ est, quando materia habet dispositiones contrarias dispositionibus requisitis ad ipsam formam, per quas ipsa forma impeditur ad faciliter operandum,uel resistendnm contrariis.

Naturalis potentiæ, uel impotentię origo.

Tertio sciendum,q naturalis potentia,& impotentia cõsyderantur dupliciter. F
vno modo inquantum conueniunt in uno genere superiori, & ipsum circumloquuntur,eo q tale genus est nobis ignotum,& isto modo faciunt unam speciem qualitatis non specialissimam,sed subalternam.alio modo consyderantur secundum proprias essentias comparando ipsas inter se, & hoc modo sunt diuersæ species abinuicem distinctæ. quia specifice differunt,& propter hoc coniunguntur coniunctione disiunctiua,quæ disiungit significata terminorum propter hoc etiã conuenientius nominantur diuersis nominibus ad explicandum hanc diuersitatem quàm nominarentur uno solo nomine,sicut fecerunt Antiqui,qui hanc speciem appellauerunt aptitudinem. hic tamen ponuntur ista duo nomina loco sui generis proximi,quod circumloquuntur,& cum hoc per ista diuersa nomina explicatur diuersitas illarum specierum.

Quarto sciendum,q sub hac speciequalitatis generaliter reponuntur omnes aptitudines,uel inclinationes, quibus substantia producta naturaliter inclinatur ad aliquid operandum,uel etiam ad resistendum contrariis suis,& omnes qualitates,quibns naturaliter impeditur a suis operationibus, & ideo sub hac specie reponuntur omnes potentiæ animę uegetatiuę,quæ sunt nutritiuum,augmentatiuum,& generatiuum,& potentia animæ sensitiuæ, ut sunt quinq; sensus exteriores,& quinq; sensus interiores.s.sensus communis,imaginatiua, extimatiua, fantasia,& memoria,& potentia motiua,& appetitiua eius,& etiam potentiæ animæ intellectiuæ,ut ratio,intellectus, & uoluntas.Hic etiam reponuntur aliquæ inclinationes naturales,quę nominantur nominibus uirtutum,uel habituum,eo quòd inclinat ad similes operationes,sicut ipsi habitus,ut aliqui dicũtur naturaliter iusti,& naturaliter liberales,quia habent naturalem inclinationem ad opera iustitiæ uel liberalitatis,& sic iustitia,& liberalitas,& similiter de aliis nominibus habituum possunt poni æquiuoce in prima specie qualitatis, & etiam in secunda,& sic patet quæ sit secunda species qualitatis, & quæ qualitates sub ipsa ponantur. G H

De oĩbus his uide secuudo de Ani & ibi Doct.

Contra prædicta arguitur primo sic.Potentia materiæ ad formam est naturalis potentia,tamen non est qualitas.ergo male dicitur,quod naturales potentia est species qualitatis.

Argumen.

Secundo sic.Nullum ens respectiuum est qualitas,cum qualitas sit ens absolutum,sed naturalis potentia est ens respectiuum, quia potentia semper respicit actum ergo non est species qualitatis.Tertio sic.Nulla priuatio est species qualitatis,sed naturalis impotentia dicit priuationem naturalis potentiæ, ergo naturalis impotentia non est species qualitatis.

Quarto sic.Omnis potentia est præter naturam,uel contra naturã. ergo nulla

A impotentia est naturalis, ergo naturalis impotentia non est una species qualitatis. Quinto sic. Naturalis potentia & naturalis impotentia essentialiter differũt, ergo sunt diuersæ species. ergo male ponuntur una species qualitatis.

Ad argumẽta. Ad primũ istorum dr̃, q̃ licet potentia materiæ ad formam sit quædam naturalis potentia ad esse, tñ nõ est potentia ad operandũ, q̃ consequitur totum cõpositũ substantiale. & de tali potentia ad operandũ solũ hic intelligitur. Ad secundum dr̃, q̃ licet naturalis potentia, quantum ad proprietatem nominis potentiæ, dicat respectum ad actum, & ratione eius dicatur relatiuũ secundũ dicit tamen quantum ad id, qđ est, est ens absolutũ, & est quædã qualitas disponens subiectũ ad operandum. Ad tertiũ dicitur, q̃ licet naturalis impedẽtia quantũ ad rõnem impositio nominis dicat priuationẽ naturalis potẽtiæ. tñ quãtũ ad rẽ sigñatam & quantũ ad id, quod est, dicit unã qualitatem positiuam, quę contrariatur naturali potentiæ. Ad quartũ dr̃, q̃ licet impotentia sit aliquo mo- Solutio.

B do innaturalis uel contra naturã, eo q̃ impedit operationis proprias ipsius naturæ, tamẽ bñ dr̃ naturalis, eo se q̃ se tenet circa principia naturalia rei, & respicit, operationes naturæ. & hoc modo hic naturalis impotentia sumitur. quia non dicitur naturalis, eo q̃ causetur a natura rei, uel ẽt confortat ad naturam rei. sed propter causam dictam. Ad quintũ dr̃, q̃ licet naturalis impotentia, & potentia sint inter se diuersæ species, secundũ q̃ ad se inuicẽ cõparantur, tñ ut circũloquuntur suum superius bene ponuntur una species qualitatis, ut prius dictũ est.

De Paßione, ac Paßibili qualitate, tertia qualitatis specie.

Tertia spẽs qualitatis, est passio & passibilis qualitas, ut illæ qualitates, quæ in sensibus efficiunt passiones, ut in gustu dulcedo, & amaritudo, & consimilia. & etiam illæ qualitates sunt in hac specie, quæ ab

C aliquibus passionibus generãtur facile, uel difficile mobilibus, & permanentibus. siue enim nigredo ab aliqua passione naturali generetur, siue ab ægritudine, siue ab æstu, qualitas passibilis dicitur.

Postquàm Auctor determinauit de secũda spẽ qualitatis, hic cõsequenter determinat de tertia, quæ est passio, & possibilis qualitas. quæ spẽs conuenienter ponitur tertia, qa sequitur primã, & secundã pp causas dictas. E ponitur immediate post secundã, & ante quartam, eo q̃ in secũda ponuntur naturales uirtutes animæ, in hac aũt specie reponuntur illæ qualitates, q̃ sunt obiecta potentiarũ animæ. & quia obiecta cognoscunt per potentias a posteriori, & potentia p obiecta a priori, ideo cõuenienter post naturalẽ potẽtiam, & impotentiã immediate determinatur de passione, & passibili qualitate, antequàm ponat quarta species qualitatis. & licet obiecta quantũ ad actum potentiarum quodammodo præce- Vide. 2. de Ani. t. c. 55 & inde.

D dant potentias sicut actiuum præcedit passiuum, tamen quantum ad hoc, quod est denominare substantiam qualem, naturales potentiæ, quæ fluunt a naturalibus principijs substantiæ, & denominant eam intrinsece, priores sunt suis obiectis, quæ denominant eam extrinsece, eo quòd causatur in subiecto per aliquod extrinsecum, ideo non oportuit ponere istam speciem ante secundam.

Primo sciendũ, q̃ passio, & passibilis qualitas inter se conueniunt, & differũt. unde cõueniunt in hoc, q̃ utrũque dicit eandem qualitatẽ, q̃ infertur a passione, uel infert passionem. Sed differũt primo, qa passio dicit illam qualitatẽ sub esse impfecto, & nõ pmanente in subiecto, sicut rubedo ex uerecũdia proueniens, sed passibilis qualitas dicit illã qualitatem secundum esse perfectũ, & fortiter radicatũ, & permanens in subiecto, sicut est rubedo, quæ prouenit a natura. Differũt

secundo, quia passio non denominat substantiam simpliciter qualem; sed magis denominat subiectum esse passum. ratione cuius dicitur passio, sicut rubedo causata ex uerecundia non denominant subiectum rubeum simpliciter, sed denominat ipsum passum esse. sed passibilis qualitas denominat suum subiectum quale simpliciter, eo quod habet in subiecto esse perfectum, & hæc differentia prouenit ex præcedenti. E

Passionis & passibilis qualitatis ratio.

Secundo sciendum, q passio, ut hic sumitur, est qualitas cito trãsiens inferens passionem, uel illata a passione, sicut rubedo infertur ex passione uerecundiæ, uel pallidítas ex passione timoris. & dicitur passio, quia causatur a passione, uel quia causat passionem in suo subiecto, & etiam quia denominat suum subiectũ fuisse passum per modum passionis, & habet similem modum essendi cum passione. s. esse cito transiens, & non radicatũ in subiecto, sed passibilis qualitas est qualitas inferens passionem, uel illata a passione permanens in suo subiecto, sicut est albedo, & rubedo naturalis, & aliæ qualitates, quę sensibus inferũt passiones, & nõ dr̃ passibilis qualitas, eo q aliquid patiatur tanq̃ subiectum passionis, sed quia infertur aliqua passione, uel quia infert passionem sensibus, ideo coniungitur passioni, uel ut causa, uel ut effectus eius ratione cuius dicitur passibilis qualitas. F

Passio, & passibilis qualitas vnam spẽm dicunt.

Tertio sciendum, q passio & passibili qualitas semper dicunt eandem speciem qualitatis, cum importent eandem qualitatem secundum essentiam speciei, sicut est eadem essentia rubedinis, quę primo habet esse imperfectum in subiecto, & est passio, & postea habet esse perfectum, & dicitur passibilis qualitas, & propter hoc ista copulantur per coniunctionem copulatiuam. sed, quia importãt illã formam sub diuersis modis essendi, qui modi per idem nomen sufficienter explicari non possunt, ideo noiantur diuersis nominibus, & melius q̃ uno solo noie, sicut Antiqui noiauerunt hanc speciem noie casus, eo q qualitas huius speciei causatur in subiecto ab aliquo extrinseco per modum illius, quod a casu producitur.

Quæ qualitates sub hac collocẽt specie

Quarto sciendum, q sub hac specie reponuntur omnes qualitates sensibiles generaliter, quarum aliquæ pertinent ad corpus, quædam uero ad animam. Ad corpus pertinent omnes, quæ sunt obiecta quinq; sensuum exteriorum, ut color, sonus, odor, sapor, calidum, frigidum, humidum, siccum, graue, leue, & aliæ qualitates tangibiles. quia omnes istæ qualitates inferunt sensibus passiones. Et pertinentes ad animam sunt, ira, gaudium, timor, & sic de aliis, quæ causantur in appetitu ex aliqua passione. In hac etiam specie reponuntur aliquę qualitates occultę, quæ inferunt passiones corpori, & omnes influentiæ cœlestes, & etiam occultæ uirtutes herbarum, uel aliquorum lapidum, sicut est uirtus magnetis, quæ attrahit ferrum, uel qualitas ueneni, quæ inficit homines, & per hoc patet de tertia specie qualitatis, & quæ sint qualitates sub eo contentæ. G

Argumen.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Passio est unum prædicamentum distinctum a qualitate, ergo non est una species qualitatis. Secũdo sic. Omnis qualitas de prima substantia prædicatur in quale, sed passio non denominat substantiam qualem, ut prius dictum est, ergo passio male ponitur una species qualitatis. Tertio sic. Omne passibile est aptum natum aliquid pati, sed nulla qualitas est apta nata aliquid pati, cum nulla qualitas possit esse subiectum passionis. ergo nulla qualitas est passibilis. & sic passibilis qualitas non ponitur sub hac specie qualitatis. Quarto sic. Quæcunq; dicunt eãdem essentiam sunt in æquali gradu perfectionis, sed passio & passibilis qualitas non sunt æqualis perfectionis, ergo non dicunt unam speciem qualitatis. Quinto sic. Albedo, & nigredo sunt qualitates passibiles, & tamen non inferunt passionem sensibus, utputa uisui, quia non tangunt ipsum uisum. ergo non agunt in ipsum, nec possunt in eo causare passionem. ergo male dicitur, q passibile qualitates inferunt sensibus passiones. H

Ad

A Ad argumenta. Ad primum dr, q passio ut est effectu illatioq; actionis bene est prædicamentum distinctum a qualitate, & sic non est species qualitatis. sed tamen passio, quæ est sensibilis qualitas, habens esse imperfectum, & cito transiens non est prædicamentũ, sed una spẽs qualitatis. Ad secundum dicitur, q licet qualitas secundũ essentiam, & esse perfectum simul, quæ dr qualitas, denominet substantiã, qualem, nõ tamen qualitas q̃ solum habet essentiã qualitatis, & esse imperfectum, sed solum denominat secundum quid eo modo quo habet esse in substantia, & sic est de passione, ut dictum est. Ad tertium dicitur, q uno mõ aliquid dicitur passibile tanq̃ subiectum passionis, & tale est aptũ natũ aliqd pati sed alio mõ aliquid dicitur passibile a causa, uel effectu eius, qa causat passionem, uel causatur a passione, & passibile hoc mõ non est aptũ natũ aliquid pati, & solum hoc mõ dicit aliqua qualitas passibilis. Ad quartum dicitur, q licet passio & passibilis qualitas non sint æqualis perfectionis quantũ ad modũ essendi, tamen quantũ ad essentiã sunt in æquali gradu perfectionis. iõ unã solã speciẽ important, non spãlissimã, sed subalternã, & in suis inferioribus conueniũt in eandẽ spẽ spãlissima, & q̃nq; in eodẽ indiuiduo s. qñ una qualitas primo habet esse passionis, & per radicationẽ in subiecto efficitur passibilis qualitas. Ad quintum dr, q licet albedo & alij colores non agant corporaliter, nec inferant passionem corporalem uisui, tamen sibi inferunt passionem spiritualem, & perfectiuam, & agunt in ipsum intentionaliter, & in hoc differunt ab alijs obiectis sensuum quæ agunt corporaliter in sensum, ut qualitates tangibiles in tactum. Solutio.

De quarta qualitatis specie, Forma, & Figura.

Quarta species qualitatis, est forma, & circa hoc aliquid constans figura, ut dispositio corporis, ut triangulatio, & quadrangulatio, rectitudo, & curuitas.

C

Postq̃ Auctor determinauit de tertia specie qualitatis, hic consequenter determinat de quarta, q̃ est forma, & circa hoc aliquid constans figura. & ratio est, quia post naturalẽ potentiam oportuit ponere tertiam spẽm qualitatis, sub qua continentur obiecta naturalium potentiarũ, q̃ est passio, & passibilis qualitas. ideo oportuit hãc spẽm poni ultimã, & ẽt pp hoc, quia qualitates triũ spẽrum præcedentium se tenent ex parte formæ, hæc autem ex parte materiæ. & qa qualitas a toto genere insequitur, subam gratia formæ, ideo aliæ qualitates, quæ se tenent ex parte formæ, perfectius habent rationem formæ qualitatis, quam forma & figura. ideo hæc species conuenienter in loco ultimo ordinatur.

Primo sciẽdum, q forma, & figura inter se conueniunt & differunt. in hoc. n. conueniunt, q dicunt eandẽ spẽm qualitatis s. qualitatẽ, q̃ est terminatio quantitatis in subiecto. primo. n. terminant quantitatem & per quantitatem subiectũ D eius. sed differunt in hoc, quia talis terminatio quãtitatis põt comparari ad formã substantiæ in qua est, & ad quantitatẽ quam immediate terminat. & secundũ comparationẽ eius ad formã, quã terminat, dicit forma, quia causat ipsa circa quantitatẽ secundum exigentiã illius formæ, & per comparationẽ ad quãtitatem quã terminat, dicitur figura. Vnde actus formæ est continere illa, q̃ sunt ad intra, & actus figuræ est depingi ad extra, secundum exigentiam terminationis quantitatis. Ex quo patet, quòd forma, & figura, cũ dicant eandem essentiã, cõuenienter ponunt una spẽs qualitatis, & bene coniungunt per coniunctionẽ copulatiuã, & qa differunt rõne, ideo ad ostendendũ illã diuersitatem conuenienter duobus nominibus nominantur melius, q̃ nominarentur uno nomine tantum. Conueniẽtia & discõuenientia inter figurã, & formam

Secundo sciendum, q forma põt capi dupliciter. Vno modo pro quacunque

essentia dante aliquod esse formale, & sic est quoddã superius ad oẽs formas essentiales,& accidentales.& hoc mõ non capitur hic. Alio mõ capitur spãliter ꝓ figura terminatiua quantitatis,& sic capitur in proposito.& talis qualitas terminans quãtitatẽ magis dicitur forma quam quæcunq; alia spẽs qualitatis ꝓp hoc, ꝙ in spẽbus naturæ illa figura consequitur formã essentialẽ spẽi, & est figuratiua,& notificatiua illius formę substãtialis,sicut cognoscimus formã hoĩs uel asini ꝑ figuram eius,& distinguimus spẽs corporũ abinuicẽ ꝑ talẽ figurã. Vnde quæcunq; differũt spẽ, differũt ẽt figura,& forma, & quæ in spẽ cõueniũt eodẽ mõ figurantur,ut homo in omnibus suis indiuiduis habet formam erectam sursum,& quodammodo similem figuram in capite,manibus,& pedibus,& aliis membris. E

Figurę rõ. Tertio sciendum,ꝙ figura põt accipi dupliciter. Vno mõ,ꝓ quãtitate figurata uel terminata,& sic est quantitas,& hoc mõ non capitur hic. Alio mõ capitur formaliter ꝓ formatione,uel figuratione quãtitatis,ut sunt triangulus,quadrangulus,& sic figura est qualitas circa quãtitatẽ posita,& sic capitur hic. & quia est qualitas circa hoc aliquid.i.circa indiuiduũ cõpletum de genere substantiæ, ideo talis forma uel figura quantitatem terminans est constans circa hoc aliquid. F

Quæ nam qualitates in hac reponantur specie. Quarto sciendũ,ꝙ sub hac spẽ generaliter ponuntur oẽs figuræ corporales,& superficiales.quarũ aliquæ sunt figuræ naturales,quæ causantur a natura & a formis naturalibus corporũ, in quibus sunt,ut bipedalis in hoĩe & quadrupedalis in equo, & sic de aliis,alię uero sunt artificiales,quæ causantur ab arte,ut est figura domus,cathedræ,uel scãni.unde omnia artificialia sub hac specie ponuntur etiam sub ipsa continentur passiones lineę,ut sunt rectum, curuum, longum,& breue.& aliquæ passiones numeri, quæ sibi conueniunt per similitudinem ad figuras corporales,ut quadratum,& bicubitum, & sic de multis aliis. & per hoc patet,quæ sit quarta species qualilatis,& quæ qualitates sub ipsa ponuntur.

Arguméta. Contra prædicta arguitur primo sic. Nullum superius ad qualitatem est spẽs qualitatis,sed forma est quoddam superius ad qualitatẽ,quia conuenit omnibus accidentibus.ergo non species eius.Secundo sic. Figura est quædam quantitas, quæ termino,uel terminis clauditur. ergo non est species qualitatis. Tertio sic. Omnis terminus est eiusdem prædicamenti cum suo terminato, sicut differentia terminans genus est eiusdem prædicamenti cum ipso.sed figura est terminus quantitatis,,ergo est de prædicamento quantitatis,& non qualitatis.Quarto sic. Illud quod continetur, & includitur infra hoc aliquid nõ est circa hoc aliquid, sed figura continet̃ infra hoc aliquid,cũ sit in eo,ut in subiecto, ergo nõ est constans circa hoc aliquid.Quinto sic.Forma domus,& figura est de ista spẽ,& tñ nõ est circa unũ indiuiduũ,sed constat in quadam multitudine lignorum, & lapidũ ergo male dicitur,quod hæc qualitas est figura constans circa hoc aliquid. G

Solutiões. Ad argumenta. Ad primũ dicitur,ꝙ si capiatur forma ꝓ omni illo qđ dat esse rei,est quoddã superius ad qualitatẽ.sed,si capiatur pro qualitate,q̃ dicit terminationẽ quantitatis secũdũ exigẽtiã formæ substantialis,nõ est supius ad qualitatẽ,& hoc mõ solũ hic accipitur. Ad secũdũ dr̃,ꝙ licet figura accepta materialiter sit quãtitas,non tñ figura formaliter accepta,ut dictũ est. Ad tertiũ dicit̃,ꝙ licet terminus intrinsecus,& essẽtialis sit eiusdẽ ꝑdicamẽti cũ suo terminato, nõ tñ terminus extrinsecus.mõ,forma, uel figura est terminus extrinsecus quãtitatis.iõ nõ ponit̃ in eodẽ ꝑdicamẽto cũ ipsa. Ad quartũ dr̃, ꝙ licet figura contineat̃ infra hoc aliquid, tñ hoc nõ fit secundũ ꝓfunditatẽ sed secundũ suã superficiẽ,q̃ aliquo mõ intrinsece circũdat ipsum hoc aliqd. iõ bene dr̃ cõstãs circa ipsũ. Ad quintũ dr̃,ꝙ licet forma domus sit multitudo indiuiduorũ.s.lignorũ, & lapidũ,tñ omnia indiuidua per aggregationem,& ordinem illorũ inter se,se habent ꝑ modũ unius indiuidui suscipientes talem figurã,ideo illa figura est circa hoc aliquid. H

De

A *De Quali & eius multiplicibus Modis.*

QValia uero dicuntur, quæ secundum hæc denominatiue dicuntur, uel quodammodo aliter ab his, ut a Grammatica Grammaticus, & a iustitia iustus, uel quæ dicuntur ab aliqua qualitate non denominatiue, & hoc dupliciter, quia quædam dicuntur non denominatiue ab aliqua qualitate, eo quòd nomen nō est impositum ipsi qualitati, ut cursor, & pugillator non dicuntur denominatiue, qui a qualitate, a qua dicitur quale, non est nomen impositum, ut cursor aut pugillator. Et nota, quòd cursor, & pugillator dicuntur dupliciter. Vno modo dicitur cursor ab arte currendi, & pugillator ab arte pugillandi, & sic sunt in prima specie qualitatis, quia istæ artes sunt habitus. Alio modo dicitur cursor non quia habeat artem currendi, sed naturalem potentiam ad actum currendi. & pugillator, non quia habeat artem pugillandi, sed quia habeat naturalem potentiam ad actum pugillandi, & hoc modo dicuntur qualia ab istis naturalibus potentiis, sed non denominatiue. eo quòd nomina non sunt imposita istis naturalibus potentiis, a quibus dicuntur qualia, & sic cursor & pugillator sunt in secunda specie qualitatis. Alia uero dicuntur qualia non denominatiue, non quoniam nomen non est impositum qualitati, sed quoniam quale non participat illud nomen, ut studiosus a uirtute, & sic sunt tres modi sumendi quale a qualitate.

Aduerte ad distinctionem.

B

C

Postq̄ Auctor determinauit de qualitate in cōi, & quantum ad suas species, hic consequenter determinat de quali, quod est denominatiuum eius. Et ratio ordinis est. quia qualitas dat formaliter esse quale, & est causa ipsius qualis. Ideo prius definita est a posteriori per quale tanq̄ per suū effectum. Sed quia quale est proprius effectus, & formalis ipsius qualitatis, & cā naturaliter præcedit suū effectum, ideo prius determinatū fuit de qualitate, anteq̄ determinaretur de quali.

Primo sciendum, ꝙ qualitas. & quale in hoc conueniunt, ꝙ dicunt eandem essentiam qualitatis, & sic conueniunt in significato, sed differunt in hoc, ꝙ qualitas dicit illam essentiam secundum sic, & non secundum inhærentiā ad subiectū. Quale uero importat illam essentiam cum inhærentia ad subiectum, & ideo differunt quale & qualitas, sicut concretum, & abstractum, sic, ꝙ qualitas est abstractum, quale uero eius concretum, & dicunt eandem essentiam. ideo reponuntur in eodem prædicamento, & sicut qualitas est unum genus generalissimum, quod prædicatur de suis inferioribus acceptis in abstracto, ita etiam, & quale est unum genus generalissimum non distinctum a qualitate quod prædicatur de suis inferioribus in concreto acceptis, ut dicendo, album est quale, nigrum est quale.

In quo quale ipsum a qualitate differat.

D

Secundo sciendum, ꝙ concretum dupliciter consyderatur uno modo secundum respectum, quem habet ad suum subiectū, & secundum talem respectū non ordinatur in prædicamento, & hoc modo non est genus, nec species, sed accidens. Alio mō consyderatur secundum respectum, quem habet ad sua superiora, quorum est species, ad sua inferiora, quorū est genus, & secundum talem respectū est ordinabile secundum sub & supra, & per se reponitur in prædicamento. unde li-

cet

cet respiciat suum subiectum, tamen ille respectus ab eo non tollit respectum essentialem ad sua superiora, & inferiora. ideo non impedit ipsum per se reponi in prædicamento. & licet connotet suum subiectum ideo q. significat formam cum inhærentia ad suum subiectum, tamen non significat ipsum de suo principali significato. quia ut dicitur in prædicamentis Philosophi. album solam qualitatem significat. Et quia unumquodque reponitur in prædicamento secundum suam essentiam, quam importat, & concretum dicit solum essentiam sui abstracti, ideo ponitur in eodem prædicamento cum suo abstracto. E

vide in ca. de qualita. & ibi per Doct.

Tertio sciendum, q. quale sic definitur. Qualia dñr, quæ secundum hæc ab aliqua qualitate denominatiue dñr, uel quæ dicuntur ab aliqua qualitate non denominatiue. In qua definitione loco generis definiri subintelligitur dicibilis. dicibilem. habet modum generis respectu omnium prædicamentorum. Deinde ponitur, quæ secundum hæc denominatiue dicuntur, ad denotandũ qualia, quæ secundum ueram denominationem ab aliqua qualitate dicuntur, sicut a Grammatica Grammaticus, a iustitia iustus, quæ dicuntur denominatiue secundm hæc. i. secundum istas species qualitatis superius positas. Deinde ponitur, uel ab aliqua qualitate non secundum ueram denominationem, sicut studiosus a uirtute non denominatiue, ad denominandum qualia, quæ dicuntur a qualitate. F

Quando denoĩatio non sumat a qualitate.

Quarto sciendum, q. pluribus modis nõ dicitur quale denominatiue a qualitate. vno mõ, quãdo qualitas habet imperfectum esse in suo subiecto. ut quando habet esse remissum in suo subiecto, quod non sufficit denominare subiectũ sicut est caliditas in aqua tepida, uel quãdo est solum in transitu, & nõ permanet in subiecto, ut pallor ex timore, uel quando inest subiecto solum ſm partẽ, quæ non sufficit denominare totũ, sicut est albedo in dentibus æthiopis, quę nõ sufficit denominare ipsum albũ. His tribus modis, qui sumuntur ex parte rei non sumitur quale a qualitate. Sed alio modo quale sumitur a qualitate non denominatiue ex parte uocis, cum s. ipsum quale non habet denominationem secundum nominationem abstracti, sic, q. conueniat cum ipso in principio, & differat in fine. quod tamen requiritur ad denominationem, & hoc cõtingit adhuc dupliciter. vno modo, quando qualitati, a qua sumitur quale nõ est nomen impositũ, ut cursor, & pugillator, quando dñr a naturali potentia currendi uel pugillandi, dicuntur non denominatiue, quia illi naturali potẽtiæ nõ est nomẽ impositũ, sed ut dicitur ab arte currẽdi uel pugillãdi, ut sunt in prima spẽ qualitatis bene dicuntur denominatiue. Alio mõ, qñ qualitati, a qua sumitur quale, est nomẽ impositum, & nomẽ qualis non sumitur secundũ nomen sui abstracti, ut studiosus dicitur a uirtute. Et propter istos ultimos modos qualis, ponitur ultima pars defintionis qualium. G

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. In prædicamento quantitatis non ponitur definitio concreti quantitatis, uel denominatiui eius, ergo similiter hic non debet poni seu definiri denominatiuum qualitatis. Secundo sic. Omne, quod definitur debet capi per modum unius, sed quale hic non capitur per modum unius, sed plurimum, cum ponatur in plurali numero, ergo male hic definitur, qualia in plurali numero. Tertio sic. Simile dicitur ab aliqua qualitate non denominatiue, ergo sibi conuenit hęc definitio, & tamen non est quale, sed ad aliquid, ergo ista definitio non conuenit soli definito. Quarto sic. Nulla bona definitio debet dari per disiunctionem, quia disiunctio non significat aliquid determinare, sed significat unum per disiunctionem ad aliud. modo definitio debet dicere determinate esse definiti, sed ista definitio datur per disiunctionem, ergo non est bona. Quinto sic. Omne quale sumitur ab aliqua qualitate, & illa qualitas est natura denominans, & quale est denominatiuum eius, ergo nullum quale sumitur ab aliqua qualitate non denominatiue. H

Ad

A Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet in quantitate sint duo denominatiua. s. quantum & quotum, tamen utrunq; illorum semper dicitur eodem modo denominatiue a quãtitate sed quale non semper dicitur eodem modo a qualitate, & quandoque non dicitur. ideo ad ostendendum hanc diuersitatem qualium, magis hic oportet determinare de quali, q̃ de concreto quantitatis. Ad secundũ dicitur, q licet quale non sumatur hic per modum unius in numero, sed plurium, tamen sumitur per modum in genere, & hoc sufficit ad hoc q definiatur, tamen hic ponitur in plurali numero ad denotandum pluralitatem qualium, quorum aliqua dicũtur a qualitate denominatiue, & aliqua non. Ad tertium dicitur, q licet simile dicatur effectiue ab aliqua qualitate, non tamen dicitur formaliter ab aliqua, & hoc modo intelligitur, q quale dicitur, a qualitate. Ad quartum dicitur, q licet nulla definitio secundum se totam debeat dari per disiunctionem, quia nihil determinate notificaret, tamen potest dari per disiunctionem quan-
B tum ad aliquas partes eius propter diuersitatem aliquam inferiorum definiti, & sic est in ista, in qua ponitur determinare illa pars, qualia dicuntur, quæ dicuntur ab aliqua qualitate denominatiue. & ponitur disiunctio inter illas partes, denominatiue, uel non denominatiue, propter diuersos modos qualium. Ad quintum dicitur, quòd licet omne quale sumatur, a qualitate secundum rem, non tamen secundum rem, & uocem simul in aliquibus, ut dictum est, ideo aliqua dicuntur non denominatiue.

Solutio.

Definitio per disiunctioné nõ dari dét.

Tres hic qualitatis Proprietates enarrantur.

Inest contrarietas in qualitate, ut albedo contrariatur nigredini, & similiter iustitia iniustitiæ. Hoc autem non est proprium qualitati, quia
C non conuenit omni qualitati. figura enim nõ habet aliquod contrariũ, neque medii colores, ut rubedo, glaucedo. Et sciendum, quòd si unum contrariorum fuerit quale, reliquum erit quale, ut iustitia est qualitas, ergo & iniustitia. & iustum est quale, ergo & iniustum. Item, qualitas suscipit magis & minus, dicitur enim iustus magis & minus iustus, & albus & Grammaticus. sed hoc non est proprium qualitati, quia quadratum non suscipit magis neque minus, neque circulus, neque quadrangulus, neque aliæ figuræ, Item, proprium est qualitati secundum eam simile uel dissimile dici, ut albus albo similis dicitur, & iustus iusto, albus autem dissimilis nigro dicitur, & sic de consimilibus.

Postquàm Auctor determinauit de qualitate, & quali quantum ad suum esse
D essentiale, hic consequenter assignat tres proprietas eius. In quarum prima dicitur, q in qualitatibus reperitur contrarietas. cuius ratio est, quia omnes formę repugnantes, quæ se mutuo expellunt ab eodem subiecto inter se contrariantur, sed aliquæ qualitates inter se repugnãt respectu subiecti unius, a quo unius, a quo mutuo se expellunt, sicut uirtus & uitium repugnant adinuicem respectu eiusdem subiecti, & iustitia, & iniustitia, & multæ aliæ de prima species qualitatis, & multę qualitatis, ut calidum, & frigidum, humidum, & siccum, & qualitates secundæ, quæ causantur ab istis qualitatibus primis, ut graue, & leue, album, & nigrum, & sic de multis aliis qualitatibus, ergo contrarietas inest qualitati.

Primo sciendum, quòd contrarietas qualitatum dupliciter sumitur. Vno modo communiter, pro repugnantia quacunque qualitatum, qua se expellunt ab eodem

Vt patet primo, &

secũdo de gener. & ibi per scri bentes.

eodem subiecto propter repugnantiam, quam habent adinuicem. & sic reperi tur contrarietas in qualitatibus primæ speciei, & etiam tertiæ. Alio modo sumitur proprie pro repugnantia qualitatum passiuarum, & actiuarum, quæ per actionem physicam & proprium se expellunt ab eodem subiecto, sicut cali dum & frigidum ab eodem corpore, & hoc modo solum reperitur contrarietas inter qualitates tertiæ speciei, illæ.n.solæ proprie sunt actiuæ & passiuæ. sed hic primo modo sumitur contrarietas, & nõ conuenit qualitatibus secundæ speciei, quia cõtraria successiue sunt in eodem subiecto, quod non conuenit naturali po tentiæ uel impotentiæ, quia, si subiectum sit naturaliter potens ad unam ope rationem, non potest esse naturaliter impotens ad ipsam. Similiter etiam mul tæ qualitates quartæ speciei non contrariantur. sicut triangulus, & quadrangu lus, & sic de multis alijs. & per hoc patet, ꝙ habere contrarium non conuenit omni qualitati, nec etiam soli, cum conueniat actioni & passioni & sic non est si bi proprium aliquo modo proprij, sed est quędam communitas, in qua conue- niunt plures species qualitatis. F

Si unũ con trariorum, quale fue- rit, & reli- quum.

Secundo sciẽdum, ꝙ si unum contrariorum fuerit quale reliquum erit quale. cuius ratio est. quia contraria sub eodem genere posita sunt, ergo si unum cõtra riorum fuerit quale, & de genere qualitatis, reliquum erit quale, & in genere qualitatis, ut si iustum sit quale, iniustum erit quale. & licet contraria secundum suas formas specificas habeant repugnantiam, & non conueniant in una forma specifica, tamen non habent repugnantiã secundum formam sui generis, sed sem per illa in genere conueniunt, ratione cuius semper requirunt idem subiectum, quod est proportionatum formæ sui generis. Ideo, si unum contrariorum fuerit quale, reliquum erit quale, & si unum fuerit qualitas, reliquum erit qualitas. & sic ut duæ species sub eodem genere.

Tertio sciendum, quod secunda proprietas qualitatis est, quòd qualitas susci pit magis & minus, & ratio est, quia aliquæ qualitates secundum suum esse pro prium intenduntur, remittuntur, & magis & minus perficiuntur secundũ suum proprium esse, quod habẽt in subiecto, ut qualitates primæ speciei intenduntur & remittuntur secũdum maiorem & minorem radicationem in subiecto, ut uir tus & scientia, & multæ aliæ, & qualitates de tertia specie intenduntur & remit tuntur secundum permixtione contrarij cum contrario, ut calidum dicitur ma gis uel minus calidum, secundum, quòd magis & minus miscetur cum frigido, & aliquæ qualitates quartæ speciei intenduntur, & remittuntur, licet paucæ inten dantur, & remittantur, sicut rectum non potest esse magis, aut minus rectum, sed curuum potest suscipere magis & minus, & sic suscipere magis & minus non cõ uenit omni qualitati, nec etiam soli, ut dictum est de pręcedenti communitate. & non est hic intelligendum, quòd qualitas secundum suam essentiam, & in ab stracto suscipiat magis & minus, sed secundum esse, quod habet in subiecto & in concreto. G H

Proprium est qualita ti, secundũ illã simile uel disimi le dici.

Quarto sciendum, quòd tertia proprietas qualitatis est, secundum eam simi le uel dissimile dici. cuius ratio est. quia similitudo est rerum differentium eadẽ qualitas, sed non in numero. quia idem accidens in numero non potest esse in di uersis subiectis. nec sufficit, quòd sit eadem qualitas in genere, quia si sic, album & nigrum, essent similia. sed requiritur, quòd sit eadem qualitas in specie specia lissima. Et dissimilitudo est rerum differentium diuersa qualitas in specie, sicut album, & nigrum dicitur dissimilia, ergo simile & dissimile dicuntur secundũ qualitatem, capiendo, secundum, ut dicit circunstantiam causæ efficientis, & non formalis, & hoc conuenit omni qualitati, & soli, semper, ut patet inducti ue, & ꝑ exẽpla ẽt probari posset. ergo ista proprietas est sibi propria quarto mõ.

Sed

A Sed contra prædicta arguitur primo sic. Omnia contraria sub eodem genere ponuntur, sed qualitas non ponitur sub aliquo genere, cum sit genus generalissimum ergo qualitas non habet contrarium. Secundo sic. Medium contrariorum utrique contrariatur, cum possit fieri motus ab illo ad utrunque extremorum, ut de rubeo ad album,& ad nigrum, ergo male dicitur in textu, q̃ nullus medius color habet contrarium. Tertio sic. Contraria inter se maxime abinuicem distant, ergo non conueniunt in genere, ergo, si unum contrariorum fuerit quale, aliud non potest esse quale. Quarto sic. Vna albedo non est magis albedo quàm alia, nec nigredo est magis qualitas quàm albedo,& sic de omnibus aliis qualitatibus, ergo nulla qualitas suscipit magis,& minus. Argumẽ.

Quinto sic. Species est tenuis similitudo omnium suorum indiuiduorum, ergo indiuidua eisdem speciei substantiæ dicuntur similia per formam suæ speciei, ergo non conuenit soli qualitati secundum eam simile uel dissimile dici. Solutio.

B Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̃ licet qualitas accepta in cõi & in genere non ponatur sub aliquo genere, neque illo modo habeat contrarium, tñ ut est in suis speciebus, quarum aliquæ inter se contrariantur, bene habet contrarium,& ponitur sub genere. Ad secundum dicitur, q̃ si medium contrariorum consyderetur ut medium, sic non habet contrarium. quia non maxime distat ab extremis. sed, si consyderetur inquantum est participatiuum utriusque extremorum, sic contrariatur utriusque extremorum, licet contrarietate imperfecta, ut rubeum, inquantũ importat aliquid de nigro contrariatur albo.& inquantũ habet aliquid de albo cõtrariatur nigro. Sed primo mõ intelligitur hic, q̃ media nõ contrariãtur extremis. Ad tertium dicitur, q̃ licet contraria maxime distent sub eodem genere, non tñ maxime distant simpliciter. Ideo, si unum est quale, aliud potest bene esse quale. Ad quartum dicitur, q̃ licet albedo, & aliæ qualitates in abstracto non suscipiant magis,& minus, tamen bene suscipiunt in concreto, ut album dicitur

C magis,& minus album. Ad quintum dicitur, q̃ licet species sit similitudo essentialis suorum indiuiduorum, quę proprie non est similitudo, sed magis proprie dicitur identitas, tamen non est similitudo accidentalis, quæ proprie est similitudo, de qua hic intelligitur. ideo indiuidua substantię non dicuntur per suam speciem similia similitudine accidentali, sed hoc solum conuenit qualitatibus. Vid Boeth. cap. de spẽ.

De Prædicamento actionis, & eius Proprietatibus.

ACtio est secundum quam in id, quod subiicitur, agere dicimur, ut secans aliquis dicitur agere, in eo, quod aliquid secat, unde sectio est actio,& secundum sectionem agit secans in eo quòd secat,& percussio est Actio. Proprium autem actioni est ex se inferre passionem. Recipiunt autem agere & pati contrarietatem. calefacere enim est contra-

D rium ei, quod est frigidum facere, & calidum fieri, contrarium frigidum fieri,& delectari contrarium tristari. Item, recipit magis, & minus. calefacere enim magis & minus, quod est agere,& calefieri similiter, quod est pati, dicitur,& similiter delectari, & tristari.

Postq̃ Auctor determinauit de quatuor prædicamenti principalibus, in quibus reperiuntur quatuor simplices modi prædicãdi. s. de substãtia, quãtitate, ad aliquid, & qualitate, hic consequenter determinat de aliis prædicamentis minus principalibus quorum modi prædicandi fundantur in modis prędicandi præcedentium.& quia actio immediate causatur a qualitate. quia procedit a substãtia

mediante

mediante naturali potentia, & passio immediate causatur ab actione; ideo conuenienter Auctor post qualitatem, & ante passionem determinat de actione ipsam primo sic definiens. Actio est secundum quam in id, quod subiicitur agere dicimur, ut secundum sectionem dicimur secare. E

Primo sciendum, quod in hac definitione loco generis definiti subintelligitur forma accidentalis, & aliquo modo datur intelligi per hoc relatiuum, quam, & totū residuū ponitur ad differentiam aliorum prædicamentorum. & dī secundū quam agere dicimus, ita quod secundum, dicit circumstantiam causæ formalis, & non causæ efficientis, quia secundum qualitatem uel formam substantialē bene dicimur agere effectiue. & debet intelligi dicimur. i. nos substantię, & non solum nos hoīes in specie dicimur agere. & licet actio & agere realiter idem sint, sicut qualitas & quale tñ differunt sicut abstractum, & concretum. ideo actio definitur per agere tanq̄ per suum effectum nobis notiorem ipsa actione. ultimo ponitur in id, quod subiicitur. i. in ipsum patiens, actio eñ agentis semper fit in patiens dispositum. F

Hic actio dicēter accepta definitā, & nō proprie ut a-ctione distincta. Secundo sciendum, quod actio dupliciter accipitur. Vno modo specialiter ut distinguitur contra factionem, a qua differt hoc modo, quia actio importat actionem, quæ non transit in rem operatam, sicut est equitare, nauigare, intelligere, sed factio nominat operatione, quæ transit in rem operatam, ubi. s. præter operationem est res operata, ut sunt domificatio, frenefactio, &c. Alio modo accipitur actio generaliter, ut se extendit ad actionem & factione proprie captam, & illo modo sumitur in hac definitione.

Proprie ꝓpriū actiones est ex se passionē inferre. Tertio sciendum, quod proprie proprium est actioni ex se inferre passionem. & ratio est. quia actio est processus uirtutis agentis per effectum ab agente in patiens, ut calefactio, quæ fit ab agente, est processus caloris ignis per suum effectum in id quod calefit, passio uero est receptio formæ procedentis ab agente in patiens, ut receptio caloris in id, quod calefit uocatur passio. Sed talis receptio causatur a fluxu formæ ab agente, ergo conuenit actio ex se inferre passionem. & G quia hoc conuenit omni actioni, & soli, & semper, ideo dicitur sibi proprie proprium, licet qualitas aliqua inferat passionem, hoc tamen non est ex seipsa immediate, sed mediante actione.

Quarto sciendum, quod ipsius actionis, & etiam passionis sunt duæ communitates, quarum prima est quod actio, & passio recipiunt contrarietatem. ratio est, quia aliquæ actiones immediate causantur a qualitatibus contrariis, & etiam immediate causant qualitates contrarietas, ut calefacere, & frigefacere immediate causantur a calore, & frigore, & immediate causant caliditatem, & frigiditatem, ergo aliquæ actiones inter se contrariantur. & eadem ratione aliquæ passiones, ut calefieri & frigefieri. Alia communitas est, quòd actio, & passio suscipiunt magis, & minus. ratio est, quia aliquæ actiones, & passiones causantur a qualitatibus, quæ in agendo quādoq; intenduntur, & remittuntur. ideo actiones, quę fiunt ex ipsis, & etiam passiones intenduntur, & remittuntur, ut calefacere intenditur per intensionem caloris calefacientis. Et dicuntur bene istæ duæ communitates, quia nulla illarum conuenit omni actioni uel passioni, nec etiam soli, cum conueniant primo aliquibus qualitatibus, sed in istis communitatibus conueniunt multæ species actionis, & passionis. H

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Secundum securim dicimur agere in id, quod secatur, & tamen securis non est actio, ergo ista definitio conuenit aliis a definito. Secundo sic. Creatio est actio, & tamen non fit in id, quod subiicitur, quia in creatione nihil præsupponitur tanquàm subiectum, sed res secundum se tota simul producitur, ergo male dicitur, quòd actio fit in id, quod subiicitur. Tertio sic. Omne principium præcedit principiatum, sed actio non præcedit passionem,

A sionem, cum simul fiant actio, & passio, ut calefacere, & calefieri, ergo non conuenit actioni ex se inferre passionem. Quarto sic. Contraria sunt formæ actiuæ & passiuæ inter se, sed duę actiones nunquam sunt actiuæ, quia si sic, mediante actione agerent. & sic actioni conueniret alia actio, & esset processus in infinitũ, quod est inconueniens, ergo actio non habet contrarium. Quinto sic. Nulla forma simplex suscipit magis, & minus, cum forma sit compositioni contingens simplici, & inuariabili essentia consistens illud.n. quod est inuariabile non intenditur, nec remittitur, sed omnis actio, & etiã passio est forma simplex, ergo actio, & passio non suscipiunt magis, & minus.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet secundum securim dicamur agere effectiue, & instrumentaliter, non tamen formaliter, sicut de actione intelligitur. Ad secundum dicitur, quòd licet creatio sit actio secundum modum, nõ tamen est actio secundum rem, quæ sit de prædicamento actionis, eo quòd ipsa B non est accidens a creatura distinctum; nec est ens limitatum ad aliquod certũ genus, sicut neq; prima causa. hoc intelligendo de creatione actiua, quia creatio passiua est accidens creaturæ, & in genere relationis. Ad tertium dicitur, quòd licet actio sit simul tempore cum passione, tamen secũdum naturam actio præcedit passionem, quia causa secundum naturam præcedit effectum. Ad quartum dicitur, quòd licet contraria, quæ primo, & per se contrariantur sint formę actiuæ, & passiuæ, ut sunt qualitates contrariæ, tamen non oportet de his, quæ solum ex consequenti contrariantur, & per aliud. & hoc modo solum actiones contrariantur. s. per qualitates quas inferunt, uel a quibus inferuntur. Ad quintum dicitur, quòd licet omnis forma sit inuariabilis secundum suam essentiam, & in abstracto, & sic non suscipit magis, & minus, tamen aliqua est uariabilis secundum esse in subiecto, ut distinguatur in concreto, & hoc modo actio, & passio suscipiunt magis, & minus. *Solutio.*

C

De passione, & ipsius proprijs.

PAssio est effectus illatioq; actionis, ut calefieri efficitur, & infertur ex calefacere. Proprium autem passionis est primo inferri ex actione.

Item, passio non est in agente, sed in patiẽte. De reliquis uero, quæ prius dicta sunt, modo sufficiãt. Quæ sequũtur de alijs quatuor prædicamentis non sunt dicta a Petro Hispano.

Postquàm Auctor determinauit de actione, quæ est causa passionis, hic consequẽter determinat de passione, quæ est effectus propinquus actionis, ipsam primo sic definiens, Passio est effectus illatioque actionis, uel calefieri efficitur & D infertur, a calefacere. In qua definitione ponitur effectus loco generis. effectus .n. conuenit generaliter omnibus entibus creatis, quæ ponuntur in prædicamento. Deinde ponitur illatio, ad differentiam effectus permanentis, qui non solũ habet esse in fieri, sicut ipsa passio, sed etiam in facto esse. Deinde ponitur actionis, ad differentiam ipsius actionis, quæ licet sit effectus & illatio respectu qualitatis a qua causatur, non tamen respectu actionis.

Primo sciendum, quòd in communi duplex est effectus, quidam est effectus permanens, qui non solum habet esse in fieri, sed etiam in facto esse, ut sunt domus, & scamnum. Alius est effectus successiuus, qui solum habet esse in fieri, & nunquàm in facto esse, ut æquitatio uel nauigatio. Effectus autem generaliter dicitur tam de effectu permanente quàm successiuo, illatio uero solum dicitur

de

de effectu successiuo, qui solum habet esse in fieri, & in quadam illatione, secundum, q infertur ab alio, & ideo effectus est quoddam superius ad illationem, ratione cuius in hac definitione effectus bene præponitur illationi tanq̃ superius eius, & subiungitur illatio tanq̃ inferius eius contrahens ipsum. E

Pasio sumitur sex modis.

Secundo sciendum, q passio pluribus modis accipitur. Vno modo accipitur pro accidente proprio alicuius subiecti, ut risibile dicitur propria passio hominis, & hinnibile equi. Secundo modo accipitur, pro cõceptu animæ uel affectu, ut dicitur, q uoces sunt notæ uel signa passionum, quæ sunt in anima. i. conceptuum uel affectuũ animę. Tertio mõ accipitur, pro motu appetitus sensitiui, ut sunt passiones iræ, uel timoris, uel gaudij, ut dicitur tertio Ethicorum, q fortitudo moderatur passiones timoris, & audaciæ. Quarto modo accipitur pro dolore uel pęna, quæ alicui uiolenter infertur, ut fuit passio Christi. Quinto modo sumitur, pro qualitate sensibili, quæ habet esse imperfectum, & est inferẽs passionem sensibus, uel illata ab aliqua naturali passione, & sic est una spẽs qualitatis. Sexto modo sumitur prout est immediatus effectus actionis, ut est susceptio formæ ab agente in patiens, & hoc ultimo modo definitur hic passio, & est unũ prædicamentum ab aliis distinctum. F

Cap. ix.

Tertio sciendum, q ipsius passionis hic assignantur duæ proprietates. Quarũ prima est, q proprium est passioni inferri ex actione. ratio est quia passio est susceptio formæ ab agente in patiens, & talis susceptio immediate infertur per actionem agentis, & hoc est proprie proprium ipsi passioni. Secunda proprietas est, quòd passio non est in agente subiectiue, sed in patiente. Cuius ratio est, quia susceptio formæ, quæ fit per actionem agentis causatur in patiente, quod subicitur actioni, ergo passio, quæ nominat talem susceptionem est in patiente subiectiue. &, quia accidens habet prædicari denominatiue de subiecto in quo est, ideo passio prædicatur de patiente in hoc, quod est aliquo modo se habere ad ipsum agens, quia denominat ipsum pati, & non denominat ipsum agens pati, quare non est in eo subiectiue. G

Actio & passio materialiter, ac formaliter sumpta quid & in quo sint subiectiue:

Quarto sciendum, q passio de qua est sermo ad propositum dupliciter accipitur. Vno modo materialiter, pro forma fluente ab agente in patiens. Alio modo formaliter, pro receptione illius formæ, ut cum peregrinus calefit, ibi est calor fluens ab igne in peregrinũ, & ibi est receptio caloris in peregrino, quę est passio formaliter accepta, & utroque modo passio est in patiente ut in subiecto. Et similiter actio uno modo accipitur materialiter pro illa forma, quæ fluit ab agẽte in patiens, & etiam est in patiente subiectiue. Alio modo capitur formaliter, pro tali fluxu formæ ab agente, & sic est subiectiue in agente & non in patiente. Et ratio est. quia omne illud, in quo est actio formaliter accepta dicitur agere, sed patiens non dicitur agere, ergo in ipso non est actio formaliter accepta. s. n. esset in patiente patiens diceretur agere, quod falsum est. & sic patet quid sit passio, & de proprietatibus eius. H

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Nullum primum principium est effectus alterius, sed decem prædicamenta sunt decem principia prima rerum, ergo passio, cum sit unum prædicamentum, est unum primum principium, ergo non est effectus. Secundo sic. Effectus & illatio idem sunt, ergo superflue ponitur unum illorum in ista definitione. Tertio sic. Eorum quæ sunt idem realiter unum non est causa alterius, sed actio & passio realiter idem sunt, cum utrunque sit forma fluens ab agente in patiens, quæ est eadem realiter, ergo passio non est effectus actioni. Quarto sic. Omne proprium consequitur esse completum sui subiecti, sed inferri ex actione non consequitur esse completum passionis, cum sit productio eius, ergo inferri ex actione non est proprium passionis.

A Quinto sic. In omni illo, quod patitur est passio subiectiue, sed omne agens Physicum in agendo repatitur, ergo in tali agente est passio subiectiue, & non solum in patiente.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet passio sit primum principium in genere causæ formalis suorum dicibilium suæ coordinationis, & in tali genere causæ non possit esse effectus alicuius principij prioris, tamen in genere causę efficientis bene pōt esse effectus actionis, & substantiæ. cum eñ prædicamenta dicantur prima principia rerum, quæ non habent aliquid ante se solum intelligitur de principiis formalibus. Ad secundum dicitur, ꝙ licet effectus & illatio dicant idem secundũ essentiã, tñ differant ẽm modos essendi, sicut superius, & inferius, & unum illorum contrahit aliud. quare nullum illorum superfluit. Ad tertium dr̃, ꝙ licet actio, & passio materialiter acceptæ pro forma fluente ab agente in passum realiter idem sint, tamen, si sumatur formaliter. s. actio pro fluxu formæ ab agente, & passio pro receptione eius in patiente, sic realiter distinguuntur, quia in diuersis subiectis sunt, & sic unum bene potest effectus alterius. Ad quartum dicitur, ꝙ licet inferri actione non sequatur ẽm rem esse completum passionis, sequitur tñ ipsum secundum rationem, & nostrum modum intelligendi, eo modo quo est passio eius. quia non est passio realiter distincta a suo subiecto, sed ratione tantum. Ad quintum dr̃, ꝙ licet in agente Physico ea parte, qua patitur sit passio, ut in subiecto, non tñ ea parte, qua agit. ideo passio non est in eo ut agens, sed ut ipsum secundum aliud est patiens. unde tale agens ratione suę formæ agit, & ratione materiæ suæ in qua cõicat, cum patiente, patitur, & sic secundum diuersa agit, & patitur. De reliquis aũt sufficiat, quæ dicta sunt prius. — Solutio. — B

De prædicamento Quando, & eius Proprietatibus.

C QVando, est quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur, ut hodie esse, & cras fore. Item, duplex est quando, scilicet simplex & compositum, sicut duplex est tempus. Item, tres sunt proprietates quando. Prima est, quòd quando non suscipit magis neque minus. Secunda est, quòd quando nihil est contrarium. Tertia est, quòd quando est in omni illo, quod incipit esse in tempore.

Postquàm Auctor determinauit de actione, & passione, hic consequenter est determinandum de quatuor prædicamentis ultimis, de quibus, aut nullam, aut paruam facit Auctor mentionem. Et primo de Quando, quod ab Auctore Sex Principiorum, sic definitur Quando, est, quod adiacentia temporis relinquitur in re temporali. In qua definitione datur intelligi accidens, pro genere definiti per illud relatiuum quod. Deinde ponitur, relinquitur ex adiacentia temporis ad explicandum causam propinquam ipsius quando, quæ est tempus. Quando enim D est esse in tempore, sed esse in tempore relinquitur immediate per adiacentiam temporis in re temporali. Et per hoc differt quando ab omnibus aliis accidentibus, quorum nullum immediate causatur a tempore. Deinde ponitur in re temporali, ad explicandum proprium subiectum ipsius quando, & in hac definitione capitur tempus non solum pro mensura durationis rerum temporalium, sed generaliter pro omni mensura durationis esse rei, ut sub se continet æternitatem, æuiternitatem, & tempus proprie dictum. — Quid sit ipsum quando declaratur.

Primo sciendum, ꝙ tempus, & quando licet inter se multũ conueniant in hoc ꝙ utrunq; est successiuum, & unum immediate est causa alterius, tñ abinuicẽ realiter distinguuntur. quia omnis causa efficiens extrinseca realiter distinguitur a suo effectu, tẽpus autem est causa efficiens extrinseca respectu quando, ergo ab — Tẽporis a qñ discrimen.

ipso realiter distinguitur. Vnde differunt inter se in duobus. Primo, quia tempus in motu primi mobilis, ut in subiecto, quando uero est subiectiue in re tẽporali, quæ per tempus mensuratur. Secundo differunt, quia tempus est accidens absolutum, & mensura durationis rei, sed quando nõ est mensura durationis, sed est accidens respectiuum, quod relinquitur in re temporali per respectum ad mensuram suæ durationis, quæ est tempus, nõ est tamen respectiuũ secundũ esse, sed secũdũ dici, quia totũ esse eius nõ est ad aliud, cũ quo ꝓprie dicaẽ ad conuertentiam. E

Quãdo, indefinite sũptum prædicamentum est. Secundo sciendum, ꝗ qñ tripliciter accipitur. Vno mõ interrogatiue, ut si dicatur quærendo, qñ uenit Petrus? Alio modo relatiue, ut dicendo, Socr. uenit, quando fuit meridies, & his duobus modis qñ est syncategorema, quia proprie non significat ens, sed est modus entis. ideo illis duobus modis non ponitur in prædicamento, nec est prædicamentũ. Tertio modo capitur indefinite, ut tñ ualet, sicut aliqñ, uel esse in aliquo tempore, & hoc modo dicit ens reale, & sic capitur hic, & est unum prędicamentum, cuius genera subalterna sunt esse fuisse, & fore in tempore, & species specialissimæ sunt fuisse in hora, uel esse in die, uel esse in nunc, & indiuidua sunt, esse in ista hora, uel in illa die, uel in illo nunc. Et eius modus prædicandi est prædicari de prima substantia in hoc quod est in tempore. F

Quando simplex, ac compositũ qd & q̃ ipsius quãdo sint spẽs. Tertio sciendum, ꝗ qñ diuiditur per qñ simplex, & qñ compositum. Quando simplex est quod causatur a tempore simplici, ut ab instanti, uel a nunc, uel a tẽpore indiuisibili quo ad nos, ut esse nunc. Sed quando compositum, est quod causatur a tempore composito, ut est fuisse in præterito, fore in futuro, esse in præsenti. Et licet istæ tres species. s. esse in præsenti, fuisse in præterito, & fore in futuro, non causentur in re æterna ab æternitate, eo, ꝗ in æterno non est præteritum neque futurum, sed omnia sunt simul, & nihil acquiritur de nouo uel deperditur, tamen ipsi æterno per relationem ad tempus, & quo ad existentiam eius cum tempore attribuitur esse, fuisse, & fore, vt dicendo. Deus est, fuit, & erit, tamen, ut attribuuntur æterno non sunt accidentia realiter distincta ab eo, quæ reponantur in aliquo prædicamento, sed solum est ibi modus prædicandi huius prædicamenti. Sed ab æuiternitate bene causatur, quando reponibile in isto prædicamento. Et per hoc patet quæ sint species per quas diuiditur quando. G

De hoc. 4. Physi. trac. de tpe, & ĩ viij. & . xlj. Metaph. & 2. cœli.

Quarto sciendum, ꝗ ipsius quando duæ sunt proprietates. Prima est, ꝗ quando non habet contrarium. Cuius ratio est, quia si haberet contrarium, maxime conueniret præterito, & futuro, & sed hoc non potest dici, quia quando præsens, præteritum, & futurum simul uerificantur de eodem. ut dicendo, iste est, fuit, & erit, contraria uero de eodem nunquam simul uerificantur. Secunda proprietas est, ꝗ quando non suscipit magis, & minus Cuius ratio est, quia quando immediate causatur a tempore, & dicit esse in tempore, sed tempus non suscipit magis, & minus, ergo neque quando. Et per hoc patet quid sit quando, & quomodo est prędicamentum, & quæ sint species, & proprietates eius.

Solutiões. Sed contra prædicta arguitur primo sic Iuuentus, & senectus ex adiacentia temporis in re temporali relinquuntur, & tamen senectus non est quando, sed est qualitas de secunda specie qualitatis, ergo ista definitio quando, conuenit aliis a definito. Secundo sic. Sicut se habent esse album, & albedo, ita in esse in tempore, & tempus, sed album, & albedo realiter idem sunt, ergo esse in tempore, siue quando, & tempus, idem sunt realiter, ergo quando non est prædicamentum a tempore distinctum, sed continetur sub quantitate. Tertio sic Nullum est tempus simplex, cum tempus diuisibile sit in plures partes, ergo nullum, quando causatur a tempore simplici, & sic nullum est quando simplex. Quarto sic. Quando præteritum, & quãdo futurum maxime distant, & eidem susceptibili uicissim insunt, & ab eodem mutuo se expellunt, quia idem non potest simul esse præteritum, & futurum, H

A turum.ergo quando,habet contrarium.Quinto sic.Fuisse in tempore dicit, quãdo & tamen suscipit magis,& minus, quia aliquid dicitur magis,& minus fuisse in tempore,ergo quando suscipit magis, & minus.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ si capiatur senectus ut dicit naturalem impotentiam,quę causatur per longã transmutationẽ,quę fit sub motu,& tpe & etiã iuuentus,ut dicit naturalẽ potentiam,hoc mõ sunt qualitates de secũda specie qualitatis, & non relinquuntur immediate & per se ex adiacentia temporis, sed per alterationẽ,quæ sub tẽpore causatur.sed,si capiantur,ut dicunt diu fuisse in tempore uel parum,sic aliquo modo important quãdo,& hoc non est significatum principale eorum,& eo mõ quo dicunt quãdo,relinquuntur ex adiacentia temporis in re temporali. Ad secundũ dicitur,ꝙ licet albedo,& esse album,& tẽpus,& esse in tẽpore habeant similitudinem aliquo mõ in denominatione, quia sicut album dicitur ab albedine,ita quando dicitur a tempore,tamẽ dissimile est B in hoc,quia tẽpus nõ dat intrinsece & formaliter esse in tẽpore,sicut albedo dat intrinsece,& formaliter esse album,quia non semper est in eodem subiecto,cum esse in tempore. Ad tertium dicitur, ꝙ licet tempus,quod importat esse, & essentiam temporis sit diuisibile,tamen,si capiatur generaliter tempus pro illo,quod dicit eẽntiam temporis, sic aliquod tempus dicitur indiuisibile sicut ipsum nũc. Ad quartum dicitur, quòd licet in eodem non sint simul in actu pręteritum , & futurum,tamen secundum denominationem,quando pręteritum & quando futurum bene possunt dici de eodem simul,ut prius dictum est. &,quòd secundum actum se expellant ab eodem,hoc est propter successionem ipsorum,& non propter contrarietatem uel repugnantiam quam habeant. Ad quintum dicitur , ꝙ licet aliquid dicatur magis & minus fuisse in tẽpore secundũ extensionẽ, non tamen secundum intensionem.ideo quando,per hoc non suscipit magis & minus. Solutio.

C *De Vbi, & eius accidentibus.*

VBi est circũscriptio corporis locati a loci circũscriptione ꝓcedẽs ut in Ecclesia esse, in foro esse. Et diuiditur ubi, quia quoddam est ubi simplex, & est illud quod a simplici loco procedit ut est locus punctorũ, & quoddã est ubi compositũ, & est illud quod a loco composito procedit. Proprietates ubi sunt duæ. Prima est, quòd ubi nihil est contrarium, Secunda est, quod ubi non suscipit magis neque minus, hoc est,quod ubi non suscipit intensionem neque remissionem.

Postquàm Auctor determinauit de quãdo, qđ conuenit tam substãtijs corporeis quàm incorporeis,hic consequenter determinat de ubi, quod proprie conuenit solum substãtijs corporeis. Quod a Gilberto porretano sic diffinitur. Vbi est D circũscriptio corporis a loci circũscriptione procedens. In qua diffinitione ponitur circũscriptio, loco generis, quia ipsa se habet per modum generis respectu ubi Dinde ponitur corporis, ad explicandum proprium subiectum ipsius ubi, quod est subiectiue in corpore locato. & per hoc differt a circumscriptione actiua loci. Deinde ponitur a circũscriptione loci procedens, ad ostendendũ propriam causam & propinquam ipsius ubi, quę est locus circumscribens locatum. & per hoc differt ubi ab aliis prædicamentis accidentium,quorum nullam causatur immediate a loci circumscriptione,ut posset uideri inducendo in omnibus.

Primo sciendum,ꝙ triplex est circumscriptio Quædã est circũscriptio actiua loci,quę est actio ipsius circumscribentis locatũ, quæ ponitur in prædicamento actionis. Secunda est circumscriptio,siue circundatio passiua,quę est passio cor- Triplex circũscriptio.

poris circundati, quæ reponitur in prædicamento passionis, & quælibet istarum E duarum est ens successiuum, & non permanens. Tertia est circumscriptio neutralis, quæ est esse circundatum a loco ipsius locati, seu esse circumscriptum a loco & hæc circumscriptio est ens permanens in locato, & causatur a circumscriptione actiua, & passiua, & de tali circumscriptione intelligitur in definitione ubi. & per hoc patet, quòd substantiæ incorporeæ, & etiam accidentia, quæ non proprie circumscribuntur a loco per se, sed per accidens, proprie non habeat ubi, sed solum corpora, quæ in loco circumscribuntur habent proprie ubi.

Locus, & ubi in quo cõueniant, ac differãt.

Secundo sciendum, quod licet locus & ubi magnam habeant cõuenientiam, quia locus est causa propinqua ipsius ubi. ratione cuius ponitur in sua definitione, tamen abinuicẽ realiter distinguuntur, eo quod locus est causa efficiens extrinseca ipsius ubi, & talis causa semper realiter distinguitur a suo effectu. Vñ differunt primo locus & ubi ex parte sui subiecti, quia locus est subiectiue in locante, ubi uero in corpore locato, ut cũ lapis est in aqua, superficies aquæ circundãtis lapidẽ, F quæ est locus eius, est subiectiue in aqua circundante, & esse circũdatum, uel esse locatum, quod est, ubi lapis, est subiectiue in lapide, quia de ipso affirmatiue prædicatur. Differunt secundo. quia locus est mensura extrinseca locati. ubi uero est accidens respectiuum locati, quod dicit respectum ad talem mensuram, quia proprie ubi non est aliud quam esse in loco uel cõmensurari in loco. Et per hoc habere tertia dña, quod locus est ens absolutum, & ubi, est ens respectiuum.

vbi duplex compositũ ac simplex & eius species.

Tertio sciendum, quod ubi diuiditur per ubi compositũ, & ubi simplex. Vbi cõpositum, est esse locatum, uel esse mensuratum loco composito, uel circumscriptũ, & sic solum causatur a loco composito. Sed ubi simplex, est quod causatur a loco simplici, & est locus simplex aliquod indiuisibile loci correspondens indiuisibili sui locati. Et dicitur tale ubi per similitudinem ad ubi compositum, quia, sicut totum locatum circumscribitur adæquate a loco, & habet proportionem ad ipsum, sic etiam quodlibet indiuisibile locati habet proportionem ad indiuisibile loci, sicut centrũ locati ad centrũ loci, licet tamẽ unũ non circundetur proprie ab alio, nec realiter distinguatur ab ipso. ratione cuius dicit textus, quod idem G sunt punctus & puncti locus. ideo ubi simplex, non est proprio ubi, sed per similitudinẽ solum ad ubi compositum. & quia ubi compositum causatur a loco, qui diuiditur per locũ sursum, & deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrum. ideo ubi compositum, diuiditur per ubi sursum, quod est esse sursum, & ubi deorsum, & sic de alijs. Et per hoc patet, quæ sint genera subalterna & species ubi.

Vbi ꝓprietates.

Quarto sciendũ, quod ipsius ubi duæ sunt proprietates. Prima est, quod ubi nõ habet cõtrarium. cuius ratio est, quia ubi causatur immediate a loco, quia est esse circumscriptũ a loco, sed locus, cum sic quantitas nõ habent cõtrarium, ergo ea dẽ ratione, nec ubi. unde, si ubi sursum, & ubi deorsum contraria sint, cum idem dicatur sursum & deorsum respectu diuersorum, sequeretur, quòd duo contraria simul uerificarentur de eodem, quod est impossibile. Secũda proprietas est, quòd H ubi non suscipit magis & minus. cuius ratio est, quia ubi est esse in loco, sed esse in loco non intenditur, nec remittitur, licet possit augmentari per maiorem extensionem loci, & locati. ergo ubi non suscipit magis, & minus. Et per hoc habetur definitio ubi, species, & proprietates eius.

Argumẽta

Contra prædicta arguitur primo sic. Circumscriptio est actio, cum circũscribere sit agere, sed ubi non est actio, ergo non est circumscriptio. Secundo sic. Anima a corpore separata habet ubi, quia est in aliquo loco. & tamen in ea non est circumscriptio corporis, ergo ubi non est circumscriptio corporis.

Tertio sic. Vbi est syncategorema, & solum significat modum entis, ergo hic definitur tanquam unum prædicamentũ, quod debet esse ens reale. Quarto sic. Omne

A Omni ubi est circumscriptio corporis, sed ubi simplex non est circumscriptio corporis, ergo non continetur sub genere ubi. & sic ubi male diuiditur per ubi simplex & compositum. Quinto sic. Omnis motus fit de contrario in contrariū, sed de uno ubi ad aliud fit motus, ergo ubi habet contrarium.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet circumscriptio actiua sit quædam actio, non tamen circumscriptio permanens, & neutralis, de qua solum intelligitur in definitione ubi. Solutiões.

Ad secundum dicitur, ꝙ licet anima separata sit in loco definitiue, & secundū similitudinem, non tamen est in loco circumscriptiue & proprie. ideo solum habet ubi secundū similitudinem eo mō quo ponitur esse in loco. Ad tertium dicitur, quod licet ubi acceptum interrogatiue, uel relatiue sit syncategorema, non tamen quando sumitur pro esse alicubi, & solum hoc modo hic accipitur.

Ad quartum dr̄, ꝙ ubi proprie dictum est circumscriptio corporis, ut ponitur B in sua definitione, sed non oportet de ubi similitudinarie accepto. modo ubi simplex est ubi secundum quandam similitudinem ad ubi compositum. Ad quintū dicitur, quòd duo ubi consyderata ut maxime distantia, sunt cōtraria, & fit motus de uno in aliud. tamen si consyderentur, ut solum dicunt esse circumscriptū locati, & prædicantur denominatiue de prima substantia, hoc modo nō habent contrarietatem, nec sub tali ratione fit motus de uno in aliud. & quia ubi sic a Logico consyderatur, ideo non dicitur habere contrarium.

De positione & eius Proprietatibus.

POsitio est quidam partium situs & generationis ordinatio, ut sessio & statio, & sic de aliis. tres sunt proprietates positionis. prima C est, quòd positio non habet contrarium, secunda est, positio non suscipit magis neque minus, tertia est, quòd proprium est positioni, substantiæ proxime assistere.

Vide Gilb. in sex, pri. & Alber. ī cō. qui supplevit ī his q̄ succicte dixit Philosophus.

Postq̄ Auctor determinauit de prædicamento ubi, quod dicit simpliciter esse in loco, hic consequenter determinat de prædicamento situs, quod dicit modum essendi partium in toto & in loco, quod ab Auctore prius dicto sub nomine positionis hoc modo definitur. Positio est quædam partium situs, & generationis ordinatio, sicut sedere uel stare dicit quandam situationem partium in toto, & in loco, & ordinem compositionis illarum partium. In qua definitione situs se habet per modum generis & notioris. Et ponitur partium, ad denotandum subiectum immediatum positionis in quo est tota compositio. Deinde ponitur generationis ordinatio, quia positio dicit proprie ordinem partium, qui conuenit ipsis per compositionem, quam habent in toto, & illam compōnem habent in D generatione totius, si totum generetur, si autem sit ingenerabile, tunc habent talē ordinem per formam totius, quæ ipsas continet, & sub qua ordinantur. & non debet hic poni &, copulatiue, sed expositiue, ut tantum ualeat sicut idest.

Primo sciendum, ꝙ licet situs & positio realiter & essentialiter conueniant, differunt tamen abinuicem secundū rōnem. primo, quia situs reperitur tā in naturalibus, q̄ in mathematicis, pō uero, si capiat̄ proprie solum reperit̄ in naturalibus, in qbus est naturalis ordinatio partiū ex compōne rei si tñ utrunq; capiatur generaliter, conuertuntur, sed adhuc dīfferūt hoc mō. quia situs dicit ꝑ prius ordinem partium ad locum quàm ad ipsum totum, & positio econuerso, per prius dicit ordinem partium inter se, secundo in respectu ad totum, tertio ad locum. Ista autem triplex ordinatio partium per positionem importat̄, & per ea, q̄

in hoc prædicamento reponuntur. ideo positio denominat substantiam in hoc q̃ est suas partes sic se habere adinuicem, & ad totũ, & ad locũ quare prius dictum est, quòd situs nõ dicit simplicẽ cõparationẽ substantiæ ad aliquid extrinsecum. E

Positio est spãle p̃dicamẽtum. Secundo sciendũ, quòd positio, cũ sit unum genus generatissimum non habẽs supra se superius uniuocũ, conuenienter ponitur unũ prædicamentum. & quia habet unum specialem modũ prædicandi de prima substantia. s. in hoc, quod est se hr̃e ad aliud secundũ suas partes, ideo cõuenienter ponitur unũ p̃dicamẽtum ab aliis distinctũ. Cuius species sunt positio innata, positio acquisita ex consueto motu naturæ, & æqualiter poni sursum & deorsum, ante & retro, dextrum, & sinistrum. Istæ. n. sunt communes differentiæ, uel species positionis, & eius species specialissimæ sunt iacere, sedere, stare, & indiuidua sunt sessio Petri, sessio Socratis, sed quæsitiuum huius prædicamenti sub nomine proprio non habemus, sed circumloquimur ipsum quærendo, qualiter hoc ponitur uel situatur?

Tres positionis proprietates. Tertio sciendum, quòd positionis tres sunt proprietates. Prima est, quòd positio non habet contrariũ. Cuius ratio est, quia si haberet contrarium, sequeretur, quòd uni & eidem inessent plura contraria, quod est inconueniens. consequẽtia, tenet, quia si sedere, & stare essent contraria, eadem ratione iacere esse contrarium huic, quod est sedere, uel etiam stare, quia sicut duo prima non possunt esse simul in eodem, sic iacere non potest simul esse cum ipsis, & sic uni contrarientur plura. Item, contraria sunt formæ actiuæ & passiuæ, sed positiones nõ sunt actiuæ, uel passiuæ, ergo non contrariantur. Secunda proprietas est, quod situs non suscipit magis, & minus. quia nihil dicitur magis, & minus sedere intensiue, & si dicatur magis, & minus sedere extensiue. hoc est quo ad durationem, nec aliquid dicitur similiter magis uel minus stare, & sic de alijs positionibus, ergo positio non suscipit magis uel minus. F

Tertia Põnis p̃prietas. Quarto sciẽdũ, quòd tertia proprietas positionis, quæ inest sibi propria quarto mõ, est, quòd maxime est propriũ positioni proximius assistere substantię. & dicitur illud accidẽs assistere substantiæ, qđ in nomine suo non dicit esse in subiecto, sed dicit principalius comparationem, uel respectum substãtiæ ad aliquod extrinsecum, ut sunt ad aliquid, quando, ubi, situs, & habitus, quæ magis dicunt respectum ad aliquid extrinsecum suo subiecto quam inhærentiam eorum in suo subiecto. & quia inter ista positio non dicit solum respectum ad aliquid extrinsecum scilicet ad locum, sed etiam dicit respectum partium inter se ad suum totum, qui respectus proximior est quam respectus ad extrinsecum solum, ideo inter omnia, quæ hoc modo assistunt, positio dicitur proximius assistere substantiæ. Et hoc modo satis patent definitio, species, & proprietates positionis. G

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Positio & Situs idem sunt, & inter se conuertuntur, sed idem non debet definiri per seipsum, ergo positio male definitur per situm. Secundo sic. Positio uel situs denominare habet totũ & non partem, ut totus homo dicitur iacere uel sedere & non partes eius, ergo positio nõ conuenit partibus, sed toti, ergo male dicitur, quòd est situs partium. Tertio sic. In cœlo est positio vel situs, & tamen ibi non est generationis ordinatio, cum cœlum sit ingenerabile, ergo male dicitur in definitione positionis, quod est generationis ordinatio. Quarto sic. Sedere & stare maxime distant, & se expellunt ab eodem subiecto in quo sunt successiue, & etiam de uno aliud fit motus, ergo contrariantur. & sic positio habet contrarium. Quinto sic. Ad aliquid oritur in substantia ex parte totius, positio uero oritur ex parte partium tantum, ergo positio non proximius assistit substantiæ, sed ad Aliquid. H

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̃ si situs & positio capiantur ambo generaliter, sic bene conuertuntur, quia quæcunque habent positionem ẽt dicuntur

situm

A situm habere, & econtra. sed, si capiatur positio specialiter pro ordine partium, qui prouenit ex compositione totius, ut hic principaliter capitur, situs se habet ut superius ad positionem, ut dictū est. Ad secundum dicitur, ꝙ licet situs cōueniat toti principaliter tanq̄ illi quod denominatur per ipsum, tamē primo conuenit ipsis partibus inter se ordinatis, & postea ordinatur ad totum & ad locū, eo ꝙ dicit ordinem partium inter se ad totum, & ad locum, unde partes se habent ut subiectum quo, totum uero ut subiectum, quod & principale. Ad tertiū dicitur, quod, si capiatur generatio proprie prout est progressio de non esse ad esse subiecto præsupposito sic in cœlo non est generatio, sed, si capiatur generaliter pro quacunque progressione, compōne rei, uel prædicatione, sic in cœlo reperitur generatio, & sic capitur generatio in hac definitione. Ad quartum dicitur, quòd licet sedere & stare per accidens se expellant ab eodem subiecto per hoc, ꝙ per motum localem, cum unum acquiritur aliud abiicitur, non tamen se expellūt p
B se a tali subiecto, nec per se fit de uno in aliud motus. Ad quintum dicitur, quòd licet relatio se teneat ex parte totius, & positio ex parte partium, tamen positio importat respectum ad aliquid intrinsecum, relatio uero non. ideo positio dicitur proximius assistere substantiæ quam relatio.

De prædicamento Habitus, & eius Accidentibus proprijs.

HAbitus est corporum & eorum quæ circa corpus sunt adiaciētia, ut tunicatum esse & bracatum esse. Et tres sunt proprietates eius. Prima est ꝙ habitus suscipit magis & minus, ut eques est armatior pedite. Secunda est, ꝙ habitus non habet contrarium, Tertia est, quòd habitus semper est in pluribus scilicet in habente & habito.

C Postq̄ prius determinatum est de situ, quod communiter & uniuersalite, conuenit omnibus substantiis, hic consequenter determinandum est de ultimo prædicamento. s. de Habitu, quod solum conuenit homini & his, quæ instrumentaliter subseruiunt homini, & ab Auctore prius dicto sic definitur. Habitus est corporum & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia. In qua definitione ponitur adiacentia loco generis. & licet secundum uocem & causa ornatus ponatur in ultimo loco definitionis, tamen secundum rem & intellectum ponitur in primo loco. Deinde ponitur corporum, ad explicandum subiectum habitus & causam finalem eius. Deinde ponitur, & eorum, quæ circa corpus sunt, ad explicandum causam efficientem & quodammodo materialem ipsius habitus. & per hoc intelliguntur ea, quæ adiacent, & applicantur corpori secundum figuram eius. & per hoc differt habitus ab omnibus aliis. Gilber. porre. Alber. & alios.

Primo sciendum, ꝙ habitus, ut hic sumitur, non est res habens, nec res habi
D ta, sed est quodammodo accidens respectiuum inter rem habitam & habentem, sicut esse capuciatum non est res habens capucium, nec ipsum capucium, sed dicit esse accidentale hominis sibi proueniens ex adiacentia capucij. & ideo hic non capitur habitus ut est qualitas de difficili mobilis, neque ut opponitur priuationi, sed pro tali accidente respectiuo, quod, est medium rei habētis & rei habitæ. & licet sit ens respectiuum, non tamen est relatiuum secundum esse, quia non refertur ad aliud cum quo dicatur ad conuertentiam sub habitudine eiusdem casus, sed solum est relatiuum secundum dici. Habitus & eius spēs & indiuidua.

Secundo sciendum, ꝙ habitus hoc modo acceptus, est unum p̄dicamentū ab alijs distinctum. Cuius ratio est, quia est unū genus generalissimum. & habet unum specialem modū prædicandi de prima substantia, p̄dicatur enim de ipsa

in hoc q; est esse sic uel sic habituatum. Cuius quæsitiuũ sub nomine proprio non E habemus, sed ipsum circumloquimur dicendo, qualiter est hoc habituatum? & eius species sunt, habitus totius, & habitus partis. Exemplum de primo, ut armatum esse, uestitum'esse. Exemplum de secundo, ut tunicatum esse, uel capuciatum esse. & iterum, armatum esse plures continet species specialissimas, ut loricatum esse, lanceatum esse, & sic de aliis. & uestitum esse plures species specialissimas continet etiam sub se, ut tunicatum esse, & capuciatum esse. & indiuidua sunt, ut armatio Socratis & Platonis, & sic de aliis.

Tertio sciendum, q; habitus tres ponuntur cõtrates, quarum prima est, q; habitus suscipit magis & minus. Cuius ratio est. quia suscipere magis & minus est idẽ manens in specie, magis uel minus accedere ad perfectum esse illius speciei, ita q; per accessum ad talẽ terminũ dicitur suscipere magis, & minus per recessum ab eo, sed hoc conuenit habitui, sicut aliquid dicitur magis armatus uel minus armatus, nam unus est armatior alio secundũ q; magis uel minus accedit ad perfectũ esse suæ spẽi & sic habitus suscipit magis & minus. Secunda proprietas est, F q; habitui nihil est cõtrariũ. cuius ratio est, quia nullum accidens respectiuũ habet contrariũ inquantum respectiuum est, quia non per se cõtrariatur illi, ad qđ refertur, sed tm̃ ratione sui fundamenti, sed fundamenta habitus non contrariãtur, ut corpora inter se non contrariantur, nec illa quæ sunt circa corpus ut sunt tunica, capucium, & sic de aliis. ergo habitus non habet contrarium.

Pluribus ĩ existere habitui proprium est.

Quarto sciendum, q; ipsius habitus tertia proprietas est, q; propriũ ẽ habitui semper in pluribus existere. Cuius ratio est, quia habitus est corporum & eorũ quæ circa corpus sunt adiacentia, sed in tali adiacentia illa quæ habentur applicantur & figurantur secundum figuram habentis, ratione cuius aliquid dicitur habere, & econtra, ipsum habens quodammodo applicatur, & quodammodo adiacet rei habitæ, rationi cuius dicitur haberi. & ideo utrunque illorum est aliquo modo adiacens & applicatum ad alterum Ideo habitus semper in pluribus G existit, tamen non est proprie, ut in principali subiecto in re habita, ratione cuius non per se denominat rem habitam, ut capucium nõ dicitur capuciatum, sed ut in principali subiecto est in ipso habente & ipsum denominat, ut dicendo, Socrates est capuciatus. Et per hoc satis patent definitio, modus prædicandi, species, indiuidua, & proprietas ipsius habitus.

Argumẽta

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Visus est habitus, & tamen non est adiacentia corporum, ergo definitio mala. Secundo sic. Tunica est habitus, & similiter capucium, & tamen est adiacentia corporum, sed est illud qđ est circa corpus, ergo contra definitionem. Tertio sic. Vbi, est adiacentia corporis, & loci existentis circa corpus, & tamen est habitus, ergo illa definitio conuenit aliis a definitio. Quarto sic. Suscipere magis & minus præsupponit habere contrarium, sed habitus non habet contrarium, ergo nõ suscipit magis & minus. Quinto sic. Nullum accidens est in pluribus subiectis, quia accidens numeratur & H multiplicatur secũdm multitudinem suorum subiectorũ, ergo nulli habitui conuenit in pluribus existere, & p cõsequẽs male ponit tertia proprietas ipsius habitus.

Solutiões.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q;, si capiatur habitus pro puro habitu seu forma positiua, quæ opponitur priuationi, quæ est carentia formæ in subiecto apto nato, sic uisus est habitus, sed non est habitus capiendo habitum pro accidente medio inter rem habentem & rem habitam, ut hic solum accipitur. Ad secundum dicitur, q; licet tunica & capucium dicantur materialiter habitus, non tamen formaliter. sed adiacentia ipsorum ipsis habentibus dr formaliter habitus, tamẽ illa sunt nobis notiora q̃ illa adiacentia. ideo sæpe nominãtur nomine habitus, & sic reponũtur in quarta specie qualitatis. Ad tertiũ dicitur, q; licet

A ubi, dicat adiacentiam locati, & loci, non tñ adiacentiam ſi habentis, & habiti, qđ applicatur & figuratur ad figu. á haben is. unde ad habitũ requiritur adiacentia ta ntũ & applicatio ſimul, quæ cõuenit corpori, & in ubi, eſt adiacentia tm̃, & hoc intelligit in hac definitione cũ dicitur, eorũ quæ ſunt circa corpus adiacentię. Ad quartũ dicitur, ꝙ ſuſcipere magis, & minus ex permixtione contrarii cũ contrario, ſemper pręſupponit contrarietatem, non tñ ſuſcipere magis, & minus per acceſſum ad terminum, & receſſum à termino, & hoc modo habitus ſuſcipit magis, & minus, quamuis non habeat contrarium. Ad quintum dicuntur, ꝙ licet nullum accidens in numero ſit perfecte in pluribus ſubiectis, quia tunc non eſſet unum, tamen bene poteſt eſſe complete, & perfecte in uno ſubiecto, & imperfecte in alio, ut in cauſa propinqua, & ſic eſt de habitu, qui eſt in habente complete, ut in ſubiecto, & in re habita incomplete, & ut in cauſa, ut dictum eſt prius.

B

Pars Tertia. De Poſtprædicamentis.

Oppoſitionum genera quatuor enumerantur.

Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter. Oppoſitorum enim, alia ſunt relatiuæ oppoſita, ut pater, & filius, duplum, & dimidium, dominus, & ſeruus. Alia ſunt priuatiue oppoſita, ut priuatio, & habitus, ut uiſus & cæcitas, auditus, & ſurditas. Alia ſunt contrarie oppoſita, ut album, & nigrum. Alia ſunt contradictorie oppoſita, ut ſedere, & non ſedere.

Poſtquam Auctor determinauit de prædicamentis hic conſequenter determi-
C nat de poſtprædicamentis. Et ratio ordinis eſt, quia prædicamentum dicit ſolum coordinationem dicibilium quæ ſunt ſub eodem genere tantum, poſtprædicamentum uero dicit coordinationem eorum, quæ in diuerſis prædicamẽtis reponuntur definitur. n. Poſtprædicamentum eſt coordinatio plurium dicibilium reducibiliũ ad diuerſa prædicamenta, ualens ad completam notitiam eorum habendam, ſicut motus dicit coordinationẽ ſuarum ſperum, quæ ad diuerſa prædicamenta reducuntur, ut patebit inferius. &, quia prius oportet cognoſcere coordinationem dicibilium ſub uno genere, quam coordinationem eorum, quæ ad diuerſa genera reducunt, ideo conuenienter poſtprædicamenta tractat de Poſtprædicamentis.

Quid Poſtpdicamentũ ex quo ordo patet.

Primo ſciendum, ꝙ hic ponuntur quinque poſtprędicamẽta. ſ. oppoſitio, prius, ſimul, motus, & habere. Quorum ſic habetur ſufficientia. quia omne poſtprædicamentum, quod ualet ad notitiam completam prædicamentorum, uel ualet ad cognoſcendum ea, quæ ſunt in prædicamento quantum ad ſuum fieri, & ſic eſt
D motus, uel quantum ad ſuum eſſe, & hoc tripliciter. quia uel ualet ad cognoſcendum repugnantiam eorum uel ordinem uel conuenientiam, ſi repugnantiã, ſic eſt oppoſitio, per quam cognoſcimus diuerſitatem, & diſtinctionem generum, & eorum quæ ponuntur ſub genere, diſtinctio enim & diuerſitas ſemper in aliqua oppoſitione fundantur, ſi ad cognoſcendum conuenientiam, hoc eſt dupliciter, uel ualet ad cognoſcendum conuenientiam inferiorum in ſuis ſuperioribus, & ſic eſt ſimul, uel accidentium in ſubſtantiam, & ſic eſt habere. Et, quia oppoſitio ualet ad cognoſcendum diuerſitatem, quæ inter generaliſsima primo reperitur, alia autem poſtprædicamenta magis ualent ad cognoſcendum ea quæ in diuerſis generibus reponuntur, ideo inter poſtprædicamenta prius determinatur de oppoſitione.

Quiq; Poſtpdicamẽtorũ ſufficiẽtia.

Secundo

Oppōnis triplex acceptio.

Secundo sciendum, quòd oppositio capitur dupliciter. Vno modo repugnantia est duarum propositionum in quantitate, uel qualitate, & sic est passio propositionis. & de tali oppositione non est ad propositum hic, sed de illa determinatur in primo tractatu. Alio modo capitur oppositio pro oppositione dicibiliū incomplexorum, & talis oppositio accipitur adhuc dupliciter. uno modo, inquantum ualet ad cognoscendum diuersitatem dicibilium, quæ ordinantur in prædicamento, & sic consyderatur in isto Tractatu, alio modo consyderatur, inquātum ualet ad cognoscendum habitudines locales oppositorum, & sic de ipsis determinatur in locis Dialecticis. E

Tertio sciendum, ꝙ oppositio ut est passio rerum sic solet definiri. Oppositio est repugnantia duorum extremorū non permittentium se simul in eodem subiecto, & respectu eiusdem, sicut contrarietas calidi, & frigidi est repugnantia caliditatis & frigiditatis, quæ non permittunt se simul in eodem subiecto. In qua definitione ponitur repugnantia loco generis, repugnantia enī est quoddam superius ad repugnantiam materialem & formalem, quæ est oppositio. Deinde ponitur duorum extremorum, ad explicandum subiecta, uel terminos oppositionis, quæ est quoddam ens respectiuum. & dicitur non permittentium se simul in eodem subiecto propter contraria priuatiua, & contradictoria, & dicitur respectu eiusdem, propter relatiua, quæ simul se permittunt in eodem, in capitulo de relatione, respectu tamen diuersorum sicut pater & filius. F

Oppōnū, alia relatiua, alia cōtraria, alia priuatiua, alia contradictoria.

Quarto sciēdum, ꝙ oppositio diuiditur in quatuor species. s. in oppositionem relatiuam, contrariam priuatiuam, & contradictoriam. Quarum sic habetur sufficientia. Omnis oppositio est repugnantia duorum extremorum. uel ergo est inter ens, & ens, uel inter ens & non ens Si inter ens & ens, hoc est dupliciter. uel illa extrema se expellunt ab eodem subiecto secundum actum tantum, & se permittunt secundum potentiam, & sic est oppositio contraria, uel se expellūt secundum actum & potentiam simul, respectu eiusdem, & sic est relatiua oppositio. Si inter ens & non ens, hoc est dupliciter. uel inter ens & non ens simpliciter, & sic est cōtradictoria oppositio, cuius unum extremum est non ens simpliciter, uel inter ens & non ens secundum quid, & sic est priuatiua oppositio. G

Argumē.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Quæcunq; ponuntur in eadem coordinatione habent inter se conuenientiam, sed ea quæ ponuntur in diuersis prædicamentis non habent inter se conuenientiam, ergo male dicitur, ꝙ postprædicamentum est coordinatio plurium, quæ reponuntur in diuersis prædicamentis. Secundo sic. Homo & asinus habent inter se repugnantiam, & non se simul in eodem permittunt, & tamen non opponuntur, quia non habent aliquam speciem oppositionis, ergo definitio oppositionis conuenit aliis a definito. Tertio sic. Omne quod habet species est genus, sed oppositio non est genus, ergo male dictum est, ꝙ ipsius quatuor sunt species. Quarto sic. Omnia opposita semper sunt relatiua, quia omne oppositum semper refertur ad suum oppositum, & econtra. ergo omnis oppositio est relatiua. ergo male ponitur una species distincta ab aliis speciebus oppositionis. Quinto sic. Membra huius diuisionis coincidunt. ergo non est bona. Antecedens patet. quia albedo & nigredo contrariantur, & similiter habent priuatiuam oppositionem, quia nigrum dicit carentiam albedinis, & relinquit aptitudinem ad illam, & similiter nigrum includit non album quod coincidit albo. ergo ibi sunt tres oppositiones. H

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ illa, quæ ponuntur in una coordinatione sub aliquo uniuoco, habent conuenientiā secūdū rem & uocem simul. & illa, quę simul ordinantur sub aliquo ęquiuoco, habent conuenientiā solum ex parte uocis, & hoc modo fit coordinatio postprædicamentalis. modo, licet illa, quæ

A quæ sunt in diuersis prædicamentis non habente conuenientiam secundũ rem & uocem simul, habent tamen bene conuenientiam secundum uocem. & hoc sufficit ut simul contineantur sub uno postprædicamento. Ad secundum dicitur, q homo & asinus non habent repugnantiam formalem adinuicem, sed materialiter, & uirtualiter, includunt repugnantiam differentiarum animalis, quæ habent contrarietatem imperfectam, ideo homo. & asinus uirtualiter includũt contrariam oppositionem uel priuatiuam, & proprie dicuntur disperata, & non opposita. Ad tertium dicitur, q licet oppositio non sit genus secundum rem, est tamen secundum modum, & hoc modo dicitur habere species, idest modos specierum, qui tamen non sunt species secundum rem. Ad quartum dicitur, q si consyderentur opposita quantum ad intentionem communem oppositi uel contrarii, sic sunt relatiua inter se, sed, si considerentur opposita quantum ad res subiectas illis intentionibus, sic non semper opponuntur relatiue, sed quandoq; contrarie quan
B doque priuatiue, uel contradictorie, & quia oppositio accipitur inter ea quantum ad id quod sunt, & non ex parte intentionis, ideo non omnis oppositio est relatiua. Ad quintum dicitur, q licet albedo, & nigredo uirtualiter includant oppositionem priuatiuam, & contradictoriam, tamen formaliter solum habent oppositionem contrariam, ideo illæ oppositiones formaliter non coincidunt.

De Relatiue ac Contrarie oppositis.

Quæ autem sunt relatiue opposita dictum est prius. Contraria uero sunt quæcunque sub eodem genere posita maxime se inuicem distant, eidem susceptibili uicissim insunt a quo mutuo se expellunt, nisi alterum eorum insit a natura, ut albedo cigno & niui, & nigredo coruo & carboni.
C Caliditas autem non est in igne, ut accidens in subiecto, immo ut substantiale in eo cuius est substantiale, sicut sunt quædam quę cadunt in definitione alicuius, non secundum prædicationem, sed potius ut principium, ut punctus cadit in definitione lineæ, & unitas in definitione numeri. Et iste modus essendi, in, continetur sub quarto modo, secundum quem unaqueque pars definitionis est in suo definito, & sic ignis non est subiectum caliditatis, sed materia ignis est subiectum eius, hæc enim est susceptibilis caliditatis, & frigiditatis. Vnde caliditas est in materia ignis ut in subiecto, in igne uere non ut in subiecto, sed ut substantiale in eodem cuius est substantiale. Ignis enim est subtilissimum corpus calidum, agens super aera secundum totam suam
D uirtutem.

Postquàm Auctor posuit diuisionem oppositionis in generali, & de omnibus speciebus siue modis eius, hic consequenter explicat in speciali de illis modis oppositionum. Et quia in oppositione relatiua, & contraria extrema sunt entia, & in priuatiua, & contradictoria unum extremum est ens, & aliud non ens, ideo prius uidendũ est de relatiua oppositione & contraria quàm de aliis. Et iterum, quia in relatiua oppositone unum extremorum est in actu simul cum alio, licet in diuersis subiectis, in contraria uero unum extremum est in actu reliquum uero in potentia, quia contraria ut opponuntur nunq̃ põt esse simul in eodem actu, ideo prius determinandum est de relatiua oppositione, de cuius determinatione se excusat Auctor, eò, quòd prius satis determinatum est de ipsis relatiuis.

De Relatiuæ oppositionis natura, & eius a cæteris dr̄ia.

Primo sciendum, q relatiua oppositio est repugnantia relatiui & correlatiui inter se, sicut est repugnantia patris & filii ad simul essendum in eodem subiecto, & respectu eiusdem licet in diuersis subiectis posita se ponant, & perempta se perimant. Quæ autem sint relatiue opposita dictum est prius, quia secundum rem idem sunt relatiua, & relatiue opposita. Relatiua autem sunt, quorum totum esse est ad aliud quodammodo se habere. s. q referantur adinuicem sicut prius dictum est. Et per hoc differt relatiua oppositio ab aliis oppositionibus, quia in relatiua oppositione unum extremum refertur ad aliud, ut dicendo, pater, filii pater, & econtra. & etiam ambo extrema sunt simul in actu, quod non fit in aliis, ut patet inductiue. album. n. non refertur ad nigrum, dicendo, album, nigri album, neque uisus ad cæcitatem, nec sedere ad non sedere, & sic de aliis. ideo relatiua oppositio conuenienter distinguitur ab aliis. Secundo sciendum, q contrarietas est repugnantia duorum contrariorum inter se. & sunt contraria quæ sub eodem genere posita sunt & maxime a se inuicem distant, & eidem susceptibili uicissim insunt, a quo mutuo se expellunt, nisi alterum insit a natura. In qua definitione intelligitur opposita loco generis. Deinde dicitur, quæ sub eodem genere posita sunt, ad differentiam priuatorum & contradictoriorum, quorum unum est semper non ens, quod non ponitur sub genere. Deinde ponitur, & maxime a se inuicem distant, ad differentiam mediorum, quæ sunt inter contraria, quæ inquantum media sunt, proprie non contrariantur extremis, sicut rubeum, quod est medium albi & nigri, non contrariatur alicui illorum. Deinde ponitur eidem susceptibili uicissim insunt. i. successiue, ad differentiam relatiue oppositorum, quæ non sunt successiue circa idem subiectum acceptum cum proximo fundamento relationis. Deinde ponitur, mutuo se expellunt, propter disperata, quibus conueniunt partes præcedentes huius definitionis, sed illa non se expellunt ab eodem actione propria, nec sunt contraria. Et ponitur, nisi alterum eorum insit a natura, propter contraria, quæ naturaliter insunt suo subiecto, ut calor in igne, qui non potest ab eo expelli, & est in eo ut principium essentiale eius. Tertio sciendum, q ignis dupliciter potest consyderari. Vno modo secundum esse essentiale, ut est quoddam compositum ex materia forma substantiali, & sic calor est sibi accidens & non forma substantialis, neque principium essentiale eius, quia quod uni est substantia nulli est accidens. ideo, si calor esset principium essentiale ignis, sequeretur q nulli esset accidens quod est falsum. Alio modo consideratur ut est principium actiuum aliorum respectu corporum generabilium & corruptibilium, & hoc modo, quia ignis agit mediante calore suo, calor dicitur aliquo modo principium essentiale ignis, inquantum est actiuus. & hoc modo debent intelligi ea quæ dicuntur in textu, quia, nisi sic intelligerentur, uiderentur esse falsa. quia calor non est de essentia ignis, nec principium, eius si consyderetur quantum ad suum esse substantiale.

De oppōne contraria, & de cōtrarie oppositorum ratione.

Hoc late discutitur per Marsi. & alios in 1. & 2. de Gener. & i 1. Physic.

E F G

Quarto sciendum, quòd duplicia sunt contraria. s. mediata & immediata, mediata sunt, inter quæ mediat aliqua species sui generis quodammodo participans naturam utriusque contrariorum, ut inter album & nigrum mediat rubeum, fuscum, & croceum, quæ quodammodo participant naturam albedinis & nigredinis. & dicuntur talia contraria mediata, quia habent medium per participationem. Sed contraria immediata sunt, inter quæ non mediat aliqua species sui generis, ut sanum & ægrum, inter quæ non est aliqua species media, sed semper necesse est unum illorum in proprio subiecto ipsorum esse, quia quodlibet animal uel est sanum uel ægrum, & non est dandum medium, quia in quolibet animali est adæquatio humorum, & sic est sanum. uel inadæquatio & sic est ægrum, Et illa contraria dicuntur immediata per carentiam medii per participationem, H

licet

A licet habeant medium per abnegationem, de quo ambo extrema uere negātur, ut de lapide simul negatur sanum & ægrum, & de utrisque illorum contrariorũ intelligitur definitio prius posita.

Contra prædicta arguitur primo sic. Nulla opposita seinuicem consequuntur, cum unum destruat aliud, sed relatiua se cōsequuntur mutuo, cum ad esse unius sequatur esse alterius, & inter se conuertuntur secundum existentiam. ergo relatiua non sunt opposita. Secundo sic. Quæcunque opponuntur habent oppositionem secundum respectum unius ad alterum, sed relatiua non habent oppositionem secundum respectum unius ad alterum, quia unius ad alterũ est forma relationis, in qua ambo conueniunt. ergo nulla relatiua opponuntur. Tertio sic. Bonum & malum contrariantur, & tamen non opponuntur sub eodem genere, sed sunt prima genera, ergo contraria non ponuntur sub eodem genere. Quarto sic. Contradictoria plus distant quàm contraria, ergo contraria non maxime di- Argumen.
B stant, contra definitionem contrariorum. Quinto sic. Calidum & frigidum contrariantur, & tamen non se mutuo expellũt ab eodem subiecto, quia simul sunt in tepido. ergo male dicitur in definitione contrariorum, quòd mutuo se expellunt ab eodem subiecto.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet relatiua quantum ad esse in diuersis subiectis consequantur seinuicem & conuertantur secundum existentiã, non tamen quantum ad esse in eodem subiecto, sed respectu eiusdem subiecti opponuntur. ideo eo modo, quo consequuntur se inuicem, non opponuntur. Ad secundum dicitur, ꝙ inter relatiua est quidam respectus positiuus, qui est forma relationis, in qua relatiua conueniunt, & secundum talem respectum non opponuntur. alius est respectus repugnantiæ correlatiuorum ad simul esse in eodẽ subiecto. & secundum illum respectum habent oppositionem. Ad tertium dicitur, quòd licet bonum & malum non ponantur sub eodem genere morum, sed Solutiões.
C sint diuersa in moribus, tamen bene ponuntur sub eodem genere Logico, quia ponuntur sub prima specie qualitatis, ut dicunt habitus bonos uel malos, & sub genere actionis, inquantum dicunt actus. & hoc capiendo bonum & malum ut capiuntur in moralibus, quia si caperentur ut sunt passiones entis, sic opponerentur priuatiue, & non ponuntur sub eodem genere. Ad quartum dicitur, quòd licet contradictoria simpliciter maxime distent, non tamen sub eodem genere, sed si contraria maxime distant. Ad quintum dicitur, quòd licet in tepido sit calidum & frigidum secundum esse remissum, non tamen secundum esse intensum, quomodo inter se contrariantur.

De Priuatiua ac Contradictoria oppositione.

Priuatiue opposite sunt, quæ circa idem habent fieri subiectum or-
D dine irregreſsibili tempore determinato a natura. ordine irregreſsibili dico, quia ab habitu deuenire in priuationem poſsibile est, est non econuerso. impoſsibile est.n.a priuatione regressum fieri in habitum, ut cæcitas & uisus habent fieri circa oculum, a uisu autem deuenire in cæcitatem poſsibile est, sed non econuerso. Contradictione opposita sunt quæ opponuntur secundum affirmationem & negationem ut homo non homo & ipsa absolute supra non possunt uerificari de aliquo copulatiue, est autem Contradictio, oppositio, cuius secundum se non est dare medium.

Postquàm

Oppõnes dupliciter consyderãtur. ex qua duplex oppõnum ordo patebit.

Postq̃ Auctor determinauit de relatiua oppositione contrarium, quarum ambo extrema sunt duo entia, hic consequenter determinat de oppositione priuatiua, & contradictoria, quarum unum extremum est ens & aliud non ens. Et quia in oppositione contradictoria unum extremorum est non ens simpliciter, in priuatiua uero est nõ ens secundum quid, ideo prius uidendum est de priuatiua oppositione quàm de contradictoria. Item oppositiones possunt dupliciter consyderari. Vno modo ex parte repugnantiæ quam important, & quia in contradictione est maior repugnantia quàm in alijs, ideo hoc modo præcedit contradictoria oppositio, deinde priuatiua, tertio contraria, & ultimo relatiua. Alio modo consyderantur quantum ad entitatem suorum extremorum, & hoc modo relatiua oppositio prior est, secundo contraria, tertio priuatiua, ultimo contradictoria. Et quia hic consyderantur oppositiones ex parte suorum extremorum, ideo hic ultimo in textu ordinatur, & conuenienter ponitur oppositio priuatiua ante contradictoriã. E

Priuatiua oppositio quid sit.

Primo sciendum, q; priuatiua oppositio est repugnantia habitus & priuationis, siue priuatiue oppositorum. & habitus est forma habita in aliquo subiecto, sicut est uisus in oculo, priuatio uero est negatio formæ in subiecto cum aptitudine in illam, sicut cæcitas dicit negationem potentiæ uisiuæ, & relinquit aptitudinem ad illam, eo quod relinquit principia remota uisus. & illa duo scilicet priuatio & habitus dicuntur priuatiue opposita, quæ sic possunt definiri, priuatiue opposita sunt, quorum unum dicit negationem alterius cum aptitudine ad ipsum. F

Quid priuatiue opposita ex tex.

Secundo sciendum, q; aliter definiuntur in textu sic priuatiue opposita sunt, circa idem subiectum habent fieri ordine ingressibili, & tempore determinato a natura, sicut uisus cæcitas circa oculum. Cuius ratio est, quia priuatio dicit corruptionem habitus & principiorum eius in suo subiecto, ideo priuatio habet fieri circa idem subiectum, sicut & habitus. &, quia corruptio præsupponit illud quod corrumpitur, ideo priuatio præsupponit habitum, & habitus naturaliter præcedit priuationem, ideo habent fieri in eodem subiecto secundũ ordinem. & quia corruptis principijs habitus, non potest fieri regressus in habitum, & priuatio dicit corruptionem illorũ principiorũ, ideo habitus, & priuatio fiunt circa idem subiectum ordine ingressibili. & quia aliquis dicitur habere priuationem, quãdo nõ habet habitum tempore quo debet habere, ideo dicitur tẽpore determinato a natura, sicut catulus ante nonũ diẽ non dicitur cæcus quãuis careat uisu, & faciliter põt uideri quid sit genus & differentia in ista definitione. G

Duplex priuationis genus.

Tertio sciendum, q; duplex est priuatio. quædam est perfecta, quæ negat habitũ & principia propinqua habitus. & solum relinquit principia remota ipsius habitus, sicut est cæcitas respectu uisus, quæ negat uisum & debitam complexionẽ organi, & de tali priuatione non põt fieri regressio in habitum, ut dictum est. Alia est priuatio imperfecta, quæ negat habitum tm̃, & relinquit principia habitus tã propinqua q̃ remota, ut est quies respectu motus, & de tali priuatione potest fieri regressus in habitum, & econtra, ut post quietem potest fieri motus, & econtra. Et solum de priuatiue oppositis in quibus est perfecta mutatio datur illa definitio priuatiue oppositorum, & ideo bene ponitur, ordine irregressibili, ad differentiam contrariorum & contradictoriorum. Quarto sciendum quod contradictio sic definitur. Contradictio est oppositio cuius secundum se non est dare mediũ. Et ponitur oppositio, loco gñis. & ponitur cuius secundũ se nõ est dare mediũ, ad differẽtia omniũ aliarum specierũ oppositionis, ubi semper potest reperiri medium, uel per participationẽ, uel per abnegationẽ, quod non potest fieri in contradictione. Cuius ratio est, quia contradictio est contradictoriorum repugnantia inter se, sed inter contradictoria nullum est medium, H

A quia contradictoria sunt illa, quorum unum simpliciter dicit negationem alterius, & nihil ponit affirmatiue, ut sunt ens, & non ens, sedet, & non sedet. & quia inter ens & non ens simpliciter non potest esse medium, ideo in contradictione non potest reperiri medium, & hoc sibi conuenit per se primo & non rõne alicuius oppositionis præcedentis. ideo dicitur, q sibi conuenit secundum se. Et per hoc habetur intellectus definitionis illarum oppositionum præcedentium.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Rationale, & irrationale priuatiue opponuntur, similiter æquale, & inæquale, & tamen non habent fieri circa idem, ergo male ponitur definitio priuatiue oppositorum. Secundo sic. Illud quod est nõ ens non potest fieri, quia factio terminatur ad esse rei. sed priuatio est non ens. ergo non habet fieri circa aliquod subiectum. Tertio sic. Scientia & ignorantia opponuntur priuatiue, quia ignorantia est priuatio scientiæ, & tamen de ignorantia potest fieri naturaliter regressus in habitum. s. ad scientiam, sicut cum B aliqui sunt primo ignorantes postea efficiuntur scientes per studium, ergo priuatiue opposita non semper fiunt ordine irregresibili. Quarto sic. Omnis oppositio habet duo extrema, sed contradictio non habet duo extrema, cum sit inter ens & non ens simpliciter, modo non ens, non est unum extremum, ergo contradictio non est oppositio. Argumẽ.

Quinto sic. In oppositione contrariorum immediatorum non reperitur, medium, ergo definitio contradictionis conuenit aliis a definito.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet rationale, & irrationale secundum modos significandi, & intelligendi quibus cognoscuntur a nobis. s. unum per negationem alterius. sint aliquo modo priuatiue opposita, tamen secundum id quod sunt non sunt priuatiue opposita, cum sint formæ positiuæ, sed magis habent rationem contrariorum, & eo modo priuatiue opponuntur, sunt circa idem in genere, licet non in specie uel in numero. Ad secundum dicitur, q licet priuati C uo non fiat per se, tamen bene per accidens. s. per corruptionem habitus. quare etiam non est ens nisi per accidens & secundum quid. Ad tertium dicitur, q scientia, & ignorantia priuatiue opponuntur priuatione imperfecta, & solum de priuatione perfecta datur ista definitio. Ad quartum dicitur, q licet non ens simpliciter non sit unum extremum secundum rem. sed secundum intellectum, qui concipit non ens per negationem eius, non ens tamen bene est unum extremum oppositionis. quia tamen non est unum extremum secluso opere intellectus. ideo sine opere rationis contradictio non habet esse in rebus completum in actus sed in potentia tantum, & perficitur in actu per intellectum. Solutiões.

Ad quintum dicitur, q licet inter contraria immediata non sit medium per participationem, est tamen medium per abnegationem, de quo potest uere negari utrunque extremorum, & inter contradictoria nullum est simpliciter medium.

D *Quod Prius quinque modis dicitur.*

Prius autem dicitur quadrupliciter. Primo modo & proprie dicitur aliquid prius altero secundum tempus, prout aliquis dicitur antiquior & senior altero, sicut homo habens triginta annos dicitur prior homine habente uiginti annos. Secundo modo dicitur aliquid prius, a quo non conuertitur subsistendi consequentia, ut unum prius est duobus. duobus enim existentibus mox consequens est unum esse, ut si duo sunt, unum est, & non econuerso. Tertio modo dicitur prius secundum ordinem quendam, ut in disciplinus, principia priora sunt De hoc uide late per Philoso. hoc eo. capi. de prio. & ibi per scribentes.

ra sunt conclusionibus, & in Grammatica, literæ priores sunt sylla- E
bis,& in oratione procemium prius est narratione per ordinem. Quarto modo, quod melius & honorabilius est dicitur prius cõsuetudine. Consueuerunt enim plurimi homines honorabiliores & magis dilectos apud se dicere priores. Præter quatuor modos iam dictos, est alter modos prioris. eorum.s. quæ conuertuntur secundum essendi consequentiam,& alterum est causa alterius quodammodo. Et hoc modo aliquid dicitur prius altero natura, ut res est causa ueritatis orationis factæ de ipsa re, ut hominem currere conuertitur cum hac oratione, homo currit,& si hominem currere est uerum, homo currit, est uerum,& econuerso. res enim est causa ueritatis orationis de se factæ &
non econtra. oratio enim non est causa quod res sit. Ab eo enim quod res est F
uel non est oratio dicitur uera uel falsa, ergo hæc res, hominem currere, prior est hac oratione, homo currit.

Postquam Auctor determinauit de postprædicamento oppositionis, quod simpliciter ualet ad cognoscendum distinctionem & diuersitatem dicibilium incomplexorum, quę ponuntur in prędicamento, hic consequenter determinat de post prædicamento prioris, quod ualet ad cognoscendum ordinem illorum dicibilium assignans quinque modos eius, qui in his uersibus continentur.

Tempore, natura, prius ordine dic,& honore.

Causam causato dicimus esse prius. Et licet posterius sit unum postprędicamentum, tamen, quia prius,& posterius opponuntur relatiue, ideo tot modis di
citur unum quot modis dicitur,& reliquum,& cognitio uno oportet co gnoscere G
aliud, ideo per distinctionem modorum prioris satis habetur distinctio modorum posterioris, nec erit specialiter determinandum de ipso posteriori.

Prius tpe ac secundũ subsistendi consequentiam.

Primo sciendum, quod primus modus, & secundus prioris sic differunt inter se, quia prius primo modo, quod est prius tempore, dicitur illud cuius duratio præcedit durationem alterius, siue illa duratio pręcedat secundum tempus proprie dictum, siue secundum tempus captum pro æternitate, ut aliquis senior altero dicitur prior illo secundum tempus,& durationem illius. & ualet illo modo ad cognoscendum ordinem inter uniuersalia, quæ sunt perpetua, & singularia, quę sunt corruptibilia & temporalia. uniuersale.n. quod est semper est prius duratione quolibet suorum indiuiduorũ, quod post non esse, accipit esse. Sed prius secundo modo, quod est prius natura dicitur illud quod non conuertitur secundũ existendi consequentiam, uel est illud quod requiritur ad esse alterius, & alterum
non requiritur ad esse eius, sicut unum est prius duobus. Et dicitur consequentia H
existendi in qua ad esse unius sequitur esse alterius, ut homo est ergo animal esse. Et dicitur conuerti debite talis consequentia, quando sicut ad esse primi sequitur existentia secundi, ita ad existentiam secundi sequitur existentia primi, ut hic, homo est. ergo risibile est,& econtra, risibile est, ergo homo est. Et ualet ille modus generaliter ad cognoscendum ordinem superioris ad inferius, quia omne superius est hoc modo prius suis superioribus.

Prius ordine a prio- i sc̃dm p- fectionem, dilc. imen.

Secundo sciendum, quod tertius modus, & quartus sic inter se differunt, quia prius tertio modo dicitur, quod est prius alio ordine compositionis uel doctrinæ, sicut illud quod est simplicius alio, sicut principia sunt priora cõclusionibus, & literę syllabis,& syllabæ dictionibus. Et dicitur tale prius, prius ordine capiendo

A do ordinē specialiter pro ordine cōpositionis uel doctrinæ, ubi procedit a simplicibus ad cōposita, & non capiendo ordinē generaliter pro quocunque ordine rei uel rōnis, per hunc modū cognoscimus ordinem generis & differentiarum ad speciem, quæ ex ipsis componitur. Sed prius quarto modo, quod est prius honore dicitur illud quod est perfectius & honorabilius alio, quod dicitur prius secundum pe fectionem, ut homo uirtuosus dicitur prior homine non uirtuoso, & hoc modo omne inferius, cum sit perfectius suo superiori, est prius. & sic iste modo ualet ad cognoscendum ordinem specierum ad sua superiora.

Tertio sciendum, ꝙ prius quinto modo, quod est prius causalitate, dr̄, quod cōuertitur secundū existendi consequentiā, & tn̄ unum est causa alterius, ut homo & risibile conuertuntur secundū existendi consequentiā, & tn̄ hō est causa risibilis & ēt ueritas orationis & res significata per eā, quæ est cōpositio pdicati cum subiecto, conuertuntur secundū esse, & tn̄ res significata p orationem ē cau

B sa ueritatis orationis. Ab eo enim ꝙ res est uel non est oratio dicitur uera uel falsa. quod intelligendum est nō de re subiecti uel pdicati sed de re formaliter significata per orationem, ut est inhærentia uel compositio prædicati cum subiecto. Et ualet ille modus ad cognoscendum ordinem differentiæ ad speciē, & speciei ad sua accidentia propria. & differt ab omnibus modis præcedentibus, quia in isto conuertitur existendi, consequentia, quod non fit in alijs præcedentibus.

Prius secūdū causalitatem.

Quarto sciendū, ꝙ illorum modorū prioris sic habetur sufficientia. quia omne prius uel sumitur secūdū ordinē disciplinę, & cognitionis, & sic est tertius modus uel secundum ordinem rei, & hoc dupliciter. uel sumitur ex parte rei, uel ex parte consequentiū ipsum esse, ut sunt perfectio, & causalitas si primum hoc est dupliciter. uel sumitur ex parte esse rei simpliciter & absolute, & sic est secūdus modus, uel secundū durationē esse illius, & sic est primus modus. Si ex parte cōsequentium, hoc est dupliciter. uel sumit̄ secundū modū perfectionis, & sic est quar

C tus modus, uel causalitatis, & sic est quintus modus. Et sic patet de modis prioris.

Quinque modis tn̄ dicitur alterum altero prius.

Sed contra prædicta arguit̄ primo sic. In tp̄e non est prius nec posterius, quia de tp̄e non habemus nisi nunc, in quo nō est prius neq; posterius, cū sit indiuisibile. ergo nihil dicitur prius tempore. Secundo sic. Omne superius est secundo mō prius suo inferiori, & tamē inter superius & inferius conuertitur consequentia subsistendi, quia sicut sequitur, inferius est, ergo superius est, & econtra, si superius est, inferius est. ergo male definitur prius natura, quod non cōuertitur secundū existendi consequentiam. Tertio sic. Omne prius est prius secundum ordinē, ergo prius ordine non est modus distinctus ab alijs.

Argumēta

Quarto sic. Species est perfectior, & honorabilior genere, & tamen non est prior illo, cum principiatum non præcedat principium. ergo male dicitur, ꝙ honorabilius, & melius dicitur prius quarto modo.

Quinto sic. Eorum quę sunt simul unum non est prius alio, sed ea quæ cōuer-

D tuntur secundū esse simul sunt, ergo unū nō est prius, ut in quinto modo dicitur.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet de tempore non sit nisi nunc in actu & in facto esse, tamē secundū successionem & secundū potētiam sunt plures partes temporis. ut pręteritum, & futurum, quæ sunt in fieri ex fluxu ipsius nunc.

Solutiōes.

Ad secundū dicitur, ꝙ licet inferius, & superius, si consyderentur quantū ad intentiones superioris, & inferioris, sic cōuertantur secundū existēdi cōsequentiā, eo ꝙ hoc mō sunt relatiua, non tn̄ cōuertuntur, si consyderant̄ quantum ad naturas eorum, sed superius præcedit inferius. Ad tertiū dr̄. ꝙ licet omne prius secundū ordinē generaliter acceptū sit prius non tamen ordine doctrinæ uel compositionis, de quo ordine solum est hic propositū. Ad quartū dicitur, ꝙ licet species uia generationis nō sit prior genere, tamē ordine perfectionis illo prior est.

P Ad

Ad quintum dicitur, ꝙ licet ea, quæ conuertuntur secundum existendi consequẽtiam sint simul tempore, non tamen sunt simul natura, quia cum unum est causa alterius, est prius natura alio, cum omnis causa natura præcedat suum effectum. E

De ipso Simul & eius tribus modis.

De hoc ui de Philos. hic eo ca. & ibi Doc.

Simul autem dicitur tribus modis. Primo.n.modo dicuntur simul, quorum generatio est in eodem tempore, & neutrum illorum non est prius neq; posterius, & hoc dicitur simul tempore, ut duo gemelli nati in eodem tempore, similiter subiectum, sua propria passio. Secũdo modo dicuntur simul, quæcunq; conuertuntur, & neutrum est causa alterius ut sit, sicut quælibet relatiua, ut duplum & dimidium, pater, & filius, & sic de aliis. Tertio modo dicuntur simul, quæcunq; æqualiter cõdiuidunt aliquod genus, ut homo, equus, & leo, & sic de aliis, quæ ęque F condiuidunt hoc genus animal. & etiam differentię diuidentes aliquod genus dicuntur simul, ut rationale, & irrationale, & sic de aliis. Isti autem duo ultimi modi dicuntur simul natura, primus autem modus dicitur simul tempore.

Ipsius simul, natura, atq; tres tũ eius eẽ modo proponit.

Postquàm Auctor determinauit de postprædicamento prioris, & posterioris, quod ualet ad cognoscendum ordinem superioris, & inferioris inter se, hic consequenter determinat de postprædicamento simul, quod ualet ad cognoscendum conuenientiam plurium inferiorum in suo superiori, assignans tres modos eius, quia in his uersibus continentur.

Tempore dico simul quorum generatio non est.
Suntq; simul species, genus unum condiuidentes.
Quæ conuertuntur dicimus esse simul. G

Et horum modorum sic habere sufficientia. quia quæcunq; sunt simul, sunt simul natura, uel tempore. Si simul tempore, sic est primus modus, si simul natura, hoc est dupliciter. uel talia sunt simul natura diuisionis, & sic est tertius modus, uel natura relationis, & sic est secundus modus.

Primo sciendum, ꝙ simul dupliciter accipitur. Vno modo pro quacunq; conuenientia duorum in uno tertio, ut comprehendit omnia illa quæcunq; sunt aliquo modo simul, & hoc modo continentur sub ipso, simul in loco, & simul in spacio, & simul in motu, qui hic enumerantur. Alio modo capitur specialiter, solum ut se extendit ad modos simul, qui ualent ad cognitionem prædicamentorum habendam, & hoc modo hic consyderatur, & non primo modo. & quia esse simul in motu, uel esse in loco non requiritur ad notitiam prædicamentorum, eo ꝙ proprie conueniunt solum indiuiduis, quæ sunt corruptibilia, & non habent esse in prædicamento tanquam dicibilia, sed ut subiicibilia tantum, ideo hic illi modi enumerantur. H

Quę simul tpe dñr.

Secundo sciendum, ꝙ simul tempore dicuntur aliqua, quorum generatio est in eodem tempore, & etiam tota duratio, ut sunt illa, quæ simul generantur, & corrumpuntur, ut homo, & risibile dicuntur simul tempore. & debet intelligi, ꝙ eorum generatio sit in eodem tempore tam secundum esse quàm secundum essentiam, ita ꝙ sit in eodem instanti temporis, & similiter corruptio eorum. & nõ sufficit ꝙ generatio eorum sit in eodem tempore secundum essentiam. quia, cum sit tantum unum tempus secundum essentiam omnium temporalium, sequeretur ꝙ omnia præterita, & futura essent simul tempore.

Tertio sciendum, ꝙ simul secundo modo, dicuntur illa, quæ conuertuntur, & neutrum

A neutrum est causa alterius, ut sunt relatiua, quę simul ponuntur inesse & non inesse, & inter se non conuertuntur secundum supposita, sic q; de seinuicem uerificentur, sed conuertuntur secundum existendi consequentiam, quia sicut ad esse unius sequitur esse alterius, ita econuerso, & neutrum est causa alterius, eo q; unum non præcedit naturaliter aliud, nec potest habere esse nisi ponatur suum correlatiuum. Et illa, quæ sic dicuntur simul, habent oppositionem ad duos modos Prioris. s. ad secundum & quintum. ideo hic ponitur, quæ conuertuntur ad differentiam secundi modi prioris, & neutrum est causa alterius, ad differentiam quinti, primus modus simul opponitur primo modo prioris. Quę simul dicũt secũdo modo.

Quarto sciendum, q; simul tertio modo dicuntur, quæ econtraria condiuidunt aliquod genus, ut sunt duæ differentiæ, uel duæ species eiusdem generis, & illæ species, uel differentiæ possunt dupliciter considerari. uno modo comparando illa inter se, & sic una semper est prior alia uia perfectionis, cum una semper B sit perfectior altera. alio modo consyderantur inquantum conueniunt in suo genere, in quo essentialiter continentur & sunt æqualis perfectionis, & sic sunt simul perfectione, nec una est perfectior alia, uel prior, uel posterior. ideo iste modus simul, potest dici perfectione, & opponitur quarto modo prioris, quo aliquid dicitur prius honore uel perfectione. Et per hoc satis patet declaratio diuisionis simul, & modorum eius.

Sed contra prædicta arguitur primo sic, Simul & prius opponuntur, quia Simul dicit negationem Prioris & Posterioris, relinquens aptitudinem ad illa, ergo tot modis dicitur, simul, quot modis dicitur prius. ergo sicut sunt quinque modi Prioris, ita debent esse quinque modi simul Secundo sic. Illa quæ conuertuntur, & neutrum est causa alterius sunt simul tempore, cum generatio, & corruptio eorum sit in eodem instanti temporis, ergo secundus modus simul, & primus coincidunt. ergo illi tres modi non bene distinguuntur. Tertio sic. C Puer & senex nunc uiuentes sunt simul tempore, cum sint in eodem nunc, & tamen eorum generatio non fuit in eodem tempore, ergo male definitur primus modus simul. Quarto sic. Causa est, ad cuius esse sequitur aliud, sed ad esse unius relatiui sequitur esse alterius, ergo unum est causa alterius. ergo contra secundum modum. Quinto sic. Quęcunque sunt simul in aliquo simul conueniunt, sed illa quæ diuidunt econtrario unum genus nunquam sunt simul in eodem, neque conueniunt in aliquo uno, quia opponuntur inter se, ergo male assignatur tertius modus simul. Argumen.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q; licet simul priuatiue opponatur Priori & Posteriori, & ideo secundum rem possunt poni tot modi simul, quot ponuntur Prioris, & Posterioris, tamen secundum usum accipiendo simul, ut ualet ad cognitionem prædicamentorum, hic solum assignantur tres modi simul. Solutiões.

Ad secundum dicitur, q; licet ea quæ conuertuntur secundũ existendi conse- D quentia sint simul tempore, tamen alia ratione dicuntur simul tempore, & simul natura. quia inquantum simul producuntur in eodem instanti, dicuntur simul tẽpore, & inquantũ intelliguntur simul esse sub aliqua natura, dicuntur simul naturã. iõ illi modi nõ concidunt. Ad tertiũ dicitur, q; licet puer & senex nunc uiuẽtes sint simul tpe secundum aliq̃ partem suæ durationis, non tñ secundum totã durationem eorum, sed unius est prior alio tempore Ad quartum dicitur, q; licet ad esse unius relatiui sequatur illatiue esse alterius, non tñ sequitur causaliter, & secundum naturam, quo tñ modo effectus sequitur ad suã causam. Ad quintum dicitur quòd licet ea quæ opponuntur non possunt esse simul in eodem numero, tamen bene possunt esse in eodem genere, & hoc modo sunt simul illa, quæ condiuidunt aliquod genus, quia simul sunt in natura a communi importata p genus.

De sex speciebus Motus. E

MOtus species sex sunt, generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, secundum locum mutatio. Generatio est progressio a non esse, ad esse. Corruptio est progressio ab esse in non esse. Augmentum est præexistentis quantitatis maioramentum. Diminutio est præexistentis quantitatis minoramentum. Alteratio est mutatio de contraria qualitate in contrariam qualitatem, uel in mediam, ut cum aliquis mutatur ab albedine in nigredinem, uel in medios colores. Motus secundum locum est mutatio de uno loco in alterum. Motus autem secundum locum sex sunt species, siue differentiæ, scilicet sursum, deorsum, ante, retro, dextrorsum, & sinistrorsum. Ad omnes F enim has partes fit motus.

Postq̄ Auctor determinauit de modis oppositionis Prioris & simul, quæ ualēt ad cognoscendum dicibilia in complexa quantum ad suum esse, hic consequenter determinat de Motu, qui ualet ad cognoscendum illa quantum ad suum fieri. Illorum enim dicibilium, aliqua causantur ex aliis per motum rationis, sicut plures species ab eodem genere alia uero per motum realem, sicut accidentia causantur a substantia per motum. Et primo enumerantur sex species motus, quæ in his uersibus continentur.

Auget, diminuit, corrumpit, & generatur.
Alterat, & mutat, sic per loca multa uagatur.
Istis sex modis dicitur esse motus.

Et illarum specierum sufficientia sic haberi potest. Quia omnis motus fit inter G duos terminos. uel ergo illorum terminorum unus est affirmatiuus & alius negatiuus, uel sunt ambo affirmatiui, si primū, tunc hoc est dupliciter, quia uel terminus ad quem est affirmatiuis, & sic est generatio, uel terminus a quo, & sic est corruptio. Si ambo termini sunt affirmatiui, hoc est dupliciter, uel talis motus fit ad formam respectiuam, & sic est loci mutatio, quæ fit ad ubi, uel ad formam absolutam, & hoc est dupliciter uel ad qualitatem, & sic est alteratio, uel ad quantitatem, & hoc est dupliciter. uel ad quantitatem perfectam, & sic est augmentatio uel ad quantitatem imperfectam, & sic est diminutio.

Quid generatio. Primo sciendum, q̇ generatio est progressio de non esse ad esse, ut cum fit mutatio de non esse aquæ ad esse eius per mutationem subiecti. Et capitur ibi progressio non specialiter. s. pro motu progressiuo animalis, sed generaliter pro quacunque mutatione, in qua acquiritur forma post formam in aliquo subiecto. Et ponitur ibi progressio, loco generis, & de non esse ad esse, ad explicandum H terminum a quo, aut terminum ad quem generationis, & non capitur ibi non esse prout negat generaliter omne esse, sed solum prout negat esse in actu, & relinquit esse in potentia, quia generatio fit de non esse in actu, de esse tamen in potentia ad esse in actu. Et per oppositum corruptio, est progressio de esse ad non esse. ubi ponitur progressio loco generis, & de esse ad non esse, ad differentiam aliarum specierum motus.

Quid augmentatio, ac diminutio. Secundo sciendum, q̇ augmentatio dicitur præexistentis quantitatis additamentum. & ratio est, quia augmentatio est motus de minori quantitate ad maiorem, sed quantitas non potest fieri maior nisi per additionem alicuius partis quantitatis. Et per oppositum diminutio est præexistentis quantitatis minoramentum.

A ramentũ. Et ratio est. quia ille motus est de maiori quantitate in minorẽ, & maior quantitas non potest fieri minor nisi per remotionem alicuius parte eius, id fit ubi minoramentum præexistentis quantitatis eius. Vnde in hoc conueniunt augmentatio & fit diminutio, quia sunt ad quantitatem, & differunt in hoc, quia una fit ad quantitatem perfectam, & alia ad imperfectam.

Tertio sciendum, q alteratio est mutatio ab una contraria qualitate in aliam contrariam, uel in mediam. & ponitur mutatio loco generis, & residuum ponitur ad differentiam aliorum motuum, quorum nullus fit ad qualitatem. & non requiritur q qualitates inter quas est alteratio, sint contrariæ secundum essentiam & speciem, sed sufficit q sint contrariæ secundum perfectum, & imperfectum, ideo ibi ponitur uel in qualitatem mediam, quia aliquæ qualitates mediæ non contrariantur extremis secundum speciem, sed tantum secundum sic perfectum uel imperfectum, & in aliquibus est contrarietas secundum speciem, ut B inter albedinem & medios colores. Quid alteratio.

Quarto sciendum, q loci mutatio, est mutatio de uno loco ad alium locum. & talis motus extrinsece terminatur ad locum, intrinsece uero terminatur ad ubi, quod causatur a loco, ideo talis motus reductiue est in prædicamento ubi, & per hoc differt ab alijs motibus. Et diuiditur in sex species, scilicet in motum sursum, deorsum, ante, retro, dextrum, & sinistrum. Cuius ratio est, quia motus diuiditur secundum diuisionem termini ad quem, sed ubi est terminus ad quem motus localis, qui diuiditur per sursum, & deorsum & sic de alijs. ergo motus localis conuenienter diuiditur per has species, & differentias. Vnde sursum & deorsum, si capiantur pro locis illis, sunt in prædicamento quantitatis. &, si capiantur prout dicunt rem in talibus locis esse, sunt in prædicamento ubi. Sed, si capiantur ut dicunt situationes in illis locis sunt differentiæ positionis, & de prædicamento situs, & hoc ultimo modo non sunt termini motus localis sed se- C cundo modo. Et per hoc patet quę & quot sunt, & quomodo definiuntur species motus. Quid secũdum locũ mutatio p oẽs dfias, positionis. De istis positionũ differentiis ui de 5. phi. & 2. Cœli. & Mun t. cõ. 14.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Omnis motus est continuus & diuisibilis, cum in tempore fiat, sed generatio non est diuisibilis, sed fit in instanti, & similiter corruptio ergo generatio & corruptio non sunt species motus, & sic per consequens illæ species male enumerantur. Secundo sic. Dum aqua generatur ex aere, est ibi generatio, & tamen ipsa fit ab esse quæ ad esse aeris, ergo male dicitur, quòd generatio fit de non esse ad esse. Tertio arguitur sic. In ebullitione lactis est augmentatio, & tamen ibi non fit additamentum præexistenti quantitati, ergo male definitur augmentatio. Quarto sic. Mutatio de minus albo ad magis album est alteratio, & tamen non fit mutatio de una qualitate in aliam contrariam, nec in mediam, quia album & albus non contrariantur. ergo male ponitur definitio alterationis.

D Quinto sic. Cœlum mouetur motu locali, & tamen non mutatur de uno loco in alium, sed semper manet in eodem loco, ergo contra definitionem loco mutationis.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd si motus capiatur specialiter pro motu successiuo, qui semper fit inter terminos affirmatiuos, sic omnis motus est indiuisibilis, & sic generatio & corruptio non sunt motus. sed si capiatur generaliter tantum pro omni mutatione instantanea siue successiua, sicut in propositio capitur, sic generatio & corruptio bene sunt motus. Ad secundum dicitur, quòd cum aqua generatur ex aere, illa generatio fit ab esse aeris tanquam a termino extrinseco, sed a non esse aquæ tanquam a termino extrinseco & proprio a quo magis denominatur quàm a termino extrinseco. Ad tertium

dicitur, quòd licet in tali augmentatione, quæ fit per ebulsionem lactis, uel per ra refactionem, non sit additamentum substantiæ, est tamen additamentum partiũ quãtitatis. Ad quartum dicitur, ꝙ licet minus album, & magis album non cõtrarientur secundum essentiam, cum sint eiusdem speciei, tamen contrariantur secũdum esse qualitatis perfectum, & imperfectum quod sufficit ad motum. Ad quintum dicitur, ꝙ licet cœlum secundum se totum non moueatur ab uno loco in alium tamẽ mutatur secundũ suas partes. & ideo sibi attribuitur motus localis. E

Habere quot modis accipiatur.

HAbere autem dicitur multis modis. Primo modo dicitur, habere aliquam qualitatem, ut disciplinam aut uirtutem. Secundo modo dicitur, habere quantitatem quod contingit ei qui habet magnitudinem, ut bicubitum tricubitum. Tertio modo dicitur habere ea, quæ circa corpus sunt adiacentia, ut uestimentum, uel tunicam, aut circa membra, ut in manu anulum, & habitus, isto tertio modo sumptus est unum de decem prædicamentis, & definitur sic. Habitus est corporum & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia, ut est armatio, caligatio, & similiter figurantur nomina in aliis, secundum adiacentia illa. hæc enim dicuntur habere, illa uero haberi. Quarto autem modo dicitur habere membrum ut manum aut pedem. Quinto dicitur habere sicut continens contentum, ut lagena habere dicitur uinum, aut modium grana tritici. Sexto modo dicitur habere possessionem, ut domum aut agrum, Septimo modo dicitur habere uxorem, & de hoc ultimo modo dicit Aristoteles, quòd iste modus alienissimus est in eo quòd est habere, & propter hoc, quòd uir habens uxorẽ etiam habetur ab ea. & uinculum matrimonii indissolubiliter ligat utrunq;. Et dicit, quòd forte alii modi apparebunt in eo quòd est habere, sed qui consueuerunt dici, penè omnes enumerati sunt. F G

Postquam Auctor determinauit de motu, hic consequenter determinat de quinto, postprædicamento, & ultimo. s. de habere. & ratio ordinis est, quia motus ualet ad cognoscendum quomodo accidentia a substantia causantur, habere uero ualet ad cognoscendum reductionem accidentium ad substantiam. & quia illa accidentia prius causantur quam ad aliud reducantur, ideo conuenienter determinatur de postprædicamento habere post motum. H

Habitus ab habere distinctio.

Primo sciendum, ꝙ habere dupliciter accipitur. Vno modo generaliter, ut se extendit ad omnes suos modos, & sic ponitur reductiue in diuersis prædicamentis, & hoc modo ponitur unum postprædicamentum. Alio modo capitur specialiter, solum pro tertio modo habere, prout est corporum, & eorum quæ circa corpus sunt adiacentia, & sic est unum prædicamentum ab aliis distinctũ, de quo prius determinatum est, & hoc ultimo modo non capitur, hic sed primo modo. ideo conuenienter ponitur postprędicamentum.

Secundo sciendum, ꝙ ipsius habere septem modi ponuntur in textu in his uersibus contenti.

Affectum,

A Affectum, quantum, uestitum nunc uelut aurum.
Membrum, contentum, possessio, uir mulierem.

Vnde per affectum designatur primus modus habere, qui est habere qualitatem, qualitas enim affic t substantiam & qualificat eam. & per quãtum, designatur secundus modus. s. habere quãtitatem. & per uestitum designatur tertius modus, qui est habere ea, quæ corpori adiacent uel secundũ totum, ut tunica, siue secundum partem, ut anulus aureus in digito. & per membrum designatur quartus modus, qui est habere membrum, ut caput uel parté integralem. per cõtentũ designatur quintus modus, qui est ut continens habet contentum, ut lagena habet uinum, & modius grana tritici. Et sextus modus designatur per possessioné, & per mulierem septimus scilicet habere uxorem, & per hoc potest haberi ordo, numerus illorum modorum.

Septẽ modorum ipsius habere intellectus.

Tertio sciendum, ꝙ primus modus habere. s. habere qualitatem, reponitur in B prædicamento qualitatis reductiue, quia tale habere dicit inhærentiam qualitatis ad substantiam, & talis inhærentia est esse illius qualitatis. & similiter secundus modus. s. habere quantitatem, est in prædicamento quantitatis. Sed habere tertio modo est prædicamentum ab alijs distinctum. & habere membrum, siue partem integrale est reductiue in prædicamento substantiæ, quia dicit unionem partis in toto. Talis autem unio fit per formam substantialem. Sed habere contentum, est in prædicamento ubi, quia tale habere dicit esse in loco continente. Et habere possessionem, est in prædicamento relationis, quia possessor dicitur correlatiue ad rem possessam tanquam ad correlatiuum eius. Et similiter habere uxorem est in prædicamento relationis, coniunx enim dicitur correlatiue ad coniugem, & sunt relatiua æquiparantiæ. Et per hoc habetur quomodo habere secundum diuersos modos eius ponitur in diuersis prædicamentis.

C Quarto sciendum, ꝙ istorum nominum haberi, sic potest sufficientia. quia in omni modo habere habens est principium habiti. uel ergo est principium eius secundum naturam, & uoluntatem simul, & sic est quartus modus, scilicet habere membrum, membrum enim habetur secundum naturam, & secundũ uoluntatem applicatur ad operationem. uel est principium eius secundum naturam tantum, uel secundum uoluntatem tantum. si primum hoc est dupliciter. uel est principium alterius ratione materiæ, & sic est secundus modus, uel ratione formæ. & sic est primus modus. Si secundum uoluntatem tantum hoc est dupliciter. uel habens habet tantum, uel habet & habetur. si secundum, sic habetur septimus modus, si primum, hoc est dupliciter. uel habitus figuratur ad formam habentis uel non. si secundum, sic est sextus modus, si primum hoc est dupliciter, uel habens circundat habitum, & sic est quintus modus, uel circundatur ab illo quod habetur, & sic est tertius modus, & sic patet distinctio mo D dorum habere.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Idem non est prædicamentum, & post prædicamentum quia oporteret, idem esse in diuersis prædicamentis & poni in uno tantum. sed habere est unum prædicamentum, ergo male ponitur unum postprædicamentum. Secundo sic. Omne quod diuiditur est aliquod totum, sed habere non est aliquod totum, cum non sit unum, ergo male diuiditur per septem modos.

Tertio sic. Omne habere mediat inter rem habentem, & rem habitam, sed inter quantitatem & substantiam nihil mediat, cum quantitas immediate insit substantiæ, ergo nihil dicitur habere quantitatem. Quarto sic. In omni modo habere habens est principium habiti, sed possessor non est principium rei

 possessæ,

possessæ, neque uir respectu uxoris. ergo male ponuntur sextus & septimus modu habere. Quinto sic. Substantia dicitur habere relationem, actionem & passionem & similiter genus dicitur habere speciem, & qualitas habere contrariũ & tamen illi modi hic non enumerantur. ergo modi habere non sufficienter enumerantur hic. E

Argumen. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet idem uniuoce, & eodem modo captum non sit prædicamentum & postprædicamentum, tamen idem secundum uocem æquiuoce acceptum potest esse prædicamentum & postprædicamentum, & sic est habere, ut dictum est. Ad secundum dicitur, quod licet habere non sit aliquod totum secundum rem. est tamen unum totum secũdum uocem ideo bene diuiditur diuisione uocis in suas significationes. Ad tertium dicitur, quòd licet habere quantitatem non mediet realiter inter quantitatem, & substantiam tanquam accidens realiter distinctum a quantitate, quia idem est realiter cum quantitate, tamen mediat secundum rationem, & modum quia dicit inhærentiam quantitatis ad substantiam. Ad quartum dicitur, quòd licet possessor inquantum relatiue dicitur ad rem possessam, & etiam uir respectu uxoris non sit principium, tamen secundum id quod est, est aliquo modo princicipium in genere causæ finalis, possessio enim est propter possessorem, & uxor propter uirum. Ad quintum dicitur, quòd licet reperiantur plures modi habere quàm illi speté, tamen alij ab alijs sunt minus principales, & minus usitati, & sic sufficienter possunt cognosci per illos modos. ideo sufficienter enumerãtur principaliores modi ipsius habere. F

Hæc de tertio tractatu magistri Petri Hispani dicta sufficiant.

A VERSORII PARISIENSIS EXPOSITIO, IN QVARTVM TRACTATVM PETRI HISPANI.

SVMMA TRACTATVS.

De principijs syllogismi simpliciter, Propositione, & Termino, Dici de Omni, Dici de Nullo. De syllogismis perfectis ac imperfectis Primæ, B *Secundæ, ac Tertiæ Figuræ, modus item reducendi imperfectos Syllogismos ad perfectos.*

Quid propositio ac Terminus sit.

Ropositio est oratio affirmatiua, uel negatiua, alicuius de aliquo, uel alicuius ab aliquo. Terminus est in quem resoluitur propositio, ut in subiectum & prædicatum. Ad hoc v. de sexto Top. pro. & septimo eo.c. 3.& 4.

C ISTE est tractatus Quartus Summularum magistri Petri Hispani, in quo, postquàm determinauit de partibus remotis syllogismi.s. de prædicabilibus, & prædicamentis, & de partibus propinquis eius.s. de enunciatione siue propositione, consequenter determinat ipso syllogismo, siue de totali argumentatione. & quia unumquodque prius habet consyderari secundum se, quàm per comparationem ad aliud. ideo priusquàm determinet ipse de syllogismo contracto ad materiam probabilem & sophisticam, quod fit in tractatu de Locis, & fallac is, ipse in præsenti tractatu determinat de syllogismo simpliciter, & secundum suam formam consyderato sine contradictione ad materiã, Ex quo patet, q syllogismus simpliciter est subiectum in isto tractatu, & quia res habet cognosci per sua principia, ideo antequam definiat, syllogismum, prius de- D terminat de aliquibus princ piis syllogismi. & primo de materialibus quàm de principiis regularitiuis eius.s. de propositione, & termino.

Primo sciendum, q propositio definitur sic. Propositio est oratio affirmatiua uel negatiua alicuius de aliquo, uel alicuius ab aliquo. ubi ponitur oratio, loco generis definiti deinde ponitur affirmatiua, uel negatiua, ad explicandum unam differentiem conuertibilem cum propositione & licet affirmatiuum, uel negatiuum sint membra diuidentia respectu propositionis, non tamen ponuntur in hac definitione inquantum sunt diuidentia definitum, sed inquantum sunt nobis notiora ipso definito, & explicant differentiam propositionis secundum esse, quod habet in suis speciebus. Et dicitur alicuius de aliquo, idest prædicati de subiecto, & magis definitur per affirmatiuum, & negatiuum, quæ se tenent ex parte formæ propositionis.

propositionis, quàm per uniuersale, & particulare, quæ se tenent ex parte materiæ eo q forma magis notificat esse rei, & definitio indicat esse, rei. E

Propō dupliciter cōsyderatur. Secundo sciendum, q propositio potest dupliciter considerari. vno modo inquantum est signum conceptus mentis, uel nuntius nostri intellectus ad exprimēdum conceptum complexum, & hoc modo habet rationem enunciationis, & hoc modo sibi conuenit significare uerum uel falsum respectu sui significati. &, quia in primo Tractatu consyderatur sub ratione enunciationis, ideo ibi definitur per uerum. & falsum. alio modo consyderatur, vt est pars propinqua syllogismi, & hoc modo consyderatur in præsenti loco. &, quia per affirmationem, & negationem, quæ se tenent ex parte formæ enunciationis, maxime habet uariare syllogismum, ideo conuenienter notificatur per affirmatiuum, & negatiuum. Et sic patet quomodo diuersimode consyderatur, & definitur propositio hic, & in primo tractatu.

Termini definitio. Tertio sciendum, q terminus dicitur, in quem resoluitur propositio, ut in subiectum, & prædicatum, cuius ratio est, quia terminus est principium materiale componens propositionem. dicitur. n. terminus a terminando, quia materialiter terminat propositionem. sed unumquodque resoluitur in ea, ex quibus componitur, ergo propositio resoluitur per terminos tanquàm in suas partes. Ideo terminus bene dicitur, in quem resoluitur propositio & intelligitur de resolutione quæ fit in uoces significatiuas. & non de quacunque resolutione, quia Logicus solum consyderat uoces significatiuas, & non habet consyderare literas, & syllabas, quæ a Grammatico consyderantur. F

Post ꝓpositionē terminus defi niatur. Quarto sciendum q licet terminus sit principium, & pars propositionis, tamen conuenienter definitur post propositionem duplici de causa. Prima causa quia in definitione termini ponitur propositio, ideo ante definitionem termini oportuit notificare propositionem, ne per ignota procederetur. Secunda causa est, quia licet uia compositionis pars præcedat totum, & terminus propositionem, tamen uia resolutionis totum est prius partibus suis. &, quia hic consyderantur terminus & propositio secundum uiam resolutionis, quia defi nitur terminus inquantum pertinet ad resolutionem propositionis, ideo conueneinter sequitur propositionem, & quamuis syllogismus resoluatur per propositionem, quia tamen ipsa non definitur hic per syllogismum, nec inquantum est termiuus resolutionis syllogismi, ideo non oportuit primo definire syllogismum quàm propositionem, & sic patet definitio propositionis, & termini, & ordo earum. G

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Conclusio est oratio affirmatiua alicuius de aliquo, & tamen non est propositio quia non ponitur pro aliquo. dicitur enim propositio quasi pro alio positio. s. pro conclusione inferenda, ergo ista definitio conuenit aliis a definito. Secundo sic. Nullum superius debet definiri per sua inferiora, sed affirmatiuum, & negatiuum sunt inferiora propositionis, ergo male ponuntur in definitione eius. Tertio sic. Hæc est propositio non homo currit, & tamen non est affirmatiua, uel negatiua alicuius de aliquo, quia non homo non est aliquid. ergo contra definitionem propositionis. Quarto sic. Propositio resoluitur per elementa & literas, & tamen literæ, & elementa non sunt termini, ergo ista definitio non conuenit soli termino. H

Quinto sic. Propositio resoluitur per copulam uerbalem, & tamen copula uerbalis nō est terminus, quia tunc in syllogismo essent plures termini q̄ tres. Maior patet, quia propositio componitur ex copula uerbali, ergo resoluitur per ipsam.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dr̄, q licet conclusio non ponatur pro aliquo in actu, tn̄ ponitur aptitudine, quod sufficit ad hoc, quòd dicatur propositio. Ad secundum dicitur, q licet superius non debeat definiri per sua inferiora ea ratione qua

A qua sunt inferiora eius. tamen bene potest per ea definiri, inquantum sunt ipso definito notiora, & ponuntur ad circûloquendum d̄riam conuertibilem sui superioris, & sic ponuntur affirmatiuum, & negatiuum in ista definitione. Ad tertium dicitur, ꝙ si capiatur non homo, ut infinitum est, sic non dicit aliquid, nec est ibi propositio. sed, si capiatur ut uirtute intellectus determinetur, & accipiatur pro aliquo finito, ut puta pro asino, sic ibi aliquid de aliquo affirmatur, quia non homo est aliquid. Ad quartum dicitur, ꝙ licet propositio resolui possit in literas, & syllabas, uel elementa, tanquàm in principia uocis significatiuæ, quæ resolutio non consyderatur a Logico, tamen non resoluitur in ipsas tanquàm in uoces significatiuas, de qua resolutione hic intelligitur. Ad quintum dicitur, ꝙ resolutio habet proprie fieri in partes materiales, quæ remanent resolutione facta. & , quia copula uerbalis, non est pars materialis propositionis, ideo proprie non resoluitur per copulam uerbalem, bene tamen si capiatur generaliter resolutio pro quacunque
B diuisione totius in sua principia uel materialiter uel formalia indifferenter, & sic non capitur hic, sed tantum pro resolutione in principia materialia, quod explicatur cum dicitur, in subiectum, & prædicatum.

De Dici de Omni, & Dici de Nullo.

Dici de omni est, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum, ut omnis homo currit. hic, cursus dicitur de omni homine, & nihil est sumere sub homine, de quo non dicatur cursus. Dici de nullo, est quando nihil est sumere sub subiecto a quo non remoueatur prædicatum, ut nullus homo currit. hic, cursus remouetur ab omni homine, & nihil est sumere sub homine, a quo non remoueatur cursus. De primo Priorū tex. com. viij.

C Postq̄ Auctor determinauit de principiis materialibus syllogismi. s. de propositione, & termino, hic consequenter determinat de principiis regulatiuis eius, per quæ principia materialia syllogismi regulantur. s. Dici de omni, & Dici de Nullo. Et quia dici de nullo importat negationem, & dici de omni affirmationem, ideo prius determinat de dici de omni, ipsum primo sic definiens. Dici de omni, & quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. cuius ratio est. quia in aliqua propositione est dici de omni, quando prędicatum affirmatur de subiecto distributo pro omnibus suis suppositis, ut hic, omnis homo est albus, sed quando prædicatum uniuersaliter affirmatur de subiecto, nihil sumitur sub subiecto de quo non enuncietur actualiter, & affirmetur prędicatum cum dicatur de quolibet subiecto eius, & affirmetur, ideo per prædictam definitionem. Dici de omni conuenienter explicatur.

D Primo sciendum, ꝙ dici de omni est conditio prædicati in ordine ad subiectū, quia dici seu prædicari est conditio prædicati & non subiecti. & licet esse in toto siue distributum sit conditio subiecti, quod distribuitur, tamen dici de omni. siue prædicari de distributo est conditio prædicati. & per hoc differunt dici de omni, & esse in toto, eo ꝙ dici de omni importat habitudinem prædicari ad subiectum, & est conditio, sed esse in toto est conditio subiecti in ordine ad prædicatum, quia subiectum est in prædicato, sicut pars subiectiua est in suo toto uniuersali. Et similiter etiam dici de nullo in propositione uniuersali negatiua est conditio prædicati in ordine ad subiectum. Dici de oī, prædicati ī esse aūt in toto, subiecti conditio est.

Secundo sciendum, ꝙ duplex est dici de omni. s. prioristicum, & posterioristicum. Posterioristicum est, quando prædicatum sc̄d̄m rem dī de subiecto, & sibi conuenit

conuenit pro quolibet suo supposito, & pro qualibet differentia temporis, ut hic, homo est animal. & iõ ad tale dici de omni requiritur duplex uniuersalitas. s. suppositorum, & temporum. Sed dici de omni prioristicorum, est quando in aliqua propositione prædicatum secundum modum enunciandi affirmatur de subiecto pro quolibet suo supposito. ut hic, omnis homo est albus. & non requiritur ad ipsum uniuersalitas suppositorum. uel temporum secundum rem, sed sufficit ꝙ in modo enunciandi sit uniuersalitas suppositorum, de quibus prędicatum affirmatur. & de isto dici de omni est solum hic ad propositum, & non de Primo, quia ipsum est regulatiuum syllogismorum affirmatiuorum, & aliud non. E

Quid sit dici de nullo.

Tertio sciendum, ꝙ dici de nullo est, quando nihil est sumere sub subiecto, a quo non remoueatur prędicatum, ut nullus homo currit ratio est, quia in aliqua propositione est dici de nullo quando prædicatum negatur de subiecto distributo per signum uniuersale pro omnibus suis suppositis, & quando nulli supposito inest, sed, quando negatur taliter de subiecto, nihil est sumere sub subiecto a quo non remoueatur prædicatum secundum modum enunciandi, ideo bene definitur dici de nullo, qñ nihil est sumere sub subiecto, a quo non remoueatur prędicatũ. F

Qũo p dici de oĩ, & đ nullo syllogismi regulentur.

Quarto sciendum, ꝙ dici de omni, & dici de nullo sunt hoc modo principia regulatiua syllogismorum. quia per dici de omni intelligitur ista maxima. Quicquid dicitur de subiecto distributo, dicitur etiam de quolibet supposito eius sumpto sub ipso, per quam possunt probari omnes syllogismi affirmatiui, ut facto syllogismo, omne animal currit, omnis homo est animal, ergo omnis homo currit. ibi currit, in maiori dicitur de animali distributo, ergo affirmatur de quolibet supposito animalis, sed homo in minori sumitur sub animali, ergo currit de homine prædicabitur. & similiter per dici de nullo intelligitur ista maxima. Quicquid negatur de subiecto distributo, negatur de quolibet supposito eius. & per illam probantur similiter syllogismi negatiui, sicut affirmatiui per aliam. Vnde omnes syllogismi perfecti, qui sunt directe concludentes in prima figura directe regulantur per dici de omni, & dici de nullo, sed alii syllogismi imperfecti regulantur indirecte, & ex consequenti, inquantum reducuntur ad syllogismos perfectos. G

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. In ista propositione, homo est animal, nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prędicatum, & tamen ibi non est dici de omni, ergo contra definitionem eius. Secundo sic. In ista propositione, omnis homo currit, aliquid est sumere sub subiecto, de quo non dicitur prædicatum, quia ibi currit, non prædicatur de Antichristo, uel de Adam, ergo male dicitur, ꝙ dici de omni est, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Tertio sic. In ista, omnis equus currit, est dici de omni, & tamen est aliquid sumere sub subiecto, de quo non dicitur prædicatum, quia potest sumi pes uel caput equi, de quo tamen non dicitur cursus. ergo contra definitionem.

Quarto sic. In ista, Socra. non currit, nihil est sumere sub subiecto, a quo non remoueatur prædicatum, & tamen non est dici de nullo, ergo definitio eius conuenit aliis a definito. Quinto sic. Nulla regula ingreditur regulatum, uel est de compositione eius, sed dici de omni & dici de nullo ingrediuntur compositionem syllogismi, quia in omni propositione uniuersali affirmatiua est dici de omni, & in uniuersali negatiua est dici de nullo. ergo ipsa non sunt principia regulatiua syllogismorum. H

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet in ista, homo est animal, nihil sit sumere sub subiecto de quo non dicatur prędicatum secundum rem, & in aptitudine, non tamen dicitur secundum modum enunciandi, & in actu de quolibet supposito subiecti. ideo ibi non est dici de omni prioristicum. Ad secundum dicitur,

A citur, ꝙ in ista, omnis homo currit, homo, solum distribuitur, pro hominibus præsentibus, ad quos restringitur rõne illius uerbi præsentis temporis, currit, & de illis non est aliquid accipere, de quo non dicatur pdicatum. unde Adam & Antichristus non continentur sub hoīe ibi distributo. Ad tertiũ dicitur, ꝙ licet pes equi possit sumi sub equo tanquam pars integralis eius, non tñ tanq̃ pars subiectiua eius, & tanq̃ suppositũ eius, de qua sumptione solũ est hic ad propositũ.

Ad quartum dicitur, ꝙ ad dici de nullo præsupponitur ꝙ possit aliquid sumi sub subiecto, & quod de quolibet sumpto sub eo remoueatur prædicatum. modo sub Socr. simpliciter nihil est sub sumere, eo ꝙ non habet supposita, ideo in illa propositione, Socr. non currit, non est dici de nullo. Ad quintum dicitur, quòd licet dici de omni, & dici de nullo per accidens ingrediantur compositionem syllogismi tanquam dispositiones materiæ eius. non tamen ingrediuntur per se tanq̃ partes materiales cõponentes syllogismum. Et non est inconueniens, quòd
B regula alicuius uirtualiter uel per accidens ingrediatur compositionem ipsius.

Quid syllogismus.

SYllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, & concessis, necesse est aliud euenire per ea quæ posita sunt & concessa, ut omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo, omnis homo est substantia. Hoc totum oratio quædam in qua quibusdam positis, scilicet duabus præmissis, necesse est aliud accidere scilicet conclusionem.

Vide primo Priorum. c. 1.

Postquam Auctor determinauit de principijs syllogismi materialibus, & effectiuis. s. de principijs regulatiuis, hic cõsequẽter determinat de ipso syllogismo,
C ipsum primo sic definiens. Syllogismus est oratio, in qua quibusdã positis, & concessis, necesse est aliud euenire per ea quæ posita sunt, & concessa. In qua definitione ponitur oratio, loco generis. Deinde ponitur in qua quibusdam, ad differentiam enthymematis, in quo licet sint duæ præmissæ uirtualiter, & secundũ intellectum, tamen est una formaliter, & in syllogismo debent esse plures formaliter. Deinde ponitur positis. i. dispositis in modo, & figura, ad differentiam inductionis, & exempli, & aliarum conbinationum inutilium, ubi propositiones non disponuntur in modo Deinde ponitur, necesse est accidere. i. sequi ad differentiã paralogismorũ fallaciæ accidentis, ubi conclusio non sequitur de necessitate. Ponitur aliud, ad differentiã petitionis principij, ubi conclusio non est alia præmissis. Et ponitur, per ea quæ posita sunt, ad differentiam paralogismorũ secundum non causam, ut causam ubi conclusio non sequit̃ propter præmissas positas.

Definitionis syllogismi explanatio.

Primo sciendũ, quòd licet syllogismus nõ sit oratio simpliciter una, & catego
D rica, est tñ una hypothetica ꝓpõ. Et dicitur una ꝓpõ pp tres causas. Primo, pp unitaté medij, in quo duæ extremitates uniuntur, & cõueniũt duæ p̃missæ, & illud rõne debet efficientis respectu illationis conclusionis Secundo propter unitatem formæ, quia duarũ p̃missarum minor est contrahens, & determinans respectu maioris. ideo habent unitaté, illæ duæ p̃missæ per modum actus, & potentiæ rõne talis dispõnis Tertio, pp unitaté finis, quia illæ duæ ordinantur ad eãdé conclusionem inferendã & ideo, q̃uis non semper uniantur per coniunctionem mediam formaliter, tamen uirtualiter possunt uniri propter causas prius dictas.

Secũdo sciédũ, ꝙ in argumétatione duplex reperit̃ necessitas s. necessitas cõsequentiæ, & cõsequẽtis Necessitas cõsequẽtię, est necessitas illationis, q̃ ꝓuenit necessario, ex necessario habitudine añcedentis ad consequens, & per hoc ꝙ cõsequens

Necessitas consequentis ac cõsequentiæ.

quens in antecedente includitur. ideo posito antecedente, necesse est ponere cõsequens, siue antecedens sit unum, siue non. Sed necessitas consequẽtis, est necessitas propositionis prouueniens ex necessaria habitudine suorum extremorum, ut hic, homo est risibilis, uel homo est animal. Et quandoq; dicit causalitatem antecedentis supra consequens. Et in ista definitione non intelligitur de necessitate consequentis sic, quod conclusio sit necessaria, sed solum de necessitate consequentiæ, sic quòd conclusio sequatur necessario. E

Conclusio de essentia syllogismi nequaquã est. Tertio sciendum, q; conclusio syllogismi nõ est de essentia syllogismi. & ratio est, quia illud non est de essentia alterius, quo remoto alterum remanet perfectum, & completũ in sua spẽ, sed conclusione remota remanet syllogismus perfectus in spẽ, quia remanet in determinato modo, & determinata figura, cũ ibi sit dispositio trium terminorum in figura, & duarum præmissarum in modo. ergo conclusio non est de essentia eius. ideo in ista definitione conuenienter ponitur, aliud & dato, quòd conclusio non esset alia a toto syllogismo, esset tamen alia a præmissis. ideo in syllogismo ex præmissis positis sequitur aliud ab ipsis. F

Syllogismus perfectus & imperfectus. Quarto sciendum, quod syllogismus diuiditur per perfectum, & imperfectũ. Syllogismus perfectus, est qui habet euidentem necessitatem concludendi, sicut sunt quatuor modi directe concludentes in prima figura, ubi syllogismus habet euidenter necessitatem suæ illationis. Sed syllogismus imperfectus, est qui non habet euidentem necessitatem suæ illationis, sed ille fit euidens per hoc, quod reducitur ad modos euidentes primæ figuræ, sicut sunt omnes alii a quatuor primis modis primæ figuræ. quia tamen in omnibus illis sequitur conclusio de necessitate (licet non euidenter) ideo prædicta definitio syllogismi conuenit tam syllogismo perfecto quàm imperfecto & per hoc patet quod est sufficiens.

Argumẽ. Contra prædicta arguitur primo sic. Nullus motus rationis, uel discursus intellectus est oratio, cum non sit uox, sed syllogismus est discursus intellectus, ergo male dicitur, q; syllogismus est oratio. Secundo sic. Ad syllogismum simpliciter non requiritur, q; præmissæ concedantur. quia, siue concedantur, siue non, cõclusio sequitur necessario, ergo male ponitur in textu, positis, & concessis. Tertio sic. Conclusio in materia conuenit cum præmissis, quia includit ambas extremitates, & ẽt conuenit in forma cum ipsis scilicet in copula uerbali, ergo non est alia a præmissis, ergo male ponitur, quòd in syllogismo de necessitate sequitur aliud. Quarto sic. Illud quod accidit non sequitur de necessitate, cum possit adesse uel abesse, sed conclusio sequitur de necessitate in syllogismis, ergo non est necesse eam accidere per ea, quæ posita sunt. Quinto sic Omnis syllogismus necessario infert suam conclusionem, & omnes syllogismi habent æqualiter necessitatem concludendi, ergo omnes syllogismi sunt perfecti, ergo male diuiditur syllogismus per perfectum, & imperfectum. G

Solutio. Ad argumẽta. Ad primũ dr̃, q; syllogismus qñq; sumit̃ p eo qd̃ nõ est formaliter discursus interior intellectus, sed solum uox cõplexa significans illũ interiorẽ discursum, qui fit intellectu, & sic bene dicitur, q; est oratio. Aliqñ̃ do tñ capit̃ p illo discursu, capiendo significatũ pro signo, sed sic nõ capit̃ in pposito. Ad secũdum dr̃, quòd licet ad syllogismũ simpliciter non requirat̃ quòd præmissæ cõcedantur, quia illæ abstrahũt a materia uera, uel falsa, tñ requiritur ad syllogismũ dialecticũ. Et quia Pet. Hispa. hãc definitionẽ sumpsit a Boetho definiẽte in Topicis syllogismũ dialecticũ, ideo hic posuit positis, & cõcessis in ista definitione, quia quãuis hoc nõ requiratur ad syllogismũ in cõi, tñ sibi nõ repugnat. Ad tertiũ dr̃, q; licet cõclusio secundũ partẽ cõueniat materialiter cũ præmissis, differt tñ formaliter ab his, cũ ibi sit alia habitudo pdicati ad subiectũ, & ex cõsequẽti alia cõpositio eorundem quã in præmissis. licet.n. copula uerbali secundum se H

mancat

A maneat eadem, tamen compositio eius uariatur per uariationem habitudinis extremorum. Ad quartum dicitur, quòd si capitur accidit prout idem est, q contingenter euenit, sic conclusio non accidit de necessitate ex præmissis, sed si capiatur accidit prout tantum ualet sicut sequitur, il o modo conclusio bene accidit. & sic accipitur hic. Ad quintum dicitur, q licet omnes syllogismi sint perfecti quantum ad necessitatem eorum, & quo ad esse, non tamen quo ad euidentiam necessitatis suæ, & quo ad bene esse.

De his quæ ad formationem syllogismorum requirantur, duobus, scilicet, propositionibus, maiori, ac minori, & terminis tribus, maiori scilicet, ac minori extremitatibus, & medio.

B Omnis autem syllogismus constat ex tribus terminis, & duabus propositionibus. quarum propositionum, prima uocatur Maior, secunda Minor. Ex tribus autem terminis non possunt duæ propositiones fieri, nisi alter illorum terminorum sumatur bis, & tunc ille terminus bis sumptus, aut subiicietur in una, & prædicabitur in alia, aut subiicietur in utraque, aut prædicabitur in utraque. Horum autem terminorum alter uocatur Medium, alter Maior extremitas, alter Minor extremitas. Medium, est terminus bis sumptus ante conclusionem. Maior extremitas, est terminus sumptus in maiori propositione cum medio. Minor extremitas, est terminus sumptus in minori propositione cum medio.

C Postquam Autor determinauit de Syllogismo, hic consequenter ostendit, quę & quot principia requirantur ad constitutionem eius & quia materia uia generationis præcedit formam, ideo antequam ostendat quæ principia formalia requirantur ad syllogismum, prius ostendit quæ principia materialia requiruntur ad constitutionem eius, Sicut enim in syllogismo est duplex forma, scilicet remota, siue communis, quæ est figura, & propinqua, scilicet modus, sic est ibi duplex materia s. propinqua, & remota, remota, ut sunt tres termini correspondentes figuræ, & propinqua s. duæ propositiones, quæ correspondent ipsi modo. quia modus dicit ordinationem propositionum, sicut figura terminorum.

Primo sciendum, q in omni syllogismo requiruntur tres termini ad compositionem eius. cuius ratio est quia in omni syllogismo ostēditur unio, siue separatio duorum terminorum in conclusione, sed talis unio, uel separatio non pōt ostendi per terminos conclusionis, quia sic idem probaretur per seipsum, ergo pręter illos D terminos requiritur tertius terminus ad ostēdendum talem unionem uel separationem. ergo oīs syllogismus constat ex tribus terminis. Et quia ad unitatem syllogismi requiritur unitas conclusionis, quia ab ipsa syllogismus dicitur unus, ideo tantum in syllogismo requiruntur duæ extremitates, & unum medium, per quod probatur unio uel separatio illarum extremitatum. & per hoc patet, q oīs syllogismus resoluitur per tres terminos, cum ex tribus terminis componatur. *Cur tres termini requirant ad syllogismū*

Secundo sciendum, quod isti tres termini uocantur Medium, Maior extremitas. Minor extremitas. unde medium, dicitur terminus bis sumptus ante cōclusionem. & ratio est, quia extremitates in syllogismo uniuntur in conclusione propter unionem earum in præmissis cum medio, sed medium in una acceptione solum unitur cum una extremitate, ergo ad hoc quòd uniatur cum duabus extremitatibus *Maioris, & minoris extremitatis ac medij rationes.*

extremitatibus uel extremitates cum ipso, oportet quod bis sumatur, ideo medium bis sumitur ante conclusionem. Sed maior extremitas, est terminus sumptus in maiori propositione cum termino medio. & dicitur maior extrimitas, quia semper sub se continet minorem extremitatem, eo quod conclusione directa semper est prædicatum respectu minoris, & quandoque etiam continet medium cum minori extremitate, ut in prima figura & tertia, & se habet per modum totius respectu eorum. modo, totum est maius sua parte. Sed minor extremitas est terminus sumptus in minori propositione cum medio, & dicitur minor respectu maioris, in qua continetur sicut pars in toto. E

Mediū duplex cōiunctione, ac positione.

Tertio sciendum, quod dupliciter dicitur medium in syllogismis, quandoque enim dicitur medium coniunctione. eo quod ipsum est unitiuum extremitatum in conclusione, & hoc modo reperitur medium in qualibet figura. alio modo, dicitur medium positione, quando, scilicet secundum suam subiectionem & prædicationem ponitur inter duas extremitates, ut quando subiicitur maiori extremitati, & prædicatur de minori, ut est in prima figura, & tunc dicitur medium positione & solum tale medium positione reperitur in prima figura, in aliis autem solum est medium coniunctione, & de utroque medio intelligitur prædicta definitio medii, quod est terminus bis sumptus ante conclusionem. F

Cur tantū duæ sufficiant propositiones in syllogismo, & ipsarum nomina.

Quarto sciendum, quod omnis syllogismus constat ex duabus propositionibus. cuius ratio est, quia in syllogismo, ut dictum est, ostenditur unio extremitatum inter se in conclusione propter unionem earum cum medio, sed non potest ostendi unio illarum cum medio, nisi sint duæ propositiones, & nisi medium bis sumatur. ideo in omni syllogismo duæ præmissæ requiruntur, & etiam solum duæ, eo quod ista unio extremitatum cum medio cum duabus præmissis sufficit ad ostendendum unionem extremitatum inter se. & harum propositionum, prima dicitur Maior, & secunda Minor, & ratio est. quia secunda se habet sicut contrahens & determinans maiorem, & quodammodo est pars primæ præmissæ G sed contrahens & determinans se habet in minus quam illud quod contrahitur, & etiam pars respectu totius, ratione cuius secunda præmissa conuenienter dicitur minor. & per hoc patet, quę & quot principia materialia requiruntur in compositione syllogismi.

Argumēta

Sed contra prædicta arguitur primo sic. In qualibet propositione sunt duo termini, sed in syllogismo sunt duæ propositiones, ergo in quolibet syllogismo sunt quatuor termini, & non tantum tres. Secundo sic. In syllogismo ex oppositis tantum sunt duo termini, ut hic, omnis homo currit, nullus homo currit, ergo nullus homo est homo. ergo male dicitur, quòd in omni syllogismo sunt tres termini.

Tertio sic. In omni syllogismo sunt duæ præmissæ cum una conclusione, sed conclusio est una propositio, ergo syllogismus non constat ex duabus propositionibus tantum, sed ex tribus. Quarto sic. Omnis terminus est aliquod extremum, quia dicitur a terminando, ergo nullus terminus est medium. ergo terminorum syllogismi nullus dicitur medius. Quinto sic. In eadem propositione non potest bis sumi idem terminus cum alio termino, sed syllogismus est una propositio & una oratio, ut dictum est prius, ergo in eo medium non bis sumitur ante conclusionem. H

Solutiōes.

Ad argumēta. Ad primum dicitur, quod licet in duabus propositionibus semper sint quatuor termini secundum numerum, tamen sunt tantum tres secundū speciem, quia idem terminus. s. medius sub eadem ratione sumitur in duabus p̄missis. ideo est idem terminus secundum speciem & rationem. Ad secundum dicitur, quod licet in syllogismo ex oppositis tantum sint duo termini materialiter,

A ter sunt tñ tres formaliter, quia unus terminus habet rationem maioris & minoris extremitatum, qui de seipso negatur in conclusione. Ad tertium dicitur, q licet conclusio sit propositio, tamen ipsa non est de essentia syllogismi, sed tantum duæ præmissæ, ideo in ipso non sunt tres propositiones. Ad quartum dicitur, quod licet medium habeat rationem extremi respectu præmissarum, quas terminat, tamen, respectu extremitatum quas coniungit, uel inter quas ponitur conuenienter dicitur medium, ideo respectu diuersorum dicitur terminus, & medium. Ad quintum dicitur, quòd licet syllogismus sit una propositio hypothetica, tamen includit plures categoricas, in quibus medium bis sumitur, & hoc sufficit.

De modo ac figura, quæ sunt syllogismorum formalia principia.

B Ad syllogismum autem exigitur Modus & Figura. Figura est ordinatio trium terminorum secundum subiectionem, & prædicationem, Hæc autem ordinatio fit tripliciter ut dictum est, & secundum hoc sunt tres figuræ. Prima figura, est, quando medium subiicitur in una propositione, & prædicatur in alia, ut omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Secunda figura est, quando medium prædicatur in utraque, ut omnis homo est animal, nullus lapis est animal, ergo nullus lapis est homo. Tertia figura, est quando medium subiicitur in utraque, ut omnis homo est animal, omnis homo est substantia, ergo quædam substantia est animal. vnde uersus.

C Prima prius subiicit medium, post prædicat ipsum. Carmina figurarum.
Altera bis dicit, tertia bis subiicit ipsum.

Modus est ordinatio duarum propositionum in debita qualitate, & quantitate. Debita qualitas, est quòd, si una sit negatiua, reliqua erit affirmatiua. Debita quantitas est, quòd, si una est particularis, reliqua erit uniuersalis.

Postquam Auctor superius ostendit quæ & quot principia materialia requirantur ad formationem syllogismi, hic consequenter ostendit quæ principia formalia ad ipsum requirantur, dicens, q ad syllogismum requiruntur duo principia formalia. s. modus, & figura. & quia modus est forma specialis syllogismi, figura uero forma communis, ideo prius determinat de figura, quam de modo, ipsam primo sic definiens. Figura est ordinatio triũ terminorum secundum subiectionem, & prædicationem. & ponitur ibi ordinatio, loco generis. ordinatio enim conuenit tam figuræ quam modo. & dicitur trium terminorũ, ad differentiam modi, qui est ordinatio duarum propositionum. & dicitur secundum subiectionem, & prædicationem, ad indicandum qualiter fit illa ordinatio trium terminorum. Vnde talis ordinatio trium terminorum non dicitur figura, capiendo figuram proprie ut est terminatio quantitatis, sed secundum similitudinem, & per similitudinem ad figuram trianguli. sicut enim in triangulo sunt lineæ quæ coniunguntur tribus angulis, sic in syllogismo duæ propositiones coniunguntur tribus terminis. 1 D Figura, & eius noĩs definitio.

Primo sciendum, q sunt tantum tres figuræ syllogismorũ. cuius ratio est quia figura est ordinatio trium terminorum. s. medii, & duarum extremitatum, uel

ergo tale medium subijcitur maiori extremitati, & prædicatur de minori, & sic est prima figura, uel prædicatur de utraque, & sic est secunda figura, uel subijcitur utrique, & sic est tertia figura. Et per hoc habentur definitiones trium figurarum, unde Prima figura est, quando illud quod subijcitur in maiori prædicatur in minori propositione. Secunda uero est, quando idem prædicatur in utraque. Tertia uero quando idem subiicitur in utraq;. & ordinatur sic. quia mediũ, quod subiicitur in uno, & prædicatur in alio, est medium positione & coniunctione simul, ideo est uerius medium, quàm illud, quod subiicitur uel prædicatur tantũ. & iterum quod semper prædicatur coniungit extremitates uniuersaliter, & non particulariter, sicut quando subiicitur. Ideo conuenienter ponitur secunda figura, in qua medium prædicatur in utraque propositione, figuræ n. ordinantur secundum maiorem uel minorem perfectione sui medii. E

Secundo sciendum, quod licet sit una figura, in qua medium subiicitur in maiori, & prædicatur in minori, tamen non potest esse figura, in qua medium prædicetur in maiori propositione, & subiiciatur in minori. Et ratio est quia, si medium prædicaretur in maiori propositione, haberet rationem totius respectu maioris, &, si subiiceretur in minori, haberet ratioñe partis respectu minoris. &, quia maior extremitas se habet ut totum respectu minoris, si tale mediũ sit totum respectu maioris, erit totum respectu minoris extremitatis, & sic erit totum & pars, inferius & superius, maius & minus respectu minoris extremitatis, sed hoc est impossibile. ideo talis dispositio figuræ est impossibilis, ideo nõ est ponenda quarta figura, sicut posuit Galenus, & licet medium quandoque in prima propositione prædicetur, & in secunda subiiciatur, tamen secundum rem, secunda propositio est maior, quia prædicatum eius continet medium & minorem extremitatem, ideo in ea sumitur maior extremitas cum medio, & ibi est dispositio primæ figuræ, sed est transpositio præmissarum. F

vid Digressionẽ Auerrois contra Gale. in. 1. Prio. c. 8.

Quid sit modus.

Tertio sciendum, quod modus est ordinatio duarum propositionum in debita qualitate & quantitate. & ponitur ordinatio loco generis. & ponitur duarum propositionum ad differentiam figuræ, quæ est ordinatio trium terminorum. & ponitur in debita qualitate & quantitate, ad differentiam combinationum inutilium, in quibus non est debita qualitas & quantitas. Vnde combinatio inutilis, est ordinatio duarum propositionum, ex quibus non sequitur formaliter aliqua conclusio, sicut quando ambæ sunt particulares, uel ambæ negatiuæ, talis combinatio dicitur inutilis, quia non ualet ad aliquid concludendum. & licet in ea sit dispositio figuræ, tamen ibi non est debita ordinatio propositionum, ideo non est modus. G

Debita propositionũ. Quantitas & qualitas

Quarto sciendũ, q debita quantitas est, quod, si una est particularis, reliqua sit uniuersalis, & ratio est. quia ex puris particularibus nihil sequitur. ideo, si una est particularis, aliam oportet esse uniuersalẽ, nõ tamẽ oportet ecõtra, si una sit uniuersalis, q alia sit particularis, ambæ enim possunt simul esse uniuersales. Sed debita qualitas est, quod, si una sit negatiua, reliqua sit affirmatiua. & ratio est, quia ex puris negatiuis nihil sequitur, & nõ ecõtra, si una sit affirmatiua reliqua erit negatiua, quia ex puris affirmatiuis potest fieri bonus syllogismus. & per hoc patet, quæ, & quot sunt principia formalia ad syllogismum requisita. H

Argumẽta

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Ordinatio est quædam actio, cum ordinare sit agere, sed figura non est actio, ergo male dicitur, q est ordinatio. Secundo sic. In hac propositione, animal rationale est homo, est ordinatio trium terminorum secundum subiectionem & prædicationem, & tamen ibi non est aliqua figura, quod probaretur inductiue omnibus figuris. ergo definitio figuræ conuenit alijs a definito. Tertio sic. Illud, q prædicatur de utraque extremita

te

A te ponitur super ambas extremitates, sed illud quod subiicitur in utraque est inferius ad ipsas, ergo nullum tale est medium. ergo non est una figura, in qua medium prædicetur in utraque, uel subiiciatur in utraque. Quarto sic. Impossibile, est modus, & tamen non est ordinatio duarum propositionum, ergo contra definitionem modi. Quinto sic. Quando ambæ præmissæ sunt uniuersales affirmatiuæ in secunda figura est ordinatio duarum propositionum in debita qualitate, & quantitate, tamen non est modus, ergo definitio modi conuenit alus a definito.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q si capiatur ordinatio actiue pro actione ordinantis, sic est actio, sed, si formaliter capiatur pro dispositione formali terminorum, sic non est actio. & hoc modo solum figura est ordinatio. Ad secundum dicitur, q licet in illa propositione, animal rationale est homo, sit secundum rem ordinatio trium terminorum tamen non ordinantur per modum trium, sed per modum duorum, quia animal, & rationale se habent per modum unius termini B tantum, & ad figuram requiritur, q ordinentur tres termini secundum modum trium terminorum. Ad tertium dicitur, q licet illud, quod prædicatur de utraq; extremitate non sit medium positione, eo q est superius positione, tamen bene est medium coniunctione respectu extremitatum. & etiam, quod subiicitur in utraque est medium coniunctione, licet sit inferius positione. Ad quartum dicitur, q si capiatur modus, ut est adiacens rei determinatio, sic impossibile, est modus, sed, si capiatur pro formali dispositione propositionum, sicut solum in proposito capiatur, sic non est modus. Ad quintum dicitur, q quando ambæ sunt uniuersales affirmatiuæ in secunda, licet ibi sit qualitas debita ad modum in communi, tamen ibi non est debita qualitas ad modum secundæ figuræ. & ad hoc quòd sit modus in aliqua figura, ibi requiritur debita qualitas & quantitas secundum exigentiam figuræ. ideo illi dispositioni non conuenit definitio modi.

C

Ad syllogismorum formationem in quacunque figura regulæ necessariæ ac communes.

Vnde dantur tales regulæ uniuersales ad quamlibet figuram. Ex puris particularibus, indefinitis, uel singularibus nihil sequitur, unde oportet alteram præmissarum esse uniuersalem, uel utranque. Item, ex puris negatiuis nihil sequitur, unde oportet altera præmissarum esse affirmatiua. Item, si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio erit particularis, & non econtra. Item, si aliqua præmissarum fuerit negatiua, conclusio erit negatiua. Item, medium nunquam debet poni in conclusione. Vnde uersus. Vide in 1. Prio. c. 7.

D Partibus ex puris sequitur nil, siue negatis.
Si qua præit partis, sequitur conclusio partis.
Si qua negata præit, conclusio sitq; negata.
Lex generalis erit, medium concludere nescit.

Postquàm Auctor determinauit de modo, & figura in generali, quæ sunt principia formalia syllogismorum, hic consequenter ponit alias regulas, quæ sunt generales cuilibet figuræ. Quarum prima est, quód ex puris particularibus, uel indefinitis non potest fieri syllogismus. cuius regulæ tres sunt rationes. quarum prima est, quia omnis bonus syllogismus regulatur per dici de omni, uel Ex puris particularibus nil sequi.

uel dici de nullo, sed, cum ambæ præmissæ sunt particulares, ibi nō est dici de omni, uel dici de nullo, cum ibi non sit propositio uniuersalis, ergo talis dispositio est inutilis. Secunda causa est, quia propter unionem extremitatum cum medio pro diuersis partibus medij, non sequitur unio extremitatum inter se gratia formæ, licet aliquādo fiat hoc gratia materiæ, sed quando ambæ præmissæ sunt particulares, extremitates possunt uniri cū medio pro diuersis partibus, ut hic, quoddam animal est equus, quidam hō est animal, ergo homo est equus. ibi homo, & equus uniuntur cum animali pro diuersis partibus eius. ideo non sequitur unio illarum extremitatum inter se. Tertia causa est, quia arguendo ex puris particularibus, uel indefinitis possunt reperiri termini in quibus omni, & in quibus nulli, ergo talis combinatio est inutilis. Quid autem sit reperire terminos in quibus omni, & in quibus nulli, alias uidebitur, & nunc causa breuitatis relinquitur. ergo ex puris particularibus, siue indefinitis non fit bonus syllogismus. E

Vide in expōne tertiæ figuræ.

Ex puris negatiuis nihil sequitur.

Primo sciendum, ꝙ secunda regula est, ꝙ ex puris negatiuis in nulla figura fit bonus syllogismus, sed oportet alteram præmissarum esse affirmatiuam uel ambas. cuius sunt duæ rationes, prima est, quia propter separationem aliquorum extremorum ab aliquo tertio, non sequitur unio, uel separatio eorum inter se, sicut propter separationem hominis & risibilis a lapide non sequitur unio, uel separatio hominis, & risibilis ad inuicem, sed quando ambæ præmissæ sunt negatiuæ denotatur ibi separatio duarum extremitatum ab uno tertio, ergo non sequitur unio uel separatio duarum extremitatum inter se. ideo ex puris negatiuis nūquam formaliter sequitur aliqua conclusio, nec in aliqua figura potest fieri bonus syllogismus. Secunda ratio est, quia arguendo ex puris negatiuis possunt reperiri termini in quibus omni, & in quibus nulli. Termini in quibus omni sunt, ut animal, lapis, equus. Termini in quibus nulli, ut equus, homo, lapis, ergo nihil sequitur formaliter ex puris negatiuis. Et hæc est probatio generalis, quam dat Aristo. ad omnes combinationes inutiles, de qua posterius uidebitur. F

Præmissa particulari, & cōclusio erit particularis.

Secundo sciendum, ꝙ tertia regula est, ꝙ si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio erit particularis. cuius ratio est, quia extremitates syllogismi uniuntur in conclusione uirtute unionis earum cum medio in præmissis, sed cum aliqua præmissarum est particularis, & alia uniuersalis, extremitates uniuntur in medio particulariter tantum, quia quamuis una uniatur uniuersaliter cum medio, alia tamen unitur particulariter solum cum ipso medio, & cum alia extremitate. ergo tales extremitates solum particulariter in conclusione debent uniri. unde in tali dispositione, præmissa uniuersalis, & præmissa particularis se habent, sicut causa uniuersalis, & causa particularis in naturalibus. sed effectus in naturalibus magis similatur causæ particulari quam causæ uniuersali, ut homo genitus magis assimilatur homini generanti quām Soli, quia Sol est uniuersale generans. ergo similiter in prædictis, conclusio debet magis assimilari præmissæ particulari quām uniuersali. G

Præmissa negatiua, & conclusio negatiua erit.

Tertio sciendum, ꝙ quarta regula talis est, ꝙ, si aliqua præmissarum fuerit negatiua, conclusio debet esse negatiua. cuius ratio est, quia unio uel separatio extremitatum in conclusione sequitur propter separationem uel unionem earum in præmissis, sed quando una præmissarum est affirmatiua, & alia negatiua, quæ extremitates separantur abinuicem per hoc ꝙ una coniungit cum medio, a quo alia separatur in præmissa negatiua. ergo oportet ipsas extremitates separari abinuicem in conclusione. ergo quandocunque aliqua præmissarum est negatiua, oportet conclusionem esse negatiuam. H

Quarto sciendum, ꝙ quinta regula talis est, quòd medium nunquam debet poni in conclusione. cuius sunt duæ rationes. Prima ratio est, quia uel poneretur

A cum maiore extremitate, & tunc conclusio non differet a maiore præmissa, uel poneretur cum minore extremitate, & tunc cõclusio nõ differret a minore propositione, & sic utroque modo nõ esset alia a præmissis, quod est contra rationem syllogismi. igitur mediũ non debet poni in conclusione. Secunda ratio est, quia in omni syllogismo debet concludi unio, uel separatio extremitatum inter se, cum ille sit finis syllogismi, sed si medium poneretur in conclusione, denotaretur unio, uel separatio medii ab aliqua extremitate, & non extremitatũ inter se. ergo non haberetur finis syllogismi, & per consequens non debite fieret syllogismus, & in hoc patent regulæ syllogismorum generales omnibus figuris.

Contra prædicta arguitur primo sic. Bene sequitur, Socr. est animal, Socr. est risibilis, ergo quoddã risibile est animal, ergo ex puris singularibus aliqd sequit. ergo eadem ratione ex puris particularibus Secundo sic. Bene sequitur, si non est homo, non est risibile, sed non est homo, ergo non est risibile. & tamen ibi arguitur ex puris negatiuis, ergo ex puris negatiuis alqd sequit. Tertio sic. Quanto aliqua causa est maioris uirtutis tanto potest sibi assimillare effectũ, sed præmissa uniuersalis, est maioris uirtutis quam particularis, ergo magis debet sequi conclusio uniuersalis quam particularis, cum præmissa semper sit uniuersalis. Quarto sic. Non sequitur separatio extremitatum in conclusione nisi separentur in pręmissis, sed quando una præmissarum est affirmatiua, & alia negatiua, extremitates non separantur ab inuicem in præmissis, ergo non sequitur separatio earum in conclusione, & per consequens non oportet, quòd si aliqua præmissarum sit negatiua, ꝙ conclusio sit negatiua. Quinto sic. Medium quandoque includitur in minori extremitate, sicut superius in inferiori, sed minor extremitas semper ponitur in conclusione, ergo medium intrat quandoque in conclusionem. — Argumen.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet in illa argumentatione sequatur aliquid syllogistice per syllogismum expositorium, non tñ per syllogismum simpliciter, qui sit in aliquo modo, & in aliqua figura. Et est syllogismus expositorius, cuius medium est singulare singulariter tentum, ut ibi, Socrates est animal, Socrates est risibilis, ergo risibile est animal Et principium regulatiuum eius ꝓ affirmatiuis est, quæcunque in uno singulari singulariter tento conueniunt, illa inter se cõueniunt, sed principiũ regulatiuũ eius ꝓ negatiuis, est qñcunq; duorũ unum conuenit cũ uno singulari, a quo aliud disconuenit, illa inter se disconueniunt. Ad secundum dicitur, ꝙ ibi non arguitur ex puris negatiuis, quia maior est una conditionalis affirmatiua, nec arguitur per syllogismum categoricorũ, sed per syllogismũ hypotheticum s. a tota conditionali cũ positione antecedentis ad positionem consequentis. Ad tertium dicitur, quòd licet propositio uniuersalis sit maioris uirtutis in inferendo conclusionem quam particularis, tamen non oportet conclusionem magis assimilari uniuersali, eo quòd ipsa non est totalis causa ipsius conclusionis, & propinqua, sed particularis præmissa est causa propinquior, & immediatior conclusioni. Ad quartum dicitur, ꝙ quando aliqua præmissarum est negatiua, licet extremitates non primo, & per se abinuicem separentur, tamen bene ex consequenti separantur, inquantum una coniungitur cum medio, a quo alia separatur. Ad quintum dicitur, quòd licet medium secundum rem includatur in minori extremitate, non tamen secundum rem, & uocem simul, ideo non intrat conclusionem eo modo quo ponitur medium in præmissis. — Solutio. Syllogismus expositorius, & eius regula.

B · C · D (margin letters)

Enumeratio modorum primæ figuræ, deq; ipso directe concludere, ac indirecte, duabusq; regulis.

Prima figura nouem habet modos. Quorum primi quatuor

1.Prio.c.7 concludunt directe, reliqui uero quinque concludunt indirecte. Directe autem concludere, est maiorem extremitatem prædicari de minori in conclusione. Indirecte autem concludere, est minorem extremitatem prædicari de maiori in conclusione. Nota hic duas regulas, quarum prima conuenit tantum primæ figuræ quo ad quatuor primos modos, & secundæ quo ad omnes. Secunda etiam conuenit tantum primæ figuræ quo ad eius quatuor primos modos, & tertiæ figuræ quo ad omnes. E

Prima regula talis est,

Minore existente negatiua nihil sequitur.

Secunda regula talis est,

Maiori existente particulari nihil sequitur. F

Intentio ptis huius, & ordo. Postquàm Auctor determinauit de syllogismo in generali ponendo definitionem eius, & ostendendo ex quibus principijs materialibus & formalibus componitur, & ponendo aliquas regulas generales omnibus figuris, hic consequenter determinat de ipso in speciali, docendo formationem syllogismorũ in qualibet figura. Et primo docet formare syllogismos in prima figura. cuius ratio est, quia illi syllogismi, qui sunt per se de prima figura sunt perfectiores aliis, eo ꝙ in ipsis mediũ positione est & coniunctione, quia subijcitur maiori extremitati, & prædicatur de minori. & etiam coniungit extremitates inter se. in alijs autem est solum medium coniunctione & nõ positione, & propter hoc etiã Auctor determinauit prius de prima figura quam de alijs duabus, primo enumerando suos modos in generali, postea determinando de ipsis in speciali. G

Modos nouẽ 1. figura tm̃ habet. Primo sciendum, quod primæ figuræ nouem sunt modi, quatuor directe concludentes, & quinque indirecte. quorum sic habetur sufficientia, quia modus est ordinatio duarum præmissarum. uel ergo ambæ præmissæ sunt uniuersales, uel ambæ particulares, uel maior uniuersalis & minor particularis. uel econtra. Si ambæ sunt uniuersales, hoc est quadrupliciter, uel ambæ sunt affirmatiuæ, & sic est Barbara, & Baralipton indirecte concludens, uel ambæ negatiuæ, & sic nihil sequitur. uel maior affirmatiua & minor negatiua, & sic est Fapesmo, uel econtra, maior negatiua & minor affirmatiua, & sic habentur Celantes, & Celarent. Si ambæ sunt particulares, hoc est quadrupliciter ut prius, & quocunque modo disponantur semper est combinatio inutilis, quia ex puris particularibus nihil sequitur. Si maior est uniuersalis, & minor particularis, hoc est quadrupliciter. quia uel ambæ sunt affirmatiuæ, & sic sunt Darij, & Dabitis, uel ambæ negatiuæ, & sic nihil sequitur, uel maior est negatiua, & minor affirmatiua, & sic est Ferio, uel maior est affirmatiua, & minor negatiua, & sic iterum nihil sequitur. Si uero maior sit particularis, & minor uniuersalis hoc est quadrupliciter, ut prius, & quocunque modo disponantur semper est combinatio inutilis, nisi quando maior est affirmatiua, & minor negatiua, sicut est Frisesomorum. H

2.prio.c.1. Ari.eos posuit & alios. Secundo sciendum, ꝙ Baralipton, Celantes, & Dabitis non distinguuntur a tribus primis modis essentialiter quantum ad dispositionem duarum propositionum in debita qualitate & quantitate, quia eadem est ordinatio præmissarum in Barbara, & in Baralipton. & similiter in alijs, sed distinguuntur ab ipsis accidentaliter quantum ad modos concludendi directe & indirecte. Ideo Aristote-

A Aristote. qui solum distinguit modos syllogismorum quãtum ad essentialem distinctionem, scilicet ordinem præmissarum, non distinguit illos modos a tribus primis. Sed Boethus & Petrus Hispanus, considerantes syllogismum quantum ad præmissas, & modum concludendi, posuerunt illos tres modos distinctos ab aliis tribus modis, eo q̃ concludunt indirecte, alii uero directe.

Tertio sciendum, q̃ directe concludere, est maiorem extremitatem prædicari de minori in conclusione, & concludere indirecte, est minorem extremitatem prædicari de maiori in conclusione. cuius rõ est, quia, qñ maior extremitas prædicatur de minori in cõclusione, ibi designatur directus motus rõnis, qui incipit a maiori extremitate, & sit per medium ad minorem extremitatem, & deinde comparatur minor extremitas ad maioré in conclusione. & intellectus in tali motu, cum peruenit ad minorem extremitatem directe cõparat eã ad maioré, ideo ibi fit directa cõclusio. Sed, quãdo minor p̃dicatur de maiore, designatur B indirectus motus rõnis, quia designatur, q̃ intellectus primo accipit maioré cum medio, & secundo minorem cũ medio. & iterũ reuertitur ad maioré extremitaté anteq̃ uniat ipsam cum minori extremitate, & non unit minorem directe & immediate post acceptionem minoris cum medio. & hæc causa quare conclusio dicitur directa uel indirecta est generalis ad omnes figuras.

Quarto sciendum, q̃ pro modis primæ figuræ directe concludentibus ponuntur plures regulæ. quarum prima est, q̃ minore existente negatiua, nihil sequitur in prima figura directe. cuius ratio est, quia, si minor est negatiua, oportet maioré esse affirmatiuam, & conclusioné esse negatiuam propter duas regulas prius positas. ergo maior extremitas non distribueretur in maiori propositione, cum esset prædicatum propositionis affirmatiuæ, & tñ distribueretur in conclusione, cum esset prædicatum propositionis negatiue, quod semper distribuitur. & sic argueretur a non distributo ad distributum, & hoc est arguere a positione consequentis ad positionem antecedentis, quia non distributum est consequens respectu distributi, sicut homo est consequens ad omnem hominem. & etiam ibi
C possunt dari termini in quibus omni, ut animal, hõ, equus, & termini in quibus nulli, ut animal, hõ, lapis. ergo minore exñte negatiua non sequitur aliqua cõclusio directe. dicitur directe, quia bene sequitur indirecte, ut in Fapesmo, & Frisesomorũ. Secunda regula est, q̃ maiore exñte particulari nihil sequitur directe in prima figura. cuius ratio est, quia in prima figura ad concludendum directe, oportet minorem esse affirmatiuam, ut dictum est, & sic medium non distribueretur in minore, cum sit prædicatum minoris propositionis affirmatiuæ, nec in maiori, cum sit subiectum propositionis particularis. & sic tenebitur particulariter in utraque, & poterit uniri pro diuersis partibus eius cum duabus extremitatibus, ex qua unione non sequitur aliqua conclusio. ideo maiore exñte particulari in prima figura nihil sequitur directe, licet bene indirecte, ut in Frisesomorum etiam posita maiori particulari possunt reperiri termini in qbus omni
D & in quibus nulli. & sic est combinatio inutilis.

Sed contra prędicta arguitur primo sic. Idem est modus & combinatio utilis, sed in prima figura sunt tantũ quatuor cõbinationes utiles ad concludendum directe, & duæ ad concludendum indirecte, ergo tantũ sunt sex modi primæ figuræ. & sic male ponuntur noué. Secũdo sic. Hic, maior extremitas prædicatur de minori dicendo, omnis homo est animal, substãtia est hõ, ergo substantia est animal. & tñ ibi est indirecta conclusio, cũ ibi sit indirecta p̃dicatio. ergo contra definitionem huius, qđ est directe concludere. Tertio sic. Minor extremitas se habent ut pars respectu maioris, sed pars non p̃dicatur de toto, quia dicit esse totius. ergo indirecte concludere nõ est, qñ minor extremitas prędicatur de maio- Argumen.

ri. Quarto sic. Bene sequitur, quoddã rationale currit, omnis hõ est rationalis, ergo quidam hõ currit, quia ex opposito consequẽtis sequitur oppositũ antecedentis, ut calore patet intuẽti. ergo maiore particulari existente, aliquid sequitur directe in prima figura. Quinto sic. Bene sequitur, omne non homo est risibile, lapis non est homo, ergo lapis non est risibilis. ergo minore existente negatiua in prima figura aliquid sequitur. B

Solutiões. No. istã rñsionem. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet in prima figura sint tantum duæ combinationes primo & per se utiles ad concludendum directe, tamen sunt plures aliæ utiles ex consequenti ad concludendum indirecte, quia combinationes, quæ sunt in tribus modis, primo & per se ualent ad concludendum directe, & ex consequenti. per conuersionem suarum conclusionum ad concludendum indirecte, &, omnis syllogismus cuius conclusio conuerti potest, potest concludere directe & indirecte. Ad secundum dicitur, q non dicitur directa conclusio, eo, quòd sit ibi directa prædicatio, sed quia ibi denotatur directus processus rationes, ut supra dictum est. Ad tertium dicitur, quòd licet minor extremitas non semper dicat secundum rem totum esse maioris, tamen bene dicit secundum modum, inquantum enunciatur de ipsa. & hoc sufficit ad hoc q prædicetur de maiori. quia hic indifferens est utrum uere uel falsè prædicetur. Ad quartum dicitur, quod licet in illo argumento sequatur conclusio gratia materiæ. s. propter conuertibilitatem rationalis & hominis, non tamen gratia formæ arguendi, quia non tenet in omnibus terminis consimili forma arguendi retenta, ut non sequitur, quoddam animal est asinus, omnis homo est animal, ergo quidam homo est asinus, cum antecedens sit uerum, & consequens falsum. F

Ad quintum dicitur, q ibi non est formaliter syllogismus eo, q subiectũ maioris, scilicet non homo nõ prædicatur in minore, sed homo ibi prædicatur. ideo non bene arguitur in prima figura, sed tamen est ibi uirtualiter syllogismus, inquantum ista, lapis non est homo. equiualet isti, lapis est non homo, sed tunc minor erit affirmatiua, & arguetur in Dariis. G

De duobus modis arguendi in prima figura Barbara, ac Celarent.

Barbara

Barbara. Primus modus primæ figuræ constat ex duabus uniuersalibus affirmatiuis directe concludentibus, ut

Omne animal est substantia,
Omnis homo est animal, ergo,
Omnis homo est substantia.

Celarent

Celarent. Secundus modus constat ex maiori uniuersali negatiua, & minori uniuersali affirmatiuam, uniuersalem negatiuam directe cõcludentibus, ut H

Nullum animal est lapis,
Omnis homo est animal, ergo,
Nullus homo est lapis.

Postquam Auctor in generali enumerauit modos primæ figuræ, hic consequẽter in speciali determinat unoquoque ipsorũ, & primo tam de modis directe concludentibus, quam de indirecte concludentibus. Et inter modos directe concludentes

A cludentes primo de modis determinat uniuersalibus, q̃ de particularibus. & adhuc inter uniuersales, prius determinat de modis uniuersalis affirmatiuo, qui intelligitur per Barbara, quàm de modo uniuersali negatiuo, qui intelligitur per Celarent, eo q̃ affirmatio præcedit negationem.

Primo sciendum, q̃ Barbara constat ex duabus propositionibus uniuersalibus affirmatiuis maiore, & minore, uniuersalem affirmatiuam directe concludentibus, ut Omne animal est substantia, omnis homo est animal. ergo omnis homo est substantia probatur ista consequentia, quia regulantur per dici de omni, nam quicquid prædicatur de subiecto distributo prædicatur de quolibet supposito sumpto sub ipso, sed in isto syllogismo, substantia dicitur de animali distributo in maiore, & homo subsumitur sub animali. cum animal enuncietur de ipso, ergo substantia dicitur de omni homine, eo modo, quo dicitur de omni animali, in quo includitur omnis homo, Aliter sic probatur, quia conse- B quentia formalis est, quæ tenet in omnibus terminis consimili forma arguendi retenta, sed consequentia facta in Barbara tenet in omnibus terminis, quia non est dabilis instantia, igitur ibi est consequentia formalis. Cõsequentiæ formalis ratio.

Secundo sciendum est, q̃ inter omnes modos figurarum iste modus. s. Barbara est perfectior simpliciter & ratio est, quia est uniuersalis, & affirmatiuus, sed inquantum est uniuersalis est perfectior omnibus aliis particularibus, & inquantum est affirmatiuus, est perfectior omnibus modis negatiuis. Item, in eo concluditur uniuersalis affirmatiua conclusio, sed illa est difficillima ad concludendum, quia solum in una figura, & in uno modo potest concludi, ipsa enim non concluditur in secunda figura, cum ibi concludatur negatiue tantum, nec in tertia, cum ibi concludatur particulariter tantum, nec concluditur in alio modo primæ figuræ ab isto primo. ideo solum in illo modo ipsa potest concludi, quælibet autem alia conclusio potest pluribus modis concludi, ut in sequenti- C bus apparebit.

Tertio sciendum, q̃ Celarent secundus modus constat ex maiori uniuersali negatiua. & minore uniuersalis affirmatiua, uniuersalem negatiuam concludentibus. & probatur, quòd ista consequentia sit bona per regulam de dici de nullo, arguendo sic. nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. ibi negatur in maiori de animali distributo, & de quolibet contento sub ipso, sed omnis homo continetur sub animali distributo, igitur remouetur lapis ab homine distributo potest etiam probari per definitionem consequentiæ formalis, quia tenet in omnibus terminis consimili forma arguendi retenta. Modus arguendi in Celarent quomodo probatur.

Quarto sciendum, q̃ in isto modo, & in omnibus aliis oportet medium manere idem cum subiicitur in maiore, & prædicatur in minore, & etiam maior extremitas debet manere eadem in prædicato maioris propositionis, & in prædicato D conclusionis, & minor extremitas in subiecto minoris, & conclusionis, quia, si uariarentur, in tali syllogismo essent plures termini, quàm tres, & secundum tria debet quilibet terminus idem manere. primo, secundum uocem secundo quantum ad significatum, ita, q̃ medium in maiore, & minore non teneatur æquiuoce pro diuersis significatis, quia tunc non esset idem terminus, sed plures secundum rem significatam. tertio debet manere idem quantum ad supposita, pro quibus accipitur, ita q̃ in maiore propositione non teneatur pro aliquibus suppositis, & in minore pro aliis, sed semper debet capi pro eisdẽ, & pro æqualibus, ita q̃ non magis stricte uel magis ample in una, quàm in alia præmissarum, & similiter de extremitatibus. & per hoc patet intellectus istorum modorum uniuersalium.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Non sequitur. Omne animal, si est Argumen. rudibile,

rudibile,est asinus omnis homo est animal,si est rudibilis,ergo omnis homo est asinus,& tamen ibi arguitur in Barbara. Secundo sic. Non sequitur, Omne rationale,uel irrationale est homo,omnis equus est rationalis,uel irrationalis,ergo omnis equus est homo.& tamen ibi arguitur iu Barbara. Tertio sic. Non sequitur. Cuiuslibet hominis asinus currit,omne rudibile est asinus,ergo omne rudibile currit,quia antecedens potest esse uerum consequente existente falso,posito casu,ꝙ omnis homo habeat unum asinum currentem, & alium quiescenté. & tamen arguitur in primo modo.ergo ibi non est cõsequentia formalis. Quarto sic. Non sequitur. Nullum uiuens generabitur,omnis homo est uiués, ergo nullus homo generabitur,& tamen ibi arguitur in Celarent.

Quinto sic,Nullum currens est asinus,omnis homo præter Socratem currit, ergo nullus homo præter Socratem est asinus, non sequitur, quia conclusio est falsa,cum dicat Socratem esse asinum,& præmissæ suntueræ, & tamen ibi arguitur in Celarent,igitur in ipso non est consequentia formalis. F

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum dicitur,ꝙ in ista maior,omne animal,si est rudibile,est asinus potest esse conditionalis,uel de conditionato extremo. si sit conditionalis,ibi non est bonus syllogismus in primo modo, quia ex hypotheticis non fit bonus syllogismus categoricus. si uero maior sit categorica.tunc illa conditio,si est rudibile,potest referri ad subiectum,& sic maior est falsa, & sequitur conclusio,& sensus eius est,de quocunque est uerum dicere, ꝙ est animal si est rudibile,est uerum dicere,ꝙ est asinus. uel illa conditio refertur ad prædicatum, & tunc maior est uera, & male subsumitur in minore, quia illa conditio non debet sumi cum medio in prædicato minoris, cum non poneretur ad medium in subiecto maioris.ideo ibi non arguitur in primo modo. Ad secundum dicitur. ꝙ licet illa maior,omne rationale,uel irrationale est homo,potest esse disiunctiua,& sic est uera,& non est ibi syllogismus categoricus, uel põt esse de disiuncto subiecto,& hoc dupliciter,quia uel distribuitur illud totum disiunctum rationale,uel irrationale,& sic est bonus syllogismus,sed maior est falsa,sicut conclusio, uel distribuitur tantum prima pars disiuncti.s.rationale, & tunc est uera,& tunc non bene arguitur,quia in plus est prædicatum minoris quàm subiectum distributum in maiore. Ad tertium dicitur,ꝙ ibi male sublumitur, quia subsumitur sub asino,qui non distribuitur in maiore,& non subsumitur in homine, qui est subiectum distributionis maioris. sic ergo deberet subsumi,cuiuslibet hominis asinus currit,omne rudibile est homo, ergo cuiuslibet rudibilis asinus currit. Ad quartum dicitur, ꝙ ibi arguitur a minus amplo ad magis amplum cum distributione magis ampli ex parte hominis, qui in minore solum distribuitur pro hominibus præsentibus, ad quos restringitur per uerbum præsentis temporis, & in conclusione distribuitur pro præsentibus,& futuris,ad quos ampliatur per illud uerbum futuri temporis,generabitur. G

Ad quintum dicitur,ꝙ in illo syllogismo male concluditur, quia hæc dictio præter,non excipit Socratem in conclusione ab eodem prædicato, sicut in minore,nec est eadem dispositio subiecti in affirmatiua, & negatiua,ideo sic debet concludi,ergo nullus homo alius a Socrate est asinus. H

De modis primæ figuræ, Darij,ac Ferio,particulariter ac directe concludentibus.

Darii. Darii. Tertius modus constat ex maiori, uniuersali affirmatiua,& minori particulari affirmatiua, particularem affirmatiuam directe concludentibus,ut.

Omne

A Omne animal est substantia:
Quidam homo est animal, ergo
Quidam homo est substantia.

Ferio. Quartus modus constat ex maiori, uniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, ut Ferio:

Nullum animal est lapis,
Quidam homo est animal, ergo,
Quidam homo non est lapis.

Postquã Auctor determinauit superius de modis uniuersalibus primæ figuræ B directe concludentibus, hic consequenter determinat de modis particularibus directe concludentibus, scilicet de Darii, & Ferio. & Primo definit Darij, eo quòd est affirmatiuus, & alter negatiuus dicens. Darij, tertius modus primæ figuræ, constat ex uniuersali affirmatiua maiori, particulari affirmatiua minore, particularem affirmatiuam directe concludentibus, ut omne animal currit, quidam homo est animal, ergo quidam homo currit. & probatur hoc mõ consequentia per regulam, scilicet dici de omni, quia in isto syllogismo currit, de subiecto scilicet de animali distributo dicitur, igitur dicitur de quolibet contento sub ipso, sed aliquis homo continetur sub animali. ergo de ipso prædicatur currit. & posset etiam probari per definitionem consequentiæ formalis, sicut dictum est de alijs modis.

Primo sciendum, quòd ad debite syllogizandum in Darij oportet quòd termini debite accipiantur sic, quòd non fiat uariatio terminorum reiterando extremitates in conclusione, uel reiteratione medij in præmissis. & per talem C considerationem circa terminos poterunt cognosci multi paralogismi, qui fiunt apparenter secundum istum modum. etiam inspiciendum est ad præmissas, quod illæ debite disponantur, ita ꝙ ibi sint duæ categoricæ tantum, tanquã principales præmissæ, quia syllogismus categoricus solum componitur ex propositionibus categoricis. & si in aliquo syllogismo sunt plures præmissæ quam duæ, oportet ipsum resoluere, primo ad duas propositiones, quæ sint principales eius præmissæ, & ex consequenti ad tres terminos, ad uidendum utrum debite formetur in isto uel in alijs. Debitus modus syllogizandi in Darij.

Secundo sciendum, ꝙ Ferio, quartus modus primæ figuræ, constat ex uniuersali negatiua maiori, particulari affirmatiua minori, particularem negatiuam concludentibus directe, ut Nullum animal est lapis, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. & probatur per regulam de dici de omni, & D dici de nullo, quia ibi lapis negatur de animali distributo, ergo nihil est sumere sub animali, a quo non remoueatur lapis. & quia homo sumitur sub animali, ideo lapis remouetur ab ipso. Modus arguendi in Ferio.

Tertio sciendum, ꝙ isti duo modi particulares sunt perfecti, & quantum ad necessitatem concludendi, & quantum ad euidentiam ipsorum, quia immediate regulantur per dici de omni de dici de nullo. & quantum ad illam perfectionẽ non habent perfici per alios modos. sed quantum ad quantitatem modi, uniuersales sunt perfectiores aliquo modo. & si negetur consequentia istorum modorum, potest aliquo modo probari, reducendo ipsos ad modos uniuersales hoc modo. quia Darii reducitur primo ad Camestres in secunda figura, capiendo contradictorium conclusionis suæ cum maiore, inferendo oppositum contradictorium

rium minoris, ut arguendo in Darij. Omnis homo est animal, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile est animal. Reducitur sic ad Camestres. Omnis homo est animal, nullum risibile est animal, ergo nullum risibile est homo. & etiam Ferio reducitur ad Cesare, uel ad Camestres. & quia illi modi iterum reducuntur ad Celarent per conuersiones, ideo isti modi particulares ex consequenti possunt reduci & probari per uniuersales. & non reducuntur isti modi ad modos secundæ figuræ, ut ibi perficiantur, uel ut ibi stet eorum reductio, sed ut mediantibus ipsis reducantur ad modos uniuersales primæ figuræ. E

Quæ ppõ facile astrui aut destrui possit. Quarto sciendum, q in istis quatuor modis primæ figuræ iam habitis concluduntur quatuor genera propositionum, scilicet, uniuersalis affirmatiua, quæ concluditur in Barbara, uniuersalis negatiua in Celarent, particularis affirmatiua in Darij particularis negatiua in Ferio. inter quas uniuersalis affirmatiua est difficillima ad concludendum, quia solum in modo concluditur, scilicet in Barbara. Deinde uniuersalis negatiua, quæ concluditur in uno modo in prima figura, scilicet in Celarent, & in duobus modis in secunda figura. s. in Cesare & Camestres. tertio particularis affirmatiua, quæ concluditur in uno modo in prima figura s. in Darij, & in tribus modis tertiæ figuræ. s. in Darapti, Disamis, & Datisi. & quarto particularis negatiua, quæ facillima est ad concludendũ, quæ potest concludi in uno modo primæ figuræ. s. in Ferio, & in duobus modis secundæ figuræ s. in Festino, & Baroco, & in tribus modis tertiæ figuræ. s. Felapton, Bocardo, & Ferison. sed cõtra, particularis negatiua difficillima est ad interimendum. interimitur enim per suam contradictoriam, quæ est uniuersalis affirmatiua, quæ est facillima ad destruendum. & per hoc posset haberi ordinatio horum quatuor modorum primæ figuræ directe concludentium. F

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. non sequitur. Omne risibile est animal, tantum homo est risibilis, ergo tantum homo est animal. & tamen ibi arguitur in Darij. ergo in ipso non est consequentia formalis. Secundo sic. Hic bene arguitur in Darij, Omne indiuiduum alicuius speciei est asinus, Socrates est indiuiduum alicuius speciei, ergo Socrates est asinus. & maior probaretur, quia omne indiuiduum asini est asinus. ergo omne indiuiduum alicuius speciei est asinus, & tamen in primo syllogismo non est bona consequentia. ergo cõtra tertium modum. Tertio sic, Non sequitur. Omne currens est asinus, aliquis homo potest esse currens, ergo aliquis homo potest esse asinus. & tamen arguitur ibi secundum tertium modum. Quarto sic. Non sequitur. Nullum animal est species, homo est animal. ergo homo non est species. & tamen ibi arguitur in Ferio. Quinto sic. Non sequitur, Nullus denarius ualet album, quidam frãcus ualet denarium, ergo quidam francus non ualet album. & tamen ibi arguitur in quarto modo, ergo non est consequentia formalis. G

Solutio. Ad argumenta. Ad primum illorum dicitur, q ibi male concluditur, eo quòd in minori hæc dictio tantum, excludit respectu risibilis. negando ipsum ab omnibus alijs ab homine, & in conclusione excludit respectu animalis, negando animal ab omnibus alijs ab homine, & sic ibi arguitur negatione inferioris ad negationem superioris, & committitur fallacia consequentis. sed debet concludi non ponendo dictionem exclusiuam in conclusione. Ad secundum dicitur, q ibi bene arguĩ in Darij, sed maior illius syllogismi est falsa s. omne indiuiduũ speciei alicuius est asinus, & ad probationem eius dicitur, q ibi arguitur ab inferiori ad superius cum distributione superioris, quia indiuiduum asini se habet, ut inferius ad indiuiduum alicuius speciei, ideo nõ sequitur, omne indiuiduũ asini est asinus, ergo omne indiuiduum alicuius speciei est asinus. Ad tertium dicitur, q ibi male arguĩ, quia subiectum maioris s. currens, non est prædicatum minoris, H

A noris, sed potens esse currens prædicatur in minori, ideo ibi non sunt tres termini tantum, immo quatuor. Ad quartum dicitur, quod in illo argumento, homo, tenetur in minore pro suppositis, & in conclusione pro natura communi. ideo variatur minor extremitas, & non sunt tres termini tantum, nec debite arguitur. Ad quintum dicitur, quod ibi non bene arguitur, quia non est idem subiectum maioris, & prædicatum minoris, quia denarius subiicitur in maiori, & ualens denarium, prædicatur de minori, ideo non arguitur in quarto modo.

De tribus modis primæ figuræ, Baralipton, Celantes, Dabitis, indirecte concludentibus, & ipsorum reductione ad modos perfectos.

Baralipton. Quintus modus constat ex duabus uniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam indirecte concludentibus, ut, Baraliptō

B Omne animal est substantia,

Omnis homo est animal, ergo

Quædam substantia est homo.

Et reducitur ad primum modum primæ figuræ per conuersionem conclusionis per accidens.

Celantes Sextus modus constat ex uniuarsali negatiua maiori, & uniuersali affirmatiua minori uniuersalem negatiuam indirecte concludentibus, ut Celantes

Nullum animal est lapis,

Omnis homo est animal, ergo,

C Nullus lapis homo est.

Et reducitur ad secundum modum primæ figuræ per conuersionem conclusionis simpliciter.

Dabitis. Septimus modus constat ex maiori uniuersali affirmatiua, & minore particulari affirmatiua, particularem affirmatiuam indirecte concludentibus, ut Dabitis

Omne animal est substantia,

Quidam homo est animal, ergo,

Quædam substantia est homo.

Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ per conuersionem

D conclusionis simpliciter.

Postq̄ Auctor determinauit de modis primæ figuræ directe concludentibus, hic consequenter determinat de modis indirecte concludentibus. & primo de Baralipton dicens sic, quod Baralipton constat ex maiori uniuersali affirmatiua. & minori uniuersali affirmatiua, particularem affirmatiuam indirecte concludentibus. Probatur quod in illo modo sit consequentia bona & formalis, reducendo ipsum ad Barbara per conuersionem per accidens conclusionis de Barbara. quia quicquid sequitur ad consequens bonæ cōsequentiæ sequitur ad antecedēs eius, sed ad conclusionem primi modi, quæ est uniuersalis affirmatiua, sequitur particularis affirmatiua conuertens eius, ergo illa particularis affirmatiua sequitur indirecte ad præmissas de Barbara. & . quia illæ præmissæ sunt præmissæ in Baralipton,

ralipton, ideo ex ipsis in Baralipton debite infertur particularis affirmatiua indirecte, quod faciliter uidetur per exempla. Et reducitur iste modus per impossibile ad Celarent, capiendo contradictorium conclusionis de Baralipton pro maiori de Celarent, & seruando maiorem de Baralipton pro minore, inferendo conuersam contrariæ minoris de Baralipton, ad quam sequitur contradictoria minoris per conuersionem per accidens. E

Quid sit reducere. Primo sciendum, q; reducere unum modum ad alium, est ostendere euidentiã consequentiæ unius modi, per alium magis euidentem, ad quem reducitur, sed per hoc, q; conclusio de Barbara infertur per conuersionem conclusionis de Baralipton ostenditur euidentia modi concludendi de Baralipton, & non ostenditur euidentia primi modi. ideo per hoc Baralipton reducitur ad primum modum, & non econuerso. etiam capiendo oppositum conclusionis suæ cum maiore ad inferendum oppositum minoris in Celarent, ostenditur sua necessitas concludendi per illam regulam, quandocunq; ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis, ibi est bona consequentia, sed ex opposito conclusionis de Baralipton cum una pręmissarum infertur in Celarent oppositum alterius præmissæ, ideo per hoc probatur sufficienter. F

Secundo sciendum, q; Celantes sextus modus constat ex uniuersali negatiua maiori, & minore uniuersalis affirmatiua, uniuersalem negatiuam indirecte concludentibus. & reducitur ad Celarent per conuersionem simplicem conclusionis de Celarent, quia ad illam conclusionem sequitur per conuersionem simplicem uniuersalis negatiua conuertens eius, ergo illa uniuersalis negatiua sequitur ad præmissas de Celarent, & illæ sunt præmissæ in Celantes. ergo debite concludit indirecte uniuersalem negatiuam. & non tantum ostenderetur euidentia per cõuersionem conclusionis de Celantes, sed magis ostẽderetur, q; ad duas eius præmissas sequeretur conclusio de Celarent, & magis probaretur secundus modus quam sextus. Sed per impossibile istæ modus reducitur ad Darij, capiendo contradictorium suæ conclusionis pro minore, & minorem eius pro maiore ad inferendum conuersam contradictoriæ maioris eius, ad quam sequitur contradictoria maioris eius, ut facto isto syllogismo in Celantes, Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo, Arguitur in Darij Omnis homo est animal, quidam lapis est homo, ergo quidam lapis est animal, & ad istam sequitur, quoddam animal est lapis, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi. G

Tertio sciendum, q; Dabitis septimus modus constat ex uniuersali affirmatiua maiore, & particulari affirmatiua minore, particularem affirmatiuam indirecte concludentibus, & probatur reducendo ipsum ad Darij per conuersionem simplicem conclusionis de Darij, ad quam conclusionem sequitur particularis affirmatiua conuertẽs eius, & illa conclusio sequitur ad præmissas de Dabitis, quæ sunt in Darii, ergo per easdem præmissas bene infertur in Dabitis particularis affirmatiua indirecte, quæ est conuertens conclusionis de Darij. Et per impossibile iste modus reducit̃ ad Celarent, accipiendo contradictorium cõclusionis eius ꝓ maiore, & minorem eius ꝓ minore inferendo conuersam contradictoriæ minoris eius, ut faciliter potest per exempla uideri. H

Quarto sciendum, q; licet sint tres modi indirecte concludentes, correspondẽtes tribus modis primis directe concludentibus, & compositi sint ex eisdem præmissis sicut ipsi, tamen nullus est modus correspondes quarto modo, scilicet Ferio, qui fiat ex eisdem præmissis cum eo. Et ratio habetur per regulam Boethi, quod omnis syllogismus inferens conclusionem, quæ potest conuerti potest inferre indirecte conuertentem eius, & econtra, syllogismus inferens conclusionem

A sionem quæ non potest conuerti non potest inferre indirecte aliquam conclusionem, sed conclusiones in tribus primis modis possunt bene cõuerti, ideo illi tres modi possunt indirecte concludere. sed conclusio de Ferio, cum sit particulari negatiua, non potest conuerti in terminis, nec simpliciter, nec per accidens, ideo præmisse de Ferio non inferunt aliquam conclusionem indirecte, ideo non est aliquis modus indirecte concludens conueniens Ferio præmissis. & per hoc patet intellectus istorum modorum correspondentium tribus primis modis. Argumẽ

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Omnes modi primæ figuræ sunt perfecti, cum immediate regulentur per dici de omni, uel per dici de nullo, ergo unus non reducitur ad alium, ergo male dicitur, quod Baralipton reducitur ad Barbara. Secundo sic. Non sequitur, omne album est accidens, omnis homo est albus, ergo quoddam accidens est homo, & tamen arguitur in Baralipton, ergo in illo modo non est bona consequentia. Tertio sic. Motus est ordinatio B duarum præmissarum in debita qualitate & quantitate, sed in Celantes est eadem ordinatio præmissarum in debita qualitate & quantitate, & etiam est cadẽ quantitas conclusionis, sicut in Celarent, ergo iste modus non distinguitur a Celarent, nec ad ipsum reducitur. Quarto sic. Nullum currens est homo, supposito quòd nullus homo existat, omne animal est currens, ergo nullus homo est animal, & tamen ibi arguitur in Celantes, ergo in eo non est bona consequentia. Quinto sic. Non sequitur, omne animal est indiuiduum, aliquod genus est animal, ergo aliquod indiuiduum est genus, & tamen arguitur in Dabitis, ergo in ipso non est bona consequentia.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quod licet omnes modi primæ figuræ sint Perfecti quantum ad subsumptionem, non quantum ad modum concludendi. quia indirecte concludentes non habent euidentem modum concludẽdi sed fiunt euidentes per reductionem ad alios modos. Ad secundum dicitur, quod C album in maiore illius syllogismi accipitur secundum se, ea parte qua differt ratione a suo subiecto, & in minore capitur per respectum ad suum subiectum, inquantum dicitur esse accidentale eius. & ideo accipitur mediũ sub diuersis respectibus, & ut diuersa sibi accidunt. ideo medium uariatur in duabus præmissis, & ibi committitur fallacia accidentis. Ad tertium dicitur, quòd licet Celantes non distinguatur essentialiter a secundo modo quantum ad dispositionẽ præmissarum, tamen accidentaliter quantum ad modum concludendi distinguitur ab ipso, ut dictum est prius. Ad quartum dicitur, quod in illo syllogismo, homo, in prædicato maioris stat pro hominibus existentibus tantum, & in conclusione stat tam pro existentibus quàm pro non existentibus, eo quòd non subiicitur cum aliquo accidentali contrahente ipsum ad supposita existentia, sicut in maiore. Ad quintum dicitur quod in illo syllogismo, animal, in subiecto maioris accipitur pro suis suppositis, & in prædicato minoris supponi D pro natura communi, ideo ibi fit uariatio medii in duabus præmissis, & non bene arguitur, nec sunt tres termini tantum. Solutiões.

De duobus ultimis modis, Fapesmo, ac Frisesmo, & ipsorum reductione ad modos perfectios.

Fapesmo. Octauus modus constat ex maiori uniuersali affirmatiua, & minori uniuersali negatiua, particularem negatiuam concludentibus indirecte ut, Fapesmo.

Omne animal est substantia,

Nullus

Nullus lapis est animal, ergo E
Quædam substantia non est lapis.

Et reducitur ad quartum modum primæ maiori conuersa per accidens, & minori simpliciter, & per transpositionem præmissarum.

Frisesmo Frisesmo. Nonus modus constat ex maiori particulari affirmatiua, & minori, uniuersali negatiua particularem negatiuam indirecte concludentibus, ut.

Quoddam animal est substantia,
Nullus lapis est animal, ergo,
Quædam substantia non est lapis.

Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ, maiori & minori cõuersis simpliciter, & per transpositionem præmissarum. F

Postquàm Auctor determinauit de modis primæ figuræ indirecte concludentibus, conuenientibus in præmissis modis directe concludentibus, hic consequenter determinat de modis indirecte concludentibus differentibus in præmissis a modis directe concludentibus, scilicet Fapesmo Friselmo, & quia Fapesmo est modus uniuersalis, alter uero est particularis, ideo Auctor prius determinat de ipso dicens. Octauus modus, scilicet Fapesmo constat ex uniuersali affirmatiua maiori, & uniuersali negatiua minori, particularem negatiuam concludentibus indirecte. Et reducitur ad Ferio, maiore conuersa per accidens, & minore simpliciter, facta transpositione præmissarum. Et probatur consequentia huiusmodi per illam regulam, Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens eius, sed ad præmissas de Fapesmo, facta conuersione præmissarum cum transpositione ipsarum, sequuntur præmissę de Ferio, & ad illas pręmissas sequitur particularis negatiua, ergo conclusio illa sequitur ad præmissas de Fapesmo. ergo in illo modo est bona consequentia. G

Modus reducẽdi Fapesmo per imposibile. Primo sciendum, ꝙ per imposibile Fapesmo potest reduci ad Barbara capiẽdo contradictorium suæ conclusionis pro maiore, & maiorem eius pro minore, inferendo conuersam contradictoriæ minoris, ad quam sequitur illa contradictoria, ut arguendo sic in Fapesmo, omnis homo est animal, nullus lapis est homo, ergo quoddam animal non est lapis, & sic arguitur in Barbara, omne animal est lapis, omnis homo est animal, ergo omnis homo est lapis. ad quam sequitur per conuersionem per accidens, quidam lapis est homo, quæ est cõtradictoria minoris. & potest etiam reduci ad Celarent, capiendo contradictoriam conclusionis pro minore, & minorem pro maiore, inferendo conuersam oppositi maioris, ut præsupposito syllogismo facto in Fapesmo, arguitur sic in Celarẽt, nullus lapis est homo, oẽ animal est lapis, sequitur, ergo nullum animal est hõ, ad quem per conuersionem ꝑ accidens sequitur, quidam homo non est animal. H

Secundo sciendum, quòd nonus modus, scilicet Frisesmo constat ex particulari affirmatiua maiore, & uniuersali negatiua minore, particularem negatiuã concludentibus indirecte. & reducitur ad Ferio, maiore, & minore cõuersis simpliciter, & facta transpositione præmissarum. per hoc probatur, ꝙ sit in ea bona consequentia, quia ad præmissas eius sequuntur per conuersionem cum trãspositione præmissarum præmissæ de Ferio, per quas præmissas sequitur particularis negatiua conclusio. ergo eadem sequitur ad præmissas de Frisesmo, ut arguendo sic, quidam homo est animal, nullus lapis est homo, ergo quoddam animal non est lapis. Conuertendo simpliciter & trasponendo præmissas sic arguitur in

A tur in Ferio, nullus homo est lapis, quoddam animal est homo istæ præmissæ sequuntur ad alias præmissas, & sequitur quoddam animal non est lapis.

Tertio sciendum, quòd iste ultimus modus potest, impossibile reduci ad Celarent, capiendo contradictorium conclusionis pro minore, & minorem loco maioris inferendo conuersam oppositi maioris, ut arguendo sic. Quidam homo est animal, nullus lapis est homo, ergo quoddam animal non est lapis, & sic arguendo in Celarent. Nullus lapis est homo, omne animal est lapis, ergo nullum animal est homo, ad quam sequitur iterum per conuersionem, nullus homo est animal, quæ est contradictoria primæ maioris. & potest reduci ad Darii, capiendo contradictorium conclusionis pro maiore. & maiorē pro minore, inferendo conuersam contradictoriæ minoris, ad quam sequitur illa contradictoria. Modus reducēdi frismo per deposibile.

Quarto sciēdum, q̄ Fapesmo & Frisesmo ualent in qualibet figura ad concludendum particularem negatiuam indirecte. &, quia reperiuntur in omnibus figuris Aristot. determinat de ipsis postquam docuit formationes syllogismorum in tribus figuris. aliter tamen reperiuntur in prima figura & in aliis, quia, quando medium subiicitur in una præmissarum, & prædicatur in alia, sunt in prima figura, & cum prædicatur in utraque, sunt in secunda figura, & cum subiicitur in utraque sunt in tertia figura. &, quia per prius reperiuntur in prima figura quam in aliis, ideo quoddam modo appropriantur primæ figuræ, ratione cuius conuenienter a Pet. Hispa. enumerantur inter modos primæ figuræ, nec tamen negat quin reperiantur in aliis. 1. Prio. c. 7

B

Contra prædicta arguitur primo sic. In omni syllogismo conclusio debet esse similis alicui præmissarum, sed particularis negatiua non est similis alicui præmissarum de Fapesmo, cum ambæ sint uniuersales, ergo male dicitur, q̄ ibi concluditur particularis negatiua. Secundo sic. Præmissę de Fapesmo maiorem conuenientiam habent cum præmissis de Celarent quam cum præmissis de Ferio, ergo magis debent reduci per conuersionem ad Celarent quam ad Ferio, & sic male dicitur, quòd reducitur ad Ferio per conuersionem. Tertio sic. Frisesmo est combinatio inutilis, quia ibi sunt dabiles termini in quibus omni. & in quibus nulli, ergo male ponitur ille modus. Quarto sic. In omni syllogismo debet fieri subsumptio, sed in Frisesmo nulla fit subsumptio, quia maior est particularis, & & sub particulari nihil est sumere etiam subsumptio fit affirmando subiectum prius distributum de aliquo inferiori eius, quod non fit ibi cum minor sit negatiua, ergo ibi non est bonus syllogismus. Quinto sic. Isti duo ultimi modi solum differunt in quantitate maioris præmissæ & non in conclusione, nec in modo cōcludendi, sed quantitas cum se teneat ex parte materiæ non uariat speciem, ideo propositio particularis & uniuersalis non differunt specie. ergo isti duo modi secundum speciem non distinguuntur inter se. Argumen.

C

Ad argumenta, Ad primum dicitur, q̄ licet in omni syllogismo conclusio debeat esse similis alicui præmissarum in qualitate, non tamen in quantitate, sicut patet in Darapti. etiam similitudo proprie non attenditur ex parte quantitatis, sed æqualitatis uel inæqualitatis. Ad secundum dicitur, q̄ licet Fapesmo & Celarent magis conueniant in quantitate suarum præmissarum quam Fapesmo & Ferio tamen præmissæ de celarent non possunt sequi per conuersionem ad præmissas de Fapesmo. eo q̄ maior, quæ est uniuersalis affirmatiua, non potest conuerti simpliciter in uniuersalem, sed solum per accidens in particularem, & sic ad istas præmissas bene sequuntur præmissæ quarti modi. Ad tertium dicitur, q̄ concludendo directe in Frisesmo darentur termini in quibus omni & in quibus nulli, & similiter in Fapesmo, nunquam tamen darentur concludendo indirecte, & isti modi solum ualent ad concludendum indirecte. Solutiões

D

Ad quartum dicitur, q licet in Frisesmo formaliter non fiat subsumptio, tñ E
ibi bene fit uirtualiter inquantum in præmissis eius uirtualiter includuntur præmissæ de Ferio, quæ sequuntur ad ipsas, in quibus fit debita subsumptio. Ad quintum dicitur, q licet quantitas non uariet speciem propositionis, tamen bene uariat speciem syllogismi uel modi eius, quia uariata quantitate est alia ordinatio præmissarum in debita qualitate, & quantitate, ideo isti duo modi specie adinuicem distinguuntur.

Ee secundæ figuræ, regulis, ac numero modorum.

SEquitur secunda figura, cuius tales dantur regulæ. In secunda figura maiori existente particulari, nihil sequitur. Item in secunda figura, ex puris affirmatiuis nihil sequitur. Item in secunda figura, semper concluditur negatiue. Secunda figura quatuor habet modos.

F

Secũda figura, & eius ad cæteras ordo.

Postquàm superius Petrus Hispanus determinauit de prima figura, & modis eius. hic consequenter determinat de secunda figura, & de modis eius. Est autem secunda figura, quando medium prædicatur in utraque præmissarum & in tali ordine terminorum medium dicitur primus terminus, quia ponitur supra ambas extremitates, cum prædicetur de utraque, & maior extremitas est secundus terminus, & medium positione, quia ponitur sub medio cum subiicitur in maiore propositione, & supra minorem cum prædicatur in conclusione. Sed minor extremitas est tertius terminus, & ultimus positione, quia subiicitur medio in minori propositione, & maiori extremitati in conclusione. Ex quo patet, q medium in secunda figura non est ita perfecte medium sicut in prima figura, quia solum hic est medium coniunctione, & non positione. & est perfectius medium, quàm medium tertiæ figuræ, quod subiicitur utriq; extremorum. & inde est, quod medium primæ figuræ ualet ad concludendum uniuersaliter, & affirmatiue, & medium secundæ figuræ ad concludendum negatiue, sed particulariter, & uniuersaliter, & medium tertiæ figuræ ad concludendum particulariter solum, affirmatiue, uel negatiue. Et per hoc habetur, quare ista figura sic ordinatur. G

Maiore existente particulari nihil sequitur.

Primo sciendum, q propter syllogismos huius figuræ tres ponuntur regulæ. Prima est, q in secunda figura maiore existente particulari nihil sequitur. cuius ratio est, quia in secunda figura semper concluditur negatiuæ, ut infra dicetur, ergo, si maior esset particularis, ibi argueretur à non distributo ad distributum ex parte maioris extremitatis, quæ non distribueretur in maiore propositione, cum esset subiectum propositionis particularis, & tamen distribueretur in conclusione, quia esset prædicatum propositionis negatiuæ, & sic ex parte eius argueretur à non distributo ad distributum, & inde posset contingere, q consequens esset falsum antecedente existente uero. Item in tali dispositione possunt reperiri termini, in quibus omni, ut animal, homo, risibile, ut sic arguendo quoddam animal non est homo, omne risibile est homo, cum illis stat hæc uniuersalis, omne risibile est animal, termini in quibus nulli, ut animal, homo, lapis, arguendo ut prius, ergo talis dispositio est inutilis. H

Ex puris affirmatiuis nihil sequitur.

Secundo sciendum, q secunda regula est, q ex puris affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur, cuius ratio est, quia pp unionem extremitatum in aliquo superiori in quo possunt uniri pro diuersis partibus eius non sequitur unio extremitatum inter se, ut propter unionem hominis, & equi in animali non sequitur unio eorum inter se, quia possunt in ipso uniri pro diuersis partibus potestatis eius. sed arguendo ex puris affirmatiuis in secuna figura denotaretur unio extremorũ in suo superiori tantũ, ideo in tali unione ex talibus pmisis non

sequitur

A sequitur conclusio. Item, ibi dabiles sunt termini in quibus omni, ut animal, homo, risibile, & termini in quibus nulli, ut animal, homo, equus, igitur talis dispositio est inutilis.

Tertio sciendum, q est tertia regula est, q in secunda figura semper concluditur negatiue. cuius ratio est, quia una præmissarum in secunda figura semper est negatiua, sed si aliqua præmissarum sit negatiua, conclusio debet esse negatiua, ideo semper in secunda figura concluditur negatiue. Et etiam potest in ipsa concludi uniuersaliter & particulariter, & ideo quamuis in tertia figura concludatur affirmatiuæ & negatiue, tamen, quia ibi concluditur solum particulariter, & difficilius est concludere uniuersalē negatiuam, quam particularem affirmatiuam, ut prius dictum est, ideo non propter hoc sequitur, quòd tertia figura sit perfectior ista, licet in ista concludatur negatiue solum. — S p ē cōclusio negatiua in scda figu.

Quarto sciendum, q tantū sunt quatuor modi secundæ figuræ. Quorum sufB ficientia sic habetur. quia omnis modus secundæ figuræ est ordinatio duarum præmissarum in quibus idem prædicatur. uel ergo ambæ præmissæ sunt particulares, uel uniuersales, uel maior uniuersalis, & minor particularis, uel econtra. Si ambæ præmissæ sunt uniuersales, hoc est quadrupliciter. uel ambæ sunt affirmatiuæ, & sic nihil sequitur propter unam regulam istius figuræ, uel ambæ negatiuæ, & sic etiam nihil sequitur, uel maior est negatiua & minor affirmatiua, & sic est Cesare, uel econtra, & sic est Camestres. Si ambæ sint particulares, hoc est quadrupliciter, & quocunque modo disponantur nihil sequitur. Si uero maior sit particularis, & minor uniuersalis potest esse quadrupliciter, & semper nihil sequitur, quia maiore existente particulari in secunda figura nihil sequitur. Si autem maior sit uniuersalis, & minor particularis, hoc est quadrupliciter. quia uel ambæ sunt affirmatiuæ, & sic nihil sequitur, uel ambæ negatiuæ, & iterum nihil sequitur, uel maior est negatiua, & minor affirmatiua, & sic est Festi-
C no, uel econtra, & sic est Baroco. & per hoc patent regulæ secundæ figuræ, & numerus modorum eius in generali. — Quatuor tm̄ sunt huius figuræ modi.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Medium, quòd prædicatur de utroque extremorum, perfectius est quàm illud quod subijcitur uni, & prædicatur de alio quia prædicatum est perfectius subiecto, ergo figura, in qua mediū semper prædicatur, deberet poni prima. Secunda sic. Frisesomorum ualet in qualibet figura, ut prius dictum est, & tamen in ipso maior est particularis, ergo in secunda figura, maiore existente particulari aliquid sequitur. Tertio sic. Quæcunque uni tertio sunt eadem, illa inter se sunt eadem, & inter se conueniunt, sed arguendo ex puris affirmatiuis in secunda figura denotatur extrema esse eadem uni tertio. s. medio, ergo per hoc sequitur, q extrema inter se conueniunt, & sic ex puris affirmatiuis aliquid sequitur. Quarto sic. Bene sequitur in secunda figura, aliquod animal est Socrates, aliquis homo est Socrates, ergo aliquis
D homo est animal. & tamen ibi concluditur affirmatiue, ergo in secunda figura non semper concluditur negatiue. Quinto sic. In Cesare & Camestres sunt eædem præmissæ. s. uniuersalis affirmatiua, & uniuersalis negatiua, sed modi distinguuntur ex parte præmissarum, ideo illi modi non sunt distincti, & sic non sunt quatuor modi secundæ figuræ. — Argumē.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q licet medium quod prædicatur de utroque sit perfectius secundū se illo quod subiicitur & prædicatur, tamen non est perfectius in ratione medii ideo medium primæ figuræ perfectius est q̄ medium secundæ figuræ. Ad secundum dicitur, q licet in Frisesomorum in secunda figura, maiore existente particulari sequatur aliquid indirecte, non tamen directe. Ad tertium dicitur, q quæcunque sunt eadem uni tertio, simpliciter & — Solutio. — Regulæ ilmitatio.

in actu, inter se sunt eadē, sed illa, quæ sunt eadem solum uni tertio, superiori & in potentia, non sunt eadem inter se, & arguendo ex puris affirmatiuis in secunda figura denotantur aliqua solum esse eadem cum suo superiori in quo conueniunt in potentia tantum. Ad quartum dicitur, quòd ibi sequitur aliquid gratia materiæ. eo quòd medium est unum singulare singulariter tantum, tamen ibi non sequitur aliquid formaliter, & per syllogismum perfectum. ibi enim est syllogismus expositorius, qui bene ualet in secunda figura affirmatiue. Ad quintū dicitur, q; licet in Cesare & Camestres materialiter sint eædē præmissæ, non tamē sunt eodem modo dispositæ, & modi distinguuntur ex parte rationis & dispositionis formalis suarū præmissarum. ideo illi modi specie abinuicem distinguuntur. E

De Quatuor modis, uidelicet Cesare, Camestre, Festino, Baroco.

F

Cesare Cesare. Primus modus constat ex maiori uniuersali negatiua, & minori uniuersali affirmatiua. uniuersalem negatiuam directe concludentibus, ut

Nullus lapis est animal,
Omnis homo est animal, ergo,
Nullus homo est lapis.

Et reducitur ad scđm modū primæ figuræ, maiori cōuersa simpliciter.

Camestres Camestres. Scundus modus constat ex maiori uniuersali affirmatiua, & minori uniuersali negatiua, uniuersalem negatiuam directe concludentibus, ut G

Omnis homo est animal.
Nullus lapis est animal, ergo,
Nullus lapis est homo.

Et reducitur ad secundum modum primæ figuræ, minore & conclusione conuersis simpliciter, & per transpositionem præmissarum.

Festino Festino. Tertius modus constat ex maiori uniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, ut

Nullus lapis est animal,
Quidam homo est animal, ergo,
Quidam homo non est lapis. H

Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ, maiori conuersa simpliciter.

Baroco Baroco. Quartus modus constat ex maiori uniuersali affirmatiua & minori particulari negatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, ut

Omnis homo est animal,
Quidam lapis non est animal, ergo.
Quidam lapis non est homo.

A Et reducitur ad primum modum primæ figuræ per impoſsibile. Reducere autem per impoſsibile eſt ex oppoſito concluſionis, & altera præmiſſarum, inferre oppoſitum alterius præmiſſæ. Sumatur .n. oppoſitum concluſionis hic, ſcilicet omnis lapis eſt homo, cum maiori huius quarti, ſcilicet cum iſta, omnis homo eſt animal, ſic arguendo, omnis homo eſt animal, omnis lapis eſt homo, ergo, omnis lapis eſt animal. Iſta concluſio opponitur minori quarti, & hoc eſt reducere per impoſsibile.

Poſtq̃ Auctor oſtendit ſuperius, quæ eſt ſecunda figura, & quæ ſunt regulæ eius, & enumerauit ſuos modos in communi, hic conſequenter determinat de ipſis in ſpeciali, & prius de uniuerſalib. q̃ particularibus, & inter uniuerſales B adhuc primo determinat de Ceſare dicens, q̃ Ceſare primus modus conſtat ex uniuerſali negatiua maiori, uniuerſali affirmatiua minori, uniuerſalem negatiuam concludentibus. & reducitur ad ſecundum modum primæ figuræ maiore de Ceſare conuerſa ſimpliciter, per quam reductionem ſic probatur conſequentia eius. quia conuerſa maiore de Ceſare, ad præmiſſas ſequuntur præmiſſæ de Celarent, & præmiſſas de Celarent ſequitur uniuerſalis negatiua, ergo illa eadem ſequitur ad præmiſſas de Ceſare. quia quicquid ſequitur ad conſequens bonæ conſequentiæ, ſequitur ad antecedens eius. Sed per impoſsibile reducitur Ceſare ad Celarent, capiendo oppoſitum contrarium concluſionis cum maiore, inferendo contrarium minoris, uel reducitur Ceſare ad Ferio, capiendo contradictorium concluſionis cum maiore, inferendo contradictorium minoris. Modus arguendi in Ceſare & eius reductio.

Primo ſciendum, q̃ Cameſtres ſecundus modus ſecundæ figuræ conſtat ex uniuerſali affirmatiua maiori, uniuerſali negatiua minori, uniuerſalem nega- C tiuam concludentibus, & reducitur ad Celarent, minori & concluſione conuerſis ſimpliciter, & per tranſpoſitionem præmiſſarum, & per hoc, eodem modo probatur, ſicut conſequentia primi modi. Et reducitur ad Darij per impoſsibile, capiendo oppoſitum contradictorium concluſionis cum maiore, inferendo contradictorium ſuæ minoris. Et etiam per impoſsibile, capiendo contrarium concluſionis cum maiore, poteſt inferre contrarium ſuæ minoris in Barbara, ad quam contrariam iterum ſequitur contradictoria minoris, ut arguendo ſic in Cameſtres, Omnis homo eſt animal, nullus lapis eſt animal, ergo nullus lapis eſt homo, & ſic in Barbara, omnis homo eſt animal, omnis lapis eſt homo, ergo omnis lapis eſt animal, quæ eſt contraria primæ minoris, ad quam ſequitur, quidam lapis eſt animal. Modus arguendi in cameſtres & eius probatio.

Secundo ſciendum, q̃ Feſtino tertius modus conſtat ex uniuerſali negatiua maiori, particulari affirmatiua minori, particularem negatiuam concludentibus. Et reducitur ad Ferio, maiori conuerſa ſimpliciter. unde reducendo mo- D dos ſecundæ figuræ ad primam per conuerſionem, oportet illã p̃miſſam conuerti q̃ ſit maior in prima figura, & non requiritur de minori & ratio eſt, quia in ſecunda figura mediũ ſemper p̃dicatur, ideo ad hoc, q̃ ſubiiciatur in illa, quæ ſit maiori in prima figura, oportet illam præmiſſam conuerti, & alia non debet cõuerti, ſed debet remanere ut medium prædicetur in minori. Sed per impoſsibile reducitur ad Celarent capiendo contradictorium concluſionis de Feſtino, cũ maiore eius, inferendo oppoſitum contradictorium ſuæ minoris in Celarent. Modus arguendi in Feſtino & eius p̃batio.

Tertio ſciendum, q̃ Baroco quartus modus conſtat ex uniuerſali affirmatiua maiori, particulari negatiua minori, particularem negatiuam concludẽtibus. Et nõ reducitur ad aliquem modum primæ figuræ per conuerſionem, quia uel hoc Modus arguendi in Baroco, q̃

solū probatur per impossibile. esset conuertendo maiorem, quæ solum conuertitur per accidens in particularem E & tunc ambæ pręmissę essent particulares, uel conuertendo minorem, uel conclusionem eius, & hoc non quia sunt particulares negatiuæ, modo particularis negatiua non conuertitur in terminis. sed per contra positionem tm̄, q̄ conuersio non ualet ad reductionem syllogismorum, quia ibi non manent idē termini simpliciter. ideo in Baroco non potest probari per cōuersionem. Sed probatur per impossibile capiendo contradictorium suæ conclusionis cum maiore, inferendo contradictorium minoris in Barbara, & sic reducitur ad ipsum per impossibile.

Quid sit p impossibile reducere in secunda figura. Quarto sciendum, q reducere unum modum ad alium per impossibile, est ex opposito conclusionis, cum una præmissarum, inferre oppositum alterius præmissæ per quam reductionem ostenditur bonitas consequentiæ syllogismi prius facti per hoc, q ex opposito consequentis eius infertur oppositum sui antecedentis, & ad reducendum per impossibile modos secundæ figuræ ad primam, oportet capere oppositum conclusionis cum maiore, eo q idem subiicitur in maiore. F & prædicatur in conclusione, & etiam in opposito conclusionis. quia opposita sunt eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati, & illud quod subiicitur in maiore, & prędicatur in opposito conclusionis, est maior extremitas, quæ fit mediū primę figurę. & per hoc habetur dispositio primæ figuræ, qua habita oportet uidere quales, & quantæ sunt maior præmissa, & oppositum conclusionis ad sciendum ad quem modum primæ figuræ fit reductio. & si uelimus reducere modos secundæ figuræ ad tertiam per impossibile, oportet capere oppositum conclusionis cum minori, quia idem subiicitur in utraque, & minor debet poni loco maioris, eo q in ipsa maior extremitas prædicatur. s. illud, quod erat medium in secunda figura, & debet inferri oppositum maioris. unde uersus.

No. regulā

Seruat maiorem uariatq; secunda minorem.
Tertia maiorem uariat seruando minorem.

Et habita tali dispositione figuræ ad sciendum ad quem modum fit reductio, G oportet uidere quomodo disponuntur in qualitate, & quantitate minor, & oppositum conclusionis, & per hoc possunt reduci omnes modi secundę figuræ ad modos tertię, & probari per ipsos, si quis concedat modos tertiæ figuræ, & non modos secundę, & per hoc patent quatuor modi secundę figuræ.

Argumen. Sed contra prędicta arguitur primo sic. Quia non sequitur, nullum dextrum est sinistrum, cuiuslibet hominis oculus est sinister, ergo nullius hominis oculus est dexter. quia antecedens potest esse uerum, consequente existente falso, & tamen ibi arguitur in Cesare, ergo in ipso non est bona consequentia. Secundo sic. Non sequitur, omne corruptum uel mortuum est non ens, nullus homo est non ens, ergo nullus homo est corruptus uel mortuus, & tamen ibi arguitur in Camestres, ergo in ipso non est formalis consequentia. Tertio sic. In Camestres medium non distribuitur in maiore, quia est prædicatum propositionis affirmatiuę, & tamen distribuitur in minore, ergo ibi arguitur a non distributo ad distributum, & per consequens non est bona consequentia. Quarto sic. Non sequitur, nul- H lum animal dum dormit uigila, quidam homo uigilat, ergo quidam homo non est animal. & tamen ibi arguitur in Festino. ergo.

Quinto sic. Non sequitur omnis homo currit. Adam non currit, ergo Adam non est homo, & tamen ibi arguitur in Baroco, ergo in ipso non est formalis consequentia.

Solutiōes. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q in isto syllogismo oculus non distribuitur in minori, & tamen distribuitur in conclusione per illam regulam, quòd distributio affirmatiua in obliquo, non distribuit terminum in recto sequentem. Sed distributio negatiua in obliquo bene distribuit rectum sequentem ipsam, ideo

dicendo,

A dicendo, nullus hominis oculus est dexter, ibi distribuitur oculus, & sic arguitur a non distributo ad distributũ, sed deberet sic concludi, ergo cuiuslibet hoīs oculus nõ est dexter, quia oculus ibi nõ distribuitur. Ad secundũ dr̃, ꝙ ibi arguitur a minus amplo ad magis amplũcum distributione magis ampli ex parte hoīs, qui in minore solum stat pro præsentibus, & in conclusione distribuitur pro præsentibus, & præteritis ad quos ampliatur per præteritum participij. Regula de distributione.

Ad tertiũ dr̃, ꝙ in illo syllogismo non arguitur ad medium inferendo ipsum de aliquo, uel aliquid de ipso, quia nõ ponitur in conclusione, sed solum arguit ad extremitates. iõ q̃uis distribuatur in secũda præmissa, & nõ in prima, non pp hoc arguitur a nõ distributo ad distributum. Ad quartum dr̃, ꝙ illa, nullum animal dum dormit uigilat, põt esse temporalis, & sic est uera, sed tunc ex ipsa non fit syllogismus categoricus. uel põt esse categorica, & hoc est dupliciter. quia uel illa determinatio, dum dormit, fertur ad subiectum, & tunc ibi bene arguitur, B sed sicut conclusio est falsa, ita, & maior, quia sensus est, de quocunque uerum est dicere, ꝙ est animal dum dormit, uerũ est dicere ꝙ non uigilat, & hoc est falsum. uel potest ferri ad prædicatum, & sic maior est uera, sed male sumitur minor, sed sic debet accipi, quidam homo uigilat dum dormit, quia illa determinatio dum dormit ponebatur ad medium in maiore præmissa, & sic minor erit falsa sicut conclusio. Ad quintum dicitur, ꝙ homo in maiori solum distribuitur pro præsentibus, ad quos restringitur per hoc uerbum currit, & in conclusione distribuitur tam pro præsentibus, quàm non præsentibus, ideo ibi non bene arguitur.

De tertiæ figuræ regulis, ac numero modorum.

SEquitur de tertia figura. Cuius tales dantur regulæ. In tertia figura minori existente negatiua nihil sequitur. Item in tertia figura C conclusio debet esse particularis. Tertia figura sex habet modos.

Postquam Auctor determinauit de duabus figuris. s. de prima, & secunda, hic consequenter determinat de tertia pp cãm prius dictã. Et est tertia figura ordinatio triũ terminorũ, in qua mediũ subijcitur utrique extremorũ, & in tali ordinatione mediũ est ultimus terminus positione, eo ꝙ subijcitur utriq; extremitati, & secundum rationem subiectum est posterius prædicato. Sed minor extremitas est medium positione, quia ponitur supra medium cum de ipsa prædicetur in minori, & sub maiori extremitate, cum subijciatur in conclusione. Maior uero extremitas est primus terminus positione, quia ponitur supra medium, cum prædicetur in maiori, & supra minorem extremitatem, cum prædicatur in conclusione, & per hoc patet qualiter ordinantur termini in tertia figura. Dispositio terminorũ in tertia figura.

Primo sciendũ, ꝙ pro syllogismis tertiæ figuræ ponuntur duæ regulæ, quarũ D prima est, ꝙ in tertia figura minore existente negatiua nihil sequitur. cuius ratio est, quia si minor esse negatiua oporteret maiorem esse affirmatiuam, quia ex puris negatiuis nihil sequitur; & conclusionem esse negatiuam, quia si aliqua præmissarum fuerit negatiua conclusio erit negatiua, ergo maior extremitas non distribueretur in maiore, cum esset prædicatum propositionis affirmatiuæ, & tamen distribueretur in conclusione, cum esset prædicatum propositionis negatiuæ, ergo ibi argueretur a non distributo ad distributum, quare antecedens potest esse uerum consequente existente falso. Et etiam ibi essent reperibiles termini in quibus omni, ut animal, homo, equus, arguendo sic, omnis homo est animal, nullus homo est equus, cum quibus stat ista de omni, omnis equus est animal. Et etiam termini in quibus nulli, ut animal, homo, Primæ regulæ intellectus.

 lapis,

lapis, sic arguendo. omnis homo est animal nullus homo est lapis, cum istis pręmissis stat ista de nullo, nullus lapis est animal. ergo ista combinatio, in qua ponitur minor negatiua in tertia figura est inutilis, & hæc est generalis probatio ad ostendendum combinationes inutiles nihil concludere. E

Regula reperiendi terminos in quibus. oĩ, & in quibus nulli.

Secundo sciendum, ꝙ termini in quibus omni, sunt tres termini in quibus in aliqua combinatione sunt duæ præmissę cum quibus stat in ueritate una uniuersalis affirmatiua composita ex extremitatibus illarum præmissarum. Sed termini in quibus nulli sunt tres termini, ex quibus in aliqua combinatione disponuntur duæ præmissæ ueræ, cum quibus stat in ueritate una uniuersalis negatiua composita ex extremis illarum præmissarum, sicut patet in repertione iam facta terminorum in quibus omni. & in quibus nulli. Et ad faciliter reperiendum eos ad quamlibet combinationem inutilem ponuntur tres regulæ. Prima est, quòd accipiendi sunt duo termini disperati, cum suo superiori, ut duę species cum suo genere, ut homo, asinus, animal. Secunda regula est, ꝙ accipiendi sunt duo termini de se adinuicem uerificabiles siue conuertibiliter siue non, cum extraneo ad utrunque, ut homo, risibile, lapis, uel homo, animal, lapis. Tertia regula est, ꝙ accipiendi sunt duo termini de se inuicem uerificabiles siue conuertibiliter siue non, cum superiore ad utrunque, ut homo, risibile, substantia, uel homo, animal, substantia, & per has tres regulas cuicunque prædicamento applicentur faciliter reperientur termini in quibus omni, & in quibus nulli ad quamlibet combinationem inutilem. F

Tertio sciendum, ꝙ combinatio, in qua simul reperiuntur termini in quibus omni & in quibus nulli, non infert formaliter aliquam conclusionem, quod sic probatur. quia, si dicatur, quòd in tali combinatione sequitur aliqua conclusio formaliter, utputa uniuersalis affirmatiua in terminis in quibus omni, arguitur sic. Quicquid sequitur formaliter in aliqua dispositione, semper sequitur in omnibus terminis, ergo, si sequatur in tali combinatione uniuersalis affirmatiua conclusio per aduersarium, tunc illa sequitur in omnibus aliis terminis in tali dispositione, ergo illa sequitur acceptis terminis, in quibus nulli. & ultra, in illa combinatione antecedens est uerum, ergo consequens est uerum, quia ex uero non sequitur nisi uerum, ergo in terminis in quibus nulli uniuersalis affirmatiua conclusio stabit in ueritate cum duabus præmissis, & etiam uniuersalis negatiua de nullo facta ex eisdem terminis, & illæ duæ erunt contrariæ, ergo duę contrariæ ex quibus sequuntur duæ contradictoriæ, stabunt simul in ueritate, quod est impossibile. Et sic duceretur aliquis ad contraria, dum diceret combinationem ualere, in qua reperiuntur simul termini in quibus omni & in quibus nulli. G

Scdæ regulæ intellectus.

Quarto sciendum, ꝙ secunda regula est, ꝙ in tertia figura non concluditur nisi particulariter. cuius ratio est, quia, si ibi concluderetur uniuersaliter. argueretur a non distributo ad distributum ex parte minoris extremitatis. quæ nunquam distribueretur in minorem præmissam, cum sit prædicatum propositionis affirmatiuæ, quia oportet semper minorem esse affirmatiuam, ut dictum est, & tamen distribueretur in conclusione, cum esset subiectũ propositionis uniuersalis. Item superiora uniuntur in inferiori particulariter tantum, & non uniuersaliter, sed medium tertiæ figuræ est inferius ad ambas extremitates, ergo extremitates per ipsum solum uniuntur particulariter, & ex tali medio non potest concludi uniuersaliter. H

Argumẽ.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora, sed quælibet conclusio sufficienter concludi potest per primam & secundam figuram, ergo tertia figura superfluit, & nõ est ponẽda. Secundo sic.

A Omne medium alicuius syllogismi ē unitiuū extremitatum eius, sed illud quod subiicitur utrique extremorū non est unitiuum respectu ipsorum, quia se habet per modum materiæ, & materia non est unitiua, sed unitur per formam, ergo male dicitur, q medium tertiæ figuræ subijcitur utriq; extremorum Tertio sic. Omnes præmissę, inferentes aliquam conclusionē transpositę adhuc inferunt illam conclusionem, ergo præmissæ de Felapton transpositæ infert possunt particularem negatiuam, ergo minore existente negatiua in tertia figura aliquid sequitur. Quarto sic. Bene sequitur, omne rationale currit, omne rationale est homo, ergo omnis homo currit. quia ex opposito consequentis sequitur oppositū antecedentis, ergo in tertia figura potest concludi uniuersaliter. Quinto sic. In omni modo syllogismi potest esse uniuersalis affirmatiua conclusio, & uniuersali negatiua, ergo in omni modo sunt reperibiles termini in quibus omni & in quibus nulli, & tamen non est combinatio inutilis, ergo non omnis combinatio B in qua possunt reperiri tales termini est inutilis. Solutiões.

Ad argumenta. Ad primū dr̄, q licet quælibet conclusio in specie possit sufficiēter cōcludi in prima figura & secunda, nō tñ omnibus modis, quibus quælibet cōclusio concludi potest. ideo illæ figuræ sufficiunt quantum ad numerum conclusionum, sed non quantū ad numerū modorū concludendi. Ad secundum dicitur, q licet inferius, in eo q subijcit extremis, habeat modū materiæ, non tamē inquātū unit & cōtinet sua superiora in se actualiter, sed se habet per modū totius respectu ipsorū, & sic per modū formæ & hoc modo bene ē unitiuum suorum extremorū, quæ sunt superiora ipsius, licet particulariter tantū, Ad tertiū dr̄, q licet præmissæ de Felapton transpositæ inferant particularē negatiuā conclusionem indirecte, non tñ directe. & hoc modo intelligitur illa maior, q omnes præmissæ inferentes aliquam conclusionem quando transponuntur, inferūt eandem indirecte. Ad quartum dicitur, quód licet ibi sequatur conclusio uniuer C salis gratia materiæ, non tamen formaliter, quia non tenet in omnibus terminis consimili forma arguendi retenta. Ad quintū dr̄, q licet in quolibet modo ex extremis syllogismi facti posit fieri uniuersalis affirmatiua & uniuersalis, negatiua, tamen illæ non stabunt simul in ueritate cum pmissis compositis eisdē terminis, & hoc requiritur ad terminos in quibus omni, & in quibus nulli.

Nota rãsionem.

De duobus huius figuræ modis uniuersalibus Darapti, ac Felapton.

Darapti. Primus modus constat ex uniuersali affirmatiua maiori & uniuersali affirmatiua minori, particularem affirmatiuā directe cōcludentibus, ut, Darapti.

Omni homo est substentia,
Omni homo est animal, ergo
D Quoddam animal est substantia.

Et reducitur ad tertiū modū primæ figuræ minori cōuersa p accidēs. Felapton.

Feláptó. Secūdus modus constat ex uniuersali negatiua maiori, & uniuersali affirmatiua minori, particularē negatiuam directe concludentibus, ut

Nullus homo est lapis.
Omni homo est animl, ergo,
Quoddam animal non est lapis.

Et reducitur ad quartū modū primę figurę, minori cōuersa p accidēs.

Postquam

quinq; tm huius figuræ modi.

Postquam Auctor ostendit quæ est tertia figura, & posuit regulas eius, hic cõsequenter determinat de modis ipsius, & antequam in speciali de ipsis determinet enumerat eos in generali dicens, quòd tertia figura sex habet modos. s. Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison quorum sit habetur sufficiẽtia. quia omnis modus tertiæ figuræ est ordinatio duarum præmissarum, in quibus mediũ semp subiicitur, uel, ergo ambæ præmissæ sunt uniuersales, uel ambę particulares. uel maior uniuersalis, & minor particularis, & ecõtra Si ambæ sint uniuersales, hoc est quadrupliciter. uel ambę sunt affirmatiuæ, & sic est Darapti, uel ambæ negatiuæ, & sic nihil sequit, uel maior est affimatiua. & minor negatiua, & sic iterum nihil sequitur propter primam regulam huius figuræ, uel econtra, maior est negatiua, & minor affirmatiua, & sic est Felapton. Sed, si ambæ sint particulares hoc potest esse quadrupliciter. & quocunque modo disponantur nihil sequitur. Si uero maior sit uniuersalis, & minor particularis, hoc est quadrupliciter. uel ambæ sunt affirmatiuę, & tunc est Datisi, uel ambæ negatiuæ, & tũc nihil sequitur, uel maior affirmatiua, & minor negatiua, & iterum nihil sequitur, uel econtra, maior negatiua, & minor affirmatiua, & sic est Ferison. Si uero maior sit particularis, & minor uniuersalis, hoc est quadrupliciter, quia uel ambæ sunt affimatiuæ, & sic est Disamis, uel ambæ negatiuæ, & sic nihil sequitur, uel maior affirmatiua, & minor negatiua, & sic iterum nihil sequitur. uel econtra, maior negatiua, & minor affirmatiua, & sic est Bocardo. Et sic in tertia figura sunt sexdecim combinationes, quarum decem sunt inutiles, & sex utiles & per consequens tantum sunt sex modi eius. E F

Modus arguendi in Darapti, & eius triplex probatio.

Primo sciendum, ꝙ Darapti primus modus constat ex duabus uniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam concludentibus. Et potest iste modus tripliciter probari. s. per conuersionem, per impossibile, per syllogismũ expositorium. Vnde per conuersionem probatur, ipsum reducendo ad Darii, quia minore de Darapti conuersa per accidens ad præmissas eius sequuntur præmissæ de Darii, & ad illas præmissas sequitur conclusio particularis affirmatiua, ergo eadem sequitur ad præmissas de Darapti, & per impossibile, probatur reducendo ipsum ad Celarent, capiendo contradictorium conclusionis eius pro maiore, & minorem loco minoris, inferendo contrarium maioris in Celarent, & ex cõsequenti contradictorium. potest etiã reduci ad Cesare, capiẽdo contradictoriũ suæ conclusionis pro maiore, & minorem pro minore inferendo contrarium minoris. Sed per syllogismum expsitorum sic probatur, quia si istæ præmissæ sunt uerę, omnis homo est animal, omnis homo est risibilis, de aliquo singulari homine uerificabuntur animal & risibile signet, ergo illud singulare, & sic Socrates. Tunc arguitur sic expositorie, Socrates est animal, Socrates est risibilis, ergo quoddam risibile est animal. Istæ præmissæ singulares sequuntur ad pręmissas de Darapti, & ad istas præmissas singulares sequitur particularis affirmatiua conclusio, ergo eadem sequitur in Darapti, quia quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ sequitur ad antecedens eius. G H

Syllogismus expositiorius.

Secundo sciendum, ꝙ syllogismus expositorius est cuius medium est singulare singulariter tentum. Et de ipso non determinat Auctor, quia talis deductio est secundũ sensum manifesta, & ualet syllogismus expositorius affirmatiuus in qualibet figura, sed negatiuus nõ ualet in secunda figura, quia uel maior esset affirmatiua uel minor, & utroque modo conclusio esset negatiua. & sic cũ maior esset particularis semper argueretur a non distributo ad distributum ex parte maioris extremitatis, quę non distribueretur in maiore, & tamen distribueretur in conclusione, ut dicendo sic, quoddam animal non est Socrates, quidam homo est Socrates, ergo quidam homo non est animal, sed talis syllogismus negatiuus

A gatiuus ualet in prima figura, & in tertia, posita maiore negatiua, & minore affirmatiua, ut posset uideri per exēpla, sed nō ualet econtra posita minore negatiua, qa tunc argueret a non distributo ad distributum ex parte maioris extremi.

Tertio sciendum, q̀ Felapton secundus modus constat ex maiori uniuersali negatiua, minori uniuersali affirmatiua, particularem negatiuam concludentibus. & reducitur ad Ferio minore conuersa per accidens, & per hoc pōt ꝓbari cō sequentia eius, sicut probata fuit in primo modo. & per impossibile reducitur ad Barbara, capiendo contradictoriū suæ conclusionis pro maiore, seruando minorem & inferendo oppositū contrarium maioris, & ex consequenti contradictorium. potest ēt reduci ad Camestres in secunda figura, capiendo contradictoriū conclusionis ꝓ maiore, & maiorē ꝓ minore, inferendo oppositum contrariū minoris, & ex consequenti contradictorium. Potest ēt ꝓbari iste syllogismus ꝑ syllogismum expositorium, capiendo unum singulare sub medio eius, de quo negēt B maior extremitas, & affirmetur minor, & deinde inferatur particularis negatiua conclusio sicut factum est in Darapti de particulari affirmatiua. Modus arguendi in Felapton.

Quarto sciendum, q̀ reducendo modos tertiæ figuræ ad modos primæ ꝑ conuersionem oportet illam præmissam conuerti, quæ fit minor in prima figura, & non debet conuerti illa quæ fit maior. Cuius ratio est, quia in tertia figura semꝑ medium subiicitur, ergo ad hoc q̀ idem medium subijciatur in maiori præmissa primæ figuræ, illa præmissa non debet conuerti, sed ad hoc, quod prædicetur in minori oportet q̀ illa conuertatur. non est tamen intelligendum q̀ semper illa quæ est minor in tertia figura conuertatur, quia in Disamis non conuertitur minor, sed maior, sed intelligendum est de illa quæ fit minor in syllogismo primæ figuræ, & per hoc patent illi duo modi uniuersales tertiæ figuræ. Nota regulā pro reductione, modorum huius figuræ ad primam.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. In secunda figura sunt tantū quatuor modi, seu tertia figura est imperfectior secunda, ergo non habet plures modos C quam secunda, ergo male ponuntur sex modi eius. Secundo sic Non sequitur in Darapti, Omnis homo est albus, omnis homo inquantum homo est risibilis, ergo quoddam risibile inquantum homo est album, ergo in Darapti non est bona consequentia. Argumen.

Tertio sic. Modi perfectiores non reducuntur ad modos imperfectiores, sed omnes modi uniuersales sunt perfectiores particularibus, ergo Darapti. est perfectior quam Darij, & per consequens non reducitur. Quarto sic. Non sequitur, nullus homo est genus, omnis homo est animal, ergo animal non est genus, & tamen arguitur in Felapton. ergo. Quinto sic. Datisi & Disamis reducuntur ad Darij, & Felapton ad Ferio, ergo illi modi debent præcedere Felapton, & per consequens Felapton male ponitur secundus modus.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̀ licet tertia figura habeat plures modos q̄ secunda, non tamen ꝓpter hoc est perfectior secunda, quia una figura non D dr̄ perfectior alia ꝓpter maiorem pluralitatem modorum eius, sed quia habet perfectiorem modum concludendi, unde, quia tertia figura habet imperfectiorē modum concludendi, ideo pōt pluribus modis concludere q̄ secunda, quia pluribus modis pōt fieri imperfectum quam perfectum. Ad secundum dicitur, quòd ibi male concluditur, quia illa duplicatio non debet poni in conclusione, sic quòd feratur ad prædicatum uel copulam, quia in præmissis non ferebatur ad maiorem extremitatem, sed debet relinqui, uel solum poni cum implicatione ad subiectam conclusionis, ut dicendo, ergo aliquod, quod est risibile inquantum est homo, est album. Ad tertium dicitur, quòd licet modi uniuersales sint perfectiores particularibus in eadem figura & inter directe concludentes, non tamen semper in diuersis figuris, ideo Darapti non est perfectior modus Solutiões. Vna figura alia ꝑfectior ī modo concludendi.

dus q̄ Darij ratione figuræ. Ad quartum dicitur, q̄ aial non tenetur ibi eodem modo in minore & conclusione, quia in minore tenetur pro natura accepta concretiue per respectum ad supposita, in conclusione uero pro natura secundum se accepta cũ ꝑcisione suppositorũ. prout sibi attribuitur hæc secũda ĩtẽtio, genus. B

Ad quintum dr̃, q̄ illi modi non ordinant̃ secundum ordinem modorũ primæ figuræ, ad quos reducuntur, sed ordinantur inter se penes uniuersale & particulare, affirmatiuum, negatiuum, sicut Darapti & Felapton. quia sunt modi uniuersales, & præcedunt quatuor sequentes, qui sunt modi particulares.

De quatuor huius figuræ modis. particularibus Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Disamis. Disamis. Tertius modus constat ex particulari affirmatiua maiori, & uniuersali affirmatiua minori, particularem affirmatiuam directe concludentibus, ut F

Quidam homo est substantia,
Omnis homo est animal, ergo,
Quoddam animal est substantia.

Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ, minori & conclusione conuersis simpliciter, & per transpositionem præmissarum.

Datisi. Datisi. Quartus modus constat ex uniuersali affirmatiua maiori, & particulari affirmatiua minori, particularem affirmatiuam directe concludentibus, ut

Omnis homo est substantia,
Quidam homo est animal, ergo, G
Quoddam animal est substantia.

Et reducitur ad tertiũ modũ primę figurę minori cõuersa simpliciter.

Bocardo. Bocardo. Quintus modus constat ex maiori particulari negatiua, & minori uniuersali affirmatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, ut

Quidam homo non est lapis,
Omnis homo est animal, ergo,
Quoddam animal non est lapis.

Et reducitur ad primum modum primæ figuræ per imposibile. sumatur. n. oppositum contradictorium conclusionis cum altera præmissarum, & inferatur oppositum alterius præmissæ, ut omne animal est lapis, omnis homo est animal, ergo omnis homo est lapis. hæc autem conclusio facta per imposibile in primo modo primæ figuræ contradicit maiori, Quinti scilicet tertiæ figuræ. H

Ferison. Fer son. Sextus modus constat ex maiori uniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua particularem negatiuam directe concludentibus, ut

Nullus homo est lapis,

Quidam

A Quidam homo est animal, ergo,
Quoddam animal non est lapis.
Et reducitur ad Quartum modum primæ figuræ minori conuersa simpliciter.

Postquam determinatum est de modis uniuersalibus tertiæ figuræ, hic consequenter determinat Auctor de modis particularibus eius, & primo de modis affirmatiuis, secundo de negatiuis, & inter affirmatiuos primo determinat de Disamis dicens, quod Disamis tertius modus constat ex maiore particulari affirmatiua, & minore uniuersali affirmatiua, particularem affirmatiuam concludentibus, ut patet in exemplo textus. Et reducitur ad Darij per conuersionem simplicem maioris, & conclusionis, & per transpositionem præmissarum, & per hoc probatur bonitas consequentiæ eius. Secundo probatur consequentia huius syllogismi per syllogismum expositorium, quia ex illis præmissis, quidam homo est substantia, omnis homo est animal, sequitur quod de aliquo singulari homine uerificabuntur substantia, & animal. tunc signetur illud singulare, & sit Socrates, & arguitur sic, Socrates est substantia, Socrates est animal, ergo quoddam animal est substantia. præmissæ huius syllogismi expositorii sequuntur ad præmissas de Disamis, & ad istas præmissas sequitur particularis affirmatiua conclusio, ergo eadem sequitur ad præmissas de Disamis. Tertio pōt probari per impossibile, & reducitur ad Celarent, capiendo oppositum conclusionis cum minore, inferendo contradictorium maioris, & in secunda figura reducitur ad Festino, accipiendo oppositum contradictorium conclusionis de Disamis, cum maiore posita loco minoris, inferendo contradictorium suæ minoris. Modus arguendi in Disamis, & eius probatio.

Primo sciendum est, quod reducendo modos tertiæ figuræ ad primā per impossibile semper oportet accipere oppositū conclusionis pro maiore, & minorem pro minore, primæ figuræ, inferendo oppositum minoris. Cuius ratio est, quia idem subiicitur in conclusione syllogismi tertiæ figuræ, & in opposito conclusionis, & prædicatur in minore, scilicet minor extremitas, ideo capiendo oppositum conclusionis, cum minore habetur dispositio primæ figuræ, & ualet ad inferendū oppositum maioris. Ideo reducere per impossibile in tertia figura, est ex opposito conclusionis cum minore inferre oppositum maioris, & acceptis illis propositionibus ad uidendum ad quem modum fit reductio, oportet uidere quomodo oppositum conclusionis, & minor ordinantur in debita qualitate, & quantitate. Sed ad reducendum modos tertiæ figuræ ad secundam oportet capere oppositū conclusionis pro maiore, posita maiore loco minoris. Ratio primi est, quia idē prædicatur in opposito conclusionis, & in maiore in tertia figura, ideo acceptis illis propositionibus habetur dispositio secundæ figuræ, sed ratio secundi est, quare. s. maior debet poni loco minoris, quia ad directe concludendum in secūda figura, oportet, quod idem subijciatur in conclusione, & in minore propositione, scilicet minor extremitas, & in tertia figura idē subiicitur in maiore, & in opposito minoris quod debet inferri pro conclusione in secunda figura. Et ad sciendum ad quem modum fit reductio, cognosci potest, ut prius dictum est. Regula de reductiōe horū modorū plurimum necessaria.

C

D

B

Secundo sciendum, quod quartus modus tertiæ figuræ, scilicet Datisi constat ex uniuersali affirmatiua maiore, particulari affirmatiua minore, particularem affirmatiuam concludentibus. & potest probari tripliciter, scilicet per conuersionem, per expositionem, & per reductionem, per impossibile. probando ipsum per conuersionem reducitur ad Darii minore de Datisi conuersa simpliciter, & per syllogismum expositorium posset probari eodem modo sicut præcedens, capiendo unū singulare sub medio, de quo uerificentur ambæ extremitates. Modus arguendi in Datisi, & eius reductio.

sed

sed per impossibile potest probari reducendo ipsum ad Ferio in prima figura capiendo oppositum conclusionis cum minore, inferendo contradictorium maioris, & in secunda figura reducitur ad Cesare, capiendo contradictorium suæ conclusionis, & maiorem positam loco minoris, inferendo contradictorium suæ minoris. Tertio sciendum, quod Bocardo quintus modus constat ex particulari negatiua maiori, & uniuersali affirmatiua minore, particularem negatiuam concludentibus, & non probatur per conuersionem reducendo ipsum ad aliquem modum primæ figuræ propter eandem rationem, sicut prius dictum est de Bocardo. Sed potest probari per syllogismum expositorium negatiuum, capiendo unũ suppositum medij, de quo negetur maior extremitas, & uerificetur minor in qua dispositione sequetur particularis negatiua conclusio. Et ipsum probando per impossibile reducitur ad primum modum primæ figuræ, capiendo contradictorium suæ conclusionis cum minore, inferendo contradictorium maioris, & in secunda figura reducitur ad Bocardo, capiendo contradictorium suę cõclusionis pro maiore, & maiorem loco minoris inferendo contradictorium suæ minoris. F

Modus arguendi in Bocardo, & eius probatio.

Quarto sciendum, quod Ferison sextus modus constat ex uniuersali negatiua maiore, particulari affirmatiua minori, particularem negatiuam concludentibus. Et per conuersionem reducitur ad Ferio, sua minore conuersa simpliciter, & potest probari per syllogismum expositorium, sicut præcedentes modi, sed per impossibile reducitur ad Darij, capiendo contradictorium suæ conclusionis cum minore, inferendo contradictorium maioris, & in secunda figura reducitur ad Camestres, capiendo contradictorium suæ conclusionis pro maiore, & maiore pro minore, inferendo contradictorium suæ minoris. & per hoc satis patẽt formationes, & probationes modorum tertiæ figuræ.

Modus arguendi in Ferison, & reductio.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Non sequitur, alicui homini inest sanitas, omni homini inest albedo, ergo quædam albedo est sanitas, uel cuidam albedini inest sanitas, & tamen ibi arguitur in Disamis, ergo in eo non est bona cõsequentia. Secundo sic. Non sequitur, A quodam homine uidetur equus, ab omni homine uidetur lapis, ergo a quodam lapide uidetur equus, & tñ ibi arguitur in Disamis, ergo in ipso non est formalis consequentia. Tertio sic. Non sequit̃, omnis homo est natus, aliquis homo est nascendus, ergo quoddam nascendum est natum, & tamen ibi arguitur in Datisi. ergo. Quarto sic. Non sequitur, Socrates non est minor Socrate, totus Socrates est minor Socrate. ergo aliquid minus Socrate non est minus Socrate, & tamen arguitur in Bocardo, ergo &c. Quinto arguitur sic. Non sequitur, nullus homo est proprium, quidam homo est risibilis, ergo risibile non est proprium, & tamen ibi arguitur in Ferison, ergo ibi non est bona consequentia. G

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quod ibi non bene arguitur in Disamis, quia male concluditur, sed sic debet concludi, alicui homini inest sanitas, omni homini inest albedo. ergo alicui, cui inest albedo, inest sanitas. Ad secundum dicitur, quod ibi similiter non bene concluditur, sed debet sic concludi, ergo a quo uidetur lapis, uidetur equus. Ad tertium dicitur, quod ibi non bene arguitur in Datisi, quia ibi fit uariatio medij quantum ad supposita pro quibus tenet, quia homo in maiore supponit pro præsentibus & præteritis tantum, ad quos restringitur per illud præteritum natus in minore uero supponit pro præsentibus & futuris solum, ad quos restringitur per illud futurum nascendus. Ad quartum dicitur, quod in illo syllogismo Socrates in maiore supponit per ipso Socrate perfecto, in minore uero supponit pro partibus integralibus eius, ad quas restringitur per illud distributiuum totus, ideo medium non tenetur similiter in maiore & in minore, ideo non bene arguitur in Bocardo. Ad quintum dr̃, quod risibile in prædicato H

A dicato minoris illius syllogismi tenetur côcretiue & per respectum ad suum subiectum, in conclusione uero tenetur quodâmodo abstractiue & secundum se eò, q subiicitur respectu huius intentionis proprium, ideo non est simpliciter idem prædicatum minoris, & subiectum conclusionis nec bene arguitur in Ferison, sed ad bene arguendum sic debet concludi, ergo aliquid risibile non est proprium.

Nonnulla ad omnium prædictorum modorum intelligentiam traduntur principia, quibus ad quam quiuis modorum figuram reducatur & quomodo facilis est intellectus, & de terminis in quibus Omni & in quibus Nulli.

SYllogismorum concludentium particularem negatiuam talis datur regula. Nullus syllogismus concludens particularem negatiuam indirecte, potest eam concludere directe, & concludens directe non potest eam concludere indirecte. Item, prima figura concludit omnia genera propositionum, scilicet uniuersalem, particularem, affirmatiuam, & negatiuam. Secunda figura concludit uniuersalem negatiuam, & particularem negatiuam. Tertia concludit particularem affirmatiuam, & particularem negatiuam. unde uersus.

B

Omne genus claudit problematis prima figura.
Fitque negatiue conclusio queque secundæ.
Tertia concludit tantummodo particularem.

De modis omnium Figurarum isti sunt uersus.

C Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipet.
Celantes Dabitis, Fapesmo, Frisesmo, deinde.
Cesare, Camestres, Festino. Baroco, Darapti.
Felapton. Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

In his quatuor uersibus sunt decem & nouem dictiones, decem & nouem modos trium figurarum designantes, ita q per primam dictionẽ intelligitur primus modus primæ figuræ, & per secundam secundus, & sic de aliis, Vnde primi duo uersus deseruiunt modis primæ figuræ tertius uero uersus, præter eius ultimam dictionem, deseruit modis secundæ figuræ, ita q prima dictio tertiò uersus deseruit primo mô secundæ, & secunda, secundo, & sic de aliis. Vltima uero dictio tertii uersus cum aliis dictionibus quarti uersus deseruit modis tertiæ figuræ per ordinem. Sciendum ergo q per has quatuor uocales. A. E. I. O. intelliguntur quatuor genera propositionum, ita q per hanc uocalem. A intelligitur uniuersalis affirmatiua. per E, uniuersalis negatiua per I, particularis affirmatiua per O, paticularis negatiua. Et in qualibet dictione sunt tres syllabæ. & si sit ibi aliquid residuum, superfluit, ut postea patebit, & per primam illarum trium syllabarum intelligitur maior propositio syllogismi. & per secundam minor, per tertiam conclusio. Ver. gra. prima dictio, s. Barbara habet tres syllabas, in q ua

D

rum

rum qualibet ponitur A, & per A, ter positum significatur, quòd primus modus primæ figuræ constat ex duabus propositionibus uniuersalibus affirmatiuis, uniuersalem affirmatiuam directe concludentibus, & ita intelligitur de aliis dictionibus secundum uocales ibi positas. Item, sciendum, quòd primæ quatuor dictiones primi uersus incipiunt ab his consonantibus, B C D F, & omnes aliæ dictiones sequētes, & per hoc intellgendum est, ꝙ omnes modi significati per dictionem inchoantem a B, reducuntur ad primum modum primæ figuræ. & omnes modi significati per dictionem inchoantem a C, ad secundum, & per D, ad tertium, & per F, ad quartum. Item ubicunque ponitur S, in his dictionibus significatur, ꝙ propositio intellecta per uocalem præcedentem immediate debet conuerti simpliciter, & propositio intellecta per uocalem immediate præcedentem istam literam P, debet conuerti per accidens. ubicunque autem ponitur M, significatur, ꝙ debet fieri transpositio in præmissis. Est enim transpositio in præmissis facere de maiori minorem, & econuerso. Et ubicunque ponitur C, significatur, ꝙ modus intellectus per dictionem illam. in qua ponitur, debet reduci per impossibile. Vnde uersus. E F

Simpliciter uerti uult S. P uero per acci.
M uult transponi, C per impossibile duci.
Seruat maiorem uariatque secunda minorem.
Tertia maiorem uariat seruatque minorem. G
Asserit A, negat E, sed uniuersaliter ambæ.
Asserit I, negat O, sed particulariter ambæ.

Et, quia Aristoteles in prioribus ostendit coniugationes, in quibus nō sequitòr conclusio ex præmissis esse inutiles per inuentionem terminorum, in quibus non tenet huiusmodi coniugatio, ideo utilis est inuentio talium terminorum. Vbicunque igitur fiat inutilis coniugatio contra regulas syllogismorum prius assignatas, accipiendi sunt duo termini di uersi. s. duæ species cum suo genere, ut homo. asinus, animal.

Vel duas species cū proprio alterius, ut hō, asinus, risibile. uel unam speciem cum suo genere, & suo proprio, ut animal, homo risibile. H

Vel duo termini, quorum alter de altero prædicatur siue conuertibiliter siue non cum extraneo utriusque, ut homo, risibili, lapis, uel ho, animal, lapis. Vel accipiendi sunt duo termini, quorum alter de altero prædicetur siue conuertibiliter siue non cū superiori ad utrunque, ut hō, risibile, substantia, uel homo, animal, substantia. Per hanc. n. regulam disiunctiuam cuicuuque generi applicentur, siue substantiæ siue quantitati siue alicui aliorum semper inueniuntur termini per quos inutilis coniugatio demonstrabitur non tenere, & tales terminos Ari-

A stoteles appella in prioribus, terminos, in quibus sic, & nota quòd, in quibus non sequitur conclusio. In his.n. inuenitur instantia, & est inuenire instantias accipere terminos, in quibus non est ex acceptis terminis facere coniugationem, in qua præmissæ sint ueræ, & conclusio falsa, manente eadem qualitate & quantitate propositionũ. V.g. hæc est inutilis coniugatio, nullus asinus est homo, nullum rationale est asinus, ergo, nullũ rationale est homo. Et isti sunt termini, in quibus sic. Contra coniugationem hanc inutilem accipiuntur termini, in quibus non per secundum membrum regulæ, disiunctiue datæ ut homo, risibile, asinus, & arguatur sic, nullus asinus est homo, nullum risible est asinus, ergo nullum risibile est homo. Ecce præmissæ sunt

B ueræ & conclusio est falsa, & sic manifestatur uirtus argumenti, cum ostendetur supra quam conclusionem potest & supra quam non potest, quod sit in argumentatione seruata eadem qualilate & quantitate propositionum. & manente eadem figura in utraque coniugatione inutili, siue falso syllogismo.

Postq̃ Auctor determinauit superius de omnibus modis & figuris syllogismorum in speciali, hic consequenter ad maiorem intellectum præcedentium, ponit aliqua notabilia. primo ponens talem regulam de modis particularibus negatiuis. Quod nullus syllogismus concludens particularem negatiuam directe, potest eam concludere indirecte, neque econuerso, concludens eam indirecte põt eam concludere directe. cuius ratio est. quia particularis negatiua non põt con

C uerti in terminis, sed solum per contrapositionem, in qua conuersione non remanent simpliciter termini primæ propositionis. sed omnes syllegismi concludentes aliquam affirmatiuam uel negatiuam uniuersalem, per conuersionẽ suæ conclusionis possunt inferre indirecte conuertentem suæ conclusionis, sicut declaratur in prima potestate syllogismorum.

Primo sciendum, ꝙ sex sunt potestates syllogismorũ, quæ sunt naturales proprietates syllogismi. Prima est, posse plura concludere, ut quando syllogismus infert conclusionem, quæ potest conuerti, põt inferre conuertentem eius, quæ sequitur ad suam principalem conclusionem. &, si plures propositiones sequantur ad illam conclusionem, potest ultra principalem conclusionẽ inferre plures conclusiones. Secunda potestas est, ex falso posse concludere uerum, sed ex ueris nõ nisi uerum. exemplum primi, ut omnis lapis est animal, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est animal. Tertia potestas est, posse concludere circulariter ali

Sex gism ptãte

D quam præmissarum, quod fit capiendo conclusionem unius syllogismi conuersam, cum una præmissarum, ad inferendum alteram præmissam. Quarta est posse concludere conuersiue, capiendo oppositum conclusionis unius syllo gismi facti cum una præmissarum ad inferendum oppositum alterius præmissæ. Quinta potestas est, posse concludere per impossibile, quod fit capiendo contradictorium conclusionis probandæ cum una præmissarum manifeste uera, ad inferendum unum manifeste falsum, ex cuius falsitate infertur falsitas contradictorij conclusionis probandæ. Sexta potestas est, posse concludere ex oppositis, ut quando fit syllogismus ex duabus præmissis contrariis uel contradictoriis inferens negationem eiusdem de seipso, & de istis ad longum uidetur in Secundo Priorum.

Quot pro pónũ gña i quacũq; figura cóclu dantur..

Secundo sciendum, pro comparatione figurarum inter, ꝙ prima figura con B cludit omnia genera propositionum.s.uniuersale, particulare, affirmatiuum, & negatiuum, sicut patet in quatuor modis directe concludentibus primæ figurę. Sed secunda figura solum concludit tria genera, scilicet uniuersale, particulare, & negatiuum, & non concludit affirmatiuum propter causam prædictam in secunda figura. Tertia figura etiam concludit tria genera tantum, scilicet affirmatiuum, & negatiuum, & particulare, & non potest concludere uniuersale, propter causam prædictam in tertia figura &, quia perfectius est concludere uniuersalem affirmatiuam, quàm uniuersalem negatiuam, & iterum perfectius est concludere uniuersalem negatiuam, quàm particularem affirmatiuam uel negatiuam, ideo prima figura est perfectior secunda, & secunda perfectior tertia.

Tertio sciendum, pro declaratione omnium modorum trium figurarum, quòd trium figurarum sunt decem & nouem modi, nouem primæ figuræ, quatuor secundæ, & sex tertię. quorum nominatio, ordo. & numerus in his uersi F bus continetur.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti.
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo. Ferison.

Et in qualibet dictione ratione syllogismi sunt tres syllabæ, & si sint plures, hoc solum est ad perfectionem metri. Et uocalis primæ syllabæ significat maiorem præmissam, qualitatem, & quantitatem eius, & secunda uocalis significat minorem, tertia conclusionem. Vnde per A, intelligitur uniuersalis affirmatiua, per E, uniuersalis negatiua per I, particularis affirmatiua, per O, particularis negatiua.

Quarto sciendum, ꝙ prædictorum modorum quatuor primi modi primæ figuræ sunt perfectiores, & incipiunt per has quatuor consonantes. B C D F G qua in ipsis significant ordinem ipsorum, sed alii modi reducuntur ad istos quatuor. & istæ consonantes in aliis modis significant reductionem ipsorum, ita quòd omnes modi incipientes per B, reducuntur ad Barbara, per C, ad Celarẽt, per D, ad Dariis, per F, ad Ferio. Item in prædictis dictionibus, cum ponitur S, significatur, quòd propositio intellecta per uocalem præcedentem debet conuerti simpliciter in reductione talis syllogismi, & per P, designatur ꝙ debet fieri conuersio per accidens. Et M, designat transpositionem præmissarum, & C, significat reductionem per impossibile, nisi ponatur in principio dictionis, iuxta illos uersus.

Simpliciter uerti uult S, P, uero per acci.
M, uult transponi, C, per impossibile duci.

Residuum textus uidelicet, Et quia Arist.&c.usq; ad finem tractatus, huius, quia per se satis clarus est, ideo non indiget alia explanatione. H

Argumen.

Contra pręddicta arguitur primo sic. Celarent potest concludere particularem negatiuam directe & indirecte, ergo male dicitur, quòd nullus syllogismus concludens particularem negatiuam directe, potest eam concludere indirecte. Secundo sic, Nulla pars est uniuersalis, cum uniuersale & totum idem sint, sed quælibet conclusio primæ figuræ est pars respectu maioris præmissæ, ergo nulla est uniuersalis, sed debet dici particularis. & sic prima figura non concludit uniuersalem.

Tertio sic. Extremitates in conclusione uniuntur eo modo, quo uniuntur in præmissis cum medio, sed in Darapti in tertia figura extremitates uniuntur uniuersaliter cum medio, ergo eodẽ modo possunt uniri in conclusione, & põt ibi

A ibi concludi uniuersaliter. Quarto sic. Vnitas syllogismi sumitur ab unitate conclusionis, ergo unus syllogismus habet tantum unum conclusionem, & non potest plura concludere, sicut dictum est. Quinto sic. In omni consequentia consequens includitur in antecedente, sed uerum non includitur in falso, ergo ex falsis non potest concludi uerum.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet Celarent ex consequenti concludat particularem negatiuam directe & indirecte, tamen primo & per se cōcludit uniuersalem negatiuam. Ad secundum dicitur, q nulla propositio dicitur uniuersalis respectu sui totius, sed bene dicitur uniuersalis respectu suarũ partium, & hoc modo conclusio uniuersalis primæ figuræ dicitur particularis secundum modum, respectu maioris præmissæ, sed bene dicitur uniuersalis respectu suarum singularium ratione sui subiecti distributi. Ad tertium dicitur, quòd licet in Darapti extremitates uniantur uniuersaliter cum medio uniuersalitate medii, B quod distribuitur, nulla tamen unitur cum ipso uniuersaliter ex parte sui, quia nulla extremitas ibi distribuitur, ratione cuius nulla potest distribui in conclusione. Ad quartum dicitur, q licet unius syllogismi sit tantum una principalis conclusio, tamen possunt esse plures minus principales, quæ inferũtur in uirtute primæ conclusionis. ideo omnes illæ se habent per modum conclusionis quantum ad uirtutem, qua inferuntur, licet uarientur materialiter quantum ad numerum propositionum. Ad quintum dicitur, q licet uerum non includatur in falso ratione formæ falsitatis, tamen includitur ratione materiæ, scilicet terminorum uel propositionum, quibus inest falsitas, & sic in falso potest includi uerum. Et hæc de syllogismo simpliciter dicto pro nunc sufficiant.

Solutio.

VERSORII PARISIENSIS EXPOSITIO, E

IN QVINTVM TRACTATVM PETRI HISPANI.

SVMMA TRACTATVS.

De syllogismo Topico seu probabili, De multiplicibus Argumentationis Speciebus, Enthymemate, s. Exemplo, Inductione, Syllogismo. De locis Dialecticis, tam intrinsecis quàm extrinsecis. Multorum item terminorum, ad omnes artes & scientias, communium, uniuersalis notitia. F

Huius nominis Ratio Multiplicitas.

RATIO dicitur multis modis. Primo enim modo idem est quod definitio uel descriptio, ut hic, uniuoca sunt, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ secundum illud nomen est eadem. Alio autem modo idem est quod quædam uirtus G animæ, alio modo idem, quod oratio ostendens aliquid, sicut sunt propositiones uel rationes disputantiũ. Alio modo idem est, quod forma materiæ, ut in cultello ferrum est materia, dispositio uera inducta in ferro est forma. alio modo idem est, quod essentia communis prædicabilis de pluribuu, ut essentia generis uel speciei uel differentiæ. alio autem modo idem, quod medium inferens conclusionem, & hoc ultimo modo sumitur ratio in definione argumenti. Vnde uersus. H

Definit uirtus, ostendit forma uel esse.
Est medium ratio, per quod concluditur ergo.

Ordo huius Tract. ad cęteros. ISTE est quintus Tractatus Summularum magistri Petri Hispani, in quo ipse, postquam in Quarto Tractatu determinauit de syllogismo simpliciter dicto, secundum suam formam, non contracto ad aliquam materiam specialem, hic consequenter determinat de syllogismo Dialectico, qui est syllogismus contractus ad materiam probabilem. Et ratio ordinis est. quia in rebus artificialibus, siue sint entia realia, siue rationis, unumquodq; habet prius cognosci secundum suam formam, q̃ q̧ illa forma contrahatur ad materiam aliquam, sicut

domificator

A domificator prius cognoscit formam domus secundum se, quam applicet eam ad determinatam materiam. Et, quia syllogismus aliquo modo est ens artificiale s. ens rationis, ideo conuenienter determinatum est prius de syllogismo simpliciter, qui se habet per modum simplicis, quam de syllogismo contracto ad aliquam materiam, qui se habet per modum compositi.

Primo sciendum, q syllogismus tripliciter contrahitur ad materia. Vno modo ad materiam necessariam, quæ est naturalis materia, & sic est syllogismus demonstratiuus Secundo modo ad materiam probabilem, quæ est materia contingens, uel capta sub modo contingentis, & sic est syllogismus dialecticus. Tertio modo ad materiam apparentem, quæ est quandoque materia remota, inquantum habet similitudinem quandam cum materia probabili. & sic est syllogismus sophisticus. Et quia materia naturalis est perfectior materia probabili, & probabilis, apparenter probabili, ideo syllogismus demonstratiuus est perfectior dialectico, & similiter dialecticus sophistico. Sed Petrus Hispanus non facit mentionem de demonstratiuo syllogismo, eò q est introductor iuuenum, de quo tamẽ determinat Aristo. in libro Posteriorum. Sed Petrus Hispanus facit mentionem de Dialectico & Sophistico. ideo iste tractatus conuenienter ordinatur post tractatum de syllogismis, & ante tractatum de Fallacis. Syllogismorũ multiplicitas.

B

Secundo sciendum, q proprium subiectum huius tractatus est syllogismus dialecticus, eò q de ipso principaliter hic intenditur, & omnia hic considerata habent reductionem ad ipsum, & est adæquatum scientiæ huius tractatus. Et licet ista scientia nominetur a loco, tamen hoc non est tanquam a proprio subiecto, sed tanquam a principio sui subiecti. quia locus, in quo fundatur syllogismus dialecticus, est principium syllogismi dialectici, & sub tali ratione hic consideratur de Locis. Et per hoc patet, quæ sit causa materialis huius tractatus. Et per hoc etiam habetur causa finalis eius, quæ est perfecta cognitio syllogismi dialectici, & eius causa efficiens dicta est prius. Et eius causa formalis, est modus procedendi, qui est definitiuus, diuisiuus, & exemplorum positiuus. Sed forma tractatus est diuisio huius quinti tractatus per partes. Vnde hic prius determinatur de syllogismo dialectico in cõi, deinde in speciali, ostendendo quomodo sit secundum diuersos locos particulares. Et, quia in difinitione argumenti ponitur ratio, ideo auctor prius ostendit multiplicitatem eius. Tertio sciendum, q sex modis sumitur ratio. Primo modo sumitur pro difinitione rei, ut sumitur in difinitione æquiuocorum, cum dicitur, secundum illud nomen ratio substantiæ est diuersa. Subiectum huius libri an loc⁹ an syllogismus dialecticus sit. Sex modis sumitur ratio.

C

Secundo modo capitur ratio, pro intellectu, ut idem est, quod intellectus, & sic definitur ab Isaac. Ratio est animæ intelligibilis uirtus, faciens currere causam in causatum.

Tertio modo sumitur, pro argumentatione, ut est oratio ostendens aliquid de aliquo. Quarto modo sumitur, pro forma partis, quæ est forma materiæ. Quinto modo capitur pro forma totius quæ est essentia prædicabilis de multis, ut essentia generis uel speciei. Sexto modo capitur pro medio probatiuo conclusionis, de quo erit postea ad propositum in definitione argumenti, qui modi in his uersibus continentur.

D

Definit, uirtus, ostendit, forma, uel esse.
Est medium ratio, per quod concluditur ergo.

Quarto sciendum, q illorum modorum sic potest haberi sufficientia, quia ratio sumitur ab hoc quod est ratiocinari, uel ergo sumitur pro ipsa ratiocinatione, & sic est tertius modus, uel pro principio ratiocinationis uel discursus, & hoc est dupliciter, quia uel est principium efficiens principale discursus, & sic est secũdus modus, uel instrumentale tantum, & hoc est dupliciter, quia uel sumitur for

maliter, inquãtum est principiũ discursus, & sic est sextus modus, uel secundũ id quod est, & hoc est dupliciter. quia uel est principium complexum, & sic est primus modus, uel incomplexum, & hoc est dupliciter. quia uel se habet per modum partis, & sic est quartus modus, uel per modum totius, & sic est quintus modus. E

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Si ratio idem esset quod definitio, sequeretur, ꝙ asinus haberet rationem, cum asinus habeat definitionem, sed illud quod habet rationem est rationale, ergo asinus est rationalis, quod est falsum.

Secundo sic. Idem non facit hominem conuenire, & differre respectu eiusdẽ, sed per intellectum homo conuenit cum Angelo, & ab eo differt per rationem, ergo intellectus, & ratio non sint idem. Tertio sic. Effectus rationis non est ratio, sed argumentatio est effectus rationis, ergo non est ratio. Quarto sic. Si forma materiæ esset ratio, uel esset ratio materiæ uel compositi, sed nullum est dicendum, quia differt ratione ab utroq;, ergo ratio non debet sumi pro forma materiæ. Quinto sic. Essentia rei, forma materiæ, & definitio rei idem realiter important, ergo quintus modus rationis male distinguitur a primo & quarto. F

Solutio. Ad argumenta. Ad primum illorum dicitur, ꝙ si capiatur ratio pro uirtute intellectiua animæ, sic omne habens rationem est rationale, sed non si capiatur pro ratione, quæ explicat esse rei, ut sumitur in primo modo. Ideo licet asinus hoc modo habeat rationem, non tamen est rationalis. Ad secundum dicitur, ꝙ licet idem sub eadem ratione non faciat hominem conuenire & differre respectu eiusdem, tamen bene secundum diuersas rationes. & sic intellectus hominis, inquantum est simplicium apprehensiuus, facit hominem conuenire cum angelis, & inquantum est discursiuus facit eum differre ab ipsis. & sic facit eum conuenire & differre secundum diuersos actus. Ad tertium dicitur, ꝙ licet argumentatio non sit ratio, ut sumitur pro intellectu, qui essentialiter ratio dicitur, argumentatio tamen participatiue uocatur aliqua ratio, eo quòd est effectus rõnis. Ad quartum dicitur, ꝙ licet forma materiæ non sit ratio completa materiæ uel compositi, est tamen ratio utriusque per modum principii, sed materiæ per modum principij finalis, & est principium formale compositi. Ad quintum dicitur, ꝙ ratio in quinto modo sumitur pro forma totius secundum se, & in primo modo pro ratione explicante formam totius, & in quarto modo pro forma partis, ut dictum est. ideo illi modi adinuicem distinguuntur. G

Quid Argumentum, Conclusio, Quæstio, ac Medium sit.

Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem, id est medium probans conclusionem. Conclusio enim debet confirmari per argumentum. Est autem conclusio, argumento, uel argumentis probata propositio. sed antequam probetur est dubitabilis, & tunc est idem quod quæstio. quæstio. n. sic definitur, Quæstio est dubitabilis propositio. Medium autem est, quod habet duo extrema. H

Postquàm Auctor posuit distinctionem modorum rationis ad eliciendum mẽbrum, quod ponitur in definitione argumenti, hic consequenter determinat de argumento, ipsum primo sic definiens, Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem, & explicat cum dicit, idest medium probans conclusionem, quæ debet confirmari per argumentum. In qua definitione ponitur ratio, loco generis. ratio enim dicitur tam de medio syllogismi simpliciter, quam de medio syllogismi demonstratiui, q̃ etiam syllogismi dialectici, & argumentum non dicitur de medio syllogismi simpliciter. Deinde ponitur rei dubię faciens fidem, ad differétiam

Quid argumentũ.

A tiam medij syllogismi simpliciter, qui non est probatiuus, nec demõstratiuus in-
quantum hujusmodi, nec facit fidem de conclusione, sed solum habet necessita-
tem inferendi conclusionem, & non probandi ipsam.

Primo sciendum. ꝙ argumentum potest capi dupliciter. vno modo pro ipsa
intentione, quæ attribuitur termino probatiuo alicuius conclusionis. alio modo
pro re subiecta intentioni, quæ est ille terminus, siue medium probatiuum con-
clusionis. Hic autem non definitur argumentum pro re subiecta intentioni secun
dum se, nec pro intentione secundum se, sed pro intentione concreta rei, uel pro
re subiecta intentioni secundum quòd sibi subiecta est. & definitur pro toto com-
posito secundum rationem ex re & intentione, & res se habet per modum mate-
rialis, intentio uero per modum formalis, sub quo illud materiale definitur. &
sic patet quid sit definitum in hac definitione.

Argumentũ sumitur dupliciter.

Secundo sciendum, ꝙ medium, ratio, & argumentum idem sunt secundum
B rem, sed differunt secundum rationem superioris & inferioris, quia dicitur me-
dium inquantum habet duo extrema, & est unitiuum extremorum secundum ali
quem modum, Sed tale medium dicitur ratio, inquantum est instrumentum in-
tellectus, uel rationis ad inferendum aliquam conclusionem. Sed idem medium
dicitur argumentum, inquantum habet uim probatiuam respectu conclusionis,
quam addit ultra uirtutem illatiuam. ratione cuius dicitur argumentum, quasi
arguens mentem, quia per illam uirtutem aliquo modo cogit mentem ad con-
cedendum conclusionem. Et prouenit illa uirtus probatiua propter habitudi-
nem medij ad extrema, quæ est notior intellectui quàm habitudo extremitatum
inter se. Et cum intellectus apprehendit illam habitudinem uel conuenientiam
extremorum cum medio esse necessariam, cogitur simpliciter assentire conclusio-
ni. & cum ipsa cognoscitur ut contingens, intellectus assentit probabiliter tan-
tum. Et per hoc patet quomodo medium, & ratio se habent per modum superio
C rum ad argumentum Tertio sciendum est, ꝙ fides dupliciter accipitur. Vno mo-
do pro assensu uel credulitate intellectus circa aliquid credibile, propter auctori-
tatem aut amorem primæ ueritatis eam reuelantis, & sic est uirtus Theologica,
quæ per argumentum non acquiritur, & hoc modo non capitur in definitione.
Alio modo capitur fides, pro assensu intellectus ad aliquam conclusionem me-
diante ratione probabili, & sic est credulitas, qua intellectus credit conclusionem
esse ueram per aliquod argumentum. & hoc modo argumentum est faciens fi-
dem de re dubia, eo ꝙ habet uirtutem probatiuam conclusionis, per quam facit
intellectum credere conclusioni, quæ prius erat dubia, ideo bene dicitur, medium
probans conclusionem. Quarto sciendum, ꝙ conclusio, quæstio, propositio, &
enunciatio sic inter se differunt, quia enunciatio dicitur conclusio, prout est argu-
mento uel argumentis approbata propositio, & tunc accipitur tanquam certa.
sed dicitur antequam probetur, quæstio, & est adhuc dubia. est enim quæstio du-
D bitabilis propositio, uel est propositio sumpta cum signo interrogatiuo. sed dici-
tur propositio, prout potest poni pro alio, scilicet pro conclusione inferenda. &
quia argumentum facit cognitionem propositionis, quæ prius erat dubia, & po-
stea, cum probatur dicitur conclusio, ideo bene dicitur argumentum, ratio rei
dubiæ faciens fidem, id est medium probans conclusionem.

Argumenta Mediũ, Rõ, & Argumẽtum idem sunt rẽ, differũt ratione.

Vide Beatum Tho. secũda secũdæ. q. 1. Doc. subtil. in prolo. 1. Sẽ. & in 4. eiusdem.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Idem non definitur per seipsum, sed
argumentum, & ratio idem sunt secundum rationem ultimo modo captam, ut
hic accipitur, ergo male definitur argumentum per rationem. Secundo sic. De re
certa bene fit argumentum, ut de ista propositione, Deus est, quæ est certissima, &
tamen illud non est rei dubiæ faciens fidem, ergo contra definitionem.

Argumen.

Tertio sic. Locus Dialecticus, & ẽt syllogismus Dialecticus est ratio rei dubiæ

faciens fidem, & tamen nullum eorum eo argumentum, ergo ista definitio non conuenit soli definitio. Quarto sic. In illo syllogismo, omnis lapis est animal, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est animal, tertia propositio est conclusio, & tamen non est probata argumento uel argumentis, quia falsum non est mediū probatiuum ueri, cum sit ignotius ipso. ergo male definitur conclusio Quinto sic. Omnis propositio est uera uel falsa, sed quæstio non est uera uel falsa determinate, ut dicendo. utrum Socrates currit, non significatur determinate uerum uel falsum, ergo male dicitur, q quæstio est dubitabilis propositio. E

Solutiōes. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet argumentum, & ratio idem sint secundum rem, tamen differunt ratione, & ex ea parte, qua differunt, ratio est communior & notior argumento, ideo argumentum bene definitur per rationem, siue per medium. Ad secundum dicitur, q argumentum non facit fidem de re cōtra, inquantum certa, sed inquantum ponitur sub modo dubij, & per modum quæstionis, ideo semper facit fidem de re dubia, siue secundum rem, siue secundum modum. Ad tertium dicitur, q locus dialecticus non facit immediate fidem de re dubia, sed mediate. inquantum in ipso fundatur argumentum, & syllogismus dialecticus non facit fidem conclusionis ratione sui, sed ratione sui medij, in quo est uirtus probatiua conclusionis. ideo solum argumentum per se, & immediate facit fidem de conclusione. Ad quartum dicitur, q licet in illo syllogismo sit conclusio syllogismi simpliciter, non tamen ibi est conclusio syllogismi probatiui, pro qua solum hic definitur conclusio. Ad quintum dicitur, q licet quæstio formaliter accepta sub modo quæstionis non sit uera uel falsa, tamen quantum ad suum materiale, cui additur signum interrogatiuum, significat uerum uel falsum. ideo bene dicitur materialiter propositio, & additur dubitabilis ad explicandum formale eius, quod est acceptio eius sub modo quæstionis & dubij. F

De Argumentatione, eiusq; ab Argumento, ac Medio differentia, & quot eius species sint. G

Argumentatio est argumenti per orationem explicatio, id est, ratio explicans argumentum. Differt autem argumentum a medio, & argumentatione, quia medium dicitur, eo q habet duo extrema, argumentum autem addit super medium uirtutem probandi conclusionem. unde ad hoc q sit argumentum, exigitur, q sit medium, & q habeat uirtutem probandi conclusionem. Argumentatio autem dicitur oratio totalis composita ex præmissis & conclusione, & in illa manifestatur uirtus argumenti. aliquando enim totalis oratio potest inferre uniuersalē affirmatiuam, aliquando non, nisi particularem affirmatiuam, aliquando non, nisi uniuersalem negatiuam, aliquando uero non, nisi particularem negatiuam. Et sic manifestatur tota uirtus argumenti, cum ostendit supra quam conclusionem potest ipsum argumentum, & supra quā non potest, quod idem fit in argumentatione, ut supra patuit. Argumentationis quatuor sunt species, scilicet syllogismus, inductio, enthymema, & exemplum. H

Postquam Auctor determinauit de argumēto, quod est principium argumentationis, [illegible] determinat de ipsa argumentatione, ipsum primo sic definiens, [illegible] est argumenti per orationem explicatio. In qua definitione

ponitur

A ponitur explicatio, loco generis. Et ponitur argumenti per orationem, ad dr̃iam definitionis, quæ est explicatio definiti, & ad dr̃iam orationum categoricarum, & hypotheticarum, quibus non conuenit explicare uirtutem argumẽti. Et huius definitionis sic potest dari rõ. quia argumentatio dicitur totalis oratio composita ex præmissis, & conclusione, sed in tali oratione manifestatur uirtus argumenti, quia aliqua totalis oratio infert uniuersalẽ affirmatiuam. Et in hoc explicatur, ꝙ medium eius habet uirtutẽ probandi, & inferendi uniuersalem affirmatiuam, alia uero uniuersalem negatiuam, alia particularẽ affirmatiuã, alia particularẽ negatiuã. & in hoc manifestatur uirtus argumẽti, quia in illis argumẽtationibus medium habet diuersam uirtutem probandi, & inferendi conclusionẽ.

Primo sciendum, ꝙ argumentatio & argumentum sic inter se differunt, quia argumentum est medium habens uirtutem inferendi, & probandi conclusionẽ aliquam, sed argumentatio est oratio quæ explicat talem uirtutem ipsius argu- B menti. Sicut n. definitio explicat ipsum definitum resoluendo ipsum per sua principia, scilicet per genus, & differentiam, ita similiter argumentatio explicat uirtutem argumenti, ostendendo quomodo mediũ habet conuenientiam & habitudinem ad maiorem extremitatẽ & minorẽ, & quomodo extremitates habẽt conuenientiã cũ medio. per quã conuenientiam cognoscit uirtus medij, qua possunt uniri extremitates inter se, & per quam potest inferri & probari conclusio. Argumenti ab argumẽtatione distinctio.

Secundo sciendum, ꝙ argumentatio dupliciter capitur. Vno modo generaliter, pro omni oratione, in qua est antecedens, & consequens, & medium illatiuum conclusionis. & hoc modo se extendit ad quamlibet modum argumentationis. Alio modo capitur specialiter solum pro argumentatione probatiua, cuius medium habet uirtutem illatiua, & probatiuam respectu conclusionis. Et sic in definitione præposita definitur argumentatio probatiuæ, & non definitur ibi argumentatio communiter accepta pro quacunque oratione illati- C ua conclusionis. Et huius ratio est, quia sicut in hoc libro non habet consyderari syllogismus in tota communitate eius, sed cõsyderatur specialiter de syllogismo dialectico, qui probatiuus est, ita similiter non habet hic consyderare argumentatio in tota communitate eius, sed solum argumentatio probatiua. Argumẽtatio dupliciter.

Tertio sciendum, ꝙ argumẽtationis quatuor sunt species. s. syllogismus, inductio, enthymema, & exemplũ. Quarũ sic habetur sufficientia quia in omni argumentatione proceditur ab antecedentes ad consequens. uel, ergo ibi est processus a toto uel a parte. si a toto, siue uniuersali, hoc est dupliciter, uel in antecedente sunt duę prȩmissæ simul dispositȩ in modo & figura, & sic est syllogismus, uel ibi est una prȩmissa tantum, & non fit dispositio in modo & in figura in antecedente, & sic est enthymema. In hoc. n conueniunt syllogismus & enthymema, quia in utroque fit processus a toto ad partem, siue ab uniuersali ad particulare. Sed, si fiat processus a parte, hoc est dupliciter uel fit a singularibus ab uniuersale, & sic est inductio, uel ab uno singulari ad aliud singulare, & sic est exẽplum. Quatuor tm̃ esse species argumentationis.

D Quarto sciendum, ꝙ ista diuisio argumentationis non est diuisio generis in suas species, quia diuisum non conuenit æqualiter membris diuidentibus, sed est diuisio analogi in sua analogata, eo ꝙ argumẽtatio dicitur de ipsis quatuor secundum prius & posterius. & hoc ideo est, quia argumentatio dicitur ab hoc, ꝙ est arguere mentem ad assentiendum conclusioni, quæ infertur, sed hoc per se primo conuenit syllogismo, & non alijs speciebus argumentationis, nisi inquantum in ipsis est aliquo modo uirtus syllogismi, ratione cuius aliæ species a syllogismo sumunt rationem argumentationis ab eo.

Contra prædicta arguitur primo sic. Argumentatio & argumentum differunt sicut concretũ & abstractũ, quia conueniunt in principio dictionis & differunt Argumen.

in fine, sed abstractum non habet explicare concretu, ergo argumentatio non est argumenti explicatio. Secundo sic. Syllogismus procedens ex manifeste falsis est argumentatio, cum sit sub una specie argumentationis, & tamen non est explicatio argumenti, cum in eo non sit medium habens uirtutem probandi conclusionem, ergo male ponitur definitio argumentationis. Tertio sic. Argumentatio dicitur quasi arguens mentem, sed tota oratio composita ex præmissis & conclusione non arguit mentem, quia hoc solum conuenit antecedenti, ergo male dicitur, q; argumentatio est totalis oratio composita ex præmissis & conclusione. Quarto sic in primo Topico. solum enumerantur duæ species argumentationis. syllogismus, & inductio, ergo hic male ponuntur quatuor. Quinto sic. Species inter se oppositæ non reducuntur una ad aliam, ut homo & equus, sed omnes species argumentationis a syllogismo reducuntur ad syllogismum, ergo non sunt species siue modi ab eo distincti. E

Solutióes. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q; licet argumentatio & argumentum cóueniat in principio dictionis, & differant in fine, non tamen conueniunt in re significata, quia argumentum significat medium argumentationis, & argumentatio totam orationem compositam ex præmissis & conclusione, ideo non differunt solum sicut concretum & abstractum, ratione cuius unum potest esse explicatio alterius. Ad secundum dicitur, q; syllogismus procedens ex manifeste falsis non est argumentatio probatiua, de quam solum intelligitur in hac definitione, sed solum est argumentatio illatiua. Ad tertium dicitur, q; tota oratio composita ex præmissis & conclusione bene arguit mentem secundum partem eius, & respectu antecedentis, & hoc capiendo tota, collectiue pro perfecta, quia si caperetur tota, distributiue, ut est idem quod quælibet pars, sic tota oratio composita ex præmissis & conclusione non arguit mentem, sed una pars tantum. Ad quartum dicitur, q; Arist. in 1. Topico sub syllogismo comprehendit enthymema, & sub inductione exemplum. Ad quintum dicitur, q; licet aliæ species quantum ad uirtutem inferendi ad syllogismum reducantur, non tamen quantum ad formam arguendi, ideo sunt species a syllogismo distinctæ. G

De Inductione.

Vide in 2. Prio. ca. 24 DEfinitio autem syllogismi dicta est prius. Inductio, est a singularibus sufficienter enumeratis ad uniuersale, progressio, ut Socrates currit, Plato currit, & sic de singulis, ergo omnis homo currit.

Postquàm Auctor superius determinauit de argumentatione in cómuni tam definitiue quàm diuisiue, ipsam diuidendo per suas species, hic consequenter determinat de speciebus eius. Et quia definitio syllogismi est posita sufficienter in Quarto Tractatu, quia per illam definitionem potest definiri syllogismus simpliciter, remota illa particula, & concessis, & etiã syllogismus Dialecticus posita eadem particula, ut dicendo, syllogismus est oratio in qua quibusdam positis & concessis necesse est aliud accidere per ea quæ posita sunt & concessa, ideo Auctor se excusat de speciali determinatione syllogismi, quia definitio eius data est prius. H Ideo inter alias species argumentationis primo determinat de inductione, quia est aliquo modo perfectior aliis.

De definitione inductio. Primo sciendum, q; sic definitur inductio. Inductio est progressio a singularibus ad uniuersale probandum, ut Socrates currit, Plato currit, & sic de aliis, ergo omnis homo currit. In qua definitione ponitur progressio, loco generis, & capitur ibi similitudinarie progressio per similitudinem ad motum progressiuum animalis, quia sicut ille motus fit præponendo pedem pedi, sic ille motus rationis,

idest

A idest progressio, fit capiédo unum singulare post aliud, ideo ibi capitur progressio pro motu rationis. Deinde ponitur, a singularibus, ad differentiam syllogismi & enthymematis, quæ procedūt ab uniuersalibus ad singularia. & subiungit ad uniuersale, ad dr̃iam exempli, quod procedit ab uno singulari ad aliud, & non ad uniuersalis. Ex qua definitione patet, q̃ inductio, & descēsus aliquo modo opponuntur, quia descensus est uniuersali ad particulare, inductio uero econtra.

Secundo sciendum, quòd singulare dupliciter sumitur. Vno modo specialiter solū pro indiuiduo determinato. Alio mō generaliter, pro quolibet inferiori alicuius superioris, & hoc modo species alicuius uniuersalis possunt dici singularia generis, quia licet non sint singularia simpliciter, sunt tamen singularia in respectu. & hoc modo sumitur singulare in definitione. & etiam capitur uniuersale generaliter pro quolibet superiori. & non fit in processus ad uniuersale indefinite acceptum, quia ibi non est proprie inductio, Socrates currit, Plato currit, B & sic de alijs, ergo homo currit, sed debet fieri processus ad uniuersale uniuersaliter sumptum, quod est uniuersale secundum rem & modum simul, ut concludendo, ergo omnis homo currit. Quæ sint singularia ex quibus formatur inductio.

Tertio sciendum, q̃ dupliciter potest fieri inductio. Vno modo enumerando aliqua singularia tantum, & non omnia, ut dicendo Socrates currit, Plato currit, ergo omnis homo currit, & hæc inductio non est consequentia necessaria, quia antecedens potest esse uerum, consequente existente falso, sed est probabilis tantum. Alio modo fit inductio enumerando omnia singularia simul, & ad hoc potest fieri dupliciter Vno modo enumerando omnia singularia in propria forma cum illa particula, & non sunt plura. alio modo enumerando aliqua singularia in propria forma, & comprehendendo alia sub una clausula communi, ut dicendo, & sic de alijs, & utroque illorum modorū inductio est consequentia necessaria. sed tamen non est consequentia necessaria. sed materiali tantum, quia C tenet gratia habitudinis materialis scilicet propter habitudinem singularium ad suum uniuersale, propter quam habitudinem præsupponitur in inductione una propositio per se nota, quæ retinetur in mente, ex qua, cum antecedente inductionis, fit syllogismus, reducendo inductionem ad syllogismum. De duplici īductionis formatione.

Quarto sciendum, q̃ inductio sic reducitur ad syllogismum, quia in conclusione inductionis sunt duo termini, quorum subiectum fit minor extremitas, & prædicatum fit maior extremitas in syllogismo, & singularia, quæ non ponuntur in conclusione accipiuntur pro medio, ut ista inductio, Socrates currit, Plato currit, & sic de alijs, ergo omnis homo currit, sic reducitur, omne quod est Socrates uel Plato, & sic de alijs, currit, omnis homo est Socrates uel Plato, & sic de alijs, ergo omnis homo currit. & debent capi illa singularia disiunctiue, & non copulatiue, quia non possunt copulatiue uerificari de suo uniuersali, sed disiunctiue tantum. Quo nam mō uera inductio ad syllogismū reducatur.

D Sed contra prædicta arguitur primo sic. Inductio est motus rationis, uel intellectus, cum sit argumentatio, sed motus intellectus non fit a singularibus, quia intellectus non cognoscit singularia, sed solum uniuersale, quod est obiectum eius, ergo inductio non fit a singularibus. Secundo sic. In omni argumentatione probatiua antecedens debet esse notius consequente, sed singularia non sunt notiora suo uniuersali, cum sint infinita & indeterminata, ergo inductio non fit a singularibus ad uniuersale. Tertio sic. Hæc est bona inductio, omnis equus currit, omnis homo currit, sic & de alijs speciebus animalis, ergo omne animal currit. & tamen ibi non arguitur a singularibus ad uniuersale, ergo contra definitionem. Quarto sic. Hic arguitur a singularibus ad uniuersale, Socrates currit, Plato currit, & sic de alijs, ergo omnis asinus currit, & tamen ibi non Argumen.

est.

est bona consequentia, ergo male dicitur, quod inductio est bona consequentia. E
Quinto sic. In omni syllogismo sunt tres termini, sed in inductione sunt plures termini quam tres, ergo inductio non reducitur ad syllogismum.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod licet intellectus non cognoscat singularia directe, tamen bene cognoscit reflexe, per hoc quod intellectus reflectitur ad sensum, quo singularia cognoscuntur, sed solum cognoscit uniuersale directe tanquam proprium obiectum eius. Ad secundum dicitur, quod licet singularia nō sint notiora simpliciter suo uniuersali, tamen sunt notiora quò ad nos quam suum uniuersale. Et licet aliquando singularia sint infinita quo ad nos, tamen aliqua possunt esse nobis nota, & tunc enumerando illa, quæ sunt nobis nota, & comprehendendo alia sub illa clausula communi, & sic de alijs, potest fieri inductio. Ad tertium dicitur, quòd licet ibi non bene arguatur a singularibus simpliciter, tamen bene arguitur a singularibus in respectu. quia ista, omnis equus currit, est, quodam modo singularis ad istam, omne animal currit, & hoc sufficit F ad inductionem, ut dictum est. Ad quartum dicitur, quod ibi non arguitur a singularibus ad uniuersale illorum singularium enumeratorum, quod ad inductionem requiritur. Ad quintum dicitur, quòd licet in inductione sint plures termini quam tres secundum uocem, tamen accipiuntur per modum trium in syllogismo, quia cuncta singularia in antecedente inductionis posita capiuntur pro medio.

De Enthymemate, Exemplo, & quomodo reducantur ad syllogismum.

De hoc 1 2. Prio. c. 27. & alibi. ENthymema est syllogismus imperfectus, id est oratio, in qua non omnibus præmissis positis infertur conclusio festinata, ut omne G animal currit, ergo omnis homo currit. In hac enim argumentatione includitur hæc propositio, omnis homo est animal, quæ, si apponeretur, perfectus esset syllogismus. Aristoteles autem sic deffinit enthymema. Enthymema est ex icotibus, & signis. icos autem idem est quod propositio probabilis. Signum autem, ut hic sumtur, idem est quod demonstratiua, uel probabilis, uel necessaria propositio, & hoc inferendo. vnde signum communiter, secundum quòd hic sumitur, dicit necessitatem illationis, icos autem dicit probabilitatem ipsius propositionis in se, secundum quam probabilitatem propositio dicitur esse uera. Vnde licet enthymemate sit tantum propositio una inferens, & alia illata, tamen secundum quod propositio inferens apparet H oībus, uel pluribus esse uera, sic dicitur icos, quia iā, sic est ꝓbabilis, ut quilibet diligit diligentē se. Secundū aūt quod ipsa de necessitate infert conclusionē, sic est signum, & sic eadē propositio est icos, & signum, sed secūdū aliud & aliud. Si quis uero obiiciat quod debet definiri enthymema sic, Enthymema est ex icote, & signo, cū tātū sit una ꝓpositio īferens, quæ est icos, & signū secundū diuersa, dicendū est, quod licet sit tātum una ꝓpositio inferēs actu, habet tamen in se uirtutē duarū ꝓpositionum, quia habet in se uirtutē propriam, & illius quæ sub intelligi-

Quid enthymema ex Aristo.

Alia definitio ab istā tia sūpta.

gitur,

A gitur, & sic est una secundum substantiam, & duæ secundum uirtutē: & ideo dicitur in plurali numero ex icotibus, & signis, & nō ex icote, & signo. Sciendum autem est quòd omne enthymema debet reduci ad syllogismum, quia in quolibet enthymemate sunt tres termini, sicut in omni syllogismo, quorum terminorum duo ponuntur in conclusione, & sunt extremitates, aliud autem est medium, quod nunquam ponitur in conclusione. Illarum autem extremitatum altera sumpta est bis in enthymemate, altera semel, & extremitate semel sumpta, & medio, debet fieri propositio una secundum exigentiam modi figuræ, & sic fiet syllogismus. v. g. In hoc enthymemate, omne animal currit, ergo omnis homo currit, homo, & currit sunt duæ extremitates, & animal est B medium, sed extremitas hæc, scilicet homo sumpta est semel, ergo ex ipsa, & medio fiat propositio una sic, omnis homo est animal, & tunc cōpletus erit syllogismus sic, omne animal currit, omnis homo est animal, ergo omnis homo currit. Exemplum autem est, quando per unum particulare probatur aliud particulare, per aliquod simile repertum in ipsis, ut Leodienses contra Astorizenses pugnare malum est, ergo Astorizenses contra Cemotenses pugnare malum est. utrobique enim est malum, affines contra affines pugnare. De exēplo

Postquàm Auctor determinauit de syllogismo, & inductione, quæ sunt principaliores partes augmentationis, hic consequenter determinat de enthymemate, & exemplo, quæ sunt reducibiles ad alias species, scilicet enthymema ad syl- C logismum, & exemplum ad inductionem. & quia enthymema est exemplo perfectius, ideo prius determinat de enthymemate quàm de exemplo, ipsum primo sic definiens. Enthymema est syllogismus imperfectior. In qua definitione ponitur syllogismus, loco generis, capiendo syllogismum communiter, ut se extendit ad syllogismum perfectum formaliter in modo, & figura, & ad syllogismum perfectum uirtualiter. Et ponitur imperfectus, ad differentiam syllogismi perfecti formaliter, completi ex duabus præmissis, & consequenter explicatur hæc definitio. Enthymema est oratio, in qua non omnibus præmissis positis, sed tantum una infertur festinata conclusio, ut hic, omnis homo currit, ergo Socrates currit, posita maiore tantum, & præsupposita minore infertur conclusio. Enthymema quid.

Primo sciendum, quòd in omni enthymemate secundum intellectum ponuntur duæ premissæ, sed secundum uocem ponitur una tantum, & alia tacetur, & D retinetur in mente, & inquantum sunt ibi, duæ præmissæ, secundum intellectum, uocatur syllogismus, & ea parte, qua deficit una secundum uocem, dicitur imperfectus, & quia una tacetur, quæ retinetur in mente, ideo dicitur enthymema ab en, quod est in, & thymos, quod est mens, & monos, quod est unum, quasi in mente retinens unam propositionem, & oportet illam, quæ retinetur in mente, esse probabilem, & necessariam, & quod præsupponatur tanquàm uera. Et propter hoc Aristo. sic definit enthymema. Enthymema est syllogismus ex icotibus & signis. Icos enim est propositio probabilis, & signum ibi capitur pro propositione necessaria, ut hic, omne animal currit, ergo omnis homo currit. minor præsupponitur, scilicet omnis homo est animal, quæ est propositio necessaria, & signum. Ex quo patet, q consequentia enthymematis nō tenet gratia formę

arguendi,

Enthymematis reductio ad syllogismum. arguendi, sed gratia materiæ, quia ibi præsupponitur uirtus alicuius præmissarũ. B
Secundo sciendũ, q enthymemа sic reducitur ad syllogismũ. quia in ipso sunt duæ extremitates in conclusione, quarum maior extremitas est prædicatum, & minor extremitas subiectum. & ibi ponitur medium, quod non intrat conclusionem, & ponitur in antecedente cum altera extremitate. vnde formando unam præmissarum cum medio, & cum extremitate non posita in antecedente, fit syllogismus perfectus. Et si medium ponatur in antecedente cum subiecto conclusionis. ibi est minor præmissa, & deficit maior, ut hic, omnis homo est risibilis, ibi deficit maior, scilicet omne risibile est animal, ergo omnis homo est animal. Et si medium ponatur in prædicato conclusionis, quod est maior extremitas, ibi est maior præmissa, & deficit minor, ut hic, omne animal currit, ergo omnis homo currit. ibi deficit minor, scilicet omnis homo est animal. & si tale mediũ possit subijci maiori extremitati, & prædicari de minori, enthymema reducitur ad primam figuram, & si prædicatur de utraque, sic reducitur ad secundam, & si subijcitur utrique, sic reducitur ad tertiam figuram. F

Quid exẽplum. Tertio sciendum, q exemplum sic definitur. Exemplum est progressus ab uno particulari ad aliud particulare probãdum propter aliquod simile in ipsis repertum, vt Socrates est risibilis, ergo Plato est risibilis, eo q uterq; est homo in quo habent similitudinem essentialem. In qua definitione ponitur progressus, loco generis, & ponitur ab uno particulari, ad differentiam enthymematis, & syllogismi, & ponĩt ad aliud particulare ad differentiam inductionis, quæ procedit ad uniuersale probandum, & ponĩt pp aliquod simile in ipsis repertum, ad ostendẽdum unde prouenit uirtus probationis in exemplo, quia prouenit pp similitudinem duorum particularium abinuicem, & quicquid conuenit uni singulari, inquantum esse simile alteri, etiam conuenit alteri, ut risibile conuenit Socrati inquantum est homo, ideo risibile conuenit Platoni inquantum est homo.

Reductio exẽpli ad syllogismum. Quarto sciendum est, q ad reducendum exemplum ad syllogismum oportet primo per inductionem imperfectam ostendere maiorem extremitatẽ, quæ est prædicatum conclusionis de illo cõmuni, in quo conueniunt illa singularia, & per illud cõmune ostenditur syllogistice de alio singulari, quod est minor extremitas, ut arguendo sic. Socrates est risibilis, ergo omnis homo est risibilis. ibi est inductio imperfecta, & ultra, oĩs homo est risibilis, Plato est homo, ergo Plato est risibilis. In hoc syllogismo, homo, ponitur pro medio, & illud cõe, in quo sibi assimilatur, pro maiori extremitate, & suum simile, quòd est Plato, est minor extremitas. Et definitur aliter exemplum ab Arist. Exemplum est argumẽtatio, quæ per simile minoris extremitatis ostendit maiorem extremitatẽ de medio, & per medium de minori extremitate. & oportet maiorem extremitatẽ notiori modo cõuenire primo singulari quam medio, & q notius insit medio quam minori extremitati, ratione cuius totus processus, exemplaris uocatur. & per hoc patet quid sit enthymema, & exemplum, & quo modo reducuntur ad syllogismum. G

Secundo prio. c. 23. H

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Enthimema, & syllogismus inter se opponuntur, & sunt Species distinctæ, ergo enthimema non est syllogismus. Secundo sic. In primo Posteriorum dicitur, quòd enthimema est uere syllogismus, ergo enthimema non est syllogismus imperfectus.

Tertio sic. Hic syllogismus est imperfectus, oĩs asinus currit, ergo oĩs homo currit & posita illa minore, oĩs homo est asinus, erit syllogismus perfectus, & tñ non est bona cõsequentia, ergo male dicitur, q in enthimemate est bona consequentia. Quarto sic. Vnũ singulare simile alteri nõ est magis notũ q̃ aliud, sed oĩs argumentatio procedit a magis noto ad minus notum, ergo in exemplo, unum particulare non probatur per aliud. Quinto sic. Non sequitur, Socrates est risibilis,

A lis,ergo omnis homo est risibilis, & tamen ibi arguitur eo modo reducendo exẽplum ad syllogismum,ostendendo maiorem extremitatum de medio, in quo cõueniunt plura singularia,ergo exemplum non est reducibile ad syllogismum.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur,ꝙ licet enthimema non sit syllogismus perfectus in modo & in figura formaliter tamen est bene perfectus uirtualiter. Et est imperfectus formaliter,eo ꝙ deficit una præmissarum,& est perfectus uirtualiter, quia ibi sunt duæ præmissæ secundum intellectum arguentis, qui tacet unam quam præsupponit per se esse notam, ideo dicitur perfectius syllogismus. & per hoc soluitur secundum argumentum.

Ad tertium dicitur, ꝙ in enthimemate requiritur quòd illa præmissa, quam præsupponit,sit uera uel probabilis,& hoc non sit in isto argumenro,omnis asinus currit, ergo omnis homo currit. ideo ibi non est enthimema. & licet ibi sit syllogismus perfectus formaliter, nõ tamen est perfectus uirtualiter,quod requi B ritur ad rationem enthimematis. Solutio.

Ad quartum dicitur, ꝙ licet secundum rem unum singulare non sit notius alio en eò ꝙ singularia sunt tamen bene potest esse quo ad nos notius, alio. & secunuum hoc potest probare aliud. Ad quintum dicitur, quòd licet in reducendo exemplum ad syllogismum in illa reductione imperfecta non sit consequentia necessaria, tamen bene est ibi consequentia probabilis, quia probabile est, ꝙ si maior extremitas conueniat uni singulari eo ꝙ conueniunt cum alio singulari in tali medio,& illud singulare contineatur sub illo medio, quod illa maior extremitas illi medio uniuersaliter conueniat.

De loco & eius diuisione in locum maximam, & in locum differentiam maxime.

C ARgumentum autem per locum confirmatur. unde danda est definitio loci prout hic sumitur. Locus enim est sedes argumenti,uel id,unde ad quæstionem propositam conueniens trahitur argumentum.quid autem sit quæstio dictum est prius.Et sciendum, quòd propositio, quæstio, conclusio & enunciatio secundum substantiam, siue in subiecto idem sunt.eadem.n.oratio propositio est, & quæstio, & conclusio, ut hic, omnis homo currit. differunt autem secundum rationes.uel definitiones diuersas, ut prius patuit. Secundum enim, ꝙ dubitatur est quæstio, prout autem probata est per argumentum, est conclusio, prout autem ponitur pro alio in præmisis, est propositio. unde propositio dicitur secundum, quòd est in præmisis ad D probandum conclusionem. Enunciatio autẽ est, secundum quòd significat esse uel non esse,ut Socrates currit, Socrates non currit.Habito de definitione loci sequitur ipsius loci diuisio. Locus autem diuiditur in locum maximam, & in locum differentiam maxime. Locus maxima idem est,quòd ipsa maxima. Maxima autem est propositio, qua altera non est prior neque notior, ut omne totum maius est sua parte. Item, de quocunq; prædicatur definitio & definitum. Et de quocunq; prædicatur species, & genus. Locus uero differentia maxime est ille, duo una maxima differt ab alia maxima, uerbi gratia,istæ maxime,

Propõ, q̃stio, cõclusio, re idẽ, rõne autẽ quõ diuersa dicant.

maxime, De quocunque prædicatur species, & genus, & De quocunque definitio, & definitum, differunt per terminos ex quibus componuntur. una enim componitur ex genere & specie, altera uero ex definitione & definitio. Vnde isti termini simplices dicuntur differentiæ maxime, & est sciendum quòd tam locus maxima quàm locus differentia maxime, dicitur locus, quia uterque confert firmitudinem, & robur argumento, unde proportionabiliter sumitur hic locus ad locũ in rebus naturalibus, quia sicut ille seruat res in esse, sic similiter hic locus conseruat argumentum. E

Quid locus.

Postquàm Auctor determinauit de argumento, & argumentatione, hic consequenter determinat de loco, qui per argumentum definitur, secundum q in eo confirmatur ipsum argumentum, ipsum primo sic definiens. Locus est sedes argumẽti, uel id, a quo ad propositã quęstionem conueniens elicitur argumentũ. Cuius ratio, est quia locus est habitudo necessaria terminorum adinuicem, uel est ꝓpositio necessaria, quæ est per se nota, propter talem habitudinẽ terminorũ inter se, sed in tali habitudine terminorum inter se, uel in propositione per se nota, quæ fit ex illis terminis, confirmatur medium probans & inferens conclusionem, quòd dicitur argumentum, & etiam elicitur uirtus argumenti ad propositam quæstionem ex illa habitudine terminorum, uel ex aliqua propositione per se nota, ideo locus bene dicitur argumentum, uel illud a quo elicitur argumentum. Prima autem pars conuenientius & principalius conuenit loco maxime, & secunda conuenit loco differentiæ maxime, quamuis quælibet pars aliquo modo posit competere cuilibet loco, quia in utroque confirmatur argumentum, & etiam ab utroque potest elici argumentum ad aliquam propositam quæstionem. F G

Primo sciendum. quòd hic non capitur proprie locus, pro superficie corporis continentis quæ est mensura locati, ut capitur in prædicamentis, sed capitur transumptiue, pro habitudine terminorum, uel propositione per se nota, quæ est aliquo modo generatiua & conseruatiua argumenti, sicut locus dicitur conseruatiuus locati. Et dicitur etiam talis locus dialecticus, sedes argumenti, non proprie sed metaphorice, siue transumptiue, quia sicut sedens in sedes confirmatur & quiescit, ita argumentatio quiescit & confirmatur in loco dialectico, quia, cum intellectus dubitat de uirtute probatiua uel illatiua argumenti, & reperit habitudinem terminorum, uel propositionem per se notam, ubi confirmatur illa habitudo, tunc intellectus quiescit, & amplius non dubitat de illa uirtute, nec de conclusione probata per argumentum. Secundo sciendum, q locus diuiditur per locum maximam, & locum differentiam maxime, qui sic inter se differunt, quia locus differentia maxime dicit habitudinem terminorum, in qua fundatur & confirmatur argumentum incomplete tamen, & imperfecte, & locus maxima dicit propositionem per se notam propter illam habitudinem terminorum, quæ complete & explicite terminat argumentũ, uerbi gratia arguendo sic. Socrates est homo, ergo Socrates est animal, si probetur per locum a specie ad genus, est locus differentia maxime, & terminat imperfecte argumentum, quia potest adhuc dubitari qualis est illa habitudo speciei ad genus, sed cum aduenit ista maxima. de quocunq; prædicatur species & suum genus, tunc explicite terminatur argumentum, & per hoc habetur sufficientia illorum membrorum. quia omnis locus confirmat argumẽtũ, H

Loci maxime a loco dĩa maxĩe discrimen.

uel

A vel, ergo confirmat explicite & perfecte, & sic est locus maxima, uel implicite, & imperfecte, & sic est differentia maxime. Ex quibus patet, q locus differentia maxime uia generationis, est prior quàm locus maxima, tamen uia perfectionis est posterior. Et dicitur locus maxima per appositionem. & sic ibi non est incongruitas constructionis, maxima enim tenetur substantiue, & non adiectiue.

Tertio sciendum, q locus maxima, idem est, quod ipsa maxima, & maxima é propositio per se nota, qua non est altera prior, neq; notior, ut Omne totum est maius sua parte. Et ratio definitionis est, quia in tali propositione est habitudo immediata, uel per se nota terminorum inter se, ideo cognitis illis terminis intellectus statim apprehendit habitudinem illorum terminorum, & cognoscit propositionem necessariam, quæ fit ex illis terminis, & illa non notificatur per aliam propositionem, sed per suos terminos, ideo nulla est notior ipsa. & uocatur maxima quia licet sit parua in quantitate, est tamen maxima in uirtute, & B in gradu certitudinis, quia potest certificare multas alias propositiones. Alio nomine dicitur dignitas, quia seipsam dignificat ut ab intellectu cognoscatur. Alio modo dicitur communis animi conceptio, quia ab intellectu multorum faciliter concipitur, ideo illam sic definit Boethus, communis animi conceptio est, quam quisque probat auditam. Quarto sciendum, quòd locus differentia maxime, est ille, per quem una maxima differt ab alia, ut sunt termini habentes necessariam habitudinem inter se, ex qua prouenit necessitas illius maxime, ut istæ maxime, de quocunque prædicatur species, & suum genus, & de quocunque prædicatur definitio, & definitum, differunt per suos terminos, & illi termini, inquantum habent habitudinem necessariam adinuicem, uocantur loci differentia maxime. vnde dicuntur loci inquantum ex ipsis elicitur argumentum, uel in ipsis confirmatur, & dicuntur differentia maxime, inquantum faciũt unam maximam differre ab alia.

Locus maxima, cur sic dicitur.

De loco differẽtiæ maxime.

C Contra prædicta arguitur primo sic. Argumentum est medium argumentationis probans conclusionem, & locus maxima est una propositio argumentationis, sed medium non confirmatur in præmissis argumentationis, ergo locus maxima non est sedes argumenti.

Argumẽ.

Secundo sic. Argumentum, & locus idem sunt, ut in isto argumento, homo currit, ergo animal currit. homo est argumentum, quia est medium probans conclusionem, & etiam est locus inquantum in ipso est species, & dicitur locus a specie, sed idem non confirmat seipsum, ergo locus male dicitur sedes argumenti.

Tertio sic. Locus differentia maxime est pars loci maxima, & in eo continetur, ergo membra huius diuisionis coincidunt.

Quarto sic. Hæc est una maxima, Omne totum est maius sua parte, & tamen aliqua est notior ipsa, ut ista, de quolibet dicitur esse uel non esse, de nullo ambo simul, ergo contra definitionem maxime.

D Quinto sic. Omnis locus est habitudo, ut patet in definitionibus oĩum locorũ, sed termini maxime nõ sunt habitudo: ergo male dicuntur loci drĩæ maxime.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod licet argumentum, quantum ad suum materiale, quod est terminus qui est medium argumentationis, non confirmetur per maximam, tamen, quantum ad uirtutem probandi conclusionem, confirmatur in maxima, per quam uirtus argumenti perfecte explicatur, & manifestatur intellectui. Ad secundum dicitur, quòd licet locus, & argumentum quandoq; sint idẽ materialiter, tamen differunt formaliter, ut in illo exemplo prædicto, homo, inquantum habet uirtutem probandi conclusionem, dicitur argumentum, & inquantum est species, & habet habitudinem ad genus dicitur locus, & in ista habitudine confirmatur uirtus, quæ dicitur argumentum.

Solutio.

Ad tertium dicitur, q licet in maxima includatur materialiter, locus differé E
tia maxime tanquàm pars materialis eius, non tñ formaliter ut pertinens ad formam maxime. ideo locus maxima, & locus differentia maxime non coincidunt in idé formaliter. Ad quartũ dicitur, q licet aliqua propositio sit simpliciter notior ista, omne totum est maius sua parte nulla tñ est notior in suo genere, hoc est quæ fiat ex eisdem terminis, & in eodem genere terminorum, quia ex talibus terminis nulla constituitur immediatior ista .s. omne totum est maius sua parte. Ad quintum dicitur, q licet termini maxime secundũ uocem non sint habitudines, tñ quantum ad significata ipsorum important habitudines, quia sunt termini communes, & tales significant habitudines rerum inter se, ut genus significat habitudinem superioris ad inferiora, & species econtra.

Diuiditur locus differentia maxime, per locum intrinsecum, extrinsecum, & medium, & quid ipsorum unumquodque sit. F

Item locus differentia maxime diuiditur per locum intrinsecum, & extrinsecum, & medium. Locus intrinsecus, est, quando sumitur argumentum ab eis, quæ sunt de substãtia rei, ut a definitione, ut si dicatur, animal rationale mortale currit, ergo homo currit. Locus extrinsecus est, quando sumitur argumentum ab eis, quæ sunt omnino separata à substantia rei, ut ab oppositis, ut si quæratur, utrum, Socrates sit albus, & probetur sic, Socrates est niger, Socrates non est albus. Locus medius est, quando sumitur argumentum ab eis, quæ partim conueniunt, & partim disconueniunt cum terminis in quæstione positis, sicut uniuoca, & denominatiua, quæ dicuntur coniugata, G
ut si quæratur utrum iustitia sit bona, & probetur sic, iustum est bonum, ergo iustitia est bona.

Postquàm Auctor determinauit de loco in communi tàm definitiue quàm diuisiue, & posuit definitionem loci maxime, & etiam loci differentia maxime, hic consequenter diuidit locũ differentiã maxime per locum intrinsecum, extrinsecum, & medium. Cuius diuisionis ratio est, quia omnis locus differentia maxime importat habitudinem termini inferentis ad terminum illatum. uel, ergo terminus inferens simpliciter conuenit cum termino illato, & sic est locus intrinsecus, uel disconuenit ab eo, & hoc est dupliciter, quia uel disconuenit simpliciter, uel partim conuenit, & partim differt. si primum, sic est locus extrinsecus, si secundum, sic est locus medius.

Locus intrinsecus. Primo sciendum est, q locus intrinsecus est, quando sumitur argumentum ab his, quæ sunt de substantia rei, hoc est, qñ terminus inferens est de substantia uel H
essentia termini illati, ut proposita ista quæstione, utrũ Socrates sit animal, arguitur sic, Socrates est homo, ergo Socrates est animal. ibi sumitur argumentũ ab illo termino inferente homo. qui intrinsece conuenit cum termino illato .s. cum animali. Et dicitur locus intrinsecus, quia, quando terminus inferens est intrinsecus illato, uel econtra, ibi est intrinseca habitudo inter illos terminos, eo q habitudo unius termini ad alium non distinguitur realiter a termino, cuius est habitudo, nec semper oportet ad talem locum, quòd terminus inferens sit de essentia, uel definitione termini illati, sed sufficit, quòd sit intrinsecus secundum aliquem modum essendi in.

Locus extrinsecus. Secundo sciendum, q locus extrinsecus, est, qñ sumitur argumentũ ab his quę

sunt

A sunt omnino separata a substantia rei.i. quando terminus inferens simpliciter est extrinsecus,& disconueniens cum termino illato,ut arguendo sic. Socrates est albus,ergo Socrates non est niger,terminus inferens.s.albus,est totaliter extrinsecus termino illato.s.nigro,& propter hanc cām talis locus uocatur extrinsecus. Et licet habitudo localis in illo loco sit quodammodo intrinseca in termino inferenti,tamen est extrinseca in ordine ad terminum illatum , & est habitudo negatiua tantum inter illos terminos,& non habitudo positiua,sicut in loco intrinseco.

Tertio sciendum,q͂ locus medius est,quando sumitur argumentum ab his quæ partim conueniunt,& partim differunt cum terminis in quæstione positis,hoc est, quando terminus inferens partim conuenit cum termino illato,& partim differt, sicut est inter concretum,& abstractum,quæ conueniunt in re significata, & differunt in modo significandi & conueniunt in principio dictionis,& differunt in fine,sicut est inter coniugata,& casus,ut si quęratur,utrum iustitia sit bona,& probetur sic. Iustum est bonum,ergo iustitia est bona,ibi iustum partim conuenit,& partim differt a iustitia. Et dicitur talis locus medius,quia terminus inferens medio modo se habet ad terminum illatum quantum ad hoc quod est conuenire, & disconuenire.ideo iste locus quantum ad conuenientiam,& differentiam termini inferentis,& termini illati,dicitur aliquo modo medius per participationem inter terminum intrinsecum,& terminum extrinsecum. Locus medius quid.

B

Quarto sciendum , q͂ prædicta diuisio loci per illos tres modos non est diuisio generis in suas species,quia locus non dicitur æqualiter de istis tribus membris, sed est diuisio analogi in sua analogata, quia locus dicitur de istis tribus secūdum prius,& posterius,prius.n. dicitur de loco intrinseco , & postea de aliis . & ratio est,quia locus est habitudo termini inferentis ad terminum illatum , sed in loco intrinseco,ubi est habitudo positiua tantum,est perfectior habitudo quàm in loco extrinseco, ubi est habitudo priuatiua tantum , quæ solum habet cognosci per respectum ad habitudinem positiuam,sicut priuatio cognoscitur per habitum, & etiam locus medius participat rationem utriusq; loci, quia habet conueniētiā cū loco intrinseco,& extrinseco,& ea parte,qua conuenit cum loco intrinseco,perfectior est loco extrinseco , & per hoc patent definitiones , & comparatio illorum locorum inter se . Locus sic diuisus analogum est.

C

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Locus maxima multiplicatur, sicut locus differentia maxime,sed locus maxima non diuidit per locum intrinsecum,extrinsecū,& medium,ergo male diuiditur hoc modo locus differentia maximæ. Argumen.

Secundo sic. Locus differentiæ maxime habet diuidi secundū diuersas differentias entis,eo q͂ dicit habitudinē termini ad terminū , quæ se tenet ex parte rei significatæ,sed plures sunt differentię entis q̃ tres,sicut idem,& diuersum,actus,& potētia,accidēs,& substantia,& sic de aliis , ergo non sunt tm̄ tres modi differentiæ maxime . Tertio sic. Locus dialecticus dr̄ secundum similitudinem ad locum realem , sed oīs locus realis est extrinsecus locato quia est subiectiue in locante, ergo oīs locus dialecticus est extrinsecus , & nullus est intrinsecus . Quarto sic. Omnis locus est habitudo medians inter terminū inferentē, & terminū illatum, ergo oīs locus est medius. Quinto sic. Arguendo sic,hō currit,ergo animal currit. terminus inferens.s.hō,partim cōuenit cū termino illato, & partim ab eo differt, & tn̄ ibi nō est locus medius.s.locus a spē ad genus.ergo male d'finit locus medius.

D

Ad argumenta. Ad primum dr̄,q͂ licet non ponat explicite diuisio loci maxime,tn̄ satis ponitur implicite,quia pōt intelligi multiplicatio eius per diuisionem loci differentiæ maxime,quia uariatis terminis,qui sunt differentiæ maxime secundum diuersos locos,ēt uariantur maxime, quę formantur secundū habitudines illorū terminorum. ideo in quolibet loco speciali fit una maxima specialis. Solutiōes.

Ad secundum dicitur, quòd licet diuisio loci differentiæ maxime sumatur secundum aliquas differentias,entis.s.secundum idem,diuersorum, & partim idem,& partim diuersum , non tamen sumitur secundum omnes differentias entis,ideo non oportet,quòd sunt tot modi locorum,quot sunt modi entis. E

Ad tertio dicitur, q̃ licet locus dialecticus habeat similitudinem cum loco naturali,in eo , q̃ est conseruatiuus & generatiuus argumenti , sicut locus naturalis est conseruatiuus locati,nó tamen sumitur secundum illam similitudinẽ, quæ est esse extrinsecum,quare nó oportet q̃ omnis locus dr̃ia maxime sint extrinsecus. Ad quartũ dicitur,q̃ negatur consequentia. & ratio est , quia non dicitur locus medius,eo q̃ sit habitudo medians inter illos duos terminos,sed quia terminus inferens partem conuenit cũ termino illato,& partim differt ab eo . Ad quintum dicitur , q̃ licet homo & animal partim conueniat & partim differant , tamen homo ibi non infert animal in illo argumento inquantum est conueniens, & differens simul,sed ratione conuenientiæ tantũ, ideo ibi est locus intrinsecus . F

Locus Intrinsecus a Substantia quid sit, & quomodo diuiditur.

Locus intrinsecus diuiditur per locum a substantia , & per locum a concomitantibus substantiam. Locus a substantia,est quando sumitur argumentum ab his quæ sunt de substantia terminorum positorum in quæstione.Et diuiditur hic locus per locum a definitione,& locum a descriptione,& locum a nominis interpretatione .

Postq̃ Auctor posuit diuisionem loci differẽtiæ maxime,& definitiones membrorũ eius , hic consequenter subdiuidit unum membrũ illius diuisionis.s.locum intrinsecum dicens,q̃ locus intrinsecus diuiditur per locũ a substantia,& per locũ a concomitantibus substantiam . cuius ratio est, quia in omni loco intrinseco terminus inferens aliquo modo , facit unum cum termino illato . uel ergo dicit cõuertibiliter totam substãtiã termini illati , uel dicit aliquid concomitans illã substantiã & non dicit conuertibiliter illam substantiã secũdũ se totã.si primũ, sic est locus a substantia , si secundũ,sic est locus a cõcomitantibus substantiã.&, quia terminus dicens conuertibiliter totã substantiam alterius perfectiorem habet habitudinem ad alterum,quàm ille,qui non dicit conuertibiliter ipsam,ideo locus a substantia perfectior est quam locus a concomitantibus substantiam . G

Locus a substantia quid.

Primo sciendum,q̃ locus a substantia,est quando terminus inferens dicit conuertibiliter totam substantiam termini illati , ut arguendo a definitione ad definitum. Et non oportet ad talem locum,q̃ terminus inferens explicet substantiã termini illati,quia locus a definito ad definitionem est locus a substantia , & tamẽ definitum non explicat naturam definitionis,nec descriptum respectu descriptionis , ideo nó semper oportet q̃ terminus inferẽs dicat explicationẽ alterius , sed sufficit q̃ dicat conuertibiliter totam substantiam eius,& ideo in textu sic definitur, locus a substantia, est quando sumitur agumentum a substantia terminorũ in quæstione positorum,quod debet intelligi a substantia, hoc est ab illo , qđ dicit conuertibiliter totam substantiam rei . Et non capitur ibi substantia generaliter pro quocunque esse rei,ut sumitur in definitione loci intrinseci,alias non differret de definitio loci intrinseci a definitione loci a substantia. H

Locus a cõcomitantibus substãtiã qd sit.

Secundo sciendũ,q̃ locus a cõcomitãtibus substantiã, est qñ sumitur argumẽtũ ab his,quæ conueniunt cum substantia rei, non tñ dicunt conuertibiliter totã substantiã eius,ut qñ terminus inferens cõuenit cũ termino illato, nõ tñ conuertibiliter,ut arguendo a parte ad totum,uel a toto ad partem , uel a causa ad effectum, uel econtra.in talibus enim terminus inferens semper facit aliquo modo idem

A idem cum termino illato, non tamen conuertibiliter. & non oportet in tali loco quod semper terminus inferens sit unum in essentia cum termino illato, sed sufficit q secundum aliquem modum essendi in, includatur in esse eius, & facit unum cum ipso in ratione inferentis, & per respectum ad argumentum quod infert terminum illatum positum in quæstione.

Tertio sciendum, q locus a substantia diuiditur per locum a definitione, a descriptione, & a nominis interpretatione. cuius ratio est, quia in loco a substantia unum terminorum semper dicit explicationé alterius, licet non semper terminus inferens dicat explicationem termini illati, ut prius dictum est, sed ab ipso denominatur locus. uel ergo talis explicatio sumitur a principiis essentialibus rei, & sic est locus a definitione, uel a proprietatibus eius, & hoc dupliciter. uel sumitur a proprietatibus rei secundum se, uel ab ipsis proprietatibus inquantum ab ipsis fit impositio nominis si primũ, sic est locus a descriptione, si secundũ, sic est locus B a nominis interpretatione definitio.n. explicat esse rei per essentialia, & descriptio idé explicat per accidentalia ipsis, & interpretatio explicat ipsum per proprietates, a quibus nomen imponitur, & quandoq; uocatur definitio quid nominis. Locus a substantia triplex.

Quarto sciendum, q definitio dupliciter consideratur. Vno modo quantum ad eius substãtiam, prout dicit principia essentialia definiti, & sic ipsa est medium syllogismi demonstratiui, & ab ea sumitur locus demonstratiuus, & non dialecticus. Alio modo consideratur inquantum sumitur sub illa intétione secunda, quæ est definitio, & hoc dupliciter quia uel sumitur per respectum ad prædicata, quæ notiori modo conueniunt definito quàm definitioni. & sic ab ea sumitur locus sophisticus, & arguitur, secundum fallaciam petitionis principij. Alio modo sumitur respectu prædicatorum, quæ notiori modo conueniunt definitioni quàm definito, & hoc modo ab ea sumitur locus dialecticus, & hoc modo hic consideratur. & per hoc patet diuisio, & subdiuisio loci intrinseci. Quatuplex definitionis consideratio.

C Sed contra prædicta arguitur primo sic. A causa efficiente sumitur locus intrinsecus, & tamen non est locus a substantia, ut patet in textu, nec etiam a concomitantibus substantiam, quia causa efficiens non concomitatur suum effectum, sed est sibi extrinseca, ergo insufficienter diuiditur locus intrinsecus in textu. Secundo sic. Arguendo a genere ad speciem sumitur argumentum a substantia terminorum in quæstione positorum, & tamen ibi non est locus a substantia. ergo contra definitionem loci a substantia. Tertio sic. Illa quæ concomitantur substantiam rei, sunt extra ipsam substantiam, ergo quando sumitur argumentum a concomitantibus substantiam, fit locus extrinsecus, & non intrinsecus. Quarto sic. Ab eodem non sumitur locus dialecticus, & sophisticus, cum inter se opponantur, sed a definitione sumitur locus sophisticus, ergo ab ipsa non sumitur locus dialecticus, ergo contra diuisionem loci a substantia. Quinto sic. Locus a definito, & a descripto sunt loci a substantia, & tamen non ponuntur in ista diuisione loci a sub-D stantia. ergo ipsa est in sufficiens. Argumen.

Ad argumenta. Ad primum istorum dr, q licet causa efficiens sit extrinseca effectui secundum esse, tñ secũdum uirtutem est aliquo modo intrinseca, & aliquo modo facit unum cum ipso, & secundũ illã uirtuté se hẽt ut terminus inferens respectu effectus, & ẽt respectu illorũ duorũ pdicatorũ.s.bonum, & malũ. Ad secundum dicitur, q licet genus sit de substantia speciei per modum principij, tñ nõ dicit totã substantiã speciei cõuertibiliter. ideo arguendo a genere ad speciem non arguitur a substantia rei, eo modo quo intelligitur in definitione loci a substantia. Ad tertium dicitur, q licet illa, quæ concomitantur substantiam non sint intrinseca essentialiter, tamen bene sunt intrinseca secundũ aliquẽ modũ essédi. & hoc sufficit ad locũ intrinsecum. Ad quartũ dr, q ab eodem uno modo capto, Solutio.

non sumitur locus dialecticus, & sophisticus, sed bene ab eodem sumpto diuersimode. modo sic est definitione, ut dictum est in quarto notabili. Ad quintum dicitur. q licet in ista diuisione loci a substantia non ponatur explicite locus a definito, tamen subintelligitur per locum a definitione. & similiter diceretur de loco a descripto, & ab interpretato, quia omnia ista correlatiue se habent in ordine ad definitionem, descriptionem, & interpretationem. & etiam locus, qui fit a definitione causali, quæ datur per causas efficientes, uel finales sub loco a descriptione comprehenditur, quia illa reducuntur ad definitionem descriptionis. E

Definitione, & definito, Quadruplex arguendi modus, & a quo locus denominationem suscipiat.

DEfinitio est oratio quid est esse rei iudicans per essentialia. Locus a definitione est habitudo definitionis ad definitum, & continet quatuor argumenta, & quatuor maximas. Primo subiiciendo definitionem affirmatiue, ut animal rationale mortale currit, ergo homo currit. Locus a definitione, maxima, Quicquid prædicatur de definitione, & de definito. Secundo, prædicando definitionem affirmatiue, ut Socrates est animal rationale mortale, ergo Socrates est homo. Locus a definitione, maxima, De quocunque prædicatur definitio, & definitum. Tertio subiiciendo definitionem negatiue, ut animal rationale mortale nõ currit, ergo homo non currit. Locus a definitione, maxima, Quicquid remouetur de definitione, & a definito. Quarto prædicando definitionem negatiue, ut lapis non est animal rationale mortale, ergo lapis non est homo. Locus a definitione, maxima, A quocunque remouetur definitio, & definitum. Locus a definito est habitudo definiti ad definitionem. Et continet similiter quatuor argumenta, & quatuor maximas sicut locus a definitione, Primo, subiiciendo definitum affirmatiue, ut homo currit, ergo animal rationale mortale currit. Locus a definito, maxima, Quicquid prædicatur de definito, & de definitione. Secundo, prædicãdo definitum affirmatiue, ut Soctates est homo, ergo Socrates est animal rationale mortale. Locus a definito, maxima, De quocunque prædicatur definitum, & definitio. Tertio, subiiciendo definitum negatiue sic, homo non currit, ergo animal rationale mortale non currit. Locus a definito, maxima, quicquid remouetur a definito, & a definitione. Quarto, prædicando definitum negatiue sic, lapis non est homo, ergo lapis non est animal rationale mortale. Locus a definito, maxima, A quocunque remouetur definitum, & definitio. F G H

Et sciendum, q denominatur locus ab inferente, & non ab illato. Vnde, quando definitio est inferens, est locus a definitione, quando autem definitum est inferens, est locus a definito.

Postq̃ Auctor præmisit diuisionem loci a substantia, hic consequenter determinat de membris eius, & primo de loco a definitione, quia est perfectior aliis. Et

A incipit determinare in speciali de syllogismo dialectico, ostendendo quō in particulari formatur secundū diuersos locos speciales. Et quia locus a definitione præsupponit ipsam definitionem. quia per ea definitur, ideo Auctor prius ostēdit quid sit definitio dicens, ꝙ definitio est oratio indicās quid est esse rei per essentialia. & dicitur oratio, eo ꝙ est quoddam complexum includēs diuersa principia definiti, scilicet genus, & differentiam. quod quidem complexum est oratio imperfecta, & significat quid est esse rei, quia explicat principia essentialia speciei, ex quibus constat tota quiditas speciei, scilicet genus, & differentia, quæ dicunt totum esse essentiale eius à prima potentia usque ad ultimum actum transeundo per omnes actus intermedios. Et solum hic definitur definitio pro definitione quiditatiua quæ est simpliciter definitio, & non pro definitione causali, quæ datur per causas extrinsecas definiti, nec pro definitione descriptiua, nec quid nominis. Definitio quiditatiua proprie est definitio.

B Primo sciendum, quòd locus a definitione est habitudo definitionis ad definitum & illa habitudo est habitudo identitatis, & conuertibilitatis, quia definitio dicit idem essentialiter, & conuertibiliter cum definito, & inde prouenit, quod quicquid affirmatur uel negatur de definitione, etiā affirmatur uel negatur de definito, & contra, de quocunque uerificatur definitio uel negatur, & etiam definitum, & contra. Et continet iste locus quatuor argumenta, & quatuor maximas, primo subijciendo definitionem affirmatiue, secundo, prædicando tertio, subijciendo negatiue, & quarto, prædicando negatiue, quorum exempla, & maxime satis patent in textu & causa illarum maximarum redditur propter habitudinem definitionis ad definitum.

Secundo sciendum, quòd licet definitio non sit eadem essentialiter cum definito, tamen differt secundum rationem accidentalem ab eo, quia definitio dicit principia definiti, quę naturaliter præcedunt definitum, & capitur sub modo plu- Quonam mō a definitione, uerū uel falsum argumentū sumatur.
C rium, definitum uero sequitur illa principia, & se habet per modum unius compositi ex illis principijs, & arguendo a definitione ad definitum, oportet arguere ab ipsa, eo modo, quo est eadem, & conuenit cum definito, & non ea parte qua differt ab ipso, quia sic non argueretur ab ea inquantum definitio est. & similiter arguendum est a definito ad definitionem, ideo non sequitur, animal rationale est oratio, ergo homo est oratio, quia ibi arguitur a definitione ea parte qua differt a definito, & non inquantum ipsa est definitio, & committitur fallacia accidentis. Similiter non sequitur, homo est definitum, ergo animal rationale est definitum propter eandem causam, & similiter diceretur de multis alijs. Tertio sciendum, quòd locus a definito est habitudo definiti ad definitionem, & tenet quatuor modos sicut locus a definitione primo subijciendo definitum affirmatiue, secundo, prædicando definitum affirmatiue, tertio, subijciendo definitum negatiue, quarto, prædicando definitum negatiue, quorum modo-
D rum exempla, & maxime satis patent in textu. Ratio autem quare locus a definito similiter tenet, sicut locus a definitione est, quia sicut definitio dicit essentialiter, & conuertibiliter idem cum definito, ita definitum cum definitione, & quia propter illam identitatem capiuntur modi quatuor arguendi a definito ad definitionem, sicut etiam capiuntur quatuor modi arguendi a definitione ad definitum, eo quod utrumque habet ad aliud similem habitudinem.

Quarto sciendum, quòd locus semper denominatur a termino inferente, & non a termino illato. cuius ratio est, quia locus est habitudo confirmatiua argumenti, per quam accipitur probatio consequentis, & termini illati, sed illa habitudo confirmatiua argumenti, & uirtus probatiua ipsius consequentis est in ipso termino inferente. i. in medio, & non in termino illato, ideo locus semper deno- Locus a termino inferēte denominat̄, nō a termi illato.

minatur a termino inferente, & non a termino illato. Et propter hoc, qñ in antecedente ponitur definitio, dicitur locus a definitione, & quando ponitur defin tũ, dicitur locus a definito. Tamen locus non denominatur a termino inferente materialiter accepto. sed a termino accepto formaliter. s. sub illa intentione rationis, qua est terminus inferens. ideo, cum dicitur, Socrates est homo, igitur Socrates est animal, quamuis homo sit quoddam definitum, tamen non dicitur ibi esse locus a definito, uel ab homine, quia homo non est terminus inferens sub ratione definiti siue hominis, sed sub ratione speciei, ideo dicitur locus a specie. & per hoc patent loci definitione & a definito. E

Argumẽ. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Vnumquodq; capit denominationẽ a suo ultimo actu, sed differentia est ultimus actus definitionis, & ab ipsa definitio redditur conuertibilis cum definito, ergo differentia, cum prædicetur in quale, tota definitio debet prædicare in quale, & sic definitio non significat quid est esse rei. Secundo sic. Arguendo sic, animal rationale currit, ergo homo currit, est petitio principij, ergo ibi inconuenienter arguitur a definitione ad definitum, nec ille tenet subijciendo affirmatiue definitionem. F

Tertio sic. Hæc est demonstratio, homo est animal rationale, ergo homo est risibilis. ergo prædicando definitionem affirmatiue de definito non est locus dialecticus, sed demonstratiuus. Quarto. Eadem est habitudo medians inter definitionem & definitum, & econtra, sicut eadem est uia de sursum ad deorsum & econtra, ergo, cum locus sit habitudo termini ad terminum, sequitur quòd locus a definitione, & a definito non distinguitur. Quinto sic. Vnumquodque capit denominationem a fine, ut habetur in secundo de Anima, sed terminus illatus in loco se habet per modum finis, ergo denominatio loci debet fieri ab ipso, & non a termino inferente.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet differentia prædicetur in quale, non tamen definitio. & ratio est, quia solum illud prædicatur in quale, quod dicit actum qualificantem, & determinantem potentiam præcedentem ipsum, sicut differentia qualificat genus, quod determinat, sed definitio, cum dicat totum esse speciei a prima potentia usque ad ultimum actum, non præsupponit aliquã potentiam, quam qualificet, ideo non prædicatur in quale. nec differentia est proprie ultimus actus definitionis, sed esse aggregatum ex genere & differentia. ideo. Ad secundum dicitur, q si in illo argumento consequens sit notius respõdenti q̃ antecedens, tunc ibi est petitio principij, hoc est, si illud prædicatum, currit, notius dicatur de definito quàm de definitione in ordine ad ipsum, sed, si econtra in ordine ad respondentem antecedens sit notius consequente, ibi est bonus locus dialecticus. quia ad locum dialecticum non oportet semper procedere a notioribus simpliciter, sed a notioribus respectu respondentis, & in eodem argumento respectu diuersorum respondentium potest esse locus dialecticus, & petitio principij, secundum quòd uni antecedens erit notius, & consequens alteri. G H

Petitio principij. Ad tertium dicitur, q si in illa argumentatione ostendatur conclusio propter habitudinem ipsorum principiorum hominis, puta animal rationale ad illam passionem, quæ est risibile, ibi est bona demonstratio, & ostenditur propria passio subiecti per propria principia eius. Sed si ostendatur illa conclusio uirtute habitudinis definitionis ad definitum, scilicet inquantum animal rationale, est definitio illius definiti, quod est homo, & ut illa habitudo fundatur in illa intentione communi, quæ est definitio, ibi est locus dialecticus. Ad quartum dicitur, q licet a definitione ad definitum & econtra sit eadem habitudo materialiter, est tamen differens formaliter, inquantum uirtus probatiua sumitur a definitione uel a definito. Ad quintum dicitur, q licet in his quæ dicunt causalitatẽ

finis

A finis semper a fine fiat denominatio, non tamen in his, quæ dicunt causalitatem efficientis, sed ibi sumitur denominatio ab efficiente, modo locus dicit causalitatem efficientis, & illud efficiens est terminus inferens. ideo habet denominari a termino inferente, & non à termino illato.

De descriptione, & Locis a descriptione sumptis.

DEscriptio est oratio esse rei significans per accidentalia, ut animal risibile, est descriptio hominis. uel sic, Descriptio est oratio constans ex genere & proprio, ut animal risibile, Locus a descriptione est habitudo descriptionis ad descriptum. Et continet quatuor argumenta, & quatuor maximas, sicut locus a definitione. Et formentur argu-
B menta & maxime hic, sicut ibi, nisi, quod ibi ponitur definitio, & definitum, hic autem descriptio, & descriptum ponitur.

Postquam Auctor determinauit de loco a definitione & definito, hic consequenter determinat de loco a descriptione & descripto. primo definiens descriptionem, cuius cognitio requiritur ad cognitionem loci a descriptione dicens. Descriptio est oratio significans quid est esse rei per accidentalia. & dicitur oratio, quia descriptio componitur ex pluribus, quorum unum contrahit aliud, & est quoddam complexum, ut animal risibile. & ponit hic oratio. loco generis. deinde ponitur significans quid est esse rei per accidentalia, ad differentiam definitionis, quæ significat esse rei per essentialia. Et ratio huius assignari potest, quia illud, quod significat esse rei per ea quæ consequuntur ens in specie completum explicat ipsum per accidentalia, cum omnia consequentia esse rei in specie completum sint accidentalia, sed descriptio explicat esse rei per illa, quæ consequuntur ens in
C specie completum, ideo explicat ipsum esse per accidentalia.

Primo sciendum, quod duplicia sunt accidentia. Quædam sunt communia, quæ consequuntur principia indiuidui. Alia sunt propria, quæ fluunt a principiis speciei. Descriptio autem habet dari per accidentia propria & non communia, nisi inquantum plura accidentia communia capiuntur loco unius proprii, secundum quod ultimum illorum restringit alterum. & per hoc faciunt unum conuertibile cum descripto, uerbi gratia, gressibile bipes, sunt ambo accidentia communia respectu hominis, & tamen hoc aggregatum gressibile bipes, est unum conuertibile cum homine, eo quod unum contrahit aliud, & econtra. & ideo illud aggregatum æquipollet uni accidenti proprio, quamuis sint ibi plura accidentia communia. Et debet sic intelligi definitio, descriptio est oratio significans esse rei per accidentalia hoc est, per accidentia propria, uel communia appropriata. Et melius dicitur per accidentalia quàm per accidentia, quia quandoque descriptio datur per inferio-
D ra alicuius superioris, & quandoque per modos essendi subiecti, & ista non sunt uera accidentia, sed bene dicuntur accidentalia, quæ habent modum accidentium.

Quid descriptio.

Quæ accidentia, descriptioné ingrediãtur.

Secundo sciendum, quod aliter sic definitur descriptio. Descriptio est oratio constans ex genere & proprio, ut animal risibile, est descriptio hominis, & includit genus, & proprium eius. aliter tamen ponitur genus in definitione & descriptione, quia genus consideratum ut est principium formale & essentiale speciei, ponitur in definitione quiditatiua, sed, ut est principium effectiuum proprii, quod causatur effectiue a genere & differentia, ponitur in descriptione. Vnde descriptio dupliciter capitur uno, modo generaliter, pro quacunque oratione quæ explicat esse rei per accidentalia, siue sint propria siue appropriata, siue sint causæ extrinsecæ, ex quibus fit definitio causalis, & sic capit descriptio in

Alia descriptionis definitio.

prima definitione. alio modo capitur specialiter solum pro illa oratione, quæ fit E
ex genere, & proprio accidente. & hoc modo capitur descriptio in hac definitione eius, ideo hæ definitiones diuersimode dantur de descriptione.

Descriptio qũo fundet locũ intrinsecum.

Tertio sciendum, q descriptio causat locum a substantia, quia dicit idem realiter, & conuertibiliter cum descripto. & quicquid uerificatur de uno, uerificatur etiam de alio, & de quocunque uerificatur descriptio, & descriptũ, & econtra, propter conuertibilitatem eorum adinuicem. & licet descriptio explicet esse rei per accidentalia, quæ concomitantur substantiam rei, tamen ipsa accipitur, & supponit pro eodem in substantia cum suo descripto, ut dicendo, animal risibile currit, ergo homo currit ibi animal risibile, supponit pro eisdem suppositis, & pro eodem in substantia, sicut homo. ideo facit locum a substantia.

Locus a descriptione, & eius maxima.

Quarto sciendum, quòd locus a descriptione est habitudo descriptionis ad descriptum, quæ quidem habitudo est habitudo conuertibilium adinuicem, & continet quatuor argumenta, & quatuor maximas. Primo subiiciendo affirmatiue descriptionem, secundo prædicando eam affirmatiue, tertio, subiiciendo F
negatiue, quarto prædicando negatiue. Exempla, & maxime eodem modo hic accipiuntur sicut in loco a definitione, nominando solum definitionem descriptionem, & capiendo descriptum loco definiti. Sed locus a descripto est habitudo descripti ad descriptionem, & habet quatuor argumenta, & quatuor maximas, ut præcedens. s. subiiciendo affirmatiue, & prædicando affirmatiue, & subiiciendo, & prædicando negatiue, & eodem modo formando argumenta, & maximas, sicut in loco a definito. & sic patet de loco a descriptione & descripto.

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Si descriptio definiatur, hoc erit per aliam descriptionem, cum ipsa non habeat definitionem quiditatiuam, cum sit quoddam complexum, & iterum illa descriptio, per quam describeretur, haberet aliam descriptionem eadem ratione, & sic esset processus in infinitum, quod est inconueniens, ergo descriptio non potest definiri. Secundo sic. Quod G
significat accidentia rei, non significat esse rei, sed descriptio significat accidentia rei, quia datur solum per accidentalia, ergo non significat esse rei. Tertio sic. Omnis desciptio debet dari per accidentalia speciei, sed genus & proprium ambo sunt essentialia speciei, quia genus est de essentia eius, & proprium immediate consequitur eius essentiam. ergo nulla descriptio datur per genus, & proprium. Quarto sic. Dicendo homo est animal risibile, ergo homo non est lapis, ibi est habitudo descriptionis ad descriptum, & econtra, & tamen ibi non est locus a descriptione, nec a descripto, sed a disperatis, ergo contra definitiones illorum locorum. Quinto sic. Non sequitur, animal risibile componitur ex genere & proprio, ergo homo componitur ex genere, & proprio, & tamen ibi arguitur a descriptione ad descriptum, subiiciendo descriptionem affirmatiue, ergo iste locus a descriptione non est bonus.

Solutiões.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q descriptio accepta sub intentione in- H
complexa, definitur per aliam descriptionem, & illa descriptio non habet ulterius definiri per aliam, eo quòd est quoddam complexum cum hoc, quia talis descriptio est particularis. modo particularium non est definitio nec descriptio, ideo non oportet procedere in infinitum in descriptionibus. Ad secundum dicitur, q licet descriptio, quæ datur solum per accidentalia, de suo formali significato tantum significet accidentia rei, tamen de suo materiali significato importat esse essentiale rei, quod per illa accidentia explicatur a posteriori, & etiam supponit pro essentia rei. Ad tertium dicitur, q licet genus & proprium sint essentialia speciei inquantum respiciunt essentiam eius, tamen possunt dici accidentalia, inquantum genus est causa effectiua proprii, & proprium consequitur

Genus & proprium quo pacto

totum

A totum esse completum speciei, quia etiam genus & differentia nō causant ipsum proprium, nisi post esse completum speciei, ideo genus aliquo modo cōsequitur esse speciei inquantum est causa proprii. Ad quartum dicitur, q; licet in illo argumento sit habitudo descriptionis & descripti inter terminos antecedentis, non tamen inter terminum inferentem & terminum illatum, quia animal risibile est ibi terminus inferens cum sit medium, & lapis est terminus illatus, & inter ipsos non est habitudo descriptionis ad descriptum, nec econtra. essentialia, & accidentalia speciei esse possint.

Ad quintum dicitur, q; ibi non arguitur a descriptione ea parte, qua conuenit cum descripto, sed ea parte qua differt ab ipso. ideo ibi committitur fallacia accidentis, nec bene arguitur per locum a descriptione.

De Interpretatione duplici, & Locis ab interpretatione ad interpretatum.

B

INterpretatio est duplex, quædam enim est quæ non conuertitur cum interpretato suo, ut lædens pedem est interpretatio huius nominis lapis. Alia autem est quæ conuertitur cum interpretato suo, ut amator sapientiæ est interpretatio huius nominis Philosophus, & hoc modo sumitur hic, & definitur sic. Interpretatio, est expositio unius nominis minus noti per aliud nomen magis notum uel per integram orationem, locus a nominis interpretato est habitudo interpretationis ad interpretatum. Et continet tot argumenta, & tot maximas, sicut locus a definitione, primo subiiciendo interpretationē af-
C firmatiue, ut amator sapentiæ currit, ergo Philosophus currit, Locus a nominis interpretatione, maxima, Quicquid prædicatur de interpretatione, & de interpretato, Secundo a parte prædicati, ut Socrates est amator sapientiæ, ergo Socrates est Philosopus, locus a nominis interpretatione, maxima, De quocunq; prædicatur interpretatio, & interpretatum, negatiue sic a parte subiecti, Amator sapientiæ nō inuidet, ergo Philosohus non inuidet. Locus a nominis interpretatione, maxima, Quicquid remouetur a nominis interpretatione, & ab interpretato. similiter & in prædicato, Socrates non est amator sapiētiæ, ergo Socrates non est Philosophus. Locus a nominis interpretatione, maxima, A quocunq; remouetur inierpretatio, & interpreta-
D tum. Et nota, q; tot argumenta sumuntur ab interpretato, quot ab interpretatione, sicut in definito & descripto dictum est.

Postq̄ Auctor determinauit de loco à descriptione ad descriptum, & ecōtra, hic consequenter determinat de loco ab interpretatione ad interpretatū, primo distinguendo modos interpretationis. quia quędam est interpretatio non conuertibilis cum interpretato, & hæc est duplex. quia quædam est in plus, & excedit interpretatum, ut lædens pedem est interpretatio lapidis, & de pluribus uerificatur q̄ lapis, alia est excessa ab interpretato, quæ de paucioribus uerificatur q̄ interpretatum, sicut perfectum & perfecte factum, nam perfectum dicitū de Deo & creaturis, sed perfecte factum, solū dicitur de creaturis. Alia est interpretatio Interp̄tatiōis multiplicitas.

conuerti

conuertibilis cum interpretato, ut Amator sapientiæ est interpretatio huius nominis Philosophus, & conuertitur cum ipso, dicitur. n. Philosophus a Philos, quod est amator, & sophos, sapientia, quasi Amator Sapientiæ. E

Primo sciendum, ꝙ ab interpretatione non conuertibili non sumitur locus a substantia, eo ꝙ non dicit idem conuertibiliter cum interpretato, quod tamé requiritur in loco a substátia, sed ab ea sumitur locus sophisticus, si sit cõmuuior ipso interpretato. Sed ab interpretatione conuertibili ad interpretatum tantũ sumitur locus dialecticus, qui est locus a substantia, quia talis interpretatio dicit idem conuertibiliter & realiter cum suo interpretato, & de ipsa solum est hic ad propositum, & definitur sic. Interpretatio est expositio unius nominis minus noti per aliud nomen magis notum.

Etymologia, trãslatio interpretatio & de illorum locis.

Secundo sciendum, ꝙ etymologia, translatio, & interpretatio sic inter se differunt. quia Etymologia, est expositio unius dictionis per alias dictiones eiusdem idiomatis, ut dr̃ Sol quasi super omnia lucés, & Luna dicitur, quasi luce nités aliena. Sed translatio est mutatio sermonis de uno idiomate in aliud, ut cum mutatur grçcũ in latinũ, ut Kyrios grçce, est dominus latine. Sed interpretatio, est, qñ una dictio exponitur per alias dictiones, eiusdé idiomatis, uel diuersorum, & sic interpretatio est superius ad etymologiã, & distinguitur cõtra translationem in qua nõ est expositio nominis, sed mutatio sermonis in sermoné extrinsecũ. ideo ab ipsa sumitur locus extrinsecus, sed in aliis sumitur locus intrinsecus quia gñaliter dicitur locus ab interpretatione ad interpretatũ. Tertio sciédum, ꝙ locus ab interpretatione est habitudo interpretationis ad interpretatũ. & tenet quatuor modos sicut præcedentes. Primo, subiiciendo interpretationé affirmatiue, secundo, prędicando affirmatiue, tertio subiiciendo negatiuæ, quarto prædicando negatiue. & formantur argumenta. & maxime sicut in præcedentibus. Sed locus ab interpretato est habitudo interpretati ad interpretationem, & tenet etiam quadrupliciter, sicut locus ab interpretatione. ratio est, quia interpretatio, & interpretatum inter se conuertuntur, ideo utriusque ad alterum habitudo eodem modo tenet possunt eodem modo formari argumenta, & maxime sicut in præcedentibus. F G

Loci alii 4 reducibiles ad locos a substantia.

Quarto sciendum, ꝙ præter istos locos substantia prius positos, sunt adhuc alii plures loci, minus principales reducibiles ad prædictos. s. locus a synonimo ad synonimum, ut Tellius currit. ergo Marcus currit. Et a differentia magis propriam ad speciem, ut rationale currit, ergo homo currit. uel econtra. locus a specie ad differentiam. & locus a proprio ad speciem & econtra, ut risibile est, aniamal, ergo homo est animal. & locus ab exponentibus ad expositum, uel econtra, ut homo currit, & nihil aliud ab homine currit, ergo tantum homo currit. Vnde locus a synonimo ad synonimum, & a differentia ad speciem, & econtra reducuntur ad locum a definitione, uel a definito, quia ibi terminus inferens, idé dicit essentialiter & conuertibiliter cum termino illato, & inde sumitur uirtus probatiua in loco a definitione, uel a definito. Sed locus a proprio ad speciem reducitur ad locum a descriptione, eò ꝙ proprium se habet tanquam ultima differentia in descriptione. & locus a specie ad proprium reducitur ad locum a descripto. Sed locus ab exponentibus ad expositum reducitur ad locum ab interpretatione. unde generaliter in omni loco a substantia, terminus inferens, &, terminus illatus conuertuntur inter se, & propter illam conuertibilitatem sumuntur omnes loci, & maxima a substantia. Et posset poni unus locus generalis. s. locus a conuertibilibus, in quo continentur generaliter omnes loci a substantia. & posset argui quatuor modis per illum locum, & etiam possunt formari quatuor maxime. Prima est, quicquid uerificatur de uno conuertibilium, ue- H

rificatur

A rificatur de reliquo. Secunda est, de quocunque uerificatur unum conuertibilium & reliquum. Tertia est, quicquid negatur de uno conuertibilium, negatur de alio. Quarta est, de quocunque negatur unum conuertibilium, & aliud.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Sicut se habet definitio ad definitum, ita se habet interpretatio ad interpretatum, sed omnis definitio est conuertibilis cum difinito, ergo omnis interpretatio est conuertibilis cum interpretatio. Secundo sic. Bene sequitur, aer non est lædens pedem, ergo non est lapis, ergo ab interpretatione non conuertibili sumitur locus dialecticus. & econtra sequitur, hoc corpus, est lapis, ergo est lædens pedem, ergo. Tertio sic. Dicendo, intelligere est intus legere, est interpretatio, & tamen ibi non est expositio unius nominis, sed uerbi quodammodo, ergo contra definitionem interpretationis. Quarto sic. In definitione est expositio unius uocabuli per aliud, uel per plura, & tamen definitio non est interpretatio, ergo ista definitio conuenit aliis a definito. Quinto B sic. Non sequitur, rusticus est amator sapientiæ, ergo rusticus est Philosophus, & tamen arguitur ab interpretatione ad interpretatum, prædicando affirmatiue interpretationem, ergo iste locus non tenet. Argumen.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q; sicut difinitio explicat difinitum, ita interpretatio explicat interpretatum, sed tamen interpretatio, quę est difinitio quid nominis. non semper sumitur a proprietate conuertibili cum interpretato, sicut definitio semper sumitur a differentia conuertibili cum specie, ideo non oportet q; omnis interpretatio sit conuertibilis, sicut quælibet definitio, est enim aliquo modo simile, & aliquo modo dissimile. Ad secundum dicitur, q; bene sequitur, aer non est lædens pedem, ergo aer non est lapis, sed non per locum a substantia, sed arguendo a superiori ad inferius negatiue. &, si argueretur affirmatiue, esset fallacia consequentis. Vnde, quando interpretatio excedit interpretatum, ipsa se habet ut genus, & interpretatum ut species, econtra, quando interpretatio C exceditur, ipsa se habet ut specis, & interpretatum, ut genus, & sic ibi possunt formari loci a genere ad speciem, & econtra. Ad tertium dicitur, quòd, si capiatur nomen specialiter, ut est dictio significans per modum permanentis ibi non est expositio nominis, sed si capiatur generaliter, ut est nota mentis, sicut capitur in præsenti definitione, sic ibi est expositio nominis, quia uerbum sub nomine hoc modo accepto continetur. Ad quartum dicitur, q; licet definitio ex consequenti dicat expositionem nominis definiti, non tamen primo, & per se, ipsa n. primo explicat esse rei significatæ per nomen, & ex consequenti explicat nomen quantum ad significationem econtra uero, interpretatio primo explicat nomen, & ex consequenti significationem, & pro eodem supponit cũ interpretato. Ad quintum dicitur, q; licet rusticus appetat uel desideret sapientiam, nõ tamen amat ipsam. Est n. desiderium appetius rei absentis, & nondum habitæ, sed amor est delectatio appetitus ratione rei iam habitæ, sed rusticus carens scientia non habet talem D delectationem, quare non est amator sapientiæ. Et hæc de locis a substantia. Solutio.

De loco a Concomitantibus substantiam, deque multiplici toto distincto, et De Locis a Genere ad speciem, & contra, ac modis arguendi, & maximis.

SEquitur de loco a concomitantibus substantiam, qui est quando sumitur argumentum ab eis, quæ consequuntur terminos positos in quæstione. Et diuiditur sic, quia alius est a toto, alius est a parte, alius a causa, alius ab effectu, alius a generatione, alius a corruptione, alius

alius ab uſibus, alius a communiter accidentibus. Locus a toto diuiditur ſicut ipſum totum. Eſt enim quoddam totum uniuerſale, aliud integrale, aliud in quantitate, aliud in modo, aliud in loco, aliud in tempore, & ſimiliter diuiditur locus a toto, quia alius locus a tempore eſt a toto uniuerſali, alius a toto integrali, & ſimiliter diuiditur. Totum uniuerſale ut hic ſumitur eſt quodlibet ſuperius ſubſtantiale ad ſuum inferius in linea prædicamentali, ut animali ad hominem pars ſubiectiua eſt, quolibet inferius ſub toto uniuerſali, ut homo ad animal. Locus a toto uniuerſali ſiue a genere eſt habitudo ipſius ad ſuam partem, ſiue ad ſuam ſpeciem, & eſt ſemper deſtructiuus, ut lapis non eſt animal, ergo lapis non eſt homo. Locus a genere, maxime, Remoto genere ſiue toto uniuerſali remouetur ſpecies, ſiue pars ſubiectiua. Locus a ſpecie ſiue a parte ſubiectiua eſt habitudo ipſius ad ſuum genus, ſiue ad ſuum totum, & eſt ſemper conſtructiuus. Et continet duo argumenta, duas maximas primo ſubiiciendo ſpeciem affirmatiue, ut homo currit, ergo animal currit. Locus a ſpecie, ſiue a parte ſubiectiua, maxima, Quicquid prædicatur de ſpecie ſeu parte ſubiectiua, hoc etiam prædicatur de genere ſiue toto uniuerſali.

Secundo prædicando ſpeciem affirmatiue, ut Socrates eſt homo, ergo Socrates eſt animal. locus a ſpecie, maxima, De quocunque prædicatur ſpecies, ſeu pars ſubiectiua, de eodem prædicatur genus ſeu totum uniuerſale.

G

Locus a cõcomitantibus ſubſtãtiã, & ſpecierũ eius numerus.

Poſtquam determinatum eſt de loco a ſubſtantia, hic conſequenter Auctor determinat de locis a concomitantibus ſubſtantiam. Vnde locus a concomitantibus ſubſtantiam, eſt quando ſumitur argumentum ab his quæ conſequuntur terminos in quæſtione poſitos. Ponit autem octo ſpecies ſiue modos eius, qui ſunt locus a toto, locus a parte, locus a cauſa, ab effectu, a generatione, a corruptione, ab uſibus, & locus a communiter accidentibus, & horum locorum differentiæ, & definitiones inferius ſatis patebunt. Et inter omnes iſtos locos Auctor prius determinat de loco a toto, & de loco a parte quaddammodo coniunctim, quia unus cognoſcitur per alium. Et quia non uolemus bene cognoſcere locum a toto in ſpeciali, niſi cognoſceremus ipſa tota, ideo determinando de quolibet loco a toto, & a parte, in ſpeciali ponit definitiones cuiuslibet totius & partis.

Totius, & partis multiplicitas, & oppoſitio.

Primo ſciendum, quod totum diuiditur per totum uniuerſale, integrale, in quantitate, in modo, in loco, & totum in tempore, quorum ſufficientia ſic habetur, quia omne totum continet ſub ſe aliquas partes, uel ergo continet eas in potentia tantum, uel in actu, ſi primum hoc eſt dupliciter, uel dicit totam eſſentiã ſuæ partis, uel tantum partem illius eſſentiæ, ſi primum, ſic eſt totum uniuerſale, ſi ſecundum, ſic eſt totum in modo. Si uero continet ſuas partes in actu, hoc eſt dupliciter. uel tale ſumitur per modum unius indiuiſi, & ſic eſt totum integrale, uel per modum unius diuiſi & multiplicati per ſua inferiora, & hoc dupliciter, quia uel importatur nominaliter, & ſic eſt totum in quantitate, uel aduerbialiter, & hoc dupliciter, quia uel habet partes in ſucceſſione, & ſic eſt totum in tempore, uel in permanentia, & ſic eſt totum in loco. Et, quia totum & pars opponuntur

A nuntur relatiue, ideo tot sunt modi partis, quot sunt modi totius, & etiā quia locus a toto & a parte multiplicantur secundū diuisionem totius & partis, ideo sunt sex loci a toto, & sex a parte, inter quos Auctor prius determinat de loco a toto uniuersali, ratione cuius primo ponit definitionem totius uniuersalis.

Secundo sciendum, q totum uniuersale est superius essentiale alicuius inferioris. & non capitur hic superius solum pro genere, & inferius pro specie, quæ ordinantur secundum superius & inferius in recta linea prædicamentali, sed capit generaliter superius pro quocunque magis communi, quod prædicatur per modum generis de pluribus inferioribus, siue illud superius sit ens reale, siue rationis, siue sit uniuocum, siue analogum. Et dicitur tale superius totum, eo quòd in suo ambitu continet sua inferiora tanquam partes, & dicitur uniuersale, eo quòd est unum in multis. Sed pars subiectiua est inferius alicuius superioris, sicut est species respectu generis, & indiuiduum respectu speciei, & generaliter omne minus commune respectu magis communis, quod de ipso essentialiter prædicatur. Et dicitur pars subiectiua, quia ponitur sub suo toto in ordine subiectionis & prædicationis. — Quid totū uniuersale, & pars subiectiua.

B

Tertio sciendum, q locus a toto uniuersali est habitudo totius ad suam partem subiectiuam. & non tenet iste locus constructiue. i. affirmatiue. cuius rō est, quia totum uniuersale communius est sua parte subiectiua. ideo non oportet q, si aliquid uerificetur de eo secundum q est in una parte eius q propter hoc uerificetur de ipso secundum q est in alijs partibus nec oportet, si ipsum uerificetur de aliquo, q de ipso uerificetur sua pars subiectiua, ut non sequitur, asinus est animal, ergo asinus est homo. quia si de aliquo uerificatur genus, non oportet de ipso quamlibet specierum eius uerificari. ideo non tenet iste locus constructiue, sed bene tenet destructiue. i. negatiue, prædicando totum uniuersale, ut bene sequitur, lapis non est animal, ergo lapis non est homo. Maxima est, a quocunque remouetur totum uniuersale, & quælibet eius pars. Et ratio huius est, quia totum uniuersale est communius sua parte subiectiua, & præsupponitur in qualibet eius parte, ergo ipso remoto, remouentur omnes eius partes. — Locus a toto uniuersali, & modus arguēdi in eo.

C

Quarto sciendum, q locus à parte subiectiua, siue à specie, est habitudo eius ad suum totum. & non tenet iste locus negatiue. quia ad negationem speciei. siue minus communis non sequitur negatio generis, siue magis communis. quia specie destructa, genus potest remanere in alijs speciebus. Sed tenet affirmatiue duobus modis. Primo modo subijciendo speciem, ut homo currit, ergo animal currit. Vnde locus a specie, uel a parte subiectiua ad genus siue ad suum totum, tenet affirmatiue maxima, quicquid prædicatur de specie, & de genere. Secundo prædicando eam affirmatiue, ut Socrates est homo, ergo Socrates est animal, maxima. De quocunque prædicatur species, & suum genus. Et huius ratio est, quia genus siue superius essentiale, actu & intellectu continetur in suo inferiori. ideo quicquid prædicatur de inferiori, uerificatur de superiori, & de quocunque uerificatur inferius, & etiam superius actualiter in eo contentum, & per hoc patent loci a toto uniuersali, & a sua parte subiectiua. — Modus arguendi a pte subiectiua ad suū totū.

D

Contra prædicta arguitur primo sic. Superius essentiale est pars sui inferioris, sicut genus est pars speciei. i. ergo tale superius non est totum uniuersale, & sic male definitur totum uniuersale. Secundo arguitur sic. Quicquid prædicatur de superiori prædicatur de eius inferiori, ut patet per primam regulam ante prædicamentalem. s. Quando alterum de altero prædicatur &c. ergo arguendo a superiori ad inferius bene tenet locus constructiue. Tertio sic. Non sequitur animal non currit, ergo homo non currit, quia quiescente asino, & homine currente, antecedens erit uerum & consequens falsum, & tamen arguitur de genere ad speciem — Argumen.

speciem negatiue, ergo ille locus non tenet destructiue. Quarto sic. Bene sequitur, homo non est albus, ergo animal non est album. quia ex opposito contradictorio consequentis sequitur oppositum antecedẽtis, ut omne aial est album, ergo omnis homo est albus, & tamen ibi arguitur a parte subiectiua ad suum totum destructiue, ergo iste locus tenet destructiue. Quinto sic. Non sequitur, Socrates incipit currere, ergo Socrates incipit moueri. & tamen arguitur a specie ad genus constructiue, ergo locus a specie ad genus non tenet affirmatiue. E

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q superius essentiale, acceptum ut contractum est per suam differentiam ad sua inferiora, bene est pars essentialis ipsorum sed ipsum, acceptum in tota sua communitate excedit quodlibet suorum inferiorum, & est totum uniuersale ipsorum. Ad secundum dicitur, q in prædicationibus essentialibus & per se, quicquid dicitur de superiori, dicitur etiã de eius inferiori per prædictam regulam, sed in prædicatis accidentalibus, hoc nõ oportet propter causam prius dictam, ideo locus a genere non tenet in omnibus constructiue, & si in aliquibus teneat, hoc non est gratia habitudinis generis ad speciem sed uirtute alterius habitudinis, scilicet generis ad illud prædicatũ qd ibi essentialiter conuenit. & ideo prædicatur de suis inferioribus, in quibus superius actualiter continetur. Ad tertium dicitur, quòd ibi non arguitur destructiue a toto uniuersali, eo quòd negatio non negat animal, sed negat illud prædicatum, currit, de animali particulariter accepto, ideo ibi non arguitur negatiue, sed affirmatiue. nec ualet consequentia. Ad quartum dicitur, quod ibi arguitur affirmatiue & non negatiue, quia ibi non negatur homo, sed album de homine. ideo ibi non est bona consequentia a specie ad genus negatiue. Ad quintum dicitur, q ibi arguitur a specie ad genus negatiue, eo q incipit, importat negationem, ut patet in expositione eius, tantum enim ualet, Socrates incipit currere, sicut Socrates nunc non currit, immediate post hoc curret. F

Quæ hic dicuntur, his quæ in huius regulæ expõne dixerat, cõferas.

G

De toto integrali & eius parte, & de Locis ab illis sumptis.

TOtum integrale est quod est compositum ex partibus habentibus quantitatem, & pars eius dicitur pars integralis. Locus a toto integrali est habitudo ipsius ad suam partem. & est semper constructiuus, ut domus est, ergo paries est. Locus a toto integrali, maxima. Posito toto integrali, ponitur quælibet eius pars. Locus a parte integrali est habitudo ipsius ad suum totum. & est destructiuus, ut paries non est, ergo domus non est. Locus a parte integrali, maxima. Parte destructa integrali. destruitur & suum totum.

Totũ integrale, & dĩ eius a cæteris dña.

Postquam Auctor determinauit de loco a toto uniuersali, hic consequenter determinat de loco a toto integrali ipsum primo sic definiens. Totum integrale est quod est compositum ex partibus quantitatem habentibus. In qua definitione subintelligitur ens loco generis, & ponitur est compositum, ad differentiam partium simplicium, & ponitur ex partibus quantitatem habentibus, ad differẽtiam totius uniuersalis & totius Potestatiui, & aliorum totorum, quorum nullũ componitur sub tali ratione ex partibus quantitatem habentibus. Vnde in hoc differunt totum uniuersale, & totum integrale, & totum potestatiuum quia uniuersale est secundum totam essentiam in qualibet eius parte, integrale uero, nec secundum totam eius essentiam, nec secundum totam eius uirtutem est in qualibet eius parte, sed totum potestatiuum secundum totam eius essentiam adest cuilibet H

A libet eius parti, non tamen secundum eius uirtutem, ut animal rationalis respectu uegetatiui sensitiuis, & intellectui.

Primo sciendum, ꝙ duplex est totum integrale. s. homogeneum & heterogeneum. Totum homogeneum est quod est eiusdem naturæ in omnibus suis partibus, quarum quælibet recipit prædicationem sui totius, ut terra, & aer. unde quęlibet pars terræ est terra, & quælibet pars aeris est aer. Et dicitur homogeneum ab homios, quod est simile, & genos quod est genus, quasi similis naturæ in omnibus suis partibus. Sed totum heterogeneum est quod est diuersæ naturæ in omnibus suis partibus, & non potest prædicari de qualibet eius parte, ut homo, & equus. homo enim habet partes diuersas, ut sunt os, caro, & sanguis, nec potest de ipsis prædicari in recto. Et dicitur heterogeneum ab heteron, quod est uarium, & genos, quod est genus, quasi aliquid diuersæ naturæ seu uariæ in omnibus suis partibus. Et cuilibet istorum conuenit præsens definitio. Totum homogeneũ, & heterogeneum.

B Secundo est sciendum, ꝙ pars integralis est pars quantitatiua componens totũ integrale. & qñq; uocatur pars materialis, qñq; pars integralis, & quandoque pars quantitatiua tamen secundum diuersas rationes. Dicitur.n. materialis inquantum includit partem materię ipsius compositi, & dr̃ quantitatiua, eo ꝙ includit quantitatem, & est composita ex materia quantitate. Sed dicitur integralis eo ꝙ integrat & perficit suum totum, & sic sunt eadem partes secundum substantiam, quæ dñr materiales integrales, & quantitatiuæ. Sed tales partes adhuc distinguuntur, quia quædam sunt partes principales totius. & sunt illæ, sine quibus totum non põt esse, sed de necessitate requiruntur ad esse totius, ut paries tectum, & fundamentũ respectu domus. Aliæ sunt minus principales, quæ non sunt necessariæ ad esse cõpositi, sed tantũ ad bene esse, sine quibus totum potest existere ut fenestra uel ostium in domo. Et definitio prædicta, intelligitur qc omnibus partibus. Sed locus a parte integrali solum sumitur a partibus principalibus, & C similiter arguendo a toto ad partem oportet arguere ad partes principales. pars integralis, & qũo ex ea ad suũ totũ arguat.

Tertio sciendum est, ꝙ locus a toto integrali est habitudo ipsius ad suam partem integralem, & tenet constructiue, ut domus, ergo paries. Maxima, posito toto integrali, ponitur quælibet eius pars. cuius rõ est, quia totum integrale componit̃ ex suis partibus principalibus, & necessario requiruntur ad esse ipsius, ergo posito ipso toto, necessario ponunt̃ eius partes. Sed talis locus non tenet destructiue. cuius ratio est, quia partes totius integralis, secundum esse, priores sunt suo toto, nec ab ipso suscipiunt esse. ergo destructo toto non oportet partes destrui. quia destructo posterior, non pp hoc destruit̃ prius. iõ iste locus nõ tenet destructiue. Locus arguẽdi a toto ĩtegrali.

Quarto sciendum, ꝙ locus a parte integrali est habitudo ipsius ad suum totum. Et tenet destructiue, ut paries non est, ergo domus non est. Maxima destructa parte integrali, destruitur eius totum. cuius ratio est, quia destructo priori, destruitur posterius, quod ab eo suscipit esse, sed totum integrale est posterius D suis partibus, & ab eis suscipit esse ergo. Sed non tenet iste locus affirmatiue, & ratio est, quia posito priori, quod est in potentia ad posterius, non est necesse ponere posterius, sed partes sunt in potentia ad totum integrale, & præcedunt ipsum. ideo posita parte, non sequitur propter hoc positio totius.

Contra prædicta arguitur primo sic Hæc oratio, homo est animal rationale, est totum integrale, & tamen non componitur ex partibus quantitatem habentibus, ergo contra definitionem totius integralis Secundo sic. Non sequitur, domus ualet centum libras. ergo & paries. Vel domus est alba, ergo, & fundamentum eius, & tamen arguitur a toto integrali. ergo locus a toto integrali non tenet affirmatiue. Tertio sic. Totum integrale dat esse suis partibus, quia simul unit, & actuat ipsas, ergo locus a toto integrali ualet destructiue. Argumen.

Quarto sic. Non sequitur, Pes Socratis non est, ergo Socrates non est, & tamen ibi arguitur a parte integrali ad suum totum. ergo locus a parte integrali non tenet negatiue. Quinto sic. Bene sequitur, pars aquæ est, ergo aqua est. & similiter pars panis est, ergo panis est, & tamen ibi arguitur a parte integrali ad suum totum constructiue. ergo iste locus non tantum ualet destructiue. E

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q illa oratio non est totum integrale proprie & secundum ueritatem, sed solum secundum similitudinem, eo q integratur ex pluribus uocibus significatiuis, sicut totum integrale componitur ex partibus quantitatem habentibus, & eo modo, quo dicitur, totum integrale componitur ex partibus quantitatem habentibus secundum similitudinem, eodem modo diceretur de aliis pluribus entibus rõnis, quæ se habent per modum totius integralis. Ad secundum dicitur, q locus a toto integrali solum tenet proprie quantũ ad existentiã totius & partis respectu huius uerbi, est secundi adiacentis, ideo ibi non bene arguitur per istum locum, domus ualet centum libras, ergo & paries. nec F econtra argueretur a parte integrali, paries ualet centum libras, ergo & domus, quamuis ibi sit bona consequentia. tenet enim per locum a minore ad maius, non per habitudinem partis ad totum. Ad tertium dicitur, q totum integrale bene dat esse totius & esse communis suis partibus, sed non dat ipsis esse proprium partium, ideo ipso destructo, non est necesse q partes destruantur secundum esse proprium ipsarum. Ad quartum dicitur, q locus a parte integrali solum tenet arguendo a partibus principalibus. modo pes Socratis non est pars principalis eius, ideo ibi non bene arguitur per locum a parte integrali. Ad quintum dicitur, q licet bene sequatur, pars aquæ est, ergo aqua est. tamen hoc non est propter habitudinem partis integralis ad suum totum, sed partis subiectiuæ, quia in quolibet toto homogeneo partes integrales sunt quantitatiuæ, & etiam subiectiuæ, eo q totum de ipsis prædicatur, ut superius de inferiori, sed secundum suum esse quantitatiuum, est totum integrale, & secundum suam essentiam secundum quã G uerificatur de omnibus suis partibus est totum unniuersale, & sic ibi potest sumi locus a toto uniuersali, & a toto integrali & locus a parte subiectiua & a parte integrali, sed diuersimode secundum diuersas habitudines.

De toto in Quantitate & Parte eius, atque de Locis & modis arguendi in eis.

Et est terminus cõmunis sumptus cõfuse & distributiue.

TOtum in quantitate est quando uniuersale sumitur uniuersaliter, ut omnis homo, nullus homo pars in quantitate & quodlibet inferius contentum sub illo toto uniuersali uniuersaliter sumpto. Locus a toto in quantitate est habitudo ipsius ad suam partem, & est constructiuus & destructiuus, constructiue sic, ut omnis homo currit, ergo Socrates currit. Locus a toto in quantitate Maxima. Quicquid prædicatur de toto in quantitate, & de qualibet eius parte, uel si uniuersalis H est uera, quælibet eius singularis est uera. Destructiue sic, nullus homo currit. ergo Socrates non currit. Locus a toto in quantitate Maxima. Quicquid remouetur a toto in quantitate, remouetur a qualibet eius parte, uel si uniuersalis est uera, quælibet eius singularis est uera. Locus a parte in quantitate est habitudo oĩum partium in quantitate simul sumptarum ad suum totum. Et est constructiuus, & destructiuus. Constructiue, ut Socrates currit, Plato currit, Cicero currit, & sic de aliis

A aliis, ergo omnis homo currit. Locus a parte in quantitate Maxima. Quicquid prædicatur de omnibus partibus in quantitate simul sumptis, & de suo toto, uel si quælibet singularis non est uera, sua uniuersalis non erit uera. Vel, si quælibet singularis est uera, sua uniuersalis est uera. Destructiue sic, Socrates non currit, Plato non currit, Cicero non currit, & sic de singulis, ergo nullus homo currit. Locus a parte in quantitate Maxima. Quicquid remouetur a partibus in quantitate simul sumptis, & a suo toto.

Postquàm Author determinauit de loco a toto integrali hic cõsequenter determinat de loco a toto in quantitate, ipsum primo sic definiens. Totum in quantitate est uniuersale uniuersaliter sumptum.i.cum signo uniuersali, ut oĩs hõ, ibi homo, est totum in quantitate non secundum se, sed secũdum q̧ est distributum per B illud signum, oĩs, rõne cuius tenetur uniuersaliter. quia si secundum se sumat̃, est totum uniuersale, & cum sumitur uniuersaliter, est totum in quantitate. In hoc.n. differunt illa duo tota, quia totum uniuersale importat naturam uniuersalem per modum unius in communi, & totum in quãtitate importat illam naturã per modũ pluriũ, inquantũ diuisa est, & multiplicata p̃ sua inferiora, ut cũ dr̃ omnis hõ, importatur natura humana ut diuisa, & multiplicata per oĩa inferiora eius. (Totum in quãtitate.)

Ex quibus patet, q̧ dicendo oĩs homo, illud aggregatum ex signo & termino cõi, non propriè dr̃ totum in quantitate, sed terminus cõis distributus, uocat̃ totum in quãtitate per similitudinem ad quantitatem continuam. quia sicut continuum est diuisibile in plures partes, quarũ quælibet suscipit prædicationẽ totius, ut linea diuiditur per pulres lineas, sic tale totum multiplicatur per plures partes de quibus potest prædicari secundum se. Patet ulterius q̧ pars totius in quan C titate, est singulare, uel inferius contentum sub uniuersali distributo.

Primo sciendum, q̧ locus a toto in quantitate est habitudo eius ad suam partem. & tenet affirmatiue & negatiue. Affirmatiue sic omnis homo currit, ergo Socrates currit, & Plato currit, & sic de aliis. Maxima, Quicquid prædicatur de toto in quantitate, & de qualibet eius parte. cuius ratio est, quia omnes partes eius simul & actualiter includũtur in ipso toto in quantitate, sicut omnis homo includit Socratem & Platonem, & sic de aliis. &, quia actualiter includit sua inferiora, ideo posito toto in quantitate, ponitur necessario quælibet eius pars. & sic tenet affirmatiue. Negatiue sic. Nullus homo currit, ergo Socrates non currit. Plato non currit, & sic de aliis. Maxima, Quicquid negatur de toto in q̃titate, negatur etiam de qualibet eius parte, & est eadem ratio sicut in præcedenti. (Locus a toto in quantitate ad suã partem & quõ teneat affirmatiue ac neg.)

Secundo sciendum, quòd dupliciter potest argui per locum a toto in quantitate. primo, subiiciendo ipsum, ut prius uisum est. alio modo prædicando ipD sum, ut bene sequitur Socrates uidet omnem hominem, ergo Socrates uidet Platonem, Calliam, & sic de aliis & etiam prædicando in recto totum in quãtitate, ut Socrates est omnis homo, ergo Socrates est Plato, Callias, & sic de aliis. quia quamuis illa propositio sit falsa in qua p̃dicatur uniuersale uniuersaliter sumptum, tñ aliqua talis potest esse alicui probabilis. ideo secundum ipsam bene potest formari syllogismus dialecticus. Vnde generaliter loquendo quotiescũq; ponitur totum in quantitate, remanens totum in quantitate, ipso posito, ponuntur suæ partes, & ipso remoto, remouentur. (Dup. [modus ar]guendi a toto in q̃titate ad partem suam.)

Tertio sciendum, quod locus a partibus totius in quantitate est habitudo illarum partium ad suum totum. Et tenet affirmatiue sic. Socrates currit, Plato currit, & sic de aliis, ergo omnis homo currit. Maxima positis partibus totius in (Locus a ptibus totius i q̃t.)

 quantitate,

...tate ad suum totū affirmatiue ac negatiue tenet.

quantitate, ponitur & ipsum totum. Cuius ratio est, quia ad esse totius in quantitate sufficit actualis positio, & unio suarum partiū sufficienter enumeratarum. Et tenet negatiue sic, Socrates non currit, Plato non currit, & sic de a iis, ergo nullus homo currit. Maxima, Destructis partibus totius in quantitate, destruitur ipsum totum. cuius ratio est, quia ad suum esse actuale requiruntur omnes suæ partes, eo q ipsum actualiter includit oēs illas, ergo ipsi remotis, non manet suum esse. E

Duo arguēdi modi a ptibus totius in q̄titate ad suum totū.

Quarto sciendum, q duplicitur pōt argui a partibus totius in quantitate. vno modo accipiendo unam partem tm̄, & sic non tenet locus affirmatiue, nec ēt negatiue, toto in quantitate remanente sub forma totius in quantitate licet bene ualeat ad destruendum ipsum, quantum ad totalitatē eius. ut bene sequitur, Socra. non currit, ergo non omnis homo currit. Sed quia in consequente nō remanet totum in quantitate, ideo ibi non bene arguitur per locum a parte totius in quantitate, sed æquiualenter est ibi locus a specie. quia Socra. est inferius ad aliquē hominem. alio modo pōt argui cum sufficienti enumeratione partiū totius in quantitate, capiendo eas sub nominibus propriis cum illa particula, & non sunt plures, si sint in numero determinato, & si sint in numero incerto, debent capi aliquæ partes in numero finito, comprehendendo alias sub illa particula communi, & sic de aliis. Et sic tenet iste locus affirmatiue, & negatiue, ut dictum est. F

Argumē.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Totum uniuersale, & totum in quantitate sunt diuersa tota, ut dictum est, sed uniuersale uniuersaliter sumptum est totum uniuersale, quia est superius essentiale, ergo non est totum in quantitate, & sic definitio est insufficiens. Secundo sic. Non sequitur, omnis homo currit, ergo Adam currit, cum antecedens possit esse uerum, & consequens fallum, ergo locus a toto in quantitate non tenet constructiue. Tertio sic. Destructa aliqua parte totius in quantitate destruitur ipsum totum, & tamen una destructa non oportet destruere alias, ergo destructo in quantitate non oportet destruere quamlibet eius partem. & sic locus a toto in quantitate non tenet negatiue. Quarto sic. Arguendo a particularibus ad uniuersale fit petitio principij, quia ibi petitur uniuersale in suis singularibus. ergo a partibus in quantitate ad suum totum non est locus dialecticus. Quinto sic. Non sequitur, Socrates non est totum in quantitate, Plato non est totum in quantitate, & sic de aliis, ergo omnis homo non est totum in quantitate, ergo locus a partibus totius in quantitate non ualet negatiue. G

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet uniuersale uniuersaliter sumptum secundum suum essentiam sit totum uniuersale, non tamen secundum esse sub quo accipitur, quia accipitur sub modo plurium, & non sub modo unius, quod tamen requiri ad totum uniuersale.

Ad secundū dr, q in illo antecedente, homo, solum distribuit pro præsentibus, modo, Adā nō est præsens, ideo non est pars illius totius, nec arguit a toto ad partem. Ad tertium dicitur, q licet destructa una parte totius in quantitate bene destruatur ipsum totum quantum ad rationem totius, tn̄ non arguitur negatiue ab ipso manente toto, quod tamen requiritur ad arguendum per istum locum. sed, si ipsum totum teneatur sub ratione totius, bene ualebit negatiue ad quamlibet eius partem. Ad quartum dicitur, q arguendo a partibus totius in quantitate ad suum totum respectu prædicati, quod notiori modo conuenit toti quàm partibus, fit petitio principij, sed arguendo respectu prædicati, quod notiori modo conuenit partibus quàm toti, ibi est bonus locus dialecticus, siue illud prædicatum conueniat ipsis notiori modo simpliciter, siue quò ad nos, siue sit in prædicatis essentialibus, siue accidentalibus, unde hic est bonus locus dialecticus, Socra. est substantia, Plato est substantia, & sic de aliis, ergo omnis homo est substantia, & hoc, si antecedens sit notius respondenti quàm cōsequens. Ad quintum dicitur, q ibi H

Petitio prīcipii, de qua supra dictum est quō fiat.

A q ibi arguitur a partibus in quantitate ea parte, qua differunt ab ipso toto, & non ea parte, qua cum ipso conueniunt, ideo consequentia non ualet.

De Toto ac Parte in modo.

TOtum in modo, est ipsum uniuersale sumptum sine determinatione, ut homo, Pars in modo, est uniuersale sumptum cum determinatione non diminuente, ut homo albus. Et, quia similiter omnia formantur argumenta, & maximæ in hoc loco, a toto in modo, & sua parte, sicut in genere & specie, ideo relinquantur exempla.

Postquam determinatum est de loco a toto in quantitate, hic consequenter, Auctor determinat de loco a toto in modo. ratione cuius primo sic definit totum in modo dicens. Totum in modo. est uniuersale sumptum sine determinatione, ut homo per se sumptus, dicitur totum in modo. cuius ratio est, quia homo sumptus sine determinatione, est totum respectu suiipsius modificati, quia hõ in communi se extendit ad omnia sua supposita sed, cum dicitur homo albus, homo ibi modificatur per illam determinationem albus, & solum sumitur pro illa parte una suorum suppositorum. Et potest etiam dari alia rõ. quia uniuersale sumptum sine determinationem secũdum se est sine modo, ideo potest dici totũ in modo. i. sine modo capiendo in priuatiue, sed præcedens ratio melior est, qa, si daretur totum in modo priuatiue tantum, tunc totum uniuersale posset dici totum in modo, ideo melius dicitur totum in modo, eo quòd est totum respectu partis in modo. s. respectu suiipsius, uel sui inferioris modificati, unde in hac definitione ponitur sine determinatione, ad differentiam partis in modo, quæ sumitur cum determinatione. (Marginal: Quid totũ in modo. — B — Nota pulchrum dictum.)

C Primo sciendum, q pars in modo est uniuersale sumptum cum determinatione non diminuente, uel est pars subiectiua alicuius superioris sumpta cum determinatione contrahente, ut homo albus, est pars in modo respectu hominis, & etiam respectu animalis. cuius ratio est, quia uniuersale sumptum cum determinatione contrahente restringitur ad standum pro una parte suorum inferiorũ, si illa determinatio contrahat quo ad supposita. ideo uniuersale, sic acceptum, est pars respectu suiipsius accepti sine determinatione & est etiam pars sui superioris sumpti sine determinatione, ut homo albus, est pars animalis, quia solũ continet partem suppositorum eius unde in prædicta definitione ponitur uniuersale, loco generis, & ponitur sumptum cum determinatione, ad differentiam totius uniuersalis, & ponitur non diminuente, ad differentiam dicti secundum quid, quod sumitur cum determinatione diminuente. (Marginal: De parte in modo quid sit.)

Secundo sciendum, q triplex est determinatio, quædam est determinatio contrahens tantum, quæ non priuat nec diminuit rationem eius, cui adiungitur, ut albus est determinatio hominis, cum dicitur, homo est albus, & nullo modo tollit completam rationem hominis, alia est determinatio priuans, quæ totaliter priuat rationem eius, cui adiungitur, ut dicendo homo mortuus, ibi mortuus, priuat rõnẽm hominis alia est determinatio diminuens, quæ non tollit simpliciter rationem illius, cui adiungitur, sed partim tollit, & partim relinquit, sicut est imaginabile & opinabile respectu entis, ut dicendo ens opinabile, diminuit rationem entis, quia facit ipsum teneri in cõi, ut se extendit ad ens reale, & ad ens in apprehensione, siue rationis. & sic partim tollitur ratio entis & partim relinquitur. Et differunt in hoc illæ tres determinationes, quia ultimæ duæ faciunt dictum secundum quid, & ideo quælibet ipsarum facit locum sophisticum (Marginal: D — Triplex determinationis genus.)

a dicto secundum quid ad dictum simpliciter, unde non sequitur, chymera est E
ens opinabile, ergo est ens, & sic de multis aliis. Sed determinatio contrahens tantum quæ nullo modo diminuit, facit partem in modo, quę quidem pars quandoque uocatur dictum secundum quid, capiendo generaliter dictum secundum quid, pro omni dicto sumpto cum determinatione aliqua, & totum in modo quandoque uocatur dictum simpliciter.

Locus a toto in mō. Tertio sciendum, ꝙ locus a toto in modo est habitudo ipsius ad suam partē. Et tenet destructiue, sic, lapis non est homo, ergo lapis non est homo albus. Maxima, destructo toto in modo destruitur quælibet eius pars. cuius rō est, quia destructo priori secundum naturam destruuntur posteriora, sed totum in mō est prius & superius respectu suę partis, quare ipso destructo, destruitur sua pars. ideo iste locus tenet destructiue, sed non tenet constructiue, quia posito superiori non oportet ponere inferius, sicut dictum est in loco a genere. Vnde iste locus eodem mō tenet, sicut locus a genere, & locus a parte in modo tenet sicut locus a specie. F

Locus a parte i modo. Quarto sciendum, ꝙ locus a parte in modo est habitudo ipsius ad suum totū. & tenet constructiue duobus modis. primo modo subijciendo partem in modo affirmatiue. ut homo albus currit, ergo homo currit. Maxima, quicquid prædicatur de parte in modo, prædicatur de suo toto. & ratio est, quia quicquid prædicatur de inferiori prędicatur de suo superiori, quod actu & intellectu includitur in inferiori, sed totum in modo est superius ad partem in modo, & actualiter in ea continetur. Alio modo tenet prædicando affirmatiue, ut Socra. est homo albus, ergo Socra est homo. Maxima de quocunq; prædicatur pars in modo, & ipsum totum, propter rationem iam dictam. Sed iste locus non tenet destructiue, quia ad negationem inferioris non sequitur negatio superioris, licet bene sequatur, homo albus non currit, ergo homo non currit, quia ibi pars in modo non destruitur per negationem, sed tantum aliquid remouetur ab ipsa.

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Vniuersale sumptum sine determinatione est totum uniuersale, sed totum in modo non est totum uniuersale, ergo totū in modo non est uniuersale sumptum sine determinatione. Secundo sic. Omne totum plura continet q̄ sua pars, sed hō non plura continet, quàm homo albus, ergo non est totum respectu hominis albi, & sic uniuersale sumptum sine determinatione non est totum in modo. Tertio sic. Homo albus est pars in modo, & tamen homo sumitur cum determinatione diminuente. quia albus contrahit hominem. & diminuit eius acceptionem, quia facit ipsum solum teneri pro hominibus albis, & sic est determinatio diminuens, ergo contra definitionem partis in modo. Quarto sic. In omni loco consequens debet includi in antecedente, sed pars in modo non includitur actualiter in suo toto, ergo a toto in modo ad suam partem non ualet locus affirmatiue, nec negatiue. Quinto sic. Bene sequitur, lapis non est homo risibilis, ergo lapis non est homo, & tamen arguitur a parte in modo destructiue, ergo locus a parte in modo tenet destructiue. H

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum dr̄, ꝙ uniuersale sumptum sine determinatione respectu partis sub eo constitutę per differentiam essentialem, & intrinsecam, dicitur totum uniuersale. sed respectu partis sub eo constitutæ per differentiam accidentalem, & extrinsecam, dicitur totum in modo, totum.n. cum dicatur relatiue ad partem habet uariari secundum uariationē suæ partis. Ad secundum dicitur, ꝙ licet homo non contineat plura secundum sign̄ata, quam homo albus, tñ secundum supposita plura continet, & sic habet in plus. ideo quò ad habitum suppositorū dr̄ totum respectu hominis albi. licet secundum significata, possit dici pars integralis secundū modum respectu hoīs albi. Ad tertium dicitur, ꝙ licet album diminuat illud dictum homo, quò ad ambitū suæ contentis, & quantū ad sup

positionem

A positionem quæ est pro suppositis, tñ non diminuit ipsum quantum ad rõnẽ formalem eius, ideo albus non est determinatio diminuens respectu hominis. Ad quartum dicit, q; licet consequens complexum semper includat uirtualiter in antecedente, & ponatur actualiter in ipso, tñ terminus illatus non semper debet actualiter contineri in termino inferente, ideo, licet pars in modo non sit actualiter in suo toto, non tamen sequitur q; a toto non sumatur locus dialecticus.

Ad quintum dicitur, quòd homo risibilis, non est pars in modo respectu hominis, quia licet risibile sit determinatio hominis quantum ad modum intelligendi, non tamen est determinatio contrahens ipsum quò ad supposita, & quæ faciat ipsum teneri pro parte suorum suppositorum. ideo non facit partem in modo respectu hominis, licet bene respectu animalis.

De Toto, & Parte in Loco.

B TOtum in loco est dictio comprehendens omnem locum aduerbialiter, ut ubique. Pars in loco est dictio comprehendens unũ locum aduerbialiter, ut hic, uel ibi. Locus a toto in loco, est habitudo ipsius ad suam partẽ. & est constructiuus & destructiuus, ut Deus est ubique, ergo Deus, est hic. Cesar nusquam est, ergo Cesar non est hic. Locus a toto in loco, Maxima, Cuicũque conuenit totum in loco, & quælibet eius pars; Et quicquid remouetur a toto in loco, & a quali & eius parte. Locus a parte in loco est habitudo ipsius ad suũ totũ, & semper est destructiuus, ut Cesar non est hic, ergo non est ubique. Maxima. Cuicunque non conuenit pars in loco, nec eius totum.

C Postquàm determinatum est de loco a toto in modo, hic consequenter determinatur de loco, a toto in loco. ratione cuius primo definit totum in loco dicens. Totum in loco est dictio, aduerbialiter omnem locum comprehendens, ut ubique & nusquam. In qua definitione ponitur dictio, loco generis. Totum.n. in loco non consideratur hic secundum esse suum reale. sed inquantum est dicibile, & per dictionem importatur, ideo bene ponitur dictio, loco generis. Deinde ponitur comprehendens omnem locum, ad differentiam totius in tempore, & ponitur aduerbialiter, ad differentiam totius in quantitate, quod quandoque importat omnem locum nominaliter, ut dicendo, omnis locus, uel in omni loco, non tamen aduerbialiter, sicut totum in loco. Et per oppositum ad totum in loco, pars in loco sic definitur. Pars in loco est dictio comprehendens unum locum aduerbialiter, ut hic, uel ibi. *Totum in loco.*

Primo sciendum, q; totum in loco, & etiam pars eius, importat esse in loco. D Sed dupliciter aliquid potest esse in loco. uno modo aptitudine tãtum, ut uniuersale dicitur esse ubique secundum aptitudinem, eo quod habet aptitudinẽ essendi in suis singularibus pro quolibet loco, & etiam pro qualibet temporis differentia. & illa aptitudo reducit ad actum successiue in suis singularibus. Alio mõ dr aliquid esse in loco secundum actum, sicut singulare quod est actualiter hic, & nunc. Et adhuc secundũ actum aliquid dr esse in quolibet loco dupliciter, uno modo per se primo, sicut Deus qui est ubiq; alio mõ secundum suas partes, sicut Mundus, qui est ubiq; secundum suas partes. Et ad arguendũ a toto in loco ad suã partem uel econtra, oportet eodẽ modo alicui attribuere partem in loco, sicut sibi conuenit ipsum totũ, ut si totũ conueniat cũ aptitudine tñ, debet similiter inferri pars secundum aptitudinem tñ, & econtra arguendo a parte ad totum. *Nota distinctionẽ essendi in loco totius & partis.*

Modus arguẽdi a toto in loco ad ptes affirmatiue, ac negatiue tenet, & econtra.

Secundo sciendum, ꝙ locus a toto in loco est habitudo ipsius ad suam partem. & tenet constructiue, & destructiue. Constructiue sic, Deus est ubiq;, ergo Deus est hic. Maxima, posito toto in loco in aliquo subiecto, ponitur quælibet eius pars. cuius ratio est, quia totum in loco simul actualiter includit oẽs partes eius. ideo ipso posito in aliquo subiecto, ponitur quælibet eius pars. Nec est necesse in arguendo ponere existentiam partis, quia, si aliqua pars non habeat existentiam, ipsa non erit pars totius in loco, quia non erit actualiter in ipso contenta. Destructiue tenet sic. Cæsar nusquam est, ergo non est hic. Maxima, remoto toto in loco, remouetur quælibet eius pars. cuius est eadem ratio, sicut maximæ præcedentis.

Tertio sciendum, ꝙ locus a parte totius in loco, est habitudo eius ad suum totum. & tenet destructiue, & constructiue. constructiue sic, Deus est hic, & ibi, & sic de aliis, ergo Deus est ubique. Maxima, positis partibus totius in loco sufficienter enumeratis, ponitur ipsum totum. & ratio est, quia totum in loco non est nisi suæ partes simul, & actualiter positę. Destructiue sic, Socrates non est hic, nec ibi, & sic de aliis, ergo Socrates nusquam est. Maxima, destructis partibus totius in loco sufficienter enumeratis, destruitur earum totum. F

Duplex arguẽdi modus a parte totius in loco ad totũ in loco.

Quarto sciendum, ꝙ dupliciter contingit arguere a parte totius in loco. Vno modo a partibus sufficienter enumeratis, & hoc modo tenet affirmatiue, & negatiue, ut dictum est. Alio modo arguendo ab una parte tantum, & non ab omnibus simul sumptis, & hoc modo non tenet nisi negatiue. & secundum hunc modum dicitur in textu, ꝙ iste locus semper est destructiuus, ut arguendo sic, Cæsar non est hic, ergo non est ubique. Maxima, Cui non conuenit pars in loco, nec ipsum totum. Hoc modo tamen non arguitur a parte in loco negatiue ad destructionem sui totius secundum id, quod est, quia ibi non destruitur totum in loco simpliciter, & secundum omnes suas partes. sed solum arguitur ibi ad destructionem totius in loco quantum ad totalitatem eius. Et quia destruitur totum quantum ad totalitatem eius, & non remanet amplius totum in loco, ideo non arguitur proprie hoc modo a parte ad suum totum. G

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Nullus locus est dictio comprehendens omnem locum, sed totum in loco est locus, uel esse in loco, ergo male dicitur, ꝙ est dictio omnem locum comprehendens Secundo sic. Locus a toto in loco tenet in habitudine uniuersali uniuersaliter sumpti ad suam partem, sed habitudo uniuersalis uniuersaliter sumpti ad suam partem est locus a toto in quantitate, ergo locus a toto in loco est idem locus cum loco a toto in quantitate. & sic male distinguitur ab ipso. Tertio sic. Non sequitur, mundus est ubique, ergo mundus est hic. ergo locus a toto in loco non tenet constructiue. Quarto sic. Non sequitur. Socrates non est ubique, ergo Socrates non est hic, ergo locus a toto in loco non tenet negatiue. Quinto sic Non sequitur, aliquod corpus est hic, aliquod corpus est ibi, & sic de aliis, ergo aliquod corpus est ubique. quia antecedens est uerum, & consequens falsum. & tamen ibi arguitur a partibus in loco sufficienter enumeratis, ergo iste locus non tenet constructiue. H

Solutio.

In Topicis & in Elenchis, ex eius dictis hæc colliguntur.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet locus secundum suum esse reale non sit dictio, tamen secundum esse dicibile potest dici dictio, & hoc modo intelligitur hic. Ad secundum dicitur, ꝙ licet locus a toto in loco non distinguatur essentialiter quantum ad uirtutem confirmatiuam argumenti a loco a toto in quantitate, quia ubique uirtus confirmatiua argumenti est habitudo uniuersalis uniuersaliter sumpti. ratione cuius Aristote. non distinguit locum a toto in loco, & a toto in tempore, & a loco a toto in quantitate, tamen ab eo distinguitur accidentaliter quantum ad modum significandi, quia totum in quantitate designatur per modum permanentis, & nominaliter, & totum in loco designatur aduerbia-

A aduerbialiter, & sub modo fluxus & fieri, quamuis secundum rem locus sit ens permanens. Ad tertium dicitur, quod mundus non est ubique secundum se totum, sed secundum suas partes. ideo ibi male concluditur, sed deberet sic concludi, ergo aliqua pars mundi est hic, & alia ibi, & sic de aliis. Ad quartum dicitur, quod in antecedente negatur totum in loco, & sic non remanet sub esse totius in loco. ideo non arguitur a toto in loco ad suam partem. sed æquiualente arguitur a negatione unius partis in loco ad negationem alterius partis determinate, ut hic, Socrates in aliquo loco non est, ergo Socrates non est hic.

Ad quintum dicitur, quod partes antecedentis uerificantur de corpore pro diuersis suppositis eius, & sic in antecedente corpus habet plures suppositiones determinatas, & in consequente habet unam tantum. & sic ibi arguitur pluribus suppositionibus determinatis ad unam determinatam tantum, & committitur fallacia figuræ dictionis. Unde subiectum antecedentis non tenetur eodem modo in B consequente, sicut tenetur in antecedente. ideo non bene arguitur a parte in loco ad suum totum.

De Toto in tempore & eius parte, ac eorum Locis.

TOtum in tempore est dictio comprehendens omne tempus aduerbialiter, ut semper, nunquam. Pars in tempore est dictio significans aliquod tempus aduerbialiter, ut nunc, tunc, hodie, heri. Exempla huius sumuntur sicut a toto in loco.

Postquam Auctor determinauit de loco a toto in loco, hic consequenter determinat de loco a toto in tempore. ratione cuius definit totum in tempore dicens, quod totum in tempore est dictio comprehēdens omne tempus aduerbialiter, C siue sit affirmatiue, ut semper, siue negatiue, ut nunquam. Et econtra, pars in tēpore est dictio comprehendens partes temporis aduerbialiter, ut hodie, nunc, & sic de alijs. Et illæ duæ definitiones debent intelligi, & exemplificari sicut definitiones totius, & partis in loco. *Quid totū in tēpore.*

Primo sciendum, quod locus a toto in tempore est habitudo ipsius ad suam partē. Et tenet affirmatiue, & negatiue. Affirmatiue sic, Deus est semper, ergo Deus est nunc. Maxima, Posito toto in tempore in aliquo subiecto, necessario ponitur quælibet eius pars. cuius ratio est, quia totum in tempore similiter, & actualiter includit omnes partes suas, quia importat tempus distributum pro omnibus suis partibus, ideo ipso toto in tēpore posito, necessario ponitur quælibet eius pars. Negatiue tenet sic, chimera nunquam est. ergo non est hodie. Maxima, Remoto toto in tempore ab aliquo subiecto, remouetur quælibet eius pars. Et arguendo per istum locum magis proprie arguitur ponendo totum in tempore ex parD te prædicati quam ex parte subiecti, eo quod aduerbium semper habet determinare uerbum, & uerbum in ratione semper se tenet ex parte prædicati, nisi ponatur cum implicatione a parte subiecti, & supponatur. quia sic in subiecto posset poni cum ipso aduerbium in subiecto, & per consequens posset argui a toto in tempore se tenente ex parte subiecti. *Locus a toto in tpe. quomodoq; p ipsum arguere licet.*

Secundo sciendum, quod locus a parte in tempore est habitudo eius ad suum totum. Et tenet constructiue & destructiue arguendo ab ipsis sufficienter enumeratis. Constructiue sic, Socrates fuit heri, & pridie, & sic de alijs, ergo Socrates semper fuit. Maxima, Positis partibus in tempore sufficienter enumeratis, ponitur ipsum totū, quia totū nihil addit ultra oēs suas partes. Destructiue sic, Antichristus nō fuit heri, nec pridie, & sic de aliis, ergo nunq̄ fuit. Maxima, Remotis partibus *Locus à parte in tpe, deq; mōdo arguendi ab illa negatiue.*

tibus in tempore sufficienter enumeratis remouetur ipsum totum. Et si arguatur per istum locum ab una parte tantum, & non ab omnibus tunc solum tenet destructiue, & non constructiue, & adhuc arguitur a parte ad destructionem totius quantum ad totalitatem eius & non arguitur ad ipsum remanens totum in tempore, ut hic, Socrtes non est nunc, ergo Socrates non est semper. E

Quinque alia g̃ṫa totius inueniuntur ad illa reducibilia.

Tertio sciendum, q̃ præter ista tota superius posita reperiuntur alia quinque tota, quæ ad prædicta reducuntur. s. totum copulatiuum, disiunctiuum, potestatiuum, succesiuum, & collectiuum, seu aggregatiuum. Totum copulatiuum est in quo plura copulantur per coniunctionem copulatiuam ut Socrates currit. & Plato disputat. & pars eius est aliquod illorum, quæ inter se copulantur. Totum disiunctiuum est in quo plura coniunguntur per coniunctionem disiunctiuam. ut Socra. currit, uel Plato disputat. Totum potestatiuum est, quod componitur ex pluribus uirtutibus, uel potentijs, uel quod plura continet secundum uirtutem, ut anima rationalis est totum potestatiuum respectu uegetatiui, sensitiui, & intellectiui, licet anima in communi sit totum uniuersale respectu animæ uegetatiuæ, sensitiuæ, & intellectiuæ. Et similiter quaternarius est totum potestatiuum respectu binarii, & ternarii, quia superior numerus continet in uirtute omnes inferiores numeros. Totum successiuum est qđ componitur ex partibus successiuis, quæ non possunt simul esse, ut tempus, & motus. Totum collectiuum siue aggregatiuum, est, quod sub uoce singulari plura adinuicem distincta importat, sicut populus, grex, societas, sed pars eius, est aliquod illorum ex quibus componitur, ut homo respectu populi, uel aries, respectu gregis. F

Quarto sciendum, q̃ totum copulatiuum, totum potestatiuum, & totum collectiuum reducuntur ad totum integrale, eo q̃ ab istis totis ad suas partes eodem modo tenet locus dialecticus, sicut a toto integrali. s. constructiuæ tantum, & non destructiue. & econtra, locus a parte, ut arguendo a toto copulatiuo Socrates currit & disputat, ergo Socrates currit. & a toto potestatiuo, ut quaternarius, est ergo binarius est. uel anima rationalis est, ergo sensitiuum est. Maxima, Posito toto potestatiuo, ponitur quælibet eius pars. Et a toto collectiuo, ut populus est, ergo homo est. & econtra potest argui destructiue a suis partibus. Sed totum disiunctiuum, & successiuum reducũtur ad totum uniuersale quia ab ipsis eodem modo tenet locus, sicut a toto uniuersali. s. negatiue tãtum, ut arguẽdo sic a toto disiunctiuo, non Socrates currit uel disputat, ergo Socrates non currit Et a toto successiuo, ut non est dies, ergo non est meridies, & econtra, locus a partibus eorum tenet constructiue tantum, ut faciliter uidere tur in exemplis. G

Argumen.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. In omni tempore & semper, idem sunt, sicut in omni loco, & ubique, sed in omni tempore est totum in quantitate, & non in tempore, ergo & semper. & sic male definitur totum in tpe, quod, est dictio cõprehendens omne tp̃s aduerbialiter. Secundo sic. Hic est locus a toto in tpe. Deus est semper, ergo est in isto tpe. & tamen non sequitur pars in tpe, cum in isto tpe, non sit aduerbium significans partem tpis. ergo contra definitionem loci a parte in tempore. Tertio sic. Non sequitur uniuersale est semper, ergo est nunc, cum antecedens sit uerum, & consequens falsum. Antecedens patet, quia uniuersale est ubique & semper, & non est hic & nunc, sed solum singulare. ergo locus a toto in tempore non ualet constructiue. Quarto sic. Partes totius in tempore, non possunt esse simul, ergo non poterunt simul accipi. ergo locus a parte in tempore non tenet constructiue ab omnibus partibus simul sumptis. Quinto sic. Non sequitur, Adam non est nunc, ergo Adam nunquam fuit, & tamen arguitur negatiue ab una parte totius in tempore ad ipsum totum, ergo locus a parte in tempore non ten et destructiue ab una parte ad suum totum. H

Ad

A Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q; licet semper, & in omni tpe sint idem secundum rem significatam, & materialiter differunt tñ secundum suos modos significandi & materialiter quia semper, importat tempus distributum sub modo fluxus & fieri, & in omni tempore importat idem tempus distributum pro omnibus partibus eius sub modo permanentis, siue habitus, & quietis, & per hoc distinguuntur totum in quantitate, & totum in tempore, licet non essentialiter. Ad secúdum dr, q; licet in illo argumento non ponaĩ formaliter pars in tempore aduerbialiter, ponitur tamen æquiualenter, & secundum rem significatam, quia in isto tempore, includit uirtualiter ipsum nunc. Ad tertium dicitur, q; licet uniuersale sit semper in aptitudine, non tamé est semper in actu, & eo mõ quo ponitur semper esse bene sequitur q; est nunc. s. secundũ aptitudiné, sed illa aptitudo reducitur ad actum in suis singularibus, & successiue. Ad quartũ dr, q; licet partes temporis non possint esse simul secundum suum esse reale, sicut præ-
B teritum non potest esse simul cum futuro, tamen possunt esse simul in apprehensione animæ, quæ retinet partem præteritam, & futuram cum præsenti, & sic simul possant accipi omnes partes temporis. Ad quintum dicitur, q; ibi non bene arguitur, quia arguendo ab una parte tantum destructiue, oportet arguere ad destructionem totius quantum ad rationem totius, ita q; in consequente sibi præponatur negatio destruens totalitatem eius, quod non fit in illo argumento, deberet enim sic inferri, Adam non est nunc, ergo non est semper.

De Causa & eius diuisione in Quatuor Genera.

CAusa est ad cuius esse sequitur aliud secundum naturam. Et diuiditur causam efficientem, materialem, formalem, & finalem. Ex. 2. Phy.

Postquàm Auctor superius determinauit de locis a toto, & a parte, hic consequenter, determinat de locis a causa, & ab effectu. Et, quia locus a causa in com- Quid cã, & effectus.
C muni est habitudo causæ ad effectum, & locus ab affectu est habitudo effectus ad causam, ideo priusquàm Auctor determinet de locis a causa in speciali, determinat de causa in generali definitiue, & diuisiue, ipsam primo sic definiens. Causa est ad cuius esse sequitur aliud secundũ naturam. In qua definitione intelligitur ens pro genere. Ens enim diuiditur per causam, & effectum, & est superius ad utrumque secundum modum. Deinde ponitur, ad cuius esse sequitur aliud ad differentiam effectus, qui sequitur ad esse alterius, & ad cuius esse nõ sequitur aliud sub ratione effectus. Et ponitur secundum naturam ad explicandum modum, quo effectus sequitur suam causam. Et econtra põt definiri effectus, q; est ens, cuius esse sequitur ad aliud per naturam, uel est partita similitudo suæ causæ.

Primo sciendum, q; consequitur capitur dupliciter. Vno modo ut dicit ordiné tñi, ut cum dr, unus dies sequitur alium. Alio modo, ut dicit ordinem, & dependentiam unius ab alio. & hoc modo iterum dupliciter. vno modo, ut solum di- Sequi ad aliud duobus contingit modis.
D cit ordinem, & dependentiam siue consequentiæ siue illationis unius ab alio, sicut consequens sequitur illatiue ad antecedens, & dependet ex ipso secundum illationem. Alio modo, ut dicit dependentiam in esse unius rei ab alia, sicut quilibet effectus secundum suum esse dependet a sua causa. Et hoc modo capitur in ista definitione, ut dicit ordinem dependentiæ unius rei ab alia secundum suum esse, & non solum, ut dicit ordinem prioris. & posterioris, neq; ut solum dicit dependentiam consequentiæ, quia in argumentatione antecedens non semper est causa consequentis licet semper sit causa illationis eius.

Secundo sciendũ, q; ad rõné causæ nõ requirĩ q; causa semper pcedat suũ effectum sm tempus, sed qñq; præcedit ipsum secundũ tépus, ut domificator pcedit domum secundum tempus quandoq; uero præcedit ipsum secundum naturam Quõ causa effectũ precedat.

tantum

tantum, & simul est tempore cum ipso, sicut homo est, causa risibilitatis, & tñ præcedit ipsum secundũ naturam tantũ, & simul est tempore cum eo. ideo ad explicandum quõ effectus debet sequi causam. & causa præcedere effectum in definitione causæ ponitur secundum naturam. Et ad differentiam illorum quorum esse unius sequitur ad esse alterius secundum ordinem, & tamen non dependet ex alio secundum naturam, ut esse unius diei non dependet naturaliter ad esse alterius. E

Quatuor tantũ esse genera causarum.

Tertio sciendum, ꝙ causa diuiditur per causam efficientẽ, materialem formalem, & finalẽ. cuius diuisionis sic habetur sufficientia, quia ad omnem causam sequitur effectus, uel ergo talis causa est intrinseca effectui, uel extrinseca, si intrinseca hoc est dupliciter, quia uel ipsa est actus dans esse, & sic est causa formalis, uel potentia recipiens esse, & sic est causa materialis. si est extrinseca, hoc est dupliciter, quia uel ipsa est id a quo res fit. & sic est efficiens causa, uel illud propter quod res fit, & sic est causa finalis. Et sumitur ista diuisio non secundum diuersitatem rerum, sed secundum diuersos modos formales, quia idem realiter secundum diuersos modos causandi, & respectu diuersorum quandoque habet rationem plurium causarum. Et non est diuisio generis in suas species, sed diuisio analogi, quia causa secundum prius & posterius dicitur de illis quatuor causis. F

Ordinari causas adiuicem, quatuor modis contingit.

Quarto sciendum, ꝙ causæ possunt quatuor modis considerari. Vno modo secundum rõnem causandi, & sic finis est prior, secundo efficiens, tertio materia, & quarto forma. quia in causando rem finis mouet intellectum agentis ad producendum effectum, & efficiens motus a fine, mouet materiam, qua dispofita ultimo introducitur forma Secundo modo considerantur causæ, prout concurrunt ad compositionem effectus, & sic materia prior est, secundo formam, tertio efficiens, & ultimo finis Tertio modo considerantur, ut dant esse actuale effectui, & sic forma est prior, deinde efficiens, tertio finis, quarto materia. Quarto modo considerantur secundum ꝙ habent esse existentiæ, per quod nobis notificantur, & sic causa efficiens est prior, secundo materia, deinde forma, & ultimo finis. Et quia hæc considerantur secundum, ꝙ nobis notificantur, & ab ipsis sumitur loci dialectici, ideo illo modo ordinantur in textu, & prius determinatur de causa efficiente, quam de aliis. G

Argumen.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Aliud dicit diuersitatem essentialẽ, cũ sit relatiuũ diuersitatis substãtiæ, sed effectus non semper differt essentialiter a sua cã, quia cõueniunt essentialiter cũ sua causa formali, ergo male dr̃, ꝙ ad esse causæ sequitur aliud. s. effectus. Secundo sic Causa totaliter posita ponit̃ simul suus effectus, ergo cã non præcedit effectũ, & sic ad esse causæ nõ sequitur aliud. Tertio sic. Causa, & effectus sunt simul natura, cũ sint relatiua, ergo effectus nõ sequit̃ suam causam secundũ naturã. Quarto sic. Forma, & finis coincidũt ut dr̃. ij. Physicorũ, ergo forma nõ est causa distincta a fine, nec mẽbra huius diuisionis sunt opposita. Quinto sic. Omnis causa præcedit suũ effectũ, sed finis nõ præcedit suum effectum, sed sequitur, ergo finis non est causa. & sic male ponuntur quatuor causæ. H

Solutiões.

Ad argumenta. Ad primũ dicitur, ꝙ licet aliud proprie sumptũ, ut est relatiuũ diuersitatis substantiæ, dicat diuersitatem essentialem, non tamen aliud communiter acceptum, ut dicit quamcunque diuersitatem, siue essentialẽ, siue accidẽtalem, ut sumitur in desfinitione causæ. Ad secundũ dicitur, ꝙ licet posita causa totali ponatur eius effectus simul tempore. non tamen ponitur simul secundum naturam, quia naturaliter causa prius habet esse, & intelligi quàm effectus. & hoc sufficit ad rationem causæ, quòd præcedat effectum secundum naturam.

Ad tertiũ dicitur, ꝙ licet causa, & effectus, secundũ intẽtiones causę, & effectus dicantur correlatiue, tñ materialiter, & secundũ id qđ sunt. non dñr correlatiue, ideo secundũ id quod sunt non sunt simul secundũ naturã. Ad quartũ dr̃, ꝙ licet

forma

A forma & finis quandoq; coincidant materialiter, & secundum rem in idem, nõ tamen coincidunt in idem formaliter quantum ad suos modos formales causan di, & hoc modo ponuntur causæ adinuicem distinctæ. Ad quintum dicitur, quod licet finis secundũ suũ esse reale sequatur suum effectum, tñ secundũ esse intentio nale, in intentione agentis, sub quo sibi conuenit ratio causæ finalis, præcedit suum effectum. ideo eo modo, quo est causa, naturaliter præcedit suum effectum. Forma & finis materialiter quã que coinci dunt, formaliter nũquam.

De causa Efficiente, & modis arguendi in ea, ac suis Locis.

CAusa efficiens est, a qua primo fit motus ad hoc ꝙ fiat aliquid, ut domificator est primum mouens & operans, ut fiat domus, & faber, ut fiat cultellus. Locus a causa efficiente est habitudo ipsius B causæ efficientis ad suum effectum. & est constructiuus, & destructi uus. Constructiue tenet sic, domificator est bonus, ergo domus est bo na. Locus a causa efficiente Maxima. Si causa efficiens est bona, ipsum quod fit bonum est. Destructiue sic, domificator non est bonus, ergo domus non est bona. Locus a causa efficiente, Maxima, Cuius causa efficiens non est bona, ipsum quod fit non est bonum, & econuerso, tenet locus ab effectu ad causam efficientem.

Postq̃ Auctor determinauit de causa in communi tam definitiue q̃ diuisiue, hic consequenter in speciali uult determinare de locis a causa. Et primo de loco a causa efficiente, eo ꝙ causa efficiens cæteris est nobis notior. ratione cuius ipsam primo sic definit. Causa efficiens est a qua primo fit motus. In qua definitio C ne primo subintelligitur causa, loco generis definiti, & ponitur a qua primo fit motus, ad differentiam aliarum causarum, quarum nulla primo causat motum, siue perductionem effectus, sed efficiens tantum, sicut patet in productione effectus. Finis. n. rõne suæ bonitatis p desiderium mouet, & attrahit appet tum agentis ad producendum effectum, & efficiens fit motum, & tractum a fine disponit materiã ad introductioné formæ, & sic primo causat motũ, quo ꝓducit͂ effectus. Quid causæ efficien tis.

Primo sciẽdum, ꝙ locus a causa efficiente est habitudo ipsius ad suum effectũ, & tenet affirmatiue & negatiue. Affirmatiue sic, domificator est bonus, ergo domus est bona. Maxima, Cuius causa efficiens est bona, ipsum quoque bonũ est. quæ maxima debet intelligi de bonitate efficientis inquantum efficiens, & nõ de bonitate moris, uel de bonitate eius secundum se. similiter debet intelligi de bo nitate formæ effectus, ita ꝙ, si efficiens sit bonum in ratione causæ efficientis, & ut producit effectum, sequit͂ ꝙ effectus erit bonus bonitate formæ eius, non aũt loquendo de bonitate finis, & totius compositi, quia, si domificator sit bonus ar D tifex, & operetur perfecte secudnm artem eius, & careat bona materia, tunc domus non erit bona bonitate finis, sed tantummodo bonitate formæ, quæ prouenit ab efficiente. Negatiue tenet sic, domificator non est bonus, ergo domus non est bona. Maxima, Cuius efficiens malum est, ipsum quoque malum est. Modus arguẽdi, a cã efficiẽte ad suũ effectũ affirmatiuũ & negatiuum.

Secundo sciendum, ꝙ licet causa efficiens est duplex. s. causa efficiẽs in actu, & causa efficiens in potentia, ut respectu domus domificator est causa efficiens in potentia, & domificans est causa in actu respectu fieri domus. Et quælibet iterũ diuiditur, quia quædam est causa uniuoca, quæ producit effectum sibi similem in spẽm, ut hõ generans hoiem est efficiens uniuocũ, aliud est efficiẽs æquiuocũ, quod producit effectum sibi dissimilẽ in specie, ut Sol generans hominẽ est agẽs æquiuocum. unde arguendo a causa efficiente in potentia ad suum effectum, de bet Efficiẽs duplex, in actu. s. & in potentia, uniuocũ & æquiuocũ.

bet argui ab esse causæ ad esse in potentia respectu effectus & non ad esse in actu, ut domificator est, ergo domus est in potentia. & arguendo a causa efficiente in actu debet argui ab esse eius, ad fieri ipsius effectus. Et arguendo a causa uniuoca tenet iste locus respectu omnium prædicamentorum, quæ conueniunt ipsi causæ a tota specie, ut Plato est risibilis, ergo Socrates ab eo genitus est risibilis. Sed arguendo a causa æquiuoca solum tenet respectu horum prædicatorum bonum, & malum esse, & fieri. E

Modus arguendi ab effectu ad suum efficiens. Tertio sciendum, quòd locus ab effectu causæ efficientis est habitudo eius ad suam causam. Et tenet affirmatiue sic, domus est in fieri, ergo domificans est. Maxima, Posito effectu propinquo causæ efficientis, ponitur ipsum efficiens. Potest etiam argui respectu horum prædicatorum, bonum, & malum, esse, & fieri. Et tenet negatiue sic, domus non est bona, ergo domificator non est bonus. Maxima, Cuius effectus non est bonus, ipsum quoque non est bonum, & debet intelligi quod, si effectus non sit bonus quantum ad perfectionem formæ eius, efficiens non est bonum inquãtum efficines, uel producens talem effectum, sicut prius dictum est in loco a causa efficiente. F

Quarto sciendum, ꝙ efficiens dupliciter se habet ad suum effectum. Quandoque enim efficiens requiritur tantũ quantum ad fieri ipsius effectus, & non quantum ad esse, ut domificator respectu domus solum requiritur quantum ad fieri, & non quantum ad esse. Sed quandoque requiritur & quantum ad fieri, & quantum ad esse, & ad conseruationem in esse. ut dies Sol est causa quo ad fieri, & quo ad esse, & Deus respectu omnium creaturarum. Et arguendo ab effectu causæ efficientis, quæ requiritur quo ad fieri tantum, & non quo ad esse effectus, nó sequitur esse causæ in præsenti, sed in præterito tantum, sed a fieri effectus sequitur esse illius causæ. Sed arguendo ad efficiens requisitum ad esse, & fieri simul semper sequitur affirmatiue esse causæ ad esse effectus ut bene sequitur, dies est, ergo Sol est. Et quando est habitudo necessaria causæ ad effectum, etiam sequitur negatiue, a negatione effectus, negatio causæ. Sed, quando habitudo est contingens, non tenet negatiue, ut non sequitur. Socrates non est, ergo Deus non est. Sed isti diuersi modi arguendi non sumuntur ab efficiente inquantum efficiens est, sed ab efficiente inquantum tale, uel tale efficiens est. G

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Causa efficiens est de consideratione Phisici, cũ sit causa motus, ergo non est de consyderatione Logici. & sic, hic male definitur. Secundo sic. Efficiens non mouet nisi prius moueatur a fine, ergo finis est a quo primo fit motus, & non causa efficiens. Tertio sic Causa efficiens est extrinseca suo effectui, ergo in loco a causa efficiente terminus inferens est extrinsecus termino illato, & sic erit locus extrinsecus, & per consequens male definitur inter locos intrinsecos. Quarto sic. Nõ sequitur, Deus est bonus, ergo latro est bonus. ergo locus a causa efficiente non tenet affirmatiue. Quinto sic. Non sequitur, domus est, ergo domificator est. cum antecedens sit uerum, & consequens falsum. ergo locus ab effectu causæ efficientis non tenet constructiue. H

Solutio. Ad argumenta Ad primũ istorũ dicitur, ꝙ licet cã efficiẽs, inquantũ est cã motus, & rerum naturalium, & principium cognoscendi ipsas, sit de consideratione Physici. tamen inquantum ab ipsa sumitur locus dialecticus per habitudinẽ ad suum effectum, ipsa est de consideratione Logici. Ad secundum dicitur, ꝙ licet a fine fiat motus intentionalis, & spũalis in efficiente, tamé ab ipso non fit primus motus realis, de quo hic solum intelligitur. finis.n. non mouet intentionem agentis motu proprie dicto, sed tantum per similitudinem, sicut primum apprehensum intentio aliter mouet appetitum pueri ad prosecutionem eius. Ad tertium dicitur, ꝙ licet causa efficiens secundum esse sit extrinseca effectui, tamen

Ab agente primo fit motus realis, a fine primo fit motus intẽtionalis.

secundum

A secundum uirtutem & similitudinem eius est aliquo modo sibi intrinseca & hoc modo sufficit ad causandum locum intrinsecum, quia hic sumitur argumentũ a cã efficiente ea parte, qua conuenit cum effectu. Ad quartum dicitur, q ibi non arguitur a causa efficiente ad suum effectum, eo q latro nominat uitium, cuius uitii Deus non est causa. licet. n. Deus sit causa efficiens hominis, tamen non est causa uitiorum eius & bene sequitur, Deus est bonus, ergo homo latro, quantum ad humanitatem eius est bonus. s. bonitate entis licet non bonitate morum. Ad quintum dicitur, q ibi non sequitur, quia arguitur ab esse effectus ad esse causæ, quæ requiritur quantum ad fieri tantum. & non quo ad esse, & respectu talis causæ non tenet iste locus ab effectu arguendo, respectu illius prædicati, esse.

B
De Materia & eius diuisione in Permanentem ac Transeuntem, & modis arguendi in ea, ac Locis ad suum effectum, & econtra.

MAteria enim est, ex qua cum alio aliquid fit. Et est duplex quædã enim est permanens, & quædam est transiens. Permanens, ut in cultello ferrum, Transiens, ut in pane farina & aqua. Et definitur etiam sic materia, materia est, quæ tantum est in potentia. Locus a causa materiali est habitudo ipsius ad suum effectum. & est constructiuus & destructiuus. Constructiue sic ferrum est, ergo arma ferrea possunt esse. maxima. posita causa materiali possibile est eius effectum poni. Destructiue, sic ferrum non est, ergo arma ferrea non possunt esse. Locus a C causa materiali, maxima, Remota causa materiali permanente, remouetur & eius effectus. Locus ab effectu causæ materialis permanentis, tenet constructiue sic, arma ferrea sunt, ergo ferrum est, maxima, Posito effectu causæ materialis permanentis, ponitur eius causa. Locus ab effectu causæ materialis transeuntis tenet constructiue, ut uitrum uel panis est, ergo filix uel farina fuit, materia. n. transiens non manet, sed transfertur in aliam materiam. Locus ab effectu causæ materialis transeuntis, maxima. Posito effectu materiæ transeuntis, necesse est ipsam materiam præfuisse.

Rectius colligе istã definitioné. 1. Phy. tex. cõ. 71. & infra. & ibi p Docto.

Postqàm Auctor determinauit de loco a causa efficiente, hic cõsequenter determinat de loco causa materiali ratione cuius, sic primo definit materiã. Materia D est ex qua, cũ aliquo fit aliquid q definitio, sic debet intelligi materia est cã, ex qua cum alio. i. cũ forma, fit aliquid. s. totum compositũ. Et ponitur ibi causa, loco generis, & totum residuũ ad differentiã aliarũ causarum. Vnde ex fine, & efficiente non fit totum compositũ, cum illæ causæ sint extrinsecæ, & etiam ex forma non fit totum compositum tanq ex materia ex qua, sicut intelligitur de materia in illa definitione. ipsa. n. materia est prima potentia, ex qua primo originatur totum compositum. Et aliter sic definitur. Materia est quæ tantum est ens in potẽtia, quia materia de sua natura non habet esse in actu, sed in potentia tantũ.

Quid materia.

Primo sciendum, q materia dupliciter accipitur. uno modo specialiter, prout est primum subiectum formæ substantialis & est pars compositi de genere substantiæ. Alio modo capitur communiter, pro omni illo, ex quo per modum potentiæ

Quot modis materia accipitũ.

tentiæ componitur aliquid, siue pro omni illo, quod concurrit ad compositionem E alterius, tanquam potentia recipiens esse, & sic reperitur tam in rebus naturalibus quàm artificialibus, & tam in rebus corporalibus q̃ spiritualibus, & hoc modo capitur hic. Et sic diuiditur. quia quædam est materia permanens, & quædam transiens. Permanens est illa, quæ sub propria forma & specie permanet in suo effectu, ut ferrum in cultello, Transiens, est illa, quæ sub propria specie & ratione non permanet in suo effectu, sed de una specie transit in aliam in constituendo effectum, ut in pane farina est, silix in uitro, & lutum in lateribus.

Modus arg. a causa materiali. Secundo sciendum est, q̃ locus a causa materialis est habitudo ipsius ad suum effectum. Et semper tenet affirmatiue in qualibet materia transeunte, & permanente, ut aqua & farina sunt, ergo panis potest esse. Maxima. Posita causa materiali, ponitur eius effectus secundum potentiam, eo q̃ materia dicit esse potentiale ipsius effectus, cum sit in potentia ad suum effectum. Sed ista locus tenet destructiue in materia permanente, ut ferrum non est, ergo arma ferrea non sunt. Maxima, F Remota materia permanente, remouetur eius eff. ctus. sed in materia transeunte non tenet negatiue, ut non sequitur. silix non est, ergo uitrum non est, eo q̃ talis effectus potest esse, non existente illa materia, quæ non est permanens in suo effectu. Si tamen destruatur transiens pro toto tempore præsenti in præterito, sequetur destructio effectus, ut dicendo silix non est, ergo uitrum non est.

Locus a cã materiali qũo teneat. Tertio sciendum, q̃ iste locus a causa materiali solum tenet constructiue ab esse materiæ, ad posse esse ipsius effectus, & non ad esse ipsius in præsenti. Cuius ratio est, quia arguendo a causa ad effectum, ab esse causæ debet inferri est effectus eo modo, quo ponitur in tali causa, sed esse effectus materiæ ponitur in potentia tantum, & non in actu, eo q̃ materia est ens in potentia tm̃. ideo arguendo affirmatiue a materia arguitur ab esse eius ad posse esse in futuro ipsius eff. ctus. Et hoc potest argui non solum a materia ex qua, sed a materia in qua, & circa quam, quia generaliter oĩs materia ponit potentialiter esse sui effectus, ut bene sequitur, G corpus est ergo album potest esse, uel scibile est ergo scientia potest esse.

Modus arg ab effectu causæ materialis ad materiam ipsam. Quarto sciendum est, q̃ locus ab effectu causæ materialis est habitudo ipsius ad materiam eius. Et in qualibet materia tenet cõstructiue, sed in materia permanẽte arguitur ab esse effectus ad esse causæ in p̃senti, ut cultellus est, ergo ferrum est. Maxima, Posito effectu materiæ permanentis, necessario ponitur illa materia, quæ remanet in suo effectu. Sed in materia transeunte tenet arguendo ab esse effectus, non ad esse ipsius causæ in præsenti, sed ad fuisse in præterito, ut uitrum est, ergo silix fuit. Sed iste locus non tenet destructiue, quia destructo posteriori, non oportet prius destrui, sed effectus est posterior sua causa materiali, ideo destructo effectus non oportet destruere illam materiam.

Argumen. Sed contra prędicta arguitur primo sic. Hęc definitio materię conuenit formę, quia ex forma cum materia fit aliquid. s. totum compositum, ergo non conuenit soli definito. Secundo sic. Omnis materia est in actu per formam, cum materia sit H sub forma. ergo materia non est ens in potentia tantum.

Tertio sic. Materia requiritur in composito tam ad esse quàm ad fieri, ergo omnis materia remanet in esse sui effectus, & per consequens omnis materia est permanens, & nulla est transiens. Quarto sic. Non sequitur, ligna & lapides sunt, ergo domus potest esse, quia ad possibilitatẽ domus non sufficit possibilitas materiæ eius, sed requiritur possibilitas efficientis eius. ideo, si non esset dom ficator, primum antecedens posset esse uerum consequente existente falso, ergo locus a causa materiali non tenet affirmatiue. Quinto sic. Non sequitur, cultellus est, ergo ferrum est, quia cultellus potest ex alio metallo, ergo locus ab effectu causæ materialis permanentis non tenet affirmatiue.

Ad ar-

A Ad argumenta. Ad primum dicitur, q si capiatur ex, generaliter, ut dicit habitudinem cuiuslibet causæ, sic ex forma cum materia fit totum compositum, sed si capitur specialiter, ut dicit habitudinem potentiæ, ex qua primo fit compositum, sic oppositum non dicitur fieri ex forma. & sic capitur in definitione materiæ. Ad secundum dicitur, q licet materia, secũdum q est actuata per formam, sit ens in actu, tamen secundum essentiam eius est ens in potentia tantum, quia de sua natura non includit aliquem actum. Solutio.

Ad tertium dicitur, q licet omnis materia aliquo modo remaneat in effectu secundum suam essentiam confusam, non tñ semper remanet sub propria specie, & ratione, quam habebat anteq̃ faceret compositum, quod tñ requiritur ad hoc, q dicatur materia permanens. Ad quartum dr̃, q ad esse materię non sequit̃ possibilitas effectus, quę attendit̃ in ordine ad oẽs suas causas, sed bene sequit̃ possibilitas effectus, quę se tenet ex parte causę materialis. ideo posita cã materiali, poni B tur eius effectus secundum potentiã passiuã materiæ. Ad quintum dr̃, q ibi non arguit̃ a cã materiali ad suum effectum, quia cultellus in cõi non est effectus ferri, sed cultellus ferreus. & tunc semper sequitur, cultellus ferreus est, ergo ferrum est.

De Causa Formali, & eius Effectu, ac de Locis ab ea sumptis, & modis arguendi.

FOrma est quæ dat esse rei, & conseruat eam in esse. Locus a causa formali est habitudo ipsius causæ formalis ad suum effectum. Et tenet constructiue, & destructiue. Constructiue sic. Albedo est, ergo album est. Locus a causa formali, Maxima, Posita causa formali, ponitur & eius effectus, Destructiue sic. Albedo non est, ergo album non C est. Locus a causa formali, Maxima, Remota causa formali, remouetur & eius effectus. Econtra uero est de effectu causæ formalis.

Postq̃ determinatum est de loco a causa materiali, hic consequenter determinatur de loco a causa formali, quæ quidem forma secundum esse, & uiam generationis sequitur materiam. ratione cuius ipsam sic primo definit. Forma est quæ dat esse rei, & conseruat rem in esse. vbi intelligit̃ causa, loco gñis definiti. Et ponitur quæ dat esse rei, ad differentiam materiæ, quæ non dat esse simpliciter, & in actu ipsi rei. materia.n. est recipiens esse compositi, & forma est dans, & influens ipsum esse. & si sit substantialis, dat esse accidentale, & si sit accidentalis, dat esse accidentale. deinde ponitur & conseruat rem in esse, & differentiam causæ efficientis, & finalis, quæ quandoq; solum requiruntur quantum ad fieri ipsius rei, & non quantum ad esse, sed forma semper requiritur ad esse rei. Quid causa formalis.

D Primo sciẽdũ, q quędam est forma partis, quę actuat partẽ cõpositi. s. materiã, ratione cuius dr̃ forma partis, alia est forma totius, quę est actus totius compositi resultãs ex unione formę partis, & materię. Et dr̃ forma totius, eo q informat ipsum totum quantũ ad oẽs partes cõponẽtes ipsum, sicut in animato aĩa est forma partis, quę informat ipsum corpus, qđ est materia animati, & esse animatum resultans ex unione animæ cũ corpore est forma totius eius. & quælibet iterum diuiditur, quia quædam est forma cõis, & quædam propria, ut respectu hominis forma totius cõmunis est animalitas, humanitas est forma propria, sed forma partis cõmunis est anima, & anima rationalis est forma partis sibi propria. & de qualibet harum formarum potest intelligi definitio formæ prius posita, licet perfectius cõueniat formæ propriæ quam communi, & formæ totius quam formæ partis. De forma ptis ac forma totius.

X Secundo

Modus arg. a causa formali. Secundo sciendũ, quòd locus a cã formali est habitudo ipsius ad suũ effectum, & tenet affirmatiue sic arguendo, albedo est, ergo albũ est. Maxima, Posita causa formali, ponitur eius effectus. Cuius ratio est, quia causa formalis habet idẽ esse cum suo effectu, & per idem esse semper existit causa formalis, & suus effectus, ut homo, & anima eius habent unũ, & idem esse ideo posita causa formali in esse, oportet ponere suũ effectum, & econtra, posito effectu, ponitur forma eius. & ẽt destructa forma, destruit̃ effectus, & econtra. ideo ẽt tenet negatiue, ut albedo nõ est, ergo albũ non est. Maxima, Remota causa formali, remouetur eius effectus.

Tertio sciendũ, ꝙ locus a cã formali tenet tã in substãtiali q̃ in accidentali, & tam in forma partis q̃ in forma totius, dum tñ arguat̃ causa formali ꝓpria. Sed arguendo a causa formali cõi, nõ tenet constructiue, vt, non sequitur, anima est, ergo homo est. Et licet bene sequat̃, non est anima, ergo non est homo, tñ hoc non est propter habitudinem formæ ad suũ effectũ, sed per locũ a toto uniuersali. Et tenet etiam iste locus respectu huius prædicati esse uel non esse, & non respectu prædicatorum particularium. quia licet forma connectatur in esse cum suo effectu, non tamen semper suscipit eandem denominationem cum suo effectu, nec econtra, effectus semper suscipit denominationes conuenientes ipsi formæ.

Modus arg. ab effectu formali. Quarto sciendum, ꝙ locus ab effectu causæ formalis est habitudo ipsius ad suam cãm formalem. Et tenet constructiue, & destructiue. & eodẽ modo formantur in ipso argumenta, & maximæ sicut in loco a causa formali, ponendo tamen effectum ꝓ termino inferente, & cãm pro termino illato. Et arguendo ꝑ istũ locum, oportet eo modo attribuere esse causæ formali, sicut suo effectui, ita, ꝙ si effectus habeat esse permanens, & completum, debet ẽt inferri esse completũ de ipsa forma. & si solũ sit in esse successiuo, & solum in transitu, sicut aliquis dr̃ rubens ex uerecũdia in trãsitu solũ, debet eodẽ mõ poni cã eius, & similiter de aliis modis essendi in. Et tũc semp tenet iste locus ab effectu cãæ formalis ad suã cãm.

Argumen. Sed contra ꝑdicta argu. ̃ primo sic. Prima causa dat esse oĩ creaturæ, & eam conseruat in esse, & tamen nõ est cã formalis, sed efficiẽs creaturæ. ergo definitio formæ cõuenit aliis a definito. Secundo sic. Quantitas põt esse sine quanto, & albedo sine albo, ut in Sacramento altaris quantitas est sine subiecto, ergo non sequitur, quantitas est, ergo quantum est, ergo locus a cã formali non tenet cõstructiue. Tertio sic. Non sequitur, generatio non est, ergo genitum non est. & tamen generatio est forma denominans aliquid esse genitum. ergo locus a cã formali non tenet destructiue. Quarto sic. Non sequitur, Sol est calidus, ergo in Sole est caliditas, quia antecedens est uerum, & consequens falsum. ergo locus ab effectu non tenet constructiue. Quinto sic. Non sequitur, homo non est, ergo anima rõnalis non est. quia homine mortuo aĩa rõnalis remanet in esse. & tñ ibi arguitur ab effectu causæ formalis ad suam causam. ergo iste locus non tenet negatiue.

Solutiões. Ad argumenta. Ad primũ istorum dr̃, ꝙ licet prima causa det esse extrinsece & effectiue omni creaturæ, non tñ formaliter, & extrinsecæ, sicut intelligitur hic de cã formali. Ad sc͂dm dr̃, ꝙ si ponatur quantitas sine quanto, uel albedo sine albo, ut in Sacramẽto altaris, ubi accidentia subsistunt sine subiecto, tunc quantitas non est cã formalis ipsius quanti, nec albedo albi, & ideo ibi non arguitur tunc a causa formali ad suum effectum, unde quantitas ista non habet suum effectum, qui est dare esse quantum. Ad tertium dicitur, ꝙ licet generatio quantum ad denominationem habeat modum formæ respectu geniti, non tamen est secundum rem forma dans sibi esse, sed mutatio aut uia esse geniti, ideo ibi non arguitur a causa formali. Ad quartum dr̃, ꝙ licet Sol sit calidus effectiue, eo ꝙ efficit calorem in istis inferioribus, non tamen est calidus formaliter, & eo modo quo est calidus, scilicet effectiue, bene sequitur, ꝙ in eo est caliditas ut in causa efficiente.

Ad

A Ad quintum dicitur, q quando anima est separata a corpore non existens homine, tunc ipsa non est causa formalis hominis in actu, sed in potentia tantum, quia non dat sibi esse in actu, ideo non bene arguitur ab effectu ad suam causam formalem, inquantum est causa formalis.

De Causa Finali, Effectu eius, ac Locus, & modis arguendi in ea.

FInis est gratia cuius aliquid fit Locus a causa finali est habitudo ipsius ad suũ effectũ. Et est constructiuus, & destructiuus. Constructiue sic, Beatitudo est bona, ergo uirtus est bona. Locus a causa finali, maxima. Cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est Destructiue sic, Pœna non est bona, ergo peccatum non est bonum. Locus a causa finali, maxima, Cuius causa mala est ipsum quoque malum. Ecõ
B uerso autem est de loco ab effectu causæ finalis.

Postq̃ Auctor determinauit de loco a causa formali, hic consequenter determinauit de loco a causa finali, eo q causa finalis in suo esse reali mediante forma acquiritur. ratione cuius primo sic definit finem dicens, q finis est gratia cuius aliquid fit. Cuius ratio est, quia illud, quod trahit, & mouet intentionem agentis ad producendum effectum, est gratia cuius aliquid fit. sed finis trahit & mouet appetitum agentis ad producendum effectum, ratione cuius dicitur finis, quia finit & terminat intentionem agentis, ideo finis est gratia cuius aliquid fit, & in hoc differt ab aliis causis, quia nulla aliarum terminat intentionem agentis, sed solum illud quod habet rationem finis. quid finis.

Primo sciendum, q finis dupliciter capitur. Vno modo pro termino durationis alicuius rei, ut mors oñq; dicitur finis hominis, quia finit durationem eius,
C uel terminus tempestatis dicitur finis eius. & hoc modo finis non est causa, nec isto modo hic accipitur. Alio modo capitur finis pro illo, qđ finit intentionem agentis in producendo effectum, & est bonum consequens ad ipsum effectum, & hoc modo est causa, & etiam hoc modo accipitur hic. Et diuiditur quia quidam est finis quo. s. qui ordinatur ad ulteriorem finem prosequendum. & respectu præcedentium dr̃ finis. & respectu sequentium, quæ mediante ipso acquiruntur, dr̃ finis quo, ut pecunia acquisita per multa media dr̃ finis eorum, & ut ualet ad alios fines dr̃ finis quo. Alius est finis gr̃a cuius, & est finis acquisitus in ratione ultimi, & inquantũ est causa mediorũ præcedentium, & utriq; istorum finium conuenit definitio finis secundũ tñ, q uterq; est gr̃a cuius respectu mediorum præcedentiũ Idem.n materialiter põt dici finis quo, & finis gr̃a cuius, respectu diuersorũ.

Secundo sciendũ, q locus a causa finali est habitudo ipsius ad suum effectum. Et tenet affirmatiue sic, Beatitudo est bona, ergo uirtus est bona Maxima Cuius
D finis bonus est, ipsum quoq; bonum est. Et ratio est quia bonitas rei sumitur ex bonitate sui finis, & eadem est bonitas finis, & mediorum ordinatorum ad finẽ, ideo, si finis sit bonus, media in finem ordinata sunt bona. Negatiue tenet sic, interfectio hominis est mala, ergo gladius est malus. Maxima. Cuius finis malus est, ipsum quoq; malum est, & econtra, locus ab effectu causæ finalis est habitudo ipsius ad suam causam, & tenet affirmatiue, & negatiue, & posset argui per ipsum conuertendo argumenta, & maximas prius positas. Modus arg. a cã Finali ad effectum.

Tertio sciendum, q finis potest dupliciter considerari. Vno modo materialiter secundum id quod est, non per respectum ad media quorum est finis. Alio modo consyderatur formaliter, & in ratione finientis, & sic importat respectum ad media, quæ finit, & hoc modo bonitas finis in ratione finis includit bonita- Finis cõsyderatio duplex.

tem mediorum, quæ ordinantur in ipsum. Et arguendo per locum a causa finali non sufficit, q finis secundum se sit bonus ad inferendum bonitatem effectus, sed requiritur, q sit bonus in ratione finientis, quia solum illo modo habet rationẽ causæ finalis. E

Quid p effectũ cãę finalis intelligatur.

Quarto sciendum, q effectus causæ finalis est medium ordinatum ad aliquem finem acquirendum, sicut uirtus ordinatur ad beatitudinem. Sed duplicia sunt media ordinata in finem, quia quædam sunt media ordinata per se, & alia sunt media ordinata solum per accidens. Media per se ordinata sunt illa, sine quibus finis non potest acquiri, sicut est uirtus respectu beatitudinis. Sed media per accidens sunt illa sine quibus finis potest acquiri, ut est inebriatio respectu sanitatis, quæ quãq; est medium accidentaliter, quo sanitas acquiritur. Et locus ab effectu causæ finalis solum tenet in mediis per se, & non in mediis per accidens, quia non sequitur, inebriatio est mala, ergo sanitas est mala.

Argumen.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Nullum malum est finis, quia finis habet rationem boni, cum sit appetibilis ab efficiente, tñ aliquod malum est gratia cuius aliquid fit, ut qñq; interfectio innocentis est gratia cuius aliquid fit, ergo ista definitio conuenit aliis a definito. Secundo sic. Non sequitur elemosyna est bona, ergo furari ad dandum elemosynam est bonum, & tamen ibi arguitur a cã finali constructiue, ergo iste locus non tenet affirmatiue. Tertio sic. Non sequitur, sectio non est, ergo securis non est, quia antecedens potest esse uerum consequente existente falso, ergo locus a causa finali non tenet negatiue. F

Quarto sic. Bonitas finis non dependet a bonitate mediorum, sed econtra. ergo a bonitatem mediorum non sequitur bonitas finis, ergo locus ab effectu causæ finalis non tenet affirmatiue respectu huius prædicati bonum. Quinto sic. Non sequitur, aliquis homo non est bonus, ergo beatitudo non est bona, uel homo est malus, ergo felicitas est mala, & tamen ibi arguitur ab effectu causæ finalis ad suam causam, homo.n. productus est propter habitudinem acquirẽdam, ergo locus ab effectu causæ finalis non tenet negatiue. G

Solutio.
De hoc in 1. Ethic.

Ad argumenta. Ad primum dr̃, q licet malũ sub ratione mali non sit finis, inquantum tñ est apparens bonum potest habere rationem finis. & hoc mõ malũ sub ratione boni apparentis est gratia cuius aliquid fit, & isto mõ est finis, ideo ista definitio non conuenit aliis a definito. Ad secundum dr̃, q licet elemosyna secundum se sit bona, tñ elemosyna ex furto non est bona in ratione finientis, quia est non finis acquisitus per bona media. Ad tertium dr̃, q locus a causa finali non tenet respectu huius prædicati esse sed solum respectu horum prædicatorum, bonum, & malum eo, q finis & effectus eius non habent conuenientiam in esse, sed quantum ad esse finis est extrinsecus suo effectui, sed habent conuenientiam quãtum ad bonitatem, quia eadẽ est bonitas finis, & effectus. ideo ibi nõ bene arguitur per locum a causa finali. Ad quartum dr̃, q licet bonitas finis non dependeat ex parte mediorum in genere causæ finalis, tamen dependet ab ipsis effectiue & dato, q non causetur ab ipsis, adhuc posset sequi illatiue ex bonitate mediorum bonitas ipsius finis, eo q media capiunt bonitatem ex parte finis. Ad quintum dicitur, q licet aliquis homo sit malus, hoc tamen non est ex effectu beatitudinis, quia nõ disponit ad talem finem per liberum arbitrium, sed deuiat a tali fine, & priuat se bono, ad quod erat ordinatus. ideo ibi non arguitur ab effectu causæ finalis. Et sic patet de locis a causa & ab effectu. H

Quid Generatio, quid Corruptio, & ipsarum Loci.

GEeneratio est progressio a non esse ad esse. Locus a generatione est habitudo ipsius generationis ad suum generatum, & est con-

A ſtructiuus, & deſtructiuus, conſtructiue ſic arguitur, generatio domus eſt bona, ergo domus eſt bona. Locus a generatione, Maxima, Cuius generatio bona eſt, ipſum quoque bonum eſt. deſtructiue ſic. Generatio latronum eſt mala, ergo latro eſt malus. Locus a generatione, Maxima, Cuius generatio mala eſt, ipſum quoque generatum malum eſt. Econuerſo autem eſt de loco a generato. Corruptio eſt progreſsio ab eſſe ad non eſſe. Locus a corruptione eſt habitudo corruptionis ad corruptum. & conſtructiuus & deſtructiuus. Conſtructiue, arguitur ſic. Corruptio Antichriſti eſt bona, ergo Antichriſtus eſt malus. Locus a corruptione. Maxima, Cuius corruptio bona eſt, ipſum corruptum malum eſt. Deſtructiue ſic, corruptio domus eſt mala, ergo domus eſt bona, Maxima. Cuius corruptio mala eſt, ipſum bonum
B eſt. Econuerſo eſt de loco a corrupto.

Poſtquam Auctor determinauit de locis a cauſa & eff ctu, hic conſequenter determinat de locis a generatione & corruptione. Et prius de loco a generatione, quia ipſa ſe habet, ut habitus corruptio uero ut priuatio, ratione cuius primo definit generationem dicens, Generatio eſt progreſsio de non eſſe ad eſſe, capitur ibi progreſsio, generaliter pro mutatione in communi, & non ſpecialiter pro motu progreſsiuo. ideo ibi progreſsio ponitur loco generis. Et ponitur a nō eſſe ad eſſe, ad explicandum terminos generationis, quia non eſſe eſt terminus a quo ipſius, eſſe uero eſt terminus ad quem. Vnde omnis motus, & mutatio habent cognoſci per ſuos terminos, & per ſuum terminum ad quem accipit ſpe-
C ciem & differentiam ab aliis. ideo iſti termini ponuntur in iſta definitione ad differentiam omnium aliorum ſpecierum motus.

Primo ſciendum, quòd generatio dupliciter accipitur. uno modo ſpecialiter prout eſt mutatio de non eſſe ſubſtantiæ ad eſſe ſubſtantiæ, & ſic ſolum reperitur in ſubſtantiis. Alio modo accipitur generaliter pro quacunque mutatione de non eſſe ad eſſe, ſiue ſit ad eſſe ſubſtantiæ, ſiue accidentis Et hoc modo generatio conuenit tam ſubſtantiis, q̃ accidentibus, & generatio ſubſtantiæ eſt generatio ſimpliciter dicta. generatio uero accidentis eſt generatio ſecundum quid & imperfecta. hic autem ſumitur communiter generatio, tam pro generatione ſubſtantiæ, quàm pro generatione accidentis, quia ad utranq; tenet locus a generatione, & etiam utrique conuenit definitio generationis prius poſita, licet per prius conueniat generationi ſubſtantiæ. Gñatio duplex ſubſtantialis, & accidentalis.

Secundo ſciendum, ꝙ locus a generatione eſt habitudo ipſius ad generatum.
D Et tenet affirmatiue, ut generatio domus eſt bona, ergo domus eſt bona. Maxima, Cuius generatio eſt bona, ipſum quoque bonum eſt. cuius ratio eſt, quia generatio intrinſece terminatur ad eſſe geniti. ideo generatio dicit unum & idem eſſe cum ipſo genito. ideo, ſi generatio ſit bona bonitate, quæ eſt ex parte geniti, ad quod terminatur, oportet genitum eſſe bonum, & ſi ſit mala erit malum, & econtra, eo ꝙ dicunt unum & idem eſſe, ſed generatio importat ipſum in fieri, & genitum in facto eſſe. Et tenet iſte locus negatiue ſic, generatio furis eſt mala, ergo fur eſt malus. Maxima, Cuius generatio eſt mala, ipſum quoque malum eſt. Et proportionaliter poteſt definiri locus, a generato ad generationem. & tenet affirmatiue & negatiue & formantur argumenta & maximæ ſimiliter ſecundum ipſum, ſic ſecundum locum a generatione. Modus ar. a gñatione negatiue.

Quid corruptio.

Tertio sciendum est, quod corruptio est progressio ab esse ad non esse, ut corruptio Socratis est progressio a suo esse ad non esse. Et capitur progressio pro mutatione in communi loco generis. Deinde ponitur ab esse ad non esse, quia esse est terminus a quo corruptionis, & non esse, est terminus ad quem. & ab illo non esse capit corruptio speciem & differentiam a generatione, & ab aliis motibus. Et quia non esse rei est oppositum esse rei, ideo corruptio, quæ essentialiter importat non esse rei, est quodam modo opposita rei, quæ corrumpitur, & inde est quod a corruptione ad corruptum arguitur respectu diuersorum prædicatorum, & econtra, licet in loco a generatione semper arguatur respectu eiusdem prædicari in antecedente, & consequente. E

Modus arg. a corruptione.

Quarto sciendum est, quod locus a corruptione est habitudo ipsius ad suum corruptum. Et tenet affirmatiue sic, Corruptio Antichristi est bona, ergo Antichristus est malus. Maxima, Cuius corruptio est bona, ipsum quoque malum est ratio est, quia corruptio & corruptum opponuntur inter se, sicut esse, & non esse, quia corruptio dicit non esse corrupti in fieri, sed, si unum oppositorum fuerit bonum, alterum erit malum, ideo, cum corruptio sit bona ipsum corruptum erit malum, & econtra, si corruptum sit bonum, corruptio erit mala. Et tenet negatiue, ut corruptio domus est mala, ergo domus est bona. Maxima. Cuius corruptio est mala ipsum quoque bonum est, quia corruptio non dicitur mala, nisi inquantum opponitur bono, & est corruptiua boni. Et locus a corrupto est habitudo ipsius ad suam corruptionem, & tenet affirmatiue & negatiue. & formantur argumenta & maxime eius similiter, sicut in loco a corruptione. F

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Generatio domus potest esse domo non existente, ergo, si illa generatio, sit bona domus non erit bona cum domus nondum sit, ergo non sequitur affirmatiue per locum a generatione, generatio domus est bona, ergo domus est bona. Secundo sic. Non sequitur latro est malus, ergo generatio eius est mala, quia potest stare quod habuerit perfectam generationem, ergo locus a generato non tenet negatiue. Tertio sic. Corruptio opponitur corrupto, & tenet locus a corruptione ratione disconuenientiæ corruptionis ad corruptum, & non gratia conuenientiæ, ergo ille locus est extrinsecus, cum terminus inferens sit extrinsecus termino illato, & ita hic male ordinatur inter locos intrinsecos. Quarto sic. Nõ sequitur, corruptio Christi fuit bona, ergo Christus fuit malus, quia antecedens est uerum, & consequens falsum. ergo locus a corruptione non tenet constructiue. Quinto sic. Non sequitur Antichristus non est bonus, ergo corruptio eius est bona, cum antecedens sit uerum, & consequens falsum, & tamen ibi arguitur negatiue a corrupto ad corruptionem. ergo ille locus non tenet negatiue. G

Solutiões.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod quando generatio cuiuscunque rei præcedit ipsum genitum, ipsa non est bona bonitate finis, nisi aptitudine tantum, quia solum habet bonitatem in actu, quando genitum habet bonitatem in actu. & eo modo, quo ipsa est bona. secundum aptitudinem, etiam genitum, quod in ipsa includitur in fieri, dicitur esse bonum secundum aptitudinem & similiter quando est genitum in actu, & transiuit generatio, si genitum sit bonum in actu etiam generatio eius potest dici bona in actu, eo quod genitum includit esse, quod est terminus intrinsecus, & essentialis generationis, ratione, cuius ipsa potest ipsa dici bona. Ad secundum dicitur, quod licet homo malus possit habere bonam generationem & perfectam quantum ad bonitatem formæ & originis, tamen nunquam habet bonam generationem bonitate finis, quæ quidem bonitas est bonitas ipsius geniti, & de illa solum hic intelligitur. H

Ad tertium dicitur, quod locus a corruptione simpliciter est extrinsecus, quia tenet causa disconuenientiæ termini inferentis cum termino illato, quod sufficit ad lo

A cum extrinsecum & habet reduci ad locum contradictorie oppositorum. Sed pp conuenientiam, generationis, & corruptionis iste locus hic enumeratur inter locos intrinsecos, & etiam a multis ponitur locus intrinsecus secundum habitudinem terminorum, si sumeretur habitudo extrinseca termini illati. Ad quartum dicitur, q licet corruptio Christi fuerit bona quo ad nos, tamen fuit mala secundum se. & inquantú fuit destructiua uitæ Christi, ideo in ratione corruptionis, & per respectum ad non esse, seu ad corruptum, non fuit bona. & in istis locis semper debet argui de bonitate uel malitia, quæ conuenit per se corruptioni & corrupto, & non de bonitate per accidens. Ad quintum dicitur, quód consequentia non ualet, quia non ponitur ipsum corruptum in antecedente, quia illa negatiua de se nihil ponit in esse, sed bene sequeretur. Antichristus est malus, ergo corruptio eius est bona in aptitudine.

B *Quid Vsus, ac Locus ac usibus sit, & communiter Accidentium distinctione proposita, de eius Locis differitur.*

VSus ut hic sumitur, est operatio rei siue exercitium ipsius, ut securis operatio est secare, equi equitare est exercitium. Locus ab usibus est habitudo ipsius operationis ad id, cuius est operatio siue usus, & est constructiuus & destructiuus. constructiue sic, equitare, siue scindere est bonum, ergo equus est bonus, uel securis est bona. Locus ab usibus, Maxima, Cuius usus bonus, ipsum quoque bonum est, Destructiue sic, occidere hominem malũ est, ergo occisor est malus, Locus ab usibus, maxima, Cuius usus malus est, ipsum quoque est malum. Communiter accidentia sumuntur dupliciter. Quædam
C .n. sunt quæ aliquando se consequuntur, & aliquando non, ut cóptus & adulter, & ab his non sumitur locus dialecticus, sed sophisticus. Alia sunt, quorum alterum semper consequitur alterum, ut pœnitere sequitur deliquisse. & ab his sumitur locus dialecticus, & tenet constructiue & destructiue, Constructiue sic, istũ pœnitet, ergo deliquit. Locus a cõiter accidentibus, Maxima, Si communiter accidentiũ posterius inest & primum infuit. Destructiue sic. Iste non deliquit, ergo istum non pęnitet. Locus a cõiter accidentibus, Maxima, Si accidẽtium communiter prius non inest, nec posterius.

Postquam Auctor determinauit de loco a generatione, & corruptione, hic con
D sequenter determinat de locis ab usibus, & communiter accidentibus, ratione cuius primo definit usum dicens, q usus est operatio siue exercitium ipsius rei. Cuius ratio est, quia usus est illæ, quo utens utitur re usitata uel instrumento eius ideo dicitur usus de utor uteris, sed operatio siue exercitium ipsius rei est illud quo agens principale utitur suis instrumentis, ut secare est illud quo homo utitur securi, & equitare quo utitur equo, ergo usus conuenienter dicitur operatio, siue exercitium ipsius rei. Et potest capi dupliciter. Vno modo specialiter solum pro operatione rei, qua agens principale utitur rebus sibi subordinatis. Alio modo generaliter pro quacunque operatione rei, ad quam res ipsa est ordinata, & isto modo accipitur.

Quid usus.

Primo sciendum est, quód usus dupliciter potest consyderari. Vno modo per

 respectum

Vsus, duplex consyderatio. respectum ad utentem, Alio modo per respectum ad rem usitatam, cuius dicitur usus, ut secare qui est usus securis, potest comparari ad hominem, qui ipsa securi utitur, & ad ipsam securim, & per comparationem usus ad rem usitatam, sumitur locus dialecticus qui dicitur ab usibus, & non per comparationem eius ad ipsum utentem, eo, quod usus maiorem habet conuenientiam & habitudinē cum usitato, quàm cum utente. non enim sequitur, equitare est bonum, ergo equitans est bonus, nec econtra. E

Modus arg. ab usibus. Secundo sciendum, quod locus ab usibus est habitudo ipsius usus ad usitatum. Et tenet affirmatiue sic, secare est bonum, ergo securis est bona. Maxima, Si usus sit bonus, & usitatum est bonum, cuius ratio est. quia omne ens, productum est propter suam operationem, & denominatur bonum propter bonitatem sui operis, quia illa est bonitas sui finis in executione. ideo, si usus est bonus, uel operatio rei sit bona, ipsum usitatum erit bonum. Et tenet negatiue sic, occidere est malum, ergo occisor est malus. Maxima, Si usus est malus, usitatum est malum. Et uocatur iste locus ab usibus in plurali, & non ab usu in singulari, eo quod eodem argumento potest argui a pluribus usibus, ut dicendo, equitare est bonum, trahere aratrum est bonum, & sic de aliis usibus equi, ergo equus est bonus, non tamen semper oportet in quolibet argumento ponere plures usus. Et similiter tenet locus ab usitato ad ipsum usum affirmatiue, & negatiue sicut locus ab usu. F

Cōiter accidentia. Tertio sciendū, quod duplicia sunt cōmuniter accidētia, quędā. n. sunt, quæ cōtingenter, & nō semper seinuicē consequūtur, ut in homine, magnus & fortis, & pulcher, & bonum. Alia sunt, quę semper, & necessario se consequuntur, eo quod habent inter se necessariā habitudinem. & ista sunt duplicia. quædam. n. sunt quæ consequuntur conuertibiliter, ut in homine risibile, & flebile, & in brutis habere cornua, & habere duos dentes, uel non habere duos dentes superiores. Alia uero sunt, quæ se consequuntur necessario, & non couertibiliter, ut sunt delinquere, & pœnitere, uel non mingere, & habere plumas. unde dicuntur talia communiter accidentia, quia simul plura talia uni accidunt. Et a communiter accidentibus, quæ necessario se consequūtur sumitur locus dialecticus, non autē ab aliis quę se cōsequuntur contingenter, sed ab ipsis sumitur locus sophisticus. G

Modus arg. a communiter accidētibus. Quarto sciendum est, quod locus cōiter accidentibus est habitudo unius communiter accidentiū ad reliquum. Et in accidentibus, quæ se consequuntur conuertibiliter, tenet tā affirmatiue q̄ negatiue, ab utroq; latere ad alterū, ut risibile est, ergo flebile est. Maxima, Posito uno cōiter accidentium se consequentiū conuertibiliter, ponitur reliquum pp conuertibiliter eorum. Et ēt destructo uno destruitur reliquum. Sed in his, quæ consequūtur seinuicem necessario, & non conuertibiliter, arguendo a posteriori ad prius, iste locus tenet affirmatiue tantum, & non negatiue, ut pœnitet. &, ergo peccauit, uel auis habet plumas, ergo non mingit. Maxima, Si communiter accidentium posterius inest, necesse est primum in fuisse. Sed arguēdo a priori ad posterius non tenet affirmatiue, quia posito priori uel communiori, non oportet ponere posterius. Sed tenet negatiue sic, non deliquit, ergo non pœnitet. Maxima, Priori communiter accidentium destructo, remouetur posterius. H

Argumen. Sed contra prędicta arguitur primo sic, Intelligere, uel uelle, est operatio hominis, & tamen non est usus, quia in tali operatione nihil utitur ipso homine, ergo definitiō usus nō conuenit soli definito Scdo sic. Vsus uel operatio est causa finalis ipsius rei, quia est gratia cuius res fit. eo quod unūquodq; productū fit pp suā operationē, ergo arguēdo ab usibus est locus a causa finali, & per consequēs male ponitur iste locus ab illo distinctus. Tertio sic. Non sequitur. Equitare est

A est bonum, ergo equus claudus, uel cæcus est bonus, & tamen ibi arguitur ab usu ad usitatum affirmatiue, ergo iste locus non tenet affirmatiue. Quarto sic. Non sequitur. Deum pœnitet, ergo peccauit, quia antecedens est uerum cũ ipse dixerit, pœnitet me fecisse hominem, & consequens falsum. ergo locus a communiter accidentibus non tenet affirmatiue. Quinto sic. Non sequitur, Beata Virgo nõ peccauit, ergo ipsam non pœnituit, & similiter de multis Sanctis, ergo locus a cõmuniter accidentibus non tenet negatiue a priori ad posterius.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̃ si capiatur usus proprie pro operatione, qua ut ens utitur usitata, sic intelligere hominis, uel uelle non est usus eius, sed si capiatur generaliter pro quacunque operatione rei, ad quam ipsa ordinatur, tunc aliquo mõ potest dici usus, & hoc modo hic capitur. Ad secundum dicitur, q̃ licet usus rei secundum esse in intentione agentis sit causa finalis ipsius rei, non tamen secundum q̃ est in executione, sed est effectus & operatio rei usitatæ, & hoc mõ ab ipso sumitur locus ab usu, qui cõiter distinguit a causa finali. Solutio.

B Ad tertium dicitur, quòd equitare in communi non est usus equi claudi uel cæci, sed est usus equi in communi. ideo ibi non bene arguitur ab usu ad usitatũ. sed sic debet argui, equitare equi claudi est bonum, ergo equus claudus est bonus, & sicut consequens est falsum, ita & antecedens.

Ad quartum dicitur, q̃ si capiatur proprie pęnitere, ut est pœnitentiam agere pro peccato commisso uoluntarie, sic Deum non pœnituit, sed, si capiatur secundum similitudinem, prout est similitudinarie dolere de aliquo, sic Deum pęnituit, & hoc modo non sumitur hic, sed primo modo.

Ad quintum dicitur, q̃ licet Beata Virgo & multi Sancti in propria persona nõ peccauerint, tamen primi parentes peccauerunt, rõne cuius ipsi pęnituerunt.

C

De Locis Extrinsecis.

De Oppositis Relatiue, & Locis in ipsis.

Sequitur de locis extrinsecis. Quid sit autẽ locus extrinsecus dictũ est prius. Locorũ autẽ extrinsecorum, alius est ex oppositis, alius a maiori, alius a minori, alius a simili, alius a proportione, alius a transumptione, alius ab actuoritate, Item oppositorũ quatuor sunt spẽs, scilicet oppositio relatiua, contraria, priuatiua, & cõtradictoria. Relatiue opposita sunt, quorum alterum non potest stare sine reliquo, ut pater, & filius. Locus a relatiue oppositis est habitudo unius correlatiuorum ad alterum, & est constructiuus, & destructiuus. Constructiue sic, pater est, ergo filius est, & econuerso, Destructiue, sic, pater nõ est, ergo, filius non est, & econuerso. Locus a relatiue oppositis, Maxima, Posito uno relatiuorum, ponitur & reliquum, & destructo uno, destruitur & reliquum.

D

Postquam Auctor determinauit de locis intrinsecis, hic consequenter determinat de locis extrinsecis, Cuius rõ est quia locus est habitudo termini inferentis ad terminum illatum sed locus intrinsecus dicit perfectiorẽ habitudinem illorũ terminorũ, q̃ locus extrinsecus, ideo locus extrinsecus postponitur loco intrinseco. Et quia opposita iuxta se posita magis elucescunt, & de uno, habẽt clarior cognitio pp cognitionem alterius. & locus intrinsecus & extrinsecus opponunt ideo post locos intrinsecos conuenienter Auctor immediate determinat de Loci extrĩseci ĩ spẽs partitio.

de locis extrinsecis. Et presupposita definitione loci extrinseci primo diuidit locũ extrinsecum per locum ab oppositis, a maiori, a minori, a simili, a proportione, a transumptione, & ab auctoritate. quarum specierum definitiones, & differentiæ satis patebunt inferius. E

Quid locus extrinsecus, & ab oppositis & quot eius species.

Primo sciendũ, ꝙ locus extrinsecus est quñ terminus inferens est extra substantiã termini illati, & ratione differentiæ illorum terminorum sumitur uirtus probatiua, argumenti, sed in loco ab oppositis ueriori modo terminus inferens est extra substantiam termini illati, ideo inter locos extrinsecos Auctor prius terminat, de loco ab oppositis, qa ille uerius participat rõne loci extrinseci. Et locus ab oppositis est habitu unius oppositorũ ad reliquũ. ideo diuidi habet secũdũ diuisioné oppositorũ, & rõne ipsorũ oppositorũ hic diuidit oppositioné per quatuor species. s. per oppositionem relatiuam, contrariam, priuatiuam, & contradictoriam. Cuius diuisionis sufficientia & definitiones membrorum satis patent in Postprædicamentis. Et eodem modo sumuntur quatuor species oppositorum. F quia quædam sunt relatiua, alia contraria, alia priuatiua, & alia contradictoria, & inter ista prius determinatur de relatiuis, & de loco sumpto ab ipsis.

Secundo sciendum, ꝙ relatiua sunt quorum esse est ad aliud se habere, & esse unius totum refertur ad aliud, & econtra. Et possunt hæc relatiua dupliciter consyderari: Vno modo inquantũ referunt inter se, & simul ponunt in esse, & sub forma relationis. & hoc modo sunt simul natura, & sic ab ipsis sumit locus a relatiuis, & non a relatiue oppositis. Alio mõ consyderant inquantum habent inter se repugnantiam ad simul esse in uno subiecto respectu eiusdem, & hoc modo dicuntur relatiue opposita, & ab ipsis hoc modo sumitur locus a relatiue oppositis.

Modus arg. a relatiuis.

Tertio sciendum est, ꝙ locus relatiuis est habitudo relatiuorum ad sua correlatiua. Et tenet iste locus affirmatiue & negatiue, Affirmatiue sic. pater est, ergo filius est. Maxima. Posito uno relatiuorum, necessario ponitur reliquum. Cuius ratio est, quia totum esse relatiui est se. habere ad aliud, ergo ad hoc ꝙ G unum relatiuorum habeat esse, oportet suum correlatiuum esse ad, quod refertur. ideo posito uno correlatiuorum, necessario ponitur simul reliquum. Sed negatiue tenet sic, pr̃ non est, ergo filius non est. Maxima destructo uno relatiuorũ, destruitur reliquum. Relatiua enim posita se ponunt, & perempta se perimunt.

Modus arg. a relatiue oppositis.

Quarto sciendũ, ꝙ locus a relatiue oppositis est habitudo unius relatiue oppositorũ ad reliquũ, & tenet affirmatiue sic, Socra. est pater Platonis, ergo non est filius eius. Maxima. Posito uno relatiue oppositorum in uno subiecto, ab eodé remouet̃ reliquum, eo ꝙ relatiue opposita nunq̃ permittunt se in eodem subiecto respectu eiusdé, & inquantũ opposita sunt. Sed iste locus non tenet negatiue a negatione unius relatiue oppositorũ de uno subiecto ad affirmationé alterius, quia non sequit̃, Socrates non est filius Platonis, ergo est pater eius. Et iste locus a relatiue oppositis est simpliciter extrinsecus, quia ibi sumit uirtus probatiua ratione discõuenientiæ termini inferentis cum termino illato. Et locus a re H latiuis secundũ aliquo ponitur extrinsecus, eo ꝙ unũ relatiuorũ secũdum esse est extrinsecũ alteri. Sed secũdũ alios ponit̃ intrinsecus, quia terminus inferés infert terminũ illatũ ratione conuenientiæ eorũ in esse, & sub forma relationis. & habet reduci ad locũ a descriptione, quia unum relatiuorum est de definitione alterius, & ut dicunt, solum ponitur hic inter locos extrinsecos causa conuenientiæ relatiuorum & relatiue oppositorum, & utraque pars est satis probabilis.

Argumen.

Sed cõtra prædicta arguitur primo sic. In omni loco dialectico terminus inferens debet inferre terminũ illatũ, sed unũ oppositorũ nunq̃ infert aliud, sed semper infert & importet negationem & destructionem alterius, ergo nullus locus est ab oppositis. quod est contra diuisionem loci extrinseci. Secundo sic.

Maius

A Maius dicitur correlatiue ad minus, & econtra, & etiam simile ad suum simile relatiue opponitur, ergo locus a maiori, a minori, & a simili sunt relatiue opposita, ergo male ponuntur illi loci distincti ab aliis, ergo prædicta diuisio nō ualet. Tertio sic. In omni loco dialectico est habitudo antecedentis ad consequens, & termini inferentis ad terminum illatum, sed antecedens, & consequens sunt relatiua inter se, ergo omnis locus est a relatiuis inter se, ergo omnis locus est a relatiuis, & sic male ponitur unus locus specialis. Quarto sic. Non sequitur, pater Socratis est, ergo filius Socratis est. & tamen ibi arguitur ab uno relatiuorum ad reliquum, ergo iste locus non tenet affirmatiue. Minor patet, quia pater in communi, & filius dicuntur correlatiue, ergo pater, & filius eius dicuntur correlatiue, & sic ibi arguitur a relatiuis. Quinto sic. Non sequitur, Socr. est pater hominis, ergo nō est filius hominis, & tamen ibi arguitur a relatiue oppositis affirmatiue, ergo ille locus non tenet affirmatiue.

B Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd unum oppositorum non potest inferre aliud affirmatiue. sed bene infert aliud negatiue, eo quòd negationem alterius includit. ideo posito uno in aliquo subiecto, destruitur reliquum in eodem subiecto. Ad secundum dicitur, quòd licet maius dicatur correlatiua ad minus, & simile ad simile, tamen in locis a maiori, minori, & a simili non sumitur uirtus probatiua ratione relatiuæ oppositionis, sed ratione maioritatis, & minoritatis, & similitudinis. ideo illi loci distinguuntur a loco a relatiue oppositis. Ad tertium dicitur, quod antecedens, & consequens secundum illas intentiones dicuntur correlatiue inter se, sed non semper dicuntur correlatiue secundum id, quod sunt, quod tamen requiritur in loco a relatiue oppositis. ideo non omnis locus debet dici, a relatiuis. **Solutio.**

Ad quartum dicitur, q pater Socratis non dicitur correlatiue ad filium Socratis, sed tantum dicitur correlatiue ad filium suum. Et licet pater in communi dicatur correlatiue ad filium in communi, tamen non dicitur correlatiue ad filium acceptum cum determinatione speciali, sicut pater in communi, & iste filius non dicuntur correlatiue inter se, ideo ibi non arguitur per locum a relatiue oppositis. Ad quintum dicitur, q ibi non arguitur per locum a relatiue oppositis, quia Socrates in antecedente, & consequente non dicitur pater, & filius respectu hominis accepti pro eodem supposito determinato, & tamē in relatiue oppositis oportet q semper fiat comparatio respectu eiusdem. ideo bene sequeretur a relatiue oppositis. Socrates est pater hominis, ergo non est filius eiusdem hominis.

C **Cōparatio in relatiue oppositis.**

De Contrarietate, Contrarijs, & Priuatiue oppositis, suis arguendi Locis, seu maximis.

D Contrarietas est contrariorum oppositio, ut albus, niger. Contrariorum, quædam sunt mediata, ut albū nigrum, inter quæ sunt medij colores, quædam sunt inmediata, ut sanum, & ægrum circa animal. Locus a contrariis est habitudo unius contrariorum ad reliquum, & tenet destructiue, & constructiue. constructiue sic, hoc animal est sanum, ergo non est ægrum. uel hoc corpus est album, ergo non est nigrum. Locus a contrariis, Maxima, Posito uno contrariorum, remouetur reliquum ab eodem. Destructiue tenet tantum in contrariis immediatis cum constantia subiecti, ut hoc animal non est sanum, ergo est ægrum. Locus a contrariis inmediatis, Maxima, Remoto

uno

uno contrariorũ immediatorũ, ponitur reliquum manente ſubiecto. E

Priuatiue oppoſita ſunt, quæ habent fieri circa idem ſubiectum tẽpore determinato, & ordine irregreſsibili, ut cæcitas, & uiſus circa oculum. Locus a priuatiue oppoſitis eſt habitudo priuationis ad habitum, uel habitus ad priuationem, & tenet constructiue, & destructiue, constructiue ut Socrates eſt uidens, ergo non eſt cæcus. uel eſt cæcus, ergo non eſt uidens. Locus a priuatiue oppoſitis, Maxima, Poſito uno priuatiue oppoſitorum, remouetur reliquum ab eodem. Destructiue uero non tenet niſi cum conſtantia ſubiecti, & tempore determinato a natura. Catulus n. leonis non eſt cæcus, neque uidens ante nonum diem. Et puer non dicitur edentulus, neque dentulus ante tempus determinatum a natura. F

Quid ſit cõtrarietas.

Poſtq̃ Auctor determinauit de relatiue oppoſitis, hic conſequenter determinat de loco a contrarijs. & conſequenter de loco a priuatiue oppoſitis. Et pro cognitione loci a contrarijs, primo diffinit cõtrarietatẽ. & deinde contraria. unde cõtrarietas eſt contrariorũ oppoſitio, uel repugnantia, ut repugnantia albi & nigri. Cõtraria uero ſunt formæ ſub eodẽ genere maxime repugnãtes, q̃ mutuo ab eodẽ ſubiecto ſe expellunt, cui uiciſsim inſunt, niſi alterum inſit a natura. unde duplicia ſunt cõtraria, quędã ſunt mediata, inter quę cadit mediũ eiuſdẽ generis participãs rõne utriuſq; extremorũ, ut inter albũ & nigrũ ſubit rubeum, & alijs medij colores, alia ſunt immediata, inter quæ non cadit mediũ eiuſdẽ generis, & neceſſe eſt ſemper alterũ eorũ uerificari de proprio ſubiecto ipſorũ, ut ſanum & ęgrum ſunt contraria immediata per carentiam medij, uel per participationẽ, licet bene habeant mediũ per abnegationem, quia de lapide poteſt utrunque uere negari. Et ab utriuſque illorum contrariorum ſumitur locus dialecticus. G

Modus arg. p locũ a cõtrarijs affirmatiue.

Primo ſciendum, ꝙ locus a cõtrarijs eſt habitudo unius contrariorum ad reliquum. Et tenet affirmatiue ſic, Socrates eſt ſanus, ergo Socrates non eſt ęger. Maxima, poſito uno contrariorum in aliquo ſubiecto, ab eodem remouetur alterum. Cuius ratio eſt, quia contraria deſtruuntur ſe mutuo, & ſe expellunt ab eodem ſubiecto, eo ꝙ unum importat negationem alterius. ideo poſito uno in uno ſubiecto, neceſſario remouetur reliquum. Et non ſolum ualet affirmatiue iſte locus arguendo tm̃ ab uno cõtrariorum, ſed etiam a pluribus contrarijs, ponendo plura contraria in conſequente, ut iuſtitia eſt uirtus. ergo iniuſtitia eſt uitium, & propter hoc iſte locus uocatur a contrarijs in plurali numero.

Duæ cõdõnes ad recte arg per locũ a contrarijs.

Secundo ſciendum, quod iſte locus in contrarijs immediatis tenet negatiue duabus conditionibus obſeruatis. Prima eſt, ꝙ ponatur conſtantia ſubiecti, defectu cuius non ſequitur, Adam non eſt æger, ergo eſt ſanus. Secunda conditio eſt, ꝙ arguatur reſpectu ſubiecti determinati, defectu cuius non ſequitur, iſte lapis eſt, & non eſt ſanus, ergo eſt æger, quia non eſt determinatum ſubiectum illorum contrariorum. ſed poſita conſtantia ſubiecti determinati ſemper ualet negatiue, ut arguendo ſic, animal eſt, & non eſt ſanum, ergo eſt ægrũ. Maxima, deſtructo uno contrariorum immediatorum in ſubiecto determinato exiſtente, ponitur reliquũ, eo ꝙ reſpectu illius ſubiecti neceſſe eſt ſemper eſſe aliquod illorum contrariorum. Sed in contrarijs mediatis iſte locus non tenet negatiue, niſi poſita conſtantia ſubiecti determinati cum abnegatione unius contrariorum, & omnium intermediorum, ut hic, corpus mixtum eſt, & non eſt album H

A nec medio colore coloratum, ergo est nigrū. Maxima. Remoto uno contrariorum, & omnibus intermediis a subiecto determinato, necesse est ponere reliquū.

Tertio sciendum, ꝙ priuatiue opposita sunt quæ habent fieri circa idem subiectum ordine irregressibili, & tempore determinato a natura, ut uisus, & cæcitas circa oculum. Et intelligitur hæc definitio de priuatiue oppositis perfecta priuatione, in quibus priuatio negat habitum, & principia habitus simul, & non de illis, quæ opponuntur priuatiue priuatione imperfecta, in quibus priuatio negat habitum tantum, & relinquit principia habitus, & motus, & quies cientia, & ignorantia, quia in illis potest esse regressus de priuatione in habitum, ut de quiete fit regressus in motum. Sed priuatiue opposita accepta communiter definiuntur sic priuatiue opposita sunt, quorum unum dicit negationem alterius cum aptitudine ad ipsum. Cuius ratio est, quia priuatiue opposita sunt habitus, & priuatio. priuatio autem dicit negationem habitus cum aptitudine ad ipsum, ut cęcitas respectu uisus. Priuatiue opposita.

B Quarto sciendum est, ꝙ locus a priuatiue oppositis est habitudo priuationis ad habitum, & econtra. Et tenet affirmatiue sic, Socrates est uidens, ergo non est cęcus. Maxima, posito habitu in subiecto remouetur priuatio eius ab eo, eo ꝙ unum illorum importat semper destructionem alterius, & remotionem. Et tenet negatiue, posita constantia subiecti determinati, & determinato tempore in quo debet esse habitus, ut Socrates est, & non est uidens, ergo est cæcus. Maxima Destructo uno priuatiue oppositorum in subiecto apto nato, & tempore determinato, necessario ponitur reliquum. Sed non sequitur, Antichristus non est uidens, ergo est cæcus, quia non ponitur constantia subiecti, nec sequitur, lapis est, & non est uidens, ergo non est cæcus, quia non arguitur respectu subiecti determinati, quod aptum natum sit ad suscipiendam habitum uel priuationem, nec sequitur, puer nouiter natus est, & non habet dentes, ergo est edentulus. quia ibi non C ponitur tempus determinatum ipsius habitus, quæ tamen in conditiones requiruntur ad debite arguendum negatiue per locum a priuatiue oppositis. Locus arg. a priuatiue oppositis.

Sed contra prædicta arguitῦ primo sic. Aliquod animal est medio mō se hñs inter sanū & ęgrū, quod dr̄ corpus neutrū, ergo inter sanū & ægrū est corpus mediū per participationem, ergo mala dr̄, ꝙ cōtraria immediata sunt sanum & ægrum. Scđo sic. Posito scuto pro media parte albo, & pro media parte nigro, non sequitur hoc scutū est albū, ergo non est nigrum, quia simul est album & nigrum, ergo locus a contrariis non tenet affirmatiue. Tertio sic. Non sequitur, hoc lignū est, & non est ęgrum, ergo est sanum. & tn̄ est subiectum determinatū, cum sit unū ens in numero, ergo locus a contrariis immediatis non tenet negatiue. Quarto sic. Non sequitur, homo mouetur, ergo non quiescit. quia homo motus in naui mouetur & quiescit, & tamen ibi arguitur a priuatiue oppositis affirmatiuæ, ergo ille locus non tenet constructiue. Quinto sic. Non sequitur, dormiens est non D uidens, ergo est cæcus, dato ꝙ ponantur omnes conditiones prius positæ, ergo locus a priuatiue oppositis non tenet negatiue positis illis circunstantiis. Argumen.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, ꝙ, si consyderentur sanum & ægrum quantum ad dispositionis præcedentes sanitatem & ægritudinem, uel quātum ad operationes sequentes, sic inter simpliciter sanum, & simpliciter ægrum datur medium, quod dicitur neutrum, sed illud non est eiusdem generis proprii cum extremis, sed si consyderentur sanum & ægrum formaliter, ut sanum dicit adæquationem humorum, & ægrum inadæquationem, inter ipsa non est medium, quia inter æquale & inæquale non potest dari medium. ideo sunt contraria immediata. Ad secundum dicitur, quod scutum pro media parte album, & per media parte nigrum, nec simpliciter album, nec simpliciter Solutio.

simpliciter nigrum, quia non est unũ coloratum in esse colorati. ideo antecedẽs E
argumenti est falsum sicut & consequens. Ad tertium dicitur, ꝙ ibi non arguit respectu subiecti determinati, quia licet hoc lignum sit subiectum determinatũ in numero, tamen non est subiectum determinatum illorum contrariorum. s. sani & ægri. Ad quartum dicitur, ꝙ licet homo motus in naui moueatur secundũ motum alterius & per accidens, non tamen mouetur motu proprio & per se sed quantum ad motum proprium quiescit, & eo modo, quo mouetur motu alterius non quiescit, quiete opposita motui alterius. Ad quintum dicitur, ꝙ, si capiatur non uidens, ut negat actũ uidendi, sic dormiens est non uidens, sed sic uidens nõ opponitur priuatiuæ cæco, sed, si capiatur ut negat habitum usus, ut opponitur cæco, sic dormiens non est non uidens, quia habet habitum potentiæ usiuæ. ideo antecedens est falsum, sicut & consequens.

Hoc modo mouentur planetæ, motu rapius.

De Contradictione, ipsiusque locis. F

Contradictio est oppositio, cuius secundum se non est medium, inter esse enim & non esse non est medium. Locus a cõtradictorie oppositis est habitudo unius contradictorie oppositorum ad reliquum, ut Socratem sedere non est uerum, ergo Socratem non sedere est falsum. Maxima, Si unum contradictorie oppositorum est uerum, reliquum est falsum, & econuerso. Sunt autem & alia opposita quæ dicuntur disperata, quæ non sunt opposita secundum aliquod genus prædictæ oppositionis, sed sunt diuersa, ut homo & asinus, & a talibus sumitur argumentum sic, Socrates est homo, ergo nõ est asinus, locus a disperatis. Maxima, De quocunque ad unum disperatorum abstractiue, ab illo remouetur reliquum. Dicitur notanter abstractiue, quia si concretiue sumerentur, tunc non sequeretur. quia non sequitur, hoc non est album, ergo non est quantum, sed bene sequitur, hoc est albedo, ergo non est quantitas. G

Quid contradictio.

Postquam Auctor superius determinauit de locis a cõtrariis, & priuatiuis, hic consequenter determinat de locis contradictoriis, & consequenter de locis a disperatis. & ad cognoscendum locum a contradictoriis primo sic definit contradictionem dicens, ꝙ contradictio est oppositio cuius secundum se non est dare medium, & ratio est, quia contradictio est oppositio contradictorium, sed in contradictoriis unum est ens, & aliud simpliciter non ens, quia unum importat simpliciter negationem alterius, ut homo & non homo, sed inter ens & non ens non potest dari medium. quia omne, quod est uel apprehenditur, uel est ens, uel aliud ab ente, ideo in contradictione non potest dari medium. & hoc conuenit sibi secundum se, inquantum est prima oppositionum, & non participatione ab aliqua oppositione priori. ideo per hoc ipsa differt ab aliis. H

Primo sciendum, ꝙ duplex est contradictio. quædam est contradictio propõnum, & de propositionibus contradictoriis satis determinatum est in primo tractatu. Alia est contradictio terminorum, de qua determinatum est in post Prædicamentis. Et sunt termini contradictorii, quorum unus dicit simplicem negationem alterius, ut homo, & non homo, sedet, & non sedet, & sic de similibus, & secundum utranque contradictionem sumitur locus dialecticus, & utriq; conuenit definitio prius posita. Sed in contradictione propositionum debet argui respectu

A ctu horũ prædicatorũ, uerũ, & falsum, in alia aũt arguitur ab affirmatione unius contradictorium ad negationem alterius de aliquo subiecto uel econtra.

Secundo sciendum, q locus a contradictorijs est habitudo unius contradictoriorum ad reliquum. Et tenet affirmatiue sic. Socratem currere est uerum, ergo Socratem non currere est falsum. Maxima, Si unum contradictoriorum est uerũ, reliquum est falsum. Et in terminis contradictoriis sic, Socrates est hõ, ergo Socrates non est non homo. Maxima, posito uno contradictoriorum in aliquo subiecto necessario remouetur reliquum, quia unum importat simplicem negationem alterius. ideo non possunt de eodem uerificari. Et tenet negatiue iste locus formando argumenta & maximas per oppositum ad præcedentes. Et non solum ualet iste locus in simplici consequentia, sed ẽt ualet in consequentia ecõtrario, quæ est, qñ in aliqua consequentia ex antecedente sequitur consequens, & ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis, ut hic, si homo est, ani- Locus a contradictoriis.

B mal est. ergo, si non est animal, non est homo. Sed secundum istum locum non ualet consequentia in ipso, quæ est, quando in aliqua consequentia ex opposito antecedentis infertur oppositum consequẽtis, sed ista consequentia solum tenet in alijs oppositis a contradictoriis, ut bene sequitur, si iustitia est, uirtus est, ergo, si iniustitia est, uitium est.

Tertio sciendum, q disperata sunt illa, quæ de seinuicem non possunt uerificari, ut homo, & asinus. Et dicuntur disperata a dis, quod est diuisum, & separatus, ta, tum, quasi diuersa entia adinuicem separata ratione cuius non possunt de seinuicem uerficari. quia in uera prædicatione requiritur prædicatum inesse subiecto, & omnia generaliter eo modo, quo non possunt uerificari de se inuicẽ, dicuntur disperata. Et si aliqua uno modo uerificentur, & alio modo non, ut quantitas & qualitas in concreto de seinuicem uerificantur, ut dicendo, quale est quantum, & in abstracto non uerificantur, solum sunt disperata eo modo,

C quo de se inuicem non uerificantur scilicet in abstracto, & non sunt disperata in concreto, quia non sunt hoc modo separata secundum prædicationem.

Quarto sciendum, quòd locus a disperatis est habitudo unius disperatorũ ad reliquum. Et tenet affirmatiue sic, Socrates est homo, ergo Socrates non est asinus. Maxima, Cuicunq; conuenit unum disperatorũ, ab eodem remouetur reliquum. Cuius ratio est, quia disperata non possunt de seinuicem uerificari. ideo non possunt de eodem tertio uere prædicari, quia, si uere prædicarentur de aliquo tertio, possent aliquo modo de se inuicem prædicari. sed non tenet iste locus negatiue, quia non sequitur. Socrates non est asinus, ergo est equus. Locus a disperatis affirmatiue, nõ tñ ualet.

Sed contra prædicta arguitur primo sic Inter esse & non esse, quæ sunt contradictoria, est contradictio media, & ẽt relatio illorum extremorũ, ergo inter contradictoria potest dari medium, & sic male dicitur, quòd in contradictione non est dare medium. Secundo sic. Non sequitur, pluuiam esse cras non est uerum Argumen.

D ergo pluuiam cras non esse est falsum, quia nullum illorum, cras pluet, & cras non pluet, est uerum, uel falsum, ergo locus a contradictoriis non tenet negatiue, arguendo in propositionibus contradictoriis. Tertio sic. Non sequitur, homo est animal, ergo homo non est animal, & tamen ibi arguitur in terminis contradictoriis, ergo iste locus non tenet affirmatiue in terminis cõtradictoriis. Quarto sic. Omnia opposita continentur sub aliquo genere oppositionis, sed nihil est in genere, quin sit in aliqua eius specie, sed disperata sunt opposita, ergo continentũ sub alijs oppositis, & sic male hic separantũ ab alijs. Quinto sic. Non sequitũ, hõ est pr̃, ergo non est dñs. & tñ ibi arguitur a disperatis affirmatiue, qa pr̃ & dñs sunt species relationis abinuicem separatæ, ergo ille locus non tenet affirmatiue.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q licet inter esse, & non esse, & Solutio.

inter

inter alia contradictoria sit medium secundum rationem, ut est contradictio, uel relatio medians, tamen inter ipsa nullum est medium secundum rem, & de quo non uerificetur unum extremorum. Ad secundum dicitur, q eodem modo, quo ponitur non esse uerum, cras pluuiam esse, eo modo sequitur, cras pluuiam non esse, non esse uerum, quia nullum illorum est determinate uerum, eo quòd sunt de futuro contingenti, sed, si unum ponatur falsum determinate, aliud potest poni uerum determinate, & sic ibi potest ualere locus a contradictoriis. Ad tertium dicitur, quòd ibi termini contradictorii subiiciuntur, & arguendo per istum locum debent semper prædicari. ideo ibi non debite arguitur per locum a contradictoriis. Ad quartum dicitur, quòd licet disperata uirtualiter includant aliquam oppositionem, eo quòd sunt diuisa, & omnis diuisio, & distinctio secundũ Boethum in oppositione fundatur, tamen non sunt opposita formaliter, quantum ad suas formas proprias. ideo aliter sumitur locus ab ipsis quàm ab aliis oppositis. Ad quintum dicitur, q licet dominus & pater in abstracto, & secundum suas essentias sint species separatæ, tamen in concreto, & secundum esse in subiecto, non sunt adinuicé disperata, quia illo modo nõ semp inter se separant.

In particulari tractatu.

De Maiori, ac Minori. deq; Similitudine, ac Proportione, & ipsarum Locis, ac Discrimine.

MAius prout hic sumitur, est illud quod superponitur alij in potentia uel in uirtute. Minus autem est quod supponitur illi. Locus a maiori est habitudo maioris ad minus. & est semper destructiuus, ut Rex non potest expugnare hoc castrum, ergo nec miles. Locus a maiori, maxima. Si illud quod magis uidetur inesse non inest, nec id quod minus uidetur inesse erit. Locus a minori est habitudo minoris ad maius, & est semper constructiuus, ut miles potest expugnare castrum, ergo & rex, Locus a minoris, maxima, Si id quod minus uidetur inesse inest, & id quod magis uidetur inesse, inerit.

Similitudo est conuenientia rerum penes speciem. uel est rerũ differentium eadem qualitas. Locus a simili est habitudo unius similis ad reliquum & tenet constructiue & destructiue, constructiue sic, sicut risibile inest homini, ita hinnibile inest equo, sed risibile inest ut proprium homini, ergo hinnibile inest ut proprium equo. Locus a simili, Maxima, De similibus idem est iudicium, uel si unus simile inest & reliquum. Destructiue sic. Sicut inest risibile homini, sic inest hinnibile equo, sed risibile non inest homini ut genus, ergo hinnibile non inest equo ut genus. Locus a simili, Maxima. Si unum simile non inest, nec reliquum.

Proportio est rerum differentium eadem habitudo. Locus a proportione est habitudo unius proportionabilium ad reliquum, ut sicut se habet rector nauis ad nauem, ita se habet rector scolarium ad scolas, sed rector nauis est eligendus non sorte sed arte. ergo rector scolariũ est eligendus non sorte sed arte. Locus a proportione, Maxima, De proportionabilibus idem est iudicium. Differt autem locus iste a loco

a simili

A a simili, quia in loco a simili accipitur comparatio secundum similitudinem inhærentiæ, in loco autem a proportione accipitur comparatio secundum habitudinem.

Postquàm Auctor determinauit de locis ab oppositis, hic consequenter determinat de locis a maiori, a minori, a simili, & proportione. qui habent inter se conuenientiam. Et ad cognoscendum locum a maiori, & a minori, primo explicat quid sit maius, & minus. Vnde maius potest capi dupliciter, uno modo proprie pro illo quod superponitur alteri in potentia, uel uirtute quãtum ad aliquam operationem, ut Rex superponitur militi, & econtra. Minus est quod supponitur alteri in potentia. uel uirtute quantum ad aliquam operationem, ut comes Regi. Alio modo dicitur maius quod excedit alterum in potentia & uirtute quantum ad uerificationem locutionis, eo q habet maiore habitudinem ad aliud extremum propositionis quod maius sibi uidetur conuenire quam alteri. Et econtra. Minus est quod supponitur alteri in potentia & uirtute quantum ad uerificationem locutionis, eo quòd minus uidetur conuenire cum altero extremo propositionis, quàm ipsum maius, sicut miles minus conuenit cum illo accidente, debellare castrum quàm Rex, & hoc ultimo modo sumuntur hic maius, & minus.

Quid maius ac minus.

B

Primo sciendum est, q locus a maiori est habitudo maioris ad minus. Et tenet negatiue tñ & non affirmatiue, ut Rex non pôt debellare ciuitates, ergo nec miles. Maxima, Si illud quod magis uidetur inesse non inest, nec illud quod minus, & econtra. Locus a minori est habitudo ipsius ad maius. Et tenet affirmatiue tñ & non negatiue, ut comes pôt uincere ciuitatẽ, ergo & rex. Maxima, Si illud quod minus uidetur inesse inest, & illud quod magis. Et in isto loco potest argui dupliciter. Vno modo comparando duo subiecta ad unum prædicatum, ut in exemplo dato. Secundo modo, comparando unum subiectum ad duo prædicata, ut Rex potest debellare ciuitatem, ergo potest debellare castrũ. Tertio modo, comparando duo subiecta ad duo prædicata, ut miles potest debellare ciuitatem, ergo Rex potest debellare castrum. Et similiter uariantur. argumenta tripliciter in locis a maiori, a simili, & a proportione.

Modus arguendi per locũ a maiori ad minus, & ecõtra.

C

Secundo sciendum est, q similitudo est rerum differentium eadem qualitas. Et non sufficit ad similitudinẽ eadẽ qualitas in genere, quia sic album, & nigrum essent similia. nec requiritur eadem qualitas in numero, quia res differentes in numero semper habent diuersas qualitates in numero, quia accidens uariatur secundũ numerũ sui subiecti, sed requiritur eadẽ qualitas in specie, sicut duo alba dicuntur similia. Et non capitur hic similitudo proprie solũ pro similitudine accidentali, quæ est rerum differentium una qualitas accidentialis, sed capitur generaliter tam pro similitudine accidentali, q̃ essentiale. unde ex definitione prædicta patet, q ubicunque est similitudo, ibi est dissimilitudo, quia similitudo est rerum differentium, & res differentes semper habent dissimilitudinem inter se.

similitudo & ad eã requisita.

D

Tertio sciendum, q locus a simili est habitudo unius similium ad reliquum. Et tenet affirmatiue & negatiue. Affirmatiue sic, sicut animal inest homini, similiter inest equo, sed inest homini ut genus, ergo inest equo ut genus. Maxima, De similibus simile est iudicium. & ratio est, quia quicquid cõuenit uni similium inquantum est simile, etiam conuenit alteri, quia, si non sibi conueniret in hoc esset dissimilitudo, & per istum locum debet argui semper a similibus inquantum similia sunt, & non inquantum dissimilia. negatiue autem sic tenet, Socrates non est hinnibilis, ergo Plato non est hinnibilis. Maxima, quicquid remouetur ab uno similium inquantum sunt similia, & a reliquo.

Locus a simili affirmatiue & negatiue.

Quid proportio, & de mõ arg. Quarto sciendum, ꝙ proportio est rerum differentium respectu alicuius eadem comparatio uel habitudo, sicut comparatio duorum ad quatuor, & trium ad sex est similis comparatio, quia utrobiq; comparatur medietas ad suum totum. Et Locus a proportione est habitudo unius proportionabilium ad reliquũ, & tenet affirmatiue sic. sicut se habent quatuor ad duo, ita sex ad tria, sed quatuor sunt dupla duorum, ergo sex sunt dupla trium. Maxima de proportionabilibus idem est iudicium. Et tenet negatiue sic, sicut se habent duo ad tria, ita quatuor ad sex, sed duo non sunt dupla trium, ergo quatuor non sunt dupla ad sex. Et per istum locum potest argui a commutata proportione hoc modo, sicut se habent duo ad quatuor, ita tria se habent ad sex, ergo commutando proportionem sicut se habent duo ad tria, ita quatuor ad sex, sed duo excedunt medietatem trium, ergo quatuor est plusquàm medietas senarij. E

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Deus non potest peccare, ergo homo non potest peccare, & tamen ibi arguitur per locum a maiori negatiue, ergo ille locus non tenet negatiue. Secundo sic. Non sequitur, Socrates potest portare decem libras, ergo potest portare centum, uel potest trahere paruam nauem, ergo, & magnam. & tamen ibi arguitur a minori ad maius affirmatiue, ergo ille locus non tenet affirmatiue. Tertio sic. Similitudo non est qualitas, sed relatio, ergo non est rerum differentium eadem qualitas. Quarto sic. Non sequitur, sicut oculus est in corpore, ita intellectus in anima, sed oculus est pars integralis corporis, ergo intellectus est pars integralis animæ. & tñ ibi arguitur per locum a simili affirmatiue, ergo ille locus non tenet affirmatiue. Quinto sic. Non sequitur, sicut se habet sonus ad auditum, ita color ad uisum, sed sonus ab auditu percipitur in tenebris, ergo color a uisu percipitur in tenebris. & tamen ibi arguitur per locum a proportione affirmatiue, ergo ille locus non ualet affirmatiue. F

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ ibi non arguitur a maiori negatiue, quia licet Deus excedat hominem quantum ad uirtutem operandi, non tamen excedit ipsum quantum ad conuenientiam, & habitudinem cũ illo extremo locutionis, quod est peccare. ideo non est maius in uirtute quantum ad uerificationẽ locutionis respectu illius extremi, quia non sibi magis uidetur inesse quàm homini, quia sibi nullo modo conuenit. Ad secundum dicitur similiter, ꝙ ibi non arguitur a minori, quia non arguitur ab illo quod minus uidetur inesse, uel quod habet minorem apparentiam ueritatis. Ad tertium dicitur, ꝙ licet similitudo non sit formaliter qualitas, tamen dicitur qualitas materialiter, quia qualitas est materiale fundamentum eius, & unitas specifica qualitatis est eius proximum fundamentum. Ad quartum dicitur, ꝙ ibi non arguitur a similibus inquantum similia sunt, ideo non arguitur per locum a simili. In hoc enim conueniunt oculus, & intellectus, quia uterq; dicitur pars. sed in hoc differunt, & habent dissimilitudinem, quia oculus est pars quantitatiua, & integralis, intellectus uero pars potestatiua. unde non sequitur habent similitudinem in aliquo, ergo habent similitudinem in isto, nisi arguatur semper manendo in ratione similitudinis. Ad quintum dicitur, ꝙ ibi non arguitur a proportionalibus inquantum habent proportionem, sed inquantum habent disproportionem, quia color & sonus in hoc habent proportionem, quod uterque est obiectum unius sensus, sed habent disproportionem, & dissimilitudinem in modo quo sentiuntur ab ipsis sensibus. quia color non diffunditur ad uisum nisi per medium illuminatum, sonus uero diffunditur sine lumine per medium, quod potest faciliter moueri, & rarefieri, sicut per aerem uel per ignem. G

Cõueniũt oculus, & intellectus. H

De duplici

A *De duplici Transumptione, & Auctoritate, & suis Locis.*

TRansumptio est duplex. Quædam enim est, quando dictio uel oratio significans unum, transumitur ad significandum aliud propter similitudinem aliquam in eis repertam, ut ridere transumitur ad significandum florere, cum dicitur pratum ridet. Oratio autē transfertur cū dicitur, littus aratur, pro, opera perditur, sicut solet dici alicui qui incassum laborat, & ista transumptio pertinet ad Sophisticum, & non ad Dialecticum. Est alia transumptio, ut quādo sumitur nomē magis notum pro, alio minus noto, ut si debeat probari, quòd philosophus non inuidet, & fiat translatio ad hoc nomen sapiens, di-
B cendo sapiens non inuidet, ergo Philosophus non inuidet, & ista pertinet ad Dialecticum. Locus a transumptione est habitudo transumpti unius ad aliud, ut sapiens non inuidet, ergo Philosophus non inuidet. Locus a transumptione. Maxima. Quod alicui conuenit sub nomine magis noto, eidem conuenit sub nomine minus noto. Differt autem locus iste a loco a nominis interpretatione, quia in loco a nominis interpretatione accipitur definitio, siue descriptio nominis, uel expositio eius, ut Philosophus exponitur per hoc, quod dico, amator sapientiæ. In loco autam a transumptione non accipitur expositio nominis, sed pro uno nomine minus noto, sumitur aliud ma-
C gis notum, uel aliquid aliud, per, quod facile probatur.

Auctoritas, ut hic sumitur est iudicium sapientis in scientia sua, unde a rei iudicio solet denominari locus iste. Locus ab auctoritate, est habitudo ipsius auctoritatis ad id, quod per eam probatur, & tenet constructiue solum, ut Astronomus dicit, cęlum esse uolubile, ergo cælum est uolubile. Locus ab auctoritate. Maxima, Vnicuiq; experto in sua scientia est credendum.

Postquàm Auctor prius determinauit de locis a maiori, a minori, a simili, & a proportione, hic consequenter determinat de locis a transumptione, & ab auctoritate. Et pro cognitione loci a transumptione hic Auctor primo diuidit transumptionem dicens, q; duplex est transumptio. una est, quando dictio uel oratio
D proprie unum significans transumitur ad significandum aliud propter aliquam similitudinem in ipsis repertam, ut ridere proprie significat actum oris, & transumitur per quandam similitudinem ad significandum floritionem prati, quia utrobiq; est similitudo lætitiæ. alia est, quando res significata sub nomine minus noto iterum sumitur sub nomine magis noto, ut si ponatur sapiens pro philosopho. & differunt istæ duæ transumptiones. quia in prima sumitur una uox pro diuersis rebus, in secunda uero sumuntur diuersæ uoces pro una re tantum, & a prima transumptione sumitur locus sophisticus, & a secūda dialecticus, ideo de secunda est solum hic ad propositum.

De multiplici transumptiones.

Vbi primo sciendum, q; locus trāsumptione est habitudo unius nominis magis noti ad aliud nomen minus notum. Et tenet quatuor modis, primo subiicien-

Modus arg. a tran

sumptione do nomen magis notum affirmatiue, ut sapiens currit, ergo Philosophus currit. E
quadruplex. Maxima, quicquid conuenit alicui sub nomine magis noto, sibi conuenit sub nomine minus noto Cuius ratio est, quia nomen magis notum & minus notum in transumptione, dicunt idem realiter & conuertibiliter. ideo quicquid uerificatur de uno, etiam uerificatur de alio, & de quocunque prædicatur unum siue affirmatiue, siue negatiue, etiam & reliquum. secundo modo tenet prædicando affirmatiue. tertio subiiciendo negatiue, quarto prædicando negatiue. Et possunt formari argumenta, & maximæ, ut prius dictum est.

Secundo sciendum, q; secundum aliquos locus a transumptione ponitur locus intrinsecus. Cuius ratio est, quia nomen magis notum, & nomen minus notum in transumptione dicunt idem realiter conuertibiliter, & propter illam unitatem & identitatem rei significatæ ualet consequentia ab uno ad reliquum, ideo terminus inferens in isto loco ratione conuenientiæ, & non ratione disconuenientiæ habet uirtutem inferendi terminum illatum. Sed secundum Boethum, & Petrum Hispanum hic ponitur locus extrinsecus, quia licet in transumptione nomen magis notum, & nomen minus notum eandem rem importent, tamen sumitur probabilitas ex parte nominis magis noti, inquantum est magis notum. & quòd sit magis notum alio non est ex parte rei significatæ, sed ex parte modi, ideo terminus inferens, secundum quòd ab eo sumitur uirtus probatiua, est extrinsecus termino illato, quia terminus inferens ut est magis notus quàm terminus illatus sub tali ratione differt ab ipso, & sibi est extrinsecus. & utraque opinio satis uidetur probabilis. F

Oppositio Boeth. & Pet. Hisp.

Quid auctoritas.

Tertio sciendum, q; auctoritas est iudicium siue dictum sapientis in sua scientia experti, ut cum Astronomus iudicat Solem esse maiorem tota terra, hæc propositio sic iudicata uel dicta ab Astronomo dicitur auctoritas eius, sic, q; esse dictū uel iudicatum a tali sapientiæ, quod relinquitur in tali propositione est formale auctoritatis. Vnde propter excellentiam sapientiæ uel cognitionis alicuius sapientis propositio ab eo dicta uel probata accipit quandam euidentiam ueritatis suæ, ratione cuius magis creditur ab aliis, quàm si non esset dicta a tali sapientię. Et talis credulitas uel apparentia ueritatis in propositione nominat auctoritatem. Dupliciter tamen accipitur auctoritas. Vno modo pro excellentia scientiæ aut cognitionis sapientis. Alio modo pro excellentia apparentiæ ueritatis, quam sumit propositio per hoc quod dicitur uel iudicatur esse uera a sapiente, & hoc ultimo modo sumitur hic auctoritas. G

Locus ab auctoritate

Quarto sciendum, q; locus ab auctoritate est habitudo ipsius auctoritatis ad propositionem cui conuenit auctoritas. Et tenet affirmatiue tantum, ut Astronomus dicit Solem esse maiorem tota terra, ergo Sol est maior tota terra. Maxima, Cuilibet experto in sua scientia credendum est. Cuius ratio est, quia si sapiens dicat aliquam propositionem inquantum sapiens est expertus in sua scientia, tunc oportet illam propositionem esse ueram, quia si diceret aliquam propositionem falsam in hoc non esset sapiens. uel expertus. Sed non tenet iste locus negatiue, quia non sequitur, Aristo. non dixit esse decem orbes cœlestes, ergo non sunt ponendi decem orbes. H

Argumen.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Ab unitate significati sumitur unitas signi, ergo unius rei significatæ non sunt multa signa, ergo in transumptione non sunt plura nomina eiusdem rei. & sic male ponit̄ secundus modus trāsumptionis. Secundo sic. Nō sequitur, homo est animal, ergo humanitas est animal, & tamen ibi arguitur a transumptione, quia homo & humanitas idem significant, & homo est nomen magis notum, ergo locus a transumptione non tenet affirmatiue. Tertio sic. Propositio non capit ueritatem ab homine dicente uel iudicante ipsam

A sam esse ueram, quia propter nostrum affirmare, uel negare nihil mutatur in re; ergo propter auctoritatem dicentis non datur ueritas propositionis, ergo a tali auctoritate nō sumitur locus dialecticus. Quarto sic. Non sequitur. Philosophus dicit mundum esse æternum, & nunq̃ incepisse, ergo mundus nunquàm incepit ergo locus ab Auctoritate non tenet affirmatiue. Quinto sic. Bene sequitur, Arist. dicit tempus non fuisse ante motum, ergo tempus non præcessit motum, & tamen ibi arguitur ab auctoritate negatiue. ergo ille locus non tenet negatiue.

Ad argumēta. Ad primum istorum dicitur, ꝙ licet ab unitate significati sumatur unitas in specie ipsius signi, non tamen numeralis unitas. ideo unius signati possunt esse plura signa in numero, licet non in specie. ideo unius rei possunt esse plura nomina significatiua. Ad secundum dicitur, ꝙ licet homo, & humanitas significent idem secundum essentiam, non tamen sub eodem modo essendi, quia humanitas significat essentiam hominis abstractiue, & non per respectum ad supposita. ideo inter ipsa duo nō est transumptio, & quia in transumptione oportet
B ꝙ duo nomina habeant idem significatum sub eodem esse, quare ibi non arguitur per istum locum. Ad tertium dicitur, ꝙ licet oratio dicta a sapiente non capiat ab eo ueritatem, tamen capit ab eo apparentiam, & confirmationem suę ueritatis, & ratione cuius apparentiæ efficitur probabilis, & apparens uera aliis hominibus. quare ab ipsa sumitur locus dialecticus.

Ad quartum dicitur, ꝙ ibi non arguitur ab auctoritate. quia hoc Aristote non dicit inquantum fuit expertus in sua scientia, nec in hoc tenetur. ideo non arguitur affirmatiue per locum ab auctoritate. Ad quintum dicitur, ꝙ ibi non arguitur negatiue per istum locum, quia hoc uerbum dicit, importat ibi auctoritatem, & ad hoc, ꝙ negetur auctoritas oportet negare ipsum uerbum ad arguendum negatiue per locum ab auctoritate, quod tamen non fit in illo argumento, sed ibi arguitur affirmatiue, & est bona consequentia. Solutio.

C

De Locis Mediis.

De Locis a Coniugatis, & a Casibus.

SEquitur de locis mediis, Quid autem sit locus medius dictum est prius. Locorum autem mediorum, alius a coniugatis, alius a casibus, alius a diuisione. Coniugata. & casus differunt, quia uniuocum, siue principale, siue abstractum, quod idem est, dicitur coniugatum cū suo denominatiuo, ut iustitia ac iustus. Casus autem dicuntur ea, quæ cadunt a principali, ut iustum & iuste a iustitia. & hanc differentiam assignat Aristoteles in Topicis in Secundo. Locus a coniugatis est habitudo unius coniugatorum ad reliquum ut iustitia est bona, ergo iustum est bonum, & econuerso locus a coniugatis. Maxima. Quod conuenit uni coniugatorum, conuenit, & reliquo, uel si unum coniugatorum inest & reliquum inest. Locus autem a casibus est habitudo unius casus ad alium, ut iustum est bonum, ergo quod iuste sit bene fit, & econuerso, locus a casibus. Maxima. Quod uni casui cōuenit, cōuenit & reliquo.

D

Postquàm Auctor determinauit de locis intrinsecis, & extrinsecis, hic consequenter determinat de locis mediis. Cuius ordinis ratio est, quia medium per

participationem præsupponit cognitionem suorum extremorum, quia sine illis faciliter cognosci non potest, sed locus medius est medium per participationem respectu loci intrinseci,& extrinseci,ideo conuenienter post determinationem de locis ex intrinseci & extrinsecis. Auctor hic determinat de locis mediis Et præsupposita definitione loci medii prius posita Auctor hic diuidit locum medium, quia alius est a coniugatis,alius a casibus , & alius a diuisione,inter quos primo determinat de loco a coniugatis. E

Locus medius ĩ suas diuiditur species.

Vbi primo sciendum est,ꝙ coniugata sunt concretum , & abstractum eius ,ut iustitia,& iustum.Et dicuntur coniugata quasi sub uno iugo significationis posita,quia concretum,& abstractum conueniunt in re significata,eo ꝙ eandem formam important,ut albedo,& album,sed differunt in modo significandi,quia abstractum significat illam formam sine cadentia ad subiectum,& cum præcisione subiecti,concretum uero significat eam cum cadentia & inhærentia ad suum subiectum.& de istis satis dictum est circa definitionem denominatiuorum. F

Quæ nã cõiugata dicantur.

Secundo sciendum,ꝙ locus a coniugatis est habitudo unius coniugatorum ad reliquum Et tenet affirmatiue sic,iustitia est uirtus,ergo iustus est uirtuosus.Maxima,si abstractum prædicatur de abstracto,& concretum de concreto.Cuius ratio est,quia concreta realiter idem significant cum abstractis , ideo,si unum abstractum uerificetur de alio,oportet etiam concretum eius uerificari de concreto alterius,non tamen in istis potest argui respectu eiusdem prædicati , quia abstractum.& concretũ partim conueniunt & partim differunt . ideo non oportet idem prędicatum sub eodem modo significandi de utroq; uerificari,ut non sequitur iustitia est uirtus, ergo iustum est uirtus.Et tenet etiam iste locus negatiue sic,iniustitia non est uirtus,ergo iniustus nõ est uirtuosus.Maxima,si abstractum negetur de abstracto,& concretum negatur de concreto.

Locus a cõiugatis.

Tertio sciendũ.ꝙ casus dicuntur adiectiuum nominis cum suo aduerbio,ut iustum,& iuste.Et dicuntur casus a cado,dis,quia ambo simul cadunt a principali, G scilicet ab abstracto,ut iustus & iuste a iustitia . Et licet incõiugatis unũ cadat ab alio,non tñ ambo cadunt ab uno tertio sicut in casibus,& licet etiam adiectiuum & suum aduerbium possent dici coniugata,quantum ad id a quo sumitur nomen siue quantum ad rationem impositionis nominis,quia sunt sub uno iugo significationis posita,tamen quantum ad id cui nomen imponitur seu attribuitur non dicuntur coniugata,sed magis proprie casus nominantur.

Casus q̃ dicantur.

Quarto sciendũ,ꝙ locus a casibus est habitudo unius casus ad reliquum . Et tenet affirmatiue sic,iustus est uirtuosus,ergo qđ iuste fit uirtuose fit.Maxima,si cõcretũ affirmetur de cõcreto,& aduerbium de aduerbio.Negatiue sic,fortis nõ est debilis,ergo quod fortiter fit non debiliter fit.Maxima , si concretum negetur de concreto,& aduerbium de aduerbio,eo ꝙ concretum & aduerbium idem significat,licet diuersimode.Et uocatur iste locus a casibus in plurali , quia arguendo per istum locum ponuntur plures casus tam in antecedente quam in H consequente , ut prius patuit,& etiam similiter est de loco a coniugatis.

Locus a casibus.

Argumẽ. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Abstractũ est causa formalis concreti, ergo arguẽdo a coniugatis est locus a cã formali & intrinsecus,& per cõsequens locus a coniugatis nõ est locus medius. Secundo sic.Non sequitur,homo est animal,ergo humanitas est animalitas,cum antecedens sit uerum,& consequens falsum,ergo locus a coniugatis non tenet affirmatiue.Tertio sic.Non sequitur cæcitas est insensibilitas,ergo cæcus est insensibilis,cum antecedens sit uerũ,& cõsequens falsum,ergo iste locus non tenet affirmatiue.Quarto sic . Non sequitur , quantitas non est qualitas,ergo quantũ nõ est quale,uel albedo non est dulcedo, ergo album nõ est dulcedo.ergo iste locus nõ tenet negatiue . Quinto sic.Nõ sequitur,

A tur, iustus est liberalis, ergo, quod iuste fit liberaliter fit, quia antecedens potest esse uerum consequente existente falso. ergo locus a casibus nō tenet affirmatiue.

Ad argumenta. Ad primū istorū dicitur, q, si consideretur abstractum inquantum est forma concreti tantum, & sibi dat esse, sic est causa formalis eius, & facit locum intrinsecum. Sed si consideretur ut partim conuenit cum eo, & partim differt, sic facit locum medium. Ad secundum dicitur, q duplex est abstractum, quoddam est, quod abstrahitur a suis inferioribus, ut animalitas, humanitas, & sic de aliis aliud est, quod abstrahitur a suo subiecto tantum, & non a suis inferioribus, ut color & albedo, & tale prædicatur de suis inferioribus, licet non de suo subiecto. Et arguendo per locum a coniugatis semper debet argui respectu abstracti, quod abstrahitur a suo subiecto tantum, & non a suis inferioribus, quia illud non potest prædicari de ipsis, ideo non debite arguitur, homo est animal, ergo humanitas est animalitas, animalitas enim designatur cū præcisione subiecti

B & suorum inferiorum, rōne cuius non uerificatur de humanitate. Ad tertium dicitur, q, si insensibile neget sensibilitatē cuiuslibet sensus, sic non sequitur, cæcus est insensibilis sed si neget tantum sensibilitatem sensus uisus, sic cæcus potest dici insensibilis, & isto modo bene ualet ista consequentia. Ad quartum dicitur, q arguendo per locum a coniugatis negatiue a duobus abstractis oportet illa abstracta esse diuersa tam secundum essentiam quàm secundum esse, modo quantitas & qualitas non sunt diuersa secundum esse, licet bene secundum essentiam, quia conueniunt in subiecto, ideo ibi non bene arguitur per locum illum. nec econtra argui potest affirmatiue, quantum est quale, ergo quantitas est qualitas. Ad quintum dicitur, q locus a casibus, & etiam a coniugatis solum tenet in prædicationibus per se, & non in prædicationibus per accidens. modo, dicendo sic, iustus est liberalis. est prædicatio, per accidens, quare ibi non arguitur debite per illum locum. No. rōnem.

C

De Multiplici diuisionum acceptione, ac Locis.

Diuisionum alia fit per negationē. alia sine negatione. per negationē, ut Socrates, aut est homo, aut est nō homo, sed non est non homo, ergo est homo. Locus a diuisione. Maxima. Si aliqua duo sufficiēter condiuidunt aliquid, tertium posito uno remouetur reliquū, & remoto uno, ponitur reliquum. Alia diuisio est, quæ no est per negationē. Et hæc fit sex modis, tribus per se, & tribus p accidens, prima diuisio per se est generis in species, ut animaliū, aliud rationale, aliud irrationale. secunda est totius integralis in partes integrales, ut domus, alia pars est tectū. alia paries, alia fundamentū. tertia est uocis in suas significationes, ut canis. aliud latrabile, aliud marinū, aliud cæleste sidus.

D Triū per accidens, una est diuisio subiecti in accidētia, ut animalium, aliud sanū, aliud ægrū. secunda accidētis in subiecto, ut sanorū, aliud est homo, & aliud est brutum. tertia est accidentium in accidentia, ut alborum, aliud calidum, aliud frigidum. Locus a diuisione est habitudo unius condiuidentium ad aliud, ut si Socrates est animal, aut rationale aut irrationale, sed non est irrationale, ergo est rationale. Locus a diuisione. Maxima Posito uno membrorum diuidentium in aliquo subiecto, remouetur reliquum, & similiter formetur argu-

mentum in qualibet alia diuiſione conſtructiue, & deſtructiue. E

Sciendum eſt autem quòd in toto iſto tractatu non ſunt niſi unum & uiginti loci, quorum decem ſunt intrinſeci, ſeptem extrinſeci, & tres medij, quæ poſſunt his uerſibus haberi.

Carmina pro locis omnibus.

Diffi. deſcrip. interpres, totum quoq; cauſa.
Cor. gene. uſus, communiter acci.
Sic in regula Auctor, & a ſimili maior minor quæ ſunt extra
Oppoſitiones, tranſump. proportio ſic ſociata.
Sunt medii tantum diuiſio coniuga caſus.
Per ſpecies genera, ſpecies per ſingula ſcindunt.
Per partes totum, Voces per ſignificatum. F
Cuncta per oppoſita ſubiectum qualia ſcindunt.
Quale per uſias, per qualia qualia ſindunt.

Diuiſionū alia ꝑ negationē, alia ꝑ affirmationem fit, & qūo differūt.

Poſtquàm Auctor determinauit de locis a coniugatis, & a caſibus, hic conſequenter determinat de loco a diuiſione, ratione cuius primo diſtinguit ſpecies ſeu modos diuiſionis, ipſam diuiſionem ſic diuidendo dicens, ꝙ diuiſionū, quædam fit per negationem, ut lapis eſt homo, uel non homo, alia uero per affirmationem, ut animalium, aliud eſt rationale, aliud irrationale. Iſtæ diuiſiones ſic inter ſe differunt, quia diuiſio, quæ fit per negationem, ſemper fit per duo membra tantum, & per immediata, quia datur per contradictoria, inter quæ nullum eſt medium. ſed diuiſio, quæ fit per affirmationem, quandoque datur per duo mébra tantum, quandoq; uero per plura. neque ſemper fit per oppoſita ſimpliciter, G & proprie, licet membra diuiſionis inter ſe includant aliquam oppoſitionem. nec ſemper fit per immediata, quod patet dicendo, coloratorum, aliud album, aliud nigrum, aliud medio colore coloratum.

Diuiſionū ꝑ affirmatione, alia ꝑ ſe, & hęc triplex eſt.

Primo ſciendum, ꝙ diuiſio facta per affirmationem iterum diuiditur, quia quędam eſt diuiſio per ſe, alia uero per accidens. Et diuiſio per ſe fit tribus modis, quia quædam eſt diuiſio generis in ſuas ſpecies, uel differentias, ut animalium, aliud homo, aliud brutum, uel animalium, aliud rationale, aliud irrationale. Secunda eſt totius integralis in ſuas partes integrales, ut domus, alia pars eſt tectum, alia paries, & alia fundamentum. Tertio diuiſio eſt uocis multiplicis in ſuas ſignificationes, ut canis, alius latrabilis, alius ſydus cœleſte, aliud belua marina.

Alia ē diuiſio ꝑ accn̄s & hæc triplex eſt.

Secundo ſciendum, ꝙ diuiſio per accidens eſt triplex. Prima eſt ſubiecti in accidentia, ut animalium, aliud ſanum, aliud ægrum. Secunda eſt diuiſio accidentis in ſubiecta, ut ſanorum, aliud homo, aliud brutum. Tertia eſt accidentis in accidentia, ut ſanorum, aliud calidum, aliud frigidum. Et dicuntur iſtæ diuiſiones per H accidens, quia membra diuidentia non per ſe diuidunt ipſum totum, ſed habent diuidere ipſum inquantum accidunt ſuis partibus per ſe. Et licet diuiſio ſubiecti ſecundum naturam non ſequatur cauſaliter ex diuiſione accidentis, ſed magis econtra, ex diuiſione ſubiecti cauſatur diuiſio accidentis, tn̄ quandoq; quo ad nos ex diuiſione, & diſtinctione accidentium ſubiecti ſumitur diuiſio, & diſtinctio partium totius. Ideo ſubiectum poteſt diuidi per ſua accidentia, & accidentia per ſua ſubiecta, uel accidens per alia accidentia, quæ accidunt ſuo ſubiecto.

Locus a diuiſione.

Tertio ſciendum, ꝙ locus a diuiſione eſt habitudo unius diuidentium ad reliquum. Et in diuiſione, quæ fit per duo membra immediata, tn̄ tenet affirmatiue,

A ab affirmatione diuisi compositione unius membrorum ad negationẽ alterius, vt Socrates est homo uel non homo, sed Socrates est homo, ergo Socrates non est non homo. Maxima, posito uno diuidentium immediatorum in aliquo subiecto, ab eodem remouetur reliquum, & causa est, quia talia membra sunt opposita. Et tenet etiam negatiue negatione unius ad negationem alterius, ut Socrates est rationalis, uel irrationalis, sed non est irrationalis, ergo est rationalis. Maxima, destructo uno membrorum diuidentium immediatorum, necessario ponitur reliquum. Sed in diuisione, quę datur per plura membra, iste locus semper tenet affirmatiuę, ab affirmatione unius ad negationem alterius, non simpliciter tamen tenet negatiue, nisi arguatur a negatione omnium aliorum membrorum diuidentium ab illo quod oportet probari, ut hęc pars domus est tectum paries, uel fundamentum, sed non est paries, uel fundamentum, ergo est tectum.

B Quarto sciendum, q membra diuidentia alicuius diuisionis possunt dupliciter considerari. Vno modo secundum proprias rationes eorum, & isto modo semper sunt opposita, & separata, & sic ab ipsis sumitur locus extrinsecus, scilicet locus ab oppositis uel disparatis. Alio modo considerantur inquantum partim cõueniunt cum diuiso, & partim differunt, & isto modo hic considerantur, & sic faciunt locum medium, qui uocatur a diuisione. Et quandoq; in argumentis illius loci ponitur explicite diuisio alicuius totius, Aliquando uero non explicatur ipsa diuisio, sed præsupponitur, & semper oportet præsupponere conuenientiam diuisi cum illo, de quo affirmantur, uel negatur illa membra diuidentia. Mébra diuisionis oppõné qũo habent.

Contra prædicta arguitur primo sic. Omnis diuisio fit per aliquas partes, sed negatio non est pars alicuius, ergo nulla diuisio fit per negationem. Secundo sic. Omne totum compositum est ex partibus in quas diuiditur, quia ut dicit Boethus, omne totum resoluitur in ea ex quibus componitur, sed genus non componitur ex suis speciebus, cum præcedat illas, ergo nulla est diuisio generis in C suas species. Tertio sic. Significata uocis accidunt ipsi uoci, cum ipsa uox sit de genere qualitatis, & significata quandoque de alio genere, ergo diuisio uocis non est per se. Quarto sic. Accidentia non sunt partes subiecti, quia non componunt ipsum, ergo, cum omnis diuisio sit totius in suas partes, sequitur, q non est diuisio subiecti in accidentia. Quinto sic Non sequitur animalium, aliud rationale, aliud irrationale, sed lapis non est animal rationale, ergo est animal irrationale, ergo locus a diuisione non tenet negatiue. Argumẽ. Hoc uerũ ẽ ẽt naturaliter ut patet, 1. de generati. per totum.

Ad argumẽta Ad primum dr, q licet negatio formaliter, & per se sumpta nõ sit pars alicuius diuisi, tñ negatio sumpta cũ alio habet modum partis, ſm q sumitur pro affirmatione opposita, & inquantum sumitur pro opposito illius qđ ipsa negat põt esse mẽbrum diuisionis, & sumitur pro parte unius totius diuisi. Solutiões.

Ad secundum dicitur, q licet omne totum actuale componatur ex partibus in quas diuiditur, non tamen totum potentiale, quod est adhuc ens in potentia, cuD iusmodi est genus. Ad tertium dicitur, q licet significata accidant uoci secundũ se consideratæ, ut est in genere qualitatis, non tñ accidunt uoci significatiuę inquantum significatiua est, & inquantum sunt significata eius, & ideo hoc modo diuisio eius in suas significationes est diuisio per se. Ad quartum dicitur, q licet omnis diuisio per se fiat in partes totius, non tamen diuisio per accidens, sed sufficit, q fiat per accidentia, quæ determinant ipsum totũ ad diuersas partes eius. Ad quintum dr, q in loco a diuisione oportet ponere affirmationem diuisi cum affirmatione, uel negatione unius membrorũ diuisionis de subiecto cõsequẽtis, qđ tñ non sit in isto argumento, quia animal nõ affirmatur ibi de lapide. debet n. dicit sic, si lapis est animal, & non est animal rõnale, ergo est aial irrationale. ideo non bñ arguitur per locũ a diuisione. Et hæc de Locis dialecticis dicta sufficiant.

VERSORII PARISIENSIS [1]

EXPOSITIO,

IN SEXTVM TRACTATVM PETRI HISPANI.

SVMMA TRACTATVS.

De syllogismorum multiplicitate, ac disputationum uarijs generibus, & illarum instrumentis, seu syllogismis diuersis, de quinque Metis ipsarum terminis, uel intentis finibus. Fallaciarum item tam in dictione, quàm extra numerus iuxta triplex potentialis genus fallacias indictione fundans ostenditur, De singulis demum fallacijs speciali cõsideratione agitur.

Syllogismorum diuisione præposita, quid ex illis Demonstratiuus, quid Dialecticus, quid item Sophisticus, seu Litigiosus Syllogismus sit, ostenditur.

Yllogismorum, alius demonstratiuus, alius dialecticus, alius sophisticus siue litigiosus. Syllogismus demonstratiuus est, qui ex primis, ueris, & immediatis est syllogizatus, aut ex talibus, quæ per aliquã prima, & uera principium suæ cognitionis sumpserunt. Dialecticus est, qui ex probabilibus est syllogizatus. Sophisticus, ut definitur ab Aristotele in Elenchis, est qui apparet esse syllogismus, & non est, aut qui est syllogismus, sed non est conueniens rei.

1. Eléc. c.j. & aliis plerisq; in locis. Huius libri.

ISTE est Sextus Tractatus magistri Petri Hispani, in quo postquam ipse in Quinto Tractatu determinauit de syllogismo dialectico, hic consequenter incipit determinare de syllogismo sophistico. Ratio ordinis est, quia syllogismus dialecticus fit ex probabilibus simpliciter, sophisticus uero fit ex probabilibus apparenter, ideo syllogismus dialecticus præcedit syllogismum sophisticum. Et, quia syllogismus sophisticus est, id, de quo in hoc tractatu principaliter consideratur, ad quem cætera hic consyderata habent attributionem, ideo est subiectum illius tractatus. Et non nominatur hic tractatus de Fallaciis, eo q; fallacia sit subiectum eius. Sed quia fallacia est principium syllogismi sophistici, est enim fallacia locus sophisticus. Et sicut locus dialecticus est principium syllogismi dialectici, ita locus sophisticus est principium syllogismi sophistici. Et per hoc habetur

A habetur causa materialis huius tractatus. Et causa finalis eius est perfecta cognitio syllogismi sophistici quantum ad compositionem, & solutionem eius. Sed eius causa formalis est duplex. s. forma tractatus, & forma tractandi. Forma tractandi est modus procedendi, sed forma tractatus est diuisio huius tractatus in suas partes. Primo enim determinat de syllogismo sophistico in communi. Secundo uero in speciali ostendendo qualiter fit in singulis fallacijs.

Primo sciendum, q ad cognoscendum syllogismum sophisticum in communi præsupposita definitione syllogismi prius posita, Auctor prius diuidit syllogismum in communi, per syllogismum demonstratiuum, dialecticum, & sophisticum. cuius diuisionis sic habetur sufficientia. quia omnis syllogismus cõtractus ad aliquam materiam fit in aliqua materia speciali. uel ergo fit in materia necessaria. & sic est demonstratiuus, uel fit in materia probabili, & hoc est dupliciter. uel fit in materia probabili simpliciter, & sic est syllogismus dialecticus, B uel probabili apparenter, & sic est sophisticus. Et non est hæc diuisio generis in suas species, eo q non datur per differentias formales, sed per differentias materiales, quia sumitur ex parte materiæ, ad quam contrahitur syllogismus, sicut circulus diuiditur per circulum aureum, & argenteum, & æneum, & sic ibi est diuisio subiecti in accidentia, quia esse in auro, uel argento, uel in ære accidit circulo. ita similiter hæc diuisio syllogismi est subiecti in accidentia Nec est diuisio analogi, nec uocis in suas significationes, quia syllogismus non dicitur æquiuoce de istis tribus speciebus, licet tamen syllogismus demonstratiuus sit perfectior ex parte materię quàm dialecticus, & dialecticus quam sophisticus, & etiam ex parte finis, quia demonstratiuus ordinatur ad scientiam, dialecticus ad opinionem, & sophisticus ad apparentem scientiam. Oĩnm spẽ rũ syllogismi sufficiẽ tia.

Secundo sciendum, q syllogismus demonstratiuus, qui dicitur demonstratio, est qui ex primis, ueris & immediatis est syllogizatus, aut ex talibus, quæ per C aliqua prima uera principium suæ cognitionis sumpserunt. In qua definitione præsupponitur syllogismus loco generis, & totum residuum, quod dat intelligere, q syllogismus demonstratiuus procedit ex necessarijs, ponitur ad differentiã syllogismi sophistici & dialectici, & ibi ponuntur duæ partes, ad explicandum diuersos modos demonstrationis. Est enim quædam demonstratio propter quid & potissima, quæ procedit ex primis, ueris, & immediatis & indemonstrabilibus, quæ tangitur cum dicitur ex primis, ueris, alia est demonstratio, quæ procedit ex præmissis necessarijs, non indemonstrabilibus, sed quæ possunt demonstrari per aliquas propositiones priores, ut est demonstratio. Quia, & hæc tangitur per illam particulam, aut ex talibus quæ per aliqua prima & uera &c. Et dicuntur prima uera, quæ per seipsa & non per alia fidem habent & cognitionẽ ut prima principia, quæ per seipsa cognoscuntur & non per alia. Quid syllogismus demõstratiuus, ac duplici illius forte.

Tertio sciendum, q syllogismus dialecticus est, qui ex probabilibus est syllo-D gizatus. In qua definitione subintelligitur syllogismus loco generis, & ponitur syllogizatus ad differentiam syllogismi sophistici peccantis in forma, qui non est syllogizatus, nisi apparenter tantum. Et ponitur ex probabilibus, ad differẽtiam syllogismi sophistici peccantis in materia, qui licet sit syllogizatus, non tamen ex probabilibus, sed ex apparentibus tantum, & ad differentiam syllogismi demonstratiui, qui procedit ex necessarijs, & non ex probabilibus. Et est probabile illud, quod uidetur omnibus uel pluribus uel sapientibus uerum. Et ponuntur illæ tres particulæ propter diuersa genera probabilium, quia quoddã est probabile, quod apparet uerum omnibus, ut quòd omnis mater diligit filium, aliud est quod uidetur pluribus, & non omnibus, ut q omnis homo desiderat scire, aliud est quod uidetur sapientibus tantum, ut q Sol sit maior tota Quid syllogismus dialecti. ex diuersis pbabiliũ generibus sũptus.

terra.

terra. Et syllogismus dialecticus semper procedit ex aliquo istorum probabiliũ, ut satis unum est in locis dialecticis. E

Triplex syllogismus sophist. Quarto sciendum, ꝙ triplex est syllogismus sophisticus.s. peccans in materia tantum, in forma tantum, in forma & materia simul. Syllogismus sophisticus peccans in materia tantum est, qui procedit ex præmissis falsis uel aliqua falsa & est in debita forma syllogismi, ut omnis homo est species. Socrates est homo, ergo Socrates est species. Syllogismus peccans in forma tantum, est qui procedit ex præmissis ueris, sed non in debita forma syllogismi ordinatis, ut homo est species. Socrates est homo, ergo Socrates est species. Sed syllogismus peccans in materia & forma simul est qui non est in debita forma syllogismi, & procedit ex præmissis falsis, uel aliqua falsa, ut omnis homo est animal, nullũ risibile est homo, ergo nullum risibile est animal. Et definitur sic syllogismus sophisticus in communi, syllogismus sophisticus est apparens syllogismus, & non existens, quia, si sit peccans in materia tantum, & non in forma, apparet esse ex probabilibus, & per hoc apparet esse dialecticus & tamen non est. &, si sit peccans in forma uel in utroque, est apparens syllogismus. Sed secundum Aristo. sic definitur. Syllogismus sophisticus est, qui ex apparentibus syllogizatus, est, aut ex probabilibus, uel apparentibus est apparens, & ibi tangitur peccans in materia tantum cum dicitur, ex apparentibus syllogizatus est, & peccans in forma tantum cum dicitur, ex probabilibus est apparens, & peccans in utroque, cũ dicitur, ex apparentibus est apparens.i. ex apparenter probabilibus. Et per hoc patet quid sit syllogismus sophisticus, de quo est hic ad propositum, & quomodo differt ab alijs speciebus syllogismi. F

1. Elenc. ca. 1.

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Syllogismus tentatiuus est bonus syllogismus, & tamen non ponitur in ista diuisione syllogismi, ergo ipsa est insufficiens. Secundo sic. Aliquis est syllogismus falsigraphus, qui non ponitur in ista diuisione, ergo diuisum excedit membra diuidentia. G

Tertio sic. Demonstratio ad impossibile procedit ex falsis, quia capit oppositum conclusionis probandæ cum uno uero ad inferendum unum manifeste falsum, ergo ista definitio syllogismi demonstratiui non sibi conuenit, & sic non conuenit omni contento sub definito. Quarto sic. Syllogismus dialecticus quandoque fit ex propositionibus necessarijs, ergo non semper est ex probabilibus syllogizatus.

Quinto sic. Omne quod est non ens, nullam habet apparentiam, sed syllogismus sophisticus est non existens, ergo non est apparens, cum apparentia præsupponat esse, ergo contra definitionem eius.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet syllogismus tentatiuus ex parte finis distinguatur ab istis syllogismis, non tamen ex parte materiæ, & ista diuisio sumitur ex parte materiæ syllogismi. ideo hic non ponitur tentatiuus. Vnde syllogismus tentatiuus quandoque fit ex necessariis, quandoq; ex probabilibus, quandoque ex impossibilibus, quia fit ex his, quæ uidentur & conceduntur a respondente, & ex probabilibus respondenti, quæ quandoque sunt necessaria, quandoque probabilia, & quandoq; impossibilia. Est.n. syllogismus tentatiuus, qui ex his, quæ uidentur respondenti syllogizatur, & quæ necesse est eum scire, qui se simulat habere scientiam ex communibus. Ad secundum dicitur, quod syllogismus falsigraphus, est qui procedit ex principijs alicuius scientiæ male intellectis, aut ex oppositis principiorum, ideo fit in eadem materia, sicut syllogismus demonstratiuus, ideo potest intelligi per ipsum. Ad tertium dicitur, ꝙ hic non definitur demonstratio in communi, quæ diuiditur per demonstrationẽ ostensiuam & ad impossibile, sed definitur demonstratio ostensiua tantum, quę diuiditur H

Syllogismus falsigraphus.

Oĩum demõstrationũ notitia.

A diuiditur per demonstrationem propter quid. & quia est, & demonstratio propter quia, iterum diuiditur per demonstrationem potissimam, & non potissimam, & demonstratio quia est, diuiditur per demonstrationem procedentem ab effectu, & per demonstrationem quæ procedit a causa remota ideo demonstratio ad impossibile non continetur sub definito huius definitionis. Ad quartum dicitur, quòd licet syllogismus dialecticus, quandoq; fiat ex necessarijs apprehensis sub modo probabilium & contingentium, non tamen fit ex necessarijs apprehensis sub modo necessarij, & inquantum habent necessariam habitudinem ad conclusionem, quia sic, esset demonstratio. Ideo iste syllogismus semper procedit ex probabilibus, uel ex acceptis sub modo probabilium. Ad quintũ dicitur, quòd syllogismus sophisticus non dicitur non ens simpliciter, sed nõ existens talis qualis apparet, quia apparet dialecticus & non est, sed bene est syllogismus simpliciter existens, sicut auricalcum est non existens aurum, sicut appa-
B ret, sed tamen est ens simplicite existens.

Quid disputatio, & eius quatuor species, uidelicet, doctrinalis, dialectica, tentatiua, ac sophistica, & quibus instrumentis, seu Syllogismis singulæ fiant. Et quid Syllogismus tentatiuus.

Disputatio est actus syllogisticus unius ad alterum ad aliquod propositum ostendendum. Disputationis quatuor sunt species, scilicet doctrinalis, dialectica, tentatiua, & sophistica. Disputatio doctrinalis est, quæ syllogizat ex proprijs principijs uniuscuiusque disciplinæ, & non ex his quæ uidentur respondenti. & huius disputatio-
C nis instrumentum est syllogismus demonstratiuus. Disputatio dialectica est, quę ex probabilibus syllogizat, & est collectiua contradictionum, & eius instrumentum est syllogismus dialecticus. Tentatiua uero disputatio est, quæ syllogizat ex his quæ uidentur respondenti, & necesse est eum scire qui se simulat habere scientiam. Huius autem disputationis instrumentum est syllogismus tentatiuus. Syllogismus tentatiuus est, qui procedit ex his quæ uidentur respondenti. Disputatio sophistica est, quæ procedit ex his, quæ uidentur probabilia, & non sunt. Huius autem disputationis instrumentum est syllogismus sophisticus.

De hoc 1. Elēch. c. 1.

D Postq̃ Auctor præmisit definitionem syllogismi sophistici, & ostendit differentiam eius ab alijs syllogismis, hic consequenter agit de causa finali eius, ostẽdendo quomodo ordinatur ad quinque metas disputationis sophisticæ. Sed, quia syllogismus sophisticus prius ordinatur ad sophisticam disputationẽ, & mediante disputatione ducit ad illas metas, ideo prius uidendum est disputatione quã de metis. Est autem disputatio actus syllogisticus unius ad alterum ad aliquod propositum ostendendum. In qua definitione explicatur causa formalis disputationis cum dicitur, actus syllogisticus. actus.n. siue actio se habet ut genus & forma communis eius, & syllogisticus, se habet ut differentia. & sumitur hæc differentia ab instrumento, quo fit talis actio. s. a syllogismo, & per hoc, q̃ dicitur, unius ad alterum. i. opponentis ad respondentem, explicatur causa efficiens disputationis.

Quid disputatio & quinq; ad eam requisita.

sputationis.& per hoc q dicitur, ad aliquod propositum ostendendum, explicatur finis immediatus & propinquus disputationis, quia in omni disputatione ostenditur aliquo de aliquo. Vnde in disputatione quinque requiruntur.s. opponens, qui disputat, respondens, cui disputatur, & illud de quo disputatur, & actio disputandi & instrumentum, & quo fit talis actio scilicet syllogismus. Et omnia ista sufficienter explicantur ex prædicta definitione. E

Disputationis spés. Primo sciendum, q disputatio diuiditur per disputationem doctrinalem, dialecticam, tentatiuam, & sophisticam. Quarum habetur sufficientia. quia omnis disputatio fit uel ad sumendū experimentum de habitu generato, uel ad generationem habitus. si primum, sic est tentatiua, si secundum, hoc est dupliciter. uel fit ad generationem habitus in opponente, & sic est sophistica, quæ fit ad acquirendum apparentem scientiam, uel generationem habitus in respondente, & hoc dupliciter. uel talis habitus est certus, & sine formidine de opposito, & sic est disputatio doctrinalis, quæ est generatiua scientiæ. uel est habitus incertus F & cum formidine de opposito, & sic est disputatio dialectica, quæ est generatiua opinionis. Et sic patet q istæ disputationes differunt secundum suos fines, quia doctrinalis est generatiua scientiæ, & dialectica est generatiua opinionis. & tentatiua est acceptiua experimenti scientiæ respondentis, & sophistica est gñatiua deceptionis in respondente, & apparentis sapientiæ in opponente. Et etiam differunt secundum suas metas, ut patebit in suis definitionibus, & etiam secundū instrumenta quibus fiunt, quia disputationis doctrinalis instrumentum est syllogismus demonstratiuus, & dialecticæ syllogismus dialecticus, & tentatiuæ syllogismus tentatiuus, & sophisticæ sophisticus syllogismus.

Quę disputatio doctrinalis, ac dialectica. Secundo sciendum, q disputatio doctrinalis est, quæ ex propriis principijs alicuius scientiæ syllogizat, & nō ex his quæ uidentur respondenti. Cuius ratio est quia disputatio doctrinalis est generatiua scientiæ, sed generandum scientiam oportet arguere & procedere ex proprijs principijs scientiæ, quæ gñatur, & non G ex his quæ uidentur respondenti, & oportet ipsum addiscentem credere. & per hoc differt hæc disputatio a dialectica, quæ procedit ex aliquibus communibus & etiam a tentatiua & sophistica. Et quia disputatio doctrinalis est quidam motus rationis, qui ordinatur ad scientiam tanquam ad suum finem, ideo secundū diuisionem scientiarum, in quibus est disputatio doctrinalis. habet diuidi in suas species. Sed disputatio dialectica est, quæ procedit ex probabilibus, & est collectiua contradictionum. Et ratio est, quia disputatio dialectica fit ad generandum opinionem, sed opinio generatur ex communibus & probabilibus, & ex probabilibus potest argui ad utranq; partem contradictionis, ipsa dicitur collectiua contradictionum, & secundum tres fines dialecticæ. Disputatio dialectica habent tres species, quia quędam est ad obuiationem, alia est ad exercitationem, alia est ad philosophicam disciplinam, quæ iterum potest diuidi secundum quatuor prædicata, de quibus fit. H

Disputatio tentatiua ac sophistica. Tertio sciendum, q disputatio tentatiua, est quæ ex his q̃ uidentur respondenti syllogizat, & quæ necesse est scire qui se simulat habere scientiam. Cuius ratio est, quia ista disputatio fit ad habendum experimentum. de scientia respondentis, sed experiētia suæ scientiæ sumitur arguendo ex his quæ uidentur, & sunt probabilia rñdenti, ideo ista disputatio procedit ex probabilibus rñdēti, & nō procedit ex necessarijs cōtingentibus aut impossibilibus, nisi inquantū sunt probabilia ipsi respondenti. Et quia in qualibet scientia præsupponuntur principia cōia, & ignoratis communibus necesse est propria principia ignorare, ideo hæc disputatio habet fieri ex communibus principijs, quæ necesse est ipsum scire, qui habet aliquam scientiam. Et diuiditur in suas species hæc disputatio secundum diuersas

De hoc vid 1 Post t.c. 24. & ibi p scribente.

las

A sas species de quibus disputatur. Sed disputatio sophistica est quæ ex apparenter probabilibus syllogizat. Cuius ratio est, quia ipsa fit ad generandum apparentem scientiam, quæ habet generari producendo ex apparentibus. Et diuiditur in quinque species secundum, q fit, & ualet ad quinque metas. s. ad redargutionem, & ad falsum, & sic de aliis.

Quarto sciendum. q disputatio in cõmuni potest dupliciter considerari. Vno mõ secundum id quod est actus syllogisticus ad aliquod propositum ostẽdendũ. & isto modo disputatio doctrinalis est perfectior omnibus aliis disputationibus, quia perfectius ostendit aliquid esse, & ibi est uerior actus syllogisticus, deinde dialectica, tertio tentatiua, & ultimo sophistica. Alio modo quantum ad interpretationem nominis disputationis, quæ dicitur quasi diuersorum putatio, & hoc modo perfectius dicitur de disputatione sophistica, in qua opponens & respondens intendunt diuersos fine, quia opponens intendit uincere, & respondens non uinci, inde dicitur de tentatiua, tertio de dialectica, & ultimo de doctrinali. Et licet istarum specierum una sit perfectior aliis, tamẽ hęc diuisio proprie non est analogi in sua analogata, eo q disputatio in communi non conuenit uni membrorum per alterum, sed est diuisio generis in suas species secundum modum, sicut genus, & species reperiuntur in secundis intentionibus. disputatio nũ duplex cõparatio.

B

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Aliqua disputatio fit per inductionẽ, & sic disputatio est actus inductiuus, ergo male dicitur in definitione disputationis, q disputatio est actus syllogisticus. Secundo sic. Disputatio sophistica fit ad generandum deceptionem in respondente, ergo non fit ad ostendendum aliquid. ergo definitio disputationis non conuenit cuilibet disputationi. Tertio sic. Disputationes distinguuntur secundum suos fines, sed disputatio doctrinalis & dialectica ordinantur ambæ ad scientiam. quia disputatio dialectica fit ad acquirendam disciplinam, ergo istæ duæ species inter se male distinguuntur. Argumen.

C Quarto sic. Disputatio doctrinalis quandoque procedit ab effectu ad suam causam, sed effectus non est principium, ergo non semper procedit ex propriis principiis alicuius scientiæ. Quinto sic Oppositio non habetur simul de duobus contradictoriis, quia non possibile duo contradictoria opinari, sed disputatio dialectica est generatiua opinionis, ergo determinate fit ad unam partem contradictionis, ergo male dicitur. q est collectiua contradictionum,

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q licet aliqua disputatio fiat per inductionem tanquam per instrumentum imperfectum & incompletum, non tamen tanquàm per instrumentum perfectum & completum, sed syllogismus est illud instrumentum completum. Et posset etiam dici, q ibi capitur syllogismus in communi pro argumentatione, & non specialiter, ut distinguitur contra alias species argumentationis. Ad secundum dicitur, quòd licet disputatio sophistica ex consequenti genere deceptionem respondentis, tamen primo, & per se fit ad ostendendum aliquam conclusionem ipsi respondenti. Ad tertium dicitur, q disputationes distinguuntur secundum suos fines proprios. modo, scientia non est finis proprius dialecticæ disputationis, sed opinio, licet bene ex consequenti ordinetur ad scientiam, ad quam opinio disponit intellectum. Ad quartum dicitur, q licet effectus non sint principia essendi suarum causarum, tamen bene sunt principia cognoscendi. ideo demonstratio procedens ab effectibus potest dici procedere ex propriis principiis alicuius scientiæ, & etiam disputatio doctrinalis. quæ fit per demonstrationem. Ad quintum dicitur, quod licet disputatio dialectica non simul & semel posit generare firmam opinionem duobus de contradictoriis, tñ põt probabiliter ostendere utrunq; ad causandum dubitationẽ de utroq; cõuadictoriorũ, rõne cuius dr, collectiua cõtradictionum. Solutio.

D

Metæ

Metæ Quinque Redargutio.s. Falsum, Inopinabile, Solæcismos, Nugatio, ad quæ Sophystica disputatio per Syllogismum Sophysticum tendit, quid sint. E

Vide.j. Elẽc. ca.4.& eodẽ cap.

Syllogismus sophisticus ordinatur ad quinque metas, quæ sunt redargutio, falsum, inopinabile, solœcismus, & nugatio, est meta incõueniens quoddam ad quod opponens sophista nititur uideri ducere respondentem. Redargutio est prænegati concessio, uel præconcessi negatio in eadem disputatione, ut argumentationis facta. Vnde, nisi in argumentationis hoc quis faciat, non propter hoc erit redargutus. similiter in diuersis disputationibus. Falsum ut hic sumitur, est manifeste falsum. nam, si Sophista ducat respondentem ad falsum occultum, non propter hoc assequitur suum finem. Inopinabile est, quod est contra opinionem omnium, uel plurium, uel maxime Sapientum, ut matrem non diligere filium. Solœcismus est uitium in contextu partium orationis, contra regulas artis. Grammaticæ factum, ut uir mea. Nugatio est unius & eiusdem ex eadem parte inutilis repetitio, ut homo homo currit. dico autem ex eadem parte, quia si in diuersis partibus idem repetatur, non esset nugatio, ut homo homo, risibile est risibile. dico autem inutilis repetitio, quia si idem repetatur ad maiorem expresionem, laudis, affectionis, uel uituperii, non esset negatio, ur Deus deus meus, latro latro quo uadis. Isti autem quinqua fines ordinantur ulterius ad unum finem principalem, qui est apparens sapientia, & non existens. Sophista autem non ducit ad istos fines suum respondentem, nisi per eos deueniat ad ultimum finem principalem, qui est apparens sapientia. Et cum quilibet debet præmeditari suum finem, ideo determinatio finium debet præcedere determinationem fallaciarum. F G

Quid meta.

Postq̃ Auctor determinauit de syllogismo sophistico, qui ordinatur ad disputationem sophisticam, & de disputatione sophistica, quæ ordinatur ad quinq; metas secundum quas distinguitur, hic consequenter determinandum est de illis metis. Et est meta inconueniens, ad quod opponens sophista nititur uideri ducere respondentem. Cuius ratio est, quia meta proprie dicta dicitur terminus agri uel spacii Et dicitur de metior tiris, quia secundum tales terminos uel fines spacium mensuratur, ideo in disputatione sophistica meta est terminus, ultra quem non procedit disputatio sophistica, sed ille terminus est incõueniẽs ad quod opponens ducit respondentem, quia habito tali inconueniente cessat sophistica disputatio. Et dicitur uideri ducere respondentem, quia opponens non semper appetit ducere respondentem ad inconueniens simpliciter, sed sibi sufficit q; assistentibus uideatur ipsum ducere ad inconueniens. Et ratio est quia per hoc uidetur sapiens, & acquirit apparentem sapientiam, quæ est finis eius. ipse. n. magis appetit uideri sapiens, & non esse, quam esse & non uideri. H

A Primo sciendum, q quinque sunt metę, s. redargutio, falsum, inopinabile, solœcismus, & nugatio. Quorum sic habetur sufficientia. quia omnis meta est inconueniens conclusum contra respondentem, uel illud inconueniens se tenet ex parte sermonis, uel ex parte rei. si ex parte rei, hoc est dupliciter, uel se tenet ex parte rei absolute, & sic est falsum, uel respectiue, & hoc est dupliciter. uel sumitur per respectum ad dicta respondentis, uel ad opinionem illorum quos insequitur. si primum, sic est redargutio, si secundum, sic est inopinabile. Si ex parte sermonis, hoc est dupliciter. uel se tenet ex parte subiectæ orationis, & sic est nugatio, uel ex parte suorum accidentium, & suę congruitatis, & sic est solœcismus. Et quia meta est inconueniens. ad quod opponens nititur uideri ducere respondentem. & nullum est manifestius inconueniens, quàm concedere simul contradictoria, & negare, quod fit in redargutione. ideo redargutio est perfectior, & prior inter omnes metas, deinde falsum, & consequenter aliæ per ordinem. Quinque metæ.

B Secundo sciendum, q redargutio est præconcessi negatio, uel prænegati concessio ui argumentationis, & in eadem disputatione. Cuius ratio est quia redargutio dicitur a rexi, quod est iterum, & arguo is. quia fit cum respondens arguit, & reprehendit seipsum, & hoc fit negando præconcessum, & concedendo prænegatum, ideo bene dicitur præconcessi negatio, & econtra. Et dr ui argumentationis, quia si aliquis sustinendo unum problema in disputatione uoluntarie cõcedat duo contradictoria, non propter hoc dicitur redargutus. Et dr in eadem disputatione, quia si in diuersis disputationibus respondens concedat prænegatum, uel neget præconcessum in alia disputatione, non propter hoc ducitur ad metam, quia non ducitur ad inconueniens quod appareat assistentibus. & licet concedens duo contradictoria semper concedat aliquod falsum, quia contradictoriorum unum semper est falsum, non tamen ducitur ad metam falsi, quia non concedit aliquod manifeste falsum, quia ambo contradictoria sunt quandoque obscura, & per hoc distinguitur redargutio a meta falsi. Quid Redargutio & eius a Falso distinctio. Qñ qs uere redargutus dici possit & qñ non.

C Tertio sciendum, q meta falsi est manifeste falsi concessio, ut si concedatur ignem non esse calidum. Et dr manifeste falsi, quia, si concedatur falsum obscurum non uidebitur inconueniens assistentibus, ideo non erit. aliqua meta disputationis sophisticæ, quia opponens sophista, qui appetit uideri sapiens, per hoc non acquiret apparentem sapientiam. Sed inopinabile dicitur, quod est contra opinionem omnium, uel plurium, uel sapientum, uel illorum quos insequitur. Et est meta inopinabilis concessio alicuius talis inopinabilis. unde quando respondens concedit illud, quod est contra opinionem illorum. co. àm quibus fit disputatio dato, q illud sit uerum, ducitur apparenter ad inconueniens, & ibi est meta disputationis, uel etiam si concedat aliquid contra opinionem doctorum, quos insequitur quamuis hoc sit uerum secundum opinionem aliorum, ducitur tamen apparenter ad inopinabile. Quid falsum.

D Quarto sciendum, q solœcismus est uitium in oratione contra regulas artis Grammaticæ factum, ut uir mea, uel sponsa meus, q pertinet ad Grammaticum inquantum dicit incongruitatem orationis, sed inquantum impedit ueritatem propositionis, quæ concluditur in argumentatione, consideratur a Logico, & concessio talis orationis est meta solœcismi. & quia omnis meta habet concludi in paralogismo contra respondentem, ideo barbarismus, qui fit in literis, & in syllabis, & dictionibus, corripiendo syllabam longam, & econuerso, & non fit primo in oratione sicut solœcismus nec potest concludi contra respondentem, ideo barbarismus non est una meta, sicut solœcismus. Sed nugatio dicitur unius & eiusdem, & ex eadem parte inutilis repetitio. ut homo homo currit, & dicitur ex eadem parte, quia si in diuersis partibus idem repetatur, ut in subie- Quid solœcismus ac barbarismus, ac nugatio.

cto prædicato, non est nugatio. Et dicitur inutilis, quia si ex eadem parte eidem repetatur causa ornatus, uel maioris expresionis sententiæ, non erit nugatio, ut dicendo Deus Deus meus, euge, & sic de aliis. Et per hoc patet quæ & quot sunt metæ. E

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Nullum inconueniens est finis, cum non habeat rationem boni, sed meta est finis proximus disputationis sophisticæ, ergo meta non est inconueniens, ut dicitur in eius definitione. Secundo sic Non loqui, uel tacere est una meta disputationis sophisticæ, & tamen non est aliqua illarum, ergo non sunt tantum quinque metæ. Tertio sic. Ille qui solum concedit duo contradictoria ducitur ad metam redargutionis, & tamen non est ibi præcones, si negatio, nec econtra. ergo contra definitionem redargutionis. Quarto sic. Omne manifeste falsum est inopinabile, cum sit contra opinionem omnium, quibus est manifeste falsum, ergo meta falsi non distinguitur a meta inopinabili, sed sub ea continetur. Quinto sic. Solem esse maiore tota terra est contra opinionem plurium, & illam concedens concedit aliquod inopinabile, & tamen ibi non est meta, cum sit inconueniens concedere uerum, ergo meta inopinabilis non est concessio cuiuslibet opinabilis. F

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q licet inconueniens conclusum contra respondentem non habeat rationem boni simpliciter habet, tamen rationem boni apparentis, quia uidetur sophistæ esse bonum, quia ualet ad acquirendum apparentem scientiam, & hoc sufficit ad rationem finis, q uel sit bonum simpliciter, uel apparenter tantum.

Ad secundum dicitur, q licet non loqui sit meta, tamen est generalis, & non specialis distincta ab istis, quia dum respondens tacet, ducitur ad eadem metam ad quam duceretur si loqueretur. Ad tertium dicitur, q licet respondens concedendo duo contradictoria non neget aliquid, tamen bene ex consequenti, quia concedendo secundum contradictoriorum, negat alterum prius concessum.

Ad quartum dicitur, q licet manifeste falsum sit inopinabile tamen diuersis rationibus dicitur falsum, & inopinabile, quia respectu rei significatę oratio dicitur falsa, & respectu audientium, & opinionis dicitur inopinabilis, & etiam aliquid bene est inopinabile, quod tamen non est falsum, quia, cum aliquando falsum sit probabile, & inopinabile suum contradictorium erit inopinabile, ideo falsum, & inopinabile sunt metę distinctæ. Ad quintum dicitur, q si concedatur illa propositio coram sapientibus a quibus cognoscitur esse uera non est inconueniens, sed potest esse apparens inconueniens si concedatur coram illis, quibus est inopinabilis, quia conceditur aliquid contra opinionem eorum, ideo per hoc respondens ducitur apparenter ad aliquod inconueniens.

Quid Fallacia, & de Fallaciarum tam in dictione quam extra dictionem multiplicitate ac Numero. H

De hoc ni de. 1. Elēc. cap. 5. Fallacia est idoneitas decipiēdi, faciens credere de ente, q sit nō ens & de non ente, q sit ens mediante fantastica uisione, Fallaciæ sunt tredecim, quarum sex sunt dictione, & septem extra dictionem. In dictione sunt Aequiuocatio Amphibologia, Compositio, Diuisio, Accētus, & Figura dictionis. Et septem extra dictionem sunt. Antecedens. Secundum quid ad simpliciter. Ignorantia, Elenchi, Petitio principii, Consequens Non causa, ut causa, Secundum plures interrogationes ut unam. Quod autem sint sex in dictione probat Aristoteles inductiue

A ctiue, & syllogistice, inductiue sic, Aequiuocatio fit aliquo istorum sex modorum, amphibologia fit aliquo istorum sex modorum, & sic de aliis, ergo omnis fallacia in dictione fit aliquo istorum sex modorum. Syllogistice sic. omnis deceptio facta ex eò quòd eisdem dictionibus uel orationibus non idem significamus, fit aliquo istorum sex modorum, sed omnis fallacia in dictione fit ex eò quod eisdem dictionibus, uel orationibus non idem significamus, ergo omnis fallacia in dictione fit aliquo istorum sex modorum. iste syllogismus est in primo modo primæ figuræ. Probatio maioris. Omnis multiplicitas dictionis fit aliquo istorum sex modorum, sed omnis deceptio facta ex eo quòd eisdem dictionibus, uel orationibus non idem significamus, fit ex multiplicitate dictionis uel orationis, ergo omnis deceptio facta ex eo
B quòd eisdem dictionibus uel orationibus non idem significamus, fit aliquo istorum sex modorum, & hæc fuit maior. Probatio minoris. Omnis multiplicitas dictionis fit ex eo quòd eisdem dictionibus uel orationibus non idem significamus, sed omnis fallacia in dictione fit ex multiplicitate dictionis, uel orationis, ergo omnis fallacia in dictione fit ex eo quòd eisdem dictionibus uel orationibus non idem significamus, & hæc fuit minor. Et isti duo syllogismi sunt in primo modo primæ figuræ.

Postquam Auctor determinauit de syllogismo sophistico in communi. & de C causa finali eius. s. de disputatione litigiosa, seu sophistica, & de quinque metis eius, quæ quidem ordinantur ad ultimum finem ipsius sophistæ. s. ad apparentem sapientiam, hic consequenter determinat de fallaciis, per quas ad prædictas metas syllogismus sophistici ordinantur. & prius Auctor determinat de fallacia in communi, & consequenter de singulis in speciali. Primo ergo sic definit fallaciam dicens. Fallacia est idoneitas decipiendi faciens credere de non ente quod sit ens, & de ente, quod sit non ens mediante fantastica uisione. *quid fallacia.*

Primo sciendum, quod fallacia dupliciter accipitur. Vno modo passiue pro deceptione eius, qui paralogizatur, & definitur sic. Fallacia est deceptio imperiti in arte sophistica propter ignorantiam artis sophisticæ. Alio modo capitur fallacia pro principio actiuo talis deceptionis, ut est locus sophisticus, in quo fundantur argumenta sophistica, & isto modo capitur in ista definitione, & non primo modo. Vnde sicut locus dialecticus est sedes argumenti dialectici, uel est D id, a quo conueniens elicitur argumentum, ita similiter fallacia est sedes, uel illud a quo elicitur argumentum sophisticum. Et sicut in eodem loco dialectico plura argumenta dialectica fundantur, sic in eadem fallacia plures fundantur paralogismi. & sic locus dialecticus diuiditur per locum maximam, & locum differentiam maximæ, sic in qualibet fallacia locus maxima, & locus differentia maximæ per similitudinem reperitur, ut in fallacia æquiuocationis, maxima secundum quam fiunt paralogismi eius est, Omnis dictio actualiter una, habeat tantum unum significatum, & locus differentiæ maximæ est æquiuocatio termini, uel terminus æquiuocus. *Quæ nam fallacia ad phs cõsideretur. Ponũt aliq doctores aliud membrũ qđ uf coincidere cũ primo membro.*

Secundo sciendum, quod in omni fallacia est causa apparentiæ & causa defectus, & sub causa conuenientiæ latet defectus, sicut in æquiuocatione sub unitate uocis *In oĩ fallacia est ali-*

quid cã apparétię, & aliquid cã defectus.

latet pluralitas significatorum. Causa apparentiæ fallaciarum in communi est, quæ mouet ad credendum, quod non est. Et causa defectus est, quæ falsificat creditum. vnde etiam ratione causæ apparentiæ fallacia habet, q fit idoneitas decipiendi, quia pp talem apparentiam sumitur aptitudo ad decipiendum, & ratione causæ effectus facit credere de non ente, q sit ens, quia per istam causam cõpletur deceptio, licet originaliter proueniat a causa apparentiæ. ideo istæ duæ causæ satis explicantur in definitione fallaciæ. Et dicitur mediante fantastica uisione, quia intellectus purus non permixtus sensui aut fantasiæ non decipiĩ, sed per reflexionem ad fantasiam multotiens decipitur. Est autem fantastica uisio, ut hic sumiĩ, cognitio intellectus reflexi ad fantasiã, & nõ solũ cognitio fantasiæ. E

Penes qd in disputatiõe sophistica cã apparétiæ sumatur, & quõ diuiditur.

Tertio sciendum, q in disputatione sophistica duo sunt a quibus potest sumi causa apparentiæ ad decipiẽdum. Primum, scilicet res de quibus disputatur, quarum multotiens ignorantur habitudines. Secundum est, dictiones uel uoces per quas fit disputatio, quarum significatio, uel multiplicitas sępe ignoratur. Et sic causa apparentiæ fallaciæ, quandoque sumitur a rebus, quãdoque a dictionibus, & secundum hoc fallacia in communi diuiditur, per fallaciam in dictione, & per fallaciam extra dictionem. Fallacia in dictione est quæ sumit suam causam apparentiæ ex parte dictionis. Et fallacia extra dictionem est, quæ sumit suam causam apparentiæ ex parte rei. Et magis dicitur fallacia extra dictioné quàm fallacia rei, quia res non cadunt in disputatione, nec causant deceptionem respondentis nisi per relationem ad dictiones, ideo per negationem huius, quod est habere causam apparentiæ in dictione, & per relationem ad dictionem, dicitur fallacia extra dictionem. Et inter illas fallacias prius determinatur de fallaciis in dictione, quia licet res ordine naturæ præcedant dictiones, non tamen præcedũt in disputatione sophistica, quia res non cadunt in disputatione nisi per uoces. ideo per uoces prius contingit causari deceptionem respondentis. F

Nota pulchrũ dictũ.

Fallaciarũ in Dictione species.

Quarto sciendum, q fallacia in dictione diuiditur per fallaciã æquiuocationis, amphibologiæ, compositionis, diuisionis, accentus, & fallaciã figuræ dictionis. Quarum sic habetur sufficientia, quia omnis fallacia in dictione fit secundum aliquod multiplex, uel, ergo fit secundum multiplex, actuale, uel potẽtiale, uel fantasticum. Si secundũ multiplex actuale, hoc est dupliciter. uel secundũ multiplex actuale dictionis incõplexæ, & sic est æquiuocatio, uel orationis, & sic est amphibologia. Si secũdum multiplex potentiale, hoc est dupliciter, uel fit in dictione, & sic est accentus, uel in oratione, & hoc est dupliciter, uel illa oratio est continue prolata, & sic est fallacia compositionis, uel discontinue, & sic est fallacia diuisionis. Si secundũ multiplex fantasticũ, sic est fallacia figuræ dictionis. Et probatur ille numerus fallaciarum in textu per inductionem, quæ satis clara est, & per syllogismum, cuius uirtus consistit in hoc, quòd omnis deceptio facta per hoc, quòd eadem dictio, uel oratio plura significat fit aliquo istorum sex modorum, sed omnis fallacia in dictione fit per hoc, quod una dictio uel oratio plura significat, quia fit quando eisdem nominibus, uel orationibus non idem significamus, ergo omnis fallacia in dictione fit aliquo istorum sex modorum. Et sic patet, q hæc definitio est sufficiens. G H

Argumẽta

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Idoneitas decipiendi est naturalis potentia, sed fallacia non est naturalis potentia, cum non sit in prædicamẽto qualitatis, quia est ens rationis. ergo male diciĩ, q fallacia est idoneitas decipiendi. Secundo sic. Impossibile est credere de nõ ente, q sit ens, quia nullus põt credere, q unũ cõtradictoriorũ uerificeĩ de alio, cum nõ possit credere duo contradictoria simul esse uera uel falsa, ergo fallacia nõ facit credere de non ente, q sit ens. Tertio sic. Oĩs fallacia est in illo, qui decipiĩ, cum sit deceptio quædam, ergo nulla

est

A est in dictione, uel extra dictionem. Quarto sic. Omne argumentum sophisticum fit de rebus, & per uocis, ergo omnis fallacia, & deceptio est in rebus, & in dictionibus, ergo nulla est in dictionibus tantum. Quinto sic. Fallacia amphibologiæ capit suam causam apparentiæ ex parte orationis tantum; & non ex parte dictionis, & similiter cõpositio, & diuisio, ergo male ponũtur fallaciæ in dictione. Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q licet idoneitas decipiendi se tenens ex parte intellectus sit naturalis potentia, non tamen idoneitas decipiendi, quæ se tenet ex parte rerum, uel dictionum, sed est naturalis potentia tantum, secundũ modum, cum sit ens rationis, consequens dictiones, quæ sunt signa rerum, uel aliqui respectus rerum, qui sunt entia rationis. & de tali idoneitate intelligitur, q fallacia est idoneitas decipiendi, & talis non est in aliquo prædicamento. Ad secundum dicitur, q de non ente capto formaliter sub forma nonentis non potest credi, quòd sit ens, uel econtra, tamen de non ente capto materialiter, aliquis B potest credere, quòd sit ens, & de ente, quòd sit non ens. Ad tertium dicitur. q, si capiatur fallacia, ut est effectus paralogismi, & deceptio respõdentis, sic est in decepto semper, sed si capiatur pro loco sophistico, qui est principium paralogismi, ut hic sumitur, sic non est in decepto, sed est in rebus, uel in dictione secundum suam causam apparentiæ. Ad quartum dicitur, q licet fallacia fiat de rebus, & in dictione, non tamen quælibet sumit suam causam apparentiæ in rebus, & in dictione simul, sed aliqua in rebus tantum alia uero in dictione tantum, & per hoc sumitur hæc diuisio.

Ad quintum dicitur, q si capiatur dictio pro uoce incomplexa tantum, ut distinguitur contra orationem sic amphibologia non fit in dictione, sed, si capiatur dictio pro uoce significatiua, quæ dicendo profertur, siue sit complexa, siue incomplexa, sic amphibologia fit in dictione, & hoc modo sumitur hic dictio.

C *Multiplex Triplex, Actuale scilicet, Potentiale, ac Fantasticum, & de quo primo differendum sit.*

Secundum autem, q vult Alexander in commento supra librum Elenchorũ, triplex est multiplex. Aliud. n. est multiplex actuale, aliud potẽtiale, & aliud fantasticũ. Multiplex actuale, est quando dictio, uel oratio eadẽ secundũ substantiã, & secũdum modũ proferendi, diuersa significat, dictio, ut in æquiuocatione, ut canis, oratio, ut in amphibologia, ut liber Arist. Multiplex, potentiale est, quando dictio, uel oratio eadẽ secundum substantiam, diuersa tamen secundũ modũ proferendi diuersa significat dictio, ut in accentu, ut populus, cuius prima syllaba, D potest esse breuis, uel longa, & secundũ hoc diuersa significat, oratio, ut in cõpositione, uel diuisione, ut quicquid uiuit semper est. alium. n. habet modum proferendi prout est diuisa, & prout est composita, ut postea patebit. De multiplici fantastico uidebitur in fallacia figuræ dictionis. Et quia multiplex actuale ueriori modo est multiplex quam potentiale. & potentiale quàm fantasticũ, ideo prius dicendum est de fallaciis facientibus multiplex actuale, quàm de aliis, & postea de potentiali, & ultimo de fantastico. Vnde prius dicendum est de æquiuocatione, & amphibologia, quám de aliis fallaciis in dictione, quia in De hoc. 1. elench. ca. 12.

æquiuocatione,& amphibologia est multiplex actuale, & per consequens eadem dictio,uel oratio secundũ substantiã,& nõ secundũ modum proferendi,in aliis aũt nõ,in his.n.plus est de identitate quam in aliis. Item adhoc prius est dicendũ de æquiuocatione quam de amphibologia,quia æquiuocatio fit in dictione,amphibologia aũt in oratione dictio aũt prior est oratione. Sciendum est,ꝙ fallacia dupliciter accipitur.qñq; n.fallacia idem est,q̃d causa decipiendi,& qñq; idem est, quod deceptio facta ex illa causa. Et hic primo modo sumitur fallacia. B

Quid multiplex.

Postquàm Auctor determinauit de definitione fallaciæ in communi.& de distinctione fallaciarum in dictione,quarum numerus,& ordo sumitur secundum diuersos modos multiplicis,hic consequenter declarat modos multiplicis ad maiorem declarationem illius numeri,& ordinis fallaciarum in dictione,& est multiplex dictio,uel oratio uere, uel apparenter plura significans, & sic ad aliquod multiplex semper requiritur unitas uocis, & pluralitas significatorum. Et dicitur multiplex quasi multa plicans in unum, quia in una uoce multa plicantur significata,sed diuersimode,tamen secundum diuersas rationes multiplicis. F

Multiplex quoddã actuale qđdam potétiale, qđdam fantasticum.

Primo sciendum,ꝙ multiplex diuiditur per multiplex actuale,potentiale,& fantasticum quorũ sic habetur sufficientia, quia in omni multiplici,est unitas uocis cum pluralitate significatorum,uel ergo habet plura significata simpliciter, uel apparenter tantum,si secundum,sic est multiplex fantasticum,si primũ,hoc est dupliciter,uel tale multiplex habet actualem unitatem uocis,& sic est multiplex actuale,uel potentialem tantum, & sic est potentiale. Et, quia multiplex dicitur,quasi in unum multa plicans significata,& perfectius uniuntur plura significata,in multiplici actuali,ubi est actualis unitas uocis,quàm in potentiali, ubi est potentialis unitas tantum.& in potentiali ueriori modo multa in unum plicantur,q̃ in fantastico,ubi solum plura sunt significata apparenter tantum, ideo istorum multiplicium actuale præcedit potentiale, & potentiale fantasticũ, & hinc est,ꝙ fallaciæ peccantes secundum multiplex actuale præcedunt alias. G

Quid multiplex actuale.

Secundo sciendum, ꝙ multiplex actuale est dictio, uel oratio una secundum substantiam,& modum proferendi diuersa significans. Exemplum de dictione, ut canis exemplum de oratione,ut liber Aristote. unde in dictione, uel in oratione dictio se habet,ut materia, & suba, & modus proferendi, se habet per modum formæ,ideo dictio secundum substantiam. & modum proferendi est materialiter,& formaliter una,& qua a forma sumitur actualis unitas rei,ideo talis uox est,actualiter in una,& inde uocatur multiplex actuale,& tale multiplex ponit simul & in actu omnia sua significata,sicut hoc nomen canis simul & in actu dat intelligere sua significata,& tamen non ponit ea copulatiue,uel disiunctiue. quia si poneret copulatiue,tunc ista oratio canis currit,esset æquiualenter una copulatiua.& tunc uel ambæ partes essent simul ueræ,& tunc esset simpliciter uera,& non distinguenda,sed simpliciter concedenda,uel aliqua pars esset falsa,& tunc tota copulatiua esset falsa,& simpliciter neganda,& non distinguenda. Et si poneret ea disiunctiue,illa propositio æquiualeret uni disiunctiuæ,uel ergo aliqua pars esset uera, & tunc esset simpliciter concedenda, quia hoc sufficit ad ueritatem disiunctiuæ,uel ambæ partes essent simpliciter falsæ, & sic esset simpliciter falsa, & nunquàm esset distinguenda, quod est contra illud quod dicetur in solutione paralogismorum æquiuocationis,& ideo tale multiplex actuale,licet ponat omnia sua significata, in actu, & coniunctim, ut uniuntur in una uoce,non tamen copulatiue,uel disiunctiue. H

Tertio

A Tertio sciendum, quod multiplex potentiale est dictio uel oratio eadem secundũ uocem, & diuersa secundum modum proferendi plura significans. Exemplum de dictione, ut populus, qui cum habet primam breuem, significat collectionem gentis, & cum habet primam longam, significat arborem quandam. Exemplum de oratione, ut Socra. currens necessario currit, quia secundum diuersos modos proferendi necessario potest referri ad currens, uel etiam ad currit, & sic ibi sunt diuersa significata secundum compositionem, & diuisionem, & quia in tali multiplici est tm̃ unitas materię, & uocis, & non est unitas formæ uel modus proferendi, a qua unitate formæ sumatur actualis unitas dictionis, ideo talis dictio uel oratio est tantum potentiale una, & non actualiter, unde dicitur multiplex potentiale, quia ibi plicantur multa significata in uoce, quæ est tantum potentialiter una. Quid multiplex potentuale.

Quarto sciendum, quod multiplex fantasticum est dictio unum significans, quæ uidetur aliud significare propter conuenientiam eius in parte cum alia dictione, B sicut uigere significat simpliciter qualitatem, quia significat habere uigorem. sed quia similiter terminatur sicut agere, & agere significat actionem, ideo uigere uidetur significare actionem, licet tamen non significet. Et dicitur tale multiplex fantasticum, quia talis dictio secundum ueritatem non habet plura significata, sed solum secundum fantasticam apparentiam. Dicitur enim fantasia a fanos, quod est apparitio, eò quod secundum fantasia fiunt multæ apparitionis, ideo fantasticum idem est. Quid multiplex fantasticum. Pro hac fãtasiæ min⁹ recta interpretatione u de Arist. 2. de Aia. te cõ. 162.

Contra prędicta arguitur primo sic. Vnius signi est tantum unum significatum, quia ab unitate significati sumitur unitas signi. ergo una dictio uel oratio non potest plura significare, ergo contra definitionem multiplicis. Secundo sic. Sicut se habent actus & potentia, ita actuale & potentiale, sed potentia præcedit actum, cum aliquid prius sit in potentia quàm in actu, ergo multiplex potentiale præcedit actuale, & non econtra. Tertio sic. Significatio est forma essentialis dictionis. C ergo dictio uel oratio plura significans diuersa formaliter, ergo multiplex actuale non est formaliter una dictio, & actualiter plura significans, sed formaliter diuersa. Quarto sic. De ratione multiplicis est pluralitas, sed maior est pluralitas & actualior, quando dictio uel oratio est diuersa secundum modum proferendi, & secundum significata, quàm quando solum plura significat, ergo tale multiplex magis debet dici actuale q̃ illud, ubi est solum pluralitas significatorum. Quinto sic. In omni multiplici est pluralitas significatorum, sed multiplex fantasticum non habet plura significata, quare non est distinguendum. ergo male dicitur, quod multiplex fantasticum est unum multiplex. Argumẽ.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quod licet ab unitate significati sumatur unitas formalis signi, non tamen unitas materialis, sed ex parte ipsius uocis, quæ efficitur signum. ideo unum signum materialiter potest habere diuersa significata, quamuis non sit uitium formaliter, & inquantum est signum. Solutio.

D Ad secundum dicitur, quòd licet in eodem potentia præcedat actum non tamen in diuersis, sed actus simpliciter præcedit potentiam, ideo actuale præcedit potentiale in diuersis. & sic est in proposito. Ad tertium istorum dicitur, quod si consyderetur dictio in ratione signi, tunc significatio est forma essentialis eius, quia reponitur eam in esse signi. Sed si consyderetur quantum ad uocem, quæ uox dicendo profertur (unde dicitur dictio) sic significatio non est forma essentialis eius, sed modus proferendi, & significatio est forma accidentalis, & hoc modo hic dicitur dictio uel oratio una inquantum habet respectum ad talem formam. ideo multiplex actuale potest esse dictio actualiter una plura significans. Ad quartum dicitur, quòd ad multiplex actuale non sufficit actualis pluralitas significatorum, sed cum hoc requiritur actualis unitas uocis. ideo licet multi- Actus simpliciter prior est potẽtia, in uno aũt, & codẽ econtra.

plex potentiale habeat pluralitatem actualem significatorum formæ uocis, tamen non habet actualem unitatem uocis. ideo non debet dici multiplex actuale. Ad quintum dicitur, quod multiplex fantasticum non habet plura significata secundum rem, sed bene secundum apparentiam, & hoc sufficit ad hoc ꝙ sit multiplex fantasticum. E

De fallacia Aequiuocationis, & illius tribus modis, seu Speciebus.

De hoc uide. 2. Elēc. cap. 4.

AEquiuocatio est multiplicitas dictionis eiusdem secundū substantiam & modum proferendi, ut in hoc nomine canis. Sciendum est ꝙ in qualibet fallacia est duplex causa. s. causa apparentiæ, & causa defectus. causa apparentiæ in qualibet fallacia est, quæ mouet ad credendum id, quod non est credendum, causa defectus est, quæ ostendit creditum esse falsum. Causa apparentiæ in æquiuocatione est unitas dictionis eiusdem secundum substantiā & modum proferendi diuersa significātis. causa defectus siue falsitatis est diuersitas significatorum. Vnitas. n. prædicta in æquiuocatione mouet ad credendum, quod non est. s. unitatem significandi. diuersitas autem ostendit creditum esse falsum. Aequiuocationis tres sunt modi. Sed primo uidendum est quid sit fallacia æquiuocationis. Vnde fallacia æquiuocationis est deceptio proueniens ex eo ꝙ aliqua dictio manens una secundum substantiam & secundum modum proferendi, diuersa significat. F

Primus modus æquiuocatiōis.

Primus autē modus prouenit ex significatione uel consignificatione dictionis. Ex significatione sic paralogizatur, omnis canis currit, sydus cœleste est canis, ergo sydus cœleste currit. Solutio. utraq; pmissarum est duplex, quia hic nomen canis est multiplex æquiuoce significans aīal latrabile, sydus cœleste, & piscē marinū, & sic maior uno mō est uera, & alio mō falsa, & similiter minor. Vel sic. oē expediens est bonum, malum est expediens, ergo malū est bonum. Solutio. expediens dicitur æquiuoce. Vno modo idem est, quod bonū. alio mō idem, quod necessarium, quod accidit in minus malum, quod oportet fieri ad euitandum maius malū, unde utraque præmissarū est duplex, quia uno mō est uera, alio modo est falsa. Ex consignificatione paralogizatur sic. Iste pannus est de Anglia, Anglia est terra, ergo iste pannus est terra. non sequitur, quia prima est duplex, ex eo ꝙ hæc prępositio de, potest dicere circunstantiam causæ materialis, & sic est falsa, uel potest dicere locum & originem, & sic est uera. Vel sic, in quocūque est ægritudo, ipsum est animal, sed in humorum inadæquatione est ęgritudo, ergo humorum inadæquatio est animal. Prima est duplex, quia hæc præpositio in, potest dicere causam efficientem, & sic est falsa, uel causam formalem, siue subiectum in quo est, & sic est uera. Similiter dicendum est de minori. Vel sic proprium est qualitati secundum eam simile uel dissimile dici, sed secundum similitudinem G H

Aliud exēplum.

Exēpla de consignificatione.

A nem dicitur aliquis similis, uel dissimilis, ergo similitudo, uel dissimilitudo sunt qualitates, quod est falsum immo sunt relationes. Prima est duplex, eo q̃ hæc præpositio secundum, potest dicere circunstantiam causæ efficientis, & sic est uera, quia duæ qualitates eiusdem speciei faciunt unam similitudinem, & sic qualitas est causa efficiens similitudinis. si autem dicat circunstantiam causæ formalis, sic est falsa, quia qualitas non est causa formalis similitudinis. & econuerso dicendum est de minori. Similiter omne sanum est animal, urina est sana, ergo urina est animal. utraque præmissarum est duplex, quia sanum dicitur de animali, ut de subiecto, & de urina ut designante, uel indi-

B cante, de cibo, ut de efficiente, de dięta, ut de conseruante, & sic alio & alio modo sanitas ad hæc comparatur, & secundum hoc habet diuersas significationes. Ex consignificatione sic paralogizatur. Quicũque sanabatur sanus est, laborans sanabatur, ergo laborans sanus est. Minor est duplex, ex eo q̃ hoc participium laborans põt dicere præsens tempus, & sic est uera, & tunc est sensus, laborans nunc sanabatur. si autem dicat præteritum, sic est falsa, & sic est sensus, laborans tunc sanabatur. & econuerso dicendum est de conclusione. Laborans .n. æquiuocum est ad laborantem nunc, & ad laborantem tunc. eodem modo est hic, quicunque surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat. Et eodem modo respondendum est sicut responsum fuit ad

Aliud exẽplum.

C alium paralogismum. Alio autem modo potest fieri econuerso, quando dictio põt teneri materialiter, uel consignificatiue, sicut hic, Deus est ubique, ubique est aduerbium, ergo Deus est aduerbium. Dicendum, q̃ prima est duplex, eo q̃ hæc dictio ubique, potest teneri materialiter, uel consignificatiue. si materialiter, sic est falsa, si consignificatiue, sic est uera, sed non sequitur conclusio.

Secundus modus æquiuocationis prouenit ex transumptione dictionis. unde transumptio ut hic sumitur, est acceptio dictio significantis unum ex impositione ad significandum, aliud per similitudinem. Et secundũ istum modum sic formatur paralogismus. Quic-

Secundus æquiuocationis modus.

D quid ridet habet os, pratum ridet, ergo pratum habet os. Prima est duplex, eo q̃ hoc uerbum ridet, potest teneri proprie & ex impõne, uel transumptiue. si proprie, sic est uera & non sequitur conclusio, si transumptiue, sic est falsa, & sic sequitur conclusio. hoc .n. uerbũ ridere est æquiuocũ ad ridere & ad florere, quia ridere significat ex prima impõne risum ab ore emittere. florere .n. significat per quandam transumptionẽ, Florere .n. & ridere quandam similitudinem habent, quia utrobique denotatur gaudium, & ideo ridere transumitur ad florere ut uult Arist. ideo sumentes aliquam similitudinem transferuntur.

Quicquid currit habet pedes, aqua currit, ergo aqua habet pedes. utraque præmissarum est duplex, quia hoc uerbum currit, uel tenetur proprie, uel transumptiue. currere. n. & labi assimilantur in uelocitate motus, secundum quod, currit sumitur proprie, sic maior est uera, & minor falsa, si transumptiue, tunc est econuerso. E

Tertius modus prouenit ex eo quod aliqua dictio plura significat composita, separata uero unum solum, ut hæc dictio immortale, uno modo dicitur quasi non potens mori, alio modo dicitur, quasi potens non mori. & secundum hoc formatur sic paralogismus. Omne immortale est perpetuum, sed omne potens non mori est immortale, ergo omne potens non mori est perpetuum. Vtraque præmissarum est duplex, cum hoc nomen immortale sit æquiuocum, ut dictum est. F Item, omne corruptibile est perpetuum, sed omne potens non corrumpi est incorruptibile, ergo omne potens non corrumpi est perpetuum. Vtraque præmissarum est duplex, eo quod incorruptibile, uno modo idem est quod non potens corrumpi, & sic incorruptibile est perpetuum, & sic maior est uera, & minor falsa. Alio modo idem est quod potens non corrumpi, ut primus modo potuit non corrumpi, & in hoc sensu maior est falsa, & minor uera. Et sic soluendi sunt paralogismi æquiuocationis per distinctionem paralogismorum secundum æquiuocationem, ut prius patuit. Recta solutio est manifestatio syllogismi falsi, & propter quid est falsus, & hoc contingit dupliciter scilicet, uel distinguendo, uel aliquam præmissarum interimendo. G secundo modo respondendum est ad omnes peccantes in materia. & ad omnes orationes in utroque peccantes, respondendum est utroque modo scilicet distinguendo aliquam præmissarum, & interimendo, non secundum idem, sed secundum diuersa.

Modus cõmunis soluendi quoscũq; paralogismos.

Aequiuocatiõis fallacia qd.

Postquam Auctor determinauit de numero fallaciarum in dictione, & de modis multiplicibus ualentibus ad cognitionem illius numeri, hic consequenter in speciali determinat de qualibet fallaciarum in dictione. Et primo de fallacia æquiuocationis, quæ per hoc quod peccat secundum multiplex actuale præcedit omnes alias peccantes secundum multiplex potẽtiale, & fantasticum, & distinguitur ab ipsis. & per hoc quod peccat secundum multiplex actuale dictionis distinguitur ab H amphibologia, quæ peccat secundum multiplex actuale orationis. Ideo Auctor primo determinat de fallacia æquiuocationis, primo sic definiens æquiuocationem. Aequiuocatio est quando dictio actualiter una plura significat, ut canis significat canem latrabilem, piscem marinum, & sydus cœleste. Et dicitur actualiter una ad differentiam accentus, in quo dictio potentialiter una plura significat. & est duplex æquiuocatio scilicet a casu, & a consilio, ut dictum est in Antepredicamentis, & secundum talem æquiuocationem sumitur fallacia æquiuocationis.

Quæ causa apparẽtiæ, & de-

Primo sciendum, quod causa apparentiæ huius fallaciæ est actualis unitas dictionis plura significantis propter quam unitatem credimus, quod sicut dictio est actualiter una secundum uocem, quod habeat unum significatum, & sumitur hæc maxima,

A xima, unius uocis in actu est tm̃ unũ significatũ. Sed eius causa defectus est plura litas sigñatorum dictionis unius secundũ actũ. Et secundũ has causas dupliciter definit fallaciã æquiuocationis. Primo sic ex parte causæ apparẽtiæ, q̃ est idoneitas decipiẽdi proueniẽs ex actuali unitate dictionis plura sigñantis. Et ex parte causæ defectus definit sic, q̃ est deceptio proueniẽs ex pluralitate sigñatorũ dictionis actualiter unius. prima tñ definitio meliorẽ, quia definit fallaciã in rõne principii, & loci sophistici, in scdo uero ut cãtur mediãte syllogismo sophistico.

fectus ĩ æquoca tione, & eius duplex deceptio.

Secundo sciendum est, q̃ fallaciæ æquiuocationis tres sunt modi uel species. Primus modus sumitur, quando .s. dictio actualiter una principaliter, & secundũ impositionem plura significat, ut canis significat ex impositionem eius plura significata. & hoc uerbum discere, uno modo idem est qđ docere, & dare disciplinam, alio modo idem est quod doceri, & suscipere disciplinam, & secundum hunc modum sic paralogizatur. Quicunq; discunt sunt sapientes, ignorantes di-

Tres sunt æquiuocationis modi & d primo.

B scunt, ergo ignorantes sunt sapientes. Soluitur sic. utraque præmissarum est duplex, quia discere potest capi pro docere, uel pro doceri, si in utraq; præmissarum capiatur pro docere, sic maior est uera, & minor est falsa, & sequitur conclusio. sed, si utraq; teneatur pro doceri, tunc maior est falsa & minor est uera, & iterum bene sequitur conclusio, sed sicut ipsa est falsa, ita & aliqua præmissarum. & istis duobus modis est bonus syllogismus, & non committitur fallacia æquiuocationis. Si autem in maiori teneatur pro docere. & in minori pro doceri, utraque præmissarum est uera, nec sequitur conclusio, sed committitur fallacia æquiuocationis propter æquiuocationem medii, & ideo ibi non est bonus syllogismus, quia non est unitas medii secundum rem, nec ibi sunt tres termini tantum. & huiusmodi multa exempla ponuntur in textu.

Tertio sciendum est, q̃ secundus modus sumitur qñ dictio actualiter una unũ significat principaliter, & aliud transumptiue, ut ridere principaliter, significat

Secundus modus,

C apertionem & actũ oris, transumptiue, floritionẽ prati, & currere principaliter significat motũ uelocẽ pedum animalis, & trãsumptiue significat fluxum aquę. Et sm̃ hunc modum sic paralogizatur. Quicquid currit habet pedes, aqua currit, ergo aqua habet pedes. Solutio, utraq; præmissarum est duplex, quia currit, potest capi proprie, & trãsumptiue. si capiatur in utraq; præmissarum proprie, maior est uera, & minor falsa, & si in utraq; teneatur transumptiue, sic maior est falsa. & minor uera, & his modis necessario sequitur conclusio, & est bonus syllogismus. sed, si in maiori accipiatur proprie, & in minori, transumptiue, tunc ambæ præmissæ sunt ueræ, nec sequitur conclusio, sed committitur fallacia æquiuocationis propter æquiuocationem medii. Et in istis paralogismis, qñ est æquiuocatio in medio quod ponitur in utraq; præmissarum, sic utraq; præmissarum est, distinguenda. Sed, quando æquiuocatio est in maiori extremitate solum, tunc debet distingui maior præmissa, & conclusio in q̃bus ponitur maior extremitas Et

D quando est in minore debet distingui minor præmissa cum conclusione.

Quarto sciendũ, q̃ tertius modus est qñ dictio simplex tantũ unũ significat, & tñ composita plura significat ut mortale tm̃ unũ significat. s. aptum natum mori, & tñ immortale plura significat per hoc, q̃ hæc præpositio in addita mortali potest negare actũ tm̃, & relinquere aptitudinẽ, & sic immortale sumitur priuatiue. Vel potest negare actum. & potentiam simul, & sic immortale tenetur negatiue, & secundum hunc modum paralogizatur sic. Omne immortale est perpetuũ. potẽs nõ mori est immortale, ergo potens nõ mori est perpetuum, quod est falsum. Soluitur sic utraque præmissarum est distinguenda, quia immortale capi negatiue, & priuatiue. si in utraque capiatur negatiue. maior est uera. & minor falsa, si in utraque priuatiue, est econtra, & semper est bonus syllogismus. Sed, si in

Tertius æquiuocationis modus.

si in maiore teneatur negatiue, & in minore priuatiue, utraq; præmissarum est uera & non sequitur conclusio impediente fallacia æquiuocationis. & similiter de ista dictione incorruptibile fieret paralogismus. Et horum modorum sic habetur sufficientia quia omnis modus æquiuocationis, uel est secundum æquiuocationem dictionis compositæ, & sic est tertius modus, uel simplicis, & hoc est dupliciter. uel talis æquiuocatio prouenit ex impositione dictionis ad plura significata, & sic est primus modus, uel ex transumptione, & sic est secundus modus.

Modorum triũ æquiuocatiõis sufficientia.

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Ista dictio homo, actualiter una plura significat, quia significat Socratem, Platonem, & cæteros homines, cum repræsentat ipsos, & tñ ibi non est æquiuocatio, ergo contra definitionem æquiuocationis. Secundo sic. Vnitas dictionis plura significantis est causa cognitionis plurium significatorum, & magis causat cognitionem quam dictio uniuoca, ergo ipsa non est causa deceptionis, uel fallaciæ. Tertio sic. Diuersitas significatorum se tenet ex parte rei, ergo, si ista diuersitas sit causa defectus fallaciæ æquiuocationis, sua causa defectus erit extra dictionem. ergo non erit fallacia in dictione. Quarto sic. Arguendo sic, omnis canis currit, quædam stella est canis, ergo quædam stella currit. in maiore, canis distribuitur pro omnibus suis suppositis. ergo illa simpliciter est falsa, & debet negari. ergo plures paralogismi in primo modo huius fallaciæ non debent solui per distinctionem, ut dictum est. Quinto sic. Analogum per se positum stat pro suo significato famosiori, ergo dictio significans unum principaliter, & aliud ex consequenti semper sumitur pro principaliori significato. ergo non potest teneri æquiuoce, & per consequens paralogismi secundi modi non debent solui per distinctionem, sed negando aliquam præmissarum.

Solutiões.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ hæc dictio homo, non repræsentat, uel significat particulares homines secundũ se, sed solum inquantum cõueniunt in cõi conceptu hominis, ideo non significat ipsos sub modo plurium, sed solũ ut conueniunt in uno, quia primo & per se homo significat hominem in communi. Ad secundum dicitur, ꝙ unitas dictionis plura significantis respectu cognoscentis plures significationes eius, est causa cognitionis, sed respectu ignorantis diuersas significationes est causa deceptionis. Ad tertium dicitur, ꝙ omnes fallaciæ generaliter cõueniunt in illo communi. s. ꝙ habent causam defectus ex parte rei, ideo non dicuntur in dictione, uel extra dictionem ex parte causæ defectus, sed tantum ex parte causæ apparentiæ, quæ quandoq; est in dictione, & quandoque in re. ideo licet causa defectus æquiuocationis sit in re. non propter hoc est fallacia extra dictionem. Ad quartum dicitur, ꝙ ibi canis, distribuitur pro omnibus suppositis unius suorum significatorum, sed non pro suppositis omniũ suorum significatorum. Cuius ratio est, quia terminus æquiuocus unica distributione distribui non potest pro suppositis plurium significatorum, quia unitas distributionis præsupponit unitatem significationis. ideo, secundum quod iste terminus potest capi pro diuersis significatis, potest diuersimode distribui pro suppositis illorum. ideo talis propositio est distinguenda. Ad quintum dicitur, ꝙ propositio in qua ponitur analogum non est necessario distinguenda, sed quo ad bene esse & ad clariorem solutionem & cognitionem paralogismi melius est eam distinguere quam concedere, uel negare simpliciter. & dato ꝙ esset uera pro utroque sensu uel falsa, adhuc posset distingui a respondente, ne ipse uideretur ignorare multiplicitatem & æquiuocationem dictionis, uel orationis.

Nota rõnẽ

De

A *De Amphibologia, & eius Tribus speciebus seu modis, cum ex eius, tum ex Aristotelis sententia recepti. Aliquarum item obiectionum ad hominem solutio.*

Amphibologia est multiplicitas orationis eiusdem secundū subam & secundum modum proferendi diuersa significantis. Fallacia aūt amphibologiæ est deceptio proueniens ex identitate orōnis eiusdem secundū substantiā, & secundū modum proferendi diuersa significantis. Causa apparentiæ est identitas orōnis eiusdē secundū substantiam & modum proferendi. Causa falsitatis est diuersitas significatorum. Et dicitur amphibologia ab amphi, quod est dubium, & bole sententia, quasi dubia sententia. Amphibologiæ tres sunt modi. De āphibologia uide & Elēc.c.4

B Primus modus prouenit ex eo ꝙ aliqua oratio principaliter plura significat, ut liber Aristo. Hæc.n. oratio est duplex. uno modo idē est quod liber editus ab Aristotele. alio modo idem est, quod liber possessus ab Aristotele. Et formatur sic paralogismus. Quicquid est Aristotelis posidetur ab Aristotele, iste liber est Aristotelis. ergo posidetur ab Aristotele. Vtraque præmissarum est duplex, ut dictum est. Primus āphibolog. modus est ex eo ꝙ oratio una principaliter plura significat.

Secundus modus amphibologiæ, prouenit ex transumptione orationis. Transumptio autem orationis est, quando orō proprie significans unum transumitur ad significandum aliud pp aliquam similitudinem repertā in ipsis, ut litus aratur, transumitur ad operam perdi. C Et formatur sic paralogismus. Quicquid aratur aratro scinditur, litus aratur, quando indocilis docetur, ergo, quando indocilis docetur, litus aratro scinditur. Minor est duplex, quia litus arari significat proprie terram scindi. transumitur autem ad operam perdi. & est similitudo in hoc, quòd qui litus arat operam perdit & frustra laborat. Sec̄dus amphibo. modus ex trāsumptione orōnis fit.

Tertius modus amphibologiæ prouenit ex eo, ꝙ aliqua oratio composita, plura significat, separata uero unum solum, ut seculum scit. Hæc.n. oratio est duplex. significat.n. ꝙ aliquis sciat seculum, uel ꝙ seculum habeat sciam de aliquo. & ideo ista orō est duplex, ex eo ꝙ hoc uerbum scit, potest ordinari cum hoc quod est seculum a parte ante, & sic est uera, & sic non sequitur conclusio, uel a parte post, & sic D est falsa, & sic sequitur conclusio. Similiter hic, quicquid aliquis scit hoc scit, quia hæc dictio hoc, potest supponere scit, uel apponere. Similiter hic, quoscunque uellem me accipere, uellem ꝙ acciperent me, pugnantes uellem me accipere, ergo uellē, quòd pugnantes acciperēt me. Maior est duplex, quia hæc dictio me, potest ordinari cum isto uerbo accipere a parte ante, & sic est uera, & non sequitur conclusio, uel a parte post, & sic est falsa, & sequitur conclusio. Similiter ista, dictio pugnantes, potest supponere, uel apponere. Similiter hic, quicquid Tertius āphibolog. modus ex orōnis cōpositæ seu diuisæ diuersa significantis sumitur.

quid uidet aliquis hoc uidet, columnam aliquis uidet, ergo columna uidet. Maior est duplex, ut dictum est in alijs. Similiter hic, quicumq; sunt episcopi sunt sacerdotes, asini sunt episcopi, ergo asini sunt sacerdotes. Vtraque præmissarum est duplex, ex eo ꝙ hæc dictio episcopi, potest esse nominatiui, uel genitiui casus. Quod autem deceptio facta ex diuersitate casus faciat amphibologiam patet, quia casus datus est dictioni ad hoc ut ordinetur cum alia dictione, sed ordinatio dictionis cum alia dictione facit fallaciam amphibologiæ, & non fallaciam æquiuocationis. hoc.n. patet ab Aristot. formante paralogismos amphibologiæ secundum diuersitatē casus, & non æquiuocationis. E

Arist. amphib. tres ex sñia modi 2. Elencho. cap. 4.

Secundum ꝙ Aristote. ponit tres modos communes æquiuocationi & amphibologiæ. Primus modus est quando dictio, uel oratio plura principaliter significat, dictio, ut canis, oratio, ut liber Aristotelis. Secundus modus est, quando sic soliti sumus dicere secundum transumptionem transumptio in dictione, ut ridere, in oratione, ut litus aratur. Tertius modus est, quando compositum plura significat, separatum uero unum solum. exemplum in æquiuocatione, ut in his dictionibus, immortale, incorruptibile, exemplum in amphibologia, ut in ista oratione, seculum scit. In omnibus enim istis compositum plura significat, separatum uero unum solum. F

Obiectio.

Quæritur de distinctione istorum trium modorum communium, quorum primus est, quantū ad æquiuocationem, quando unū nomen seu oratio principaliter plura significat, secundus prouenit ex trāsumptione, tertius est quando unū nomen compositum plura significat, simplex uero unum solum, ut immortale, incorruptibile. & hoc totum uerum. Sed tunc obiicitur. Deceptio proueniens ex consignificatione dictionis non cōtinetur sub aliquo istorum modorum in æquiuocatione, uerbi gratia, sicut in hoc syllogismo, Quicunque sanabatur sanus est, laborans sanabatur, ergo laborans sanus est. non continetur sub tertio modo, quia laborans non est dictio composita, nec sub secundo, quia hæc dictio laborans non tenetur transumptiue, nec sub primo, quia primus modus prouenit ex principali significatione, sed hæc dictio laborans non significat principaliter tempus, sed ex consequenti per accidentia, ergo illa deceptio facta ex consignificatione non est sub aliquo istorum trium modorum. G H

Solutio prima.

Solutio. deceptio facta ex consignificatione dictionis continetur sub primo modo æquiuocationis. Ad hoc quod obiicitur dicendum, ꝙ primus modus prouenit ex principali significatione, appellata hic, quicquid ex eadem impositione importatur per dictionem, sed ex eadem impositione significat quælibet dictio significationem & sua accidentia. Ille enim, qui imposuit hoc nomen

A men lapis ad significandum lapidem, sub tali genere, sub tali numero imposuit, & sic eandem impositione imposuit impositor, quia hæc dictio laborantes, importat suum significatum, & consignificatum, & sic de aliis. Vel dicendumr, ꝙ principalius significatio ponitur in primo modo æquiuocationis, & amphibologiæ ad remouendum transumptionem in eis, quia transumptio significatur per dictionem non principaliter, unde ridere non principaliter significat florere, sed transumptiue per quandam similitudinē, & hęc dictio laborans significat pręsens tempus, & præteritum imperfectum. Item, quæritur quare deceptio facta ex quibusdam accidentibus facit æquiuocationem. & ex quibusdam amphibologiam. Solutio dico, ꝙ quædam sunt accidentia, B quæ consequuntur dictionem non absolute, sed prout est ordinabilis cum alia dictione, sicut casus, numerus, quia ordinantur dictiones adinuicem per talia accidentia, male enim diceretur, homines currit, quia ibi non est debitus numerus, nec debitus casus, & deceptio ex talibus accidentibus est deceptio in oratione, & sic est in amphibologia, & non in æquiuocatione. Sed sunt alia accidentia absoluta quæ consequuntur dictionem per se, ut tempus, & genus, & per talia accidentia non ordinantur dictiones adinuicem, quia sicut bene dicitur, homo currit, ita bene dicitur, homo currebat. Vnde licet tempus uarietur, manet tamen eadem constructio, & ideo non construuntur me C diante tempore, & sic deceptio ex talibus accidentibus fit in dictione, & ita in æquiuocatione, & non in amphibologia.

Quęstio & solu.

Postquàm Auctor determinauit de fallacia æquiuocationis quæ fit secundum multiplex actuale dictionis, hic consequenter determinat de fallacia amphibologiæ, quæ fit secundum multiplex actuale orationis, primo sic definiens amphibologiam. Amphibologia est multiplicitas orationis unius, & eiusdē secundum substantiam, & materiam, & formam, siue secundum literas, & syllabas. & modū proferendi, est enim amphibologia, quando oratio actualiter una plura significat, ut hæc oratio liber Arist. manens una actualiter plura significat per hoc, ꝙ genitiuus Arist. potest construi in habitudine causæ efficientis uel in habitudine possessionis. & etiam causæ finalis. Et oportet, ꝙ talis multiplicitas primo proueniat ex parte orationis. & non propter multiplicitatem alicuius suorum termi- D norum absolute, sed ꝙ proueniat ratione compositionis terminorum. Et dicitur amphibologia ab amphi, quod est dubium, & bole, quod est sententia, quasi dubia sententia uel dubius sermo. sententia enim proprie est orationis, & significatum, uel significatio est dictionis incomplexæ, & secundum talem amphibologiam sumitur una fallacia specialis distincta ab aliis per hoc, ꝙ habet speciales causas apparentiæ, & defectus.

Quid amphibologia.

Primo sciendum est, ꝙ causa apparentię huius fallaciæ est actualis unitas orationis diuersa significantis, propter quam unitatem credimus, ꝙ sicut talis oratio habet unitatem uocis, & modum proferendi, ꝙ ita habeat unicum significatum. Et per hoc sumitur una maxima in hac fallacia, in qua fundantur omnes paralogismi huius fallaciæ. Sed eius causa defectus est diuersitas significatorū eiusdē

Quæ cā apparētię huius fallacię ac duplex eā definiēdi modus.

orationis

orationis. Et secundum has causas hæc fallacia duobus modis definitur. ex parte causæ apparentiæ primo sic definitur. Fallacia amphibologiæ est idoneitas decipiendi proueniens ex actuali unitate orationis plura significantis. Et ex parte causæ defectus definitur, sic ꝙ est deceptio proueniens ex multiplicitate sensum eiusdem orationis. E

Tres huius fallaciæ modi, & de primo.

Secundo sciendum, ꝙ huius fallaciæ ponuntur tres modi communes, sicut in fallacia æquiuocationis. Primus modus est, quando oratio actualiter una principaliter plura significat, ut ista oratio contingit tacentem dicere, quia tacentem potest regi de li dicere a parte ante in ratione suppositi, & est sensus, ꝙ tacens dicit aliquid, uel potest regi a parte post in ratione appositi, & sic est sensus, contingit dicere aliquem esse tacentem. & similiter de ista contingit cœcum uidere, secundum quam sic paralogizatur. Quemcunq; contingit uidere, contingit habere uisum, sed contingit cæcum uidere, ergo contingit cæcum habere uisum. Solutio. maior est duplex, quia cęcum potest supponere huic uerbo uidere, & est sensus, ꝙ cęcus possit uidere, & sic minor est falsa, & bene sequitur cóclusio, nec cómittitur aliqua fallacia, uel potest opponere huic uerbo uidere, & est sensus, ꝙ contingit uidere aliquem cæcum, & sic non sequitur conclusio, quia cæcum in minore ponitur ex parte medii, & in conclusione ponitur ex parte minoris extremitatis. Similiter solueretur iste paralogismus. Quemcunq; contingit dicere contingit loqui tacentem contingit dicere, ergo tacentem contingit loqui, & similiter iste. Quoscunq; uellem me accipere, uellem, ut ipsi acciperent me, inimicos uellem me accipere. ergo uellem ut inimici acciperent me. F

Secundus Modus.

Tertio sciendum, ꝙ secundus modus est, qñ oratio actualiter una principaliter unum significat, & transumptiue aliud, sicut hæc oratio, litus aratur, proprie significat terram aratro scindi. & transumptiue significat operam perdi, & similiter ista, Lauare laterem. de qua sic paralogizatur. Quicunq; lauat laterem habet aquam, castigans mulierem lauat laterem, ergo castigans mulierem habet aquam. Soluitur sic. utraq; præmissarum est duplex, quia lauare laterem potest sumi proprie, & transumptiue pro perdere operam, si in utraq; teneatur proprie, maior est uera, & minor falsa, & si in utraq; transumptiue, est econtra, sed, si in maiore teneatur proprie, & in minore transumptiue utraq; præmissarum est uera, sed non sequitur conclusio, sed committitur fallacia amphibologiæ isto tertio modo, & non duobus aliis, & similiter soluitur iste paralogismus. Quicunq; haurit aquas cribro est iuxta aquam, sed clericus sine libro addiscens haurit aquas cribro, est iuxta aquam. G

Tertius Modus.

Quarto sciendum, ꝙ tertius modus huius fallaciæ sumitur, qñ oratio per se sumpta unum significat, & composita, cum alio plura significat, ut ista oratio, asini sunt tantum unú significat, & qñ sibi additur episcopi, dicendo, asini sunt episcopi, plura significat, quia episcopi potest esse nominatiui casus pluralis numeri, & construi in habitudine causæ formalis, uel potest esse genitiui casus singularis numeri, & construi in habitudine causæ finalis uel possessoris, & similiter de ista, quod aliquis uidet hoc uidet secúdum quam paralogizatur sic, quod aliquis uidet hoc uidet columnam aliquis uidet, ergo columnam uidet. Soluitur sic. Maior est duplex, eo ꝙ hoc pronomen hoc, potest supponere huic uerbo uidet, & tunc est sensus, quod aliquis uidet hoc quod uidetur uidet, & tunc bene subsumitur minor, & consequitur conclusio. & sicut ipsa est falsa, ita & maior, & non committitur fallacia. uel pótopponi siue poni post illud uerbum uidet, & tunc maior est uera, & est sensus, ꝙ aliquis uidet ipse uidet hoc, & sic non sequitur conclusio, sed committitur amphibologia, & similiter diceretur de isto paralogismo, quod aliquis scit hoc scit seculum aliquis scit, ergo seculum scit. Soluitur eodem H

modo

A modo sicut præcedens. Vnde istorum modorũ fit potest dari sufficientia, sicut de modis æquiuocationis. quia eodem modo ponuntur. unde istarum fallaciarum ponuntur tres modi communes. Prius. est quando dictio, uel oratio principaliter plures significat. Secundus modus est quando dictio uel oratio principaliter unum, & aliud transumptiue. Tertius modus est cum dictio simplex uel oratio tantum unum significat, iuncta uero cum alio plura significat.

Contra prædicta, arguitur primo sic. Hæc oratio, canis currit, actualiter plura significat, & tñ ibi non est amphibologia, sed æquiuocatio, ergo contra definitionem amphibologiæ. Secundo sic. Amphibologia est dubia sententia, sed in quolibet paralogismo cuiuslibet fallaciæ est dubia sententia, ergo secundum amphibologiam non sumitur una fallacia specialis ab aliis distincta. Tertio sic Oratio habens unicum sensum bene habet actualem unitatem orationis, & tamen illa actualis unitas non potest causare fallaciam amphibologiæ, ergo actualis unitas B orationis nõ est causa apparentiæ huius fallaciæ. Quarto sic. Vna oratio tantũ significat compositionem suorum extremorum, sed compositio extremorum propositionis est tantum una, quia duorum est tantum una compositio, ergo nulla oratio principaliter plura significat ergo contra primum modum huius fallaciæ. Quinto sic diuersorum generum diuersæ sunt species, sed æquiuocatio, & amphibologia sunt diuersa genera, ergo habent diuersas species sub se, & non habent aliquos modo communes sicut dictum est. Argumen.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, ꝙ illa oratio canis currit plura significat ex consequenti ratione unius termini æquiuoci, sed non significat plura primo, & per se ratione multiplicitatis orationis, quod tamen requirit ad amphibologiam. Ad secundum dicitur, ꝙ non quælibet dubia sententia dicitur amphibologia, sed solum dubia sententia, quæ prouenit primo ex multiplicitate orationis. ideo licet in paralogismis aliarum fallaciarũ sit dubia sententia, nõ C tamen est amphibologia, quia illa interpretatio nõ est cõuertibilis. Ad tertiũ dr. ꝙ nõ quælibet actualis unitas orationis ponitur causa apparentiæ huius fallaciæ, sed solũ actualis unitas orationis plura significantis. ad fallaciam. n. semper requiritur ꝙ habeat causam apparentiæ coniunctam cum sua causa defectus, quę latet sub tali apparentia. Ad quartum dr, ꝙ licet duorum extremorum sit tantũ una compositio secundum numerum materialem possunt tamen esse plures in specie secundum, ꝙ duo extrema sub diuersis habitudinibus possunt inter se componi. ideo una oratio potest principaliter habere plures sensus. Ad quintum dr, ꝙ æquiuocationis, & amphibologiæ non sunt simpliciter eędem species, sed sunt aliquo modo adinuicem similes, eo ꝙ eodẽ modo distinguuntur. unde illi modi cõmunes aliter sunt in ęquiuocatione. & in amphibologia. quia ut fiũt in dictione sunt modi ęquiuocationis, & ut fiunt in oratione sunt modi amphibologię. Solutiões.

De compositionis fallacia, & eius Duobus modis.

D SEquitur de fallaciis facientibus multiplex potẽtiale. s. de cõpositione, diuisione, & accẽtu. Et prius de cõpositione quã de aliis, quia paralogismi sunt efficatiores secundũ compositionẽ ad finẽ sophisticum, qui est apparens sapientia & non existens, ideo prius dicendũ est de compositione quám de aliis. Compositio est eorum quæ debent diuidi, falsa unio. Diuisio uero est eorum quæ debent cõponi, falsa diuisio. Fallacia compositionis est idoneitas decipiendi, proueniens ex identitate orationis unius, & eiusdem secundum materiam, & De hoc. 2 Elench. ca 1. & in plerisq; aliis locis & primo eiusdẽ cap. 5.

secũdum situm magis debitum partibus in oratione positis. Causa apparentiæ huius fallaciæ, est oratio diuisa habens identitatem in materia cum oratione composita, causa falsitatis, siue defectus est diuersitas sensus compositi aut diuisi. Notandum, quòd quando oratio est uera in sensu diuiso, & falsa in sensu composito, tunc est fallacia compositionis, Dicitur tamen oratio composita, quando determinatio determinat determinabile illud quod magis aptum natum est determinari. Similiter dicitur oratio composita. quando dictiones ordinantur secundum situm magis debitum. Et dicitur oratio diuisa, quando determinans determinat illud determinabile, quod non est magis aptum natum determinari, uel quando dictiones ordinantur secundum situm minus debitum. unde sumitur hæc oratio gratia exempli. Quicquid uiuit semper est, in ista oratione sunt duo determinata. s. hoc uerbum uiuit, & hoc uerbum est, & est una determinatio. s. semper. si ergo, hæc determinatio. s. semper, determinat hoc uerbum est, quod ponitur a parte prædicati, sic dicitur oratio composita, quia tunc determinatio determinat determinabile, quod magis aptum natum est determinari, quia illud uerbum est, ponitur in situ determinatio. s. in prædicato, si autem determinat hoc uerbum uiuit, sic dicitur diuisa, quia determinat illud determinabile, quod est minus aptum natum determinari, quia illud uerbum uiuit, non ponitur in situ determinato ipsius uerbi, & tunc dictiones ordinantur secundum situm minus debitum.

Notabile pulchrum.

Fallaciæ cõpositionis modi duo.

Istius fallaciæ duo sunt modi. Primus modus prouenit ex eo quòd aliquod dictum potest supponere pro se toto. uel pro parte sui, & secundum istum modum paralogizatur sic. Quęcunq; possibile est ambulare, possibile est, q ambulet sedentẽ possibile est àmbulare, ergo possibile est q sedens ambulet. Ad hoc dicendum, quòd minor est duplex, quia, si hoc dictum, sedentem ambulare supponit pro se toto huic prædicato, possibile est. i. sedens sedendo potest ambulare, tunc est composita, & falsa, sicut etiam est impossibile dicere, quòd sedens ambulet, si autem istud dictum supponat pro parte sui, tunc est diuisa, & uera, & non sequitur conclusio, & est sensus sedẽtem possibile est ambulare. i. sedens nunc habet potentiam postea ea ambulet. Et similiter. Quemcunq; est possibile scribere, possibile est, quòd ipse scribat, non scribentem scribere est possibile, ergo possibile est quòd non scribens scribat. Dicendum est ad istum paralogismum sicut ad primum.

Secundus modus prouenit ex eò quòd aliqua determinatio pôt referri ad diuersa. Et penes istum modum paralogizatur sic, Quicunque scit literas, nunc didicit eas, sed iste antiquus Grammaticus scit literas, ergo nunc didicit eas. Dicendum, quòd maior est duplex, quia hæc

determinatio

A determinatio nunc, poteſt determinare hoc uerbum didicit, & ſic eſt compoſita & falſa, & ſequitur concluſio, uel poteſt determinare hoc uerbum ſcit, & ſic eſt diuiſa & uera, & non ſequitur concluſio. Similiter hic, Quod unum ſolum poteſt ferre, plura poteſt ferre, ſed, quod non plura poteſt ferre poteſt unũ ferre, ergo, quod non pót plura ferre plura poteſt ferre. Dicendum, ꝙ maior eſt duplex, quia hæc determinatio ſolum, poteſt determinare hoc uerbum poteſt, & ſic maior eſt falſa & compoſita, & eſt ſenſus, ꝙ illud, quod poteſt ferre unum, cum alio poteſt ferre plura, uel poteſt determinare hoc uerbum ferre, ſic maior eſt falſa & compoſita, & eſt ſenſus uerus, & propoſitio diui-
B ſa uera ſub hoc ſenſu, ꝙ poteſt iam ferre unum ſolum & ferre nõ plura, poteſt plura ferre. Similiter, tu ſcis tantum tres homines currere, poſito caſu, quòd ſex currant, & neſcias de tribus. hæc eſt duplex, quia hæc dictio tantum, poteſt determinare hoc uerbum ſcis, uel currere. ſi determinat hoc uerbum currere, ſic eſt compoſita & falſa, ſi ſcis, ſic eſt diuiſa & uera, & paralogizatur ſic. Tu ſcis tantum tres homines currere, poſito caſu, ꝙ ſex currant, ſed quicquid ſcitur hoc eſt uerum, ergo tantum tres homines currere eſt uerum. Maior eſt duplex ut iam dictum eſt.

Poſtq̃ Auctor determinauit de fallacijs peccantibus ſecundũ multiplex actuale, ſ. de æquiuocatione & amphibologia. hic conſequenter determinat de falla-
C cijs peccantibus ſecundum multiplex potentiale in quibus ſolum eſt potentialis unitas ipſius multiplicis, ratione cuius ſunt imperfectiores alijs. & inter illas primo determinat de fallacia compoſitionis, primo notificans quid ſit compoſitio & diuiſio. unde uir ſufficit ad propoſitum, compoſitio accipitur dupliciter. uno modo ut eſt ordinatio partium orationis ſecundum ſitum magis debitum partibus in oratione poſitis, & ſic eſt in qualibet oratione compoſita uera uel falſa. Et dicitur ſitus magis debitus, qui magis occurrit intellectui, & magis conuenit dictionibus ſecundum ſuos modos ſignificãdi & enunciandi, ut qñ determinatio determinat ſuum determinabile, eo modo quo magis eſt nata ipſum determinare, uel inter diuerſa determinabilia determinat illud, qđ magis habet determinare. & ecõtra, diuiſio eſt ordinatio partiũ orõnis ſecundũ ſitum minus debitũ. Alio mõ capitur compoſitio magis ſpecialiter, ut ſolũ reperitur in oratione cõpoſita falſa, & diuiſio in diuiſa falſa, & hoc mõ ſic definit. Compoſitio eſt eorum, quæ
D diuidi debent falſa unio, & diuiſio eſt eorũ quę componi debent falſa ſeparatio. *De compõne ac diuiſione.*

Primo ſciendum, ꝙ a compoſitione ultimo modo capta denominatur fallacia compoſitionis, & a diuiſione ſumitur fallacia diuiſionis. Et eſt fallacia compoſitionis idoneitas decipiendi proueniens ex materiali unitate orationis diuiſæ ueræ cum compoſita falſa. Et eius cauſa apparentiæ eſt materialis unitas orationis diuiſæ ueræ cum compoſita falſa. ratione cuius creditur, ꝙ ſicut oratio in ſenſu diuiſo eſt uera, ſic in ſenſu compoſito, cum tñ ſit falſa. pp quam unitatem etiam creditur, ꝙ ſicut oratio compoſita falſa bene infert concluſionem, ꝙ ita diuiſa uera inferat ipſam, & ſic in paralogiſmus huius fallaciæ ratione diuiſæ ueræ apparet ibi eſſe probabilitas præmiſſarum, & ratione compoſitæ falſæ apparet ibi eſſe bonitas conſequentiæ. Sed cauſa defectus huius fallaciæ eſt diuerſitas ſi- *Fallacia cõpõnis & diuiſionis intellectus.*

gnificatorum orationis diuisæ ueræ, & compositæ falsæ. Ex quibus apparet, ꝙ paralogismi, in quibus oratio diuisa est uera & composita falsa fiunt secundum fallaciam compositionis. & econtra, quando composita est uera, & diuisa falsa, sumitur fallacia diuisionis. E

Duo fallaciæ cõpositionis modi.

Secundo sciendum, ꝙ huius fallaciæ compositionis sunt duo modi. Primus modus est. qñ una determinatio diuersimode refertur & determinat idem determinabile, secundũ quẽ sic paralogizatur, omne rudibile, uel risibile est asinus, Socrates est rudibilis, uel risibilis, ergo Socra. est asinus. Solutio. Maior est duplex, quia illa coniunctio, uel, potest determinare rudibile, uel risibile tanq̃ partes subiecti unius propositionis, & sic coniungit inter terminos, & maior est composita & falsa, & bene sequitur conclusio, & est sensus maioris omne illud quod est rudibile, uel risibile est asinus. uel potest disiungere ipsa tanquam duo subiecta duarum propositionum, & sic disiungit inter propositiones, & sic maior est diuisa uera, quia est una disiunctiua, cuius altera pars est uera, sed tunc non sequitur cõclusio, sed committitur fallacia compositionis, & posset etiam distingui minor. Et similiter hic, quæcunque habent quatuor unitates sunt quatuor, duo & duo non habent quatuor unitates, ergo duo & nõ sunt quatuor unitates, ergo duo & duo non sunt quatuor. Solutio. Minor est duplex, quia illa coniunctio &, potest coniungere inter terminos, & sic minor est composita & falsa, & sequitur conclusio, uel inter propositiones, & sic minor est diuisa & uera, cum sit copulatiua cuius ambæ partes sunt ueræ. & sic non sequitur conclusio. Et similiter hic, omne possibile potest esse uerum, sedentem currere est possibile, ergo sedentem currere est uerum, & sic ista, sedens currit, erit uera. Solutio. Minor est duplex, quia ille modus possibile, potest determinare hoc dictum, sedentem currere acceptum sub compositione suarum partium, & sic est composita, & falsa, & sequitur conclusio, uel acceptum sub diuisione earundem partium, & sic est diuisa & uera, & non sequitur conclusio, sed committitur fallacia. F G

Cõpositionis ac diuisiõis dispõ in modalibus qũo exercẽda, ac intelligenda sit.

Tertio sciendum, ꝙ in aliqua propositione modali dictũ sumitur sub compõne. qñ subiectũ dicti secundũ suum materiale & formale simul componitur cum prædicato dicti. & sumitur sub diuisione, quãdo subiectum secundũ suũ materiale tantum componitur cum prædicato dicti, & secundũ suũ formale ab ipso diuiditur, ut dicendo, sedentẽ currere est possibile, currere, potest componi cum sedente pro suo materiali & formali simul. s. pro subiecto sessionis, quòd est suum materiale, & pro forma sessionis siue sedentis, quod est suum formale, & tũc est modalis composita, & debet dictum continue proferri non pausando inter partes dicti. sed, si currere. componatur cum sedente pro suo materiali tantum & non pro formali, tunc est diuisa, & debet proferri prolatione discontinua, faciendo pausam inter sedentem & currere. &, quando dictum stat sub compositione subijcitur pro se toto, eo ꝙ subijcitur secũdum quamlibet compositionẽ, quæ potest importari per ipsum. &, qñ stat sub diuisione, tunc solum subijcitur pro parte sui, & non pro se toto. unde in istis de possibili modales quæ fiunt ex terminis contrarijs, uel oppositis in sensu compositio sunt falsæ, & in diuiso sunt ueræ, ut album esse nigrum est possibile, uidentem esse cæcum est possibile, ens esse non ens est possibile, & econtra est de illis de impossibili. H

Secundus modus.

Quarto sciendum, ꝙ secundus modus huius fallaciæ sumitur, qñ una determinatio refertur ad diuersa deteminabilia, uel unum determinabile ad diuersas determinationes, secundum quem sic paralogizatur. Quicquid uiuit semper est, Socrates uiuit, ergo Socrates semper est. Solutio. Maior est duplex, quia illa determinatio semper, potest determinare hoc uerbum est, & sic est composita & falsa, & sequitur conclusio, & dicitur tunc composita, quia in oratione aduerbium

A bium habet determinare principalius uerbũ, & quia illud uerbum est principalius uerbũ, in tali oratione, ideo aduerbiũ ponitur in situ magis debito qñ refertur ad ipsum, uel potest determinare hoc uerbũ uiuit, & sic maior est diuisa & uera, & non sequitur conclusio. Et similiter hic. omne quod est, necessario est, Socrates est, ergo Socrates necessario est. Solutio. Maior est duplex, eo q necessario potest determinare hoc uerbum est, secundo loco positum, & sic est composita & falsa, & sequitur conclusio, uel potest determinare hoc uerbum est primo positũ, & sic est diuisa & uera, nec sequitur & conclusio.

Contra prædicta arguitur primo sic. Hæc compositio, homo est animal, & tamen non falsa unio diuidendorum ergo male definitur compositio. Secundo sic. Materialis unitas orationis compositæ & diuisæ est unitas realis cum sit unitas uocis, ergo, si sit causa apparentiæ huius fallaciæ, sequitur, q hæc fallacia sumit cãm apparentiæ ex parte rei. & sic non erit fallacia in dictione. Tertio sic. Quan- Argumen.
B do modus determinat dictũ pro se toto, uel pro parte sui ibi una determinatio refertur ad diuersa determinabilia, quia totũ dictũ, & pars eius differunt. ergo primus modus nõ differt a secundo. Quarto sic. Vnius determinationis est tantum unũ determinabile, sicut unius determinabilis est tantũ una determinatio. ergo eadẽ determinatio nunq̃ determinat diuersa determinabilia. & sic male ponitur secundus modus. Quinto sic. Aliqui paralogismi fiunt in fallacia compositionis, per hoc, q coniunctio coniungit inter terminos, uel inter propositiones, & tamen ille modus hic non ponitur. ergo insufficienter ponuntur modi huius fallaciæ.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q, si capiatur cõpositio pro unione affirmatiua prædicati cum subiecto, sic ibi est compositio, homo est animal, sed, si capiatur compositio pro ordinatione partium orationis in situ magis debito in oratione composita falsa, sicut hic capitur compositio, sic in illa propositione nõ est compositio, neque hic est diuisio, ut hic capitur, homo non est asinus. Ad Solutiões.
C secundũ dicitur, q licet illa materialis unitas sit realis, tamẽ nõ cõsyderatur hic in ratione signi habentis plura significata, ideo ista causa apparentiæ non sumitur a parte rei. Ad tertiũ dicitur, q modus determinans dictũ pro se toto, uel pro parte sui semper refertur ad idem determinabile, licet diuersimode, quia semper determinat ipsum dictũ, sed aliquando determinat ipsum ratione totius, & quandoque ratione partis. Ad quartum dicitur, q licet una determinatio in una acceptione intellectus non possit referri ad diuersa determinabilia, quia nõ possunt, ab uno intellectu plura simul intelligi, tamen secundum plures acceptiones intellectus, quæ fiunt a pluribus hominis, uel ab uno homine successiue, eadem determinatio potest referri ad diuersa determinabilia.

Ad quintum dicitur, q licet ille modus non enumeretur explicite in textu, tamen intelligitur implicite in primo modo, & paralogismi facti fiunt secundum primum modum huius fallaciæ, ut prius patuit.

D

De diuisionis fallacia, ac modis eius duobus.

DE fallacia diuisionis. Quid sit diuisio dictũ est prius. Fallacia diuisionis est idoneitas decipiẽdi, prouenıens ex eò quòd oratio aliqua composita est uera, & diuisa falsa, una & eadẽ manens secundum materiam, differens secundum formam. diuersa significat, quæ creditur esse uera in sensu diuiso, eò q ueritatem habet in sensu composito. Causa apparentiæ huius fallaciæ est oratio composita habens identitatem in materia cũ oratione diuisa. uel causa apparentiæ est idonei- Vide ad hoc 1. elec. c. 5. & ĩ plerisque alijs locis.

 tas

tas orationis eiusdem secundum substantiam,& situm minus debitum E
Causa defectus est diuersitas sensus diuisi a sensu composito. Istius fallaciæ duo sunt modi.

Primus modus.

Primus modus prouenit ex eo,ꝙ aliqua coniunctio potest copulare inter terminos uel propositiones. Et secundum istum modum paralogizatur sic. Quæcunque sunt duo,& tria, sunt duo, & sunt tria. quinque sunt duo & tria,ergo quinue sunt duo,& quinque sunt tria. Ad hoc dicendum,ꝙ minor est duplex,quia hæc coniunctio,&.potest coniungere,& copulare inter terminos, uel inter propositiones si inter terminos,sic est uera,& composita,& est sensus,duo, & tria simul iuncta faciunt quinque.si inter propositiones,sic est falsa,& diuisa,& est sensus,quòd duo sunt quinq; personæ, & quòd tria sunt quinq; personæ,quod est falsum. F Similiter est hic. Quæcunq; sunt duo, & tria sunt paria,& imparia,quinq; sunt duo,& tria,ergo quinq; sunt paria,& imparia. Dicendum,quòd minor est duplex,quia ibi potest esse copulatio inter terminos,& sic est uera,& cõposita,& est sensus quinq; sunt duo & tria insimul coniuncta,uel est copulatio inter propositiones, & sic est falsa,& diuisa,& est sensus,quinq; sunt duo, & quinq; sunt tria,qđ est falsum. Similiter hic, omne animal est rationale irrõnale, sed non omne animal est rõnale,ergo oẽ animal est irrõnale. Dicendum,quòd maior est duplex,ex eò quòd ista coniunctio uel, põt cõiungere inter terminos,& sic est uera,& composita, uel inter propositiones, & sic G est falsa,& diuisa. Similiter hic,omne animal est sanum,uel ægrum,uel sic,omnis substantia est corporea,uel incorporea,uel sic, omnis linea est recta,uel curua. Vnde omnes istæ sunt ueræ, quando coniunctio coniungit inter terminos,& sunt compositæ.sed sunt falsę,quando cõiunctio coniungit inter orationes,& propositiones,& diuisę.quia coniunctio per se primo est coniunctiua partium orationis, & ex consequenti coniungit orationem cum oratione.

Secundus modus.

Secundus modus huius fallaciæ diuisionis prouenit ex eò ꝙ aliqua determinatio potest referri ad diuersa,ut hic,quò uidisti hunc percussum hoc percussus est,sed oculo uidisti hunc percussum, ergo oculo percussus est. H Dicendum ꝙ minor est duplex,quia iste ablatiuus oculo,potest determinare hoc participium percussus,& sic est diuisa, & falsa,& est sensus tu uidisti hunc percussum oculo,& sic sequitur conclusio,uel potest determinare hoc uerbum uidisti,& sic est composita & uera,& tunc est sensus, tu uidisti cum oculo hunc percussum, sed tunc non sequitur conclusio.

Ordo fallaciæ diuisionis ad alias.

Postquàm determinatum est de fallacia compositionis, hic consequenter determinat de fallacia diuisionis. Cuius ordinis ratio est, quia fallaciæ adinuicem ordinantur secundum ordinem suarum causarum apparentiæ, ꝙ habentes perfectiorem

A fectiorem causam apparentiæ præponuntur aliis, sed in fallacia compositionis maior est causa apparentiæ quàm in fallacia diuisionis, quia maior est apparentia, quod, si oratio diuisa sit uera, quod composita et sit uera, quàm econtra, si cõposita sit uera, quod diuisa sit uera, eo, quod in diuisa partes ordinãtur in situ minus debito, & in cõposita in situ magis debito. & maior est appparẽtia, si orõ, in qua partes minus debitæ ordinantur, sit uera, quod alia, in qua ordinantur magis debitæ sit uera, quàm econtra. ideo in fallacia compositionis maior est causa apparentiæ quam in fallacia diuisionis, ratione cuius bene ei præponitur.

Primo sciendum, quod fallacia diuisionis est idoneitas decipiendi proueniens ex materiali unitate orationis compositæ ueræ cũ diuisa falsa. Et eius causa apparentiæ est illa materialis unitas orationis compositæ ueræ, & diuisæ falsæ. propter quam unitatem credimus, quod sicut illa oratio est uera in sensu composito, quod etiam sit uera in sensu diuiso, cum tamen in illo sensu sit falsa. Et ẽt propter illam unitatem credimus, quod sicut diuisa falsa bene infert conclusionẽ, quòd etiam B composita uera bene infert conclusionem. Et sic ex parte compositæ ueræ sumitur apparens probabilitas præm illarum, & ratione diuisæ falsę apparet probabilitas consequentiæ. Sed causa defectus huius fallaciæ est diuersitas significatorũ orationis compositæ, & diuisæ. Quid fallacia diuisionis.

Secundo sciendum, quòd oratio composita, & diuisa dupliciter inter se differunt. Primo, quia in oratione composita partes ordinantur secundum situm magis debitum, idest secundum situm, in quo de uirtute sermonis citius accipiũtur, sed in oratione diuisa partes ordinantur secundum situm minus debitum. Secunda differentia sumitur ex parte modi proferendi. nam oratio composita habet proferri prolatione continua, & oratio diuisa habet proferri prolatione discontinua. discontinuando dictiones, quæ abinuicem diuiduntur. & hæc sunt, secunda differentia est signũ primæ, ut dicendo, omnis propositio uera est, si uera ponatur in subiecto, sic illa oratio est diuisa & uera, & debet proferri prolatione discõtinua, faciendo pausam inter subiectum, & uerbum, sed, si teneatur ex parte prædicati, est composita, & falsa, & debet proferri prolatione continua. C Orõnis cõpositæ ac diuisæ discrimen.

Tertio sciendum, quòd huius fallaciæ sunt duo modi. Primus modus est, qñ eadem determinatio diuersimode determinat idem determinabile. Secundum quem modum paralogizatur sic, omne qđ impossibile est esse album, impossibile est recipere albedinem, sed nigrum esse album est impossibile, ergo nigrum recipere albedinem est impossibile, qđ est falsum. Solutio. Minor est duplex. quia illud dictũ, albũ esse nigrũ, põt diuersimode determinari per illum modum impossibile, uno mõ inquantum stat sub compositione, & subiicitur secũdum se totum, & sic minor est cõposita, & uera, & non sequitur cõclusio, sed cõmittitur ista fallacia, alio modo potest determinari ut accipitur sub diuisione suarum partium, & subiicitur pro parte sui scilicet pro compositione sui prædicati cum materia D sui subiecti, & sic est diuisa, & falsa, & bene sequitur conclusio. Et similiter distinguerentur isti parologismi. Sedentem currere est impossibile, omne album esse coloratum est necessarium, & sic de aliis modalibus, quæ in sensu diuiso sunt falsæ, & in sensu composito sunt ueræ. Aliter sic paralogizatur. quicquid est tãtundẽ, & amplius, est æquale alteri, sed magis est tantundem, & amplius, ergo magis est æquale. Solutio. Minor est duplex, quia illa coniunctio &, potest coniungere inter terminos, & determinare illa quæ coniungit tanquàm partes unius prædicati, & sic minor est composita & uera, & non sequitur conclusio. uel potest coniungere inter propositiones, & coniungere ea quæ per eam copulantur tanquàm diuersa prædicata plurium propositionum, & sic minor est diuisa, & falsa, quia est una copulatiua, cuius una pars est falsa, & hoc modo sequitur cõclusio. Duo huius fallacię sũt modi & de primo.

clusio. & econtra dicendum est de maiore. Similiter soluitur iste paralogismus, quæcunq; sunt duo & tria, sunt paria, & imparia, sed quinq; sunt duo, & tria, ergo quinq; sunt paria, & imparia. & similiter est hic, omne animal est sanum uel ægrum, sed non omne animal est sanum, ergo omne animal est ægrum. Solutio. Hæc coniunctio uel, potest coniungere inter terminos, & sic maior est composita, & uera, uel inter propositiones, & sic est diuisa, & falsa. E

Secundus modus. Quarto sciendum, q secundus modus est, qn aliqua determinatio potest determinare plura determinabilia. uel idem determinabile potest determinari a diuersis determinationibus. Secundum quem modum sic paralogizatur nullus hodie natus fuit heri, homo decem annorum est hodie natus, ergo non fuit heri. Solutio. Minor est duplex, quia hoc aduerbium hodie, potest determinare natus, & sic est diuisa, & falsa, & bene sequitur conclusio, uel potest determinare hoc uerbum est, & sic est composita, & uera, & non sequitur conclusio. Est enim tunc composita, quia aduerbium de sui natura magis habet determinare uerbum quàm participium. ideo, cum hodie refertur ad uerbum, ordinatur in situ magis debito. Et similiter hic, quorumcunq; uirorum Achilles reliquit centum in bello, illi erant centum, & amplius, sed quadraginta uirorum centum reliquit Achilles in bello, ergo quadraginta erant centum, & amplius. Solutio. Minor est duplex. quia ille genitiuus uirorum, potest determinari per illud adiectiuum cétum, sic, q ambo sint genitiui casus, & regantur de li quadraginta, & sic minor est composita, & uera, & non sequitur conclusio, uel potest determinari per illud adiectiuum quadraginta, sic, q ambo regantur de li cétum, & sic est diuisa, quia dictio recta præcedit dictionem regentem, & sic est falsa, & sequitur conclusio, & sic possent solui alij paralogismi huiusmodi. F

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. In ista fallacia sumitur causa apparentiæ ratione orationis compositæ ueræ, & nõ ratione diuisæ, ergo ista fallacia debet dici fallacia compositionis, & non fallacia diuisionis, cum apparentia, & probabilitas suorũ paralogismorũ proueniat ex oratione cõposita uera. Secundo sic. Materialis unitas orõnis cõpositæ, & diuisæ est causa apparentiæ in fallacia cõpositionis, & diuersitas significatorũ eius est causa defectus, ergo si illa materialis unitas sit causa apparentiæ huius fallaciæ, habebit eandem causam apparentiæ cum fallacia cõpõnis, qđ est inconueniens. Tertio sic. Modus proferendi orõnis se tenet in prolatione literarum, syllabarum, & dictionum, sed in oratione composita & diuisa eodẽ modo proferunt literæ, syllabæ, & dictiões, ergo istæ orationes non differunt secundum modum proferendi. Quarto sic. Coniunctio est coniunctiua partium orationis ut habetur in sua definitione, & non orationũ, ergo cõiunctio non habet cõiungere inter propões, ergo contra ea quæ dicuntur in primo mõ huius fallaciæ. Quinto sic. In isto paralogismo amphibologiæ, quécunq; contingit dicere contingit loqui, sed tacentem contingit dicere, ergo tacétem contingit loqui, una determinatio põt diuersimode determinare idem determinabile, & tñ ibi non est primus modus huius fallaciæ, ergo superius assignatur primus modus. G H

Solutio. Ad argumenta. Ad primũ dicitur, q licet ex parte orõnis cõpositę ueræ in ista fallacia sumatur apparentia probabilitatis pręmissarũ, tñ ex parte orationis diuisæ falsæ sumitur apparentia proprietatis consequentiæ, quæ est principalior in paralogismis, ideo ista fallacia principalius denominatur ab oratione diuisa falsa quàm composita.

Ad secundum dicitur, q licet hæc fallacia, & fallacia cõpõnis habeant eandé causam apparentiæ commune. s. materialem unitatem diuisæ. q compositæ, tamen habent diuersas causas apparentię speciales per hoc, quod oratio composi-

ta, &

A ta,& diuisa uariantur penes uerum, & falsum,ut patet ex prædictis. Ad tertium dicitur, quod licet in oratione composita, & diuisa dictiones secundum se eodem modo proferantur, non tamen eodem modo quo ad unionem earum inter se, quia quandoque diuiduntur adinuicem,& quandoque componuntur.

Ad quartum dicitur, quod coniunctio primo, & per se est coniunctiua partium orationis,sed bene ex consequenti coniungit orationes. Et quia solū coniungit ex consequenti tantum inter orationes,ideo, quando sic accipitur, ordinatur in significato minus debito, & facit orationem diuisam.

Ad quintum dicitur, quòd licet in illo paralogismo eadem determinatio diuersimode determinet idem determinabile, & tamen hoc non fit cum uariatione partium orationis secundum situm magis debitum, quia illa oratio de uirtute sermonis potest accipi æqualiter, prout ille actus præcedit uerbum, & sequitur.ideo ibi non est uariatio sensus compositi, & diuisi,quæ tamen præsupponi-
B tur in omnibus modis huius fallaciæ.

De Fallaciæ Accentus natura, & eius Modis.

SEquitur de fallacia accentus. Accentus est certa lex, & regula ad eleuandū, uel deprimendū syllabā uniuscuiusq; dictionis. Et iste accentus diuiditur in accentū grauem,acutum, & circunflexum.Grauis est qui deprimitur in fine.Acutus est qui in fine eleuatur,uel acuitur. Circunflexus est qui acuitur, & deprimitur simul.Vel circunflexus est qui procedit ab imo, & procedit in altum, & finaliter tendit in imum,ut Ierusalem. Fallacia accentus est idoneitas decipiendi proue-
C niens ex multiplicitate dictionis eiusdem secundum substantiam,diuerse secundum modum proferendi diuersa significantis. Causa apparentiæ huius fallaciæ est unitas dictionis secundum materiam,uel secundū substantiam solum.Causa defectus est diuersitas significatorum. Istius fallaciæ sunt duo modi.

Vide ad hoc.2.Elé. cap.6.

Fallacię accentus. Primus modus.

Primus modus ꝓuenit ex eo quòd aliqua dictio pōt ꝓferri diuersis accentibus,ut hic,oīs populus est arbor,gens est populus, ergo gēs est arbor.Dicendū,qđ maior est duplex, quia prima syllaba huius dictionis populus, pōt ꝓferri longa, & sic est uera, & non sequitur conclusio,uel pot esse breuis,& sic est falsa, & sequitur conclusio. Similiter hic,omnis ara est in tēplo,stabulū porcorū est ara,ergo stabulū porco-
D rum est in templo. Dicendum est hic sicut prius dictum est. Similiter hic,Quicquid hamatur,hamo capitur,mulier hamatur,ergo mulier hamo capitur. Dicēdū,quod maior est duplex eo quòd hæc dictio hamatur, potest proferri cū aspiratione,uel sine aspiratione. si primo mō sic est uera,& non sequitur conclusio,si secundo mō sic est falsa, & sequitur conclusio.uel sic,quoscunq; uiros iustum est pendere,dignum est pęnam pati,sed iustos uiros dignum est pendere, ergo iustos uiros dignū est pœnam pati.Vnde utraque præmissarum est duplex, eo quòd hæc dictio pendere potest proferri media longa, uel media breui.

Secundus

Secūdus modus prouenit ex eo ꝙ aliqua uox potest esse dictio, uel oratio, ut hic, tu es qui es, sed quies est requies, ergo tu es requies. Dicendum, ꝙ maior est duplex, eo ꝙ qui es pōt esse dictio. uel oratio. si sit dictio, tunc est falsa, & sequitur conclusio, si orō, tunc est uera, & nō sequitur conclusio. Similiter hic quicquid fecit Deus inuite, fecit Deus coacte, sed Deus fecit uinum in uite, ergo Deus fecit uinū coacte. Dicendum, ꝙ maior est duplex, eo ꝙ inuite pōt esse oratio, uel dictio. si dictio sic est uera, & non sequitur cōclusio, uel pōt esse orō, & sic est falsa, & sequitur conclusio. Similiter hic, Quicunque habet dilectionē supernam, habet dilectionem Dei, usurarius habet dilectionem supernam, ergo usurarius habet dilectionem Dei. Dicendum, ꝙ hæc dictio supernā pōt capi dupliciter. Vno mō ut est dictio, et sic minor est falsa, & sequitur cōclusio, alio modo pōt esse orō, & sic est uera, & non sequitur cōclusio. Similiter, hic: metuo longas pereunte noctes lydia dormis. Vnde hæc dictio metuo, pōt esse dictio, uel oratio. E F

Ordo huius fallaciæ ad alias. Postquam Auctor determinauit de fallacijs cōpositionis & diuisionis, hic consequenter determinat de fallacia accentus. Cuius ordinis ratio est, quia fallaciæ debent ordinari secundum suas causas apparentiæ, sed maior est causa apparentiæ in fallacia compositionis & diuisionis, q̄ in fallacia accentus, ideo illæ fallaciæ conuenienter præponuntur isti. Et ꝙ in ipsis sit maior causa apparentiæ, patet, quia in fallacijs in dictione sumitur causa apparentiæ ab unitate uocis multiplicis, sed in fallacijs compositionis & diuisionis, ubi manent simplices dictiones actualiter eædem, licet uarientur orationes, est maior unitas uocis multiplicis q̄ in fallacia accentus, ubi uariantur actualiter dictiones & orationes, ideo posterius ponitur fallacia accentus. G

Quid accentus. Primo sciendum, ꝙ accentus est certa lex, uel regula ad eleuandum, uel deprimendum quamlibet syllabam alicuius dictionis. per hoc ꝙ dicitur certa regula, explicatur causa formalis eius. & per hocꝙ ponitur, ad eleuandum, uel deprimendum, explicatur sua causa finalis. & per hoc ꝙ dicitur, syllabam uniuscuiusq; dictionis, explicatur sua causa materialis in qua, quia accentus primo conuenit syllabis, & per syllabas dictionibus, & per dictiones orationibus. Et dicitur accentus, quasi ad aliud cantus, quia talis mensura eleuationis, uel depressionis est quidam cantus ordinatus ad exprimendum conceptus mentis. Et diuiditur per grauem, acutum, & circunflexum. Cuius diuisionis ratio est. quia omnis accentus est simplex, uel mixtus. si simplex, hoc est dupliciter. uel fit cum depressione uocis, & sic est grauis, uel cum eleuatione, & sic est acutus si est mixtus ex eleuatione & depressione, sic est circunflexus. & horum definitiones satis patent in textu. unde hic non consyderatur accentus inquantum est passio uocis significatiuæ absolute, sicut in Grammatica, sed consyderatur inquantum diuersitas accētus eiusdem dictionis est cum pluralitate significatorum, ratione cuius potest sumi una fallacia. H

Diuisionis ratio.

Fallacia accentus. Secundo sciendum, quòd fallacia accentus est idoneitas decipiendi proueniēs ex materiali unitate dictionis diuersæ secundum modū proferendi, & secundum significata. Et eius causa apparentiæ est materialis unitas dictionis plura significantis. rōne cuius credit, ꝙ sicut illa uox est materialiter una, ꝙ ita habeat unum accentum, & unum significatū. Et per hoc sumitur una maxima in hac fallacia, in qua

A in qua fundatur omnes paralogismi huius fallaciæ. Sed causa defectus eius est diuersitas significatorũ illius dictionis diuersæ in modo proferendi. Et per hoc patet, q accentus non est causa apparentiæ nec causa defectus huius fallaciæ, sed cõcomitatur cãm defectus, quia secundũ plures accentus dictio habet plura significata, & hæc diuersitas accentus est signũ diuersæ significationis. Et licet sint quatuor accidentia dictionis s. literarum, numerum, spũs, tempus, & accentus, tñ ab aliis non sumitur una fallacia sicut secundum accentum. Vnde per numerũ literarũ non cãtur una fallacia, quia uariato tali numero non manet identitas uocis, sed secundum spiritum uel aspirationem dictionis, quæ designatur per h, & per tempus, secundum, q aliqua similia habent duo tempora, si sit longa, uel unum, si sit breuis, potest causari illa fallacia, sed hoc est solum inquantum uariatio spiritus, uel temporis causat uariationem accentus, & modi proferendi. ideo illa fallacia melius determinatur ab accentu quàm ab aliis. Et in omnibus paralogismus
B huius fallacię fit uariatio accentus, non autem spiritus, uel temporis.

Dictionũ uel literarũ accidentia quatuor.

Tertio sciendũ, q huius fallaciæ duo sunt modi Primus modus est, quando dictio potentialiter una potest regi diuersis accentibus secundum quem sic paralogizatur, quicunq; uult pendere uult suspendi, sed tortor pendens hominem uult pendere, ergo tortor uult suspendi Solutio. utraq; præmissarum est duplex. quia pendere uno modo potest capi neutraliter, ut uenit de pendeo des, & sic habet mediam longam, alio modo actiue, ut uenit a pendo dis, & sic habet longam breuem. & si in utraq; præmissarum sumatur neutraliter, maior est uera, & minor falsa, & si in utraq; teneatur actiue. est econtra. & in istis duobus modis sequitur cõclusio. Sed, si in maiore sumatur naturaliter, & in minore actiue, utraq; præmissarum est uera, & non sequitur conclusio, sed committitur fallacia accentus. Et similiter diceretur de isto paralogismo, omnis populus est arbor gens est populus, ergo gens est arbor, distinguendo ambas præmissas.

Duo huius fallacię modi, & de primo.

C Quarto sciendum, q secundus modus fit, qñ aliqua uox potest esse dictio, uel oratio. secundũ quem modum sic paralogizatur quicquid præstat alteri dat alteri, unius lapis præstat alteri, ergo unus lapis dat aliquid alteri. Solutio. utraq; prę missarum est duplex, quia præstat põt esse dictio, uel orõ. si in utraq; præmissarum sumatur, ut dictio, maior est uera, & minor falsa. & si in utraq; præmissarum sumatur, ut oratio, est econtra, & istis duobus modis sequitur conclusio. Sed, si in maiore teneatur ut dictio, & in minore, ut oratio, ambæ præmissæ sunt ueræ, & non sequitur conclusio. Similiter põt distingui de illa orõne, Metuo longas pereunte noctes Lidia dormis, quia metuo potest esse unum uerbum tãtum, & sic idem est quod timeo, alio modo potest esse duo pronomina s. me, & tuo tertio modo potest esse unum nomen cum una interiectione s. metu & o. quarto modo possunt esse tres dictiones. s. duo pronomina cum una interiectione. s. me tu. & o, & secundum hoc si paralogizatur. Quicunque dicit Metuo longas pereunte no-
D ctes Lidia dormis dicit se timere, sed dicens me tuo longas pereunte noctes Lidia dormis, non dicit se timere, ergo non dicens se timere dicit se timere. Soluitur distinguendo præmissas secundum distinctionem propositam.

Secundus modus.

Sed contra prædicta arguitur Primo sic. Accentus est depresio, uel eleuatio syllabæ alicuius dictionis, cùm accentus acutus sit eleuatio, & grauis depressio syllabæ. ergo non est regula ad eleuandum. uel deprimendum syllabam. Secundo sic. Omne graue, uel acutum est corpus, nullus accentus est corpus, ergo nullus accentus est grauis, uel acutum.

Argumen.

Tertio sic. Nulla fallacia sumitur ab illo qđ impedit deceptionem, sed accentus impedit deceptionem, quia secundũ distinctos, & diuersos accentus alicuius dictionis cognoscuntur diuersa sighata eius, ergo secundum accentum non sumitur

mitur aliqua fallacia. Quarto sic. In isto paralogismo, omnis populus est arbor. gens est populus. ergo gens est arbor, committitur fallacia æquiuocationis, quia populus significat æquiuoce arborem. & collectionem gentis, ergo non est in primo modo huius fallaciæ. Quinto sic. In isto argumento, quicquid habet supernam dilectionem habet amorem Dei, usurarius habet supernam dilectionem, ergo habet amorem Dei. non est una dictio materialiter, quia supernam aliter scribitur quando est una dictio, & quando est plures dictiones, ergo male ponitur exemplum illud in secundo modo huius fallaciæ. E

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod accentus secundum suum materiale bene est eleuatio, uel depressio alicuius syllabæ, sed tamen secundum suum formale bene est lex uel regula uel mensura talis eleuationis uel depressionis. Ad secundum dicitur, quod, si capiatur graue, & acutũ proprie, sic omne graue uel acutũ est corpus, sed si capiatur transumptiue, ut hic sumitur, maior est falsa. Dicitur enim accentus grauis secundum similitudinem, quia sicut corpus graue mouetur deorsum, ita, & accentus grauis, & sicut corpus leue tendit sursum, ita accentus acutus secundum similitudinẽ, & sicut corpus dicitur acutum, quia faciliter pungit, & penetrat sensum tactus, sic accentus dicitur acutus, quia faciliter penetrat auditum per eleuationem syllabę. Ad tertium dicitur, quod licet respectu cognoscentis diuersitatem accentus, & significatorum dictionis, diuersus accentus impediat deceptionem, tamen respectu cognoscentis pluralitatem significatorum dictionis consequentem plures accentus bene potest causari deceptionem. Ad quartum dicitur, quod, si capiatur generaliter æquiuocatio pro quacunque pluralitate significatorum eiusdem dictionis, ibi est æquiuocatio, licet si capiatur pro pluralitate significatorum, quæ est cum actuali unitate uocis, sicut capitur in fallacia æquiuocationis, sic nõ est ibi æquiuocatio. Ad quintum dicitur, quod licet li supernã, uarietur in numero literarum secundum scripturam, tamen est uariatio minima in pronuntiatione literarum, & syllabarum, ideo dicitur manere eadem uox materialiter F G

Figuræ Dictionis Fallacia, & tribus eius speciebus siue modis.

Ad hoc uide primo Elẽch. ca. vj. & alibi. SEquitur de fallacia figuræ dictionis. Fallacia figuræ dictionis ultimo loco ponitur inter fallacias in dictione, quia facit multiplex fantasticum. Figura est quæ termino, uel terminis clauditur. termino, ut circulus, terminis, ut triangulus, quadrangulus. Et similitudinarie hic sumitur. Fallacia figuræ dictionis est similitudo dictionis cum dictione penes finalem terminationem in parte non idem significante. Et facit multiplex fantasticum. Est autem multiplex fantasticum, quãdo aliqua dictio significat unum. & uidetur significare aliud propter similitudinem quã habet in parte cum alia dictione, ut uidere, significat passionem, & uidetur significare actionem propter hoc quod est simile huic uerbo agere. Causa apparentiæ huius fallaciæ est similitudo dictionis in parte cum alia dictione non idem significante. Causa defectus huius fallaciæ est diuersitas eorum, quæ uidentur esse similia. Ista autem similitudo fit tribus modis. s. uoce, significatione, & suppositione, & secundum hæc tres sunt modi huius fallaciæ. H

Primus modus. Primus modus prouenit ex simili terminatione dictionis cum alia dictione, ut. Qualiscũq; est musa, talis est poeta, sed musa est fœminini generis,

A generis, ergo poeta est fœminini generis. Dicendum, ꝙ non sequitur, ꝙ, si aliqua sint eiusdem terminationis, ꝙ sint propterea eiusdem generis. Similiter hic, Omnis aqua est humida, fluuius est aqua, ergo fluuius est humida. Dicendum, ꝙ non oportet ꝙ, si fluuius sit aqua, ꝙ, ergo quicquid dicatur de aqua, ꝙ hoc etiam dicatur de fluuio sub eadem terminatione. Vel sic, Omnis homo est albus, mulier est hó, ergo mulier est albus. Vnde in omnibus prædictis paralogismis masculinum interpretatur fœmininũ, aut si formetur sic paralogismus, Musa & poeta similiter terminãtur, sed musa est fœminini generis, ergo & poeta, tunc non est ibi fallacia figuræ dictionis, sed fallacia con-
B sequentis a communiter accidentibus, ut postea patebit.

Secundus modus prouenit ex mutatione unius prædicamenti in aliud. uel quando una species unius prædicamenti mutatur in aliam spẽm, ut hic. Quicquid heri emisti hodie comedisti, carnes crudas heri emisti, ergo canes crudas hodie comedisti. Dicendum est, ꝙ non sequitur, quia quicquid dicit rem de prædicamento substãtiæ, crudum dicit rem de prædicamento qualitatis, & sic proceditur de uno prædicamento in aliud. Similiter hic, Quicquid heri uidisti hodie uides, sed uidisti heri album, ergo album hodide uides. Dicendum, ꝙ non se quitur, quia album significat per modum qualitatis, quicquid uero
C dicit rem de prædicamento substantiæ. Similiter hic, Do tibi solum denarium, sed solum denarium non habeo, ergo do tibi quod non habeo. Dicendum, ꝙ hæc dictio solum, dicit relationem, quia, ut habetur in Secundo Elenchorum, solum, dicitur quasi non cum alio, & hæc dictio, quod dicit substãtiam, & sic proceditur a relatione ad substantiam, Similiter est hic, Aliquis dat cito equum, sed non habet cito equum, ergo aliquis dat cito quod non habet. Dicendum, ꝙ non sequitur, quia cito, dicit modum actus siue qualitatem, & quod, dici substantiam, & sic proceditur a qualitate ad substantiam. Similiter quando proceditur ad una specie unius prędicamẽti ad aliam, ut quantoscunq; digitos heri habuisti, hodie habes, decem digitos heri habui
D sti, ergo decẽ digitos hodie habes, posito ꝙ unum amiseris. Dicendum ꝙ non sequitur, quia hæc dictio quantoscunq;, dicit quantitatem continuam, & hæc dictio decem, dicit quantitatem discretam.

Secundus modus.

Tertius modus prouenit ex diuersa suppositione termini, ut homo est species, ergo aliquis homo est species. Et hic, hó est dignissima creaturarum, ergo aliquis homo est dignissima creaturarum, hic est processus a simplici suppositione ad personalem. Similiter hic, oĩs homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal. Similiter hic, animal est Socrates, animal est Plato, & sic de aliis, ergo animal est oĩs homo,

Tertius modus.

hic

hic fit processus a pluribus determinatis ad unam determinatam. Et E
iste modus solet appellari uniuocus, quia ille terminus animal uniuoce æqualis sic se habet ad omnia supposita. unde in qualibet præmissarum supponitur pro uno, in conclusione uero pro pluribus, & sic uariatur eius suppositio. Et intelligendum est quòd in prædictis, quale quid interpretatur in hoc aliquid, id est, commune uel uniuersale interpretatur singulare. Si enim animal est hoc aliquid, si tunc arguitur, animal est Socrates, animal est Plato, & sic de aliis, ergo animal est omnis homo est bonum argumentum, sicut hic, Socrates currit, Plato currit, & sic de aliis, ergo omnis homo currit. Similiter hic non sequitur quando fit processus ab immobili suppositione ad mobilem, ut omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal, & sic de aliis. Hos tres mo- F
dos ponit Arist. dicens, quòd figura dictionis fit, quando interpretatur non idem uel diuersorum, ut masculinum, fœmininum, uel neutrum, uel econuerso, & rursum quid interpretatur quale uel quantum. iterum quando commune interpretatur singulare, uel hoc aliquid.

Figura q d, unde figura dictionis.

Postquàm Auctor determinauit de fallaciis peccantibus secundum multiplex actuale, & potentiale, hic consequenter determinat de ultima fallacia in dictione, quæ peccat secundum multiplex fantasticum, scilicet de fallacia figuræ dictionis pro cuius intellectu describitur in textu figura proprie dicta. Figura est quæ termino, uel terminis clauditur, termino, sicut circulus, quod unica linea circulari clauditur, & terminis, sicut triangulus & quadrangulus. Vnde talis figura proprie dicta est determinatio substantiæ uel quantitatis in substantia, & transum G
ptiue per similitudinem ad talem figuram terminatio dictionis dicitur figura dictionis, siue terminatio fit ex parte uocis, siue significationis uel modi significandi. Et ideo figura dictionis est similis terminatio duarum dictionum & secundum talem similitudinem terminationum sumitur multiplex fantasticum, quod est dictio tantum unum significans, quæ propter similitudinem cum alia dictione uidetur aliud significare. ut prius dictum est.

Figuræ dictionis natura, quiq; eius modi sint.

Primo sciendum, ꝙ secundum tale multiplex sumitur fallacia figuræ dictionis, quæ est idoneitas decipiendi proueniens ex simili terminatione dictionis cum alia dictione non idem significant, siue proueniens ex simili figura duarum dictionum inter se dissimilium. Et eius causæ apparentiæ est similis figura, uel terminatio unius dictionis cum alia dictione non idem significante, propter quam similitudinem credimus, ꝙ sicut illæ dictionis conueniunt in simili terminatione uel figura, ꝙ etiam conueniant in significato uel in aliquo modo significandi, in H
quo disconueniunt. & inde potest causari deceptio penes hanc fallaciam. Sed causa defectus est diuersitas dictionum conuenientium in simili figura. Et quia ista fallacia sumitur ex simili terminatione dictionum inter se, & illa terminatio fit tripliciter. s. in uoce, in modo significandi, & in significatione duarum dictionum, ideo secundum hoc sumuntur tres modi huius fallaciæ.

Primus figuræ dictionis modus.

Secundo sciendum, ꝙ primus modus huius fallaciæ est, quando propter similem terminationem uocis creditur conuenientia dictionum in significato, uel in modo significandi. exemplum primi, secare & uigere similiter terminãtur, sed secare significat actionem, ergo uigere significat actionem. ibi propter similem terminationem uocis illarum dictionũ pôt credi conuenientia earum in significa-

A to.s.ꝙ utraque significet actionem. exemplum secundi, ut qualis est musa talis est poeta, sed musa est fœminini generis, & ergo & poeta. ibi pp similem terminationem uocis creditur conuenientia illarum dictionum in modo significandi, qui est genus. Et soluuntur isti paralogismi negando consequentiam, quia propter similem terminationem uocis aliquarum dictionum non sequitur côuenientia earum in significato modo, uel modo significandi.

Tertio sciendum, ꝙ secundus modus huius fallaciæ est, qñ propter similitudinem duarũ dictionum in aliquo modo significandi creditur conuenientia earum in significato, uel in modo significandi. Et secundũ hunc, modũ, qñq; mutatur res unius prædicamenti in rem alterius, uel una species in aliã quantum ad subsumptionem. exemplũ primi, ut quicquid heri uidisti hodie uides, album heri uidisti, ergo album hodie uides. ibi propter similitudinem illius quod distribuitur per quicquid, & album, quod significat per modum concreti, & per hoc ꝙ aliquo B modo significat per modum substantiæ, creditur ꝙ sub illo distributo substantia quicquid, bene sumatur album, quod significat qualitatem, & ita substantia mutatur in qualitatem quantum ad subsumptionem. Similiter hic, quicquid heri emisti hodie comedisti, crudas carnes heri emisti, ergo carnes crudas hodie comedisti. Exemplum secundi. quandocunque comedisti fuisti homo, sed decies comedisti, ergo decies fuisti homo. quandocunq; & decies conueniunt in hoc, ꝙ utrunque significat per modũ quantitatis, sed quandocunque, distribuit pro re se habente per modũ quantitatis continuæ, & decies significat per modum quantitatis discretæ, & ideo sub distributiuo quantitatis continue sumitur discretum, & sic una quantitas mutatur in aliam quantum ad subsumptionem. Similiter hic, quemcunq; diligis est amicus tuus, matrem diligis. ergo mater est amicus tuus. ibi propter conuenientiam in modo significandi substantiæ credi turque mater, & illud distributiuum quemcunque, habeant conuenientiam in C genere, quod tamen est falsum. Et soluuntur omnes isti paralogismi negando cõsequentiam, quia propter similitudinem aliquarũ dictionũ in modo significandi non sequitur conuenientia earum in significato, uel in alio modo significandi.

Secundus modus.

Quarto sciendum, ꝙ tertius modus sumitur, quando propter similitudinem duarum dictionum in significatione creditur conuenientia earum in modo significandi. exemplum, ut omne animal est album, Plato est animal, ergo Plato est album. ibi propter conuenientiam Platonis & animalis in significato infertur conuenientia eorum in genere. Similiter hic, omnis petra est alba, lapis est petra, ergo lapis est alba. Similiter hic, omnes homines currunt, Socrates est homo, ergo Socrates currunt. ibi propter similem signõnem Socratis & hominis infertur similitudo eorum in modo significandi qui est minus. Similiter hic, animal est Socrates, animal est Plato, & sic de alijs. ergo animal est omnis homo. ibi propter conuenientiam animalis cum Socrate & Platone in anteceD dente creditur ꝙ habeat similem suppositionem in antecedente & consequente, & tamen arguitur a pluribus suppositionibus determinatis ad unam determinatam respectu huius termini animal. Et soluuntur paralogismi negando consequentiam, quia propter similem significationem duarum dictionum non sequitur conuenientia in quolibet modo significandi. Et cum dicitur in textu ꝙ iste modus prouenit ex diuersa suppositione, per diuersam suppositionem intelligitur diuersitas in alijs modis significandi. Vnde in hoc modo apparentia sumitur a simili significatione dictionum, & causa defectus sumitur ex dissimili modo significandi.

Tertius modus.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Nullus terminus clauditur termino uel terminis, sed figura est terminus quantitatis, ergo figura non clauditur termino

Argumen.

mino, uel terminis. Secundo sic. In circulo nullus est terminus in actu, sed sunt E infiniti termini in potentia, quia in linea circulari secundum potentiam sunt infinita puncta, ergo male dicitur, quod circulus clauditur uno termino tantum. Tertio sic. Sicut est terminatio dictionis ita est terminatio orationis, sed nulla est fallacia figuræ orationis, ergo nulla debet poni fallacia figuræ dictionis. Quarto sic. Res unius prædicamenti nunquam mutatur in rem alterius prædicamenti, sicut substantia nunquam mutatur in accidens, nec econtra, ergo male dicitur in secundo modo, quod res unius prædicamenti mutatur in rem alterius prædicamenti. Quinto sic. Deceptio quæ prouenit ex parte significatorum alicuius dictionis prouenit ex parte rei, ergo est fallacia extra dictionem, & non fit ibi deceptio in ista fallacia, ergo male ponitur tertius modus huius fallaciæ.

Solutio Ad argumenta. Ad primum dicitur, quod figura materialiter capta pro quantitate figurata non est terminus respectu qualitatis terminantis ipsam, licet sit terminus respectu materiæ, sed figura capta formaliter pro qualitate, quæ est terminatio quantitatis, bene est terminus, sed hic primo modo accipitur figura. Ad F secundum dicitur, quod licet linea circularis non claudatur aliquo termino, quia in se est terminata, tamen circulus, qui est superficies rotunda inclusa in linea circulari, bene clauditur uno termino. scilicet linea circulari, quæ est circumferentia eius. Ad tertium dicitur, quod oratio non habet primo, & per se figuram, uel terminationem, sed solum ex consequenti per suas dictiones, ideo non ponitur fallacia figuræ orationis alia a fallacia figuræ dictionis. Ad quartum dicitur, quod res unius prædicamenti non potest secundum suam essentiam mutari in rem alterius prædicamenti, sed bene secundum subsumptionem quoniam scilicet sub signo distributiuo debet sumi res unius prædicamenti, & sumitur res alterius prædicamenti. Ad quintum dicitur, quod, si consyderentur significata dictionum secundum se, & in ratione rerum, sic ab ipsis sumuntur fallaciæ extra dictionum. sed, si consyderentur inquantum per significata prouenit similitudo dictionum, bene possunt causare fallaciam in dictione, & hoc modo fit in ista fallacia. non enim est inconueniens quod secundum diuersas causas apparentiæ sint in eodem paralogismo diuersæ fallaciæ. unde omnes paralogismi huius fallaciæ aliquo modo peccant penes fallaciam accidentis, licet non ratione causæ apparentiæ huius fallaciæ. Et hæc de fallacijs dictionum. G

De Fallacijs Extra Dictionem.

Quot, & quæ sint extra dictionem Fallaciæ, & de earum ab his quæ In dictione sunt differentia.

De hoc uide 1. Elencho. cap. 4. & alibi in plerisq; locis.

SEquitur de fallaciis extra dictionem, quæ sunt septem, scilicet accidens, secundum quid ad simpliciter, ignorantiam Elenchi, petitio H principii, consequens, non causa ut causa, secundum plures interrogationes ad unam. Differunt autem istæ fallaciæ a fallaciis in dictione, quia fallaciæ in dictione habent causam apparentiæ ex parte uocis, sed fallaciæ extra dictionem habent causam apparentiæ, & defectus ex parte rei, & non ex parte uocis. & propter hoc dicuntur extra dictionem.

Ordinis ratio. Postquam Auctor determinauit de fallacijs in dictione, hic consequenter determinat de fallacijs extra dictionum. Cuius ordinis ratio est, quia fallaciæ inter se ordinantur secundum, quod habent maiorem, uel minorem causam apparentiæ, sed fallaciæ in dictione habent maiorem causam apparentiæ, quam fallaciæ

A laciæ extra dictionem,& magis proprie, & facilius possunt causare deceptionem respondentis,quia magis proprie,& facilius possunt causari deceptiones respondentis propter multiplicitatem dictionis,uel orationis si ignoret ipsam , q̃ pro pter diuersas habitudines rerum.Modo , fallaciæ in dictione causant deceptionem,secundum uoces,fallaciæ uero extra dictioné causant deceptionem ex parte rerum.sed in disputatione uoces præcedunt res,quæ mediantibus uocibus in disputatione accipiuntur.

Primo sciendum,q fallacia in dictione , & fallacia extra dictionem inter se cōneniunt,& differunt. Vnde conueniunt in hoc,quia omnes habent causam defectus ex parte rei,sed differunt tripliciter.Primo , quia fallaciæ in dictione sumunt causam apparentiæ ex parte uocis significatiuæ.s.dictionis , uel orationis multiplicis,fallaciæ uero extra dictionem sumunt causam apparentiæ ex parte rei significatæ per uocé.unde secundū diuersas habitudines rerum,quæ a respon B dente ignorantur,potest sumi causa apparentiæ, & etiam causa defectus fallaciæ extra dictionem.Scd̃o differunt in modo decipiēdi quia fallaciæ in dictione magis decipiunt hominé cum aliis disputando, q̃ per seipsum consyderando, quia hō per se cōsiderans non ignorat multiplicitatem dictionis, uel orationis,quando capit eam æquiuoce,fallaciæ uero extra dictioné magis decipiunt hominem per seipsum cōsyderando,qn̄ homo ignorat habitudines rerū, & per seipsum syllogizando decipit seipsum.Tertio differunt quantum ad solutiones suorum paralogismorum,quia omnes paralogismi fallaciarum in dictione debēt solui per distinctionem alicuius præmissarum,excepta tn̄ fallacia figuræ dictionis, in qua soluuntur per interemptionem consequentiæ,sed in omnibus fallaciis extra dictionem omnes soluuntur per interemptionem,uel consequentiæ,uel præmissarum, unde in omnibus istis soluuntur negando consequentiam,nisi in fallacia petitionis principii,ubi soluuntur negando antecedens .

Fallaciæ in dictione & extra dictionem , conuenientia ac differentia.

C Secundo sciendum,q solutio paralogismis est manifestatio syllogismi falsi.Et diuiditur per solutionem rectam, & per solutionem apparentem Apparens solutio est manifestatio syllogismi falsi non ostendendo propter quid est falsus , ut si negetur consequentia syllogismi dicendo in generali , q ibi est fallacia accidentis,non ostendendo in speciali,causam propter quam ibi cōmittitur fallacia . Sed solutio recta est manifestatio syllogismi falsi ostendendo propter quid est falsus , ut qui ostendit in speciali in aliquo paralogismo propter quid est aliqua fallacia . Et , quia syllogismus potest dici falsus dupliciter.s. secundum pręmissas , quando aliqua præmissarum est falsa , & secundum illationem , quando est syllogismus,peccans in forma,ideo dupliciter potest fieri solutio,quæ est manifestatio syllogismi falsi.s.ostendendo falsitatem præmissarum , aut defectum consequentiæ.

Solutio paralogismorū duplex.

Tertio sciendum,q priusquam Auctor in speciali determinet de fallaciis ex- D tra dictionem,primo enumerat ipsas in generali dicens, q sunt semptem.s.accidens,secundū quid ad simpliciter,ignorantia Elenchi , petitio principii,consequens,nō causa,ut causa,& s̄m plures interrogationes ut unam. Quarū sic habetur sufficientia . quia omnis fallacia extra dictioné peccat contra Elenchū . uel ergo peccat in probatione,& sic est petitio principii,uel in illatione,& hoc est dupliciter uel in ea est apparenter consequentia syllogismi , uel enthymematis , si primum,hoc est dupliciter.uel est ibi apparentia cōsequentis syllogismi ostensiui,& sic est accidens,uel syllogismi ad impossibile,& sic est fallacia non causæ , ut causæ.Si uero sit apparenter consequentia & habitudo localis,hoc est quadrupliciter.uel ibi est apparenter locus a parte in modo ad suū totum,& sic est fallacia secundum quid ad simpliciter,uel habitudo partium integralium simul sum

Septē sunt fallaciæ extra dictionem.

ptarum ad suum totum,& sic est ignorantia Elenchi. vel est ibi habitudo conuertibilium,& sic est fallacia consequentis, ubi creditur conuertibilitas antecedentis,& consequentis,eò q; unum sequitur ad aliud. uel ibi est habitudo totius integralis suam partem apparenter tantum, & sic est fallacia secundum plures interrogationes ut unam. E

quomodo entis multiplicem diuisioné sequitur fallaciarũ extra dictionem numerus ꝓpositus.

Quarto sciendum,q; aliter ex parte rerum, & entis diuisionum, potest sumi numerus fallaciarum extra dictioné,eo q; sumunt causam apparentiæ ex parte rei secundum diuersas habitudines partiũ entis,ideo secundum plures diuisiones entis possunt distingui adinuicé. Vnde prima diuisio est qua ens diuiditur in substantiam,& accidens secundum q̃ accipitur ibi fallacia accidentis. Alia est diuisio entis penes perfectum,& imperfectum, & ẜm conuenientiam membrorum eius sumitur fallacia ẜm quid ad simpliciter. Tertia diuisio est per oppositum & non oppositum, ẜm quam sumitur ignorantia Elenchi. Quarta diuisio est per idem,& diuersum,secundum quam sumitur petitio principii. Quinta est penes prius,& posterius,secundum quam sumitur fallacia consequentis. Sexta est penes causam, & effectum siue non causam secundum quam sumitur non causa ut causa. Septima diuisio entis est per unum,& multa ẜm quam sumitur fallacia ẜm plures interrogationes.ut unam.Et,quia inter istas fallacias maior est idoneitas decipiendi,& causa apparentiæ in fallacia accidentis,q̃ in aliis, ideo de ipsa est prius determinandum,Ex quibus patet ordo, & differentia fallaciarum extra dictionem a fallaciis in dictione,& etiam patet numerus,& ordo earum inter se. F

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic Fallacia extra dictionem causantur a rebus,& fallaciæ in dictione causantur a dictionibus,sed res præcedunt dictiones, cum sint causæ earum ,ergo fallaciæ extra dictionem debent præcedere fallacias dictione.Secondo sic.Fallacia solum causat deceptionem in disputatione litigiosa.sed nullus per se consyderando facit sibiipsi disputationem litigiosam, ergo male dictum est,q; fallaciæ extra dictionem decipiunt hominem per seipsum con syderando.Tertio sic. Omnes paralogismi peccantes in forma debent solui per distinctionem,ut dicitur in 2.Elenchorum,ergo paralogismi extra dictionem.cũ sint peccantes in forma,debét solui per distinctioné, & nõ per negationem,sicut prius dictum est.Quarto sic. Fallacia consequentis est pars fallaciæ accidentis, quia ubicunque est consequens ibi est accidens.sed pars non distinguitur contra suum totum,ergo illæ duæ fallaciæ non distinguuntur inter se,nec sunt septem fallaciæ extra dictionem.Quinto sic.Illa fallacia est prima inter fallacias extra dictionem, quæ magis peccat contra Elenchum.sed ignorantia.Elenchi magis peccat contra Elenchum omnibus aliis,ergo ipsa est prima inter omnes fallacias extra dictionem.& non fallacia accidentis. G

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q; licet res ordine naturæ præcedant dictiones,& secundum se,& non tñ pręcedunt ẜm , q; cadunt in disputatione litigiosa,sed magis sequunť,iõ non oportet fallacias extra dictioné pręcedere alias. H

Solutiões

Ad secundum dicitur,q; licet homo non faciat scienter sibiipsi disputationem litigiosum, tñ ignoranter potest sibiipsi facere disputationem sophisticam, & seipsum decipere arguendo,& rñdendo sibiipsi .Ideo ad tale inconueniens euitãdum optimum est cognoscere fallacias extra dictionem, ne homo per suam argumentationem conducat seipsum in errores.Ad tertiũ dicitur,q; licet in paralogismi fallaciarum extra dictioné possint solui p distinctioné diuersarũ habitudinum eiusdem rei, tñ non per distinctionem alicuius propositionis multiplicis, de qua intelligitur,quod non habent solui per disiunctionem, & de distinctione generaliter capta pro distinctione rerum. & uocum multiplicium intelligitur dictum Arist.in 2. Elencho. Ad quartum dicitur, quod licet consequens sit pars

accidentia.

A accidentalis,& materialis accidentis,eo quòd in oĩbus paralogiſmis fallaciæ conſequentis reperitur eſſe fallacia accidentis ſecundum aliam cām apparentiæ, & non econtra,quia in aliquibus eſt accidens,ubi tamẽ nõ eſt conſequẽs,tamen fallacia cõſequentis nõ eſt pars formalis accidẽtis, ſed eſt ab ipſa formaliter diſtincta.Ad quintum dr̃,quòd negatur maior,quia iſtæ fallaciæ non ordinantur inter ſe,ſecundum quòd magis peccant,uel deficiunt contra Elenchum, & ſecundũ ſuas cās defectus,ſed ordinantur ſecundum ſuas cauſas apparentiæ,ut dictum eſt.

De Fallacia accidentis, & illius Modis.

Inter has primo dicendum eſt de Fallacia accidentis. Vnde accidens prout hic ſumitur idem eſt quod extraneũ, in parte idem, & in parte diuerſum,ut hic, homo eſt ſpecies, Socrates eſt homo, ergo Socrates (Primo elẽcho. ca.4.)
B eſt ſpecies. homo.n.eſt in parte idẽ cũ ſpecie.ſ.cũ ſumitur pro re uniuerſali,& in parte eſt diuerſum a ſpẽ.ſ.quando ſumitur pro ſuppoſitis. Notandum ꝙ in fallacia accidentis ſunt iſta tria.ſ.accidens, res ſubiecta,& attributũ.Exemplũ,ut homo eſt ſpẽs, Socrates eſt homo, ergo Socrates eſt ſpẽs. hoc medium homo,eſt res ſubiecta, & minor extremitas eſt accidens,& maior extremitas eſt attributum.Cauſa apparentiæ eſt conuenientia aliquorum duorum in aliquo tertio ſecundũ partem, ſiue eſt partialis identitas aliquorum duorum. Cauſa defectus eſt diuerſitas eorundem. Huius fallaciæ tres ſunt modi.

Primus modus ꝓuenit ex eo quòd aliquid uere ꝑdicatur de aliquo (primus fallaciæ accidẽtis modus.)
C ſubiecto, & propter hoc creditur uere dici de accidente eius a quo eſt diuerſum, uel, quando aliquid primo attribuitur rei ſubiectæ in præmiſsis,& poſtea attribuitur eius accidenti in concluſione, ut hic,hõ eſt ſpecies,Socrates eſt homo,ergo Socrates eſt ſpẽs.Dicendũ quòd nõ ualet. quia ille terminus ſpecies, qui eſt attributum, aſsignantur in eſſe Socrati, qui eſt accidens.eo quòd dicitur de homine, qui eſt res ſubiecta.Similiter hic,animal eſt genus, homo eſt animal, ergo homo eſt genus.Similiter hic,Omne æs eſt naturale,ſtatua eſt æs,ergo ſtatua eſt naturalis.non ſequitur, quia naturale uere prædicatur de ære, & propter hoc attribuitur in concluſione ſtatuæ,quod non fit uere.Similiter hic,cognoſco coriſcum,coriſcus eſt ueniens, ergo cognoſco ueniẽtẽ.
D Dicendum,quòd non oportet, quòd ſi cognoſcas coriſcũ ſecundũ ſe, quòd propter hoc cognoſcas ipſum ſub illo accidente,qđ eſt ueniens.

Secundus modus prouenit ex particulari idẽtitate aliquorum duorũ in aliquo tertio. Vel quando aliquod cõe prædicatur de aliquibus duobus,cũ quibus eſt in parte idẽ, & in parte diuerſum,& propter hoc illa duo creduntur eſſe eadẽ inter ſe,ut hic,Socrates eſt homo,Plato eſt homo,ergo Socrates eſt Plato. Similiter hic, homo eſt animal,equus eſt animal,ergo equus eſt homo.Dicẽdũ ꝙ non oportet ꝙ, ſi aliqua duo conueniant in aliquo tertio,quòd propter hoc conueniant inter ſe. (Secundus modus.)

Tertius modus. Tertius modus prouenit, quando ex duobus aliquibus diuisim E sumptis male infertur aliquod coniunctum secundum accidens, ut iste est albus, & est monachus, ergo est albus monachus. Similiter hic, iste canis est pater, & est tuus, ergo est pater tuus. non sequitur, quia licet illa conueniant in aliquibus secundum partem, tamen secundũ aliam partem differunt. Et sciendum ꝙ non licet inferre ex diuisis coniunctum, ut habetur Secundo Peri Hermenias, quando prædicantur diuersa accidentia subinuicem per accidens conuenientia, sicut album esse monachum. similiter quando duo prædicantur, quorum secundum intelligitur in primo, ut uniuersale in suo specialiori ut iste est homo, & est animal, ergo est homo animal. quia animal intelligitur F in homine sicut album in homine albo. Sed in omnibus alijs licet ex diuersis inferre coniunctum. Vnde notandum, ꝙ, quando aliqua duo accidentia prædicantur de aliquo, quorum primũ in subiecto est per alterum & non per se, ex talibus diuisim captis non licet inferre coniunctum, uel econtra, ut iste est albus, & est monachus, ergo est albus monachus. nam albedo non est in subiecto secundum se, sed secundũ habitum. Similiter ex coniunctis non licet inferre diuisum, quando illa quæ coniunguntur diminuunt de ratione alterius, ut ille homo est mortuus, ergo est homo & mortuus. In omnibus autem aliis licet ex coniunctis inferre diuisum, sed illud ultimum argumentum facit fallaciam secundũ quid ad simpliciter. Accidens sic definitur ab Aristo- G tele. accidens est quod est extraneũ in parte idẽ & in parte diuersum. Secundum accidens autem fiunt paralogismi, qñ idem similiter fuerit assignatum inesse rei subiectæ & accidenti, ut hõ est species, Socrates est homo, ergo Socrates est species. hõ. n. secundum ꝙ sibi conuenit esse speciem, aliter capitur a modo per quem conuenit Socrati & Platoni, quia conuenit ei esse speciem, ut est essentia quædam cõmunis prædicabilis de pluribus, & prout est in pluribus, sic est in Socrate & Platone, & sic est Socrates accidens, homo uero res subiecta, & species significatur utrisque inesse. Vnde accidens non sumitur hic, ut definitur a Porphirio, sed ut dictum est.

Sententia Aristot. in hac materia.

H

Accidẽtis uariæ acceptiones. Postquam Auctor determinauit de fallaciis extra dictionem enumerando ipsa in generali, hic consequenter in speciali determinat de ipsis. & primo de fallacia accidentis, quæ efficacior est inter omnes fallacias ad decipiendum, ratione cuius sic primo definit accidens. Accidens est quod est extraneum rei, idest in parte idẽ & in parte diuersum ab alio. Accidens aũt tripliciter capitur. Vno mõ pro illo quod dicit absolute naturam accidentis, ut diuiditur contra substantiã, & sic non capitur hic. Alio modo sumitur magis communiter, pro omni illo, qđ aduenit rei, & est extra essentiam eius & intellectum, & hoc modo inferius dicit accidere suo superiori. & istis duobus modis non sumitur hic accidens. Tertio modo accipitur accidens communiter, pro illo quod est extraneũ alteri inquantum

A tum stat sub aliquo tertio.& hoc modo non solum inferius accidit superiori, sed superius inferiori, ut si Socrates capiatur sub isto attributo indiuiduum, homo accidit Socrati, quia est sibi extraneus, inquantum Socrati conuenit intentio indiuidui. hō.n. partim differt cum Socrate. ideo per hoc dicitur sibi accidens, & pro tali accidenti datur ista definitio, & ab ipso sumitur fallacia accidentis.

Primo sciendum, q in fallacia accidentis semper tria requiruntur. s. attributū, res subiecta, & accidens. Attributum est maior extremitas, quę in præmissis primo attribuitur medio. Res autem subiecta est illud quod primo subiicitur attributo uel in actu, uel in aptitudine. Accidens uero est illud quod partim cōuenit & partim differt a re subiecta, & accidit sibi inquantum stat sub tali attributo, ut hic, Socrates est indiuiduum, homo est Socrates, ergo homo est indiuiduum. Indiuiduum est attributum, Socrates est res subiecta, & homo accidit Socrati ea parte, qua Socrates stat sub isto attributo, quod conuenit Socrati inquantum B differt ab homine, & inde sumuntur causæ huius fallaciæ. Causa apparentiæ eius est partialis conuenientia accidentis cum re subiecta, propter quam creditur, q accidens conueniat cum re subiecta, ea parte qua sibi conuenit attributū. Causa falsitatis est diuersitas accidentis, & rei subiectæ, uel ipsius medii, quod secundum diuersas rationes conuenit cum extremis. Et secundum hoc sic definitur hæc fallacia, q est idoneitas decipiendi proueniens ex partiali prouenientia accidentis cum re subiecta, quæ tamen differunt secundum diuersas rationes. unde semper committitur hæc fallacia, quando propter conuenientiam duorum in uno tertio secundum diuersas rationes creditur conuenientia eorum inter se, aut quando unum negatur ab alio, ea parte, qua differt a suo accidente, & propter hoc negatur de suo accidente.

Tria ad fallaciæ accidētis naturā requiruntur.

Secundo sciendum, q huius fallaciæ ponuntur tres modi. Primus modus est, quando accidens est inferius rei subiectæ. & propter hoc proprium attributum C rei subiectæ attribuitur inferiori eius, secundum quem hic paralogizatur, animal est genus, homo est animal, ergo homo est genus. ibi genus est attributum conueniens animali ea parte qua differt ab homine, & per hoc infertur de homine, quia accidit animali, ut stat sub illo attributo. Et simimliler hic. omne æs est naturale, statua est æs, ergo statua est naturalis. naturale enim conuenit æri ut est ens in actu, & statua sibi conuenit inquantum est in potentia ad figuram eius, & ita accidit ei prout stat sub illo attributo. Et similiter hic. homo est animal. equus est animal, ergo equus est homo. equus. n. accidit animali consyderato. ut conuenit cum homine. & similiter, homo non est indiuiduum, Socrates est hō, ergo Socrates non est indiuiduum. ibi indiuiduum negatur ab homine ea parte qua differt a Socrate. Et omnes isti paralogismi soluuntur negando cōsequentiam, quia non oportet, q, si aliquid dicatur, uel negatur de superiori ea parte qua differt ab inferiori, q propter hoc negetur, uel affirmetur de inferiori, quia ibi medium D non tenetur sub eadem ratione in duabus præmissis.

Tres sunt huius fallaciæ modi, & de primo.

Tertio sciendum, q secundus modus est, quando accidens est superius rei subiectæ, & ita, q conuenit inferiori ea parte qua differt a superiori, infertur de superiori, ut hic, Socrates est indiuiduum, homo est Socrates, ergo homo est indiuiduū. Similiter hic. homo est species, substantia est hō, ergo substantia est species. ibi species, attribuitur homini ea parte qua differt a substantia, ideo substantia accidit homini, ut stat sub illo attributo. Et similiter hic iste est monachus, & est albus, ergo iste est monachus albus. albus. n. est accidens superius, accidētale huic homini, & differt ab ipso hoīe inquantū sibi inest hoc attributum monachus. unde p hoc, q iste hō ponitur albus sm se infertur, q sit albus secundum habitum. & sic consequētia nō ualet, & similiter hic, iste canis est pater, & est tuus, ergo est

Secundus modus.

pater tuus,& etiam in aliis arguendo a diuisis ad coniuncta, & isti paralogismi E soluuntur negando consequentiã,quia nõ oportet,sit aliquid cõueniat inferiori ea parte,qua differt a suo superiori, ꝗ propterea cõueniat superiori. Et non semper oportet, ꝗ ad committẽdum istum modum sumatur illud quod simpliciter est superius,sed sufficit, ꝗ sit superius uel secundum rem,uel secũdum modum.

Tertius modus. Quarto sciendum, ꝗ ultimus modus huius fallaciæ est, qñ accidens est conuertibile respectu rei subiectæ,ut hic, risibile est proprium,hõ est risibilis,ergo homo est proprium. uel sic,risibile est qualitas, homo est risibilis, ergo homo est qualitas ibi proprium conuenit uni conuertibilium ea parte, qua differt ab alio & propter hoc infertur de alio,& similiter hic, homo est quoddam incomplexũ. animal rõnale est homo,ergo animal rationale est quoddam incomplexum. ibi animal rationale accidit homini ut stat sub hoc attributo incomplexum, quod conuenit homini inquantum differt a sua definitione,& propter hoc infertur de ipsa. Et soluuntur isti paralogismi negando consequentiam,quia si aliquid affirmatur,uel negatur de uno conuertibilium ea parte qua differt ab alio,nõ oportet propter hoc, ꝗ affirmetur, uel negetur de alio. Et hæc assignatio modorum huius fallaciæ,& accidentis,& rei subiectæ ponuntur secundum Petrum Hispanum in magnis fallaciæ eius,licet hic in textu ponatur alia assignatio ipsorum, quia hic in textu uideri potest. F

Argumẽ. Contra prædicta arguitur primo sic. Nulla est fallacia substantiæ, ergo nulla est fallacia accñtis per locum a simili,ergo contra prædicta. Secundo sic. In omni syllogismo medium est in parte idem,& in parte diuersum cũ extremis, ergo,si accidens sit quod est in parte idem,& in parte diuersum sequitur, ꝗ in quolibet syllogismo erit accidens,quod tamen est falsum. Tertio sic illud quod est de essentia rei non est accidens eius,omne superius est de essentia inferioris,ergo nullum superius accidit suo inferiori. Quarto sic. Arguendo ex puris affirmatiuis in secunda figura committitur fallacia accidentis,& tamen iste modus non enumeratur inter istos modos,ergo male assignantur. Quinto sic. Arguendo a diuisis ad coniuncta est bona consequentia,ut patet in Secundo Peri Hermenias, ergo a diuisis ad coniuncta non est fallacia accidentis. G

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝗ hic non capitur accidens,ut distinguitur contra substantiam,sed capitur pro extremo, uel non necessario, ideo non sequitur, ꝗ,si nulla sit fallacia substantiæ, ꝗ nulla sit fallacia accidentis. Ad secundum dicitur, ꝗ licet in omni syllogismo medium partim conueniat, & partim differat ab extremis,tamen in bono syllogismo non accipitur,ut conueniens & differens ab ipsis,sed in utraque præmissarum sub eadem ratione tenetur,& extremitates in ipso uniuntur sub eadem ratione,& non sub diuersis,aliter non sequeretur unio extremitatum inter se. Ad tertium dicitur, ꝗ licet nullum superius accidat simpliciter,& absolute suo inferiori,tamen bene accidit sibi comparatiue,quia respectu ad unum tertium, quod conuenit inferiori prout differt a superiori. Ad quartum dr̃, ꝗ arguendo ex puris affirmatiuis in secunda figura committitur primus modus prius assignatus,& medium est res subiecta & inferius eius sibi accidit ut stat sub maiori extremitate. Et licet tale medium non subiiciatur acta maiori extremitati,tamen subiicitur in aptitudine,& efficitur subiectum eius reducendo ad primam figuram conuersione maioris. Ad quintum dicitur, ꝗ arguendo debite a diuisis ad coniuncta,uel econtra est bona consequẽtia,sed non quando arguitur indebite,sed tunc committitur fallacia accidentis. H

Debitus arguẽdi modus a diuisis ad cõiũcta,& ecõtra. Et ad arguendum debite a diuisis a coniuncta requiritur primo, ꝗ prædicatorum diuisorum unum sit potentiale,& determinabile, reliquũ actuale,& determinans. Secundo requiritur, ꝗ potentiale præponatur actuali, siue determinabile determinationi.

A determinationi. Et econtra arguendo a coniunctis ad diuisa requiritur, q̃ in coniunctis unum non sit determinatio priuans uel diminuens respectu alterius, sed contrahens tantum, ideo non sequitur, est bonus faber, ergo est bonus.

De Fallacia secundum quid ad Simpliciter & eius Modis.

SEquitur de fallacia secundum quid ad simpliciter. Dictũ secundum quid, appellatur hic determinatione diminuens de ratione, uel de esse cui adiungitur, ut cum dico homo mortuus, mortuum enim diminuit de ratione hominis. Dictũ simpliciter, appellatur aliquid non diminutum, ut homo. Fallacia secundũ quid ad simpliciter est idoneitas decipiendi proueniens ex apparenti conuenientia dicti secundum B quid ad dictum simpliciter. Causa apparentiæ huius fallaciæ est conuenientia huius dicti, quod est secundũ quid, ad illud, quod est simpliciter, & econuerso. Causa falsitatis est diuersitas significatorum. Fit autem hæc fallacia tot modis quot modis, contingit addere alicui determinationem diminuentem.

Hoc colli- ge. 2. Elēc. cap. 8. & alibi multis in locis.

Quot modis fiat.

Primo modo secũdum partim in modo, ut ille est homo mortuus, ergo est homo. non sequitur, quia mortuũ diminuit de ratione hominis. Et hic, chimera est ens opinabile, ergo chimera est ens. non sequitur, quia opinabile diminuit de ratione huius, quod est esse.

Secundo modo secundum partem integralem, ut Aethiops est albus secundum dentes, ergo est albus.

C Tertio modo in his quæ sunt ad aliquid, ut diuitiæ non sunt bonæ male utenti, ergo diuitiæ nõ sunt bonæ. non sequitur. licet enim diuitiæ comparatæ ad aliquid non sint bonæ, tamen in se sunt bonæ.

Quarto modo in his, quæ secundũ locum sunt, ut bonum est mactare partem in triualis, ergo bonum est mactare patrem suum. Vel sic. Bonum est uti dieta in locis ægrotatiuis, ergo bonum est uti diæta.

Quinto modo in his quæ fiunt secũdum tempus ut bonum est ieiunare in quadragesima, ergo bonum est ieiunare. Vel sic. Expedit alicui mederi quando ægrotat, ergo expedit alicui mederi. non sequitur, quia licet expediat mederi secundum quid, non tamen simpliciter.

D Sciendum est autem, quòd in omnibus istis inspiciendum est ad contradictionem, ut si aliquis respondens dicat, quòd non expedit mederi, & opponens assumat, quòd expedit mederi quando ægrotat, non contradicit ei, sed stat in fallacia secundum quid ad simpliciter. Et sciendum, quòd eadem est fallacia, si ex eo, quod est secundum quid inferatur simpliciter, & econuerso. Et intelligendum est, quòd ista fallacia quando fit ab esse secundum quid, ut in pluribus fit affirmatiue, sed quando fit a dicto simpliciter ut in pluribus, arguitur negatiue.

Notabile pulchrum.

Quid sit dictũ secundum quid & simpliciter dictũ.

Postquam Auctor determinauit de fallacia accidentis. hic consequenter determinat de fallacia secundum quid ad simpliciter, ratione cuius primo uidendum est quid sit dictum secundum quid, & dictum simpliciter. Vnde dictum simpliciter est dictio sumpta sine determinatione diminuente, ut homo per se, uel homo albus, & tale dictum dicitur dictum simpliciter, hoc est perfectum, & non diminutum. Sed dictum secundum quid est dictio sumpta cum determinatione priuatiua, aut diminuente, ut homo mortuus. Et ex beatitudine talis dicti secundum quid ad dictum simpliciter, sumitur una fallacia specialis, eo, quod ibi reperiuntur speciales causas apparens, & defectus. B

Causa apparẽtiæ ac defectus huius fallaciæ in quo consistat.

Primo sciendum est, quod causa apparentiæ huius fallaciæ est apparens conuenientia dicti secundum quid, ad dictum simpliciter, propter quam credimus, quod talia conueniant realiter, & quòd unum contineatur sub alio, quod tamen falsum est. Et eius causa defectus est diuersitas illorum dictorum. Et secundum hoc sic definitur hæc fallacia, quod est idoneitas decipiendi proueniens ex apparenti cõuenientia dicti secundum quid ad dictum simpliciter. Et debet attendi illa conuenientia non ex parte uocum, quia tunc ista fallacia esset fallacia in dictione, sed debet attendi ex parte significatorum, secundum, quod habent similitudinem in re significata, & analogiam suorum significatorum, sicut homo pictus, & homo habent quandam proportionem inter se, ideo conuenienter ponitur ista fallacia inter fallacias extra dictionem. F

Quod nã Dictum secundũ qd fallaciam fundat.

Secundo sciendum, quod licet dictum secundum quid, in quo ponitur determinatio contrahens tantum, ut homo albus, faciat locum dialecticum. scilicet a parte in modo ad suum totum, tamen dictum secundum quid, quod fit cum determinatione impropria, quæ est diminuens, uel priuans, bene causat locum sophisticum. Et talis determinatio impropria fit quinque modis, quandoque n. est absoluta, & quandoque respectiua. si primum, hoc est dupliciter. uel determinat dictum cui adiungitur ratione totius priuando, uel diminuendo rationem eius, ut homo pictus, uel ens opinabile, uel ratione partis integralis sui subiecti, ut album secundum dentes, si sit respectiua, sic est tripliciter, quia quædam sumitur per relationem ad aliquod correlatiuum extrinsecum, ut hic, diuitiæ sunt malæ male utenti alia respectu mensuræ, quæ est locus, ut bonum est interficere patrem in triualis, alia respectu partis temporis, quod est mensure successiua, ut est proiicere merces in mari temporis tempestatis, & secundum has quinque determinationes improprias ponuntur quinque modi huius fallaciæ. G

Modorum quinque secundũ qd ad simpliciter, expositio.

Tertio sciendum, quod primus modus huius fallaciæ est arguendo secundum partem in modo diminuentem, ut iste est homo pictus, ergo est homo. Secundus modus fit arguendo secundum determinationem partis integralis, ut æthiops est albus secundum dentes, ergo est albus. Et ualet in accidentibus quæ determinãt sibi certã partem integralẽ sui subiecti, sicut cæcis determinat sibi oculũ, & simitas nasum, & in accidentibus quæ per indifferentiam in una parte ex consequenti totum inferunt, ut infirmitas dentis denominat totum hominem infirmum, dum determinatio partis non fit determinatio diminuens tantum accidentia quæ indifferenter conueniunt omnibus partibus, & per inhærentiam sunt in una non possunt denominare totum sicut albedo, uel nigredo denominans suam partem integralem est determinatio diminutio diminnens in istis, & facit istam fallaciam. Tertius modus fit arguendo cum determinatione respectiua facta ad terminum extrinsecum, ut uinum est malum febricitanti, ergo est malum. Quarto modus fit cum determinatione improprie sumpta secundum locum, ut bonũ est interficere patrem in triualis, ergo bonum est interficere patrẽ. Quintus modus est arguendo secundum determinationem temporis, ut bonũ est ieiunare in quadragesima, H

A dragesima, ergo bonum est ieiunare semper. Et omnes isti paralogismi soluũtur negãdo consequentiã, qa ex dicto secundũ quid nõ sequitur dictum simpliciter.

Quarto sciendum, ꝙ in eisdem modis, & in eadem fallacia potest argui procedendo a dicto simpliciter ad dictũ secundum quid. Cuius ratio est, quia ubicunque reperitur eadẽ cã apparentiæ ibi est eadẽ fallacia, & ẽt idem modus, sed arguendo a dicto simpliciter ad dictum secundum quid est eadem causa apparentiæ, sicut arguendo econtra, quia est eadem conuenientia dicti simpliciter & secundum quid, ideo illo modo cõmittitur ista fallacia, & modi prius positi, ut arguendo sic, hic non est homo, ergo non est homo mortuus. uel non est animal, ergo nõ est aĩal pictũ. Sed magis denoĩatur hæc fallacia secundũ quid ad simpliciter q̃ ecõtra, qa arguẽdo a dicto secundũ qd arguitur affirmatiue sed arguẽdo a dicto simpliciter, ut in pluribus arguitur negatiue per istã fallaciã, ideo magis denominatur a paralogismis, qui fiũt a procedẽdo a secundũ qd ad simpliciter. Modi Argu. a simpliciter ad secundũ qd idem.

B Contra prædicta arguitur primo sic. Homo albus est dictum sumptum sine determinatione diminuente, & tamẽ non est dictũ simpliciter, quia dictũ simpliciter est, quod submittiĩ sine additione, iuxta illud, Simpliciter dico qđ sine addito dico, ergo contra definitionẽ dicti simpliciter. Secundo sic. Omne inferius & minus cõmune infert suũ superius & magis cõe, sed dictũ secũdũ quid est inferius ad dictũ simpliciter, ergo bene infert ipsum, ergo arguẽdo a secundũ qd ad simpliciter nõ cõmittitur fallacia. Tertio sic. Bene sequitur, est hõ mortuus, ergo est mortuus. & tñ arguitur a dicto secundũ quid penes primũ modũ huius fallaciæ, ergo male assignatur ille modus. Quarto sic. Ieiunare in quadragesima est ieiunare simpliciter, nec illa terminatio tpis diminuit rõnem adiuncti, ergo ibi male arguiĩ penes quintũ modũ. Quinto sic. A toto in modo ad suam partẽ, & econtra sunt plures loci dialectici, ergo a dicto secundum quid & a dicto simpliciter debent sumi plures fallaciæ, & non una tantum. Argumen.

C Ad argumenta. Ad primum illorum dicitur, ꝙ, si capiatur dictum simpliciter, ut tm̃ ualet sicut contracte ut sumitur in loco a toto in mõ, sic hõ albus non est dictũ simpliciter, sed, si capiaĩ dictũ simpliciter prout simpliciter tãtũ ualet sicut perfecte & non diminute, sicut capitur in præsenti passu, sic hõ albus est dictum simpliciter. Ad scđm dr̃, ꝙ licet dictũ secundũ quid, quod fit cũ determinatione contrahente tm̃, sit inferius ad dictũ simpliciter, non tñ dictum secundũ quid, qđ fit cum determinatione diminuente uel priuante, sed magis opponitur dicto simpliciter. Ad tertium dicitur, ꝙ licet homo mortuus sit dictum secundum quid respectu hois, quia mortuu diminuit de ratione hominis, tamen respectu mortui est dictũ simpliciter, quia hõ non diminuit de rõne mortui. ideo ibi non arguitur a dicto secundum quid per istam fallaciam. Ad quartum dicitur, ꝙ licet in quadragesima non diminuat de rõne huius, qđ est ieiunare absolute, tñ bene diminuit respectu huius, quod dico bonũ, ideo arguitur cum determinatione diminuẽte secundũ tempus. Ad quintum dicitur, negando consequentiã, quia a toto in modo & a parte eius sunt diuersæ uirtutes probatiuæ, & diuersæ habitudines locales, ideo ibi sumitur plures loci dialectici, sed a dicto secundum quid ad simpliciter & econtra, est tantum una causa apparentiæ, ibi non sunt plures loci sophistici, nec est simile de ipsis. Solutiões.

D

De Fallacia Ignorantiæ Elenchi, & eius modis.

Collige hoc ex. 2. Elenc. ca. 9. & alibi in plerisque loco.

ELenchus est syllogismus cõtradictionis unius eiusdẽ, nõ noĩs tãtũ nec ẽt rei tantum, sed noĩs, & rei simul, nõ synonimi, sed eiusdem, & ex

& ex eis quæ data sunt de necessitate, non connumerato eo q͂d erat E
in principio ad idem secundum idem similiter & in eodem tempore. Elenchus est syllogismus contradictionis. i. syllogismus concludens contradictoriam propositionis datæ a respondente. In definitione Elenchi quædam ponũtur ratione syllogismi, ut ex his quæ data sunt ex necessitate accidere, per, quod remouetur fallacia accidentis, & ponitur non connumerato eo, quod erat in principio, per, quod remouetur petitio principii, ut postea patebit. alia ponuntur ratione contradictionis, ut unius & eiusdem. i. unius subiecti & unius prædicati. Vnde nisi esset idem subiectum & idem prædicatum non esset contradictio, ut æthiops est niger, æthiops non est nigier secundum dentes, ex quo non est idem prædicatum, ideo non est contradictio. Et similiter F
hic, nullus homo mortuus currit, & quidam homo currit non est contradictio, quia non est ibi idem prædicatum. Item secundum idẽ ad idem similiter & in eodem tempore, ponuntur ratione contradictionis, & cõtra istas quatuor partes peccat hæc fallacia quæ dicitur ignorantia Elenchi secundum, ꝙ est una de tredecim fallaciis. Alio modo accipitur generaliter, & tunc sic definitur. Ignorantia Elẽchi est unus defectus generalis ad quem reducuntur omnes aliæ fallaciæ ostendendo quomodo peccant contra istas particulas, ut postea patebit. Iste. n. particulæ non nominis tantum, nec rei tantum, sed nominis & rei simul, non synonimi, & sic de aliis, ponuntur ratione syllogismi, & ratione contradictionis, quia istæ exigunt, ꝙ nomen sit unum & res una, & ꝙ non sit nomen synonymum. Vnde non est ibi contradictio, G
Marcus currit & Tullius non currit. Nec est ibi syllogismus, omnis gladius scindit, quoddam instrumentum est ensis, ergo quoddam instrumentum scindit. Fallacia ignorantiæ Elenchi est idoneitas decipiẽdi proueniens ex apparenti obseruatione particularum definitionis Elenchi, quæ conueniunt ei ratione contradictionis tantum, scilicet ad idem secundum idem similiter & in eodem tempore. Causa apparentiæ huius fallaciæ est conuenientia dictorum secundum quid ad dicta simpliciter. Causa falsitatis est diuersitas eorundem. Vnde huius fallaciæ Elenchi sunt quatuor modi. H

Primus modus. Primus modus est contra hanc particulam ad idem, ut duo sunt duplum unius & non sunt duplum trium, ergo sunt duplum & non duplum, & in utraque præmissarum non sumitur duplum ad idem, & ideo non sequitur.

Secundus. Secundus modus peccat contra illam particulam secundum idem, ut hoc est duplum illi secundum latitudinem, & non est duplum secũdum longitudinem, ergo est duplum & non duplum. non sequitur, quia

A quia duplum nõ sumitur secundũ idẽ, licet sumatur respectu eiusdem.

Tertius modus peccat contra istam particulam similiter, ut homo est species, nullus homo est species, ergo idem est species & non est species. non sequitur, quia ibi non est contradictio in præmissis, quia ille terminus hõ, non supponit similiter, quia in una sumitur pro suis inferioribus, in alia uero non, sed pro se toto, uel pro sua forma. Tertius.

Quartus modus peccat contra hanc particulam in eodem tempore, ut manus mea est clausa in hoc instanti, & non est clausa in hoc instanti, ergo est clausa & non clausa. non sequitur, quia non est in eodem tempore. Differt autem hæc fallacia a fallacia secundum quid ad simpliciter, quia in illa est processus ab uno secundum quid sumpto, B ad unum simpliciter sumptum, ut hoc est duplum secundum longitudinem, ergo est duplum, in ista uero est processus a duobus secundum quid sumptis ad duo sumpta simpliciter, ut hoc est duplum illi secundum longitudinem & non secundum latitudinem, ergo est duplum & non duplum. Quartus.

Postquam Auctor determinauit superius de fallacia a secundum ad quid simpliciter, hic consequenter agit de fallacia ignorãtiæ Elenchi, ratione cuius definit Elenchum sic. Elenchus est syllogismus contradictionis unius & eiusdẽ non nominis tantum, sed rei & nominis simul, non synonimi, sed eiusdem ex his quæ data sunt de necessitate accidere, non connumerato eo ꝙ erat in principio. s. ad idem secundum idem similiter & in eodem tempore. In qua definitione ponitur C syllogismus loco generis, & contradictionis, ponitur ad differentiam syllogismi non contradicentis positioni respondentis, & ponitur unius & eiusdem non nominis tm̃, sed nominis & rei simul, non synonimi, sed eiusdem tam rõne syllogismi q̃ contradictionis. Ad utrũq; enim requiritur ꝙ remaneant idẽ termini secũdum rem, & uocem, & per hoc mouentur fallaciæ in dictione. Et ponitur ex his quæ data sunt de necessitate accidere, ratione syllogismi, in quo debet esse necessaria consequentia, & per hoc potest remoueri fallacia accidentis, & cæteræ non habentes necessariam consequentiam, deinde ponitur non connumerato eo quod erat in principio, ratione probationis, quia Elenchus est syllogismus probatiuus, & per hoc remouetur petitio principii, deinde ponitur ad idem secundum idem &c. ratione contradictionis tantum, quia illæ conditiones requiruntur ad contradictionem tantum. Quid Elẽchus.

Primo sciendum, ꝙ aliter potest definiri Elenchus, ꝙ est syllogismus dialecti- D cus conclusionis respondentis contradictorio. Et sic ad Elenchum tria requirũtur. s. necessaria illatio, inquantum est syllogismus, & sufficiens probatio cõclusionis, inquantum est dialecticus, tertio formalis repugnantia suæ conclusionis ad compositionem respondentis, inquantum est contradictorius. Ex quo patet, ꝙ Elenchus ultra syllogismum addit probabilitatem, & ultra syllogismum dialecticum addit contradictionem, & ita contradictio est ultima differẽtia formaliter constituens Elenchum. & ideo sicut syllogismus dialecticus se habet inferius ad syllogismus in communi, ita Elenchus ad syllogism um dialecticũ. Et Elenchus dicitur ab en, quod est in, pro contra, & Elenchos, quod est sumptio, quasi sumptio contra dicta respondentis. & sicut talis Elenchus se habeat ad syllogismum dialecticum ut inferius, ita Elenchus sophisticus ad syllogismum sophisticum, Alia Elenchi descriptio. Elenchus qn d.

phisticum,& potest sic definiri. Elenchus sophisticus est syllogismus sophisticus E apparenter contradictorius positioni respondentis.

Ignorātiæ multiplex Modus.

Secundo sciendum, q ignorantia in communi dicitur negatio scientiæ cum aptitudine ad ipsam. Et diuiditur per ignorantiam puræ negationis, quæ est pura carentia cognitionis actualis, & habitualis, sicut est in pueris nondum cognoscentibus. Alia est ignorantia prauæ dispositionis, quæ est quando aliquid falso apprehenditur de re aliquo modo cognita, & ista diuiditur, quia quædā est ignorantia simplex, quæ est ignorantia principiorum, scilicet quando principia falso apprehenduntur simplici apprehensione sine discursu, alia est composita quæ est falsa apprehensio conclusionis mediante discursu. Et dicitur composita, quia ibi multa simul concurrunt, scilicet ignorantia principiorum, & conclusionis. Ignorantia autem Elenchi non est ignorantia puræ negationis, nec ignorantia composita, sed est ignorantia simplicis apprehensionis, quia fit per ignorantiam alicuius requisiti ad rationem Elenchi, & talis potest capi dupliciter. vno modo F generaliter pro quacunque omissione cuiuslibet particulæ indifferenter definitionis Elenchi, si sumatur hoc modo ignorantia Elenchi nō est una fallacia specialis, sed sic omnes fallaciæ ad ipsum reducuntur. alio modo specialiter solum pro omissione alicuius illarum quatuor particularum ad idem, secundum idem, similiter in eodē tēpore, & hoc modo ab ipsa sumitur fallacia ignorātiæ Elēchi.

causa defectus, & apparētię huius fallaciæ.

Tertio sciendum, q causa apparentiæ huius fallaciæ est apparens obseruatio conditionum requisitarum ad unam contradictionem, ratione cuius creditur, q in antecedente paralogismi sit uera contradictio, ubi tamen est apparens contradictio tantum, & per illam apparentem contradictionem in consequente infertur contradictio simpliciter. Et eius causa defectus est omissio alicuius illarū particularum quæ requiruntur ad contradictionem. Et per hoc sic definitur hæc fallacia, q est idoneitas decipiendi prouenienş ex apparente obseruatione particularum definitionis Elenchi, quæ sibi conueniunt ratione contradictionis. Et G licet quælibet fallacia peccat contra uerum Elenchum, quia tamen ista formaliter, & directe peccat contra contradictionem, quæ se habet ut ultima differentia, & forma Elenchi, ideo magis denominatur hæc fallacia ignorantia Elenchi quā quælibet alia fallacia.

Quatuor modorum huius fallaciæ explanatio.

Quarto sciendum, q huius fallaciæ quatuor sunt modi. Primus modus fit, qñ non arguitur ad idem, ut aer est supra terram, & non est supra cœlum, ergo est supra, & non supra. consequentia non ualet, quia non affirmatur idem de aere comparato ad idem. Secundus modus est, qñ non arguitur secundum idem, ut Socrates uidet secundum oculum, & non uidet secundum nasum, ergo uidet, & non uidet consequentia non ualet, quia non affirmatur idem de eodem secundū idem in antecedente, & consequente. Tertius modus fit omittendo illam particulam, similiter, ut omnis homo est indiuiduū, hō non est indiuiduū, ergo idē est indiuiduum, & nō indiuiduum. cōsequentia nō ualet, quia ibi homo non tenetur H similiter, quia in maiori tenetur pro suppositis, & in minori pro natura communi. Quartus modus est dimittendo illam particulam in eodem tempore, ut Socrates leget cras, & non leget post cras, ergo leget, & non leget. non sequitur, quia ibi non fit affirmatio, & negatio in eodem tēpore. Et sic patet, q isti quatuor modi sumunt̄ secundū illas quatuor conditiones in definitione Elenchi positas.

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic, Contradictio non est syllogismus, sed Elenchus est contradictio, ut dicitur in Primo Elenchorum, ergo male dicitur, quod est syllogismus.

Secundo sic. Hæc est uera contradictio Marcus currit, Tullius non currit, cum illæ propositiones repugnent tam in ueritate quam in falsitate, ergo ad Elenchū, & con-

A & contradictionem non requiritur unitas rei, & nominis simul. Tertio sic. Omnes fallaciæ reducuntur ad ignorantiam Elenchi, ergo male ponitur fallacia specialis, cum sit communis ad omnes alias. Quarto sic. Contradictoriæ nō possunt fieri in eodem tpe, ergo ad contradictionem non requiritur, ꝗ affirmatio, & negatio sint in eodem tempore. Quinto sic. Ad contradictionem requiritur, ꝗ sit affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, & tamen non ponitur hic aliquis modus peccans contra illam particulam contradictionis, ergo modi huius fallaciæ non sunt sufficienter enumerati.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝗ, si capiatur contradictio formaliter pro ipsa formali repugnantia contradictoriorum, sic non est syllogismus, sed, si capiatur materialiter pro propositione contradicente, uel pro syllogismo contradictorio ratione suæ conclusionis, sicut contradictio bene est syllogismus. & sic capitur in Primo Elenchorum. Solutiōes.

B Ad secundum dicitur, ꝗ licet ibi sit contradictio secundum rem, non tñ secundum modum enunciandi, quia ibi non est euidens affirmatio, & negatio eiusdē de eodem. Ad tertium dicitur, ꝗ, si capiatur ignorantia Elenchi communiter pro quacunq; ignorantia cuiuslibet particulæ definitionis Elenchi, & sic fallacia ignorantiæ Elenchi est cōis ad omnes alias fallacias, sed etiam, si capiatur specialiter pro ignorantia ultimarum quatuor particularum, sicut hic accipitur, sic est fallacia specialis, & habet distinctam causam apparentiæ, & defectus a causis aliarum fallaciarum, ut posset probari inductiue. Ad quartum dicitur, ꝗ licet duæ contradictoriæ non possint formari in eodem tempore, tñ bene possunt formari pro eodem tempore affirmando, & negando idem de eodem pro eadē parte temporis. Ad quintum dicitur, ꝗ in fallacia ignorantiæ Elenchi semper requiritur, ꝗ sit apparens contradictio, quia inde sumitur sua causa apparentiæ, sed, si remoueatur prima conditio contradictionis, quæ est, ꝗ sit affirmatio, & negatio C eiusdem de eodem, ibi non esset apparens contradictio, ideo non ponitur hic aliquis modus propter omissionem illius particulæ contradictionis.

De Fallacia Petitionis Principij.

PEtere id, quod est in principio, est quando conclusio quæ debet ꝓbari sumitur in præmissis. Cum ergo idem sub eodem nomine non potest seipsum probare, ut homo currit, ergo homo currit. in talibus enim non est petitio principii, sed talis argumentatio est ridiculosa, nec cadit sub arte, nec est petitio huius quod est i principio. aliud est enim petere principium, & aliud est petere illud qđ est in principio, ut dicit Philosophus Primo Elenchorum, quia petere principium est D quando petitur idem sub eodem nomine, ut homo currit, ergo homo currit. & isto modo nulla est fallacia, quia non continetur sub aliqua specie argumentationis, nec secundum ueritatem, nec secundum apparētiam, sed talis petitio principii peccat contra syllogismum simpliciter dictum. Sed petere illud quod est in principio, est quando idem petitur sub diuerso nomine, ut animal rationale currit, ergo homo currit. Vel sic, petere illud quod est in principio, est quando minus notum sumitur ad probationem magis noti. Causa apparentiæ huius fallaciæ est apparens diuersitas conclusionis a præmissis

De hoc. 2. Elench. ca. 10. & alibi etiā tractatur.

misſis. Cauſa falſitatis eſt identitas eorundem. Petitur autem illud E quod eſt in principio quinque modis, ut patet Octauo Topicorum.

Primus modus. Primo modo, quando definitum petitur in definitione, & econtra, ut ſi dubitaretur utrum homo currat, uel non currat, fiat argumentũ, animal rationale currit. ergo homo currit, nulla eſt ibi probatio, quia quando unum dubitatur neceſſe eſt alterum dubitari, & ita ſi ſumatur unum ad probandum aliud, peccatum eſt.

Secundus. Secundus modus eſt, quando particulari petitur in uniuerſali. ut nulus homo currit, ergo Socrates non currit. Vel ſi aliquis debeat probare, ꝙ omnium contrariorum eſt eadem diſciplina, & aſſumat, omnium oppoſitorum eſt eadem diſciplina, ergo omnium contrariorum eſt eadem diſciplina. hic petitur concluſio in præmiſsis. F

Tertius. Tertius modus eſt, quando uniuerſale petitur in particularibus, ut ſi aliquis debeat probare, quòd omnium oppoſitorum eſt eadem diſciplina, & ſumat iſtam, omnium contradictoriorum, contrariorum, & ſic de aliis eſt eadem diſciplina, ergo omnium oppoſitoru m eſt eadem diſciplina. Vel ſic, Socrates currit, Plato currit, & ſic de alijs, ergo omnis homo currit.

Quartus. Quartus mõdus eſt, quando coniunctum petitur in diuiſis, uel ecõtra, ut ſi aliquis debeat probare ꝙ medicina eſt diſciplina ſani, & ægri, & dicatur ſic arguendo, medicina eſt diſciplina ſani, & medicina eſt medicina ægri, ergo medicina eſt diſciplina ſani, & ægri. G

Quintus. Quintus modus eſt, quando unum relatiuornm petitur in alio. ut ſiquis debeat probare, ꝙ Socrates ſit pater Platonis, probetur ſic, Plato eſt filius Socratis, ergo Socrates eſt pater Platonis, non ſequitur, quia hoc aſſumitur quod eſt probandum.

Notabile. Sciendum, ꝙ hæc fallacia non impedit ſyllogiſmum inferentem, ſed probantem, & ita fallacia petitionis peccat contra ſyllogiſmum dialecticum, inquantum dialecticus eſt.

quid ſit petere principium. Poſtquam Auctor determinauit de fallacia ignorantiæ Elenchi, hic conſequenter determinat de fallacia petitionis principii, ratione cuius primo uidendũ eſt quid ſit petere principiũ, & quid ſit petitio principii. unde petitio in dialecticis H eſt interrogatio alicuius præmiſſarum ſyllogiſmi dialectici, quia dialecticus licet in ſyllogizando aſſumat præmiſſas ad probandum concluſionem, tamen aliquando interrogat de his præmiſsis, ratione cuius dicuntur interrogationes & non fit ita proprie petitio de concluſione, quia præmiſsis conceſsis a reſpondente poteſt inferri concluſio non interrogando ipſam. Et quia in argumentatione concluſio eſt primum principium, ratione cuius fit argumentatio, ideo, cum in tali argumentatione petitur concluſio, quæ debet probari, ubi eſt petitio principii, ideo petitio principii eſt, quando idem accipitur ad probandum ſeipſum.

Duplex petitio principii. Primo ſciendum, ꝙ ſecundum Philoſophum Secũdo Elenchorum duplex eſt petitio principii, ſcilicet ſtatim, & non ſtatim. Petitio principij ſtatim eſt quando idem

A do idem sub eodem nomine sumitur ad probandum seipsum, ut homo currit, ergo homo currit. uel idem sub duobus nominibus synonimis, ut Marcus currit, ergo Tullius currit. & talis petitio principii peccat contra syllogismum simpliciter, quia conclusio non est alia a præmissis, & non est ibi aliqua fallacia, cum idem non habet apparentiam ad probandum seipsum. Alia est petitio principij non statim, quando idem sub diuersis nominibus sumitur ad probandũ seipsum. & talis est quando antecedens est æque ignotum, uel ignotius consequente. Vnde in petitione principij statim est proprie petere principium, & in petitione principij non statim est petere id, quod erat in principio, quia antecedens est æque ignotum, uel minus notum q̃ consequens. ideo secundum suam notitiam continetur in consequente, & potest probari per consequens, ideo tunc ad probandũ consequens petitur illud quod est in principio. s. antecedens, quod continetur in conclusione, & etiam sumitur conclusio in tali antecedente ad probandũ seipsam.

B Et secundum talem petitionem principii committitur hæc fallacia.

Secundo sciendum, q᷑ causa apparentiæ huius fallaciæ est apparens diuersitas antecedentis & consequentis, ratione cuius creditur antecedens esse notius consequente, & habere uirtutem probatiuam consequentis, cum sit æque ignotum uel ignotius consequente. Et non sufficit quæcunque diuersitas antecedentis & consequentis, sed oportet q᷑ sit cum idẽtitate ipsorum, & etiam quod talis diuersitas faciat apparẽtiam magis noti & minus noti ex parte nominis & rei. &, quia in nominibus synonimis non est apparentia magis, & minus noti, ideo in ipsis non reperitur causa apparentiæ, sed causa falsitatis huius fallaciæ est identitas antecedentis, & consequentis, & secundum hoc sic definitur hęc fallacia, quòd est idoneitas decipiendi proueniens ex apparẽti diuersitate secundum notitiam antecedentis cum consequente, & peccat ista fallacia non contra illationem, quia non impedit syllogismum simpliciter, sed peccat contra probationem & syllogismum dialecticum. Cã apparẽtiæ ac defectus ĩ petitione principii.

C Tertio sciendum, q᷑ definitio dupliciter consideratur. uno modo inquantum includit principia essentialia definiti, quæ sunt propria causa inhærentiæ passionis ad ipsum definitum, & hoc modo ab ipsa sumitur locus demonstratiuus & non sophisticus. Alio modo consyderatur inquantum stat sub intentione communi definitionis, & hoc dupliciter, uno modo respectu prædicatorũ, quæ notiori modo conueniunt definitioni quàm definito, & sic a definitione sumitur locus dialecticus. alio modo respectu prædicatorum quæ conueniunt notiori mõ ipsi definito q̃ definitioni, & sic a definitione sumitur petitio principii, quia sic antecedens est idem in re, & est minus notum consequente. Et eodem mõ arguendo a definito potest argui respectu prædicatorum quæ notiori modo insunt definito, uel respectu ipsorum quæ minus note sibi conueniunt. & similiter arguendo ab uniuersali ad particularia, uel econtra, & secundum hoc in illis potest esse locus dialecticus, aut petitio principii secundum diuersas rationes. An a definitiõe, locus sophisticus sumatur.

D Quarto sciendum, quòd huius fallaciæ quatuor sunt modi. Primus modus est, quando definitum petitur in definitione, uel econtra, vt animal rationale currit, ergo homo currit. ibi enim definitum petitur in definitione sua, & econtra arguendo petitur definitio in definito. Vnde probatio non ualet, quia si unum dubitetur, & reliquum. Secundus modus est, quando particulare petitur in uniuersali, & uniuersale in particulari, ut omnis homo currit, ergo Socrates currit, Plato currit, & sic de aliis, uel econtra. Tertius modus est, quando coniunctũ petitur in diuisis, uel diuisa in coniuncto, ut medicina est sani & ęgri, ergo est sani & est ægri. Quartus modus est, quando relatiuum petitur in suo correlatiuo, ut Socrates est pater Platonis, ergo Plato est filius Socratis. Et soluendo istos paralogismos Quatuor modi sunt huius fallaciæ.

paralogismos debet negari antecedens, cum sit æque incertum aut magis quam consequens ipsius prius negatiuum. Nec debet simpliciter negari consequentia, quia, cum sit necessaria illatio in istis paralogismis, si cóceditur antecedés, oportebit concedere cósequens, quod includitur in ipso, tamen potest dici q; ipsa non est probatiua cum negatione antecedentis. Et licet in textu ponantur quinque modi, quia secundus modus diuiditur in duos ad maiorem declarationem, tamé sufficienter enumerantur quatuor modi prius positi, quia in ipsis cótinentur omnes modi arguendi huius fallaciæ. E

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. In petitione principij sumitur idem ad probandum seipsum, sed idem non habet apparentiam ad probandum seipsum, ergo in petitione principij nulla est causa apparentiæ, nec est fallacia.

Secundo sic. Omnis paralogismus peccat in materia, uel in forma, sed paralogismi huius fallaciæ non peccant in forma, cum possint esse in modo, & figura, nec in materia, cum fiant ex probabilibus, ergo in ipsis non est causa defectus. F

Tertio sic. Ab eodem non sumitur locus dialecticus, & sophisticus, sed a definitione, & similiter a toto in quantitate sumuntur loci dialectici, ergo ab ipsis non sumitur locus sophisticus. & sic male ponuntur duo primi modi huius fallaciæ. Quarto sic. Arguendo a diuisis ad coniuncta est fallacia accidentis, ergo ibi non est petitio principii. Consequentia tenet, quia illi loci sophistici nó possunt esse in eodem argumento. Quinto sic. Hic est petitio principii, albedo est contraria nigredini, ergo nigredo est contraria albedini, & tamen non fit in aliquo istorum quatuor modorum, ergo insufficienter assignantur.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quód licet idem secundum rem, & uocem simul non habeat apparentiam ad probandum seipsum, tamen idem secundum rem, & differens secundum uocem, & rationem, bene habet apparentiam probandi seipsum inquátum uidetur magis notum sub uno nomine quam sub alio. Ad secundum dicitur, quód licet in paralogismis huius fallaciæ præmissæ sint secundum se probabiles, non tamen sunt probatiuæ conclusionis, quod tamen requiritur ad syllogismum probatiuum. requiritur enim q; habeat præmissas secundum se probabiles, & q; illæ præmissæ habeant uirtutem probandi conclusionem, ideo isti paralogismi peccant in probatione. G

Ad tertium dicitur, q; ab eodem modo consyderato, & respectu eiusdem nó sumitur locus dialecticus, & sophisticus, sed bene ab eodé diuersimode consyderato. modo definitio diuersimode consyderatur, ut ab ipsa sumitur locus dialecticus, & sophisticus, & similiter totum in quantitate. Ad quartum dicitur, quód arguendo a diuisis ad coniuncta indebite ex parte illationis est fallacia accidentis. ex parte uero probationis est fallacia petitionis principii. & hoc non est inconueniens, scilicet quód in eodem paralogismo sint plures fallaciæ secundum diuersas rationes. Ad quintum dicitur, quód committitur quartus modus. licet, & albedo, & nigredo sub rationibus propriis non sint relatiua, tamen quantum ad intentiones contrariorum possunt dici relatiua secundum dici. ideo ibi unú relatiuum petitur in alio. H

Fallacia accidentis qúo caueatur.

De Fallacia Consequentis, & Modis eius multiplicibus.

Collige hoc ex. 2 Elêc. c. ul ti.

DE fallacia consequentis dicendum est. Secundum consequens fiunt paralogismi, eo q; credimus consequentiam conuerti, quæ non conuertitur. Fallacia consequentis est idoneitas decipiendi proueniens ex apparentia consequentiæ conuersæ quæ non conuertitur.

Causa

A Causa apparentiæ huius fallaciæ est conuenientia unius consequentiæ ueræ ad aliam non ueram. Causa falsitatis est diuersitas ear undé. Et sciendum, q bene tenet argumentũ a positione antecedentis ad positionem consequẽtis. Huius fallaciæ tres sunt modi.

Primus modus est, quando arguitur a destructione antecedẽtis ad destructionẽ consequẽtis, ut si homo est, animal est, ergo si homo non est, animal non est. Vel a positione consequentis ad positionẽ antecedentis. ut si mel est, rubeum est, ergo si rubeum est, mel est. Ad istum enim modũ reducuntur omnes prauæ argumentationes ab inferiori ad superius destructiue. Vnde quotiescunque fit processus ab inferiori ad superius cum distributione superiorum, ut omnis homo currit, B ergo omne animal currit, ibi cómittitur ista fallacia, ut nullus homo currit, ergo nullum animal currit.

Secundus modus solet poni ab insufficiẽti inductione singularium. ut Socrates est animal & econuerso, Plato est animal & econuerso, ergo omnis homo est animal & econuerso. hic enumerantur omnia singularia illius, omnis homo est animal, & non huius, omne animal est homo, quæ significatur per compositionem, huius, quod est econuerso ad hanc, omnis homo est animal.

Tertius modus prouenit a communiter accidentibus. Et dicuntur communiter accidentia quæ se aliquando consequũtur, & aliquando C nõ, ut iste est comptus, ergo est adulter. Similiter hic. musa & poeta similiter terminantur, sed musa est fœminini generis, ergo & poeta. nõ sequitur, quia identitas generis & terminationis aliquãdo se consequũtur, & aliquando non, eò, q non est in omnibus, sed in aliquibus. Si aliquis dicat, q in hoc ultimo tertio modo non tenet econuerso, unde ibi non est consequentia, dicendum est, quòd secundum quosdam sumitur consequentia communiter ad consequentiam necessariam & probabilem, & in istis non sumitur consequentia necessaria, sed probabilis. Taliter autem ordinantur isti modi ab Aristotele isto modo ordinato.

D Postquam superius determinatum est de fallacia petitionis principii, hic consequenter determinatur de fallacia consequentis. ratione cuius primo diffinit Auctor antecedens & consequentiam dicens, q antecedens est categorica uel hypotetica, qua antecedẽns infertur. Sed consequẽs est cõclusio quæ infertur ex antecedente. quod prouenit ex eò, q antecedens includitur actu uel intellectu in antecedente, ideo simul sequitur ad ipsum antecedens, & habitudo denominans illam sequelam uocatur consequentia, & diuiditur per consequentiam simplicem & consequentiam cõpositam Simplex est, quando ex uno solo antecedẽte infertur unum consequens. Sed consequentia cõposita quatuor modis intelligitur fieri. Primo modo, qñ facta aliqua consequentia arguitur a positione antecedentis ad positionem consequentis. Secundo modo, qñ in aliqua consequen- *Quid cõseq́uẽs & antecedens.*

tia arguitur a destructione consequentis ad destructionem antecedentis, & istis duobus modis debite fit consequentia composita. Tertio modo, quando facta una consequentia arguitur a destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Quarto modo, quando arguitur a positione consequentis ad positionem antecedentis, & istis duobus modis non ualet consequentia composita, sed male cõuertitur consequentia prius facta, quia conuertitur aliter quàm deberet conuerti. & secundum hæc causatur fallacia consequentis. E

Cã apparẽtiæ ac defectus huius fallaciæ.

Primo sciendum, ꝙ causa apparentiæ huius fallaciæ est apparens conuertibilitas consequenti cum antecedente, ratione cuius creditur ꝙ bene conuertatur consequentia quæ tamen non conuertitur. Sed causa defectus est diuersitas consequentis & antecedentis, propter quam non couertuntur inter se, & secuudum hæc sic definitur hæc fallacia consequentis, quòd est idoneitas decipiendi proueniens ex apparenti conuertibilitate consequentis cum antecedente. Et semper fit ut dicit Aristote. quando credimus consequentiam conuerti quæ tamen non conuertitur. Et quamuis in hac fallacia reperiantur antecedens, & consequens, magis dicitur fallacia consequentis quam antecedentis, eò quòd in paralogismis huius fallaciæ semper arguitur æquiualenter a positione consequentis ad positionem antecedentis. Licet enim arguatur a negatione antecedentis ad negationẽ consequentis, quia tamen illa negatio antecedentis se habet ut consequens ad negationem consequentis, ideo ibi arguitur æquiualenter a positione consequentis ad positionem antecedentis. F

Primus huius fallaciæ modus.

Secundo sciendum, ꝙ huius fallaciæ sunt tres modi. Primus est, quando arguitur a destructione antecedentis ad destructionem consequentis, uel a positione cõsequentis ad positionem antecedentis. Exemplum primi, si homo est, animal est, ergo si non est homo, non est animal. non sequitur, quia ad negationem antecedentis non sequitur negatio consequentis, & ratio est. quia antecedens est inferius & minus commune, consequens uero se habet ut superius & magis commune modo destructo inferiori, & minus communi, non oportet destrui superius & magis commune, quia illud potest manere in aliis inferioribus eius. Exemplũ secundi, si pluit terra est madida, ergo si terra est madida pluit. non sequitur, quia ad positionem consequentis, quod est superius & magis commune, non sequitur positio antecedentis, quod est inferius & minus commune. G

Secundus modus.

Tertio sciendum, ꝙ secundus modus fit arguendo ab insufficienti numero singularium, ut hic, Socra. currit, Plato currit, ergo omnis homo currit. uel sic. Socra. est animal, & econuerso, Plato est animal, & econuerse, & sic de aliis, ergo omnis homo est animal, & econuerso. non sequitur, quia licet enumerentur sufficiẽter omnes singulares illius uniuersalis, omnis homo est animal, nõ tamen istius, omne animal est homo, quæ tamen intelligitur cum dicitur, & econuerso. & hoc si econuerso dicat conuersionem simplicem, quia si diceret conuersionem per accidẽs, bene sequeretur, quia hæc esset uera, omnis homo est animal, & econuerso. aliquod animal est homo. quia tamen analogum per se positum stat pro famosiori significato, iddo econuerso magis tenetur ut dicit conuersionem simplicem. H

Tertius modus.

Quarto sciendum, ꝙ tertius modus fit arguendo a communiter accidentibus quæ contingenter se consequuntur in aliquo subiecto, non tamen de necessitate se consequuntur ut hic, Socra. est magnus, ergo Socrates est fortis, uel Socrates est pulcher, ergo Socrates est bonus, non sequitur quia licet talia accidentia, q̃nq; sese consequantur in aliquo subiecto, non tamen de necessitate se consequũtur semper. & licet in isto modo arguendi, & in præcedenti conuertatur aliqua consequentia actualiter proposita, tamen subintelligitur una implicite quæ conuertitur in istis modis. Et istorũ modorũ sic potest haberi sufficientia, quia in fallacia

A lacia consequentis sumitur causa apparentiæ ex apparenti conuertibilitate consequentis,& antecedẽtis,uel ergo illa cõuertibilitas, est apparens ratione consequentiæ iam factæ,& sic est primus modus,uel propter habitudinem terminorum,& hoc dupliciter,uel sumitur ex habitudine singularium ad uniuersale , & sic est secundus modus,uel ex conuenientia accidentium,quæ contingenter conueniunt in eodem subiecto,& sic est tertius modus . Sufficiẽtia istorũ modorum .

Sed contra prædicta arguitur primo sic Conuersio est passio propositionis,ergo soli propositionis conuenit,quare ista fallacia non fit per hoc,ꝙ aliqua consequentia conuertatur.Secundo sic.Consequens actu,& intellectu includitur in antecedente,ergo destructo antecedente destruitur consequens, & sic ualet consequentia a destructione antecedentis ad destructionem consequentis.Tertio sic. Posito posteriori necessario ponitur prius , sed consequens posterius est antecedente,ergo posito consequente necessario ponitur antecedens , quod est contra B primum modum huius fallaciæ.Quarto sic . Singularia alicuius uniuersalis non sufficienter enumerata sequuntur suum uniuersale,ergo arguendo ab insufficienti numero singularium arguitur a positione consequentis ad positionem antecedentis,& per consequens secundus modus non distinguitur a primo.Quinto sic. arguendo a communiter accidentis est bonus locus dialecticus,ergo sic arguendo non sumitur tertius modus huius fallaciæ . Argumen.

Ad argumenta.Ad primum dicitur , ꝙ,si capiatur conuersio prout est mutatio prædicati in subiectum,& econtra,sic est passio propositionis sibi soli conueniens . sed , si capiatur pro mutatione antecedentis in consequens , & econtra,sic non est passio propositionis , sed passio consequentiæ , & hoc modo consequentia bene conuertitur.Ad secundum dicitur,ꝙ destructo antecedente, bene destruitur consequens partim secundum esse quod habet in tali antecedente,sed non destruitur uniuersaliter , & secundum se totum , quia potest manere C in aliis,ideo ex destructione antecedentis non potest inferri destructione consequentis. Solutio.

Ad tertium dicitur,ꝙ licet secundum illationem consequens sit posterius antecedente,tamen secundum naturam,& ambitum communitatis consequens est prius antecedente. Ad quartum dicitur,ꝙ licet in secundo modo arguatur a positione consequentis ad positionem antecedentis,tamen ibi non sumitur causa apparentiæ conuertibilitatis ratione consequentiæ prius factæ sicut in primo modo. Ad quintum dicitur.ꝙ arguendo a communiter accidentibus,quæ se necessario consequuntur bene est locus dialecticus,sed arguendo ab his , quæ contingenter se consequuntur,sic est tertius modus huius fallaciæ .

De Fallacia secundum non Causa ut Causa.

D SEquitur de fallacia secundũ non Causam ut cãm.Ad cuius euidentiã sciendũ est,ꝙ duplex est syllogismus.s.ostensiuus,& ad impossibile.Ostensiuus est qui habet unam solam conclusionem . Syllogismus uero ad impossibile est, quando aliquis syllogistice ducitur ad possibile, & propter hoc interimitur aliqua præmissarum , quæ erat causa illius impossibilis.Vnde iste syllogismus semper habet duas conclusiones,ut cum dicitur est ne homo asinus,hoc concesso , Contra, nullus asinus est animal rationale mortale , homo est asinus . ergo hõ non est animal rationale mortale,sed hoc est impossibile,ergo,& ista, De hoc originaliter habes li.1. c.3 ut facile uidere est .

homo est asinus,& iste syllogismus est in quarto modo primæ figuræ. E
Sciendum est enim,q non causa , ut causa semper fit in syllogismo ad impossibile.Fallacia aũt secundũ nõ cãm,ut cãm sit,quãdo nõ cã ponitur,ut causa , & propter hoc apparet sequi impossibile , & illud quod apparet esse causa interimitur,ut si quæratur,est ne Brunellus homo , quo concesso,contra nullus asinus est animal rõnale mortale , sed homo est asinus,& Brunellus est homo , ergo hõ non est animal rõnale , hoc aũt est impossibile , ergo Brunellus non est homo . In hac enim dicta argumẽtatione est non causa,ut causa , quia interimitur id quod apparet esse causa,& non est.s. Brunellus est hõ.Causa apparentiæ eius fallaciæ est conuenientia huius quod apparet esse causa,& non est, cũ F
eo quod est causa.Causa falsitatis in diuersitas eorundem,tale.n.exemplum ponit Arist.huius fallaciæ,ut quærendo sic sunt ne anima, & uita idẽ?quo concesso,Cõtra,mors,& uita sunt cõtraria,sed mors est corruptio,ergo uita generatio,& p cõsequens uiuere est generari,sed hoc est impossibile,quia quicquid uiuit non generatur,sed generatũ est.ergo anima,& uita sunt idem . Hæc cõclusio peccat per fallaciã secundũ non cãm ut causam,ex hoc enim,q anima,& uita sunt idem non sequitur impossibile.& ita non debet interim,sed ista mors,& uita sunt contraria.quia in omnibus his , id quod nõ est cã apparet esse causa, quia communicat in terminis cum aliquibus propositionibus ex quibus sequitur impossibile.Ex istis patet, q ista fallacia non fit in syllogismo G
ostensiuo,ut omnis homo currit, Socrates est hõ,& Sol est in Cãcro, ergo Socrates currit.hic non est fallaciæ non causæ,ut causæ,quia hæc propositio,Sol est in Cancro,non est causa,neque apparet esse causa,sicut apparet in syllogismo ad impossibile.

Similis ostẽsiuus , & p impossibile quid .

Postquam Auctor determinauit de fallacia consequentis , hic consequenter determinat de fallacia secundum non causam ut causam . Et , quia ista fallacia non fit in syllogismo ostensiuo,sed in syllogismo ad impossibile,ideo antequam Auctor ostendat causas huius fallaciæ præmittit unam diuisionem syllogismi dicens,quod syllogismus diuiditur per syllogismum ostensiuum,& ad impossibile.Et dicitur syllogismus ostensiuus . qui unico processu ex duabus præmissis infert suam conclusionem . Sed syllogismus ad impossibile est qui ex duabus H
præmissis una manifeste uera , & alia manifeste falsa infert unum manifeste falsum propter cuius falsitatem interimitur aliqua præmissarum,& sic ibi sunt plures processus,& etiam plures conclusiones Et secundum hoc differunt multipliciter syllogismus ostensiuus,& ad impossibile.quia in syllogismo ad impossibile sunt plures processus,& plures conclusiones , in alio uero est tantum unus processus,& una conclusio,& quia syllogismus ostensiuus potest esse , tam ex ueris , quàm ex falsis, sed syllogismus ad impossibile semper habet aliquam præmissam falsam,aliter nunquàm concluderet falsum,ut hic,omne animal est asinus , omnis homo est animal , ergo omnis homo est asinus.conclusio est falsa , ergo aliqua præmissarum.non minor . ergo maior , & secundum talem processum ,

quando

A quando interimitur aliqua præmissarum, committitur præsens fallaciæ.

Primo sciendum, quod præmissa causa est, quæ necessario facit ad illationẽ conclusionis, & qua ramota non amplius sequitur conclusio in tali modo arguendi. Et per oppositum præmissa non causa est, quæ conuenit in subiecto, uel prædicato cum aliqua præmissarum syllogismi, quæ numerata cum illis nullo modo facit ad illationem conclusionis, & ipsa posita, uel remota nihilominus ex aliis præmissis in tali modo arguendi sequitur conclusio, ut hic, omnis asinus est rudibilis, omne animal est asinus, omnis homo est animal, ergo omnis homo est asinus illa propositio, omnis asinus est rudibilis, ex parte sui subiecti conuenit cum maiore, & adhuc ipsa remota eodem modo sequeretur conclusio. Ex quo patet quod ad non causam ut causam duo requiruntur. Primo, quòd talis præmissa non sit causa conclusionis. Secundo, quod habeat apparentiam causę propter hoc quòd conuenit cum aliis præmissis, ideo, si in syllogismo ponatur B aliqua præmissa non causa, quæ non conuenit in subiecto, uel prædicato cũ aliqua præmissarum, ibi non erit non causa ut causa, licet ibi bene sit non propter hoc accidere falsum.

Præmissa cã conclusionis quæ & quæ nõ causa.

Quę ad nõ causam, ut câm requiruntur.

Secundo sciendum, quod causa apparentiæ huius fallaciæ est conuenientia pręmissę non causæ cum præmissa causa in subiecto uel prædicato, propter quam credimus quòd sicut præmissa causa facit ad illationem conclusionis falsæ, ita præmissa non causa inferat talem conclusionem, & propter hoc debeat interimi. Et eius causa defectus est diuersitas præmissæ non causæ ab aliis. Et secundũ hoc sic definitur hæc fallacia, quòd est idoneitas decipiendi proueniens ex apparenti conuenientia præmissæ non causæ cum præmissa causa. Ex quibus apparet ꝙ hic non committitur fallacia non causæ ut causæ, Sol est in Cancro, omne animal est asinus, omnis homo est animal, ergo omnis homo est asinus. conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum, & non nisi ista, Sol est in Cancro, illa enim C præmissa non causa non conuenit in subiecto uel prædicato cum aliis præmissis, ideo ibi non est causa apparentiæ huius fallaciæ.

Cã apparẽtiæ ac defectus huius fallaciæ.

Tertio sciendum, quod hæc fallacia, sicut dictum est prius, semper in syllogismo ad impossibile habet fieri. Cuius ratio est, quia hæc fallacia committitur quãdo ex falsitate conclusionis fit male regressus ad interimendum aliquam præmissarum, quia interimitur una præmissa quæ non erat causa falsitatis conclusionis. sed talis regressus a falsitate conclusionis ad interimendum aliquam præmissarum solum fit in syllogismo ad impossibile, & non in syllogismo ostensiuo, ideo ista fallacia tantum fit in syllogismo ad impossibile. Ideo dicit Aristotel. in Secundo Priorum, quòd semper in syllogismo ad impossibile superfluit una præmissa, quæ nullo modo facit ad illationem conclusionis. & per hoc differt hæc fallacia ab omnibus aliis, & etiam per suas causas apparentiæ, & defectus.

Cur hęc fallacia in syllogismo ad impossibile semper fieri habeat.

D Quarto sciendum, quòd huius fallaciæ possunt assignari duo modi. Primus modus est, quando præmissa non ex parte subiecti conuenit cum præmissa causa, ut hic, omnis asinus est rudibilis, omne animal est asinus, omnis homo est animal, ergo omnis homo est asinus. conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum, & non nisi ista, omnis asinus est rudibilis. vnde male fit regressus a falsitate conclusionis, cum falsitas conclusionis ibi ueniat ex parte huius propositionis, omne animal est asinus. Secundus modus prouenit ex conuenientia præmissæ nõ causæ in prædicato cum præmissa causa, ut omne animal est asinus, omnis equus est animal, omnis homo est animal, ergo omnis homo est asinus, conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum, & non nisi ista, omnis equus est animal

Duo huius fallacię modi.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Omnis syllogismus est ostensiuus, quia

Argume

ostendit aliquam conclusionem, ergo syllogismus ad impossibile est ostensiuus, B
quare diuisio illa est insufficiens. Secundo sic. In omni fallacia est non causa ut causa, cum in qualibet antecedens uideatur esse causa consequentis, licet tamē non sit, ergo secundum non causam ut causam non sumitur aliqua specialis fallacia. Tertio sic. Sicut se habent ens & non ens, ita causa & non causa, sed ens & non ens nullo modo conueniunt, ergo nec causa & non causa. quare causa apparentiæ huius fallaciæ non est conuenientia non causæ cum causa. Quarto sic. Bonus syllogismus simpliciter, & fallacia non possunt esse simul in eodem, sed ubi est non causa ut causa ibi est bonus syllogismus simpliciter, ergo ibi non est fallacia ex conuenientia non causæ & causæ. Quinto sic. Ista fallacia prouenit ex parte præmissæ non causæ, sed illa semper ponitur in primo discursu syllogismi ad impossibile qui est ostensiuus, ergo in illo cōmittitur ista fallacia.

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, ꝙ licet syllogismus ad impossibile secundum primum processum eius sit ostensiuus, non tamen secundum totum eius processum, quia ille processus primus finaliter ordinatur ad interimē- F dum aliquam præmissarum eius ex falsitate conclusionis.

Ad secundum dicitur, ꝙ, si capiatur non causa ut causa generaliter, pro omni illo, quod habet modum non causæ, ut causæ, sic in qualibet fallacia reperitur non causa ut causa. sed si capitur specialiter, sicut prius diffinita est, sic solū reperitur in ista fallacia. Ad tertium dicitur, quòd licet causa, & non causa formaliter acceptæ quantum ad istas intentiones non conueniant inter se, tñ materialiter captæ pro præmissis simili bene possunt conuenire in subiecto, uel prędicato. Ad quartum dr̄, ꝙ ista fallacia non committitur in primo processu syllogismi ad impossibile, sed in ultima illatione, qñ interimitur præmissa, quæ non debet interimi, & sic secundum diuersa est ibi syllogismus, & fallacia. Ad quintum dr̄, ꝙ licet præmissa non causa ponatur in primo processu syllogismi ad impossibile, & ibi sit causa apparentiæ huius fallaciæ, tñ ibi non committitur defectus nisi in G ultimo processu destruendo præmissam quæ non est causa conclusionis, & secundum illum processum talis syllogismus dicitur ad impossibile.

De Fallacia secundum plures Interrogationes, ut unam, & illius Modis.

Colligitur hoc ex primo Elēch. ca. 3. & alibi etiam.

PRopositio plures est illa in qua plura prædicantur de pluribus, uel plura de uno, uel unum de pluribus, ut Socrates currit, & disputat, uel sic, est ne hic & hic homo, demonstrato Socrate & Brunello, uel Socrates, & Plato currunt & disputant. Propositio una autem est in qua unum prædicatur de uno, & hoc quadrupliciter, siue unum numero, ut homo est risibilis, siue unum specie, ut Socrates est homo, siue unum genere, ut Socrates est animal, siue unum secundū prius H & posterius, ut homo est ens, animal est sanum, siue prædicatur plura ex quibus fit unum, ut homo est animal rationale mortale. Secundum plures interrogationes fiunt paralogismi, quando ad interrogationes plures, datur una responsio. Causa apparentiæ huius fallaciæ est unitas interrogationis complexæ. Causa falsitatis est pluralitas ipsius. Duo sunt modi huius fallaciæ.

Primus modus. Primus modus est, quando plura in singulari numero subiiciūtur uel prædicantur, ut hic, est ne hic & hic homo? demōstrato Socrate & Brunello,

A Brunello, si dicatur sic, ergo Brunellus est homo. si non, ergo Socrates non est homo. Non enim bene respondit quando fecit responsionem unam ad interrogationes plures, sed debet respondere, uerum est pro uno, & falsum est pro alio.

Secundus modus.

Secundus modus est, quando plura in plurali numero subiiciuntur, uel prædicantur, ut sunt ne ista bona, uel non bona? demonstratis bono, & nõ bono. si dicit bona, ergo bonũ est malũ. si non bona, ergo bonũ non est bonũ, debuisset enim respondere, bonũ est bonũ, & malũ est malum. Si autem concedat aliquis homo dari definitiones simili modo in singulari, & in plurali, ut cæcum est aptum natum uidere, & nõ uidet, & cæca sunt apta nata uidere, & nõ uident, nõ effugiet redar- B gutionem demonstrato uno cæco, & altero uidente, & dicatur sic, sunt ne illa cæca? uel non cæca; si cæca, ergo illud est cæcum, demonstrato uno uidente, non enim dicebat illum esse cæcum, & illum esse uidentem, sed dabat unam responsionem, eo quòd concessit quòd similis daretur definitio in singulari numero, & in plurali.

Propõ plures, ac põ una.

Postquam Auctor determinauit de fallacia secundum nõ causam ut causam. hic, consequenter determinat de fallacia secundum plures interrogationes ut unam. Et ad ostendendum quid sit interrogatio plures, ipsam primo sic definit. Propositio plures est in qua prædicantur plura de uno, uel unũ de pluribus, uel plura de pluribus. exemplum primi, ut Socra. currit, & mouetur. exemplum secundi, ut Socrates, & Plato currunt. exemplum tertii ut Socrates, & Plato cur- C runt, & disputant. Et dicitur talis propositio plures, quia designantur plures habitudines compositionis prædicati cum subiecto, & illa propositio non habet tantum, unum significatum, sed plura. Et per oppositum propositio una est in qua prædicatur unum de uno, siue illud sit unum in numero, ut Socra. est iste homo, siue sit unum in specie, ut Socra. est homo, siue unum in genere, ut Socrates est animal, siue unum in analogia ut Socrates est ens. Et quandoque ponuntur plures dictiones, quæ se habent, ut determinatio, & determinabile, & faciunt unum in numero, & tunc propositio est una simpliciter, ut Socra. est homo albus, & Socra. est animal rationale.

Enunciatio, propó, & interrogatio in quo conueniãt ac differant.

Primo sciendum, q enunciatio, propositio, & interrogatio sunt idem secundũ rem, licet ratione differant, quia dicitur enunciatio, ut est significatiua ueri, uel falsi absolute, & propositio, ut est alterius ostensiua, & ponitur pro alio. s. pro conclusione inferenda. sed dicitur interrogatio, pro quanto sumitur cum signo D interrogatiuo. Et quia sunt idem realiter propositio, & interrogatio, ideo sicut aliqua est propositio una, & aliqua plures, ita etiam est quædam interrogatio una, in qua interrogatur unum de uno, & quædam interrogatio plures, in quo interrogantur plura de uno, uel unum de pluribus, uel plura de pluribus. Dupliciter tamen potest fieri interrogatio plures, uno modo secundum significata tãtum, ut dicendo utrum canis currit, & talis interrogatio plures, causat æquiuocationem, uel amphibologiam. Alia autem est interrogatio plures secundum uoces, & significata simul, ut est ne Socra. & Brunellus homo? & illa causat istam fallaciam, & de tali est hic ad propositum.

Causa defectus, &

Secundo sciendum, q causa apparentiæ huius fallaciæ est conuenientia interrogationis plures ad interrogationem unam. Rõne cuius credimus, q sicut ad

apparẽtiæ huius fallaciæ. interrogationem una datur tantum una responsio, ꝙ etiam ad interrogationem plures sit tantum danda una responsio. Et non debet attendi ista conuenientia solum ex parte uocis, sed etiam ex parte rerum interrogatarum quæ in interrogatione plures accipiuntur per modum unius. Sed causa defectus huius fallaciæ est diuersitas interrogatorum, & significatorum interrogationis plures, & secundum hoc sic definitur hæc fallacia, ꝙ est idoneitas decipiendi proueniens ex conuenientia interrogationis plures ad interrogationem unam. B

Primus ac secũdus huius fallaciæ modus. Tertio sciendum, ꝙ huius fallaciæ sunt duo modi, primus est, quando in interrogatione plures plura in singulari numero subiiciuntur uel prædicantur, ut si quæratur, est ne Socrates, & Brunellus homo? si detur una responsio affirmatiua, tunc infertur, ꝙ Brunellus est homo, & si negatiua, tunc infertur quod Socra. nõ est homo. Secundus modus est, quando in tali interrogatione plura subiiciuntur, uel prædicantur in plurali numero, ut demonstrato uno cęco, & uno uidente, si quæratur, utrum isti duo sunt cæci uel uidentes? si dicatur, ꝙ sic, tunc infertur, ergo cæcus est uidens, si dicatur, ꝙ non, tunc infertur, ergo uidens non uidet. Et ita, si respondens det unicam responsionem semper ducetur ad aliquam metam uere, uel apparenter, unde non debet dari unica responsio, sed plures dicendo demonstrato cæco, ꝙ ipse non uidet, & demonstrato uidente, ꝙ uidet. F

Nota modũ causandi deceptionẽ huius fallaciæ. Quarto sciendum, ꝙ ista fallacia per prius causat deceptionem in interrogando propositiones plures, quam paralogizando, quia ibi fit deceptio respondentis quando ad interrogationem plures dat solummodo unicam responsionem, & si non det unam responsionem non potest paralogizari secundum paralogismos huius fallaciæ, quamuis illa responsio non sit de essentia huius fallaciæ, uel paralogismorum, sed est causa sine qua non fieret deceptio. Et, quando respondens ad talem interrogationem dat unam responsionem potest duci uere, uel apparenter ad inconueniens, quia interrogatio plures est uera pro utraque parte, uel falsa pro utraque parte, uel uera pro una, & falsa pro alia. si sit uera pro utraque parte, G tunc si respondens respondet negatiue potest duci uere ad redargutionem, & si affirmatiue ducetur apparenter ad inconueniens, quia uidebitur ignorare multiplicitatem interrogatorum. si sit falsa pro utraque parte sic fit econuerso. & si in parte uera, & in parte falsa, tunc si respondens det unam responsionem affirmatiue concedit æquiualenter unam copulatiuam, cuius altera pars est falsa, & sic uere ducitur ad redargutionem, & sic det unam responsionem negatiue, tunc negat æquiualenter unam copulatiuam, cuius altera pars est uera, & sic ducetur apparenter tantum ad inconueniens.

Argumen. Contra prædicta. Arguitur primo sic. In ista, omnis homo currit, prædicatur unum de pluribus, & ibi non est propositio plures, ergo contra definitionem eius. Secundo sic. Ista, Socrates currit, & Plato disputat, est una copulatiua, ergo est propositio coniunctione una, & per consequens male dictum est ꝙ propositio plures. Tertio sic. In ista, Socrates est homo, & asinus, prædicatur H unum in genere de uno, & tamen ibi non est propositio una, ergo contra definitionem. Quarto sic. Quæcunque sunt plura sunt in plurali numero, ergo plura nunquam subiiciuntur in singulari numero prædicantur, & per consequens male ponitur primus modus huius fallaciæ. Quinto sic. Tot sunt modi huius fallaciæ quot modis fit interrogatio plures, sed interrogatio plures fit tribus modis, ut patet ex definitione eius, ergo male ponuntur tantum duo modi huius fallaciæ.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ in ista, omnis homo currit, prædicatur unum de pluribus acceptis per modum unius, quia ibi tenetur pro omnibus particularibus hominibus in quantum continentur sub suo significato

A communi quod est humanitas, sed ibi nõ prædicatur unum de pluribus acceptis per modum plurium, unde illud quod subijcitur ibi est unũ, licet supposita pro quibus tenetur sint diuisa. Ad secundum dicitur, ꝙ licet copulatiua sit aliquo modo una.s.coniunctione,& secundũ quid.est tamen simpliciter plures,quia affirmat plures,categoricas simul,quarum una potest esse uera & alia falsa,& simili modo est conditionalis.& disiunctiua. Ad tertium dicitur, ꝙ licet homo & asinus sint unum in genere,tamen in illa propositione, Socra. est homo & asinus, non enumerantur per modum unius in genere, sed per modum diuersorum in specie, ideo ibi est propositio plures. Ad quartum istorum dicitur,ꝙ si capiatur numerus pluralis,ut est passio rerum,quæcunque sunt plura sunt in plurali numero,sed si capiatur,ut est passio terminorum singularium,& est unus modus significandi, sic plura possunt accipi in singulari numero non semper in plurali. Ad quintum istorum argumentorum dicitur,ꝙ licet in speciali possint esse tres B modi huius fallaciæ,uel etiam plures tribus, tamen in generali sunt tantum illi duo modi prius positi, sub quibus omnes alij speciales modi continentur,quolibet enim illorum tripliciter fit uariatio paralogismorum secundum triplicẽ modum interrogationis plures.

Quomodo omnes fallaciæ ad ignorantiæ elenchi reducuntur.

POst hæc autem reducendum est omnes fallacias ad ignorantiam elenchi. Reducere autẽ omnes ad ignorantiã elenchi est ostendere qualiter fallacia quælibet peccat contra aliquã particulã in definitione elẽchi positã,aut rõne syllogismi,aut cõtradictionis. Sicut enim C differentia adueniens generi cõstituit speciem,ita ratio cõtradictionis adueniens syllogismo cõstituit elenchum. Vnde quicquid est in elencho,aut est in eo ratione contradictionis,aut ratione syllogismi. Dicit enim Aristote. ꝙ diuidendum est omnes syllogismos apparentes, & elenchos,aut omnes reducendũ est ad ignorantiã elenchi. Aequiuocatio & Amphibologia, & Figura dictionis reducuntur ad ignorantiam elenchi,eò quòd duplex esse impedit syllogismũ & contradictionem. Sed compositio & diuisio accentus reducuntur ad ignorantiã elenchi, in eo quòd non est oratio eadem, uel idem nomen,sed differens. oportet autem hoc, scilicet nomen, & rationem esse eadem quemadmodum, & rem si debeat esse elenchus. Qui uero secundum accidens D fiunt manifesti sunt, definito syllogismo, quia fiunt contra particulam in definitione elẽchi positam,scilicet necesse est aliud accidere per ea quæ posita sunt & concessa. Et secundũ hanc fallaciam, quæ est secundum accidens,artifices, & sciente sæpe ab insciis redarguuntur, facientibus syllogismos contra sapientes, nam secundum accidens faciunt syllogismos apparentes. Qui uero fiunt secundum quia ad simpliciter, reducuntur ad ignorantiam elenchi, quoniam de eodem nõ est affirmatio & negatio,ut Ethiops est albus secundum dentes, ergo est albus. Manifesti autem sunt syllogismi qui prius dicti sunt

Argumen. 1.elen.cap. 4.& ĩ multis alijs locis.

ca.4.primi elench.

& quales

& quales nuncupantur. Qui uero fiunt secundum id quod petitur E in principio, & non causam ut causam, peccant manifeste contra definitionem syllogismi, quia in syllogismo oportet sequi aliud de necessitate, quod non erat in principio, & sic oportet, ꝙ præmissæ sint causa conclusionis syllogismi. Qui uero secundum consequens, reducuntur sicut, & illi qui fiunt secundum accidens. Qui secundum plures interrogationes ut unam, reducuntur ad elenchum, eò quòd peccant contra unitatem propositionis, ibi enim non sumitur propositio una, & per consequens nec propositio, nam eadem est definitio unius rei, & rei, ut hominis, & unius hominis, simile autem est in aliis. Vnde propositio una unum de uno affirmat, sed non est ita in propositione plures, in qua prædicantur plura de uno, uel unum F de pluribus, & propter hoc peccant contra unitatem propositionis. Item omnes fallaciæ in dictione & secundum quid ad simpliciter reducuntur ad ignorantiam elenchi, eò quòd peccat contra contradictionem. Omnes autem aliæ fallaciæ extra dictionem reducuntur in hoc quòd peccant contra definitionem sylllogismi. Et hæc de fallaciis dicta sufficiant.

Postq̃ Auctor superius determinauit de unaquaq; fallacia secundum se, hic consequenter determinat de ipsis per comparationem ad Elenchum, ostendendo quomodo omnes deficiunt contra ratonē elenchi, & per hoc reducuntur ad ignorantiam elenchi. Reducere autem fallacias ad ignorantiam elenchi est, G ostendere quomodo quælibet fallacia peccat contra aliquam differentiā elenchi, siue hoc fit ratione syllogismi siue ratione contradictionis, contradictio enim est ultima differentia elenchi, & sicut differentia adueniens generi cōstituit speciem, sic contradictio adueniens syllogismo dialectico constituit elenchum.

Quid sit reducere fallacias ad elēchi ignorantiam.

Ignorātia elēchi quotuplex.

Primo sciendum, ꝙ ignorantia elenchi, ut prius dictum est, accipitur dupliciter. Vno modo specialiter pro omissione unius illarum quatuor differentiarum elenchi. s. ad idem, secundum idem, similiter & in eodem tempore, quæ sibi cōueniunt ratione contradictionis tantum, & sic secundū ignorantiam elenchi sumitur una fallacia specialis, sed illo modo non accipitur hic, nec ad ipsam aliæ fallaciæ reducuntur. Alio modo capitur generaliter pro ignorantia cuiuslibet particulæ elenchi siue illa differentia sit ex parte syllogismi, uel contradictionis, & hoc modo secundum ignorantiam elenchi non sumitur una fallacia specialis, sed hoc modo ignorantia elenchi communis est ad omnes fallacias, & H hoc modo accipitur hic.

Oēs fallaciæ in dictione ad ignorantiā elēchi reducunt.

Secundo sciendum, ꝙ omnes fallaciæ in dictione quantum ad suos paralogismos habent reduci ad ignorantiam elenchi communiter acceptam. Et ratio est, quia reducere ipsas ad ignorantiam elenchi est ostendere quomodo omnes deficiunt contra rationem eius, sed omnes fallaciæ in dictione peccant contra rationem elenchi, quod patet in dictione, unde ad rationem syllogismi, & contradictionis requiruntur unitas rei & nominis simul, sed in æquiuocatione, amphibologia, & figura dictionis nō est unitas rei, quia ibi dictio, uel oratio accipitur pro diuersis significatis, & multipliciter, similiter in compositione, & diuisione non est unitas uocis neque rei, quia non est ibi eadem oratio secundum

A dum modum proferendi, & similiter in fallacia accentus deficit unitas rei, & nominis simul, & sic omnes fallaciæ in dictione peccant contra elenchum.

Tertio sciendum, quod similiter omnes paralogismi fallaciarum extra dictionem peccant contra elenchum. Ad elenchum enim requiritur conclusionem de necessitate accidere, hoc est sequi ex præmissis, sed in fallacia accidentis conclusio non sequitur de necessitate, ideo peccat contra rationem elenchi. &, quia fallacia consequentis est pars fallaciæ accidentis, non tamen pars subiectiua, sed materialis, quia se habet, ut inferius ad ipsam rationẽ terminorũ in quibus fit, ideo consimiliter fallacia consequentis peccat contra rationem elenchi. Sed paralogismi fallaciæ secundũ quid ad simpliciter & ignorantia elenchi non faciunt contradictionem simpliciter, quia in ipsis non est affirmatio, nec negatio eiusdem de eodem ad idem secundum idem similiter, & in eodem tempore, ideo peccant contra elenchum ratione contradictionis. Sed paralogismi petitionis B principii non de necessitate ostendunt suam conclusionem, sed in ipsis connumeratur quod erat in principio. Similiter in fallacia non causæ, ut causæ non sit probatio conclusionis, ideo illæ fallaciæ peccant contra syllogismum probatiuũ, & per consequens contra elenchum. Item ad elenchum requiritur ratione syllogismi, quod quælibet præmissarum sit propositio una, sed in fallacia secundum plures interrogationes ut unam non sumitur propositio una, sed plures, quæ non est propositio simpliciter, quia eadem est ratio propositionis, & propositionis unius, sicut est eadem ratio hominis, & hominis unius, ideo illa fallacia peccat contra elenchum. Et sic patet inductiue quomodo omnes fallaciæ reducuntur ad ignorantiam elenchi per hoc, quod paralogismi earum habent aliquam causam defectus contra elenchum.

Quarto sciendum, quod in paralogismis duplex reperitur causa defectus. Prima est ex parte rerum, uel dictionum, quibus fit disputatio, per quam omnes para-C logismi deficiunt contra elenchum. Alia autem reperitur ex parte respondentis, quæ est ignorantia propriæ causæ defectus ipsius paralogismi propter quem respondens decipitur. prima est actiua respectu deceptionis, secunda uero passiua, prima est essentialis paralogismus, secunda uero accidentalis, & extrinseca. & licet illa sit accidentalis, tamen paralogismi non possunt causare deceptionem respondentis sine tali causa defectus, & ideo in qualibet fallacia est una causa defectus ex parte nostri, ut posset uideri inductiue, unde in æquiuocatione decipimur, eò quod ignoramus pluralitatem significatorum dictionis actualiter eiusdẽ, & in amphibologia per hoc, quod ignoramus diuersa significata orationis actualiter unius, & similiter in qualibet fallacia ignorantia propriæ causę defectus in respondente est causa defectus, & deceptionis respõdentis. Ex prędictis ergo manifestum est quę, & quot sunt fallaciæ tam in dictione quàm extra dictionem, & quæ sunt causæ apparentiæ, & defectus earum, & quot sunt modi in qualibet fal-D lacia, & quomodo omnes reducuntur ad ignorantiam elenchi.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. In singulis fallaciis ostensæ sunt causæ apparentiæ, & defectus earum, ergo, hic superflue determinatur de defectu earum. Secundo sic. Passio solum conuenit subiecto, sed contradictio est passio enunciationis, ergo non conuenit syllogismo, neque elencho. Tertio sic. Nullum perfectum habet reduci ad imperfectum, sed magis econtra; sed fallaciæ in dictione, & fallacia accidentis sunt perfectiores fallacia ignorantiæ elenchi, ergo. Quarto sic. In fallacia ignorãtię elẽchi infertur uera contradictio in conclusione, ergo illa fallacia non peccat contra rationem contradictionis. Quinto sic. In fallacia petitionis principii consequens necessario sequitur ex antecedente, ergo male dicitur in textu, quod in petitione principii cõclusio nõ accidit de necessitate. Argumen.

Ad

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet prius ostensæ sint causæ fallaciarum secundum se, non tamen ostensum est quomodo illæ causæ defectus faciunt defectus contra rationem elenchi. ideo hic non superflue determinatur de causis defectus fallaciarum per comparationem ad elenchum. E

Ad secundum dicitur, ꝙ licet contradictio primo, & per se soli propositioni conueniat, tamen ex consequenti potest conuenire syllogismo ratione suæ conclusionis aut alicuius pręmissarum quę contradicit positioni respondentis.

Ad tertium dicitur, ꝙ licet fallaciæ in dictione sint perfectiores fallacię ignorantiæ elenchi, quæ est una fallacia specialis non tamen sunt perfectiores fallacia ignorantiæ elenchi, ut est communis ad omnes alias fallacias, quia illa eminenter continet in se causas omnium aliarum fallaciarum.

Ad quartum dicitur, ꝙ licet in paralogismis ignorantiæ elenchi sit uera contradictio in conclusione, non tamen necessario infertur, sed apparenter solum ex apparenti contradictione præmissarum. F

Ad quintum dicitur, ꝙ licet in petitione principii conclusio sequatur de necessitate quantum ad illationem non tamen ostenditur de necessitate quantum ad probationem, ut probet ipsam esse necessariam, quod tamen requiritur ad uerum elenchi, ideo per hoc ista fallacia, sicut omnes aliæ, reducitur ad ignorantiam elenchi. Et hęc de fallaciis dicta sufficiant.

A

PETRI HISPANI

TRACTATVS SEPTIMVS PARVORVM LOGICALIVM.

Cum Versorij Parisiensis Clarissima expositione.

SVMMA TRACTATVS.

Præmittuntur Quædam ad Suppositionis naturam cognoscendam necessaria, diuiditur item suppositio in species quamplures, & singularium definitiones explanantur.

B

Eorum quæ dicuntur Diuisio.

ORVM quæ dicuntur, quædam dicuntur cum complexione, ut homo currit, quædam sine complexione, ut homo, quia est terminus incomplexus. In antepdica. ca. 5. & ibi Docto.

C

ISTE est septimus Tractatus Summularum magistri Petri Hispani. In quo determinatur de Paruis Logicalibus, & primo de quadã proprietate termini quæ suppositio dicitur. Qui quidem tractatus prima sui diuisione diuiditur in duas partes. In prima P. H. ponit aliqua præambula ualentia ad intelligendum suppositionem & species eius. In secunda parte determinat de suppositione. Secunda pars incipit ibi, suppositio est acceptio. Item prima pars diuiditur in duas. In prima ponit duas definitiones. In secunda ponit definitionem termini. Est ergo prima diuisio talis. Eorum, quæ dicuntur, quædam dicuntur cum complexione, ut homo currit, quædam sine complexione, ut homo per se, uel animal per se. Cuius diuisionis ratio est, quia cuilibet uoci significatiuæ ad placitum correspondet conceptus simplex, uel complexus. si primum, sic sunt ea quæ dicuntur sine complexione, si secundum, sic sunt ea quæ dicuntur cum complexione.

D

Primo sciendum, q; huius tractatus sicut & aliorum, quatuor sunt causæ. s. efficiens, materialis, formalis, & finalis. causa efficiens fuit magister Pet. Hispa. qui hunc tractatum a diuersis libris Logicæ extraxit. Causa materialis est terminus supponens, qui dicitur subiectum attributionis huius tractatus. Cuius ratio est, quia ibi consideratur uox & significatio, quæ sunt principia termini supponẽtis, & suppositio quæ est proprietas eius, & terminus uniuersalis & particularis quæ sunt partes subiectiuæ termini supponentis, ergo terminus supponens est subiectum huius tractatus. Causa autem formalis est duplex s. forma tractatus, quæ est diuisio huius tractatus in duas partes principales, ut dictum est, & forma tractandi, Huius tractatus cãæ.

finali, quæ est definitiua, diuisiua, & exemplorum positiua. Sed causa finalis est E
duplex, scilicet intrinseca, quæ est completa cognitio termini supponentis, & extrinseca, quæ est cognitio enunciationis, & cuiuslibet argumentationis.

Suppõnis notitia q̃-tũ ualeat. Secundo sciendum, ꝙ iste tractatus est utilis ad cognoscendum ueritatem, & falsitatem enunciationis, quia suppositio est quædam proprietas principiorum enunciationis, ex quorum mutatione sæpe uariatur ueritas, uel falsitas in enunciationibus. Est etiam utilis ad argumentationes sophisticas cognoscendas, & specialiter ad argumentationes fallaciæ figuræ dictionis, quæ prouenit ex diuersa suppositione terminorum. vnde aliqui hunc tractatum ordinant post tractatum fallaciarum, & istud communiter est in pluribus textibus. Sed melius, ut uidetur, ordinandus est post tractatum prædicamentorum, quia in isto tractatu determinatur de termino incomplexo, sicut in tractatu prædicamentorum. Valet etiam iste tractatus ad notitiam enunciationis, & fallaciarum, & generaliter ad notitiã cuiuslibet argumentationis. F

Tertio sciendum, ꝙ hæc diuisio propter alium, & alium finem ponitur hic, & in anteprædicamentis, quia in anteprædicamentis ponitur, ut per ipsam sciatur quæ sunt reponibilia in prædicamento, cuiusmodi sunt termini incomplexi, sed hic ponitur, ut per eam sciatur qui termini supponunt, cuiusmodi sunt termini incomplexi, & qui non, cuiusmodi sunt complexi.

Quarto sciendum, quòd sicut dictum est in Anteprædicamentis, quòd in diuisione antepræddicamentali, dicibile, quod est diuisum, capitur large, ut idem est quod significabile per uocem, & non ut idem est, quod prædicabile, ita in ista diuisione dicibile capitur large pro omni eo quod dicendo profertur, alias complexum non contineretur sub diuisione. & per hoc patet titulus causæ, ordo, & utilitas, huius tractatus ad præcedentes.

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Ista diuisio est unum antepræddicamẽtum, ergo non debet hic poni. Secundo sic. Incomplexum est pars complexi, ergo non debet diuidi contra complexum, & sic prædicta diuisio est insufficiens. G
Tertio sic. Terminus supponens est quid complexum, ergo non est subiectum attributionis huius tractatus. Quarto sic. Vnusquisq; tractatus debet denominari a suo subiecto attributionis, sed iste tractatus denominatur a suppositione, ergo suppositio debet esse subiectum attributionis eius, & per consequens terminus supponens non est hic subiectum attributionis. Quinto sic. Nullum ens per accidens est subiectum attributionis, sed terminus supponens est ens p accidens, quia additur enti p se, ergo terminus supponẽs nõ est subiectum istius tractatus.

Solutio. Ad argumẽta. Ad primũ dr̃, ꝙ negatur consequentia, quia diuersimode ponitur hic, & in antepræddicamẽtis, ut dictũ est in tertio notabili. Ad secũdũ dicitur, ꝙ distinguitur cõsequens. quia incõplexũ põt capi dupliciter. Vno mõ formaliter. s. pro secunda intentione, & isto mõ nõ est pars cõplexi, immo formaliter distinguuntur cõplexũ, & incomplexũ. Alio mõ põt capi materialiter. s. pro eo cui H
attribuitur intentio incomplexi, & sic bene est pars complexi materialiter sumpti, nec illo mõ diuiditur contra cõplexum. Ad tertium dicitur, ꝙ licet terminus supponẽs sit quid cõplexũ secũdũ uocẽ, tñ est quid incõplexũ secundũ intellectũ. Ad quartum dicitur, ꝙ non oportet tractatum semper denominari a subiecto attributionis, sed quandoque denominatur a passione subiecti, sicut iste, quandoque a discipulo, sicut liber Platonis a Thimeo, quandoque a parte subiectiua, & quandoque ab aliquo superiori. Ad quintum dicitur, ꝙ licet ens per accidens quod est casuale, & fortuitum, non sit subiectum alicuius libri, tamen ens per accidens, cuius additamentum non diminuit rationem eius cui additur, bene est subiectum attributionis alicuius tractatus, & sic est hic de termino supponenti.

De

A *De Terminorum notitia, ac multiplicitate.*

TErminus ut hic sumitur est uox significans uniuersale uel particulare, ut homo uel Socrates, & sic de aliis. Terminorum autem incomplexorum, unusquisq; aut significat substantiam, aut qualitatem, aut quantitatem, aut ad aliquid, aut agere, aut pati, aut ubi, aut quando, aut situm, aut habitum. Significatio, ut hic sumitur, est rei per uocem secundum placitum representatio. Quare, cum omnis res, aut sit uniuersalis, aut particularis, oportet dictiones non significantes uniuersale, uel particulare non significare aliquid, & sic non essent termini, ut hic sumitur terminus ut signa uniuersalia uel particularia. Significationum, B alia est rei substantiuæ, & hæc fit per nomen substantiuum, ut homo. Alia est rei adiectiuæ, & hæc fit per nomen adiectiuum, uel per uerbũ, ut currit uel albus, quæ non proprie est significatio substantiua uel adiectiua, sed significat aliquid substantiue uel adiectiue. Et significare aliquid adiectiue, uel substantiue sunt modi uocum, quia adiectiuatio, & substantiuatio sunt compotes modis, & differentię rerum, quę significantur, & non significantur. Nomina uero substantiua dicuntur supponere, sed nomina adiectiua uel uerba dicuntur copulare.

Cap. 5. in [illegible]

Postquam Auctor superius posuit diuisionem dicibilis, hic consequenter ponit definitionem termini dicens ꝙ terminus est uox significans uniuersale uel par C ticulare. In qua definitione ponitur uox loco generis, deinde additur uniuersale uel particulare, id est rem uniuersalem uel particularem, ad differentiam sincathegoreumatum, priuationum, & negationum, quæ non sunt termini ut hic capitur terminus, nec illis conuenit supponere aut copulare. unde patet quod signa uniuersalia uel particularia, ut omnis, nullus, aliquis, non sunt termini, ut hic sumitur terminus, quia signa uniuersalia uel particularia non significant rem uniuersalem uel particularem, sed significant quoniam uniuersaliter, pro quãto denotant terminum communem supra quem cadunt termini uniuersaliter, id est pro omnibus suis suppositis, uel particulariter, id est pro aliquo.

Quid terminus.

Primo sciendum, ꝙ terminorum incomplexorum unusquisque, aut significat substãtiam, aut qualitatem, &c. quæ quidem diuisio termini incomplexi ponitur in textu, & etiam habetur in principio predicamentorum, sed propter alium finem habetur ibi, & in illo passu. nam in prædicamentis ponitur ad cognoscen D dum numerum prædicamentorum, hic autem ponitur ad cognoscendum numerum terminorum supponentium. unde ibi non diuiditur terminus incomplexus in tota sua communitate, alias membra simul sumpta non conuerterentur cum diuiso, sed solum diuiditur in terminus incomplexus significans rem uniuersalem, uel particularem reponibilem in prædicamento. Ista autem definitio est hic ad duo necessaria. Primum est uidendum rem significatam per terminum cuius naturæ prædicamentalis sit, Secundum est, quia posterius dicetur, quod nomina substantiua supponunt, nomina uero adiectiua, & etiam uerba copulant & appellant, hoc autem sciri non potest nisi ex parte rerum significatarum per terminos, ideo ista diuisio secundario ualet ad sciendum qui termini supponunt, & qui copulant.

Secundo

Quid terminorũ significatio. Secundo sciendum, q Auctor cõsequenter ponit definitionem significationis E termini dicens, q significatio termini est rei per uocem secundum plurimum repræsentatio In qua definitione ponitur repræsentatio loco generis. deinde ponitur rei, ad differentiam significationis dictionum sincathegoreumaticarũ, quæ quidem dictiones non significant res, sed dispositiones rerum. & ibi capitur res pro illo, quod potest alteri illorum subijci, uel de altero prædicari, deinde ponitur per uocem, ad differentiam significationum scripturarum. ultimo ponitur secundum plurimum, ad differentiam significationis naturalis. & sic patet intellectus definitionis ex qua infert Auctor in textu q, cum omnis res sit uniuersalis uel particularis, oportet dictiones non significantes uniuersale, uel particulare .s. rem uniuersalem, uel particularem nihil significare, ut hic sumitur significatio, & sic non esse terminos, ut hic capitur terminus. unde aliter determinaẽ hic de incomplexis & in libro Prædicabilium & Prædicamentorum, quia in illis determinatur de incomplexis sub ratione prædicabilis, uel ordinabilis in genere, F hic autem determinatur de ipsis in habitudine ad rem quam significant, secundum quam ipsis conuenit supponere, uel copulare, appellare, & restringere, & ampliare.

Signatio duplex, naturalis, & ad placitum. Tertio sciendum, q duplex est significatio, quædam est naturalis, sicut passiones in anima nostra existentes naturaliter significant res quarum sunt expressæ similitudines, & de tali non intelligitur hic. Alia est significatio ad placitum, & talis est duplex, quædam est primo & per se ad placitum. sicut est significatio ꝓlatarum uocum significatiuarum ad placitum & talis solũ hic definitur, alia est ad placitum secundario, siue ex consequenti, & de tali non est hic ad propositum.

Substãtiui & adiectiui significationes. Quarto sciendum, q ut dicitur in textu, significationum, alia est rei substantiuæ, quæ fit per nomen substantiuum, alia rei adiectiuæ, quæ fit per nomẽ adiectiuum seu per uerbum. Cuius diuisionis ratio est, quia omnis res significaẽ aut in se aut in alia. si primum, sic est significatio substantiua, si secundum, sic est significatio adiectiua. unde hæc diuisio sumitur ex parte rei significatæ, quia substantiuatio & adiectiuatio sunt modi rerum, non tamen absolute, sed rerum significatarum per terminos, eo q est eadem res quæ in accidentibus significatur per adiectiuum & substantiuum, sicut per album & albedinem, & tamen in uno est significatio adiectiua, & in alio substantiua. album enim significat formam accidentalem. ut alteri inhærentem, albedo uero eam significat ut per se stantẽ, & non ut alteri inhærentem. Ex quibus patet quid est terminus, & quid sit significatio termini, & quomodo diuiditur significatio, & quæ est diuisio termini. G

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Vnius rei est tantum una definitio, sed termini est alia definitio scilicet quòd terminus est oratio indicans quid est esse rei, ergo hæc non est sufficiens.

Secundo sic. Contra definitionem significationis, quia si esset sufficiens sequeretur quòd termini uniuersales nihil significarent. consequentia tenet, quia non H possunt significare nisi rem uniuersalẽ, sed nulla res est uniuersalis ex parte rei, ergo termini communes nihil significant. Tertio sic. Omnis & nullus aliquid significant .s. quantitatem, & tamen non repræsentant rem secundum plurimum, ergo definitio non conuenit omni contento sub definito. Quarto sic. Hæc definitio non conuenit significationi passionum quæ sunt in anima, nec significationi scripturarum, ergo non conuenit omni contento sub definito. Quinto sic. Si ista definitio esset sufficiens sequeretur quod termini secundæ intentionis nihil significarent quod est falsum, consequentia tenet, quia non repræsentant rẽ, sed ens rationis tantum.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd terminus ut sufficit in proposito capitur

A capitur dupliciter. vno modo pro definitione quiditatiua rei, & isto modo accipitur ab Aristo. primo Topicorum. vbi dicitur, ꝙ terminus est oratio indicans quid esse rei per essentialia. alio modo capitur terminus pro eo in quem resoluitur ꝓpositio, & isto mó accipitur ab Aris. in primo Pr orum & a Pet. Hispa. in primo Tractatu, ubi dicit ꝙ quædam propositiones categoricæ participant utroq; termino, & etiam in isto tractatu in præsenti definitione. Ad secūdum dicitur, quod negatur consequentia, & ad probationem dicitur, ꝙ res a parte rei sunt uniuersales in potentia, sed non secundum actum uniuersalitatis. Ad tertium dicitur, ꝙ negatur maior, & ad probationem dicitur, ꝙ non significant quantitatem propie dictam quæ est res naturæ, sed significant quantitatem metaphorice sumptam, quæ non est res ibi accipitur. Ad quartum dicitur, ꝙ soluitur ex tertio notabili. Ad quintum dicitur, ꝙ termini secundæ intentionis significant rem habentem esse rationis, sed non habentem esse reale, & hoc sufficit ad hoc, ꝙ ha-
B beant significationem ad placitum, de qua est hic ad propositum.

Suppositionis a significatione discrimen per ipsarum rationes.

SVppositio est acceptio termini substantiui pro aliquo. Differūt autem suppositio, & significatio, quia significatio fit per impositionem uocis ad significandū rem, suppositio est acceptio termini iam significantis rem pro aliquo, ut cum dicitur hó currit, iste terminus homo tenetur stare pro Socrate, Platone, & sic de aliis. Vnde significatio prior est suppositione, & differunt in hoc, quia significatio est uocis, suppositio uero est termini iam compositi ex uoce, & significatione,
C ergo supponere, & significare non sunt idem, sed differunt per locum a coniugatis. Item significatio est signi ad signatum. suppositio uero est supponentis ad suppositum, ergo suppositio non est significatio. Copulatio est acceptio termini adiectiui pro aliquo.

De oībus his quæ ab hoc tractatu sequunt uide Paulū Venetū, & alios summistas.

Postquám Auctor posuit definitionem termini, & significationis, & etiam definitiones eorundem, hic consequenter definit suppositionem dicens. Suppositio est acceptio termini substantiui pro aliquo. vnde in prædicta definitione ponit acceptio loco generis & ponitur termini substantiui, ad differentiam copulationis, quæ est proprietas termini adiectiui & ponitur pro aliquo idest pro re significata ad differentiam suppositionis grammaticalis, quæ est relatio suppositi ad appositum, de qua non est hic ad propositum. & ille ablatiuus aliquo non tene-
D tur in definitione pro particulari supposito, sed tenetur categorice pro re uel ente. unde patet, ꝙ definitio prædicta est sufficiens. & posset probari per conditiones bonæ definitionis quæ sibi conueniunt.

Quid suppositio.

Primo sciendum, ꝙ suppositio potest capi dupliciter. uno modo pro suppositione reali, sicut dicimus, ꝙ paries supponit fundamentum. & de tali non est hic ad propositum. Alio modo potest capi, ut est proprietas uocis significatiuæ, & talis est duplex, quia potest capi ut est relatio termini supponentis ad rem suppositam quæ suppositio est in termino actiue, sicut in eo quod ponit sub rem significatam per ipsum, & est in re passiue, & sic de suppositione est hic ad propositum alio modo potest capi ut est relatio suppositi ad oppositum, sicut in Grammatica nomen supponit uerbo, & de tali non est hic ad propositum.

Quotuplex suppositio.

Subſtãtiuorum ſuppoſitio. Secundo ſciendum, ꝙ terminus ſubſtantiuus ſupponit extra propoſitionem & in propoſitione, quia ad ſuppoſitionem, ut hic capitur ſufficit res ſubſtantiue ſignificata cum termino ſubſtantiuo accepta pro illa re, quia ſuppoſitio non dicit niſi relationem termini ad rem per ipſum ſignificatam. modo terminus ſubſtantiuus extra propoſitionem poteſt accipi pro re ſignificata per ipſum, & etiam in propoſitione, ideo &c. unde ponentes adiectiuum ſupponere, ut Buritanus abutuntur ſuppoſitione, quia res adiectiua ſignificata non habet modum ſuppoſiti, ſed formæ alteri inhærentis. E

Dña ſignificationis a ſuppóne. Tertio ſciendum, ꝙ differentia eſt inter ſuppoſitioné, & ſignificationem, ut dr̃ in textu, quia ſignificatio eſt proprietas uocis impoſitæ ad ſignificandum rem, ſed ſuppoſitio eſt proprietas termini iam rem ſignificantis. Ex quo ſequitur alia differentia, quia ſignificatio eſt ipſius uocis, ſed ſuppoſitio eſt termini cópoſiti ex uoce, & ſignificatione. Item differunt, quia ſignificatio eſt relatio ſigni ad ſignatum, ſuppoſitio uero eſt relatio termini ſupponentis ad rem ſuppoſitam. unde F licet ſuppoſitio aliquid ſuperaddat ſignificationi, & ſit in minus quantum ad ea in quibus reperiuntur, non tamen eſt eſſentialiter ſignificatio, quia non addit ſignificationi, ſicut ſpecies generi uel inferius ſuperiori, ſed nominat aliam proprietatem a ſignificatione, minus tamen communem & præſupponentem ſignificationem, ſicut dicimus, ꝙ albedo præſupponit ſuperficiem in ſuo ſubiecto. Significatio enim reperitur in termino ſubſtantiuo, quàm adiectiuo, ſuppoſitio uero ſolum reperitur in termino ſubſtantiuo.

quid copulatio. Quarto ſciendum, ꝙ copulatio in textu ſic definitur. Copulatio eſt acceptio termini adiectiui pro aliquo in qua definitione ponitur acceptio loco generis, & ponitur termini adiectiui, ad differentiam ſuppoſitionis, & debet capi nõ adiectiuus pro dictione ſignificante adiectiue rem quæ poteſt prædicari per ſe in propoſitionem, & deinde ponitur pro aliquo. i. pro re ſignificata per ipſum terminum adiectiuum ad differentiam ſinchategoreumatum. unde ibi non capitur, copulatio, ut eſt proprietas copulæ copulantis prædicatum cum ſubiecto in propoſitione categorica, uel hypothetica, ſed capitur ut eſt proprietas termini adiectiui copulantis ſe ſuo ſubſtantiuo. Adiectiua ergo adiectiue tenta habent copulare uel appellare ſolum, & non ſupponere, ſed adiectiua ſumpta ſubſtantiue in neutro genere bene poſſunt ſupponere, vnde uniuerſale, & particulare, ſubſtantiuum, & adiectiuum non æqualiter reſpiciunt terminum ratione ſuæ qualitatis, quia uniuerſale, & particulare reſpiciunt terminum ratione ſuæ qualitatis eſſentialis, quæ ſi ſit pluribus communicabilis conſtituit terminum communem ſeu uniuerſalem, ſi uero talis qualitas eſſentialis a qua nomen imponitur non ſit communicabilis pluribus tunc conſtituit terminum particularem, uel ſingularem. Sed adiectiuum & ſubſtantiuum reſpiciunt terminum ratione qualitatis accidentalis, quia ſecundum, ꝙ talis terminus ſignificat rem ſuam per modum per ſe ſtantis dicitur ſubſtantiuum, ſed ſecundum, ꝙ ſignificat rem ſuam per modũ alteri adiacentis dicitur adiectiuum. & ſic uniuerſale, & particulare prius reſpiciunt terminum ſignificatiuum ratione qualitatis eſſentiali quam ſubſtantiuum & adiectiuum. G H

Argumtn̄. Sed contra prædicta arguitur primo ſic. In iſta propoſitione album eſt animal, album ſupponit, & tamen non eſt terminus ſubſtantiuus, ergo male ponitur ſubſtantiuũ in definitione ſuppoſitionis. Secundo ſic. Si terminus ſubſtãtiuus ſupponeret oportet, ꝙ res ſignificata per ipſum ſibi ſupponeretur, ſed hoc eſt falſum, quia ut ait Plato, ſermo eſt ſubiectus rei, & non res ſermoni, ergo terminus ſubſtãtiuus non ſupponit. Tertio ſic. Si definitio eſſet ſufficiens, ſequeretur, ꝙ terminus ſubſtantiuus ſupponeret extra propoſitioné, quia poſſet capi pro aliquo, ſed

A sed hoc est falsum, quia suppositio est substātiui respectu uerbi, quod apponitur. Quarto sic. Si dicta definitio esset sufficiens sequeretur, ꝙ nullus terminus substātiuus supponeret simpliciter, aut naturaliter cōsequens est falsum, ut postea uidebitur. consequentia tenet, quia signum particulare facit suppositionem personalem, ergo per hoc, quod dicitur pro aliquo, significatur, quod omnis suppositio sit personalis.

Quinto sic. Copula propositionis dicitur copulare, & tamen nō est adiectiuū, ergo coplatio male diffinitur, ꝙ est acceptio termini adiectiui.

Ad argumenta Ad primum dicitur, quod album potest capi dupliciter. Vno modo adiectiue, & sic non conuenit sibi supponere pro se nec subiici per se in propositione. Alio modo potest capi substantiue in neutro genere, & sic sibi conuenit supponere, & subiici in propositione, & isto modo capitur in ista propositione. Ad secundum dicitur, ꝙ res significata per terminum potest dupliciter consyderari. Vno modo ut est causa causæ conceptionis per suam similitudinem in anima nostra & ex consequenti causa impositionis uocis significatiuæ, & sic sermo est subiectus rei, & non econuerso. Alio modo potest consyderari res in rōne significati per terminum, & sic res significata per terminum est subiecta sermoni, & sic supponitur, & isto modo Logicus consyderat res. Ad tertium dicitur, ꝙ solutum est per prædicta. Ad quartum negatur consequentia, quia illud pronomen aliquo, non capitur ibi particulariter siue syncategorematice, sed indefinite & categorematice sicut prius dictum est. Ad quintum dicitur, ꝙ copula propositionis, & adiectiua dicuntur diuersimode copulare, quia copula propositionis copulat prædicatum cum subiecto uel unam propositionem cum alia, & ideo dicitur nota eorum quę de altero dicuntur, & sic sibi conuenit copulare actiue & non copulari, sed adiectiua copulant se ratione sui modi significandi suis substantiuis, ideo adiectiua copulant & copulantur. C copulantur enim ratione rerum significatarum per ipsa, sed copulant per suum modum significandi qui est significare per modum alteri inhærentis, uel adiacē tis, & ita conuenit ipsis non solum copulare, sed etiam copulari.

Nota rñsionem. Solutiōes.

Suppositionum diuisio.

Suppositionum, alia communis, alia discreta. Suppositio cōmunis est quæ fit per terminū cōmunem, ut homo, animal. Discreta est quæ fit per terminum discretum ut Socra. uel per terminum communem cum pronomine demōstratiuo primitiuæ speciei ut iste homo est, qui est terminus discretus. Item suppositionū communium alia naturalis, alia accidentalis. Suppositio naturalis est acceptio termini communis pro omnibus his pro quibus aptus natus est participari, ut iste terminus homo per se sumptus, supponit pro omnibus hominibus, tam qui sunt, quàm qui erunt, & qui fuerunt. Accidētalis suppositio est acceptio termini communis pro omnibus, pro quibus exigit suum adiūctiuum, ut homo currit. iste terminus homo supponit pro omnibus hominibus præsentibus. Et cum dicitur, homo fuit, uel homo cucurrit, supponit pro præteritis. Et cum dicitur, homo erit uel homo curret supponit pro futuris. Et sic habent diuersas suppositiones secundum diuersitatem eorum quæ ei adiunguntur.

B, D (margin letters)

De cōi ad discreta suppōne. Postquàm Auctor posuit definitionem suppositionis, & differētiam inter suppositionem, & significationem, ac etiam definitionem copulationis, hic consequenter ponit diuisionem suppositionis dicens, quod suppositionum, alia est cōmunis, alia est discreta. Suppositio communis est illa quæ fit per terminum communem, sicut homo habet suppositionem communem. Sed suppositio discreta est illa quæ fit per terminum discretum, uel per terminum communé cum pronomine demonstratiuo primitiuo, sicut iste homo, uel Socra. dicitur habere suppositionem discretam. Cuius diuisionis ratio est, quia omnis suppositio est acceptio termini substantiui pro aliquo. vel ergo pro singulari supposito, uel non. si primum, sic est suppositio discreta, si secundum, sic est suppositio communis.

cōis suppōnis diuisio. Primo sciendum, q; suppositio communis sic diuiditur q; suppositionum communium, alia est naturalis, alia accidentalis. Cuius ratio est, quia suppositio communis est acceptio termini substantiui communis. uel ergo per se sumpti, aut cum addito. si primum, sic est suppositio naturalis, si secundum, sic est suppositio accidentalis. F

Cur dicatū materialis, & accidētalis suppositio. Secundo sciendum, q; quia suppositio naturalis conuenit termino per se sumpto. i. sine addito, ideo duplici de causa potest dici naturalis. Prima est, quia talis suppositio conuenit termino non ratione extrinseci alicuius, sibi additi, ideo terminus ex sua natura illam suppositionem habet. Alia est causa, quia talis suppositio conuenit termino ratione suæ formæ, quæ dicitur natura termini, ideo conuenienter dicitur naturalis. Sed suppositio dicitur accidentalis, quia conuenit non ratione alicuius extrinseci sibi adiuncti. & non dicitur accidentalis, quia accidentaliter conuenit termino, cum sit quædam proprietas eius, unde adiectiua non dicuntur naturaliter copulare, seu appellare, sicut termini substantiui nó dicuntur naturaliter supponere, eo q; adiectiua significant formam suam ut in alio, ideo adiectiua semper insunt alteri explicite, uel implicite.

De naturali suppōne. Tertio sciendum, q; suppositio naturalis est acceptio termini communis pro omnibus illis a quibus sua forma nata est participari, ut homo per se sumptus supponit pro hominibus qui sunt, fuerunt, & qui erunt. In qua definitione ponitur acceptio loco generis, & ponitur terminus communis, ad differentiam discretæ suppositionis. reliquæ uero particulæ ponuntur ad differentiam suppositionis accidentalis. vnde forma termini in proposito dicitur natura cōis cōmunicabilis multis significata per terminum communem, quę quātum est de se potest accipi pro præsentibus, præteritis, & futuris, a qua ut dictum est suppositio dicitur naturalis, & semper conuenit termino extra propositionem, & sine quocunque addito, & sic dicta definitio est sufficiens. G

De accidentali suppositione. Quarto sciendum, q; suppositio accidentalis est acceptio termini communis pro omnibus illis pro quibus exigit adiunctum, ut homo est. homo tantum supponit pro præsentibus ratione illius uerbi est, præsentis temporis, quod sibi adiungitur. similiter homo albus. homo tantum supponit pro hominibus albis. H vnde in definitione capitur acceptio loco generis, & termini communis ponitur ad differentiam suppositionis discretæ. & residuum ponitur ad differentiam suppositionis naturalis. Non est autem ponenda suppositio materialis, quia suppositio est termini iam significantis rem. ergo solum conuenit termino significatiue sumpto, & non materialiter. Item dictum est quòd suppositio est termini iam constituti ex uoce, & non significatione, ergo non conuenit dictioni materialiter sumptæ.

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Suppositio est actus, sed actus, & operationes sunt singularium, & suppositorum, ut vult Aristot. in procemio Metaphysicæ, ergo nulla est suppositio communis. Secundo sic. Suppositio sequitur signi-

A significationem termini quæ est ad placitum, ergo omnis suppositio est ad placitum & per consequens nulla est naturalis. Tertio sic. si esset aliqua suppositio naturalis cõueniret termino secundũ se sumpto, sed hoc non potest esse, quia suppositio est relatio supponens ad suppositũ, ergo non cõuenit termino per se sumpto, sed cum supposito. Quarto sic. Suppositio accidẽtalis est supposit o per accidens, ergo non debet dici suppositio. Quinto sic. In istis propositionibus, amo est uerbum, amo est dictio dissyllaba, subiecta supponunt & non nisi materialiter, ergo est ponenda suppositio materialis ut posuit Buridanus. Cap. 1. & 2. de aïa ĩ plerisq; locis.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, q̃ actus potest capi dupliciter. Vno modo pro actu illo qui dicitur operatio & sic capitur in illa Auctoritate Aristot. sed illo modo propositio non dicitur actus. Alio modo capitur actus pro forma rei, siue sit substantialis siue accidentalis, & sic suppositio dicitur actus, cum sit forma quædam accidentalis termini substantiui. Ad secundum negatur consequentia, quia suppositio distinguitur a significatione, ut prius dictum est. Ad tertium dicitur, q̃ suppositio de qua hic ad propositum est relatio termini supponentis ad rem suppositam, ideo nulla suppositio conuenit termino sine additione rei pro qua supponit, sed aliqua sibi bene conuenit sine additione alicuius rei extrinsecæ. Ad quartum dicitur, quòd solutum est ex prędictis. Ad quintum dicitur, quòd ut prius dictum est, duplex est suppositio, quædam est relatio termini ad rem significatam, de qua solum est ad propositum, & tali suppositione prædicta subiecta illarum propositionum non supponunt, alia est suppositio quæ est relatio suppositi ad appositum, quæ dicitur Grammaticalis, & isto modo subiecta prædictarum propositionum bene supponũt, quia hoc modo non est aliud quàm reddere suppositum uerbo. Solutiões. B

Accidentalium suppositionum notitia.

C

ACcidentalium suppositionum alia simplex, alia personalis, Suppositio accidentalis simplex, est acceptio termini communis pro re uniuersali significata per ipsum terminum, ut cum dicitur, homo est species, animal est genus. Ibi iste terminus homo supponit pro homine in communi, & non pro aliquo inferiori. & iste terminus animal supponit pro animali in communi, & non pro aliquo inferiori. Et similiter ętiam dicendum est de quolibet termino communi, ut risibile est proprium, rationale est differentia, album est accidens. Item suppositionũ simplicium, alia est termini communis in subiecto positi, ut homo est species ibi iste terminus homo simplicem habet suppositionem, quia solum supponit pro natura speciei. Alia est termini communis positi in prædicato propositionis affirmatiuæ, ut omnis homo est animal. ibi iste terminus animal in prædicato positus simplicẽ habet suppositionem, quia solum supponit pro natura generis. Alia est termini communis positi post dictionem exceptiuã, ut omne animal præter hominem est irrationale. ibi iste terminus hominem, simplicem habet suppositionem, quia non licet fieri descensum sub ipso. Vnde non sequitur, omne animal præter hominem est irrationale ergo omne animal præter hunc hominem est irrationale, ex quo ibi est Suppõ accidentalis quæ. D

fallacia figuræ dictionis procedendo a suppositione simplici ad personalem. Similiter hic, homo est species, ergo aliquis homo est species. & similiter hic, omnis homo est animal, ergo omnis homo ē hoc animal. In omnibus enim istis, & similibus fit processus a suppositione simplici ad suppositionem personalem. Quod autem terminus in prædicato positus simplicem habeat suppositionem patet, quia cum dicitur, omnium oppositorum eadem ē disciplina, nisi ille terminus disciplina simplicem haberet suppositionem, sic fieret descensus sub ipso, & esse falsa. nulla enim particularis disciplina est omnium contrariorum. medicina enim non est omnium contrariorum, sed solum sani, & ægri. Grámatica enim non est omnium contrariorum, sed solum congrui, & incongrui. Logica ueri, & falsi, & sic de aliis. E F

Suppõ personalis q.

Personalis autem suppositio est acceptio termini cõis pro suis inferioribus, ut cum dicitut, homo currit, iste terminus homo supponit pro suis inferioribus. Item personalium suppositionum, alia est determinata, alia confusa. Determinata suppositio, est acceptio termini cõmunis indefiite sumpti, uel cum signo particulari determinata, ut hõ currit, uel aliquis hõ currit. Et dicitur utraq; illarũ determinata, quia licet in utraq; istarũ iste terminus hõ supponat pro omni homine, tam currente quàm uon currente, tamen pro uno solo homine currente uera dicitur. & quia aliud est supponere, & aliud est locutionem esse ueram pro aliquo uel falsam, igitur in prædictis, ut dictũ est iste terminus homo supponit pro omni homine tam currente quàm non currente, licet reddat locutionẽ uerã pro currente solum. Quòd autẽ in utraq; istarũ sit determinata suppositio patet, quia cũ dicitur, animal est Socr. uel animal est Plato, & sic de aliis, ergo animal est omnis hõ, ibi est fallacia figuræ dictionis a pluribus determinatis, ad unã determinatã. Et ideo iste terminus animal indesinite positus habet determinatam suppositionem, & similiter cum signo particulari. G

Supponũ accñtalis simplicem & personalé diuisio. De suppõne psonali.

Postquam Auctor posuit definitionem accidẽtalis suppositionis, hic consequenter ponit diuisionem eius dicens, q suppositionum accidentalium, alia est simplex, alia est personalis. Cuius ratio est, quia omnis suppositio accidentalis est acceptio termini communis cum adiuncto. uel, ergo talis terminus tenetur pro re uniuersali uel particulari. si primum, sic est suppositio simplex, si secundum, sic est suppositio personalis. Vnde quotiescunque terminus communis ponitur cum uerbo uel adiectiuo ipsum restringente uel ampliante, habet suppositionem accidentalem, ut cum dicitur, homo albus currit, homo supponit pro hominibus albis. & ista, homo currit, supponit pro præsentibus tantum. Suppositio autem simplex est acceptio termini comunis sumpti pro re uniuersali significata per ipsum. Sed suppositio personalis est acceptio termini communis sumpti pro re particulari siue pro suppositis. Terminus enim communis potest habere duo significata, q unum est primarium, & adæquatum, & illud est natura H

com-

A communis, sicut homo significat naturam humanam. aliud est secundarium, & illud est particulare participans naturam communem, sicut homo significat Socratem, & Platonem, qui participant naturam eius.

Primo sciendum, q suppositio simplex est acceptio termini communis pro re uniuersali significata per ipsum, sicut hic homo est species animal est genus, subiectum supponit simpliciter, unde in hac definitione acceptio ponitur loco generis, & terminus communis, ad differentiam suppositionis discretæ, & ultimo ponitur pro re uniuersali significata per ipsum ad differentiam suppositionis personalis, & etiam naturalis Et talis suppositio dicitur simplex, quia conuenit termino ratione naturæ communis quæ simplex est, & ita dicitur simplex, non ut simplex opponitur complexo, sed ut opponitur positioni personali. Terminus enim communis potest habere diuersas suppositiones secundum diuersa esse naturæ communis quæ habet esse in se, & in particularibus. vnde terminus sic supponit simpliciter, quia sibi repugnat teneri pro inferioribus, sicut in exemplis datis. Et tales propositiones sunt quantum ad modum enunciandi singulares, quia terminus communis tenetur in ipsis pro unica natura, & non potest fieri descensus, ideo tales propositiones dicuntur singulares. Et ad habendum contradictionem in talibus non oportet habere eam per oppositionem signi, sed præponendo simplicem negationem, ut dicendo, homo est species, non homo est species. Hæc autem suppositio simplex maxime utilis est, & necessaria, quia nullam scientiam perfecte capere possumus nisi utamur simplici soppositione terminorum, quia, cum quælibet scientia sit uniuersalium, quæ perpetua sunt, & non singularium quę corruptibilia sunt, oportet ut accipiamus subiecta ipsarum simpliciter, ut dicendo argumentatio est subiectum totius Logicæ. & sic de aliis Nec ualet argumentum de nulla argumentatione non est scientia, imo ibi committitur fallacia figuræ dictionis.

De suppositione simplici.

B

C Secundo sciēdum, q ut habetur in textu suppositio simplex reperitur triplex. quædam est termini communis positi a parte subiecti, ut homo est species, animal est genus. ille terminus homo simplicem habet suppositionem, & etiam animal. alia est termini cōis positi in prędicato propositionis affirmatiuæ, ut homo est animal, habet suppositionē simplicem. alia est termini cōis positi post dictionem exceptiuam, ut omne animal præter hominem est irrationale. ille terminus hominem, supponit simpliciter. ideo non sequitur, omne animal præter hominem est irrationale, ergo omne animal præter hunc hominem est irrationale, quia arguitur a simplici suppositione ad personalem ex parte illius accusatiui hunc hominem. Quod aūt terminus in prædicato propositionis affirmatiuæ positus simpliciter supponat sic probatur, quia secundū Arist. hæc est uera, oīum oppositorum eadem est disciplina, quæ tamen non esset uera, nisi prædicatū supponeret simpliciter pro disciplina in communi, quia nulla particularis disciplina est oīum oppositorum eadem, sed medicina est sani, & ægri, Logica ueri, & falsi, Grammatica congrui, & incongrui, & sic de aliis, ergo terminus cōis in prędicato propositionis affirmatiuæ positus simplicem habet suppositionem, & per hoc non sequitur, omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal. Suppositio autem simplex potest distingui, quia quædam est per priuationem significati a suppositis, ut in propositionibus quæ sunt simplicis naturæ, ut hic homo est species. Alia est quæ nulla supposita excludit omnino, sed excludit supposita determinata, ut qn terminus cōis supponit pro natura inclinata ad materiā, & supposita, ut homo est animal, homo est dignissima creaturarum. vnde istius propositionis, tantum homo est animal, subiectum supponit simpliciter, & prædicatum confuse, sine distributiua uirtute negationis clausæ in illa dictione exclusiua

Simplicis suppōnis species.

In post præ dic. c. 1. & in. 1. prior colligit in multis locis.

D

 clusiua

clusiua tantum. Et propter hoc sequitur ab exclusiua indefinita ad suam uniuersalem de terminis transpositis, ut tantum homo est animal, ergo omne animal est homo. B

De suppõne psonali. Tertio sciendum, q̃ propositio personalis est acceptio termini communis pro inferioribus, ut dicendo, homo currit, homo ibi supponit personaliter, pro Socr. uel pro alio. In qua definitione ponitur acceptio loco generis, & ponitur termini cõis, ad differentiam suppositionis discretæ, & ponitur consequenter pro suis inferioribus, ad differentiam suppositionis simplicis, unde suppositio personalis conuenit termino communi ratione adiuncti determinantis ipsum ad standum pro suis inferioribus, & hoc potest fieri dupliciter. Vno modo, q̃ tale adiunctum ponatur a parte ante, sicut est in signis uniuersalibus, & particularibus, sicut dicẽdo omnis homo est animal, uel aliquis homo est animal, homo in utraque rõne signi supponit personaliter pro suis inferioribus. Alio modo potest fieri, qñ tale adiunctum ponitur a parte post. sicut in prædicatis accidentalibus, ut homo est albus. Vnde prædicatorum quædam sunt quæ essentialiter subiecto conueniũt. & respectu talium potest esse suppositio simplex uel etiam personalis, dummodo tamẽ ponatur signum a parte ante, sicut dicendo, homo est animal. alia sunt prædicata accidentalia, & hæc sunt duplicia, quædam sunt realia quæ significant naturã realẽ, & respectu taliũ est suppositio personalis, quia talia prædicata non conueniunt naturę uniuersali nisi ratione suorum indiuiduorum. alia uero sunt quæ tantum significant ens rationis, & respectu talium est suppositio simplex, ut homo est species. animal est genus. F

Personalis suppõnis spẽs. Quarto sciendum, q̃ suppositionum personalium, alia est confusa, alia determinata. Et huius diuisionis ratio est, quia in omni suppositione personali terminus communis tenetur uniuersaliter pro omnibus suis inferioribus, aut nõ. si primum sic est supposito confusa, si secundum, sic est determinata, unde suppositio determinata est illa quam habet terminus communis indefinite uel particulariter sumptus, ut homo currit, uel aliquis homo currit. iste terminus hõ in utraq; istarum supponit determinate & licet supponat pro omni homine, tamen locutio est uera uno solo homine currente. Aliud enim est supponere, & aliud reddere locutionem uerã pro aliquo, unde, q̃ talis suppositio sit determinata probat Auctor in textu, quia cum dicitur animal est Plato, animal est Socrates, & sic de aliis, ergo animal est, omnis homo, committitur fallacia figuræ dictionis procedendo a pluribus suppositionibus determinatis in antecedente ad unam determinatam in consequente, & ita patet q̃ terminus indefinite sumptus supponit determinate. dicitur autem suppositio determinata, quia ad ueritatem propositionis, in qua terminus sic supponit, sufficit ueritas pro uno determinato suppposito, quia dato, q̃ supponat pro omnibus suis inferioribus, si tamen prædicatum competat sibi pro unico determinato supposito, dicitur propositio uera, sicut satis dictum est. G

Argumtn. Contra prædicta arguitur primo sic. Non est ponenda suppositio composita, ut notum est, ergo non est ponenda suppositio simplex. Consequentia tenet, q̃a si unum oppositorum est in natura, ita & reliquum. Secundo sic. Si poneretur suppositio simplex, maxime esset in istis propositionibus, homo est species, animal est genus, sed istæ propositiones sunt singulares, ergo subiecta eorum supponunt discrete. Tertio sic. Terminus singularis supponit personaliter, & tamen definitio suppositionis personalis non sibi competit, ergo est insufficiens. Maior probatur, quia terminus singularis supponit p̃ una sola re quæ dicitur persona. modo suppositio dicitur personalis a persona. Quarto sic. Si definitio suppositionis personalis esset bona, sequeretur, q̃ in accidentibus non esset suppositio perso- H

A personalis consequens est falsum, & patet consequentia, quia accidentia nō sunt personæ, cum persona sit indiuiduum substantiæ. Quinto sic. Omnis suppositio fit secūdū determinatā speciē suppositionis, ergo oīs suppositio est determinata.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ hic non capitur suppositio simplex, ut distinguitur contra complexum. dictum est enim ꝙ complexa non supponunt, sed dicitur simplex eo ꝙ terminus supponit pro natura simplici in se, & absolute consyderata, ut dictum est. Ad secundum dicitur, ꝙ iste, homo est species, animal est genus, sunt singulares quo ad modum, non tamen sunt singulares quo ad rem, ut dictum est. Ad tertium dicitur, quòd terminus communis in suppositione personali supponit pro una re, non tamen sicut terminus singularis, nec etiam sicut terminus supponit pro una re in simplici suppositione, sed supponit per una re secundum habitudinem quam habet ad supposita, sicut in ista, homo currit, homo supponit pro illa re quæ est homo, nō tamen in se, & absolutæ, sed B secundum inclinationem ad supposita. Ad quartum dicitur, ꝙ persona capitur dupliciter. Vno mō propriè prout definit a Boethio, ꝙ persona est naturæ intellectualis indiuidua substantia, & sic indiuidua naturæ humanæ propriè dicuntur personæ. Alio mō capitur persona large pro quocunq; inferiori in ordine ad superius, siue tale sit substantia siue accidens, & hoc modo capitu persona in proposito. Ad quintum dicitur, quòd omnis suppositio est secundum aliquam speciem determinatam suppositionis. Dicitur ultra quòd non uocatur hic determinata eo, quòd sit secundum determinatam speciem suppositionis, sed quia reddit locutionem ueram pro uno determinato supposito, ut dictum est.

Solutio.

Nota rāsionem.

Suppositio confusa quid sit.

SVppositio confusa est acceptio termini communis pro pluribus mediante signo uniuersali, cum dicitur, omnis hō est animal. ibi iste C terminus hō supponit pro pluribus mediante signo uniuersali, quia supponit pro quolibet suo supposito. Item confusarū suppositionum, alia est confusa necessitate signi, uel modi, & alia necessitate rei, ut cū dicitur, oīs homo est animal. ibi iste terminus homo, mediante signo uniuersali confunditur siue distribuitur pro quolibet supposito. & iste terminus animal a parte prædicati positus confunditur necessitate rei, Et cū unusquisq; hō suam habeat essentiam, ideo hoc uerbū est necessitate rei tenetur pro tot essentiis pro quot hominibus tenetur iste terminus homo. & cum unicuiq; homini insit sua animalitas, ideo iste terminus animal, necessitate rei tenetur pro tot animalibus pro quot D hominibus iste terminus hō, & pro quot essentiis hoc uerbū est. Vnde iste terminus hō debet supponere cōfuse mobiliter, & distributiue, sed confuse, & distributiue tenetur, quia tenetur pro omni homine, mobiliter uero, quia licet fieri descensum sub eo pro quolibet suo supposito, ut omnis homo est animal, ergo Socrates est animal. sed iste terminus animal dicitur confundi immobiliter, quia non licet fieri descensum sub eo, ut omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal. ibi enim fit processus a simplici suppositione ad personalem, sicut hic, homo est dignissima creaturarum, ergo hic homo,

Terminus hō quomodo supponat.

homo, uel aliquis homo. uel rosa est pulcherrimus florum, ergo aliqua rosa. Sed differunt in hoc, quia in istis est simplex suppositio ex parte subiecti, in illa uero ex parte prædicati, licet uideatur oppositum esse quod superius dictum est, quod in hac propositione omnis homo est animal, iste terminus animal in prædicato positus simplicem habet suppositionem, cum prius dicitur quòd habet confusam. Ad hoc dicendum est secundum quosdam, quòd, quia genus prædicatur de pluribus differentibus specie, iste terminus animal, quando tenetur pro ipso in communi quod est genus, sic habet simplicem suppositionem, secundum autem quòd ipsa natura communis ipsius generis multiplicatur per supposita hominis, sic dicitur habere confusam suppositionem non mobiliter sed immobiliter. Suppositio autem confusa immobiliter potest dare cum simplici incidere non secundum idem, sed secundum diuersa, ut dictum est. Vnde secundum hoc dicendum est quòd suppositio confusa mobiliter non potest simul esse cum simplici nec secundum idem, nec secundum diuersa, ut dictum est. sed credo impossibile esse terminum communem in prædicato positum habere suppositionem simplicem, & confundi mobiliter uel immobiliter, signo uniuersali existente in subiecto affirmatiue, ut omnis homo est animal, & sic de aliis consimilibus. quia ut uult Porphyrius, omne quod prædicatur de aliquo, aut est maius eo, aut est æquale ei, de quo prædicatur, & intendit de prædicatione per se. sed in hac propositione, omnis homo est animal, est prædicatio per se, & non prædicatur æquale, ergo maius. non accidentale, ergo substantiale uel essentiale, ergo genus uel differentia. non differentia, ergo genus. sed natura generis multiplicata mobiliter, uel immobiliter non est genus, ergo, cum dicitur, omnis homo est animal, cum ibi prædicetur genus, non esset possibile terminum communem multiplicari mobiliter uel immobiliter, qui significat naturam generis, quæ iam actu non esset genus, sicut si homo confunderetur mobiliter uel immobiliter, iam non esset species. Item hoc idem uidetur per Aristo. in 1. Topi. dicentem quòd omne illud quod de alio prædicatur, aut prædicatur conuersim de eo, aut non. si conuersim est definitio uel proprium. si autem non conuersim prædicatur de re, aut cadit in definitionem rei, aut non. si non, tunc est accidens, si cadit in definitionem, rei aut est genus, aut differentia, non differentia, ergo genus. Et intendit Aristo. quod ibi sit directa prædicatio, & species subiiciatur secundum se uel multiplicetur, sed in hac propositione, homo est animal, est directa prædicatio, & subiicitur homo, & non æquale prædicatur, neque accidens, ergo genus. Quare non est possibile terminum communem in prædicato positum confundi

A fundi mobiliter uel immobiliter. Item totum uniuerſale quod eſt genus, & totum in quantitate ex oppoſito ſe habent. Seu totum in quantitate eſt duplex, quoddam enim eſt totum in quantitate completum, ut ubicunque confunditur terminus communis mobiliter, ut omnis homo eſt animal. aliud eſt totum in quantitate incompletum, & diminutum, ut ubicunque confunditur terminus communis immobiliter, & multiplicatur terminus communis ſimpliciter, ergo, ſi impoſsibile eſt totum in quantitate eſſe genus inquantum huiuſmodi, non erit poſsibile terminum communem in prædicato poſitum confundi mobiliter uel immobiliter, ut dicebatur. Item comparatio illa, ſecundum quam inferiora reducuntur ad ſuperiora, oppoſita eſt com-
B parationi ſecundum quam ſuperiora reducuntur ad ſua inferiora. ſed ſecundum primam ſumitur commune in ratione communis, ſed ſecundum ſecundam ſumitur commune multiplicatum ſiue confuſum. Cum ergo terminus communis, ut ſic ſit in ratione generis, non eſt poſsibile ipſum multiplicari inquantum huiuſmodi. & hæc quatuor argumenta ſunt concedenda. Cauſa autem propter quam mouebantur iſti, qui fuerunt huiuſmodi opinionis, facilis eſt ad ſoluendum, quæ tantum eſt una. quia, cum dicitur, omnis homo eſt animal, cum unicuiq; homini reſpondeat ſua animalitas, ſiue ſua eſſentia (cum non poſsit eſſe homo quin ſit animal) ideo ipſi dixerunt quòd iſte termi-
C nus animal, tenetur pro tot animalibus pro quot hominibus homo. Quod autem in illo argumento nulla ſit cauſa apparentiæ, patet. quia cum dicitur, omnis homo eſt albus, neceſſe eſt quòd tot animalitates intelligantur in ſubiecto, quot ſunt homines in quibus tenetur homo. Vnde nihil eſt, dicere quòd habeat illas animalitates a prædicato, cum ibi prædicatur album. unde dicendum, quòd homo Logice loquendo non naturaliter ex rationali, & animali componitur, ideo de ſe habet illarum animalitatum multiplicationem, unde, cum dico ſic, omnis homo eſt albus, nullo modo habet illas animalitates a prædicato, cum ibi prædicetur albus, ut dictum eſt. ſic autem eſt in propoſito, cum ibi prædicetur genus de ſpecie, ut omnis homo eſt animal, In hac enim
D propoſitione ſubiicitur homo, in quo intelligitur multitudo illarum animalitatum, & prædicatur hic genus animal, quod nullo modo confunditur mobiliter uel immobiliter, ſed ſtat ibi pro natura ſiue pro eſſentia ipſius generis communis prædicabilis de pluribus, unde animal prædicatur & intelligitur in ſubiecto ſicut hic, omne animal rationale eſt animal. Similiter dico, ꝙ hoc uerbum eſt, non confunditur mobiliter uel immobiliter, quia ꝙ animal eſſet uel exiſteret in hoc homine, hoc habet ſubiectum de ſe antequam in propoſitione ſubiiciatur prædi-

cato

cato eſſentiali, uel accidentali. Et pp hoc deſtruimus quandam diuiſionem factam .ſ. confuſarum ſuppoſitionum, alia eſt confuſa neceſsitate rei, alia eſt confuſa neceſsitate modi ſiue ſigni. Dicimus .n. ꝙ omnis confuſio ſit neceſsitate ſigni, uel modi, ut cum dicitur, omne animal rationale eſt animal, iſte terminus animal in ſubiecto poſitus tenetur neceſsitate ſigni pro omni animali, qđ eſt homo. Similiter hic, omnis hō eſt animal, iſte terminus homo tenetur pro omni homine, & non ſolum pro homine, ſed ēt pro omni animali quod eſt homo, & ideo intelliguntur tot animalitates quo humanitates naturaliter loquendo, quia eadem eſt humanitas in quolibet indiuiduo hominis ſecundum uiā Logicorum, non tamen ſecundū uiam naturæ, ſic homo in cōmuni idem eſt unde ꝙ ſit hæc animalitas, uel illa, hoc eſt ratione materiæ. F In uia enim naturæ humanitas mea differt ab humanitate tua per ſe, & anima mea, per quam cauſatur humanitas mea in me, alia eſt ab anima tua, per quam cauſatur humanitas tua in te. Et propter hoc ſignū confundit hominem non tamen confundit animal in communi, ſed animal contractum ad hominem per ſuas differentias, unde ſequitur quòd omnis confuſio ſit neceſsitate ſigni, uel modi, & hæc tantum de ſuppoſitionibus quantum ad terminos abſolutos.

Quid ſuppō cōfuſa.

Poſtquam Auctor definiuit ſuppoſitionem determinatam, hic cōſequenter definit ſuppōnē confuſam dicens, ꝙ ſuppō confuſa eſt acceptio termini communis pro omnibus ſuis inferioribus, mediāte ſigno uniuerſalis in qua definitione ponitur acceptio loco generis, & termini cōis, ad differētiam ſuppoſitionis diſcretę. G & pro omnibus ſuis inferioribus, ad differentiam ſuppoſitionis naturalis ſimplicis determinatæ & mediante ſigno uniuerſalis, ad differentiam ſuppoſitionis confuſæ, quæ ſit per negationem, de qua non eſt hic ad propoſitum.

Signorum uniuerſalium affirmatiuorū ac negatiuorū iudicium.

Primo ſciendum, ꝙ non eſt ſimile de ſigno uniuerſali affirmatiuo & negatiuo, quia negatio quicqd poſt ſe inuenit totum deſtruit, & ſic eius oppoſitum ponit. ideo ſignum uniuerſale negatiuum inquantum eſt ſignum uniuerſale diſtribuit terminum communem cuius eſt determinatio immediate, ſed inquantum eſt negatiuū diſtribuit terminū cōem poſitum in prædicato. Sed ſignū uniuerſale affirmatiuū diſtribuit ſolum terminū communem cuius eſt immediata determinatio. unde quædam ſunt quæ per ſe confundūt terminū ſiue diſtribuunt, ſicut ſunt ſigna uniuerſalia quæ denotant terminum communem teneri uniuerſaliter alia ſunt quæ confundunt ſolū per accidens, ſicut negatio quæ per ſe habet negare, confundere autem per accidens, & ſimiliter dicendum eſt de quibuſdam terminis includentibus negationem, ratione cuius ſibi conuenit confundere per accidens, ſicut tantum, ſolum, & ſic de aliis. H

Confuſum dupliciter dicitur, & quæ dicaī ſuppoſitio confuſa.

Secundo ſciendum, ꝙ aliquid dicitur confuſum dupliciter. Vno modo ſimpliciter, quod ſimpliciter eſt infinitum Alio modo dicitur cōfuſum, ut idem eſt qđ indeterminatum & ſic ſuppoſitio dicitur confuſa, ideſt interminata quia ad ueritatem propoſitionis in qua ſubiectum ſic ſupponit non ſufficit ueritas pro uno ſuppoſito determinato, ſed requiritur ueritas pro omnibus ſuis ſuppoſitis. ideo nunq̄, uel raro poteſt ſciri determinare ſi talis propoſitio ſit uera, & hoc in materia contingenti. Vnde ſuppoſitio confuſæ requirit deſcenſum ad ſuppoſita termini

A termini supponentis cõfusæ. Vnde descensus est consequentia formali qua arguitur ab antecedente in quo ponitur terminus communis supponens confuse ad consequens, in quo enumerantur singularia termini communis, ideo descensus, & inductio ex opposito se habent, quia inductio est progressio a singularibus ad uniuersale, sed descensus est progressus ab uniuersali ad singularia eius. Ex quibus patet, q suppositio confusa est acceptio termini communis pro omnibus suis suppositis per se, & mediante signo uniuersali.

Tertio sciendum, q suppositionum confusarum, alia est confusa necessitate signi, ut omnis homo currit, ille terminus communis homo supponit confuse necessitate, illius signi omnis. Alia est confusa necessitate rei, sicut omnis homo est animal, ille terminus animal supponit pro tot animalibus pro quot hominibus homo. Vnde quidam ponentes istam diuisionem dixerunt, q non est inconueniens quòd idem terminus secundum diuersas eius habitudines habeat diuersas suppositiones, ut dicendo, omnis homo est animal, si animal in ista propositione teneatur in se, & absolute pro natura communi, sic supponit simpliciter, si uero teneatur pro eisdem suppositis de quibus prædicatur, sic supponit confuse. Sed hanc diuisionem improbat Auctor in textu multis rationibus, quarum prima est. Omne quod prædicatur de alio prædicatione proprie dicta prædicatur æquale uel ut maius, sed animal prædicatur de homine prædicatione proprie dicta, ergo ut æquale, uel ut maius. non ut æquale, ergo ut maius, & non ut differentia, uel species, ergo ut genus, & non ut accidens, ergo ut essentiale, sed natura animalis distributa in singulis hominibus non est genus, ergo in tali propositione prædicatur natura animalis absolute, & per consequens animal supponit simpliciter in illa propositione, omnis homo est animal, & ita in similibus. Aliæ rationes satis patent in textu, ideo pro præsenti causa breuitatis omittuntur. cõfusæ suppõnis spẽs apparẽtes.

B

C Quarto sciendum, q secundum quosdam, suppositionum confusarum, alia est mobilis, alia immobilis. Mobilis est, quando potest fieri descensus ad supposita termini supponentis, ut omnis homo currit, ergo iste homo currit, & sic de aliis. Et uocatur mobilis, non quia ibi sit motus realis, sed quia est descensus ad supposita terminis supponentis. Sed immobilis est qñ non potest fieri descensus ad supposita termini supponentis. Et, quia ista diuisio sequitur ex præcedenti, ideo eisdem rationibus potest improbari sicut, & prima. Ex omnibus prædictis clare patet, q scientia de suppositione inuenta est ad hoc, ut per eam sciatur pro quo, & qualiter unusquisque terminus in propositione positus sit capiendus, quia termini aliquando accipiuntur pro re uniuersali, quandoque pro re particulari, & aliquando utroque modo. De immobili ac mobili cõfusa suppõne.

Ex omnibus etiam prædictis patet, q tantum quinque sunt species suppositionis. s. discreta, naturalis, simplex, determinata, & confusa, quarum sic habetur sufficientia, quia omnis suppositio est acceptio termini substantiui pro aliquo. uel ergo termini communis communiter tenti uel non. si secundum, sic est suppositio discreta, si primum, hoc est dupliciter. aut sumitur pro se aut cũ adiuncto. si primum sic est suppositio naturalis, si secundum, hoc est dupliciter. aut sumitur pro re uniuersali per ipsum significata, aut pro suis inferioribus. si primum, sic est suppositio simplex, si secundum, hoc est dupliciter. aut tenetur uniuersaliter, aut non. si primum, sic est suppositio confusa, si secundum, sic est determinata. Quinque suppõnis species.

D

Sed contra prædicta arguitur primo sic. In ista propositione nõ homo currit, homo supponit confuse, cum æquiualeat huic, nullus homo currit, & tamen hoc non est mediante signo uniuersali, ergo &c. Secundo sic. In istis propositionibus, hic & romæ uenditur piper, bis audiui missam, piper & missa supponunt confuse

confuse & non determinate, cum nullum determinatum piper uendatur hic, & Romæ, & tamen hoc non est mediante signo uniuersali, ergo. Tertio sic. Idem est confusum & infinitum, sed infinitum est ignotum, ergo suppositio confusa est ignota, & per consequens non est definibilis. Quarto sic. Quod non unum significat nihil significat, ut habet Aristo 4 Metaph. ergo a simili quod non tenetur pro uno non supponit. & per consequens terminus communis non potest teneri pro omnibus suis suppositis. Quinto sic. Prædicatur uniuersalis negatiuę supponit confuse, & etiam cuiuslibet negatiuæ, & tamen non est mediante signo uniuersali, ergo &c. E

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd in illa propositione homo supponit confuse per accidens, & non per se. Ad secundum dicitur, quòd illi termini, & similes supponunt simpliciter, & non personaliter. Ad tertium dicitur, quod patet solutio ex prædictis in secundo notabili. Ad quartum dicitur, quod negatur consequentia, quia non est simile de significatione, & suppositione, sicut F satis patet ex prædictis. Ad quintum dicitur, quòd prædicatum propositionis uniuersalis negatiuæ supponit confuse per accidens tantum, & non per se. E. hęc de suppositionibus dicta sufficiat.

PARVORVM LOGICALIVM TRACTATVS SECVNDVS,

Summa Tractatus.

De multiplici Relationum genere ac diuisione, deque multis regulis illis tum communibus, tum propriis. G

Relatiuorum nonnullæ diuisiones proponuntur.

Cap. de relatiuo.

RELATIVVM est duplex. Vno modo relatiuum est, cuius esse est ad aliud se habere, & sic relatiuum est unum de decem prædicamentis. Aliud est relatiuum quod est ante latæ rei recordatiuum, quia ut uult Paris in maiori suo uolumine, relatio est ante latæ rei recordatio, ut Socrates currit qui mouetur, ibi hoc relatiuum qui facit recordationem siue relationem de Socrate qui est res ante lata. Omissis autem relatiuis secundum primum modum, de relatiuis secundo modo hic intendimus. Relatiuorum autem quædam sunt relatiua substantiæ, ut qui, ille, & similia, quædam uero sunt relatiua accidentis, ut talis, qualis, tantus, quantus. Relatiuum autem substantiæ est quod refert eandem rem in numero cum suo antecedente, ut qui, ille. Item relatiuorum substantiæ, quædam sunt relatiua diuersitatis, ut alius, & est illud quod refert eandem rem in numero, & supponit pro alia, ut Socra. currit & alius disputat, quædam uero identitatis, ut qui ille, idem. Relatiuum autem substantiæ identitatis est quod refert, & supponit pro eodem in numero pro quo supponit suũ antecedens, ut Socrates currit qui disputat, ibi hoc relatiuum qui refert H

A fert Socratem, & ſupponit pro Socrate. Relatiuorum ſubſtantiæ iden titatis, quædam ſunt nomina, ut quis, quidam, quædam ſunt pronomina, ut ille, idem.

Iſte eſt ſecundus tractatus Paruorum Logicalium de relatiuis. In quo Petrus Hiſpanus poſtq̃ in præcedente determinauit de ſuppoſitione termini, hic conſequenter determinat de relatione termini. Et ratio ordinis eſt, quia relatio termini, de qua eſt hic ad propoſitum, præſupponit ſuppoſitionem termini, ſicut ſuppoſitio præſupponit termini ſignificationem, ideo prius determinandum fuit de ſuppoſitione q̃ de relatione, & ſimiliter prius determinandum eſt de relatione q̃ de alijs proprietatibus eius, quæ ſunt ampliatio, appellatio, reſtrictio, & diſtributio, quia relatio communior eſt illis, & eo q; reſpicit terminum tam ſupponentem q̃ copulantem. illæ uero terminum ſupponentem, non quacunque ſup B poſitione, ſed perſonali ſolum. & quia communiora ſunt prius determinanda, ideo prius determinādum fuit de ſuppoſitione, & poſtea de relatione anteq̃ de alijs. unde ſicut in tractatu ſuppoſitionum terminus ſupponens eſt ſubiectum attributionis, ita terminus relatiuus eſt ſubiectum attributionis huius tractatus, & relatio eſt proprietas eius, quemadmodum ſuppoſitio termini ſupponentis. Ex quo patet q; ſcientia tradita in hoc tractatu eſt diſtincta a ſcientia ſuppoſitionū, quia ſcientiæ diſtinguuntur quemadmodum ſubiecta de quibus ſunt.

Primo ſciendum, q; relatiuum eſt æquiuocum ſiue multiplex & multiplex indefinitum parit confuſionem, ideo Pet. Hiſp diſtinguit relatiuum, ut eligat mēbrum de quo eſt ſibi ad propoſitum dicens, quòd duplex eſt relatiuum, unum eſt cuius totum eſſe eſt ad aliud, ut totum eſſe patris eſt ad filium, & totum eſſe filij eſt ad patrem, & de tali determinatur in prædicamentis, aliud eſt relatiuū quod facit relationem de re ante lata, & de tali eſt hic ad propoſitum, & definitur ſic. C Relatiuum eſt ante latæ rei recordatiuum, & ſimiliter relatio eſt rei ante latæ recordatio, quo modo definitur a Priſciano in minori uolumine.

Qua rōne hic de rela tiōe agaī.

Quid relatiuū diuerſimode cōſyderatū.

Secundo ſciendum, quòd relatiuorum, quædam ſunt ſubſtantiæ, & quædam, accidentis. Ratio eſt, quia omne relatiuum eſt ante latæ rei recordatiuum, uel ergo rei ſignificatæ per modum per ſe ſtantis, uel per modum alteri adiacentis. ſi primum, ſic eſt relatiuum ſubſtantiæ, ſi ſecundum, ſic eſt relatiuum accidentis. ideo iſta diuiſio eſt analogi in ſua analogata, quia relatium dicitur per, prius de relatiuis ſubſtantiæ q̃ accidentis. Ex quibus patet definitio relatiui ſubſtantiæ. Relatiuum enim ſubſtantiæ eſt recordatiuum rei ante latæ per modum per ſe ſtantis ſignificatæ, ſicut quis, ille, idem, & ſic de alijs. Sed relatiuum accidentis eſt recordatiuum rei ante latæ ſignificatæ per modum alteri adiacentis, ut talis, qualis, & ſic de aliis.

Relatiuum ſubæ & accidētis qd.

Tertio ſciendum, quòd relatiuum ſubſtantiæ ſic diuiditur in textu, relatiuorū D ſubſtantiæ. aliud eſt identitatis, aliud diuerſitatis. Relatiuū identitatis eſt quod refert idem in numero cum ſuo antecedente & pro eodem ſupponit, ut dicendo, Socr. cur. qui diſputat, illud relatiuum qui, refert Socra. ſicut. n. ſubſtantia tēpore, natura, & definitione præcedit accidentia, ſic relatiuum ſubſtantiæ præcedit relatiuum accidentis, ideo Auctor prius determinat de relatiuo ſubſtantiæ quā accidentis. Et huius diuiſionis ratio eſt, quia omne relatiuum ſubſtantiæ ſupponit pro eodem in numero cum ſuo antecedente, aut non ſi primum, ſic eſt relatiuum identitatis, ſi ſecundum ſic eſt relatiuum diuerſitatis.

Relatiuum ſubſtantiæ diuiditur.

Quarto ſciendum, quòd relatiuum ſubſtantiæ identitatis eſt quod ſupponit pro eodem in numero cum ſuo antecedente, ut dicendo, homo currit qui diſputat, illud relatiuum qui, refert Socratem & ſupponit pro Socrate. Aliter definiunt

Quid relatiuū identitatis ſubæ.

niunt alij dicentes. Relatiuum identitatis est illud quod accipitur pro illo pro E quo uerificatur propositio antecedentis eius. Relatiuum uero diuersitatis est id quo non supponit pro eodem in numero cum suo antecedente, ut dicendo Socrates currit, & alius disputat. Item relatiuorum identitatis, ut dicitur in textu, quædã sunt noĩa ut quis, alia sunt pronomina, ut ille, & sic de alijs q̃ distinctio satis manifesta est per Paris. in suo minori uolumine illam diuisionem ponenté.

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. De relatiuis determinatur in prædicamentis, ergo hic non debet determinari de ipsis. Secundo sic. Relatiuum diuersitatis significat aliam rem a re ante lata, ergo non facit recordationem de re ante lata. Tertio sic. Si ponatur relatiuum substantiæ distinctum a relatiuis accidentis, sequeretur q; nullum relatiuum substantiæ reperiretur inter terminos accidentis, quod est falsum. quia in ista propositione, albedo est color quæ est qualitas, hoc relatiuum quæ, refert albedinem, quæ est accidens, ergo relatiuum substantiæ non distinguitur a relatiuo accidentis. Quarto sic. Si diui- F sio relatiuorum substantiæ esset sufficiens, uel esset diuisio totius in suas partes integrales, uel uocis in suas significationes, uel analogi in sua analogata, sed non uidetur q; sit aliquod illorum, ergo diuisio est insufficiens. Quinto sic. Hoc relatiuum qui, est relatiuũ substantiæ, & tamen in hac propositione mulier quæ damnauit, saluauit, non supponit pro eodem in numero sicut suum antecedens, nam Eua damnauit & beatissima Virgo saluauit, ergo relatiuum identitatis non supponit pro eodem in numero sicut suum antecedens. & eodem modo posset argui, lignum fuit causa uitæ, quod fuit causa mortis. similiter, homo peccauit & ille redemit.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd licet in prædicamentis determinetur de relatiuis, tamen hic & in prædicamentis de ipsis diuersimode determinatur, ut uisum est in primo notabili. Ad secundum dicitur, quòd licet relatiuum diuersitatis primo & per se significet aliam rem á re ante lata, tamen ex conse- G quenti dat intelligere rem ante latam, sicut quando dicitur, Socrates currit, & alius disputat, sensus est, alius disputat, alius homo a Socrate disputat, ideo ex consequenti dat intelligere Socra. Ad tertium dicitur, q; substantia potest capi dupliciter. Vno modo proprie ut distinguitur contra accidens, isto modo nõ capitur hic cum dicitur relatiuum substantiæ. Alio modo communiter pro omni illo quod habet modum substantiæ, & sic capitur hic. ideo bene reperitur relatiuum substantiæ inter terminos de genere accidentium, sicut albedo quæ licet sit accidens, quia tamen significat per modum substantiæ, ideo sibi attribuitur relatiuum substantiæ dicendo, albedo quæ est color est qualitas. Ad quartum dicitur, q; sicut ens diuiditur in idem & diuersum secundum prius & posterius, eo q; idem se habet ad diuersum, ut unum ad multa, & sicut habitus ad priuationem, ideo ens per prius dicitur de eodem quã de diuerso. ita similiter diuiditur relatiuum substantiæ in relatiuum identitatis & diuersitatis, quare ista di- H uisio est analogi in sua analogata, quia relatiuum substantiæ per prius dicitur de relatiuo identitatis quam de relatiuo diuersitatis. Et hæc est ratio quare Auctor prius determinauit de relatiuis identitatis q̃ de relatiuis diuersitatis. Ad quintum dicitur, q; duplex est relatio. Quædam est simplex quæ est quando relatiuum & antecedens supponunt pro eodem in specie, & non pro eodem in numero, & ista relatione referuntur prædicta relatiua ad sua antecedẽtia, & de ista non intelligitur in definitionibus. Alia est relatio personalis, quæ est quando pro eodem in numero supponunt relatiuum, & antecedens, ut ibi. Socra. currit qui disputat, & ista relatione non referuntur prædicta relatiua ad sua antecedentia, de qua tamen solum hic intelligitur.

Relatiuum

A *Relatiuum identitatis Substantiæ diuiditur in Reciprocum, & non Reciprocum.*

ITem relatiuorum pronominum identitatis, quædam sunt reciproca ut sui, sibi, se cum suo processiuo, ut suus sua suum. Alia uero non reciproca, ut ille, idem. Relatiuum autem reciprocū dicitur, non, quòd sit patiens, sed quia ponit modum patientis supra substantiam agentē, quia aliud est patiens, & aliud modus patiētis. quod patet per hoc, ꝙ nominatiuus pōt esse patiens, ut dicendo Socra. percutitur, sed non pōt habere modū patiētis. vnde modus patiētis semper est in obliquis, & sic patet, ꝙ aliud est patiens, & aliud modus patientis. Si quæra-
B tur quid addatur supra patiens per relatiuum reciprocū, dicendum est, ꝙ addit identitatē substantiæ, & ponit eam sub mō patientis, ut Socra. uidet se, ibi substantia, quæ prius erat agens ponitur sub mō patientis, ut in hoc pronomine se. Vnde reciprocū sic pōt definiri. Reciprocum est, quod significat substantiā agentem sub mō patientis. Vel sic. Reciprocum est idē, quod suiipsius passiuū, & ideo hoc relatiuum sui significat per modum patientis in quem dicitur transire actus uerbi. Nominatiuus autem significat per modum agentis. Item si quæratur quare hoc pronomē sui, sibi, se, caret nominatiuo. Dicendū est, ꝙ solutio patet ex præmissis, quia agens non pōt significare patiens siue sub mō
C patientis, nisi in obliquis, sed nominatiuus dicit modum agētis, & ideo natura nominatiui repugnat naturæ huius pronominis sui. Et ideo non pōt habere nominatiuum. Ex prædictis patet, ꝙ relatiua identitatis referunt eandē rē sub eodē suo antecedente, & semper supponunt pro eadem re in numero. Et ex hoc patet, ꝙ maior est certitudo per relatiuum identitatis quàm per suum antecedens, loco relatiui positum ut homo currit, homo disputat, quia dubium est utrū de eodem homine dicatur. Sed cū dicitur hō currit, & idē disputat, certum est, ꝙ de eodem hoīe dicatur. hoc. n. patet per Priscianū dicentē in maiori suo uolumine, ꝙ cum dicitur, Aiax uenit ad Troiā, & Aiax fortiter pugnauit dubiū est an de eodē Aiace dicatur an de diuersis. Sed cum dicitur,
D Aiax uenit ad Troiā, & idē fortiter pugnauit, de eodē Aiace in numero statim intelligitur. Et sic patet, ꝙ maior est certitudo per relatiuum identitatis, quā per suū antecedens loco talis relatiui positū. Solet autem dubitari circa relatiua identitatis utrum deceptio facta ex diuersa relatione fiat secundum æquiuocationē, uel secundū amphibologiam, uel secundum aliquam aliam fallaciam, ut dicendo, homo uidet asinum qui est rationalis, ibi hoc relatiuum qui, potest referri ad hunc terminum qui est homo, uel ad hunc terminum qui est asinus, & sic

Relatiua identitatis q̄ referant.

ſunt ibi diuerſæ relationes,&,ergo ſecundum aliquos ſolet ibi conue- E
niens aſsignari æquiuocatio. Sed contrarium arguitur. hoc nomen qui, ſecundum, ꝙ eſt relatiuum ſignificat rem unam æqualiter ſe habentem ad illud, quod ſignificatur per modum ſubſtantiæ, ut color qui eſt in corpore, locus qui, continet rem locatam, & ſic de aliis, ergo deceptio facta ex diuerſa relatione non facit æquiuocationē. Item hoc nomen qui, ſecundum, ꝙ eſt nomen ſignificat ſubſtantiam infinitam, ſed iſta ſubſtantia infinita apta nata eſt finitari tam per unū accidens quam per aliud, ergo cum illa ſubſtantia infinite ſumpta in ſe ſit una & poteſt referre quodlibet antecedens, ergo ſignificatio huius relatiui erit una, quare ſequitur, ꝙ ibi non erit æquiuocatio. Item ratio cuiuslibet relatiui ſecundum, ꝙ relatiuum, eſt tantum una, hæc.ſ. F
res ante lata uel rei ante latæ recordatiuum, ergo omne relatiuū ſecundum, ꝙ relatiuū participat unum nomen & unam rationem, ergo relatiuum eſt æquiuocum inquantum eſt ante latæ rei recordatiuum, ergo particularia relatiua ut qui, ille, & alius, inquantum ſunt relatiua ſuorum antecedentium non ſunt æquiuoca. Si aliquis obiiciat, ꝙ hoc relatiuum qui, alterius eſt rationis ſecundum, ꝙ tenetur in hoc antecedente homo. & alterius ſecundum, ꝙ tenetur in hoc antecedēte aſinus, ut in prædicta oratione, ergo eſt commune, & habet rōnes diuerſas, ergo eſt æquiuocum. Dicendum, ꝙ hoc argumentum non ualet. Nam ſimiliter poſſet probari, ꝙ quodlibet uniuocū eſſet æqui- G
uocum, ut animal eſſet æquiuocum ſecundum, quod eſt homo, uel ſecundum, quod eſt in homine, & aliam habet rōnem ſecundum, ꝙ eſt equus uel ſecundū, ꝙ eſt in equo, & ſic hoc nomen aīal aliā habet rationem hic, & ibi, & eſt cōmune, non tamen æquiuocum ſed uniuocū. Soluendum eſt breuiter, ꝙ ſicut uniuoca dicuntur habere eandem rationem non ſecundum ſe, ſed in uniuoco uniuocante, ut homo, bos, equus, & ſimilia in animali, ita ſimiliter omnia relatiua dicuntur habere eandem rationem non ſecundum ſe, ſed in referente ſiue in relatione, & etiam habent idem nomen, ideo uniuocantur in eo, ſed ille obiiciebat de rationibus relatiuorum ſecundum ſe. Vnde prædictas obiectiones ab iſta concedimus, & ideo concedimus, ꝙ deceptio facta H
ex diuerſam relatione non eſt ſecundum æquiuocationē. Item illa deceptio eſt in ordinatione dictionum inter ſe, ergo eſt in oratione, quia ordinatio dictionum nihil aliud eſt quam oratio, ergo nō eſt æquiuocatio, cum æquiuocatio ſolum ſit in una dictione. Item, ꝙ ibi non ſit amphibologia probatur, quia ubicunque ſit amphibologia, ibi eſt conſtructio unius cum alio, ut in hoc exemplo. libet Ariſtotelis quo ad primum modum, & quo ad ſecundum modum, ut hic, litus aratur,

Quæſtio ne relatiuo qui.

A tur, quo ad tertium, ut in hoc, scit seculum. Et secundum hoc patet inductiue per omnes modos amphibologiæ, quod ubicunq; est amphibologia, ibi est constructio unius cum uno tantum, sed ubicunq; sunt diuersa relatiua, non est constructio unius cum uno tantum, immo unius cum diuersis, ergo deceptio facta ex diuersa relatione non facit amphibologiam. Item ubicunque est deceptio ex eo quod aliqua dictio potest referri ad diuersa est compositio, uel diuisio, sed deceptio ex diuersa relatione est ex eo quod aliqua dictio potest referri ad diuersa, ergo deceptio ex diuersa relatione est compositio, uel diuisio, & hoc idem concedimus.

B Postquam Auctor posuit diuisionem relatiuorum substantiæ, hic consequenter subdiuidit unum membrum illius diuisionis s. relatiuum identitatis dicens, q relatiuorum identitatis substantiæ, quædam sunt reciproca, sicut sui, sibi, se a se, alia uero non reciproca, ut ille, idem & similia. Cuius ratio est, quia omne relatiuum identitatis substantiæ ponit modum substantiæ patientis supra substantiam agentem, aut non. si primum. sic est relatiuum reciprocum, si secundum. sic est relatiuum non reciprocum. Vnde relatiuum dicitur reciprocum, nō q sit patiens, sed quia ponit modum patientis supra substātiam agentem. ideo dicitur in textu, q aliud est patiens, & aliud modus patientis, nominatiuus. n. potest esse patiens, ut dicendo, Socrates percutitur, sed non potest habere modum patientis in significando. Ideo dicit Paris. quod modus agentis conuenit nominatiuo, modus uero patientis conuenit obliquis. Ex quo patet quòd illud relatiuum sui, est relatiuum reciprocum, quia habet mòdum patientis, cum sit C in obliquis, & non in recto, ut dictum est. ideo illud pronomen sui nominatiuo casu caret. Relatiuū subæ, diuidit in reciprocū & non reciprocū.

Primo sciendum, q relatiuum reciprocum sic definitur, q est illud quod significat substantiam agentem sub modo patientis. unde relatiuum reciprocum refert eandem substantiam in numero quam habet suum antecedens, & pro eodē in numero supponit. Ex quo sequitur q relatiuum reciprocum non refert suum antecedens sumptum cum sua dispositione uniuersali uniuersaliter. nam si illa sit uera sequeretur q idem esset dicere, omnis homo uidet se, & omnis homo uidet omnem hominem, quia cum relatiuum idētitatis reciprocum supponat pro eodem in numero sicut suum antecedēs, cum homo in illa propositione, omnis homo uidet se, teneatur uniuersaliter, & illud relatiuum se, refert hominem uniuersaliter, quod est falsum, unde ut habetur in textu, maior est certitudo per relatiuum substantiæ, q̄ per suum antecedens positum loco sui, ut cum dicitur, Aiax D uenit ad Troiam, & Aiax fortiter pugnauit, ibi dubium est utrum sit sermo de eodem Aiace in numero an non, sed cum dicitur, Aiax uenit ad Troiam, & ille idem fortiter pugnauit, manifestum est q de eodem Aiace in numero est hic sermo, quare maior est certitudo per relatiuum identatis quam per suum antecedens, quod loco sui ponitur. Relatiuū reciprocū, quid nō inferat.

Secundo sciendum, q relatiuum reciprocum differt ab aliis tribus modis. primo, quia antecedens significatum per modum agentis ponit per modum patientis, non autem alia relatiua. secundo differt, quia relatiuum reciprocum cōstruitur cum eodem uerbo cum quo suum antecedens, quod tamen aliis relatiuis repugnat. tertio differt, quia relatiuum reciprocum refert idem ad seipsum, non autem alia relatiua, ex quo sequitur quòd reciprocatio solum conuenit relati- Relatiui reciproci ab aliis discrimen.

uis identitatis,substantiæ,licet non omnibus. Cuius ratio est,quia reciprocatio est quędam circularis relatio eiusdem ad seipsum,solum autem,relatiuum identitatis substantiæ pro eodem supponit pro quo suum antecedens, quare sibi solum conuenit reciprocatio. E

An deceptio ex diuersa relatione procedēs reciprocant.

Tertio sciendum,q Auctor in textu mouet quandam dubitationem quæ talis est,'utrum deceptio proueniens ex diuersa relatione sit æquiuocatio,uel alia fallacia. Pro cuius solutione Auctor ponit tres rationes probantes quod non sit æquiuocatio,quarum causa breuitatis una dicetur,quæ talis est. Illud relatiuum qui, significat substantiam infinitam, inquantum de se finiri potest per quodlibet antecedens,ergo illud relatiuum qui,quantum est de se uno nomine,& una ratione potest quodlibet antecedens referre, ergo non est æquiuocum, sed uniuocum. aliæ duæ rationes clare patent in textu. Ex quo patet quod relatiuum substantiæ indifferens est ad referendum istud antecedens, uel aliud secundū idē nomen,& eandem rationem referendi,licet ex parte diuersorum accidentiū uarietur ratio referendi,sicut ratio animalis de se est una,tn̄ secundū q recipitur in alia, & alia spē uariatur. Et sic patet quod deceptio proueniens ex diuersa relatione prouenit ex diuersa ordinatione dictionis cum dictione quæ nihil aliud est quam oratio. æquiuocatio autem prouenit ex multiplicitate dictionis simplicis ergo ista deceptio proueniens ex diuersa relatione non est æquiuocatio. F

Relatiuum substātiæ, indifferēs

Quarto sciendum, quòd talis deceptio proueniens ex diuersa relatione non est amphibologia, quia ubicunq; est amphibologia ibi est diuersa constructio unius dictionis cum alia dictione, sicut liber Arist.quantum ad primum modū amphibologiæ,& litus aratur quantum ad secundum,& scit seculum, quantum ad tertium modum, sed ubi est diuersa relatio non est diuersa constructio unius dictionis cum alia, ergo deceptio proueniens ex diuersa relatione non est amphibologia. Sed quòd ibi sit compositio,uel diuisio probatur, quia omnis deceptio proueniens ex eo quòd aliqua dictio potest ad diuersa referri, est compositio,uel diuisio, sed hic est huiusmodi,ergo. G

Argumen

Contra prædicta arguitur primo sic. Modus tam agendi q̄ patiendi conuenit antecedenti illius relatiui sui,ergo etiam uterque modus debet sibi conuenire,& sic potest habere nominatiuum.Secundo sic.Relatiuum recipit a suo antecedente certam significationem, & suppositionem, quia relatiuum significat idem quod suum antecedens, cum ergo in illa propositione, omnis homo uidet se, illud antecedens homo supponat uniuersaliter, sequitur quod istud relatiuum se,quod est suum relatiuum,referat ipsum uniuersaliter,& sic cum dispositione. Tertio sic. Loco relatiui licet ponere suum antecedens, ergo loco illius relatiui se,in illa propositione, omnis homo uidet se,licet ponere omnem hominem, & sic se refert antecedens cum sua dispositione, ergo relatiuum reciprocum refert suum antecedens sumptum cum sua uniuersali dispositione. Quarto sic. Argumento textus, quòd deceptio proueniens ex diuersa relatione sit æquiuocatio dicendo sic,homo uidet asinum qui est rationalis, hoc relatiuum qui, refertur ad illud nominatiuum homo,uel ad illum accusatiuum asinum,cum igitur non possit illa duo referre eadem ratione, quia est alia ratio nominatiui, & alia ratio accusatiui,sequitur quod tale relatiuum æquiuocum erit,quare deceptio proueniens ex diuersa relatione est æquiuocatio, & non alia fallacia.Quinto sic.Dicendo sic.Canis uidet piscem qui est substantia, illud relatiuū qui,potest referre canem,uel piscem, & quocunq; modo dicatur tenetur æquiuoce,cum significet idem quod suum antecedens, quod est æquiuocum. H

Solutio.

Ad argumenta. Ad primū dicitur,quòd negatur cōsequētia antecedens unius relatiui potest esse in recto, & in obliquis, non illud relatiuum reciprocum quod

A quod significat per modum patientis.& non oportet, q quicquid conuenit antecedenti conueniat etiam relatiuo. Ad secundum dicitur, q relatiuum reciprocũ certam relationem, aut significationem trahit ab antecedente, non tamen eodé modo natura distributionis, hoc impediente, ideo non sequitur, q relatiuum reciprocum supponat uniuersaliter. Ad tertium dicitur, q licet in relatiuis reciprocis liceat loco ipsius ponere antecedens, non tamen in reciproco, quando refertur ad terminum communem sumptum uniuersaliter impediente natura distributionis. Ad quartum dicitur, q sicut uniuoca secundum se consyderata diuersas rationes habent,& tamen unam,& eandem rationem habent in uniuocante, sicut homo,& equus in animali, ita ea quæ referuntur secundum se consyderata diuersas habent rationes,& tamen unam,& eandem habent in referente siue in suo relatiuo,& ita licet sit alia ratio nominatiui,& alia ratio accusatiui in suo relatiuo eadem est, sicut eadem ratio equi.& hominis in animali. Ad quintum dr,
B q illud relatiuum qui, & ita de aliis potest dupliciter consyderari, uno modo quantum ad rationem referẽdi,& sic debet negari, q ibi teneatur æquiuoce alio modo potest consyderari quantum ad suum significatum determinatum per suũ antecedens,& isto modo potest esse uniuocum, uel æquiuocum, sicut suum antecedens,& ita in propositione dicta bene tenetur æquiuoce.

De Relatiuis diuersitatis, cum nonnullis regulis.

Sequitur de relatiuis diuersitatis. Relatiuum diuersitatis est, quod supponit pro alio ab eo, quod refert, ut Socr. currit,& alius disputat, ibi hoc relatiuum alius, refert Socra.& supponit pro alio a Socra.& ita fecit recordationem de Socrate.

De relatiuis autem diuersitatis talis datur regula. Si relatiuum di-
C uersitatis addatur superiori fit inferius,& si addatur inferiori fit superius. uerbi gratia cum dicitur, aliud ab animali, ergo aliud ab homine, ibi est locus a specie ad genus, siue a parte subiectiua ad suum totum uniuersale,& in hac propositione, aliud ab aïali, hoc relatiuum diuersitatis aliud, cum additur aïali, quod est superius ad hominem, facit ipsum inferius,& in hac, aliud ab homine additur inferiori .s. homini,& ergo facit ipsum superius,& ergo aliud ab animali est inferius ad aliud ab homine,& ideo ibi est locus a specie siue a parte subiectiua. Prima regula.

De relatiuis identitatis datur regula ab Antiquis. Nulla propositio inchoata a relatiuis identitatis habet contradictoriam. Et asignant talem causam, quia cũ dicitur, omnis homo currit,& ille disputat, hoc Secunda regula.
D relatiuum ille, habet respectum ad hoc antecedens, homo, pp dependentiam suæ relationis. sed quando negatio aduenit propõni inchoatæ a relatiuo dicendo sic, ille non disputat, tunc negatio negat uerbũ, quod sequitur, & non negat respectum relationis quem habet ad antecedente, ergo negatio non negat totũ quicquid affirmatio affirmat, ergo non contradicit, sed cum hoc fit in quælibet propõne inchoata a relatiuo sequitur, q nulla propositio inchoata a relatiuo habet contradictoriam. Sed contra hoc obiicitur. Quicquid contingit affirmare contingit,& negare de quolibet supposito, sed uerbum contingit

negare de quolibet suppoſito, ergo, & contingit affirmare de quolibet suppoſito, quod eſt dictio relatiua, ergo quælibet propoſitio inchoata a relatiuo habet contradictoriã. Item quælibet propõ ſiue enũciatio quæ eſt una, habet contradictoriã, ſed propoſitio inchoata a relatiuo, dummodo ibi non ſit aliqua dictio æquiuoca, neque plura ſubiiciantur, neq; prædicantur eſt una propoſitio, ergo propoſitio inchoata a relatiuo habet contradictoriam. Item dicit Ariſto. in Primo Peri Hermenias circa affirmationem, & negationem, ꝙ uni affirmationi una negatio eſt oppoſita, & econuerſo una negatio uni affirmationi eſt oppoſita, ergo affirmationi inchoatæ a relatiuo, negatio una eſt oppoſita, quod concedimus dicentes prædictam regulam eſſe falſam. E

Capit. 5 & ibi oẽs ſcribentes.

Ad rationes eorum reſpondemus, ꝙ relatiuũ cõparatur ad antecedẽs, & comparatur ad uerbum cui ſubiicitur, unde cum affirmatio, & negatio ſit oratio affirmatiua, uel negatiua alicuius de aliquo, uel alicuius ab aliquo hoc eſt prædicati de ſubiecto, & ideo ſicut patet per definitionem prædictam affirmationis, & negationis, affirmatio, & negatio reſpiciunt tantummodo cõparationem ſubiecti ad prædicatum, ergo in propoſitione inchoata a relatiuo tantummodo ſumitur contradictorium per comparationem relatiui ad uerbum cui ſubiicitur, & non per cõparationem relatiui ad antecedens, quia ille reſpectus nõ eſt ibi propter naturam affirmationis nec propter dependentiam ſubiecti inquantum eſt ſubiectum, ſed propter dependentiã eius, quod eſt ſubiectũ. Dicendũ tamen eſt ſubiectum, quia aliud eſt ſubiectũ inquantum ſubiectũ, & id qd eſt ſubiecti, & aliud eſt prædicatũ inquantum prædicatum, & illud, quod eſt prędicati. & ſic quicquid affirmatur in propoſitione inchoata a relatiuo, negatur in ſua contradictoria, quia contradictoria iſtius, ille diſputat, eſt iſta, non ille diſputat, negatione propoſita relatiuo. De relatiuo identitatis non reciproco talis datur regula. Omne relatiuum identitatis non reciprocum habet eandem ſuppoſitionem quam habet ſuum antecedens, ut cũ dicitur, omnis hõ currit, & ille eſt Socrates, hoc relatiuũ ille, ſupponit pro omni homine, quia ſenſus eſt, omnis hõ currit, & ille eſt Socrates, ideſt omnis hõ eſt Socrates. Dico autem non reciprocum, quia cum dicitur, omnis homo uidet ſe, non eſt ſenſus omnis homo uidet omnem hominem. Vnde loco huius relatiui ſe, non licet ponere ſuum antecedens, loco autem alterius licet ponere. F G H

Tertia regula.

Quid relatiuũ diuerſitatis ſubſtantiæ.

Poſt quam Auctor determinauit de relatiuis identitatis ſubſtantiæ, hic conſequenter determinat de relatiuis diuerſitatis. primo ponendo definitionẽ eius, ſecundo aſsignando aliquas regulas relatiuorum ſubſtantiæ, ergo ponit definitionem relatiui diuerſitatis dicens, ꝙ relatiuum diuerſitatis ſubſtantiæ eſt, quod

ſupponit

A supponit pro alio in numero ab eo, quod refert, ut Socra. currit, & alius disputat, hoc relatiuum alius, facit relationem de Socrate in aliquo, & tamen supponit pro alio a Socrate in aliquo.

Primo sciendum, q dubium potest esse cum dicitur, Socrates currit, & aliud est album, pro quo supponit illud relatiuum aliud. Ideo ad hoc dicunt quidam, q supponit pro alio homine a Socrate, sicut in ista, Socra. cur. & alius homo est albus. sed hoc non uidetur esse uerum, quia relatiuum masculini generis, & fœminini generis quodãmodo restringuntur ad supponẽdum p suppositis eiusdem speciei cum suo antecedente masculini generis uel fœminini, ideo dicetur inferius, quod alius ponit diuersitatem inter supposita, sed aliud dicit diuersitatem in essentia, ideo cum dicitur, Socra. cu. & alius homo est albus, sensus est, alius particularis homo est albus. & cum dicitur, Socra. currit, & aliud albũ, sensus est, aliud essentialiter est album, & non supponit pro re in eadem specie ideo B distinguitur contra hoc relatiuum alius, quod determinatur per masculinum genus ad supponendum pro eodem in specie cum suo antecedente. Dubij solutio.

Secundo sciendum, q in textu assignantur tres regulæ relatiuorum, quarum prima est relatiuorum diuersitatis quæ talis est. Si relatiuum diuersitatis substãtiæ addatur termino superiori, & inferiori, tunc terminus inferior fit superior & ecõtra, sicut animal est superius ad hominẽ, sed aliud ab animali est inferius ad aliud ab homine, sicut bene sequitur, hõ ẽ, ergo animal est, a spẽ ad genus, ita bene sequitur, lapis est aliud ab animali, ergo est aliud ab hoĩe Ratio huius est quia uirtualiter includit in se quandam negationem, ideo quanto actu plura partium significantur tanto plura negantur, sicut etiã negatio infinitans, ut non homo in plus se habet q non animal, cum non homo de non animali uniuersaliter prædicetur, sicut in conuersione per contrapositionem satis dictum est. Tres relatiuorũ regulæ admodũ necessariæ.

Tertio sciendum, q secunda regula relatiuorum est, q nulla propositio inchoa C ta a relatione substantiæ habet contradictoriam. Quam quidam regulam ponunt aliqui tanquã ueram, Petrus autem Hispanus recitat ipsam & manifestat eam esse falsam, & improbat eam, in textu tribus rationibus, quarum ultima talis est. Cuilibet affirmationi est negatio apposita & econtra, ut habet Arist. in 2. Peri Heramenias, ergo affirmationi inchoatæ a relatiuo substantiæ erit negatio opposita contradictoriæ & econtra, quod concedimus dicentes prædictam regulam esse falsam. Aliæ duæ rationes clare patent in textu, ideo causa breuitatis pro nunc relinquuntur. Secũda regula. Primo Peri'Her. c. 5. & ibi scribentes.

Quarto sciendum, q tertia regula talis est, q omne relatiuum identitatis substantiæ non reciprocum eodem modo supponit sicut suum antecedens, ut omnis homo est animal, & ille est substantia, hoc relatiuum ille supponit pro omni homine, & est sensus, omnis homo est animal, & ille est substantia idest omnis homo est animal, & omnis homo est substantia, & dicitur notanter non reciprocũ, D quia ut dictum est, cum dicitur omnis homo uidet se, nõ est sensus, q oĩs homo uidet omnem hoĩem, ideo sicut etiam dictum est loco relatiui reciproci non licet ponere suum antecedens, sicut fit de relatiuis identitatis substantiæ non reciprocis, & ideo ibi non potest fieri descensus nisi sub antecedente dicendo, omnis hõ uidet se, ergo Socr. uidet se, & Plato uidet se, & sic de aliis.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Negatio ad ita superiori, & inferiori non facit, quod superius sit inferius, aut econtra, quia solum habet negare, ergo nec relatiuum diuersitatis hoc facere potest uirtute negationis. Secundo sic. In non entibus non sunt genera neq; species, ergo non homo non est genus ad non animal, nec aliud ab homine est genus aliud ab aĩali, quare male dictũ est, quod arguendo sic, lapis est aliud ab animali, ergo est aliud ad homine, argui- Argumen.

tur a specie ad genus. Tertio sic. Non sequitur per primã regulam Socrã. est alter ab homine, ergo est alter a seipso, ergo illa regula non est uera. Quarto sic, Contra secundam regulam probando ipsam esse ueram ratione qua mouebantur antiqui, quæ talis est, cũ dicitur, homo est, & ille disputat, hoc relatiuum ille habet respectum ad suũ antecedens propter dependentiam suæ relationis, ergo cum negatio negans quæ non agit ante se sequitur ipsum relatiuũ, ut dicendo, Socr. cur. & ille disputat, non negat quod affirmatio affirmat, quare non facit contradictionem. Quinto sic. Quod tertia regula non sit uniuersaliter uera, quia dicendo, homo currit, & illa est dignissima craturarum, uel ille est species, hoc relatiuum ille ratione illius adiuncti species uidetur habere suppositionem simplicem, & tamen suum antecedens, supponit personaliter, ergo tertia regula non est uniuersaliter uera. B

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ negatio primo, & per se habet negare, sed ex consequenti habet distribuere, & facere terminum inferiorem superiorem, & econtra. Ad secundum dicitur, ꝙ dupliciter potest intelligi, ꝙ in non entibus, siue in negationibus sint genera, & species. uno modo secundum ueritaté, & sic conceditur, ꝙ ibi non sunt genera nec species. alio modo secundum modũ tantum, & illo modo in non entibus bene sunt genera, & species, & ideo licet non homo non sit uerum genus ad non animal, habet tamen modum generis respectu ipsius, & ita dicitur de aliud ab homine in ordine ad aliud ab animali. Ad tertium dicitur, ꝙ regula intelligitur de relatiuis substantiæ, modo alterum est relatiuum diuersitatis accidentis, & ideo concedendum est, ꝙ regula sibi non conuenit. Ad quartum dicitur, ꝙ Pet. Hisp. respondet, ꝙ relatiuum comparatur ad suum antecedens, & comparatur ad uerbum cui subiicitur, per comparationem uero relatiui ad uerbum sumitur qualitas propositionis, & non per comparatione relatiui ad antecedens, ideo negatio in contradicendo habet tantum negare comparationem relatiui ad uerbum, & non comparationem relatiui ad antecedens, ideo ratio antiquorum nulla est. Ad quintum dicitur, ꝙ respondent aliqui, ꝙ relatiuum identitatis non reciprocum quandoque facit recordationem sui antecedentis sine mutatione esse antecedentis, uel alicuius proprietatis eius, & tunc eodem modo supponit sicut suum antecedens, quandoque uero facit recordationem sui antecedentis cum mutatione sui esse uel alicuius proprietatis, & sic non oportet, ꝙ eodem modo supponat sicut suum antecedens, licet sit uerum ꝙ semper supponit pro eodem in numero numerositate essentiæ, uel suppositi. aliter potest dici, & fortasse melius, ꝙ in illa propositione prædicta illud relatiuum ille supponit personaliter, & non simpliciter, quia suppositio relatiui identitatis sibi conuenit ratione sui antecedentis, & non ratione alterius sibi adiuncti. Et sic patet de relatiuis substantiæ. F G

De Relatiuis accidentium, & eorum diuisione multiplici. H

Relatiuũ accidentis quod. HAbito de Relatiuo substantiæ dicendum est de relatiuo accidẽtis. Relatiuum autem accidentis est, quod refert eandem rem p modum denominationis, ut tale, quale cęte. Vnde hæc est differentia relatiui substantiæ ad relatiuum accidentis, quia relatiuum substantiæ refert rem uniuocã per modũ quod quid est, ut albedo quæ est in pariete, color qui est in corpore, relatiuum autem accidentis est, quod refert rem suam per modum denominationis, ut Socrates est albus, & talis est Plato, & sic de aliis. Alia autem differentia datur eorundem, quia

A quia relatiuum ſubſtantiæ refert idem in numero, relatiuũ uero accidẽtis refert idẽ in ſpecie, ut Socrates eſt albus, & talis eſt Plato, quia idẽ in numero non põt eſſe in diuerſis ſubiectis, ſed bene idem in ſpecie. Relatiuorum autẽ accidentis, aliud eſt relatiuum identitatis, ut talis, aliud uero diuerſitatis, ut alter. Relatiuũ accidentis identitatis eſt q̃d refert eandem qualitatem in ſpecie, & ſupponit pro eadem in ſpecie, ut Socrates eſt albus, & talis eſt Plato. Relatiuũ autem accidẽtis diuerſitatis eſt quod refert eandem qualitatem in ſpecie, ſed ſupponit pro alio diuerſo in ſpecie, ut Socrates eſt albus, et alterius modi eſt Plato. Differt autẽ relatiuum ſubſtantiæ identitatis a relatiuis accidentium identitatis, quia relatiuum identitatis ſubſtantiæ refert eandem
B ſubſtantiam in numero, relatiuum aũt identitatis accidentis nõ refert idẽ accidens in numero, ſed ſolũ idẽ accidẽs in ſpecie. Relatiuorũ accidẽtis identitatis, aliud eſt relatiuũ quãtitatis cõtinuæ, ut tãtus, aliud uero quãtitatis diſcretæ, ut tot, quot. Item relatiuorũ numerorũ, quædã ſunt nomina, ut totidem, quædam ſunt aduerbia, ut totiens. Sciendum quòd talis, tantus, totiens, totidem, poſſunt dici relatiua redditiua & demonſtratiua. relatiua ut ſi ad præſentes referantur, demonſtratiua, ut cum dicimus demonſtrando mare, tale eſt rubeum, demonſtrando Herculem, talis fuit Plato. Si autem non referuntur ad præſentes ſiue per demonſtrationem rerum præſentium, tunc ſunt redditiua, quia red
C dunt interrogatione præcedente, ut qualis eſt Plato talis eſt Socrates. Relatiua quando ſine interrogatione proferuntur, ut talis eſt Socrates qualis eſt Plato. Et quando ad nomina adiectiua ſpecialium accidentium dicuntur, ut æthiops eſt niger & talis eſt coruus, & Socrates fuit albus & talis eſt Plato. Et hæc de relatiuis dicta ſufficiant.

Poſtquam Auctor determinauit de relatiuo ſubſtantiæ, hic conſequenter determinat de relatiuis accidentis. Et ratio huius eſt, quia ſicut accidens ſe habet ad ſubſtantiam, ita relatiuum accidentis ad relatiuum ſubſtantiæ, ſed accidens poſterius eſt ſubſtantia nedum ſecundum ordinẽ naturę, ſed etiã ſecundũ ordinẽ cognitionis, quia habet cognoſci per ſuum ſubiectum, ergo relatiuum accidentis poſterius eſt relatiuo ſubſtantiæ, quare conuenienter de ipſo poſterius determinatur, unde Pet. Hiſp. determinando de relatiuis accidentis, primo ponit definitionem relatiui accidentis, ſecundo notificat ipſum aliquibus diuiſionibus, ergo primo ponit talem definitionem relatiui accidentis dicens, q̃ relatiuum accidentis eſt quod refert rem ſua per modum denominantis, ut tale, quale, & ſimilia, ut dicendo, Socrates eſt albus, & Plato eſt talis, illud relatiuum talis, refert illud antecedens album denominando Plato album implicite, quia ſenſus eſt, Plato eſt talis .i. Plato eſt albus. — Quid relatiuum accidentis.

D

Primo ſciendum, q̃ relatiuum accidentis differt a relatiuo ſubſtantiæ duobus modis. Primo, quia relatiuum ſubſtantię refert rem ſuam per modum per ſe ſtantis ſiue per modum eius quod eſt quid, ut albedo quæ eſt qualitas eſt calor qui eſt in pariete, & ſic de aliis. Relatiuũ autem accidentis refert rẽ ſuam per — Duobus modis relatiuũ accñtis a relatiuo ſubſtantiæ differt.

modum

modum denominationis,ut dicendo,Socra.est bipedalis, & tantus est Plato.Secundo differunt, quia relatiuum substantiæ refert idem in numero cum suo antecedente,relatiuum uero accidentis non,sed solũ idem in specie.Cuius ratio est, qu a idẽ accidens in numero non potest esse in diuersis subiectis,sed bene idem accidens in specie.Diuiditur autem relatiuum accidentis in textu sic.Relatiuorum autem accidẽtis,aliud est relatiuum identitatis,ut talis, qualis,tantus,quantus,& sic de alijs , aliud est relatiuum diuersitatis,ut alter , reliquus,& similia, Quæ diuisio est analogi in sua analogata,quia relatiuum accidentis semper per prius dicitur de relatiuo identitatis q̃ de relatiuo diuersitatis , quia relatiuum identitatis prius est,& perfectius est relatiuo diuersitatis,sicut idẽ prius est diuerso . Cuius diuisionis ratio est , quia omne relatiuum accidentis supponit pro eodem in specie cum suo antecedente,uel non,si primum,sic est relatiuum identitatis,si secundum , sic est relatiuum diuersitatis. A

Nota hoc.

Secundo sciendum , q relatiuum dicitur accidentis , non q referat accidens solum , sed quia facit recordationem de suo antecedente per modum accidentis .i.adiectiue significati , ideo sicut relatiuum substantiæ potest reperiri in omnibus nomen generibus accidentium , ita relatiuum accidentis potest reperiri in prædicamento substantiæ , ut Socrates.est humanus,& talis est Plato , unde in textu relatiuum identitatis accidentis sic definitur . Relatiuum identitatis in accidentibus est quod refert idem accidens in specie , & pro eodem supponit cum suo antecedente . Sed relatiuum diuersitatis accidentis est quod refert idem accidens in specie cum suo antecedente,sed pro diuersis in specie supponit ut Socra.est albus,& Socra.est alterius modi . unde differt relatiuum identitatis substantiæ relatiuo identitatis in accidentibus , quia relatiuum substantiæ identitatis refert eandem rem in numero cum suo antecedente , relatiuum autem identitatis in accidentibus non refert idem accidens in numero, sed solum idem in specie,quare alia & alia ratione dicuntur relatiua identitatis . F G

vnde dicat relatiuũ accidentis.

Tertio sciendum, q unum membrum prædictæ diuisionis subdiuiditur in textu sic. Relatiuum identitatis in accidentibus , aliud est relatiuum in quantitatibus , ut tantus , quantus , aliud est qualitatis , ut talis , qualis . Cuius diuisionis ratio est, quia relatiuum identitatis in accidentibus refert rem suam per modum formæ qualificantis id cuius est,aut per modum mensuræ.si primum,sic est relatiuum qualitatis , si secundum , sic est relatiuum quantitatis , unde in prædicta diuisione determinatio diuisi debet intelligi in membris diuidentibus , ut sit sensus relatiuorum identitatis,aliud est relatiuum identitatis accidentis quantitatis , aliud est relatiuum accidentis qualitatis . In prædicta autem diuisione quantitas & qualitas non capiuntur specialiter , ut sunt prædicamenta adinuicem & ab alijs distincta, sed quodammodo accipiũtur communiter.s.quantitas pro omni eo quod significatur per modum quãtitatis,siue per modum mensuræ, & qualitas pro omni eo quod significatur per modum qualitatis , siue formæ qualificantis. Ex quo patet q relatiuum identitatis in accidentibus potest reperiri in substantia,& in alijs prædicamentis a quantitate & qualitate . H

Relatiuũ identitatis in accidentibus quotupiex.

Quarto sciendum , q relatiuum identitatis quantitatis in textu diuiditur. nam aliud est relatiuum quantitatis continuæ,ut tãtus,quãtus,aliud est relatiuũ quantitatis discretæ,ut tot,quot , & iterum relatiuum quantitatis discretæ diuiditur,quia quædam sunt nomine,ut tot,quot,alia uero aduerbia , ut totiẽs quotiens, unde in prædictis diuisionibus determinatio diuisi debet intelligi in membris diuidentibus, sicut dictum est in præcedenti diuisione.Sed ut habetur in textu relatiua identitatis accidentis possunt esse relatiua demõstratiua & responsiua siue redditiua secundum diuersas rationes,quia,si referantur ad res præsentes

Relatiuũ identitatis quãtitatis quid.

dicuntur

A dicuntur ut demonstratiua, ut demonstrando Tullium dicimus, talis est Achilles, & sic de alijs. Et quando redduntur interrogationi præcedenti dicuntur responsiua uel redditiua, ut si quæratur qualis est Socrates, & respondeatur ipse est talis qualis est Plato quando uero referuntur ad nomina adiectiua specialium accidentium dicuntur relatiua, ut æthiops est niger, & talis est coruus, & pater est albus, & talis est filius.

Contra prædicta arguitur primo sic. Accidentia sensibilia prius a nobis cognoscuntur, ergo non est uerum, q. accidens sit posterius substantia ordine cognitionis. Secundo sic. Relatiuum accidentis bene reperitur in genere substantiæ, ut Socrates est rationalis, & talis est Plato, & tamen non reperitur ibi denominatio, ergo contra definitionem. Tertio sic. Relatiuum identitatis accidentis reperitur in substantia, & in alijs generibus accidentium a quantitate, & qualitate, ergo prædicta diuisio est insufficiens. consequentia patet, quia in plus est B diuisum q̃ diuidentia. Quarto sic. Relatiuum substantiæ reperitur in quantitate, ut dicendo linea quæ est quantitas, & in qualitate, ut dicendo, albedo quæ est in corpore, ergo membra diuisionis reperiuntur extra diuisum, & sic diuisio est insufficiens. Quinto sic. Tantus & quantus, quæ sunt relatiua quantitatis continuæ, possunt reperiri in oratione quæ est quantitas discreta, ut dicendo, tanta est una syllaba quanta est alia Sexto male diuiditur relatiuum quantitatis in continuum, & discretum. similiter tot & quot. quæ sunt relatiua quantitatis discretæ attribuuntur lineæ uel tempori quæ sunt quantitates continuæ, ut dicendo, tot sunt horæ diei hodiernæ quot sunt esternæ, & econtra, ergo male diuiditur relatiuum quantitatis in relatiuũ quantitatis continuæ, & quantitatis discretę. Argumen.

Ad argumenta Ad primum dicitur, q. in nobis duplex reperitur cognitio, quædam est sensitiua, & sic conceditur antecedens alia est intellectiua, & de tali hic intelligitur, & sic negatur antecedens. Ad secundum dicitur, q. licet in genere C substantiæ non sit uera denominatio, tamen bene est denominatio secundum modum, & hoc sufficit. Ad tertium patet solutio ex secundo notabili. Ad quartum similiter. Ad quintum dicitur, q. tantus, & quantus conueniunt orationi non secundum se, sed ratione temporis in quo profertur. Similiter tot, & quot attribuuntur tempori, & lineæ non secundum suam substantiam, sed ratione sui accidentis. s. actus mensurandi qui est per modum discreti. Circa hæc autem relatiua diuersitatis accidentis, quæritur de ueritate istius sophismatis, Socrates est alter a seipso probatur, sicut Socrates sedens est alter a seipso non sedente, ut habet Porphirius in prædicabilibus, ergo ista est uera, Socrates est alter a seipso Improbatur sic. Socrates est alter a seipso, ergo Socrates est alter ab homine. consequentia tenet ab inferiori ad suum superius, sed consequens est falsum, ergo & antecedens, quod fuit sophisma. Item, Socrates est idem sibiipsi, ergo D non est alter a seipso. Respondetur, q. sophisma est uerum. Et ad primam improbationem dicitur, q. negatur consequentia, & ad probationem dicitur, q. non arguitur ab inferiori ad suum superius affirmatiue, sed potius negatiuæ. Ad aliã similiter negatur consequentia, quia idem importat unitatem in substantia, alter uero importat diuersitatem in accidentibus. ista autem duo bene se compatiuntur in eodem. Et hæc de relatiuis dicta sufficiant. Solutio.

TRACTATVS TERTIVS,

Summa Tractatus.

De Ampliationis, Reſtrictionis natura ac Multiplicitate, & nonnullorum in ipſa ſophiſmatum per regulas ſolutione.

Quid perſonalis ſuppoſitio, & de reſtrictione.

Supp͞o perſonalis q̃.

PERSONALIS ſuppoſitio eſt acceptio termini communis pro ſuis inferioribus. Cuius alia eſt determinata, alia confuſa, ut prius patuit. Item perſonalis ſuppoſitionis, alia eſt reſtricta, alia ampliata, & ita ampliatio, & reſtrictio habent fieri circa ſuppoſitionem perſonalẽ. Reſtrictio eſt coarctatio termini cõis a maiori ſuppoſitione ad minorem, ut cum dicitur, homo albus currit, hoc adiectiuum albus reſtringit hominem ad ſupponendum tantum pro albis. Ampliatio eſt extenſio termini communis a minori ſuppoſitione ad maiorem, ut cum dicitur, homo poteſt eſſe Antichriſtus. iſte terminus homo, non ſolum ſupponit pro his qui ſunt, ſed etiam pro his qui erunt, unde ampliatur ad futuros. Dico autem termini communis, quia terminus ſingularis, ut Socra. non ampliatur neque reſtringitur. F G

Ordo huius partis ad cœteras.

Iſte eſt tractatus tertius huius libri qui Paruorum Logicalium dicitur. In quo poſtq̃ Petrus Hiſpanus ſuperius determinauit de ſuppoſitionibus terminorum abſolutorum & reſpectiuorum, hic conſequenter determinat de aliis proprietatibus eorum, uidelicet de ampliatione, & reſtrictione, & quia ampliatio, & reſtrictio habent fieri circa perſonalem ſuppoſitionem, & præſupponunt eam, de qua uiſum eſt prius, ideo patet ordo huius tractatus ad præcedentem & ſequentem, quia ampliatio eſt quodammodo perfectior q̃ reſtrictio. nam ampliatio augmentat quodammodo ſuppoſitionem termini, reſtrictio autem diminuit, cum autem augmentatio dicat perfectiorem quantitatem quàm diminutio, quia tendit ad quantitatem perfectam, ſequitur, ꝙ ampliatio quæ augmentat ſuppoſitionem termini debet præcedere reſtrictionem, quæ reſtringit & diminuit.

Cur huius iterum de perſonali ſuppõne agitur.

Primo ſciendum, ꝙ ampliatio, & reſtrictio habent fieri circa ſuppoſitionem perſonalem, ideo Auctor incidentaliter ponit definitionem eius, & etiam diuiſionem in ſuppoſitionem determinatam, & confuſam, & quia ſuperius Auctor fecit mentionem de eis, ideo determinatio eorum relinquitur. Sed magis ad propoſitum accedendo Auctor diuidit perſonalem ſuppoſitionem aliter quam prius, & eſt diuiſio talis. Perſonalium ſuppoſitionũ alia eſt reſtrictiua, alia ampliatiua. Ex quo patet, ꝙ habent fieri ſolum circa ſuppoſitionem perſonalẽ. Et ꝙ non poſſunt fieri circa ſuppoſitionem naturalem, & ſimplicem patet primo, quia in naturali ſuppoſitione terminus accipitur pro omnibus, quæ participant naturam cõem per terminum cõem ſignificatam, & ideo naturalis ſuppoſitio nõ põt reſtringi nec ampliari remanẽte naturali ſuppoſitione. Similiter nõ poſſunt H

Nota limitationem.

fieri

A fieri circa simplicē, quia suppō simplex est acceptio termini cōis pro natura simplici, quæ quidem natura simplex est indiuisibilis, & non accipitur pro pluribus suppositis. Et quia ampliatio & restrictio dicunt quandam diuersitatem, ideo nō possunt fieri circa suppositionem simplicem, ex quò sequitur ꝙ solum habent fieri circa suppositionē personalem, & hoc tam determinatam quam confusam.

Secundo sciendum, ꝙ quamuis in isto tractatu nō determinetur de restrictione non solum de ampliatione, quia tamen ampliatio & restrictio opponuntur, & unum oppositum non perfecte cognoscitur nisi cognoscatur reliquum, & ideo in isto tractatu Auctor definit restrictionem, unde restrictio est coarctatio termini communis a maiori suppositione, hoc est a maiori ambitu seu acceptione suppositorum ad impositionem. unde ponitur coarctatio loco generis, deinde ponitur termini communis, ad differentiā termini discreti, qui nec restringitur nec ampliatur, eò quòd nō habet supposita. & dicitur a maiori suppositione ad minorem, ad differentiam ampliationis, unde si dicatur, homo currit, B homo ibi supponit pro omnibus hominibus tam albis q̄ nigris aut medio colore coloratis, sed tamen cum dicitur, homo albus currit, homo ibi restringitur ad supponendum pro hominibus albis tantum, unde intelligendum est quantum ad ueritatem locutionis, quia, cum dicitur, homo albus currit, ibi homo supponit pro omnibus hominibus, sed non redditur locutio uera nisi pro albis. Quid restrictio.

Tertio sciendum, ꝙ ampliatio sic definitur in textu, ꝙ est extensio termini communis a minore suppositione ad maiorem, hoc est a minori ambitu seu acceptione suppositorum ad maiorem. & intelligendum est ut prius q̄ antum ad ueritatem locutionis, ut cum dicitur, homo currit, ibi homo reddit locutionem ueram solum pro illis qui sunt actu homines propter exigentiam illius adiuncti currit, sed cum dicitur, homo potest currere, uel homo potest esse Antichristus, ibi locutio potest uerificari tam pro illis qui sunt actu quam pro illis qui sunt in C potentia, & ita homo ampliatur & augmentatur actu, & eius suppositio, & per hoc adiunctū potest. Et fiunt semper ampliatio & restrictio respectu termini potentis teneri pro pluribus, uel paucioribus q̄ exigat sua actualis suppositio, unde in ista definitione ponitur termini communis eadem ratione qua & in præcedēti definitione. unde coarctatio & extensio non capiuntur hic proprie, sed metaphoricæ ad coarctationem & extensionem realem. nam sicut coarctatio realis est, qua alias minus spatium continet, q̄ prius, & extensio maius, sic in proposito dicitur coarctatio, quia terminus communis tenetur pro paucioribus suppositis quam prius, & extensio dicitur, quia terminus communis tenetur pro uniuersalioribus suppositis quam prius, & sic patet intellectus illarum definitionum. Quid ampliatio.

Quarto sciendum, ꝙ supposita alicuius termini possunt dici supposita in actu dupliciter. uno modo quantum ad actum existendi. Alio modo quantum ad actum significandi, unde Cæsar, uel Adam, uel Antichristus, qui includunt essen D tialiter formam hominis sunt supposita eius quantum ad actū significandi, quia actualiter non existunt, ideo non sunt supposita hominis quantum ad actum existendi. hominis actualiter existendi. unde quando Auctor loquitur de ampliatione intelligit ꝙ terminus communis ampliatur, quando supponit respectu uerbi, uel adiuncti ad supposita quæ non sunt supposita in existendo, sed in significādo, ut patet in exemplo Auctoris, homo potest esse Antichristus. Supposita alicujus termini in actu dupliciter dr.

Contra prædicta arguitur primo sic. A notioribus uobis debemus procedere, sed restrictio est notior suppositione cum sit magis determinata, & magis determinata sunt nobis notiora, ergo sequitur ꝙ iste tractatu debet præcedere præcedentem. Secundo sic. Suppositio naturalis est simplex possunt ampliari & restringi, ergo contra diuisionem in qua dicebatur, ꝙ personalis suppositio est ampliatiua

pliatiua alia restrictiua. Antecedens patet, quia bene dicit homo cõtingenter est A
species uel necessario. Tertio sic. Contra definitiones prædictas, quia coarctatio, & extensio sunt quantitates, sed ampliatio, & restrictio nõ sunt quantitates, ergo male dicitur, quòd ampliatio, & extensio, & restrictio. est coarctatio. Quarto sic. Quod terminus communis non posit ampliari, quia terminus communis supponit solum pro his quæ actu participant formam termini cõis, ergo non potest ampliari ad ea quæ erunt, uel possunt esse. Quinto sic. Dicendo Socra potest esse. ibi Socrates stat indeterminate pro Socrate, qui est, & qui erit, ergo terminus discretus potest ampliari.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ licet cognitione determinata sensibili magis determinatum præcedat minus, tamen cognitione intelligibili, & confusa magis confusum præcedit magis determinatum, & sic est de ampliatione respectu suppositionis. Ad secundum dicitur, ꝙ licet terminus per se sumptus supponat naturaliter, tamen quando sumitur cum adiuncto non amplius supponit F
naturaliter. Et etiam licet termino supponenti simpliciter addat ut dictio ampliatiua, tamen non ampliat ipsum terminum eo, quod non reperit naturam aptam natam suscipere ampliationem. Ad tertium dicitur, ꝙ ibi non accipitur extensio, nec etiam coarctatio, realiter, sed solum methaphorice &c. ut dictũ est. Ad quartum dicitur, ꝙ licet terminus communis non posit ampliari pro pluribus quantum ad supposita actualia in essendo, tamen bene potest ampliari quantum ad supposita actualia in significando. Ad quintum dicitur, quod, quando terminus ampliatur uel restringitur, oportet, ꝙ teneatur uniuoce modo, si Socra. stet pro eo, qui est erit, uel potest esse, hoc tantum est æquiuoce, & sic ibi non est ampliatio.

Ampliationis multiplicitas.

Ampliatio multiplex de qua uid Paulũ Pergulẽsem & alios.

Ampliationũ, alia fit per uerbum, ut per hoc uerbum potest, ut hõ G
põt esse Antichristus. Alia per nomen, ut hominem esse Antichristum est posibile. Alia per participiũ, ut homo potens est esse animal. Alia per aduerbium, ut homo necessario est animal, homo enim non solũ ampliatur pro præsenti tempore, sed etiam pro futuro. Et ideo sequitur alia diuisio ampliationis. s. ꝙ ampliationum, alia fit respectu suppositorum, ut homo potest esse Antichristus. Alia fit respectu temporum, ut homo necessario est animal, ut dictum est.

Postq̃ Auctor posuit definitionem ampliationis, hic consequenter eam diuidit, & quia definitum dicit esse, diuisio uero dicit posse rei, & esse præcedit posse, ideo patet ordo. Et dicit ꝙ ampliationum, alia fit per uerbum, ut homo est Antichristus. Alia per nomen, ut hominem esse Antichristum est posibile Alia H
per aduerbium, ut homo necessario est animal. Alia per participium, ut homo est potens esse animal. Et ex ista diuisione ampliationis infert Auctor aliam dicens, ꝙ quædam est ampliatio quæ fit respectu suppositorum, ut homo potest esse Antichristus, alia respectu temporis, ut homo necessario est animal.

Quæ nam ampliare respectu supposito-rum dicuntur.

Primo sciendum, ꝙ illa dicuntur ampliare respectu suppositorum, quæ faciunt terminum cõem teneri tam pro suppositis existentibus in actu quã nõ existentibus, cuiusmodi sunt uerba, quorum actus comparatur ad subiectum, in subiecto tñ non sunt, ut sunt ista, potest, opinatur, laudatur, & sic de aliis, & similiter ampliant illa, quæ ab ipsis descendunt, ut aliqua nomina, & aliqua participia, & etiam aduerbia, ut potens. & posibiliter, quæ descendunt ab hoc uerbo

A bo potest, laudabile, dus, biliter, quæ descendunt ab hoc uerbo laudo, as, sed illa dicuntur ampliare respectu, temporum, quæ faciunt terminum communem extendi ad omnes differentias temporis, ut impossibile, & necessario, ut cum dicitur, homo necessario est animal, idem est ac si diceretur, in omni tempore conuenit homini, quòd sit animal.

Secundo sciendum, q ille terminus dicitur ampliari, qui pro pluribus suppositis stat quàm prius stabat cum adiuncto cui addebatur, uerbi gratia, si dicatur, homo potest esse Antichristus, ibi homo stat pro pluribus, quàm si diceretur homo currit, quia stat pro hominibus præsentibus. Et per oppositum terminus dicitur restringi, qui pro paucioribus suppositis stat q̃ prius stabat cum suo adiuncto, ut si dicatur, homo currit, ibi homo stat pro præsentibus, & cum dicitur, albus homo currit ibi stat pro presentibus albis. Quis terminus am pliari dicatur.

Tertio sciendum, q uirtus ampliandi, & restringendi datur alicui a propria B eius impositione, & etiam alicui datur, & non alteri. propter quod quædam sunt partes orationis, sicut nomen uerbum, aduerbium, & participium, quæ possunt restringere, uel ampliare, sed aliæ partes orationis non possunt hoc, cum eis non sit data uirtus ampliandi, uel restringendi a prima earum impositione, unde ampliatio radicaliter est in termino communi radicata, qui terminus aptus natus est supponere & capi pro suppositis non existentibus, sed actualiter est in termino ampliato. Virtus ampliandi a quo fit.

Quarto sciendum, q licet ista diuisio sit quadrimembris, tamen potest reduci ad bimembrem. nam omnis dictio ampliatiua est pars declinabilis uel inclinabilis, si primum hoc est dupliciter, uel significat substantiam. & sic est primum membrum, uel significat actum, & hoc est dupliciter, uel actum distantem a substantiam, & sic est uerbum, uel distantem, & sic est participium. si secundum, sic est aduerbium. Sufficientia alterius diuisionis est ista, quia cum omnis ampliatio C sit extensio termini, uel ergo extendit ipsum in ordine ad supposita, & sic est primum membrum, uel in ordine ad tempus illorum, & sic est secundum. Ex hoc patet, q ampliatio facta respectu temporis differt ab illa, quæ est respectu suppositorum. apparet etiam q dictio ampliatiua aliter se habet secundum quòd ampliat pro suppositis, & secundum q ampliat pro tempore, quia in una respicit supposita, & in alia tempus. Diuisionis ampliationis notitia.

Contra prædicta arguitur primo sic. Ampliatio fit respectu tẽporis, sed nomẽ non significat tẽpus, ergo nulla ampliatio fit per nomen. Secundo sic. Omne participium est determinati temporis, puta præsentis, præteriti, uel futuri, ergo nullum participiũ ampliat, sed potius restringit cõsequentia tenet quia ampliare fit respectu plurium temporum. Tertio sic. Eadem est causa oppositorum, sed aduerbium non est causa restrictionis, ergo uidetur, q non sit causa ampliationis. Quarto sic. Terminus communis non includit tempus, ergo non potest amplia- D re pro tempore, sed solum pro suppositis. Quinto arguitur sic. Illa diuisio non datur per opposita, nec est bimembris, ergo non est bona diuisio. Argumentũ.

Ad argumenta. Ad primum argumentum dicitur, quòd non omnis ampliatio fit respectu temporis, sed quædam fit a uirtute ampliatiue dictionis sibi collata a sua impositione, & sic est de ampliatione nominis, quæ solum est extensio suppositorum & non temporum. Ad secundum dicitur, quòd licet participium sit alicuius determinati temporis, tamen habet aliquam uirtutem per quam ampliat ultra tempus præsens. Ad tertium dicitur, quòd non omnes causa est causa oppositorum, sed solum quædam, & sic non oportet, q si aduerbium non restringat, q propter hoc non ampliet. Ad quartum dicitur, quòd licet tempus non includatur in termino communi, tamen insequitur ipsum gratia suorum Solutio.

suorum suppositorum, ratione cuius ibi potest esse ampliatio temporum sicut suppositorum ex hoc, quod illa supposita non solum habent potentiam ad essendū in uno tempore, sed etiam in pluribus. Ad quintum dicitur, quod licet illa diuisio non detur per opposita formaliter, nec etiam sit bimembris, tamen datur per opposita uirtualiter, & est reducibilis ad bimembrum, & hoc sufficit ad bonam diuisionem.

Sophismatis in hac materia Solutio, ac ampliationum aliquæ Regulę.

Late de hoc p Paulū pgulem. in ... suis ... berum, & alios.

Circa prædicta quæritur de hoc sophismate, impossibile potest esse uerum. Quòd sit uerum probatur, quia illud quod est uel erit impossibile potest esse uerum, sed Antichristum non fuisse post tempus suum, est impossibile, & mō potest esse possibile, & uerum, ergo impossibile potest esse uerum. Contra, quicquid potest esse uerum est possibile, sed impossibile potest esse uerum, ergo impossibile est possibile, in tertio modo primæ figuræ, sed conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum, non maior, ergo minor, sed hæc est prima, ergo prima est falsa. Solutio. prima simpliciter est falsa, hæc, scilicet impossibile potest esse uerum, & sophisma peccat penes fallaciam accidētis, quia, cum dico, id quod est, uel erit impossibile, duo dico, scilicet subiectum illius impossibilitatis, & illam impossibilitatem, siue ipsum impossibile, sed illud, quod est uel erit est res subiecta, & impossibile accidit ei, & posse esse uerum assignatur in esse utrique, sicut hæc Antichristum non fuisse erit possibile, sed Antichristum non fuisse potest esse uerum, ergo impossibile potest esse uerum. non ualet, quia Antichristum non fuisse est res subiecta, & impossibile est accidens, & posse esse uerum assignatur in esse utique.

Regula prima.

De ampliatione quæ fit ratione suppositorum talis datur regula. Terminus communis supponens uerbo habenti uim ampliandi a se uel ab alio ampliatur ad ea quæ possunt esse sub forma termini supponentis, ut homo potest esse animal, hic iste terminus homo non solum supponit pro præsentibus, sed etiam ampliatur ad omnes qui erunt. Dico autem de se, quia hoc uerbum potest de se habet uim ampliandi, Dico autem ab alio, quia hoc participium potens, & hoc nomen possibile dant uirtutem ampliandi uerbo cui adiunguntur, ut homo est potens esse animal, uel animal possiblie est esse album. & sic de alijs. De ampliatione autem quæ fit ratione temporis talis datur

Regula secunda.

regula. Terminus communis supponens uel apponens uerbo habenti uim ampliandi quò ad tempus, supponit pro his qui sunt, qui erunt, uel qui fuerunt, ut homo necessario est animal, ibi tam homo quàm animal tenetur pro his qui sunt, & qui erunt. Et hæc tantum de ampliationibus.

Postquàm

A Postquam Auctor posuit diuisionem ampliationis in præcedenti parte, hic consequentia iuxta hoc uerbum ampliatiuum potest, ponit quoddam sophisma quęrendo utrum illud sophisma, impossibile pót esse uerum, sit uerũ, uel falsum. Et primo probat quòd sit uerum, secundo improbat ipsum. Probatur sic, illud quod est, uel erit impossibile potest esse uerum, ergo impossibile potest esse uerum. Antecedens patet, quia Socratem non fuisse Romæ postquam fuerit est impossibile, & tunc potest esse uerum, ergo &c. Improbatur sic arguendo in Darij. Quicquid potest esse uerum est possibile, sed impossibile potest esse uerum, ergo impossibile est possibile.

Pro cuius solutione primo sciendũ, q sophisma est argumento, uel argumẽtis approbata, uel improbata propositio. Vnde probatio est argumentum, quo quis nititur ostendere aliquam propositionem esse ueram & per oppositum improbatio est argumentum, quo nititur ostendere aliquam propositionem esse falsam. Quid sophisma.

B Et sic sophisma est propositio apparens uera quo ad utranque partem, & hoc propter probationem, & improbationem. Et dicitur sophisma a sophos quod est sapientia, siue a sophistico, cas, quod idem est q deceptio, is, quia per sophisma opponens nititur decipere respondentem per sapientiam in eo apparẽtem. Ex quo apparet q licet sophisma sit quandoque uerum, potest tamen decipere propter apparentiam ad eius falsitatem.

Secundo sciendum, q omne sophisma soluitur aliquo istorum trium modorum. s. concedendo ipsum simpliciter uerum, uel simpliciter falsum, uel negando uel distinguendo. vnde illud sophisma soluit Auctor in textu negando simpliciter, quia simpliciter est falsum. Et eius probationem soluit dicendo quòd peccat penes fallaciam accidentis, quia cum dicitur, id quod est, uel erit impossibile, potest esse uerum, ibi duo dicuntur, scilicet illud quod est impossibile, & ipsa impossibilitas, & quia ipsa impossibilitas accidit rei subiectæ, quæ est illud quod C est, uel erit impossibile, & potest esse uerum, assignatur utique inesse, & ideo creditur q sicut uerum attribuitur rei propter eius conueniẽtiam, quod etiam attribuatur accidenti, unde illud quod est, uel erit impossibile est res subiecta, & impossibile est accidens, & potest esse uerũ, est attributũ, & iõ probatio nõ cõcludit. Oĩum sophismatũ soluendi modus.

Tertio sciendum, q ad maiorem notitiam prædictorum habendã Auctor ponit duas regulas, quarum prima est de ampliatione facta respectu suppositorum, & alia est de ampliatione facta respectu temporum. vnde regula data de ampliatione respectu suppositorum talis est. Terminus communis supponens uerbo habenti uim ampliãdi a se uel ab alio ampliatur ad ea quæ possunt esse sub forma termini sic supponentis. Et declarat istud in exemplo, ut dicendo, homo potest esse albus. iste terminus homo non solum supponit pro hominibus qui sunt, sed etiam supponit pro hominibus qui erunt, & notanter dicit a se propter uerbum quod habet uirtutem ampliandi, sicut est illud uerbum potest, & notanter D dicitur ab alio, propter hoc uerbum est, quia licet amplìet, hoc tamen non est per se, sed propter hoc quòd adiungitur dictioni de se ampliatiue. Secunda regula est de ampliatione quæ fit respectu temporum, quæ talis est. Terminus communis supponens uerbo, uel apponens habenti uim ampliandi quo ad tempus supponit pro his qui sunt, & qui semper erunt sub forma termini supponentis, & ista ampliatio fit respectu temporum, ut homo necessario est animal, ibi tam homo quam animal tenetur pro his quæ semper erunt, & ista ampliatio non prouenit ex parte huius uerbi est ut dictum est, sed prouenit ex adiunctione huius aduerbii necessario ampliantis illud uerbum est quantum ad omnes differentias temporis. vnde aduerbium magis proprie causat ampliationem temporum quam suppositorum. Regulę duę ad ampliationũ notitiam.

Illa dictio possibile, ampliat tam pro supposi- tis quam pro tem- poribus, secus de necessario.

Quarto sciendum, quod licet hæc dictio possibile, ampliet tam pro suppositis quam pro temporibus, tamen primo ampliat pro suppositis, & ex consequenti pro temporibus, sed econtra est de necessario, idcirco in exemplo regulæ datæ respectu suppositorum ponitur possibile, & in exemplo regulæ datæ respectu temporum exemplificatur de ista dictione necessario quæ primo ampliat pro temporibus, & ex consequenti pro suppositis vnde sub istis duobus modis possibile, & necessarium comprehenduntur alii duo modi, qui dicuntur contingens, & impossibile, impossibile.n. ampliat ad omne tempus sicut necessarium, licet negatiue, contingens autem ad supposita sicut possibile. Ex his potest uideri quomodo conuenit dictioni ampliatiuæ ampliare, quia sicut agens reale non habens impedimentum agit in omne id ad, quod potest extendi sua uirtus, sic etiam agens rationis, puta dictio ampliatiua nō habens impedimentum agit in omne illud ad quod potest extendi sua uirtus, & propter hæc dictio possibile uel potens ampliat terminum communem cui adiūgitur ad præsentia supposita, & futura, quia habet uirtutem ampliandi quo ad illa tempora. E F

Contra prædicta arguitur primo sic. Album pōt esse nigrum, est impossibile, & tamen potest esse uerum, quia res alba potest esse nigra, ergo impossibile potest esse uerum. Secundo sic. Socratem uidere omne astrum est impossibile, cum uisus sit circa unum, & tamen potest esse uerum, quia successiue potest illa uidere, ergo impossibile potest esse uerum. Tertio sic. Terminus communis stans pro præsentibus supponit, & futuris restringitur, ut postea patebit in restrictionibus, ergo non ampliatur. Quarto sic. Ista dictio possibile non tantum ampliat pro suppositis, sed etiam pro temporibus, ergo uidetur, quòd male exemplificetur de ipsa in prima regula. Quinto sic. Impossibile, & contingens ampliant sicut necessarium, & possibile; ergo debent poni regulæ de ipsis sicut de aliis.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd illa est duplex, quia album, & nigrū possunt capi dupliciter. Vno modo formaliter, & tunc est impossibilis, & falsa Alio modo materialiter, & illo modo possibilis, & uera, & est sensus, quòd aliquis habens albedinem potest suscipere nigredinem. Ad secundum dicitur, quod est uera si ponatur inesse eodem modo quo est possibilis. s. successiue, Socra.n. potest uidere omne astrum successiue, & non simul. Ad tertium dicitur quòd terminus cōmunis disiunctiue stans pro præsentibus uel futuris bene restringitur, eo, quod ad ueritatem disiunctiuæ sufficit alteram partem esse ueram, siue sufficit ueritas alterius partis, sed terminus communis stans copulatiue pro præsentibus, & futuris bene ampliatur, & sic est in proposito. Ad quartum dicitur, quod licet ista dictio impossibile ampliet quo ad tempora, hoc tamen est ex consequenti, sed primo, & per se ampliat quo ad supposita. Ad quintum dicitur, quòd impossibile, & contingens satis possunt intelligi sub possibili, & necessario, sed potius Auctor agit de istis duobus modis necessarium, & possibile quàm de aliis, quia sunt affirmatiui, & alii sunt affirmatiui, & alii sunt negatiui. Et hæc de ampliationibus dicta sufficiant. G H

A

PARVORVM LOGICALIVM TRACTATVS QVARTVS,

Summa Tractatus.

De Appellationum Natura, ac eius multiplicibus speciebus ac modis.

Quid appellatio sit, & a quo sic denominetur, ac diuiditur.

B APPELLATIO est acceptio termini pro re existente. Dico autem pro re existente, quia terminus significans non ens non appellat, ut Cæsar, uel Antichristus, uel chymera, &c. Differt autem appellatio a significatione, & suppositione, quia appellatio est tantum de re existente, sed suppositio, & significatio sunt tam pro re existente quàm pro re nõ existente, ut Antichristus significat Antichristũ, & supponit pro Antichristo, sed nõ appellat. hõ. n. significat hominem, & de natura sua supponit tam pro existentibus, quã pro non existentibus hominibus, appellat aũt tantum hoïes existentes. Appellationum autem, alia est termini communis, ut hõ, alia est termini discreti, uel singularis, ut Socrates. Terminus singularis idem significat, suppo-

C nit, & appellat, scilicet rem existentem, ut Petrus, uel Ioannes.

De hoc late p Paul. pgulé. & Pau. Venetum in Logica parua

Iste est quartus tractatus Paruorum Logicalium. In quo postquam Auctor determinauit de ampliatione, hic consequenter determinat de appellatione. Et, quia ampliat, augmentat, & perficit suppositionem termini, & appellatio diminuit quodammodo, ideo prius determinauit de ampliatione quàm de appellatione, & prius determinat de appellatione quam de restrictione, quia appellatio est magis intrinseca termino quàm restrictio, quia terminus per se sumptus potest appellare, & non potest restringi nisi superaddatur adiunctum. & sic patet ordo huius tractatus ad præcedentem, & sequentes.

Primo sciendum, ꝙ appellatio, ut sufficit ad propositum, dicitur tribus modis. Vno modo dicitur appellatio, uocatio, siue proprium nomen alicuius personę, secundum quod dicitur, iste appellatur Petrus. Secundo modo dicitur appellatio,

D ut est proprietas nominis sub quo nomine plura continentur, secundum quam aliqua nomina dicuntur appellatiua. Tertio modo sumitur appellatio, prout est acceptio termini pro supposito uel suppositis actu existentibus, & de hac est præsens intentio.

Appellationis triplex acceptio.

Secundo sciendum, quòd appellatio, ut sumitur in proposito, sic definitur in textu. Appellatio est acceptio termini pro re existente. & non dicitur communis, quia tam terminus communis quam singularis appellant, ut patebit in diuisione appellationis, quæ diuisio hæc est. Appellationum, alia est termini communis, alia termini singularis, termini communis, sicut homo, termini singularis, sicut Socrates vnde terminus communis appellans, & terminus singularis differunt, quia terminus singularis unum tantum appellat, terminus uero commu-

Quid appellatio, & eius diuisio.

nis plura secundum, ꝙ actu potest plura continere. Et sic patet, ꝙ alia est appellatio termini communis, & alia termini discreti, ratione cuius bene dictum est in definitione appellationis termini non addendo communis aut discreti, & cõsequenter auctor exponit in textu suam definitionem dicens, ꝙ terminus significans non ens, sicut est id quod non est actu, non appellat, ut Cæsar, & Antichristus, & etiam termini significantes aliquid fictum siue aliquid in imaginatione non appellant, ut chymera, & hiroceruus, & sic patet, ꝙ solum terminus significans rem actu existentem appellat. E

Significationis, supp̃onis, & appllõnis discrimen.

Tertio sciendum, ꝙ Auctor postea ponit differentiam inter significationem, suppositionem, & appellationem, quia appellatio est acceptio termini pro re existente in actu, & extra animam suppositio uero, & significatio sunt tam de re existente in naturam quàm de existente in anima siue in imaginatione, ut Antichristus significat Antichristum, & supponit pro eo, sed nihil appellat, homo etiam significat id quod participat naturam humanam, & naturaliter supponit tam pro homine existente quàm non, sed non appellat nisi hominem existentem in actu. Alio modo differunt suppositio, & appellatio, quia appellatio est inferius a suppositione, quia ubicunque est appellatio ibi est suppositio, & non econuerso, nam appellatio solum inest termino, ut dictum est, quando tenetur pro supposito, uel suppositis actu existentibus, sed suppositio potest esse in termino, quãdo tenetur pro suppositis actu uel potentia uel etiam in imaginatione, & suppositio potest esse naturalis, accidentalis, discreta, communis, simplex, & personalis, sed appellatio est tantum termini supponentis personaliter, & sic patet, ꝙ appellatio est inferius ad suppositionem. F

Diuersarũ dictionum diuersa appellatio.

Quarto sciendum, ꝙ dictionum, quædam sunt appellatiuæ qualitatis, & appellant, sed per se appellata non habent, sicut sunt nomina communia, & adiectiua quæ sunt appellatiua, sed non habent appellata, nisi sua substantiua, & per sua subiecta, eo ꝙ indiuiduatio non in accidentibus nisi per substantiam loquendo ꝓprie. Aliæ sunt dictiones, quæ nõ sunt appellatiuę qualitatis, sed sunt appellata in neutro genere, cuiusmodi sunt nomina propria. Nomina enim propria dicuntur appellata supposita, & singularia diuersis rationibus, quia dicuntur appellata eo ꝙ appellantur a suis superioribus. superiora.n. de inferioribus prædicantur secundum unum nomen, & eadem rationem, ut Socrates est homo, dicuntur supposita, quia subiiciuntur suis superioribus, & dicuntur singularia quia nominant aliquod discretum quod uni soli conuenit. Alię sunt dictiones appellatiuæ quæ appellant, & quæ per se appellat habent, sicut sunt nomina communia substantia, ut homo animal, & sic de aliis. & talibus proprie conuenit appellatio. Et tales dictiones accipiuntur aliquando pro omnibus suis suppositis, & hoc fit per adiunctum signi uniuersalis, ut dicendo omnis homo currit, aliquando pro aliquo suorum suppositorum determinate, ut quandò eis non additur aliquid, quod eas distribuat, ut homo currit. G

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Appellatio pertinet iuristis, ergo non spectat ad Logicum determinare de appellatione. Secundo sic. Appellatio est tantum termini communis, ergo communis debet poni in definitione eius. Tertio sic. Nulla est appellatio termini communis, ergo contra diuisionem. Antecedens patet, quia terminus communis non significat rem existentem cum existentia conueniat singularibus. Quarto sic. Socrates mortuus appellatur homo, ergo appellatio est tam existentis quàm non existentis. Quinto sic. Sicut dixit textus, terminus significat idem, supponit, & appellat, sed significat rem non existentem, ergo etiam appellat pro re non existente. H

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum dicitur, quòd aliter consyderatur appellatio a Logico,

A Logico,& aliter a iuristis. quia a iuristis consyderatur inquantum dicit uocationem quandam de inferiori iudice ad superiorem, sicut cum quis iudicatus ab officiali appellat ad Papam, sed a Logico consyderatur ut dictum est. Ad secundum dr̃, ꝙ si capiatur appellatio, ut est proprietas nominis, quæ dr̃ qualitas, sic solum appellatio conuenit termino communi, sed de tali non est hic ad propositum, sed si capiatur prout est acceptio termini pro re existente, tunc conuenit tam termino singulari q̃ communi,& sic capitur hic. Ad tertium dicitur, ꝙ licet res significata per terminum communem secundum se,& per se non existat, tñ existit in suis inferioribus,& tunc talia singularia a nomine communi appellantur, sicut homo appellat Socratem, & Ciceronem,& sic de aliis singularibus actu existentibus. Ad quartum dicitur, ꝙ licet Socra. mortuus abusiue appelletur homo, tñ non est homo simpliciter, quia homo mortuus non est homo, ideo non potest appellari. Ad quintum dicitur, ꝙ Auctor sic intelligitur, ꝙ si res signifi
B cata per terminum singularem existat, tunc terminus singularis idem significat pro eodem supponit,& pro eodem appellat.

Appellationis termini communis Duo Genera.

Item appellationum termini communis, alia est termini cõmunis pro re in communi, ut quando terminus cõis simplicem habet suppositionem, ut cùm dicitur, homo est species, animal est genus,& tunc terminus idem supponit, significat,& appellat, ut homo significat hominem in cõi, & supponit pro homine in cõi. & appellat hominem in cõi. Alia autem est appellatio termini communis pro suis inferioribus, ut quando terminus communis personalem habet suppositionẽ,
C ut cum dicitur, homo currit, tunc homo non idem significat, supponit, & appellat, sed significat hominem in commui,& supponit pro particularibus hominibus,& appellat particulares homines tantum existentes. Et hæc de appellationibus sufficiant.

Postq̃ Auctor definit & diuisit appellationem in eam quæ fit per terminum cõem,& eam quæ fit per terminum singularem, hic consequenter subdiuidit appellationem termini cõis. nam alia est termini communis, pro re existente in cõmuni, ut cum terminus communis simplicem habet suppositionem, ut homo est species, aĩal est genus. hõ. n. appellat naturam existentem in esse simplici abstracto a suppositis siue a singularibus. Alia est appellatio termini cõis pro suis inferioribus, ut hõ appellat Socratem aut Platonem, si existant in rerum natura.

Primo sciendum, ꝙ dupliciter potest intelligi, ꝙ terminus cõis appellet. Vno modo prout capit̃ pro re uniuersali significata per ipsum,& sic super ipsum fundatur unus modus appellationis, quæ quidem appellatio est ipsius naturę cõis, quæ licet secundum se non existat, tamen existit in singularibus, & sic super ipsum fundatur appellatio termini cõis simplicem suppositionem habentis. Alio mõ põt consyderari terminus cõis uidelicet prout est in suis suppositis,& sic super ipsum fundatur appellatio quæ est termini cõis habentis personalem suppositionem, & licet talis terminus cõis non significet illa supposita, ut supposita sunt,& singularia, tamen possunt consyderari ut conueniunt in natura specifica, & sic terminus communis potest appellare pro ipsis. *Terminus cõis dupliciter.*
D

Secundo sciendum, ꝙ terminus cõis habens suppositionem simplicẽ idem significat, supponit,& appellat. significat. n. naturam communem, supponit etiam *Terminus cõis sim-*

pliciter supponens, idē significat, appellat, & supponit. pro eadem, & appellat pro ipsa natura cōi. Sed terminus cōis nō supponens simpliciter non idem significat, supponit, & appellat nam talis terminus significat naturam cōem, & supponit pro suppositis tam existentibus quam non existentibus, sed solum appellat sua particularia in actu existentia, sicut homo significat naturam humanam, & supponit pro hominibus tam existentibus quàm non existentibus, sed solum appellat homines præsentes, & existentes in actu. A

Terminorū appellatiuorum multiplicitas. Tertio sciendum, q terminorum appellatiuorū siue appellationem habentiū, quidam sunt substantiui, quidam adiectiui. Substantiui sunt illi, qui significant rem existentem in prædicamento per modū per se stantis tam in concretione ad supposita quàm in abstractione, sicut iste terminus homo, qui dicitur esse terminus concretus concretione naturæ ad supposita, quia concernit ipsa, & iste termi nus humanitas dicitur abstractus a quacunq; concretione. Termini aūt adiectiui sunt illi, qui significant rem in prædicamento existentem per modum adiacentis, & istorum terminorum tam substantiuorum quàm adiectiuorum, quidā sunt substantiales, quidam significant rem de prædicamento substantię. ut homo, & humanitas. Alii autem accidentales, qui significant rem de prædicamento accidentium, ut album & albedo. & sic de aliis, de quibus est facta mentio, unde tam in terminis substantialibus, quàm accidentalibus eodem modo sumitur appellatio capiendo appellationem proprie. F

quibus terminis appellatio attribuatur Quarto sciendum de terminis accidentalibus, quòd res de prædicamento accidentiū potest dupliciter consyderari. vno modo, ut habet habitudinem ad substantiam, ut albus, ba, bum. album enim significat albedinem secundum q adiacet substantiæ. Alio modo possunt illæ res consyderari sine habitudine ad substantiam, & hoc dupliciter, secundum q dupliciter possunt abstrahi, quia ipsarum una abstractio est a subiecto, alia est abstractio a suppositis, & secundum primam abstractionem natura albedinis significatur per illum terminum albedo, sed secundum, q abstrahitur a suppositis significatur per illum terminum albedinitas, & natura nigredinis per illum terminum nigredinitas. vnde in oībus istis terminis nihil differt quantum ad appellationem. Ex quo sequitur, q aliqui antiqui male dixerunt, eo q putabant appellationem non posse attribui nisi termino adiectiuo, & mouebantur propter illam rationem, quia appellatio, ut ipsi dicebant est in termino ratione significati formalis rei appellatæ, quæ non potest appellari nisi per terminum adiectiuum, ut dicebant, & non per substantiuum quod importat significatum suum absolute, & non cum dependentia, uel habitudine ad aliud, sicut iste terminus homo qui significat naturam humanam absolute. Verumtamen illud non est uerum, quia termini substantiui possunt esse concreti concretione naturę ut dictum est, siue concretione suppositorum, licet non significent per modum adiacentis. G

Impugnatio opi. antiquorum.

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Terminus cōis habens simplicē suppōnem respectu termini secundæ intentionis significat naturam cōem existentē in anima, ergo non appellat. consequentia tenet, quia tunc Antichristus appellaret, quod falsum est. Secundo sic. Appelatio est acceptio termini communis pro re existente, sed natura communis significata per terminum communem nō existit, ergo terminus communis non appellat. Tertio sic. Omne quod est singulare est, sed appellatio est termini existentis, ergo non potest esse termini cōis simplicem suppositionem habentis. Quarto sic. Appellatio insequitur significationem termini communis, sed terminus communis non significat sua supposita, ergo non appellat pro suis suppositis. Quinto sic. Appellatio, significatio, suppositio sunt diuersæ proprietates, ergo non possunt eidem conuenire, ergo male dictum est, q terminus communis idem significat, supponit, & appellat. H

A Ad argumenta. Ad primum dicitur, q duplex eſt appellatio.ſ.propria,& impropria, unde talis terminus appellat accipiendo appellationem large. & quodammodo improprie prout eſt termini ſignificantis tam rem extra animam q̃ rem in anima Ad ſecundum dicitur, q licet terminus communis non ſignificet rem exiſtente ſecundum ſe,tamen ſignificat rem exiſtentē in ſingularibus,& hoc ſufficit. Ad tertiũ dicitur,quòd licet omne id quod primo, & per ſe exiſtit ſit ſingulare,tamen illud quod exiſtit ad alterius exiſtentiam non eſt ſingulare, ſicut uniuerſalia quæ ſignificantur per terminos communes, & ſic termini communes ſignificant rem exiſtentem,uidelicet in ſingularibus,& per ſingularia. Ad quartum dicitur,quod licet terminus communis primo, & per ſe nõ ſignificet ſua ſupposita,tamen ex conſequenti, & materialiter bene ſignificat ipſa,inquantum includunt naturam per terminum communem ſignificatam. Ad quintum dicitur, quòd licet iſtæ proprietates conueniant eidem materialiter ſumpto,non tñ conueniunt eidem formaliter ſumpto, & hoc ſufficit. Et hæc de appellatione dicta ſufficiant. Solutiões,

B

PARVORVM LOGICALIVM TRACTATVS QVINTVS

Summa Tractatus.

De Reſtrictionis tam Nominis quam Verbi Varijs acceptionibus ac natura, & ſoluendi in ea multorum ſophiſmatum per Regulas, tam nominibus quam Verbis proprias, intellectu, & obiectionis Dilutio.

C

Quid ipſa Reſtrictio, & Quotuplex ſit.

RESTRICTIO eſt coarctatio termini cõis a maiori ſuppoſitione ad minorē,ut dictum eſt prius. Reſtrictionum autem, alia fit per nomē,ut homo albus. Iſte terminus homo nõ ſupponit pro nigris neque pro medio colore coloratis, ſed reſtringitur ad albos. Alia fit per uerbum,ut hõ currit. iſte terminus homo, ſupponit pro præſentibus tantũ. Alia fit per participium,ut cum dicitur,homo currens diſputat, ille terminus homo ſupponit pro præſentibus.

Vide p ſũmiſtas, & uide Ioan. Bricot in qſtionibus ſuis q multa pulchra dicit.

D Alia fit per implicationem ut cum dicitur, homo qui eſt albus currit. Hæc implicatio,qui eſt albus, reſtringit hominem ad albos. Item reſtrictionum factarum per nomen, Alia fit per inferius ſuperiori appoſitum, ut animal homo currit. ille terminus animal tantum ſupponit pro animalibus quæ ſunt homines. Alia fit per differentiam aduenientem generi quæ eſt eſſentialis, cum ſit conſtitutiua rei. vt cum dicitur,animal rationale. Hic animal, ſupponit pro rationalibus animalibus. Alia fit per adiectiuum accidentis, ut cum dicitur, homo albus, iſte terminus homo ſupponit tantum pro albis hominibus.

Iste est Quintus partialis tractatus Paruorũ Logicalium, in quo intendit determinare de una proprietate termini incomplexi, quæ dicitur restrictio, quamuis prius determinandum fuisset de restrictione, eò ꝙ restrictio & ampliatio opponuntur, & fiunt circa personalem suppositioné, nisi obstetisset ratio quæ prius dicta est in principio appellationum. f. ꝙ appellatio est magis intrinleca termino q̃ restrictio. Et quia hic principaliter uult determinare de restrictione, ideo resumit definitionem restrictionis prius positam in principio ampliationum. E

Quid restrictio. Primo sciendum, ꝙ restrictio est coarctatio termini cóis a maiore suppóne ad minorem, hoc est decremétum siue minoratio ambitus alicuius termini cóis secundum ꝙ pro paucioribus suppositis tenetur ꝙ exigat sua actualis suppositio, sicut dicendo, homo albus currit, ille terminus homo de sua actuali suppositione potest supponere pro omnibus hominibus quocunque colore coloratus, tamen per naturã illius adiuncti albus, uariatur suppositio eius & tenetur solũ pro hominibus albis. & accipitur in ista definitione coarctatio metaphorice ad coarctationem realem, sicut sufficienter explicatum est in principio ampliationum. F

Restrictionis diuisio. Secundo sciendum, ꝙ Auctor consequenter diuidit restrictionum dicens, ꝙ restrictionum, alia fit per nomen, alia per uerbum, alia per participium, & alia per implicationem alicuius orationis. Et consequenter subdiuidit restrictionem factam per nomen dicens, ꝙ alia fit per inferius appositum superiori, alia fit per differentiam aduenientem generi, alia per adiectiuum accidentis, & omnium istorum exempla satis patent in textu. unde restrictio fit multis modis. uno mõ fit per aliquid aduenieus termino restricto, sicut dicendo, homo albus currit. Alio modo fit nullo adueniente termino communi, ut cum dicitur, rex uenit, restringitur ad supponendũ pro rege patriæ, & secundum hoc potest dici ꝙ duplex est restrictio. Vna est naturalis, quæ fit per aliud adueniens termino communi, & dicitur naturalis, quia ille terminus capitur secundũ naturam & exigentiã termini adiuncti, alia est usualis restrictio, & est illa quæ in termino per usum & modum loquendi inuenitur, & ideo dicitur usualis restrictio, quia non conuenit ei secundum naturam alicuius adiuncti. G

Restrictio naturalis quot modis fiat. Tertio sciendum, ꝙ restrictio naturalis potest fieri multis modis, ut prius dictum est. Vno modo per dictionem. Alio modo per orationem. per orationem fit quando alicui termino cói implicatur aliquid non importans diminutionem nec ampliationem, ut cum dr̃, homo qui est albus currit. ibi restringitur homo ad supponendum pro illis quibus conuenit illa implicatio, qui est albus. Et notanter dicit nõ importãs diminutioné, nec ampliationem, quia est aliqua oratio implicatiua quæ importat diminutioné, ut ista, qui est mortuus, & alia est implicatiua quæ importat ampliationem, ut ista, qui potest esse. ille. n. implicationes non restringunt. Et sic patet ꝙ restrictio habet fieri, quando terminus aduenies alteri non diminuit nec ampliat terminum cui additur, sed quando facit ipsum teneri pro paucioribus suppositis quàm prius tenebatur. &, cum oratio implicatiua est diminuens, destruitur illud cui adiungitur. & oratio ampliatiua facit terminum teneri pro pluribus quàm exigat sua actualis suppositio, ideo nõ restringitur. Sed restrictio quæ fit per dictionem potest fieri dupliciter. uno modo ratione significationis, alia modo ratione consignificationis. Ratione significationis potest fieri, quando aliquid additum termino communi restringit ipsum quò ad principalem significationem. Et ratione consignificationis fit, quando aliquid restringitur solum quò ad consignificationem, sicut dicendo, homo est albus, homo restringitur solum ratione consignificationis, scilicet ratione generis, quia tantum ponitur pro maribus. H

Quarto sciendum, ꝙ cum dicitur, ꝙ restrictionum, quædam fit per nomen,

A alia fit per uerbum &c. ibi est diuisio generis in species, eò, q; restricto æqualiter dicitur de omnibus illis membris. Et istorum modorum sufficiencia sic potest haberi. nam omnis restrictio fit per dictionem incomplexam uel complexam, si primum, hoc est dupliciter. uel talis dictio significata substantiam, uel actum. si substantiam, sic est primum membrum, si actum, hoc est dupliciter. uel actum distantem a substantia, & sic est secundum membrum, uel indistantē, & sic est tertium membrum. si fiat per uocem complexam, sic est illa quæ fit per implicationem. Vnde in proposito implicatio uocatur aliquod complexum ex nomine & uerbo implicite includens suppositionem termini communis. ut cùm dicitur, homo qui est albus currit, ista implicatio, qui est albus, includit implicite suppositionem huius termini homo, unde etiam diuisio sequens, talis est sicut diuisio præcedens. & sic potest faciliter sumi sufficientia membrorum eius. Et sic patet quid sit restrictio, & quomodo habeat fieri, & B quomodo diuiditur.

Restrictionū alia per uerbū, alia per nomē fit.

Contra prædicta arguitur primo sic. Restrictio non est possibilis, ergo de ipsa non est determinandum. Antecedens patet, quia ubicunque ponitur dictio semper supponitur & capitur pro suo significato, sed significatum dictionis non potest restringi, ergo uidetur quòd ipsa non est possibilis. Secundo arguitur sic contra definitionem. quia terminus singularis aliqñ stat pro pluribus. & aliquãdo pro paucioribus, ergo uidetur, q; restringitur, ergo male ponitur in definitione termini communis. Tertio arguitur sic. Circa appellationē fit coarctatio a maiori suppositione ad minorem, & tamen non est restrictio, ergo. Quarto sic. Restrictio non fit per nomen, ergo contra unum membrum diuisionis. Antecedens patet. quia si fieret, in ista, homo albus currit, fieret, sed hoc non, quia albus in plus se habet q̃ homo, ergo non potest restringere hominem. Quinto sic. Implicatio est magis, communis quàm illud cui adiungitur, ergo non potest re-C stringere. Antecedens patet, quia implicatio, qui est albus, potest addi homini, boui, & leoni, & sic de aliis.

Argumēta

Ad argumenta. Ad primum istorum argumentorum dicitur, q; licet dictio non possit restringi quantum ad significatum formale, tamen quantum ad significatum materiale bene restringitur. unde, ubicunque ponitur homo, significat humanitatem quæ est significatum formale eius, sed non capitur pro omnibus suis suppositis, quæ sunt significatum materiale eius, ideo potest restringi. Ad secundum istorum dicitur, q; licet terminus singularis æquiuoce tentus possit teneri pro pluribus, tamen uniuoce tentus non potest stare nisi pro uno solo, & sic non potest restringi. Ad tertium argumentum dicitur, q; licet appellatio aliquando appellet pro paucioribus, hoc tamen est per accidens, quia semper per se facit terminū cōem teneri pro existentibus tantū. Ad quartum dicitur, q; licet albus in comparatione ad alia ab homine in plus se habeat quàm homo, ta-D men in comparatione ad hominē non in plus se habet. Ad quintum dicitur, q; licet implicatio secundum se in plus se habeat q̃ terminus cui adiungitur, tamē secundum, q; adiungitur tali uel tali termino per relationem in eo inclusam, in minus se habet quàm talis terminus communis.

Solutiões.

De Restrictionis per nomen factæ quibusdam necessarijs Regulis.

DE restrictione facta per nomē cōmuniter sumptum tales dantur regulæ. Omne nomen non diminuēs nec habens uim ampliandi, adiunctum

Prima regula.

adiunctum ex eadem parte termino magis cōi, restringit ipsum ad supponendum pro his, ad quæ exigit sua significatio, ut patet in exēplis p̄dictis, ut hō per suam significationem restringit animal ad aīalia quæ sunt homines, ut cū dicitur, aīal homo, & albus restringit hominē per suam significationē ad homines albos, ut cum dicitur, hō albus. Dico autem non diminuens, ad remouendum nomina diminuentia rōnem adiuncti, ut mortuus, uel corruptus, & similia quæ non restringunt, sed potius destruunt adiunctum. Dico autem non habentem uim ampliandi, ad remouendum dictiones ampliatiuas, ut potens, potest, posibile, quæ non restringunt, sed potius ampliant. E

Notabile pulchrum.

Et sciendum quod minus cōe semper restringit magis commune, ut cum dicitur, homo albus currit, quia homo reperitur in albis hominibus, & nigris, & medio colore coloratis, albus autem non. unde quò ad hoc, homo est magis commune, & albus minus commune, & sic albus restringit hominem, sed secundū quòd albus reperitur in hominibus, lignis, lapidibus, & brutis, homo autem non, ut sic, albus est magis commune, & homo minus commune, & sic homo coarctat album ad albedinem existentem in hominibus, ut cum dicitur, homo albus currit, & sic utrunq; coarctat alterum secundum diuersa. Item de termino restricto talis datur regula. Si signum uniuersale adueniat termino restricto non distribuit ipsum nisi pro his ad quæ restringitur. cum.n.dico, omnis homo albus currit, ibi homo restringitur ad albos, & non potest distribui nisi pro albis. F G

Secunda regula.

Tertia regula.

Item de restrictione datur talis regula. Nihil positum a parte prædicati potest restringere terminum communē positū a parte subiecti quò ad principalem eius significationem, ut homo est albus, iste terminus albus, in prædicato positus non potest restringere hominē in subiecto positum ad albos, quia, si restringeretur ad albos, ergo per regulam præcedentem, scilicet si signum uniuersale aduenerit termino restricto solum distribuit ipsum pro his ad quæ restringitur, ut in proposito, homo distribueretur solum pro albis hominibus, & sic istius propositionis, omnis homo est albus, sensus esset, omnis homo albus est albus. ergo, si una erit uera, reliqua erit uera, & si una erit falsa, reliqua erit falsa, quod tamen est falsum. ergo, cum dicitur omnis homo est albus, iste terminus homo non restringitur, & sic patet illa regula. Dico autem quò ad principalem eius significationem, quia prędicatum restringit subiectum quò ad consignificationē, quæ est genus, ut cum dicitur, cignus est albus, iste terminus cignus, restringitur ad mares, & non ad mulieres, & sic albus restringit ipsum quò ad cōsignificationē quæ est genus, & non quò ad suā significationem. H

Item

A Item de restrictione facta per implicationem talis datur regula. Omnis implicatio immediate coniuncta termino communi restringit ipsum, sicut suum adiectiuum, ut cùm dicitur, homo qui est albus currit, iste terminus homo restringitur ad albos per hanc implicationem, scilicet, qui est albus. Item de eadem restrictione talis datur regula. Quotiescunque signum uniuersale, & implicatio ponuntur in eadem locutione, duplex est oratio, eò quod signum potest præcedere implicationem, & sic distribuit terminum communem pro quolibet supposito, ut cum dicitur, omnis homo currit qui est albus. Item implicatio potest prius aduenire, & restringere terminum communem, & tūc B signum postea adueniens non distribuit ipsum nisi pro his ad quæ restringitur, ut omnis homo qui est albus currit, & tunc æquiualet huic omnis homo albus currit.

Quarta regula.

Quinta regula.

Postquam Auctor subdiuisit restrictionem, hic consequenter ponit quasdam regulas de restrictione facta per nomen, & consequenter determinabit de quibusdam regulis restrictionis factæ per uerbum, & quia nomen præcedit uerbum, ideo patet ordo. Et primo ponit unam regulam de restrictione facta per nomen, siue ampliatione, dicens, quòd omne nomen non diminuens, nec habens uim ampliandi, adueniens ex eadem parte termino communi restringit ipsum ad supponendum pro his quæ exigit sua significatio. s. significatio illius nominis restringentis, ut dicendo, animal homo currit, ibi homo, restringit animal per suam significationem ad supponendum pro animalibus habentibus hu C manam formam. Et consequenter exponit Auctor suam regulam, & dicit, quod notanter dicitur non diminuens, propter nomina diminuentia rationem illius termini cui adiunguntur, ut mortus, & corruptus, talia. n. non restringunt, sed magis destruunt. s. formam significatam per terminum cui adiunguntur. Et dicebatur notanter non habens uim ampliandi, propter illa, possibile potens, & similia quæ non restringunt, sed potius ampliant. Et similiter debet intelligi de dictione distrahente, sicut de diminuente, unde dictio diminuens, & distrahens differunt, nam illa dicitur diminuens, quæ destruit rationem illius cui adiungitur, ut mortuus, & illa dicitur distrahens, quæ trahit terminū cui adiungitur ad extraneam significationem, ut dictum.

Prima regulæ restrictionis expositio.

Dictio diminuens a distrahēte, quo differat.

Primo sciendum, quod generaliter quodlibet minus commune restringi magis cōmune. ueruntamen idem terminus dicitur magis communis & minus diuersis respectibus, & sic idem terminus potest esse restringens, & restrictus, uerbi gra- D tia, homo albus currit, homo reperitur in hominibus albis, & nigris, & medio colore coloratis, & albus non, & sic secundum illud respectum, homo est terminus magis communis, & albus minus communis, & ideo albus restringit hominem. secundum autem, quod albus reperitur in hominibus, lapidibus, & in animalibus brutis, & homo non, isto modo albus est terminus magis communis, & homo minus communis, & ideo homo coarctat, & restringit album ad albedinem existentem in hominibus.

Diuersis respectibus dicitur magis & minus cōmunis aliquis terminus.

Secundo sciendum, quod pro termino restricto Auctor ponit unam regulam in textu quæ talis est. Si signum distributiuum adueniat termino restricto, non distribuit ipsum plenarie pro omnibus suis suppositis, sed solum distribuit ipsum pro his ad quæ restringitur secundum exigentiam termini rest. ingentis, ut cum

Termini restricti regula exponitur.

cum dicitur, omnis homo albus currit. homo enim non distribuitur nisi pro hominibus albis, & hec est ratione illius termini restringentis albus, unde, si signum uniuersale adderetur termino communi per se sumpto & non restricto distribueret ipsum uniuersaliter pro omnibus suis suppositi, sed, cùm additur sibi determinatio non diminuens nec distrahens, distribuitur secundum exigentiã illius determinationis, & sic patet, ꝙ signum uniuersale in ista propositione, omnis homo albus currit, & sibi similibus, non agit in terminum communem, sed secundum, ꝙ restrictus est per hanc determinationem albus. E

Restrictionis per nomen factæ necessaria regula.

Tertio sciendum est, ꝙ consequenter Auctor ponit unam aliam regulam de restrictione facta per nomen, quæ talis est. Nihil positum a parte prædicati potest restringere terminum cõmunem positum a parte subiecti quò ad principalẽ significationem. Et ista regula uidetur dari de termino restringẽte, ut cùm dicitur homo albus, albus enim non restringit hominem ad albos. cuius ratio est, quia tunc signum uniuersale iunctum homini non distribueret ipsum nisi pro albis, ut patet per regulam immediate dictam, & sic hęc propositio esset uera, omnis homo est albus, posito casu, quod aliqui essent nigri, quod patet quia ualeret tantum sicut ista, omnis homo albus est albus. sed illud manifeste est falsum, casu posito, igitur illud est falsum ex quo sequitur, uidelicet, ꝙ ille terminus albus in prædicato positus restringat istum terminum homo, positum a parte subiecti quantum ad principalem significationem. ueruntamen talis terminus positus a parte prædicati habet restringere terminum positum a parte subiecti quantum ad significationem minus principalem, siue quantum ad consignificationem, ut cum dicitur, cignus est albus, albus restringit cignum pro maribus tãtum, & non pro femellis, & sic restringit ipsum quantum ad significationem minus principalem quàm est genus. F

Restrictionis per implicationẽ factæ alia regula.

Quarto sciendum, quod Auctor ponit unam aliam regulam de restrictione facta per implicationẽ dicens, ꝙ omnis implicatio immediate adiũcta termino communi restringit ipsum sicut suum adiunctum, ut cùm dicitur, homo qui est albus currit, ille terminus homo restringitur ad albos per illam implicationem, qui est albus, unde notanter dicitur immediate adiuncta, quia, sic talis implicatio non immediate adderetur, non plus restringeret q̃ adiunctum positum a parte prædicati, ut si diceretur, homo currit, qui est albus. unde quantum rem istæ duæ æquipollent, homo albus currit, & homo qui est albus currit. Et ex ista regula infert. Auctor in textu aliam regulam de restrictione facta per implicationem dicens, quã quotiescunque signum uniuersale & implicatio ponuntur in eadem locutione, locutio est duplex, eò, quod signum uniuersale potest præcedere implicationem non immediate positam in termino communi, & tũc distribuit terminum communem pro omnibus suis suppositis, ut cum dicitur, omnis homo currit qui est albus, ibi ille terminus homo distribuitur pro omnibus suis suppositis, uel illud signũ uniuersale potest præcedere implicationem immediate positam in termino communi ex eadẽ parte, & sic tale signum non distribuit nisi pro illis, ad quæ restringitur per illã implicationem, ut dicendo, omnis homo est albus currit. & ratio huius diuersitatis est, quia in prima propositione signum uniuersale attingit terminum cõmunem antequam determinetur per implicationem, sed in secunda determinatur per implicatione antequàm distribuatur per signum. & ideo non distribuit terminum communem uniuersaliter pro omnibus suis suppositis, sed tantum pro quibus exigit sua implicatio. G H

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Nullum posterius agit in prius, sed econuerso, sed omne restringens posterius est restrictio, ergo nullum restringens agit in dictionem restrictam. Secundo sic. Cum dicitur, potens portare lapidem

A dem currit, est restrictio, & tamen ibi est dictio ampliatiua, & nõ habens uim restringendi, sed ampliandi, ergo contra primam regulam. Tertio sic. Signum uniuersale non amittit suam uim per aliquid quod est posterius, ergo uidetur, ꝙ cùm habeat uirtutem ad distribuendum terminum communem pro omnibus suis suppositis, non perdat uim suam per dictionem restringentem terminũ communem, cùm sit posterius ipso, ergo uidetur, ꝙ distribuat terminum restrictum pro omnibus suis suppositis, quod est contra secundam regulam. Quarto sic. Talia sunt subiecta qualia permittuntur ab eorum prædicatis, ergo uidetur, ꝙ sicut prædicata uariant sua subiecta, sic possunt restringere. Quinto arguitur sic. Quando signum uniuersale additur termino restricto, tunc prius cadit supra terminum restrictum, quàm supra dictione restringentem, ergo uidetur, ꝙ ipsum distribuat pro omnibus suis suppositis.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, ꝙ posterius non agit in prius quantum ad eius substantiam, sed bene agit quò ad accidentalia eius. modo accidentale est, terminum communem teneri pro pluribus uel paucioribus suppositis eius. Ad secundum dicitur, quòd licet sit ibi dictio ampliatiua, & restrictiua, tamen illa restrictio non fit rõne dictionis ampliatiuæ ibi positæ, sed ratione dictionis restringentis. Ad tertium argumentum dicitur, quòd licet signum uniuersale non amittat per se suam uim, tamen per accidens potest eam perdere ratione determinationis illius cui adiungitur signum uniuersale, quod suscipit eius uirtutem. Quia, quando in aliqua dictione ponitur terminus communis cũ determinatione non diminuente, tunc signum adueniens non distribuit illud subiectum secundum se, & absolute, sed secundum, quòd determinatur per illam determinationem, quia etiam ille terminus communis non subiiciebatur absolute, sed prout stat sub tali determinatione. Ad quartum istorum dicitur, ꝙ hæc regula habet ueritatem quò ad suppositionem, non tamen quò ad restrictionẽ. Vel potest dici, ꝙ licet subiecta uarientur quò ad consignificationem, non tamen quò ad principalem significationem. Ad quintum dicitur, ꝙ licet secundum uocem signum, & terminus restrictus præponantur dictioni restringenti, tamen secundum intellectum dictio restringens immediate præponitur ipsi termino, quia sicut dictum est, signum uniuersale distribuit terminum communem ad ea quæ restringitur per dictionem restringentem.

Solutio.

B

Signum uniuersale quo pacto suam uim amitit.

C

Restrictionis per Verbum factæ tres Regulæ apponuntur.

SEquitur de restrictione facta per uerbum. De qua plures dantur regulæ. Quarum prima talis est. Terminus cõis supponens uel apponens uerbo præsentis temporis simpliciter sumpto, non habente uim ampliandi nec ex se nec ex alio, restringitur ad supponendum pro his, qui sunt sub forma termini communis supponentis. Dico autem termini communis. quia terminus discretus neque restringitur neque ampliatur, dico autem uerbum præsentis temporis, ad remouendum alia uerba aliorum temporum, quia terminus cõmunis aliam habet suppositionem cum eis. dico aũt simpliciter sumpto, ad remouendum uerba sumpta cum particulis diminuentibus, ut est opinabile, & inopinabile. dico autem non habente uim ampliandi, ad remouendum uerba ampliatiua ut potest. dico autem neque ex se neque ex alio,

Prima regula.

D

ex alio, ad remouendum uerba habentia uim ampliandi ex alio, ut puta ex coniuncto, sicut hoc uerbum est, cum dicitur, est potens. dico A
autem sub forma termini supponentis, quia homo supponit pro his, qui sunt sub humanitate, & animal pro his, quæ sunt sub animalitate, ut cum dicitur, homo est animal. Item alia datur regula. Terminus cõis supponens, uel apponens uerbo de præterito, simpliciter sumpto, non habente uim ampliandi nec ex se nec ex alio, restringitur ad supponendum pro his, quæ sunt, uel fuerunt sub forma termini supponentis, ut cum dicitur, homo fuit animal, ille terminus homo supponit pro omnibus his, qui sunt, uel fuerunt homines, & animal, pro his, quæ sunt, uel fuerunt animalia. Item alia datur regula. Terminus communis supponens, uel apponens uerbo de futuro, etiam supponit pro his, quæ sunt, uel erunt sub forma termini supponentis, scilicet pro eis quæ sunt, uel erunt in futuro, ut homo erit animal. Ex prædictis patet, quòd uerbum restringitur quò ad consignificationẽ, quæ est tempus, & non quò ad significationem principalem. F

Secunda regula.

Tertia regula.

Prima regula.

Terminus cõis vel apponẽs uerbo pñtis temporis simpliciter sũpto nõ habenti uim ampliandi a se uel ab alio, ad ea q termini supponentis sunt restringitur.

Postquam Auctor determinauit de restrictione facta per nomen & per implicationem, quæ æquipollet nomini, hic consequenter determinat de restrictione facta per uerbum. Et ponit tres regulas de tali restrictione, secundum quod uerbũ potest esse præsentis temporis, uel præteriti, uel futuri. Vnde prima regula talis est. Terminus communis supponens, uel apponens uerbo præsentis temporis simpliciter sumpto non habenti uim ampliandi a se, uel ab alio, restringitur ad supponendum pro his, quæ sunt sub forma termini supponentis. Et notanter dicit terminus communis, quia terminus discretus non restringitur nec ampliatur, ut dictum est prius. Notanter ẽt dicitur præsentis temporis, ad remouendum alia uerba aliorum temporum, de quibus postea dicetur. Notanter ẽt dicitur, simpliciter sumpto, ad remouendum uerba diminutionem importantia, sicut opinor, imaginor. Et notanter dicitur, non habenti uim ampliandi, ad remouendum uerba ampliatiua Et notanter dicitur, ex se, ad remouendum hoc uerbum põt. Et notanter dicitur, a se uel ab alio, ad remouendum uerba quæ de se non habent uim ampliandi, sed ex adiuncto, sicut est potens, uel impossibile, quia licet hoc uerbum est, ex se non ampliet, tamen ampliat per illud adiunctum potens, uel possibile. Dicitur autem notanter sub forma termini communis supponenti, quia, cum dicitur homo est animal, ibi homo supponit pro illis, qui sunt sub humanitate, & animal, pro his qui sunt sub animalitate. G

Actus uerbi ad subiectũ duplex comparatio.

Primo sciendum, quod actus uerbi potest comparari ad suum subiectum dupliciter. Vno modo quantum ad id in quo est, & de quo enunciatur, ut cum dicitur, Socrates currit hic comparatur cursus ad Socratem, tanquam ad id in quo est, & de quo dicitur. Alio modo potest comparari ad subiectum, tanquam ad id de quo enunciatur, non tamen ad id in quo est, ut cum dicitur, Cæsar laudatur, laus.n. enunciatur de Cæsare, non est tamen in Cæsare, sed in laudante. Et similiter cum dicitur, chimera opinatur, opinio enunciatur de chimera, & tamen non est in chimera, sed in opinante. Similiter cum dicitur Antichristus potest esse, hic enunciatur potentia ad esse de Antichristo, non tamen est in ipso, sed in principijs naturalibus, ex quibus educetur Antichristus. Vnde illa uerba, quæ significant actum comparatum ad substantiam, uel ad subiectum tanquam ad id de quo enunciatur, H

A ciatur,& non tanquam ad id in quo est. ampliant, & de istis non est ad propositum Illa uero quæ significant actum, qui comparatur ad subiectum tanquam ad id in quo est,& de quo dicitur non ampliāt.& de ipsis est hic ad propositum.

Secundo sciendum, ꝙ in istis uerbis ultimate dictis sunt duo.s.actus uerbi, & compositio ipsius uerbi. Actus uero quantum de se est in quolibet tp̄e, sed per tp̄s, quod est mensura actus, siue motus illius uerbi, restringitur ut sit in tempore quod est mensura eius. unde actus præsentis uerbi ponitur in præsenti tēpore, & præteriti in præterito, & futuri in futuro. Et, quia tempus, quod est mensura motus, & actus est mensura compositionis uerbi, per actum uero restrictum actu restringitur compositio, ideo restrictio actus restringit compositionem. Et quia compositio actus uerbi est accidens, quod sine subiecto esse non potest, & dicitur de subiecto mediāte compositione, quæ unit extremum cum extremo in oratione, ideo eodem tempore, in quo ponitur actus uerbi & compositio illius B actus, ponitur etiam subiectum illius actus, & sic restringitur subiectum uerbi, ad idem tempus, ad quod restringitur actus uerbi, & etiam compositio illius, subiectum autem illius actus est terminus communis supponens uerbo. Ideo patet, ꝙ a uerbo restringitur, quamuis hoc sit mediante restrictione actus uerbi, & etiam compositionis.

Tertio sciendum, ꝙ Auctor ponit duas alias regulas.s.de uerbo præterito & futuro. Quarum prima est. Terminus communis supponens, uel apponens uerbo de præterito simpliciter sumpto non habenti uim ampliandi a se uel ab alio, restringitur ad supponendum pro his, qui sunt, uel fuerunt sub forma termini supponentis, ut cum dicitur, homo fuit animal, homo supponit pro his, qui sunt uel fuerunt homines, & animal pro his, qui sunt, uel fuerunt aīalia. Secunda regula talis est Terminus communis supponens, uel apponens uerbo de futuro simpliciter sumpto non habenti uim ampliandi se uel ab alio tantum supponit pro C his, qui sunt, uel erunt sub forma termini supponētis, ut homo erit animal. & istę duæ regulæ proportionabiliter possunt exponi sicut præcedens. unde licet Auctor determinet de uerbo præteriti perfecti temporis, non tamen aliquā mētionem facit de alijs præteritis, quia alia præterita.s. plusquam perfectum & imperfectum satis possunt intelligi per uerbum præteriti temporis, quamuis præteritum imperfectum uideatur magis restringere subiectum sicut præsens ratione suæ imperfectionis. De actu ac cōpōne uerbi. Duarū regularū uerbi de pterito ac futuro, diligēs declaratio.

Quarto sciendum, ꝙ uerbum non habet restringere nomen ratione sui significati principalis, quia eodem modo & eadē ratione unum tempus restringeret, sicut reliquum, cum diuersa tempora eiusdem uerbi idem significent & importent. Sed habent ipsum restringere ratione suæ consignificatione.s.ratione temporis, quod connotat cum suo principali significate, sicut uerbum præsentis temporis restringit tantum terminum communem sibi additum pro præsentibus. D uerbum autem præteriti, quia includit tempus præteritum; & est aliquid habēs de præsenti. idcirco restringit terminum communem sibi additum pro præsentibus suppositis & præteritis. Verbum autem futuri temporis restringit terminum communem ad supposita præsentia & futura, eò quod tempus futurum aliquid de præsenti includit, & aliquid de futuro, ut enim dicitur in.4. Physi. præsens tempus est finis præteriti & initium futuri. Ex quo apparet causa istarum trium regularum. Apparet etiam ꝙ terminus communis tam supponens quam apponens uerbo dicitur restringi, dummodo addatur uerbo, eo quod uerbum ratione sui temporis respicit tam unum quam reliquum. & sic patet de restrictione facta per uerbum. Quō uerbū, nomen restringere posit.

Contra prædicta arguitur primo sic. Contra primam regulam. Terminus restringens Argumen.

restringens debet esse in eodem situ cum restricto, sed uerbum præsenti temporis E
& terminus supponens non sunt in eodem situ, quia uerbum est a parte prædicati, & terminus supponens a parte subiecti, ergo talis terminus non potest restringi a tali uerbo. Secundo sic. Cum dicitur, homo est animal, ibi est uerbum præsentis temporis, & tamen prædicatum uerificatur de subiecto pro omni tempore ergo, male dicitur, quod uerbum præsentis temporis restringit ad præsentes. Tertio sic. Illud uerbum est, habet uim ampliandi ex se uel ab alio, ut dictum est, ergo ubicunque ponitur, uel non ponatur non poterit restringere, ergo contra primam regulam. Quarto sic contra secundam regulam. Sicut præsens distinguitur a præterito, ita præteritum a præsenti, ergo, sicut præsens restringit tantum pro præsentibus, etiam uidetur quòd præteritum tantum restringat pro præteritis. Quinto sic contra tertiam regulam. Verbum futuri temporis facit ampliare terminum communem, uidelicet ad supposita præsentia & futura, ergo uidetur quòd non restringat. F

Solutio. Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quòd licet in restrictione, in qua terminus restringens est principium intelligendi restrictum, & in qua restringit quò ad principalem significationem, debeant esse in eodem situ, non tamé oportet in restrictione, in qua restringens non est principium intelligendi restrictũ, nec eius dispositio. sic autem est de restrictione facta per uerbum. Ad secundum dicitur, quod homo & animal consyderantur dupliciter. uno modo penes dependentiam siue necessariam habitudiné quam habent adinuicem, & isto modo unum uerificatur de alio pro omni tempore, alio modo consyderantur in ordine ad uerbum præsentis temporis cui adduntur, & isto modo supponunt personaliter & pro præsentibus tantum. Ad tertium dicitur, quòd licet hoc uerbum est, quando cum alio ponitur, ut puta cum dictione per se ampliatiua, habeat uim ampliandi, tamen si per se sumatur, non habet uim ampliandi, sed restringendi. Ad quartum dicitur, quòd non est simile de præsenti & præterito, G
quia præsens tantum includit præsens, sed præteritum includit præteritum, & præsens, ut dictum est, & ideo etiam potest restringere pro præsenti & præterito. Ad quintum dicitur, quòd ibi potest esse restrictio & ampliatio respectu diuersorum, nam talis terminus dicitur restringi si comparetur ad uerbum sine determinatione, si autem comparetur ad seipsum alicuius certi temporis, ut sibi potest adiungi uerbum præsentis temporis, tunc dicitur ampliari, eò quòd tale uerbum se habet in plus quam uerbum præsentis temporis. Vel potest dici breuiter, quòd, si terminus communis teneatur copulatiue dicitur ampliari, & si disiunctiue dicitur restringi.

Sophismatis Solutio, Omne animal fuit in arca Noe.

Circa prædicta quæritur de hoc sophismate, omne animal fuit in arca Noe. Probatur, homo fuit in Arca Noe, equus fuit in arca H
Noe, & sic de aliis, ergo omne animal fuit in arca Noe. Contra omne animal fuit in arca Noe, sed Cæsar fuit animal, ergo Cæsar fuit in arca Noe, quod est falsum, ergo aliqua præmissarum est falsa. non minor, ergo maior. Quòd autem prima sit falsa patet per quandam regulã, quæ dicit, quod terminus communis supponens, uel apponens uerbo de præterito simpliciter sumpto, restringitur ad supponendum pro his qui sunt, uel fuerunt sub forma termini supponentis. Item alia est regula, quod si signum uniuersale aduenit termino restrictio, distribuit

A ipsum pro omnibus illis ad quæ restringebatur. ergo, cum dicitur, om-
ne animal fuit in arca Noe, iste terminus animal, supponit pro omni
animali, qnod fuit in arca Noe, sed non fuerunt omnia in arca Noe.
ergo prima est falsa. Item ad idem, in hac propositione, omne animal
quod tūc fuit, fuit in arca Noe, iste terminus animal, restringitur ma-
gis q̃ in ista oratione, omne animal fuit in arca Noe, cum in prima plu
ra supponantur, sed iste terminus animal, restringitur ad illa, quæ fue-
runt tunc in illo tempore, propter implicationem ibi positam. ergo, si
solum illa quæ fuerunt in illo tempore, fuerunt in arca Noe, & non
plura, oportet, ꝙ hæc sit falsa, omne animal fuit in arca Noe, cū in co
B plura animalia supponantur. Solutio. quidam dicunt, ꝙ hæc, omne
animal fuit in arca Noe, est duplex, eò, ꝙ potest fieri distributio pro
singulis generum, uel pro generibus singulorum. primo modo ē fal-
sa, secundo modo est uera. quia, quando fit distributio pro singulis
generum, tunc est distributio pro singulis indiuiduis. s. quæ sub eo-
dem genere & sub eadem specie continentur, & tunc oportet, ꝙ oīa
indiuidua contenta sub animali fuissent in arca Noe, quod falsum est,
sed, cúm sit distributio pro generibus singulorum, tunc solū est distri-
butio pro generibus uel speciebus. s. non fuit aliqua species animalis,
quæ non fuit in arca Noe, & illo modo est uera. Sed huic solutioni nō
acquiesco. quia species animalis non fuit per se in arca Noe, sed tan-
C tum indiuiduum. Vnde illo tempore non habuit ueritatem nisi pro
singulis generum. i. pro indiuiduis, & non pro generibus singulorum.
unde dico, ꝙ propositio est falsa, & concedo oēs rationes adductas ad
hoc, & probatio peccat secundum consequens ab insufficienti indu-
ctione, quia non accipit omnes partes distributionis, quæ sunt su-
biecto istius propositionis, omne animal fuit in arca Noe.

Postquam Auctor determinauit de restrictione facta per uerbum, hic conse-
quenter ad declarationem eorum quæ dicta sunt ponit unum sophisma, uideli-
cet an ista sit uera, omne animal fuit in arca Noe. Et primo probat, bos fuit in
arca Noe, & homo, similiter & equus, & sic de aliis, ergo omne animal fuit in ar
ca Noe. sed improbatur sic, Omne animal fuit in arca Noe, Cæsar fuit animal,
D ergo Cæsar fuit in arca Noe. conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum. non
minor, ergo maior. ergo illa est falsa, omne animal fuit in arca Noe, & sic relin
quitur sophisma pro utraque parte sui dubium.

Est aūt sophisma, ꝓpositio, cuius sūt ad ꝑtes apparentes seu sophisticæ rationes.

Pro cuius solutione primo sciendum, ꝙ ad ostendendum, ꝙ illud sophisma sit
falsum, Auctor in textu ponit duas regulas. Quarum prima est, ꝙ terminus cō-
munis supponens uerbo de præterito, supponit pro his qui sunt uel fuerunt sub
forma termini supponentis. Secunda regula est, ꝙ si signum uniuersale aduenia
termino restricto, distribuit ipsum pro his, ad quæ restringitur. & sic talis ter-
minus natus est partiri & diuidi respectu sui adiuncti, ut uidelicet, si ipsum adiun
ctum sit præteriti temporis, natus est partiri pro præteritis & præsentibus, ergo
dicendo, omne animal fuit in arca Noe, illud signum omne, distribuit illum ter

Solutio sophismatis per duas regulas.

minum animal, pro omnibus animalibus præteritis, sed multa animalia fuerunt in præterito tempore, quæ non fuerunt in arca Noe, ergo ista est falsa, omne animal fuit in arca Noe. E

Propositæ solutionis itellectus. Secundo sciendũ, ꝙ Auctor adducit unam rationem ad ostendendum ꝙ illa maior sit simpliciter falsa, quia omne animal, quod tunc fuit. s. tpe diluuii, fuit in arca Noe, & nõ plura, ergo illa est falsa, omne animl fuit in arca Noe. cõsequentia probatur. quia in ista, omne animal, qđ tunc fuit, fuit in arca Noe, animal restringitur tm̃ ad illa, quæ fuerunt in tpe præterito. quod interponitur tunc. & in ista, omne animal fuit in arca Noe, animal restringitur ad ea quæ fuerũt in præterito simpliciter. ergo, cum animal in prima solũ teneatur pro his, quæ tunc fuerunt. s. in tẽpore diluuii, & non pro pluribus, sequitur ꝙ ista erit falsa, omne animal fuit in arca Noe, quia animal non solum tenetur pro his, quæ fuerunt in illo tempore, sed pro his, quæ fuerunt simpliciter in tpe præterito, sed manifestũ est ꝙ multa animalia fuerunt in præterito, quæ non fuerunt in arca Noe, ergo. F

Dictæ solutionis uis. Tertio sciendum, ꝙ Auctor soluẽdo illud sophisma, primo soluit ipsum secundum opinionem Antiquorum dicentium, ꝙ ista, omne animal fuit in arca Noe, est duplex, & per consequens est distinguenda. quia, ut dictum est, illud signum omne, põt distribuere illum terminum animal pro singulis generũ. pro indiuiduis generum, uel specierũ, & tunc illa est falsa, quia oportet ꝙ oĩa particularia animalia quæ continentur sub animali fuissent in arca Noe. qđ est manifeste falsum. uel põt distribuere illũ terminũ aĩal pro generibus singulorũ. i. pro generibus, uel spẽbus indiuiduorũ, & secundũ illos in illo sensu illa est uera, omne animal fuit in arca Noe, quia non fuit species animalium, quæ fuit in arca Noe.

Auctoris verior solutio. Quarto sciendum, ꝙ Petrus Hispanus non acquiescit huic solutioni primæ, & dicit ei non esse credendum, nec sibi credendum. Et ratio est, quia ille actus, fuisse in arca Noe, non conuenit speciebus, sed solum indiuiduis, quia, ut habet Aristo. 1. Metaph. actus & operationes sunt circa singularia, hoc est circa indiuidua, ergo ille actus, qui est fuisse in arca Noe, non potest conuenire speciebus, sed solum indiuiduis, nisi conueniat speciebus ex consequenti, inquantum species saluatur in uno indiuiduo. & sic illa distinctio nulla est. Et ideo Auctor concedit ipsam esse falsam simpliciter, & concedit omnes rationes adductas ad probandum falsitatem eius. Sed ad improbationem respõdet ipse, & dicit, ꝙ ibi est fallacia consequentis, quia ibi arguitur ab insufficienti enumeratione singularium. quia omnes partes, quæ continentur sub illo termino animal, debuerunt enumerari & non enumerantur, quare committitur fallacia consequentis. Verũ tamen solutio Antiquorum posset probabiliter substineri. G

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Tria animalia fuerunt in arca Noe, ergo omne animal fuit in arca Noe. Antecedens notum est de se. Consequentia tenet per Aristo. in Primo de cœlo & Mundo, ubi dicit, quòd de tribus dicitur omne, & de duobus, ambo solum dicitur. Secundo sic. Semel fuit uerum dicere, H omne animal est in arca Noe, ergo nunc uerum est, omne animal fuit in arca Noe. consequentia tenet, quia omnis suppositio, quæ pro aliquo tẽpore fuit uera, pro illo tempore semper dicitur fuisse uera. Tertio sic. Non est instantia de aliqua specie animalis quæ non fuerit in arca Noe tempore diluuii. nam equus fuit in arca Noe, & sic de aliis, ergo omne animal fuit in arca Noe. Quarto sic. Tam rationale quam irrationale fuit in arca Noe, sed omne animal est rationale, uel irrationale, ergo omne animal fuit in arca Noe. Quinto sic. Illud sophisma non est propositio, ergo non est uerum neque falsum. consequentia tenet, qa ueritas est in propositione. & Antecedens probatur, quia in ipso ponitur uerbũ, præteriti temporis, quod non potest constituere propositionem.

Ad

A Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, ꝙ licet tria animalia fuerint in arca Noe, & de tribus posit dici omne, non tamen sequitur, ꝙ omne animal fuerit in arca Noe, quia de ratione istius signi omne, est, ꝙ facit terminum cōem, cui adiungitur, teneri pro omnibus suis suppositis, sed plura sunt supposita animalis quàm tria. non enim sequitur, omne animal fuit in arca Noe, quamuis si non essent nisi tria supposita animalis, & essent in arca Noe, posset dici ꝙ omne animal fuit in arca Noe. Ad secundum dicitur, ꝙ non ualet consequentia, quia ibi arguitur a minus amplo ad magis amplum, eo ꝙ iste terminus animal supponit pro paucioribus in una quàm in alia. Ad tertium dicitur, ꝙ in pluribus speciebus animalis inuenitur instantia, & in pluribus indiuiduis. nam, ut dicitur communiter, pisces non fuerunt in arca Noe, similiter nec uermes. ideo ibi arguitur ab insufficienti enumeratione. Ad quartum dicitur, ꝙ non ualet consequentia, quia ibi arguitur maiore particulari existente in prima figura. ideo nihil sequi-
B tur. Ad quintum dicitur, ꝙ si capiatur propositio specialiter solum pro illa quæ constituitur per uerbum præsentis temporis indicatiui, tunc ibi non est propositio. sed, si capiatur propositio generaliter, pro propositione quæ constituitur siue per uerbum præsentis temporis indicatiui. siue præteriti, siue futuri, sic ibi bene est propositio. & etiam ad hoc quòd sit propositio sufficit quòd posit resolui in unam de præsenti, & sic est de ista, ut notum est. Solutiōes.

Obiectioni solutio, deq; quibusdam restrictionis modis.

Solet etiam quæri, utrum similiter termini restringantur in propositione affirmatiua, & negatiua. Dicunt aliqui quòd non, quia esse restringit ad existens, & non esse ad non existens, ergo non pro eodem fit restrictio in affirmatiua, & negatiua. Item uidetur ꝙ omnis negatiua,
C in qua esse negatur, simpliciter est falsa, si similiter restringantur termini in propositione negatiua, & affirmatiua, quia in hac propositione, rosa est. iste terminus rosa, restringitur ad existens. & si in hac, rosa non est, similiter restringatur ad existens, tunc sensus est, ꝙ rosa quæ non est, est. & hæc est falsa, ergo, & hæc, rosa non est. & sic, quælibet negatiua in qua esse negatur, esset simpliciter falsa, quod falsum est. Ergo uidetur ꝙ non similiter restringuntur termini in propositione affirmatiua, & in negatiua. Sed probatur ꝙ similiter restringantur. quia, si in hac propositione, hō est, iste terminus homo restringitur ad existens, & in hac, nullus hō est, ad non existens, ergo utraque est uera, quia de existentibus ueræ prædicatur esse, & de non existentibus remouetur
D esse, ergo cōdtradictoriæ sunt simul ueræ, quod est impossibile, ergo etiam ex quo sequitur impossibile. s. ꝙ non similiter restringantur termini in affirmatiua, & negatiua. Item regula est, ꝙ omne uerbum simpliciter sumptum, non habens uim ampliandi, nec a se, nec ab alio, restringit terminum supponentem quo ad consignificationem, quæ est tempus, & non quo ad significationem, ergo tempus est causa restrictionis illius. sed idem tempus est in affirmatiua, & negatiua sibi opposita, ut rosa est, nulla rosa est, ergo eadem est cā restrictionis in utraque, & ergo pro eodem fit restrictio in utraque. Et hæc argumenta Nota regulam.

concedimus. Ad illud quod primo obiicitur, eſt dicendum, ꝙ eſſe non E
reſtringit ad exiſtens, & non eſſe non reſtringit ad non exiſtens, ſicut
nec hoc uerbum curro ad currentes, quia nullum uerbum reſtringit
ſibi terminum ſupponentem quò ad ſignificationem, ſed quò ad conſi
gnificationem quæ eſt tempus. unde non reſtringit ad ſuppoſita exi-
ſtentia, ſed præſentia. Suppoſita.n.præſentia poſſunt eſſe in aliquibus
termini tā exiſtentia quā non exiſtentia, ut cum dico, enunciabile eſt,
enunciabile ſupponit tā pro exiſtentibus quā non exiſtentibus. Oīa
aūt enunciabilia quæ ſunt falſa in præſenti, ſunt in præſentia, ſed non
exiſtentia, quia nullū falſum eſt, & ſic eſſe non reſtringit ad exiſtentia,
ſed ad præſentia, cum idem tempus ſit utrobique, quod eſt cauſa re- F
ſtrictionis. Ad aliam dicendum eſt, ꝙ duplex eſt forma termini cōis.
Quædam eſt quæ ſaluatur in rebus exiſtentibus tantum, ut humani-
tas quæ eſt forma hoīs, & animalitas quæ eſt forma animalis, & in ta-
libus omnia ſuppoſita præſentia, ſunt exiſtentia. Alia eſt forma termi-
ni cōis quæ ſaluatur tam in rebus exiſtentibus quam non exiſtētibus,
ut enunciabilitas quæ eſt forma enunciabilis, quia quædā ſunt enun-
ciabilia exiſtentia, ut Deum eſſe, & omnia uera, & alia ſunt non exiſtē
tia, ut hominem eſſe aſinum, & omnia falſa, & in talibus non reſtrin-
gitur terminus cōis ad exiſtentia, ſed reſtringitur tā ad exiſtentia quā
ad non exiſtentia. Vnde iſtius propoſitionis, roſa non eſt, nō eſt ſen-
ſus, roſa, quæ eſt, nō eſt, ſed eſt ſenſus, roſa aliter ſumpta quā in præſen G
ti, non eſt. Solet autem poni, quòd quędam reſtrictio fit ab uſu, ut cum
dicitur, nihil eſt in arca, quāuis plena ſit aere, quia iſte terminus nihil
ſupponit ab uſu, pro rebus ſolidis ſiue firmis, & rex, pro rege patrię,
& magiſter legit, pro magiſtro proprio. Solet etiam poni, quòd quę-
dam reſtrictio fit per tranſitionem uerbi, ut cum dicitur, Socrates pa-
ſcit hominem, iſte terminus homo ſupponit pro alio a Socrate uirtu-
te tranſitionis uerbi, quia dans & recipiens debet eſſe diuerſa. & ideo,
ſi aliquando ſint eadem, hoc tamen eſt per accidens, eo quòd idem
ſubiectum eſt utriuſque, ſicut idem eſt dux & comes ſecundum acci-
dens. Vnde dicunt quòd non ſequitur, Socrates paſcit ſeipſum, & ipſe
eſt homo, ergo paſcit hominem, quod eſt fallacia accidentis. quia hoc H
pronomen ſe, non poteſt ſupponere pro diuerſis a Socrate, ſed homo
bene poteſt. Et hęc de reſtrictionibus.

An terminus eodē mō ī negatiua, & in affirmatiua propoſitione reſtringatur.

Poſtquam Auctor determinauit de reſtrictione facta per nomen & uerbū, hic
conſequenter circa prædicta mouet conuenienter unum dubium, uidelicet an
terminus eodem modo reſtringatur in propoſitione affirmatiua & in negatiua.
Ad quod quidam reſpondent ꝙ non ſimiliter, ſed diuerſimode reſtringūtur ter-
mini in propoſitione affirmatiua & negatiua. Et dicunt ꝙ eſſe reſtringit ad exi-
ſtentes, & non eſſe ad non exiſtentes, ſed, cum affirmatiua dicat eſſe, negatiua ue
ro non eſſe, ſequitur ꝙ non eodem mō reſtringūtur termini in affirmatiua & ne
gatiua.

A gatiua. Dant etiam talem rationem. Si termini eodem modo restringantur in affirmatiua & negatiua, sequitur q omnis negatiua in qua negatur esse simpliciter, esset falsa. consequentia tenet, quia in ista rosa est, rosa restringitur ad existentes, ut dicunt, ergo, si in ista, rosa non est, rosa restringeretur ad existentes, sensus huius propositionis esset, rosa quæ est, non est, quod est manifeste falsum, & hoc non uidetur falsum, nec sequi ex alio, nisi quia termini eodem modo restringuntur in affirmatiua & negatiua, ergo uidetur quod termini non eodé modo restringantur. Sed quòd termini eodem modo restringantur in affirmatiua & negatiua, hoc ostendit Petrus Hisp.

Pro quo primo sciendum, q uerbum non potest restingere terminum cómunem positum a parte subiecti, quò ad principalem significationem, sed tantum quò ad consignificationem quæ est tempus. Sic ergo dicit textus, ubi est eadem causa restrictionis, ibi est eadem restrictio, sed in propositione affirmatiua & negatiua est eadem causa restrictionis sicut in istis duabus, rosa est, & rosa non est, quia in ipsis est uerbum præsenti temporis, quod quidem uerbum restringit solum quòd ad consignificationem, quæ est tempus, ergo sequitur, q in istis duabus, termini eodem modo restringuntur, quia in utraque est idem uerbum eiusdem temporis, ergo eodem modo quo restringit in una & etiam in alia. Aliam rationem adducit textus. quia, si non restringerentur eodem modo, duæ contradictoriæ essent simul ueræ, quod est impossibile. consequentia patet. quia, si in affirmatiua esse restringit ad existentes, & in negatiua non esse ad nó existentes, & esse uere prædicetur de existentibus, & non esse de non existentibus uere remoueatur, sicut in istis duabus, homo est, homo non est, quia si in ista, homo est, homo restringitur ad existentes tantum, & in ista, homo non est, ad nó existentes tantum, sequitur quòd illæ duæ essent simul ueræ, homo est, homo non est, quod est impossibile.

Verbum quomodo restringere habeat terminum communé tam in negatiua, q̃ in affirmatiua.

C Secundo sciendum, q termini eodem modo restringuntur in affirmatiua, sicut in negatiua, dummodo in ambabus ponatur idem uerbum. Et ratio est. quia ut dictum est, uerbum non restringit quò ad significationem, sed solum quò ad consignificationem, ergo, si prædicatur esse in aliqua propositione, sicut in ista, homo est, sequitur q illud uerbum est, non restringit hominem ad non existentes, sed solum ad præsentes, & similiter, si non esse prædicetur sicut in ista, uel consimili propositione, homo non est, ex quo manet idem tempus, sequitur q iste terminus homo, uel consimilis restringitur ad præsentes, & cum præsens reperiatur tam in existentibus quam in non existentibus. Cum aliquibus terminis, ut in istis, enunciabile est, enunciabile non est, sequitur q termini semper restringantur quò ad præsentes, siue existant siue non. Vnde aliqua sunt enunciabilia, quę semper existunt, quæ sunt præsentia, sicut Deus est, & alia sunt enúciabilia præsentia, quæ nunquam existunt, ut illud enunciabile, homo est asinus, est. n.

Termini eandem in negatiua quam in affirmatiua habent restrictionem.

D præsens & non existens, quia nullum falsum existit. Ex quo sequitur, q uerbum præsentis temporis restringit terminum communem sibi supponentem, uel apponentem ad præsens, siue existat siue non. unde in ista, homo currit, homo non restringitur ad currentes, sed solum ad præsentes, siue currant siue non.

Verbi præsentis temporis proprietas.

Tertio sciendum, q Auctor ponit in textu quandam restrictionem abusiuam, quæ quidem restrictio sortita est nomen ab usu communi loquendi. unde secundum communem usum loquendi dicimus quòd quando non est aliquod corpus solidum, uel firmum in amphora, quòd nihil est in illa sicut dicimus, quòd nihil est in arca, quando non est nisi aer, qui non est corpus solidum, uel firmum. unde in ista, nihil est, in arca, nihil, sumitur ab usu pro rebus solidis & firmis, & in ista ꝓpositione, magister legit, magister sumit pro magistro proprio.

Abusiuę restrictionis regula.

Restrictio transitiua quid. Quarto sciendum, q Auctor ponit finaliter quandam restrictionem, quam uocat transitiuam. Et non dicitur transitiua eo q transeat, sed quia fit uirtute alicuius uerbi transitiui, uerbum enim transitiuum importat actum egredientem ab agente in patiens. &, quia agens, & patiens sunt diuersa, ideo oportet quòd terminus positus post uerbū transitiuum stet pro alijs suppositis a suppositis subiecti talis uerbi, ut cum dicitur, Socrates pascit hominem, ibi homo supponit pro aliis suppositis siue pro aliis hominibus a Socrate, eo quòd idē non est agēs, & patiens, saltem secundum idem. vnde licet istæ duæ restrictiones ultimæ non sint restrictiones simpliciter, tamen sunt utiles ad obuiandum cautelis, & cauillationibus sophistarum, ratione cuius Auctor hic determinat de ipsis. B

Argumen. Sed contra prædicta arguitur primo sic. Si termini eodē mō restringerētur in affirmatiua & negatiua, sequeretur, q omnis negatiua includeret contradictionem, sed hoc est falsum. consequentia patet, quia in ista, rosa est, rosa restringitur ad existentes, ergo, si similiter restringatur in ista, rosa non est, sequitur quod ista, rosa non est, includat contradictionem, quia æquipollet huic rosa quæ est, non est. Secundo sic. Negato aliquo negantur omnia consequentia ad ipsum, ergo negato uerbo negantur omnia quæ consequuntur ad ipsum uerbum, sed consignificatio, quæ est tempus, consequitur ipsum uerbum, ergo, si in propositione negatiua uerbum non restringeretur ad non existentes, tunc sequitur q neque etiam ad præsentes, quare magis uidetur q ratione principalis significationis debeat restringere nomen quam quo ad consignificationem, sed non restringit quo ad consignificationem, ergo nec quo ad consignificationem. F

Tertio sic. In ista, homo est, homo restringitur ad existētes tm̄, sed oēs præsentes sunt existentes, ergo, si restringitur ad præsentes, restringitur ad existentes, ergo contra textum. Quarto sic. In restrictione abusiua non est restringens, nec coarctans, ergo nulla est restrictio. Antecedens patet, quia in ipsa ponitur signū uniuersale, sicut hic, nihil est in bursa, sed signū uniuersale magis habet ampliare quam restringere, ergo uidetur quod in talibus nulla est restrictio. G

Quinto sic. Omne transitiuum aptum natum est transire, sed nulla restrictio apta nata est transire, ergo nulla est transitiua restrictio.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quòd terminus positus ante uerbum præsentis temporis restringitur ad præsentes tantum, & non ad existentes, ideo sensus huius propositionis, rosa non est, non est iste, rosa, quæ est non est, sed est iste, rosa præsentialiter sumpta non est. Ad secundum istorum dicitur, quòd licet significatio uerbi sit magis intrinseca uerbo quam consignificatio, tamen consignificatio potior est ad restringendum quam significatio. cuius ratio est, quia uerbum restringit quo ad consignificationem, quæ est tempus, quod habet rationem mensuræ, & quia mensura restringit mensuratum, & quantitas mensurati accipitur secundum quantitatem mensuræ, ideo sequitur, quod uerbum habet magis restringere ex parte temporis, quam ex parte rei significatæ. H

Ad tertium dicitur, q licet omnes homines præsentes existant, tamen non minus ille terminus homo de se supponit pro non existentibus. quia, cum dicitur, q uerbum præsentis temporis restringit ad præsentes, intelligitur siue existant siue non. Vn̄, si aliqui hoīes essent præsentes, & non existentes, in ista propōne, hō est hō, teneret tā pro existentibus q̄ pro non existētibus. unde per accidens est q in propōne ista, hō est hō, supponat pro existentibus. Ad quartum istorum dr̄, q in talibus propositionibus usus cum intellectu nostro est restringens, & iō dicitur restrictio abusiua, quia fit ab usu. Ad qnintum istorum dicitur, quod restrictio nō dicitur transitiua eo quòd transeat in alterum, sed dicitur transitiua, quia fit ratione uerbi transitiui, ut dictum est. Et hæc de restrictionibus dicta sufficiant.

PARVORVM

A PARVORVM LOGICALIVM TRACTATVS SEXTVS,

Summa Tractatus.

Distributionis, ac distributiuorum signorum natura, & multiplicitas tam in substantia, quam qualitate ac quantitate, De Negationum item ui, atque usu,

Distributio quid sit.

B DISTRIBVTIO est multiplicatio termini communis per signum uniuersale facta, ut cum dicitur, omnis homo. iste terminus homo distribuitur siue confunditur pro quolibet suo inferiori per hoc signum omnis, & sic ibi est multiplicatio. dico autem termini communis, quia terminus singularis non potest distribui. unde istæ sunt incongruæ, omnis Socra. omnis Plato, & sic de aliis. & sic ibi est solæcismus per partes orationis.

De distributione sicut & aliis uide i Paruis Logicalibus Pergulæ. & aliorũ, & uide Ioãn. de mun. qui multa pulchra dicit.

Iste est tractatus sextus Paruorum Logicalium Petri Hispani, in quo postquàm in præcedenti tractatu determinauit de quadam proprietate termini, quæ dicitur restrictio, hic consequenter determinat de alia, quæ dicitur distributio. Cu- C ius ordinis ratio est, quia restrictio magis intrinsece conuenit termino, quàm distributio, nam restrictio fit per terminum restringentem, qui potest esse pars propositionis, sicut terminus restrictus, sed distributio fit per signum uniuersale, quod non est pars propositionis, sed est dispositio subiecti. Præcedit tamen iste tractatus tractatum de sincathegorematibus, quia cognitio distributionis, & signorum distributiuorum multum ualet ad cognoscendum ea de quibus in sincathegorematibus determinatur.

Primo sciendum, quòd distributio accipitur dupliciter. Vno modo proprie, prout est alicuius rei in plures diuisio, & illarum partium in diuersa subiecta communicatio, & isto modo non capitur hic sed a tali distributione sic accepta sumitur iustitia distributiua, quę est habitus rectæ actionis distributionem talem facientis regulatiuus. Alio modo capitur metaphorice, ut est nomen secundæ intentionis, & hoc dupliciter. Vno modo actiue, & sic conuenit signis distributiuis, alio D modo passiue, & sic conuenit termino distribuibili.

Distributio sumitũ dupliciter, proprie, & metaphorice.

Secundo sciendum, quod licet idem terminus materialiter. s. terminus cõis habẽs suppositionem personalem sit restringibilis, ampliabilis, & distribuibilis, tñ hoc est secundum diuersas rõnes, quia dicitur restringibilis, inquantum põt coarctari ad standum pro paucioribus suppositis quam prius stabat, & dicitur ampliabilis, inquantum potest extendi, & accipi pro pluribus quàm prius, sed dicitur distribuibilis, inquantũ per signũ uniuersale põt actualiter multiplicari per plura supposita, & ideo terminus distribuibilis, inquantũ distribuibilis, est subiectum attributionis huius tractatus, unde Auctor incipit suum tractatum a passione ipsius termini distribuibilis, quæ est distributio, ipsam sic definiens Distributio est multiplicatio termini communis per signum uniuersale facta. unde ponitur multipli

Terminũ eũdẽ, qũo distribui, ampliari, restringi, ac supposi tionẽ habere dicatur.

catio loco generis, deinde ponitur termini communis, ad differentiam termini E discreti, qui non potest distribui. nam ut habetur in textu, istæ sunt incongruæ, omnis Socr. omnis Plato. & rō est, nam ad hoc, q terminus possit distribui requiritur, q significet naturam multis communicabilem, quod non conuenit singularibus. Deinde ponitur per signum uniuersale, ad denotandum causam efficientem instrumentalem distributionis, intellectus enim est qui principaliter facit distributionem, & signum uniuersale instrumentum.

In qualibet distributiõe quatuor sunt. Tertio sciendum, q in qualibet distributione sunt quatuor. s. distribuens, distributum, id pro quo fit distributio, & id respectu cuius fit distributio. Distribuēs est duplex, sicut nuper dictum est in fine secundi notabilis, distributum autē est terminus communis habens personalem suppositionem, illa uero pro quibus fit distributio sunt inferiora illius termini communis, illud autem, respectu cuius fit distributio, est ipsum prædicatum. Vnde quatuor possunt assignari causæ, quare

Vniuersalia quare inuēta fuerunt. signa uniuersalia sunt inuēta. primo ad habendā differentiā inter terminū supponentē determinate, & cōfuse, secundo ad remouendū differentiā terminorum cōium. Qn̄. n. terminus cōis sumitur sine signo uniuersali indifferēter stat p uno F uel pro pluribus, sed, qn̄ sibi additur signū uniuersale, de necessitate stat pro omnibus suis suppositis. tertia causa est ad habendū cōtradictionē, quarta causa est propter syllogismū, in omni. n. syllogismo oportet alterā præmissarum esse uniuersalē. Ex quo patet necessitas signorū uniuersaliū. Et uocantur signa uniuersalia, non, q significent rem uniuersalē, sed quia significant, qm̄ uniuersaliter. i. faciunt terminū cōem, & cui adiūgūtur, stare uniuersaliter p oibus suis suppositis.

Signorū distributiuorū effectus multiplex, ac diuisio. Quarto sciendum, q multiplex est effectus signorum distributiuorum. Ideo ad cognitionem signorum distributiuorum definitur distributio, & posita definitione distributionis Auctor diuidit signa uniuersalia, siue distributiua, in signa distributiua substantiæ, ut omnis, nullus, & sic de aliis, & in signa distributiua accidentium, ut quantuscunque, qualiscunque. Et dicuntur signa distributiua substantiæ non, q solum distribuat rem de prædicamento substantiæ, sed quia solum G distribuant rem se habētem per modum substantiæ, siue per modum eius, quod est quid. i. significata per modum per se stantis, & per nomen substātiuum. Similiter dicuntur distributiua accidentis, quia distribuunt rem significatam per modum alteri adiacentis. Deinde diuidit signa distributiua substantiæ. nam quædam sunt distributiua partium integralium, ut totus, alia sunt distributiua partium subiectiuarum, ut omnis, nullus, uterque & sic de aliis. Item diuidit signa distributiua substantiæ partium subiectiuarum. nam quædam sunt distributiua duorum, ut uter, neuter, alia sunt distributiua pluriū, ut oīs nullus, & sic de aliis.

Argumēta Sed contra prædicta arguitur primo sic. Hic est distributio, ut oīs Sol lucet, & tamen nō est multiplicatio, quia subiectum accipitur pro uno solo. similiter hic, uterque homo currit, subiectum accipitur solum pro duobus, ergo male dicitur, quòd distributio est multiplicatio. Secundo sic. Iste terminus Socrates distribuitur dicendo, totus Socra. & tamen non est terminus communis, ergo male dicitur, quod distributio est multiplicatio termini communis. Tertio sic. Cū dicitur, rosa est pulcherrimus florum, iste genitiuus florum, distribuitur, & tamen non ponitur signum uniuersale, ergo contra definitionem. H

Quarto sic Dicendo, oīs canis currit, ibi est terminus cōis cū signo uniuersali, & tamen nō est distributio, quia si sic, uel iste terminus canis distribueretur p oībus suis suppositis, & significatis, & tūc ista propositio, omnis canis currit, simpliciter esse falsa, & non distinguenda, uel acciperetur pro suppositis unius significati solum. sed hoc non uidetur, quia non est maior ratio, quare magis acciperetur pro suppositis unius significati, & non alterius. Quinto sic. Non ponuntur aliqua

A aliqua signa partium in modo distributiua nec partium in quantitate, & sic de aliis, ergo Auctor est insufficiens.

Ad argumenta. Ad primũ dicitur, q cum dicitur omnis Sol lucet, ibi est multiplicatio aptitudinalis, licet non actualis. Similiter cum dicitur. uterque homo currit, ibi est multiplicatio, & non accipitur multiplicatio ut descẽdat a multo, prout multum opponitur pauco, sed descendit a multo, prout multum opponitur uni, & sic patet, quòd terminus acceptus pro duobus accipitur pro multis. Ad secundum dicitur, quòd licet ille terminus Socrates, non sit communis communitate continentiæ partium integralium. ideo prædicatur de suis partibus in obliquo. Vel potest dici, q ibi non definitur distributio in cõi, sed pro perfectiore membro analogiæ. s. pro distributione partium subiectiuarum Ad tertiũ dicitur, q nomina superlatiui gradus includunt negationem, & ratione illius habẽt uirtutem distribuendi. vnde, cum dicitur, rosa est pulcherrimus florũ, sensus est, Solutio.

B rosa est pulcher flos, & non est alius pulchrior ea. Ad quartũ dicitur, q cum dicitur, omnis canis currit, iste terminus canis, unica distributione non potest distribui pro omnibus suppositis omnium suorum significatorum, sed distribuitur tot distributionibus, quot sunt significata eius. & ratio est, quia distributio est acceptio pluriũ contentorum immediate sub aliquo communi, sed terminus æquiuocus non significat immediate unam naturam communem omnibus suis suppositis, ergo non potest unica distributione distribui pro omnibus suis suppositis. Ad quintum dicitur, quòd per signa distributiua partium subiectiuarum, & partium integralium sufficienter fit omnis distributio, quia omnes alij modi totius reducuntur ad totum uniuersale, quod distribuitur per signum distributiuũ partium subiectiuarum. Vel reducuntur ad totum integrale, quod distribuitur per signum distributiuum partium integralium.

C *Signorum Vniuersalium diuisionibus nonnullis propositis, de hoc signo Omnis, natura, & uarijs eius acceptionibus.*

Signorum uniuersalium, alia sunt distributiua substãtiæ, ut omnis, nullus, alia sunt distributiua accidentium, ut qualis, quantus. Signum autem distributiuum substantiæ distribuit res se habentes per modum eius, quod est quid, ut omnis, nullus, ut cum dicitur, omnis nigredo, omnis albedo. Substantia autem communiter sumitur ad res cuiuslibet generis, ut cum dicitur, signum distributiuum substantiæ. Signũ distributiuum accidentis est, quod distribuit res se habentes per modum accidentis, uel per modum qualis uel quanti, ut qualiscunque,

D quantuscunque. Item signorum distibutiuorũ substantiæ, alia sunt distributiua partium integralium, ut totus, alia sunt distributiua partium subiectiuarum, ut omnis, nullus. Item signorum distributiuorum partium subiectiuarum, alia sunt distributiua duorũ, ut uter, neuter, alia sunt distributiua pluriũ, ut oĩs nullus, & similia. Horũ autem signorum primo dicendum est de signis distributiuis substantiæ, & inter hæc, primo de hoc signo omnis. Sciendũ, q oĩs, in plurali numero dupliciter sumitur. vno modo collectiue, ut omnes Apostoli Notabile

Dei

Dei ſunt duodecim, non ſequitur, ergo iſti Apoſtoli Dei ſunt duo- A
decim, demonſtratis aliquibus de ipſis. alio modo ſumitur diſtributi-
ue, ut hic omnes homines naturaliter ſcire deſiderant, & tunc quæ-
ritur quid ſignificet hoc ſignum omnis. & uidetur ꝙ nihil ſignificet,
quia omnis res aut eſt uniuerſalis, aut particularis, ſed hoc ſignum
omnis non ſignificat rem uniuerſalem, uel particularem, ergo nullam
rem ſignificat. Item ad idem omnis neque eſt prædicabile de uno ne
que de pluribus, ergo nec eſt uniuerſale, nec particulare, & ſic nihil
ſignificat Sed contra. Ab eo quòd res eſt uel non eſt, oratio dicitur ue-
ra uel falſa, ergo, ſi omnis nihil ſignificet, propter appoſitionem uel re-
motionem eius non cauſaretur ueritas uel falſitas in oratione, ſed hæc F
eſt uera, animal eſt homo, ergo & hæc, omne animal eſt homo, quod
eſt falſum, ergo & prima, ſcilicet quòd omnis nihil ſignificat. Solutio.
ad dubium dicitur, quòd omnis non ſignificat uniuerſale, ſed uniuerſa
liter, quia facit terminum communem ſuum ſtare pro omnibus ſuis
inferioribus, ut omnis homo currit. Et ſic omnis ſignificat aliquam
rem. ſed duplex eſt res, quia quædam eſt res ſubiicibilis uel prædicabi-
lis, ut homo, animal, currit, diſponat, & ſic uerum eſt, quòd omnis ni-
hil ſignificat, quia quælibet talis res, aut eſt uniuerſalis, aut particula-
ris. Alia eſt quæ eſt diſpoſitio rei ſubiicibilis uel prædicabilis, & talem
rem ſignificat hoc ſignum omnis, & tam ab iſta re quàm ab alia cauſa-
tur ueritas uel falſitas in oratione. Obiicitur autem quòd omnis non G
ſignificet diſpoſitionem rei ſubiicibilis, quia in ſyllogiſmo medium de
bet reiterari cum ſuis diſpoſitionibus in minori propoſitione. ergo de
bemus ſyllogizare ſic, omnis homo eſt animal, Socrates eſt omnis ho-
mo, ergo Socrates eſt animal. quia omnis eſt diſpoſitio in maiori
propoſitione, ergo debet reiterari in minori, quod eſt falſum. ergo
omnis non eſt diſpoſitio ſubiecti. Solutio. ſicut pater duo dicit, ſci-
licet illud quod eſt pater, & pater inquantum pater, ſimiliter ſubie-
ctum duo dicit, ſcilicet illud quod eſt ſubiectum, & ſubiectum inquan
tum ſubiectum. & ſecundum hoc eſt duplex diſpoſitio ſubiecti, quia
quędam eſt diſpoſitio illius rei quæ eſt ſubiectum, ut albus, niger, & ſic
de aliis diſpoſitionibus accidentalibus. & iſtæ debent reiterari in mi- H
nori propoſitione cum medio, alia eſt diſpoſitio ſubiecti. ſ. ſubiecti
inquantum ſubiectum, uidelicet in ordine ad prædicatum, ut omnis,
nullus, & omnia ſigna tam uniuerſalia quam particularia, & talis di-
ſpoſitio non debet reiterari cum medio, ſcilicet in minori propoſitio-
ne, quia eſt reſpectiua. diſponit enim ſubiectum in cóparatione ad præ
Quid ſophiſma. dicatum, ut cum dicitur, omnis homo albus currit, iſta diſpoſitio al-
bus debet reiterari in minori propoſitione cum medio, cum ſit di-
ſpoſitio

A spositio eius quod est subiectum, quia est absoluta ista autem dispositio, omnis non debet reiterari, quia est respectiua subiecti ad prædicatum, & ita subiecti inquantum subiectum est. Vnde debemus dicere sic, omnis homo albus currit, Socrates est homo albus, ergo Socrates currit, & non Socrates est omnis homo albus.

Postquam Auctor determinauit de distributione in communi ponendo diffinitionem eius, & diuisionem signorum distributiuorum, ad quorum diuisionē sequitur diuisio distributionis, hic consequenter determinat de distributionē & signis distributiuis in speciali, & primo de signis distributiuis substantiæ, inter quæ primo determinat de hoc signo omnis, eò q. est signum distributiuum affirmatiuum ratione cuius præcedit signa distributiua negatiua Et, quia est distributiuum plurium, ideo præcedit signa distributiua duorum. &, quia est B distributiuum partium subiectiuarum, ideo prius determinat de ipso quam de distributiuis partium integralium.

Primo sciendum, q. antequam in speciali Auctor determinet quomodo hoc signum omnis habeat distribuere, primo notat, q. ipsum in plurali numero accipitur dupliciter. uno modo collectiue, ut omnes Apostoli Dei sunt duodecim, & dicitur ibi capi collectiue, eo q. prædicatum non attribuitur suppositis subiecti diuisim, & sigillatim acceptis, sed attribuitur istis simul & collectiue acceptis, & ideo non pōt fieri descensus ad supposita subiecti, nō enim sequitur, omnes Apostoli Dei sunt duodecim, ergo Petrus est duodecim. Alio modo capitur distributiue. s. quando prædicatum attribuitur suppositis subiecti diuisim & sigillatim acceptis, & tunc bene fit descensus ad supposita subiecti, ut bene sequitur, omnes homines natura scire desyderant, igitur Socrates, & Plato, & sic de aliis. Oīs in plurali qńque collectiue qńq; uero distributiue sumi cōtingit.

C Secundo sciendum, q. circa hoc signum omnis. Auctor quærit quid significet hoc signum omnis distributiue acceptum, eò q. quæstio si est, est prima inter omnes, & arguit, q. nihil significet. quia omnis res aut est uniuersalis, aut particularis, sed omnis non significat rem uniuersalem nec particularem, ergo nihil significat. minor patet, quia non potest prædicari nec subiici in propositione. In oppositum arguitur, quia illud significat aliquid, per cuius appositionem, uel remotionem oratio redditur uera uel falsa, sed sic est de hoc signo omnis, hæc enim est uera, animal est homo, hæc autem falsa, omne animal est homo, ergo hoc signum omnis significat aliquam rem. An hoc signū oīs significatiuū sit.

Pro solutione huius sciendum est tertio, q. ut dicit Auctor in textu duplex est res, quædam. n. est res subiicibilis, & prædicabilis, & ideo, quando prædicatur de tali re hoc signū omnis, nihil significat, & isto modo capitur res ut dicitur a ratus, ta, tum. Alia est res, quæ est dispositio rei subiicibilis, & prædicabilis, & D isto modo omnis, bene significat aliquam rem, & hoc capiendo communiter significare, ut se extendit ad significare proprie acceptum, & ad consignificare. unde hoc signum omnis significat dispositionem subiecti inquantum subiectum, & hoc capiendo dispositionem communiter pro omni illo, quod determinat aliud, siue habeat modum qualitatis siue quantitatis, & ita patet q. hoc signum omnis, significat aliquam rem. s. rem quę est dispositio subiecti, & tam ab illa quam ab illa causatur ueritas uel falsitas in oratione. Solutio.

Quarto sciendum, q. duplex est dispositio rei subiicibilis siue subiecti quædam enim est dispositio subiecti, quæ sibi conuenit secundum se, & non inquantum habet determinatum situm in propositione, sicut album & nigrum. Alia est dispositio subiecti respectiue, quæ. s. distribuit subiectum in ordine ad prædicatum, De duplici dispōne subiecti.

catum. unde licet signa uniuersalia disponant subiectum primo, & per se in ordine ad sua inferiora, hoc tamen est in ordine ad prædicatum, & sic sunt dispositio subiecti in ordine ad prædicatum, licet autem non ponatur aliqua dispositio prædicati inquantum prædicatum, quia tantum subiectum habet rationem materiæ quæ debet disponi ad formam, ideo ponitur dispositio subiecti inquantum subiectum, hoc est in ordine ad prædicatum. E

Argumen. Cótra prædicta arguitur primo sic. Numerus singularis est magis collectiuus quam pluralis, quia habet maiorem unitatem, ergo hoc signum omnis, magis debet esse collectiuum in singulari numero quàm in plurali. Secundo sic. Hoc signum omnis, semper habet multiplicare terminum cui adiungitur tam in singulari quàm in plurali, ergo semper est distributiuum. Tertio sic. Modus significandi non uariat significatum, ergo siue hoc signum omnis, sit singularis numeri siue pluralis, semper accipitur distributiue. Quarto sic. Arguendo in sapelmo, omnis homo est totum in quantitate, nullus asinus est omnis homo, ergo quoddam totum in quantitate non est aliquis asinus, hoc signum omnis reiteratur in minore propositione cum medio, quod tamen est contra id quod dicitur in textu. Quinto sic. Sicut hoc signum nullus habet uirtutem restringendi subiectum cui additur, ut dicendo, nullus homo est mulier, & sic hoc signum omnis, ergo est dispositio absoluta ipsius subiecti. F

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, ꝙ collectio in isto signo omnis habet duo primum. s. ꝙ incipit a multis, & ratione illius numerus pluralis magis potest dici collectiuus quam singularis secundum est, ꝙ terminatur ad unum, & ratione illius numerus singularis est magis collectiuus quam pluralis. & quia distributio incipit ab uno, & terminatur ad multa, ideo distributio magis proprie conuenit termino in singulari numero, & ideo hoc signum omnis in singulari numero solum accipitur distributiue. Ad secundum dicitur, ꝙ in distributione sunt duo, unum s. materiale, quod est multiplicatio, & ratione illius hoc signum omnis semper potest dici distributiuum, aliud est, quod se habet tanquam formale, & ut id a quo nomen imponitur. s. ꝙ distributio est in diuersis diuisim acceptis facta multiplicatio, & quandoque est collectiuum, & non distributiuum, eo ꝙ est distributio facta diuersis, coniunctim, & non diuisim acceptis. Ad tertium dicitur, ꝙ licet modus significandi non uariet significatum in dictionibus categorematicis, tamen bene in dictionibus sincathegoreumaticis. Vel potest dici, ꝙ hoc signum omnis, semper est distributiuum quantum ad materiale distributionis, sed non quantum ad formale. G

Ad quartum dicitur, ꝙ in illo syllogismo hoc signum omnis, non accipitur distributiue, sed accipitur, ut pars hujus totius, omnis homo, quod ibi ponitur loco unius simplicis naturę ibi positæ. Ad quintum dicitur, ꝙ hoc signum nullus, bene habet uirtutem restringendi quantum ad aliquos modos significandi, & secundum hoc est dispositio absoluta, & bene iungitur cum subiecto absolute, sicut dicendo, nullus est mulier, sed quando habet uirtutem distribuendi, sic concernit subiectum inquantum subiectum hoc est in ordine ad prædicatum. H

Quem nam Terminum hoc signum omnis congrue oporteat appellare.

Tex. có. 21 & infra, & ibi omnes doctores.

HAbito quid significet hoc signum omnis, & cuius dispositionem significet, consequenter quæritur, utrum omnis exigit tria appellata. Et uidetur, ꝙ sic, quia omnis perfectio est in tribus, ut habetur primo

A primo Cœli & mundi, & sic omne perfectum est in tribus, sed omne & perfectum idem sunt, ut habetur ibidem, ergo omne est in tribus, ergo omnis uult habere tria appellata. Ad idem dicit Aristo. in eodem loco quod de duobus uiris non dicimus omnes, sed de tribus uiris dicimus omnes, ergo omnis uult habere tria appellata. Sed contra, in qualibet demonstratione sunt propositiones uniuersales, sed demonstrationes fiunt ex Sole, & ex Luna, ergo oportet dicere omnis Sol, omnis Luna, sed Sol non habet nisi unicum suppositum, & similiter Luna, ergo omnis non uult habere tria appellata. Ad idem, omne priuatum lumine a terræ obiectu deficit, hæc propositio est concessa, ut habetur ab authoribus, sed omne priuatum lumine a terræ obiectu non habet nisi uniuocum suppositum, scilicet hanc Lunam singularem, ergo

B omnis non habet tria appellata. Ad idem, hoc signum omnis significat quoniam uniuersaliter, sed hoc quod dico, quoniam uniuersaliter, est modus proprius uniuersalis, proprium autem diuersificatur secundum diuersitatem sui subiecti, ut si homo est diminutus, & risibile est diminutum. & si homo est mortuus, risibile est mortuum, sed uniuersale quandoque saluatur in pluribus, ut homo, equus, aliquando in unum tantum, ut Sol, Luna, ergo omnis quandoque uult habere tria appellata, & quandoque non, immo unum solum. Ad idem, duplex est forma. quia quædam est forma materiæ, ut anima est forma corporis, & ista forma est pars, & non prædicatur de eo cuius est pars, alia est forma, quæ est forma prædicabilis, & sic omnia superiora ut genera, & species, & differentiæ dicuntur formæ inferiorum, ut homo, equus, & sic de aliis, & indiuidua huius formæ prædicabilis, sunt materia eius, ergo forma cum neutro prædictorum modorum suam excedit materiam, nec exceditur ab ea, nullum uniuersale excedit sua indiuidua, nec exceduntur ab eo, ergo, cū omnis dicat adæquationem uniuersalium cum suis indiuiduis, ut omnis homo, tunc oportet quòd Sol habeat nisi unicum suppositum, ut uere dicatur, omnis Sol, quod concedimus dicendo prædictas propositiones esse ueras, & quod omnis non semper exigit tria appellata, sed quando adiungitur termino cōi habenti plura supposita, tunc exigit plura appellata, quando uero adiungitur termino habenti solum unum suppositum, tunc exigit solum unum appellatum. Ad illud quod primo obiiciebatur, quòd omnis perfectio est in tribus, dicitur quod uerum est, & hæc tria sunt. s. substantia rei, uirtus eius, & operatio eius. Et hæc tria tangit Arist. sub breuibus uerbis cum dicit, natura apta nata sic facit, per hoc. n. quod dicit, natura, tangit substantiam rei, & per hoc quod dicit apta nata, tangit uirtutem eius, & per hoc quod dicit, sic facit, tangit operationem debitam

C De hoc uide 2 de aia. tex.cō.6. & inde.

D Primo.s. cœli & mū. tex cō. 21. & infra.

debitam ei. Similiter hoc signum omnis, habet substantiam signi uniuersalis, & uirtutem quæ est distribuere, & operationem eius quando distribuit, & in his tribus est perfectio eius. Ad secundum dicendum est, quòd homo & homines differunt, quia homo dicit istam speciem secundum se, quæ est de pluribus prædicabilis, sed homines in plurali numero non dicit speciem secundum se, sed multiplicatam actu secundum materiam indiuiduorum numero diuersam. unde omnis in plurali ratione multitudinis factæ facit distributionem per diuersas materias, & uult habere tria appellata. Sed omnis in singulari numero ex quo recipit speciem secundum se, & non materiam indiuiduorum, exigit essentiam aptam natam in prædicari de pluribus, siue actu participetur de pluribus siue de uno, & ideo exigit tria appellata, aut unum solum secundum naturam uniuersalem cui adiungitur. Quidam tamen dicunt, quòd omnis uult habere tria appellata ad minus, & dant talem rationem. Quoties cunque signum uniuersale additur termino communi non habenti sufficientiam appellatorum recurrit ad non ens, ut cum dicitur, omnis fœnix est, quia li fœnix non habet nisi unicum suppositum, ideo recurrit ad non existentes fœnices. Et ideo cum dicitur, omnis fœnix est, sensus est, unus fœnix qui est, est, & duo fœnices qui non sunt, sunt. Et ideo dicunt has propositiones esse falsas, quidam fœnix non est, & omnis fœnix est, & non esse contradictorias, quia in negatiua supponitur fœnix qui est, & in affirmatiua supponuntur duo fœnices qui non sunt, & sic non idem est subiectum in utraque. Hoc autem potest multipliciter improbari, quia hæc inconuenientia sequuntur ex falso quod supponunt, quia supponunt quod omnis semper uult habere tria appellata, quod superius ostensum est esse falsum. Propterea uult Aristo. quòd propositio, in qua subiicitur uniuersale uniuersaliter sumptum alicui prædicato, contradicat illi propositioni negatiuæ, in qua subiicitur uniuersale, & non uniuersaliter sumptum eidem prædicato, sed istæ sunt tales, omnis fœnix est, quidam fœnix non est, ergo sunt contradictoriæ, quod tamen ipsi negant, ergo regula eorum est falsa. Item ad idem alia regula est talis. Terminus communis supponens, uel opponens uerbo præsentis temporis, simpliciter sumpto non habenti uim ampliandi, nec ex se, nec ab alio restringitur ad supponendum pro his quæ sunt sub forma termini supponentis, ergo cum dicitur, omnis fœnix, li fœnix restringitur ad supponendum pro fœnice tantum qui est, cum ipsius non sit nisi unicum suppositum, ergo per illam regulam prius datam, si signum uniuersale adueniat & non distribuit ipsum nisi pro unico supposito, ergo regula eorum est falsa, & supra falsum fundatur, quod concedimus.

1. Prio. cō. 29. & infra & in 2 eiusdé in multis locis.

Postquàm

A Postquam Auctor determinauit de signo distributiuo omnis secundū se [illegible] dendo quid significet. hic consequenter determinat de ipso per comparationem ad terminum communem distribuibilē mouendo talem dubitationem, utrū hoc signum oīs semper exigat tria appellata, hoc est q̄rere utrū ad hoc, q̄ signū omnis, congrue adiungat̄ alicui termino cōi requirat̄, q̄ ille terminus cōis habeat tria supposita actu existentia. Primo sciendum, q̄ suppositum, appellatum, & inferius inter se differunt, nam aliquid dr̄ esse inferius respectu superioris, & aliquid dicitur suppositum, quando non est aptum natum existere in alio, sed appellatum est inferius siue suppositum alicuius termini communis actualiter existens. Secundo sciendum, q̄ hoc signum omnis in plurali numero semper exigit plura appellata, quia additur termino cōi accepto per modum plurium. sed, qñ sumitur in singulari numero, si addatur termino cōi habenti plura appellata, quia bene exigit plura appellata, distribuit terminum cōem cui additur pro
B omnibus suis appositis existentibus, sed dubium est, qñ hoc signum omnis addit̄ termino communi habenti unicum appellatum, utrum talis oratio sit congrua, ut dicendo, omnis sol lucet. Et dicunt Antiqui, q̄ non, quorum rationes cum solutionibus satis clare patent in textu, sed Pet. Hispanus dicit, q̄ hoc signum omnis congrue potest addi termino communi habenti unicum appellatum, & q̄ non exigit tria appellata. Tertio sciendum, q̄ signum omnis significat quoniam uniuersaliter, & hic est proprius modus ipsius signi uniuersalis, differt autem ab aliis signis uniuersalibus, quia hoc signum omnis adæquate distribuit terminum cōem pro omnibus suis suppositis, sic autem non est de aliis signis, sicut uterque, & neuter, cum enim dicitur omnis homo accipitur pro omnibus illis in quibus reperitur humanitas. Et quo patet, q̄ quia uniuersalitas aliquorum terminorum cōium saluatur in unico supposito adæquate, hoc signum omnis potest addi tali termino cōi, & sic licet quādo hoc signum omnis additur termino
C communi habenti tria appellata uel plura exigat tria appellata, tamen, quando additur termino cōi habenti unicum appellatum non exigit tria appellata, sed solum de se exigit terminum communem significantem naturam multis cōicabilem. Et per hoc patet responsio ad dubitationem prædictam. Quarto sciendū q̄ antiqui posuerunt quandam regulam de hoc signo omnis quæ talis est Quotiescunque signum uniuersale affirmatiuum additur termino communi non habenti sufficientiam appellatorum recurrit ad non existentes. i. ad supposita non existentia, ideo, cum dicitur omnis fænix est, ex quo iste terminus fænix, non habet nisi unicum suppositum existens, hoc signum omnis recurrit ad fænices nō existentes, ideo istius propositionis, omnis fænix est, sensus est iste, quidam fęnix existens est, & duo fænices non existentes sunt, & ideo secundum ipsos ista est, falsa. omnis fęnix est, nec est contradictoria istius quidam fænix non est, sed ista regula est falsa, sicut, & suum fundamentum. s. q̄ omnis exigat tria appellata. est
D enim simile de hoc signi omnis, & de hoc signo nullus, sed nullus non exigit tria appellata, quia ista est uera, nullus fænix est asinus cum conuertens eius sit uera. s. nullus asinus est fænix, & sic patet, q̄ hoc signum nullus, non exigat tria appellata, nec similiter hoc signum omnis.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Plus requiritur ad uerificandū propositionem uniuersalem q̄ particularem, sed ad uerificandū particularem requirit̄ existentia unius suppositi seu appellati, ergo ad uerificandū propositionem uniuersalē requirunt̄ plura supposita, & sic ad minus hoc signū oīs, exigit tria appellata. Secundo sic. Hoc signum omnis, non potest addi termino singulari, ergo uidet̄, q̄ exigat plura appellata. Tertio sic. Hoc signū oīs, denotat terminū cōem cui additur teneri pro pluribus, sed, quādo additur termino cōi habenti unicum appellatum.

[Margin notes:]
Quid nam sit, hoc signum oīs, tria habet appellata.
Suppositū, appellatū, īferius q̄d.
Hoc signū oīs ī plurali acceptus quot appellare hēat.
Huius signi omnis a cæteris differētia.
Falsa & apparens regula, d̄ oīs appellatione.
Argumen.

appellatum.

appellatum, talis additio est falsa, igitur non debite sibi adiungitur. Quarto sic. E
Terminus communis quandoque supponit pro non existentibus, ergo potest fieri recursus ad supposita non existentia Quinto sic. Hæc est uera, aliquis fœnix non est, quia aliquis fœnix est corruptus, ergo hæc est falsa omnis fœnix est.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q quantum ad modum enunciandi plus requiritur ad uerificandum propositionem uniuersalem q̃ particularẽ, quia in propositione uniuersali denotatur prædicatum inesse subiecto accepto pro pluribus, non autem sic est in particulari, & tamen quantum ad rem non plus requiritur ad uerificandum propositionem uniuersalem aliquando quàm particularem. Ad secundum dicitur, q negatur consequentia, quia terminus singularis significat naturam incõicabilem. nam ex impositione sibi repugnat additio signi uniuersalis, sed terminus communis licet non habeat nisi unum appellatum, significat tamen naturam multis communicabilem, ideo sibi põt addi signum uniuersale. Ad tertium dicitur, q hoc signum omnis, bene denotat terminum communem cui additur accipi pro pluribus non simpliciter, sed sub conditione. s. si habeat plura supposita. F Ad quartum dicitur, q licet terminus cõmunis, cuius natura potest saluari tam in existentibus q̃ in non existentibus possit supponere pro non existentibus, tamen terminus communis, cuius natura saluatur tantum in existentibus suppositis, non potest supponere pro non existentibus, quando ponitur cum isto uerbo est. Ad quintum dicitur, q negatur antecedens, & ad probationem dicitur, q non sequitur, quidam fœnix est corruptus, ergo quidam fœnix non est quia in illa, quidam fœnix est corruptus, fœnix supponit tam pro præsentibus quàm pro præteritis, sed in illa, quidam fœnix non est, supponit pro præsentibus tantum. ideo illa est uera, omnis fœnix est.

Quorundam sophismatum pro hac materia, dignior explicatio. G

Circa prædicta quæritur de hoc sophismate. omnis homo est, & quodlibet differens ab illo, est non homo. probatio hæc est una copulatiua cuius utraque pars est uera, ergo ipsa est uera. Improbatio, omnis homo est, & quodlibet differens ab eo est non homo, Socrates est homo, ergo quodlibet differens a Socrate est non homo quod est falsum, quia hæc est una copulatiua cuius altera pars est falsa, ergo ipsa est tota falsa. Solutio. prima simpliciter est uera, & improbatio peccat penes fallaciam consequentis, quia li differens ab omni homine in minus est quàm differens a Socrate, quia differens ab omni homine supponit solum pro aliis rebus ab homine, sed differens a Socrate supponit pro eisdem, & etiam pro aliis hominibus a Socrate. unde bene H sequitur differens ab homine, ergo differens a Socrate. & est locus a parte subiectiua ad suum totum, sed si huic propositioni differens ab omni homine apponatur signum erit processus ab inferiori ad superius cum distributione, & sic incidit fallacia consequentis in improbatione, & secundum unum processum, quia duplex est processus ab improbatione, quia bene sequitur, omnis homo est, ergo Socrates est & est locus a toto in quantitate, sed non sequitur, hoc est differẽs ab omni homine, ergo differens a Socrate, sed est fallacia consequentis,

sicut

A ſicut hic, omnis homo eſt, ergo omne animal eſt. Item quæritur de hoc ſophiſmate, omnis homo, & alius hō ſunt. Probatio. Socr. & alius homo ſunt, Plato, & alius homo ſunt, & ſic de aliis, ergo omnis homo, & alius homo ſunt. Improbatio. alius eſt relatiuum diuerſitatis ſubſtantiæ, ergo ſupponit pro diuerſo ab homine, ſed non eſt alius homo ab omni homine, ergo prima eſt falſa. Solutio. prima eſt ſimpliciter falſa, & probatio peccat ſecundum fallaciam figuræ dictionis a pluribus determinatis ſuppoſitionibus ad unam determinatam, quia iſte terminus alius habet determinatam ſuppoſitionem in præmiſsis, & in concluſione. Item probatio peccat ſecundum fallaciam accidentis, quia licet Socrates, & Plato, & ſic de aliis, inferant oēm hominem ſecundū ſe, B non tamen ſub hac copulatione quæ eſt omnis, & alius homo ſunt, ut cum dicitur, omnis homo, & alius homo ſunt, ſicut cognoſco Choriſcum ſecundum ſe, non tamen ſub hoc accidente, quod eſt uenire. vnde talis datur regula, Quotieſcunque aliquid ſequitur ſiue conuerſim ſiue non, ſi aliquid conueniat uni quod non conuenit alteri, & per illud cui conuenit inferatur de eo cui non conuenit, ſemper eſt fallacia accidentis. uerbi gratia, homo eſt, ergo ſubſtantia eſt, & ſpecies conuenit homini, & non ſubſtantiæ. ideo, ſi per hominem inferatur ſpecies de ſubſtantia, eſt fallacia accidentis, ut homo eſt ſpecies, ergo ſubſtantia eſt ſpecies. Similiter hic, riſibile eſt proprium, ergo homo C eſt proprium. Horum autem quæ conſequuntur, quædam conſequuntur conuerſim, ut homo, & riſibile, alia non ut homo, & ſubſtantia. Dicto de hoc ſophiſmate reſtat dicere de iſto omnis homo eſt omnis homo. Probatio. Socrates eſt Socrates, Plato eſt Plato, & ſic de aliis, ergo omnis homo eſt omnis homo. Et ut vult Boet. nulla propoſitio eſt uerior illa in qua idem prædicatur de ſeipſo, ſed ſic eſt hic, quia omnis homo prædicatur de omni homine, ergo nulla eſt uerior ipſa, & per conſequens eſt uera. Improbatio, ſua contradictoria eſt uera, ſcilicet illa, quidam homo non eſt omnis homo, ergo ipſa eſt falſa.

Regula pro fallacia accidētis cognoſcēda.

Item ad idem, omnis homo, eſt omnis homo. ſed Socrates eſt homo, ergo Socrates eſt omnis homo. ſyllogiſmus eſt in darii, concluD ſio eſt falſa, ergo aliqua præmiſſarum. non minor, ergo maior. ſed maior eſt ſophiſma, ergo eſt falſum. Solutio. prima eſt ſimpliciter falſa, & probatio peccat ſecundum conſequens, ab inſufficienti enumeratione ſingularium, quia cum illis, quas aſſumit, debet aſſumere has a parte ſubiecti, Socrates eſt omnis homo Plato eſt omnis homo. Et etiam iſtas a parte prædicati, omnis homo eſt Socrates. omnis homo non, eſt Plato, & ſic de aliis, quas dimittit, & ſic peccat ſecundum conſequens, ab inſufficienti

Not. dictū Boet. quia Grçcis hau ſit. nā ope me dicit, & colligit ex dictis Phi. in 2. Prior. in multis locis.

H ii enume-

enumeratione singularium. Ad aliud dicitur, quòd ibi idem non prædicatur de seipso, sed prædicatur omnis homo de homine sumpto pro qualibet parte. A

Secundi sophismatis, solutio. Postquam Auctor determinauit de hoc signo omnis ostendendo qualiter distribuat, hic consequenter ad maiorem notitiam eorum quæ dicta sunt mouet tria sophismata, quorum primum est omnis homo est, & quodlibet differens ab eo non homo quod quidem sophisma probat, & improbat, quod clare patet in textu cum solutione eiusdem.

Pro secundo sophismate sciendum, quòd secundum sophisma est, oīs homo, & alius homo sunt. quod quidem sophisma probatur sic, Socrates & alius homo sunt, Plato, & alius homo sunt, & sic de alijs, ergo omnis homo, & alius hō sunt. Improbatur autem sic, alius supponit pro diuerso ab omni homine, sed non est aliquis homo diuersus ab omni homine, ergo sophisma est falsum. quod conceditur. Et ad probationem respondet Auctor in textu, quòd peccat secundum fallaciam figuræ dictionis arguendo a pluribus determinatis ad unam determinatā respectu huius termini alius, unde, si iste terminus alius pro eodem in numero acciperetur in singulis partibus antecedentis, tunc una pars antecedentis esset falsa, ut si acciperetur pro Socrate, tunc quando inductio ueniret ad Socratem dicendo, Socrates, & alius homo sunt, illa pars esset falsa, quia denotaret quod Socra. esset alius a seipso. Aliter soluit Auctor dicens quòd ibi est fallacia accidentis quia licet Socra. & Plato, & sic de alijs possunt inferre hoc totum in quantitate, omnis hō secundum se, non tamen ut stat sub hoc adiuncto, & alius homo sunt, immo omnis homo hic accidit Socrati, & Platoni, & sic de alijs secundum quòd accipiuntur cum hoc adiūcto, & alius homo sunt, Ratione cuius Auctor posuit unam regulam in textu de fallacia accidentis, quæ satis clara est. F

Tertiū sophisma. Secundo sciendū, quòd consequenter Auctor mouet tertium sophisma, & est istud, omnis homo est omnis homo, quod probat inductiue primo, & secundo improbat. Probatur sic, quia ibi prædicatur idem de seipso, ergo sophisma est uerum. Improbatur sic, sua contradictoria est uera. scilicet hæc, quidam homo nō est omnis homo, igitur ipsum est falsum. Item bene sequitur, omnis homo est omnis homo, Socrates est homo, ergo Socrates est omnis homo. conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum non minor, ergo maior, quæ est sophisma. Solutio. sophisma est simpliciter falsum, ut ostendunt rationes improbantes. Ad primā probationem dicitur, quod peccat secundum fallaciam consequentis ab insufficienti inductione, quia debet fieri inductio a parte prædicati dicendo. Socrates est omnis homo, Plato est omnis homo, & sic de alijs. Ad aliam negatur antecedens, quia ibi non prædicatur idem de seipso, sed prædicatur omnis homo, de homine sumpto pro quolibet suorum suppositorum. G

Qūo se habeat hoc signū oīs, a parte prædicati. Tertio sciendum, quòd hoc signum omnis, adiunctum prædicato propositionis, quandoque reddit propositionem falsam, & quandoque non. si enim prædicatū sit terminus communis habens actu plura supposita, quorum numerus sit indeterminatus, siue sit numeri singularis siue pluralis semper propositio est falsa, sed, si prædicatum habeat plura supposita, quorum numerus est determinatus, propositio potest esse uera, si sumatur in plurali numero, ut demonstratis duodecim apostolis uere dicitur, isti sunt omnes apostoli. Sed, si prædicatum habeat unicum suppositum actu, & sumatur in singulari numero, propositio est uera, ut iste Sol est omnis Sol, si autem sumatur in plurali numero est falsa, ut iste Sol est omnes Soles. H

Quarto sciendum, quòd hoc signum omnis, diuersimode se habet qn̄ additur

prædicato

A prædicato,& subiecto. quia,quando additur prædicato est pars ipsius prædicati, sed,quando additur subiecto,non est pars subiecti,sed est dispositio eius, ut cũ dicitur,omnis homo currit,homo per se est ibi subiectum,sed cum dicitur, omnis homo est omnis homo,hoc totum,omnis homo est prædicatum. Ex quo patet,ꝙ prædicatum propositionis affirmatiuæ,quo ad se totum nunquam distribuitur,sed bene pars eius. sed prædicatum propositionis negatiuæ bene distribuitur,& hoc fit per negationem,quæ habet uirtutem distribuendi illud, quod sequitur ipsam,siue mediate siue immediate.

Contra prædicta arguitur primo sic. Adam differt ab omni homine qui est, & tamen non est non homo,ut patet per Porphyrium in Prædicabilibus dicentem,siue Socra. sit siue non sit,semper est homo,& animal,ergo sophisma est falsum. Secundo sic. Socra. non est omnis homo,ergo differt ab omni homine,quod falsum est,quia ipse est homo. Tertio sic. Omnis homo,& homo pictus,sunt. sed B homo pictus est alius ab omni homine, ergo sophisma est uerum. Quarto sic. Omnis homo non est solus,ergo omnis homo,& alius homo sunt. Quinto sic. Omnis homo,& omnis homo,idem sunt,igitur unum potest prædicari, & sic ista erit uera,omnis homo est omnis homo. Argumen.

Ad argumenta. Ad primum dicitur,ꝙ Adam non est homo existens, siue præsens,pro quo tenetur homo in secunda parte sophismatis. Ad secundum,negatur consequentia,quia negatio inclusa in hoc uerbo differt posita in consequente plus negat quàm negatio posita in antecedente,& ideo debet sic inferri, Socrates non est omnis homo,ergo differt ab aliquo homine.& ad hoc quod posset inferri Socra. differt ab omni homine,deberet,sic assumi Socra. est nullus homo,quod est falsum. Ad tertium,negatur consequentia, quia hoc relatiuum alius debet inferre suum antecedens uniuoce pro homine uiuo,& homine picto. Ad quartum dicitur,ꝙ solus potest excludere ab homine simpliciter, & sic conse-C quens est falsum, uel potest excludere ab omni homine determinate sigillatim sumpto,& sic est uerum,& hoc modo non ualet consequentia. Ad quintum dicitur,ꝙ,si omnis homo,& omnis homo capiantur materialiter,sic sunt eadem, & hoc modo sophisma esset uerum, sed,si capiantur significatiuæ non sunt eadem,ut patuit in quarto notabili. Solutio.

De hoc signo Nullus.

SEquitur de hoc signo nullus, quod significat quoniam uniuersaliter negatiue, unde significat idem,sicut hoc signum omnis,cum negatione postposita, & ideo omnis non & nullus æquipollent. De hoc signo nullus datur talis regula. Quotiescunque hoc signum nullus immediate adiungitur termino communi confundit ipsum mobi-D liter, ꝙ distributiue. & similiter terminum communem sibi adiunctum mediate, ut nullus homo est asinus. unde potest fieri descensus subiecto, sic ergo Socrates non est asinus,nec Plato,& sic de aliis. & etiam sub prædicato. Circa prędicta quæritur de hoc sophismate. nullus homo est omnis homo. Probatur sic. Socra. non est omnis homo. Plato non est omnis homo,& sic de aliis,ergo prima est uera,uel sic,sua contradictoria est falsa.s. ista quidam homo est omnis homo, ergo est uera. Contra. ibi prædicatur oppositum de opposito,ergo est falsa. Solutio. prima est uera. & ad improbationem respondetur per Nota regulam.

interemptionem,quia ibi non prædicatur oppositum de opposito, sed E
remouetur omnis homo, ab homine sumpto pro quolibet supposito,
& hoc est uerum.

Postquam Auctor determinauit de hoc signo omnis, quod significat quoniã uniuersaliter affirmatiue, hic consequenter determinat de hoc signo nullus, quod significat, quoniam uniuersaliter negatiue, unde significat idem cum hoc signo omnis cum negatione postposita, ideo omnis non, & nullus æquipollent. vnde nullus componitur ex non, & nullus, ideo sicut non, & nullus æquipollet omnis non, ita similiter nullus, unde nullus conuenit cum hoc signo omnis, eo q͏ est signum distributiuum plurium partium subiectiuarum.

Virtus huius termini, nullus. Primo sciendum, q͏ quamuis hoc signum nullus in se sit unum, & unicam in se habeat uirtutem distribuendi, tamen respectu eorum quæ susceptiua sunt suæ distributionis, uirtus eius est duplex, ut patet in regula quam de ipso ponit Auctor in textu. s. quotiescunque hoc signum nullus, immediate adiungitur termino communi ipsum mobiliter confundit, & distributiue, & similiter terminum cui mediate adiungitur, & ideo tam subiectum q̃ prædicatum propositionis uniuersalis negatiuæ distribuitur, dumtñ fuerit terminis cõis, ut patet dicendo, nullus homo est asinus. ibi enim tam homo quam asinus distribuitur, quia sub utroque potest fieri descensus, & causa huius regulæ est, quia hoc signum nullus significat quoniam uniuersaliter, ideo distribuit terminum cui immediate adiungitur quia significat ét negatiue, ideo potest distribuere terminum cui immediate adiungitur. Ex isto patet, quare uniuersalis negatiua potest conuerti simpliciter. F

sophisma. Secundo sciendum est, q͏ circa hoc signum nullus Auctor mouet tale sophisma. s. nullus homo est omnis homo, quod probatur sic. Socra. non est omnis homo, Plato non est omnis homo, & sic de aliis, ergo nullus homo est omnis homo. Item sua contradictoria est falsa. s. hæc, aliquis homo est omnis homo, ergo sophisma est uerum. Improbatur autem sic, ibi prædicatur oppositum de opposito. ergo sophisma est falsum. Solutio, sophisma est uerum, & improbatio assumit falsum, quia ibi non prædicatur oppositum de opposito, sed remouetur, esse omnem hominem a quolibet supposito hominis. G

Tertio sciendum, q͏ sicut hęc est uera, nullus homo est omnis homo, ita & hęc, nullus homo est nullus homo. ibi enim remouetur esse nullum hominem, ab homine pro quolibet supposito suo. vnde ista, nullus homo est nullus homo æquipollet huic, omnis homo est aliquis homo per quartam regulam æquipollentiarum, nec debet sumi aliquis pro aliquo determinato supposito hominis, cum dicitur, omnis homo est aliquis homo, sed debet sumi uage, & indeterminate, ista autem, nullus homo est omnis homo, æquipollet istis, omnis homo est non omnis homo, idest omnis homo est aliquis homo non quæ stat in ueritate cum illa, omnis homo est aliquis homo. H

Hoc signũ nullus distributiuũ ac restrictiuum est. Quarto sciendum est, q͏ hoc signum nullus qñq; est simul distributiuum, & restrictiuum, ut cum dicitur, nullus hõ est mulier, sed hoc est rõne diuersorum. est enim distributiuum rõne sui significati, quia significat, quoniam uniuersaliter, sed est restrictiuum rõne sui modi significandi, qui est genus, unde hoc signũ nullus, non põt sumi collectiue, sicut hoc signũ oĩs, & hoc est rõne negationis quam includit, rõne cuius semper habet distribuere, & diuidere, & nunquam colligere.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Cum dicitur, homo est nullus asinus. ibi homo, non distribuitur, & tñ sibi adiungitur mediate hoc signum nullus, ergo contra primam regulam textus. Secundo sic. Bene sequitur, nullus homo est omnis hõ, ergo nullus homo est Socr. sed consequens est falsum, ergo añcedens.

Tertio

A Tertio sic. Illa propositio est falsa, cuius prædicatum de nullo uerificatur de quo subiectum uerificatur, sed sic est de ista, nullus homo est omnis hō, quia nullus uerificatur de asino, & equo, & sic de alijs, & tamen de nullo illorum uerificatur omnis homo, ergo sophisma est falsum. Quarto sic. Nullus homo, & omnis homo contrariantur, sed nullus homo uerificatur de nullo homine, ergo omnis homo non uerificatur de nullo homine, alia contraria uerificarentur de eodem, ergo sophisma est falsum. Quinto sic. Bene sequitur, nullus homo est nullus homo, ergo nullus homo est non Socra. sed consequens est falsum, quia Plato est non Socr. ergo est falsa ista, nullus homo est nullus homo.

Solutio. Ad argumenta. Ad primū istorū dicitur, ꝙ in illa propōne illud signū nullus, non adiungitur illi termino homo nec mediate, nec immediate, quia signum solum dr̄ adiungi illi quod sequitur ipsum, & solum in illud pōt agere. Ad secundum negatur assumptum, ibi.n. non bene arguitur, quia nō bene sequitur, nullus B hō est omnis hō, ergo nullus hō est Socra. quia nō debet sic subsumi sub illo prædicato omnis homo descendendo, nullus hō est omnis hō, ergo nullus hō est Socra. nullus hō est Plato, & sic de alijs, sed debet sic subsumi, nullus hō est oīs hō, ergo nullus hō est res, quæ sit oīs hō. Ad terr ū dicitur, ꝙ si nullus hō accipiatur materialiter siue pro toto in quantitate, nullus homo siue accipiatur positiue, ita quod uirtute intellectus accipitur pro aliqua re quæ est nullus homo, ut pro asino uel pro lapide, sic sophisma bene esset falsum, sed, si accipiat̄ significatiue, ita quod homo sit subiectum, & non hoc totum, nullus homo, sic est uerum.

Ad quartū dicitur, ꝙ contraria bene uerificantur de eodem negatiue, ut de eodem, puta de rubeo uere dicitur ꝙ nec est album nec nigrum, & ita, cum dicitur; nullus homo est oīs, homo ibi remouetur esse nullū hominē ab omni hoīe, & cū dicitur, nullus homo est nullus homo, ibi remouetur esse nullum hominem ab omni homine, & ita omnis homo, & nullus homo negantur de eodem homine.

C Ad quintum negatur assumptū, ꝙ ibi arguit̄ a distributione inferius ad distributioné superius, quia arguitur ac si sic diceretur, oīs hō est non nullus hō, ergo oīs homo est non Socr. non Socra.n. in plus se habet quā nullus hō. Vnde datur talis regula. Quotiescunq; in aliqua propōne ponitur uniuersaliter sumptū negatiue nō debet fieri sumptio sub illo prædicato rōne distributionis sibi cōuenietis p signū uniuersale, sed rōne distributionis sibi cōuenientis rōne negationis, & iō debet sic argui, nullus hō est nullus homo, ergo nullus hō est res quæ sit nullus homo, puta lapis, & non sic, ergo nullus homo est non Soc. uel Pla. similiter hic, nullus homo est omnis homo, ergo nullus homo est res quæ sit omnis homo. Et notandum est, quòd ista, nullus homo est omnis homo, debet sic conuerti, ergo nihil existens omnis homo, est aliquis homo. Et ista nullus homo est nullus homo, debet sic conuerti, ergo nihil existens nullus homo est aliquis homo.

Aduerte ad pulcherrimam regulam.

D *De hoc signo Nihil.*

SEquitur de hoc signo nihil, quod significat idē quod nullus, sed includit in se terminū recipiētem suā distributionem, quia nihil est signum uniuersale cum negatione, & res est terminus recipiens eius distributionem. Circa prædicta quæritur de hoc sophismate. Nihil uidens est aliquid uidens. Probatur sic. Non rem hanc uidens est aliquid uidens, quia non uidens Socratem est uidens Platonem, non illam rem uidens est aliquid uidens, & sic de aliis, ergo nihil uidens est aliquid uidens, ergo prima est uera. Contra, ibi prædicatur opposi-

De hoc uide per paulū Vene. in Logica magna.

tum de opposito, ergo locutio est falsa. Quidā distinguunt nihil uidēs A
est aliquid uidens, eo, ꝙ hæc dictio nihil, pōt esse accusatiui casus, & est sensus, nullam rem uidens est aliquid uidens, uel potest esse nominatiui casus, & est sensus, nulla res uidens est aliquid uidens, & secundum hoc ponunt amphibologiam ex parte casus, sed hoc non soluit, quia in utroq; sensu est falsa. Sed alii distinguunt hanc iterum nihil uidens, eo, ꝙ negatio in hoc termino nihil, pōt negare participium primo positum, & est sensus, nullam rem uidens est aliquid uidens, & sic est diuisa, uel potest negare hoc uerbum est tunc est sensus, quālibet rem uidens non est aliquid uidens, & sic est composita. sed hoc non soluit, quia in utroq; sensu est falsa, cum opposita ponantur circa idē. Solutio. dicendum est, ꝙ prima est simpliciter falsa, & probatio peccat penes fallaciam figuræ dictionis a pluribus determinatis ad unam determinatam huius termini uidens, quia in præmissis habet suppositionē determinatam, & in conclusione similiter. Vel peccat secundum fallaciam accidentis, quia quamuis uidere cōmunicatur omnibus secundū se, non tamen secundum, ꝙ uniuntur in hoc toto, nihil uidens, unde totum accidit parti, & esse uidens aliquid assignatur inesse utrique. Sciendum est, quòd omnes præmissæ sunt duplices, quia negatio potest determinare uerbum, uel participium, ut dictum est prius. vnde Antiqui posuerunt præmissas esse duplices propter talem regulā quam dabant. Quoticscunque negatio, & distributio includuntur in uno termino ad quodcunque refertur unum, & reliquum. vnde, cum distributio posita in obliquo non possit in prædicta oratione attingere uerbum, ita neque negatio. Item, idem est iudicium de istis sophismatis, nullum caput habens est aliquod caput habens, a nullo homine differens est ab aliquo homine differens, &c.

F

G

Postquam Auctor determinauit de hoc signo, nullus, hic consequenter determinauit de hoc signo, nihil. Cuius ordinis ratio est, quia hoc signum nihil, ultra hoc signum nullus includit terminum recipientem eius distributionem. ideo hoc signum nullus, implicitus est quàm hoc signum nihil, ratione cuius prius est determinatum de ipso.

Huius signi nihil, natura, & eius ab aliis discrimen.

Primo sciēdum est, quòd hoc signum nihil, est signum distributiuum subiecti, H
& in hoc conuenit cum istis signis omnis, & nullus. Sed differt primo ab hoc signo omnis, quia omnis significat quoniam uniuersaliter affirmatiue, nihil autem significata quoniam uniuersaliter negatiue. differt etiam ab hoc signo nullus, quia includit terminum receptiuum suæ distributionis, unde nihil, idest nulla res, & ibi res est terminus recipiens distributionem importatam per hoc signum nihil. Ex istis patet, quòd sicut hoc signum nullus distribuit terminum sequentem ipsum tam mediate, quam immediate, ita similiter hoc signum nihil, distribuit enim terminum in ipso inclusum, qui se habet ut terminus immediate sequens, distribuit etiam terminum positum a parte prędicati, qui se habet, ut terminus mediate sequens ipsum.

Vide ad hoc pau. pergu. in summulis.

Secundo

A Secundo sciendum est, q; ad maiorem notificationem huius signi nihil, Auctor mouet unum sophisma in textu. Et est istud, nihil uidens est aliquid uidens cuius probatio, & improbatio satis patent in textu. & subiungit consequenter, quandam solutionem antiquorum, qui dicebant ibi esse amphibologiam ex diuersitate casus, secundum q; nihil potest esse nominatiui casus, uel accusatiui casus. Sed Petrus Hispanus improbat dictam solutionem, quia in utroque sensu sophisma est falsum. Ideo ad soluendum ipsum debet simpliciter negari. potest tamen distingui, nec aliquis uideatur suam multiplicitatem ignorare, & etiam ut melius uideatur qualiter in utroque sensu sit falsum. Modus soluendi sophisma, uerus, & apparens.

Tertio sciendum est, q; antiqui aliter distinguunt dictum sophisma, & dicunt q; ibi potest esse compositio, secundum q; negatio inclusa in hoc signo nihil, potest fieri ad copulam, & sic est composita, uel ad illud participium uidens, & sic est diuisa. Vnde si illud signum nihil, sit accusatiui casus, dicta solutio est simpliciter B reprobanda, quia ut patet per regulam positam in textu, negatio inclusa in hoc signo nihil, dum est accusatiui casus, non põt fieri ad copulam cum distributio in ipso inclusa non distribuat prædicatum. sed quando nihil est nominatiui casus, tunc ex quo distributum põt ferri ad prædicatum, ita etiam negatio inclusa in hoc signo nihil, põt ferri ad copulam, & ita secundum hoc uidetur q; ipsum sophisma posset distingui, sed tamen, ut dictum est de solutione præcedenti, ista distinctio non soluit sophisma, quia in utroque sensu ipsum est falsum. Alius ex antiquis sophisma soluendi modus.

Quarto sciendum est, q; consequenter Auctor soluit dictum sophisma secundum eius propriam opinionem dicens, q; prædictum sophisma est simpliciter falsum. Et ad probationem respondet q; peccat secundum fallaciam figuræ dictionis, arguendo a pluribus determinatis ad unam determinatam respectu huius termini uidens. Tamen pro ista solutione oportet supponere q; istud signum nihil, positum in consequente, sit accusatiui casus, & q; non possit distribuere istum C terminum uidens, si enim nihil esset nominatiui casus, & distribueret istum terminum uidens in consequente, tunc non argueretur a pluribus determinatis ad unam determinatam, sed esset bona inductio, & sicut consequens esset falsum, ita & antecedens, debet enim sic inferri, ista res non uidens est aliquid uidens, & ista res non uidens est aliquid uidens, & sic de aliis, ergo nihil uidens est aliquid uidens, modo omnes istæ præmissæ sunt falsæ sicut & consequens. Aliter autem soluit Auctor in textu dicens, q; ibi est fallacia accidentis, quia in præmissis uidere attribuitur omnibus suppositis, quod est nihil uidens secundum se acceptis, & non secundum q; uniuntur in hoc toto, nihil uidens. De sophis. ppositi Auctoris snia.

Contra prædicta arguitur primo sic. Omne signum distributiuum debet aliquid significare. s. dispositionem subiecti inquantum subiectum, sed hoc signum nihil, nullam rem significat, immo dicit negationem cuiuslibet rei, ergo non est signum distributiuum. Secundo sic. Nihil significat quoniam uniuersaliter, & etiã D significat terminum susceptiuum distributionis eius, ergo est æquiuocum, & per consequens sophisma debet distingui. Tertio sic. Nihil ut iam dictum est significat terminum recipientem distributionem eius, ergo cum hic solum determinetur de signis distributiuis, hic non est determinandum de ipso. Argumen.

Quarto cõtra regulã positã in textu, q; distributio importata per signũ negatiuũ bene fert in subiectũ propõnis, non autem negatio, ergo contra regulam. Solutiões.

Quinto distributio importata per hoc signum nihil, fertur in prædicatum materiale, negatio autem fertur solum supra copulam, & non supra prædicatum, ergo contra regulam.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quòd licet hoc signum nihil, non significat aliquam rem positiuam, tamẽ significat aliquid priuatiue, & negatiue,

& hoc fundamentum est in affirmatione. ideo hoc sufficit ad hoc, q; signum sit distributiuum. Ad secundum dicitur, q; licet hoc signum nihil significet illa duo, tamen significat illa per modum unius, ideo non est æquiuocum. Ad tertium dicitur, q; hic principaliter determinatur de hoc signo nihil prout distributiuum est, & incidentaliter solum ostenditur, q; importat terminum recipientem eius distributionem. Ad quartum dicitur, q; in signo uniuersali negatiuo duplex est uirtus distribuendi. quædam est, quæ conuenit ipsi signo per se, & inquantum significat quoniam uniuersaliter, & illa bene fertur in subiectum, alia est uirtus distribuendi, quæ conuenit ipsi signo ex consequenti ratione negationis quam includit, & de illa uirtute intelligitur regula. Ad quintum dicitur, q; licet negatio prius, & per se solum feratur in copulam, tamen ex consequenti bene fertur in prædicatum materiale ipsum distribuendo. E

De signis distributiuis duorum, ut Vter, & Neuter. F

SEquitur de signis distributiuis duorum, & talia sunt neuter, & uterq;, & differunt a prædictis, quia omnis, nullus, & similia distribuunt pro omnibus indiuiduis termini communis, sed uterque, & neuter distribuunt solum pro duobus per demonstrationẽ, ut uterque istorum, neuter istorũ. Circa prædicta quæritur de hoc sophisma. Ab utroq; istorum enunciatum est uerum, posito q; Socratem dicat Deum esse, Plato uero dicat hominem esse animal, & ambo dicant simul hominem esse asinum, & illi duo demonstrentur per hoc pronomen istorum. Probatio. a Socrate enunciatum est uerum, a Plato enũciatum est uerum, ergo ab utroque istorum enunciatum est uerum. G Contra, ab utroq; enunciatum est uerum, sed nihil enunciatum est ab utroque istorum nisi hominem esse asinum, ergo hominem esse asinũ est uerum, quod est falsum. Solutio. prima est uera & probatio peccat secundum fallaciam accidentis, sicut habetur ab Aristotele hæc propositio ponitur esse uera. Omnium contrariorum eadem est disciplina, & tamen nulla particularis disciplina est oium contrariorum, sed disciplina cõiter sumpta, unde hic est fallacia accidentis omnium contrariorum eadem est disciplina, sed nulla est disciplina, nisi hæc uel illa & sic de aliis, ergo omnium contrariorum hæc eadem est disciplina, uel ista, quod est falsum. Similiter hic, homo est species, sed nullus est homo nisi Socrates, uel Plato, & sic de aliis, ergo Socrates est species, uel Plato, & sic de aliis, & sic est fallacia accidentis in proposito, H quia hęc dictio enunciatum, & hæc dictio uerum tenentur pro ipso in cõi, & sic ab utroque istorum enunciatum est uerum. unde enunciatum non tenetur pro particulari enunciato ab utroque. unde particulare enunciatum ab utroque accidit enunciatio in communi, sicut particulare inferius accidit suo superiori, & uerum assignatur utrique inesse, & appellatur superius hic, omne quod est maius, siue sit essentiale siue accidentale. Quidam tamen dicunt, q; prima est simpliciter falsa,

A falsa, & dicunt q enunciatum accipitur pro particulari enunciato ab utroque, & similiter uerum pro particulari. Et probatio peccat secundum fallaciam figuræ dictionis, a pluribus determinatis ad unā determinatam huius termini enunciatum, & huius termini uerum, sed prima solutio melior est & subtilior.

Sequitur de hoc signo neuter, quod significat idem quod uterq; cum negatione sibi præposita. unde sicut nullus de se habet distributionem & negationem, similiter & neuter, sed neuter est distributiuū duorum tantum. Item quæritur de hoc sophismate neutrum oculum habendo tu potes uidere. probatio. dextrum oculum non habendo tu potes uidere, sinistrum oculum non habendo tu potes uidere, ergo. B prima est uera. Contra. neutrum oculum habendo tu potes uidere, ergo si neutrum oculum habes uel dum neutrum oculū habes tu potes uidere, quod falsum est. Consequentia patet, quia gerundia terminata in do, habent resolui per dum, uel per si, uel p quia, sed utroq; modo est falsa, ergo prima est falsa. Solutio. prima est falsa. & probatio peccat secundum fallaciam accidentis, quia posse uidere conuenit partibus secundum se, scilicet prout sunt diuisæ, sed non conuenit eis prout sunt unitæ in suo toto, unde hoc patet primam regulam, cū ad partes sequatur totum, ut potestas uidendi conuenit partibus, & non toti, ideo, si partes inferantur de toto, ibi est fallacia accidentis.

Vide ad hoc bea. Tho. in Elench. suis Pau. pgu. in dubijs Pau. vene. in Logica magna & alios.

C Postquam Auctor determinauit de signis distributiuis plurium, hic consequēter determinat de signis distributiuis duorum. Cuius ordinis ratio est, quia distributio dicitur quasi unius in plura diuisim facta partitio. & sic quanto aliquid ad plura distribuit tanto perfectiori modo sibi conuenit natura distributionis & ideo prius determinatur de signis distributiuis plurium quam de signis distributiuis duorum.

Primo sciendum est, quòd sicut se habent, omnis, & nullus, ita eodem modo se habent uter & neuter. sicut n. nullus includit omnis cum negatione postposita, & ualet tantum sicut omnis non, ita neuter ualet tantum sicut uter non, negatione postposita. unde neuter est idem quod, uterque non. differunt autem ab eis, quia omnis & nullus sunt distributiua plurium, uterque autem & neuter solum distribuunt pro duobus per demonstrationem ostensis, unde neuter, etiam conuenit cum hoc signo nihil, quia sic nihil distribuit terminum ipsum sequentem tam mediate quam immediate, similiter & neuter.

Quā uim significandi habeat uter & neuter.

D Secundo sciendum, q circa hoc signum uterq;, Auctor mouet tale sophisma, uidelicet supposito q Socrates dicat Deum esse, & Plato dicat hominē esse animal, & ambo simul dicant hominem esse asinum, quæritur de uirtute huius sophismatis, ab utroque istorum enunciatum est uerum. cuius probatio & improbatio satis patet in textu. Consequenter Auctor soluit dictum sophisma dicens, q ipsum est uerum, & improbatio peccat secundum fallaciam accidentis, sicut hic hō est species, sed non est aliquis homo nisi Socrates, aut Plato, & sic de alijs, ergo Socrates uel Plato est species. ibi esse species uere conuenit homini, & per hoc inferē de Socrate cui non conuenit. Similiter cū dicit in improbatione huius sophismatis, ab utroq; istorū enuntiatū est uerum, sed nihil est enunciatum ab utroque

Sophis. ad materiam Auctoris determinatio.

utrorum istorum, nisi hominem esse asinum : ergo hominem esse asinum est uerũ, E ibi est fallacia accidentis, quia esse uerum in sophismate attribuitur enunciatio in communi, cui uere conuenit, & per hoc infertur de hoc particulari enunciatio, hominem esse asinum, cui non conuenit.

De antiquorũ solutione nõ uera, & illius ad ueram cõparatio.

Tertio sciendum est, quòd consequenter Auctor ponit unam aliam solutionem antiquorum dicentium, q sophisma est simpliciter falsum, & q probatio peccat secundum fallaciam figuræ dictionis, arguendo a pluribus determinatis ad unam determinatam ratione huius termini uerum, & ratione huius termini enunciatum. Sed ut dicit Auctor in textu prima solutio est melior, & subtilior, ideo dicendum est, q enunciatum in præmissis habet suppositionem determinatam, sed in conclusione supponit simpliciter non tamen sic quod nullo modo stet pro inferioribus, sed quando non stat pro inferiori determinato, ratione cuius posset reddi locutio uera.

Alterius sophisma. explicatio.

Quarto sciendum, q circa hoc signum neuter Auctor mouet tale sophisma. s. neutrum oculum habendo tu potes uidere. Cuius probatio & improbatio satis patent in F textu. Deinde soluit ipsum dicens, q simpliciter est falsum & ad probationem, dicit q peccat secundum accidens. uidere enim conuenit partibus. s. oculo dextro, & sinistro per se acceptis, ideo non habendo sinistrum adhuc potes uidere per dextrum oculum, & econtra, & propter hoc infertur de ipsis, secundum q stant sub hoc toto neutrum oculum habendo, & tamen ipsis, ut sic non conuenit. ideo ibi est fallacia accidentis. deberet enim argui sic, nec dextrum oculum habendo, nec sinistrum oculum habendo tu potes uidere, ergo neutrum oculum habendo tu potes uidere, & sic antecedens esset falsum sicut consequens.

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Non ponuntur aliqua signa distributiua trium aut quatuor, ergo non debent poni signa distributiua, duorum. Secundo sic. Signum uniuersale uariatur secundum uariationem termini, cui adiungitur, ut dictum est prius de hoc signo omnis, ergo, quando uter & neuter ponuntur cum terminis habentibus plura supposita quàm duo, distribuent pro G pluribus. Tertio sic. Neuter esset signum uniuersale, istæ essent contradictoriæ, neuter homo currit, & alter homo currit, & tamen possunt simul esse ueræ, ergo contradictoriæ essent simul ueræ, quod est falsum, ergo neuter non est signum uniuersale distributiuum. Quarto sic. Si iste terminus enunciatum in præmissis probationibus primi sophismatis supponeret determinate, & in conclusione simpliciter, sicut dictum est, sequeretur q probatio peccaret secundum fallaciam figuræ dictionis, arguendo a personali suppositione ad simplicem, & sic probatio esset nulla. Quinto sic. Contra secundum sophisma, quia in probatione eius arguitur a partibus in quantitate ad suum totum, ergo est bonus locus dialecticus. & sic probatio non peccat secundum fallaciam accidentis.

Solutiões.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quòd negatur cõsequentia, quia ista signa, omnis, & nullus sufficienter distribuunt pro tribus & quatuor, sed non proprie pro duobus, quia de duobus non dicimus omnis. ideo conuenienter po- H nuntur aliqua signa distributiua duorum. Ad secundum dicitur, quod non est simile de istis duobus signis, & aliis, quia alia signa distributiua sunt imposita, sic quod possent distribuere terminum adæquate pro omnibus suis suppositis, sed ista duo signa uter & neuter sunt imposita, ut distribuerent solummodo pro duobus per demonstrationem ostensis.

Nota de alter quõ de pliciter capi posit.

Ad tertium dicitur, q si capiatur alter indefinite sic quod posit supponere pro aliis ab his quæ distribuuntur per neuter, sic dictæ propositiones non essent contradictoriæ, sed si capiatur alter, ut dicit participationem seu partem huius quod distribuitur per neuter, sic dictæ propositiones sunt contradictoriæ, nec ut sic possent simul esse ueræ. Ad quartũ dicitur, q duplex est suppositio simplex, quædam est termini cui repugnat stare pro suppositis.

A positis. & sic arguendo a suppositione personali ad suppositionem simplicem, hoc modo accepta, non bene arguitur. alia est suppositio simplex, quæ conuenit termino cui non repugnat stare pro suppositis sed stat pro suppositis indefinitis, & arguendo a suppositione personali ad simplicem hoc modo accepta non est fallacia figuræ dictionis. Ad quintum dicitur, q in dicta probatione arguitur a partibus in quantitate ad suum totum respectu prædicatorum ponentium differentiam inter totum & partes, & ideo non bene arguitur, sed probatio peccat secundum accidens.

De ea, quam in distribuendo uim negationis sortiantur, obijcitur, ac soluitur.

HAbito de signis distributiuis partium subiectiuarum, consequen-
B ter quæritur, utrum negatio habeat uim distributionis siue confundendi, & uidetur, q sic, quia Aristotel. in primo Peri hermenias dicit, q illæ contradicunt, homo est iustus, non homo est iustus, ergo altera est uniuersalis, cum subiiciatur terminus communis, sed non nisi hæc, non homo est iustus, ergo illa terminus homo distribuitur, sed non est ibi aliquid a quod distribatur nisi negatio, ergo distribuitur a negatione. Contra si negatio habeat uim confundendi, ergo sicut iste est incongrua, omnis Socrates currit, similiter hæc, non Socrates currit, quod est falsum, quia quanuis signum distributiuum non possit addi termino singulari, tamen negatio bene potest addi. Item ubicunque est distributio ibi est terminus communis sumptus uniuer-
C saliter, ergo oportet, q ibi sit dictio significãs, quoniam uniuersaliter, sed signum uniuersale significat quoniam uniuersaliter tantum modo, negatio uero non, ergo negatio, non habet uim distribuendi, quod concedimus, dicentes, q negatio non confundit, sed negat hoc quod post se inuenit. Vnde, cum adiungitur termino cõmuni negat ipsum, sed ad negationem superioris sequitur negatio cuiuslibet inferioris, eò, q destructo superiori, destruitur quodlibet eius inferius, ergo negatio non confundit, sed negat qd post se inuenit, siue sit uniuersale siue particulare. Solutio autem patet ad hoc quod obiicitur, quia, q hæc est uniuersalis, non homo est iustus. hoc non est propter naturam
D distributionis existentis in negatione, sed hoc est, quia negatur homo in communi, quo remoto remouetur quodlibet eius inferius. Itẽ solet poni quædam distributio aptitudinis, ut omnis homo timet in mari, idest aptus natus est timere in mari. Item solet poni distributio accõmoda, ut cœlũ tegit omnia præter seipsum, & Deus creauit omnia alia a se, sed ista duo genera distributionis nõ sunt ita propria sicut alia.

ca.5 & ibi Buri. Anto. And. & alii.

Postquam Auctor determinauit de signis distributiuis partium subiectiuarũ, hic consequẽter determinauit de negatione quærẽdo utrum negatio habeat uim distribuendi. Cuius ordinis ratio est, quia in isto tractatu Auctor principaliter intendit determinare de signis distributiuis. & quia negatio proprie non distribuit,

buit, ideo prius determinatũ est de signis distributiuis partium subiectiuarum q̃ de negatione, quia tamen negatio per accidens distribuit pro partibus subiectiuis, ideo immediate post signa distributiua partiũ subiectiuarum determinat de ipsa negatione antequam determinet de signis distributiuis partium integraliũ. E

Duplex negatiõis genus.

Primo sciendum est, q̃ negatio potest capi dupliciter. Vno modo pro oratione negatiua, & isto modo non sumitur hic. Alio autem modo capitur pro instrumento negandi siue pro signo negatiuo, cuiusmodi est hoc aduerbium non, & hoc modo potest capi dupliciter. uno modo negatiue siue negantev, & hoc est quã do additur termino per oppositionem sic, q̃ non facit unam dictionem cum illo cui additur. alio modo capitur infinitanter & per compositionem, sic, q̃ facit compositionem cum termino communi additur, & de negatione negante solum est hic ad propositum.

Virtutẽ distribuendi habet duobus accidit modis.

Secundo sciendum, q̃ Auctor in textu arguit ad utranque partem dictæ quæstionis, quia quærebatur in principio continuationis, utrum negatio habeat uirtutem confundendi, siue distribuendi, ut satis patet in textu. Sed pro solutione quæstionis est notandum, q̃ aliquid potest habere uirtutem distribuendi dupliciter. uno modo primo & per se. alio modo per accidens, siue ex consequenti. tunc respondetur q̃ negatio non habet uirtutem distribuendi primo & per se, ut patet per duas rationes in textu, quia sic non posset addi termino singulari. etiam, quia non significat, quoniam uniuersaliter, tamen negatio bene habet uirtutem distribuendi per accidens, quia primo & per se negat formam importatam per terminum, qui si sit communis, ad eius negationem sequitur negatio cuiuslibet inferioris eius, & sub tali termino potest fieri subsumptio, & distribuitur per accidens, si uero addatur termino singulari, quia ille significat formam indiuiduatam ad cuius negationem non sequitur negatio alicuius inferioris, ideo non distribuit talem terminum, & ita sibi congrue potest addi. F

De aptitudinali distributiõe.

Tertio sciendum, q̃ Auctor in textu consequenter ponit quandam aliam distributionem, quæ dicitur distributio aptitudinis, ut cum dicitur, omnis homo timet in mari, non est sensus, q̃ omnis homo actu timet in mari, sed quia omnis homo aptus natus est timere in mari. Et sic distributio aptitudinis dicitur non solum, quia prædicatum aptitudinaliter conuenit subiecto, sed, quia aptum natum est cõuenire suppositis subiecti secundum suam naturam. unde si homo esset in mari, secundum suam naturam natus est timere, & si non timeret esse contra naturam eius. G

Quæ nam accõmoda distributio.

Quarto sciendum, q̃ Auctor ponit in textu quandam aliam distributionem quæ uocatur distributio accommoda. Et uocatur talis distributio accommoda, quia terminus non distribuitur pro omnibus suis suppositis seu simpliciter, & adæquate, sed accommodatur, seu excipitur unum s. ipsum subiectum, & distribuit pro omnibus aliis, ut cum dicitur, cœlum tegit omnia corpora, ibi non est distributio pro omnibus rebus simpliciter corporalibus, sed pro omnibus rebus corporalibus aliis a cœlo, & cœlum accommodatur seu excipitur ab illa distributione. & similiter solet dici, q̃ ibi est distributio accommoda, dum dicitur, q̃ dialectica habet uiam ad principia omnium metodorum. H

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Prius dictum est in textu, q̃ hoc signum nullus ratione negationis quàm includit, habet uirtutem distribuendi prædicatum, ergo negatio habet uirtutem distribudi. Secundo sic. Cum dicitur, homo non est asinus, sub illo termino asinus, potest fieri descensus, ergo distribuit, & non nisi per negationem, ergo negatio habet uirtutem distribuẽdi. Tertio sic. Distributio est multiplicatio termini communis facta per signum uniuersale, ergo negatio non distribuit. Quarto sic. Vnius rei est unicus actus, sed negationis actus

A actus est negare, ergo non potest distribuere. Quinto sic. Dictum est in textu, quod hoc signum omnis, adæquate distribuit terminum pro omnibus suis suppositis, ergo, cum dicitur, cœlum tegit omnia, ibi nihil accommodatur seu excluditur. & sic non est ponenda distributio accommoda.

Ad prima tria simul dicitur, quod negatio non habet uirtutem distribuendi primo & per se, & hoc probat tertia ratio, sed bene habet uirtutem distribuendi per accidens, ut probant duæ primæ rationes. Ad quartum dicitur, quòd unius rei est unicus actus proprius primo, & per se sibi conueniens, sed unius rei bene sunt plures actus, quorũ unus est proprius, & alius communis. uel quorum unus per se sibi conuenit, & alius per accidens, & hoc modo est de negatione. Negatio enim habet unicum actum primo & per se proprinm sibi conuenientem, qui est negare, sed bene habet unum alium actum per accidens sibi conuenientem qui est distribuere. Ad quintum dicitur, quod hoc signum omnis de sua natura

B distribuit terminum communem adæquate pro omnibus suis suppositis, sed tamen in aliquibus orationibus determinatis secundum communem hominum usum excluditur unum suppositum a sua distributione. ut patet in exemplo textus, & quia ista genera distributionum non sunt ita propria sicut præcedentia, ideo posterius de ipsis determinauit.

Solutiões.

Nota rñsionẽ, quæ ad multa tibi deseruiet.

De figuris distributiuis partium integralium.

SEquitur de hoc signo totus, quod est distributiuum partium integraliũ, ut hic, totus Socrates est albus est enim sensus, Socrates secundum quamlibet sui partẽ est albus, unde ad istam totus Socrates est albus, immediate sequitur ista Socrates secundum quamlibet sui

C partem est albus ad quàm sequitur quælibet Socratis est alba. Probatio. quia in hac totus, Socrates est albus, Socrates subiicitur albedini secundum se, & partes eius non secundum se, sed prout sunt in suo toto, siue sub forma totius, ergo non subiiciuntur albedini nisi per totum, & sic per prius sequitur hæc, Socrate secundum quanlibet partem sui est albus, & postea illa, quælibet pars Socra. est alba. Item, in hac, totus Socrates est albus totus subiicitur albedini in rectitudine, partes autem in obliquitate, quia in eo quod est totum, partes intelligun tur in obliquis, & in eo quod est, pars totum sumitur oblique, quod patet per diuisionem eius, quod est totum, ut domus est ex pariete, tecto, & fundamento, & Socra. est ex partibus, ergo illud, quod est to-

D tum, dat intelligere partes obliquas, ergo ad hanc, totus Socra. est albus, immediate sequitur hæc, Socra. secundum quamlibet sui partẽ est albus, & immediate sequitur ista, quælibet pars ocra. est alba. Item ad idem illud, quod est pars, non habet esse nisi ab eo quod est totum, quia non habet perfectionẽ nisi ab eo, ergo nõ subiicitur alicui nisi per totũ, ergo totũ prius subiicitur. ergo ad hanc, totus Socra. est albus, immediate sequitur, Socr. secundum quamlibet sui partẽ est albus. & immediate, quælibet pars, Socra. est alba. Circa prædicta quæritur de hoc sophisma totus Socra. est minor Socrate. Probatio. q̃libet pars Socra. est

Proprietas termini totus quæ.

Soluit pie Pau. Ve. in logica magna.

est minor Socrate, & Socrate secundum quamlibet sui partem est minor Socrate, ergo totus Socra. est minor Socrate. Contra, totus Socrates est minor Socrate, ergo Socrates est minor Socra. Solutio. prima est uera, scilicet hæc, totus Socra. est minor Socra. & probatio peccat secundum fallaciam accidentis, quia in ista, totus Socra. est minor Socrate, prędicatum attribuitur partibus quibus uere conuenit, Socrati autem non uere conuenit. & ideo hæc simpliciter est falsa, Socra. est minor Socrate, & ideo si partes inferant, esse minorem Socrate de toto, siue de Socrate, erit fallacia accidentis per unam regulam supradictam, Vnde totus Socra est res subiecta, & Socra. accidit ei, & esse minor Socrate assignatur utrique inesse. Etiam probatio peccat secundum quid ad simpliciter, quia ista, totus Socrates est minor Socrate non ponit Socratem secundum se, sed secundum suas partes, & ideo ponit Socra. secundum quid esse minorem Socrate, & ita cum simpliciter inferatur, ergo Socrates est minor Socrate, peccat secundum quid ad simpliciter, sicut Socrates secundum pedem est minor Socrate, ergo Socrates est minor Socrate. Item in quibusdam sequitur, totus Socrates, ergo Socrates, ut totus Socrates, est albus, ergo Socra. est albus, & in quibusdam non. Quæritur in quibus est, & in quibus non. Dicendum est, quod sunt quædam accidentia quæ indifferenter conueniunt parti, & toti, ut sunt albus. & niger, calidum. frigidum, augeri minui, & in talibus bene sequitur, totus Socra. ergo Socra. alia sunt accidentia quæ conueniunt partibus & non toti, & econuerso, toti, & non partibus, ut totalitas. minoritas, paruitas, & in talibus non sequitur, totus Socrates est, ergo Socrates.

Cur prius de signis distribntiuis subiectiua rū partiū agendum, quàm integralium.

Post quam Auctor in præcedenti determinauit de negatione, hic consequenter determinat de hoc signo totus, quod est signum distributiuum partium integralium. Cuius ordinis ratio est, quia ordo inter signa distributiua sumitur ex ordine illorum, quæ distribuuntur seu pro quibus distribuunt. modo partes subiectiuæ, pro quibus distribuunt signa, de quibus determinatum est prius, præcedunt partes integrales ratione perfectionis, sicut forma præcedit materiam, ideo conuenienter determinatum est prius de signis distributiuis partium subiectiuarum, quàm de hoc signo totus.

Totus sumitur dupliciter.

Primo sciendum est, quòd hæc dictio totus, potest capi dupliciter. Vno modo categorematice & significatiue, & sic est dictio per se aliquid significans, & est idem quod perfectus. Alio modo potest capi sincategorematice, idest consignificatiue. prout scilicet per se non significat aliquam rem subiicibilem uel prædicabilem, sed solum significat dispositionē termini distribuibilis per partes integrales, & hoc modo de ipso est hic ad propositum, & non primo modo, cum non sit sincategorema.

Quænam sequitur ad hanc propositionem.

Secundo sciendum est, quod ut dicit Auctor in textu ad istam propositionem, totus Socrates est albus immediate non sequitur ista, quælibet pars Socra. est alba, sed prius sequitur hæc, Socrates secundum quamlibet partem est albus. Cuius

A ius Auctor in textu assignat tres causas uel rationes. prima, quia, cum dicitur totus Socra. est albus, tot Socrates secundum se totum subiicitur albedini, & partes secundum se non subiiciuntur albedini, sed ut stant sub forma totius, ergo illud quod prius conuenit toti, debet inferri de partibus secundum quòd continentur sub forma totius, prius quàm debeat inferri de ipsis secundum se acceptis, ergo ad istam, totus Socrates est albus, prius sequitur ista, Socra. secundũ quãlibet eius partem est albus, & ex consequenti sequitur, ergo quælibet pars Socratis est alba, ubi albedo attribuitur partibus Socratis per se acceptis. tus Socra. est albus.

Tertio sciendum est, quòd Auctor illud idem probat alia ratione, quæ talis est, quia, cum dicitur, totus Socrates est albus, totum subiicitur albedini in recto, partes autem in obliquo. quia, cum partes habeant modum materiæ respectu sui totius, & ipsum componant integraliter & materialiter, non prædicantur de toto in recto, nec includuntur in ipso, nisi solum in obliquo, ideo ad istã,
B totus Socrates est albus, immediate sequitur ista, Socrates secundum quamlibet sui partem est albus, in qua partes subiiciuntur in obliquo, sicut continentur in toto, & ex consequenti sequitur ista, quælibet pars Socratis est alba, in qua partes subiiciuntur in recto. Deinde ponit tertiam rationem quæ satis patet in textu. Ratio autem quare istud probat est, ut melius intelligatur probatio sophismatis, quod ponit in textu. etiam ad maiorem notitiam habendam de natura huius signi totus.

Quarto sciendum est, q; Auctor in textu mouet tale sophisma, scilicet totus Socrates est minor Socrate. Cuius probatio & improbatio satis patent in textu. deinde ipsum soluit dicens q; est uerum, & ad improbationem cum arguitur sic, totus Socrates est minor Socrate, ergo Socrates est minor Socrate, dicitur, quod improbatio peccat secundum accidens, quia esse minorem in antecedente attribuitur partibus Socratis diuisim acceptis, quibus uere conuenit, sed in con- Sophisma pro huius signi ampliori notitia.
C sequenti attribuitur Socrati. non distributo, cui non conuenit. Deinde ponit aliam solutionem dicens, q; improbatio peccat secundum fallaciam secundum quid ad simpliciter, sicut si sic argueretur, Socrates secundum pedem est minor Socrate, ergo Socrates est minor Socra. unde quælibet pars Socratis diuisim sumpta addita Socrati diminuit de ratione Socratis, in ordine ad hoc attributũ esse minor Socra. Finaliter circa hoc signum totus Auctor mouet unam quæstionem, cuius solutio clara est in tex.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Non ponuntur aliqua signa particularia partium integralium, ergo non debent poni uniuersalia. Secundo sic. Totum integrale actualiter includit omnes suas partes principales, ergo ad ipsum distribuendum non requiritur signum uniuersale. Tertio sic. Bene dicitur tota albedo, & tamen tota albedo non habet partes materiales seu integrales, ergo hoc signum totus non solum distribuit pro partibus integralibus. Quarto Argumen.
D sic. Ista potest esse uera, totus Socr. est albus supposito q; digitus eius non sit albus, ergo totus non distribuit pro omnibus partibus integralibus. Quinto sic. Partes sunt priores suo toto, ergo albedo prius inest partibus quàm toti, immo non inest toti nisi per partes, ergo male dicitur in textu, q; albedo prius attribuatur toti secundum se, & secundo partibus secundum q; continentur in toto, & tertio ipsis secundum se acceptis.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur. quòd ad hoc q; aliquid uere prædicetur de toto integrali semper requiritur quòd uere conueniat alicui eius parti principali, & ideo non requiruntur signa particularia partium integralium. sic autem non est de terminis distributibilibus pro partibus subiectiuis, quia aliquid potest conuenire ipsis quod non conuenit alicui suorum suppositorũ, ideo Solutio.

ad

ad denotandum quòd stant pro suppositis requiruntur signa particularia. Ad E secundum dicitur, quòd licet totum integrale actualiter includat omnes eius partes integrales principales, ratione cuius ad positioné totius integralis requiritur positio cuiuslibet suæ partis, tamen ad hoc q aliquid dicatur inesse toti integrali non requiritur q insit cuilibet parti, immo sufficit quòd insit uni parti principali, & ex consequenti dicitur in esse toti. ideo ad hoc q aliquid simpliciter denotetur inesse toti, requiritur signum ipsum distribuens pro omnibus suis partibus. Ad tertium dicitur, q licet albedo per se non habeat partes integrales, tamen per accidens .s. ratione sui subiecti, bene habet partes integrales, & ratione illius sibi additur istud signum totus. Ad quartum dicitur, q duplices sunt partes integrales, quædam sunt principales, quæ.s. de necessitate requiruntur ad esse totius, & pro omnibus talibus distribuit hoc signum totus, aliæ sunt partes minus principales, quæ.s solum requiruntur ad bene esse totius, & pro talibus non distribuit hoc signum totus. Ad quintum dicitur, q licet albedo secũ F dum naturam rei non insit toti nisi per suas partes, tamen supposito quòd insit toti, per hoc prius potest inferri quod insit partibus secundum quòd continentur in toto, quàm quòd insit partibus per se acceptis.

De signis distributiuis accidentium, & de his quæ ad genus qualitatis spectant.

SEquitur de signis distributiuis accidentium. Inter quæ primo dicendum est de signis distributiuis qualitatis. Dicitur autem signum distributiuum qualitatis, quod distribuit res se habentes p modum qualitatis, ut qualelibet, cuius particulare est aliqualibet. Sed tunc obiicitur q si accidens multiplicetur multiplicato subiecto, ergo, cum signa distribetiue substantiæ distribuant siue multiplicent G subiectum, oportet q multiplicent siue distribuant ipsum accidens, ergo signa distributiua accidentium superfluunt. Ad hoc dicendum est, q duplex est multiplicatio accidentis. quia quædam est multiplicatio accidentis secundum numerum, & hæc fit per signum distributiuum substantiæ, ut omnis homo albus currit, alia est multipiicatio secundũ speciem, & hæc fit per signa distributiua accidentis, ut qualelibet currit, idest res habens qualemcunque qualitatem currit. Circa prædicta quæritur de hoc sophismate. Quodlibet qualelibet de quolibet tali scit ipsum esse tale ipsum est, posito quod Socr. sciat Grammaticam, Logicam, & Retoricam, & Plato & Cicero similiter, & sciát H se habere eas, & sint alii tres homines, quorum unus sciat Logicam, alter Grammaticam, & alius Retoricam, & isti nesciant se habere eas, & de aliis nihil sciant, et alii sciant de se et de istis, et non sint plures homines, neque plures qualitates. probatio. Hoc qualelibet de quolibet tali scit ipsum esse tale quale ipsum est, et sic de secundo, et tertio, et non sunt plura qualelibet, ergo quodlibet qualelibet de quolibet tali scit ipsum esse tale quale ipsum est. Contra. quodlibet qualelibet etc. ergo quodlibet Grammaticum de quolibet tali scit ipsum esse

Soluitur per Pau. Ve. in sophisma suis, & per Pau. pgiu. in paruis logicalibus.

L.

A esse tale quale ipsum est. Solutio. prima est uera, & improbatio peccat secundum fallaciam consequentis ab inferiori ad superius cũ distributione superioris, quia qualelibet supponit tantum pro tribus. s. pro tribus primis, sed Grammaticus supponit pro eisdem, & etiam pro aliquo qui habet Grammaticam tantum, Et, sic Grammaticum est in plus quam qualelibet. Vnde, si apponatur signum uniuersale distributiuũ, sic, quodlibet qualelibet, &c. ergo quodlibet Grammaticum fit consequens, ut hic omnis homo, ergo omne animal, & similiter in ultimo ut de quolibet qualelibet, ergo de quolibet Grammatico cum dicit de quolibet tali.

B Postquam Auctor determinauit de signis distributiuis substantiæ, & etiam de negatione, hic consequenter determinat de signis distributiuis accidentium. Cuius ordinis ratio est, quia sicut se habet substantia ad accidens, ita se habet signũ distributiuum substantiæ ad signum distributiuum accidentis sed substantia præcedit accidens, ergo signum distributiuum substantiæ præcedit signum distributiuum accidentis.

Primo sciendum est, q signum distributiuum accidẽtis est illud, quod distribuit rem se habentem per modum accidentis siue per modum alteri adiacentis, ut cum dicitur qualiscunque sit homo ipse currit. i. siue homo sit albus, siue niger ipse currit. Et dicitur notanter, q signum distributiuum accidentis est illud quod distribuit rem se habentem per modum accidentis, & non quod distribuit accidens, quia signum distributiuum accidentis indifferenter distribuit rem omnem adiectiue designatam, siue fuerit substantia siue accidens. Quid signũ distributiuũ accidentis.

C Secundo sciendum est, q cum dicitur signum distributiuum qualitatis distribuit rem se habentem per modum qualis, quale non debet capi proprie, ut est denominatiuum qualitatis proprie dictæ, sed debet capi generaliter, ut est denominatiuum cuiuslibet rei se habentis per modum qualis siue per modum determinantis, & contrahentis, siue talis res secundum ueritatem fuerit substantia siue accidens. vnde substantia bene significat per modum qualis, cum dicitur rationale, corporeum, & sic de aliis. Sed quia qualitas, & quantitas inter prædicamenta accidentium sunt principaliora, & habent modos prædicandi magis distinctos, ideo in ipsis reperiuntur signa distributiua magis abinuicem distincta quàm in aliis. Quale secũdum quã rõnem sumatur.

Tertio sciendum est, q licet eadem signa distributiua distribuant substantiam sec undum numerum, & secundum speciem, ut omnis homo, omne animal, tamẽ non sunt eadem signa distributiua distribuentia accidentia secundum numerum D & secundum speciem. Cuius ratio est, quia accidentia reperiunt unitatem numeralem, & etiam multiplicationẽ per sua subiecta, sed accidentia habent unitatem specificam in proprio genere, & per aliquid sui generis, ideo ad hoc quòd secundum speciem distribuantur requiruntur signa distributiua distincta a signis distributiuis substantiæ, ideo secundum numerum per eadem signa distribuuntur sicut sua subiecta. Nõ sunt eadẽ signa accidẽtiũ distributiua secũdũ numerum, & spẽm, sicut substantię.

Quarto sciendũ est, q istud signũ qualislibet includit terminũ recipientẽ eius distributionem tantum enim ualet qualislibet, sicut res habens quamlibet qualitatem. ibi autem qualitas est illud quod distribuitur. Et adhuc ultra hoc includit subiectum ipsius qualitatis, quę distribuitur, quod est res. Et quia illud subiectum præcedit uirtutem signi distributiui, ut patet in eius expositione; Hoc signũ qualislibet quid ĩ sua rõne includit.

ideo per ipsum non distribuitur, & ideo ratione illius subiecti non distribui: A huic signo qualislibet potest addi aliud signum distributiuum, cuius distributio cadit supra subiectum, ut patet dicendo, quodlibet qualelibet, idest quælibet res habens quamlibet qualitatem unde circa istud signum qualislibet, Auctor mouet unum sophisma in textu. Cuius probatio, & improbatio cum eiusdem solutione satis patent in textu.

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Quantitas præcedit qualitatem, ergo prius debuit determinari de signis distributiuis quantitatis quàm qualitatis. Secundo sic. Qualislibet distribuit rem significatam substantiæ, ut patet in eius expositione qualelibet enim idem est quod res habens quamlibet quantitatem ergo non est signum distributiuum accidentis. Tertio sic. Cum dicitur, omnis homo est albus, iste terminus albus non distribuitur numeraliter per hoc signum omnis, ergo male dicitur in textu, q accidentia numeraliter distribuuntur ad distributionem subiecti. Quarto sic. Accidens adiectiue significatum bene distri- F buitur secundum speciem per signum distributiuum substantiæ, ut dicendo, omne coloratum uel quodlibet coloratum, ergo non requiruntur signa distributiua accidentium. Quinto sic. Omne signum distributiuum cum termino communi debet reddere propositionem uniuersalem, sic autem non est de hoc signo qualislibet, quia ut patet in eius expositione, facit propositionem indefinitam, ergo non est signum uniuersale.

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum dicendum est, quòd quantitas secundum ordinem generationis bene præcedit qualitatem, sed tamen qualitas præcedit quantitatem secundum uiam perfectionis, & similiter dicendum est de signis distributiuis earundem. Ad secundum dicitur, quòd qualitas importata per hoc signum qualelibet, inquantum significatur per hoc signum, significatur adiectiue, & per modum adiacentis. & licet in exponendo ipsum signum significetur substantiue, hoc est quia distribuitur per signum distributiuum substantię. Ad ter- G tium dicitur, q licet ille terminus albus non distribuatur numeraliter proprie, hoc est, quia non ponitur a parte subiecti. Sed autem poneretur a parte subiecti tunc distribueretur ex consequenti, ut patet dicendo, omnis homo albus currit. Ad quartum dicitur, quod licet accidentia adiectiue designata aliquando secundum speciem distribuatur per signa distributiua substantiæ, hoc tamen est inquantum substantiuantur in neutro genere, & non inquantum adiectiue sumuntur. Ad quintum dicitur, q expositiuis istius signi qualelibet, habet duplex subiectum, quoddam est enim subiectum enunciationis, scilicet res, & ratione illius est indefinita, quia non distribuitur, aliud est subiectum distributionis, scilicet ille accusatiuus qualitatem, & ex parte illius est uniuersalis, quia illud distribuitur.

De Signis Distributiuis quæ ad genus Quantitatis pertinent. H

SEquitur de signis distributiuis Quantitatis, & sunt illa quæ distribuūt res se habētes per modū quantitatis, ut Quotiescunque quantuscunq; Et secundum hoc quæritur de hoc sophismate, quotiescunque fuisti Parisius toties fuisti homo. Probatio. una uice fuisti Parisius, & illa uice fuisti homo, alia uice fuisti Parisius, & illa uice fuisti homo, & sic de aliis, ergo quotiescunque fuisti Parisius, toties fuisti homo. Improbatio, quotiescunque fuisti Parisius, toties fuisti homo, sed bis fuisti Parisius, ergo bis fuisti homo, quod falsum est, quia hæc

dictio

A dictio bis, importat interruptionē eius cui adiūgitur, sed actus essendi hominem non fuit interruptus in te. Solutio. prima est falsa. Ad probationem autem respondendum est per interemptionem, quia secunda pars copulatiuæ est falsa scilicet illa uice fuisti homo, quia adhuc nulla uice fuisti homo, eò, quòd nondum uita fuit determinata, ut iterum inciperes uiuere, & postea determinaretur, quod tamē requiritur ad hoc, ut bis fuisses homo sicut bis incipitur cursus, & bis terminatur, ad hoc, ꝙ aliquis bis currat. Et nota, ꝙ bis non importat interruptionem temporis, sed tantum actus illius cui adiungitur, ad terminum autem sequitur interruptio. Si autem formaretur, sic paralogismus, quandocunq; fuisti Parisius, fuisti homo sed bis fuisti Parisius, ergo bis fuisti homo. prima est uera, & improbatio peccat secundum fallaciam figuræ dictionis, ex mutatione prædicamenti, quia quandocunque est in prædicamento quando, & bis in prędicamento quantitatis, quia est de genere quantitatis discretæ.

De isto termino Bis quid importet.

B

Postquam Auctor determinauit de signis distributiuis qualitatis, hic consequenter determinat de signis distributiuis quantitatis, & postmodum determinat de infinito. Cuius ratio est, quia quantitas se habet ad infinitum sicut subiectum ad propriam passionem suam & quia subiectum ē prius sua passione, ideò prius determinat de signis distributiuis quantitatis quàm de infinito.

Signorum ad quantitaté spectātium speculatio ꝓcedit eam quæ de infinito, quæ nam sunt signa ad genus quātitatis pertinentia.

Primo sciendum est, ꝙ signa distributiua quantitatis dicuntur illa, quæ distribuunt rem se habentem per modum quantitatis, siue mensuræ, ut quotiescunque, quantuncunque, & sic de aliis. unde ista signa includunt terminum recipientem distributionem eorum sicut dictum est de hoc signo qualelibet. Cum enim dicitur quantumlibet currit, sensus est. i. res habens quamlibet quantitatem currit. Et quia omnis res adiectiue significata cuiuscunque prædicamenti fuerit habet modum qualitatis uel quantitatis, ideo Auctor solum determinat de signis distributiuis quantitatis & qualitatis.

C

Secundo sciendum est, ꝙ hoc signum quotiescunque, est distributiuum numeri, qui est quantitas discreta, unde quotiescunque, idē est, quod in quacunq; uice. Et quia in quantitate discreta partes nō sunt adinuicem continuæ, nec copulantur per terminū cōmunem, sed sunt abinuicem separatæ, ideo res distributa per hoc signū quotiescunque, debet habere partes discretas & distinctas adinuicem. Similiter ista dictio totiens, cum sit relatiuum numeri, ut dictum est prius debet referre rem habentem partes adinuicem discretas & distinctas. nec tamen potest esse interruptio sic, ꝙ post interruptionem reiteretur iterum in eodem subiecto: Ideo illud relatiuum totiens, non potest congrue addi huic, quod est, esse hominem, & ideo ista est falsa quotiescunque fuisti Parisius, toties fuisti homo.

De hoc signo quotiescunq;.

D

Tertio sciendum est, ꝙ licet illud signū quotiescunque sit distributiuū numeri, qui est quātitas discreta, & tempus de se & secundū suam substantiā sit continuū, tn̄ hoc signū quotiescūque ex consequenti distribuit ipsum, nō quidē inquātum continuū est, cum non denotet interruptionem illius cui additur, sed distribuit ipsum tempus inquantum habet modum quantitatis discretæ, inquantum scilicet in tempore per intellectum accipiuntur diuersæ partes. Et quia omnis motus & actus mensuratur tempore, ideo ex consequenti istud signum quotiescunque distribuit actum & motum, qui fit in tempore, ut dicendo quoties-

Quæ nam distribuat hoc signū quotiescūque.

cunque fuisti Parisius toties fuisti albus. Quarto sciendum est, q. Auctor in textu mouet tale sophisma. quotiescunq; fuisti Parisius, toties fuisti homo. Cuius probatio, & improbatio patent in tex. Deinde ipsum soluit dicens, quòd est simpliciter falsum. Et ad probationem respondet dicens q. est fals., quia est una copulatiua, cuius altera pars est falsa. s. hæc, & illa uice fuisti homo, quia adhuc illa uidet fuisti homo, ex quo actus essendi hominem in te non fuit interruptus, quod tamen oporteret ad hoc quod illa esset uera, & illa uice fuisti homo, licet enim hoc quod fuisti illa uice primo, & per se non impedit interruptionem, tamē denotat terminum actus cui adiungitur. ad terminum autem sequitur interruptio. Deinde Auctor adducit aliam probationem sophismatis, quæ cum eius solutione satis clare patet in textu. E

Argumen. Contra prædicta arguitur primo sic. Quia omne accidens distribuitur ad distributionem substantiæ, cuius est accidens, ergo non requiruntur signa distributiua quantitatis alia a signis distributiuis substantiæ. Secundo sic. Omne quod significatur adiectiue habet modum qualis, & prædicatur in quale, ut patet in Tractatu Prædicabilium, quantitatis significatur adiectiue, ergo habet modum qualis, ergo non sunt aliqua signa distributiua quantitatis. F

Tertio sic. In omni actu qui subiicitur tempori potest esse interruptio, sed iste actus qui est esse hominem, subijcitur tempori, ergo in eo potest esse interruptio, & per consequens potest distribui per hoc signum quotiescunq;, sicut iste actus qui est, esse Parisius. Quarto sic. Hoc signū quotiescunque, est signū distributiuū numeri, qui est quantitas discreta, ergo nō est distributiuū temporis, quod est cōtinuum. Quinto contra sophisma. Quia una uice fuisti Parisius, ergo illa uice fuisti homo, uel non hō. non est dicendum q. non hō, ergo illa uice fuisti homo.

Solutio. Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quod quantitas dupliciter potest distribui. Vno modo secundum numerum, & hoc modo distribuitur per signa distributiua substantiæ. Alio modo secundum speciem, & hoc modo distribuitur per signa distributiua quantitatis. Ad secundum dicitur, quòd quale potest capi dupliciter uno modo generaliter pro omni illo quod significat per modum alteri adiacentis, uel inhærentis, & illo modo quantitas bene significat per modum qualis. Alio modo capitur quale magis specialiter s. pro illo quod significat per modum distinguentis, & determinantis, & illo modo quantitas non significat per modum qualis, sed per modum mensuræ. Ad tertium dicitur, quòd dupliciter potest esse interruptio in aliquo actu, uno modo sic, q. ille actus terminetur, & quod non possit reiterari in eodem subiecto in numero, in quo prius erat, & hoc modo ille actus qui est, esse hominem, bene interrumpitur. Alio modo in aliquo actu potest esse interruptio sic, q. ille actus possit terminari, & reiterari in eodem subiecto in numero, licet non sit idem actus in numero, & hoc modo in actu, qui est esse Parisius, potest esse interruptio, & talibus actibus potest addi istud signum quotiescunque, & istud relatiuum toties. Ad quartū dicitur, q. licet hoc signum quotiescunque primo, & per se sit distributiuum numeri, tamen ex consequenti est distributiuum temporis, inquantum temporis habet modum numeri, & secundum q. in ipso mediante motu reperiuntur partes distinctæ. Ad quintum dicitur, quod quandiu fuisti Parisius fuisti unus homo & continuus, sed tantum sub hoc, quod est una uice non est concedendum q. tu fuisti homo, cum actus essendi hominem, non fuerit in te terminatus. G H

Infiniti Quinque acceptiones, & sophismatis solutio.

SEquitur de infinito, quòd quinque modis dicitur. Primo mō dicitur infinitū, quod non pōt pertransiri, ut uox dicitur indiuisibilis

quan-

A quantum ad uisum quia est inuisibilis eo quòd non est apta nata uideri. Alio modo dicitur infinitum, quod habet transitum imperfectum, eo quòd nondum est terminatum, tamen aptum natum est terminari, ut dum aliquis transit spacium, & nondum peruenit ad suum finem. Tertio modo dicitur infinitum secundum appositionem, ut numerus augmentabilis est in infinitum, appositione unitatis uel alterius numeri. Quarto modo dicitur infinitum secundum diuisionem, ut continuum, omne autem continuum diuisibile est in infinitum. Vnde sic definitur ab Aristotele in quarto Physicorum. Continuum est diuisibile in semper diuisibilia. Alio modo dicitur infinitum utroque

B modo, scilicet per appositionem, & diuisionem, ut tempus. Cum enim tempus sit continuum, est diuisibile in infinitum in diuisione, & cum post unum tempus ueniat aliud tempus, sic per appositionem unius temporis ad aliud est infinitum. quo ad has tres ultimas significationes definitur sic infinitum. Infinitum est cuius quantitatem accipientibus semper est aliquid extra sumere, ut si post ultimam partem lineæ accipiatur alia, & post alteram tertia, & nunquam possit attingi terminus eius, ideo linea dicitur infinita. Solet autem poni, quòd infinitum quandoque sumitur pro termino communi, & tunc ista propositio, infinita sunt infinita, æquiualet huic, aliqua infinita sunt finita. Quandoque sumitur pro signo distributiuo, & tunc illa æquipollet huic, quo

Colligit in 4. te. com. 121. & in 5. Phy. t. c. 26 & in 6. Phy. in plerisq; locis. De Infinito aût vide 3. Phy. t. c. 42. & usq; ad fi. lib. & 1. cę. & mûdi in multis locis, & ibi per docto.

C ad distributionem quolibet plura sunt infinita. Et probatur sic. Vno plura sunt finita, duobus plura sunt finita, tribus plura sunt finita, & sic de aliis, ergo quolibet plura sunt finita. & sic dicitur facere interscalarem distributionem, uel interruptam, uel discontinuam, quia hæc dictio plura, in prima propositione supponit pro duobus, & deinceps, in secunda pro tribus, & sic gradatim, & scalariter ascendendo. & sic, ista oratio, quolibet plura, facit distributionem interscalarem, quia pro aliis supponit hoc quod dico quolibet, & pro aliis hoc quod dico, plura secundum numerum ascendendo, ut dictum est. Circa prædicta quæritur de hoc sophismate, infinita sunt finita. Probatio. duo sunt finita, tria sunt finita, & sic in infinitum, ergo infinita sunt finita.

D Improbatio: ibi prædicatur oppositum de opposito, ergo locutio est impossibilis. potest etiam sic probari, quælibet plura sunt finita. ergo infinita sunt finita. Solutio. Quidam distinguunt, eo quod infinitum est æquiuocum ad infinitum quo ad nos, & ad infinitum simpliciter. Vnde, si sumatur infinitum quo ad nos, prima potest esse uera, & non prædicatur oppositum de opposito, quia infinitæ quo ad nos sunt stellæ & arenæ maris, quæ non sunt infinitæ simpliciter. Si autem sumatur infinitum simpliciter est simpliciter falsa, & prædicatur oppositum de

oppositio. Alii autem distinguunt, eo quod infinitum potest esse terminus communis, & sic prima est falsa, uel potest esse dictio sincategorematicas importans in se distributionem, sicut dictum est, & sic ponunt eam esse ueram. Sed neutra istarum solutionum, ualet, quia si remoueatur utraque distributio, & sumatur infinitum simpliciter, & secundum quod est terminus communis, adhuc remanet probatio & improbatio huius sophismatis. Vnde dicendum est, quod prima simpliciter est falsa, & probatio peccat secundum quid ad simpliciter, quia infinitum appositione est infinitum quodammodo, & non simpliciter. Vnde cum accipit partes numeri secundum appositionem, ut duo, & tria, non accipit infinitum simpliciter, sed quodammodo siue secundum quid, & ideo non potest ex his inferre infinitum simpliciter. E F

Auctoris intentum.

Postquàm Auctor determinauit de signis distributiuis quantitatis, hic consequenter ex quo infinitum consequitur quantitatem determinat de infinito, circa ipsum mouendo unum sophisma. Sed quia omne multiplex indistinctum parit confusionem, & cum hæc dictio infinitum, sit multiplex, ideo primo aperit multiplicitatem eius ponendo quinque modos ipsius.

Quinq; sumitur modis infinitũ

Primo sciendum est, quod infinitum primo modo dicitur, quod non est aptũ natum transiri, sicut punctus uel unitas, & hoc modo uox dicitur infinita quo ad uisum, quia non est apta nata uideri. Secundo modo dicitur infinitum quod habet transitum impermixtum, eo quod nondum est terminatum, est tamen de se aptũ natum transiri, sicut profunditas maris. Tertio modo dicitur infinitum secũdum appositionem sicut numerus. unde quantumcumq; alicui numero aliquid addatur, semper potest fieri maior per appositionẽ alterius numeri uel unitatis. Quarto modo dicitur infinitum secundum diuisionem, ut linea est diuisibilis in infinitum, & sic reperitur in magnitudinibus. Quinto modo dicitur infinitum utroq; modo. s. secundum diuisionem, & appositionem simul, & sic reperitur in tẽpore. G

Modorum infiniti sufficientia.

Secundo sciendum est, quod dictorum quinque modorum sic potest haberi sufficientia. quia omne infinitum est impertransibile, uel igitur est impertransibile negatiue, sic quod negatur tam actus quàm potentia pertransibilitatis, & sic est primus modus, uel est infinitum seu impertransibile priuatiue, sic quod negatur actus omnino pertransibilitatis & finitatis, & relinquitur potentia ad ulteriorem finitationem, & hoc dupliciter, uel de se est aptum natum simpliciter pertransiri, & finitari, & sic est secundus modus, uel est solum natum pertransiri & finitari in parte, & hoc est dupliciter, quia uel fit per appositionem, & sic est tertius modus, uel per diuisionem, & sic est quartus modus, uel utroqoe modo, & sic est quintus modus. H

Sophism prosequ

Sed pro sophismate quod mouetur in textu, tertio sciendum, quòd infinitum potest capi dupliciter. Vno modo ut significat qualitatem rei subiectæ uel prædicatæ, ut dicendo, mundus est infinitus, & sic illa propositio, infinita sunt finita, æquipollet huic, aliqua infinita sunt finita. Et hoc modo potest sic probari sophisma, duo sunt finita, tria sunt finita, & sic in infinitum, ergo infinita sunt finita. Alio modo capitur infinitum sincategorematice, ut dicendo, infiniti homines currunt, & hoc modo significat dispositionẽm subiecti inquantum subiectum, & sic ista, infinita sunt finita æquiualet huic quantum ad distributionem, quælibet plura sunt infinita. Et hoc modo probatur sophisma .s. duobus plura

F sunt finita, tribus plura sunt finita, & sic de alijs, igitur quælibet plura sunt finita, & per consequens infinita sunt finita. Et ut dicit textus, ibi est distributio inter scalaris, quia fi. scala termini ascendendo secundum numeros, quia in prima propositione supponit pro duobus, & in secunda pro tribus, & sic deinceps semper gradatim, siue scalatim ascendendo. Improbatur autem sic sophisma, ibi prædicatur oppositum de opposito, ergo sophisma est falsum.

Pro solutione huius quarti sciendum est, quod quidam soluunt dictum sophisma per distinctionem. Nam infinitum dicitur dupliciter. uno modo quo ad nos, sicut arena maris, & stellæ cœli dicuntur infinita. alio modo dicitur infinitũ simpliciter, & secundum naturam, & tunc dicunt quod si capiatur infinitum primo modo, pro infinito quo ad nos, sic sophisma est uerum, & sic non prædicatur oppositum de opposito, quia illud quod est infinitum quo ad nos a parte rei est finitũ. si autem capiatur infinitum pro infinito simpliciter, sic sophisma est falsum. Alij aliter soluunt dicentes, quod si infinitum capiatur pro termino communi, & categorematice, sic sophisma est falsum, si uero capiatur sincategorematice tunc est uerum. Sed, ut dicit Pet. Hisp. neutra istarum solutionum est sufficiens, quia si capiatur infinitum simpliciter, uel pro termino communi, manet probatio, & improbatio. Ideo aliter soluit sophisma dicens, quod ipsum est simpliciter falsum. Et ad probationem respondet, quod peccat secundum fallaciam secundũ quid ad simpliciter, quia procedit ab infinito secundum aptitudinem, quod est infinitum secundum quid, ad infinitum simpliciter, & in actu. Solutio dicti sophismatis.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. De infinito determinatur in Philosophiæ naturali, ergo de ipso non debet hic determinari. Secundo sic. De non ente non potest esse scientia, sed infinitum est non ens, ergo de ipso non potest esse scientia. Tertio sic. Omne corpus est finitum actu, ergo male exemplificatur in secundo modo de profunditate maris. Quarto sic. Contra tres ultimos modos. Quia uel in istis tribus modis infinitum sumitur negatiue, quod non est dicendum, uel sumitur priuatiue, ut negat solum actum, quod etiam non est dicendũ, quia numerus, magnitudo, & tempus sunt actu finita. ergo illi tres modi sunt insufficienter positi. Quinto sic. Linea, & corpus sunt infinita, cum omne continuũ sit diuisibile in infinitum, & tamen actu sunt finita, quia non est dandum actu infinitum, ergo infinita sunt finita, & sic sophisma est uerum. Argumẽta

G

Ad argumenta. Ad primum istorũ dicitur, quod in Philosophia naturali determinatur de infinito, inquantum est quædam proprietas rerum naturalium, hic autem determinatur de ipso, inquantum habet conuenientiam cum signis distributiuis. Ad secundum dicitur, quod licet infinitum non sit ens actu, tamen est ens in potentia. Licet etiam de non ente non possit haberi scientia positiue, tñ de ipso potest haberi scientia priuatiue. Ad tertium dicitur, quod licet profunditas maris, & quodlibet aliud corpus sint de se actu finita, & determinata tamẽ quo ad nos est infinita, & impertransibilis. Ad quartum dicitur, quod infinitũ tribus ultimis modis dicitur priuatiue sic, quod negat, & priuat actum completum finitatis, & pertransibilitatis, & semper manet potentia ad ulteriorem terminationem seu finitatio nem, & sic infinitum illis tribus modis est infinitũ secundum potẽtiam. Ad quintum dicitur, quod consequentia non ualet. Sed argumentum peccat penes fallaciã secundum quid ad simpliciter, procedit. n. ab infinito secundum potentiam diuisionis, quod est infinitum secundum quid, ad infinitum simpliciter. Et hæc de distributionibus dicta sufficiant. Solutiões.

H

PARVORVM LOGICALIVM TRACTATVS SEPTIMVS E

Summa Tractatus.

Quid propoſitio exponibilis, & de his quæ exponibilē ipſam reddant, de ſignis, ac dictionibus, & propoſitionibus, excluſiuis, exceptiuis, & reduplicatiuis, deque Incipit, & Deſinit, & propoſitionibus de illis formatis, & Infinito. De comparatiuis, & ſuperlatiuis, Deque dictionum diuerſitatem importantium natura, & uſu. F

Quid propoſitio exponibilis, & quænam ſigna exponibilem ipſam faciant.

Vide Ioā. Bricot in quæſtionibus Paul. Vene. pergu. & alios in ſummulis.

PROPOSITIO exponibilis eſt propoſitio habens ſenſum obſcurum expoſitione indigentem propter aliquod ſincategorema in ea poſitum implicite, uel explicite in aliqua dictione, ut in ac tantum homo eſt animal, Socr. incipit eſſe albus, infinita eſt linea, & ſic de aliis. Pro quo ſciendum, ꝙ ea quæ faciunt propoſitionē exponibilem ſunt in multiplici differentia, quia quædam ſunt ſigna excluſiua, ut tantum, ſolum, & ſic de aliis, quædam exceptiua, ut niſi, G præter, quædam reduplicatiua, ut inquantum, ſecundum ꝙ, quædam important inceptionem, uel definitionem, ut incipit, & deſinit, quædā important priuationē finis, ut infinitum, quædam important exceſſum, ut comparatiui, & ſuperlatiui gradus, quædam uero important diſtinctionem, ut differt, aliud, ab, & ſic de aliis, quædam important ſpecialem modum diſtributionis, ut totus, qualelibet, & ſic de aliis. Vnde propter illa propoſitio redditur obſcura, ſic ꝙ indiget expoſitione. & ideo dicuntur facere propoſitionem exponibilem. quare, de ipſis per ordinem uidendum eſt, & primo de ſignis excluſiuis.

Iſte eſt Tractatus ſeptimus Paruorum Logicalium magiſtri Petri Hiſpani. In quo, poſtquam determinauit de termino diſtribuibili, cuius proprietas eſt diſtributio, conſequenter de propoſitionibus exponibilibus determinat. Cuius ordinis ratio eſt, quia diſtributio eſt proprietas conſequens ſignificationem actualē diſtribuibilium, expoſitio uero magis concernit ſignificationem uirtualem, ut clare patebit in proceſſu. H

ſubiectum p̄ſentis tractatus.

Primo ſciendum eſt, ꝙ ſicut terminus diſtribuibilis eſt ſubiectum principale ſeu attributionis præcedentis Tractatus, ſic propoſitio exponibilis eſt ſubiectum attributionis iſtius tractatus, habet enim omnes cōditiones ſubiecti attributionis, quia eſt quoddam uniuerſale, non quidem reale, ſed intentionale, habet ēt partes, & proprietates, quia propoſitio categorica, & hypothetica uniuerſale, par

ticulare,

A ticulare, indefinitum, & singulare, affirmatiuum, & negatiuum, sunt partes eius, expositio est proprietas eius.

Secundo sciendũ, ꝙ expositio potest capi duobus modis. vno modo pro quadam manifestatione sensuali a qua sumitur syllogismus expositorius, & sic solet definiri. Expositio est manifestatio quædam ad sensum, accipiés aliqua duo uni, & eidem numero conuenire, aut alterum disconuenire, ex hoc inferens illa inter se conuenire uel disconuenire. & isto modo non capitur in proposito, quia ut sic est una species argumentationis, reductiue contenta sub syllogismo, licet non sit uerus syllogismus, quia non fit in aliquo modo syllogistico alicuius figuræ, alio modo capitur expositio, prout est manifestatio quædam magis complete, & clare explicans significationem alicuius propositionis habentis sensum obscurum, quàm per illam propositionem exprimeretur seu significaretur, & isto modo capitur in proposito.

Expositio dupliciter sumitur & quę proposito deseruiat.

B Tertio sciendum est, ꝙ Auctor in textu sic definit propositionem exponibilé. Propositio exponibilis est propositio habens obscurum sensum expositione indigentem propter aliquod sincategorema explicite uel implicite in ea positum, ut tantum homo currit. In qua definitione ponitur propositio loco generis. nõ quidem, quod sit uerum genus, quia intentiones non sunt in aliquo prædicamento, & ideo in ipsis non reperiuntur nec uera genera neque species, & totum residuum ponitur loco differentiæ, quia per hoc differt ab aliis sex proprietatibus terminorum, & a propositione non exponibili, quia habet sensum lucidũ, & clarum. Vnde, quia suppositio, relatio, ampliatio, & appellatio, restrictio, & distributio, sunt proprietates terminorum incomplexorum, expositio uero est proprietas termini complexi, quæ tñ sibi insurgit, & euenit ab aliquo incomplexo, puta ex aliquo sincategoremate in ea incluso, ideo Petrus Hispanus conuenienter post alios sex tractatus determinat de exponibilibus, quia sicut incomplexũ
C secundum naturam præcedit complexum, sic passio incomplexi præcedit passionem complexi.

Propõ exponibilis quid sit.

Quarto sciendum est, ꝙ ea, quæ faciunt propositionem exponibilem, sunt in multiplici differentia. quia quædam sunt signa exclusiua, ut tantum, solũ, quædã exceptiua, ut præter, nisi, quædam reduplicatiua, ut inquãtum, secũdum ꝙ, quædam uero important inceptionem uel definitionem, ut incipit, uel desinit, quædã priuationem finis, ut infinitum quædam excessum, ut comparatiui, & superlatiui gradus, quædam distinctionem, ut differt, aliud, ab, quædam uero important specialem modum distributionis, ut totus, qualelibet, & sic de aliis. Et ista sufficiunt reddere propositionem exponibilem, ut patet per sufficientiam. Quia omne illud, quod facit propositioné exponibilem, aut de suo significato importat diuersitatem seu differentiam, aut non. si primo modo. sic sunt ea quæ important distinctionem, ut differt, aliud, ab, si secundo modo, hoc est dupliciter, aut
D important specialem modum distribuendi, aut non, si sic, hoc est dupliciter, uel important specilem modum distributionis ex significatione propria, uel uirtute negationis in ipsis inclusæ. si primum sic sunt ea, quæ important specialem modum distributionis, ut totus, qualelibet, si secundum, sic sunt superlatiui, & comparatiui gradus, qui cum excessu quandam distributionem important. si non important specialem modum distribuendi, hoc est dupliciter, aut dicunt rem in fieri, aut in facto esse. si in fieri, sic sunt ea quæ important inceptionem, &, quia unum oppositorũ dat intelligere reliquũ, per illa intelligimus illa quæ definitioné important. si in facto esse, hoc est dupliciter, aut carent fine, aut non, si sic, sic sunt ea quæ priuationé finis importãt, ut infinitũ, si nõ carent fine, hoc est dupliciter, aut designatur aliquid adiungi alteri, aut non. si sic, sic sunt

Quæ nam exponibilé reddant propõné.

reduplica-

reduplicatiua, ut inquantum, secundum, quod si non, hoc est dupliciter, aut secludunt ab aliquo actu uno aut plura contenta sub aliqua distributione, aut aliqua contenta sub pluribus distributionibus, si primum, sic sunt exceptiua, si secundum, sic sunt exclusiua. A

Argumen. Colliġ ē hoc dictũ 3 de aïa. 1. Meta. & al bi in multis locis.

Contra prædicta arguitur primo sic. De propositione exponibili non est scientia, ergo de ipsa non debet fieri specialis tractatus. Antecedens patet, quia, cum omnis scientia sit realis eius obiectum debet esse reale, quia ut uult Aristo. secantur scientiæ quemadmodum & res de quibus sunt, modo propositio exponibilis non est ens reale. Secundo sic. Expositio est quædam species argumentationis, sed de speciebus argumentationis determina ur in noua Logica, ergo hic male determinatur. Tertio sic. Nulla propositio est exponibilis, ergo hic male definitur. Antecedens patet, quia esse exponibile est proprietas termini, terminus enim ut in primo Priorum dictum est, est in quem resoluitur propositio, ut in subiectum & prædicatum apposito esse uel non esse. Quarto sic. Aliquæ sunt propositiones exponibiles, in quibus non ponitur sincategorema, ergo male dicitur in definitione, propter sincategorema in ea positum. Quinto sic Omnis diuisio debet esse bimembris, sed diuisio eorum quæ faciunt propositionem exponibilem non est bimembris, ergo ipsa non est bona. B

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum illorum dicitur, quod licet omnis scientia sit realis eò, quod est habitus qualificatiuus animæ tñ non oportet, quòd obiectum illius sciẽtiæ sit reale, sed sufficit, quòd habeat aliquo modo fundamentum in re. Ad secundum dicitur, quòd expositio, a qua sumitur syllogismus expositorius, bene species argumentationis, sed de illa non est hic ad propositum, ut patuit in secundo notabili. Ad tertium dicitur, quòd hic accipitur expositio prout attribuitur propositionibus & non terminis, quia propositio est illud quo exponitur. Nec capitur ibi expositio pro solutione, quæ bene conuenit termino tan quã illi, in quem fit resolutio. Ad quartum dicitur, quòd nullæ sunt propositiones exponibiles, in quibus nõ sint sincategorema uel formaliter uel æquiualenter. Ad quintum dicitur, quòd licet diuisio generis debeat esse bimembris, tamen diuisio multiplicis æquiuoci non debet esse bimembris, cuiusmodi est præsens diuisio. C

Quid signa exclusiua, & regulæ Quatuor, quibus exclusiuæ sumitur expositio.

Vide Paul. pergul. in dub. & oẽs summistas

Signa exclusiua sunt illa, quæ ex significatione sua exclusionem important, & a quibus propositio redditur exclusiua. ut sunt istæ dictiones, tantum, solum, duntaxat, & similia. Hæc autem signa quandoque exponuntur gratia alietatis, quandoque uero gratia pluralitatis, quandoque ponuntur in oratione sine negatione præcedente uel consequente. quandoque uero cum negatione. De istis autem tales dantur regulæ. D

Prima regula.

Prima est, propositio exclusiua sine negatione exponitur per copulatiuam affir. cuius prima pars est præiacens exclusiuæ, & secunda pars est negatiua importans negationem prædicati de omnibus aliis a subiecto. ut tantum homo est risibilis idest homo est risibilir, & nihil aliud ab homine est risibile. uel tantum apostoli Dei sunt duodecim

idest apostoli

A .i. Apostoli Dei sunt duodecim, & non sunt plures quam duodecim. secunda regula, ꝙ propositio exclusiua huius generis infert copulatiuam compositam ex duabus exponentibus, & quamlibet earum seorsum, & non econuerso, ut tantum homo currit, ergo homo currit, & nihil aliud ab homine currit. Tertia regula est, ꝙ ab exclusiua affir. ad uniuersalem de terminis transpositis est bona consequentia, si fiat exclusio gratia alietatis & non contra, ut bene sequitur, tantum animal est homo ergo omnis homo est animal, & econtra. Quarta regula est, ꝙ exclusiua contradictoria prioris exponitur per disiunctiuā affirmatiuam de partibus contradicentibus priori exclusiuæ, ut ista, non tantum homo currit.i. nullus homo currit, uel aliud ab homi-

Secunda regula.

Tertia regula.

Quarta regula.

B ne currit. patet ex uirtute contradictionis, quia utrobique seruatur oppositio contradictionis, & sic patet qualiter in eis ualet consequentia. Quinta regula. Exclusiua in qua ponitur sola negatio sequens exclusionem, exponitur per unam copulatiuam affirmatiuam. cuius prima pars est negatiua præiacens, secunda est affirmatiua in qua prædicatum affirmatiuæ enunciatur de quolibet alio a subiecto, ut tantum accidens non est substantia, idest accidens non est substantia, & omne aliud ab accidente est substantia. Et hoc patet qualiter eius contradictoria sit exponenda. & qualiter ualeat consequentia in exclusiuis.

C

Postquam Auctor superius determinauit de propositione exponibili in communi, & de his quæ reddunt propositionem exponibilem ponendo definitionē eius, & enumerando octuplicia sincategoremata aut saltem sincategorematibus æquiualentia, facientia propositionem exponibilem, hic consequenter determinat de signis exclusiuis, de quibus promisit se determinaturum. Primo sic definiens signa exclusiua dicens. Signa exclusiua sunt, quæ ex significatione exclusionem important, & a quibus propositio redditur exclusiua, ut sunt istæ dictiones, tantum, solum, solummodo duntaxat. Et dicitur notanter, quæ ex singificatione exclusionem important, & non quæ significant exclusionem, quia signa exclusiua non dicuntur, ex eò ꝙ significent exclusiue, sed quia exercent eam, ut tantum solum. Dictiones exclusiuæ dicuntur ab exclusione exercita, & non ab exclusione significata, sicut securis dicitur insciffura, ab inscisione exercita, & non

Quid signa exclusiua sint.

D ab inscisione significat, quia securis non significat inscisionem licet exerceat ipsum scindere, sed significat securim.

Primo sciendum est, ꝙ exclusio dupliciter intelligitur. s. ut concepta, & ut exercita. Exclusio concepta designatur per illud nomen exclusio, & exclusio exercita exercitio generali designatur per hoc uerbum excludo, & per has dictiones tantum, & solum intelligitur exclusio ut exercita exercitio speciali. sicut equitatio significatur ut concepta per hoc nomen equitatio, & per hoc uerbum equito significatur ut exercita, ut cum aliquis exercet equitationem equitando.

Exclusio dupliciter ut cōcepta & ut exercita sumit.

Secundo sciendum est, quod hæc signa exclusiua quandoque excludunt gratia alietatis, ut tantū homo est uisibilis, quandoque uero gratia pluralitatis, ut tantum sunt decem prædicamenta quandoque etiam ponuntur negatiue, ut tantū animal

signorū exclusiuorū exclusiōis uis.

animal rationale est homo, quandoque uero cum negatione præcedente exclu E
sionem, ut non tantum animal currit, quandoque uero cum negatione sequente
signum exclusiuum, ut tantum animal non est substantia, & quandoque cum ne
gatione præposita & postposita ad signum exclusiuum, ut non tantum homo nõ
est substantia, quæ contradicit ill[i], in qua solum postponitur negatio. Vnde ali-
ter exponitur illa propositio, quæ est sine negatione, & aliter illa, in qua ponitur
negatio præcedens exclusionem, & aliter illa in qua ponitur negatio sequẽs ex-
clusionem, & aliter sua contradictoria, sicut patebit in regulis hic statim decla-

Propõnis exclusiuæ exponendi modus, & item ad exclusionẽ requirantur.

randis. Tertio sciẽdum est, q̃ propositio exclusiua sine negatione sumpta ex-
ponitur per copulatiuam affirmatiuam, cuius prima pars est præiacens exclusi-
uæ, & secunda pars est negatiua importans negationem prædicati ab omnibus
alijs a subiecto, ut tantum homo currit. i. homo currit, & nihil aliud ab homine
currit. Vel sic secundum alios, homo currit, & nullus nõ homo currit, unde præ-
iacens propositionis exclusiue, est propositio sumpta sine dictione exclusiua, cui F
tamen potest addi signum exclusiuum, ut illa propositio homo currit, est præ-
iacens illius, tantum homo currit. Et ad exclusionem quatuor requiruntur. s. il-

Ad exclusionẽ quæ requirant.

lud quod excluditur, illud a quo excluditur, illud respectu cuius excluditur, &
ipse actus excludendi, ut cum dicitur, solus homo currit, animalia ab homine
sunt id quod excluditur, & homo est id a quo excluditur, & cursus est id, respe-
ctu cuius excluditur, & illa dictio solus, importat actum excludendi. Vnde pro-
positio affirmatiua exclusiua infert copulatiuam compositam ex duabus expo-
nentibus, & quamlibet earũ seorsum & non econtra, ut bene sequitur, tantum
animal currit, ergo animal currit, & nihil aliud ab animali currit, bene etiam
sequitur, tantum animal currit, ergo animal currit, & similiter bene sequitur,
tantum animal currit, ergo nihil aliud ab animali currit. Infert insuper proposi-
tio exclusiua affirmatiua suam uniuersalem de terminis transpositis, ut bene se-

Exclusiua cõtradictoria in qua negatio exclusionem præcedens ponitur.

quitur, tantum animal est homo, ergo omnis homo est animal. Quarto scien G
dum est, q̃ propositio exclusiua contradictoria prioris. i. in qua ponitur negatio
præcedens exclusionem, exponitur per disiunctionem affirmatiuam de partibus
contradicentibus partibus prioris copulatiuæ, ut ista, non tantum homo currit,
sic exponitur, nullus homo currit, uel aliud ab homine currit. Vnde partes affir-
matiuæ copulatiuæ dicuntur contradicere partibus negatiuis disiunctiuæ sibi
contradictoriæ, ut ista duo contradicunt, homo currit, & nihil aliud ab homi-
ne currit, & nullus homo currit, uel aliquid aliud ab homine currit, quia sunt
de partibus contradicentibus. Sed propositio exclusiua, in qua ponitur solum
negatio sequens exclusionem, exponitur per unã copulatiuam, cuius prima pars
est negatiua præiacens, & alia est affirmatiua, in qua prædicatum affirmatiuæ
enunciatur de quolibet alio a subiecto, ut tantum accidens non est substantia,
sic exponitur, accidens non est substantia, & omne aliud ab accidente est substã-
tia, & sua contradictoria. s. illa, in qua præponitur & postponitur negatio signo H
exclusiuo, exponitur per disiunctiuam de partibus contradicentibus partibus
prioris copulatiuæ, ut istã non tantum accidens non est substantia, sic exponi-
tur, accidens est substantia, uel omne aliud ab accidente non est substantia.

Argumẽ.

Sed contra prædicta arguitur primo sic. Per signa exclusiua non intelligitur
exclusio exercita, ergo contra ea quæ dicta sunt in primo notabili. Antecedens
patet, quia exercita exclusio non significatur per illa signa, immo nihil intelligi-
tur per aliquem terminum, nisi per ipsum significare significetur, cum sit intelle
ctum de re constituere. Secundo sic. Omne illud quod exponitur gratia alie
tatis potest exponi gratia pluralitatis, ergo male dicitur, q̃ signa exclusiua q̃q;
excludunt gratia alietatis, & quandoque gratia pluralitatis. Tertio sic. Ista
est

A est propositio exclusiua sine negatione, tantum pater in diuinis est essentia diuina, tamen non exponitur per copulatiuam affirmatiuam, cuius prima pars sit p̄iacens exclusiuæ, & secunda pars sit negatiua importans negationem prædica i de omnibus aliis a subiecto, quia non sequitur, tantum pater in diuinis est essentia diuina, ergo pater in diuinis est essentia diuina, & nihil aliud a patre est essentia diuina, quia exponentes sunt veræ, & exposita est falsa, ergo. Quarto sic. Non sequitur, tantũ animal est homo, ergo animal est homo, & nihil aliud ab animali est homo, & tamen hic arguitur ab exposita ad suas exponētes ut notum est, ergo antecedens est uerum, quia bene sequitur, omnis homo est animal, ergo tantum animal est homo, ab uniuersali affirmatiua ad suam exclusiuā de terminis transpositis, & consequens est falsum, nam bene sequitur, nihil aliud ab animali est homo, ergo nihil non idem animali est homo, quia nihil aliud, & nihil non idem æquiualent, & ultra, nihil non idem animali est homo, ergo B quodlibet idē animali est homo, quia quodlibet, & nihil non, æquipollent per primam regulam æquipollentiarum. Et ultra quodlibet idem animali est homo, ergo quodlibet animal est homo, quod est manifeste falsum, & per consequens ista, ad quam sequebatur, nihil aliud ab animali est homo, est falsa. Quinto sic. Non sequitur, tantum animalia sunt sensibilia, ergo omnia sensibilia sunt animalia. quia antecedens est uerum, & consequens falsum, patet quia lapides sunt sensibiles, & tamen non sunt animalia, ergo arguendo ab exclusiua affirmatiua ad uniuersalem in terminis transpositis non est bona consequentia.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, quòd ad hoc quòd aliqua dictio det intelligere aliquid non oportet quod aliquid significet, sed sufficit quòd ipsum consignificet. Et quia signa exclusiua consignificant exclusionem exercitā, ideo eam dant intelligere. Ad secundum dicitur, quòd licet aliquando illud quod exponitur gratia alietatis possit exponi gratia pluralitatis, ut ista exclusiua, C tantum animalia rationalia sunt risibilia, potest exponi gratia alietatis & gratia pluralitatis, tamen propō, quæ est exponibilis gratia alietatis, non semper potest exponi gratia pluralitatis, ideo non sumit simpliciter falsum. Ad tertium dicitur, quod ista de ui sermonis & secūdum proprium sensum est falsa, qa hæc dictio tantum, magis respicit subiectum q̄ formam subiecti, & excludit aliū in masculino a cōsortio prædicati, ideo debet sic exponi, tm̄ pater in diuinis est essentia diuina. i. pater in diuinis est essentia diuina, & tūc consequēs est falsum, sicut antecedens. Si uero excludit a forma subiecti, sic bene exponit̄ modo d cto ante oppositum, quia tunc antecedens est uerum, sicut & consequens. sensus. n. huius est, tantum pater in diuinis est essentia diuina. i. ille, cum quo nullus alius pater est essentia diuina in diuinis, cum enim dicimus, tantum pater in diuinis est essentia diuina, non negamus filium & spiritum sanctum esse essentiam diuinam. sed hoc dicentes significamus quòd illi simul cum eo non sunt pater. Ad D quartum dr̄, q̄ negatur antecedens & assumptum inde consequens, uidelicet q̄ antecedens sit uerum & consequens falsum. Et ad consequentias improbantes conceduntur omnes, dempta ista, nihil non idem animali est homo, ergo quodlibet idem animali est homo, quia licet nihil non, & quodlibet æquipolleant, tm̄ nihil non, idem animali & quodlibet idem animali non æquipollent propter duas causas. prima est, quia, cum dicitur, nihil non idem animali est homo, ambæ negationes non feruntur ad eandem copulam, quia prima fertur ad est, alia uero ad hoc, quod dicitur, existens. modo regulæ consequentiarum debent intelligi, quando negatio inclusa in signo, & alia postposita, feruntur ad eandem copulam, & propter hoc, quòd illæ negationes ambæ non feruntur ad idem prouenit. Secunda causa est, uidelicet, quod illæ duæ non sunt eiusdem subiecti, immo

Solutiões.

Immo oēs tres sunt una essentia, ut in 1. Sen. & in 12. Met. per Moder. Scriben. & in c. firmiter d sūm. trini. ut ibi p Doct. late patet.

immo subiectum unius est ens idem animali .s. secundæ, subiectum uero alterius E
.s. primæ est ens non idem animali, modo ad æquipollentes requiritur, quòd sint eiusdem subiecti, unde æquipollens istius, nihil non idem animali est homo, est ista, quodlibet non idem animali non est homo, & illæ sunt eiusdem subiecti & prædicati, & sunt ambæ ueræ, & negatiuæ ambæ, si enim daretur, ista, quodlibet idem animali est homo, ut arguebatur, tanquam ei æquipollens, tunc æquipolleret affirmatiuæ. nam prima est simpliciter negatiua, & secunda est simpliciter affirmatiua. Ad quintum dicitur, quod, si sensibile teneatur uniuoce in ambobus, tunc consequentia est bona. & sicut antecedens est uerum, ita & consequens. Sed, si sensibile teneatur æquiuoce in illis scilicet in exclusiua pro sensibili actiuo, & in uniuersali de terminis transpositis pro sensibili passiuo, sicut non ualeret consequentia. Modo regula est intelligenda, quod ab exclusiua affirmatiua ad uniuersalem de terminis transpositis est bona consequentia, si fiat exclusio gratia alietatis, & termini teneatur uniuoce in ambobus. F

De signorum Exceptiuorum natura ac diuersitate, de Regulis item quibusdam ad exceptiuarum propositionum expositionum necessarijs dictionem.

Nota sensum regulæ pro exclusiuis. Vide Strod. in consequē. paul. pergulen. in dub. & alios fere. summistas omnes.

SEquitur de signis exceptiuis. Dicuntur autem exceptiua, quæ significat exceptionem alicuius contenti sub aliquo distributo, ut præter, præterquam, & sic de alijs. De quibus tales dantur regulæ. Prima est. quòd omnis exceptio fit a toto in quantitate seu a termino sumpto sub signo uniuersali. Est autem totum in quantitate, terminus communis sumptus cum signo uniuersali, ut omnis homo præter Socratem currit. Secunda regula est, quòd dictio exceptiua non impedita facit terminum communem, supra quem cadit, immediate supponere simpliciter, ut omne animal præter hominem est irrationale, ibi hominem supponit simpliciter. Tertia regula est quòd uniuersalis affirmatiua exceptiua exponitur copulatiue per tres exponentes categoricas, quarum prima affirmat uniuersale prædicatum de subiecto, sumptum cum aliud ab, & in secunda affirmat terminum, a quo fit exceptio. Tertia est negatiua in qua prædicatum negatur de termino excepto ut hic, omne animal preter hominem est irrationale, ista exponitur sic idest omne animal aliud ab hominem est irrationale, homo est animal, & homo non est irrationalis. Quarta regula est, quòd uniuersalis negatiua exceptiua, exponitur copulatiue per tres exponentes, in quarum prima prædicatum negatur de subiecto sumpto cum aliud ab, in secunda affirmatur subiectum de termino, qui excipitur, in tertia affirmatur uniuersale prædicatum de termino excepto, ut hic, nullum animal præter hominem est risibile, exponitur sic, nullum animal aliud ab homine est risibile, homo est animal, & omnis homo est risibilis. Ex istis patet qualiter in istis exceptiuis ualeant consequentiæ ab exponentibus ad expositum, uel econtra. Quare eodem

A dem modo dicendum est de ipsis, sicut de copulatiuis, quibus expo-nuntur &c.

Postquam superius Auctor determinauit de dictionibus exclusiuis, hic consequenter determinat de dictionibus exceptiuis. Cuius ordinis ratio est, quia dictiones exclusiue excludunt ab aliquo actu plura tota distincta, actu plures earum partes, dictiones autem exceptiuæ solum excludunt respectu alicuius actus aliquod contentum sub aliquo distributo. & ideo patet ordo.

Primo sciendum est, q Auctor in textu sic definit dictiones exceptiua dicens, Dictiones exceptiuæ sunt, quæ significant exceptionem alicuius contenti sub aliquo distributo, ut præter præterquam, & sic de aliis. & ponitur ibi li quæ loco generis, est. n. quæ relatiuum dans intelligere suum antecedens, quod est sincategorema quod habet modum generis respectu dictionis exceptiuæ, & totum residuū B ponitur ad differentiam omnium aliorum sincategorematum reddentium propositionem exponibilem, quorum nullum significat exceptionem alicuius contenti sub aliquo distributo. Dictionis exceptiuæ quid.

Secundo sciendum, q ut dicit Auctor in textu, omnis exceptio fit a toto in quantitate. cuius ratio est, quia oportet illud, quod uere excipitur, q sit pars secundum actum contenta in eo a quo excipitur. & quia solæ partes totius in quantitate sunt actualiter contentæ in suo toto, & non partes aliorum totorum, nisi habeant reductionem ad totum in quantitate, ideo exceptio fit in quantitate. Ex isto uere possumus colligere, q ad hoc, q aliquid excipiatur ab aliquo toto, duo requiruntur, per q illud sit pars illius, a quo excipitur secundum actum, & quia partes subiectiue, & in modo non sunt secundū actum in suo toto, ideo non possunt excipi a suis totis. Omnium exceptionem circa totum in quantitate fieri necesse est.

Tertio sciendum est, q exceptiua affirmatiua exponitur copulatiue per tres C exponentes, sicut satis ad longum dicitur in textu, & si in ea ponatur præter, li præter descendendo sub termino a quo fit exceptio debet mutari in aliud ab. Vnde in exceptione quatuor requiruntur, scilicet excipiens, quod est duplex. s principale, ut est intellectus, & instrumentale, ut dictio exceptiua terminus exceptiuus, id a quo excipitur, & actus, respectu cuius fit exceptio. Et terminus exceptus uirtute dictionis exceptiuæ non impeditæ supponit simpliciter, & omnes alii termini propositionis exceptiuæ eodem modo supponunt sicut in prȩiacente. Sed exceptiua negatiua contradictoria prȩcedentis exponitur disiunctiuæ per propositiones contradicentes partibus exponentibus ipsam affirmatiuam, ut patet per naturam contradictionis. v g. ista exceptiua, non animal præter hominem est irrationale, sic exponitur omne animal aliud ab homine non est irrationale, uel homo non est animal, uel homo est irrationalis. De mō exponēdi exceptiuā de- q; quatuor eius conditionibus.

Quarto sciendum est, q uniuersalis negatiua exceptiua exponitur copulatiue D per tres propositiones, sicut clare deducitur in textu. sed sua contradictoria exponitur disiunctiue per tres propositiones contradicentes partibus copulatiuæ talis disiunctiuæ contradictoriæ, ut ista, non nullum animal præter hominem currit. sic exponitur, aliquod animal aliud ab homine currit, uel aliquis homo non est animal, uel aliquis homo currit. Vniuersalis negatiua excepti ua quō exponitur.

Contra prædicta arguitur primo sic. Præter, est dictio exceptiua, & tamen non semper significat exceptionē, ergo &c. minor probatur, quia in ista propositione, tu debes decem francos præter uiginti scuta, li præter non significat exceptionem, nam sensus illius propositionis est, tu debes decem francos cum uiginti scutis Secundo sic. Exceptio fit a toto integrali, ut patet dicendo, totus Socrates est in arca præter pedem, ergo male dicitur in textu, quod omnis exceptio fit Argumen

a toto

a toto in quantitate. Tertio sic. Exceptio fit a toto uniuersali, ergo &c. Antecedens patet dicendo, homo ratiocinatur præter Socra. qui est uesanus. Quarto sic. Terminus exceptus non semper excipitur simpliciter, ergo male dicitur in textu, q dictio exceptiua facit terminum communem, supra quem cadit, supponere simpliciter. Antecedens patet, quia terminus exceptus excipitur respectu alicuius actus, modo actiones sunt singularium & suppositorum, Prœmio Metaphisicæ, & sic terminus exceptus supponit personaliter & non simpliciter. Quinto sic. Ista est una propositio exceptiua, nullus homo præter asinum currit, & tamen illud quod excipitur non continetur secundum actum in toto in quantitate a quo excipitur, ergo illæ conditiones assignatę ad hoc quòd aliquid excipiatur non sunt bonæ. E

Solutio. Ad argumenta. Ad primum dicitur, q quandocunque præter accipitur exceptiue, semper significat exceptionem, sed semper non tenetur exceptiue, immo aliquando tenetur negatiue, ut ego stabo præter te. i. sine te, aliquando abstractiue, ut decem præter duo sunt octo. i. remotis duobus a decem remanent octo. & aliquando associatiue, ut tu debes decem francos præter uiginti scuta. i. cũ uiginti scutis. Ad secundum dicendum est, quod uerum est, sed per totum in quantitate. Pet. Hispa. intelligit totum integrale, sicut satis patet in suis sincategorematibus, ubi expresse dicitur, q exceptio fit a toto in quantitate & a toto integrali. Ad tertium dicitur, quod ibi non est uera exceptio, sed potius abusiua. Ad quartum dicitur, quòd licet terminus supponens simpliciter supponat pro re uniuersali, tamen hoc est secundum habitudinem quam habet ad supposita. & ideo ubicunque supponit pro suppositis, licet indeterminatis. Ad quintum dicitur, q ad hoc q aliqua propositio sit uere exceptiua tam ex parte rei quã ex parte modi enuncandi requiritur quod excipiatur aliquid ab aliquo, quod fert instantiam eius a quo fit exceptio, sic, quòd sit pars secundum actum contenta in illo a quo excipitur, sicut patuit in secundo notabili, & per amplius patebit in sincategorematibus. F G

Nota huius dictionis præter uarias in orõne acceptiones

De Reduplicatiuis dictionibus, quomodoque per regulas sint exponenda propositionum uaria genera, differitur.

SEquitur de reduplicatiuis dictionibus. Dicuntur autem reduplicatiuæ dictiones, quæ important rationem, secundum quam aliquid alteri attribuitur, ut inquantum, secundum q, ea ratione, qua et similia. De quibus tales dantur regulæ. Prima est q dictio reduplicatiua præsupponit aliquod prædicatum inesse alicui subiecto, & denotat illud supra quod cadit immediate esse causam illius inhærentiæ. Secunda regula est. Quòd dictio reduplicatiua semper fertur ad prædicatum, & nunquam reduplicat ipsum. Tertia regula est. Quod propositio reduplicatiua affirmatiua exponitur per quatuor exponentes affirmatiuas, quarum prima affirmat prædicatum principale de subiecto, secunda autem affirmat reduplicatiuum de subiecto, tertia uero affirmat prædicatum principale de reduplicato uniuersali, quarta est una causalis, in cuius antecedente ponitur dictio supra quam cadit reduplicatio de aliquo transcendenti, & in consequente prædicatum principale affirmatur de relatiuo illius transcendentis, ut hic, H

Prima regula.

Secunda regula.

Tertia regula.

homo

A homo inquantum rationalis est flebilis.i. homo est flebilis, & homo est rationalis,& omne rationale est flebile.& quia aliquid est rationale ipsum est flebile. Quarta regula est,q propositio reduplicatiua,in qua ponitur negatio post dictionem reduplicatiuam,exponitur copulatiue per quatuor exponentes, quarum prima negat prædicatum de subiecto principali secunda affirmat de reduplicatum de eodem tertia negat uniuersaliter prædicatum principale de repuplicato, quarta est una causalis, in cuius antecedente prædicatum reduplicatum de suo transcendenti affirmatur, & in consequente negatur prædicatum de relatiuo illius transcendentis, ut hic, nullus homo inquantum rationalis non est rudibilis .i. nullus homo est rudibilis, & omnis homo est rationalis,& nullum rationale est rudibile, & quia aliquod est rationale, ipsum non est rudibile. Ex isto patet per legem contradictoriarum qualiter sunt exponendæ contradictoriæ istarum,& qualis ualeat consequentia in ipsis. Patet etiam,quòd in istis ualet conformiter consequentia sicut in prioribus. Quarta regula. B

Postquam Auctor determinauit de dictionibus exceptiuis, hic consequenter determinat de dictionibus reduplicatiuis. Et ratio ordinis est, quia dictiones reduplicatiuæ denotant attributionem,sicut apparebit per definitionem earum inferius ponendam. Dictiones uero exceptiuæ quodammodo important separationem,& remotionem. modo attributio, & remotio quodammodo opponuntur,& quia opposita iuxta se posita magis elucescunt,ideo patet ordo.

C Primo sciendum est,q Auctor in textu dictiones reduplicatiuas definit dicēs: Dictiones reduplicatiuæ dicuntur, quæ important rationem secundum quam aliquid alteri attribuitur.& subintelligitur sincategoremata,ita ut sit sensus. dictiones reduplicatiuæ sunt sincategoremata, quæ important rationem &c. totū residuum ponitur ad differentiam aliorum sincategorematum,quorum nulli cōpetit ratio aliquid alteri attribuendi unde dictiones reduplicatiuæ sunt aduerbium uel propositiones cum suo casuali ut sunt istæ, inquantum, secundum,q ea ratione.& istis dictionibus dicitur propositio reduplicatiua &c. Quæ nam dicātur dictiones reduplicatiuæ.

Secundo sciendum est,quòd ut dicit Auctor in textu,dictio reduplicatiua presupponit aliquod prædicatum inesse alicui subiecto, & denotat illud, supra quod cadit,esse causam illius inhærentiæ, unde reduplicatio sic definitur. Reduplicatio est enunciatio reiterata supra extremum propositionis, denotans causam inhærentiæ prædicati cum subiecto. unde in propositione reduplicatiua quatuor sunt consyderanda, scilicet subiectum principale, & prædicatum principale, reduplicatum,& dictio reduplicatiua, ut in ista propositione, omne animal est substantia inquantum animal, li primum, animal est subiectum principale,li substantia,est prædicatum principale materiale, li inquantum,est dictio reduplicatiua,& li animal.secundum, supra quod cadit ista reduplicatiua,est reduplicatum. Propōnis reduplicatiuæ naturę secundū q̄tuor exactis ma consyderatio. D

Tertio sciendum est,q ut dicit Alber.reduplicatio,& distributio ex opposito se habent,quia distributio incipit a subiecto diuidendo partes eius & terminādo eas in receptione prædicati,sed reduplicatio est proprietas inchoans a prædicato,& terminata in subiecto dictio namque reduplicatiua,ut dicit textus,semper fertur ad prædicatū,sed nunquam reduplicat ipsum,unde reduplicatiua affirma Nota dictū Alber.pulcherrimū d̄ reduplicationis & distribōis natura ac discrimie.

tiua exponitur per unam copulatiuam habentem quatuor propositiones categoricas affirmatiuas partes sui, & reduplicatiua in qua ponitur negatio post dictionem reduplicatiuam similiter exponitur copulatiue per quatuor exponentes sicut ad longum deducitur in textu. E

Reduplicatiua quomodo exponenda sit disiũctiue.

Quarto sciendum est, q copulatiua, & disiunctiua de partibus contradicentibus contradicunt. ideo sicut reduplicatiua affirmatiua exponitur copulatiue per quatuor affirmatiuas propositiones, sic reduplicatiua ei contradictoria exponitur disiunctiue per quatuor propositiones negatiuas contradicentes exponentibus reduplicatiuam affirmatiuam, ut non omnis homo est animal inquantum sensitiuus, quæ contradicit isti, omnis homo est animal inquantum sensitiuus, exponitur sic, non omnis homo est animal, uel non omne sensitiuum est animal, uel homo non est sensitiuus, uel quia aliquid non est sensitiuum illud non est animal uel sic, & idem reddit, aliquis homo non est animal, uel aliquod sensitiuum non est animal, uel homo non est sensitiuus, uel quia aliquid non est sensitiuum, illud non est animal, uel conformiter posset dici de contradictoria reduplicatiuæ, in qua negatio ponitur post dictionem reduplicatiuam, uidelicet, q exponitur disiunctiue per propositiones contradicentes propositionibus exponentibus suam contradictoriam. Exempla facilia sunt intuenti. F

Argumen.

Contra prædicta arguitur primo sic. Nulla propositio est reduplicatiua, ergo his male definitur. Antecedens patet, quia reduplicatio semper reduplicat subiectum, & sic debet dici de reduplicatio extremo, & non propositio reduplicatiua. Secundo sic. In ista propositione, cognosco Socra. inquantum homo ponitur dictio reduplicatiua, & tamen non est reduplicatiua propositio, ergo non omnis illa propositio in qua ponitur dictio reduplicatiua, est reduplicatiua. Tertio sic. Hæc est reduplicatiua, homo est animal inquantum homo, & tamen homo, supra quem cadit reduplicatio, non est causa prædicati, quia homo non est causa animalis, sed econtra, ergo reduplicatio non denotat causam inhærentiæ prædicati cum subiecto. Quarto sic. Dicendo, Socra. scribit inquantum potest. ibi hæc reduplicatio inquantum non est nota inhærentiæ prædicati cum subiecto, ergo male dicitur in secundo notabili, q reduplicatio denotat causam inhærentiæ prædicati cum subiecto. Quinto sic. Reduplicatiua affirmatiua exponitur copulatiue per quatuor propositiones affirmatiuas, ergo eius contradictoria similiter debet exponi copulatiue per quatuor propositiones negatiuas, quia oppositorum eadem est disciplina, ergo male dicitur in quarto notabili, q exponitur disiunctiue. G

Solutio.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q licet omnis reduplicatiua uideatur esse de reduplicato extremo .s. de reduplicato subiecto nihilominus tamen, quia talis reduplicatio fertur supra prædicatum, tota propositio dicitur reduplicatiua ratione suæ partis .s. ratione sui subiecti reduplicati supra prædicatum. Ad secundum dicitur, q li inquantum non tenetur ibi reduplicatiue, sed specificatiue, ita q est sensus, cognosco Socratem inquantum homo .s. ea ratione qua est homo. Ad tertium dicitur, q in secundo notabili non dicitur, q illud supra quod cadit reduplicatio sit causa prædicati, sed duntaxat, q est causa inhærentiæ prædicati cum subiecto. modo, licet homo nõ est causa animalis quãtũ ad esse, sed ecõtra, est tñ causa inhærentiæ animalis ad ipsum. Ad quartum dicitur, q duplex est reduplicatio, quædã est reduplicatio rei secundũ inhærentiam alterius ad ipsam, & talis est nota causæ inhærentiæ, ut homo est animal inquantum homo, alia est reduplicatio modi inhærendi, ut Socra. scribit inquantum potest, & de prima principaliter intelligitur definitio. Ad quintum dicitur, q, quia copulatiua & disiunctiua de partibus contradicentibus contradicunt, ideo H

E ideo sicut reduplicatiua affirmatiua exponitur per copulatiuam affirmatiuam, ita reduplicatiua contradictoria eius exponitur per disiunctiuam de partibus cõtradicentibus. & quia etiam contradictio in copulatiuis, sicut & in omnibus alijs hypotheticis, potest dari ferendo negationem ad copulam principalem totius hypoteticæ, uel præponendo negationem toti propositioni, ideo reduplicatiua contradictoria reduplicatiue affirmatiuæ bene posset exponi per copulatiuam contradicentem copulatiuæ exponẽti reduplicatiuam affirmatiuam, sed quia magis est usitatus primus modus dandi contradictionem, in copulatiuis, ideo dicit melius Auctor, quod exponitur per disiunctiuam quam per copulatiuam.

De Verborum Incipit & Desinit natura, & propositionum de ipsis formatarum resoluta expositio.

F SEquitur de incipit & desinit. Pro quorum expositione notandum est, quod rerũ, quædam sunt, quarum acquiritur totum esse simul & in instanti, ut homo, uel binarius, siue hoc sit, mediante aliqua mutatione successiua præcedente, ut in productione naturali, siue hoc sit, sine aliqua mutatione præcedente, ut in creatione angeli, quædam autem sunt quorũ esse acquiritur successiue, & pars post partem, ut sunt res naturæ permanentes, quarum denominatio dependet a dominio contrarii supra contrarium, sicut album, & nigrum, frigidum, & calidum, & etiam res naturæ successiuæ, ut motus & tempus, & similiter aliquarum rerum quarum esse deperditur totum simul, & in instanti, aliarum autem quarum totum esse deperditur successiuæ. & secundum has differentias quatuor dantur regulæ. Prima regula est propositiones de incipit, in rebus quarum esse totum simul acquiritur, exponuntur per unam copulatiuam, cuius prima pars est affirmatiua de præsenti, secunda negatiua de præterito, ut nunc homo incipit, idest homo nunc est immediate ante hoc non fuit. Secunda regula. Propositiones de incipit, in rebus quarum esse acquiritur successiue, exponuntur per unam copulatiuam, cuius prima pars est negatiua de præsenti, secunda est affirmatiua de futuro, ut hæc, Socra. incipit esse albus, nunc Socr. idem non est albus, & immediate post hoc erit albus, uel sic, motus incipit esse. i. motus autem non est & immediate post erit. Tertia regula est. quod propositiones de desinit, rerum quarum esse totum simul deperditur, exponuntur per unam copulatiuam, cuius prima pars est affirmatiua de præsenti, & secunda est negatiua de futuro, ut Socra. desinit esse homo, idest Socra. nunc est homo, & immediate post quòd non erit homo. Quarta regula est, Propositiones de desinit, rerum quarum esse deperditur successiue, exponuntur copulatiue per unam negatiuam de præsenti, & alteram affirmatiuam de præterito, ut hic, Socrates desinit esse albus. idest Socrates nunc non est albus, & immediate ante hoc fuit albus. Ex istis pater

De istis tractatur. 5 Phy. & 1 2. Sét. ab omnibus Doctoribus.

G

Prima regula.

Secunda regula.

H

Tertia regula.

Quarta regula.

tet quomodo contradictoriæ istarum sunt exponendæ, & quomodo E
in ipsis ualet consequentia.

Postquam Auctor determinauit de dictionibus reduplicatiuis, hic consequenter determinat de istis duobus uerbis, incipit, & desinit. Et ratio ordinis est, quia exponibilitas propositis reduplicatiuæ fundatur supra principium materiale ipsius propositionis reduplicatiuæ, scilicet supra subiectum. est enim reduplicatio forma subiecti reduplicata supra prædicatum, sed exponibilitas propositionum de incipit & desinit magis se tenet ex parte prædicati formalis, scilicet ex parte uerbi. Et ita patet ordo.

Rerū, ī successiuas & pmanétes diuisio, ea rūq; ab inuicé dña.

Primo sciendum est, q ut dicit Auctor in textu, quædam sunt res, quarum esse totum acquiritur simul, & istæ sunt permanentes, aliæ sunt, quarum esse acquiritur successiue & pars post partem, ut sunt res naturæ permanentes, quarum denominatio dependet ad modum per contrarium, sicut album & calidum. & F etiam res naturæ successiuæ, ut motus. unde res permanentes & successiuæ differunt quatuor modis. primo, quia esse rerum permanentium est totum simul, esse autem rerum successiuarum, capiendo entia successiua duobus prædictis modis, non est simul, sed in successione. differunt secundo, quia partes rerum permanentium sunt omnes simul, partes uero rerum successiuarum non sunt simul, sed una post aliam. differunt tertio sicut causa & effectus. permanentia enim sunt causa successiuorum, & priora secundum naturam, successiua uero posteriora. differtur quarto, quia res permanentes sunt in se terminatæ, sed res successiuæ nō habent in se terminos, ut motus secundum proprium esse successiuum non habet terminum, sed terminatur ad res permanentes, ut alteratio ad qualitatem. & augmentatio ad quantitatem &c.

Cuius nā rei successiuæ, seu pmanentis sit primū uel ultimū instās assignare.

Secundo sciendum est, quòd rei naturæ permanentis quæ in esse, fieri, & cóseruari non dependet a re successiua, & rei permanentis quantumcunq; dependet G ab alia datur primum instans esse quo ad inceptionem, sic, quòd, uerum est dicere, iam est ista res, & immediate ante hoc non fuit. Et rei naturæ successiuæ datur ultimum instans non esse quò ad inceptionem, ut ista res non est, & immediate post erit.

Istorū uerborū incipit & desinit natura, ac resolutio.

Tertio sciendum est, q ista duo uerba incipit & desinit dicunt inceptionem & desinitionem, sed desinitio & inceptio non sunt nisi in terminis initialibus & finalibus rerum, & tamen ultra terminum finalem nihil est de re, neque ante terminum initialem aliquid est de re, eo q tota res intra totos suos terminos clauditur, ideo hoc uerbum desinit. quòd dicit terminum finalem rei, per prius dat intelligere præsens, & consequenter priuationem futuri, & hoc in permanentibus, sed in successiuis præteritum terminatum ad præsens, & consequenter priuationem præsentis. & incipit, quod dicit terminum initialem rei, dat intelligere præsens & priuationem præteriti, & hoc in rebus permanentibus. & in successiuis per prius ponit futurum terminatum ad præsens, & per posterius priuationem præsentis, quia res successiue non sunt in principio sui, sed post ipsum principium, sicut sunt res permanentis. H

Propōnes de incipit & desinit aliter i rebus pmanētibus & in successiuis exponēdæ sunt.

Quarto sciendū est, q ista duo uerba incipit & desinit quandoq; adiungūtur permanentibus & successiuis, quæ differunt specie, habent rationes differentes specie eo quod dicunt motum, qui capit speciem a suis terminis, & potissime a termino ad qué. & quia alia est rō horum uerborum incipit & desinit cū pmanentibus, & alia cum successiuis, sicut superius patuit, ideo aliter exponunt propōnes de incipit & desinit in rebus permanentibus q̄ successiuis, qa in permanétibus affirmatiuæ de incipit exponūtur per unam copulatiuam, cuius prima pars est

A est affirmatiua de præsenti,& alia est negatiua de præterito,ut ista, Homo incipit esse,sic exponitur,homo nunc est, & immediate ante hoc non fuit. Sed in rebus successiuis exponitur per unam copulatiuam, cuius prima pars est negatiua de præsenti, & secunda affirmatiua de futuro,ut homo incipit esse albus, sic exponitur,homo non est nunc albus, & immediate post erit albus, & simili modo dicendum est de propositionibus de desinit,sicut apparet satis in textu. negatiuæ uero de incipit & desinit exponuntur per copulatiuam expositam de partibus oppositis partibus copulatiuæ,per quam exponitur affirmatiua de ipsis.

Contra prædicta arguitur primo sic. Motus cœli est causa istorum inferiorũ, quæ ut in pluribus sunt permanentia, non ergo permanentia sunt causa successiuorum. tenet consequentia, quia idem non est causa & effectus respectu eiusdem. Secundo sic. Cuiuslibet rei est terminus intrinsecus, ergo male dicitur, ꝙ res successiue non habent in se terminos ad quos terminantur. Tertio B sic. Incipit & desinit sunt eiusdem rationis in permanentibus & successiuis, ergo semper eodem modo debent exponi propositiones de incipit & desinit in permanentibus & successiuis. Antecedens patet, quia incipit semper denotat inceptionem, quia est ratio eius, & desinit desitionem. Quarto sic. Permanentia non differunt a successiuis de incipit & desinit in ipsis. Antecedens patet, quia album & nigrum sunt entia permanentia in esse, & sunt successiua. quia esse eorum acquiritur successiue. Quinto sic. Posito casu, quòd Socrates sit in principio sui heri, ista est uera, Socrates incipit esse, & tamen ista est falsa, Socrates est nunc,& immediate ante non fuit, quia una pars illius copulatiuæ est falsa, scilicet ista, immediate ante non fuit, posito quod alia pars copulatiuæ sit uera, scilicet Socrates nunc est, quia propositio de præsenti ponit affirmationem de præterito & futuro ueram,ex eo quòd præsens est finis præteriti,& initium futuri. Argumẽ.

C Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur,ꝙ licet aliqua successiua sint causa permanentium, sicut motus cœlestis est causa permanentium hic inferius existentiuum,tamen simpliciter loquendo,& a toto genere, permanentia sunt causa successiuorum. Ad secundum dicitur, ꝙ licet cuiuslibet rei sit terminus intrinsecus secundum essentiam, tamen in pluribus non est terminus intrinsecus secundũ esse,sicut motus rei secundum suum esse successiuum,non habet terminum qui habet esse successiuum,sed bene habet terminum, qui habet esse permanens.& sicut iste motus,qui est alteratio determinatur ad qualitatem, & hic capitur successiuum prout distinguitur contra quodcunque permanens, uidelicet specialiter & non generaliter. Ad tertium dicitur, ꝙ licet incipit & desinit sint eiusdem rationis generalis in permanentibus & successiuis, quia semper important inceptionem aut desitionem, non tamen sunt eiusdem rationis specialis,sicut tactum est in principio primi notabilis. Quare aliter exponuntur D propositiones de incipit & desinit in permanentibus & successiuis. Ad quartum dicitur, ꝙ capiendo successiuum pro eo, quod quando fit est, & quando factum est,non fit,nihil idem est successiuum & permanẽs, sed,si capiatur successiuum, pro eo,cuius esse acquiritur successiue, sic aliquid posset esse successiuum & permanens,ut tactum est in principio primi notabilis, non tamen de tali permanentia de qua est hic ad propositum,quia ibi res capitur res permanens solũ pro illa, cuius esse in instanti acquiritur. Ad quintum dicitur, ꝙ licet idem instans materialiter sit instans præteriti, non tamen est idem formaliter instans. & ideo non oportet ꝙ una propositio affirmatiua de præsenti semper ponat affirmatiuam ueram de præterito. Solõnes.

De Infiniti quinque acceptionibus, & propositionibus ex ipso formatis. E

SEquitur de nomine infinito. Cuius quædam solent assignari distinctiones. Prima est, ꝙ infinitum quinque modis sumitur. Vno mō negatiue, & est illud, quod non est finitum nec aptum natum finiri, ut punctus uel Deus, alio modo priuatiue, & est illud, quod non est finitum, sed aptum natum est finiri, ut motus nondum perfectus est infinitus, & illud est triplex.s.infinitum per appositionē, ut numerus, infinitum per diuisionem, ut continuum, & infinitum per appositionem & diuisionem simul, sicut est tempus. Secunda distinctio est de infinito, qua distinguuntur omnes modi præcedentes, ꝙ aliud dicitur F infinitum in actu, quod est quantum non determinatum, aliud est infinitum in potentia ut sunt continua, aliud est infinitum, quò ad nos tantum & non secundum rem. Tertia distinctio est, ꝙ infinitum capitur uno modo categorematice pro ut est terminus cōis & sic significat quantitatem rei subiectæ uel prædicatæ, ut cúm dicitur mūdus est infinitus. alio modo sumitur sincategorematice, non prout dicit quantitatem rei subiectæ uel prædicatæ, sed qualiter se habet subiectū in ordine ad prædicatum, & sic non est terminus cōis, sed est dispositio subiecti, & signum distributiuum, & de his dantur tres regulæ. Prima regula est, ꝙ infinitum sincategorematice captum, positū in subiecto G facit terminum cōem sequentem pro se stare confuse tm̄, ut hic, infiniti hoīes currunt, ibi homines, supponit confuse, non tn̄ mobiliter.

Prima regula.

Secunda regula est, ꝙ propositio de infinito sincategorematice capto exponitur per unam copulatiuā, cuius prima pars affirmat prædicatū de subiecto sumpto sub aliqua quantitate cōtinua uel discreta, & alia negat prædicatum inesse tali subiecto secundum determinatam quantitatem, ut ista, infiniti homines currūt, quæ sic exponitur, aliqui homines currunt, & non tot, quin plures duobus uel tribus, uel sic, aliqui homines currunt, & quotlibet plures.

Secunda regula.

Tertia regula categorematice est, ꝙ ꝓpositio de infinito capto significatiue, exponitur per unā copulatiuam cuius. prima pars affirmat quantitatem de subiecto, & H secūda pars negat terminum illius quātitatis, ut hic, linea est infinita, idest linea est quanta, & nō habet terminū suæ quantitatis, & hoc est, si infinitum sit in prædicato, sed, si sit in subiecto, prima affirmat prædicatū de subiecto quanto, & secunda negat terminū illius quantitatis, ut hic, aliquod corpus infinitum est album.i.aliquod corpus quantum & album, idem corpus non habet terminum suæ quantitatis. Et nota, ꝙ oportet negare terminum illius quantitatis secundum quem dicitur infinitum, ita ꝙ si sit infinitum actu negandus est terminus il-

Tertia regula.

E lius quantitatis actualis, sed si sit in potentia, ita quòd sit infinitum secundum quantitatem potentialem tantum, & non secundum actualē, negandus est terminus quantitatis potentialis, & non actualis, siue sit infinitum secundum appositionem, uel secundum diuisionem.

Postquàm Auctor superius determinauit de incipit, & desinit, hic consequenter determinat de infinito, Ratio ordinis est, quia definit ostendit positiue finem rei eo q; significat definitionem eius, infinitum uero designat finem rei priuatiuę, quia significat carentiam finis, sicut satis apparet per uim nominis. Infinitum enim dicitur ab in, quod est non, & finitum, quasi non finitum i. sine fine, & quia habitus præcedit priuationem, ideo patet ordo. Primo sciendum est, q; ut dicit Arist. 3. Phys. infinitum dicitur quinq; modis Primo modo negatiue. s. quod non est aptum natum transiri, & hoc modo dicitur uox inuisibilis, sicut infinitum F intransibile, secundo modo dicitur infinitum, quod quantum est de se potest trāsiri, non tamen a nobis propter impedimentum, ut profunditas maris dicitur infinita. Tertio modo dicitur infinitum, quod potest transiri etiam a nobis, sed hoc est uix, & cum magna difficultate, & sic iter usque ad Indiam dicitur infinitum. Quarto modo dicitur infinitum, quod habet transitum inconsummabilem propter eius extensionem infinitam, ut si esset aliqua magnitudo non habens terminos, illa esset infinita. Quinto modo dicitur infinitum secundum diuisionem, ut in magnitudinibus, aut secundum appositionem, ut in numeris, aut utroq; modo, ut in tempore. Secundo sciendum est, q; Petrus Hisp in textu reducit istos quinque modos ad duas diuisiones, quarum prima est, q; infinitum quandoq; sumitur negatiue, & est illud quod non est finitum, nec aptum natum finiri, ut punctus uel Deus. Alio modo sumitur priuatiue, & est illud, quod non est finitum, est tamen aptum natum finiri, ut motus nondum perfectus. & est illud triplex, G scilicet infinitum per appositionem tantum, ut in numeris, quia dato quocunq; numero adhuc potest dari maior, infinitum per diuisionem tantum, ut in continuis, quia dato quocunque continuo, utputa bicubito, illud est diuisibile in infinitum diuidendo in partes eiusdem proportionis, & infinitum per appositionem & diuisionem simul, sicut est tempus, est enim tempus infinitum quo ad diuisionem, quia est continuum, & est infinitum per appositionem, quia est numerus motus. Secunda diuisio est de infinito, qua omnes distinguuntur modi præcedentes, quia aliquid dicitur infinitum in actu, quod est quantum non terminatum, ut est magnitudo carens terminus, aliud est infinitum in potentia, ut sunt continua, aliud est infinitum quo ad nos, ut profunditas maris. Tertio sciendum est cum textu, quòd infinitum secundum quòd subseruit proposito adhuc potest capi duobus modis. Vno modo significatiue categorematice, & sic est terminus communis significans quantitatem rei subiectę, uel prędicatæ, ut cum dici H tur, mundus est infinitus, infinitum est album, & tunc est nomen substantiuum. Alio modo capitur sincategorematice, nō prout dicit quantitatem rei, sed prout dicit qualiter se habet subiectum in ordine ad prędicatū, & sic est nomen adiectiuum. nec est terminus cōs significans rem subiicibilem, aut predicabilem, sed est dispositio subiecti, & signum, & ipsum positum in subiecto facit terminum sequentem stare confuse tm̄, non tamen mobiliter, quia licet supponat pro quolibet suo supposito, non tamen sub eo potest fieri descensus. Quarto sciendū est, q; propositio de infinito sincategorematice capto, exponitur per unam copulatiuam, cuius prima pars affirmat prædicatum de subiecto, sumpto sub aliqua quātitate continua uel discreta, & secunda negat prædicatum inesse tali subiecto secundum determinatam quantitatem, ut ista, infiniti hoies currunt, sic exponitur, ali-

Quinque modis sumitur infinitum. A te. c. 24. infra hī infiniti materia, uidē ibi & Docto.

Diuisiões duæ penes quas sumū tur omnes modi infiniti.

Infinitum substantiuum qñq;, & qñq; adiectiuū nomen est.

Propōnes de infinito quō exponendæ.

quot homines currunt, & non tot quin plures duobus uel tribus uel sic, aliquot E
homines currunt, & quotlibet plures. Sed illæ infinito sincategorematice, seu significatiue capto, exponuntur per unam copulatiuam, cuius prima pars affirmat quantitatem de subiecto, & secunda negat terminum illius quantitatis. ut hæc propositio, linea est infinita, sic exponitur linea est quanta, & non habet terminum suæ quantitatis, & hoc est intelligendum, si li infinitum sit prædicato, quia, si sit in subiecto, exponuntur per unam copulatiuam, cuius prima pars affirmat prædicatum de subiecto quanto, & secunda negat terminum illius quantitatis, ut hæc, aliquod corpus infinitum est album, sic exponitur, aliquod corpus est album, & illud corpus non habet terminum suæ quantitatis. Et oportet negare terminum illius quantitatis, secundum quem dicitur infinitum, ita q; si sit infinitum in actu, negandus est terminus quantitatis actualis, & si sit infinitum in potentia, negandus est terminus quantitatis potentialis. Ex quibus possumus colligere, siue infinitum capiatur categorematice seu significatiue, siue sincategorematice, semper reddit propositionem exponibilem, licet hoc potius faciat, quando tenetur sincategorematice. F

Secus tñ de infinito ad imaginationem ut diffinitur 1. Cœ. & Mund. a Philoso.

Argumēta. Contra prædicta arguitur primo sic. Quod habet positionem in continuo est finitum, igitur punctus est finitus, & sic male exemplificatur de puncto, dum dicitur, quòd punctus est finitus, & sic male exemplificatur de puncto, dum dicitur, q; punctus est infinitus negatiue, quia non est finitus nec aptus natus finiri. Antecedens patet, quia quod habet positionem in continuo est terminatum. Secundo sic. Sola signa uniuersalis, & negationes confundunt, sed infinitum non est signum uniuersale, nec est negatio, ergo non facit terminum sequentem se stare confuse. Tertio sic Propositio exponibilis est intelligibilis & apprehensibilis ab intellectu exponente, sed propositio de infinito non est apprehensibilis ab intellectu, quia intellectus, & natura abhorrent infinitum, ergo propositio de infinito non est exponibilis. Quarto sic. Ista est de infinito, quantitas est res naturalis, & tamen non est exponibilis, ergo non omnis propositio de infinito est exponibilis. Antecedens patet, quia infinitum est passio quantitatis, modo posito subiecto ponitur proprietas eius, eo quòd se consequuntur conuertibiliter, & sic posita quantitate ponitur infinitum, quod est passio eius. Quinto arguitur sic. Hæc non est exponibilis, linea est infinita, ergo male exponitur in textu. Antecedens patet, quia in ea non est aliquod sincategorema, quod requiritur ad propositionem exponibilem, quam hoc prædicatum infinita, tenetur categorematice. G

Solutiões. Ad argumenta. Ad primum istorū dicitur, q; omne illud quod habet positionem in continuo tanquam pars quantitatiua eius, est finitum actu, & infinitum in potentia, quia nullum est continuum, quin habeat extrema ipsum determinātia Sed non oportet de omni illo, quod habet positionem in continuo tanquàm pars essentialis eius cuiusmodi est punctus. Ad secundum dicitur, quòd infinitum includit negationē, ratione cuius potest confundere, & ideo ab Auctore in H
textu uocatur signum distributiuum. Ad tertium dicitur, quod licet natura, & intellectus abhorreat infinitum in actu, non tamen infinitum in potentia, & sic licet intellectus non apprehendat infinitū in actu, tanquàm ens positiuum, tamē apprehendit infinitum tanquam ens priuatiuū per apprehensionē finiti, & hoc sufficit ad hoc quod exponat propositionem de infinito tanquam ab eo cognitam. Ad quartum dicitur, quòd licet posito subiecto ponatur passio subiecti, tñ non dat intelligere suam passionem. Et ideo quantitas non dat intelligere infinitum, quia prius non dat intelligere posterius, quare illa propositio non est de infinito. Ad quintum dicitur, quòd licet infinita teneatur categorematice, tamē æquipollet uni sincategorematice, & ideo reddit propositionem exponibilem

De

A *De Comparatiuorum, & Superlatiuorum natura, & modo exponendi propositiones ex illis formatas.*

SEquitur de comparatiuis, & superlatiuis, de quibus tales dantur regulæ. Prima est propositio habens comparatiue proprie captum & non abusiue exponitur, affirmatiue per tres exponentes. Quarum prima affirmat positiuum de re excedente, secunda, affirmat eundem de re excessa, & tertia affirmat excessum de re excedente respectu rei excessę, ut hic Socrates est albior asino. i. Socra. est albus, & asinus est albus, & Socra. est magis albus q̃ asinus, uel negando æqualitatem formæ inesse expressæ respectu rei excedentis, ut Socr. est albus, & asinus est albus, & asinus nõ est æque albus, sicut Socr. Secunda regula est ꝙ superlatiuus distribuit communem terminum sequentem, qui significat rẽ excessam, ut leo est fortissimus animalium, ibi animal distribuit. Tertia regula est ꝙ superlatiuus proprie tentus denotat rem excessam conuenire rei excedenti, patet, quia hæc est impropria, leo est fortissimus lincum, quia fortitudo de lince omnino non uerificatur. Quarta regula est, quòd ꝓpositio de superlatiuo ꝓprie capto exponitur copulatiue per tres exponentes, quarũ prima affirmat positiuũ, de re excedente, secunda affirmat idem de re excessa, tertia negat uniuersaliter excessum de re excessa per respectum ad rem excedẽtem, ut hic, rosa est pulcherrima florum. i. rosa est pulchra, & omnis flos est pulcher, & nullus flos est pulchrior rosa. si uero superlatiuus teneatur affirmatiue, tertia exponens debet esse affirmatiua affirmans de re excedente excessum per respectum ad rem excessam acceptum uniuersaliter, ut dicẽdo, rosa est pulchrior oĩum florũ. Et oẽs propõnes de maximo & minimo, & aliis superlatiuis, his duobus modis pñt exponi, dũmõ ibi ponatur genitiuus importans rẽ excessam, sed si nõ ponatur ibi genitiuus debet omitti secunda exponens, ut hic, Socr. est fortissimus. i. Socra. est fortis, & nullus hõ est fortior ipso. Et cõtradictoriæ istarum semper habent exponi per disiunctiuas de partibus contradicentibus.

Prima regula. Secunda regula. Tertia regula. Quarta regula.

B C

Postquam Auctor superius determinauit de infinito, hic consequenter determinat de comparatiuis, & superlatiuis. Et ratio ordinis est, quia infinitum importat quendam excessum finis per comparationem ad finitum, sed excessus importatur per comparatiuum, & superlatiuum, ergo patet ordo.

D

Primo sciendum est, ꝙ comparatiuus, & superlatiuus possunt teneri dupliciter. Vno modo proprie, alio modo abusiue. Vnde comparatiuus, & superlatiuus tenentur proprie, qñ id quod comparatur, & illud cui comparatur participant proprietatem in qua comparantur, ut Plato est fortior Ioanne uel Plato est fortissimus hominum, ibi Plato, & Ioannes participant fortitudinem. Sed tenentur improprie, qñ illud cui comparantur nõ participat proprietatem secundũ q̃ fit comparatio, & hoc fit tribus modis. Primo modo, quãdo ponitur cõparatiuus aut superlatiuus loco positiui, ut dicendo iste est senior, non addendo respectu cuius sit senior, si senior ponitu ibi p o sen x, ita ꝙ est senius, iste est senior, idest

Superlatiuus, & comparatiuus aliquando proprie aliquãdo improprie sũpta qd sũt.

id est senex. Secundo modo, quando ponitur id, quod comparatur cum forma importante excessum sine eo cui comparatur, ut dicendo, Nicolaus est sanctissimus, aut saltem si ponatur id cui comparatur, & illud non participat formã comparationis, ut DEVS est melior Diabolo, ibi li melior tenetur abusiue. Tertio modo, quando comparatiuus & superlatiuus includunt cum hoc aduerbio minus positiuum oppositum suo proprio positiuo, ut ibi fornicatio est melior adulterio, sensus enim est, fornicatio est minus malum quàm adulterium. A

Excessus p comparatiuum & superlatiuũ importati quatuorcõsideranda.

Secundo sciendum est, ꝙ in excessu comparationis importato per comparatiuum, & superlatiuum quatuor requiruntur. Primum est excedens seu id, quod comparatur. Secundum est excessum seu id cui comparatur. Tertium est id, in quo comparantur siue in quo fit comparatio. Et quartum est excessus in eo in quo fit comparatio, uerbi gratia, ut hic, Socra. est fortissimus hominum, Socra. est excedens seu id, quod comparatur. li hominum, est excessum seu id, cui comparatur Socrates. Et ille superlatiuus fortissimus, qui dicit fortitudinem, & excessus illius fortitudinis est id, in quo fit comparatio, quia Socra. habet fortitudinem, & etiam habet eam in excessu respectu aliorum hominum. B

Propõnis de comparatiuo proprie sũpto formatę triplex exponendi modus.

Tertio sciendum est, ꝙ propositio de comparatiuo proprie capto, & non abusiue exponitur copulatiue per tres exponentes. Quarum prima affirmat positiuum de re excedente, secunda affirmat eundem de re excessa, & tertia affirmat excessum, i. formam secundum quam fit comparatio cum excessu importatam seu designatam de re excedente respectu rei excessę, ut ista Socra. est albior asino, sic exponitur, Socra. est albus, asinus est albus, & Socra. est magis albus quàm asinus. Et hoc intelligendum, si ille comparatiuus albior teneatur affirmatiuæ, quia si teneatur negatiue, debet exponi negando qualitatem formæ in excessu respectu excedentis, ut Socra. est albus, asinus est albus. sed non est æque albus, sicut Socr. Potest etiam exponi propositio de comparatiuo affirmatiue sumpto Grammaticaliter sic, Socrates est albior Platone .i. Socrates est magis albus quam Plato. Vnde ualde obseruandum est in exponendo, ꝙ terminus non distributus in exposita non distribuatur in exponentibus. C

Propõnes de superlatiuo quomodo affirmatiue seu negatiue exponendæ sint.

Quarto sciendum est, quòd terminus significans rem excessam, sequens superlatiuum supponit distributiue, ut leo est fortissimus animalium, li animalium distribuitur. Vnde propositio de superlatiuo potest exponi affirmatiue & negatiue secundum ꝙ superlatiuus potest teneri negatiue & affirmatiue. & quando tenetur negatiue, exponitur copulatiue per tres exponentes, quarum prima affirmat positiuum de re excedente, & secunda eundem de re excessa, & tertia negat uniuersaliter excessum de re excessa per respectum ad rem excedentem, ut ista, rosa est pulcherrimus florum, sic exponitur negatiue, rosa est pulchra, omnis flos est pulcher, & nullus flos est pulchrior rosa. Et dicitur iste superlatiuus pulcherrimus hic teneri negatiue, non ꝙ supra ipsum feratur negatio, sicut si diceretur, non est pulcherrimus, sed dicitur teneri negatiue, eo quod excessus seu forma comparationis negatur de re excessa respectu rei excedentis. Sed propositio de superlatiuo affirmatiue tento, debet exponi copulatiue per tres exponentes, quarum prima affirmat positiuum de re excedente, & secunda eundem de re excessa, & tertia affirmat excessum de re excedente per respectum ad rem excessam uniuersaliter acceptam, ut ista, rosa est pulcherrimus florum, sic exponitur affirmatiue, rosa est pulchra, & omnis flos est pulcher, & rosa est pulchrior omni flore. Et dicitur superlatiuus hic teneri affirmatiue, quia forma, secundum quam fit comparatio, affirmatur de re excedente per respectum ad rem excessam. Et ista quæ dicta sunt debent intelligi de propositionibus de superlatiuo, in quibus ponitur genitiuus pluralis, quia si non ponatur genitiuus pluralis, tunc D

solum

A solum debet exponi per duas exponentes, & debet omitti secunda exponens, vt ista, Socrates est fortissimus hō, sic exponitur, Socrates est fortis homo, & nullus ē fortior ipso. Et contradictoriæ tam propositionum de comparatiuo quàm de superlatiuo debent exponi per disiunctiuas de partibus contradicentibus.

Contra prædicta arguitur primo sic. Comparatiuus, & superlatiuus non sunt dictiones categorematicæ, ergo non redditur propositionem exponibilem tenet consequentia per definitionem propositionis exponibilis in principio huius tractatus positam. Secundo sic. Ista est de comparatiuo, fornicatio est melior adulterio, & tamen non exponitur copulatiue per tres exponentes, quarum prima affirmet positiuum de re excedente, & secunda eundem de re excessa, & tertia affirmet excessum de re excedente respectu rei excessæ, quia tunc, sic exponeretur, fornicatio est bona adulterium est bonum, & fornicatio est magis bona adulterio quod non potest fieri, quia exponens est bona, & exponentes sunt falsæ. Tertia B sic. Ista de superlatiuo, leo est fortissimus lineum, & non exponitur secundū modum dictum in quarta regula, ergo ipsa non est bene posita. Quarto sic. Ista est de superlatiuo affirmatiue sumpto, rosa est pulcherrimus florum, ergo male exponitur tanquam de superlatiuo negatiue sumpto. Quinto sic Ista est de superlatiuo, Beatus Nicolaus est sanctissimus, & tamen non potest exponi aliquo modorum positorum in textu, ergo quarta regula est insufficiens. Minor probatur pimo, quia non potest exponi per tres exponentes, sicut in textu satis potest ppendi, nec potest exponi affirmatiue per duas, quia non sequitur, Nicolaus est sanctus, & sanctior, omni alio, quia plures fuerunt eo sanctiores, nec etiam negatiue, quia non sequitur, Nicolaus est sanctus, & nullus est eo sanctior. Argumen.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q̄ comparatiuus, & superlatiuus æquiualent sincategorematibus ratione alicuius proprietatis in eis iclusæ. Ad secundum dicitur, q̄ illæ comparatiuus non tenetur ibi proprie, sed magis abusiue, ut dictum est in secundo notabili modo de eo sic accepto nō est hic ad propositum, unde ista potest sic exponi, fornicatio est mala, adulterium est malū, & fornicatio est minus mala quam adulterium. Ad tertium dicitur, q̄ illa est de superlatiuo abusiue capto, de quo hic non intenditur, quia comparatiue, & superlatiue de hoc modo non conceduntur nec a Grammatico, nec a Logico, quia non sunt cōgruæ. Ad quartum dicitur, q̄ ipsa potest esse de superlatiuo affirmatiue sumpto, & negatiue, quia si forma secundum quam fit comparatio, affirmetur de re excedente respectu rei excessæ tenetur affirmatiue, sed si negeī de re excessa respectu rei excedentis, tunc tenetur negatiue. Ad quintum dicitur, q̄ ille superlatiuus non tenetur ibi proprie, sed magis abusiue, iuxta secundum modū dictum in primo notabili, potest tn̄ ista, & sibi similes sic exponi, Nicolaus est sanctissimus idest, Nicolaus est ualde sanctus, sed quia non requirit plures exponentes ad sui expositionem, ideo de illa Petrus Hispanus non facit mentionem. Solutio.

C

D

Harum Dictionum, differt, Aliud, Ab, diuersitatem importantium natura, & in propositionibus usus.

Sequitur de differt, allud, ab, de quibus tales dantur regulæ. Prima est, quòd differt, diuersum, aliud, ab conueniunt tantum enti, quia ut dicitur Decimo Meta. nec non ens enti, nec ens non enti, idem uel diuersum est, a Secunda regula est, q̄ ablatiuus rectus ab istis dictionibus mediante a uel ab distribuitur, si sit distribuibilis, licet non primo, & simpliciter, & non habeat aliud impedimentum. Tertia regula est, Prima regula re.cō. 11.&.12.& infra, & ibi per Doctores, a Secūda regula.

Tertia regula. est, ꝙ propositio affirma. de differt, exponitur copulatiue per tres exponentes affirmatiuas, in quarũ prima affirmatur hoc uerbũ est de eo, quod differt, in secunda affirmatur idẽ de eodẽ a quo differt. tertia negat unũ illorum de alio, ut, hõ differt ab asino, idest, hõ est, & asinus est, & homo non est asinus. Quarta regula. Quarta regula est, ꝙ propositio negatiua de differt, debet exponi per unam disiunctiuã de partibus contradicentibus, ut Socra. non differt ab asino, idest Socrates non est, uel asinus non est, uel Socr. est asinus, & ualent cõsequentiæ in istis, sicut in præcedentibus. Sequitur de hoc signo totus. Pro quo sciendum est, ꝙ hoc signum totus põt capi tribus modis, uno mõ communi pro omni eo, quod habet partes unde componitur. Secundo modo capitur magis proprie illo, quod ex omnibns suis partibus est perfectum, sicut domus dicitur tota, qñ est perfecta, & istis duobus modis totus tenetur categorematice. Tertio modo capitur sincategorematice prout includit signum distributiuum ut hic, totus Socra. est albus, & sic non dicit quale subiectum sit, sed qualiter se habeat in ordine ad prædicatum. Et hoc modo reddit propositionem exponibilem, de quo dantur tales regulæ. Prima est, quòd totus distribuit terminum cui adiungitur pro qualibet parte integrali eius, ut Socr. est albus. i. quælibet pars Socra. est alba. Secunda est, quòd propositio affirmatiua de toto exponitur per unam categoricam transmutando li totus in hoc quòd est, secundum quamlibet sui partem, ut totus Socra. est minor Socra. i. Socrates secundum quamlibet sui partem est minor Socra. Præterea notandũ, quòd hæc signa quamtumlibet, qualelibet non faciunt proprie propositionem exponibilem, sed faciunt distributionem, non absolutam, ut omnis quilibet, sed contrahunt speciem ad prædicamentale genus determinatum, ut quantumlibet distribuit pro quantitate continua, & tantum ualet sicut habens omnem qualitatem continuam, & qualelibet pro qualitate, & tantum ualet sicut habens omnem qualitatem, & sic dicuntur mentaliter complexa quorum propositiones fiunt per compositionem. F G

Nota dictum pulcherrimũ. Postquam superius Auctor determinauit de exponibilibus de cõparatiuo, & superlatiuo, hic consequenter determinat de exponibilibus de differt, aliud, ab, & diuersum, & finaliter de hoc signo totus, & primo de exponibilibus de differt, aliud, ab, & diuersum quàm de totus, quia ista, differt, aliud, ab, & diuersum, solum conueniunt entibus, quia ut dicitur. 10 Meta. nec ens non enti, nec non ens enti est idem, uel diuersum totus uero potest attributam entibus quàm non entibus, & ideo patet ordo. H

propositiones de differt affirmatiuæ, & Primo sciendum est, ꝙ ad omnes propositiones de differt, siue sint affirmatiuæ siue negatiuæ, tria requiruntur. s. id quod differt, id a quo differt, & uerbum denotans differẽtiam inter ista, ut in ista, hõ differt ab asino, hõ est quod differt, asinus est id a quo differt, & hoc uerbum differt, de signa differentiam inter illa, unde

A unde propositio affirmatiua de differt exponitur copulatiue per tres exponentes, in quarum prima affirmatur hoc uerbum est, de eo quod differt, in secunda affirmatur idem de eo a quo differt, & in tertia negatur id a quo differt ab eo quod differt ut ista, homo differt ab asino, sic exponitur, homo est & asinus est, & homo non est asinus. Sed negatiua exponitur per disiunctiuã de partibus contradicentibus, ut ista, Socra. non differt ab asino, exponitur sic, Socrates non est uel asinus non est, uel Socrates est asinus. — negatiuæ, quõ exponendæ.

Secundo sciendum est, q hoc signum totus potest capi dupliciter. uno modo categorematice, & hoc dupliciter. uno modo uniuersaliter, pro omni illo quod habet partes, alio modo magis stricte, & proprie, pro omni illo, quod ex omnibus suis partibus est perfectum, ita q totum, hoc modo categorematice sumptum idem est quod perfectum. Alio modo capitur sincategorematice, prout scilicet includit signum distributiuum, ut hic, totus Socr. est albus, & totum, hoc modo B sumptum, non dicit quale sit subiectum, sed qualiter se habeat subiectum ad prædicatum, & hoc modo reddit propositionem exponibilem. — Totũ diuersimode sũptum quõ propõnem exponibilẽ reddat.

Tertio sciendum, q hoc signum totus, sincategorematice tentũ, distribuit terminum cui adiungitur, & non distribuit pro partibus subiectiuis, sed solũ pro partibus integralibus. & sic illa propositio, in qua ponitur hoc signũ totus, est æquiualenter uniuersalis. Nam includit uirtualiter unam uniuersalem, ut ista, totus Socr. est albus, tantum ualet sicut ista, quælibet pars Socr. est alba. — Propõ de signo totus formata uniuersalis est.

Quarto sciendum est, q propositio affirmatiua de hoc signo totus, exponitur per unam categoricam transmutando totum in hoc, quod dicitur secundũ quãlibet sui partem, ut ista, tot[us S]ocr. est minus Socr. sic exponitur, Socrates secundum quamlibet sui partem [est] minor Socrate, uel sic, quælibet pars Socratis est minor Socrate. Et hoc est intelligendũ dum hoc signũ totus tenetur pure sincategorematice, quia, si teneatur partim sincategorematice, & partim categorematice, ut æquiualet uni ypoteticæ copulatiuæ, ista, tota anima intellectiua est in C qualibet parte suæ materiæ, sic exponitur, anima intellectiua est in qualibet parte suæ materiæ, & nihil ipsius est quod non sit in ea. — Propõ affirmatina de hoc signo, totus quõ exponitur.

Contra prædicta arguitur primo sic. Differt, aliud, ab, & diuersum, conueniũt non entibus, ergo textus supponit falsum. Antecedens patet, quia chimera est aliud ab aureo monte, cum chimera habeat aliud esse in imaginatione q̃ mons aureus, modo chimera, & mons aureus sunt non entia. Secundo sic. Frustra fit per plura quod fieri potest per pauciora, sed propositiones affirmatiuæ de differt possunt exponi per categoricam affirmatiuam de materia remota, ut ista, homo differt ab asino, sufficienter sic exponitur, homo non est asinus, ergo &c. Tertio sic. Nullæ sunt negatiuæ de differt, ergo frustra datur hic modus exponendi eas. Antecedens patet, quia maxime essent istæ, homo non differt a rationali, Socrates non differt ab homine, sed hoc non, quia illæ sunt de eodem, quia D bene sequitur, Socrates non differt ab homine, ergo Socrates est idem cum homine. Quarto sic. Materia Socr. non est minor Socr. ergo ista totus Socra. est minor Socrate, male exponitur per istam, quælibet pars Socratis est minor Socra. quia supposito quòd exponibilis sit uera, sicut ab omnibus conceditur, uera per falsam exponeretur. — Argumen.

Quinto sic. Qualelibet, & quantumlibet reddunt propositionem exponibilem, & tamen de illis Auctor non facit mentionem, ergo est diminutus. Antecedens patet, quia ista est exponibilis, quodlibet qualelibet currit, exponitur, enim sic, quodlibet habens omnem qualitatem currit.

Ad argumenta. Ad primum istorum dicitur, q licet in non entibus adinuicem comparatis reperiatur idem, & diuersum secundũ imaginationem, eo modo quo — Solutio.

non

non entia imaginari possunt, tamen in non entibus non reperitur idem & diuersum in comparatione ad entia, quia non ens non dicitur idem, uel diuersum enti, nec econtra. Ad secundum dicitur, quod non omnes affirmatiuæ de different arguunt affirmationem de materia remota, & ideo non sufficienter possunt exponi per ipsam. Ad tertium dicitur, quod licet omnes negatiuæ de different sint uirtualiter de eodem, non tamen formaliter, sed sunt formaliter de different, & ideo non debent dici de eodem, sed de different. Ad quartum dicitur, quod li totus distribuit pro partibus integralibus, & non pro partibus essentialibus, cuiusmodi est materia Socra. respectu Socratis. Ad quintum dicitur, quod hæc signa, qualelibet, & quantumlibet, non proprie faciunt propositionem exponibilem, sed faciunt distributionem absolutam, sicut ista signa, omnis, & quælibet, sed contrahunt distributionem ad aliquod genus determinatum, ut quantúlibet distribuit pro quátitate continua, & tantum ualet, sicut habens omnem quantitatem continuã, & tantum ualet, sicut habens omnem quantitatem continuam, & qualelibet distribuit pro qualitate, & tantum ualet, sicut habens omnem qualitatem. Dicitur ultra quod Auctor solum determinat de illis exponibilibus, in quibus eminebat maior difficultas in exponẽdo. Et ideo licet multa alia sint reddentia propõnem exponibilem a prius enumeratis, quia tamen illa, de quibus determinauit, sunt magis difficilia ad exponendum, ideo de ipsis solum determinauit, relinquendo alia sincategoremata propositionem exponibilem reddentia periti ei legenus. Hæc de expositione dicta sufficiant.

Septem Tractatuum Summularum Logicæ Petri Hispani finis.

PETRO

A

PETRO HISPANO A SCRIPTVM OPVS.

PARVORVM LOGICALIVM INCIPIT.

De compositione in communi.

Syncategorematicarum Dictionum natura in significando in ipsa
B
orationis compositione. Cap. I.

B eo quod res est, uel non est, oratio uera uel falsa dicitur, sed a dictionibus syncategorematicis, ut, tantum, solus, nisi, præter, & consimilibus, causantur ueritas uel falsitas in oratione, ergo dictiones syncategorematicæ significant res aliquas, sed non significant res subiicibiles uel prædicabiles, ergo significãt res, quæ sunt dispositiones subiicibilium uel prędicabilium quia nihil est in oratione præter uerũ uel falsum, nisi subiectum & prædicatum, &
C
eorum dispositiones. res enim dupliciter dicitur. quia est quædam res subiicibilis uel prædicabilis, ut homo uel equus ambulat, uel currit, & alio modo est res, quæ est dispositio rei subiicibilis uel prædicabilis. Sed dispositio rerum, siue res, quæ est dispositio, est duplex, quia est quædam dispositio eius, quod est subiectum, uel eius, quod est prædicatum, ut albus, niger, bene, male, & consimilia, & talis dispositio subiicitur cum subiecto, & prædicatur cum prædicato, ut homo albus currit bene. Subiectum enim, & id, quod est subiectum differunt, sicut pater, & id, quod est pater, quia sicut pater dicitur ad filium & econuerso, ita subiectum dicitur ad prædicatum & econuerso, sunt enim ad aliquid siue relationes, sicut pater & filius. Alia autem est dispositio subiecti inquantum est subiectũ, uel prædicati, inquantum est prædicatum, ut tantum, solus, necessario, contingenter, &
D
sic de aliis. & illæ non subiiciuntur neque prædicantur, quia sunt dispositiones ipsius subiecti in comparatione ad prædicatum uel econuerso. Et tales dispositiones significantur per dictiones syncategorematicas. dicunt n comparationes siue habitudines subiicibilis inquantum subiicibile, uel prædicabilis inquãtum prædicabile. Et dicitur syncategorema a syn, quod est con, & categorema, quod est prædicatiuum uel significatiuum, quasi consignificatiuum.

Res quæ est dispositio subiecti duplex.

Est, & non quid significent, & quomodo se habeant in compositione. Cap. II.

HAbito, quòd dictiones syncategorematicæ significant dispositiones in subiecti inquantum subiectum, & prædicati inquantum prædicatum, sic cognito significatione

significatione earum in genere, nunc dicendum est de significatione vniuscuiusque earum in specie, & prius de prioribus, quia vt vult Aristoteles, de prioribus prior est speculatio. Cum ergo in dictionibus syncategorematicis per se, intelliguntur est de non, & non econuerso, ideo est & non, sunt priora illis. & ideo de his prius est dicendum. Sed videndum est quomodo est & non, per se intelliguntur in istis. Sciendum autem quòd per se dicitur quatuor modis. Primo modo per se insunt, quæcunque cadunt in definitione rei, siue prædicentur, siue non de definito. quædam enim definientia prædicantur de definito, vt animal rationale mortale de homine, quædam vero non prædicentur de definito, vt punctum non prædicatur de linea, & cadit in definitione eius. Linea enim est longitudo, sine latitudine, cuius extremitates sunt duo puncta, nec linea prædicatur de triangulo, & cadit in definitione eius. est enim triangulus figura plana tribus rectis lineis contenta, habens angulum extrinsecum æquipollentem tribus rectis sibi oppositis. Secundo modo per se insunt, quæcunque recipiunt sua subiecta in suis definitionibus, & hoc est, quando propria passio, siue per se accidens prædicatur de sua definitione, vt omne priuatum lumine a terræ obiectu deficit, siue eclipsatur. Hic enim deficere siue eclipsari est per se accidens, siue propria passio, & non prædicatur de sua definitione. Similiter, si propria passio prædicatur de parte suæ definitionis, ut numerus est par vel impar, linea est recta vel curua, quia par definitur per numerum, & rectum per lineam. est enim par numerus diuisibilis in duo æqualia, rectum vero est linea, cuius medium non exit ab extremis. Tertius modus est, quando propria passio prædicatur de proprio subiecto, vt rectum, vel curuum de linea, par vel impar de numero, & habere tres angulos æquales duobus rectis de triangulo. subiectum enim & propria passio dupliciter comparantur, quia vno modo secundum quòd subiectum est causa passionis & definiens passionem, & sic pertinet ad secundum modum, alio modo sumitur subiectum, & inquantum est subiectum, & propria passio, inquantum est accidens eius, & sic pertinet ad tertium modum. Quartus modus est, quando effectus, qui est propria passio, concluditur de subiecto per suam causam, & iste quartus modus semper est in habitudine præmissarum ad conclusionem demonstratam, vt omne priuatum lumine a terræ obiectu deficit, Luna est priuata lumine a terræ obiectu, ergo Luna deficit. Sciendum ergo quòd est & non, intelliguntur in dictionibus syncategorematicis secundum primum modum eius, quod est per se, quia intelliguntur in definitionibus siue descriptionibus eorum. Solum enim siue tantum, est idem quod non cum alio, & definit, est quod de cætero non erit, uel nunc ultimo est, & sic de alijs, & ideo est & non, sunt priora syncategorematicis dictionibus. Et est prius est quàm non, quia affirmatio prior est negatione, sicut habitus prior est priuatione, & etiam negatio non habet esse, nisi affirmationem, unde affirmatio dat esse ei, ergo prior est. Et etiam, quia negatio non cognoscitur, nisi per affirmationem, & non econuerso, ergo prius est dicendum de affirmatione quàm de negatione, ergo prius est dicendum de est q̃ de non. Nota ergo, quòd hoc uerbum est, consignificat compositionem, & etiam alia uerba. sed hoc uerbum est per prius consignificat, cum natura sit prius alijs uerbis, & in eis intelligitur. Sed compositio non solum reperitur in uerbo, sed etiam in rebus alijs. Et ideo prius dicendũ est de cõpositione in cõmuni, & postea de specialibus cõpositionibus.

Non oĩa q̃ sunt in definitione p̃dicant̃ de definito.

Cur affirmatio prior sit negatione.

Compositionis natura, & eius multiplex modus, deque natura nominis in communi. *Cap.* III.

SCiendum ergo q; compositio ad aliquid est quia compositio est compositorum,

A rum,& compositio,& composita sunt compositione composita,quare compositio in prædicamento relationis erit.Diuiditur igitur compositio in duas partes, quia compositionis alia ast rerum,alia modorum significandi.Compositio uero modorum significandi pertinet Ad Grammaticum,secundum quòd in nomine est compositio qualitatis cum substantia , & in principio actus est unitus,cum substantia.Compositio autem rerum fit quinque modis, quia quædam est formæ cum materia,ut animæ cum corpore,alia est accidentis cum subiecto,ut coloris cum corpore,alia est potentiarum cum essentia , sicut uirtutum animæ cũ anima,alia est partium integralium adinuicem in suo toto,ut partium lineæ in linea ad punctum,& superficiei in superficie ad lineam,alia differentiarum cum genere ad constitutionem specierum.Harum autem compositionum quæ sunt rerum quædam pertinent ad Naturalem quædam ad Mathematicum,aliæ uero ad Logicum.Item compositionis quæ est modorum significandi,alia est com B positio qualitatis cum substantia,& hæc significatur per nomen sicut in hoc nomine homo,& in quolibet alio nomine,alio est actus cum substantia, de qua postea dicetur.Sed prius dicatur de qualitate nominis.Omne ergo nomen significat substantiam cum qualitate,uerbi gratia homo,ut ita dicam , est res habens humanitatem,& res est substantia eius,humanitas autem secundum, ꝙ significatur per hoc nomen homo,est qualitas eius,& non secundum,ꝙ significatur per hoc nomen humanitas , quia hoc nomen humanitas est nomen aliud & diuersum ab hoc nomine homo,& unum non est qualitas alterius,neq; econuerso sed qualitas uniuscuiusque per ipsum nomen significatur.Homo enim significat suam substantiam,& suam qualitatem,& hęc duo sunt unita, non unum in eo,ita ꝙ unum significatur in altero siue per alterum.

Sed obiicitur circa qualitatem nominis,quia cum qualitas,& substantia sint diuersa,& omne nomen significat substantiam cum qualitate , ergo omne no- C men significat diuersa,& est syllogismus in primo primæ,sed omnis dictio significans diuersa est æquiuoca,ergo omne nomen est æquiuocum,quod est inconueniens,non ergo in nomine est compositio qualitatis cum substantia. Solutio. Quatuor modis contingit significari diuersa per dictionem eandem . Primo quando diuersa æqualiter significantur per eandem dictionem , ut in hoc nomine canis.Secundo quando diuersa significantur secundum prius , & posterius,ut in hoc nomine sanum , & proprie non significat diuersa secundum rem unam,& modos diuersos,& similiter ens.Tertio modo significantur plures per dictionem unam,quãdo unum ex impositione est,& reliquum transumptiue,ut in hoc uerbo ridere,quod ex impositione significat ridere,& florere significat trãsumptiue,& isti tres modi faciunt æquiuocationem Quarto autem modo significantur diuersa per dictionem unam,quando unum est ratio intelligẽdi alterũ, siue qñ unũ est principium intelligendi alterũ.quod idẽ est, ut forma est ratio si- D ue principiũ illius,cuius est,& cognoscendi illud,ut figura triangularis oblonga, & sic dispositio est ratio siue principiũ intelligendi cultellum, & cognoscendi ipsum Et hoc mõ nomen significat substantiã cum qualitate, qualitas.n nominis est rõ,siue principiũ intelligendi ipsum nomẽ,& suã substantiã,& qualitas significatur per nomen,ut principiũ intelligendi ipsum,substantia uero significatur ꝑ ipsum nomen,ut quod intelligitur per ipsam qualitatem.Et quia unum intelligitur per alterum,ideo non sunt ibi diuersæ significationes, sed una.Et propter hoc ille modus significandi plura,non facit ęquiuocationem,sicut cum uideo coloratum,& suam magnitudinem non sunt duæ uisiones , sed una,quia color est ratio,siue principium intelligendi siue uidendi magnitudinem in qua est. & propter hoc dictum est, ubi unum est propter alterum,tantum unum est.

Aa oẽ nomẽ sit æquuocum.

An cõpõ qualitatis cum substã aliq d sit.

Item quæritur utrum cõpositio qualitatis cum substantia sit aliquid aut nõ? B si non est aliquid, ergo in nomine non est compositio qualitatis cum substantia: si est aliquid, & non est substantia neque qualitas, ergo tertium est ab istis, ergo per nomen significantur tria, ergo oportet dici, quod non significat substantiam cum qualitate, & compositione earum, quod non est uerum. Solutio. Compositio qualitatis cum substantia est aliquid in nomine, & non sunt duo nisi secundum rem. s. substantia & qualitas, tria uero secundum rationem. s. substantia, & qualitas, & compositio earum, quia qualitas seipsa componitur cum substantia per inclinationem quam habet ad substantiam. Omnis enim forma, & omnis qualitas, & etiam omne accidens, naturalem habet inclinationem ad illud, in quo est, quia non habent esse actuale, siue esse in actu, nisi in eo in quo est. Unde de accidentibus dicit Boethius, quia accidentis esse in esse, hoc est, accidentis esse est in alio. Similiter esse actuale ipsius formæ est esse in materia, unde qualitas nominis per inclinationem quam habet ad substantiam nominis, stat in ratione compositionis. Ipsa qualitas nominis secundum se est unum compositorum. Et ideo dicendum est, quod qualitas secundum se, & qualitas inclinata ad substãtiam sunt idem secundum rem, & substantia nominis fit alterum extremum, propter hoc in nomine nõ sunt nisi duo secundũ rem, tria uero secundum rationem, quia alterius rationis est qualitas secundum se, & qualitas inclinata, & substantia est tertium, & ideo dixi, quia in nomine erant duo secundum rem, tria uero secundum rationem. Unde quia Grammaticus loquitur de rebus significatiuis per partes orationis, ideo debet dicere, quod nomen significat substantiam cum qualitate, & non debet dicere, quia nomen significat substantiam cum qualitate, & compositionem.

Vid. 1 phy. te. cõ. 26.

F

Si aliquis quid sit compositio quærat? Dicendum est, quod iam patet ex prædictis, quia inclinatio qualitatis ad substantiam, quia inclinatio unius ad alterum nihil est nisi per illud, ergo est, & per illud ad quod est, & ideo ista compositio, G quamuis sit aliquid, tamen non est nisi per sua extrema. Non n. potest esse res aliqua media inter qualitatem & substantiam, quæ componat unum cum altero, quia sic contingeret abire in infinitum, oporteret etiam, quod ista res media esset substantia, uel qualitas, & si esset substantia, oporteret ponere compositionem ipsius cum qualitate. Et similiter esset ulterius quærendum de ista compositione utrum res esset aliqua & similiter si esset qualitas. Item quæritur de compositione qualitatis cum substantia in nomine, quare non est duplex. s. unita, & ut distans, sicut est quædam compositio actus uniti ut in participio, & alia ut distantis, sicut in uerbo, & uidetur quod aliquando, est qualitas substantiæ unita, ut homo albus, aliquando uero distans, ut homo est albus, quia homo ponitur in subiecto, & albus prædicatur, ergo debet esse duplex compositio qualitatis cum substantia. Dicendum quod compositio actus cum substantia est duplex & non compositio qualitatis cum substantia, quia actus sumitur duobus modis. H Uno enim modo sumitur actus, secundum quod habet inclinationem ad substantiam, secundum quam inclinationem dicitur de altero, uerbum enim, ut uult Aristoteles, est nota eorum quæ de altero prædicantur. Alio autem modo sumitur actus priuatus ista inclinatione, & sic est in participio. Et quia actus his duobus modis sumitur, ideo est dupliciter actus cum substantia, & una est in participio, alia autem est in uerbo, quæ de compositio actus ut distantis, eo quod uerbum per eam dicitur de altero, ut prædicatum de subiecto. Sed quia prædicta inclinatio non potest esse in qualitate, sed tantum in actu, eo quod anima non potest inclinari ad res, ut enuntiet unum de altero nisi mediante actu, & non mediante qualitate, ideo qualitas non potest significari ut distans, sed semper significatur

Primo Peri Her. c. 3.

E ficatur ut unita, & ideo non potest esse duplex compositio qualitatis cū substantia, sed tantum una, quæ est in quolibet nomine. Ad illud quod obiicitur de hac oratione imperfecta, homo albus, & de hac perfecta, homo est albus, quod in una est qualitas unita, & in alia distans. Dicendum, quòd obiectio nulla est, quia loquimur de qualitate unita, quæ est essentialis, & quæ est ratio intelligendi illud cuius est. s. substantiam, & sic homo habet in se suam substantiam & suā qualitatem. & similiter albus habet suam substantiam & suam qualitatem, & non loquimur de qualitate accidentali de qua ipse obiicit. albus enim non dicit qualitatem essentialem hominis, neque est principium intelligendi hominē simpliciter, sed hominem talem. & ideo de qualitate accidentali unita suo subiecto nihil est ad propositum. In alia uero oratione perfecta, quæ est, homo est albus, quamuis sit qualitas distans, quia hæc non est per inclinationem uerbi ibi positi, similiter de illa, nihil est ad propositum.

F

De duplici compositione actus cum substantia, uniti uidelicet & distantis, prima participij, alia uerbi est. & de uerborum modis, & illorum origine ac natura. Cap. IIII.

Dicto de compositione in communi, cuius alia erat compositio rerum, & alia compositio modorum, & iterum compositio modorum subdiuidebatur, quia alia erat compositio qualitatis cum substantia, alia actus cum substantia; cum habitum sit de compositione qualitatis cum substantia, consequenter dicendum de compositione actus cum substantia. Compositionis ergo actus cū substantia, alia est actus uniti, ut in participio, alia uero est actus distantis, ut in uerbo. Quod autem in participio sit compositio actus uniti, patet primo per significationem participii, quia participium significat actionem, uel passionem
G in substantia, uel substantiam sub actione, uel passione, & non significat tantū substantiam, nec tantum actionem, uel passionem, quare actum unitum substantiæ significat, ergo in participio est compositio actus uniti cum substantia. Patet etiam inductione, quia hoc participium legens significat actionem cum substantia infinita. legens enim est qui legit, sed qui, dicit substantiam infinitam, quia in eo intelligitur substantia infinita, & actus determinatus. & hæc duo sunt unita, ergo legens habens in se compositionem actus uniti cum substantia, & sic de alijs participijs specialibus, ergo participium habent in se compositionē prædictam. Quod autem in uerbo sit compositio actus ut distantis, patet per hoc, q actus significatus per uerbum semper significatur ut de altero. cum. n. dico currit, oportet intelligere substantiam determinatam, de qua dicatur currit, ut prædicatum de subiecto.

Sed quæritur cum sit inclinatio qualitatis ad substantiā, & sic inclinatio actus
H ad substantiam tam uniti q̃ distantis, qualiter differunt ad seinuicem illæ tres inclinationes. Et dicendum quod inclinatio qualitatis nominis ad substantiam est inclinatio perfecti siue perfectionis ad perfectibile, quia per ipsam perfectionem perficitur, quia substantia, uel qualitas nominis complet & perficit substantiam nominis. Vnde inclinatio qualitatis ad substantiam est inclinatio, per quam perfectio unitur perfectibili, ut unum ex eis, quod est nomen, inclinatio uero ipsius actus participij ad substantiam est inclinatio, per quam actus unitur substantiæ infinitæ, ut sit in illa sicut in subiecto infinito. Inclinatio actus distantis siue uerbi, est inclinatio per quam actus uerbi est de altero, ut prædicatum de subiecto, & sic illæ inclinationes sunt tres specie differentes. Si quis quærat qualiter differat compositio uerbi a compositione nominis & a compo-

sitione quæ est in participio, Dicendum quod differunt illæ tres compositiones, sicut differunt inclinationes supradictæ, & per se loquendo non differunt illæ tres compositiones per hoc quòd compositio uerbi est subiectum ueritatis, uel falsitatis, aliæ uero non, quia ista differentia est sumpta a posteriori. Præterea compositio uerbi non est subiectum ueritatis, & falsitatis simpliciter, sed quodammodo, quia hæc est tantum in indicatiuo modo, & non in aliis modis, in quibus est compositio. Item quæritur de compositione uerbi, cum habeat compositionem subiecti cum prædicato quantum ad indicatiuum modum, & suppositum cum apposito, quantum ad alios tres modos, quare potius importatur compositio per alterum extremorum quam per utrunque, quia compositio æqualiter se habet ad extrema. ergo compositio debet significari cum utroque extremorum. Item a simili uidetur, quia compositio qualitatis cum substantia significatur cum utroque extremorũ in nomine, & in participio. Compositio actus uniti cum substantia similiter significatur cum utroque extremorum, ergo in uerbo debet esse similiter. Item habito, quòd illa compositio significetur cum altero extremorum. Quæratur quare potius per uerbum significatur siue cum uerbo, quam per nomen, cum æqualiter se habeat ad utrunque extremorum. Et dicendum ad primum quòd compositio duplicé habet comparationem, unam enim habet ad subiectum, & alia ad obiectum, sicut uisio comparatur ad subiectum in quo est, scilicet ad ipsum uidens, & comparatur ad obiectum suum, quod est res uisa siue coloratum. Similiter compositio comparatur ad subiectum suum, quod est componens, & comparatur ad obiectum suum siue ad obiecta, quod est ipsum compositum, quia recipiunt supra se compositionem, sicut uisibilia uisionem. Dico ergo, quòd compositio secundum comparationem, quam habet ad obiectum siue ad obiecta, æqualiter se habet ad utrunque extremorum, sed, secundum comparationem quam habet ad subiectum, quod est componens, magis se habet ad unum quam ad alterum, quia cum ipsum componens sit anima, & anima non posit componere nisi mediante actu, ideo magis se habet compositio ad actum quam ad reliquum extremorum. & cum actus significetur per uerbum, & non per nomen, ideo magis debet compositio significari per uerbum quam per nomen. Et sic patet solutio primæ, & tertiæ quæstionis. Ad secundum dicendum, q non est simile de nomine, & de participio ad uerbum, quia in uerbo est compositio distantium, ut prius est dictum, & ideo compositio uerbi non potuit significari cum utroque extremorum, sed in participio, & in nomine est compositio unicorũ, & ideo in illis significatur compositio cum utroque extremorum, in uerbo autem non potuit compositio significari cum utroque extremorum, quia compositio distantis est compositio, per quam actus est de altero ut prædicatum de subiecto.

cur potius per uerbũ qui per nomen significetur cõpositio.

Item quæritur, cum in uerbo sit compositio, & inclinatio ipsius ad substantiam. utrum compositio natura præcedat inclinationem, uel econuerso, inclinatio compositionem, quia cum actus non habet esse nisi subiecto, & in subiecto, eo quod accidens est proprium substantiæ, ergo actus naturalem habet inclinationem ad substantiam, & si non uniatur ei, tamen habet naturalem inclinationem ad substantiam, sed compositio actus cum substantia non est, nisi cum uniatur actus substantiæ, ergo inclinatio actus ad substantiam natura præcedit compositionem actus cum subiecto. Et dicendum, q actus duplicem habet inclinationem ad substantiam, una enim earum prior est compositione, & alia natura posterior, quia cum omnis actus sit accidens, & non econuerso, ipsi actui debetur quædam inclinatio, inquantum est accidens, cum omne accidens naturaliter inclinetur ad subiectum suum, & hæc inclinatio natura præ-

quid prius ĩ uerbo an compõ, an inclinatio in cõpõné.

cedit

A cedit compositionem. Alia autem est inclinatio, quæ debetur actui inquantum actus est, non ut in subiecto, sed de subiecto, prout anima inclinat se ad enunciandum unum de altero, & hæc inclinatio posterior est compositione. Et sic patet ꝙ inclinatio una antecedit compositionem, & alia sequitur eam per naturam. Hoc etiam patet per operationes animæ, quia cum anima apprehendit rerum similitudines prius cognosci res sibi inuicem conuenire, & postea consentit, deinde componit apud se, & postea enunciat unũ de altero. Cuius ergo animal prius consentiat quam componat &c. & prius uideat conuenientiam, in quam consentiat, & conuenientia unius rei ad alteram causetur per naturalem inclinationem unius ad alterum, ideo oportet quod naturalis inclinatio actus, inquantum est accidens, præcedat compositionem actus cum substantia. & iterum cum anima apud se prius natura componat, quam inclinet se ad enunciandum unum de altero mediante actu, ideo compositio actus cum substantia natura præcedit inclinationem actus, per quam anima inclinatur ut actus sit de suo subiecto, & per

B istam secundam inclinationem reperitur modus in uerbo.

Et ut hoc planius pateat, nota ꝙ cum uerbum debeat imponi ad significandũ, tunc anima prius apprehendit actum de substantia, & postea afficitur ad enunciandum actum eundem de substantia, & per istum affectum inclinatur ad enunciandum actum ipsum, & per hanc inclinationem enunciabit iam actum de substantia, unde post apprehensionem actus de substantia, prius est natura affectus animæ respectu ipsius actus ut sit de substantia, quam inclinatio ipsius animæ ad enunciandum, & per istam inclinationem indicat animal, uel imperat, & sic de alijs. ipsa autem indicatio, uel imperatio, uel optatio sunt modus, unde quamuis ista tria, scilicet affectus, inclinatio, & indicatio causaliter ordinentur, tamen posteriora sunt & accidunt ipsi actui, qui est, uel esse debet de substantia & causa huius est, quia tam indicatio affectus, quam inclinatio, non possunt esse nisi

C in respectu ad actum, & ipse actus bene potest esse sine ipsis. ideo signum, quod imponebatur ad significandum ipsum actum, principaliter dat intelligere ipsum actum, & postea tria dat intelligere quasi accidentia ipsi actu. Et ideo dicimus, quod uerbum significat agere, uel pati, & consignificat affectus, & inclinationes uel modos, & sic patet quod modus causatur ab inclinatione, sicut a causa proxima efficiente, & inclinatio ab effectu, & omnia ista tria causantur a compositione actus cum substantia, sicut a causa remota, & finali, causantur eadem ab anima sicut ab efficiente remota, uel uniuersali.

De modo in uerbo.

Nota, ꝙ hæc definitio modorum s. Modi sunt inclinationes animi uarios eius affectus demonstrantes, est causalis, sicut patet ex prædictis. Vnde inclinatio animi non prædicatur de modis sicut agendis, sed causaliter, unde inclinatio significat affectum, sicut effectus suam causam. Nota etiam quod generalis compositio in uerbo debetur ipsi agere, uel pati generaliter sumpto, specialis autem compo

D sitio ipsi agere, uel pati specialiter sumpto, & contracto.

Si quis obiiciat, ꝙ cum anima afficiatur, & inclinetur significato cuiuslibet partis, ut ipsum significet, & repræsentet per suum signum, ergo quælibet pars orationis erit alicuius modi, cum propter hoc modus accidat uerbo. Dicendum quod ista obiectio fit per prædicta mala intellecta, siue quod non intelligat ea, quæ prædicta sunt, quod non dixi ꝙ prædictus affectus, & inclinatio, & modus in anima respectu illius actus tantum, sed respectu illius actus, ut est de substãtia, siue respectu ipsius actus, inquantum componitur cum substantia, nulla autem est pars ipsius orationis, quæ est de substantia nisi uerbum, quia in nulla intelligitur compositio ipsius cum substantia exteriori, nisi in uerbo, & ideo modus solum accidit uerbo, & nulli alii parti orationis, & per istam secundam inclinationem reperitur modus in uerbo.

Dubiũ necessarium.

Vide in 1. Peri Her. cap. 4.

Item quæritur, qualiter intelligatur illa compositio, quam dicit Aristo. q̃ ista compositio sine compositis non est intelligere. Et dicendum q̃ compositio cum substantia intelligitur per extrema, quia actus se pso inhæret suo subiecto, sicut quodlibet aliud accidens seipso inhæret sub subiecto in quo est, & per quod est, & non alio mediante, quia sic contingeret abire in infinitum, ut dictum est de qualitate nominis, unde compositio actus cum substantia fit per inclinationem ipsius actus ad substantiam, ut ad subiectum suum, & quia inclinatio ad alterum non potest intelligi nisi per illud quod inclinatur, & ad illud per quod inclinatur, ideo compositio actus ad subiectum suum, quod significatur per uerbum, non potest intelligi sine extremis, & ideo dicit Aristo. quod, quod est, consignificat quandam compositionem, quam sine compositis non contingit intelligere, cum solum habeat intelligi per illud quod inclinatur, & cui inclinatur, quia inclinatio illa, quæ est ipsius ad substantiam, remotis quod inclinatur, & cui inclinatur, nihil est, & ideo sine extremis nihil est compositio, quia unumquodq; intelligitur per id, quod dat ei esse, & est extrema, ut dictum est. Nota quod illa compositio secundum suam ueritatem est in re, & est quoddam indiuisibile. In uerbo autem est compositio ut in signo, sicut sanitas secundum suam ueritatem est in animali ut in subiecto, in urina autem est ut in signo. Nota etiam quod cõpositio illa per inclinationem actus ad substantiam, inquantum actus est, & præcedit alteram per quam est de alio, ut prius dictum est. F

An compõ simplex sit necne.

Item quæritur utrum compositio sit simplex ens uel non? Et uidetur q̃ non, quia reperitur in rebus existentibus, ut homo est animal, & in rebus non existentibus, ut chymera est non ens, ergo reperitur in eis per aliquod commune repertum in ipsis, quia ut uult Aristo. in fine Secundi Priorum, quod si aliqua passio sequitur aliqua diuersa, oportet q̃ sequatur ea per aliquod commune repertum in ipsis, sed nihil est commune enti, & non enti, nisi ens quodammodo, ergo compositio primo sequitur ens quodammodo, ergo, & ipsa est ens quodammodo, & non est ens simpliciter. G

2. Priorum cap. 25.

An prius sit affirmatiua cõpõ, quàm negatiua.

Et dicendum, q̃ compositio importata per uerbum communiter se habet ad compositionem non entium, ut chymera est non ens, unde primo sequitur ens quodammodo, ut obiectum est, & ipsa in communi est ens quodammodo, & nõ simpliciter. Item quæritur utrum compositio uerbi in communi æqualiter se habet ad compositionem entium, ut homo est animal, & ad compositionem non entium, ut chymera est non ens, uel ipsa per prius dicatur de una, & per posterius de alia. Et dicendum, q̃ compositio in communi per prius conuenit compositioni entium, & per posterius compositioni non entium.

Item uidetur quod compositio in communi sit ens simpliciter, & non quodammodo. & sic conuenit compositioni non entium, quia uidetur quod extrema ponantur secundum exigentiam compositionis, ut si compositio est ens simpliciter, & extrema, unde uidetur sequi, homo est animal, ergo homo, & animal est. Et si compositio est ens quodammodo, & extrema. unde non sequitur, chimera est non ens, ergo chymera est uel non est, ergo si compositio in communi est ens quodammodo, & non simpliciter, ergo hæc est uera, Antichristus est homo, cum ibi ponatur homo quodammodo, & hæc sit uera, Antichristus est homo quodammodo, & istæ duæ conuertuntur, Antichristus est homo, & Antichristus est homo quodammodo, quod falsum est, ergo primum ex quo sequitur, scilicet quod compositio in communi sit ens quodammodo, & non simpliciter. Et dicendum, quod compositio in communi est ens quodãmodo, ut prius dictum est, & extrema eius simpliciter in communi sunt entia. sed cõpositio contracta ad illam partem eius, quod est compositio entium, est ens simpliciter, unde H

in hac,

E in hac, Antichristus est homo, contra est ad compositionem entium, unde ponitur ibi homo quodammodo, sed simpliciter, & ideo hæc, Antichristus est homo, non æquipollet huic, Antichristus est homo quodammodo. Ad illud, quod obiicitur, quòd extrema ponuntur secundum exigentiam compositionis, dicendum, quòd falsum est, quia cum extrema sint, non propter hoc sequitur, quòd cõpositio sit, ut cum dico, homo est Antichristus, extrema sunt, non tamen est cõpositio. &, si compositio est, non propter hoc sequitur, quòd extrema sunt, sicut sibi inuicem conueniẽtia, ut chimera est non ens. ista compositio est, non tamẽ extrema sunt, sed hic sequitur, extrema sunt sibiinuicem conuenientia, ergo cõpositio eorum est. & est locus a causa & econuerso sequitur compositio est, ergo extrema sunt sibiinuicem conuenientia, & est locus ab effectu, quia conuenientia extremorum est causa compositionis, & compositio est effectus conuenientiæ extremorum.

F Item uidetur, quòd compositio in communi æqualiter prædicetur de compositione entium, & de compositione non entium, quia illæ duæ sunt simpliciter conuenientes, homo est animal, & chimera non est ens, ergo ueritas eorum similiter est ens, ergo subiectum ueritatis in utraque est ens simpliciter, sed subiectum ueritatis est compositio, ergo compositio utriusque simpliciter est ens. sed in una est compositio entium, in altera non entium, ergo compositio non entium simpliciter est ens, ergo compositio in communi non magis se habet ad unam partem quàm ad alteram. Et dicendum, quòd compositio in communi dicitur secundum prius, & posterius de utraque illarum compositionum, ut prius dictum est, quia per prius dicitur de compositione entium, & per posterius de compositione non entium. Ad aliud autem, quod obiicitur, q utraque illarum compositionum simpliciter est ens, dicendum, quòd non sequitur. quia ueritas entium est ens simpliciter, ueritas autem non entium non est ens simpliciter, sed

G quodammodo, quod patet. quia ueritas entium est secundum conuenientiam extremorum, quæ est causa compositionis in affirmatiua, ut homo est animal, uel repugnantiam extremorum, & est causa diuisionis in negatiua uera, ut homo non est asinus. unde ueritas entium est per conuenientiam ad compositionẽ uel diuisionem, & etiam per hoc, quod extrema sunt simpliciter entia. sed ueritas non entium non habet nisi alteram causarum istarum, scilicet conuenientiam extremorum ad compositionem uel diuisionem, & non habet entitatem earundem, quia extrema non sunt entia, immo sunt non entia, & ideo ueritas non entium est ens quoddammodo, ueritas entium est ens simpliciter. & ideo cõpositio entiũ est ens simpliciter, cõpositio autẽ non entiũ est ens quodammodo.

An compõ æqualiter de ente ac non ente prædicet.

Compõ in cõi quid.

De Negatione, & Affirmatione.

H *De Negationis natura, & numero specierum ipsius.* *Cap. 1,*

CVm secundum diuersitatem compositionum diuersificetur negatio, ideo post compositionem dicendum est de negatione. Primo autem sciendũ est, q negatio dicitur æquiuoce, quia uno modo dicitur negatio oratio negatiua, & est species enunciationis. Enunciationis. n. alia est oratio affirmatiua, & alia negatiua, ut hõ currit, hõ non currit, & sic definitur. Negatio est oratio negatiua alicuius ab aliquo. Alio autẽ modo dicitur negatio signum, & instrumentũ negandi, & hoc modo dicitur tripliciter. quia negatio, ut est instrumentum negandi, sumitur uno mõ ut substantia, ut in hoc nomine negatio, alio autẽ modo, ut actus, ut actus in uerbo, & in participio, ut nego, gas, uel

Negatiõis triplex acceptio.

negans uel negatus. & his duobus modis sumitur negatio ut concepta siue per modum conceptus. Alio autem modo sumitur negatio, quæ est instrumentum negandi, ut exercita, & sic significatur per hanc particulam, non. Et nota, quòd conceptus & affectus differunt in hoc, quia conceptus dicitur esse aliud, quod est in anima per similitudinem aliquam, ut cognitio de coloribus & de omnibus est, inquãtum similitudines earum recipio in anima & non res ipsas. affectus autem ut exercitus dicitur esse id, quod secundum ueritatem est in anima uel in corpore, ut cum laboro in ægritudine, dolor est in anima mea secundum ueritatem afficiens eam, & quando curro, cursus est in corpore secundum ueritatem exercitus & afficiens ipsum corpus. Item negatio ultimo mõ sumpta est duplex, quia est quædam negatio, quæ est termini, ut in nomine infinito, uel in uerbo infinito, alia est orationis, & hæc remouet actum a substantia, de qua ipse actus prædicatur. & prima additur termino per compositionem, secunda uero per appositionem. Item negatio, quæ est termini, est duplex, quia quædam est, quæ facit nomen infinitum siue priuatum, ut non homo, non lapis. Et alia est, quæ facit uerbum infinitum, siue priuatum, ut non currit, non laborat. E F

Sed uidetur, q nec qualitas accidentalis neque actus posit prædicari de substantia, quia sunt diuersa, & diuersa, inquantum diuersa, sunt sibi repugnantia, ergo unum uere non prædicatur de altero, ergo, sicut hæc est falsa, Socrates est albedo, & similiter hæc, Socrates est albus, & similiter Socrates currit, sicut & hæc, Socrates est cursus. Et dicendum, quod dupliciter contingit significare diuersa, quia inquantum unum opponitur alteri, uel est diuersum ab eo, ut Socrates, albedo, cursus, & sic unum uere non prædicatur de altero, alio autem modo contingit significare diuersa, prout unum est de altero, ut albus, niger, currit, legit, & uniuersaliter quæcunque significantur in concretione ab subiectum, siue dicantur denominatiue, ut albus currit, siue non denominatiue, ut studiosus, cursor, pugillator, & consimilia, prout dicuntur a naturalibus potentiis cursor & pugillator, & hoc modo unum diuersum prædicatur de altero. G

An duæ tm̃ sint negationes.

Item, cum triplex sit compositio. s. qualitatis ad substantiam, & actus distantis a substantia, cum substantia & actus uniti substantiæ & cuilibet harum compositionum sua opponatur negatio, ergo erit triplex negatio, ergo male ponuntur duæ tantum. Et dicendum sicut dictum est prius, q negatio, ut exercita, siue afficiens, est duplex in genere sicut compositio est duplex in genere, quia est quædam termini & alia orationis, ut dictum est. Sed negatio illa in specie dicitur quadrupliciter, eo quòd negatio terminatio subdiuiditur, quia est quædam negatio termini, quæ remouet qualitatem a substantia, faciens nomen infinitum, ut non homo, non equus, & est alia, quæ actum unitum remouet a substantia, faciens participium, ut non currens, non legens, tertia uero actum distantem a substantia exteriori remouet, siue priuat a substantia unita, faciens uerbum infinitum, ut non currit, non laborat, quarta uero, ut dictum est, faciens orationem negatiuam. & sic negatio termini subdiuiditur per tres partes. Ad illud autẽ qđ obiicit. q triplex est compositio actus cum substantia, ergo ex opposito erit triplex negatio. Dicendum q insufficienter diuidit, quia relinquit compositionẽ actus distantis a substantia exteriorum cum suba intra, & sic sunt quatuor compõnes. unde ex opposito erunt quatuor negationes. Quòd autem quatuor sint compõnes patet, quia est quædam qualitatis cum suba, ut in quolibet noĩe, & negatio ei opposita facit nomen infinitum, ut non homo, & alia actus uniti substãtiæ cum substantia, ut in participio, & negatio ei opposita facit participium infinitum, ut non currens, tertia uero compositio actus est distantis a suba exteriori cum eadem suba exteriori, ut Socra. currit, & negatio ei opposita facit orationem H

Instantiæ dilutio.

A tionem negatiuam, ut Socrates non currit, quarta uero est actus distantis a substantia exteriori cum substantia intra, & negatio ei opposita facit uerbum infinitum, ut non currit non laborat, & sic insufficienter diuidebat compositiones istas in specie, & etiam negationes ei oppositas. Nota q uerbum duplici substantiæ comparatur. s. substantiæ exteriori, quæ reddit ei suppositum, ut Socra. currit, & substantiæ interiori, quæ infinite intelligitur in ipso, quia est idem, quod res currens, & currens est ille actus, res uero est substantia interius intellecta.

Difficultatis solutio, de nominis Infiniti natura et intellectu. *Cap.* I I.

Dicto de negatione in genere consequenter dicendum est de unaquaque prædictarum negationum in specie. & primo de negatione nominis infiniti, cũ B sit prior alijs. Circa quam primo quæritur utrum nomen infinitum de quolibet quod est, & quod non est prædicetur. Et uidetur, q non, quia ut est in Secundo PeriHermenias, ad affirmationem, in qua prædicatur nomen infinitum, sequitur negatio, in qua prædicatur nomen finitum, & non ecõuerso, ut omnis homo est non iustus, ergo nullus homo est iustus, & non econuerso, ergo affirmatio, in qua ponitur nomen infinitum, ponit aliquid, quia si nihil poneret, tunc conuerterentur cum negatione, ergo nomen infinitum solum prædicatur de ente, ergo non de quolibet, quod est. & quod non est. Ad idem cum dicitur, homo est non iustus, hic ponitur ens. quod affirmatur esse, nec compositio negatur per negationem ipsius termini infiniti sequentem, ergo nomen infinitũ prędicatur solum de ente, ergo non de quolibet, &c. Sed contra. Homini opponitur aliquid secundum priuationem, & aliquid secundum negationem, ut mortuum opponit̃ homini priuatiue, & non homo negatiue, sed priuatio plus participat de ente q̃ C negatio, ergo mortuum plus participat de ente, q̃ non homo, sed mortuum prædicatur de non ente, ergo multo fortius non homo, ergo terminus infinitus nõ solum prædicatur de ente, sed etiam de non ente. Ad idem Boethus docet cõuertere uniuersalem affirmatiuã infinitando terminos, ut omnis homo est ens, ergo omne non ens est non homo, ergo non homo prædicatur de non ente, ergo non solum de ente, sed etiam de non ente. Item, ut est in secundo Topicorum. Quod, si ad hominem sequitur animal, ergo per consequentiam econuerso, ad non animal sequitur non homo, sed bene sequit̃, si est homo, est ens, ergo sequitur per consequentiam econtrario, si non est ens, est non homo, ergo nomen infinitum non solum prædicatur de ente, sed ẽt de non ente. Item, in homine est duplex compositio. est. n. quædam cõpositio formæ cum materia, homo. n. & unũquodq; aliud a primo, constat ex materia & forma, uel uere, uel proportionabiliter, & est alia compositio in homine, quæ est differentiarum cum suo genere, D uel suo superiori, siue sint differentiæ specificæ, ut in speciebus omnibus & generis subalternis, siue sint differentiæ non specificæ, sicut sunt differentiæ, quæ secundum rationem finis, uel causa alicuius alius adiiciuntur enti, per quas generalissima differunt a se. Cum enim generalissima communicent in ente, licet secundum prius & posterius, oportet qđ per aliquid differant, ut patet, quia suba est ens per se, q̃titas uero est ens mensuratiuum substantiæ, qualitas uero est informatiuum, uel qualificatiuum substantiæ, relatio uero est ens comparatiuum substantiæ, actio uero est ens mediũ, per quod, siue secũdũ qđ, unũ agit in aliud, & sic de alijs. Vnde hæc dña per se est differentia subæ, & mẽsuratiuum sube est differentia quantitatis, & sic de alijs, & sic per istas differentias, quæ non sunt specificæ, generalissima differunt inter se. Formatur argumentum sic. In hoĩe est duplex

An nomẽ infinitũ indifferẽter pdicet de quolibet qđ est & quod non est.

vid̃ ad hoc Philoso. I. Prio. ca. 2.

duplex compositio scilicet formæ cum materia, differentia cum primo prædicabili, ut cum ente, sed cuilibet compositioni sua opponitur negatio ergo duplici compositioni existenti in homine duplex opponitur negatio, ergo negatio in hoc termino non homo, est duplex, quia uel remouebit compositionem quæ est differentiarum cum ente, & si relinquitur ens, quia, cum dicitur ens per se, corporeum animatum sensibili rationabile mortale, sed aggregatio istarum differentiarum remouetur pro una uel pro pluribus, non dico, quod unaquæque earum remouetur, sed earum aggregatio, quæ potest remoueri pro una uel pro pluribus siue pro omnibus, sic relinquitur ens, quia si una sola remoueatur iam non sunt ibi oēs, uel si plures uel si omnes, semper earum aggregatio remouetur, & ita non homo ponit ens, & prædicatur solum de ente, & sic non homo dicitur terminus priuatiuus Si autem negatio ista negat compositionem formæ cum materia, tunc nihil ponit in actu, sed tantum ponit ens in potentia uel in oppositione, & sic non homo est terminus negatiuus, & non homo prædicatur de ente & de non ente. & sic nomen infinitum est duplex, quod concedimus. A B

Nomen infinitum duplex.

Dicendum, ergo, quod nomen dupliciter potest infinitari, ut ostensum est, uno mode secundum priuationem, & sic non homo ponit ens remouendo aggregationem differentiarum a primo prædicabili, & sic homo & non homo opponuntur ut priuatio & habitus, & prædicantur solum de ente. alio autem modo potest infinitari nomen secundum negationem, & sic non homo nihil ponit, & est terminus negatiuus, & sic non homo de quodlibet ente aliud ab homine prædicatur & de non ente, & sic homo & non homo opponuntur ut affirmatio uel negatio, & prædicantur de quodlibet, quod est, & quod non est, ita, quod hoc uel illud, sicut quælibet contradictio. Et nota, quod ille modus duplex infinitandi terminum est solum in terminis specialibus, quia termini generales, ut ens, & aliqd, uno solo modo infinitantur scilicet secundum negationem, quia in eis non est duplex compositio sicut in specialibus. unde non ens & non aliquid soli prædicantur de eo, quod non est nullus. n. terminus infinitus potest prædicari de eo, cuius forma remouetur per ipsum. vnde non homo non potest prædicari de homine, nec ens de non ente, & nullum oppositorum potest de sibi opposito prædicari. C

Ad illud autem, quod obiicitur, quod ad affirmationem, in qua prædicatur nomen infinitum sequitur negatio, in qua prædicatur nomen infinitum & non econuerso, & sic nomen infinitum ponit ens. Est dicendum, sicut dictum est prius, quia nomen infinitum duplex est, propter hoc, quod uel infinitum secundum negationem, & sic nihil ponit, uel est infinitum secundum priuationem, & sic ponitur ens siue sit substantiale, ut homo, animal, siue accidentale, ut album, iustum, rectum, par, uel impar. unde simplex terminus accidentalis secundum priuationem, sicut relinquit subiectum accidentis inesse, & sic illa homo est non iustus, & consimiles ponunt ens, sic ad ipsas sequitur negatio de prædicato finito & non econuerso, ut homo est non iustus, ergo homo non est iustus, & non econuerso. Et hoc determinat Arist. in Primo & Secundo Peri Hermen as dicendo, quod sic consequuntur seinuicem, sicut dictum in Prioribus. Hoc etiam dicit Aristo in fine Primi Priorum, quod ad priuatiuam orationem affirmatiuam, sequitur negatiua finita, & non econuerso, ut hoc est inæquale, ergo non æquale, & non econuerso. & hoc est album, ergo non est album, & non econuerso. Si autem prædicatur terminus accidētalis infinitus secundum negationem, sic nihil ponit, ut dictum est, & sic conuertitur cum negatiua finita, ut omnis homo est non iustus, ergo nullus homo est iustus, & econuerso. Et similiter dicit in principio Secundi Peri Hermenias paulo post, quod ad negationem finitā, sequitur affirmatiua infinita, ut nullus homo est iustus, ergo omnis homo est non iustus, quia nō D

Cap. 43. & ibi Auer.

possit

A posset esse nisi conuerterentur illo secundo modo. s. secundum ꝗ est nomen infinitum secundum negationem. Et similiter intellige de termino infinito substantiali, ut non homo, sicut de accidentali, ut non iustum. Ad illud autem, quod postea obiicit ꝗ ista, homo est non iustus, ponit ens, cum affirmatur esse, & non remoueatur compositio affirmatiua, & non negatur per negationem sequentem. Dicendum, ꝗ argumentum peccat tripliciter. Primo modo secundum æquiuocationem huius nominis, non iustum, quod uno modo ponitur ens, & alio modo non, ut dictum est prius. Et alio modo peccat secundum consequens, siue secundum quid, & simpliciter, quia, ut sequitur, affirmatur esse aut ipsa compositio, ergo est, quia affirmatio est etiam tam de ente ꝗ de non ente, ergo in plus est affirmatio ꝗ esse secundum negationem, ergo est consequens unde ꝗ non iustus est nomen infinitũ secundum negationẽ non sequitur, homo est nõ iustus. ergo homo est. Præterea est ibi fallacia secundũ quid & simpliciter, quia licet sit ibi composi- B tio affirmatiua, non tñ ponitur ens simpliciter, sed diminutum per determinationem sequentem unde, sicut non sequitur, est opinabile, ergo est, quamuis sit ibi compositio affirmatiua, ita non sequitur, est non iustus, ergo est, cum diminuatur esse per determinationem nihil ponentem, secundũ ꝗ non iustus, est terminus negatiuus. Sciendum autem ꝗ nullus terminus potest infinitari, nisi sit subiicibile uel prædicabile. Et ideo signũ uniuersalia uel particularia non possunt infinitari, quia sunt dispositiones subiecti inquantum subiectum, & ita respiciunt prædicatum. Et ideo dicit Aristo ꝗ hæc negatio, non, non est nisi addẽda huic signo omnis, quia non significatur uniuersale, sed quoniam uniuersaliter.

Nõ oĩs terminus infinitari contingit.

Colligitur ex 2. Prio.

De Verborum Infinitate. Cap. III.

Dicto de negatione specialis nominis, faciente nomen infinitari, consequenter dicendum est de speciali negatione uerbi, infinitante uerbum, quia nomen est C natura prius uerbo infinito. Primum enim quæritur de uerbo infinito, utrum prædicatur de quolibet quod est, & quod non est. Et uidetur ꝗ sic, quia ut uult Aristo. uerbum infinitum simpliciter est in quolibet, quod est, & quod non est, ergo de omni quod est prædicatur, & quod non est.

An uerbũ infinitũ de quolibet quod est & qđ non est prædicet.

Sed contra. negatio quæ est in uerbo infinito, relinquit compositionem affirmatiuam, remouendo actum a substantia, de qua prædicatur actus, unde sensus huius, Cæsar non currit, secundum ꝗ non currit est uerbum infinitum, est iste, Cæsar non est currens, sed compositio affirmatiua ponit ens, quia ponit subiectum inesse, ergo uerbum infinitum ponit ens, ergo solum prædicatur de ente. Et secundum dictum quorundam est, ꝗ uerbum infinitum extra orationem manet infinitum, sed fit semper oratio, quando ponitur in oratione, quoniam negatio est una pars, & uerbum alia. Sed hoc nihil est, quia mouentur eo ꝗ non sciunt distinguere in hac oratione, Cæsar non currit, & in consimilibus secun- D dum ꝗ sunt propositiones negatiuæ, & secundum ꝗ sunt de uerbo infinito. Vnde dicendum, ꝗ uerbum infinitum prædicatur de quolibet quod est, & quod nõ est, & manet infinitum extra orationem, & in oratione, & hæc propositio Cæsar non currit, & consimiles, secundum ꝗ sunt orationes negatiuæ, nihil ponunt. & compositio negatur in eis nihil relinquendo per eas, secundum autem quòd in eis ponitur uerbum infinitum, compositio remanet affirmatiua. unde isto modo. s. secundum ꝗ est in eis uerbum infinitum, adhuc duplices sunt. quia uerbum infinitum potest infinitari secundum negationem, & sic nihil ponit, uel potest infinitari secundum priuationem, & sic nihil ponit nisi subiectum in esse, & sic ponit ens. Ad illud autem quod obiicitur, quod compositio affirmatiua ponit ens, quia ponit subiectum inesse. Dicendum, ꝗ utrunque est falsum, quod compositio

positio æqualiter se habet ad compositionem entium & ad compositionem non entium, ut ponit ens ipsa compositio, neque ponit subiectum suum inesse. & ita uirtute compositionis affirmatiuæ, inquantum est affirmatiua, nihil ponunt, sed uirtute prædicati aliquando ponitur subiectum inesse, ut quando prædicatum est ens simpliciter. & aliquando non ponitur subiectum inesse, ut quando prædicatum est ens diminutum, uel quodammodo, & ideo sequitur, lapis est homo, ergo lapis est & non sequitur, lapis est opinabile, ergo lapis. unde sensus huius, Cæsar non currit, secundum quod non currit est uerbum infinitum, est ille Cæsar est non currens, & similiter intellige de participio sicut de uerbo. unde illæ duæ, Cæsar non currit, & Cæsar est non currens, nihil ponunt, secundum quod uerbum & participium sunt termini negatiui, sed secundum quod sunt termini priuatiui sic ponunt, quia ponunt subiectum in esse, & hoc uirtute prædicati & non uirtute compositionis, ut dictum est. De negatione infinitante participium satis patet ex prædictis, & ideo relinquitur. E F

De Multiplici negationum usu ac natura in orationibus tam negatiuis quam affirmatiuis. Cap. IIII.

DEterminatis negationibus terminorum, dicendum est de negatione orationis. simplex enim natura præcedit compositum. unde nomen & uerbum natura sunt priora oratione, unde negatio nominis, uel uerbi, natura præcedit negationem orationis. Primo quæritur utrum negatio orationis faciat contradictionem. Et uidetur quod non. quia ad hoc quod negatio contradicat oportet quod remoueat compositionem, sed non potest remouere compositionem, quia compositio est subiectum negationis, & nullum accidens remouet suum subiectum, ergo non potest facere contradictionem, ergo non contingit contradicere. Item ad idem. Quicquid est creatum, aut est substantia aut accidens, ergo negatio, cum sit creata, aut est substantia aut accidens, sed non est substantia, ergo est accidens, ergo est in subiecto aliquo, sed non est nisi in compositione, ergo non remouet eam, ergo non contingit contradicere. Item, cum contingit contradicere, quia hoc est principium principiorum in scientiis, ergo remouet compositionem, sed compositio est causa negationis, ergo remouet modum, ergo nulla negatio est alicuius modi, ergo nec indicatiui per locum a genere, ergo nulla est uera, uel falsa, Sola enim indicatiua est in qua est uerum, uel falsum. Solutio. Sicut hoc nomen homo duplicem habet significationem. s. generalem, ut significat substantiam cum qualitate, & specialem, ut significet hanc substantiam quæ est homo, sic & in uerbo est duplex significatio scilicet generalis & specialis. Generalis est significare agere, uel pati. Specialis est, ut significare istum actum, uel istam passionem, uel legere, uel legi, uel percutere, uel percuti. Generalis autem compositio communiter se habet quantum est de se ad omnia componibilia. cum. n. dicimus, quod uerbum consignificat compositionem, ut diximus, hanc compositionem, uel illam non significat, sed compositionem in genere, & hæc est compositio generalis. Specialis autem compositio, est cum extrema compositionis talem actum denotat & negatio remouet specialem compositionem, & hoc sufficit ad contradictionem, & relinquit generalem rationem, cui accidit modus, unde contingit ad hoc contradicere. Item solet dici quod duæ negationes æquipollent uni affirmationi. Et quæritur, econuerso, cur duæ affirmationes non æquipolleant mō. quod uidetur, qa sicut negatio remouet affirmationē, sic econuerso affirmatio negationē. Et dicēdum, ꝙ negatio apta nata est remouere quicquid reperit, quia negatio est actus destruens G H

cur duę negatiōes uni ęquipollēt affirmationi, & non econtra.

A destruens suũ obiectum. vnde obiectum negationis, quodcunque fuerit, remouetur per negationem, & quoniam negatio aliquando est obiectum negationis, aliquando negatio negatur, ut non Socrates non currit, & ideo negatio non remouetur per negationem, & ideo ex consequenti ponitur affirmatio, quia remota negatione ponitur affirmatio, eo ꝙ necesse est semper esse affirmationem, uel negationem. Et ideo duæ negationes æquipollent uni affirmationi. Affirmatio autem non est apta nata destruere suum obiectum, sed ponit ipsum potius & cõseruat, & ideo est res, cum res affirmatiua quæ est obiectum affirmationis, non remouetur per affirmationem. & ob hoc duæ affirmationes non possunt æquipollere negationi. Ad illud autem quod obiicitur, quia affirmatio remouet negationem; sic econuerso. Dicendum, ꝙ duæ comparationes sunt in affirmatione, & duæ in negatione diuersimode comparatæ. una enim est comparatio affirmationis ad illud quod affirmatur. alio uero habet ad illud cui opponitur.
B & illæ duæ comparationes affirmationis non sunt respectu eiusdem, sed respectu diuersorum, uerbi gratia, hæc affirmatio Socra. currit, affirmat Socratem currere, & apponitur ei quod est non Socr. currere, & ideo ratione oppositionis non destruit suum obiectum. Sed duæ comparationes in negatione sunt respectu eiusdem, quia negatio semper negat aliquid sicut affirmatio affirmat. & semper negatio opponitur alicui, sed non nisi ei quod negat, & ideo negatio ratione suæ oppositionis semper destruit suum obiectum, quod negabat, sed affirmatio non opponitur ei quod affirmat, ut dictum est, & ideo affirmatio non destruit quod affirmat. & sic non est simile de affirmatione ad negationem, & de negatione ad affirmationem, ut patet iam per hoc, ꝙ negatio opponitur affirmationi & negat eam, affirmatio opponitur negationi & affirmat eam, sed aliud, ut dictum est. Item dicit Aristo. in. 2. Topicorum. quòd si aliquid non est susceptibile contrariorum, neque alterius ergo quod non potest negari non Cap. 21. & infra.
C potest affirmari, sed illa Socra. non currit, non potest affirmari, cum sit negatiua, ergo non potest addi ei altera negatio ut per eam negetur, ergo duæ negationes non æquipollent affirmationi. Ad hoc dicunt quidam, quòd negatio quodammodo est affirmatio, quoniã, negatio habet in se de ente, siue de affirmatione. unde participat naturam affirmationi. & ideo potest negari per negationem. & ita homo proponit, Socra. non currit, potest ei addi altera negatio sit, non Socra. non currit, & ita duæ negationes æquipollent affirmatione. Sed ego credo, ꝙ melius dicitur, ꝙ quamuis accidentium negatiua non possunt reflecti supra se agendo in se, sed in suum obiectum cum accidentia causata a ratione possunt reflecti supra se agendo sicut ratio supra se cognoscendo in se & indicando de se unde negatio, quæ est actus siue accidens creatum a ratione, potest reflecti simpliciter supra negationem siue supra negatam agendo in ipsum, & ideo negatio potest negari, quamuis non potest affirmari. Et considera-
D tio Arist. debet intelligi de accidentibus naturæ, siue de contrariis negando, ut album, nigrum, calidum, frigidum. & consimilia. Item illæ duæ, Socra. currit, & non Socra. non currit æquipollent sibiinuicem, & contradicunt huic Socrates non currit. Sed contradicit Aristo. ꝙ unum uni opponitur, ergo duæ 2. peri Her. oppositiones non contradicunt uni. Dicendum quòd dupliciter fit contradictio. s. primo & ex consequenti unde in his est prima contradictio, Socrates currit, Socra. non currit. contradicit ex consequenti huic, Socrates non currit, quia inquantum æquipollent, conuertitur cum ista scilicet Socrates currit. unde intellige quod in contradictione prima, semper altera est negatio, & alia affirmatio. unde dicit Arist quod contradictio est affirmatio & negatio opposita, sed in contradictione quæ est ex consequenti, negatio potest contradicere negationi.

Item

Negatio p̄posita, uel postposita termino singulari idē significat, secus i cō-munibus.

Item nota q negatio præposita, uel postposita termino singulari idem significat, ut Socr. non currit, & non Socrates currit, sed non est similiter in terminis communibus namque hæc est indefinita, homo currit, hæc autem uniuersalis negatiua, non homo currit. Neque est contrarium quod dicit Aristot. q transposita nomina, & uerba idē significant, quia intelligit de alijs dictionibus, quoniā intelligit de dictione quæ est subijcibilis, uel prædicabilis, ut hō, animal, uel quæ est dispositio ipsius subijcibilis, uel prædicabilis absolute, & non intelligit de dictione quæ est dispositio unius ad alterum, ut sunt negationes, & signa uniuersalia. negatio enim negat unum ab altero, & signum uniuersale disponit subiectum in respectu ad prædicatum. Item quæritur de hoc sophismate, nullo homine currē te tu es asinus, probatio, hæc est falsa aliquo homine currente tu es asinus, ergo eius contradictoria est uera, hæc. s. non aliquo homine currente tu es asinus, sed non aliquo, & nullo æquipollent, sicut non aliquis, & nullus, ergo est uera, nullo homine currente tu es asinus. Sed contra. nullo homine currente tu es asinus, ergo dum nullus homo, uel si nullus homo, uel quia nullus homo currit, tu es asinus, quod falsum est. Solutio. prima est falsa, scilicet hæc, nullo homine currente tu es asinus, quia ista, per quam probat eam, peccat secundum diuisionem, & compositionem, hæc, scilicet non aliquo homine currente tu es asinus, eo quod negatio potest negare tantum participium, & sic est diuisa, & falsa, uel potest negare participium in comparatione ad uerbum sequens, & sic est composita, & uera, & isto modo æquipollet primæ, scilicet huic, nullo homine currente tu es asinus, sed hæc est falsa, nullo homine &c. quia negatio, quæ est in comparatione huius signi, nullo modo potest fieri ultra participium per hanc regulam. Quotiescunq; negatio, & distributio includuntur in termino uno ad nihil pōt unum ferri sine reliquo, sed distributio non fertur ultra participium, ergo neque negatio, & ita hæc est falsa, nullo homine currente &c. quare, & sua æquipollens illo modo quæ ei æquipollet. & utraque affirmatiua est hæc. s. non aliquo homine currente &c. & nullo homine currente &c. secundum q æquipollent. Et per hoc etiam patet quod neutra contradicit affirmatiuæ.

B

Regula necessaria.

C

Item quæritur de hoc sophismate. Nihil est nihil. Probatio. eius contradictoria est falsa, hæc. s. aliquid est nihil, ergo prima uera. Contra. nihil est nihil, ergo nihil nulla substantia est, & est locus a genere siue a toto in quantitate, ut nihil est, ergo nihil nulla substantia est, sed conclusio est falsa, hæc. s. nihil nulla substantia est, quia æquipollet huic, quodlibet est aliqua substantia, quod falsum est, ergo prima ex qua sequitur est falsa. Solutio. Prima est uera, scilicet nihil est nihil, quia æquipollet huic, quodlibet est aliquid, per illam regulam. Quotiescunque duo signa uniuersalis naturæ ponuntur in eadem oratione, ita q unum in subiecto est, reliquum prædicato, primum æquipollet suo contrario, secundum suo contradictorio. Item improbatio peccat. sed communiter loquendo, quia sicut hic est consequens communiter loquendo, quodlibet est aliquid, ergo quodlibet est aliqua substantia. Similiter hic est consequens, nihil, nihil est, ergo nihil nulla substantia est. D

Ad illud quod obiicitur, quod uidetur locus a genere, siue a toto in quantitate. Dicendū q non est uerum, unde est ibi locus secundum consequens, sicut hic, nullus hō est nullū animal, ergo nullus hō est nullū risibile, quia in ista, oīs hō est nullum animal, animal remouetur a subiecto &c. apponatur alia negatiua per hoc signum nullus, remouetur prædicatum negatum a subiecto sic, nullus homo est nullum animal, sed remouere prædicatum negatum est ponere ex consequenti affirmatum in eodem, ergo ista, nullus homo est nullum animal æquipollet huic, omnis homo est aliquod animal, & similiter ista, nullus homo est nullū risibile

A sibile æquipollet huic, omnis homo est aliquod risibile, hic autem ponunt con sequens, animal est, ergo risibile est, sicut hic, animal currit, ergo homo currit, ergo hic, omnis homo est animal, ergo omnis homo est risibile, & similiter in suis æquipollentibus, nullus homo est nullum animal, ergo nullus homo est nullum risibile. & similiter est in proposito, nihil, nihil est, ergo nihil nulla substantia est. Item uidetur, quod nulla conclusio improbationis sit uera, quoniam hæc est uera nulla substantia est nihil, quod patet per prædictam regulam, quia æquipollet huic, omnis substantia est aliquid. & etiam quia sua conuersa est falsa, hæc .s. aliqua substantia est nihil, ergo hæc est uera, nulla substantia est nihil, ergo sua conuersa est uera, hæc.s. nihil est nulla substantia. Et dicendum, quod non recte conuertit illam, nulla substantia est nihil, quia debet ponere signum subiecti supra totum prædicatum & reducere ad subiectum sic, nulla substantia est nihil, ergo nullum ens nihil est substantia, sed utraque est uera, & sic non probat conclusionem improbationis. Item, quòd conclusio improbationis sit falsa
B probatur dupliciter, quia uno modo per prædictam regulam, & alio modo quia eius contradictoria est uera, hæc. s. aliquid nulla substantia, ut albedo & quodlibet aliud accidens, &c.

De Dictionibus Exclusiuis.

Quid significent dictiones exclusiuæ. Cap. I.

DICTO de negatione & de affirmatione, consequenter dicendum est de dictionibus exclusiuis, ut tantum, solus. Circa quas primo quæritur propter quid dicatur dictio exclusiua. Et quid significet dictio exclusiua. Secundo, quod & quæ sunt causæ exclusionis, & quæ exiguntur ad esse exclusionis. Tertio quot sunt partes siue species exclusionis. Quarto quæritur descendendo ad quandam causam exclusionis.s. ad id, quod excluditur, & quæ sunt ea quæ debent excludi. Quintum & ultimum est de differentia dictionum, tantum, solus, in suis exclusionibus. Primum, ergo quæritur propter quid dictio dicatur exclusiua. Et dicunt quidam, quod dictio dicitur exclusiua, quia significat exclusionem. Sed contra, nulla dictio significat actum, quem exercet, ut ille terminus homo non significat suppositionem, quam exercet supponendo pro hoc uel pro illo, & sic de aliis, sed significat hominem, & exercet suppositionem, & sic de aliis, ergo nulla dictio significat actum quem exercet. & est inductio, & est locus a partibus sufficienter enumeratis. sed tantum, & solus, exercet exclusionem, ergo non significat eam. Item exclusio intelligitur dupliciter. s. ut concepta, & ut exercita, sicut cursus significatur, ut conceptus per hoc nomen cursus, & per hoc uerbum curro, ris, aliter autem significatur cursus ut exercitus, ut cum aliquis exercet ipsum currendo. Similiter exclusio intelligitur ut concepta, sicut per hoc nomen exclusionis, & per hoc uerbum excludo, dis. aliter autem intelligitur ut exercita, ut per ipsas dictiones, solus & tantum, ergo, si solus & tantum significant exclusionem, aut significant hoc modo aut illo, sed si significent eam, ut conceptam, ergo illæ dictiones, exceptio, nis, & exclusio, nis, & excludo, dis, erunt dictiones exclusiuæ, quod falsum est, ergo non significant eam, ut conceptam, neque significant eam, ut exercitam, quia sicut se habet dictio in communi actum suum communem, quem exercet, qui est significare, similiter dictio specialis ad actum suum specialem, sed dictio communi non significat actum suum communem. dictio enim, enim non significat actum suum

Propter quid dictio aliqua exclusiua dicatur.

C (margin letter beside "cundo"); D (margin letter beside "sus")

No istud pulchrum. suum significare sed exercet ipsum, ergo dictio specialis non significat actũ suũ E proprium, sed exercet ipsum, ergo dictio solus, non significat exclusionem, sed exercet eam, ergo dictiones exclusiuæ non significant exclusionem, ut exercitam neq; ut conceptã ut probatũ est, ergo nullo modo significat exclusionem. Quod concedimus dicentes, ꝙ dictiones exclusiuæ dicuntur, non quia significant exclusionem, sed quia exercent eam ut tantum, & solus dicuntur dictiones exclusiuæ ab exclusione exercita, & non ab exclusione significata, sicut securis dicitur inclusiua ab incisione exercita, & non ab incisione significata, securis enim nullo modo significat incisionem, sed significat securim, sicut homo hominem, & exercet incisionem siue ipsum scindere.

quid significet dictio exclusiua. Ad illud autem quod quæritur, quid significet dictio exclusiua. dicendum ꝙ significat idem, quod hæc oratio, non cum alio, siue priuationem associationis totius ad partem, ut solus Socra. currit. i. Socra. currit & nihil aliud, uel Socra. currit, & nullus alius homo currit, & sic pars ponitur & totum remouetur, quia F ponitur Socra. & remouetur quilibet alius homo, uel quodlibet aliud a Socra. & totum non associatur parti suæ. Et sic dictio exclusiua priuat associationem totius ad partem per suam significationem, & ideo dicitur significare priuationem associationis totius ad partem. Sed ad istam priuationem sequitur exclusio omnium aliarum, sicut proprius actus sequitur ad id, per quod exercetur, & ideo exclusio importatur per dictionem exclusiuam non ut significata, sed ut exercita, & sic patet primum.

Quæ nam & quot causæ ad exclusionem elligantur. Cap. II.

Circa secundum quæritur in hunc modum. Associatio & priuatio associationis opponuntur ut priuatio & habitus, sed priuatio definitur per habitum, quia cæcitas est priuatio uisus in oculo, & per hoc habet esse, ergo priuatio associationis erit per ea, per quæ est associatio, & per illum habebit esse, sed ad asso G ciationem exigitur quod associatur, & cui associetur, & in quo associetur, ergo ad priuationem associationis exiguntur eadem tria, quod concedimus. Vnde dicendum, quòd ad exclusionem, quæ sequitur ad priuationem prædictam, quatuor exiguntur hic. s. quod excluditur, & a quo excluditur, & respectu cuius excluditur, & quartum est ipse actus excludendi, ut cùm dicitur, solus Socrates currit, alii a Socrate excluduntur ut a subiecto respectu cursus, & actus excludendi importatur per hanc dictionem solus, & hæ quatuor causæ exiguntur ad exclusionem simpliciter, Ex prædictis patet quædam regula, quæ talis. Vbicunque uere

Regula ad exclusiuas. sis elxcusio semper id, respectu cuius fit exclusio, ponitur in eo, a quo omnia excluduntur, ut tantum homo est risibile, hic enim risibile respectu cuius fit exceptio, ponitur in homine, a quo omnia alia excluduntur unde sequitur, tantum homo est risibile, ergo homo est risibile. & tantum homo currit, ergo homo currit. Ex prædicta sequitur alia regula, quæ talis est, Omnis dictio exceptiua ue- H ra relinquit suam præiacentem ueram, ut patet ex prædictis exemplis, ut solus Socrates currit, ergo Socrates currit. Propositio dicitur exclusiua, in qua ponitur dictio exclusiua, ut tantum, solus, ut solum Socrates currit, tantum Socrates currit Præiacens autem dicitur ipsa propositio, remota dictione exceptiua, ut homo currit, uel Socra. currit.

Secundum prædicta quæritur de hoc sophismate. tantum unum est Probatio. unum est, & nihil est aliud, quod non sit unum, ergo tantum unum est. Contra. multa sunt, ergo sophisma, non tantum unum est. Item probatio primæ, quia ut uult Arist. & Boethus, unumquodq; singulariter est, quia unũ est, ergo unum tantum est. Item in eodem Boetho. Vnumquodq, est ideo quia unũ numero

A numero est, sed unum numero est unum, ergo unumquodq; unum est, ergo tantum unum est. Item ad idem patet per quandam regulam, quæ talis est. Quotiescunque unum de altero conuertibiliter prædicatur, si dictio exceptiua uere adiungitur uni & reliquo, ut tantum homo currit, ergo tantum risibile, & econuerso, sed unum conuertitur cum ente, ergo si dictio exceptiua uere adiungitur enti, ergo & uni, sed hæc est uera, tantum ens est, ergo hæc est uera tantum unũ est. Solutio. Prima est duplex. quia hoc nomen unum est æquiuocum, eo quod est quædam unitas, quæ est essentialis, ut illa per quam res existit in esse speciali, siue in esse specifico, & hæc est unitas per formam completiuã dantem esse rei separando & distinguendo ipsam rem ab omnibus aliis in sua specie, ut Socrates non solum est in specie hominis per suam formam completiuam, sed etiam ipse per ipsam perficitur in suo esse proprio, & specificatur cum distinguitur ab omnibus aliis hominibus, & hæc est unitas essentialis. Alia est unitas accidentalis, quæ est principium numeri. unde sicut numerus accidit rebus quę numerantur, similiter & unitas, per quam enumerantur, & quę est principium numeri, accidit eis, quicquid enim numeratur per hanc unitatem numeratur, quia nihil aliud est numerus nisi aggregatio unitatum. Numerus enim est multitudo ex unitatibus aggregata. utraque istarum unitatum conuertitur cum ente. sed differunt in hoc, quia prima est essentialis, & in hoc quòd prima est, secunda est ut accidens in subiecto unde secunda accidit primæ, & sic unitas dicitur æquiuoce, & similiter unum. Dico ergo quòd si accipiatur unitas essentialis siue unum essentiale, sic prima est uera. si autem accipiatur accidentalis, siue unum accidentale, sic prima est falsa, quia dictio exclusiua adiuncta parti numerali destruit totum, ut duo tantum currunt, ergo non tria, sic, & tantum unum, non ergo duo, uel non ergo multa. Alii dicunt quod prima est duplex. hæc s. tantum unum est, eo quòd potest fieri exceptio ratione suppositi, & sic est uera, uel potest fieri exceptio ratione accidentis siue formæ, & sic est falsa & tunc sequitur, tantum unum est, non ergo multa sunt. sed primam solutionẽ esse credo ueriorem. Ad improbationem uero dicendũ, q̄ procedit secundum quòd unum dicit unitatem essentialem, quia quicquid est, per suum completiuum est, quod dat ei esse, ut Socra. est per suam formam completiuã, quæ est anima ipsius, & qua specificatur & differt, & dat ei essentiale esse. Et sic est de omnibus aliis. Ad improbationem dicendum, quòd accipit unitatem accidentalem, quæ per sui aggregationem est principium unum, & hoc modo tenet improbatio. Ad duo argumenta sequentia dicendũ q̄ accipiunt unum essentiale sicut improbatio accidentale. Ad ultimum argumentum dicendum q̄ bene sequitur, tantũ ens est, ergo tantũ unum est, accipiendo ens secundũ unitatem essentialem, sed nõ sequitur, tantũ ens est, ergo tantũ unum est, quia accipit secundũ unitatem accidentalem, quamuis unitas accidentalis conuertatur cum ente, quia unum accidentale dicit discretionem siue rem discretam, & cum sit principium numeri unum, ens uero formæ, non dicit rem suam per modum substantiæ, & sic peccat secundum figuram dictionis, sicut hic, tantum homo currit, ergo tantum unus homo currit, posito quòd omnes homines currant, & nihil aliud currat. hæc est uera, tantum homo currit, hæc autem est falsa tantum unus homo currit, & est fallacia figuræ dictionis sicut dictum est, quia homo dicit rem suam per modum substantiæ, sed unus addit discretionem uni super ipsum. Præterea ibi est accidens, quia cum esse conueniat uni & multis quamuis dictio exceptiua uere adiungatur enti respectu esse, ut tantum ens est, non tamen potest adiungi enti dicenti discretionem numeralem. unde de hoc uno non possum dicere, tantum unum est, quia tunc excluderentur duo tria, & sic

Colligitur hoc dictũ ex. 1. Elen. ca. 7. & in multis aliis locis.

Vnitas duplex.

B

C

D

& sic de aliis ascendendo, ut tantum unum, non ergo duo neque tria, & sic de E
aliis. unde esse est ibi res subiecta, & unum est accidens ei, & exclusio respectu esse assignatur conuenire utrique siue rei ab utroque. Ad illud quod obiicitur per regulam conuertibilium dicendum q regula debet intelligi remoto accidente sicut aliæ omnes regulæ, quamuis.n. regula sit siue maxima. Quicquid prædicatur de definitione & de definito, non sequitur animal rationale mortale est definitio, ergo homo est definitio propter accidens quod impedit.

Partes seu species exclusionis duæ sunt, generalis ac specialis, & quid utraque sit. Cap. III.

Circa tertium quæritur quot partes sunt exclusionis, & solent esse duæ, quia ponitur duplex exclusio. Vna est generalis, & altera specialis. Generalis exclusio ponitur communiter, quando excluditur diuersum genere. Specialis F
uero quando excluditur diuersum specie. Sed contra. diuersum tripliciter dicitur diuersum genere, diuersum specie, diuersum numero, ergo si exclusio dicitur generalis, quia diuersa genere excluduntur, & specialis, quia excluditur diuersum specie, ergo debet esse alia exclusio numeralis, ex eò q excluduntur diuersa numero, ergo non solum erunt duæ partes siue duæ species exclusionis, sed erũt tres. Et dicendum, quòd non sunt nisi duæ partes exclusionis.s. generalis & specialis. sed non dicitur exclusio generalis, eò quod diuersa genere excludũtur, sed quia ab aliquo subiecto excludantur omnia, quæ communicant cum eo in aliquo genere, siue in aliquo generali, ut ad omnia, quæ sunt sicut in ente. Vnde hoc modo sensus huius propositionis, solus Socra. currit, est talis, Socrates, currit & nihil, uel nullum aliud ens. Item specialis exclusio non dicitur eo quod diuersum specie excludatur, sed dicitur exclusio specialis, quoniam ab aliquo subiecto excluduntur quæcunque communicant cum eo in aliquo speciali, & G
hoc modo sensus huius, solus Socra. currit, est talis, Socrat. currit, & nullus alius homo currit. unde excluduntur alii particulares homines quicunque communicant cum Socra. in homine. Et similiter solus, homo currit, idest homo, & nullum aliud animal, quia animalia omnia communicant cum hoc in animali, & hæc est specialis exclusio, & similiter sensus huius, solus homo currit sit talis, homo currit. & nihil aliud currit, tunc est exclusio generalis. Ex prædictis patet, q idem numero non potest excludi. uel ea, quæ communicant in numero eodem. quia cum dicitur, solus homo currit, ista ponit quòd homo currit per regulam datam, quæ talis est, omnis exclusiua uera relinquit suam præiacentem ueram, & si excluditur idem numero, tunc excluderetur risibile, uel animal rationale mortale, & sic esset sensus, solus homo currit, & nullum risibile uel nullum animal rationale mortale currit, & sic ponitur hæc contradictio, & ob hoc non poterit fieri exclusio numeralis. Ex prædictis patet, quòd cum quæ- H
cunque sunt diuersa genere, uel diuersa numero, uel diuersa specie, communicent in aliquo generali ad omnia, ut in ente, aut in aliquo speciali sub ente cõmuniter, non possunt esse nisi duæ partes exclusionis.s. generalis & specialis. De speciali solet dari talis regula. Quotiescunque fit specialis exclusio non tenet argumentum ab inferiori ad superius cum dictione exclusiua, neque a superiori ad inferius, neque a parte prędicati, neque a parte subiecti, ut solus Socra currit, ergo solus homo currit, & similiter a parte prędicati fit processus, ut Socrates currit, ergo solus mouetur, quia semper est ibi fallacia consequentis, & patet q non tenet huiusmodi argumentatio. quia posito quòd solus Socrates currat, & quidam equus, tunc est hęc uera, solus Socrates. currit, faciendo specialem

Regula exclusionis specialis.

exclusionem,

E exclusionem, quia sensus est Socr. currit, & nullus alius homo, hæc autem falsa. solus homo currit, faciendo specialem exclusionem, quia sensus est homo currit, & nullum aliud animal, quod falsum est, cum equus currat, & similiter a parte prædicati, quia posito quod solus Socrates currit, & Plato moueatur, sed non currat. tunc hæc est uera, solus Socrates currit, hæc est falsa solus Socrates mouetur, & sic patet quòd nullum est argumentum. Quòd uero ibi fit fallacia consequentis patet quod præmissa claudit in se nullam affirmatiuam, & aliã negatiuam, ut solus Socrates currit, id est Socra. currit, & nullus alius homo, & solus homo currit. i. homo, & nullum aliud animal, & propter negatiuas, non tenet argumentum ab inferiori negato ad superius, & propter affirmatiuas non tenet a superiori ad inferius. De generali exclusione talis solet dari regula. Quotiescunque fit generalis exclusio bene tenet argumentum ab inferiori ad superius cum dictione exclusiua a parte subiecti, & non a parte prædicati, ut solus Socra currit, ergo solus homo currit, quia prima claudit in se istas duas, solus Socrates currit, & nihil aliud a Socra. currit, & propositio illata claudit intra se istas, homo currit, & nihil aliud ab homine currit. Sed ratione affirmationis bene sequitur Socra. currit, ergo homo currit, ratione negationis bene sequitur, nihil aliud a Socra. currit, ergo nihil aliud ab homine currit, ergo bene sequitur a parte subiecti faciendo generalem exclusionem. ut solus Socra. currit, ergo solus homo currit.

Regula ad generalem exclusionẽ

F

Quid nam sit id quod excluditur, & quæ excludi debeant.

Cap. 11.

CIrca quartum de quo quærebatur circa dictiones exclusiuas erat descendendo ad unam de quatuor causis exclusionis. i. ad id quod excluditur, & ista cõtinet sub se septem alias. Prima est. utrum dictio exclusiua adiuncta enti possit excludere aliud, ut tantum ens, & nihil aliud. Similiter si adiungatur istis terminis, qui conuertuntur cum ente, ut sunt isti, unum, aliquid, res. Secunda quæstio est magis descendendo, scilicet utrum dictio exclusiua adiuncta uni generalissimo excludit aliud, ut tantum substantia, non ergo quantitas, uel econuerso Tertia quæstio est specialior omnibus aliis supradictis, scilicet utrum dictio exclusiua adiuncta speciei unius prædicamenti posit excludere speciem alterius prædicamenti, ut tantum homo, non ergo color, uel albedo. Quarta quæstio est utrũ dictio exclusiua adiuncta alicui speciei unius prædicamenti posit excludere cęteras species eiusdem prędicamenti, ut tantum homo, non ergo equus, uel tantum color, non ergo scientia, & sic in unoquoque prædicamento, & hæc est specialior omnibus prædictis, & istas quatuor quæstiones intellige in terminis substantialibus. dicentibus quid, siue prædicantibus in quid. sicut species, & genera uniuscuiusq; prædicamenti. Quinta quæstio est, utrum dictio exclusiua adiuncta termino accidentali excludat alios terminos accidentales, ut tantum coloratum, ergo non sonorum. Sexta quæstio est utrum dictio exclusiua addita uni oppositorum excludat alterum in quolibet genere oppositionis, ut tantum album, non ergo nigrum, & tantum uidens, non ergo cæcum, & sic de aliis. Septima quæstio est, utrum dictio exclusiua addita toti excludat partem, uel econuerso & utrum addita minori numero excludat maiorem, uel econuerso, ut tantum paries, non ergo domus, & tantum duo, non ergo tria.

Septem quæsita.

G

H

Circa primam obiicitur, q; dictio exceptiua adiuncta enti, uel suis conuertibilibus nihil potest excludere, quia quod excluditur debet cõuenire cum eo, a quo fit exclusio in generali, uel speciali, sed nihil potest conuenire cum ente in aliquo generali uel speciali supra ens duplici de causa, scilicet, uel quia nihil aliud

An exclusiua adiungatur enti.

est ab ente, uel quia nihil aliud est supra ens, ergo nihil potest excludi ab ente, ergo dictio exclusiua adiuncta enti nihil potest excludere. Item ad idem. dictio exclusiua non potest excludere nisi quod est extra terminum cui adiungitur, ut tantum homo, non ergo asinus, quia asinus extra hominem est, sed nihil est extra ens, ergo dictio exclusiua adiuncta enti nihil potest excludere. Item ad idem. nihil excluditur nisi idem, uel diuersum quo ad naturalem suppositionē, ut tantum homo, non ergo asinus, uel quo ad quandam accidentalem, ut quo ad eam quæ fit per aliquod restringens tantum ex eadem parte, ut tantum homo albus, non ergo niger, ex hac patet q aliquo termino non restricto per aliquid ex eadem parte, sed simpliciter sumpto, non potest excludi nisi quo ad naturalem suppositionē, sed ab ente simpliciter nihil est diuersum quo ad naturalē suppositionem, ergo ab ente simpliciter sumpto prædicta restrictione nō restricta siue coarctata, non potest excludi, ergo dictio exclusiua adiuncta enti nihil potest excludere. Item ad idem. Quicquid est ens, est, quicquid est ens, ergo conuertibilia sunt ens, & esse, sed nihil est dictum, tantum est, nec aliquid excluditur, ergo nihil est dictum, tantum ens est, nec aliquid excluditur. F

Solutio.

Solutio. exclusiua dictio adiuncta enti excludit aliquid quod exclud t omnia, quo ad naturalem suppositionē eorum, quæ sunt diuersa ab ente, & in naturali suppositione eorum, quæ conuertuntur cū ente, quia naturalis suppositio nō solum est de ente, sed ēt de non ente. Naturaliter.n. supponuntur per terminū tam entia quam non entia. unde exclusio non solum est de ente, sed ēt de ente non ente. unde sequitur tantū ens est, ergo nihil aliud ab ente est. Ad aliud, qđ obiicitur, dicendum, q conuertitur consequentia. unde peccat secundū consequens. & quia quicquid communicat in aliquo generali, uel in aliquo speciali cum eo, a quo fit exclusio, debet excludi per dictionem exclusiuam, & non econuerso. nō enim oportet q illud qđ excluditur siue quicquid excluditur communicet cum eo a quo fit exclusio in aliquo generali, uel in aliquo speciali, quia conuertit cōsequentiam, sicut hic. Quicquid est hō est animal, & non econuerso, q quicquid sit animal q sit homo. Sicut enim animal in pluribus est quam homo, sic excludi in pluribus est quam in communicantibus in speciali, uel in generali cum eo a quo fit exclusio, quia est in istis, & non in communicantibus. unde non oportet q si aliquid excludatur ab ente q communicet cum aliquo, in aliquo generali, uel speciali, quæ conuertit consequentiam. Ad secundum dicendum, q hæc est duplex, dictio exclusiua non potest excludere nisi quod est extra terminū. quia esse extra terminum dupliciter est. quia uel quo ad essentiam, sicut alia est essentia hominis, & alia equi, uel quo ad naturalem suppositionem, sicut equus non continetur in naturali suppositione hominis, nec econuerso. unde dicitur, q quando fit exclusio generalis excluduntur ea quæ sunt extra terminum quo ad naturalem suppositionem tam entium quam non entium. sed quando fit specialis exclusio excluduntur ea, quæ sunt extra terminum quo ad naturalē suppositionem entium communicantium cum illo a quo fit exclusio in aliquo speciali. G

Aduerte ad illam limitationē.

Vnde licet aliquando excludantur ea, quæ sunt extra terminum quo ad essentiam, ut tantum homo, non ergo asinus, non tamen excluduntur inquantum sunt extra terminum quo ad naturales essentias, sed inquantum sunt extra terminum quo ad naturalem suppositionem unde dico, quod licet quo ad essentias nihil sit extra ens, quia entia simul sunt entium, unde quo ad naturalē suppositionem aliquid est extra ens, & sic dictio exclusiua addita enti aliquid potest excludere. Ad tertium, soluendum per interemptionem. quia aliquid est extra naturalem suppositionem entis, ut dictum est, quia nō supponuntur entia per terminum. Ad ultimum autem dicendū, q non potest fieri exclusio ab hoc actu esse,

A esse, quia ille actus esse comprehendit sub se esse alium actum, sicut consequens comprehendit sub se quodlibet aliud antecedens suum, & ideo nullus alius actus potest excludi ab hoc actu esse. Sed ens non comprehendit sub se nomine aliud suppositum, sed solum supposita sua, & suarum partium, quia supposita non entium impossibilium esse nō comprehendit sub se ut uacui, & infiniti, & aliorum non entium, & ideo potest excludi ab ente, cum exclusio fiat ab eo, quod ad naturalem suppositionem. Quod autem ille actus, esse, comprehendat esse aliū actū sub se, non quo ad subiectionē uel prędicationē, sed ut ita dicā quo ad successionē patet, quia oēs alii actus antecedūt ad illū, ut si est, est, & si cogitat est, & sic de aliis.

An exclusio generalissimis addatur. Cap. III.

Circa secundam quæstionem sic obiicitur, cum dictio exclusiua excludat diuersum quo ad naturalem suppositionem, & unum generalissimum non sit B de suppositione alterius neque econuerso, sed sunt diuersa quo ad naturalem suppositionem, ergo dictio exclusiua addita uni generalissimo excludit alterum, & econuerso. Item ad idem. Dictio exclusiua excludit ea, quæ sunt diuersa a subiecto, siue excludit diuersa subiecta, ut tantum Grammatica, non ergo Musica. sed diuersa generalissima non possunt esse subiectum unum, immo sunt diuersa subiecta, ergo dictio exclusiua uni generalissimo excludit alterum, & econuerso. Sed contra dictio exclusiua non potest excludere, quod intelligitur in subiecto cui adiungitur, ut tantum album currit, non, ergo corpus currit, uel tantum Grammaticus disputat, non, ergo homo disputat, quia album dat intelligere corpus, & Grammaticus dat intelligere hominem, sed quantitas dat intelligere substantiam, ergo dictio exclusiua adiuncta quantitati non potest excludere substantiam, ergo dictio exclusiua adiuncta uni generalissimo non excludit alterum. Item ad idem. Omnis exclusiua ponit suam præiacentem ue- C ram, & ideo sequitur, si tantum quantitas est, quantitas est, & si quantitas est, substantia est, quare alia a subiecto non sunt nisi in substantia, ergo posita quantitate uel quolibet alio generalissimo, necesse est ponere substantiam, ergo a primo, si tantum quantitas est substantia est, & sic de aliis generalissimis, ergo dictio exclusiua adiuncta uni non excludit alterum. 2. quæstio.

Et dicendum, quòd dictio exclusiua adiuncta uni generalissimo excludit alterum uno modo, & alio modo non, ex eo, quòd generalissima alia a substantia habent duas comparationes. Vnam secundum abstractionem prout unumquodque ordinatur secundum prædicamentalem lineam in sua ordinatione ad omnes species, siue ad omnia indiuidua sub ipso existentia, & hoc modo potest in quolibet prædicamento fieri talis figura, sicut illa quæ est in substantia, quæ dicitur arbor Porphirij. Aliam autem habent comparationem secundum concretionem ad substantiam, in qua sunt, & sic sumuntur omnia per modum acci- D dentis, sed secundum comparationem primam sumuntur per modum essentiæ, siue per modum eius, qui est quid. unde secundum primam comparationem dictio exclusiua adiuncta uni generalissimo excludit alia generalissima, & sic concedo, nisi quando faciunt subiectū unum, quod in paucis accidit, ut tantū substātia est colorata. hic enim excluditur superficies, quia superficies, & substantia faciunt unum subiectum coloris. unde, nisi diuersa prædicata faciant subiectum unum, semper dictio exclusiua adiuncta uni generalissimo excludit alterum secundum hanc comparationem, sed secundum comparationem quam habent secundum concretionē, sic dictio exclusiua adiuncta uni nō excludit alterū. ut si cū dicitur, tm̄ agens currit, non sequitur Grammaticus non currit, uel Musicus, uel tricubitum, uel bicubitum, uel homo, quia Socrates homo est, & bicubitus, Solutio.

Aduerte breue epilogum. uel tricubitus, uel Grammaticus, Musicus, & agens. Vnde dicendum breuiter, si generalissima sumantur in concretione, dictio exclusiua adiuncta uni generalissimo non excludit alterum. Sed, si sumantur in abstractione, tunc dictio exclusiua adiuncta uni excludit alterum, nisi faciant subiectum unum. Ad alia duo argumenta primo dicendum est, quòd bene tenent, si sumantur in abstractione, & non faciant subiectum unum. Ad tertium argumentum dicēdum, quòd unum intelligitur in altero dupliciter. quia uno modo intelligitur unum essentialiter, ut animal in homine. & tale non excluditur. unde sequitur, tantum homo currit, non, ergo animal currit. Alio autem modo intelligitur unum in altero per dependentiam accidentis ad subiectum. unde in omni accidente includitur subiectum. & hoc dicitur, quia accidens concretum dat intelligere subiectum, ut album dat intelligere corpus, & etiam accidens in abstractione dat intelligere subiectum. Color enim non potest esse nisi in corpore. unde siue accipiant colorem in concretione, sic proprie dicitur coloratum, siue in abstractione semper intelligitur corpus, & sic de aliis nouem prædicamentis, quia intelliguntur abstracta, ut quantitas, qualitas, & sic pe aliis, siue concreta, ut quantum, tale semper dat intelligere substantiam. dico ergo, quòd id, quod intelligitur in accidente concreto non excluditur. unde non sequitur, tantum album currit, non ergo corpus. uel tantum homo currit, non, ergo animal. Sed illud, quod intelligitur in accidente abstracto bene excluditur per dictionem exclusiuam, ut tantum quantitas, non, ergo substantia, & hoc dico, nisi illa duo faciant unum subiectum alicuius accidentis, sicut dictum est prius. Sicut substantia, & superficies eius faciunt unum subiectum albedinis uel coloris. Ad quartum dicendum, quòd re uera omnis propositio exclusiua ponit suam præiacentem ueram, sed in hac propositione, tantum quantitas est duo sunt, scilicet hæc dictio tantum, quæ est dictio exclusiua, & illud cui adiungitur, scilicet quantitas. Dico ergo quod dictio exclusiua excludit substantiam, sed quantitas ponit eam, & ideo propositio, tantum quantitas est ponit contradictionem, quia ponit subiectum esse, & non esse. Ponit etiam substantiam ratione quantitatis, & remouet eam ratione exclusionis, quæ additur quantitati.

An Dictio exclusiua adiuncta speciei unius prædicamenti excludat speciem alterius prædicamenti. *Cap.* IIII.

3. quæstio. CIRCA tertium obiicitur sic, cum dicitur tantum homo est albus, ex hoc non sequitur, ergo superficies hominis non est alba, ergo dictio exclusiua, addita uni ratione speciei unius prædicamenti, non excludit speciem alterius prædicamenti. Sed contra. magis differunt ea, quæ sunt in diuersis generibus quam ea, quæ sunt in eodem genere, siue ea, quæ sunt sub eadem specie quia pluribus differentiis differunt, sed dictio exclusiua addita uni indiuiduo excludit aliud indiuiduum, quod est sub eadem specie, ut tantum Socrates, non, ergo Plato, ergo magis excludit ea quæ sunt diuersorum generum, quia magis differunt, ergo dictio exclusiua addita speciei prædicamenti unius excludit species alterius prædicamenti.

Quinq; excludi in genere. Et dicendum quod in genere, quinque sunt ea, quæ debent excludi. Vnum est diuersum subiectum, ut tantum Socrates currit, excluditur Plato, & alij particulares homines, quia non possant facere subiectum unum sed diuersum. Secundum est diuersum loco, ut tantum hic non ergo ibi. Tertium est diuersum tēpore, ut tantum in hoc tempore, ergo non illo. Quartum est oppositum ex parte prædicati, ut tantum Socrates est albus, ergo non est niger, nec medio colo-

reco-

E re coloratus. Quintum est accidens, siue diuersum accidens a parte prædicati similiter positum. dum ita sit q unum non insit per alterum, & ideo non sequitur, tantum Socrates est Grammaticus, non ergo Musicus, tantum legit, non ergo disputat, non ergo currit, & non sequitur, tantum Socrates est coloratus, non ergo quantus, quia coloratus inest Socrati per hoc quod est quantus, non sequitur tantum currit, non ergo remouetur eo q unum inest in altero siue intelligitur per alterum secundum concretionem. Et in omnibus his quinque modis excluditur diuersum per dictionem exclusiuam. Et in his patet solutio primi argumenti, quia homo & superficies eius, subiectum unum est coloris & non diuersum. unde non excluditur superficies per hanc dictionem tantum, cum dicitur, tantum Socra. est albus, ita dictio exclusiua adiuncta speciei unius prædicamenti excludit alias, dum non faciunt subiectum. unde unum non insit per alterum, ut dictum est. Patet etiam solutio alterius argumenti, quia dictio exclusiua excludit diuersum siue differens. aliquo prædictorum modorum tantum.

F Ex prædictis patet solutio quartæ quæstionis, quæ erat. utrum dictio exclusiua adiuncta speciei unius prædicamenti excludit species alias eiusdem, quia omnes aliæ species eiusdem generis excluduntur, nisi in una comparentur ad aliam, nõ solum ut species disperata, sed etiam ut terminus eiusdem, & ideo non sequitur, tantum superficies est, ergo linea non est, quia linea est terminus superficiei, & superficies corporis. unde bene sequitur, tantum homo, non ergo asinus, quia istæ species solummodo comparantur sibiinuicem ut disperatæ. 4. quæstio.

Ex prædictis patet quinta quæstio quæ erat, utrum dictio exclusiua adiuncta termino accidentali excludat terminos accidentales alios, quia dictio exclusiua, ut dictum est prius, habet excludere omne accidens diuersum, siue disperatum, dum ita sit q unum non insit per alterum uel faciant subiectum unum. unde sequitur, tantum Socratem esse Grammaticum, non ergo esse Musicum, sed non G sequitur, tantum Socratem esse coloratum, non ergo esse quantum, quia coloratum inest Socrati, eo quod est quantum. neque sequitur, tantum album esse, non ergo corpus, quia ita faciunt subiectum unum. 5. quæstio.

Circa sextam quæstionem obiicitur. quia dictio exclusiua adiuncta uni oppositorum excludit alterum in quolibet genere oppositionis, quia duo opposita nõ possunt facere subiectum unum, sed diuersa, sed quotiescunque aliqua non faciũt unum, sed diuersa, oportet q unum excludatur ab altero per dictionem exclusiuam, ergo dictio exclusiua adiuncta uni oppositorum, habet excludere reliquum. Quod concedimus sicut in contrariis, ut tantum albus currit, non ergo niger. Secundum prædicta, quæritur de hoc sophismate, tantum uerum, opponitur falso. Probatio. Verum opponitur falso, & nihil aliud quam uerum opponitur falso, ergo tantum uerum opponitur falso. Contra, tantum uerum opponitur falso, ergo tantum uerum & falsum opponuntur, quod falsum est, quia album & ni- H grum opponuntur, & calidum & frigidum. 6. quæstio. Sophisma.

Dicendum est. q prima est simpliciter uera, & improbatio peccat secundum consequens ab inferiori ad superius affirmato cum dictione exclusiua, quia opponi uerũ falso, in minus est quàm opponi, sicut oppositio ueri & falsi in minus est quam oppositio, cum hę sint species, illa uero genus, & sic, cum dicit tantum uerum opponitur falso, ergo tantum uerum & falsum opponitur, peccat secundum consequens. Item dubitatur de relatiue oppositis, quia ex hac, tantum pater est, sequitur ergo filius est, unde si tantũ pater est, pater est, quia omnis exclusiua ponit suam praiacentem, ut si pater est, filius est, a relatiuo oppositis, ergo a primo, si tantum pater est, filius est, ergo dictio exclusiua adiuncta uni relatiue oppositorum siue correlatiuorum non excludit reliquum. Et dicendum q dictio ex- Solutio.

clusiua adiuncta uni correlatiuorum excludit reliquum, sed in ista, tantum pater E
est, ponit cōditionem, quia dictio exclusiua excludit quicquid non facit subiectū unum secundum diuersa, cum pater & filius faciant substantia diuersa, & ut unū ꝙ nihil est dictum, pater filius est, sed quia pater & filius referuntur ad seinuicem, & ideo dictio exclusiua adiuncta patri excludit filium & econuerso. unde in ista, tantum pater est excluditur filius ratione dictionis exclusiuæ, sed pater ponitur ratione præiacentis, sed pater est per hoc ꝙ est ad filium, & ita ratione præiacentis, & ratione exclusionis non solum remouetur filius, sed etiam pater quia filius est per hoc quod est pater, & sic tantum pater est, ponit duplicem contradictionem, quia ponit filium esse & non esse, & patrem esse & non esse.

Aliud sophisma. Circa prædicta quæritur de hoc sophismate. Si tantum pater est, non tantum pater est. Probatio. Si tantum pater est, pater est, & si pater est, filius est, & si

Solutio. 1. filius, aliud a patre est, non tantum pater est. Contra. ibi significatur oppositum sequi ad suum oppositum, ergo locutio est falsa, & impossibilis. Ad hoc F
soluunt quidam, ꝙ pater tripliciter significatur, sicut album uno modo nominat id, quod erit album, & hoc modo album potest esse nigrum secundum ꝙ hæc est uera, subiectum albedinis potest esse album. Alio modo album dicit compositionem ex subiecto & accidente, ut album currit. i. res habens albedinem currit. Alio modo album negat ipsum accidens. unde cum dicitur, albus contingit eidem uni & eidem inesse & non inesse. Similiter pater dicitur uno modo subiectum paternitatis, ut pater generat filium, idest, id quod est pater, alio modo dicit compositum ex subiecto & accidente, ut pater currit. i. homo, uel animal habens paternitatem currit. Et his duobus modis excluditur unum correlatiuorū per dictionem exclusiuam adiunctam alteri. Alio modo, pater nominat ipsam relationem, quæ est paternitas, ut cum dicitur, pater est in genere relationis, & hoc modo non excluditur unum correlatiuorum ab alio, quia sic unum ponit alium & econuerso, sed hoc nihil est. quia cum dictio exclusiua excludit quæ- G
cunque non faciunt subiectum unum, sed diuersa, & pater & filius non possunt facere unum sed diuersa, secundum quod sunt in genere relationis, neque ab aliquo neque alio modo, oportet ꝙ dictio exclusiua adiuncta patri excludat filium

Solutio 2. & melior. & econuerso. Quod concedimus. Et est dicendum, quòd si hæc, tantum pater est, non tantum pater est, simpliciter est uera, sed secundum suum antecedens est impossibilis, hæc. s. tantum pater est, hæc dictio tantum remouet esse ad subiectum, uel accidens a patre, & ita remouet filiū & est ibi hoc relatiuū pater qđ ponit filium, & ita ex una parte remouet filium. s. a parte conclusionis, ex alia parte ponit ipsum. s. a parte sui correlatiui. Ad improbationem autem soluendum per interemptionem, quod non sequitur in oppositis ad oppositum, sed sequitur una pars contradictionis ad antecedens, quod concludit inter se utranque partem contradictionis. & sic sequitur pars ad totum sicut hic Socra. currit & non currit, ergo Socr. currit. Locus etiam a toto intelligitur. Contradictio H
enim integratur ex suis partibus, sicut domus ex suis partibus, unde posita contradictione necesse est ex ea sequi tam de affirmatione quam de negatione, per locum a toto integrali.

Aliud sophisma. Item quæritur de hoc sophismate. Possibile est Socratē uidere tantum omnē hominem, non uidentē se. Probatio. Possibile est Socratē uidere tantum omnē hominem cæcum, sed omnis homo cæcus est. s. homo non uidens se, ergo possibi

vide Paul. Ve. in logica magna, & alios. le est Socratem uidere tantum omnē hominem non uidentem se. Contra, si possibile est, ponatur ꝙ sit in actu, Socrates uidet tantum hominem non uidentem, tunc Socra. aut uidet se, aut non uidet se. si non uidet se, ergo est homo non uidens se, & uidebat quemlibet talem, ergo uidet se, si uidet se, ergo est homo uidens

A dens se; sed nullum talem uidebat, ergo non uidet se, quia tantum uidebat non uidentem se, ergo uidet se, & non uidet se.

Solutio prima est impossibilis, hæc. s. Possibile est Socratem uidere tantum omnem hominem non uidentem se, & illa similiter Socrates uidet tantum omnem hominem uidentem se, quia utraque habet in se contradictionem ut iam patebit. Probatio peccat secundum consequens procedendo ab inferiori ad superius cum distributione, & etiam cum dictione exclusiua, ut omnis homo, ergo omne animal, & tantum omnis homo, ergo tantum omne animal, quia homo non uidens se, in pluribus est quam homo cæcus, unde sequitur ut conuersim, ut si homo est cæcus est homo non uidens se, & non econuerso, quia homo dormiens est homo non uidens se, nec tamen est cæcus, & etiam uigilans habens oculos clausos, est homo non uidens se. Quod ista Socrates uidet tantum omnem hominem non uidentem se, habet contradictionem, patet, quia æquipollet illis duabus. s. Socrates uidet omnem hominem non uidentem se, & non uidet aliquem non uidentem se, & istæ duæ sunt exponentes illius. Sed ex illa, Socrates non uidet aliquem hominem uidentem se, sequitur, ergo Socrates non uidet se uidentem se, & est locus a genere siue a toto in modo, sicut hæc, Socrates non uidet aliquem hominem album, ergo non uidet se album, sed si Socrates non uidet se, uidentem se, ergo Socrates non uidet se, quia conuertuntur, cum earum affirmationes conuertantur, unde si Socrates uidet uidentem se, ergo uidet se, & econuerso. Sed quotiescunque affirmationes sibiinuicem conuertuntur, necesse est negationes sibiinuicem conuerti, ut si homo, & risibile conuertuntur, & non homo & risibile conuertuntur, & ideo sequitur necessario, si Socrates non uidet se uidentem se, sequitur ergo Socrates non uidet se per locum a conuertibili, ergo a primo, si Socrates non uidet aliquem hominem uidentem se, ergo non uidet se, & hęc est altera pars contradictionis, & hoc modo. Socrates uidet omnem hominem non uidentem se, & ipse non uidet se, ergo uidet se, & sic uidet se, & non uidet se, hæc autem contradictio, & sequitur ex duabus exponentibus, primæ duæ exponentes primæ intelliguntur in prima, & contradictio intelligitur in prima, & sic prima claudit intra se contradictionem. Item illud uniuersale ostenditur alia ratione, quia sequitur, si Socrates non uidet aliquem uidentem se, ergo Socrates uidet nullum uidentem se, quia non aliquem, & nullum æquipollent, sicut non aliquis, & nullus, ergo nullus homo uidens se uidetur a Socrate, conuertendo actiuam in passiuam, ergo non Socrates non uidet se, quia si Socrates uideret se iam aliquis homo uidens se uideretur a Socrate, & dicebant, q nullus homo, ergo a primo, si Socrates non uidet se, & sic habetur altera pars contradictionis, ex qua est altera exposite, sequitur reliqua pars contradictionis sicut prius, quare prima habet in se contradictionem, quod concedimus.

Solutio.

Si affirmatione conuertunt, & negatiões.

B

C

D Item probatio quod prima est uera, hæc. s. Socrates uidet tantum omnem hominem non uidentem se. Ponatur, q Virgilius, Socrates, & Plato sunt homines non uidentes se tantum, & homines alii uident se, & ponatur cum hoc, quod Socrates uideat tantum illos tres, tunc hæc, omnis homo non uidet se, conuertitur cum his tribus singularibus, Virgilius non uidet se, Socrates non uidet se, Plato non uidet se, & istæ tres insimul sumptæ conuertuntur cum illa, quia sequitur, omnis homo non uidens se legit, ergo hic, & ille legit & ecõuerso, sed Socrates uidet tantũ illos tres, ergo Socrates uidet tantum omnem hominem non uidentem se, per locũ a conuertibili, quia ab uno conuertibili ad alterum sequit̃ cum dictione exclusiua ut tantum risibile, ergo tantum homo, ergo hæc est uera, Socrates uidet tantum omnem hominem non uidentem se. Item ad idem.

Posito

Posito q sint tres homines cæci, & alij uideant se, tunc illæ duæ conuertantur, A
omnis homo cæcus, & omnis homo non uidens se, sed possibile est Socratem uidere tantum omnem hominem cæcum, ergo possibile est Socratem uidere tantum omnem hominem non uidentem se, ergo prima est possibilis. Solutio. Dico q prima est falsa, & impossibilis, sicut prius dictum est, quia ponit contradictionem, ut prius patuit duplici ratione. Ad primam autem positionem dicendum q ponit duo incompossibilia, & concedo q utrumq; eorum sit possibile secundum se. ambo insimul sunt impossibilia, quia hoc est possibile q sint tantum isti tres homines non uidentes se, & aliquid similiter secundum se est possibile. s. q Socrates uideat tantum istos tres, sed ambo insimul sunt impossibilia, quod sic patet. quia cum ponit q isti tantum tres sint non uidentes se, & hic ponit quod Socrates uideat se, cum non sit de numero illorum, & qn ponit, q Socrates uideat tantum illos tres in hoc poterit quòd Socrates non uideat se q non sit de illis, ita ponit quòd Socrates uideat se, & non uideat, & ita illa duo simul sumpta ponunt contradictionem, & ideo sunt incompossibilia. Ad aliud autem B dicendum quòd hæc est uera secundum se, possibile est Socratem uidere tantum omnem hominem cæcum, sed non est possibile, posito q homo cæcus conuertatur cum homine non uidente se, quia si Socrates uidet omnem hominem cæcum, tunc non uidet, si homo cæcus conuerteretur cum homine non uidente se, tunc Socrates uidet se, quòd non sit cæcus, & a quocunq; remouetur unum conuertibilium & reliquum, & sic ponit contrarium in hac secunda ratione q Socrates uideat se, & q non uideat se, & sic non est uerum, sed præmissa est impossibilis cum ipsam sequatur exponibile impossibile.

Vtrum dictio exclusiua adiuncta parti integrali totum excludat, & econtra. Cap. v.

SEptima quæstio est utrum dictio exclusiua adiuncta parti integrali excludat totum uel econuerso, & adiuncta minori numero excludat maiorem, uel econuerso. & uidetur quòd adiuncta toti integrali possit excludere partem, quia sequitur, domus ualet tantum centum libras, non ergo paries, ergo adiuncta toti excludit partem quòd econuerso, ut si tantum paries est albus, non ergo domus. C Sed contra. propositio exclusiua semper ponit suam præiacentem esse ueram, ut tantum domus est colorata, ergo domus est colorata, sed si domus est colorata, ergo paries est coloratus, quia posito toto integrali ponitur qualibet eius pars, ergo a primo, si tantum domus est colorata, paries est coloratus, ergo dictio exclusiua adiuncta toti non excludit partem. Et dicendum est quòd tria genera accidentium reperiuntur in toto integrali, & in sua parte. quia quædam accidentia sunt quæ tantum conueniunt toti integrali, ut esse compositum ex partibus integralibus, & habere partes omnes secundum quantitatem, & propter hoc D anima non est pars integralis hominis, sed essentialis, & ualere centum libras conuenit toti & non parti. Alia sunt accidentia, quæ conueniunt tantum parti, & non toti, ut esse minus, uel sequi ex toto integrali, uel partibus ut coniungi alij quanto ad faciendum maius secundum quantitatem. Tertio autem modo sunt accidentia, quæ indifferenter conueniunt toti & parti, ut album, & nigrum, calidum, & frigidum, humidum, & siccum, & consimilia, & in primo genere accidentium dictio exclusiua adiuncta toti integrali excludit partem, ut domus ualet centum libras, non ergo paries, & in alijs duobus generibus accidentium dictio exclusiua parti adiuncta semper excludit totum & non econuerso. Item quæritur de hoc sophismate. A solo Socrate differt quicquid non est Socrates, uel pars Socratis.

Not. dictũ pro sol.

Sophisma.

A cratis. Probatio. A Socrate differt quicquid non est Socrates, uel pars Socratis, & non ab alio quam a Socrate differt quicquid non est Socrates, uel pars Socratis, ergo a solo Socrate differt &c. Contra. A solo Socrate differt quicquid non est Socrates, uel pars Socratis, sed Plato non est Socrates, uel pars eius, ergo Plato differt a solo Socrate, quod est falsum. Solutio. Prima est falsa & altera probantium est falsa, hæc scilicet non ab alio quam a Socrate differt quicquid non est Socrates, uel pars Socratis, quia sua contradictoria est uera, hæc scilicet ab alio a Socrate differt quicquid non est Socrates, uel pars Socratis. Et si quærat aliquis a quo alio, dicendum est, q nulla quæstio, quia iste terminus alius, non tenetur determinare pro uno, sed communiter pro pluribus sicut hic, posito q omnis homo uideat proprium equum, tunc hæc est uera, omnis homo uidet equum, nec tamen est quærere quem equum uideat, quia ille accusatiuus, equum, non tenetur pro uno determinate, sed communiter pro pluribus. Solutio.

B Item uidetur q dictio exclusiua adiuncta toti uniuersali possit excludere partem eius, siue addita maiori numero, possit excludere minorem, quia omnes numeri sunt specie differentes, ut binarius, trinarius, quaternarius, & sic de aliis, quia sunt diuersæ species ex opposito condiuidentes numerum, qui est genus omnium specialium numerorum, ergo dictio exclusiua adiuncta uni speciei numeri excludit omnes alias, ergo si dictio exclusiua addatur maiori numero, excludit quemlibet minorem, quia addita quinario excludit quamlibet aliam speciem, ergo quamlibet minorem speciem.

Sed contra. Quilibet numerus maior ponit semper suam partem, & ideo dixit Aristo. q si duo sunt, unum est ergo minor numerus intelligitur semper in maiori, sed dictio exclusiua non remouet quod intelligitur in sua præiacente, ergo dictio exclusiua addita maiori numero non excludit minorem. Solutio. Numerus sumitur duobus modis, sicut & quodlibet aliud totum, quia uno mo- Colligitur hoc. 2. Elé. cap. 5.

C do sumitur numerus ratione suæ totalitatis, siue ratione suæ aggregationis, & sic dictio exclusiua addita maiori numero excludit quemlibet minorem, ut tantum decem sunt paria, non ergo octo sunt paria, nec quinque, nec quatuor, & excludit omnes superiores, ut si tantum decem sunt paria, non ergo duodecim sunt paria, & simili modo de aliis ascendendo. Alio autem modo sumitur non ratione suæ totalitatis, siue totius suæ aggregationis, sed ratione eorũ, ex quibus constat, siue ex quibus fit, & sic dictio exclusiua adiuncta maiori numero non excludit minorem. immo potius ponit. unde sequitur, tantũ decem currunt, non ergo octo currunt, uel sex, immo potius oppositum sequitur, quia si tantum decem currunt, sequitur q octo currant, & etiam sex currant, & sic patet q dictio exclusiua addita maiori numero uno modo excludit minorem, & alio modo non. Sed addita minori numero semper excludit maiorem, unde de parte integrali & de parte in quantitate, & de parte in loco, & de parte in tempore, &

D de parte numerali talis datur regula. Quotiescunque dictio exclusiua additur parti semper excludit suum totum, excepto toto uniuersali, & toto in modo. Regula. Ad argumenta prædicta facilis est solutio, quia primum argumentũ accipit species ratione suæ totalitatis, siue ratione suæ aggregationis, & sic dictio exclusiua addita uni speciei numeri excludit omnes alias. Secundum autem argumentum accipit species numeri ratione eorum ex quibus est numerus.

Circa prædicta quæritur de hoc sophismate. Solis tribus sola duo sunt pauciora. Probatio. Tribus sola duo sunt pauciora, & non aliis quam tribus sola duo sunt pauciora, ergo prima uera. Contra. solis tribus sola duo sunt pauciora, ergo solis tribus duo sunt pauciora, & non aliis. s. quatuor, uel quinque, quod est falsum. Solutio. prima est duplex, quia potest exponi per exclusionem existen- Sophisma aliud.

tem

tem in obliquo, & sic est uera, uel potest exponi per exclusionem existentem in rectitudine, & improbatur, & tunc altera de exponentibus est falsa, hæc, scilicet solis tribus duo sunt pauciora, cũ duo sint pauciora omnibus aliis numeris accedendo, & ita non solum duo sunt pauciora tribus. Vnde solet dari talis regula. E

Regula. Quotiescunque duo sincategorematica ponuntur in eadem locutione seipsa attingentia, duplex est locutio, eo quòd unum potest esse determinatio alterius, uel econuerso, & hoc est, quod solebant dicere antiqui, quòd unum potest includere alterum, uel includi ab eo, uel excludere alterum, uel excludi ab eo. Et nota quòd in numeris est duplex ascensus, quia unus est causarum, & alius est quantitatis, siue augmenti quantitatis in quantitate. unde loquendo de ascensu causarum omnes minores numeri sunt superiores maioribus, quia omnes minores sunt causæ maiorum numerorum. unde quanto minor est numerus tanto est superior, quia inquantum est prior, est causa, & omnis causa est superior, & ideo supremum principium in numeris est unitas, & sic de maioribus numeris, loquendo de ascensu causæ, semper est ascendere a maioribus numeris ad minoré quolibet, & ultimo ad unitaté, econuerso aũt est descendere. Sed loquẽdo de ascẽsu quantitatis, siue de ascensu augmẽti quantitatis, tunc maiores numeri sunt superiores, & minores inferiores, cum sit maior quantitas in numeris maioribus q̃ in minoribus, hoc modo est ascensus a minori numero ad maioré, econuerso auté descensus est, & sic ascensus, & descensus fiunt dupliciter in ordine numerorum. F

Ascensus in numeris duplex.

De dictione solus, & tantum discrimen. Cap. V.

His habitis habentur sex quæstiones, quę fiebãt circa quartam quęstionem, quæ erat descendendo ad unam exclusionis. i. quæ erat in ea quæ debent excludi. Consequenter quæritur de quinta quæstione, quæ fiebat in principio huius tractatus de differentia harum dictionum, solus, & tantum, qualiter differunt in suis exclusionibus. Et dicendum quòd hæc dictio solus excludit semper ab aliquo causali, siue ponatur in subiecto siue in prædicato, ut solus Socrates currit, idest Socrates currit, & nullus alius. In prædicato autem, ut ego do solum tibi denarium id est do tibi denarium, & nullam aliam rem. Sed hæc dictio tantum album currit ab aliquo casuali, ut tantum Socrates currit, uel tantum album currit, uel tantum legens currit, idest Socrates currit, & nullus alius currit, & sic de aliis. Aliquando autem excludit ab aliquo actu reliquos actus, ut cũ dicitur Socrates tantum legit, & nihil aliud facit. G

Sed contra. hæc dictio tantum est aduerbium, ergo semper excludit ab actu, quia aduerbium semper natum est determinare uerbũ, & semper ferri ad ipsum. Et dicendum quòd sicut duplex est dispositio substantiæ, quia una est dispositio substantię secundum se, & absolute, ut albus, niger, & consimilia. est autem alia dispositio substantiæ mediante actu, ut cum dicitur, ille incedit superbus, hæc dictio superbus, in hac oratione dicit superbiam, quæ subest per actum. Similiter duplex dispositio est actus, quia quædam est dispositio actus secundum se & absolute, ut bene, & male, & uelociter, & talis dispositio actus semper determinat actum absolute. & non mediante substantia ut bene legit, uelociter currit, Alia est dispositio actus mediante substantia, ut tantum, tantummodo, solus, solummodo. & tales dispositiones actus, aliquando determinant actum absolute, aliquando mediante substantia, & ideo, quando hæc dictio tantum determinat actum absolute, tunc excludit ab aliquo, ipso actu, alios actus, quando uero determinat actus mediante substantia, tunc excludit ab aliquo, ipso casuali, ut patuit in exemplis supradictis. H

Sophisma. Item quæritur de hoc sophismate. Solus Socrates excluditur, posito q. solus excludatur

A excludatur ab aliquo subiecto respectu alicuius prædicati, & nullus alius excludatur Probatio primæ, Socrates excluditur & nullus alius a Socrate excluditur, ergo Socrates excluditur. Cōtra hæc est propositio exclusiua, in qua excludūtur omnes alii a Socrate, non ergo solus Socr. excluditur. Solutio. prima est simpliciter uera, & propositio peccat secundum quid, & simpliciter, quia quamuis prima sit exclusiua simpliciter, tamen sua exclusio fit respectus huius actus excludi. Sed quod excluditur ab exclusione non excluditur, sicut quod priuatur a priuatione non priuatur, quia priuare priuationem, hoc non est priuari, sed potius dare habitum, ut priuare cæcitatem, non est priuare, sed dare uisum, & sic priuari a priuatione non est priuari, & excludi ab exclusione non est excludi. Item uidetur, quòd solus debet restringere terminum cui adiungitur. Probatio per quandam regulam prius datam. Omne adiectiuum, non diminuens, nec habens naturam ampliandi adiunctum ex eadem parte termino communi, restringit B terminum cui adiungitur, sed hæc dictio solus est talis, ergo terminum restringit cui adiungitur. Et dicendum, quòd regula debet intelligi de adiectiuis specialibus, ut sunt albus, niger, & consimilia, & non de adiectiuis generalibus, quia adiectiua generalis non restringunt, eo ꝙ restringens debet esse minus commune, sed solus est adiungibile rebus omnium generum, & ideo nó potest restringere. Vel dicendum est ꝙ quædam sunt adiectiua, quæ imponuntur ab aliqua qualitate speciali, ut albus de albedine, niger a nigredine, & talia restringunt, quia qualitates a quibus sumuntur sunt speciales. Alia autem sunt adiectiua, quæ imponuntur a substantia oblique sumpta, ut solus. Solus enim est non cum alio. unde in eo intelligitur ille ablatiuus alio significans substantiam diuersam in obliquitate, & talia non restringunt.

Item posito, quòd solus Socrates sciat hoc enunciabile, equum esse animal, & ipse etiam cum Platone, & cum aliis multis sciat alia multa, enunciabilia, C quæritur de hoc sophismate. Solus Socrates scit aliquod enunciabile, quod non omnis alius a Platone ignorat. Probatio Socrates scit aliquod enunciabile, alius a Platone ignorat, ergo uel omnis alius, si omnis alius, ergo solus Socrates scit aliquod enunciabile, quod omnis alius a Platone ignorat, ergo Socrates scit aliquod enunciabile quod ipse ignorat, quod est falsum. Si non omnis alius, ergo Socrates scit aliquod enunciabile, quod non omnis alius a Platone ignorat, & hæc est prima. Contra. alius a Socrate scit aliquod enunciabile, quod non omnis alius a Platone ignorat, sicut unum dici communiter scitis, non ergo solus Socra. scit &c. Sophisma.

Solutio. prima est uera simpliciter, & istæ duæ. Alius a Socra. scit aliquod enunciabile, quod non omnis alius a Platone ignorat, & non alius a Socrate scit aliquod enunciabile, quod non omnis alius a Platone ignorat, contradicunt uno modo, & alio modo, non, quoniam hoc quod dico, aliquod enunciabile supponit indefinite per implicationem sequentem, quæ potest restringere pro di- D uersis, cum ponatur in eo hoc relatiuum diuersitatis. s. alius indefinite sumptus. Vnde in prima, hoc ꝙ dico, aliquod enunciabile, supponit solum pro hoc enunciabili. s. equum esse animal, & hoc relatiuum alius pro Socrate solo, unde concedo, ꝙ solus Socrates scit aliquod enunciabile, & nullus alius a Socra. cum autem dixit in probatione. Alius a Socrate, &c. tunc quod dico, aliquod enunciabile, non supponit pro eodem enunciabili, sed pro alio. unde non contradicunt, si pro eodem supponerent tunc contradicerent.

De

De Exceptiuis dictionibus. A

DICTO de exclusiuis, sequitur de exceptiuis, ut præter præterq̃, & nisi. Et primo quid significet dictio exceptiua. Secundo propter quid dicatur dictio exceptiua. Tertio quæ & quot sunt causæ, quæ exiguntur ad exceptionem. Quarto quam habitudinem, siue quam operationem denotet dictio exceptiua. Quinto cum excipiat semper partem multitudinis, a qua multitudine debeat excipere. Sexto utrum propositio exceptiua sit uniuersalis, uel singularis. Septimo quomodo sumatur sub ea siue quomodo sit sub syllogismo. Octauo & ultimo quæritur de constructione ipsius.

De significatione exceptiuæ dictionis. Cap. I.

CIrca primum nota, q hæc dictio præter non significat exceptioné, sicut quidam dicunt, neque ut conceptam neque ut exercitam. Quod probatur eisdem rationibus quibus ostendebatur prius quod hæc dictio solus non significat, neque ut conceptam, neque ut exercitam. Item ostenditur per hoc q neutro modo significat exceptionem hæc dictio præter, quia nulla propositio significat affectum uel exercitum, sed tantum significat habitudinem casualem ad actum, ergo dictio præter non significat exceptionem, ut affectam uel ut exercitam. Et quod non significat eam ut conceptam, patet sicut prius de dictionibus exclusiuis, & sic hæc dictio præter nullo modo significat exceptionem. Quod concedimus, dicentes, q hæc dictio præter significat instantiam in parte. siue totum non est hoc, & ideo dicitur dictio instantiua. Sed tunc obiicitur, q cum instantem sit propositio propositioni contraria, ut est in fine secundi Priorum hæc autem est uniuersalis aut particularis, ergo contingit instantiam fieri non solum in parte, sed etiam in toto, ergo sicut habemus dictionem instantiuam in parte, sicut præter, ita debemus habere dictionem instantiuam in toto. Quod concedimus dicentes, q dictiones exceptiuæ, ut præter, & consimiles, ferunt in parte dictiones uero exceptiuæ, ut tantum, solus & consimiles ferunt instantiam in toto, & q iste remouent partem a toto, ut omnis homo præter Socratem currit, illæ uero econtrario remouent totum a parte, ut tantum Socrates & nullus aliud homo, & sic patet primum. Secundi uero patet solutio propter dicta, quia hæc dictio præter, & consimiles dicuntur exceptiuæ, non ab exceptione significata, ut obiectum est, sed ab exceptione exercita, sicut solus & tantum dicuntur exclusiue ab exclusione non significata, sed exercita. B C

Cap. 26. & 27. & ibi Docto.

Cap. 2.

Quæ & quot nam sint causæ ad exceptionem requisitæ. Cap. II.

D

Circa tertium quæritur quæ & quot sunt causæ, quæ exiguntur ad exceptioné. Videtur quod sint tria, quia non potest fieri exceptio nisi aliquid excipiatur ab aliquo, & respectu alicuius, ut cum omnis homo præter Socratem currit, Socrates est exceptus, & hæc distributio omnis homo est illud a quo excipitur, & iste actus, qui est currere, est illud respectu cuius excipitur, ergo ista tria necessaria sunt ad exceptionem. Et dicendum quod quinque exiguntur ad exceptionem. Vnum est excipiens, & hæc est anima, & alterum est instrumentum excipiendi, & hæc est dictio exceptiua, ut præter & consimiles, & etiam exiguntur illa tria, de quibus obiiciebatur. s. quod excipitur, & a quo excipitur, & respectu cuius excipitur. Vnde prædicta tria, de quibus obiiciebatur exiguntur, sed non sufficiunt

Quinque ad exceptioné exiguntur.

A sufficiunt ad exceptionem, quare prædicta quinque concurrent ad hoc, quòd fiat exceptio. Sed obi citur, quòd hæc dictio præter non semper tenetur diminutiue, sicut quidam dicunt, quia hæc est uera, Decem præter unum sunt nouem, sed ex denario non potest fieri nouenarius, nisi per diminutionem denarij numeri, ergo oportet, quòd hæc dictio præter, teneatur ibi diminutiue. & sic hęc dictio ęquiuocatur ad exceptionem & ad diminutionem. Sed contra, Omnis pars est semper in suo toto secundum habitudinem, per quam est pars, ut si in actu est pars, & secundum actum est in suo toto, & si in habitu est pars & secundum habitum est in toto, ergo pars, secundum, quòd est pars, non potest esse extra suum totum, ergo, si ponatur extra totum, tunc non erit extra se secundum se, sed respectu alicuius tertii. sed sicut unitas est pars denarij, ita est pars decem, ergo unum non potest excipi a decem, ut respectu alicuius tertii, ergo, cum dicitur decem pręter unum sunt nouem, ibi est, quod excipitur, quia unum, & a quo excipitur, quia decem, &
B respectu cuius, quia respectu huius scilicet esse nouem, & etiam excipiens, quod excipit, quia intellectus, & instrumētum, per, quod excipit, quia dictio exceptiua, ergo ibi sunt prædictæ quinque causæ quæ sufficiunt ad exceptionem, ergo tenetur ibi exceptiuæ, ergo semper tenetur exceptiue, quod concedimus.

Quam habitudinem dicat dictio exceptiua. Cap. III.

CIrca quartum quæritur in hunc modum. Cum ubicunque est exceptio excipiatur aliquid ab aliquo, quod fert instantiam secundum partem ei a quo excipitur, necesse est, ergo, quòd illud, quod excipitur sit pars eius a quo excipit, & etiam non sit secundum actum in eo a quo excipitur. Sed, cum pars subiectiua & pars in modo non ferant instantiam contra suum totum, quia non sunt actualiter in suo toto, ideo neutra harum partium potest excipi a suo toto, ergo oportet, quòd dictio exceptiua dicat habitudinem partis actualis existentis in suo to
C to ad suum totum, & ideo omnes istæ orationes sunt incongruæ, homo præter Socratem currit, Plato præter Socratem currit, quia exceptiua non est actualiter pars eius a quo fit exceptio, & ita dictio exceptiua non reperit habitudinem ad quam actualiter ordinatur. Item nulla pars est instantiua contra suum totum, nisi per sui negationem contradicat ei, sed pars subiectiua per sui negationem non contradicit toti, quia Socrate non existente, adhuc homo est, & similiter de parte in modo, ergo relinquitur, quòd partes aliorum generum omnium contradicunt suo toti per negationem, sed istæ sunt in suo toto actualiter ut patet in toto integrali, & in toto in quantitate, ergo hæc dictio præter, dicit habitudinem partis actualiter existentis in suo toto ad suum totum. Item nulla pars fert instantiam suo toti, nisi sequatur ad ipsum, sed nulla pars sequitur suum totum nisi actualiter sit in ipso, ergo hæc dictio præter, dicit comparationem partis actualiter existentis in toto ad suum totum, quod concedimus. Ex his patent plu
D res regulæ. Prima talis est. Oportet exceptum secundum naturam actualiter contineri in eo, a quo fit exceptio, & remoueri ab ipso respectu prædicati uel alicuius tertii, ut hic omnis homo præter Socratem currit. Secunda regula talis est. Quotiescunque tot excipiuntur, quot supponuntur, locutio est impropria & falsa, ut omnis homo præter omnem hominem currit. cum enim exceptio nō stet in ratione partis non reperit dictio exceptiua comparationem quam exigit, & sic ibi est improprietas. & cum prædicatum ponatur in quolibet, & remoueatur a quolibet oportet ipsam esse falsam. Tertia regula talis est. Contra positionem totam falsam non est dare instantiam, ut omnis homo præter omnem hominem est lapis, propositio autem tota falsa est, quæ est contraria ueræ, ut uult Aristo. in secundo Priorum, ut omnis homo est asinus, hæc est contraria ueræ. i. habet

Regulæ ad exceptionem necessariæ.

Cap. 26.

habet falsitatem, pro qualibet sui parte. unde a tali non potest fieri exceptio, quia oporteret accipere quamlibet partem, & sic omnia exciperentur quæcunq; supposita essent, quæ est contra secundam regulam. F

Sophisma.

Secundum prædicta quæritur de hoc sophismate. Omne animal, præter hominem, est irrationale propositio hæc est falsa, omne animal est irrationale, & non est instantia, nisi in homine. ergo facta exceptione pro illo erit uera, ergo hæc est uera, omne animal præter hominem est irrationale. Contra. Omne animal præter hominem est irrationale, ergo omne animal præter hunc hominem est irrationale, quod falsum est. Solutio Prima est uera, & probatio bene tenet, sed improbatio peccat secundum figuram dictionis a simplici ad personalem, quia iste accusatiuus, hominem, positus post dictionem exceptiuam, habet simplicem suppositionem, cum sit terminus communis, cum dicit, omne animal præter hominem est irrationale, sed cum dicis, ergo animal præter hunc hominem est irrationale, sed cum dicit, ergo omne animal præter hunc hominem, iste accusatiuus, præter hunc hominem, habet personalem suppositionem, & sic est in figura dictionis. Item est consequens ab inferiori ad superius cum distributione, sicut hic omnis homo, ergo omne animal, quia in hac propositione omne animal præter hominem est irrationale, ista distributio, omne animal, comprehendit in se omne aliud animal ab homine. Sed cum dicitur, omne animal præter hunc hominem, ista distributio, omne animal comprehendit in se omne aliud animal ab uno homine, & ita comprehendit omnia animalia, quæ prius comprehendebat, & etiam omnes homines alios ab illo homine, & sic argumentatur, sicut hic, omne animal aliud ab homine, ergo omne animal aliud ab illo homine. F

Idem autem iudicium est & de hoc sophismate, omne animal præter sanum est ægrum. omnis quantitas præter continuam est discreta. omne corpus præter animatum est inanimatum, omne præter uerum est falsum. G

A qua multitudine dictio exceptiua excipiat. Cap. IIII.

Circa quintum quæritur a qua multitudine debet excipere dictio exceptiua, quia non excipit indifferenter a quacunque multitudine. Nihil. n. est dictũ, homines præter Socratem currunt, ergo non excipit a multitudine quæ est in nomine pluralis numeri, & etiam nihil est dictum, turba præter Socratem currit, ergo non excipit a multitudine collectiui. Et dicendum est, ꝙ duplex est multitudo, quia quędam est multitudo, quę est modus intelligendi, & hæc est in nomine pluralis numeri. Omnia enim accidentia partium orationis sunt modi intelligendi, & ab hac multitudine, quæ est modus intelligendi, non excipit dictio exceptiua. Alia autem est multitudo quæ non est modus intelligendi, sed est multitudo rei, & iterum hæc est duplex, quia quædam est potentialis, & hæc est in quolibet uniuersali, quia quodlibet uniuersale in potentia habet in se sua indiuidua, & iterum ab ista quæ est multitudo potentialis, non excipit dictio exceptiua, & ideo nihil est dictum, homo præter Socratem currit. Alia est multitudo rei, quæ est multitudo actualis, & hæc est in toto in quantitate, quando uniuersale quod sumitur uniuersaliter continet sub se plura indiuidua ut omnis homo uel omne animal Talis autem multitudo est in toto integrali, & in aliis totis habentibus naturam horum. Et ab hac multitudine excipit dictio exceptiua quæ est multitudo actualis, quia hanc exigit. Quod sic probatur per tres rõnes. Dictum est enim in prædictis, ꝙ dictio exceptiua semper excipit partem actualiter existentem in suo toto, ergo cum oporteat partem aliquam uel aliquas relinqui in ipso toto, quia non possunt tot excipi quot supponuntur, oportet tũc H

Duplex est multitudo a qua excipit dictio exceptiua.

quòd

A quòd illa alia pars, uel ille aliæ partes actualiter sint in suo toto, ergò dictio exceptiua semper excipit a multitudine partium actualiter existentiū in suo toto, uel partes, in quas diuiditur totum. Item oēs partes in quas diuiditur totum ita se habent ad totum, ꝙ si una est actualiter & omnes aliæ, & si una est potentiali ter, & omnes aliæ, ut patet inductione in toto uniuersali, & in toto integrali, & quolibet alio toto, sed dictio exceptiua nata est excipere partes in quas diuidit̄ totū, sed excipit partem actualiter existentem in toto, ergo oportet ibi aliam par tē uel alias partes actualiter existere, ergo dictio exceptiua excipit multitudinē partium actualiter existentium in suo toto. Item dictio exceptiua in actu excipit. ergo in actu inuenit, quod excipit a toto, sed non inueniret in actu nisi in to to esset actualiter, ergo dictio exceptiua, quod excipit actualiter est in toto, sed nihil actualiter est in toto nisi pars actualis, ergo dictio exceptiua semper exci pit partem actualiter existentem toto, & idem est quod prius. Quòd autē dictio

B exceptiua excipiat a quolibet toto habent in se multitudinem actualem, patet inductione in quolibet toto, & primo patet in toto in quantitate, ut omnis hō præter Socratem currit, hoc est a toto in quantitate excipitur pars eius. Et etiam in hoc sophismate. Omnis homo præter Socratem excipitur, posito ꝙ oēs alii a Socrate excipiantur respectu alicuius prædicati & Socrate non. Probatio primæ, hæc est falsa, omnis homo excipitur, & non est instantia nisi in Socrate, ergo facta exceptione pro illo erit uera, ergo hæc est uera, omnis homo præter Socratem excipitur. Contra. In hac propositione dictio exceptiua adiungitur Socrati, ergo excipit ipsum respectu prædicati, ergo Socrates excipitur, ergo prima est falsa. Solutio. prima est uera simpliciter, & improbatio peccat secundum quid & simpliciter, quia excipere ab exceptione, non est excipere simpliciter, sed secundum quid, sicut priuari a priuatione non est priuari simpliciter, sed secundum quid, immo potius est dare habitum, ut priuare ac cæcitate est dare uisūm,

C ergo excipi ab exceptione nō est excipi simpliciter, sed ſm quid. Et ideo licet Socrates excipiatur ab hoc prædicato excipi, sicut est in prima, non tamen excipitur, & ideo est ibi quid, & simpliciter, & sic patet, ꝙ exceptio fit a toto in quanti tate. Patet etiam quod fit a toto integrali, ut tota domus præter parietē est alba; & totus Socrates præter pedem potest contineri ab arca, posito ꝙ Socrates possit intrare arcam, ita ꝙ arca non possit recipere pedem cum eo. Probatio primę, hæc est falsa, totus Socrates potest contineri ab arca, & non est instantia nisi de pede Socratis, ergo facta exceptione pro illo erit uera, ergo hęc est uera, totum Socrates præter pedem contineri ab arca. Contra, pes Socratis potest ab arca contineri, non ergo totus Socrates præter pedem potest contineri ab arca, ergo prima falsa. Solutio. Prima est uera simpliciter, & improbatio peccat secundum accidens, quia duplici de causa pars accipitur a toto respectu prædicati. An quando excipitur pars a toto respectu prædicati, eo quòd pars secun-

D dum se non uere subiicitur suo prædicato, ut hic, omne animal præter hominē est irrationale, homo excipitur a suo toto, quod non uere subiicitur irrationali, hæc enim est falsa, homo est irrationale. Aliquando autem pars excipitur a suo toto, eo ꝙ quamuis recipiat prædicatum secundum se, non tamen recipit ꝓut est in suo toto, & sic pes bene potest locari secundū se in arca, sed prout est unita suo toto siue cum suo toto non potest locari in arca. Vnde, cum dicit improbando, pes Socratis potest contineri ab arca, non ergo totus Socrates præter pedem potest contineri ab arca peccat secundū accidens, quia quāuis pes possit contineri ab arca secundum se, non tñ prout est in toto. Sicut hic cognosco Choriscū, non ergo ignoto uenientē. licet. n. Cognosco Choriscū secundū se, ignoro tñ ipsum, ut est ueniens, & sic est ibi accidens. Item ꝙ a toto in loco partis potest

fieri exceptio, ut pluit ubique præterquam hic. Et etiam a toto in tempore ut E currit semper præterquam heri, & sic patet, q dictio exceptiua excipit semper a toto habente in se multitudinem actualem. Patet etiam hic in toto numerali, pars ut decem præter unũ currunt, & etiam in hoc sophismate. Decem præter quinq; sunt qinque, quod sic probatur, hæc est falsa, Decem sunt quinq; & non est instantia nisi pro quinq;, ergo facta exceptione pro quinq; erit uera, ergo hæc est uera. Decem præter quinque sunt quinque. Contra decem præter quinque sunt quinque, ergo quinque non sunt quinque, quia prædicatum semper remouetur ab excepto. Solutio, prima est simpliciter uera & probatio secundũ accidens, quia sicut pars duobus modis causat falsitatem in oratione. Vno enim modo, quia prædicatum non conuenit parti secundum se, & sic, hæc est falsa, omnis homo currit Socrate non currente. Alio modo causat falsitatem pars in orationis, quia licet prædicatum conueniat parti secundum se, homo tñ conuenit ei prout est in toto, & sic hęc est falsa totus Socrates potest locari in arca, cum F pars Socratis nõ posit esse in ea cum Socrate, & sic falsitas causatur per partem, & differentem, siue hoc modo siue ille. Quare indifferenter contingit excipere partem a toto, aliquando hoc modo, aliquando alio modo, & sic causatur falsitas in oratione per partem ita per eundem modum fit exceptio circa partem. Dicendum est ergo breuiter, q prima simpliciter est uera, & improbatio peccat secundum accidens, q esse quinque prædicatur de quinque secundum se, ut quinque sunt quinque, sed non prædicatur de quinque secundum, q quinque sunt sub forma totius, & ita peccat secundum accidens, sicut patuit primo de hoc sophismate. Totus Socrates præter pedem potest contineri ab arca.

Ad illud autem quod obiicitur, quòd prædicatum semper remouetur ab excepto. Dicendum, q non est uerum, quia quando falsitas in oratione causatur per partem, eo q prædicatum non conuenit parti, tunc prædicatum remouetur ab excepto, sed quando causatur falsitas in oratione, eo q licet prædicatum conueniat parti secundum se, non tamen conuenit ei ut est in suo toto, tunc non contingit prædicatum remoueri ab excepto, & sic est in proposito. unde non sequitur Decem præter quinque sunt quinque, ergo quinque non sunt quinque. G

An propositio exceptiua sit uniuersalis an singularis. Cap. v.

Circa sextum sic obiicitur. Propositio uniuersalis est quæ omni aut nulli inesse significat, ut est in primo Priorum, sed propositio exceptiua non significat inesse omni aut nulli, quia potest in aliquo uel in aliquibus, ergo propositio exceptiua non est uniuersalis. Item ad idem solet dari talis regula. Dictio exceptiua uult inuenire distributionem mobilem, & reddere eam immobilem, ergo cum dicitur omnis homo præter Socratem currit, hæc distributio, omnis homo præter Socratem currit est immobilis, ergo non circunstat in ratione uniuersalis cum contingat fieri motum sub qualibet uniuersali, & patet, q non H est indefinita, neque particularis, ergo est singularis. Et dicendum, q propositio uniuersalis est duplex, quia quædam est completa, & alia incompleta. Completa est illa in qua subiectum pro qualibet sui parte recipit prædicatum, ut omnis homo albus currit. Hic enim homo albus, subiicitur cursui pro qualibet homine albo Incompleta est illa, in qua subiectum non pro qualibet sui parte, sed p quibusdam subiicitur prædicato, & sic omnis exceptiua est uniuersalis, ut omnis homo præter Socratem currit primo autem modo nulla exceptiua est uniuersalis. Ad primum autem argumentum dicendum, quod obiicitur de propositione uniuersali completa & perfecta. Secundi autem argumenti solutio patebit in septima quæstione.

Propõ uni uersalis duplex.

Quomodo

A *Quomodo syllogismum respiciat exceptiua dictio.* Cap. VI.

CIrca septimum sic obiicitur, cum sic dicitur, omnis homo præter Socratem currit, sed Plato est homo, ergo Plato præter Socratem currit. nulla est talis illatio neque sic potest fieri syllogismus. ergo non est syllogismus propositio exceptiua. Item ad idem. Cum omnis propositio exceptiua sit immobilis per regulam præcedentem, ergo non debet fieri sumptio sub ea, ergo non est syllogismus. Et dicendum quod propositio exceptiua non est syllogismus, sic, omnis homo præter Socratem currit, Plato est homo, ergo non Plato currit, quia ista determinatio præter Socratem non debet sumi ad medium, neque in conclusione, eo quod est determinatio subiecti in comparatione ad prædicatũ, & nulla talis determinatio sumitur ad medium, neque in cõclusione, sed solum debet sumi determinatio eius quo est subiectum, quia hæc est absoluta, alia au-
B tem est receptiua. Dispositio respectiua attingit totum.i.prædicatum est subiectum, & non debet fieri sumptio sub toto, idest sub utroque termino, sed subiecto. Ad aliud autem dicendum quòd propositio exceptiua est mobilis, quia est syllogismus, sicut dictum est, assumendo omnes partes alias ab excepto. unde prædictam regulam dicimus esse falsam, uel solum esse intelligendam quantum ad exceptionem, hoc est quod nulla pars potest assumi cum excepto. unde non sequitur, omnis homo præter Socratem currit, ergo Plato præter Socratẽ currit, ergo Virgilius præter Socratem currit, & sic de aliis. Secundum prædicta quæritur de hoc sophismate. Socrates bis uidit omnẽ hominem præter Platonem, posito quòd Socrates uiderit una uice omnem hominem, & alia uice omnem hominem præter Platonem. Probatio primæ, hæc est falsa. Socrates bis uidit omnem hominem, & non est instantia nisi in Platone, ergo facta exceptione pro illo, est uera, ergo hæc est uera. Socrates bis uidit omnem hominem præ-
C ter Platonem, ergo bis non uidit Platonem, ergo una uice, & alia uice non uidit Platonem, quod falsum est. Solutio. prima est duplex, eo quòd hæc dictio bis potest determinare hoc uerbum uidere, prout transit supra sequentem accusatiuum cum sua determinatione facta per exceptionem, & tunc est sensus. Socrates uidit omnem hominem præter Platonem & hoc bis, & tunc sequitur quòd nulla uice uidit Platonem, & sic est falsa, & sic hæc dictio præter, excipit ab hoc quod est uidere omnem hominem, & sic prius aduenit hæc dictio præter, in oratione. Alio autem modo hæc dictio bis, potest determinare tantum hoc quod est uidere omnem hominem, tunc hæc dictio præter, excipit ab eo quod est bis uidere omnem hominem, & sic est uera, quia non bis uidit Platonem, & sic hæc dictio bis, primo intelligitur aduenire in oratione quã hæc dictio præter. Ex prædictis patent plures regulæ, quarum prima talis est. Cuiuslibet exceptiuæ ueræ sua præiacens est falsa. Præiacens autem exceptiue est illa a qua remouetur Regula.
D falsitas per dictionem exceptiuam unde hæc, omne animal est irrationale, est præiacens falsa huius exceptiuæ ueræ, omne animal præter hominem est irrationale. Alia autem est regula talis. Si aliqua propositio est uera sine exceptione, erit falsa cum exceptione apposita.

Item quæritur de hoc sophismate. Quilibet uiginti præter decem sunt decem. sophisma.
Probatio, illa, uiginti præter decem sunt decem, illa uiginti præter decem sunt decem, & sic de aliis, ergo prima uera. Contra. prima est tota falsa, ergo non potest uerificari per exceptionem. Per hanc regulam. Contra totam falsam non est dare instantiam. Solutio. prima est simplex falsa. Probatio autem peccat secundum accidens, sicut in hoc sophisma. Omne coloratum præter unum currit. Probatio omne album præter unum currit, omne nigrum præter unũ currit, oẽ

medio colore coloratű præter unű currit, posito q; istæ tres sint ueræ, ergo omne E
coloratű præter unum currit. Contra. Prima tota est falsa, ergo non potest uerificari per dictionem exceptiuã. Patet auté antecedens probationis, cum quęlibet præmissarum non habeat instantiam nisi in uno, & conclusio habeat instantiã in tribus. s. in uno albo, & in uno nigro, & tertio quod est medio colore coloratum.

De constructione dictionis exceptiuæ. Cap. VII.

CIrca octauum obiicitur, q; hæc dictio præter, non construatur cum accusatiuo casu, quia comparatio importata per hanc dictionem præter, est ipsius actus, uel respectus actus, ergo determinat actum, sed actio habet significari per uerbum, ergo hæc dictio præter, determinat uerbum. Sed solum aduerbium determinat uerbum ex opposito diuisæ ergo est aduerbium, ergo non est præpositio, neque uerbum cum sint partes orationis diuersæ ab aduerbio, ergo non construitur cum accusatiuo. Et dicendum q; præter, non est aduerbium, sed est præpositio, quia aduerbia determinant uerbum ratione actus in se, uel ratione alicuius comparationis debite ipsi actui, cum aduerbium sit ui uerbi adiectiui, sed præpositiones non dicunt comparationem actus, immo dicunt comparationem substantiæ obliquæ significatæ ad actum, uel respectu actui, & sic differunt præpositiones & aduerbia. unde non sequitur q; si dicat comparationem aliquam respectu actus q; ideo sit aduerbium, immo potius sequitur quod non sit aduerbium. Item cum dicitur, iste currit ibi, hoc aduerbium ibi, dicit determinationem, sed eadem determinatio significatur in hac oratione, iste currit in illo loco, ergo ista præpositio in, dicit eandem comparationem cum hoc aduerbio ibi, ergo est aduerbium, cum dicat eandem comparationem, & similiter de aliis præpositionibus, ut transiuit illac i. per illam partem, & mouetur sursum. i. ad locum superiorem; currit uelociter. i. cum uelocitate, & factum est cælitus. i. a cœlo, & diuinitus. i. a Deo, ergo idem significant istæ præpositiones cum aduerbiis. G
& similiter de aliis præpositionibus, ergo præpositiones differunt ab aduerbiis, ergo hæc dictio præter, est aduerbium, sed nullum aduerbium cőstruitur cum accusatiuo casu, ergo non construitur cum accusatiuo. Et dicendum, q; hoc aduerbium uelociter dicit uelocitatem, ut determinationem actus, cum dico, currit uelociter, sed si dicã currit cum uelocitate; hæc præpositio cű, non dicit uelocitaté in determinationé actus, sed dicit comparationem unius ad alterű, ut uelocitatis ad actum. Similiter hoc aduerbium ibi, dicit locum, ut determinationem actus, sed hæc præpositio in, non dicit locű ut determinationé actus, sed dicit cóparationé ipsius loci actum, qui sit in eo, & sic de aliis. unde propositiones non significant idem cum aduerbiis. unde hæc propositio præter, non est aduerbium, sed propositio. Itẽ hæc dictio præter, remouet uerbum personale ab excepto, sed uerbű alicuius personę nő remouetur nisi a nominatiuo, ergo hæc dictio pręter, construitur cű nominatiuo. Et dicendű q; dupliciter remouet̃ uerbű personale ab H
aliquo casuali, quia uno modo remouetur, eo q; negatur cópositio unius ad alterű, & sic remouet̃ semper uerbű personale a nominatiuo, ut ego nő curro, tu nő curris, ille non disputat similiter in impersonali. Alio auté modo remouet̃ uerbű personale ab aliquo casuali pp hoc q; illud casuale extrahitur ab aliquo recipiéte in se actű illum, & sic semper remouetur actus ab excepto per hanc dictionem pręter. Sed hoc est ualde ex consequente, quia primo hęc dictio pręter, extrahit partem a toto, ut omnis homo pręter Socratem currit. secundo, actus ponitur in toto a quo fit exceptio, ut omnis homo præter Socratem currit. tertio autem modo, quia actus ponitur a toto, nó reperiebat partem quę prius erat remota a toto respectu ipsius actus. ideo cősequebatur remotio actus a parte excepta,

A pta, sicut prius uidisti pluuiam uenientem, primo remouisti librum a fenestra, secundo cecidit pluuia super fenestram, tertio sequitur quod non sit recepta in libro, uel quod non cecidit, super librum. Sciendum autem, quod quęcunque dicta sunt de hac dictione præter, omnia debent intelligi de hac dictione præterquam, & de hac dictione nisi.s. quòd est dictio exceptiua, excepto hoc quod hæc dictio præter excipit in accusatiuo casu semper, ut dictum est, sed præterquam & nisi excipiunt in eodem casu in quo est totum a quo fit exceptio, ut nullus homo currit præterquam Socrates, uel nisi Socrates, nullius hominis misereor præterquam Socratis, uel nisi Socra. nulli homini loquor præterquam Socrati, uel nisi Socrati, nullum hominem uideo præterquam Socratem, uel nisi Socratem, a nullo homine didici præterquam a Socrate, uel nisi a Socrate. De dictionibus exceptiuis hæc dicta sufficiant.

De Dictionibus Consecutiuis. Et primo de Coniunctione Si.

B DICTO de dictionibus exceptiuis. Dicendum est de dictionibus cōsecutiuis. Et primo de hac dictione si. De qua primo quæritur quid significet. Secundo quot sunt species consecutionis siue consecutiuæ. Tertio utrum in conditionali contingit fieri descensum sub antecedente, uel sub consequente. Quarto qualiter sumatur contradictio conditionalis propositionis. Quinto utrum impossibile antecedat ad quodlibet, siue ex impossibili sequatur quodlibet.

Quid nam hæc dictio Si, significet. Cap. I.

CIrca primum sic obiicitur, quod hæc dictio si, non significat substantiā, quia substantia dicitur quatuor modis. Vno.n. modo suba dicitur materia, ut materia Socrat uel ignis, uel aliorum elementorum. Alio autem modo substantia dicitur forma, ut forma Socratis & aliarū rerum naturaliū. Tertio modo substātia dicitur cōpositū ex his.s. ex materia & forma, ut Soc. & alia indiuidua. Quarto aūt mō substantia dicitur essentia dicēs quid, siue prædicabilis de pluribus in qd, ut homo est animal, & consimilia. Sed hæc dictio si, nullo prædictorum modorū significat substantiam, ergo hęc dictio si, non significat subam, quod cōcedimus. Item quidam dicunt quod hęc dictio si, significat causalitatem. Alii uero dicunt antecessionem. Alii dicunt consecutionem. Et uidetur quòd significat causalitatem, quia dicitur coniunctio causalis, & non nisi a consignificatione causæ, uel causalitatis, ergo hæc dictio si, significat causalitatem. Item uidetur quòd magis significat antecessionem quam consecutionem, quia magis se tenet cum antecedēte quam cum cōsequente a parte rei, cuius signum est, quia si, semper adiungitur antecedenti & nō cōsequenti, ut animl est si hō est, sed semper antecessio est forma antecedentis, & consecutio cōsequentis, ergo magis se tenet cum antecedente quam cū consequente, ergo si hæc dictio si, significat alterum istorum magis signat antecessionem quam cōsecutionem. Item ad idem. Causa dicitur dupliciter, qa quædam est causa, quæ est causa rei quo ad esse, & hęc est causa essendi, ut corpus & anima sunt causa hominis quo ad esse, & lucens super terram est causa dici quo ad esse. Alia aūt cā est quæ est causa consequendi, & sic in qualibet conditionali antecedens est causa consequētis, & non essendi, sed consequendi, & in quolibet argumento pmissæ sunt causa conclusionis, & sic cā est duplex.s. cā essendi, & cā consequendi, sed utraq; istorū modorū cā inquantū est cā est antecedēs & cātum in qd est causatū ad consequens. Sed hæc dictio si. significat causam, uel causalitatē, ergo significat antecedentē & non consecutionem Item uidetur quod significat

Suba quatuor modis dicitur.

C

D

Eodē. cap. & a moderniorbus grammaticis.

consecutionem per definitionem datam a Prisc. de coniunctione. Coniunctio est E pars orationis indeclinabilis coniunctiua aliarum partium orationis uim, uel ordinem demonstrans. Et Prisc. exponit sic. Vim significant illæ coniunctiones quæ significant res aliquas simul esse, ut prius, & fortis fuit Aeneas. Ordinem significat coniunctio quando significat consecutionem aliquarum rerū, ut si ambulat mouetur, sed hæc coniunctio si, & consimiles significant ordinem, ergo significant consequentias rerum, siue consecutiones, ergo non antecessionem. Et dicendum est quòd hæc dictio si, significat causalitatem siue antecessionem, & hoc non est significare plura, sed unum, quia unum in altero siue per alterum, quia per hoc quod significant causalitatem significant antecessionem. quia sicut in omni causa intelligitur antecedens natura, cum omnis causa prior sit natura suo effectu, & ita in omni casualitate intelligitur antecessio. Vnde hæc dictio si, significat causalitatem secundum quòd in ea intelligitur antecessio. Et sic significat causalitatem in antecessione, siue per antecessionem. vnde non significat duo, sed unum, quod concedimus. F Argumenta autem quibus ostenditur quòd significant causalitatem siue antecessionem concedimus sicut dictum est quod significat unum in alterum, siue per alterum. Ad argumentum autē probans quod hæc dictio si, significat consecutionem. Dicendum quod non significat consecutiue ut diximus, sed ad antecessionem sequitur consecutio. Et nota quòd unum sequi ad alterum dicitur multipliciter. quia quædam sequuntur eo quod sunt essentialiter prædicabilia, ut definitio genus, & differentia ad speciem. Alia autem sequuntur secundum quòd sunt partes integrales, ut paries ad domum, & ceteræ partes eius. Alia sequuntur quę sunt partes essentiales rei, q̄uis non sint partes integrales, ut corpus humanum, & anima intellectiua ad hominem.

Cōsecutio quinq; modis fit.

Et dicuntur partes integrales, quarum quælibet habet quantitatē. Et ideo corpus, & anima non sunt partes integrales, quia licet corpus habeat quantitatem, tamen anima non habet quantitatem, sed sunt partes essentiales animalis G uiuentis, quia anima reperitur in hominibus ut intellectiua, in brutis animalibus ut sensitiua tantum, & terræ nascentibus ut uegetatiua tantum. Alia consequuntur quia sunt subiecta propria accidentium, uel econuerso, quia sunt propria accidentia subiectorum, & sic sequitur linea ad rectum, uel curuum, & sic numerus ad par, uel impar, & corpus elementatum ad colorem tanquam ad accidentia propria, uel econuerso rectum, & curuum ad lineam, & par uel impar ad numerū, & color ad corpus elementatū sicut accidentia propria ad propria subiecta, sed nullo prædictorū modorū consequentia sequitur ad antecessionē. Alia autē sequuntur ad seinuicē relatiue, ut pater, & filius, dominus, & seruus, & hoc mō consecutio sequitur ad antecessionem. Sicut n. antecedens, & consequens sunt ad aliquid, similiter antecessio, & cōsecutio ad seinuicē dicuntur. unde hæc dictio si, significat solū antecessionē, quia oīs antecessio cōsecutionis est antecessio, ideo ad significationem huius dictionis si, sequitur consecutio relatiue. H

Quod sint consecutionis species. Cap. II.

CIrca secundum quæritur quot sunt species consecutionis, quia cum unū relatiuū exigatur ad cognitionē alterius oportet cognoscere consecutionem, & modos siue species consecutionis, ad hoc quòd antecessio cognoscatur. Et dicendum q̄ consecutionis duæ sunt diuisiones. s. excedētes, & excessæ. Vna quidē diuisio est ista. Consecutionis alia est rerum simul existentium, ut si homo est, animal est, alia rerum existentium secundum prius, & posterius. Nam aliquando sequitur quod est prius, aliquando quod est posterius, & quod prius dicitur, aliquando, uel temporis, ut si addiscit ignorat, prius enim est ignorare, & post

sequi-

A sequitur ad discere, & sequitur quod est posterius, & in eodem tempore, quia quando addiscit ignorat, non enim addiscimus nisi quod ignoramus. Aliquando autem sequitur prius in diuersitate temporis, & hoc dupliciter. Vno enim modo sequitur prius in præterito, ut si fumus est, ignis fuit, & si panis est, farina & aqua fuerunt, & hoc accidit maxime in causis non permanentibus, & in causis, tempore & natura antecedentibus suum effectum. Alio autem modo prius sequitur in tempore futuro, ut purgatio & farina, quæ finaliter ordinantur ad sanitatem priora sunt, ergo sanitas finaliter erit. Sanitas enim causa finalis est prædictorum. Causa enim finalis semper natura prior est suo effectu, aliquando autem tempore posterior est prædictis, ergo patet q; prius aliquando sequitur in præsenti, aliquando in præterito, aliquando in futuro. Hæc autem diuersitas consecutionis accidit ex eo quòd causa tripliciter comparatur ad suum effectum. Aliquando enim causa est simul tempore cum suo effectu, quamuis non natura, ut Sol lucens super B terram cum die. Aliquando autem causa præcedit tempore & natura suum effectum, ut ignis fumum, & racemi uinum. Aliquando autem causa antecedit natura suum effectum, & est posteriori tempore, & hoc maxime solet accidere in causa finali. Et sic patet diuisio primæ consecutionis. Alia est simul existentium. Alia non simul existentium. Cā tribus modis ad effectū cōparatur.

Secunda uero diuisio consecutionis est ista. Consecutionis alia est simplex alia composita, siue secundum oppositionis, ut dictum est in tractatu de fallacia consequentis. Hæc autem diuisiones comparantur ad seinuicem, ut excedentia & excessa, quia utrunq; membrum primæ diuisionis reperitur in simplici consequētia. & in composita, & utrunq; membrum secundę diuisionis reperitur in eis quę se simul consequuntur, & in eis quæ consequuntur secundum prius & posterius, ut si panis est, farina fuit, & si uinum est racemi fuerunt, & consequuntur secūdū prius & posterius, & est ibi simpliciter consequentia, & in eodem. Etiam potest C formari consequentia composita, ut si uinum est racemi fuerunt, ergo si racemi nō fuerunt non est uinū. Similiter aūt & in his terminis qui se simul cōsequūtur. Et ideo dr̄ illæ diuisiones excedentes & excessæ, quia secundū q; utrunq; membrum primæ diuisionis reperitur in utroq; secundę, & sic est excedens diuisio prima, & secunda est necessa. Secundum autem q; unum membrum secundæ diuisionis reperitur in utroq; primæ. Similiter secunda est excedens, & prima est excessa. Et quod dico de uno membro diuisionis, similiter intelligatur de reliquo.

Secundum prædicta quæritur de hoc sophismate. Si nullum tempus est, aliquod tempus est. Probatio. Si nullum tempus est dies non est, & si dies non est & si nox est, aliquod tempus est, ergo a primo, si nullum tempus est, aliquod tempus est. Contra. ibi significatur oppositum, ergo locutio est impossibilis. Solutio prima, simplex oppositum sequi ad falsa. Et dicunt quidam quòd in prima conditionali, probationis locus est a toto in quantitate. In secunda uero D conditionalis est locus a contrariis immediatis. In tertia uero est locus a parte uel specie subiectiua, & sic uariatur habitudo inferendi, & ita impeditur locus a primo ad ultimum. Et ponunt ibi sophisma accidentis propter uariationem medij. Sed hoc destruit propter has maximas. Quicquid sequitur ad consequens sequitur ad antecedens, ergo si ultimum consequens. quod est, aliquod tempus esse sequitur ad antecedentia intermedia, & antecedentia intermedia sequuntur ad primum antecedens, quod est nullum tempus esse, tunc oportet quòd ultimum consequens quod est aliquod tempus esse, sequatur ad nullum tempus esse, quod est primum antecedens, & sic necesse est primam esse ueram, si habitudines probationis sunt necessariæ, ergo a destructione consequentis, si prima non est necessaria, habitudines probationis non erunt necessariæ. Alia autē maxima

Sophisma.

Solutio. 1.

xima est ista. Quicquid antecedit ad antecedens antecedit ad consequens, ergo E si primũ añs antecedit ad antecedentia intermedia, & antecedétia intermedia antecedunt ad ultimum consequens, ergo primum antecedens antecedit ad ultimũ consequens, ergo primum antecedens antecedit ad ultimum consequens, ergo si habitudines probationis sunt necessariæ prima est uera. Neque impeditur locus a primo ad ultimum propter diuersas habitudines, ergo si prima nõ est uera habitudines probationis intermediæ non sunt necessariæ. Itẽ ad idem. Si Socrates est animal rationale mortale, Socrates est hõ a definitione, & si Socrates est homo, Socrates animal, Socrates non est lapis, ab opposito, ergo a primo, si Socra. est animal rõnale mortale, Socrates non est lapis, sed hoc bene sequitur, & sunt ibi diuersæ habitudines locales, ergo propter diuersitatem habitudinum localiũ non impeditur processus a primo ad ultimum. Item ad idem in syllogismo categorico non exigitur, ꝙ eadem sit habitudo medii ad maiorem extremitatem, & minorem, ut nulla uirtus est uitium, omnis iustitia est uirtus, ergo nulla iustitia F est uitium. In hoc syllogismo cõparatio medii ad maiorẽ extremitatẽ est habitudo cõtrariarũ, minoris uero extremitatis ad medium est habitudo speciei ad genus. Harũ aũt localiũ habitudinũ una facit locũ intrinsecũ, ergo si inter oẽs locos maxime differunt intrinseci, & extrinseci, & illæ non impediunt syllogismũ categoricum, ergo ista eadẽ multominus impediunt hypotheticũ, & si illæ nõ impediunt, nec aliæ habitudines, quæ magis conueniunt, & sic a primo ad ultimum nõ impeditur processus propter diuersas habitudines locales, quod concedimus.

Solutio. 2. Vnde dicendum est quòd prima simpliciter est falsa, & prima consequentia tenet uno modo, & alio modo non, quia hæc propositio, dies non est, quæ est primum consequens est duplex, eo quòd potest esse negatio in genere siue circa genus, quod idem est, uel potest esse negatio simpliciter siue extra genus. Si enim sit negatio in genere sic ponit subiectum suum inesse, quod est tempus communiter loquendo, extenso nomine subiecti, & est sensus illius, dies non est, idest tempus est, sed illud non est dies, & ita non sequitur ex primo antecedente, quia immediate contradicit ei, & si non sequitur, nullum tempus est, ergo dies non est G nec est ibi locus a toto in quantitate, sed est argumentum penitus disperatum, sicut hic, nullus homo currit, ergo aliquis homo currit. Similiter est in proposito, nullum tempus est, ergo aliquod tempus est, sed illud non est dies. Sed si sit negatio simpliciter tunc nihil ponit ista, dies non est, & sic sequitur, nullum tempus est, ergo dies non est, & sic est locus a toto in quantitate. Similem autem

Tex. cõ 22. distinctionem innuit Aristo. in primo Posteriorum, huius quod dico non par, quia si non par negatio est in genere, ita ponit subiectum suum quod est numerus. Vnde non par ponit numerum, sed ille non par est par, si uero non par sit negatio simpliciter, sic nihil ponit. Et sic patet quòd hæc est duplex, dies non est, & secundum quòd est negatio in genere non sequitur ex eo. Econuerso autem dicendum est de secunda conditionali, scilicet de hac, si dies non est, nox H non est, quia secundum quod hæc dies non est, est negatio in genere, ita sequitur ex ea noctem esse. Quare destructo uno contrariorum immediatorum non sequitur alterum, nisi cum constantia subiecti. Vnde oportet sic inferre, dies non est, & est tempus, ergo est nox. Si uero hæc, dies non est, sic negatio simpliciter, ita non sequitur ex ea noctem esse, neque hoc modo est ibi locus a contrariis. Item quæritur in quo sit tempus, ut in subiecto, quia cum omnia nouem genera prædicamentorum alia substantia sint accidentalia, non possunt esse nisi in subiecto, quia nullum accidens potest esse nisi in subiecto. Vt enim uult

Hoc patet exercesse ab Boethius. Accidentis esse est inesse, sed tempus est accidens, quia est quantitas, ergo est in subiecto. Et ideo quæritur in quo subiecto sit. Et dicendum, quòd

tempus

A tempus est in motu primi mobilis siue in motu cœli, ut in subiecto, uel in primo mobili inquantum est mobile ut in subiecto, quia idem est dicere, quod sit in primo mobili inquantum est mobile, siue in motu primi mobilis, eo quod ipsius mobilis inquantum est mobile perfectio est motus, ut est in tertio Physicorum. Item quæritur cum nox & dies sint contraria immediate, & omnes contrarietas nata sit fieri circa aliquod subiectum, ergo nox, & dies erunt uicissim in subiecto aliquo, & ideo quæro quod est illud. Et dicendum est quòd nox, & dies sumitur dupliciter, quia uno modo dies dicitur illuminatio aeris a latione siue ex latione solis in nostro hemispherio, & nox dicitur priuatio illius illuminationis aeris in nostro hemispherio, & hoc modo nox, & dies sunt cõtraria immediata, & habẽt fieri uicissim circa aerem, ut circa subiectum proprium, & circa lationem solis supra terram ut circa causam efficientem, unde sunt in aere ut in subiecto, & est ibi quintus modus essendi in, & sunt in latione solis supra terram, ut in causa ef- Philo. primo Physi. tex. cõ. 20.

B ficiente, & est ibi sextus modus essendi in. Alio auté modo sumitur nox, & dies, secundum quem modum dies dicitur spacium temporis mensurantis lationem solis nostro hemispherio usq; ad recessum solis nostro hemisphe io Et nox dicit totum tempus necessarium lationi solis in alio hemispherio, & sic nox, & dies sunt partes temporis, sed magis proprie sumuntur nox, & dies primo modo quã secundo modo. Hemispherium autem est medietas illa cœli quæ apparet supra terram undique in circuitu. Et dicitur ab hemi quod est medium, & sphera sphe ræ, quasi dimidia sphera. Item quæritur utrum tempus prædicetur de die, & de nocte secundum quòd nox, & dies sumuntur primo modo. Et dicendum, quod prædicatio est multis modis Quædam enim est superioris de inferiori, & hæc est essentialis prædicatio, ut homo est animal, uel homo est rationale. Alia aũt est prædicatio causalis, ut quando prædicatur causa de effectu, ut sanitas est adæquatio humorum, & dies est sol lucens super terram. Alia est accidentis de subiecto, ut

C paries est albus, uel linea est recta, uel curua Alia est subiecti de propria passione, ut par est numerus, & est recta linea, & nullo istorum quatuor modorum tẽpus prædicatur de nocte, & de die primo modo sumptis, unde secundum has prædicationes omnes hæc est falsa, dies est tempus, & hæc similiter, nox est tempus. Alia autem prædicatio est quæ est mensurantis siue mensuræ de mensurato, ut hoc ulnum est quarta, hic prædicatur mensura de mensurato, & linea est quanta, & numerus est quantus, & superficies est quanta, & sic de omnibus speciebus quantitatis, & prædicatur hoc modo quantitas, ut mensura, & non ut genus, quia genus non potest prædicari denominatiue de specie, & hoc modo prædicatur tẽpus de nocte, & de die primo modo sumptis. unde hoc modo hæc est uera, dies est tempus, & prædicatur mensura de mensurato remoto, quia tempus primo mensurat motum primi mobilis, & motus primi mobilis mensurat motum solis, unde tempus ex consequenti mensurat motum solis, & per motum solis, ulte

D rius mensurat noctem, & diem.

Item quæritur quid sit tempus, cum omne tempus constet ex priori, & posteriori, sed prius, & posterius debentur motui, ergo tempus est motus, & est syllogismus in primo primæ cum præmissæ intelligantur uniuersaliter, & transponitur. Et dicendum quod tempus ita definitur ab Aristotele. Tempus est numerus motus secundũ prius, & posterius, nec tñ sequitur, ergo tẽpus est numerus, nec ẽt sequitur, ergo tempus est discreta quantitas, quia ratio numeri diminuitur per sibi adiunctum, quia numerare motum secundũ prius, & posterius, est continuare hoc est mensurare ipsum. Sed mensurare sm prius, & posterius ponit cõtinuitatẽ, & nõ discretionẽ, pp hoc quod prius, & posterius copulãtur ad ipsũm nunc. De tẽpe enim non habemus nisi nunc, quia quod præteriit non est de præterito non est nisi De hoc. 4. Phy. tex. c. 101. & infra. mensurare dicit continuitatem.

nisi memoria, de futuro prouidentia. Ratio numeri & uidere tenebras, hoc non E
est uidere simpliciter, sed est nihil uidere, & scire te non scire, non est scire simpliciter, unde impediuntur illæ duæ illationes per quid & simpliciter. Ad argumentum autem dicendum est, quòd non est syllogismus in primo primæ, sed potius syllogismus contra ipsum primum primæ, eo q medium æquiuocatur, quia prius & posterius dicuntur dupliciter, nam uno modo prius & posterius sunt partes ipsius motus, & alio modo sunt partes temporis, & sic motus primus est causa temporis, ita ut prius, & posterius in motu sunt causa prioris & posterioris in tēpore, & sic motus est subiectum temporis, ita prius & posterius in motu sunt subiectum prioris & posterioris in tempore. Et nota q tria sunt quæ sibiinuicem proportionantur. s. spacium, motus, & tempus. Motus enim adæquatur spacio supra quod est. & tempus adæquatur motui ut subiecto suo, ut si imagineris tres lineas æqualiter extensas, ita q secunda supponatur primæ, & tertia secundæ, similiter imagineris extensionem spacij, & motum supra spacium, & tempus supra F
motum. Sed in hoc est differentia, quia extensio spacij est permanens. extensio uero motus, & extensio temporis, sunt successiue, nec partes aliquas habent simul, ut si imaginaris ciphum plenum aqua, & si cum puncto acus protrahatur linea in superficie aquæ ab una extremitate ciphi usque ad aliam, tunc de illa linea non est pars præterita, quia iam deleta est, neque pars futura est, quia neque fit, neque facta est; sed fiet, & sic illa linea nihil est nisi illud in quo est punctio acus. Similiter de motu & tempore, quia quod præterijt de utroque, iam non est, quod autem futurum est, nondum est sed erit, unde de utroq; nulla pars est, nec aliquid est de ipsis, nisi indiuisibile. unde de tempore nihil est nisi nunc, qđ non est tempus, sed est indiuisibile in tempore, & per hoc tempus est, & de motu nihil est, nisi mobile quod infertur, quod nec est motus, nec pars motus, & per hoc motus est. Item nota q inquantum motus per suam substantiam est causa
temporis, & per suam quantitatem dat tempori quantitatem, ita motus per prius G
T cō. 11. & 12. & ide. est quantitas, & per motum tempus est quantitas, ut est in quinto Physicæ primæ, & in capitulo de quantitate, sed secundum q in tempore primo reperitur natura mensurandi, & per tempus reperitur in motu, sic tempus per se est quantitas, & motus est quantitas per tempus. & hoc modo motus est quantitas per accidens. Et nota q cum dico tres homines uel quinque, duo dico, quia per hoc q dico homines, dico substantias hominum, & per hoc autem q dico tres uel quinque dico mensuram eorum, & sic de omnibus aliis numeralibus, & sic intellige q omnis numerus, & omnis quantitas est uno modo mensura, secundum q denotat aliquod subiectum, ut homines tres, & equi quatuor, homo bicubitus, columna bicubita, & est res secundum q est genus aut res aliqua specialis dicta de suis inferioribus. Similiter cum dico homo mouetur a mane usque ad uesperū, duo dico, quia per hoc q dico mouetur, dico motum, sed per hoc q dico a mane
usque uesperum, dico mensuram motus quæ tempus est. unde quanta est extensio H
temporis a mane usque ad uesperum tantum intellige motum & extensionem eius, & per extensionem temporis intelligo quanta est extensio motus, & sic tempus est mensura motus. Et per hoc dicebatur prius in recta solutione sophismatis q hæc negatio, dies non est, prout est negatio in genere ponebat subiectum suum quod est tempus extenso nomine subiecti, quia non solum appellatur ibi subiectum illud quod subijcitur accidenti, sed etiam illud quod est mensura alicuius accidentis ut diei, & ita nomen subiecti extenditur ad subiectum & ad mensuram, & ob hoc dicebatur extenso nomine subiecti.

Sophisma aliud. Item quæritur de hoc sophismate. Si nulla propositio est uera, aliqua propositio est uera. Probatio. Si nulla propositio est uera, ista propositio, homo est,

non

A non est uera, a toto in quantitate, & si ista propositio, homo est non est uera, sua contradictoria est uera, a contradictorie oppositis, & si sua contradictoria est uera, aliqua propositio est uera, a parte subiectiua, ergo a primo, si nulla propositio est uera, aliqua propositio est uera. Contra, ibi sequitur oppositum ad oppositum, ergo locutio est impossibilis. Solutio. prima.s. hæc, si nulla propositio est uera, aliqua propositio est uera, est uno modo uera, & alio modo falsa, & etiam prima consequentia tenet uno modo, & alio modo non, eo, q primum antecedens.s. si nulla propositio est uera, est duplex, quia uno modo est uere simplex, & sic non sequitur, si nulla propositio est uera ista propositio, homo est, non est uera, neque est locus ibi a toto in quantitate, quia hoc modo primum antecedens.s. si nulla propositio est uera, neque ponit hic antecedens qd est uerum, neque subiectum eius, quod est propositio, sed consequens eiusdem consequentiæ ponit propositionem particularem uirtute demonstrationis cum dicit. Solutio.

B ista propositio, homo est non est uera, tunc enim antecedens, remouet tã propositionem, q̃ auctoritatem eius & consequens ponit propositionem uirtute demonstrationis, sicut dictum est, & sic consequens contradicit antecedenti, sicut si diceretur, si nulla propositio est, neque ueritas eius est, ista propositio est, homo est, & ueritas eius non est. Alio autem modo antecedens.i. si nulla propositio est uera, potest esse negatio in genere, & sic ponit omnem propositionem & remouet ueritatem ab omni propositione, & hoc modo ponit omnes contradictorias falsas esse simul, & ex consequenti ponit omnes contradictorias esse ueras simul, est falsa, illa modo est uera, & si illa modo est falsa, ista modo est uera. unde si quia quando una contradictoria est falsa, reliqua est uera. unde si hoc mõ hæc utraque est modo falsa, utraque est modo uera, & sic primum antecedens ponit & remouet quamlibet contradictionem, & ideo secundum, q primum antecedẽs est negatio in genere, sic tenet bene prima contradictoria, & omnes aliæ a primo

C ad ultimum & sic prima propositio est uera.s. hæc, si nulla propositio est uera, aliqua propositio est uera. Ad probationem autem soluendum hoc modo.s. secundum primum antecedens est negatio in genere. Dicendum, quòd non sequit oppositum ad oppositum, sequitur una pars contradictionis ad antecedens, qd excludit intra se quamlibet contradictionem.

Item quæritur de hoc sophismate. Si tu es ubique, ut non es ubique. Probatio. Si ut es ubique. ut es hic, a toto in loco. si tu es hic, tu non es ibi, ab oppositis, & si tu non es ibi, tu non es ubique, a parte in loco destructiue, ergo a primo, si tu es ubique, tu non es ubique. Contra, ibi sequitur oppositum ad oppositum, ergo locutio est impossibilis. Solutio. Dicunt quidam, q prima est duplex eo quod locus diuiditur dupliciter.s. proprius & communis. Proprius aũt locus, est qui adæquatur rei locatæ, & circuit & continet rem undique, & talis dicit circunscriptiuus, & hoc modo sumendo locum impossibile est plura corpora esse Sophisma aliud.

D in eodem loco. Communis autem locus, in quo sunt plures res dicitur, ut plures homines in eadem domo, uel elementa & elementata omnia intra cœlum. Unde dicunt, quòd si in antecedente locus communiter sumatur, & in consequente locus sumatur respectiue. sic prima est uera. Si autem utrobique sumatur circũscriptiue, uel utrobique communiter, sic est falsa. Sed hæc solutio nulla est, quia sumpto loco semper circunscriptiue, sic prima est uera, sed adhuc remanet sophisma, & procedit probatio & improbatio sicut prius. Et propeter hoc dicendum est, quod prima simpliciter non est uera, quia primum antecedens.s. si tu es ubique ex duplici parte ponit contradictionem, propter hoc, quòd subiectum cõtradicit prædicato, & hæc est una contradictio, & etiam ipsum prædicatum ponit in se totcontradictiones quot sunt loca circumscriptiue. Quod autẽ subiectum

ctum contradicat prædicato, patet quia hoc pronomen tu positum in subiecto E
demonstrat rem singularem aptam natam esse in uno loco tantum, & ita non ubique. & prædicatum ponit quod ubique, & sic est ibi ubique, & non ubique inter subiectum, & prædicatum, & hoc modo subiectum contradicit prædicato: Quod prædicatum in se plures contradictiones habeat patet, quia sicut impossibile est plura corpora simul esse in eodem loco circunscriptiue, ita impossibile est idem corpus simul esse in diuersis locis circunscriptiue. unde quod est hic circunscriptiue non est ibi circunscriptiue, & quod non est hic circunscriptiue est ibi circunscriptiue, & de quolibet alio loco. unde esse hic circunscriptiue, & econuerso, & sic de omnibus aliis circunscriptis, & sic esse ubique ponit tot contradictiones, quot sunt loca partitiua circunscriptiua. Patet ergo quòd primum antecedens ex duplici parte ponit contradictionem, & ideo per naturales conuenientias ex eo sequitur contradictio, pp hoc dicendum est, quòd prima non est uera.

Ad probationem est dicendũ quòd nõ sequitur oppositũ ad oppositũ, sed sequitur una pars contradictionis ad antecedens, quod excludit intra se utranque partem contradictionis, & plures alias. F

A quanam parte consecutionis fieri descensum contingat, an ab antecedente an a consequente. *Cap.* III.

CIrca tertium quæritur in hunc modum. Syllogismorum alius est categoricus alius conditionalis. Categoricus est qui est ex propositionibus categoricis. Conditionalis est qui est ex conditionalibus propositionibus, ergo propositio conditionalis est syllogismalis, ergo necesse est descendere sub antecedente, uel sub consequente.

Sex regulæ descensus.

Et dicendum quòd in conditionali aliquando licet fieri descensum suo antecedente, aliquando sub consequente. Vnde dantur plures regulæ. Quarum prima talis est. Si termini communes ponantur in antecedente, & consequente conditionalis alicuius sine distributione, sub antecedente contingit fieri descensum, consequente immobili permanente, ut si homo currit, animal currit, & si Plato currit, animal currit, & sic de aliis. Secunda regula talis est. Si termini communes ponãtur cum distributione sub antecedente, & consequente, antecedens manet immobile, & sub consequente oportet descensum fieri, ut si omne animal currit, omnis homo currit, ergo si omne animal currit Socrates currit, Plato, Cicero, & sic de aliis. Tertia regula talis est. Si aliquid sequitur ad aliud, destructo consequente destruitur, & antecedens, & ob hoc tenet argumentum a consequenti destructione, ut si est homo est animal, ergo si non est animal non est homo. Quarta regula talis est. Si aliquid ad aliud sequitur, posito antecedente ponitur consequens, ut si homo est animal est, ergo animal est, & ob hoc tenet argumẽtum a positione antecedentis. Quinta regula talis est. Quicquid antecedit ad antecedens antecedit ad consquens, ut si animal est substantia est, sed si homo est animal est. ergo si homo est, substantia est. Sexta regula talis est. Quicquid sequitur ad consequens sequitur ad antecedens, ut si homo est, animal est, sed si animal est, substantia est, ergo si homo est, substantia est. G H

Quomodo in conditionali sumatur contradictio. *Cap.* IIII.

CIrca quartum quæritur hoc modo ad quid feratur negatio, ut si sumatur contradictoria alicuius conditionalis, & uidetur quòd ad uerbum consequentis, quia ut uult Boethius, antecedens cedit in determinatione consequentis, & ita uerbum consequentis ponitur, & antecedens determinat ipsum, sed quod ponitur

A nitur in affirmatiua debet negari in negatiua, ergo negatio debet ferri ad uerbum consequentis, ut sumatur contradictoria ipsius conditionalis.

Sed obijcitur in contrarium, quia consequens duo dicit. Consequens inquantum est consequens, & id quod est consequens, sicut pater, uno modo dicitur pater inquantum est pater, alio modo id quod est pater, sed consequens inquantum consequens ad aliud est, quia consequens, & econuerso, & sic posito uno ponitur alterum, destructo uno, destruitur reliquum, cum sit regula, ergo non est maior ratio quare negatio magis feratur ad consequens quam ad antecedens. Similiter non habet ferri negatio ad illud quod est consequens, quia sicut hæc est falsa, si Socrates legit Plato legit, similiter hæc est falsa, si Socrates legit Plato non legit, ergo nullo modo negatio debet ferri ad consequens, ergo non contingit contradicere in conditionali. Et dicendum quod consequens tribus modis dicitur. Vno enim modo sumitur consequens inquantum est consequens, & B sic est ad aliud, & sic conuertitur cum antecedente, & sic simul sunt uera consequens, & antecedens, sicut pater, & filius, & hoc modo negatio non refertur ad consequens, ut contradicat conditionali. Alio autem modo dicitur id quod est consequens secundum se, & absolute sumptum, & neque hoc modo negatio fertur ad consequens, ut contradicat conditionali. Vnde sicut hæc est falsa, si homo currit asinus currit, similiter hæc est falsa, si homo currit asinus non currit, quare negatio non fertur ad consequens secundum se sumptum. Tertio autem mõ sumitur id quod est consequẽs secundum quod determinatur per accidens, q̃a in omni conditionali consequens ponitur sub conditione, ut homo mouetur, si currit, & animal est si homo est, & hoc modo antecedens est determinatio consequentis, & isto tertio modo debet negatio ferri ad consequens, ut contradicat ipsi conditionali, & isto tertio modo procedit primum argumentum. Duobus autem modis aliis procedit argumentum factum contrarium. Vnde contradi- C ctoria huius, animal est si homo est, est ista, non animal est si homo est, & est falsa, cum sua contradictoria sit uera. Et contradictoria huius, si homo currit asinus currit, est ista non si homo currit asinus currit, & est uera, cum sua contradictoria sit falsa, hæc. s. si homo currit, asinus currit. Semper enim negatio debet ꝓponi toti conditionali ut contradicat ei. Vnde solet dari talis regula. Quotiescunque negatio præponitur alicui propositioni tam categoricæ quàm conditionali, semper contradicit ei.

Consequẽs tribus modis dicitur.

An ex impossibili sequatur quodlibet. *Cap.* v.

CIrca quintũ q̃rit utrũ ex impossibili sequatur quodlibet, siue impossibile antecedat ad quodlibet. Et uidetur ꝙ sic, quia uerum, & falsum sunt opposita cum sint contraria immediata, & unum contrariorum destruit alterum, & econuerso, ergo falsum destruit uerum, & econuerso, & cum impossibile sit falsum, D tunc impossibile destruit uerum, & econuerso, sed ad impossibile sequitur uerũ, ergo multo magis ad ipsum sequitur tam falsum quàm impossibile, quia si quod minus uidetur, sequitur ad ipsum, scilicet uerum quod destruit ipsum, ergo multo fortius quodlibet aliud, ergo ex impossibili sequitur quodlibet. Item omne uerum æqualiter distat a quolibet impossibili. quia sunt æqualiter sibi repugnãtia, ergo qua ratione sequitur unum uerum ex impossibili, quodlibet aliud uerũ sequitur ex impossibili, sed unum uerum sequitur ex impossibili, ut si homo est asinus, homo est animal, ergo quodlibet aliud uerum sequitur ex impossibili. Itẽ probatio, ꝙ ex hoc impossibili, Socrates est homo, & nõ est homo, sequit̃ quodlibet aliud impossibile, quia si Socrates est homo, & non homo, ergo Socrates est homo, & est locus a toto integrali, quia contradictio toti est ad utrunque sui partem,

tem, sed si Socrates est homo, Socrates est homo uel asinus, & est argumentū a parte subiectiua, quia totum disiunctum commune est ad utranque sui partē, ergo a primo, si Socrates est homo & non est homo, ergo Socrates est homo, asinus, sed non est homo, quia Socrates est homo, & non homo, & si Socrates non est homo, a toto integrali, ergo Socrates est asinus, & ex hoc impossibili Socrates est homo & non est homo sequitur Socratem esse asinum. Et eodem modo potest probari q; sequitur inde quodlibet aliud impossibile, & ita ex impossibili sequitur quodlibet, ergo impossibile antecedit ad quodlibet. Si obiicitur in contrarium quia cum conclusio sit argumento, uel argumentatione approbata propositio, & omne argumentum est ratio inferendi secundum aliqua, uel aliquas habitudines, quia argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem, sed credulitas & fides non potest fieri de re dubia nisi per habitudinem, uel habitudines aliquas, Necesse est ergo q; ubicunque concluditur aliquid ex altero, uel sequitur aliquid ex altero, q; ibi sit habitudo aliqua, uel habitudines aliquæ propter quam, uel propter quas sequatur unum ex altero, sed istius impossibilis hominem esse asinum non sunt habitudines aliquę neque mediate neque immediate ad hoc impossibile, albedinem esse nigredinem, uel iustitiam esse iniustitiam, ergo ad hoc impossibili, hominem esse asinum non sequuntur illa impossibilia, non ergo ex impossibili sequitur quodlibet. Item in communi loco a primo ad ultimum, semper confirmantur cōsecutiones intermediæ per aliquos locos intrinsecos, uel extrinsecos, uel medios, sed multa sunt uera & multa sunt impossibilia quæ non possunt confirmari per aliquas habitudines locales ad hoc impossibile hominem esse asinum, ergo ad hoc impossibili nō sequitur quodlibet, per locum a primo ad ultimum, neque per aliquem alium locum, ergo non potest esse q; ex impossibili sequatur quodlibet. Quod concedimus, dicētes, q; impossibile, tria dat intelligere. unum est ipsum impossibile inquantum est impossibile, alterum est compositio rerum quæ non possunt sibi inuicem conuenire, ut homo est asinus, uel diuisio rerum sibi necessario conuenientium, ut homo non est animal, quia ipsum impossibile inquantum est impossibile aliud est quam prædicta compositio, uel diuisio impossibilis, propter hoc quòd sicut ueritas & falsitas sunt circa compositionem, & diuisionem, sicut circa subiectum, extenso nomine subiecti ad subiectum & ad signum rei. Similiter necessitas & impossibilitas sunt circa compositionem, uel diuisionem. Patet ergo, q; aliud est impossibile inquantum est impossibile, siue ipsa impossibilitas, & aliud est compositio & diuisio, circa quam est impossibile. Tertium autem quod impossibile dat intelligere, est res ipsa quæ componitur, uel diuiditur, siue res ipsæ quæ cōponuntur, uel diuiduntur, ut homo secundum se, uel asinus secundum se, cum dicatur homo est asinus, ideo ergo dicendum q; ex impossibili quo ad duos primos modos, nihil sequitur. unde ex impossibili inquantum est impossibile nihil sequitur, nec ex compositione, uel diuisione circa quam est impossibilitas aliquid sequitur, & ita nihil significant, quia ipsum impossibile, inquantum est impossibile, nihil est, & ipsa compositio & diuisio circa quam est impossibilitas nihil est, & ita nihil ponunt. Sed ex rebus quæ subiacent prædictæ compositioni, uel diuisioni sequitur aliud, ut cum dicitur homo est asinus, quia illa res quæ est asinus est species animalis, & species semper ponit genus, ideo sequitur animal est asino. Vnde quando concludit sic, si homo est asinus, homo est animal, istud non est propter impossibile inquantum est impossibile, neque propter compositionem circa quam est impossibilitas, sed propter habitudinem speciei ad genus quæ est asini ad animal, qui scilicet asinus erat res subiacens illi compositioni. Dicendum est ergo breuiter q; ex impossibili quo ad duos primos modos,

Decisio quæstionis.

E F G H

A dos, nihil sequitur, sed ex imposibili quo ad istum tertium modū, sequuntur tātummodo illa uera, & illa imposibilia, cum habent aliquam habitudinem, ut si homo est asinus homo est animal, sequitur uerum, isto tertio modo, & est locus a specie, & si hō est asinus, homo est animal rudibile, sequitur imposibile prædicto tertio modo, & est locus a descripto, similiter intelligendum est de quolibet alio imposibili, & ita patet, q ex imposibili non sequitur quodlibet.

Ad prima duo argumenta dicendum, q non sequitur uerum ex imposibili inquantum est imposibile, sicut dictum fuit primo, sed, sequitur ex rebus quarū compositio uel diuisio est imposibilis, sicut dictum fuit prius. Et hoc modo quamuis imposibile perimat uerum, & econuerso, tamen res quæ subiacet cōpositioni uel diuisioni imposibili non perimit uerum nec econuerso, sed potius ponit illum, & etiam hoc modo, ut omnis uera æqualiter distant ab imposibili quia magis distant illa uera quæ nullam habent multitudinem ad ipsum imposB sibile, & minus distant illa uera quæ habent aliquam habitudinem, uel aliquas habitudines cum rebus subiacentibus compositioni uel diuisioni imposibili.

Ad tertium dicendum, q bene tenet argumentum usq; ad illationem, quæ fit a primo ab ultimum dicendo sic, ergo a primo si Socrates est homo, & non est homo, Socrates est homo uel asinus, sed sequens illatio non tenet, quia non interimit hanc, Socrates est homo, quam oportet interimere, ad hoc, ut sequeretur, Socratem esse asinum, cum hoc sit uerum, Socrates est homo, uel asinus, quia prædicta contradictio. s. Socra. est homo, & non homo æqualiter interimit, & ponit hanc s. Socrates est homo, & ita non magis interimit quam ponit eam, & propter hoc non interimit alteram partem disiunctiuæ, & ob hoc non est locus a diuisione, & ideo non sequitur argumentum. Argumenta uera probantia q ex imposibili non sequitur quodlibet cōcedimus, & procedunt bene. Secundū prædicta quæritur de hoc sophis. Si nihil est, aliquid est. Probatio. Si nihil est nihil est uerum, & est locus a causa, quia res est causa ueritatis orationis, ut est in prædicamentis, sed si nihil esse est uerum, hoc enunciabile, nihil est, uerū est a conuertibili a priori. Et si hoc enunciabile est uerum aliquid est uerum a parte subiectiua, & si aliquid est uerum, aliquid est, a conuertibili siue pari, quia esse, & esse uerum conuertuntur in eis quæ sunt complexa, ergo a primo, si nihil est aliquid est. Contra. ibi significatur sequi oppositum ad oppositum, ergo locutio est imposibilis. Solutio Quidam dicunt, q prima simpliciter est falsa, & dicunt, q prima consequentia non tenet propter hoc, q prima propositio, nihil est, omnia remoueat, & sic non relinquit artes aliquas, neque scientias, neq; principia aliqua, neque maximas neque locos, neque causas aliquas, neque effectus aliquos, & ideo non est ibi locus a causa, neque alius, & ideo non tenet ista consequentia, si nihil est, nihil esse uerum est. Sed hoc nihil est, quia posito, q nihil sit de rebus creatis, sicut erat ante rerum creationem, & ista distributio, nihil est, non comprehendit sub se, nisi res creatas, tunc est uera, nihil est, loquendo de rebus creatis, & hæc, nihil esse est uerum, & una non potest intelligi sine altera nec econuerso, ergo necessario una sequitur ad alteram & econuerso. Alii autem dicunt, q prima ponit imposibile, & ex imposibili sequitur quodlibet, & ita ex prima, q sequitur aliquod esse, sed hoc nihil est, quia ostensum est prius q ex imposibili non sequitur quodlibet. Alii autem dicunt, q prima interimit seipsam, & ideo ponit suum oppositum. s. aliquid esse, quia primum antecedens remouet omnes res naturæ, & moris & rationis, & sic remouet omnem syllogismum & omnem propositionem cum sint res rationis, & sic remouet & perimit omnem propositionem, ergo & seipsum, & ita interimit seipsam, & ita sequitur ex ea nihil esse, & aliquid esse. Sed hoc nihil est, quia sumpta distributione

Marginal notes: B (left, at "sibile, & minus distant"); C (left, at "nihil est uerum"); D (left, at "hil est, non comprehendit"); "vide Entisberū Paul. ve, & alios." (right, beside "q ex imposibili non sequitur quodlibet cōcedimus").

pro rebus creatis, sicut dictum fuit prius, tunc hæc est uera, nihil est, loquendo de statu qui erat ante rerum creationem, ergo neq; interimit se, neque opponit suũ oppositum. Adhuc autem obiiciunt, q antecedens primæ conditionalis remouet res naturæ & moris & rationis, unde remouet oẽm syllogismum & omnem propositionem, ergo remouet seipsam. Dicendum, q non sequitur immo est ibi, quid & simpliciter, quia remouet omnem syllogismum & omnem propositioné, ut sunt res. sed ista propositio, nihil est, non sumitur ut res, sed sumitur ut signũ rei, uel sicut uia in re, & sic nihil negat de se sed de rebus intellectis per ipsam. Simile autem est hic, posito, q omnes propositiones destruantur & nulla remaneat, tunc si aliquis dicat, nulla propõ est uera, uerum dicit, & tamen ipse profert propositionem hanc. s. nulla propositio est uera, neque ex hoc sequitur, q aliqua propositio sit, quia hæc propositio quam ipse profert. s. si nulla propositio est, nõ sumitur ut res, sed sumitur ut signum, & ut uia ad omnes alias propositiones. unde esse illius non est nisi per esse illarum, & ideo non facit numerum in esse cum illis, & non sequitur, q aliqua propositio sit. Et propter hoc dicendum est, q prima est falsa, hæc. s. si nihil est, aliquid est, & prima consequentia bene tenet. s. nihil est, nihil esse est uerũ, quia ex impossibili aliquo, bene sequitur aliquid aliud impossibile, dum habuerit habitudinem aliquam ad ipsum, & est ibi locus ab effectu, quia ueritas propositionis ponit ueritatem dicti, sicut effectus ponit caussam, & etiam secunda consequentia bene tenet, hæc. s. si nihil esse est uerum, hoc enunciabile, nihil esse est uerum, sed tertia consequentia peccat secundũ quid & simpliciter, hæc. s. hoc enunciabile est uerum, ergo aliquid est uerum, quia enunciabile non ponit aliquid esse simpliciter, sed iste terminus aliquid ponit ens simpliciter, & ideo incidit in secundum quid & simpliciter. Patet hoc etiam aliter, quia cum dicit, si hoc enunciabile est uerum, aliquid est uerum, per hoc pronomé hoc, demonstratur hoc enunciabile, nihil esset quia nihil ponit inesse, sed omnia remouet, & per hoc consequens aliquid est uerũ, ponit rem simpliciter esse, & sic ponit ens simpliciter esse & non ponit ens simpliciter. unde si aliquis recte inspexerit rectam conditionalem, uidebit, q consequens eius contradicit antecedenti ipsius, & ideo aut nulla est apparétia, aut si é, incidit in secũdũ qd & simpliciter.

Sophisma aliud.

Item quæritur de hoc sophismate. Socra. dicit uerum, si solus Plato loquitur, posito, quod Socr. dicat solum Platonem loqui. Probatio primæ, Socrates dicit solum Platonem loqui, sed solum Platonem loqui est uerum, si solus Plato loquitur. Contra. si solus Plato loquitur non alius a Platone loquitur, a definito uel a descripto, & si nullus alius a Platone loquitur, Socrates non loquitur, a toto in quantitate, & si Socrates non loquitur, Socrates non dicit uerum, a genere, quia loqui superius est ad dicere uerum & ad dicere falsum, & ad oẽs locutiones speciales, non, ergo dicit Socrates uerum, si solus Plato loquitur. Solutio prima simpliciter est falsa, & probatio peccat secundum accidens, quia quãuis Socrates dicat solum Platonem loqui, & illud sit uerum si solus Plato loquitur, non tamen dicit uerum si solus Plato loquitur. Sicut quamuis cognoscat eum qui est coopertus ut choriscus, non tamen cognoscit coopertum, sed est ibi sophisma accidentis, & similiter est in proposito, quia sicut coopertum accidit cooperto, similiter uerum accidit ei, quod est, solum Platonem loqui. unde prima simpliciter est falsa, & ponit contradictionem, quia ponit solum Platonem loqui, & non solum Platonem loqui, & Socrates dicere est uerum, & non dicere est uerum, cum alii a Platone excludantur respectu huius actus loqui. unde probatio non probat eam. Quidam tamen dicunt, q sicut prima ponit contradictionem similiter posito quod ratio ponat contradictionem, unde non est mirum si ex una contradictione naturæ sequitur altera. Sed illi decepti sunt per quid.

A quid,& simpliciter,quia cū taceo,& nihil dico,interroganti,quid dico,uere respōdeo,nihil dico,& ex hoc nō sequitur,ergo dico aliquid,immo est quid & simpliciter,quia dictio mea nō sumitur ut res quæ significetur quod dicat per seipsam,sed sumitur ut signū aliarū rerū.unde cum profero hoc.s.nihil dico,nō profero illud ut rem de qua loquor,sed ut rem per quā loquor, sicut per signū,sed signum semper aliud est a signato & diuersum,ideo ista prolatio nō continetur in suppositione huius quod dico aliquid,& non est ibi restrictio, sicut solet dici in insolubilibus. Similiter est, q, solo Platone loquente Socrates potest hoc bene significare & dicere,solus Plato loquitur,neq; ponit isto posito contradictionem.quia dictio Socratis sumitur ut signum aliarum dictionum, unde facit numerum cum aliis dictionibus,& non sequitur,ergo alius a Platone loquitur.

Item quæritur de hoc sophismate.Si tu scis te esse lapidem, tu non scis te esse lapidem.Probatio.Si tu scis te esse lapidem, te esse lapidem est uerum,quia nihil scitur nisi uerum, sed si te esse lapidem,est uerum,tu es lapis,per locū a cōuertibili, quia dictum conuertitur cum sua propositione,& si tu es lapis,tu nihil scis,ab oppositis,& si nihil scis,tu non scis te esse lapidem,a toto in quantitate,ergo a primo,si tu scis te esse lapidem,tu non scis te esse lapidem. Sophis tertium

B

Contra.ibi sequitur oppositum ad oppositum, ergo locutio est impossibilis. Solutio.Prima est simpliciter uera, quia consequens necessario sequitur ex antecedente per locales habitudines sicut probatio manifestat. Ad probationem autem,soluendum per interemptionem, quia non sequitur ibi oppositū ad oppositum,sed sequitur una pars cōtradictionis ad antecedens,quod claudit intra se utranque,quia hoc antecedens,tu scis te esse lapidem, ratione rei huius uerbi scire,ponit scientiam in subiecto, sed ratione obiecti eiusdem uerbi,quod.s. obiectum est, te esse lapidem,priuat scientiam a subiecto, & ita ponit subiectū scire & non scire,& esse lapidem, & non scire se esse lapidem,& omnes istas cōtradictiones habent in se integrantes antecedēs ipsum,sicut totum integrale habet in se suas partes integrales. unde ex primo antecedente sequitur quælibet istarum contradictionum per locales habitudines,& non propter hoc,q ex impossibili sequitur quodlibet, sed sicut ex toto integrali sequitur quælibet eius pars secundum consequentiam naturalem,uel locales habitudines.

C

De coniunctione, An.

ITem coniunctionū sunt plures,quia quędā sunt dubitatiuæ & interrogatiuæ secundū prius,ut,ne,an,& utrū,& hoc genus coniunctionū comprehendit Donatus sub disiunctiuis. Sed missis omnibus aliis interrogatiuis & dubitatiuis coniunctionibus de hac dictione an ad præsens intendimus. Circa quā primo quæritur an sit differentia inter interrogationem factam per nomē, interrogationem factam per aduerbium,& interrogationem factam per coniūctionem.Secundo quæritur quid significet hæc dictio an.Tertia quæstio est qualiter differat hæc coniunctio an, ab aliis coniunctionibus interrogatiuis, ut ab his coniunctionibus ne & utrum.Quarta quæstio est,cum habeat in se naturam disiunctionis, inter quæ habeat disiungere. Quinta quæstio est,cum exerceat tres actus, quia importat disputationem & interrogationem & dubitationem, utrum æqualiter se habeat ad omnes istos actus, uel non.

D

De multiplici interrogationum tam nominis,quam uerbi natura ac differentia quæritur. Cap. I.

CIrca primum obiicitur,quia quicqd est,aut est substātia,aut accidēs,sed dubitatio est de re aliqua,ergo est de substantia,uel de accidēte,sed omnis interrogatio

 terrogatio

terrogatio est de re dubitatiua, ergo omnis interrogatio est de substantia uel de accidente, sed omnis interrogatio de substantia fit per hæc interrogatiua quis, qui, quod, uel quid, quæ sunt interrogatiua nomina. Sed interrogatio de accidente fit, cum accidens significetur uel per nomina quædam uel per aduerbia. & tunc fit uel per nomina, ut qualis, quantus, quotus, quotennis, uel per aduerbia, ut cur, quare, quando, ubi, & consimilia, ergo omnis interrogatio fit per nomen uel per aduerbium, ergo oportet, quòd dictio interrogatiua sit nomen uel aduerbium, ergo nulla coniunctio est dictio interrogatiua. Et dicendum, quòd qñque contingit dubitare de re significatiua per nomen, siue significetur per modum substantiæ siue per modum accidentis, & de huiusmodi re quæritur per nomina interrogatiua, ut quis, quæ, quod, uel quid, qualis, quantus, quotus, quotennis, secundum diuersitatem substantiæ, & eorum quæ accidunt substantiæ. Quãdoq; autem dubitatur de actu speciali, & tunc quæritur de ipso per hoc interrogatiuum, quid, addito actu generali, ut quid agit, sedet, uel dormit, uel disputat, uel legit, & sic de aliis & de his duobus modis quæritur per nomen de re dubitata. Quandoque autem dubitamus de his quæ debentur actui, ut de causa actus, ut cur legit, quare legit, uel de tempore in quo fuit actus, ut quando cucurrit uel curret, uel de loco comparãdo ad actum secundum, q̃ actus sumitur in loco uel de loco, uel ad locum, uel per locum, ut ubi est. ubi fecit hæc, unde uenit, quo uadit, quà uadit, quà transiuit, & de his quæritur per aduerbia localia. Et sic patet, q̃ de omnibus prædictis quæ debentur actui, quæritur per aduerbia. Quandoque autem dubitamus de inhærentia uel compositione actus cum substantia, & tunc quæritur de ipsa inhærentia uel compositione per coniunctiones interrogatiuas, ut per has coniunctiones ne, an, utrum, & ideo interrogatiua rerum dubitatiuarum sunt tribus modis, quia quædam sunt nomina, & quædã aduerbia, aliæ uero coniunctiones, & hæc differentia sumpta est a parte ipsarum rerum dubitatiuarum, quæ sunt obiecta dubitationis. Ad argumentum dicendum, quòd omnis dubitatio est de substantia uel de accidente, extendendo accidens ad ipsum accidens & ad inhærentiam huius accidentis cum substãtia, uel ipsius actus cum substantia, & tunc interrogatio de accidente, aliquando fit per quædam nomina iterrogatiua, ut qualis, quantus, & consimilia, aliquãdo per aduerbium, aliquando per coniunctiones, & ita insufficienter diuidit interrogationem accidentis in opposito.

E

F

G

Quid nam hæc dictio an, significet. Cap. II.

CIrca secundum quæritur quid significet dictio an. Et dicunt quidam, q̃ significat disiunctionem cum electione. Sed, quòd hæc dictio an, non significet disiunctionem cum electione sciendum, quòd hæc dictio an, non significat electionem. probo, quia dictio interrogatiua importat interrogationem, sed omnis interrogatio causatur ex dubitatione, ergo hæc dictio an, importat dubitationem, sed dubitatio est contra electionem, quia qui dubitat, nescit eligere inter ea de quibus dubitat, ergo hæc dictio an, non importat electionem. Item ad idem, si hæc dictio an, significat electionem, aut significat eam ut conceptam, aut ut affectam, sed non significat ipsam ut conceptam, quia cum electio sit actus animæ, & nullus actus animæ possit significari, ut conceptus, nisi per nomen, uel per uerbum, uel participium, ergo si hæc dictio, an, significat electionem ut conceptã, oportet, q̃ sit nomen uel uerbum uel participium, quod falsum est. Si autem significat eam per modum affectus, contra, affectus animæ non significantur per modum affectus, nisi per aduerbia quædam, & per interiectiones, & per modos uerborum, ergo si hæc dictio an, significat electionem per modũ affectus, opor-

H

A tet q. sit aduerbium, uel interiectio, uel accidat uerbo tanquam modus, quod est impossibile, ergo impossibile est quod hæc dictio an, significet electionē per modum affectus, uel per modum conceptus. Quod concedimus dicentes, quòd hæc dictio an, significat disiunctionem cum dubitatione sub modo interrogandi, & quia quicunque interrogat petit certificari inquantum interrogat, ideo ad interrogationem sequitur petitio certitudinis de re dubitata. Et ideo quia hæc dictio an, interrogat disiungendo inter aliqua, propter hoc per ipsam importatur petitio alterius partis disiunctionis. Quod autem hæc dictio an, significet disiunctionem, patet per hoc quòd est disiunctiua coniunctio. Quòd autē importet dubitationem, patet per hoc quod est dictio interrogatiua, & ulterius ad interrogationem sequitur petitio alterius disiuncti, ut dictum est.

An, dubitationem cū interrogatione significat.

De huius dictionis An, a cæteris discrimine. Cap III.

B Circa tertium quæritur, quæ sit differentia huius dictionis an, ad alias coniūctiones interrogatiuas, quæ sunt, an, ne, & utrum, quia si nulla est differētia ergo una earum sufficit, ergo aliæ superfluunt. Et dicendum quòd illæ tres coniunctiones, utrum, ne, an conueniunt in hoc quòd interrogant de compositione actus cum substantia, ut dictum est. Sed differunt in hoc quòd hæc dictio ne, magis se tenet cum actu. Istæ uero coniunctiones utrum & an magis se tenent a parte suppositi. Et differunt illæ duæ s. utrum, & an, hoc modo, quia hæc coniūctio utrum nunquam geminatur sine disiunctiua coniunctione, sed exigit secum coniunctionem aliam disiunctiuam, ut utrum Socra currat, uel Pla. Sed coniunctio an, & quandoque geminatur sine altera coniunctione, ut tu scis an Socr. currat an Pla. &c. Ex hoc patet alia differentia, scilicet quod coniunctio, non potest recipere supra se transitionem alterius actus, propter hoc quòd se tenet cū actu. Actus autem non transit supra alium actum, sed supra aliquod casuale. unde ni
C hil est dictum, tu uides currit ne Socra. sed tu uides Socra. currere. Aliæ uerò duæ recipiunt supra se transitionem actus, propter hoc quòd magis se tenent cū substantia siue cum supposito, ut tu scis an Socra. currat, & tu uides utrum Plato legat. Tertia differentia est quòd hæc coniunctione, semper est interrogatiua, aliæ uero duæ aliquando tenentur disiunctiue tantum, unde ergo bene scio utrū Socra. legat uel non, & bene scio an legat, an non legat.

Quæ nam hæc dictio an nata sit disiungere. Cap. IIII.

Circa quartum quæritur, cum hæc coniunctio an, sit coniunctio disiunctiua, inter quæ habeat disiungere. Et de hac talis datur regula. Quotiescunq; hæc coniunctio an semel ponit, disiungit inter dicta contradictione opposita. Quando uero bis ponitur disiungit inter dicta inuenta. Quod autem prima pars regulæ sit uera. Probatio, quia in omni interrogatione supponitur aliquod com-
D mune ad illud quod quæritur, ut cum quæritur quis disputat, supponit hominem in communi disputare, & uult certificari de particulari homine qui disputat, & similiter in qualibet interrogatione alia, ergo in omni interrogatione supponitur aliquid commune, uel uniuersale ad illud quod quęritur, ergo in hac interrogatione, tu scis an Socrates currat supponitur commune ad illam, sed nihil est commune ad partem contradictionis nisi disiunctio, ergo supponitur ibi disiunctio inter partes contradictionis, sed non est ibi aliquid per quod supponatur ista disiunctiua nisi per hanc coniunctionē an, ergo hæc dictio an, disiungit inter partes cōtradictionis, sed hoc modo semel ponitur, ergo an, semel ponitur inter dicta contradictorie opposita, quod concedimus. Sed contra, omnis disiunctio est ad minus inter duo. unde nihil est dictum Socr. currit uel quia deficit al

terum extremorum ergo nihil est dictum, ut scis an Socr. currat cum deficiat alterum extremorum. Solutio, non est simile de hac coniunctione an, quia hæc dictio an, est interrogatiua & disiunctiua, & ideo ratione interrogationis adiunctæ disiunctioni quando adiungitur uni parti contradictionis dat intelligere alterā, quia qui dubitat de uno oppositorum, dubitat & de reliquo. Sed hæc dictio uel, tantum est disiunctiua & non interrogatiua, & ideo non dat intelligere alterum extremorum. Item obiicitur contra secundam partem regulæ, quia multorum non est dubitatio una, sed plures, nisi illa multa opponātur aliquo genere oppositionis, sed cum dicitur tu scis an Socra. currat, an Plato disputent, ista scilicet Socra. currere, & Platonem disputare non opponuntur aliquo genere oppositionis, ergo eorum non est dubitatio una, ergo hæc dictio an, non disiungit inter ea, ergo non disiungit inter dicta inuenta quando bis ponitur. Sed contra. omne illud quæritur per interrogationem, & solū illud quo in responsione data quæstio terminatur, sed dato utrolibet prædictorum enunciabilium quæstio terminatur, ergo indifferenter quæritur hoc, uel illud, ergo hæc dictio disiungit inter ea, quia solum disiungit inter ea de quibus quæritur, sed hæc sunt dicta inuenta, ergo quando bis ponitur disiungit inter dicta inuēta, quod concedimus. Ad hoc quod obiicitur in contrarium dicendum ꝙ dubitatio una, & interrogatio una, & responsio una, necessario sunt dupliciter, quia uno modo est respōsio una simpliciter, ut quando quæritur unum de uno secundū se & absolute, ut cū quæritur, currit ne Socra. & respondentur sic, uel non. Alio autem modo est responsio una non simpliciter, sed per suppositionem, ut cum quæritur, currit ne Socr. uel Pla hic enim oportet supponere ꝙ alter istorum currat, ad hoc ꝙ detur responsio una. & similiter dubitatio una, & interrogatio una sunt dupliciter .s. simpliciter, & per suppositionem, cū quæritur, tu scis an Socra. an Pla. disputat, non est interrogatio una, neque dubitatio secundum suppositionem uter illorum, sicut simpliciter respondens sciat de altero illorum.

Quomodo ad actus interrogationis, distinctionis, & dubitationis se habeat. Cap. V.

Circa quintū obiicit ꝙ hæc dictio an, nō debeat exercere istos tres actus, qui sunt distinguere, dubitare, & interrogare, quia unius actus unum est instrumentum proprium & ecōuerso, ergo si hæc dictio an, est instrumentū interrogandi non erit instrumentum dubitandi, uel disiungendi. Et dicendum, ꝙ instrumētum idem secundum substantiam, & secundum rationem non potest esse instrumentum diuersorum actuū sese non consequentiū, sed instrm idem secundū substantiā & diuersam acceptionē secundū rationem bene potest esse actuū simpliciter diuersorū unde sicut pulmo est instrm temperādi calorē cordis per respirationem, & hoc secundū ꝙ est attractiuus aeris, & est instrumentū loquēdi repercutiendo aerem ad uocalem arteriam, & hoc est inquantū est expulsiuus & repercussiuus aeris, & ita secundū aliud est instrm tēperandi calorē cordis, & secundū aliud instrm loquēdi, sic hoc quod dico an, secundū ꝙ disiungit, cōtinet sub specie disiunctiuarū coniunctionū, secundū autem ꝙ per ipsam interrogamus, cōtinetur sub spē interrogatiuarū coniunctionū, secundū uero ꝙ per ipsum dubitamus sub specie dubitatiuarū, & sic sp est eadem coniunctio secundū substantiā, differt aūt secundū rationē, & secundū speciē, cū sit diuersarū specierū secundum ꝙ per ipsam exercemus istos tres actus prædictos. Et nota, quòd per prius est disiunctiua & per posterius interrogatiua & dubitatiua, quia semper disiungit, sed non semper interrogat, uel dubitat. Et nota ꝙ hæc dictio an, petit alteram partem determinare. Quod probatur sic, respondens. n. magis debet esse certus

Notabile pulchrum.

de

A de qõne q̃ interrogans, quia rñdens debet certificare interrogãtem de qõne, sed interrogans scit alteram partem in genere siue in communi, ergo oportet, q̃ rñdens sciat alteram partem in speciali & determinate. Quod concedimus.

Sed contra. Sicut contingit scire uniuersale ignorando particulare, ut scio hoiem in uniuersali esse in Hispania, tñ nullũ particulare scio ibi eẽ, similiter cõtingit scire disiunctioné ignorando quãlibet partem disiunctionis determinate. Probatio. Scio esse astra paria uel imparia, tñ nescio partem hanc uel illam, ergo cũ dico tu scis an Socr. currat, an Plato disputet, oportet, q̃ respondens sciat alteram partem determinate. Et dicendum, q̃ hoc ultimũ argumentum non tenet. Si.n. hæc dictio an, esset tantũ disiunctiua bene oporteret. Sed quia non solũ est disiunctiua, sed etiam interrogatiua ideo non tenet, quia quicunque interrogat petit certificari eo ipso, quod interrogat, & ideo, cũ hæc dictio an, sit interrogatiua alterius disiunctorũ, oportet, q̃ importet petitionem alterius disiunctorũ,

B & pp huius petitionem oportet, q̃ rñdens sciat alteram partem determinate, & ideo argumentum prædictũ impeditur pp interrogationem huius dictionis an.

Item quæritur de hoc sophismate, Tu scis an omnis homo sit Socra an differat ab illo. Probatio. Tu scis an Socr. sit Socra. an differat ab illo tu scis an Plato sit Socrates, an differat ab illo, & sic de aliis, ergo prima uera. Contra. Tu scis an omnis homo sit Socr. an differat ab illo, ergo tu scis omnem hominem esse Socratem, uel omnem hominem differre a Socra. quorũ utrunque est falsum, hæc est quædam disiunctiua, cuius utraque pars est falsa, ergo tota est falsa. Solutio. Prima simpliciter est falsa, & probatio peccat secundum consequens ab insufficienti, quia in hac propositione, Tu scis an omnis homo sit Socr. an differat ab illo, est duplex uniuersalitas, quoniã in una parte disiũctionis est una distributio, & altera in alia. unde sensus est, Tu scis, an omnis homo sit Socrates, an omnis homo differat a Socra. sed non sumuntur omnes singulares harũ duarũ distri- Sophisma.

C butionum in ipsa probatione, quia præter omnes istas quas sumit debet sumere istas, tu scis an Socrates sit Socra. an omnis homo differat a Socrate, tu scis an Plato sit Socra. an omni homo differat a Socra. & hæc disiunctiua est falsa, quia utraq; pars est falsa, & similiter omnes aliæ quæ relinquuntur, & hoc modo debent sumere omnes partes primæ distributionis secunda distributione integra permanente, & etiam debent econuerso sumere omnes partes secũdæ distributionis, ita, q̃ prima distributio integra permaneat, tu scis an omnis homo sit Socrates an differat a Socrate, & hæc est falsa, & tu scis an omnis homo sit Socra. an Plato differat a Socra. & sic de aliis. Alio autem modo debent sumere partes .s. accipiendo singulares unius cũ omnibus singularibus alterius, tu scis an Plato sit Socrates an differat a Socrate, & sic de aliis, sed omnium harum nulla accidit, & ita procedit ab insufficienti, unde peccat secundum consequens.

Item posito, q̃ Socrates uel Plato mentiatur, sed tu nescis quis eorum men- Sophisma.

D tiatur, quæritur de hoc sophismate. Tu scis an de mentiente sit falsum, Socratem esse illum. Probatio. hæc negatiua est uera, non de mentiente est falsum Socratem esse illum utroque casu contingente, scilicet, siue Socrates mentiatur siue Plato, quia Socrates mentiente hæc est uera non de mentiente est falsum Socra. esse illum .i. Socratem esse mentientem, immo est uerum de Socrate. Item mentiente Platone hæc est uera, non de mentiente est falsum Socratem esse illum .i. Socratem esse Platonem mentiente, quia licet sit falsum Socratem esse Platoné, non tamen est falsum de Platone, quia non est enunciabile de eo. unde nec uerum neq; falsum est de eo, pp hoc, q̃ enunciabile dr esse semper de re, subiecti siue de eo, quod subiicitur, & non de eo, quod prædicatur, ut hominem esse lapidem, sed lapidé esse hominé est enunciabile de lapide, & nõ de homine; & sic pa

tet, q; utroq; casu contingente hæc est uera non de mentiēte est falsum Socr. esse illum, & hic scis etiā ex hypotesi, quia plures casus non pñt contingere, ergo ut scis hanc. s. non de mentiente &c. & hæc est altera pars primæ disiunctiuæ, quia hæc dictio an semel posita disiungit inter contradictorie opposita, ergo hæc est uera, tu scis an de mentiente sit falsum Socra. esse illum an non de mentiente sit falsum Socra. esse illum, quia huius disiunctiuæ altera pars est uera. Contra. Tu scis an de mentiente sit falsum Socr. esse illum. ergo tu scis an de mentiente sit falsum illum esse Socratem, & est locus a conuertibili. ut Socra. est ille est Socr. sicut hic si homo est animal, animal est homo, sed conclusio est dubia, & non certa, quia Socrate mentiente hæc negatiua est uera, non de mentiente est falsum illum Socratem esse, idest mentiente esse Socratem, sed Platone mentiente falsa est, quia sensus est, non de mentiente est falsum illum esse Socratem, idest Platonem esse Socratem, quia hoc est falsum de mentiente, eo, quod Platonem esse Socratem falsum est de Platone, ergo prædicta negatiua est dubia, cum sit uera uno casu contingente, & alia falsa, & tu scis quis casus debeat accidere siue contingere, ergo, & sua opposita est dubia, quia qui dubitat de uno oppositorū. necesse est ipsum de reliquo dubitare, ergo hæc est falsa, tu scis an de mentiente sit falsum illum esse Socratem, ergo, & prima est falsa ex qua sequitur. Solutio. Prima est simpliciter uera, hæc, scilicet, Tu scis an de mentiente sit Socratem esse illum, & probatio bene tenet, sed primum argumentum improbationis peccat secundum sophisma accidentis, ut hic. Tu scis, quod de homine est enunciabile hominem esse substantiam, ergo tu scis, quòd de homine est enunciabile substantiam esse hominem, quod falsum est, quia uerum est mentientem esse Socratem. Si autem Plato mentiatur de non Socra. tunc hæc est falsa, scilicet de mentiente est falsum ipsum esse Socra. quia quamuis hominem esse substantiam, & substantiam esse hominem conuertuntur, non tamen, quod subiicitur in uno subiicitur in reliquo. Vnde unum est enunciabile de homine, & non de substātia, quia hō subiic̄ in eo, alterū est enūciabile de sub̄a, & nō de hoie, q̄a sub̄a subiicit̄ in eo, & sicut dictum est enūciabile semper est de re subiecta, siue, quod subiicitur in eo. E F G

De coniunctione Vel.

HABITO de hac coniunctione disiunctiua an, consequenter dicendum est de hac coniunctione uel. Circa quam primo quæritur quid significet hæc dictio uel. Secundo quæritur utrum suum significatum sit ens simpliciter siue non. Tertio utrum res huius dictionis uel sit in genere relationis uel non. Quarto qualiter differt ab aliis coniunctionibus disiunctiuis. Quinto, utrum disiunctio faciat tertiū disiunctum esse prædicabile de pluribus.

Quid significet hæc dictio, Vel. Cap. I.

CIrca primum obiicitur, quia ut patet per definitionem coniunctionis hæc coniunctio uel, significat comparationem quæ est secundum prius, & posterius, aut secundum simul, sed non significat comparationem quæ est secundum prius, & posterius, quia sic est dictio consecutiua, ergo significat comparationē quæ est secundum simul, ergo significat res simul esse. Sed contra. dicit Boethius q; hæc sapit disiunctiua coniunctio, q; ea inter quæ disiungit simul esse non permittit, ergo hæc coniunctio uel, non potest simul esse res significare, ergo non significat comparationem quæ est secundum simul. Item ad idem Priscianus definit disiunctiuam coniunctionem dicens, disiunctiuæ coniunctiones sunt, quæ quamuis dictiones coniungant, sensus tamen disiungunt, alteram quidam rē esse significant, & alteram non esse, sed definitio superioris conuenit cuilibet inferiori, ergo H

A ri, ergo oportet q hæc definitio intelligatur de hac dictione uel, ergo hæc coniunctio non poterit res simul esse significare, ergo non significat comparationē quæ est secundum simul. Et dicendum q hæc coniunctio, uel significat comparationem rerum simul existentium disiungendo, & hæc comparatio est disiunctio ipsorū disiunctiuorum, se habens ad utrunq; æqualiter, quia hæc cōiunctio uel, non magis se habet ad unū disiunctiuorū q̄ ad alterū quātū de se est ut cū dicitur Socrates, uel Plato Ad illud quod obiicitur per Boethum dicendum, q ubi est disiunctio, duo exiguntur .s. ea, quæ disiunguntur, & illud respectu cuius est disiunctio unde cum dicitur Socrates, uel Plato currit, Socra. uel Plato, sunt disiuncta, & disiunguntur respectu huius actus currit. unde hæc coniunctio uel, ponit ipsa disiuncta simul esse, & illud respectu cuius esse disiunctio nō ponit simul esse in eis. unde Socr. & Pla. simul ponunt secundū se, nō tamē simul ponunt sub cursu, & iō qđ dicit Boeth. intelligēdū est, quoad illud respectu cuius sit disiūctio.

B Ad illud aūt quod obiicitur de definitione coniunctionis disiunctiuæ dicendū q simul est duobus modis. Quoniam uno modo est simul secundum prius, & posterius in consequendo, & sic omnes coniunctiones disiunctiuæ dicunt res simul esse, eo q non ponunt unum tanquam antecedens, & reliquum tanquam consequens. Alio autem modo dicitur simul secundum participationem unius rei, ut si Socrates, & Plato participent albedinem dicuntur esse simul in participatione albedinis, & hoc dixit Priscianus q coniunctiones disiunctiuæ disiungunt sensum, & alteram quidem rem esse alteram uere non esse ostendunt. Capitulo eodē, quē recentiores sequuntur.

An uel significet ens simpliciter. Cap. II.

CIrca secundum obiicitur, quia quod importatur per hanc coniunctionē uel, reperitur in ente, ut homo, uel asinus, & etiam non in ente ut chimera est, uel hircoceruus, ergo non est ens simpliciter. Item ad idem. Quicquid est sim-C pliciter aut est substantia, aut quantitas, & sic de aliis. Sed hæc coniunctio, uel, non significat substantiam nec quantitatem, & sic de aliis, ergo significatum eius non est ens simpliciter, sed quodammodo. Quod concedimus dicentes, q significat respectum quendam repertum tam in ente quam in non ente.

An Res huius dictionis uel, sit in genere relationis? Cap. III.

CIrca tertium obiicitur q omnes relationes sunt in ad aliquid siue in prædicamento relationis. Sed hæc dictio uel, non dicit rem absolutam, sed respectiuam, quia nihil est dictum. Socrates currit, uel propter hoc quòd deficit alterum extremorum, ergo dicit relationem, ergo est in ad aliquid siue in prædicamento relationis. Item hæc dictio uel, æqualiter se habet quantum est de se ad utrunque extremorum, secundum comparationem unius ad alterum, ergo dicit relationem secundum æquiperantiam, ergo est in genere relationis. Sed obiicitur

D in contrarium, quia nulla comparatio quæ est secundum simul, aut secundū prius, & posterius est in aliquo prędicamento, sed omnis res cuiuslibet coniunctionis est comparatio quæ secundum simul, uel secundum prius, & posterius ergo nulla res alicuius coniunctionis est in aliquo prædicamēto, & est syllogismus in secundo primæ, ergo significatum huius dictionis uel, non est in aliquo genere. Quod concedimus. Ad primum autem quod obiicitur dicendum, quòd comparatio siue respectus est duplex, quia quędam sunt comparationes quæ sunt res simpliciter existens, ut pater, & filius, duplum, & dimidium, & tales comparationes sunt in prædicamento relationis, eo quòd sunt relationes. Aliæ sunt comparationes quæ non sunt simpliciter existentes, eo quod sunt tam existentium quā non existentiū, & huiōi cōparationes non sunt in genere relationis, & tales sunt

significationes coniunctionum disiunctiuarum. unde sequitur, quod quamuis hęc dictio uel, dicat rem respectiuam, quod propter hoc fit in ad aliquid siue in genere relationis. Ad aliud autem dicendum, quod comparatio secundum æqualitatem est duplex, quia quædam est quæ est ab anima, dum anima apprehendit significata partiũ orationis, & talis comparatio secundum æqualitatem non est in ad aliquid, quod non est ens simpliciter, sed quodammodo cum ipsorum significatorum, & contingit significate tam ens quam non ens, ergo comparationes significatorum ipsorum non possunt esse simpliciter entia, ergo non sunt in genere relationis, & huius comparationes significantur per coniunctionem disiunctiuam. Alia est comparatio secundum æqualitatem, quæ solum sequitur rem completam & perfectam in esse, ut amicus, uicinus, similis, equalis, & huius comparatio secundum æqualitatem est per æquiparantiam, & est species relationis. unde est in genere relationis, quia species est in genere. E

De dictione Vel, ab alijs distinctione. Cap. IIII. F

CIrca quartum obiicitur, quia, si istæ coniunctiones uel ue, aut, ne, an, utrum, non superfluunt, oportet eas differre a seinuicem, aut si non differunt, oportet quod aliquæ earum superfluant, & propter hoc quæritur, qualiter istæ coniunctiones ue, uel, aut differant ab alijs coniunctionibus disiunctiuis. Et dicendum quod illæ coniunctiones ue, uel, aut differunt ab aliis tribus. s. an, ne, utrum, per hoc quod illæ tres possunt esse medium per quod unus actus transit super alium actum, ut scis an Socra. currat, & scis utrum Socra. currat putasne Socra. currat. Sed ue, uel, & aut, non possunt esse medium quo unus actus transeat super alium actum, nihil. n est dictum, scis uel Socra. currat, & scis aut Socrates currit, & scis ue Socrates currit. ut actus sciendi intelligatur transire supra hoc, quod dico Socratem currere, sicut ex alia parte bene dicebatur, tu scis a Socra. currat. i. tu scis Socratem currere uel non currere. Alia autem est differentia, quia illæ tres sunt interrogatiuę, sed ue, uel, & aut, non sunt interrogatiuæ, immo tantum disiunctiuæ. Item hæc coniunctio, uel disiungit res, quæ debent mouere intellectum speculatiuum, uel quamlibet aliam uirtutem cognoscitiuam, non motam ab effectu, uel appetitu, sed prout est cognoscitiua tm̃, sed hæc coniunctio aut, disiungit res motiuas practici intellectus. uel ipsius effectus, uel etiam motiuas ipsius appetitus sensibilis. Item hæc dictio ue, differt ab hisduabus. s. uel & aut, quia hæc coniunctio ue, est disiunctiua enclitica, illæ uero non, sed tm̃ disiunctiuæ sunt Enclisis autem est inclinatio. unde encliticum est inclinatiuũ, & sic istæ tres differunt inter se, & ab alijs tribus interrogatiuis. Item hęc dictio ne, differt ab aliis duabus an, & utrum. s. quia ne, est interrogatiua enclitica, an, uero, & utrum, non sunt encliticæ. Enclisis autem in solis tribus cõiunctionibus reperitur quę dicuntur encliticæ, ut quę, ne, ue, quia attrahunt accentum præcedentis syllabæ, uel dictionis ad ultimam syllabam, ut putasne dixitue, amatque, ideo sequitur semper primam dictionem illius clausulæ in qua ponuntur, & ideo ponuntur a Grammaticis subiunctiuæ. G H

An tertium disiunctum per hanc disiunctionem uel sit de pluribus prædicabile. Cap. V.

CIrca quintum quæritur, quia terminus disiunctiuus prædicatur de utraque sui parte ut Socra. est Socr. uel Plato, & Plato est Socr. uel Plato, ergo terminus disiunctiuus est terminus communis ad utrunque disiunctiuorũ, ergo prędicabilis de pluribus. Sed dicitur in contrariũ, quia quicquid prædicatur de pluribus

A ribus est genus, uel species, uel differentia, uel propriũ, uel accidẽs, uel definitio, sed terminus disiunctiuus nullũ istorũ est, qa oĩa ista sunt cõiter entia, terminus uero disiunctiuus reperit tã in ente q̃ in nõ ente, ergo terminus disiunctiuus nõ est prædicabilis de pluribus. Solutio. Cõitas ꝑdicationis est duobus modis, quia uno mõ, est qñ res una participata a pluribus ꝑdicatur de pluribus, uel substãtialiter, uel accidẽtaliter, & tunc oportet ꝙ sit unũ de quinq; prędicabilibus, uel definitio. Alio aũt mõ cõitas prædicationis est quando nõ prędicatur res una, sed prædicatur cõplexio pluriũ rerũ differenter ponendo unã, & remouẽdo reliquã, & hoc mõ terminus disiunctiuus est prędicabilis de pluribus, ut Socr. uel Plato, & sic de aliis, quia hæc dictio uel, de natura sua indeterminate ponit numerũ disiunctiuorũ, & remouet reliquum respectu alicuius tertii, & sic est disiunctiua, iõ proprie sumitur cum disiunctiue terminus uero proprie quando tenetur subdisiunctiue, & dicitur subdisiunctiue teneri, qa utraque pars disiunctionis est uera.

B Itẽ uidetur ꝙ terminus disiunctiuus debeat esse aliquod de quinque prędicabilibus, quia quicquid recipit supra se distributionẽ, est unum de quinque prędicabilibus. Sed terminus disiunctiuus recipit supra se distributionem, ergo terminus disiunctiuus est unum de quinque prędicabilibus. maior patet, quia omnis, & nullus, & consimilia significant quoniam uniuersaliter, sed nihil sumitur uniuersaliter nisi uniuersale, ergo tm̃ sunt dispositiones uniuersalis, sed uniuersale diuiditur per quinque prędicabilia, ergo quicquid recipit supra se distributionem &c. & hæc fuit maior. minor uero patet, quia aliter non esset hæc uera, omne rationale, uel irrationale est animal, & econuerso. Solutio. In termino disiũctiuo duo sunt, unum est ipsa disiunctio, & aliud est ipsi termini qui disiungunt. unde terminus disiũctus ratione disiunctionis nunq̃ põt recipere distributionẽ, sed ratione terminorum qui disiunguntur, aliquando põt, aliquando non, quia, quando termini disiuncti sunt singulares, non possunt recipere distributionem,

C nihil. n. est dictum, omnis Socrates, uel omnis Plato. Quando aũt termini qui disiunguntur sunt uniuersales, tunc terminus disiunctus potest recipere distributionem, ut oĩs hõ, uel asinus, est hõ. Sed tunc oratio est duplex, eo ꝙ põt recipere distributionẽ supra se pro altera parte tm̃, & sic est uera, oĩs hõ, uel asinus, est hõ, & est sensus, oĩs hõ est homo, uel asinus est homo, & sic est propositio disiũctiua. Alio autem modo potest recipere supra se distributionẽ pro utraq; parte simul, & sic est falsa hæc, oĩs hõ, uel asinus est homo, & est causa, & est sensus tam homo quam asinus uniuersaliter est homo. Tertio autem modo totum disiunctum potest recipere supra se distributionem s. pro natura cõi utriusque disiunctionis, & sic hęc est uera omne rationale, uel irrationale, & sic patet qualiter terminus disiunctiuus siue totum disiunctum potest recipere supra se distributionem, & qualiter non. patet etiam ꝙ in syllogismo quem facit, maior est duplex, & minor.

Secundum prædicta quęritur de hoc sophismate. Quicquid est, uel nõ est, est

D Probatio. Hęc est uera. quicquid est, est, sed uerum potest disiungi a quolibet alio uero, ergo. Contra. Quicquid est, uel non est, est, sed Cæsar est, uel non est, ergo Cęsar est. Solutio. Prima est duplex, eo quod potest esse diuersa, & est sensus, quicquid est, est, uel quicquid non est, est, & sic est uera, quia pro altera parte, & sic est disiunctiua, uel potest esse composita, & est sensus quicquid est, non est, est, idest tam omne illud quod est, quam omne illud quod non est, est, & sic est falsa, & hoc modo est categorica. unde est ibi sophisma cõpositionis, quia composita est falsa.

Item quæritur de hoc sophismate. Omnis propositio, uel eius contradictoria est uera. Probatio. Hæc propositio Socrates currit, uel eius contradictoria est uera, illa propositio, Socr. disputat, uel eius cõtradictoria est uera, & sic de aliis,

ergo

ergo omnis propositio uel eius contradictoria est uera. Cõtra. Omnis propositio uel eius cõtradictoria est uera, sed nõ omnis propositio est uera, ergo omnis eius contradictoria est uera, qđ falsum est. Solutio. Prima duplex, eo q distributio potest cadere supra propositionẽ sumptam absolute, & sic distribuit ipsum, pro qualibet propositione particulari, & sic est diuisa, & falsa, quia hæc est disiunctiua, cuius utraque pars est falsa, uel distributio potest cadere supra propositionẽ nõ absolute sumptã, sed comparatum suam contradictoriam, & hoc modo adhuc est duplex, quia uno modo iste terminus disiunctiuus, omnis propositio uel eius contradictoria, põt subiici prædicato pro utraq; parte uniuersaliter, sicut in his. Omne rõnale uel irrationale est animal, & ecõuerso Omne par uel impar est numerus uel ecõuerso. Omne rectum, uel curuum est linea uel econuerso, & prima adhuc est falsa, qa hoc mõ sensus est, omnis propositio uel eius cõtradictoria est uera, i. oẽs propositiones, & earũ cõtradictoriæ simul sunt ueræ, qđ est impossibile. Alio autẽ modo iste terminus disiunctiuus, omnis propõ, uel eius cõtradictoria subiicitur huic pdicato. s. esse uerũ, non pro utraq; parte disiunctionis insimul, & uniuersaliter, sed pro utraq, parte indeterminate, ita q aliqñ sit ueritas pro aliquibus singularibus unius partis disiunctionis, aliqñ pro aliquibus partibus alterius disiunctionis, & sic est uera si sint sex propõnes. s. Deus est, hõ est lapis, Socrates est asinus, & cum istis earũ cõtradictoriæ, tunc dicatur. Hæc propositio, Deus est uel eius contradictoria est uera, hæc propositio. s. hõ est lapis, uel eius cõtradictoria est uera, & sic de aliis tam affirmatiuis q̃ negatiuis, ut quælibet illarum sex accipiatur tam affirmatiua q̃ negatiua in disiunctione ad suam oppositam. Aliquando est ueritas ex una parte disiunctionis, aliquando ex altera, & sic probat, & sic distribuitur propositio pro omni affirmatiua in disiunctione ad suam negatiuam, & pro omni negatiua in disiunctione ad suam affirmatiuam. unde tres sunt sensus in prædicta propositione, & secundum primum est ibi sophisma diuisionis, & tunc est diuisa & falsa, & tunc est propositio disiunctiua, aliis duobus modis categorica, & prima earum est falsa, secunda est uera.

Nota de distributiõe, de qua supra latiuis, & p Paul. pgulensem in summula & alios summistas.

De coniunctione &.

IN præcedentibus dictum est de coniunctionibus disiunctiuis & interrogatiuis. Nunc autem dicendum est de hac coniunctione. Et. Circa quam primo quæritur quid significet. Secundo utrum res eius sit ens simpliciter uel non. Tertio utrũ res eius sit in gñe uel nõ. Quarto quęritur cuiusmodi unitas feratur per hanc coniunctionem copulatiuam &. Quinto cum habeat copulare diuersa quæritur quæ sint ista diuersa. Sexto quæritur propter quid quando præponitur geminatur.

Quid significet hæc coniunctio, &c. Cap. I.

CIrca primũ quæritur quid significet coniunctio hæc, Et, quia hæc coniunctio &, dr copulatiua ab actu copulandi, quem exercet, & nulla dictio significat actum quem exercet, sicut nullum instrumentum significat actum suum, ergo cũ hæc coniunctio &, exerceat copulationem uel actum copulandi, tunc hæc cõiunctio &, non potest significare copulationem. Item ad idem, hæc coniunctio &, est pars orationis reperta ad copulandum cæteras partes orationis, quia dico, q est pars orationis reperta ad copulandum alias partes. In hoc attribuo ei duo, unum, quod est pars orationis, aliud est quod ex natura sua debet copulare cæteras partes, sed sua significatio debetur ei per hoc, q est pars orationis, copulatio uero debetur ei ratione finis prædicti ad quem est, & propter quem inuenta est qui scilicet finis est copulare partes alias, ergo significatio huius dictionis &,

non

A non est copulatio, ergo significat comparationem, quod concedimus. Ad aliud autem quod quæritur dicendum ꝙ hæc dictio &, significat comparationem quæ est secundum simul siue simultatem, ad istam simultatem sequitur copulatio, sicut ad hoc quod dico, non cum alio sequitur exclusio. unde cum dico Socrates & Plato sunt albi, hæc coniunctio, & dicit simultatem & eorum unitatem in albedine, & ideo copulat istos respectu albedinis. Et nota ꝙ hæc coniunctio, & non dicit simul in tempore, quia si sic hæc esset falsa. Adam & Noe fuerūt homines, qui non fuerunt in eodem tempore, quia nec in tempore Adæ fuit Noe, nec in tempore Noe fuit Adam, ergo non dicit simul in tempore. Item ad idem bene dicitur, currit heri & currit hodie, nunc uel modo, & curret cras, sed cursus hesternus, & hodiernus, & crastinus non sunt in eodem tempore, ergo hæc coniunctio, & non dicit simul in tempore. Quod concedimus dicentes, ꝙ hęc coniunctio &, primo & per se dicit simultatem plurium subiectiuorum in uno accidēte
B de pari, quantum est de se, uel plurium accidentium in uno subiecto, ut Socrates & Plato sunt albi, & Socrates sedet & disputat.

Circa secundum circa tertium quæritur & soluatur sicut prius de hanc coniunctione uel. Cap. II Cap. III

Quam unitatem inferat hæc dictio, &. Cap. IIII.

Circa quartum uero obiicitur, ꝙ omne totum habet in se aliquam unitatem, sed omnis terminus copulatiuus, ut Socra. & Plato est quoddam totū, ergo habet in se aliquam unitatem in primo primæ. Sed dicitur in contrariū, ꝙ nō est unum genere, neque unum specie, neque unum numero, uel definitione, neq; unum proprio, neque unum accidente, ergo non habet in se aliquam unitatem. Omne autem præmissæ per se manifestæ sunt, & ideo supponuntur. Et dicendum, ꝙ unum dr̄ multipliciter, quia est quoddam unum, quod est ex materia & Vide multa Primo Physi. tex. cō. 6.
C forma, ut homo ex corpore humano, quod est eius materia, & ex anima intellectiua quæ est eius forma. Alio autem modo est unum continuatione, ut linea, superficies, tempus & quodlibet continuum. Tertio modo est unum in situ, uel insertione, ut in arbore, ex ramo unius arboris, & ex trunco alterius arboris fit unum per insertionem. Alio autem modo est unum contiguatione sicut sunt duo corpora quæ coniunguntur inter quæ non est medium alterius naturæ, sicut connectitur digitus digito, quando nihil est in medio. Aliter autem est unū aggregatione, ut aceruus lapidum. Alio autem modo est unum colla, uel colligatione, sicut ex carne & osse fit unum per quoddam medium, quod non est omnino caro neque omnino os, sicut nerui & cartilagines. Dico autem ꝙ hæc coniunctio, & facit unitatem aggregationis & non aliam ex prædictis. unde terminus copulatiuus est unum aggregatione. Ad istud autem quod obiicit in contrariū diuidendo unum per unum genere, & per unum specie, dicendum ꝙ unū ibi non
D dr̄ unum quo ad omnes suas significationes, sed tantum quo ad illas secundum quas sumuntur quatuor prædicata in Topicis & annexa eorum. Quatuor autem prædicata de quibus agitur in Topicis sunt hæc, diffinitio, accidens, genus, proprium. Annexa autem eorum sunt alia prædicata reductiua ad hæc, ut idem specie reducitur ad genus, & etiam differentia reducuntur ad genus. Comparationes uero ad accidens, ut melior, utilior fæcilior, uilior, & sic de aliis reducuntur ad prædicata de accidente. Idem autem simpliciter & diuersum reducuntur ad prædicata in definitionem. Item nota, ꝙ licet hæc coniunctio &, debeat copulare diuersa, non tamē copulat quælibet diuersa, quia nō potest copulare adiectiuum substantiuo, nec econuerso, ut homo & albus currit, propter hoc, ꝙ de se dicit associationem aliquorum de pari. unde æqualiter respicit utrunque extremorum,

extremorũ,& ideo per se & primo, uel copulat duas substãtias uni actui, uel duo accidentia uni substantiæ, ut Socrates & Plato sunt albi, homo legit & disputat.

Quæ diuersa copulet dictio copulatiua, &c. Cap. V.

CIrca quintum quæritur, quia uidetur iam ex prædictis ꝙ hæc coniunctio &, non possit copulare quælibet diuersa, quia non potest copulare adiectiuum substantiuo, ut prius patuit, ergo nõ copulat diuersa quælibet propter hoc quæritur quam diuersitatem exigit hæc coniunctio &. Et dicendum, ꝙ sicut iam patet ex prædictis quòd exigit diuersitatem subiectiuorum de pari se habentiũ, uel etiam actuum, uel habitudinem, & uniuersaliter debet copulare diuersa de pari se habentia, ut Socrates & Plato, albus & niger, ab illo & in illo, & sic de aliis habitudinis & accidentibus & substantiis. Sed tunc quæritur utrum sufficiat ei diuersitas suppositorum cum unitate significationis, ut homo & homo currit, & uidetur ꝙ sic, quia omne plurale geminat suum singulare in terminis communibus, ut remoueantur signa uniuersalia & affirmatiua, nam omnis non geminat suum singulare, sed bene dicitur homines sunt, ergo bene dicitur homo & homo sunt similiter bene dicitur homines currunt, ergo bene dicitur homo & homo currunt, & sic de aliis Item ad idem dicit Boethius in libro suo de Trinitate, ꝙ talia sunt prædicata qualia subiecta, quod probat, quia cum dicitur, homo est iustus, Deus est iustus, hoc nomen iustus prædicat de homine iustitiam accidentalem, de Deo autem prædicat diuinam essentiam. E conuerso tamen potest dici, ꝙ talia sunt subiecta qualia permiserunt prædicata, sed cum dicitur homo & homo currunt, prædicatum exigit ꝙ ille terminus infinite sumptus teneatur pro diuersis, sed si pro diuersis teneatur bene dicitur, ergo recte dicitur, homo & homo currunt, quod concedimus. Sciendum ꝙ conuenientius copulat diuersa supposita & diuersa significata de pari se habentia, ut homo & equus currunt, quam diuersa supposita cum unitate significationis, ut homo & homo currunt. G

Cur dictio copulatiua & præponitur & cur geminetur. Cap. V.

CIrca sextum quæritur, ꝙ omnis copulatiua coniunctio nisi sit enclitica æqualiter se habet ad utrunq; extremorum, ergo hæc coniunctio &, æqualiter se habet ad utrunq; extremorum. Sed quando præponitur uni magis se habet ad illud cui pręponitur q̃ ad aliud cui non præponitur, ergo nunq̃ debet præponi. sed, si non præponitur, non geminatur, ergo unũ debet geminari. Et dicendũ, ꝙ hæc coniunctio &, æqualiter respicit utrunq; extremorum, & ideo quando pręponitur uni extremorum, quia magis se habent ad illud cui præponitur, pp hoc oportet ꝙ præponatur alteri, ut æqualiter se habeat ad utranq; extremorum, & hæc est causa propter quam, quando præponitur geminatur.

Sophisma. Secundum prædicta quæritur de hoc sophismate. omne non animal quod & Socrates, sunt duo non est Socra. Probatio. Hoc non est animal quod & Socrates sunt non est Socrates, demonstrato ligno, illud non animal quod & Socrates sunt duo non est Socrates, demonstrato lapide, & sic de aliis, ergo non est animal quod & Socrates sunt duo non est Socrates. Contra. Omne non animal quod & Socra. sunt duo nõ est Socrates, ergo omne aliud q̃ animal quod & Socr. sunt duo non est Socrates, & est locus a conuertibili, quia non animal & aliud q̃ animal æquipollent, sed Socrates aliud q̃ animal quod & Socrates sunt duo, ergo Socrates non est Socrates, in quarto primę. Solutio. Prima simpliciter est uera, & probatio non ualet, neque est syllogismus quem facit. sed est paralogismus, quia maior & minor sunt duplices, quia hæc propositio quæ erat maior scilicet aliud q̃ animal qđ & Socrates sunt duo non est Socrates, est duplex, eo ꝙ H

hoc

A hoc relatiuum, quod pôt referre hunc terminũ aliud uel hũc terminũ aïal. Si aũt referatur ad hunc terminum aliud, sic maior est uera, & est sensus, oẽ aliud ab animali quod.s. aliud ab animali, & Socrates, sunt duo non est Socrates, & hoc est uerum, quia nihil aliud ab animali, ut lapis, & lignũ, & cætera inanimata eis, quorum nullum est Socrates. Si aũt referatur ad istum terminum animal, sic maior est falsa, & est sensus. Omne aliud q̃ animal, quod.s. animal, & Socrates sunt duo, non est Socra. hæc autẽ falsa est, quia Socr. non facit numerum cum Socra. & alia animalia, & ista, Socrates est aliud a quolibet animali facienti numerum cum Socrate, & sic Socrates comprehendit in hac distributione omne aliud quã animal, quod.s. animal &c. secundum, ꝙ hoc relatiuum quod, refert hunc terminum animal. unde hoc modo maior dicit, ꝙ Socr. nõ est Socrates, e conuerso dicendum est de minori. Et ut magis pateat falsitas minoris in sensu secundo, ponatur, ꝙ Socrates sit, & nullum aliud animal sit, nisi Plato, & unus equus, tũc nul
B lum aliud animal est quod faciat numerũ cum Socrate nisi Plato, & ille equus, Socrates aliud est ab illis duobus, & sic hæc est falsa, omne quã illa duo animalia quę.s. animalia faciunt numerum cũ Socrate non est Socr. Item quæritur de hoc sophismate, omne enunciabile differt ab aliquo, & suum oppositũ est componibile illi. Probatio. Hoc enunciabile Socratem esse differt ab aliquo, & suum oppositum est componibile illi, quia differt ab hoc enunciabili equum currere, & suũ oppositũ.s. Socratem non esse est componibile illi, quia pôt stare cum eo. Simul enim possunt esse uera hæc duo enunciabilia.s. Socratẽ non esse, & equum currere, illud enunciabile.s. homine legere differt ab aliquo, & suũ oppositũ est componibile illi, & sic de aliis, ergo prima est uera. Contra. hæc est quædam composita. cuius utraq; pars est falsa, ergo ipsa est. Solutio Prima est falsa simpliciter & probatio peccat secundũ figurã dictionis a pluribus determinatis ad unã huius termini aliquo. Et ẽt est ibi accidens, per quandam regulã in distributionibus ha
C bitã, quia quãuis hæc distributio, omne enunciabile secundũ se cõuertibiliter sequatur ad suas partes singulares oẽs, tamen secundũ, ꝙ partes stant sub hoc prædicato, quod est differre ab aliquo. Sic non sequitur ad illas, sed est ibi accidens. Sophisma.

De coniunctione Nisi.

LOQVENTES cõmuniter ponũt, ꝙ hæc dictio nisi, per se, & proprie tenetur consecutiue, & non exceptiue. Et ideo circa hanc dictionẽ nisi, primo quæratur utrũ possit teneri exceptiue, uel non secundo quæratur utrum hæc dictio nisi, & hæc oratio si non æquipollent adinuicẽ, cũ hæc dictio cõponatur ex si, & non. Tertio quæritur quot sunt genera dictionum instantiuarum, & qualiter differant in genere. Quarto quæritur quare potius ex hoc aduerbio negandi non per cõpositionem fit dictio instantiua quæ est exceptiua, quam alia dictio instantiua alterius generis. Quinto quæritur quare hæc dictio nisi, secundum, ꝙ hæc dictio cõsecutiua uult semper adiungi uerbo subiunctiui modi.
D

An dictio nisi exceptiue teneatur nec ne. Cap I.

CIrca primũ obiicitur, ꝙ aliquãdo tenetur exceptiue, quia instantiua aliquãdo fit in toto, ut Socra. currit, nullus hõ currit. Hæc.n. est instantia in toto contra partem. Aliquando fit instantia in tempore, ut cũ dicitur, oĩs homo currit, Socrates nõ currit, uel quidã hõ non currit, hic.n. fertur instãtia in parte cõtra totum. Sed posito, ꝙ Socrates currat, & nihil aliud, tunc hæc est uera, nullus homo currit nisi Socrates, sed non est ibi instantia extrahẽdo, uel remouẽdo partẽ a toto nisi per dictionem exceptiuam, ergo hæc dictio nisi, in prædicta oratione tenetur exceptiue. Item ad idem cum dicitur, Nullus homo currit nisi iste asinus,

nus,hæc oratio est impropria,sed si hæc dictio nisi,teneretur cōsecutiue esset propria,sed esset falsa,ergo hæc dictio nisi, non tenetur ibi consecutiue, sed tenetur consecutiue uel exceptiue,ergo tenetur exceptiue. E

Item ad idem consequentia est duplex,quia quædam est consecutiua simpliciter,ut si homo currit animal currit. Alio autem est consequentia,ut nunc,ut si ueneris mecum ibo ad ecclesiam, sed ex nulla earum licet inferre consequens nec antecedens, quia ex prima consequentia non sequitur, ergo homo currit quod est antecedens,nec sequitur,ergo animal currit quod est consequens,& ex secunda consequentia quæ est consequentia ut nunc non sequitur,ergo uenies mecū, quod est antecedens,nec sequitur ibi,ad ecclesiam, quod est consequens, ergo ex nulla earum sequitur ad consequens nec antecedens.Sed cum dicitur, nullus hō currit nisi Socrates,ex hac bene sequitur, ergo Socr. currit,ergo hæc dictio nisi,non tenetur ibi consecutiue,& tenetur consecutiue,uel exceptiue, ergo tenetur exceptiue,quod concedimus dicentes,q aliquando tenetur exceptiue, ut in prædictis orationibus,& consimilibus,& non semper tenetur consecutiue.Sed contra.hæc dictio nisi componitur,& si non,sed nec,si nec non sunt dictiones exceptiuæ,neque habent naturam exceptionis,ergo hæc dictio nisi non habet naturam exceptionis cum compositum non habeat naturam aliquam nisi a suis componētibus,ergo hæc dictio nisi,nō tenet exceptiue,sed tenetur exceptiue,uel cōsecutiue, ergo tenet consecutiue.Item ad idem.Omnis dictio exceptiuam dicit habitudinem partis ad totum,sed nulla coniunctio dicit habitudinem partis ad totum,ergo nulla coniunctio est dictio exceptiua in secundo secundæ,ergo hæc dictio nisi,non est dictio exceptiua,sed est exceptiua uel executiua,ergo est consecutiua.Et dicendum sicut prædictum est, q hæc dictio nisi, aliquando tenetur consecutiue,aliquando exceptiue. Ad illud autem quod obiicitur in contrariū dicendum,q sicut obiicit,hæc dictio nisi,componitur ex si & non,sed hoc aduerbium non semper fert exceptionem ei cui adiungitur cum semper contradicat ei,& sic est dictio instantiua,& fert instantiam,aliquando in parte,aliquando in toto,ut diximus prius,sed per compositionem contrahitur ad instantiam,quæ est in parte,extrahendo partem a toto,& hoc sufficit ad dictionem exceptiuam,ut nullus homo,nisi Socra.currit,& ideo hæc dictio nisi,aliquando tenetur exceptiue,aliquando consecutiue,& sic patet,q quamuis hoc aduerbium non sit dictio exceptiua.habet tamen naturam instantiam,quæ scilicet natura instantiua propter compositionem extrahitur ad instantiam dictionum exceptiuarum uere in hac dictione nisi. Ad illud quod obiicitur in contrarium dicendum, q non syllogizat in secundo secundæ,sed potius paralogizat, quia minor prædicti paralogismi est duplex, hæc,scilicet nulla coniunctio dicit habitudinem partis ad totum,quia quædam sunt coniunctiones quæ habent in se naturam duplicem,sicut illæ dictiones quæ sunt compositæ ex coniunctione, & aliis partibus orationis,ut hæc coniunctio qua propter,quæ est composita ex hoc nomine qua,& ex hac præpositione propter,& sic intellectus eius instituitur est intellectu illarum dictionum,hæc autem coniunctio nisi,composita est ut dictum est, ex non,& si. unde habet in se naturam instantiuam,quæ est secundum partem,ut dictum fuit prius,& propter hoc dicit habitudinem uel compositionem partis ad totum, & sic habet in se naturam duplicem,scilicet naturam instantiuam ratione aduerbii ex quo componitur, & naturam aduersatiuam ratione coniunctionis.unde dicitur coniunctio aduersatiua. F G H

Non nisi quādoque exceptionē quandoque consecutionem dicit.

De differentia nisi a si non. *Cap.* II.

Circa secundum uero,sicut patet ex pdictis,hæc dictio nisi,aliquando tenetur

exceptiue

A exceptiue aliquãdo cõsecutiue & secundũ, ꝗ tenetur consecutiue hæc dictio nisi, & hæc oratio si, nõ æquipollent, ut non currit nisi moueatur. i. non currit si non mouetur. Secundũ autẽ, ꝗ hæc dictio nisi, tenetur exceptiue, tũc significat aliud ꝗ̃ hæc oratio si non, & sic non significat idem, cum tunc significet habitudinem partis ad totum, ut nõ est, hic est sicut est dictio exclusiua, significat hoc, non cũ alio. Sic econuerso dictio exceptiua significat totum non est hic.

Quot nam sint instantiuarum dictionum genera. *Cap.* III.

CIrca tertium nota, ꝗ tria sunt genera dictionum instantiuarũ, quia quædam sunt exclusiuæ, & istæ instant excludendo, aliæ sunt exceptiuæ, & istæ instãt excipiendo. aliæ sunt contradictoriæ & sunt contradicentes, & per istas fit instantia contradicendo. Et nota, ꝗ in genere sic differunt, quia exclusiuæ instant semper in toto remouendo ipsum a parte, ut solus Socra. exceptiuæ non instant sem B per in parte extrahendo partem a toto, ut nullus homo nisi Socrates. Contradictoriæ uero uel contradicentes instant indifferenter, aliquando in parte, aliquando in toto remouendo aliquid a parte uel a toto, ut quidam homo currit, nullus homo currit, uel omnis homo currit, quidam homo non currit.

Cur potius ex aduerbio negandi, non fiat dictio instantiua, quàm aliqua alia dictio. *Cap.* IIII.

CIrca quartum obiicitur, ꝗ cum hæc dictio nisi, intelligatur in qualibet dictione instãtiua. ut in exclusiuis & exceptiuis dictionibus, & in contradicentibus, & ita fit principium omnium earum, ergo sicut per compositionem ex ea fit dictio exceptiua, tunc sic ex eadem habet fieri dictio instantiua alterius generis ut exceptiua. Et dicendum, ꝗ non est idem modus intelligẽdi hanc dictionem, nõ, C in qualibet dictione instantiua. unde non est uno modo principium omnium dictionum instantiuarum, quia dicitur, una dictio est principium alterius, quia uno modo per impositionem, alio autem modo per compositionem. unde dico quòd in dictionibus exclusiuis per impositionem earum intelligitur negatio, qa tantum & solus ex sua impositione significant non cum alio, & illæ dictiones exceptiuæ præter, præterquam, similiter habent ex impositione negationem de intellectu suo, sed illæ dictiones contradicentes, nullus, nihil, neuter, & etiam hæc exceptiua, nisi per compositionem habent negationem de intellectu suo, & sic patet, quòd non est idem modus intelligendi negationem in omnibus dictionibus instantiuis. unde non oportet, quòd si in quibusdam est per compositionem, quòd in aliis sit similiter per compositionem.

Item quæritur, quare ex hoc aduerbio non, & ex hac coniunctione si, potius fit dictio exceptiua per compositionem, quàm exclusiua, cum hoc aduerbium nõ sit instantiuũ, & instantia reperiatur tam in exclusiuis quàm in exceptiuis quãuis differenter. Et dicendum, quòd hoc aduerbium non, negatiuum est, quia ne D gat, & per ordinem ipsius ad hanc coniunctionem si intelligitur adiectiuatio. Vnde in hac dictione nisi, intelligitur negatio, & etiam aduersatio, & per hoc est dictio exceptiua, quia aduersatur præcedenti in aliqua parte ipsius. Item cum hæc dictio nisi, sit semper composita ex non & si, & aliquando sit exceptiua uero, aliquando uero consecutiua, oportet, ergo, quòd diuersimode fiat compositio huius dictionis nisi ex suis componentibus. Quod concedimus, dicentes, quod quando hæc dictio nisi, est consecutiua, consecutio cadit supra negationem, & consecutio est completiua huius dictionis nisi, & tunc hæc dictio nisi, secundum Priscianum continetur sub coniunctione continuatiua, & secundum Donatum sub causali, non currit nisi moueatur, idest si non mouetur, non currit.

Nota pulchrum dictum.

Quando

Quando autem est exceptiua, tunc negatio cadit supra consecutionem, & sic negatio transmutat compositioné in alteram speciem, quia in dictione exceptiua, & sic secundum diuersos modos compositionis hæc dictio nisi, est alterius speciei. Si quæratur utrum instantia æqualiter reponatur in tribus prædictis generibus dictionum instantiuarum. Dicendum ꝙ non. quia prius est instans in dictionibus instantiuis contradicentibus, quia ibi est maxime oppositionum est ibi sit contradictio, & per posterius reperitur instantia in dictionibus exceptiuis, & tamen plus est de instãtia in his quàm in exclusiuis, quamuis exceptiuæ non immediate contradicat suo toti, tamen sequitur, contradictió, ut oĩs hõ præter Socra. currit, ex hoc sequitur, ꝙ Socra non currat, & ulterius sequitur ꝙ aliquis hõ non currat, quia Socra. non currit, aliquis homo non currit. Et est locus a parte subiectiua, sed in dictionibus exclusiuis illud quod excluditur non contradicit ei a quo fit exclusio, ut solus Socra. currit. i. Socra. & nullus alius a Socra. currit. Istæ enim duæ, Socra. currit, & nullus alius a Socra. currit, non contradicunt neque ex primo neque ex consequenti, & ideo minus est de instantia in dictionibus exclusiuis, & plus in dictionibus exceptiuis, & maxime in contradictionibus. E F

Cur uerbo subiunctiui modi semper adiungatur. Cap. V.

CIrca quintum obiicitur sic. Coniunctio nata est cõiungere cæteras partes orationis, ergo tam nomina quam uerba, & sic de aliis partibus, & cõsimilibus, & quoslibet terminos, & quoslibet numeros, & partes quascunque, & quælibet tempora, & quoslibet modos, & sic de aliis partibus sub his accidentibus, & sub aliis, ergo hæc coniunctio nisi, secundum, ꝙ est coniunctio consecutiua determinatur tantum ad modũ subiecti. Et dicendum, ꝙ hæc negatio quæ est in hac dictione nisi, non est negatio absoluta, sed respectiua secundũ, ꝙ hæc dictio nisi, est dictio consecutiua, & huius causa est, quia negatio, & consecutio unita includitur in intellectu huius dictionis nisi, & quia intellectus est in cõsecutione, ideo in cõsecutione est negatio, quæ est unita intellectu uno consecutione ipsa ut diximus, & ideo negatio non est ibi absoluta, sed respectiua. Vnde cũ negatio debeat determinare uerbũ, ideo negatio absoluta determinabit uerbũ absolutũ, & negatio respectiua determinabit uerbum respectiuũ, & ideo quia inter omnes modos uerborum solus modus subiunctiuus dicit rem suam in respectu, siue in comparatione ad aliud, ideo hæc dictio nisi, secundũ ꝙ est consecutiua debet adiungi uerbo subiũctiui modi. Secundum prædicta quæritur de hoc sophismate. Nihil est uerũ nisi in hoc instanti. Probatio. Quicquid est uerũ, est uerum in hoc instanti, ergo nihil est uerum nisi in hoc instanti. Contra. nihil est uerũ nisi in hoc instanti, ergo te esse asinum non est uerum, nisi in hoc instanti, ergo te esse uerũ, est uerum in hoc instanti, ergo tu es asinus. Vel sic potest probari, hæc est falsa. Nihil uerum, & non est instans nisi pro uero in hoc instanti. ergo facta exceptione pro illo est uera, ergo hæc est uera, nihil est uerum nisi in hoc instanti. Solutio. prima est duplex, eo ꝙ hæc dictio nisi, potest teneri exceptiue uel consecutiue, & utroque modo est uera, supposito instanti cõiter ad ipsum instans siue ad ipsum nunc, & ad tempus præsens. Sed tñ distinguenda est prima, quia aliter, & aliter est respondendum ad argumenta probationis. Prius autem uidendum est, utrunque sensum primæ, anteq̃ respondeamus ad improbationem. unde sensus primæ secundũ, ꝙ est exceptiua, est talis, nihil est uerum nisi in hoc instanti. i. nihil est uerum præter uerum quod est in hoc instanti, & hæc hoc modo uera est, sumpto uero communiter ad uerum quod est in hoc instanti, & ad uerum quod in tempore, sicut instans sumebatur communiter ad instans, & ad tempus. Si autem teneatur consecutiue, prima, tunc est sensus, nihil est uerum nisi in hoc instanti,

Negatio uerbum determinate habet.

Sophisma.

G H

E ſtanti,ideſt nihil eſt uerum ſi non eſt uerum in hoc inſtanti,& iterũ hoc mō pri-
ma eſt uera. Habita ergo diſtinctio,reſpondeo ad probationem, dicendum q ſi
prima eſt exceptiua,ſic primum argumentum probationis non tenet,hæc.ſ.ni-
hil eſt uerum niſi in hoc inſtanti, ergo te eſſe aſinum non eſt uerum niſi in hoc
inſtanti,quia eſt ibi ſophiſma accidentis ſicut hic nullus homo præter Socratem
currit,ergo Plato præter Socratem non currit quia hoc modo prima eſt catego-
rica,& hæc diſtributio nihil comprehendit ſub ſe tam uera quam falſa,tam cō
plexa quam incomplexa. unde uerum in hoc inſtanti excipitur ab illa diſtribu-
tione ſic ſumpta. Vnde uerum in hoc inſtanti eſt pars illius diſtributionis,ſed nō
eſt pars huius quod dico,te eſſe aſinum,quia Socr.erat pars huius diſtributionis.
Nullus homo,ſed non erat pars Platonis. Si autem prima teneatur conſecutiue,
tunc primum argumentum probationis bene tenet, hæc ſcilicet nihil eſt uerum
niſi ſit uerum in hoc inſtanti, ergo te eſſe aſinum non eſt uerum niſi in hoc in-
F ſtanti,quia ſenſus eſt nihil eſt uerum ſi non eſt uerum in hoc inſtanti, ergo te eſ-
ſe aſinum non eſt uerum ſi non eſt uerum in hoc inſtanti. Sed illud argumentū
quod ſequitur non tenet,hæc.ſ.te eſſe aſinum eſt uerum niſi in hoc inſtanti,ergo
te eſſe aſinum eſt uerum,quia ſenſus eſt,te eſſe aſinum non eſt uerum ſi non eſt
uerū in hoc inſtanti,ergo te eſſe aſinum eſt uerum in hoc inſtanti,quia ſic nulla
eſt ibi apparentia,& argumentum eſt penitus deſperatum, uel eſt quod,& ſim-
pliciter,propter hoc q ex nulla conditionali, licet inferre antecedens uel conſe-
Ex condiṫiōali nec afis nec cōſequens infertur.
quens,ut ſi homo currit,animal currit,ex hoc non ſequitur, ergo homo currit,
uel animal currit. Similiter non ſequitur,te eſſe aſinum non eſt uerum ſi non eſt
uerum in hoc inſtanti, ergo te eſſe aſinum eſt uerum in hoc inſtanti quia ponit
ibi antecedens,& ſic eſt ibi quid,& ſimpliciter. Poteſt tamen dici q nulla eſt ibi
apparentia,quia ex negato antecedente,& ex negato conſequente infert antece-
dens affirmatum,ut ſi non eſt animal,non eſt homo,ergo eſt animal.in argumen
G to autem nulla eſt apparentia, ut diximus,aut ſi eſt aliqua apparentia eſt ſecun-
dum quid,& ſimpliciter. Item quæritur de hoc ſophiſmate,nullus homo legit
Pariſiis niſi ipſe ſit aſinus. Probatio.hæc eſt falſa,aliquis homo legit Pariſiis niſi
ipſe ſit aſinus,ergo ſua contradictoria eſt uera,hæc.ſ.non aliquis hō legit Pariſiis
niſi ipſe ſit aſinus,ſed non aliquis,& nullus æquipollent,ergo prima eſt uera. Cō
tra. nullus homo legit Pariſiis niſi ipſe ſit aſinus,ergo a deſtructione conſequen-
tis,ſi aliquis hō legit Pariſiis ipſe eſt aſinus,quod falſum eſt,ergo prima eſt fal-
ſa. Solutio. Prima eſt falſa ſimpliciter,& hoc eſt duplex, non aliquis homo legit
Pariſiis niſi ipſe ſit aſinus,eo q negatio poteſt determinare uerbum conſequen-
tis ſecundum ſe,& abſolute,quod eſt legit,& ſic eſt falſa,& ſic æquipollet primę,
quia hoc modo non aliquis,& nullus æquipollent, & ſecundum hunc ſenſum
iſta propoſitio,nō aliquis hō legit Pariſiis &c. non contradicit huic,aliquis hō
legit Paraſiis &c.utraq;.n.eſt falſa,uel negatio pōt determinare uerbū cōſequen
H tis quod eſt legit non ſcđm ſe, & abſolute in comparatione antecedens,& ſic eſt
uera,& contradicit huic,aliquis homo &c.ſed hoc mō non æquiqollet primæ.

Item quæritur de hoc ſophiſmate,nullus homo moritur,niſi unus ſolus ho-
mo moriatur. Probatio,hæc eſt falſa,aliquis homo moritur, niſi unus ſolus ho-
mo moriatnr,ergo ſua contradictoria eſt uera, ſcilicet non aliquis homo mori-
tur &c. Sed non aliquis,& nullus æquipollent,ergo prima uera. Contra. antece-
dens eſt poſsibile,& conſequens impoſsibile, ergo conditionalis eſt falſa. Quod
aūt antecedens ſit poſsibile patet p hoc q habet duas cauſas ueritatis uel plures
quia unū ſolum hominē mori eſt uerum,ſi duo moriantur,& ſi plures moriantur
quam duo,uel etiam ſi omnes moriantur, ſed ſemper conſequens eſt falſum. ſ.
nullus homo moritur. Solutio,eſt eadem quæ hic in præcedenti ſophiſmate.

De coniunctione Quin. E

NVMERVS coniunctionũ in specie secundũ Donatũ est quinarius, secũdum Priscianũ uero multo plures sunt species coniunctionũ, inter quas numerantur oẽs causalium tam a Prisciano quàm a Donato, & species rationaliũ quas Priscianus appellat collectiuas siue rationales. Sed secundum Donatũ hæc coniunctio quin cõtinetur sub causalibus, secundũ Priscianum uero continetur sub collectiuis, uel rationalibus. hanc aũt diuersitatẽ omittimus ad præsens, cũ pertineat ad Grammaticũ. Vnde primo intendimus quærere circa hanc coniunctionẽ, quin, utrũ significet consecutiuam. Secundo aũt habito, ꝙ significet consecutiuam, quæritur utrũ significet consecutiuam aliquam, an consecutiuam communiter ad omnes consecutiuas. Tertio autem quæritur utrum hæc dictio quin sit cõposita ex his dictionibus ꝙ, & nõ. Quarto aũt ꝗritur utrum æquipolleat eis siue conuertatur cum eis. Quinto autem quæritur quare F hæc dictio, quin, coniungitur semper uerbo subiunctiui modi.

An dictio Quin, consecutiuam significet. Cap. I.

CIrca primum obiicitur, quia, ut dicit Priscianus. Omnis coniunctio significat uim uel ordinem, & coniunctiones significant uim quando res aliquas significant simul esse, ut pius, & fortis fuit Aeneas. Ordinem aũt significant coniunctiones quando consequentiam aliquarũ rerum demonstrant, ut si ambulat, mouetur. Sed hæc dictio quin, non significat res aliquas simul esse, ergo significat consecutiuam aliquarum rerum, ergo hæc coniunctio quin, significat consecutiuam. Item ad idẽ, hæc est uera. Non est homo quin sit animal, & in hac oratione significatur, ꝙ non potest esse homo, ita ꝙ non sit animal, ergo significatur ꝙ homo non põt esse sine animali, sed si hõ non põt esse sine animali, tunc animal de necessitate sequitur ad hominem, ergo significatur ibi ꝙ animal de necessitate sequitur ad hominẽ. Sed hæc coniunctio non põt hoc significare, nisi sit dictio consecutiua, & sic significat consecutiuã, ergo hęc dictio quin, significat consecutiuã. G Item ad idem dicit Pris. ꝙ collectiuæ coniunctiones siue rationales sunt quæ per illationem colligunt supradicta, & exemplificat de istis, sicut in quin, & ergo, igitur de pluribus aliis, ergo hæc coniunctio quia, est coniunctio illatiua, sed in omni illatione intelligitur consecutiua, ergo in hac coniunctione, quin, intelligitur consecutiua. Sed obiicitur in contrarium, communiter recipiuntur istæ propositiones, iste non audit lectiones quin dormiat, ille non comedit quin bibat, & consimiles, sed ex eis unum de necessitate non sequitur ad alterum, ergo hæc dictio quin non significat consecutionẽ illationis. Et dicendum, ꝙ hæc dictio quin, dicit consecutionem illationis, unde hoc dictio est consecutiua siue illatiua, & concedimus omnes argumentationes ad hæc. Ad illud autem quod obiicit in contrarium ꝙ cõiter dicitur uera hæc, ille non audit lectiones quin dormiat, & consimilis, dicendum, ꝙ duplex est consecutiua. Vna est consecutiua simplex, ut si hõ est, animal est. Alia aũt est consecutiua ut nunc, ut si ueneris ad H me ibo tecum, & hoc secundo mõ non oportet ꝙ unũ de necessitate sequatur ad alterũ. Item uidetur ꝙ non significet consecutionẽ, quia est collectiua siue rationalis secundum Priscia. ergo significat illationẽ, ergo non significat consecutionem. Et dicendũ, ꝙ omne illatũ inquantũ illatum sequitur, & omne inferens antecedit. Vnde in omni illatione intelligitur consecutio, & antecessio, & ideo hęc dictio quin, significat consecutionẽ per illationẽ siue in illationẽ, & ita significat unum per alterũ siue in altero, & ideo hoc nõ est significare plura, sed unũ. Item cum hæc dictio quin, sit illatiua, & in omni illatione per prius intelligitur antecessio

A cessio quam consecutio, quia inferens causat ex se illationem, & non econuerso, ergo hęc dictio quin, per prius significat antecessionem quam consecutionē. Est dicendum, q̃ hæc dictio quin, per prius significat consecutionē, antecessionē autem non significat nisi ex consequenti, propter hoc q̃ consecutio non pōt esse sine concessione. Ad illud aūt quod obiicit, q̃ in illatione per prius est antecessio & per posterius consecutio, dicendum q̃ uerum est, tamen dictiones illatiuæ magis se habent ad consecutionem q̃ ad antecessionem, eo q̃ illatio respicit consecutionem, ut obiectū siue ut terminū ad quē, & respicit præmissas, ut ex quibus est, siue ut terminū a quo, & quia motus magis habet rationem, & speciē a termino ad quem est, quā a termino a quo est, ideo illatio essentialius comparatur ad illud quod infertur siue ad ipsam conclusionē quam ad illud quod infert siue ad ipsas præmissas, propter hoc q̃ conclusio est ut cōplementū siue perfectiuū illationis, & propter hoc dictio quin, cum sit illatiua magis se habet ad consecu

B tionem quam ad antecessionem. Et nota quòd præmissæ quo ad cognitionem suam, sunt causa efficiens cognitionis ipsius conclusionis, sed ipsæ præmissæ quo ad suā substantiam, sunt uno mō materialis causa substantiæ cōclusionis, & alio mō quo ad substantiā suam, causa efficiens substantiæ conclusionis, quia eædem præmissæ quo ad extremitates suas sunt materia substantiæ cōclusionis. Deciditur enim maior extremitas a præmissis, & ēt minor, ut ex eis fiat conclusio, tanquam ex materia sua, sed præmissæ quo ad medium ordinatum inter utranq; extremitatem secundū suam substantiam, sunt causa efficiens substātiæ conclusionis, propter hoc quòd mediū est tota uirtus præmissarū, propter quā uirtutē educitur substantia conclusionis a nō esse in esse, & sic patet quòd pręmissæ sunt uno modo materia conclusionis, & duobus modis sunt causa efficiens. Nota etiam quòd in syllogismis desperatis, ut omnis homo est lapis, & omnis capra est homo ergo omnis capra est lapis, & uniuersaliter in quolibet syllogismo ex falsis,

C præmissæ non sunt causa efficiens quo ad cognitionem, sed sunt causa quo ad substantiam, & etiam causa materialis ut dictum est.

Præmissæ sunt cā[illegible] eciēs ma[illegible]e rialis conclusionis.

De istis ui de in 2. Elēcho. & th. i fallacijs.

Quam consecutiuam Quin significat. Cap. II.

Circa secundū obiicitur, quòd cū hæc dictio quin dicat cōparationē unius ad alteram, sed in cōparatione unius ad alterū est consecutio simplex tantum, & non cōposita, ergo hæc dictio quin solū dicit consecutiuā simplicē, siue consecutiuā simpliciter, & non cōpositam Quod cōcedimus, dicentes quòd cōsecutio ex consecutiuis, alia est simplex, ut si hō est, animal est, sicut dictū fuit in fallacia consequentis, alia uero est composita siue plures, ut illa quæ sunt secundum oppositiones, sicut illa quæ est in illo sunt econtrario. Vnde dicimus q̃ hæc dictio quin, non significat cōiter consecutiuam ad consecutiuam simplicem, & ad compositam, sed tm̄ significat illam quæ est simplex. Huius autem quę est simplex,

D alia est consecutiua, siue consecutio simplex, ut dictum fuit prius, alia uero ut nunc. unde hęc dictio quin, non significat consecutiuam cōiter ad oēs consecutiuas, sed tantum significat consecutiuam simplicem, & ideo aliquando, ut nunc.

An hæc dictio Quin, ex quòd & non composita sit. Cap. III.

Circa tertium obiicitur, quòd si hæc dictio quin, est composita ex hac dictione quòd, & ex hoc aduerbio non, ergo est composita ex nomine, & aduerbio, ergo debet esse nomen, uel aduerbium, cum omnis dictio retineat significationem ex suis componentibus. Et dicendum quòd hæc dictio quin est simplex, sicut ego credo, habens de intellectu suo consecutionem cum negatione, ex na

tura suæ impositionis, sed quia dicitur communiter quòd est composita ex hac dictione quod, & ex aduerbio non, ideo sustinendo positionem illorum respondendum est aliter. Vnde dicendū quòd hæc dictio quin est coniunctio, & est composita ex hoc nomine infinito quod, & ex hoc aduerbio non, quia coniunctiones compositæ diuersas habent cōpositiones. Quædam.n.componuntur ex aliis cōiunctionibus, ut atq; siquidem, & consimiles. Aliæ uero componuntur ex pronominibus, ut ideo, aliç uero ex nomine, & præpositione, ut qua propter, aliæ uero ex pluribus nominibus cum una ꝑpositione, ut quamobrem, aliæ uero ex uerbis, ut uidelicet, si, licet, aliæ autem ex aduerbio electiuo, ut q̃q̃, aliæ uero ex aduerbio, & uerbo, ut quãuis. Hoc etiam uidetur per Priscianum, qui in maiori uolumine in tractatu de coniunctione, determinãdo de specie cōiunctionis sine potestate dicit. Inueniuntur nomina, uel pronomina, uel præpositiones, uel aduerbia, quę loco casualium accipiuntur coniunctionū. Ad illud aūt quod obiicit quòd dictio composita trahit significationē a suis componentibus, ergo quin, est nomen, uel aduerbium. Dicendum, quòd non sequitur, quod propter hoc sit nomen, uel aduerbium, quod dictio composita multipliciter trahit significationem a suis cōponentibus, quia aliquando ex partialibus intellectibus cōponentiū fit unus intellectus impositiuus in codē genere, ut magnanimus, omnipotēs. Aliquãdo aūt cōponentia sunt diuersorū generū, compositū autem manet in genere alterius eorū, ut quisq;. Hic est.n. unum cōpositū ex nomine, & coniunctione. Aliquando autem dictio composita est alterius generis quam utrunq; compositorum, ut quare est aduerbium compositum ex duobus nominibus, & hoc est propter hoc, quod aliquando alterum compositum est completiuum significationis dictionis compositæ, & tunc compositum manet in eodem genere cum suo completiuo, ut magnanimus, centimanus. Aliquando uero intellectus dictionis compositæ non fit ex intellectibus partialibus componentium, sed fit ex habitudinibus ex comparationibus componentium. unde, quia isti duo ablatiui qua, & re, dant habitudinem causalitatis, propterea iste ablatiuus qua, est interrogatiuum, ideo ex his duabus comparationibus, scilicet ex interrogatione, & causalitate constituitur unus intellectus aduerbialis per comparationes illorum duorum ablatiuorum adinuicem, & sic fit aduerbium interrogatiuum causæ, quod est quare, & sic dictio composita trahit multipliciter significationem a suis componentibus, & ideo non sequitur quod dictio composita semper sit eiusdem generis cum suis componentibus. Similiter dico quod huic nomini, quod, aliquando accidit relatio, aliquando interrogatio, aliquando infinitatio. unde ex hoc quod est nomen infinitum, & ex negatione constituitur unus intellectus ordinatiuus, uel coniunctiuus plurium dictionum, uel orationum, & sic fit coniunctio. E F G

Coniūctionum uaria cōpositio.

Cōposita unde significationē sortiantur

Item ad idem, Nomen significat substantiam, coniunctio autem dicit associationem, quæ est secundum, simul, uel quæ est secundum prius, & posterius. Hæc autem associatio tam in subiectorum quam accidentium, quoniam omnis eius quod significatur, siue sit ens, siue non ens, sed ex substantia non potest fieri respectu, siue associatio prædicta, ergo hæc dictio quin, est composita ex hoc nomine infinito quod, & ex hoc aduerbio non. H

Solutio autem patet ex prædictis, quia compositio huius dictionis quin, quæ est ex hoc nomine infinito quod, & ex hoc aduerbio non, non est ratione substantiæ significatæ per hoc nomen quod, sed est ratione comparationis, uel ratione infinitationis, quæ accidit isti substantię, secundum quod dictum fuit prius de hoc aduerbio quare, & de consimilibus, ut quamobrem, pridie, quotidie, impotentialiter, imprępsentialiter, & consimilia, & sic aliquando fit

A compositio ex significationibus componentium. Aliquando autem non fit ex significationibus compositionum, sed ex habitudinibus eorundem.

An, quod non, & Quin æquipolleant. Cap. IIII.

CIrca quartum obiicitur, q hoc nomen quod significat substantiam infinitam cum articulo substantiuo secundum Priscia. quia quod apud non idem est quod ο τι apud Grecos. Sed ο est articulus subiunctiuus, & τι est nomen infinitum, sed omnis articulus significat relationem, nulla autem coniunctio significat relationem, ergo nulla coniunctio habet naturam articuli in secundo secundæ, ergo ad hanc coniunctionem quin, non sequitur, q non, ergo non conuertitur, quia antecedens semper ponit consequens, & illa supponit semper naturam sui consequentis. Et dicendum q quin, & q non, conuertuntur, quia antecedens semper ponit consequens, quod hic est dictum, & non econuerso. Cuius B causa est, quia quin, dicit consequentiam inter negationes, siue unius negatiuæ ad alteram negatiuam, ut non currit quin moueatur, sed quod non, aliquando adiungitur affirmatiuis, ut ille dicit tibi q non uenias, quod non potest facere quin. Nihil enim est dictum, ille dicit tibi quin uenias. Aliquando adiungitur negatiuis, ut iste non currit, quod non moueatur, & non est homo quod non sit animal, & hoc secundo modo, quod non, & quin, æquipollent, & conuertuntur ut hæc, non est homo quod non sit animal, ergo non est homo quin sit animal, & econuerso. Ad aliud autem quod obiicit, dicendum, q relatio significata per articulum, alia est, & diuersa a relatione significata per nomina, uel per pronomina relatiua, quia relatio nominis uel pronominis, uult quod aliquid antecedens præcedat, cuius fiat recordatio per relationem, ut Socrates currit, & ille disputat, & sic relatiuum nominis uel pronominis nunquam simul ordinantur cum suo antecedente, sed semper posterius naturaliter ordinatur. Relatio autem C articuli est alterius generis, quia articulus uult adiungi suppositis ponendo quandam discretionem circa suppositum, sicut syllabicæ adiectiones æque ponunt quandam discretionem circa pronomina, ut tu met, te met. Sed in hac differunt, quia articulus non postponitur sicut supposito sicut syllabica adiectio pronomini, immo articulus præponitur suppositis, & ex articulo & supposito non fit dictio una sicut ex illa parte. unde articulus simul sumitur cum supposito. Dico ergo quod articulus nihil dicit de relatione, nisi in hoc, quod simul sumitur cum supposito & significat discretionem quandam fieri circa ipsum, & quia discretio non est, nec intelligitur sine eo cuius est discretio, ideo discretio suppositi non potest esse, nec intelligi, nisi per suppositum, & ideo articulus dicit relationem ad ipsum suppositum, & sic patet, quia alia est relatio articuli, & alia nominis uel pronominis Quod autem articulus simul sumatur cum supposito, patet in lingua materna in qua habemus articulos, quamuis non habeamus eos in latino, quia in ea semper articuli suppositis coniunguntur, & ideo relatio reportata per articulum non impedit compositionem huius coniunctionis quin, neque conuertibilitatem eius cum hac oratione quod non sicut diximus Item probatio, quod relatio articuli, alia est a relatione huius nominis qui, prout sumitur relatiue, quia hoc nomen qui, secundum q tenetur infinite, ut qui tyrannum interficiet præmium accipiet, non tenetur relatiue, neque dicit relationem ad aliquod antecedens, sed adhuc habet de intellectu suo articulum, sed articulus dicebat relationem suppositi, ergo relatio articuli separatur a relatione quæ est recordatio rei prædictæ, ergo relatio articuli alia est, & diuersa a relatione nominis, uel pronominis, quod concedimus.

Relatio articuli qualis.

Cur uerbo subiunctiui modi ipsum Quin adiungatur. *Cap. v.* E

CIrca quintum obiicitur,& soluitur sicut prius de hac dictione nisi, propter quid semper adiungatur uerbo subiunctiui modi quando erat dictio consecutiua. Item nota q. hæc coniunctio quin,siue hæc oratio,quod non,prout conuertuntur,dicunt cōsecutionē unius negatiuæ ad alterā negatiuam propter hoc q. de intentione earum est q. ponant unum uniuersaliter in altero affirmatiue,& affirmatio unius sequitur ad affirmationē alterius,u nō est hō quin sit animal, ergo quilibet hō est animal,uel si est hō est animal, uel non est domus quin sit paries,ergo si domus est,paries est,sed cum affirmatio sequitur ad affirmationē per consequentiā,econtrario,negatio sequitur ad negationē.unde si hō est animal,ergo non est hō si non est animal,uel non est hō quin sit animal. Secundum

Sophisma. prædicta quæritur de hoc sophismate. Tu non potes uere negare te non esse asinum. Probatio.te non esse asinum est necessarium, sed tu non potes uere negare necessarium,ergo tu non potes uere negare te non esse asinum. Contra. Tu F non potes uere negare te non esse asinum,ergo tu non potes uere negare q. non sis asinus,ergo tu non potes uere negare quin sis asinus,ergo tu es asinus. Solutio. Prima est duplex secundum cōiter loquentes. Dicunt enim q. negare æquiuoce est in hac oratione. unde unus sensus est, tu non potes uere negare &c.idest tu non potes uere negationem proferre,siue negationē hanc dicere, quod idem est,te nō esse asinum,& sic est falsa,quia uere tu non potes dicere hanc negationem,te non esse asinum. Alius sensus est. Tu non potes uere negare te non esse asinum.i.tu non potes uere negationis huius negationem proferre, qa negatio huius,te non esse asinum,est hæc,ut tu es asinus,quæ æquipollet huic. Tu es asinus,hoc non pōt uere dicere,& sic est uera. Sed solutio nulla est, quia negare,est actus egrediens ab hac potentia actiua,quæ est negatiuū,sed sicut potentia actiua duplicem habet comparationm,unam.s.ad illud a quo est, ut ab anima,siue G ad illud per quod,ut ad ipsum agens. Aliam uero ad illud ad quod est, ut ad ipsum obiectum in quod transit,& similiter actus illius potentiæ habet duas comparationes easdem,& non alias, ergo ad idem obiectum comparatur actus ad quod potentia actiua, ergo cuius obiecti est hæc potentia, quæ est negatiuum eiusdem obiecti est iste actus, qui est negare. sed ista potentia quæ est negatiuū, semper est negatiuum alicuius, & ab aliquo,ergo, & iste actus qui est negare, semper erit ipsius prædicati, & a subiecto,ergo semper est eiusdem rationis, ergo est æquiuocum,ergo nihil dicunt. Item ad idem sicut ille actus qui est uidere non æquiuocatur ad uisionem albedinis,& ad uisionem nigredinis quamuis opposita. Similiter negare,non æquiuocatur ad negandum quodlibet prædicatum,siue fuerit prius affirmatum,siue negatum, quia siue fuerit tale,si tale,tem per remouetur a subiecto, ergo negare non æquiuocatur ad differentiæ negationem hanc,Tu non es asinus,in qua negatur prædicatum affirmatum, & ad H differentiæ negationem huius. Tu non es asinus,in qua remouetur prædicatum

De hoc uide in Topicis in multis locis. negatum,ergo non tu non es asinus,ergo nihil dicunt. Item ad idem. Aristo. docet reperire multiplicitatem in casibus, ut si sanatiuum dicitur multipliciter de effectiuo,& conseruatiuo,& præparatiuo,ergo,& sanare dicetur multipliciter de effectiuo conseruatiuo,& præparatiuo,& sic de aliis,& econuerso, sed si sanare dicitur multipliciter,& sanatiuum eodē modo multipliciter dicetur de eisdē, ergo si unum casuum non dicitur multipliciter, neq; reliquum a destructione consequentis,sed negatio non dicitur multipliciter, ergo neque negare a casibus. Item ad idem,si sumatur oratio in secundo sensu,sic adhuc remanet probatio,& improbatio,ergo non soluunt. Quod concedimus,dicentes prædictam

solutionem

A solutionem nullam esse. Vnde dicimus, quòd prima simpliciter est uera, sed conclusio immediate sequens est duplex secundum amphibologiam, hæc scilicet, tu non potes uere negare, quod non sis asinus, eo, quod hoc uerbum negare habet constructionem secundum diuersas habitudines cum hoc, quod sequitur, scilicet quòd non sis asinus, quod hoc, quod dico, quod non sis asinus, potest esse obiectum, supra, quod transit hoc uerbum negare, & é sensus, tu non potes uere negare, quòd non sis asinus, idest tu non potes uere negare illud necessarium, quòd non sit asinus, & sic est uera. Alio autem modo construitur cum hoc uerbo negare, non ratione obiecti, sed in ratione finis, & est sensus, tu non potes uere negare, quod non sis asinus, & sic est falsa, quia siue neges te esse irrationale, siue neges te esse brutum, ex hoc non sequitur, quòd non sis asinus, & sic est ibi ampohibologia ex diuersitate rationis construendi unum cum altero. Sed ad illud argumentum, quod sequitur, scilicet. Tu non potes uere negare, quòd non sis asinus, ergo tu B non potes uere negare quin sis asinus, potest dici, quòd non sequitur, quia, quòd non, & quin, non conuertuntur uniuersaliter, ut dictum est prius, nisi secundum, quòd dicunt consecutionem.

Sed ego dico hanc conclusionem, scilicet tu non potes uere negare quin sis asinus, esse duplicem, sicut primam prædictam, & eodem duplicitate. unde secundum, quòd, quin, &, quod non, dicunt consequentiam, & conuertuntur in ratione finis, & sic bene sequitur, tu non potes uere negare, quòd non sis asinus, ergo quin sis asinus, ergo tu es asinus sed illæ sunt falsæ, sicut dictum est, & ex falsis sequitur falsum, & non sequitur ad primam illo modo sicut dictum est. Si autem fiat constructio in ratione obiecti, tunc uere sunt illæ duæ sequentes conclusiones, sicut dictum est, sicut, & prima. Sed ultimum argumentum non ualet hoc, scilicet tu non potes uere negare quin sis asinus, ergo tu es asinus, & hoc modo nulla est habitudo, sicut neque hic, tu non potes uere negare hominem eé C asinum, ergo homo est asinus, immo potius sequitur oppositum, ergo homo non est asinus, & similiter in proposito, quia hominem esse asinum est obiectum actus ipsius negare, similiter quin sis asinus, est obiectum ipsius negare illo sensu. unde debet inferre oppositum eius, quod infert solutio, ergo tu non es asinus. Item probatio, quòd prima est falsa, quia hæc est uera, tu non potes uere enunciare te esse asinum, ergo tu non potes uere negare te esse asinum, a genere, quia uere enunciare commune est ad uere negare, & ad uere affirmare. Sed si tu non potes uere negare, te esse asinum, ergo uere potes negare eius oppositum, scilicet te esse asinum, ergo hæc est uera, tu potes uere negare te non esse asinum, ergo eius contradictoria est falsa, hæc scilicet tu non potes uere negare te non esse asinum, sed hæc est prima, ergo hæc falsa. Solutio prima est uera simpliciter, & ratio sua peccat in prima illatione, neque est ibi locus a genere, quia quamuis uere enunciare commune sit ad uere negare, & uere affirmare, tamen D uere enunciare te esse asinum non est commune, quia te esse asinum est affirmatiua, eo, quòd enunciare contrahitur per obiectum. unde sicut nullum est argumentum, tu non potes uere affirmare te esse asinum, ergo tu potes uere negare illud idem, neque est ibi aliqua apparentia, quia oppositum deberes inferre. Similiter in proposito nullum est argumentum neque aliqua apparentia, inferendo sic, tu non potes uere enunciare te esse asinum, ergo tu non potes uere negare te esse asinum. Quòd autem enunciare contrahatur per obiectum ad affirmare, patet, quia actus dupliciter contrahitur. Vno enim modo per differentias sumptas a parte agentis. Alio autem modo per differentias sumpta a parte obiecti, ut sentire uisu idem est, quod uidere, sentire auditu, idem est, quod audire, & ore sentire idem est, quod gustare, & sic de alijs, ergo contrahitur actus per

Actus dupliciter cótrahitur.

differentias sumpt[us] a parte agentis. A parte uero obiecti contrahitur sic. Sentire coloratum idē est quod uidere, sentire uero sonū idem est quod audire, & sic de aliis, ergo contrahitur a parte obiecti, ergo omnis actus habens obiectū dupliciter contrahitur, ut dictū est, ergo enunciare dupliciter cōtrahitur, quia enūciare affirmationem, idem est quod affirmare, & enunciare negationem, idē est quod negare, & sic illæ duæ differentiæ sunt sumptæ a parte agentis. Idem enū ciare hominē esse animal, idē est quod affirmare ipsum, & enunciare hominē nō esse lapidē, idē est qđ negare ipsum esse lapidē, & est illa contractio facta a parte obiecti. Item quæritur de hoc sophismate, in illo tempore, aliquid est uerum quia ipsum sint necessariū. Probatio. In illo tēpore Deū esse uerū, & ipsum est necessariū, ergo in quolibet tēpore aliquid est uerū, & ipsum est necessariū, ergo in quolibet tēpore te sedere est uerū, & ipsum est necessariū, quod falsum est. Solutio. Prima simpliciter est falsa, quia sensus est. In illo tēpore aliquid est uerum, si non necessariū, hæc autem falsa, quia ad antecedens non sequitur consequens, eo q[uod] ad negationē speciei nō sequitur negatio generis, necessitas aūt est species ueritatis. Probatio aūt peccat secundū consequens, quia bene sequitur in illo tēpore Deū esse uerū quin ipsum sit necessariū, & econuerso, si Deū esse nō est necessariū in illo tēpore uerū est. unde uera est ista probatio q[uod] primo sumit. s. hęc, in illo tempore Deum esse uerum quin ipsum sit necessarium, quia in Deo ueritas conuertitur cum sua necessitate, sed in aliis ueritas, & necessitas non conuertuntur, sed ueritas est in pluribus quam necessitas. unde est inconueniens ab inferiori ad superius negando, sicut hic, in nullo tempore est homo quin sit risibile, ergo in nullo tempore est animal quin sit risibile.

Sophisma.

E

F

De multiplicitate dictionis Quanto.

Notabile pulchrū de quo magister Thobricot multa.

OMISSIS dubitationibus quæ incidunt circa hanc dictionē quanto, uidenda est multiplicitas eius. Sciendū ergo, q[uod] hæc dictio quanto, aliqñ tenetur interrogatiue. ut quanto perfecisti hodie cui respondetur multum est paruū secundū cognitionē illarū rerum. Aliquando aūt tenetur relatiue, ut tanto profeci hodie in hac lectione, quanto tu in eadē. Aliquando aūt tenetur infinite, ut quanto uoluerunt tāto perficiā, & nullo istorū modorum tendimus hic de hac dictione quanto Alio aūt modo hæc dictio quanto dicit causam, ut quanto calor intensior est, tāto fortius calefacit. Nota ergo q[uod] hæc dictio quanto, aliquando dicit causam efficientē, ut in prædicto exemplo, calor enim est causa efficiens calefaciendi. ut calor intensior intensius calefacit. Aliqñ aūt dicit causam materialē, ut quanto corpus citius fit organicum, tanto citius recipit animam. Aliquando dicit causam formalē, ut quāto anima citius est infusa, tanto corpus organicū est perfectū. Anima. n. intellectiua infusione fit, & in creando infunditur, & infundendo creatur. Aliquando autem dicit causam finalem ut quanto præmium maius est, tanto labor facilius toleratur.

G

H

Sophisma.

Secundum prædicta quæritur de hoc sophismate. Quanto magis addiscis, tāto minus scis. posito q[uod] tu addiscas duo enunciabilia, ut hominē esse animal, & aliquid esse. & scias unum ut hominē esse Grammaticū inde, sic quanto illud qđ tu addiscis est maius eo quod tu scis, tanto illud quod tu scis est minus eo quod addiscis, ergo quanto magis addiscis, tanto minus scis. Contra. Quanto magis addiscis tanto magis augmentatur scientia tua in te, per locū a causa efficiente. Sed quanto magis augmentatur scientia in te, tanto magis scis, iterum a causa efficiente, ergo quanto magis addiscis, tanto magis scis non ergo minus. Solutio prima simplex est falsa, quia hæc dictio quanto significat in prima q[uod] magis addiscere est causa efficiens sciendi minus, quod est impossibile, cū sit causa pro-

xima

A xima efficiens sui oppositi.s.sciendi magis,quia eadē causa proxima non pōt esse oppositorū,quamuis remota posit esse,ut est in Secundo Physicorū,sicut est nauta causa efficiens salutis nauis,& euersionis eius,sed quia nauta per sui pręsentiā est causa proxima salutis nauis, & per sui absentiā est causa proxima euersionis, & improbatio bene tenet, sed probatio peccat secundū figurā dictionis procedē do ab una specie huius prædicamēti,quod est relatio, ad alterā speciē eiusdem, quia maius,& minus dicunt relationes causatas a quātitatibus,magis uero,& minus dicunt relationes causatas a qualitatibus.unde sicut figura dictionis fit mutando modū qualitatis in modū quātitatis,ut quantū,uel quod in quale,uel ecōuerso, similiter fit figura dictionis procedendo a relatione causata a quantitate ad relationē causatam a qualitate,uel ecōuerso. Itē quæritur de hoc sophisma. Sophisma.
Quanto aliquid maius est,tanto maius uidetur.Probatio. Quanto aliquid maius est,tāto a remotiori uidetur,sed quāto a remotiori uidetur, tanto minus uī, ergo a primo,quanto aliquid maius est,tanto minus uidetur. Contra.ibi signi-
B ficatur esse causa prędicati,quod non est causa, ergo locutio est impossibilis.

Solutio.prima simpliciter est falsa, quia esse maius nō est causa eius quod est minus uideri,neque ēt est causa eius,quod est magis uideri,quia ad ipsum uidere,& ad ipsum uideri exigitur uisus tanquā uirtus,& exigitur coloratū tanquam obiectum.& exigitur modus a parte subiecti,& exigitur medium, quod est aer, uel aqua.uidemus.n.mediante aere,& mediante aqua,& cum his exigitur ēt distantia dubita,q; si minima fuerit distantia non uidebitur uisibile, ut si ponatur uisibile supra uisum,siue supra oculū. Aut si etiam fuerit distantia maxima non poterit res uideri, & ideo necessario exigitur distantia debita, & hęc quinque aggregata sunt causa efficiens eius,quod est uidere,& uideri,quia per uirtutem uisiuam supponimus organum siue instrumentum uidendi. unde maius non est causa eius quod est uidere, neq; eius quod est uideri. Ad probationem autem soluendum per interemptionem,quia hæc est falsa. Quanto aliquid maius est, Quinq; requiruntī ad uidēdum.
C tanto a remotiori,uī,quia ut est in libro de uisu, unumquodque uisorum habet spatium,quo facto non amplius uidebitur.i. unumquodque uisibile est elongabile in tanta distantia ultra debitum,in qua distantia si ponatur,non amplius uidebitur.unde hæc est falsa.Quanto aliquid maius est,tanto a remotiori uidetur.

De dictione Quam.

PLVRES aūt dubitationes incidunt circa hanc dictionē Quam quarum prima est,de distinctione ipsius. Secunda,qualiter importat cōparationē. Tertia,quæ sit cōparatio ipsius ad nomen comparatiui gradus. Quarta quæ sit comparatio eius ad nominatiuum sequentem,ut Socrates est fortior quam Plato.Quinta,propter quid sequitur nominatiuus quando hæc dictio quam, adiungitur comparatiuo. Sexta, propter quid comparatiuus aliquando
D construitur cum ablatiuo aliquando cum nominatiuo,interposita quam.

De multiplicitate huius dictionis Quam. Cap. I.

CIrca primū ergo nota,q; hæc dictio quā,aliquādo est aduerbiū similitudinis, ut iste fecit hoc tanquā prudēs, & tā iste quā ille currit. Aliquando est aduerbiū cōparandi,ut Sōcr est fortior quā Plato. Aliquādo est aduerbiū admirādi,ut quā fœmīs,quam præclara,& quā bonus Deus Israel,& aliquādo ēt indignādi,ut quam turpe factum, & quam abhominabile scelus. Præter hæc etiam est coniunctio electiua, quæ sic definitur a Prisciano. Coniunctio electiua est, quando

ſo diuerſis propoſitis aliqd ex eis nos eligere oſtendimus, ut diues eſſe mallem B
quàm pauper, diuite & paupere poſitis, eligit ſe eſſe diuitem, relinquendo alte-
rū. Et hic ſimiliter bonū eſt confidere in domino q̃ confidere in homine, hæc di-
ctio quam eſt coniūctio electiua, & ſic patet multiplicitas huius dictionis quàm.

Quomodo hæc dictio Quàm comparationem importat. Cap. II.

Circa ſecundum nota, ꝙ ad comparationem quinque exiguntur. Vnum eſt, ꝙ
comparatur. Aliud in quo eſt id, quod cōparatur, ſiue in quo eſt cōparatio.
Tertium eſt exceſſus in eo quo eſt comparatio. Quartum eſt illud cui compara
tur. Quintum eſt reſpectus medius inter cōparatiuum, & illud cui comparatur,
uerbi gratia, cum dico, Socrates eſt fortior quàm Plato, Socrates eſt illud, quod
comparatur, & fortior dicit fortitudinem in qua eſt comparatio, & etiam exceſ
ſum illius fortitudinis, quia Socrates habet fortitudinem, & etiam habet eam F
in exceſſu reſpectu Platonis, Plato enim eſt illud cui comparatur. unde hoc ad-
uerbium quàm, nihil habet de comparatione niſi prædictum reſpectum. Nota
etiam, ꝙ aliquando in comparatione ſextum ponitur, quod eſt menſura ipſius
exceſſus, & tunc comparatiuus gradus conſtruitur cum duplici ablatiuo, ut So-
crates eſt maior Platone uno pede, uel conſtruitur cum uno ablatiuo & cum no
minatiuo, interpoſito quàm, ut Socra. eſt maior q̃ Plato uno pede, & ſic dixi-
mus, ꝙ Socrate eſt excedens ſiue, ꝙ comparatur, & illud comparatiuum maior
dicit illud in quo excedit, ſiue in quo eſt cōparatio, & etiam exceſſum ipſius ma
ioritatis, Plato dicit, quod exceditur ſiue cui cōparatur, & hoc aduerbium q̃, di-
cit reſpectū medium, ut diximus, inter excedens & illud, quod exceditur, ſiue il-
lud cui comparatur, & ille ablatiuus uno pede, dicit quantus eſt exceſſus maio-
ritatis in Socrate reſpectu Platonis, & illa dicit menſuram ipſius exceſſus. Quo
tieſcunque uolumus ſignificare comparationem ſiue menſuram exceſſus prædi- G
cta quinque ſufficiunt, patet, ergo, ꝙ hæc aduerbium quam, importat compara-
tionem in hoc, quòd dicit reſpectum medium inter exceſſum ſiue comparatum,
& illud, quod exceditur a comparatiuo, ut diximus.

Præter quīque ſextū etiā in cōparatione qńq; annotatur.

Quā comparationē dictio quàm, habeat ad comparatiui dictionē. Ca III.

Circa tertium uero nota, ꝙ hoc aduerbium q̃, habet rationē cum nominatiuo
ſequente in reſpectu ad comparatiuum, quia omne comparatiuū dicit ex-
ceſſum reſpectu alicuius termini, ſiue reſpectu eius, quod exceditur, & nomina-
tiuus non poteſt eſſe terminus illius exceſſus, niſi mediante hoc aduerbio quàm.

Quomodo comparetur ad nominatiuum ſequentem. Cap. IIII.

Circa quartum nota, ꝙ hoc aduerbium q̃, eſt ratio per quam rationem nomi
natiuus terminat reſpectum comparatiui, ꝙ nominatiuus ſecundum ſe non
potuit terminare reſpectum comparatiui. unde nominatiuus habet rationē ter- H
mini per hoc aduerbium q̃. unde hoc aduerbium q̃, eſt ratio inquantum nomina
tiuus eſt terminus cōparatiui ad ipſum nominatiuum, ut ratio eius, ideſt inquan
tum terminat reſpectum comparatiui.

Cur dictionem quàm nominatiuus ſequatur. Cap. V.

Circa quintum nota, ꝙ, ſi ſubſtantia ſumitur ut agēs, ſumitur in nominatiuo,
in obliquis autē ſumitur, ut patiens, quia nominatiuus dicit modū agentis,
obliqui uero dicunt modum patientis, & quia hæc dictio quàm, facit illud, quod
exceditur retorqueri ad alium actum, & alius actus ſemper eſt in aliquo agente,
ſiue ab aliquo, quod habet modum agentis, modus autem agentis eſt in nomina

Nominatiuo ſunt agētis obliqui patientium.

tiuo

tiuo ut diximus, & ideo quando, hoc aduerbium quam adiūgitur comparatiuo, oportet q sequatur nominatiuus qui comparatur ad actum alium, ut Socrates est fortior quam Plato.

Cur quādoq; Comparatiuum per ipsam interpositā exponamus. Cap. VI.

Circa sextum nota, q illud quod exceditur per comparatiuum, duobus modis potest significari. Quia uno modo, inquantum exceditur solum. Alio autem modo, inquantum exceditur & ordinatur ad alium actū. Si autem sumatur solum inquantum est res excessa ab ipso comparatiuo, siue per ipsum comparatiuum, sic stat in ratione eius a quo remouetur excessus qui significatur per comparationem. Excessus enim est in ipso comparatiuo respectu rei excessæ, & nō est in re excessa, sed aufertur ab ea, & sic res excessa stat in ratione eius, ut a quo aliquid aufertur, sed comparatio iste est reperta solum in ablatiuo, & ideo quan
B do significatur res excessa inquantum excessa solum, tunc oportet q ponatur in ablatiuo, & ideo comparatiuus isto modo semper construitur cum ablatiuo. Quando autem res excessa sigñatur inquantum est excessa, & etiam inquantū comparatur ad alium actum, quia comparatio ad alium actum aduenit supra comparationem primam, scilicet inquantum est excessa, ideo comparatio ad alium actum est quasi completiua primæ comparationis, & ideo ordinat rem excessam ad alium actum, & quia actus, ut diximus, est ab aliquo quod stat sub modo agentis, ideo sequitur nominatiuus, & hoc modo comparatiuus semper construitur cum nominatiuo interposito quam, & sic patet propter quid comparatiuus aliquando construitur cum ablatiuo, aliquando uero cum nominatiuo, interposito quam, & patet etiam quando debet comparatiuum construi cum uno, & quando cum altero, patet etiam quòd comparatiuus debet construi cum duplici ablatiuo, uel cum uno, & cum nominatiuo interposito.

C Secundum prædicta quæritur de hoc sophismate. Impossibile est te scire plura quam scis. Probatio, hæc est impossibilis, tu scis plura quam scis, ergo eius dictum est impossibile, ergo hæc est uera, impossibile est te scire plura quā scis. Contra, tu potes addiscere plura quam scis, ergo tu potes scire plura quam scis, ergo hæc est falsa, impossibile est te scire plura quam scis. Solutio. prima est duplex. Quia sicut possibile dicit relationem, quia omnis potentia est eorum quæ sunt ad aliquid secundum Aristo. Similiter impossibile dicit relationem, quia impotentia priuat potentiam ab aliquo & respectu alicuius actus, sicut possibile ponit potentiam in aliquo respectu alicuis, quia respectu ipsius actus essentialis, uel respectu formæ completiuæ, uel respectu actus accidentalis, ut respectu comparationis egredientis ab ipsa forma, quia agere est formæ. Dico ergo q prima est duplex, eo q hæc dictio impossibile potest ponere relationē suam in re accusatiui casus, & sic prima est falsa, & est sensus, tu non potes scire
D plura q̃ scis. uel potest ponere relationem suam supra totum dictum, & sic prima est uera, & est sensus, te scire plura q̃ scis est impossibile, quia in nullo tempore scies plura q̃ in eodem scis. Item quæritur de hoc sophismate, impossibile est aliud quam asinum genuisse te. Probatio, hominem esse asinum est impossibile, & aliud quam asinū genuisse te est impossibile, ergo impossibile est aliud quā asinum genuisse te. Contra impossibile est aliud quam asinum genuisse te, ergo asinus genuit te. Solutio. Prima duplex est, eò quòd hoc relatiuum diuersitatis, scilicet aliud potest referri ad terminum asinum, & sic hoc relatiuum aliud est accusatiui casus, & est sensus impossibile est alium ab asino genuisse te, & sic est falsa, uel hoc relatiuum aliud potest referre totum dictum, scilicet alium genuisse te, & tunc hoc relatiuum aliud est nominatiui casus, & est sensus impossibile

est

Sophisma.

2 d Ani. & 1. Cœli. & Mundi

Sophisma.

est aliud quam asinũ genuisse te.i. aliud est impossibile q̃ hoc impossibile quod est asinum genuisse te, ut hominem esse lapidem est impossibile aliud ab illo impossibili, scilicet asinum genuisse te, & sic est uera. E

De dictione Quicquid.

QVIA hæc dictio quicquid uno modo importat distributionem quo ad hoc de ipsa est determinatum in distributionibus, sed quo ad hoc ꝙ importat in se consecutionem cum distributione, debet determinari de ipsa in syncategorematibus Circa hanc, ergo dictionem quicquid primo quæritur quid significat.

Quid significet dictio Quicquid. Cap. I.

CIrca primum nota, ꝙ quatuor sunt de intellectu huius dictionis quicquid, siue de sua significatione, unum est distributio, alterum est materia distributionis suę, quia sicut hæc dictio quilibet habet in se distributionem, & rem distributam per suam significationem, similiter quicquid, tertium autem consecutio, quartum uero est disiunctio, quia cum dicitur, quicquid currit mouetur, sensus est, siue hic currat mouetur, siue illud, & sic est ibi consecutio & distributio, & ita quatuor sunt de significatione huius dictionis quicquid. F

An Quicquid sit dictio æquiuoca. Cap. II.

CIrca sm nota ꝙ q̃uis intelligantur diuersa in significatione huius dictionis quicquid, non tñ est æquiuoca, qa significat sub subiecto siue in re distributa, & mediante cõsecutione, disiunctionẽ, & pp hoc semper redditur ei uerbum quod est antecedens, & aliud quod est consequens, ut quicquid currit, mouetur.

An Quicquid importet relationem. Cap. III. G

CIrca tertiũ obiicitur, quia sensus istius, quicquid currit mouetur, est ille. Omne qđ currit mouetur, sed hæc est relatio ergo in prima est relatio, ergo hęc dictio quicquid, importat relationẽ Et dicendum ꝙ hæc dictio quicquid, non importat relationẽ, nec est dictio relatiua, sed est nomen distributiuum infinitum significans illud quod diximus, & componitur per generationem huius dictionis quid secundum, ꝙ hoc nomen quid simpliciter est infinitum, & non secundum ꝙ est interrogatiuum, uel relatiuum. Argumentum autem peccat secundum accidens, quia non oportet ꝙ si in uno conuertibiliũ intelligitur relatio, ꝙ in altero intelligatur uerbi gratia. illæ duæ conuertuntur, homo asinus currit, & homo qui est

Soph.sma. albus currit, & tñ in uno intelligitur relatio. in altero uno non Secundum uero prædicta quæritur de hoc sophismate. Quicquid sciuit. Deus scit. Probatio. Deus sciuit omnia & nihil oblitus est, ergo quicquid Deus sciuit, scit. Contra. Quicqđ Deus sciuit, scit, sed sciuit te nasciturum, ergo scit te esse nasciturũ, ergo tu es nasciturus. Solutio. prima simplex est uera, quia scientia causæ primæ semper est eadẽ, neque recipit in se transmutationem. unde de rebus omnibus scientiã habet immutabilem, & ideo de rebus corruptibilibus scientiã habet impermutabilẽ. Cuius causa est. Omne cognoscens cognoscit secundum modum sui, & secundũ uirtutem suæ cognitionis, & non secundũ modum cogniti. unde quia uirtus cognoscitiua causæ primæ non dependet a rebus, sed dependet ab ipsa tanquam a sua causa, cognitio autem nostra dependet a rebus cognitis & perficitur ab eis, ideo est, ꝙ nostra cognitio & scientia est permutabilis secundum rerum permutationem. Scientia uero causa primæ non est permutabilis secundũ permutatio- H

A nem rerum. Improbatio autem peccat secundum figuram dictionis, ex commutatione prædicamenti, quia mutatur quid in quando. Hęc autem distributio, quicquid, dicit quid, nasciturus autem dicit quñ, & sic mutatur in quãdo. assumẽdo nasciturum sub eo quod est quicquid. Est etiam sophisma accidentis, quia quid & qñ possunt accipi uno modo inquantum significantur per dictionem, id est per sermonem, & sic peccatum est in eis secundũ figurã dictionis, propter principiũ motiuũ quod est in dictione. Alio autem modo possunt sumi quid & quando, scilicet a parte rei, siue modi significandi rem circunspectiuo sermone, & sic error in eis facit sophisma accidentis propter principium motiuum in re, uniuersaliter enim dico, q; ubicunq; est figura dictionis semper est ibi sophisma accidẽtis, & nõ econuerso, sed hoc est per causas diuersas, sicut tetigimus, quia modi rerũ prędicabilium sunt diuersi, & si accipiantur inquantũ per dictionem significantur, sic fit figura dictionis. Si autem illi modi accipiantur a parte rei, siue ut sunt
B modi rerum circunscriptiuo sermone, sic fit accidens in eis, quia primo modo est principium motiuum in dictione. Secundo uero modo in re.

Vbi est fallacia figuræ dictiõis ibi est fallacia accidentis, sed non econtrario.

De Incipit & Desinit.

AQVIBVS depẽdet cognitio rei propria sunt re, sed cognitio horũ uerborũ incipit & desinit, depẽdet a rebus permanẽtibus & successiuis, quasi hæc uerba adiungãtur rebus permanẽtibus & successiuis, habẽt secũdũ hęc diuersas rationes, & ideo dicturi de his uerbis incipit & desinit. Primo quæremus quæ differentia est successiuorũ, & permanentiũ, Secundo quę sunt res horũ uerborũ Incipit & Desinit cũ rebus permanentibus & successiuis. Tertio utrum motus incipiat, uel desinat, & qualiter & quid sit motus. Quarto utrũ tempus incipiat, uel desinat, & quid sit tempus. & cuius mensura, & in quo sit ut in subiecto. Quinto utrum potentia incipiat, uel desinat, & quot modis di-
C citur potentia. Sexto autem utrum termini habeant differentẽ suppositionem cum his uerbis a parte post, & cum aliis uerbis.

Vide Paupergulé. & Pau. Venetum.

De successiuorum a permanentibus discrimine. Cap. I.

CIrca primum obiicitur cũ successiua nõ habeant esse nisi a permanẽtibus, ergo non habebunt rationem siue definitionem nisi ab eis, quia a quo est esse & ratio. ergo ratio successiuorũ non differt a ratione permanentiũ, sed quorum rationes non sunt differẽtes, nec ipsa sunt differẽtia, ergo successiua & permanẽtia non differunt. Et dicendum ut tactũ est, q; rerum aliæ sunt permanentes, alię successiuæ, & differunt a se inuicem multipliciter. Prima differentia est, q; res permanẽtes dicuntur, quarũ esse est totũ simul, ut sunt homo, lapis, lignũ, aer, terra. Res autẽ successiuæ dicuntur, quarũ esse non est totum simul, sed est in successione, ut sunt tẽpus & motus. Secunda differẽtia est, q; partes permanentiũ simul sunt omnes, ut partes hominis lapidis & aeris, & non est una post alteram, sed
D partes successiuorũ non sunt simul omnes, sed est una post alterã successiue, ut partes motus & partes tẽporis, quia post unã partẽ motus sequitur altera, & nõ sunt duæ partes eiusdẽ motus simul, neq; duæ partes temporis sunt simul, sed una est post alterã successiue, impossibile n. est plura tempora simul esse. Tertia differẽtia est, q; permanentia priora natura sunt successiuis, & successiua natura sunt posteriora, cũ sint causa successiuorum. Quarta differentia est, quia res permanentes sunt in se terminatæ quæcunque habent terminos, sed res successiuæ nõ habent terminos in se, ut motus qui terminatur ad res permanentes ut alteratio ad qualitatem. Augmentum & diminutio ad quantitatem, & sic de aliis. Quinta differentia est, q; res permanentes sic in sui principio & in sui fine, ut patet in substantia & in accidentibus permanentibus, ut in lapide, & in albedine & nigredine,

nigredine, res uero successiuæ, dum fiunt, sunt, motus enim fit in tempore & in E
successione, mutatio uero subito & in instanti, res uero successiuæ, neque sunt in sui principio neque in sui fine ut postea patebit de motu.

Quo nam res successiuorum ac permanentium, in uerbo, incipit & desiuit attenditur. Cap. II.

CIrca secundũ obiicitur, quia cũ motus habeat rationẽ a suis terminis quãuis magis a termino ad quem, q̃ a termino a quo quia motus fere omnes definiuntur per terminum ad quem natura tendi, ut dealbatio est motus ad albedinem, denigratio est motus ad nigredinem, augmentum uero est motus ad maiorem quantitatem, generatio uero est motus ad substantiam, & sic omnes motus definiuntur per terminum finalem, præter corruptionem quæ definitur per terminum a quo, quia corruptio est mutatio a substantia, ergo omnis motus habet rationem a suis terminis, quamuis magis a termino ad quem q̃ a termino a F
quo, ergo tunc incipit & desinit dicunt motum, uel modum motus respectu termini a quo, uel respectu termini ad quem tunc oportet, q̄ si termini sunt specie differentes, q̄ rationes horum uerborum, incipit & desinit, sint specie differẽtes, si talibus terminis adiungantur, sed successiua & permanentia sunt specie differentia, ergo hoc uerbum desinit, si adiungitur permanentibus & successiuis, habebit secum has rationes specie differentes, & similiter hoc uerbum incipit. Quod concedimus dicentes, q̄ ratio huius uerbi incipit cum rebus permanentibus est ista. s. est & ante non fuit, ut incipit esse albus, est albus, & ante hoc non fuit albus. Vnde hoc modo, hoc uerbum incipit dicit positionem præsentis cum priuatione prӕteriti, uel etiam sic, incipit. i. nunc primo est. Cum rebus autem successiuis exponitur sic, nunc primo est, uel sic, non est, sed post hoc erit, ut incipit moueri, nõ mouet, sed post hoc mouebitur, tũc priuat præsens & ponit futurum. Sed hoc uerbum desinit in rebus permanentibus exponitur sic. Nunc ultimo est, uel sic, est & de cætero non erit, ut desinit esse albus, nunc ultimo est albus, uel sic est albus, & de cætero non erit albus, & sic ponit præsens & priuat futurum. Cum rebus autem successiuis exponitur sic. Nunc ultimo fuit, uel sic non est, sed ante hoc fuit. ut desinit currere, non currit, sed ante hoc cucurrit, & sic priuat præsens & ponit præteritum. G

Incipit & desinit quo pacto definiantur.

Item quæritur, cum diuersa tempora intelliguntur per ista uerba incipit & desinit, utrum intelligantur ibi æqualiter, uel unum per prius & alterum per posterius. Et dices quòd ista uerba incipit & desinit dicunt inceptiones & desinitiones rerum, sed inceptiones non sunt nisi in terminis rerum initialibus & finalibus, sed ultra terminum finalem nihil est de re, neque ante terminum initialem est aliquid de re, eo quòd tota res infra suos terminos continetur, ideo est q̄ cum hoc uerbum desinit, dicat terminum finalem rei, per prius dat intelligere præsens, & consequitur priuatio futuri, eò q̄ ultra terminum finalem rei nihil H
est de re, & loquor in permanentibus. unde hoc modo ista expositio nunc ultimo est rectior q̃ ista, est & de cætero non erit. Cum successiuis autem hæc rectior, nunc ultimo fuit, q̃ ista, non est, sed ante fuit unde per prius ponitur ibi præteritum terminatum ad præsens & consequitur priuatio præsentis. Sed per hoc uerbum incipit adiunctum permanentibus, per prius datur intelligi præsens & consequitur priuatio præteriti, quia res permanentes sunt in sui principio, & ante ipsum nihil est de his. unde hoc modo rectius exponitur sic. est, quã sic, est & ante hoc non fuit. Sed cum successiuis per prius intelligitur positio futuri terminati ad præsens, & per posterius priuatio præsentis, propter hoc quòd res successiue non sunt in sui principio, sed post principium.

A Et nota, ꝙ hoc uerbum incipit, non propter hoc est diuersorum temporum: Quia tempus dicitur dupliciter. Vno enim modo, tempus est mensura primi motus, uel motus primi mobilis,& est species quantitatis continuæ,& sic est tempus secundum ueritatem temporis,& tempus isto modo non accidit uerbo,& sic dantur intelligi diuersa tempora per ista uerba incipit & desinit, sed non a parte consignificationis eorum,sed a parte terminorum suorum,& significationum principalium, qui quidem sunt causæ, quare est inceptio uel desinitio. Alio autem modo tempus dicitur non mensura primi motus,neque tempus secundũ ueritatem temporis,sed dicitur motus temporis,& hoc modo tempus accidit uerbo,& sic incipit & desinit sunt præsentis temporis, & sic intelliguntur in eis diuersa tempora a parte significationis principalis, & intelligitur in eis unum solum tempus a parte consignificationis. Et prædicta distinctio temporis est similis distinctioni generis,quod similiter genus dicitur dupliciter. Vno enim mo-

B do genus dicitur secundum ueritatem generis,& hoc modo non sunt duo genere reperta in natura rerum scilicet masculinum & fœmininum, & hoc modo genus est tantum in animalibus, ut in uiris & fœminis. Alio autem modo genus dicitur modus generis,& sic reperitur genus in rebus insensibilibus,& dicitur lapis masculini generis,& petra fœminini unde sicut genus dicitur uno modo ueritas generis,& alio modo modus generis,Similiter tempus dicitur uno modo ueritas temporis,& sic non accidit uerbo.

Tẽpus duobus modis dicitur.

An motus incipit uel desinit & quid motus. Cap. III.

Colligitur 1.& 2.elec. in plerisq; locis.

Circa tertium obiicitur,quia uult Aristo.ꝙ si aliquis mouetur, mouebitur,& mouebatur.sed si mouebitur,sumus illo futuro,tunc uerũ est dicere,quoniã mouetur,ergo iterũ mouebitur,& mouebatur,illud iterum futurũ accipiatur,ergo iterum mouebitur in alio futuro,& uerũ erit dicere quoniam mouetur,& sic

C cõtingit moueri in infinitum,ergo motus non potest desinere.Eodem autem modo probatur,ꝙ non potest incipere,quia si mouetur mouebitur & mouebatur, sed si mouebatur summus in illo preterito,& iterũ erit dicere in illo præterito ꝙ mouetur,ergo mouebatur prius in alio præterito, & si iterum illud præteritum accipiatur, uerum est illo dicere, quoniam mouetur in alio priori præterito, & sic contingit abire in infinitum a parte ante, sicut a parte post, siue a parte præteriti,sicut a parte futuri,sed impossibile est abire infinitum,quia infinita nõ possunt pertransiri,ergo impossibile est,ꝙ motus incipiat,& sic motus non potest incipere nec desinere. Et sicut obiicitur de motu, sic obiici potest de cursu, ꝙ non possit incipere neque desinere,quia sicut currit & curret,& inde ut prius. Eodẽ autẽ modo potest obiici de quolibet alio successiuo,ꝙ non possit incipere neque desinere. Et dicendum,ꝙ motui rerũ inferiorũ & cuilibet successiuo debetur principium & finis ut patet in motu alterationis,qui est ab uno termino in al

D terum,ut ab una qualitate contraria in alteram uel in mediam, & augmentũ ab una quantitate ad alteram, & motus secundum locum ab uno loco in alterum, & sic omnes motus inferiores incipiunt & desinunt. Ad illud autem,quod obiicit de infinitatione motus dicendum,ꝙ infinitũ proprie dicitur tripliciter.s.diuisione,ut linea dicitur infinita diuisione,& quodlibet continuum, omne.n continuũ diuisibile est in infinitum.Alio autem modo dicitur infinitum appositione, ut numerus,omnis enim numerus augmentabilis est in infinitum. Tertio autẽ modo dicitur infinitum utroq; modo,ut motus & tempus. utrunque.n.est infinitum,diuisione,cum sit continuum, & est infinitum appositione cum post unum tempus sit aliud tempus & post unum motum sit alius motus in infinitum, & sic est infinitas,utroque modo.s.appositione & diuisione. Dicendum breuiter, quod

Infinitũ ꝓprie tribus modis dr̃.

q infinitum isto triplici modo est tantum in potentia, & non in actu bene potest pertransiri eò q infinitum in potentia bene potest pertransiri, infinitum autem in actu, non potest. unde quia obiectiones uolebant reducere potentiam in infinitum ad actum dicendo motum, ideo sequebatur infinitas. Quod autem intentetur reducere infinitum diuisione in actum patet, quia cum dicitur, si mouetur mouebitur, iam diuidit motum per partes suas, & cum iterum sumit præteritum & futurum dicens, q si mouetur in illo, ergo mouebitur, & mouebatur, patet q adhuc diuidit partes motus, & sic potentiam diuisionis infinitæ nititur reducere in actum diuisionis. unde licet motus sit infinitus reducendo aptitudinē infinitæ diuisionis in actu non propter hoc sequitur q motus sit sic infinitus simpliciter, sed est ibi fallacia secundum quid, & simpliciter. Si quæratur ubi debeat quis resistere obiectionibus. Dicendum q ultimæ illationi debet resistere, quia bene probat, q contingit abire infinitum a parte ante & a parte post diuidendo motum a parte principii, siue a parte finis, sed ex hoc non sequitur, ergo motus non potest recipere neque desinere, quia motu secundum se infinitus est, diuisione autem infinitus est. unde omnis motus inferior incipit, & desinit. A B

Motus cœli nec incepit nec desinet.

Item obiicitur, q motus primi mobilis, siue cœli, est infinitus, quia una reuolutio naturaliter cœli est post aliā, sicut unus hō ex alio homine naturaliter, gñatus, ergo non fuit prima reuolutio cęli, quia si fuisset prima tūc illa nō fuisset post aliā, ergo motus cęli non incepit, ergo fuit ab æterno, ergo, & cęlum ab æterno, ergo planta est ab æterno, qđ est credentibus impius error. Similiter autē ui q motus primi mobilis a parte post sit infinitus, qa post unā reuolutionē cęli naturaliter sequitur altera, ergo non est sumere ultimā reuolutionē cęli, ergo motus cęli est infinita a parte post. Item si obiicitur q generatio hominum sit infinita a parte ante & a parte post, & plantarū, & aliorum generabilium & corruptibiliū, quia hoc est principiū in natura, homo ex homine generatur, & equus ex equo, leo ex leone planta ex planta, ergo non est sumere primum hominem, quia si sumat aliquem, ille erit ex alio secundū uiā naturæ, & ille alius ex alio priori, & sic in infinitū in hominibus & cæteris animalibus & in plantis. Et dicendū q motus primus & gñatio oīum inferiorū ut animaliū, & plantarū, possunt sumi dupliciter, quia uno modo ꝺm uiam naturæ, & ꝺm naturalia, & alio modo secundum comparationē ad primū, qđ est supra naturā, ut ad causam primam, & ꝺm principia naturæ non est reperire primā reuolutionem cęli, neq; ultimā, neq; primum hominē, uel primum animal, uel primā plantam, quia natura non potuit facere primū hominem, neque primum leonē neq; primam plantā neq; primā reuolutionē. Sed modo secundo sui reperire primum hominē & primam generationem in omnibus generabilibus, quia primū, qđ est supra naturam, ut causa prima ex sua summa potentia potuit facere quodlibet ex nihilo, quod natura non potuit. C

Item eodem modo obiicitur, q motus non sit in sui principio neque in sui fine, sicut obiiciebatur, q non potuit incipere neque desinere, quia si aliquis in principio motus mouetur, ergo mouebatur prius, non, ergo erat in principio, & si aliquis mouetur in fine, ergo mouebitur posterius, non, ergo motus erat in fine, ergo motus non erat in principio. Quod concedimus. Habito, q omnis motus nec in principio incipiat, & nec in fine desinat, & qualiter incipiat & desinat, qa motus inferioris uere incipiunt & desinunt per principia naturæ, motus autem inferiorum & etiam tota generatio continua inferiorum incipit & desinit per primum supra naturam, Sciendum, q motus definit sic, Motus est perfectio existentis in potentia secundū, q huiusmodi. Quod patet sic, quia mobile & solū mobile est in potētia passiua ad motum, sed omnis potentia perficitur per suum actiuum, ut potentia ad calefaciendum per calefieri, & potentia ad dealbandum D

Motus qd.

per

A per albedinem,& sic de aliis,ergo cum mobile dicat potentiam ad motum,ideo mobilis inquantum mobile pefectio est motus,& ideo perficitur mobile inquantum est mobile cum mouetur,uisibile inquantū est uisibile cū uidetur, & augmẽtabile inquantum est augmentabile cū augmentatur, & alterabile inquantum est alterabile cum alteratur,ergo simpliciter mobile inquantū est mobile cum mouetur,sed cum mobile inquantum est mobile existat in potentia, ut dictum est, ergo motus est perfectio existentis in potentia,secundum q; huiusmodi,quod est perfectio mobilis,secundum q; existit in potentia,inquantum est mobile.

An tempus incipiat uel desinat, & quid sit tempus. *Cap.* IIII.

CIrca quartum obiicitur,quia ut innuit Aristo.in.4.Physi. Sicut punctus continuat duas partes lineæ,& est indiuisibile in linea,similiter nunc est indiuisibile in tempore,& continuat duas partes temporis, ut tempus prius tempori Te.c.12.r. B posteriori. Et ideo dixit Aristo. q; nunc est semper finis temporis præcedentis & principium subsequentis,ergo impossibile est reperire primum nunc in tempore,quia quodcunque nunc accipiatur semper est finis unius temporis, & principium alterius,ergo ante illud nūc,erit accipere aliud tempus prius,& ante tẽpus,erit accipere aliud nunc quod erit principium illius,& finis iterum alterius temporis præcedentis,ergo non est sumere primum tempus, ergo tempus non incipit,ergo tempus est ab æterno. Et dicendum est sicut dictum est de motu circulari cœli,& de motu generationis,q; tempus potest sumi secundum duas cõparationes.s.secundum comparationem ad naturam, & secundū cõparationem ad causam primã. Si autem sumatur secundum comparationem ad naturam,sic tempus non potest incipere,quia natura non potuit facere primum tempus, unde tempus secundum uiam naturæ procedit in infinitū a parte ante, & a parte post. Si autem sumatur tempus per comparationẽ ad causam primã sic incipit tps,qa C incipit cū motu,& cū mobili primo. Quid autem sit tempus,& cuius mẽsura sit, quia est mensura.s.primi motus si motus primi mobilis,& in quo sit ut in subiecto,quia est in motu circulari cœli,primo dictum est in tractatu huius dictionis si.

Tẽpus est æternum.

An potentia incipiat uel desinat. *Cap.* V.

CIrca quintum quæritur utrū potẽtia incipit uel nõ. Et uidetur q; non incipit Tex.cõ.99 & inde in plerisq; locis. quia si potẽtia incipit,ergo possibile incipit, ergo nõ erat possibile antequã inciperet,sicut nõ erant res anteq̃ inciperẽt esse,ergo mõ ex non possibili factum est possibile,sed nõ possibile,& impossibile æquipollent cum conuertantur ergo ex impossibili factū est possibile quod uidetur inconueniens, ergo possibile non incipit,ergo nec potentia ipsius possibilis incipit. Sed contra hoc sic obiicitur,quia,si possibile non incepit,ergo fuit ab æterno,& sic sequitur heresis,dicendo,q; non solus Deus fuit ab æterno,sed etiam materia prima fuit ab æterno D cum Deo,quod error,nõ solū in fide catholica,sed ẽt in scia Naturali,quia ponitur esse materia sine forma,& separata a passionibus.i.accidentibus,ergo necesse est possibile incepisse,& potentiã ipsius. Et dicendum est q; duplex est potẽtia,quia est quædam potentia rerū creatarum quæ diuiditur per potentiam actiuam creatã,& per potentiam passiuam creatam,& ita incepit esse,& utraq; pars eius. Alia autem est potentia increata,& hæc est potentia causæ primæ siue primi agentis,& illa non incipit esse, sed est ab æterno, & sic potentia passiua incepit,& possibile incepit.& potentia actiua rerum creatarum non incepit.

Ad illud autem quod obiicitur,q; si possibile incepit,ergo ex non possibili factū est possibile,ergo impossibile et possibile,cū non possibile,& impossibile æquipolleant. Dicendū est q; hoc non est incõueniẽs uno modo,& alio modo sic,quia

incõueniens est ꝙ agens aliud naturale ex impossibili faciat possibile in natura. Sed de agente quod est supra naturam, ut causa prima, non est inconueniés, ꝙ ex impossibili faciat possibile in natura, quia natura non potuit facere aliquid ex nihilo, sed causa prima potuit, & ideo ex impossibili in natura potuit facere possibile prima causa. Item nota ꝙ sicut dictum est. ꝙ quædam est potentia increata, & hæc est actiua simpliciter a se, & nullo alio, & hæc est causæ primæ, ut diximus, quia nullo modo est mota neque per se neque per accidens, sed mouet omnia creata. Alia est autem potentia creata, quæ incepit esse ut diximus, cum rebus creatis. Huius autem potentiæ alia est actiua quæ mota mouet, & hæc est cuiuslibet agentis naturalis, alia autem dicitur potentia passiua, & hæc potentia passiua est materia prima, & eorum quę consequuntur materiam primam Item potentia passiua sumitur tripliciter, quia quædam est potentia finalis quæ simpliciter, & potest habere actum suum simul, ut potentia quæ est in materia aeris ad hoc, ut ex aere fiat ignis, simpliciter est perfecta quando ignis generatus est ex aere, & materiæ potentia quæ est in ligno, ad hoc ut ex eo fiat arca simpliciter est perfecta quando ex eo facta est arca. Alia autem est potentia passiua, quę est perfectibilis secundum partem semper, & nunquam secundum totum, ut potentia diuidentium infinitum in continuis particulares diuisiones perficiunt partes illius potentiæ, quia quo ad hoc diuisum est continuum in aliquam uel in aliquas partes, & secundum hoc tantum finita est illa potentia, sed quia impossibiles est omnes diuisiones continui simul esse, ideo impossibile est illa perfici secundum totum. Tertia autem potentia passiua est, quæ potest fieri neque secundum partem neque secundum totum, & hoc est in oculo cæco, & in animali mortuo, quia in oculo cæco manet materia in qua fuit uisus, & in homine mortuo manet materia in qua fuit uitæ, ergo, cum materia non possit esse sine potentia, necesse est ꝙ ibi remaneat potentia, sed aliter quam prius quia prius poterat finiri, modo autem non potest, eo ꝙ a priuatione non est redire in habitum per naturam, & hæc potentia passiua dicitur infinita.

Prima passiua triplex.

E F G

Sophisma. Item posito, ꝙ Socra. sit albissimus hominum qui modo sunt, & post hoc instans nascatur quidam albior eo quæritur de hoc sophismate, Socrates desinit esse albissimus hominũ. Probatio Socra. est albissimus hominũ, & de cætero non erit albissimus hominũ, ergo desinit esse albissimus hominum. Contra. Socrates desinit esse albissimus hominum, ergo hominum qui sunt & hominum qui non sunt quorũ utrunque est falsum. Et dicendum, ꝙ prima est uera, & probatio bene tenet, sed improbatio non tenet, ut dicunt quidam, eo ꝙ est ibi figura dictionis, a simplici ad personalem, quia dicunt quidam, ꝙ tenetur ille genitiuus hominum simpliciter in prima, sed cum infert. ergo hominum qui sunt, uel hominum, qui non sunt, personalem habet suppositionem. Alii autem dicunt ꝙ est ibi figura dictionis ab ampliata suppositione ad restrictam, quia ille genitiuus hominũ in prima tenetur pro quolibet alio homine a Socra. sed cum dicit, ergo hominum qui sunt, uel hominum qui non sunt, ille genitiuus hominum restringitur ad existentes ex una parte, & ad non existentes ex alia parte per implicationes circa ipsum factas. Vel dicendum, ꝙ improbatio peccat secundum accidens, quia sic desinitio significatur respectu hominum simpliciter, non tamen respectu hominum qui sunt uel respectu hominũ qui non sunt quia non est necesse ꝙ, si aliquod accidat antecedenti, ꝙ propter hoc accidat consequenti. Item posito ꝙ Socra. sciat tm̃ tria enunciabilia necessario & nunq̃ desinat ipsa scire, & nominentur. a. b. c. & d. sit quartũ enunciabile quod sciat modo Socrates & de cætero nõ sciat ipsum. Quæritur de hoc sophismate. Socra. desinit scire quicquid ipse scit. Probatio. Socr. scit quicquid ipse scit, & de cætero nõ sciet quicquid ipse scit, ergo H

Sophisma.

A go desinit scire quicquid ipse scit. Cótra Socrates desinit scire quicquid ipse scit, sed ipse scit a, ergo desinit scire a Solutio, prima est falsa, & probatio non ualet quia altera probantium est duplex, quia minor est duplex, eo q negatio pt præcedere distributioné, & sic est uera hęc scilicet de cætero non quicqnid ipse scit sciet, & ita facit distributionem teneri particulariter, & sic est uera, sed sic nõ sequitur conclusio, uel negatio potest sequi distributionem sic, de cætero quicquid scit non sciet, & sic est falsa, quia sensus est de cætero non eorum quæ scit sciet, quod falsum est, & sic sequitur conclusio. Et nota q cum incipit & desinit coniunguntur multitudini, uel nomini pluralis numeri, debet exponi remouendo totam multitudinem, uel unumquodq; de multitudine, ut Socra. scit quicquid ipse sciet de cætero nullum eorum sciet. Similiter & hoc, Socra. uidet omnem hominem, posito q Socra. uideat semper omnem hominem aliũ a Platone, & modo uideat Platonem, & de cætero non uidebit eum, & probatio & improbatio Notabile ualde pulchrum.

B fiut omnino similiter sicut in præcedenti sophismate. Itẽ posito, q Socr. sciat tria enunciabilia necessario & semper sciat ea. s. a. b. c. & cum illis sciat hoc enunciabile. s. se nihil desinere scire, & post hoc instans non sciat illud. Quæritur de hoc sophis. Socra desinit scire se nihil desinere scire. Probatio Socra. scit se nihil desinere scire, & de cætero nisi sciet se nihil desinere scire, ergo Socra. desinit scire se nihil desinere scire. Contra. Socr. desinit scire se nihil desinere scire, ergo Socr. scit se nihil desinere scire, sed quicquid scitur est uerum, ergo Socra. nihil desinere scire est uerum, ergo nihil desinit scire locus, siue a conuertibili, ergo non desinit scire hoc enunciabile. s. se nihil desinere scire. Solutio. Prima est uera, & probatio bene tenet. Sed improbatio peccat secundum quid & simpliciter in hoc argumento, nihil desinit scire, ergo nõ desinit scire hoc enunciabile, se nihil desinere scire, quia sciendo hoc enunciabile, non propter hoc augmentatur scientia sua, eo q scire hoc enũciabile nihil aliud est, nisi q ipse sciat se scire alia tria Sophisma.

C enũciabilia, & de cętero nõ sciet se scire ea, sicut accidit qñ dormit unde sicut homo non plura scit in habitu cum uigilat q̃ dormit, similiter nõ plura scit sciẽdo hoc enunciabile q̃ non sciendo ipsum. Cuius causa est, q hoc enunciabile ponit reflexioné actus sciendi supra se, cum sciat illa tria, & sciat se scire ea, & ita sciat q nullus eorum obliuiscatur, & pp hoc scit se nihil desinere scire, sed siue scientia reflectatur supra se, & habeat actu ipsam siue non reflectatur, non pp hoc augmentatur, uel diminuitur, sed modus est alius, sicut cum uidet coloratũ, & uidet se uidere coloratum, non pp hoc plura uidet q̃ si uideat coloratum tantum, ita q non aduertat se uidere. Vnde sicut hoc est quid & simpliciter nihil uidet, ergo non uidet tenebras, eo q licet tenebræ sint aliquid, cum nihil sunt in uidendo. Similiter in proposito, ut nihil desinit scire, ergo non desinit scire hoc enunciabile. s. se nihil desinere scire. Item posito q Socrates sit in ultimo instanti uitæ suę. Quæritur de hoc sophismate Socra. desinit esse non desinendo esse. Probatio. Sophisma.

D Socra. est non desinendo esse, & de cætero non erit non desinendo esse, ergo Socra. desinit, ergo prima est uera, Socra. desinit esse non desinendo esse. Contra. Socra. desinit esse non desinendo esse, ergo Socra. desinit esse dum non desinit esse, uel si non desinit esse, uel quia non desinit, esse quorũ utrunq; est impossibile. Gerundium enim in do, resoluitur per dum, uel si, uel per quia. Solutio. Prima est duplex, eo q hæc determinatio, non desinendo esse, potest determinare hoc uerbum desinit, uel hoc uerbum esse, quia immediate sequitur. Si uero determinet hoc uerbum desinit, sic hæc falsa est, & opposita ponuntur circa idẽ. unde sensus est, desinit quia non desinit, uel dum non desinit, uel si non desinit, & secundum hoc probat. Si autem determinat hoc uerbum esse, sic est uera. & est sensus. Socra. desinit esse nisi desinendo esse. i. Socrates desinit esse indefinens, uel

esse sine desinitione.unde non desinit esse simpliciter,sed est tale.i.esse indesinēs, E
uel sine desinitione,quia usque modo habuit esse indesinens,uel esse sine desini
tione,& de cætero non habebit tale esse , imo habebit esse desinens , cum de-
sinitione.Et primo modo est composita,& falsa , quia in sensu cōpositionis fal-
lit.Secundo uero diuisa,& uera,unde est ibi sophisma compositionis.

Quam suppositionem termini substantiales in his terminis habeant. Cap VI.

CIrca ultimum quæritur utrum termini substantiales,& accidentales habeant eandem suppositionem cum his uerbis incipit,& desinit, & cum aliis uerbis a parte post,uel diuersam.Et uī q̀ diuersam,quia bene sequitur , Socr.est hō,& de cætero nō erit hō qui est,ergo desinit esse hō. Sed posito q̀ nullus sit color nisi albedo,& corrupta albedine statim erit nigredo,& nō est nisi in Socr.& tunc non sequitur,Socra.est coloratus , & de cætero nō erit coloratus colore qui est , ergo F desinit esse coloratus nō ergo similē habent suppositionē termini substantiales, & termini accidentales cū illis uerbis incipit,& desinit. Item bene sequit̄,Soc. incipit esse hō,ergo incipit esse animal,sed nō sequit̄,incipit esse albus,ergo inci pit esse coloratus. q̄d concedimus dicentes , quia aliam habent suppositione termini substantiales,& aliā accidentales cū uerbis,cuius causa est, q̀ formę accidētales sunt transmutabiles circa idem.formæ uero essentiales nō , quia in accidētibus pōt fieri transumpto ab uno in aliud,in essentialibus uero non.Item bene sequitur,Socr.est albus,ergo est coloratus , sed nō sequitur, incipit esse albus,ergo incipit esse coloratus , ergo termini accidentales non habent eandem suppositionem cum his uerbis incipit,& desinit,& cum aliis,quod concedimus.Cuius causa est,quia in accidentalibus manente genere species transmutatur circa idē ut Socrate manente color pōt transmutari ab albedine in aliā speciem coloris, sed in substantialibus impossibile est.Itē ex prædictis patet q̀ cum dr̄,Socra in G cipit esse coloratus, ille terminus coloratus nō solū copulat pro colore , qui est, sed ēt pro colore qui fuit.Et cū dicitur Socr.desinit esse coloratus , ille terminus coloratus nō solum copulat pro colore qui est, sed ēt pro colore qui erit , & hoc est ex natura horum uerborum incipit,& desinit, quia non solum ponunt albedinem in præsenti,sed ēt unum eorum priuat albedinem in præterito, & alterū in futuro,sicut in prædictis orationibus, & in consimilibus . Sed contra.forma minus communis restringit ad pauciora quam forma magis cōis , ut albus ad pauciora q̄ coloratum,sed desinit est minus cōe quam est, quia esse sequitur desinit, & nō econuerso,ergo desinit restringit ad pauciora q̄ hoc uerbū est,sed hoc uerbum est,restringit ad ea quæ sunt,ergo hoc uerbū desinit restringit ad pauciora, ergo non faciet terminū copulare pro colore qui est.& qui non est. Et dicendum q̀ termini accidentales significant res permanentes cum adiungantur illis uerbis incipit,& desinit,& dicunt copulationē rei in præsenti . & ideo copulant pro H præsentibus.Sed quia illa uerba dicunt inceptiones eorū, ideo dicunt terminum initialē,uel finalē,& ante terminū initialē nihil est de re, & similiter post terminum nihil est de re,ideo consequitur ad hoc uerbū desinit priuatio rei permanētis in futuro ratione termini finalis. Ad hoc uerbū incipit consequitur priuatio rei permanentis in præterito ratione termini initialis. Dicendum ergo breuiter , q̀ hæc uerba per suā significationē faciunt prędictos terminos copulare pro præsentibus,& copulatio pro præteritis,uel futuris consequitur ad hæc uerba ratione terminorum quos dicunt. Ex prædictis autem patet si quis quærat,propter quid alia uerba nō ampliant terminos sicut ista. Causa.n.est,quia ista dicunt terminos rerum ut dictum est, alia autem uerba non . Et hæc eadem est causa

Termini substantiales,& accidētales nō similiter supponunt cū incipit, & desinit.

quare

A quare ista uerba ponuntur syncategorematica esse, & non alia. Ad argumentū autem dicendum q forma minus communis duplex est. Quia uno modo fit minus cōmune per drīam aduenientem magis cōmuni, ut album per disgregatiuū uisus aduenie ns colorato. Alio autem modo forma minus cōmunis fit priuationem aduenientem rei, & illa sunt illa uerba incipit, & desinit. Et primo modo forma minus communis restringit ad pauciora, secundo autem modo non, unde hoc adiectiuum albus restringit ad pauciora q̄ hoc adiectiuum coloratus, & hæc uerba incipit & desinit non restringunt ad pauciora.

De Necessario & Contingenter.

FINITO tractatu horū uerborum incipit, & desinit, cōsequenter dicendū est de his dictionibus necessario & contingenter. Circa quas primo quæritur quid sit necessariū, & quid contingens. Secundo aūt quot modis dicantur, siue quę sunt dictiones eorum. Tertio utrum determinent cōpositionem, uel non, & qui modi faciunt propositionem modalem. Quarto utrum dictiones uim habeant ampliandi. Quinto autem quæritur, quando propositiones de contingenti, & de necessario conuertantur. B

Quid necessarium. *Cap.* I.

CIrca primū ergo sciēdum est q necessarium definitur sic Necessarium est ens non potens aliter se habere. Et pp hoc patet q male dicunt definiētes sic, Necessarium est q non pōt neq; potuit neque potuerit aliter se habere, quia sic nihil esset necessarium per se, nisi prima causa quia causæ aliç ceperunt esse, & ita exierunt non esse in esse. Sciendum autem q contingens simpliciter æquiuoce dicitur, & ideo non potest defin ri, quia nullum æquiuocum definitur.

C *Necessarij, ac contingentis natura.* *Cap.* II.

CIrca secundum sciēdum, q necessarium dr̄ duobus modis sicut & necessitas, Quia est quædam necessitas modi, & alia rerū. Necessitas aūt modi & non rerum significatur per hanc dictionē necessario, sed & ponatur sine necessitate rerum. unde hæc propositio, Socr. necessario currit est de necessario, sed non est necessaria, immo contingens. Necessitas autem rerum significatur per ipsas res, non apposito modo necessitatis. unde hæc propositio est necessaria, hō est animal, sed non est de necessario cum sit de inesse, & non sit modalis. Item necessitas rerum est duobus modis. Quia una est necessitas intentionū communiū Logicaliū, ut de quocunq; prædicatur definitio; & definitum. De quocunq; prædicatur species, & genus, qa spēs genus, definitio, definitū totum pars, & consimilia sunt intentiones communes dialecticæ. Alia aūt est necessitas rerum, non rerum quæ sunt intentiones, sed rerum specialium, quarum sunt intentiones, quę .s. res speciales cōsiderantur in aliqua scientia speciali, & talis necessitas est hic omnis numerus est par uel impar, & hoc pertinet specialiter ad Arithmeticam, & similiter hic, omnis triāgulus habēt tres angulos æquales duobus rectis, & hæc necessitas nō pertinet nisi ad Geometriā specialiter. Et quot modis dr̄ necessitas tot modis, & eisdem dr̄ necessariū. Contingens aūt primo duobus modis dicitur, quia est quoddam cōtingens, q opponitur necessario. Et istud cōtingens definimus sic. Contingens est, quod potest esse uel non esse. Alio autem modo dicitur contingens, qđ prædicatur de necessario, & de contingenti, quod opponitur necessario. unde est quasi cōe ambobus. s. necessario, & cōtingenti quod opponitur necessario. v. g. hominem esse animal est necessariū, & hominem currere uel augeri, uel canescere est contingens quod opponitur necessario, & pos- D

Contingentis diuisio.

sum dicere, q hominem esse animal est contingens. Contingit.n.hominem esse E animal quod est, & hominem currere est contingens, quia potest esse, & sic contingens prædicatur de necessario, & de contingenti, quod necessario opponitur.

Item contingens, quod opponitur necessario, tribus modis dicitur. Quia est quoddam contingens quod dicitur contingens ad utrunlibet, & illud æqualiter se habet ad partē affirmatiuā, & negatiuā. Et definitur sic. Contingens ad utrunlibet est quod ęqualiter pōt esse, & nō esse, sicut accidit in motibus, & in operationibus uoluntariis. unde de se tale contingens non determinatur magis ad esse, sed q̄ ad non esse, sed per causam suā quandoq; determinat̄ magis ad unū quam ad alterū. Itē contingentis appositi necessario, alia pars est quæ dr̄ contingēs naturæ. Et definit̄ sic Contingens naturæ est qđ magis se habet ad esse q̄ ad nō esse. ut hominē canescere in senectute. Et illud ēt cōtingens dr̄ cōtingens in pluribus, uel frequēter. Tertia uero pars eius ē cōtingens i paucioribus, uel raro. Et definit sic. Contingens in paucioribus, uel raro, est quod minus se habet ad esse quā ad F nō esse. Exemplū aūt Arist. est hoc, ut bonū in paucioribus, uel raro, malū aūt, ut in pluribus, & frequēter, & ideo mali homines sunt in pluribus, boni uero ut in paucioribus. Sciendū aūt q prædictæ diuisiones necessarii, contingentis sunt diuisiones uocis in significationes, non secundum q dictio æquiuoca plura significat æqualiter, sed secundum q dictio æquiuoca plura significat secūdum prius, & posterius, ut ens, aut bonum, aut medicabile, aut sanum, aut expediens.

1.& 2. Peri herme.

An necessariū ac contingens cōpositionē determinet nec ne. Cap. III.

HAbito aūt quot modis dicitur necessariū, & contingens consequenter obiicit contra tertiā qōnē, quia habitudines rerū causantur a rebus, ut habitudo generis a genere, & speciei a specie, & sic de aliis, ergo habitudines rerū nō sunt nisi a rebus, ergo neq; necessitatē habent nisi a rebus, ergo necessitas per prius est in rebus quam habitudinibus rerū, ergo cum nulla compositio propositionis sit G necessaria, nisi propter necessariam habitudinem prædicati ad subiectum, ergo per prius erit necessitas in re quę subiicitur, & in re quæ prædicatur, & per posterius in prædicatione, ergo hæc dictio necessario per prius debet determinare subiectum, uel prædicatum, & per posterius compositionem, & ita proprie, & primo non debet determinare compositionem, sed subiectum, uel prædicatum. Et dicendum quod necessitas est duplex, quia est quædam substantiarum, alia actuū. Quamuis.n.necessitas accidentis non causetur nisi a necessitate substantiæ, ut necessitas primi motus non causatur, nisi a necessitate motoris, & mobilis, & tn̄ necessitas ipsius actus siue motus, alia est a necessitate substantiæ. Et sicut est duplex necessitas, ita est duplex signum necessitatis. Quoddam.n. signum necessitatis est quod significat necessitatem, ut dispositionem substantiæ, ut hoc nomen necessarius, ria, rium. Alio autem modo est signum necessitatis, quod significat necessitatem, ut dispositionem actus, ut hoc aduerbio necessario. Et propter hoc H istud signum debet determinare compositionem, & non rem subiectam, uel prędicatam. Ad aliud autem quod obiicit, q non est necessitas in compositione, neque in habitudine prædicati ad subiectū, nisi per ipsum p̄dicatū, & ipsum subiectū. dicendū, q uerū est. Sed tn̄ alia necessitas cōpositionis, quia hæc necessitas est inhærentia ipsius actus ad subiectū, & alia est necessitas rei quæ subiicit̄, uel prædicatur. Et ideo sicut diuersæ sunt necessitates, ita sunt diuersa signa dicentia dispositiones unius, & alterius, ut dictum est, & sic ideo hæc dictio necessarium determinat compositionem, & sic facit propositionem modalem. Item, cū subiectum, & prædicatum sint partes principales propositionis, ergo qua ratione dicitur propositio modalis a dispositionibus prædicati, eadem ratione debet dici

A ci propositio modalis a dispositionibus subiecti. Et sic modi facientes propositiones modales erunt plures quã illi sex quos determinat Aristo. in 2. Peri Hermenias & quos habent pueri in modalibus suis. Cap. 2. & ibi Docto.

Et dicendum, ꝙ sicut subiectum, & prædicatum sumuntur dupliciter. Vno.n. modo, sumitur subiectum, inquãtum est subiectum & prædicatum inquantũ est prædicatum. Et alio modo subiectum dicit illud, quod est subiectum, & prædicatum illud, quod est prædicatum, Similiter duplex est dispositio subiecti, & prædicati. Quia prædam sunt dispositiones eius, quod subiicitur, & eius, quod prædicatur. Aliæ autem sunt dispositiones quæ sunt prædicati inquantũ est prædicatum, & subiecti inquantum est subiectum Et dispositiones quæ sunt subiecti inquantum est subiectum, & prædicati inquantum est prædicatum denominant propositionem, aliæ autem non. v. g. Omnis homo albus necessario currit uelociter, illa determinatio albus est eius, quod est subiectum ut homines secundum
B se, hæc autem determinatio uelociter est eius, quod est prædicatum, ut ipsius cursus secundum se, & neutra harum denominat propositionem. unde nihil est dictum, hæc propositio uelox uel alba, hæc autem dispositio omnis est subiecti inquantum est subiectum, & denominat propositionem, quia ab hac dispositione dicitur propositio uniuersalis. Hæc autem dispositio necessario est prædicati inquantum est prædicatum. unde denominat propositionem, cum ab ea dicatur propositio modalis. Et nota, quòd dispositiones subiecti inquantum est subiectũ denominant propositionem a parte quantitatis cum ab eis dicatur uniuersalis uel particularis, uel indefinita uel singularis. Dispositiones autem prædicati inquantum est prædicatum denominat ipsum a parte qualitatis, cum ab eis dicatur affirmatiua uel negatiua modalis uel de inesse. Sic enim dicĩ negatiua, quia prædicatum negatur de subiecto, & hoc prædicatur inquantum est prædicatum. Similiter dicitur affirmatiua, quia affirmatur prædicatum de subiecto, affirma-
C tio enim ipsius prædicati est sicut de negatio, & sicut a modo determinante cõpositionem, & per compositionem determinantem prędicatum dicitur propositio modalis. Similiter a sola inhęrentia prædicati cum subiecto dicitur propositio de inesse. Item sicut bene dicitur, Socratem currere est contingens, uel Socratem currere est necesse. Similiter bene dicitur Socratem currere est bonũ, Socratem currere est malũ. ergo sicut illæ pręmissę sunt modales, ita, & duę sequẽtes, & sic erunt plures modi modificantes propositionem. Et dicendum, ꝙ contingẽs & necessarium, & consimilia quamuis sint in prædicato denominant compõnẽ, cum dicant cõparationem unius ad alterum, sed bonũ, & malũ non prædicantur de eo, quod est Socratẽ currere, nisi effectiue uel causaliter, & non propter hoc, ꝙ disponant cõpositionem, quia cum Socra. currit creatur in eo sanitas uel ægritudo uel commodum uel incommodum aliquod. Et ideo dicitur bonum uel malũ de eo, quod est Socra. currere effectiue uel causaliter.

D

An necessario ac contingenter naturã habeant ampliandi. Cap IIII.

CIrca quartum quęritur, utrum illæ dictiones necessario, contingenter, naturã habeant ampliãdi. Et uidetur, ꝙ sic, quia cũ dicitur hõ necessario est animal, uel hõ potest esse antichristus, utrobique ampliantur termini non solum ad præsentia, sed etiam ad futura, ergo tam necessario quàm contingenter habent naturam ampliandi, quia contingenter, & possibiliter ęquipollent, quod concedimus. Vtrunq;.n. ampliat ad ea quę sunt, & ad ea quę erunt. Item quæritur utrũ natura ampliãdi sit in eis eadem uel diuersa. Et ꝙ eadẽ sit uidetur per hoc, quod dictum est ꝙ utrunque ampliat ad futura, ergo est eadem. Et dicendum, ꝙ nõ est natura ampliandi eadem in utroq;, quia illæ dictiones contingens, & contingẽ-

ter non habent naturam ampliandi, nisi propter potentiam quæ in eis intelligitur, quæ s. potentia ordinabilis est actum per quod perficitur, ut homo potest legere, hō pōt currere, hō potest esse antichristus, quia potentia ad currendum perficitur per ipsum currere, & potentiam ad sedendum per sedere, & sic de alijs. Et illæ dictiones necessarium, necessario, necesse, non dicunt potentiam, uel possibilitatem, sed perpetuitatem ipsius esse, quia perpetuitas ipsius esse se extendit ad omne tempus, ideo illæ dictiones ampliant non solum ad præsentia, sed etiā ad futura. Et sic patet q̄ contingens, & contingenter ampliant propter potentiā uel possibilitatem ordinatam ad aliquem actum, sed illæ dictiones necessarium, necessario, ampliant propter perpetuitatem ipsius esse completi, & perfecti, quia, & necessarium non est pars, uel possibilitas respectu ipsius esse perfecti, & completi, secundum speciem autem possibilitas sic est, simul est cum ipso esse. Et ideo dicit Arist. in 2. Physi. quia in perpetuis non differt esse, & posse. E

Quo nam modo propositiones de necessario ac contingenti conuertantur. Cap. V. F

Cap. 2. & ibi doct.

CIrca quintum queritur qualiter conuertantur propositiones de necessario, & de contingenti. Et dicendum est, q̄ propositiones de necessario conuertuntur, sicut, & ille de inesse, quia uniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua cō uertuntur simpliciter in utrisq;, ut nullus hō est lapis, nullus lapis est homo, quidam homo est animal, quoddam animal est homo. Similiter in istis de necessario, nullus homo necessario est lapis, nullus lapis necessario est homo, quidam homo necessario est animal, quoddam animal necessario est homo, uniuersalis affirmatiua conuertitur secundum partem. i. conuertitur in particularem in utrisq; Particularis uero negatiua non conuertitur in his de necessario, sicut nec in illis de inesse, hæc. n. est uera, quoddam animal non est homo, hæc autem est falsa, quidam homo non est animal, & ideo non conuertitur, & eadē est causa in illis de necessario. Item nota q̄ non omnes propositiones de contingenti similiter conuertuntur cum prædictis, Omnes enim propositiones affirmatiuę de contingēti tam uniuersales q̄ particulares similiter conuertuntur, sed negatiuæ non similiter cō uertuntur Vnde nota q̄ negatiuę de contingēti qđ dicitur de necessario, & negatiuæ de illo contingenti qđ opponit̄ necessario simpliciter conuertunt̄, ut nullū hominē contingit esse equū, nullū equū contingit esse hominē, istæ. n. propositiones sunt de contingenti dicto de necessario. unde dicuntur contingere, quia sunt necessariæ. Itē nullā tunicam contingit esse albā, & nullum albū cōtingit esse tunicam, & istæ sunt de contingenti quod opponitur necessario, unde dicuntur contingere in eo quod nō ex necessitate insunt. Itē propositiones de contingenti ad utrumlibet, & de contingenti nato, siue ut in pluribus, cōuertūtur secundū oppositas qualitates, sed differēter, quia propositiones de contingēti ad utrūlibet sunt de contingenti infinito quod idē est, conuertunt̄ æqualiter ab affirmatione, & negatione, & econuerso, ut si nullū hominē contingit currere, oēm hominem contingit currere, & ecōuerso, quod est quia istud cōtingens æqualiter se habet ad esse, & ad nō esse, ergo sicut contingit esse ita contingit non esse. Propositiones uero de contingenti nato, ut in pluribus cōuertuntur. i. æquipollent ei quod nō est necesse esse, ut cōtingit hoiem canescere. Et nota q̄ oēs propōnes de contingenti ad utrūlibet, & de contingēti nato, sunt affirmatiuæ, quod patet per hoc q̄ conuertuntur secundū oppositas qualitates, & hæc est causa quare ex eis nō licet syllogizare in secunda figura, quia ex affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur. G H

Sophisma primum. His autem habitis queritur de hoc sophis. Omnis hō necessario est animal Probatio, hæc propositio ē necessaria, ois homo est animal, ergo modificata modo

A do necessario erit necessaria uel uera, ergo hæc est uera, omnis homo necessario est animal. Contra. Omnis homo necessario est animal, Socra est homo, ergo Socra. necessario est animal in tertio primæ, sed conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum est falsa, non minor, ergo maior, sed hæc est prima. s. omnis homo necessario est animal, ergo prima est falsa.

Solutio. Prima est simpliciter uera, & improbatio peccat secundum accidens, quia sub terminis sumptis simpliciter, non sunt sumendi termini ut nunc, cū dispositione repugnante, & dicuntur termini simpliciter qui habent esse necessariū. Termini uero, ut nunc dicuntur qui aliquando sunt, & aliquando non. Item quæritur de hoc sophis. Anima antichristi necessario erit. Probatio, Anima antichristi necessario erit. Sophisma secundum

Contra Anima antichristi necessario erit, ergo animam antichristi necessariū est fore, ergo in quolibet futuro, ergo erit hodie, & etiam cras, quod falsum est. B Et dicendum quòd prima est duplex, eo quòd hæc dictio necessario potest determinare cōpositionē, uel prędicatū, si determinet cōpositionē sic modificat eam, & ampliat ipsam ad quodlibet futurū, & sic ponitur anima antichristi hodie esse, & cras, & in quolibet alio futuro. Si autem determinet prędicatum, tunc sensus est, anima antichristi necessario erit i. erit ens necessario, & sic nō determinat cōpositionē, nec prima est modalis, & sic prima uera, quia quælibet anima humana ē ens necessario. Ad probationē aūt dicendū est, quòd peccat secundū quid, & simpliciter. sicut. n. non sequitur Socra. quando currit necessario currit, ergo Socr. necessario currit, sed ibi est quid, & simpliciter, similiter in proposito, anima antichristi quādo erit necessario erit, ergo anima antichristi necessario erit. unde ibi est quid, & simpliciter, secundum quod propositio est modalis.

Item quæritur de hoc sophis. Si Socra. necessario est mortalis, Socr. est immortalis. Probatio. si Socr. necessario est mortalis. Socr. necessario est aliqualis, si Socra. necessario est aliqualis, Socr necessario est, & si Socra. necessario est, Socra. est immortalis, ergo a primo, si Socra necessario est mortalis, Socra. est immortalis. Contra significatur ibi sequi oppositū, ergo locutio est impossibilis. Solutio. prima consequentia est duplex, ex eo q antecedens eius est duplex, & illud. s. Socr. necessario est mortalis, quia hæc dictio necessario pōt determinare compōnem, uel prædicatum. si uero determinat compōnē sensus est, hæc propositio est necessaria, Socr. est mortalis, & hoc prædicatum mortale ponitur semper de necessitate inhærere Socrati, uel esse in Socrate, & similiter ponitur semper de necessitate, & sic ponitur immortalis, & mortalis, & sic ponuntur opposita in eodē. Si aūt hęc dictio necessario determinet hoc prædicatū mortale, adhuc est duplex, eo quod hæc differentia mortale, duplicē habet cōparationē, unam ad illud cuius est, uel in quo ponī, ut ad Socratē, & alia ad actū ad quē ordinatur, siue respectu cuius dicit aptitudinē, ut ad illū actū qui est mori, unde hæc dictio necessario pōt determinare differentiā in cōparatione ad substantiā in qua est, & est sensus, Socra. necessario est mortalis, i. est mortale de necessitate est in Socrates, & ponuntur opposita in eodem sicut prius. s. quòd Socra. sit mortalis, & immortalis, unde his duobus modis propositio quæ est antecedens est falsa, & impossibilis, sed consequens est uerum, nec sequitur oppositum ad oppositum, ut prius dictum est in propositione, sed sequitur una pars contradictionis ad antecedens quod conclu dit intra se utranque. Et prædicti duo sensus sequenti ad seinuicē cōuersim cū diuisi sunt, quia aliud est quòd hęc dictio necessario determinet compositionē, & aliud quod determinet prædicatum. Si autem hæc dictio necessario determinet hanc differentiam mortale in comparatione ad actum suum qui est mori, tūc est sensus, Socrat. necessario est mortalis, idest Socra. morietur de necessitate, & sic

Sotphisma tertium.

C D

tunc

tunc propositio quæ est antecedens est uera, & prima consequentia est falsa. Ad probationem autem dicendum est hoc modo, ꝙ p ccat secundum quid & simpliciter hic, si Socra. necessario est mortalis, Socra necessario est aliqualis, quia non sequitur, Socra morietur de necessitate, ergo necessario est aliqualis, immo sequitur potius oppositum, quia si Socra. morietur de necessitate, ergo nõ necessario est aliqualis, sicut nec sequitur, hic est homo mortuus, ergo est homo, immo potius sequitur oppositum, ergo non est homo. Item posito, ꝙ sint tres animæ, & sunt necessario iustæ, & cras creetur una iniusta, quæritur de hoc sophis. Omnis anima necessario est iusta. Probatio. Hæc anima necessario est iusta prima, secunda, tertia, & non sunt plures, quia illa quæ erit nondum est, ergo ꝙ omnis est iusta. Contra. hæc propositio cras erit falsa. s. omnis anima est iusta, ergo nunc modificata modo necessitatis est falsa. Solutio prima duplex est, eo hæc dictio necessario potest determinare compositionem uel prædicatum. Si ergo determinet compositionem sic ponitur esse falsa, quia tunc ampliat compositionem, & mediante compositione subiecti & prædicati ad omne tempus, & sic pro futuro tempore anima comprehendit sub se animam quæ continet iustam. Si autem determinet prædicatũ, ita ponitur esse uera, & tunc non est mobilis, sed est de inesse, quia compositio non determinatur per modum aliquem, & est sensus. Omnis anima necessario est iusta. i. omnis anima est ens iusta necessario, ita ꝙ illa dictio necessario ponatur super hoc, quod dicitur est ens iusta, & nõ supra hoc uerbum est secundum, ꝙ stat in ratione compositionis.

Quartum. Sophisma.

F

Regulæ quatuor.

Item tales solent dari regulæ harum dictionum necessario contingit. Quotiescunq; duæ determinationes compositionis ponuntur in eadem oratione, duplex est oratio, &, ꝙ una potest esse materialis respectu alterius, uel econuerso, ut Socra. non currit necessario, ut Socra. non currit contingenter, istæ enim propositiones sunt duplices, eo, ꝙ negatio potest negare necessitatem uel contingentium, aut econuerso necessitas uel contingentia potest cadere super negationem. Item alia regula est talis. Quotiescunque hæc dictio necessario ponitur in consequenti alicuius conditionalis duplex est oratio, ut si Socra. currit necessario mouetur, eo, ꝙ potest dicere necessitatem consequendi, & est sensus, si Socra. currit necessario sequitur, ꝙ mouetur, uel potest dicere necessitaté propositionis quæ est contingens, & est sensus. Si Socra. currit hæc propositio Socra. mouetur est necessaria, quod falsum est. Alia regula talis est. Quotiescunque hæc dictio necessario ponitur in propositione duarum contrarium uel contradictoriæ oppositarũ duplex est oratio, eo, ꝙ potest esse necessitas distinctionis uel partium disiunctiuarum, ut omnis numerus necessario est par uel impar, & Socra. necessario sedere est uerum, uel falsum, & Socra. necessario erit uel non erit. Illa regula est talis. Quotiescunque hoc uerbum contingit adiungitur terminis accidentalibus duplex est, eo, quòd potest dicere contingentiam prædicati & non subiecti. Vel potest dicere contingentiam utriusque, ut omne album contingit currere, si dicat contingentiã prædicati tantum, talis est sensus. Omne, quod est album contingit currere. Si uero dicat contingentiam utriusq; talis est sensus. Omne, quod contingit esse album cõtingit currere, & sic reduplicatur modus ad subiectum. Et ideo distinguit Arist. in. 1. Priorum istam. Omne b. contingit esse a. quia uno modo significat hanc, omne, quod est b. contingit esse a. Alio modo est sensus, omne, quod contingit esse b. contingit esse a.

G

H

Cap. 3.

A

De Reduplicatione.

MODVS reduplicationis diuersificatur scd͞m diuersitaté causarum, ideo cõiter dr̃, ꝙ hic reduplicatio est in eo qđ habet diuersas distributiones scd͞m

diuersitatem

A diuersitatē causarū, & propter hoc circa eam primo q̄ritur de distinctione ipsius scd̄m diuersa gn̄a causarū. Secūdo q̄ritur, utrū reduplicatio debeat poni ad subiectū, uel ad prædicatū in propōne. Tertio aūt q̄ritur ad quid ponatur in syllogismo uidelicet utrum ad maiorē extremitatem, uel ad minorem, uel ad medium.

Huius reduplicationis, in eo quòd consideratio. *Cap.* I.

Circa primo sciēdum sicut cōiter solet dici q̄ hæc reduplicatio, in eo, q̄ aliq̄n dicit cām efficientē, ut Socra. & Plato in eo q̄ sunt albi, sunt similes, quia albedo in diuersis subiectis est causa efficiens similitudinis eorū & in eo q̄ sol lucet super terram est dies, & in eo q̄ terra est obiecta inter Solem & Lunam est eclipsis. Aliquando dicit causam materialem, ut corpora rerum animatarum in eo q̄ est corpus organicum, est perfectibile per animam. Aliquando aūt dicit cām formalē, ut anima in eo quòd anima est perfectio corporis organici Physici potētia uitā habētis & Socr. in eo quòd albedo est in ipso, est albus. Anima. n. forma est corporis instrumētalis potētia uitā habētis, & albedo forma est albi. Aliquando aūt dicit causam finalem, ut sanitas in eo quòd est sanitas, finis est medicinæ & omnium quæ ordinantur ad ipsam, & uirtus in eo quòd ponit necessitatem operationibus præcedentibus finis est earum. — *Reduplicatio q̄tuor causarū genera reponit.*

B

Secundū prædicta quæritur de hoc sophis. Aliqua in eo quod conueniunt differunt. Probatio. Aliqua in eo quod cōueniunt sunt, & in eo q̄ sunt, sunt multa, & in eo q̄ sunt multa differūt, ergo a primo, aliqua in eo q̄ cōueniunt, differūt, conuenire & differre sunt opposita, ergo unum nō est cā alterius, ergo prima est falsa, qa hæc reduplicatio in eo q̄, dicit q̄ cōuenire est causa eius qd̄ est differre. — *Sophisma.*

Solutio. prima falsa est, & dicendum est ad probationem per interemptionem huius, in eo quòd sunt, sunt multa, quod falsum est. Quod patet, quia sicut omnes homines particulares, in eo quòd sunt homines, participāt naturā unam, & reducuntur ad unitatem speciei. unde dicit Porphirius, quòd participatione speciei plures homines sunt unus homo. Similiter aliqua sunt omnia, in eo quod sunt, & participant naturam entis, & reducuntur ad unitatem entis, & ita in eo quod sunt nō sequit̄ quod sunt multa, sed potius sequitur, quòd sint unum in eo quò l sunt. Si quis obiiciat quòd impossibile est cōuenire nisi ea q̄ differūt, quia conuenientia est secundū quòd multa & inter se dr̄ia participāt naturā unam eis cōem, ergo necesse est quòd si conueniunt quod differāt, ergo aliqua in eo quòd cōueniunt differunt. Dicendū, quòd sicut obiicit, hæc est uere, si aliqua cōueniūt differūt, nec tn̄ est prima uera, quòd conueniunt, nō dicit cām, sed hæc determinatio, in eo quòd, dicit, cām, & cōuenientia nō est causa differentiæ, ut dictū est. unde sicut hæc est uera, si Socrates est risibile est, tamen hæc est falsa, Socr. in eo quòd Socr est risibile, immo in eo quod est homo. Similiter hæc est uera, si aliqua cōueniunt differunt, tamē hæc est falsa, aliqua in eo q̄ cōueniunt differunt. — *cap. de specie.*

C

D Itē quærit̄ de sophis. Aequiuoca in eo quod æquiuoca sunt uniuoca. Probatio æquiuoca in eo quòd æquiuoca participant nomē æquiuoci, & rōnem eius. Sed q̄cunq; participāt nomē & rōnem alicuius, uniuocant̄ in eo, ergo æquiuoca in eo q̄ æquiuoca, uniuocant̄ in æquiuoco Sed quęcunq; uniuocant̄ in aliquo sunt uniuoca, ergo æquiuoca in eo quòd æquiuoca sunt uniuoca. Cōtra. æquiuoca & uniuoca sunt opposita, sed nullum oppositorū est cā alterius, ergo hæc est falsa, æquiuoca, in eo quòd æquiuoca, sunt uniuoca, quia determinatio, in eo q̄, significat, q̄ subiectū est cā prædicati, quod falsum est. Solutio. prima est falsa simpliciter, & cōcedendo q̄ æquiuoca in eo quòd æquiuoca uniuocantur in æquiuoco, non tn̄ ex hoc sequit̄ quòd sint uniuoca, nec quòd uniuocētur in aliquo, qa uniuocari in æquiuoco, non est uniuocari simpliciter, sed secundū quid, & iō peccat probatio, — *Sophisma aliud.*

probatio, secundum quid & simpliciter. Quod autem uniuocari in æquiuoco nõ sit uniuocari simpliciter, sed secundum quid, patet, quia quęcunque uniuocantur participant nomẽ unum & rõnem unã, & hoc est uniuocari simpliciter, sed quęcunq; uniuocãtur in æquiuoco participant nomẽ unum, sed & rationes diuersas, & ideo uniuocari in æquiuoco, non est uniuocari simpliciter, sed potius æquiuocari secundum quid. E

In quo attendatur reduplicatio. *Cap.* II.

CIrca secundum nota quod reduplicatio est in propositione secundum se, & ut magis proprie dicã in enũciatione dẽt poni ad subiectũ, cum subiectũ sit cã prædicati, uel habet se in cãm prædicati, ut Socrat. in eo quod est hõ, est risibile, & triãgulus in eo quod triangulus, habet tres angulos ęquales duobus rectis, & animal in eo quod habet pulmonem, respirat, & animal in eo quod habet cor, habet sanguinem.

In syllogismo ubi nam reduplicatio ponatur. *Cap.* III.

CIrca tertiu nota quod reduplicatio in syllogismo debet poni ad maiorẽ extremitatẽ & nõ ad minorẽ, neq; ad mediũ, ut omnis hõ est risibile in eo quod est homo, sed Socra. est homo, ergo Socra. est risibile in eo quod est homo Exemplum. autem Arist. est hoc Cuiuslibet boni est disciplina in eo quod est bonum, sed omnis iustitia est bonum, ergo cuiuslibet iustitiæ est disciplina in eo quod est bonum in primo primæ, & sic reduplicatio solum ponitur ad maiorem extremitatem, & non ad mediũ. Et subiungit cãm Aristo. dicens. Nam bonum in eo quod bonũ prædicare de iustitia est falsum, & est intellectus quod propter hoc quod ponitur idem esse causa sui est falsum, quia intellectus non põt apprehẽdere idem esse diuersum in essentia, & prius, & posterius seipso, ideo non est intelligibile, & omnia hæc inconuenientia sequuntur ex hac propositione, iustitia est bonum, in eo quod bonũ, ut reduplicetur prædicatũ ad seipsum, quia termini communes prædicãtur ratione essentiæ, & subiic untur ratione substãtiæ, ut homo est homo, homo, enim in prędicato positus dicit essentiam, ut uult Arist. & in illo dicit substantiã, eadem autẽ substãtia potest nõ esse causa sui ipsius, quia sic esset in seipsa eadem & diuersa, & prior & posterior natura, quia esset causa & effectus. Quod autem terminus dicens quid, ut homo, animal, & similes prædicent rationem essentiæ, & subiiciatur ratione substãtiæ, patet per ordinationem prædicabilem secundum rectam lineã, quia secundũ quod homo ordinatur in linea prædicamẽtali supra Socra. & Platonẽ, & supra alia induidua, sicut nominat essentiam, & rõne illius prædicatur, sed secundũ quod homo inclinatur ad induidua in quibus est, sic nominat substantiam, sicut hoc indiuiduum uagum, quod est aliquis homo, & ideo quando homo subiicitur ratione alicuius inferioris, tunc dicitur subiici ratione substantiæ.

1. Priorũ cap. 2.

F

G

De interrogatione ac responsione.

REsponsio requirit interrogationem, quia interrogatio est petitio rñsionis, & est ab interrogãte, ut causa efficiẽte, cognoscitur sicut per suam causam. Sciendũ quod bene interrogans quinq; dẽt facere primũ est inuenire locũ a quo, siue per quem dẽt arguere. secundum est, formare interrogationes sicut propões secundũ locum prius repertum. Tertium est ordinare eas ad seinuicem. Quartũ est opponere eas ad alterum, ut respondentem. Quintum est ut rogat ipsum respondentem dicere impossibilia. unde si bene uis proponere oportet te facere prædicta quinque, uel saltem pr ora quatuor ex eis Hæc autem quinque determinat Arist. 8. Topi. quatuor quidem in principio octaui, quintum autem in c de responsione. H

Quinq; obseruãda in interrogãdo.

Sequitur autem uidere modos solutionis in genere. Solutionum ergo alia est recta, alia uero apparens. Sed apparens quidem solutio fit multis modis, quia quędam

A quædam est ad interrogationē, ut quando opponens impeditur ne procedat ad suam conclusionem, q̃uis etiam ueram habeat rationem. Alia autem est solutio ad tempus, ut quando solutio quę datur ad propositum indiget maiori inquisitione, & maiori tempore quàm ipsum propositum. Hæc autem quæ eget plus temporis quam propositum est pessima omnium solutionum, & utraq; istarū dr̃ ad hominē. Recta uero solutio est ad orationē, & definitur sic in 2. Elenc. Recta quidem solutio est manifestatio falsi syllogismi, & pp quod est falsus. Species aūt, siue partes, rectæ solutionis sunt duæ, quia alia est per interemptionē, alia per distinctionē. Si quidem per interemptionē, est qñ interimitur aliqua præmissarū pp sui falsitatē. Si aūt per distinctionem, est qñ manifestatur q conclusio non sequitur ex pręmissis propter fallaciam aliquam in dictione, uel extra dictionem. unde solutio per interemptionem debetur orationi quæ procedit ex falsis. Solutio aūt per distinctionem debet̃ orationi peccanti s̃m aliquam fallaciam in B dictione uel extra dictionē. Quotiescunq; ergo uis orationē aliquam soluere siue in sophismatibus, siue in aliis. Primo cōsidera utrū cōclusio sit uera uel falsa, quoniam, si est falsa, non potest probari nisi sophistice, & ad probationem soluendum est per distinctionem quæ probatur per fallaciam, & tunc ad ipsam ꝓbationem soluendum est per interemptionem. improbatio autem uera debet esse. Si autem conclusio est uera, tunc recta debet esse probatio, sed improbatio peccabit secundum aliquam fallaciam, & tunc soluendum est per distinctionem aut accipiat aliud falsum, tunc soluendum est per interemptionem.

Modus soluendi oēs rationes.

Syllogismorum multiplicitas.

DEterminatis syncategorematibus & habitis eis quæ exiguntur ad oppositionē in genere, & uisis modis solutionū in communi, consequenter sciendi est de distinctione syllogismorum a parte conclusionis. Sciendum aūt q syllogis C morū alii sunt uniuersales, alii uero particulares. Vniuersales aūt dicuntur q habēt cōclusionē uniuersalē sicut patet in primo, & scđo & sexto primæ figurę. Particulares aūt dicuntur qui habent conclusionē particularē sicut patet in reliquis syllogismis omnium figurarum. Nota ēt q syllogismi uniuersales semper syllogizant plures cōclusiones, quia habent conclusionē suā propriā, & etiam concludunt conuersam suæ cōclusionis, & ēt concludunt particularē propriæ conclusionis. Præter autem has tres conclusiones syllogismi uniuersales negatiui concludunt quartā conclusionē, & hæc est particularis propositio conuersæ suæ propriæ conclusionis v.g. Secūdus primæ infert suā propriā conclusionē, ut nullū aial est lapis, & concludit conuersam suæ conclusionis sic, ergo nullus lapis est hō, & concludit particularem suæ conclusionis sic, ergo quidam homo non est lapis, & concludit particularem suæ conuersæ propriæ conclusionis sic, ergo quidam lapis non est homo, & illæ quatuor conclusiones sequuntur ex duabus præmissis in pręD dicto syllogismo positis, & sic omnes uniuersales negatiui quatuor habent conclusiones, sed uniuersales affirmatiui habēt tres. s. propriā conclusionem uniuersalem, & suā particularem, & suā conuersam. Vnde nota q quintus primæ continetur sub primo, quia nihil aliud concludit nisi conuersam conclusionis primi & sextus primæ continetur sub secundo, quia nihil aliud concludit nisi conuersam cōclusionis secūdi modi. Eodē modo septimus primæ cōtinetur sub tertio. unde intellige q Arist. nō separat quintū a primo, neq; sextū a secūdo, neq; septimū a tertio sicut Boethus, unde Aristo. in. 2. Priorū ubi determinat generationē syllogismorum nullam facit mentionē de illis tribus. s. de quinto, sexto, & septimo, sed solū dicit in principio secundi Priorū, q uniuersales syllogismi semper plura syllogizant. i. plures habent conclusiones, & ut diximus, ab illo loco traxit eos Boethus.

Conclusionum multiplicitas.

Cap. 6. & inde.

Boethus. Item particularium syllogismorum affirmatiui plures habent conclusiones: quia habent suam propriam conclusionem, & conuersam eius, & ideo sicut diximus septimus modus scilicet primæ continetur sub tertio, sed particulares negatiui unam habent solam conclusionem, eo quod particulares negatiui nõ conuertuntur. E

Syllogismorum probationes.

VIsa diuisione syllogismorũ a parte conclusionis quo ad qualitatem, & quãtitatem in præcedenti locutione, non quo ad principia syllogismorũ qui sunt modi, & figura, quia diuisio syllogismorum a parte figurarum, & modorum habita fuit prius in tractatu syllogismorum assignando figuras, & modos proprios eorundem, consequenter sciendum ꝙ omnis syllogismus ostenditur duobus modis. Quia ostenditur conuertendo, & ducendo ad impossibile, siue per syllogismum conuersiuum, & per syllogismum ducentem ad impossibile. F

Notandum aũt ꝙ eodem modo ordinantur termini, & propositiones in syllogismo conuersiuo, & in syllogismo ducenti ad impossibile. Sed differunt duobus modis. Prima differentia est in hoc, ꝙ syllogismus cõuersiuus fit alio syllogismo prius facto, sumendo oppositum conclusionis cum altera præmissarum ad interimendam reliquam, sed aliquando maiorem aliquando minorem. v. g. si accipiatur oppositum cõclusionis cum minori interimit maiorem, ut omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, oppositũ conclusionis est hic. Quidam homo non est substantia, ex hoc ergo cum minori potes interimere maiorem syllogizando in quinto tertiæ sic. Quidam homo non est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal nõ est substantia, & hæc conclusio contradicit maiori alterius syllogismi. Si uero accipiatur idem oppositum conclusionis cum maiori interimit minorem syllogizando in quarto secundæ sic, omne animal est substantia, quidam homo non est substantia, ergo quidam homo non est animal, hæc cõclusio interimit minorẽ primi syllogismi, & sic syllogismus conuersiuus fit alius a syllogismo prius facto. Sed syllogizando ad impossibile non est necessarium aliũ primo facere syllogismum, sed solũ sumpta aliqua propositione falsa, si ex ea ducat ad maius inconueniens, quod sit cognitum esset falsum. Vnde si suum oppositum erit manifeste uerum, & propter hoc interimit propositionem falsam quam prius sumebat, tunc erit syllogismus ad impossibile, ut si des propositionem hanc. s. ꝙ arbores non habent animam, & ex hoc concludes impossibile magis manifestum sic, quæ non habent animã nõ nutriuntur, arbores non habent animam, ergo arbores non nutriuntur neque augmentantur, sed hoc est impossibile arbores non habere animam, sic est factus syllogismus ad impossibile. Secunda differentia est ꝙ syllogismus conuersiuus est ad ostendendum illationem esse necessariam, syllogismus autem ad impossibile est ad ostendendum propositum esse uerum. Sciẽdum autem ꝙ quilibet syllogismus cuiuslibet figuræ potest ostendi quo ad suam illationem, per syllogismum conuersiuum, ut diximus, & etiam quælibet conclusio cuiuslibet syllogismi potest ostendi quo ad suam ueritatem, per syllogismum ad impossibile, ut dictum est. Si autem aliquis in istis uoluerit esse peritus oportet eum frequenter in huiusmodi syllogismis exercitari. G H

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google